

Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939 – 1945

FRANTIŠEK CSÉFALVAY a kolektív:

Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939 – 1945

VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV

Bratislava 2013

© **Vojenský historický ústav** Bratislava, 2013
www.vhu.sk

© **Autori:** PhDr. Igor Baka, PhD., Mgr. Milena Balcová, doc. PhDr. Jozef Bystrický, CSc.,
PhDr. František Cséfalvay, CSc. (vedúci autorského kolektívu),
pplk. Mgr. Miloslav Čaplovič, PhD., Mgr. Peter Chorvát, PhD., Ing. Peter Krajčírovič,
Mgr. Peter Kralčák, pplk. v v. Ján Lichner, Mgr. Alexej Maskalík, PhD.,
Mgr. Marek Meško, M. A., PhD., Dr. Pavel Minařík, CSc., Ing. Milan Ondruš,
Dr. Imrich Purdek, Mgr. Mária Stanová, Mgr. Božena Šedová, PhDr. Pavel Šimunič, CSc.,
PhDr. Jan Štaigl, CSc., Michal Štefanský, CSc., pplk. v zál. PhDr. Peter Šumichrast, PhD.,
Mgr. Jana Tulkisová, PhD., Mgr. Jana Zaťková, PhD.

Recenzenti: PhDr. Slavomír Michálek, DrSc.
PhDr. Stanislav Mičev, PhD.

Jazyková redaktorka: Mgr. Mária Stanová

Fotografie: Vojenský historický ústav – Vojenský historický archív Bratislava; Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archív Praha; Archív Múzea SNP Banská Bystrica, Vojenský archív – Centrálna registratúra Trnava, Slovenská národná knižnica – Literárny archív Martin, Slovenská národná knižnica - Národný biografický ústav Martin a osobné zbierky autorov.

e-ISBN: 978 - 80 - 89523 - 27 - 6

Poznámka vydavateľa:

Pri zostavovaní knihy boli použité fotografie z vyššie uvedených archívov a fotografie zo zbierok uvedených autorov.
Za text a využitie fotografií v publikácii nesú zodpovednosť autori knihy.

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť knihy nesmie byť reprodukováná, uchovávaná v elektronickom informačnom systéme alebo rozširovaná elektronicky, mechanicky fotokópiami či iným spôsobom bez predchádzajúceho písomného súhlasu majiteľov práv.

Názvy a skratky inštitúcií, vojenských jednotiek a útvarov, medailí a vyznamenaní, ako aj miestne názvy boli použité aj v pôvodnom dobovom tvare, resp. v znení zaužívanom v danom období a nie vždy zodpovedajú dnešným pravidlám slovenského pravopisu. Vojenské hodnosti, aj v skrátenej forme, sú uvádzané v podobe, ktorá zodpovedá uzákonenej forme v príslušnom historickom období.

Úvod

Vojenské remeslo a vojenské umenie vzniklo už pred niekoľkými tisícročiami. Menšie či väčšie spoločenstvá ľudí sa odveky zdokonaľovali v bojovej alebo vojenskej činnosti za účelom brániť sa pred nepriateľom, alebo dobýjať nové územia. Masy ozbrojencov bolo potrebné jednak naučiť tomuto remeslu, jednak ich viesť a koordinovať vo väčších zrážkach s nepriateľom, čo viedlo už v starovekých armádach k vzniku vojenskej štruktúry, keď na čele menších či väčších skupín ozbrojencov stáli ich velitelia – dôstojníci. Pôvodne sa regrutovali z najlepších a najsúkusejších bojovníkov. Neskôr sa ukázalo, že nielen bojovníkov treba viesť a cvičením pripraviť na boj, ale treba vyškoliť aj týchto dôstojníkov. Vznik rôznych vojenských škôl, ktoré poskytlí potrebné poznatky frekventantom od najnižšieho stupňa velenia až po najvyššie, možno datovať už pred stáročiami.

Dôstojníci boli v každej dobe oporou režimu, ktorý ich potreboval či už v dobe mieru alebo vo vojne. Boli zamestnancami režimu takisto ako úradníci, alebo iné profesné skupiny. Pretože politika mala vždy prioritu pred vojenstvom (panovníci, politici určovali činnosť vojakov), vojaci boli zväčša iba vykonávateľmi príkazov politikov. Vojaci svojím podriadeným zástojom tvorili oporu režimu. Služba režimu však bola aj službou vlasti, tzn. poslušné plnenie príkazov a rozkazov v rôznych historických obdobiach znamenalo vlastne službu vlasti. Takto chápeme aj poslanie vojenského remesla, pokiaľ to nepresiahlo vojenské pravidlá a nesmerovalo proti ľudskosti a civilnému obyvateľstvu.

V predkladanej práci sa píše o stovkách slovenských a inonárodných dôstojníkov, ktorých pôsobenie sa nejakým spôsobom dotýka vojenských dejín Slovenska v rokoch 1939 – 1945. Toto obdobie chápeme jednak ako vojenské dejiny územia Slovenska a Slovákov pôsobiach na Slovensku alebo Slovákov činných mimo územia Slovenska. Vzhľadom na to, že v tomto období sa Slovensko stalo aj priamym frontovým bojiskom druhej svetovej vojny, do publikácie sme okrem Slovákov slúžiacich v slovenskej armáde, ako aj bývalých slovenských vojakov, ktorí sa potom preslávili v zahraničnom vojenskom odboji, v partizánskom hnutí na Slovensku alebo v zahraničí, zaradili aj niekoľkých generálov (sovietskych, nemeckých, rumunských a maďarských), vojská ktorých sa zúčastnili vojenských operácií na území Slovenska.

Autori si plne uvedomujú, že predložená práca je prvou, ktorá vedľa seba zaraďuje osobnosti, ktoré pôvodne slúžili v jednej armáde, ale neskôr pôsobili na opačnej strane, máme na mysli dôstojníkov slovenskej armády, ktorí sa zapojili alebo nezapojili alebo nemali možnosť sa zapojiť do Slovenského národného povstania. Rovnako sme zaraďovali aj zahraničné vojenské osobnosti, bez ohľadu na to, na ktorej strane ich vojská bojovali. Publikovaná encyklopédia ich činy nechce ani heroizovať, ani dehonestovať, jej cieľom bolo predovšetkým zachytiť kreovanie ich vojenskej kariéry a zastávanie konkrétnych pozícií. V jednotlivých portrétoch sme obišli rodinné väzby, zamerali sme sa na kariérny postup, dosiahnutú vojskoodbornú kvalifikáciu, na bojové nasadenie alebo odbojovú činnosť.

Práca je limitovaná z viacerých hľadísk. Predovšetkým sa treba zmieniť o možnosti výberu, ktorý bol predovšetkým ovplyvnený prístupnou pramennou bazou, zdrojmi poznatkov k jednotlivým osobnostiam. Pozornému čitateľovi určite neunikne, že v publikácii absentujú desiatky významných vojenských osôb. Táto skutočnosť, má, žiaľ, prozaický dôvod, a to, že sa doteraz autorom nepodarilo získať o nich materiály. Ďalšou a oproti klasickým biografickým či iným encyklopédiám nezvyčajnou črtou publikovanej práce je (ne)poznatie života mnohých osobností po roku 1948 (u niektorých ani po roku 1945), dokonca často chýba aj dátum úmrtia. Napriek neúplným životopisom sme mnohé tieto osobnosti do publikácie zaradili so zmienkou o tom, že o ich ďalších osudoch nemáme informácie. Dúfame, že ešte žijú potomkovia alebo príbuzní dotýčných osobností, ktorí nám naše nedostatočné informácie doplnia. Za ich prípadnú pomoc vopred ďakujeme.

Heslá sú štruktúrované nasledovne: na začiatku hesla je priradená fotografia dotýčnej osobnosti (u mnohých sa nám nepodarilo fotografiu zaobstarat') a uvedená najvyššia vojenská hodnosť a funkcia, ktorú dotýčná osobnosť zastávala počas rokov 1939 – 1945. Na prípadné väzby na činnosť iných osobností nachádzajúcich sa v publikácii upozorňujeme šípku (→). Po textovej časti o živote a činnosti osobností nasleduje zoznam vyznamenaní, podľa možnosti s názvom v originálnom jazyku, v zátvorke s dátumom udelenia, pokiaľ sa nám podarilo zistiť. (Otáznik za názvom vyznamenenia v zátvorke znamená, že nepoznáme dátum udelenia.) U niektorých osobností sme z úsporných (priestorových) dôvodov uviedli len vyznamenenia za obdobie rokov 1939 – 1945. Na konci každého hesla sa nachádza zoznam literatúry a prameňov, na niektorých miestach aj internetových.

Nakoniec ešte niečo k skratkám. Jednotlivé heslá sa písali so zachovaním všeobecnej zásady encyklopedickej literatúry o používaní najviac dvoch skratiek idúcich za sebou. Keďže vojenský organizmus bol hlboko štruktúrovaný, navyše disponuje s nesmierne veľkým počtom osobitných jednotiek, zariadení atď., je tých skratiek pre bežného čitateľa možno priveľa. Vypísaním celých názvov vojenských škôl, zariadení alebo funkcií pre ich častý výskyt by však text neúmerne narástol, a preto sme kvôli úspore priestoru pristúpili k používaniu skratiek. Na konci diela sme zaradili zoznam používaných skratiek a zoznam archívnych prameňov a literatúry. Dúfame, že tieto zoznamy čitateľa dobre zorientujú.

Predložená práca je výsledkom niekoľkoročného úsilia vedeckých a odborných pracovníkov Vojenského historického ústavu. Autori veria, že táto publikácia bližším poznaním životnej dráhy (alebo aspoň kariérneho postupu a činnosti v období 1939 – 1945) vyšších a významnejších slovenských dôstojníkov, ako aj niektorých zahraničných vojenských osobností, prispieje k toľko požadovanému „zaľudneniu“ najmä vojenských dejín Slovenska, k lepšej orientácii čitateľa a obohatí jeho poznanie o nesmierne zložitom období rokov 1939 – 1945.

František Cséfalvay
vedúci autorského kolektívu

ÁBEL, Vojtech

stotník automobilového vojska
slovenskej armády, vedúci automo-
bilovej služby veliteľstva III. taktickej
skupiny

* 9. 2. 1911 Piešťany,
† ? 4. 1945 asi Mauthausen

V rokoch 1929 – 1933 študoval na Priemyslovej škole strojníckej v Košiciach. Po absolvovaní ŠDZ automobilových jednotiek bol v marci 1934 prevelený do aut. roty 15 v Trenčíne. 5. 1. 1935 bol povýšený na ppor. 31. 8. 1935 ho prideliť zbrojnej službe do dpl. 9 v Nitre. V období od 1. 10. 1935 do 30. 6. 1936 absolvoval kurz pre dôstojníkov tech. zbroj. v zbrojnom učilišti v Plzni. 1. 8. 1936 bol povýšený na por. tech. zbroj. 23. 8. 1937 bol pridelený Zbrojnemu technickému úradu 1 v Plzni. Po vzniku Slov. štátu sa stal prednostom distribučnej sk. aut. vojska na HVV v Bratislave. 1. 1. 1940 bol povýšený na npor. aut. vojska a 1. 1. 1942 na stot. aut. Po prepadnutí ZSSR pôsobil aj na východnom fronte. Počas služby v ZD spolupracoval so stot. → J. Nálepkom a inými dôst. v odboji. Neskôr pôsobil na Voj. správe MNO. 25. 8. 1944 spolu s pplk. → M. Markom osobne zabezpečoval prevoz Dr. Vavra Šrobára z Trenčianskych Teplic do Banskej Bystrice. Po vypuknutí Povstania bol pridelený Velit. obrannej oblasti 1 ako prednosta autoslužby. Po reorganizácii 1. čs. arm. bol zadelený do III. TS s velit. vo Zvolene ako vedúci aut. služby. Po evakuácii Zvolena na konci októbra sa dostal do zajatia. Podarilo sa mu ujsť a vrátil sa k manželke do Piešťan. Tu bol opäť zatknutý a odovzdaný Nemcom. V noci z 31. 3. na 1. 4. 1945 bol posledným transportom odvečnený do koncentračného tábora Mauthausen v Rakúsku, odkiaľ sa už nevrátil. Po vojne bol povýšený na škpt., mjr. a nakoniec pplk. in memoriam.

Vyznamenania: Rad Slovenského národného povstania I. tr. in memoriam (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Bratislava 1990; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji 2. Články a štúdie. Bratislava 2006. JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969; Vojenské osobnosti československého odboje 1939 – 1945. Praha 2005, s. 13-14. – BLS 1, s. 18; SBS 1, s. 26. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(I. Baka)

ABERLE, František

podplukovník hospodárskej správy
prednosta 4. oddelenia intendancie
MNO

* 21. 4. 1884 Hrochov, okr. Litovel
† ??

Ako externista absolvoval tri triedy nižšej reálky s vyučovacím jazykom nem. v Győri. Na vykonanie voj. prezenčnej služby nastúpil 11. 10. 1902. Po jej absolvovaní ho 1. 8. 1914 prijali do rakúsko-uhorskej arm. v hodnosti por. účtovníctva, keďže rok predtým zložil skúšku z voj. účtovníctva. Zúčastnil sa bojov v 1. svetovej vojne na rus. fronte, do roku 1916 najprv ako likvidačný dôst.

v poľnej nemocnici, od 27. marca 1916 ako príslušník intendancie 25. zboru.

Po vzniku ČSR sa prihlásil do činnnej služby a ako npor. účtovníctva bol pridelený Ústrednému poľnému skladu v Bystrovanoch. Zúčastnil sa bojov proti maď. armáde v roku 1919 ako likvidačný dôstojník del. pl. 2 v Lučenci, neskôr v Leviciach. Po krátkom pôsobení vo Voj. invalidovni v Trnave, vtedy dislokovanej v Jozefove a pri intendancii 7. pd, bol 1. 11. 1920 povýšený na kpt. hosp. služieb a 27. 3. 1920 pridelený Posádkovému veliteľstvu Bratislava, kde pôsobil až do preloženia do výslužby 2. 4. 1927.

V roku 1938 bol z dôvodu mobilizácie 24. 9. 1938 prezentovaný na vykonanie činnnej voj. služby. Po Mníchovskej dohode bol následkom demobilizácie v decembri prepustený z arm.

Po nadobudnutí slov. štátneho občianstva 14. 3. 1939 bol reaktivovaný a 10. 5. 1939 bol povolaný do činnnej voj. služby v slov. arm. a premiestnený k MNO, kde pôsobil ako prednosta 4. odd. intendancie až do prepustenia do pomeru mimo činnnej služby 31. 3. 1944 v hodnosti pplk. hosp.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1940).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(P. Kralčák)

ADAM, František

kapitán útočnej vozby
veliteľ improvizovaného vlaku Štefánik
1. čs. armády na Slovensku

* 4. 10. 1915 Rožňava
† 13. 4. 1992 Rožňava

V Rožňave absolvoval ľudovú školu (1921 – 1925) a reálne gymnázium (1925 – 1933), v Košiciach ŠDPZ (1933 – 1935), v Hraniciach na Morave VA (1936 – 1937). Následne bol prijatý za dôst. z povolania. Po vzniku Slovenského štátu v marci 1939 bol prijatý do slov. arm. a pridelený na aut. oddelenie 3. div. v Prešove ako pomocník na evidenciu motorových vozidiel. V júni 1939 bol ustanovený za vel. mínometnej a kanónovej čaty vo výcvikovom stredisku v Kamenici n/Cirochou, mesiac nato prevzal velenie samotného výcvikového strediska. Od 1. 12. 1939 pôsobil ako vel. roty doprovozných zbraní v Michalovciach a k 1. 1. 1940 bol povýšený na npor. pech. V priebehu roka absolvoval vodičský kurz pre všetky kategórie a výcvik pre KPÚV a lafety. Začiatkom októbra 1940 bol v Turčianskom Sv. Martine menovaný za vel. 5. roty KPÚV. Jednotku, ako súčasť motorizovaného p. pl. 20, viedol v období od 24. 6. 1941 do 5. 3. 1942 na východnom fronte v rámci slov. rýchlych jednotiek. Po návrate domov sa stal vel. 4. roty KPÚV, od mája 1942 štábnej roty PÚV a od júna 1942 predseda voj. správy budov. 1. 1. 1943 bol povýšený na stot. útv. Následne pôsobil postupne ako vel. 6. roty KPÚV, opäť vel. štábnej roty pluku a od 1. 7. 1944 znovu ako vel. II. práporu KPÚV. Po redislokácii jednotky na východné Slovensko nadviazal spojenie s partizánmi. Po vypuknutí Povstania prešiel do Slanských vrchov a 31. 8. 1944 sa následne pridal k part. skupine „Čapajev“, v rámci ktorej neskôr bojoval v oddiele „Bohdan Chmelnický“. Štáb skupiny ho ustanovil za vel. jej tankových síl. Organizoval obranu Hermanovskej doliny. 4. 9. 1944 zahnal postupujúcich Nemcov od Hermanoviec, po ich rozhodujúcom útoku o tri dni neskôr zabránil obklúčeniu oddielu a úspešne organizoval ústup do okolitých lesov. Rozpadu skupiny však nezabránil, na čo 13. 9. 1944 odišiel na povstalecké územie

k 1. čs. armáde 21. 9. 1944 bol ustanovený za vel. improvizovaného pancierového vlaku č. 1 „Gen. M. R. Štefánik“. Pod jeho vedením boli viackrát podniknuté nájazdy na nepriateľské predné línie a podporené útoky vojakov a partizánov. Osádka vlaku zasiahla po prvýkrát do bojov 5. 10. 1944 pri Starej Kremničke, kde presnou del. paľbou podporila protiútok povstalcov. Vlak úspešne zasiahol do bojov aj pri Žiari n/Hronom, Jalnej, Hronskej Dúbrave, 18. 10. 1944 pri Krupine a dva dni nato aj pri Dobrej Nive, kde sa výraznou mierou podieľal na zastavení nepriateľského postupu. 25. 10. 1944 osádka vlaku pod jeho velením ako posledná opustila Zvolen, presunula sa do Ulmanky, odkiaľ po znehodnotení všetkých zbraňových systémov a zariadení vlaku prešla na part. spôsob boja. Po prechode povstalcov do hôr bojoval v part. sk. „Za slobodu Slovanov“ v priestore Martinských hôľ, neskôr sa ukrýval v Diviakoch, kde si liečil zápal chrbtových nervov. 23. 1. 1945 sa pridal k part. skupine mjr. → V. Žingora, kde pôsobil až do svojej prezentácie v 1. ČSAZ v Poprade 16. 4. 1945 ako vel. jednej z podskupín. Po priznaní hodnosti kpt. út. krátko pracoval v 4. odd. zboru, kým koncom apríla neprevzal velenie 8. batérie 6. del. pl. 4. čs. samostatnej brigády. S ňou absolvoval boje v Minčole, Polome, pri Hroznkove a vo Valašskom Meziříčí. Po skončení vojny pôsobil ako učiteľ na Delostreleckom učilišti v Olomouci, následne striedavo pôsobil v 4. tank. brig. v Martine, 4. protitankovej del. brig. v Malackách. Z významnejších vel. funkcií zastával post vel. ŠDZ tank. vojska v Martine, od júla 1952 vel. del. a vel. del. strelnice, od januára 1955 správca VVP a vel. protiletadlovej strelnice v Kamenici n/Cirochou, od mája 1965 až do prepustenia do zálohy v decembri 1970 náč. Okresnej vojenskej správy v Rimavskej Sobote. V rámci čs. armády dosiahol hodnosť plk. del. (17. 7. 1954).

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939); Za zásluhy (1941), Pamätný odznak I. st. (1942), Za hrdinstvo II. tr. (1942); Československý vojnový kríž 1939 (1945); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1947); Za zásluhy o obranu vlasti (1955); Pamätná medaila (1964); Rad Červenej hviezdy (1969).

Literatúra a pramene: VELAN, H.: O vzniku a pôsobení povstaleckých pancierových vlakov. In: Sborník Nad Tatrou sa blýska ... Praha – Bratislava 1946, s. 167–172; KMEŤ, L.: Povstalecké pancierové vlaky. Zvolen 1974; KULAŠÍK, K.: Pancierové vlaky v Slovenskom národnom povstaní. In: Zborník Múzea SNP, č. 5, 1980, s. 159–167; ESNP, s. 15; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984; KLUBERT, T.: Obrnené jednotky v Slovenskom národnom povstaní. Nové Mesto nad Váhom 2007, reg. – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL a Kml; VHA Bratislava – spomienka F. Adama, ŠZ X-139, 491; ABS ČR Praha – 107-46-4/100–104.

(A. Maskalík)

ADAMEC, Karol

nadporučík útočnej vozby
pobočník veliteľa Pluku útočnej vozby
na východnom Slovensku

* 24. 1. 1914 Bziny, okr. Dolný Kubín
† ??

Po absolvovaní reálneho gymnázia s maturitou a maturity na učiteľskom ústave, vykonal v r. 1937 – 1939 voj. prezenčnú službu, počas ktorej od 1. 10. 1937 do 30. 4. 1938 absolvoval ŠDPZ 15. divízie v Trenčíne. Do slov. arm. ho prijali 15. 2. 1940 v hodnosti por. pech. a prideliť k PÚV v Martine, kde vykonával funkciu vel. mot. kanónovej čaty. Od 28. 6. 1941 sa zúčastnil ťaženia proti

ZSSR ako vel. čaty KPÚV a veliteľ ťažkej roty KPÚV v zostave peších plukov 20 a 21 RD. 1. 1. 1942 bol povýšený na npor. út. Po návrate z poľa 8. 6. 1942 bol II. plukovním pobočníkom a obranným referentom, 3. 8. 1944 sa stal pobočníkom veliteľa PÚV na východnom Slovensku. Počas SNP sa zapojil do národného boja za oslobodenie v rámci part. brig. Čapajev, od 29. 10. 1945 do 21. 1. 1945 sa zdržiaval u rodiny v Turč. Sv. Martine, od 22. 1. 1945 do 30. 4. 1945 vykonával službu v pracovnej jednotke Pionierskej stavebnej skupiny, potom sa niekoľko dní skrýval u rodiny. Do čs. armády sa prihlásil 4. 5. 1945 v Turč. Sv. Martine, prijatý bol 21. 5. 1945 a ustanovený do funkcie NŠ IV. pech. práporu. 15. 7. 1945 bol pridelený k 4. (14., 24.) tank. brig., vykonával funkciu vel. roty, 1. 3. 1946 bol povýšený na kpt. tank. vojska. Od konca roku 1946 vykonával funkciu mobilizačného referenta 24. tank. brig. a od 15. 10. 1948 súčasne funkciu vel. náhradného práporu. 12. 1. 1949 bol zbavený funkcie, 15. 4. 1949 premiestnený k 11. tank. brig. Dědice u Vyškova a zaradený do náhradnej roty.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (14. 3. 1940), Za hrdinstvo 3. stupňa (28. 3. 1942), Za hrdinstvo 2. stupňa (10. 5. 1942), Za hrdinstvo 3. stupňa a Pamätný odznak za ťaženie proti SSSR I. stupňa (25. 1. 1943), Vojenný víťazný kríž V. tr. bez mečov (14. 3. 1944).

Literatúra a pramene: –VÚA–VHA Praha, KvL, VA–CR Trnava, Kml

(P. Krajčirovič)

ADAMICA, Anton

podplukovník pechoty
veliteľ pešieho pluku 2 v Trenčíne

*2. 1. 1891 Rajec, okr. Žilina
† ??

Po skončení reálneho gymnázia s maturitou sa 11. 8. 1910 podrobil odvodnému konaniu. Na vykonanie voj. služby bol prezentovaný 8. 10. 1910 v II. poľnej rote v hodnosti pešiak. Na slob. bol povýšený 25. 4. 1911. Po dovolenke 1. 7. 1912 bol opäť prezentovaný na pokračovanie činnosti služby a od 16. 9. 1912 nastúpil k oddielu IV. v Trenčíne, kde bol 21. 12. 1912 povýšený na des. Po povýšení na rtn. 1. 9. 1915 nastúpil do kadetskej školy pre pechotu v Budapešti. V čase štúdia bol 1. 5. 1916 povýšený na práp., následne menovaný na por. a od 1. 2. 1918 npor. Dňom 1. 1. 1919 odišiel do výslužby. Uznesením kárneho výboru I. stolice mu bola 14. 7. 1938 odňatá hodnosť npor. pech. v. v. a dňom 1. 8. 1938 nasledovalo prepustenie z brannej moci. Amnestiou MNO mu bola 18. 8. 1939 priznaná voj. hodnosť npor. s následným reaktivovaním a zároveň nastúpil k p. pl. 8 k pomocnej rote. Dňom 1. 12. 1939 nasledovalo jeho ustanovenie do funkcie vel. výcvikového tábora v Kamenici nad Čirochou. S účinnosťou od 1. 8. 1940 dosiahol hodnosť stot. pech. a od 1. 10. 1940 nastúpil k štábnej rote p. pl. 6. Dňom 1. 7. 1941 bol povýšený na mjr. pech. 1. 1. 1942 na pplk. pech. a v septembri 1942 nasledovala vládou Slovenskej republiky amnestia za politické trestné činy. Do Pracovného zboru – MNO bol preložený od 30. 4. 1943 a premiestnený k Východnej pracovnej skupine, kde od 1. 10. 1943 nastúpil k pracovnému pr. 6 a odtiaľ 31. 1. 1944 k pracovnému pr. 3 v Sabinove. V r. 1944 – 1945 bol vel. pešieho pl. 2 v Trenčíne. R. 1945 nebol prevzatý do čs. brannej moci a stal sa voj. penzistom. Zároveň mu bolo zrušené povýšenie na mjr. a pplk. pechoty.

Vyznamenania: Pamätná medaila (14. 3.1940) Kríž svetovej vojny 1. stupňa (15. 7. 1941), Vojenský víťazný kríž IV. stupňa (marec 1944).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL
<http://www.kvhbeskydy.sk/index.php/2009/06/21/poslanie-a%C2%A0Ovyznam-vi-robotneho-praporu-pracovneho-zboru-v%C2%A0cemer-nom/-> (24.2.2011)

(M. Ondruš)

ADAMOVSÝ, Július

major pechoty
 veliteľ II. práporu pešieho pluku 2

* 13. 3. 1904 Prešov
 † ??

V rodisku postupne absolvoval obecnú školu (1910 – 1914), reálne gymnázium (1914 – 1918) i učiteľský ústav (1920 – 1924). Následne bol prezentovaný pri p. pl. 37. Po absolvovaní ŠDPZ v Košiciach v rokoch 1924 – 1925 vykonával v Prešove učiteľskú prax, v roku 1932 však absolvoval v Košiciach kurz pre dôst. žel. vojska. Po vzniku Slov. štátu sa rozhodol pre voj. povolanie a 26. 8. 1939 bol v hodnosti npor. pech. prijatý za dôst. z povolania a pridelený k operačnému odd. HVV.

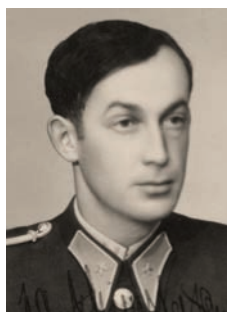
Po úspešnom absolvovaní kurzu pre aktívnych dôst. pech. v Pezinku bol v novembri 1940 pridelený ako referent na 16. odd. MNO, pričom už v priebehu trvania kurzu bol povýšený na stot. pech. (august 1940). Koncom decembra 1940 bol premiestnený k velit. 2. div., najprv ako prednosta osobného odd. a hneď od januára 1941 ako vel. kanónovej rot. Počas svojho prvého pobytu na východnom fronte (29. 7. 1941 – 26. 10. 1942) pôsobil na štábe ZD, po návrate z poľa bol v decembri 1942 ustanovený za vel. výcvikovej sk. p. pl. 2. Počas druhej frontovej služby na východnom fronte (11. 6. – 11. 12. 1943) velil II. práporu p. pl. 101. Jeho agilnosť a efektívnosť pri protipartizánskych akciách mu vyniesla nielen povýšenie na mjr. pech. (júl 1943), ale aj rad vyznamenaní. Začiatkom januára 1944 bol nakrátko ustanovený za I. pobočníka veliteľa p. pl. 2, avšak od konca mesiaca už pôsobil ako vel. výcvikového pr. pl. a súčasne vel. Štefánikových kasární v Trenčíne. Na front sa vrátil ešte ako vel. II. práporu p. pl. 2 (máj – september 1944), po návrate sa však do SNP nezapojoil. 11. novembra 1944 sa opäť nakrátko vrátil do funkcie I. pobočníka veliteľa p. pl. 2, aby bol začiatkom januára 1945 preložený do výslužby.

V máji 1945 bol prijatý do čs. armády a hneď v októbri nastúpil na vykonávanie voj. služby. V krátkom čase stihol zastávať funkcie vel. II. práporu p. pl. 39, dočasného vel., resp. ZV p. pr. 39 a od 15. 12. 1945 dočasného veliteľa p. pr. 45. Vzhľadom na jeho nezapojenie sa do odboja bol však prijímacou komisiou v opakovaných previerkach vo februári 1946 prepustený do pomeru mimo činnú službu.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1940); Za hrdinstvo 3. st. (1942), Za hrdinstvo 2. stupňa (1942), Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler mit dem Stern (mit Schwerter) 3. Klasse (1943); Za zásluhy (1943); Vojenný víťazný kríž IV. triedy (1944).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml a KvL.

(A. Maskalík)

ACHIMSKÝ, Ján

nadporučík útočnej vozby
 veliteľ tankovej rot. 1. čs. armády
 na Slovensku

*24. 6. 1912 Příbovce, okr. Turč.
 Sv. Martin
 † 16. 2. 1970 Rožňava

Pochádzal z mlynárskej rodiny, v Martine absolvoval obchodnú akadémiu a v Trenčíne ŠDZ pechoty a hospodárskej služby. Dôst. z povolania sa stal 1. 8. 1939. 15. 5. 1940 bol premiestnený k PÚV v Martine, kde konal službu postupne ako II. pobočník vel. pl. a posádkový dôst., od 16. 8. 1940 ako vel. čaty tankov. V období 6. 9. 1942 – 13. 4. 1943 s ňou pôsobil v zostave p. pl. 102 na východnom fronte, kde sa v rámci ZD v priestore južného Bieloruska podieľal na protipartizánskych akciách, úmyselne si však počínal zdržanlivo. 1. 1. 1943 bol povýšený na npor. útv. a ustanovený za vel. 2. tankovej rot. ktorá sa v polovici roka 1944 stala súčasťou Poľnej jednotky PÚV v novosformovanej Východoslovenskej armáde. Po príchode na východné Slovensko nadviazal kontakty s partizánmi. Ešte pred vypuknutím Povstania bola jeho rota vyslaná potlačiť part. hnutie na Spiši, pri presune sa však 29. 8. 1944 pridala k povstalcovi v levočskej posádke. 31. 8. 1944 sa podieľal na zastavení Nemcov pri Spišskej Sobote, s jednotkou potom bojoval proti postupujúcim okupačným vojskám pri Poprade – Kvetnici, kde boli najmä jeho zásluhou útočiaci Nemci načas odrazení. Počas nočného boja, ktorý sa odohral z 2. na 3. 9. 1944, úspešne kryl ústup povstaleckých jednotiek. S jednotkou sa potom 5. 9. 1944 zúčastnil úspešného protiútok na Telgárt, ako i jeho následného dobytia. Dôležitú úlohu tiež zohral pri odrážaní nem. protiútokov počas nasledujúcich dvoch dní. V ďalšom priebehu bojov boli tankisti pod jeho velením nasadení pri Červenej skale, 21. 9. 1944 pri Hranovnici a Dobrej Nive. Jeho jednotka po reorganizácii 1. čs. arm. pôsobila najprv v rámci obranného úseku Plesnivec, ako súčasť jeho kombinovaného del. odd. Margaréta, od konca septembra 1944 potom ako pomocná rota a náhradná jednotka v rámci Armádneho práporu útočnej vozby (APÚV) „Vojtech“, bezprostrednej zálohy velit. arm. Úlohou jeho jednotky bol výcvik záložníkov a preskúšanie opravenej boj. techniky. 20. 10. 1944 prevzal velenie obnovennej 2. tankovej rot. a vo funkcii pôsobil prakticky až do 28. 10. 1944, keď odišiel do hôr a pridal sa ku sk. škpt. → M. Kučeru. S jej 1. odd. sa ako komisár podieľal na plnení boj. úloh na liptovskej aj pohronskej strane Nízkych Tatier, najmä v Krčahovskej doline. Od polovice decembra 1944 pôsobil ako komisár v rámci 4. oddielu partizánskej brig. Stalin, s ktorým sa podieľal na oslobodzovaní Liptovskej Porúbky a Liptovského Hrádku. 10. 2. 1945 bol prezentovaný v Poprade a pridelený k 1. čs. samostatnej tank. brig. v ZSSR, v ktorej do 23. 3. 1945 vykonával funkciu pobočníka vel. brig. a operačného dôst. Počas Ostravskej operácie bol pri Zorrau (Poľsko) ranený a po rekonvalescencii v ruskej poľnej nemocnici 12. 4. 1945 pridelený čs. náhradnému pluku, kde mu bola priznaná hodnosť npor. pech. Vo funkcii prideleného dôst. na partiz. odd. zotrval do konca vojny. Po oslobodení pôsobil okrem iných funkcií aj ako vel. II. tank. práporu 24. tank. brig. v Martine (od októbra 1948), v období 1949 – 1951 ako zástupca MNO pri preverovacej komisii. Do zálohy bol preradený v roku 1953 v hodnosti mjr. tank. V rokoch 1953 – 1955 pracoval ako úradník Východoslovenského rudného prieskumu v Rožňave, neskôr ako baník v Handlovej až do roku 1967, keď odišiel do dôchodku.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939); Za hrdinstvo II. tr. (1943); 2x Československý vojnový kríž 1939

(1945); Československá vojenská medaila Za chrabrost' pred nepriateľom (1945); Za zásluhy I. st. (1945); sov. Za pobeđu nad Germanijou v Veľkej otečestvennoj vojne v 1941–1945 gg. (1945); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946); Pamätná medaila k 20. výročiu SNP (1964).

Literatúra a pramene: STANEK, J.: Boj telgártskej skupiny o Telgárt, zv. Malý Stalingrad. In: Sborník Nad Tatrou sa blýska ... Praha – Bratislava 1946, s. 143–152; JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník Slovenského národného povstania. Bratislava 1970; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; PAŽUR, Š. (ed.): Pamäť ľudu 2. Spomienky účastníkov partizánskeho hnutia na Slovensku. Bratislava 1989; LOBÍK, J.: Spomienky na SNP v Turci. Martin 1994; KLUBERT, T.: Obrnené jednotky v Slovenskom národnom povstaní. Nové Mesto nad Váhom 2007, reg.; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Bratislava 2004, reg. – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL a KmL; AM SNP Banská Bystrica – spomienka J. Achimského.

(A. Maskalík)

ALBRECHT, Jozef

podplukovník
veliteľ práporu 1. pešej divízie
posádkový veliteľ v Dolnom Kubíne

*2. 5. 1899 Brno
† 13. 7. 1982 Piešťany

Po absolvovaní reálneho gymnázia s vyučovacou rečou nem. v Brne nastúpil 1917 na prezenčnú voj. službu v strel. pl. 21 a bol zaradený do ŠDPZ. Po jej skončení odišiel v novembri 1917 na tal. front, kde pôsobil v p. pl. 26 ako vel. družstva a čaty. V novembri 1918 bol zajatý. Na začiatku apríla 1919 sa prihlásil do čs. domobrany v Taliansku. Po návrate do vlasti sa v hodnosti ppor. v zál. a vo funkcii vel. čaty p. pl. 10 zúčastnil bojov proti maď. jednotkám na Slovensku. V roku 1920 absolvoval kurz dôst. pech. v Komárne, bol povýšený na por. a preložený k p. pl. 19 v Mukačeve. Tam dňom 22. 9. 1921 aktivoval a následne vykonával funkcie vel. p. čaty a roty, gul. roty, spoj. čaty a inštruktora v poddôstojníckej škole. Počas ich výkonu bol 28. 10. 1925 povýšený na npor. pech. a 28. 10. 1930 na kpt. pech. Na začiatku r. 1932 absolvoval Školu pre vel. rôt pešieho vojska v Miloviciach a bolo mu priznané voj. vzdelanie na úrovni absolventa voj. akadémie. Po opätovnom pôsobení v p. pl. 19 v posádkach Talanok a Mukačevo, kde bol 30. 9. 1936 povýšený na škpt., sa v máji 1937 stal vel. strážnej roty v Opave. V januári 1938 bol premiestnený k hran. pl. 4 v Opave a v marci 1938 k p. pl. 9 do Kremnice, kde prevzal funkciu vel. roty. Od júna 1938 bol uvoľnený z činnej služby a odoslaný na dovolenku s čakaním.

V marci 1939 ho opäť povolali do činnej služby a ustanovili za vel. práporu p. pl. 9 v Kremnici. Od 1. 5. toho roka pôsobil vo funkcii posádkového dôst. v Prešove. Dňom 28. 5. 1939 prevzal funkciu vel. práporu p. pl. 1, ktorý bol dislokovaný v posádkach Podolíne a Vondrišiel (dnes Nálepkovo) a v novembri 1939 sa stal vel. pr. tohto pluku v Levoči.

K 1. 6. 1939 bol v slov. arm. reaktivovaný v hodnosti stot. pech., pričom mu MNO schválilo zmenu národnosti z čes. na nem. Na jeseň 1939 sa zúčastnil ťaženia proti Poľsku. Dňom 1. 1. 1940 ho povýšili na mjr. pech. a na konci septembra 1940 premiestnili na obranné odd. MNO v Bratislave. Od 1. 1. 1941 pôsobil na obrannom odd. veliteľstva 2. div. v Prešove. K 1. 1. 1942 bol povýšený na pplk. pech. a v júli 1942 sa stal zástupcom vel. p. pl. 4 v Liptovskom Sv. Mikuláši. Od 12. 4. 1943 vykonával funkciu vel. plného

pr. 51 pluku vo VVT Lešť a v Trnave, s ktorým 27. 6. 1943 odišiel na východný front k RD. Po návrate z poľa v januári 1944 a vyčerpaní tzv. frontovej dovolenky od marca 1944 pôsobil ako vel. výcvikovej skupiny v Liptovskom Sv. Mikuláši. K 29. 4. 1944 bol ustanovený za posádkového vel. v Dolnom Kubíne. V tejto funkcii na konci augusta 1944 vydal protipartizánske opatrenia, ktoré však sám nerealizoval a dokonca spolupracoval s partizánskymi skupinami. 29. augusta 1944 ho VDO 2 odvolalo z Dolného Kubína do Liptovského Sv. Mikuláša. Odtiaľ ho odoslali do Banskej Bystrice, kde bol do októbra 1944 internovaný.

Po skončení vojny mu prijímacie komisie MNO z dôvodu nem. národnosti zamietli žiadosť o prevzatie do čs. arm. Dňom 1. 8. 1948 ho odoslali na dovolenku s čakaním. Súčasne mu boli, na základe ustanovení dekrétu prezidenta republiky z 20. 8. 1945, zrušené hodnosti mjr. a pplk. Ako škpt. bol následne, k 1. 6. 1949, preložený do zál.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1940), Za hrdinstvo 2. st. (1940), Za hrdinstvo 3. st. (1943), nem. Medaille Winterschlacht im Osten (1943).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 407 – 408. – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL.

(J. Štaigl)

AMBRUŠ, Ján

plukovník letectva
vojenský a letecký attaché ČSR pre
Kanadu

* 19. 5. 1899 Gorno Mitropol, Bulharsko
† 21. 1. 1994 Chicago, USA (pochovaný
v Bratislave)

Strednú školu navštevoval v Nagyszentmiklósi v Maďarsku. V r. 1915 ho prijali na del. kadetnú školu v rak. Traiskirchene. Vzhľadom na rozpad rak.-uh. monarchie ju nedokončil. Po vzniku ČSR pokračoval vo voj. kariére. Štúdiá dokončil v Hraniciach. Odtiaľto A. premiestnili k hor. dpl. 201 v Ružomberku, kde bol najskôr subalterným dôstojníkom, neskôr ZV bat. a nakoniec 2. pobočníkom vel. pl. Po 5-ročnom pôsobení pri hor. dpl. 201 ho premiestnili ako subalterného dôstojníka k del. oddielu 262 vo Vranove nad Topľou. III./1925 A. na vlastnú žiadosť odoslali do kurzu del. pozorovateľov lietadiel. A., po 3-mesačnom výcviku, ktorý absolvoval v LU v Chebe, už ako del. pozorovateľ z lietadiel a príslušníka 8. letky let. pl. 3 v Nitre prideliť k let. pl. 1 na letiskú Kbely pri Prahe. Odtiaľ A. ako npor. (24. 10. 1925), odoslali do XII. kurzu pozorovateľov z lietadiel, ktorý absolvoval od 4. 1. – 15. 7. 1926. Potom ho premiestnili k let. pl. 1, kde ho zaradili do funkcie taktického pobočníka I. perute. V tejto funkcii zotrval do septembra 1927, keď ho premiestnili k 81. letke, kde zastával funkciu ZV letky. Vzhľadom na skutočnosť, že ho vykazovali ako nadpočetného npor. pri let. pl. 1, A. 15. 11. 1927 premiestnili k MNO do Prahy, kde zotrval až do 28. 2. 1928. Odtiaľ putoval opäť k let. pl. 1 a na vlastnú žiadosť ho zaradili do pilot. výcviku, ktorý absolvoval vo VLÚ Prostějov (1. 6. – 7. 9. 1929). 3 dni po jeho skončení pokračoval v ďalšom výcviku ako pilot – stíhač. Tento let. výcvik ukončil 15. 11. 1929. Kroky A. ako pilota viedli k let. pl. 6, kde ho už ako kpt. (1. 10. 1929) zaradili na funkciu II. pobočníka let. pl. Túto funkciu zastával do 31. 3. 1930, keď ho opäť premiestnili k MNO ako referenta III/1. odd. (všeob. let.). A. po jedenapoločnom pôsobení na MNO preložili k let. pl. 6, kde ho dňom 1. 10. 1931

ustanovili za vel. 43. letky. V tom čase už ako poľný pilot letec (1. 8. 1931) nastúpil na úspešnú cestu športového pilota. Jeho športové úspechy nezostali nepovšimnuté. 1. 7. 1935 A. povýšili na mjr. let. 30. 9. 1934 menovali za vel. 1. pokusnej letky VTLÚ v Prahe – Letňanoch. Počas výkonu funkcie ho vyslali do kurzu pre vel. vojskových telies a oddielov, ktorý navštevoval v r. 1937 – 1938. Po rozpade Č-SR a vzniku Slov. štátu sa ako Slovák vrátil na Slovensko. Tu A., ako hodnostne najvyššieho letca Slováka, dňom 1. 4. 1939 povýšili do hodnosti pplk. let. a menovali za prednostu let. odd. MNO a vel. letectva. Vzhľadom na napäté vzťahy s gen. I. tr. → F. Čatlošom, ministrom NO, a s Dr. V. Tukom, ministrom vnútra, požiadal o uvoľnenie z funkcie a preloženie do výslužby (1. 8. 1939). Jeho žiadosti vyhovel.

Dňa 3. 9. 1939 A. ilegálne odišiel do čs. zahraničného odboja. Cez Maďarsko a Juhosláviu sa dostal do Francúzska, kde už 15. 10. 1939 začal pôsobiť v rámci III. (let.) odbočky parížskej čs. voj. správy. (Dňom 1. 11. 1939 A. na Slovensku odňali hodnosť pplk. let. a súčasne ako voj. v zál. premiestnili k p. pl. 4.) Od IV./1940 absolvoval preškolenie na základni v Chartres, kde ho počas nem. ofenzívy prideliť miestnej stíhacej let. jednotke. Takto sa stal jediným čs. letcom slov. národnosti, ktorý sa zúčastnil bitky o Francúzsko. Tento primát si udržal aj počas bitky o Britániu. Po kapitulácii Francúzska odišiel do V. Británie, kde sa stal príslušníkom brit. RAF. Najskôr ako príslušník 310. čs. stíhacej perute, od 9. 9. 1940 ako vel. 312. čs. stíhacej perute. Vo funkcii sa dostával do rozporu so služobne, ale aj vekovo, mladšími dôstojníkmi let., ktorí mali výhrady voči jeho autoritatívnemu správaniu. Nešťastným dňom pre 312. čs. peruť, ako aj pre A., sa stal 13. 10. 1940, keď ako vel. 3-členného stíhacieho roja omylom zostrelil brit. lietadlo, ktorého posádka zahynula a druhé poškodil. Okrem A. mala na tejto tragickej udalosti podiel aj brit. letová kontrola, ktorá v oblasti nehlásila žiadne vlastné lietadlá. Druhá tragická udalosť so šťastnejším koncom sa stala o 2 dni neskôr, keď 3-členný roj vedený A. stratil orientáciu, následkom čoho 2 piloti opustili lietadlo na padákoch. A. s lietadlom núdzovo pristál. Vzhľadom na jeho vysoký fyzický vek, ako aj vyššie uvedené tragické udalosti, 17. 12. 1940 A. odvolali z vel. funkcie a premiestnili k IČL v Londýne. Čs. MNO využilo jeho záujem o politiku, spoločenské vystupovanie, jazykovú vybavenosť a športovú slávu na plnenie služobných úloh spojených s náborom Čechov a Slovákov žijúcich na amer. kontinente do čs. armády.

A. (od 7. 3. 1941 pplk. let.) v období od júna 1941 až do februára 1943 pôsobil vo funkcii člena čs. voj. misie v Kanade, od marca 1943 voj. a let. attaché pre Kanadu.

Do ČSR sa vrátil ako plk. let. (7. 3. 1945), kde ho od 28. 10. 1945 ustanovili za vel. let. VO 4. v Bratislave. Jeho zásluhy ocenili aj povýšením na brig. gen. (1. 12. 1945). A. vzhľadom na dlhodobý záujem o politické dianie vložil sily a um do politickej dráhy. Výsledok sa prejavil už v parlamentných voľbách v máji 1946, keď ho zvolili za poslanca NZ za DS. Jeho politická činnosť nešla pozornosti členov KS a po prevzatí moci v štáte ho Ústredný akčný výbor Národného frontu dňom 29. 2. 1948 navrhol na prepustenie z čs. armády. A. ešte pred dorúčením prepúšťacieho dekrétu odišiel druhýkrát do exilu. Najskôr do V. Británie, neskôr do USA. V zahraničí sa aktívne zapojil do kraj. hnutia a stal sa jedným zo spoluzakladateľov Rady slobodného Československa. V r. 1953 však z osobných dôvodov z tejto organizácie vystúpil.

V ďalšom živote sa uplatnil ako konštruktér. Po odchode do dôchodku žil v domove pre seniorov v Chicagu. Na sklonku života sa dočkal rehabilitácie. Vrátili mu hodnosť brig. gen. (odňatá 21. 12. 1948) a prezident ČSFR ho 10. 12. 1991 povýšil do hodnosti genplk.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá medaila. Za chrabrosť pred nepriateľom (?), Československá vojenská pa-

mätá medaila so štítkami F-VB (?), brit. Officer of the British Empire (?), brit. The 1939-1945 Star with Britain Clasp (?), brit. Defence Medal (?), brit. War Medal (?), Rad M. R. Štefánika III. triedy (?).

Literatúra a pramene: MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 85; ŠTAIGL, J. a kol.: Generalita – slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009; RAJLICH, J.: Na nebi sladké Francie. 1. a 2. časť. Praha 1998; RAJLICH, J.: Na nebi hrdého Albionu. 1. časť. Praha 1999. RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939 – 1944. Bratislava 1997; VOČSO, s. 12-13. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL.

(P. Šumichrast)

ANDREJKOVIČ (do r. 1941 – ANDOR) Violand Pavol

podplukovník duchovenstva
prednosta katolíckej duchovnej správy
Veliteľstva pozemného vojska slovenskej armády; správca duchovnej správy katolíckej pri 1. čs. armáde na Slovensku

* 1. 10. 1894 Sečovce, okr. Trebišov
† 11. 6. 1974 Banská Bystrica

Stredoškolské vzdelanie získal na 8-ročnom gymnáziu s maturitou v Prešove, ktoré navštevoval v r. 1906 – 1914. Po jeho absolvovaní pokračoval v štúdiu na Teologickej fakulte v Užhorode (1914 – 1918). 22. 12. 1918 ho vysvätili za kňaza. Do nástupu voj. služby gr. kat. kaplán v Užhorode a učiteľ kreslenia v seminári. 1. 8. 1923 nastúpil na voj. službu v čs. armáde ako npor. duch. pri ZVV v Užhorode. Od 1. 9. 1923, po zapracovaní sa do agendy duch. správcu, ho premiestnili k p. pl. 45 v Chuste, kde zotrval do 31. 1. 1926. Od 1. 2. 1926 premiestnený k p. pl. 19 v Mukačeve, kde vykonával funkciu duch. správcu pl. Zároveň vykonával aj funkciu duch. správcu p. pl. 45. Počas služby v p. pl. 19 povýšený na kpt. duch. (28. 10. 1930) a škpt. duch. (1. 4. 1935). 15. 6. 1936 premiestnený k 6. div. do Brna ako jej duch. správca. Počas mobilizácie prednosta duch. služby vel. III. zborovej oblasti (23. 9. 1938 – 21. 10. 1938). 14. 3. 1939 premiestnený k 3. div. v Prešove a ustanovený do funkcie prednostu duch. služby div. 1. 7. 1940 povýšený na pplk. duch. 1. 10. 1940 premiestnený k VPV v Banskej Bystrici a ustanovený za prednostu kat. duch. správy. Od 27. 6. 1941 – 22. 9. 1941 v poli, prednosta kat. duch. správy VA. Po návrate z poľa vykonával pôvodnú funkciu. Od 1. 4. 1942 pridelený k VS – duch. MNO SR. Od 21. 12. 1943 – 28. 8. 1944 prednosta kat. duch. správy VPV v Banskej Bystrici. Od začiatku Povstania príslušník 1. čs. armády – správca duch. správy kat. pri 1. čs. armáde. Od 2. 10. 1944 – 25. 10. 1944 zaistený v internačnom tábore v Ľubietovej. Osudy po návrate z hôr hodnoverne nepodložené. 4. 4. 1945 sa prihlásil do čs. arm. pri prijímačej komisii v Košiciach. 11. 7. 1945 prijatý do čs. armády s návrhom na preloženie do výslužby. 1. 1. 1947 povolaný do činnnej služby a ustanovený za duch. správcu rím. kat. a gr. kat. vyznania vel. 2. divízie v Banskej Bystrici. 1. 5. 1948 daný na dovolenku s čakaním. 1. 11. 1948 preložený do výslužby.

V civile najskôr mimo pastorácie, neskôr správca farnosti Trnie. Potom na odpočinku v Banskej Bystrici.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom Javorina (1940), Za zásluhy (?), Za hrdinstvo 3. stupňa (?) a iné.

Literatúra a pramene: – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyč., dôv. a taj.; VÚA-VHA Praha, f. KvL.

(P. Šumichrast)

ANDROVIČ (ANDROVICS), Alojz

plukovník pechoty
vojenský atašé v Berlíne
v rokoch 1941 – 1945

* 6. 4. 1897 Budapešť
† ??

V r. 1908 – 1915 študoval na gymnáziu v Trenčíne. Následne v r. 1916 – 1917 absolvoval jeden semester na Právnickej fakulte Univerzity v Budapešti. Odvedený bol 24. 7. 1915. V r. 1916 – 1918 sa ako poručík p. pl. 71 a p. pl. 60 spoločnej arm. zúčastnil vojnových operácií rak.-uh. armády na rus. a tal. fronte. 14. 4. 1919 sa v hodnosti npor. prihlásil do čs. arm., v ktorej slúžil až do r. 1939, pričom postupne dosiahol hodnosť škpt. Od 1. 8. 1934 zastával funkciu referenta pri 2. odd. hl. štábu. V auguste a septembri 1938 nakrátko pridelený k čs. voj. atašé vo Varšave. Za brannej pohotovosti štátu v r. 1938 zastával funkciu prednostu 2. odd. štábu HVV, v ktorej sa osvedčil. Po vzniku Slov. štátu pokračoval v ďalšej činnosti v službe v konštituovanej slov. arm. 1. 5. 1939 v hodnosti mjr. pech. ustanovený za prednostu 2. odd. HVV v Bratislave. Zúčastnil sa vojnového ťaženia proti Poľsku v rámci velit. slov. poľnej arm. „Bernolák“. 1. 10. 1939 menovaný za voj. atašé Slov. republiky v Budapešti. 10. 3. 1941 bol A. v hodnosti pplk. pech. menovaný za voj. atašé v Berlíne. Neskôr bol povýšený na plk. pech. Nezúčastnil sa SNP, pričom po jeho vypuknutí naďalej zastával funkciu voj. atašé v Berlíne. Rozhodnutím prijímacej komisie MNO z r. 1946 nebol prijatý do čs. armády. Proti tomuto rozhodnutiu sa odvolal. Odvolacia komisia v r. 1947 potvrdila predchádzajúce rozhodnutie. V hodnosti škpt. pech. preložený 1. 2. 1949 do výslužby.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: - VÚA-VHA Praha, Zb. KvL; VHA Bratislava, MNO dôverný, č. šk. 13.

(P. Chorvát)

ASSMANN, Walter Karl Friedrich

(ABMANN) Dr. Med. Dent.
generálporučík Wehrmachtu
veliteľ 101. jágerskej divízie

* 22. 7. 1896 Mühlhausen – Kreisstadt
(Nemecko)
† 1. 5. 1964 Offenbach am Main – Darmstadt (Nemecko)

Dôst. z povolania sa stal v priebehu 1. svetovej vojny (1915 – poručík), počas ktorej to z veliteľa čaty postupne dotiahol až na štábného dôst. brig. Po vojne slúžil v rámci Reichswehru, avšak začiatkom roka 1920 požiadal o preloženie do zálohy. V lete 1921 dokončil štúdium medicíny, ktoré prerušilo vypuknutie vojny a v nasledujúcich rokoch sa venoval lekárskej praxi ako stomatológ. Po nástupe nacistov k moci bol v júli 1934 v hodnosti kpt. reaktivovaný a až do novembra 1939 slúžil ako veliteľ roty. Následne velil pr., s ktorým sa zúčastnil prepadnutia Sovietskeho zväzu. V októbri 1941 prevzal velenie 479. a v januári nasledujúceho roka 478. p. pl. Paralelne s funkčným postupom bol v septembri 1941 povýšený na pplk. a v máji 1942 na plk.

V období novembra 1943 až júla 1944 bol v zálohe hlavného veliteľstva brannej moci, aby 12. júla 1944 prevzal velenie 101. jágerskej divízie, ktorá v zostave arm. skup. „Severná Ukrajina“ bojovala na východnom fronte. Začiatkom septembra 1944 bol menovaný na gen. mjr. Zväzok sa v októbri 1944 aktívne zapojil aj do bojov na území Slovenska s povstaleckými vojskami a výrazne prispel k potlačeniu SNP. Veliteľom divízie zostal až do 9. mája 1945 (od 16. marca 1945 v hodnosti gen. por.), keď padol do amer. zajatia. V ňom zotrval až do júna 1947. Zostávajúce roky života opäť zasvätil lekárskej praxi.

Vyznamenania: Eisernes Kreuz 2. Kl. (1914), Eisernes Kreuz 1. Kl. (1914), Großherzoglich Hessische Tapferkeitsmedaille (1917), Hanseatenkreuz Hamburg (1918), Spange zum Eisernen Kreuz 2. Kl. (1940), Spange zum Eisernen Kreuz 1. Kl. (1941), Deutsches Kreuz in Gold (1942), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1945).

Literatúra a pramene: www.wikipedia.org/wiki/Category:Wehrmacht_generals; www.geocities.com/orion47/wehrmacht/heer/generals.

(A. Maskalík)

ATANASIU, Vasile

generál
veliteľ rumunskej 1. armády v roku 1945

* 25. 4. 1886 Târgoviște, Rumunsko
† 6. 6. 1964 Bukurešť, Rumunsko

V rokoch 1905 – 1907 absolvoval Školu pre dôst. del., ženijného vojska a vojnového námorníctva v Bukurešti, vyradený v hodnosti podporučíka. Do roku 1918 pôsobil najmä ako dôst. del. vo viacerých útvaroch rumun. arm. V rokoch 1918 – 1920 si voj. vzdelanie doplnil na Vyššej voj. škole. V roku 1935 bol A. menovaný na brig. gen., v roku 1945 dosiahol hodnosť arm. gen. V rokoch 1937 – 1940 velil 12. pd. V roku 1940 prevzal velenie nad III. arm. zborom, s ktorým sa zúčastnil voj. ťaženia proti Sovietskemu zväzu. Tomuto zboru velil až do roku 1943, keď bol premiestnený na post generálneho inšpektora del. Ako vel. rumun. armády sa zúčastnil oslobodzovania Slovenska v roku 1945. A. prevzal velenie tejto armády 13. 2. 1945 v čase, keď viedla ťažké boje v pohorí Javorie, najmä o priestor bývalého voj. výcvikového tábora Oremov Laz (dnes Lešť). V tejto funkcii nahradil → N. Maciciho, pričom k tejto zmene došlo bez predchádzajúcich konzultácií medzi velit. 2. ukrajinského frontu a zodpovednými rumun. voj. orgánmi. Po dobytí spomínaného strategicky dôležitého priestoru postup rumun. 1. arm. ďalej pokračoval na Banskú Štiavnicu, Krupinu a Zvolen. Ovládnutím tohto priestoru si táto armáda koncom marca 1945 vytvorila dobré podmienky pre ďalší postup smerom na západ. V apríli 1945 tak rumun. 1. arm. participovala na oslobodení Piešťan, Bánoviec nad Bebravou a ďalších miest na slovensko-moravskom pomedzí. Vel. 1. arm. ostal A. aj po skončení 2. svetovej vojny, do 20. mája 1946. Následne dva roky zastával funkciu generálneho inšpektora armády. V roku 1948 bol preložený do výslužby.

Vyznamenania: Steaua României cl. IV (?), Steaua României cl. III (?), Ordinul Mihai Viteazul cl. III cu spade (?), Coroana României cl. III cu spade (?), Rad bieleho lva (?), sov. Orden Suvorova (?), sov. Za pobeđu nad Germani-jej v Velikoj otečestvennoj vojne v 1941 – 1945 gg (?).

Literatúra a pramene: Armata română în al doilea război mondial

Romanian army in world war II. Bucuresti 1995, s. 37, 175–185. – DUTU, A.: Účasť rumunskej armády v oslobodzovacích operáciách na Slovensku (1944 – 1945). In: Vojenská história. 2, 1998, č. 1, s. 27–33. – http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Vasile_Atanasiu

(P. Chorvát)

AVRAMESCU, Gheorghe

generál
veliteľ rumunskej 4. armády v rokoch
1944 – 1945

* 26. 1. 1884 Botoșani, Rumunsko
† 3. 3. 1945 Jászberény ?, Maďarsko

V roku 1908 absolvoval školu pre dôst. pech. a bol vyradený v hodnosti ppor.. Aktivne sa zúčastnil druhej balkánskej vojny a takisto 1. svetovej vojny. V medzivojnovom období pôsobil najmä ako veliteľ útvarov pechoty, pričom si ďalej rozširoval svoje vojenské vzdelanie. Do hodnosti brigádneho generála bol povýšený v roku 1936. V septembri 1939 – v čase vypuknutia 2. svetovej vojny – bol menovaný za veliteľa 10. pešej divízie. Vypuknutie vojny so ZSSR ho zastihlo vo funkcii veliteľa horského zboru, s ktorým sa začiatkom júla 1941 zúčastnil ofenzívy v severnej Bukovine. Po úspešnom ukončení tejto operácie a rozhodnutí maršala Iona Antonescu ďalej pokračovať vo vojne proti ZSSR sa horský zbor pod velením A. zúčastnil bitky pri Azovskom mori a postupu na Krym v r. 1941, dobýjania Sevastopola v roku 1942 a ďalších bojových operácií. 6. 10. 1943 A. prevzal velenie III. zboru a neskôr, od 23. II. 1944, velenie VI. zboru. Po vojenskom prevrate v auguste 1944 bol A. 4. 9. 1944 ustanovený za veliteľa rumunskej 4. armády, ktorá bola podriadená veleniu 2. ukrajinského frontu. V septembri 1944 táto armáda najprv zastavila nemecko-maďarskú ofenzívu v Sedmohradsku a neskôr prešla do protiútoky smerom na severozápad. Na jeseň 1944 bol A. povýšený do hodnosti armádneho generála. 18. 12. 1944 4. armáda vstúpila na územie Slovenska v priestore Seňa – Turna nad Bodvou. V rozkaze, ktorý A. deň predtým vydal, sa pripomínalo, aby sa vojaci k civilistom správali tak, akoby to bolo rumunské obyvateľstvo. Nasledovali takmer mesačné vyčerpávajúce boje v okolí Rožňavy, ktorá bola oslobodená 23. 1. 1945. Medzitým – 11. 1. 1945 – A. odovzdal velenie nad 4. armádou → Nicolae Dăscălescuovi. 19. 2. 1945 však opäť prevzal velenie tejto armády. Dôvodom týchto zmien boli spory, ktoré A. mal s velením 2. ukrajinského frontu v otázkach zásobovania a operačného nasadenia rumunskej 4. armády. A. údajne zahynul 3. marca 1945 počas nepriateľského leteckého útoku pri meste Jászberény v Maďarsku, hoci o príčinách a okolnostiach jeho smrti existujú dodnes rôzne informácie.

Vyznamenania: Crucea de Fier cl. I (1941), Crucea de Fier cl. II (1941), Ordinul Mihai Viteazul cl. III (1941), Ordinul Mihai Viteazul cl. II (1942), Ordinul Mihai Viteazul cl. III cu spade (1944).

Literatúra a pramene: Armata română în al doilea război mondial Romanian army in world war II. Bucuresti 1995, s. 39, 49, 63 – 64. – DUTU, A.: Účasť rumunskej armády v oslobodzovacích operáciách na Slovensku (1944 – 1945). In: Vojenská história. 2, 1998, č. 1, s. 21 – 28. – http://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Avramescu

(P. Chorvát)

BADÍK, Ernest

podplukovník delostrelectva
od 10. 4. 1944 veliteľ delostreleckého pluku 1 v Giraltovciach,
1. pešej divízie Armádneho veliteľstva

* 9. 7. 1905 Trenčín
† ??

Po ukončení ľudovej školy vo Veľkej Bytči v r. 1915 až 1918 navštevoval 3 triedy vyššieho gymnázia s vyučovacím jazykom maď. v Trenčíne a v r. 1918 až 1923 4. až 8. triedu štátneho reálneho gymnázia s vyučovacím jazykom slov. v Trenčíne. Štúdium ukončil skúškou dospelosti 21. 6. 1923. Na voj. prezenčnú službu nastúpil dňa 1. 10. 1923 pri p. pl. 17 a bol odoslaný do VA Hranice na Morave, ktorú ukončil 15. 8. 1925 ako por. del. Premiestnený bol k del. pl. 109 do Bratislavy, kde najskôr vykonával funkciu dôst. 4. bat. Z tejto funkcie bol vyslaný do Aplikačnej školy del. v Olomouci. Po absolvovaní školy v r. 1926 sa stal dôst. pátračom 5. bat. del. pluku 109. V roku 1929 bol vyslaný do školy pre dôst. spoj. služby všetkých zbraní v Turnove a do praktického spoj. kurzu pre dôst. del. v Plaveckom Podhradí. V r. 1929 sa stal dočasným vel. 1. bat. Do hodnosti npor. del. bol povýšený 1. 10. 1929. V r. 1930 sa stal dočasným vel. spoj. čaty. del. pl. 109. Dňom 30. 9. 1931 bol premiestnený k del. pl. 201 do Ružomberka, kde vykonával funkciu vel. spoj. čaty, neskôr dôst. 2/201 bat. a od 1. 4. 1933 vel. spoj. batérie. Do hodnosti kpt. del. bol povýšený 1. 4. 1935. Dňom 30. 9. 1937 bol premiestnený k náhradnému oddielu a 31. 1. 1938 vyslaný do strel. kurzu del. pri DU v Olomouci, 1. 4. 1938 bol povýšený do hodnosti škpt. del. a 15. 9. 1938 premiestnený k spoj. bat. pre velit. pl. a ustanovený do funkcie 1. plukovného pobočníka. Po vzniku Slovenského štátu bol prevzatý do slov. arm. Dňom 15. 3. 1939 prevzal velenie del. pl. 201 a od 1. 5. 1939 bol ustanovený do funkcie vel. II. oddielu del. pl. 2. Od 22. 6. 1939 bol v hodnosti mjr. del. (povýšený bol 17. 5. 1939) ustanovený do funkcie ZV del. pl. 52 v Ružomberku, počas kúpeľnej liečby vel. pl. Dňom 7. 9. 1939 sa vrátil do funkcie vel. II. oddielu del. pl. 2. a 1. 10. 1939 odvelený do kurzu pre vel. pl. a oddielov a 11. 11. 1939 pridelený do aplikačného kurzu aktivovaných dôst. del. v Prešove ako učiteľ. 24. 12. 1939 bol ustanovený do funkcie vel. I. oddielu del. pl. 2 v Ružomberku. 1. 10. 1940 sa stal zást. veliteľa del. pl. 2 a od 5. do 30. 11. 1940 bol vyslaný do informačného kurzu v DU Jüterborg v Nemecku. Dňa 1. 12. 1940 sa vrátil k del. pl. 2 a 15. 1. 1941 bol ustanovený do funkcie vel. pl. 2. Dňa 24. 6. 1941 odišiel do poľa a zúčastnil sa ťaženia RD proti ZSSR vo funkcii veliteľa del. pl. 11. Do funkcie bol ustanovený dňom 10. 8. 1941. Z poľa sa vrátil 30. 11. 1941 do funkcie veliteľa del. pl. 2., v ktorej bol dňom 1. 1. 1942 povýšený do hodnosti pplk. del. V období od 17. 6. 1943 do 29. 7. 1943 absolvoval kurz pre veliteľov del. pl. a vel. divízneho del. v Artilerie Schule I. v Berlíne. Po návrate od 23. 9. 1943 do 31. 10. 1943 absolvoval druhú frontovú službu v ZSSR s 2. pd vo funkcii vel. III. oddielu del. pl. 31. Z Bieloruska sa na Slovensko vrátil po reorganizácii 2. pd na technickú div. Po návrate bol pridelený ako oblastný dôst. k VDO 2 do Prešova a od 10. 4. 1944 ustanovený do funkcie veliteľa del. pl. 1., ktorý na východe Slovenska pôsobil v zostave 1. pd. AV. Po roku 1945 vzhľadom na to, že sa nezúčastnil SNP, nebol povolaný do činnejšej služby ako dôst. čs. brannej moci z povolenia. Dňa 30. novembra 1948 dekrétom MNO definitívne rozhodlo o jeho nepovolani, čím potvrdilo predchádzajúce uznesenia prijímacej komisie pre dôst. a rotmajstrov z povolenia slov. národnosti MNO z 29. 10. 1946 a 19. 12. 1947, ako i jeho odvolania sa proti týmto uzneseniam z 26. 5. 1948. Súčasne boli dekrétom zrušené jeho povýšenia na mjr. a pplk. del. a bola mu ponechaná hodnosť škpt. del.

Vyznamenania: Pamätná medaila del. pl. 2 (10. 11. 1939).

Literatúra a pramene: - VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(I. Purdek)

BAKOŠ, Štefan

kapitán pechoty
prednosta osobného oddelenia 1. čs.
armády na Slovensku (JUDr.)

*24. 12. 1911 Malá Maňa, okr. Nové
Zámky

†24. 5. 2000 Bratislava

Absolvoval reálne gymnázium a Právnickú fakultu UK v Bratislave. Po absolvovaní ŠDPZ v Nitre (1935 – 1936) pôsobil v rámci čs. brannej moci ako záložný dôst.

Od marca 1939 pôsobil ako vel. čaty ŠDPZ v Levoči a Banskej Bystrici. 15. 5. 1939 bol aktivovaný v hodnosti por. pech. Od októbra vel. 3. p. roty vo Vojenskom výcvikovom tábore Lešť. Od marca 1940 dôst. sprav. oddelenia a zakrátko sprav. dôst. I. kategórie na velit. 2. div. Od októbra v hodnosti npor. pech. (povýšený k 1. 8. 1940) obranný sprav. dôst. VPV v Banskej Bystrici. V čase 16. 12. 1941 až 23. 11. 1942 dôst. spravodajského odd. ZD na východnom fronte. 1. 1. 1943 povýšený na stot. pech. Od 1. 5. 1943 prednosta osobného odd. VPV v Banskej Bystrici a od 24. 4. 1944 súčasne referent aktívnych dôst. a rotmajstrov. Od 29. 8. 1944 prednosta osobného odd. povstaleckej arm., od 21. 9. 1944 referent aktívnych dôst. a rotmajstrov. Po potlačení Povstania sa skrýval v horách, od 25. 3. 1945 príslušník 1. čs. arm. zboru. Po vojne pôsobil v rámci MNO v rôznych nižších štábných funkciách, 20. 2. 1947 bol povýšený na mjr. pech. Od októbra 1948 pôsobil na Železničnom traťovom veliteľstve v Bratislave. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939); Československý vojnový kríž 1939 (1945); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1947).

Literatúra a pramene: Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL; ABS ČR Praha, 135-2-8/24.

(A. Maskalík)

BALLAY, Alojz

plukovník generálneho štábu
veliteľ Vzdušných zbraní slovenskej
armády

*25. 2. 1905 Považská Bystrica
† ??

Civilné vzdelanie ukončil v roku 1923, keď absolvoval Čs. štátne reálne gymnázium Ľ. Štúra v Trenčíne.

Do čs. brannej moci ho odvedli 27. 8. 1923 pri dobrovoľnom odvode a včlenili k p. pl. 17. 1. 10. 1935 B. prijali ako voj. akad. k VA. VA skončil 15. 8. 1925, keď B. menovali na por. a premiestnili k del. pl. 10, kde zotrval do 30. 9. 1925. Od 1. 10. 1925 – 17. 7. 1926 frekventant aplikačného kurzu pre dôst. del. Od 14. 8. 1926 – 14. 9. 1933 B. zastával vel. funkcie na stupni bat. v rámci dpl. 10. 1. 10. 1929 B. povýšili na npor. del. 15. 9. 1933 B. premiestnili k dpl. 109, kde zotrval do 31. 3. 1935. V rámci dpl. 109 zastával funkcie I. dôst. bat., II. dôst. náhradného oddielu a II. pobočníka vel. pl. V období od 1.

4. 1935 – 14. 7. 1935 B. v hodnosti kpt. del. prideliť k VZÚ Praha. Od 15. 7. 1935 – 29. 9. 1935 B. bol II. pobočníkom vel. dpl. 109. Od 30. 9. 1935 – 30. 9. 1936 B. pôsobil v rámci dpl. 4 v Josefove. 1. 10. 1936 – 2. 5. 1938 frekventant 1. – 2. roč. VŠV v Prahe. Počas štúdia B. povýšili na škpt. del. (1. 7. 1938). Od 3. 5. 1938 – 13. 3. 1939 B. prideliť k vel. II. zboru v Hradci Králové. 13. 3. 1939 B. vzhľadom na rozpad Č-SR a vznik Slov. štátu a Protektorátu Čechy a Morava ako dôst. slov. národnosti odoslali na Slovensko.

14. 3. 1939 B. ustanovili za prednostu 4. odd. HVV. 1. 4. 1939 (17. 5. 1939) B. povýšili na mjr. gšt. a preradili do sk. dôstojníkov gšt. Od 28. 8. 1939 – 9. 10. 1939 B. pôsobil v poli počas vojny proti Poľsku, ako náč. 4. odd. vel. „Bernolák“. 1. 10. 1940 B. (1. 7. 1940) premiestnili k vel. 1d v Trenčíne, kde zotrval ako 1. dôstojník vel. divízie až do 26. 6. 1941, keď ho odoslali do poľa. 22. 8. 1941 (28. 8. 1941) sa vrátil z poľa na Slovensko. Od 29. 8. – 15. 11. 1941 B. prideliť na historické odd. MNO. Od 16. 11. 1941 – 28. 3. 1942 opäť v poli, kde B. zastával funkciu NŠ RD. Po návrate z poľa do zázemia absolvoval frontovú dovolenku (29. 3. 1942 – 15. 5. 1942). Od 16. 5. 1942 – 7. 7. 1942 B. opäť prideliť na historické odd. MNO. 9. 7. 1942 B. nastúpil na výkon služby na VVZ, kde od pplk. gšt. → E. Novotného prevzal funkciu NŠ VVZ. Od 17. 9. 1942 B. zastupoval vo funkcii plk. gšt. → Š. Jurecha, vel. VZ. 1. 5. 1943 B. zaradili do zák. a pokračovacieho pilot. výcviku v LŠ, ktorý ukončil 23. 10. 1943, resp. 15. 12. 1943, keď B. menovali za pilota-letca. 21. 12. 1943 B. povýšili do hodnosti plk. gšt. (s účinnosťou a poradím od 1. 7. 1943). 1. 1. 1944 B. menovali za poľ. pilota-letca. 1. 1. 1944 prezident SR ustanovil B. za vel. VZ. Funkciu vel. VZ vykonával do 20. 8. 1944, keď ho uvoľnili z funkcie vel. VZ, s určením za voj. ataše SR v Berlíne. Od 1. 9. 1944 voj. a let. ataše SR v Berlíne, kde vo funkcii nahradil gen. II. tr. → A. Malára. 16. 10. 1944 B. pri návrate do Bratislavy v Břeclavi zaistili nem. bezpečnostné orgány. 23. 10. 1944 B. oficiálne odvolali z funkcie voj. ataše SR v Berlíne. Podľa vlastných vyjadrení ho Nemci mali väzniť až do 29. 4. 1945.

B. po skončení 2. sv. vojny vyšetrovali čs. sprav. orgány. Do čs. povojnovej armády ho nepovolali. 1. 4. 1948 B. dali na dovolenku s čakaním v hodnosti škpt. gšt. a zároveň zrušili jeho povýšenia na mjr. gšt., pplk. gšt. a plk. gšt., ktoré dosiahol v období neslobody. 1. 11. 1948 B. preložili do výslužby (nesup.) ako škpt. gšt. v. v. (nesup.). O jeho ďalších osudoch sa nedochovali žiadne informácie.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1939), nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (1942), nem. Medaille Winterschlacht im Osten 1941/1942 (Ostmedaille) (1943), chorv. Red Krune Kralja Zvonimira I. stupnja s mačevima (1943), rumun. Coroana României cu spade în grad de Comandor și panglică de Virtute Militară (1943) nem. Das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 1. Stufe mit Schwerter (1943), slov. Pamätný odznak 1. stupňa (1943) a iné.

Literatúra a pramene: – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyč., dôv. a taj.; VHA Bratislava, f. let. pl., dôv. a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. os. spisov.

(P. Šumichrast)

BARANOV, Viktor Kirillovič

generálporučík
veliteľ 1. gardového jazdeckého zboru
38. armády 1. ukrajinského frontu Čer-
venej armády

* 11. 6. 1901 Šeremetevka, Samarská
oblasť, Rusko

† 26. 7. 1970 Dnepropetrovsk, Ukrajina

Od r. 1918 bol dobrovoľníkom ČA, účastníkom občianskej vojny, bojoval proti orenburskej armáde gen. A. I. Dutova na Južnom Urale, neskôr na turkestanskom fronte proti bielogvardejcom. V r. 1922 absolvoval jazd. školu v Taškente, v r. 1922 – 1931 viackrát bol nasadený do bojov proti Basmačom. Medzitým zastával nižšie vel. funkcie v Stredoázijskom voj. okruhu. V r. 1930 ukončil jazd. velit. kurz v Novočerkassku. V r. 1932 – 1934 náč. pl. školy a NŠ tadžického jazd. pl. V r. 1937 absolvoval VA M.V. Frunzeho, potom bol NŠ 18. turkménskej hor. jazd. divízie, potom vel. horského jazd. pl. Od októbra 1938 slúžil v kyjevskom voj. okruhu ako pomocník vel. jazd. divízie. Od 18. 3. 1941 už v hodnosti plk. vel. 5. stavropolskej jazd. div. 2. jazd. zboru a v tejto pozícii ho zastihol začiatok nem. útoku na ZSSR. Od júna 1941 jeho div. nasadená na južný a juhozápadný front. Od októbra 1941 jeho div. v rámci zboru bola presunutá na západný front na odrazenie nem. náporu na Moskvu. Za masové hrdinstvo bola jeho div. pretvorená na 1. gard. jazd. divíziu. Od januára do júna 1942 na čele div. pôsobil v tyle nepriateľa. Od júla 1942 ako vel. 1. gard. jazd. zboru v rámci rôznych arm. a frontov ČA sa zúčastnil obranných aj útočných operácií na území ZSSR. V rámci Karpatsko-duklianskej operácie jeho zbor bojoval v rámci 38. arm. genplk. → K. S. Moskalenka, ako druhosledový zbor. 12. septembra 1944 zbor B. bol nasadený do prielomu vybojovaného 25. tank. zborom, prenikol do tyla nepriateľa a odtrhol sa od hl. síl 38. arm. Zápasiac s nedostatkom výzbroje a bojujúc v obklúčení dočasne sa dostal na územie východného Slovenska, a v dňoch 18. – 22. 9. 1944 obsadil osady Šarbov, Vyšná a Nižná Pisaná, Krajná Bystrá, Krajná Porúbka, Medvedzie a Dobroslava a niekoľko dní sa držal v obklúčení. Pre znemožnené let. zásobovanie vinou zhoršeného počasia dostal rozkaz na prebitie sa severným smerom k hl. silám 38. arm. V záverečnom období vojny zbor B. bojoval na území Poľska, a na konci vojny v Berlínskej a Pražskej operácii. Po roku 1945 B. zostal na čele zboru, od septembra 1946 prevzal velenie 14. gard. strel. zboru v kyjevskom voj. okruhu. V r. 1952 ukončil vyšší akademický kurz pri Vyššej voj. akadémii K. J. Vorošilova. Od apríla 1953 bol v zál.

Vyznamenania: Orden Krasnogo znameni (1. 8. 1929, 12. 11. 1941 a ešte 3x), Orden Otečestvennoj vojny 1-j stepeni (30. 1. 1943), Orden Suvorova 1-j stepeni (13. 11. 1943), brit. Distinguished Service Order (1943) Orden Bogdana Chmeľnickogo 1-j stepeni (29. 5. 1944, 25. 8. 1944) Orden Lenina (21. 2. 1945, 29. 5. 1945), Geroj Sovetskogo Sojuza (29. 5. 1945).

Literatúra pramene: PAULIAK, E.: Od Povstania k oslobodeniu. Bratislava 1985, reg.; BYSTRICKÝ, J. a kol.: Od priesmyku Predeal po Kurovské sedlo. Boje vo Východných Karpatoch v roku 1944. Bratislava 2011, reg.; http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=5452

(F. Cséfalvay)

BARCKHAUSEN, Franz

generál delostrelectva Wehrmachtu
od mája do októbra 1939 vedúci Nemeckej
vojenskej komisie na Slovensku

*21. 12. 1882 Rittergut Wittingen pri Isenhagene,
Lüneburg Heath
† 3. 5. 1956 Berlín

V rokoch 1901 až 1911 pôsobil ako dôst. čakateľ pri 21. poľnom del. pl. a v nasledujúcich štyroch rokoch najskôr ako pobočník (adjutant) vel. I. del., potom vel. pl. Medzitým v roku 1902 absolvoval Voj. školu v Danzigu (Gdaňsk) a v januári 1903 bol povýšený na por., v roku 1912 na npor. a v novembri 1914 na kpt. V roku 1915 bol krátko vel. del. oddielu, následne vel. bat.

V rokoch 1916 – 1917 pôsobil krátko pri 12. poľnej del. brig. ako adjutant a ako ordonančný dôst. na štábe 12. pd. Začiatkom roka 1917 sa vrátil k 21. poľnému del. pl. ako vel. I. oddielu. Od apríla do júla toho roku navštevoval poľnú voj. školu v Unduli. Po jej absolvovaní pôsobil krátko na štábe 16. pd, na štábe 32. p. brig. a ako vel. II. práporu 102. p. pl., kde zotrval do 25. 9. 1918. Medzitým ešte v novembri a decembri 1917 absolvoval kurz GŠ v Sedane. V septembri 1918 sa vrátil do 21. poľného dpl., kde pôsobil ako vel. I. oddielu, následne ako vel. bat. Od júla 1919 do októbra 1920 bol striedavo vel. bat. 8. del. pl., a príslušníkom štábu 8. brig. Reichswehru. Neskôr bol vel. bat. 6. a 3. dpl. Vo februári 1926 bol povýšený na mjr. a zároveň prevelený na ministerstvo Reichswehru. Tam pôsobil až do roku 1929 a následne od septembra 1931 až do roku 1934 najskôr ako vedúci Arm. dodávateľského úradu a potom Arm. dodávateľskej zbrojnej kancelárie. Medzitým 1. 11. 1930 bol povýšený na pplk. a 1. 4. 1933 do hodnosti plk. Od apríla 1934 do apríla 1935 pôsobil ako inšpektor Arm. poľného výstrojného inšpektorátu a následne do októbra 1937 ako náč. Arm. poľného výstrojného úradu. V apríli 1936 bol menovaný do hodnosti genmjr. a 1. 3. 1938 povýšený do hodnosti genpor. Od 15. 3. 1939 do 1. 5. 1939 bol zástupcom OKW v závodoch Škoda v Plzni. Potom pôsobil ako vedúci Nem. voj. komisie na Slovensku. Tá sa vytvorila na základe ochrannnej zmluvy medzi Nemeckom a Slovenským štátom z 23. 3. 1939. Podľa 3. článku tejto zmluvy si totiž Nemecko zabezpečilo dohľad nad budovaním slov. brannej moci.

Z titulu svojej funkcie viedol viaceré rokovania s voj. a vládnyimi predstaviteľmi Slovenského štátu (od 21. 7. 1939 Slovenskej republiky) ohľadne veľkosti a charakteru novej slov. arm. Výrazne sa podpísal pod prípravu Zmluvy o ochrannom pásme z 12. 8. 1939. Barckhausen viedol aj rokovania o Zmluve o demontáži a odvoze zariadení na výrobu a skladovanie boj. látok, ktorá bola uzavretá 18. 8. 1939, ako aj rokovania o konfiškácii voj. materiálu nem. arm. na Slovensku a odškodnení zaň. Od začiatku organizačne zabezpečoval a realizoval nem. plány na využitie územia Slovenska pre nástup nem. jednotiek pri napadnutí Poľska v septembri 1939. Na starosti mal dopravné otázky, budovanie spoj. siete atď. V súvislosti s nástupom nem. jednotiek mal na starosti spojenie medzi slov. vládou a vel. 14. arm., ktorej jednotky útočili z územia SR.

Podľa nem.-slov. dohody z 9. 10. 1939 sa mal stať vel. novo sa tvoriacej Nem. voj. misie (Deutsche Heeresmission) na Slovensku. Nakoniec však bol už 31. 10. zo Slovenska odvolaný a jeho miesto prevzal genpor. (→) von Otto. Od 9. 11. 1939 bol inšpektorom Zbrojného inšpektorátu, Východ v Krakove. Od júna 1940 vykonával rovnakú funkciu v Nemeckom okupovanom Francúzku. Od 3. 7. 1940 bol povýšený na náč. Branno-hospodárskeho a výzbrojného štábu vo Francúzsku. Od 1. 7. 1942 vykonával okrem toho aj funkciu náč. Hl. kontrolného úradu pre dopravu (Francúzskeho a Belgicko). Od 1. 4. 1943 bol preradený do rezervy Vodcu s umiestnením v Paríži pre špeciálne pridelenie. Krátko nato 1. 7. 1943 bol povýšený na gen. del. a 1. 8. 1943 prepustený z armády.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (?), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (?), nem. Kriegsverdienstkreuz II. Klasse mit Schwertern (?), nem. Kriegsverdienstkreuz I. Klasse mit Schwertern (?), Schlesischer Adler – Orden I. Stufe (?), Schlesischer Adler – Orden II. Stufe (?), Deutsches Kreuz in Silber (1943).

Literatúra a pramene: BAKA, I.: Slovenská republika a nacistická agresia proti Poľsku. Bratislava 2006; NIŽNANSKÝ, E. – TULKISOVÁ, J.: Pôsobenie Nemeckej vojenskej komisie na Slovensku v roku 1939. In: Vojenská história, roč. 11, 2007, č. 4, s. 36 – 60; HRNKO, A.: Rokovanie o ochrannom pásme a vtiahnutie ľudácko-fašistického slovenského štátu do vojny proti

Poľsku. In: Zborník Múzea SNP, roč. 12, Banská Bystrica 1987, s. 39-55; HUBENÁK, L.: Politika nemeckej ochrannej zóny na Slovensku roku 1939. In: Sborník archivních prací, roč. 17, 1967, č. 2, s. 318-409. – www.geocities.com/~orion47/-AXIS BIOGRAPHICAL RESEARCH and apolitical history site.

(I. Baka)

BARČÁK, Vít

kapitán ženijného vojska
počas SNP veliteľ ženijného vojska 1. čs.
armády na Slovensku

* 28. 3. 1914 Pác (dnes súčasť obce
Čífer), okr. Trnava
† ??

Po skončení obecnej a meštianskej školy od r. 1931 začal študovať na priemyselnej škole v Bratislave, ktorú ukončil v r. 1935 maturitou. Na vykonanie voj. prezenčnej služby nastúpil 1. 10. 1935 v žen. pl. 5 v Prahe a od 3. 10. 1935 bol frekventantom ŠDŽŽ v Litomeřiciach. Po jej zvládnutí od 1. 7. 1936 bol vel. žen. čaty v žen. pl. 3 v Komárne, od 2. 10. 1936 inštruktorom v ŠDŽŽ v Litomeřiciach a od 1. 7. 1937 vel. žen. čaty v žen. pl. 3 v Komárne od 1. 10. 1937 v hodnosti por. žen. služby. V rámci čiastočnej mobilizácie v máji 1938 bol vel. „O“ oddielu v priestore Levice a od 16. 6. 1938 pridelený k VZÚ v Prahe pre zásobovanie arm. pitnou vodou v priestore stredného Slovenska. Od 23. 9. 1938 znovu slúžil v Levcích ako vel. motorizovanej žen. čaty komárňanského žen. pl. 3. 16. 12. 1938 ho prevetili do Bratislavy, kde sa stal vel. čaty pri 13. motorizovanej žen. rote.

Po vzniku Slovenského štátu, od 16. 3. 1939, bol vel. žen. roty v žen. pl. 1 v Bratislave, od 15. 6. 1939 v pionierskom pl. 1 v Trenčíne, od 1. 8. 1940 v hodnosti npor. a od 1. 10. 1940 ako vel. pion. roty a zároveň mobil. dôst. pionierskeho práp. 2 v Michalovciach. Prvú frontovú službu absolvoval v období 27. 6. – 14. 8. 1941. V období 1. 10. 1941 – 18. 6. 1942 bol vel. pion. roty pri armádnom pion. práp. v Novom Meste n/Váhom. Druhú frontovú službu absolvoval s pion. prac. rotou 12 v období 22. 6. 1942 až 17. 2. 1943. Medzitým, 8. 2. 1943, ho povýšili na stot. pion. vojska. 1. 8. 1943 ho prideliť k pion. práp. 11, s ktorým 16. 5. 1944 odišiel na vých. Slovensko k formujúcej sa Východoslovenskej armáde. Jeho rota pracovala na predsunutom pásme obrany v priestore Baligród. SNP sa zúčastnil ako ženista a od 15. 9. 1944 bol vel. arm. ženijného práporu, a od 1. 10. do 10. 10. 1944 vel. žen. vojska 1. čs. arm. na Slovensku. 1. 11. 1944 padol do nem. zajatia, z ktorého sa vrátil 5. 6. 1945. Už o dva dni sa prihlásil do čs. arm. na prijímačej komisii v Bratislave a bol pridelený k vel. VIII. zboru a ustanovený za prednostu žen. služby. 1. 9. 1945 ho povýšili do hodnosti škpt. žen. vojska. V období od 1. 10. 1946 do 30. 6. 1949 absolvoval Voj. akadémiu Klementa Gottwalda. 15. 7. 1949 ho premiestnili do žen. učilišťa v Litomeřiciach. 1. 9. 1949 sa stal organizačným dôst. a 15. 3. 1950 bol ustanovený do funkcie profesora taktiky žen. vojska a 1. 1. 1951 sa stal náč. školského a výcvikového odd. 25. 2. 1951 ho povýšili na mjr. žen. vojska, 29. 4. 1954 na pplk. a až do 16. 10. 1954 zastával rôzne funkcie na školskom a výcvikovom odd. žen. učilišťa. Od 17. 10. 1954 pôsobil v rôznych funkciách v rámci Vojenskej katedry SVŠT, od 1. 1. 1968 bol náčelníkom voj. prípravy na Elektrotechnickej fakulte SVŠT, od 1. 11. 1968 v hodnosti plk. 31. 7. 1971 prepustený zo služobného pomeru voj. z povolania a preložený do zálohy.

Vyznamenania: Pamätný odznak 1939 (?), Za zásluhy (4. 9. 1943), Pamätný odznak 1. stupňa (4. 8. 1943), Rad SNP II. stupňa (29. 8. 1945), Čs. vojen-

ská medaila Za zásluhy I. stupňa (1. 2. 1946), Štefánikova pamätná medaila (5. 3. 1946), Československý vojnový kríž 1939 (21. 12. 1946), medaila Za službu vlasti (1955), medaila Za zásluhy o obranu vlasti (1956), Pamätná medaila k 20. výročiu SNP (1964), Čestná plaketa ženijného vojska (1969).

Literatúra prameň: ESNP, s. 32. – VÚA - VHA Praha Zb. KML.

(F. Cséfalvay)

BARDON, Antonín

plukovník
prednosta vojenského oddelenia
Kancelárie
prezidenta republiky

*16. 1. 1896, Bojná, okr. Topolčany
†??

Voj. službu začal 15. 3. 1915 ako domobranec vojak bývalej rak.-uh. arm. v II. náhradnej rote p. pl. 12. Po ukončení výcviku bol odoslaný na juž. front, kde 5. 11. 1918 padol do tal. zajatia. Do vlasti sa vrátil ako príslušník čs. 43. pr. tal. domobrancov. 8. 2. 1921 bol prijatý do VA Hraniciach. 17. 1. 1922 povýšený do hodnosti ppor. 1. 11. 1922 na por. Od 16. 1. 1922 do 25. 4. 1924 a potom od 1. 8. 1925 do 30. 9. 1925 sprav. dôst. I. kategórie p. pl. 12 Gen. M. R. Štefánika v Komárne a Parkani (Štúrovo). 15. 4. 1924 bol pridelený k úradu čs. voj. ataše v Budapešti a od 26. 4. 1924 pôsobil ako pobočník voj. ataše. Po návrate bol krátko pridelený k MNO a potom ustanovený v rôznych funkciách pri vojskových jednotkách na stupni čata a rota. 15. 9. 1935 premiestnený a prijatý do kmeňového počtu VA. V čs. arm. dosiahol hodnosť škpt. a 18. 10. 1938 bol pridelený k Vojenskej kabinetnej kancelárii predsedu slov. autonómnej vlády. 31. 1. 1939 bol premiestnený k p. pl. 39 a ustanovený za vel. 12. roty. O mesiac neskôr bol premiestnený k 11. rote a 15. 5. 1939 premiestnený k MNO-HVV v Bratislave. 20. 10. 1939 bol určený pre vojenskú kabinetnú kanceláriu budúceho prezidenta SR. 15. 2. 1940 bol opäť premiestnený s určením za vel. II/4 práporu p. pl. 4., odkiaľ bol 30. 9. 1940 premiestnený do kmeňového počtu VA, zaradený do funkcie vel. ŠDZ. 15. 12. 1940 sa vrátil na MNO a v dosiahnutej hodnosti pplk. pech bol určený pre Kanceláriu prezidenta Slovenskej republiky. 1. 1. 1943 bol povýšený na plk. pech. V rokoch 1942 – 1944 zastával funkciu prednostu voj. odd. Kancelárie prezidenta a voj. pobočníka prezidenta SR J. Tisu. Po začiatku SNP bol 1. 10. 1944 preložený do výslužby a odovzdaný do evidencie DOV Ružomberok. Po skončení vojny 26. 6. 1945 prijímacia komisia II. inštalácie pri MNO Praha rozhodla o jeho neprijatí do čs. arm. ako voj. gážízu z povolania. Rozhodnutím z 1. 8. 1948 mu boli zrušené hodnosti mjr., pplk. plk. dosiahnuté v slov. arm. a zastavená výplata dovtedajších zapatrovacích dôchodkov. Definitívne bol odoslaný do výslužby k 12. 8. 1950 v hodnosti škpt. v.v. (zál.).

Vyznamenania: ?

Literatúra a prameň: ČAPLOVIČ, M.: Organizácia a činnosť Československej vojenskej spravodajskej služby v rokoch 1919-1929. In: Slovensko a svet v 20. storočí, Kapitoly k 70. narodeninám Valeriána Bystrického, Bratislava 2006, s. 93. - VHA Bratislava, f. VVŠ, č. 163.714 dôv.-H/1940, Osobné zmeny v organizácii armády, 15. septembra 1940, nezaradené; VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KML.

(P. Šimunič)

BARLEN, Karl

generál letectva nemeckého Luftwaffe
od konca marca 1943 až do roku 1945 veliteľ nemeckej ochrannej zóny na Slovensku

* 17. 7. 1890 Traben - Trarbach

† 25. 3. 1956 Rod an der Weil über Usingen, Taunus

V roku 1909 vstúpil do cisárskej arm. a bol pridelený k 8. p. pl. č. 70. V novembri 1910 bol povýšený na por. Počas prvej svetovej vojny pôsobil v poľnom let. oddiele č. 8. V marci 1916 bol povýšený na npor. Od leta 1916 slúžil vo viacerých štáboch. Po vojne bol prijatý do Reichsheeru. Po znížení nem. armády na povolený počet 100-tisíc vojakov bol prevelený do 15. p. pl. V októbri 1922 bol povýšený na kpt. a v tejto hodnosti preradený na štáb II. pr. 15. p. pl. do Eisenachu. V lete 1923 bol menovaný za šéfa 5. roty 15. p. pl. v Sonderhausene. V októbri 1928 bol z Reichswehru prepustený. V skutočnosti to však bol len zastieraný manéver, aby mohol odísť na tajný výcvik voj. pilotov do ZSSR. Nemecko takýmto spôsobom obchádzalo obmedzenia o rozsahu svojej arm., ktoré muselo akceptovať po prehratej vojne. V októbri 1929 bol potom opäť prijatý do arm. V nasledujúcich rokoch slúžil v 4. eskadre 18 jazd. pl. v Ludwigsburgu a v štábe 5. div. v Stuttgarte, kde bol v roku 1933 povýšený na mjr. Na jeseň 1933 ho prevelili na ríšske ministerstvo vzdušnej dopravy, kde pracoval v personálnom úrade. Neskôr ho aj oficiálne prevzalo Luftwaffe. 1. 4. 1935 bol povýšený na pplk. V marci 1936 sa stal vel. prieskumnej sk. 115 (Aufklärungsgruppe) v Göppingene. V apríli 1937 bol povýšený na plk. a opäť prevelený na ministerstvo vzdušnej dopravy do Berlína, kde sa stal vedúcim odd. v personálnom úrade. 20. 4. 1939 bol menovaný na genmjr. a 1. 4. 1941 povýšený na genpor.

31. 3. 1943 bol menovaný na vel. ochrannej zóny na Slovensku. Podľa výnosu A. Hitlera z 5. 2. 1943 sa mu podriaďovali všetky voj. cvičiská v ochrannom pásme (v tom čase Malacky, Nový Dvor, Turcký vrch, Plavecké Podhradie, Hlboké, Senica, Púchov so všetkými služobnými miestami). Tým sa ešte za jeho predchodcu gen. → Weckeho vyriešili ťahajúce sa kompetenčné spory ohľadne právomocí nad jednotkami v tomto priestore. V nasledujúcich mesiacoch okrem iného koordinoval výcvik kontingentu slov. pomocníkov pre ríšsku protivzdušnú obranu, ktorý v letných mesiacoch prebiehal pod vedením nem. inštruktorov práve v priestore ochrannej zóny. Nem.-slov. rokovania v tejto otázke však nakoniec stroskotali a vyčlenení slov. vojaci sa už v septembri 1943 vrátili do svojich domovských posádok. 1. 4. 1944 bol povýšený na gen. let. Význam ochrannej zóny opätovne stúpol v súvislosti s približovaním sa východného frontu a tiež v súvislosti s vypuknutím SNP. B. sa pritom podieľal na zabezpečovaní nástupu nem. jednotiek určených na potlačenie Povstania. Neskôr sa podieľal na budovaní nem. obranných postavení a pevnostného úseku Ochranná zóna Slovensko, ktorá bola súčasťou hraničnej ochrannej línie Ríše. Po vojne padol do sov. zajatia, z ktorého bol prepustený až na jeseň roku 1945.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (?); nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (?); Grossherzoglich Oldenburgisches Friedrich August – Kreuz II. Klasse (?); Grossherzoglich Oldenburgisches Friedrich August – Kreuz I. Klasse (?); nem. Ehrenkreuz für Frontkämpfer (?); Wehrmacht-Dienstauszeichnung IV. bis I. Klasse (?)

Literatúra a pramene: CSÉFALVAY, F. a kol.: Vojenské dejiny Slovenska – V. zväzok (1939 – 1945). Bratislava 2008; PREČAN, V. (ed.): Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko 1944. Dokumenty. Bratislava 1970; VANĚK, O.: Slovenský flak Helfri pre nemecký Heimatwehr. In: Vojenská história, roč. 5, 2001, č. 1, s. 96-107. – www.lexikon-der-wehrmacht.de

(I. Baka)

BAUMANN, Vojtech

plukovník intendantcie
prednosta intendantcie MNO

*10. 3. 1897 Hodonín

†4. 5. 1941 Bratislava

V roku 1914 ukončil štúdium Zemskej vyššej reálky s maturitou v Hodoníne. Dobrovoľne sa podrobil odvodu 22. 10. 1915 v Pulji. Na činnú službu nastúpil 22. 10. 1915 vo vojnovom námorníctve v hodnosti ppor. int. Od 1. 11. 1915 nastúpil ako poslucháč do kurzu elévov námorného komisariátu v Pulji. Službu vykonával na lodiach Bellona, Svätý Štefan, Franz Ferdinand a na Babenbergu. Po 11. 3. 1917 slúžil v lodnej administratíve a dňom 1. 4. 1918 bol povýšený do hodnosti por. lodnej intendantcie. Do čs. vojska sa prihlásil 8. 3. 1919 a na vykonanie činnej služby nastúpil v oddiele vojnového loďstva v Litoměřiciach. Od 18. 8. 1921 nastúpil k 2. divízii v Plzni a od 1. 10. 1921 bol premiestnený k ZVV v Bratislave vo funkcii koncipient ubytovacej skupiny. V rokoch 1921 až 1922 absolvoval kurz obchodných náuk Čs. štátnej obchodnej akadémie v Bratislave, v rokoch 1924 až 1926 bol frekventantom Vysokej intendantčnej školy v Prahe a po jej ukončení 1. 8. 1926 nastúpil k 10. pd v Banskej Bystrici do odevného referátu. Od februára 1929 pôsobil v ZVV Praha v ubytovacej službe a od októbra 1934 bol premiestnený k ZVV Bratislava k proviantnej službe. V novembri 1936 nastúpil na službu k VII. zboru ako prednosta materiálovej skupiny intendantcie. V rámci mobilizácie od 29. 9. 1938 do 15. 12. 1938 vykonával službu v poli. Pokračoval v činnej službe v slovenskej armáde ako prednosta int. VV2. Službu v poli opäť vykonával od 1. 9. do 6. 10. 1939 v bojoch proti Poľsku. Dňa 3. 10. 1939 nastúpil k MNO a od 20. 10. 1939 bol ustanovený za prednostu int. MNO. Dňom 1. 1. 1940 dosiahol hodnosť pplk. int. a 1. 7. 1940 plk. intendantcie.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL, http://vojenství.cz/va-sedotazy_88.htm - (9.2.2011)

(M. Ondruš)

BAYER, Henrich

poručík
kapelník armádnej hudby

*29. 12. 1893 Horovice

(Česká republika)

† ??

Po ukončení troch tried meštianskej školy bol 30. 12. 1910 odvedený a v hodnosti stk. zaradený k štábnejrote v Liberci ako hudobný elév. Od 1. 8. 1916 zostal v ďalšej činnej službe v hodnosti čat. a 11. 11. 1916 bol povýšený na des. 6. 3. 1920 bol preložený k čs. žen. práporu 4 a súčasne bol zaradený k posádkovej I. hudbe v Bratislave. 1. 10. 1920 bol preložený k čs. pešiemu pl. 23. 26. 3. 1921 bol prijatý do čs. vojska ako poddôstojník z povolania a dodatočne mu bola priznaná hodnosť rtm. 28. 10. 1930 bol povýšený na št. rtm. hudby. 27. 4. 1939 bol premiestnený k p. pl. 4 a včlenený do pomocnej roty. 4. 9. 1941 mu po vykonaní odbornej skúšky bola priznaná hodnosť rtm. a 1. 10. 1941 bol povýšený na por. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: ?**Literatúra a pramene:** – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a KmL

(J. Zaťková)

BECKER, Heinrich

plukovník Wehrmachtu

nemecký vojenský atašé na Slovensku

* 1888

† ??

Od apríla 1939 v hodnosti mjr. styčný dôstojník OKW pri nem. vyslanectve v Bratislave. Od mája 1939 člen Nemeckej vojenskej komisie na Slovensku. Tu pôsobil ako vedúci oddelenia (subkomisie) pre pozemné vojsko. Aktívne tak participoval na budovaní slov. arm. podľa nem. vzoru. Zúčastnil sa viacerých rokovaní, ktorých výsledkom bola dohoda o veľkosti slov. arm., zmluva o ochrannom pásme z 12. augusta 1939, či dohoda o odbúrání a odvezení zariadení na výrobu a uskladnenie boj. chemických látok z 18. augusta 1939. Od augusta 1939 pôsobil ako voj. atašé na nem. vyslanectve v Bratislave. V tejto funkcii dosiahol hodnosť pplk., neskôr plk. Zo svojej pozície koordinoval zapojenie SR do vojny proti Poľsku v septembri 1939. V činnosti na poli spravodajstva (tak voj. ako aj politického charakteru) sa opieral o spoluprácu s ďalšími nem. sprav. a bezpečnostnými zložkami na Slovensku. Úzko spolupracoval s dôstojníkom pre Abwehr na Slovensku a s policajným atašé na nem. vyslanectve F. Goltzom. Po vypuknutí vojny proti ZSSR podporoval snahy velenia slov. arm. a vlády o prezbrojenie armády nem. zbraňami. Rovnako ako nem. vyslanec H. E. Ludin si veľmi dobre uvedomoval, že bez splnenia tohto predpokladu nebude možné garantovať ochotu Slovenska ponechať vlastnú armádu na fronte. Na druhej strane nasadenie väčšieho počtu slov. vojakov na fronte neodporúčal, pretože by to podľa neho ohrozovalo produktivitu zbrojárskych podnikov pracujúcich pre Ríšu a chod poľnohospodárskych prác. Na nem. strane patrilo spolu s vyslancom H. E. Ludinom k zástancom ministra národnej obrany gen. I. tr. → F. Čatloša, ktorého podporil aj v stupňujúcom sa spore s nem. generálom pri slovenskom MNO genpor. → F. Schlieperom v rokoch 1943 - 1944, napriek vlastným výhradám k ministrovej činnosti. K vývoju v slov. arm., v ktorej silneli rozkladné tendencie, však mal čoraz kritickejší postoj. Spolu s H. E. Ludinom sa pravdepodobne priklonil na stranu F. Čatloša aj v súvislosti s odvolaním gen. F. Schliepera zo Slovenska v lete 1944. B. podobne ako H. E. Ludin v intenciách Zahraničného úradu podporoval myšlienku na Slovensku udržať politickú stabilitu, nemal záujem o konfrontáciu, keďže potenciál slov. arm. mal aj tak len symbolický význam. B. pritom minimálne v oficiálnej rovine nepostrehol, že F. Čatloš si ako skúsený vojak v tomto čase veľmi dobre uvedomoval beznádejnú situáciu nem. jednotiek na fronte, z čoho postupne vyvodil rozhodnutie vypracovať plán prechodu slov. arm. na stranu protivníka. Zo Slovenska bol odvelený v auguste 1944.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž III. triedy (?)**Literatúra a pramene:** BAKA, I.: Slovenská republika a nacistická agresia proti Poľsku. Bratislava 2006, reg.; BAKA, I. - CSÉFALVAY, F. - KRAČÁK, P.: Ferdinand Čatloš – vojak a politik. Bratislava 2011, reg.; PREČAN, V.(ed.): Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko. Dokumenty. Bratislava 1971, reg.; TÖNSMEYER, T.: Das Dritte Reich und die Slowakei 1939 – 1945. Politischer Alltag zwischen Kooperation und Eigensinn. Paderborn-München – Wien – Zürich 2003, reg.

(I. Baka)

BELANSKÝ (pôvodne BÖHMER), Leopold

major delostrelectva

veliteľ náhradnej jednotky a výcvikového strediska VI. taktickej skupiny

* 14. 11. 1904 Nižná Boca

† ??

Po ukončení 6 tried obecnej školy a 4 tried meštianskej školy s vyučovacím jazykom slov. navštevoval v rokoch 1921 – 1925 Štátny učiteľský ústav v Spišskej Novej Vsi, ktorý ukončil maturitnou skúškou dňa 15. 6. 1925. Na prezenčnú voj. službu nastúpil 1. 10. 1925 a bol vyslaný do ŠDDZ v Bratislave. Do zál. bol preložený v hodnosti čat. aspirant 1. 4. 1927 od del. pl. 11 Košice. Po vykonanom cvičení v zbrani pri del. pl. 11 bol k 1. 1. 1928 menovaný do hodnosti ppor. del. v zál. a k 1. 1. 1929 povýšený na por. del. v zál. V roku 1933 absolvoval Del. školu vel. bat. v Plaveckom Podhradí a 1. 1. 1935 bol povýšený do hodnosti npor. del. v zál. V rokoch 1927 až 1939 vykonával učiteľské povolanie, najprv na Štátnej ľudovej škole v Košiciach, neskôr na Štátnej meštianskej škole v Košiciach a Bratislave. V období od 24. 9. do 20. 11. 1938 bol povolaný na základe mobilizácie do činnnej služby. V rokoch 1939/1940 bol riaditeľom Štátnej meštianskej školy v Bratislave. V roku 1939 absolvoval Kurz pre záložných dôst. del. v Ružomberku a 15. 1. 1940 bol aktivovaný do slov. arm. v hodnosti npor. del. z povolania. Ustanovený bol do funkcie vel. batérie del. pl. 3. V roku 1940 absolvoval aplikačný kurz dôst. del. v Bratislave. Do hodnosti stot. del. z povolania bol povýšený 1. 8. 1940 a 30. 9. 1940 premiestnený k del. pl. 2. Ustanovený bol do funkcie vel. IV. oddielu. Dňa 10. 4. 1942 bol prevelený k del. pl. 11 a ustanovený do funkcie vel. výcvikovej bat. V období 28. 4. – 9. 6. 1943 absolvoval kurz vel. div. dopravy v Hannoveri, v Nemecku. 12. 11. 1943 bol uznaný za neschopného poľnej služby a pridelený k VBV a ustanovený do funkcie oblastný vel. BV v Brezne a potom od 20. 12. 1943 v Ružomberku. 30. 4. 1944 bol prepustený z voj. činnnej služby a 1. 5. 1944 povolaný prechodne do činnnej služby počas brannej pohotovosti štátu k del. pl. 2 v Ružomberku. Za SNP bol dňa 29. 8. 1944 v hodnosti stot. del. prijatý do 1. čs. armády na Slovensku, v ktorej vykonával funkciu vel. náhradnej jednotky a výcvikového strediska VI. TS. Dňa 28. 10. 1944 bol povýšený na mjr. del. a 29. 10. 1944 odišiel po potlačení SNP do hôr, kde pôsobil ako partizán. V novembri 1944 ochorel a až do 14. 2. 1945 sa skrýval, keď bol opätovne zaradený do čs. brannej moci a ustanovený do funkcie 1. pomocníka NŠ del. pluku 5, 1. čs. arm. zboru v ZSSR, s ktorým sa zúčastnil bojov pri oslobodzovaní ČSR. Dňa 1. 6. 1945 bol premiestnený k VO 4 do Bratislavy, kde prevzal funkciu prednostu remontnej služby. V tejto funkcii bol 1. 10. 1946 povýšený do hodnosti pplk. del. V roku 1947 absolvoval kurz vel. oddielov a 30. 9. 1947 bol premiestnený k del. pl. 9 do Topoľčian a dočasne poverený jeho velením. Od 31. 12. 1947 bol poverený zastupovaním vo funkcii vel. del. 9. d a 1. 10. 1948 povýšený do hodnosti plk. del. Dňom 15. 1. 1949 bol premiestnený k 10. d a poverený velením del. tejto div. 31. 7. 1949 bol premiestnený a zaradený do kmeňového počtu VA v Hraniciach. Po ročnom pôsobení vo VA bol 1. 8. 1950 premiestnený a dočasne poverený velením 6. del. brig. Z tejto funkcie bol dňom 30. 4. 1951 prepustený z voj. činnnej služby.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (1946), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946), Československá medaila Za zásluhy II. stupňa (1946), sov. Za pobeđu nad Germanijev v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941-1945 gg. (1946).**Literatúra a pramene:** – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL, KmL.

(J. Lichner)

BELLA, Štefan

major pechoty
veliteľ II. pešieho práporu pešieho
pluku 102 Zaisťovacej divízie

* 3. 7. 1906 Dolná Lehota, okr. Brezno
† ??

Po ukončení štúdia na klasickej gymnázii s vyučovacím jazykom slov., ktoré ukončil maturitou v r. 1925, nastúpil 5. 10. 1925 na voj. prezenčnú službu a bol odoslaný do VA Hranice na Morave. Po ukončení prípravy vo VA bol menovaný 7. 8. 1927 do hodnosti por. a odoslaný do aplikačného kurzu jazd. do Pardubíc. Po absolvovaní kurzu bol 31. 7. 1928 premiestnený k jazd. pl. 10 do Berehova, kde až do r. 1936 zastával funkciu vel. čaty 4. a 3. eskadrony a dočasného vel. 4. eskadrony, neskôr prevzal funkciu vel. čaty 4. eskadrony. Do hodnosti npor. jazd. bol povýšený 1. 10. 1931 a 24. 10. 1931 ustanovený do funkcie vel. čaty 3. esk. Po piatich rokoch služby sa opäť vrátil k 4. eskadronu a stal sa jej dočasným vel. Dňa 30. 9. 1936 bol premiestnený do posádky Mukačevo, kde v hodnosti kpt. jazd. (povýšený bol 1. 4. 1937), vykonával funkciu vel. guľ. čaty 3. eskadrony. Od 1. 10. 1938 bol dočasným vel. a od 1. 4. 1938 bol ustanovený za vel. 5. eskadrony. v Košiciach. V čase brannej pohotovosti štátu, v období od 1. 10. do 15. 12. 1938, velil div. eskadronu. Po ukončení mobilizácie bol premiestnený k jazd. pl. 11 (dragúnske mu) do Bratislavy, kde zastával funkciu vel. 2. eskadrony. Po vzniku Slovenského štátu bol prevzatý do slov. arm. a premiestnený od 15. 5. 1939 k jazd. koruhvi III. do Michaloviec a ustanovený za vel. 1. eskadrony. Dňa 31. 12. 1940 bol premiestnený k ťažkej eskadronu, s ktorou sa od 23. 6. 1941 do 2. 9. 1941 zúčastnil poľného ťaženia proti ZSSR v zostave RB. Dňom 1. 7. 1941 bol povýšený do hodnosti mjr. jazd. a po návrate na Slovensko 1. 11. 1941 ustanovený do funkcie vel. náhradnej eskadrony v Michalovciach. Dňa 15. 1. 1942 bol premiestnený na VPV do Banskej Bystrice, kde zastával funkciu referenta pre jazd. Dňom 20. 11. 1942 nastúpil na druhú frontovú službu v ZSSR vo funkcii vel. p. práporu II. p. pl. 102 ZD. Po návrate z poľa od 6. 10. 1943 pokračoval v službe na VPV. Dňa 1. 6. 1944 bol premiestnený na AV do Prešova. Dňa 31. 8. 1944 bol zaistený nem. arm. a transportovaný do Nemecka, z ktorého sa vrátil 17. 12. 1944. Od 1. 1. 1945 bol bez funkcie pridelený k náhradnej eskadronu JPO-1 v Bratislave. Dňom 23. 5. 1945 bol prevzatý do čs. arm., ustanovený do funkcie ZV Výcvikového strediska I. čs. arm. zboru v Martine. Dňa 1. 8. 1945 bol premiestnený k velit. VIII. zboru do Banskej Bystrice, kde sa stal prednostom osobného a organizačného odd. Od 9. 6. 1946 bol pridelený k velit. „OCEL“, kde do 20. 9. 1946 vykonával funkciu prednostu osobného odd. skupiny „Teplice“. Dňom 15. 11. 1946 bol premiestnený k p. pl. 25 do Zvolena a ustanovený do funkcie veliteľa p. pr. v období od 3. 3. do 19. 7. 1947 absolvoval kurz vel. oddielov v Prahe a 15. 8. sa stal dočasným vel. II/25 p. pl. vo Zvolene. Dňom 30. 9. 1947 bol premiestnený k jazd. kohorte 4 v Topoľčanoch, kde bol ustanovený do funkcie ZV a 1. 10. 1947 povýšený do hodnosti pplk. pech. V roku 1949 bol prepustený z voj. činnosti služby so zdôvodnením, že nemá perspektívu byť vel. samostatného voj. telesa, pretože nemá potrebné predpoklady pre úspešné vedenie a výchovu dôst. zboru po stránke politickej.

Vyznamenania: Štefánikova pamätná medaila SČSD za významnú činnosť pre rozkvet myšlienky zväzu brannosti na Slovensku (1946).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a K mL.

(I. Purdek)

BENÁČEK, Vladimír

nadporučík doplnovacej služby
počas SNP veliteľ pešieho práporu
Benáček

* 5. 3. 1918 Zminné (dnes časť Dašíc),
Česká republika
† ??

Po vychodení 5 tried ľudových v Žemberovciach (1924 – 1929) a štyroch tried gymnázia v Leviciach (1929 – 1933) absolvoval vyššiu lesnícku školu v Banskej Štiavnici (1933 – 1937). Na vykonávanie voj. služby nastúpil 1. 10. 1937 na ŠDPZ v Trenčíne. Od marca 1938 bol vel. čaty v p. pl. 39 v Bratislave a od januára 1939 frekventantom zákopníckeho kurzu v žen. pl. 4 v Bratislave. Vojakom z povolania sa stal 1. 9. 1939 ako por. dopl. služby. 30. 9. 1940 bol premiestnený na DOV Ružomberok a 31. 1. 1941 na DOV Bratislava. 1. 1. 1942 ho povýšili na npor. dopl. služby a 21. 3. 1942 nadobudol slov. štátne občianstvo. Od 30. 4. 1944 slúžil na DOV v Žiline, kde sa prostredníctvom → J. Dobrovodského zapojil do voj. odboja a pomáhal zásobovať partizánov zbraňami. Od začiatku SNP sa zúčastnil bojov o Strečno, v ktorých bol 3. 9. 1944 zranený. Od 18. 9. 1944 vel. pr. Benáček, ktorý mal odraziť nem. postup v Rajeckom údolí na smere Považská Bystrica – Rajec. Spolu s 2. čs. partizánskou brigádou M. R. Štefánika sa jeho roty zhostili tejto úlohy a bránili priestor Rajeckej doliny so 40 obcami. Na základe nariadenia vlády SR zo dňa 22. 11. 1944, dňom 20. 10. 1944 mu bola odňatá hodnosť npor. dopl. a bol preradený do počtu mužstva ako stk. 3. 11. 1944 padol do nem. zajatia, odkiaľ sa vrátil s podlomným zdravím 7. 6. 1945. Po čiastočnom vyliečení bol v júni 1945 ustanovený za vel. DOV Bratislava a od septembra 1945 do septembra 1949 bol vel. DOV Trnava, od decembra 1945 v hodnosti škpt. V období september 1949 – február 1950 bol náčelníkom obvodu KVV v Hradci Králové. Dňom 1. 3. 1950 bol preložený do zálohy na vlastnú žiadosť zo zdravotných dôvodov. Neskôr pracoval v lesnom hospodárstve, od apríla bol 1950 riaditeľom lesného závodu Vysoké Tatry, od apríla 1951 v Starej Vode – Gelnici, potom v rôznych funkciách v Strednej Bodrogom a v Prievidzi. Od decembra 1956 do júla 1960 ved. výroby Krajskej správy lesov v Nitre, v rokoch 1960 – 1967 pracoval na inšpekcii správy lesného hospodárstva v Bratislave, 1967 – 1969 na kontrolnom odbore Ministerstva lesného a vodného hospodárstva v Prahe, od júla 1972 na Federálnom úrade pre normalizáciu a meranie.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž V. tr. (14. 3. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?), Rad SNP II. stupňa (?).

Literatúra pramene: BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, s. 93; ESNP, s. 32. – VA-CR Trnava, K mL, KOS.

(F. Cséfalvay)

BENEDIK, Jozef

plukovník pechoty
zástupca veliteľa pešieho pluku 1 v Bratislave, styčný dôstojník pri veliteľstve ochranného pásma v Malackách

* 10. 3. 1898 Veselý n/Moravou, okr. Uherské Hradiště
† ??

Absolvent kadetnej školy v Krakove. Po absolvovaní v hodnosti prap. od 5. 3. 1915 zaradený k p. pl. 10 v Přemysli (Poľsko). V júni

1915 dosiahol hodnosť por. V máji 1917 povýšený na npor. 1. 5. 1918 zajatý na tal. fronte, 18. júla 1918 vstúpil do čs. légie a bol pridelený 32. leg. pluku. Od 28. 5. 1919 pridelený k 1. strel. pl. 3. 8. 1919 prijatý do zväzku čs. vojska. 1. 3. 1920 zaradený do tal. légie k p. pl. 32 a včlenený k 1. náhradnej roty. 25. 9. 1920 prevzatý ako dôst. z povolania do zväzku čs. armády, 1. 3. 1921 premiestnený z p. pl. 32 k p. pl. 37. 1. 11. 1921 z npor. povýšený na kpt. 27. 4. 1923 bol ustanovený za vel. 2. poľnej roty. 1. 8. 1923 ustanovený za vel. technickej roty pl. 1. 4. 1929 povýšený na škpt. pech. 1. 5. 1931 premiestnený k p. pl. 13. 14. 3. 1939 nadobudol slov. št. občianstvo. 1. 6. 1939 povýšený na mjr. pechoty. Zúčastnil sa so slov. arm. ťaženia v Poľsku. 15. 11. 1939 v hodnosti mjr. pech. ustanovený za vel. II. práporu p. pl. 4. 15. 2. 1940 ustanovený za vel. III/4 práporu. 30. 9. 1940 mjr. pech. včlenený k MNO. 28. 2. 1941 sa vrátil z frontu k MNO. 27. 6. 1941 odišiel opäť do „poľa“ (na východný front) s velit. armády, ale už 2. 7. 1941 sa vrátil. 1. 8. 1941 odišiel do poľa k velit. Ladislav. 1. 1. 1942 povýšený na pplk. pech. 13. 8. 1942 bol ustanovený za vel. strážneho práporu a ZV p. pl. 1 v Bratislave. 13. 3. 1944 pplk. 10. 6. 1944 ustanovený za styčného dôst. pri velit. ochranného pásma v Malackách. 2. 10. 1944 preložený do výslužby dňom 2. 10. 1944. 10. 5. 1945 ako pplk. pech. bol prezentovaný na vykonávanie voj. činnnej služby v čs. armáde. 15. 5. 1945 pridelený k čs. brigáde ako vel. pochodových doplnkov. 15. 8. 1945 premiestnený k p. pl. 17 ako vel. náhradného p. pl. 17. 20. 9. 1945 ustanovený za dočasného vel. p. pl. 32. 1. 2. 1947 ustanovený za vel. p. pl. 32. 15. 8. 1948 ustanovený za ZV 2. brig. a zároveň premiestnený k 2. brig. 1. 10. 1947 povýšený na plk. pech. Od 1. 8. 1949 preložený do výslužby a daný k dispozícii VO-1.

Vyznamenanie: Medaila za Víťazstvo (5. 12. 1923), Československá revolučná medaila (30. 1. 1924), tal. Fatiche di guerra (1924), Pamätná medaila (14. 3. 1940), rumun. „Coroana Romanei“ (4. 6. 1943), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (13. 3. 1944), Deutsche Adlerorden I. Kl. mit Schwerter (20. 3. 1944).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml.

(M. Stanová)

BENEDIKOVIČ, Dominik

nadporučík doplňovacej služby
I. pobočník veliteľa pluku

* 7. 8. 1906 Dobrá Voda, okr. Trnava
† ??

V roku 1926 ukončil s maturitou Učiteľský ústav s vyučovacím jazykom slovenským. Voj. prezenčnú službu absolvoval v rokoch 1927 až 1929. V rámci prezenčnej služby roku 1928 absolvoval ŠDPZ v Košiciach. Do zálohy bol v roku 1929 prepustený v hodnosti ppor. v zál. V čase mobilizácie v roku 1938 pôsobil ako pobočník vel. 1. náhradnej roty p. pl. 7 „Tatranského“ v Nitre. Po prijatí do Zboru dôst. v stavovskej skupine dôst. pech. bol 26. 2. 1940 prezentovaný na vykonanie činnnej voj. služby a ustanovený za vel. 6. roty p. pl. 5 v Trenčíne. Následne ako npor. pech. bol dňom 21. 3. 1940 ustanovený za I. pobočníka vel. pluku. Vo funkcii pobočníka veliteľa p. pl. 2 sa zúčastnil ťaženia proti ZSSR od 27. 6. do 19. 8. 1941. Po návrate bol v októbri 1941 pridelený na DOV Trenčín, kde sa stal vedúcim I. (mobilizačného) referátu, kde pôsobil až do konca 2. svetovej vojny. Po skončení vojny bol 1. 8. 1945 prijatý ako kpt. dopl. do čs. armády a ustanovený za dočas-

ného vel. DOV Brezno nad Hronom, vtedy dočasne dislokovanom v Tisovci. Jeho neskoršie osudy sú neznáme.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. Kvl.

(P. Kralčák)

BENKA-RYBÁR, Andrej, Ing.

štábný kapitán
veliteľ 23. pešieho práporu „Dunaj“ III. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku.

* 15. 10. 1914 Bardejov
† 25. 2. 2002 Bratislava

V r. 1925 – 1929 vychodil Meštiansku školu v Bardejove a v r. 1930 – 1935 študoval vo Vysokéj hospodárskej škole v Košiciach. Prezenčnú voj. službu začal vykonávať ako voj. ašp. 1. 10. 1935 v p. pl. 45 v Chuste. Dňa 1. 2. 1937 bol vymenovaný do hodnosti ppor. prezenčnej služby, 1. 10. 1937 bol preložený do I. zálohy a prijatý do ďalšej dobrovoľnej činnnej služby. V polovici januára 1938 bol ustanovený do funkcie vel. čaty. V apríli 1938 si predĺžil záväzok na ďalšiu dobrovoľnú službu a v októbri 1938 bol pridržaný v činnnej službe na základe mobilizácie. Do pomeru mimo činnnej služby bol prepustený v polovici decembra 1938. Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. armády a 15. 5. 1939 preložený do skupiny dôst. pech. z povolania v hodnosti por. pech. Na konci novembra 1939 bol ustanovený do funkcie dočasného vel. roty. Do hodnosti npor. pech. bol povýšený 1. 8. 1940 a o dva mesiace neskoršie ho premiestnili do p. pl. 5 v Levoči ako vel. roty. Na začiatku marca 1941 bol premiestnený do štábnej roty p. pl. 1 a v apríli ustanovený za vel. čaty. V polovici júna 1941 sa stal vel. kanónovej bat. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR odišiel do poľa ako vel. 4. roty p. pl. 1. Z východného frontu sa vrátil na konci druhej dekády augusta 1941 a prevzal funkciu dočasného vel. HKB, potom predsedu správy budov v kasárňach na Mlynských Nivách v Bratislave. Pred koncom novembra 1941 bol pridelený p. pl. 4 na cvičenie záložníkov ako vel. kurzu. Vo februári 1942 sa stal vel. 4. guľ. roty strážneho pr. a vel. kasární Mlynské Nivy. Po druhýkrát odišiel do poľa v marci 1942, tentoraz k ZD na okupované územie Ukrajiny, kde bol ustanovený za vel. 8. roty p. pl. 101. Dňom 1. 1. 1943 bol povýšený do hodnosti stot. pech. Po návrate na Slovensko sa vo februári 1943 stal vel. 4. roty strážneho pr. a vel. kasární Mlynské Nivy v Bratislave. O necelý mesiac neskoršie prevzal funkciu telovýchovného dôst. pl. a na začiatku júna sa stal dočasným vel. náhradného pr. pešieho pl. 1 a vel. posádky v Trnave. V tejto posádke sa zapojil do ilegálneho protifašistického odboja. V spolupráci s povstaleckým vel. posádky, za ktorého ilegálne VÚ určilo npor. pech. → K. Fraňa, sa podieľal na zorganizovaní jej prechodu do SNP. V zmysle nariadenia slov. vlády č. 215/1944 za účasti v SNP bol dňom 20. 10. 1944 prepustený zo zboru dôst. z povolania a súčasne mu bola odňatá hodnosť. Nasledujúcim dňom bol preložený do I. zálohy ako stk. v zálohe. V 1. čs. armáde na Slovensku od 9. 9. do 10. 10. 1944 pôsobil vo funkcii vel. 23. p. pr. „Dunaj“ III. TS. Zúčastnil sa bojov pri Hronskom Beňadiku, Horných Hámroch, Žarnovici, Kremnici, Hronskej Dúbrave a Dobrej Nive. S účinnosťou od 28. 10. 1944 bol povýšený do hodnosti škpt. pech. Na začiatku novembra 1944 padol do nem. zajatia a bol odsunutý do zajateckého tábora v Lamsdorfe. Oslobodený bol 8. 5. 1945.

Po návrate do vlasti bol prijatý do čs. arm. a na začiatku augusta 1945 ustanovený za vel. náhradného pr. pešieho pl. 23 v Trnave. Tam ho 6. 2. 1947 povýšili do hodnosti mjr. pech. Na konci septembra 1947 bol premiestnený do p. pl. 39 v Bratislave a ustanovený za mobilizačného dôst. pluku. V júni 1948 sa stal vel. náhradného pr. tohto pluku. V r. 1950 v Prahe absolvoval kurz vel. voj. telies. V r. 1950 – 1952 vykonával funkciu ZV a neskoršie vel. 36. p. (od 1951 mech.) pl. v Šumperku. Jeho ďalšia profesionálna kariéra v rokoch 1952 – 1958 bola spojená s vykonávaním funkcie učiteľa na katedre tank. a mech. vojsk vo VA (od mája 1953 VA KG) v Prahe. Hodnosť pplk. získal v r. 1954. V r. 1958 – 1961 pôsobil vo funkcii pomocníka náč. odd. pre boj. prípravu na KVS v Hradci Králové a Bratislave. V r. 1961 bol v hodnosti plk. preradený do zál. a zamestnal sa ako organizačný pracovník, vedúci sekretariátu Laboratória pôdoznalectva v Bratislave. Pri príležitosti 50. výročia SNP ho prezident SR dňa 25. 8. 1994 vymenoval do hodnosti genmjr. v.v.

Vyznamenania: Za hrdinstvo II. st. (1939), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946), Československý vojnový kríž 1939 (?), sov. Za pobedu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1947).

Literatúra a pramene: ES I, s. 180; ESNP, s. 38; JABLONICKÝ, J. – KROPI-LÁK, M.: Slovník Slovenského národného povstania. Bratislava 1970, s. 25; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Bratislava 1990, reg.; VOČSO, s. 21; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. Banská Bystrica 2009, reg.; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 14; Encyclopédia Beliana. Druhý zväzok. Bratislava 2001, s. 35; – VA-CR Trnava, náhradný Kml.

(J. Bystrický)

BERGER, Gottlob Christian

SS-Obergruppenführer und General der Waffen-SS

šéf nemeckého Hlavného úradu SS, prvý veliteľ nemeckých okupačných vojsk v septembri 1944 na Slovensku

* 16. 7. 1896 Gerstetten, Württemberg
† 5. 1. 1975 Stuttgart

Počas prvej svetovej vojny dôst., na konci npor., slúžil v jednom pl. s → O. Dirlwangerom, ktorého v medzivojnovom aj vo vojnovom období viackrát zachraňoval pred trestným stíhaním. V r. 1919 – 1934 bol učiteľom telocviku vo Württembergu. Medzitým už v novembri 1922 vstúpil do NSDAP. Za aktívnu účasť na mníchovskom puči bol v novembri 1923 zatknutý, následne vystúpil z NSDAP. Na začiatku 30. rokov vstúpil do NSDAP aj SA (1. 1. 1931 – SA-Sturmführer, ešte v tom istom roku SA-Standartenführer, od 15. 10. 1932 SA-Oberführer) a v júni 1933 vystúpil z SA. Od 1. 10. 1935 telovýchovný referent na ministerstve kultúry vo Württembergu. 30. 1. 1936 vstúpil do SS ako SS-Oberführer. Od apríla 1937 do júna 1938 telovýchovný referent na ríšskom ministerstve výchovy. Od júna 1938 bol zodpovedný za telovýchovu v rámci Hl. úradu SS. Na začiatku vojny bol menovaný za vedúceho (VIII.) doplňovacieho oddelenia a od 1. 1. 1940 sa stal vedúcim Hl. úradu SS, čím sa stal vlastne zakladateľom Waffen-SS, od 20. 4. 1940 v hodnosti SS-Brigadeführer und Generalmajor der Waffen-SS. Bol zástancom a presadzovateľom získania Nemcov do Waffen-SS bez štátnej príslušnosti, žijúcich v cudzine, neskôr rozvinul

myšlienku utvárania zväzkov z prihlásených dobrovoľníkov v obsadených severských a západných krajinách. Dňom 20. 4. 1942 povýšený do hodnosti SS-Gruppenführer und Generalleutnant der Waffen-SS. Od polovice februára 1943 ako styčný dôst. H. Himmlera, bol v podstate vo funkcii štátneho tajomníka ministerstva pre okupované východné územia. Počas návštev na východných okupovaných územiach sa viackrát zúčastňoval alkoholických a sexuálnych orgií organizovaných → O. Dirlwangerom. Dňom 21. 6. 1943 povýšený do hodnosti SS-Obergruppenführer und General der Waffen-SS. Od 1. 9. 1944 bol poverený úlohou potlačiť povstanie na Slovensku. Úlohu, ktorú dostal, nedokázal splniť, nielen za 5 dní, ako pred prevzatím funkcie vyhlasoval, ale ani za skoro tri týždne, preto ho dňa 20. 9. 1944 z funkcie odvolali a vystriedal ho SS-Obergruppenführer und General der Waffen-SS und Polizei → H. Höfle. Od 1. 10. 1944 ho menovali za vedúceho referátu vojnových zajatcov. Po vojne ho postavili pred súd a v tzv. Wilhelmstraßen-Prozeß-e (proces s vedúcimi činiteľmi vedenia nem. zahraničnej politiky pred amer. voj. súdnym dvorom V) ho 14. 4. 1949 v Norimbergu odsúdili na 25 rokov väzenia. 31. 1. 1951 mu trest znížili na 10 rokov a 16. 12. 1951 prepustili na slobodu.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (26. 11. 1914), Württembergische Militärverdienstmedaille in Gold (21. 5. 1915), Eisernes Kreuz 1. Klasse (21. 1. 1918), Ritterkreuz des Militärverdienstkreuzes (4. 5. 1918), Friedrichs Orden mit Schwertern (nov. 1918), Verwundetenabzeichen in Silber (1918), Ehrenkreuz für Frontkämpfer (?), Deutsche-Olympia-Ehrenzeichen I. Klasse (16. 8. 1936), Spange zum Eisernen Kreuz 2. Klasse (?), Kriegsverdienstkreuz I. Klasse mit Schwertern (1. 7. 1941), Spange zum Eisernem Kreuz I. Klasse (16. 9. 1942), fin. Suomen Valkoisen Ruusun komentaja (1942), Deutsches Kreuz in Silber (1. 7. 1943), Goldenes Hitler-Jugend-Ehrenzeichen mit Eichenlaub (30. 1. 1944), Ritterkreuz des Kriegsverdienstkreuzes mit Schwertern (15. 11. 1944), Vojenský víťazný kríž I. tr. s mečmi (22. 12. 1944).

Literatúra a pramene: BEDÜRFTIG, F.: Drittes Reich und Zweiter Weltkrieg. Das Lexikon. München 2004, s. 62; BEDÜRFTIG, F.: Třetí říše a druhá světová válka. Lexikon německého nacionálního socialismu 1933 – 1945. Praha 2004, s. 39-40; WEIß, H.: Personenlexikon 1933-1945. Wien 2003, s. 37-38; ZENTNER, s. 72; www.geocities.com/~orion47/SS_POLIZEI-Obergruf_A-G.html (2. 12. 2011); www.hrono.info/biograf/bio_b/berger_g.html (13. 12. 2007); www.freiwilligen.sweb.cz/DOBROVOLNICI/o17.htm (2. 12. 2011) http://www.peoples.ru/military/commander/gottlob_berger/ (2. 12. 2011)

(F. Cséfalvay)

BEVELAQUA, Jozef, JUDr.

stotník útočnej vozby

prednosta výcvikovej skupiny MNO

* 11. 2. 1914 Nová Baňa
† ??

V rodnej obci ukončil ľudovú školu a reálne gymnázium (1923 – 1931), právo študoval na UK v Bratislave (1931 – 1934). Následne bol povolaný na výkon základnej voj. služby. V rokoch 1934 – 1935 absolvoval ŠDPZ v Levoči a v rokoch 1935 – 1937 VA v Hraniciach na Morave, po skončení ktorej bol menovaný za dôst. z povolania v hodnosti por. pech. V rámci p. pl. 4 následne prešiel základnými velit. funkciami na stupni čata – rota.

Po vzniku Slovenskej republiky bol ustanovený za vel. III. práporu p. pl. 9, s ktorým bol zasadený tak do bojov s maď. útočníkmi, ako aj v tzv. poľ. kampani. Od konca novembra 1939 pôsobil ako vel. 2. roty PÚV a k 1. 1. 1940 bol povýšený na npor. pech. V októbri

1940 bol prevezený zo stavovskej skupiny pechoty k skupine dôst. út. V období júna až augusta 1941 viedol na východnom fronte v rámci RB rotu KPÚV, pričom bol účastníkom bitiek pri Vojtkovej, Záluži a Lipovciach. Po návrate domov prevzal velenie 6. rotu PÚV. V januári 1942 bol ustanovený za I. plukovního po- bočníka a obranného referenta velit. PÚV a k 1. 7. 1942 bol pový- šený na stot. út. Súčasne začal v Bratislave študovať na VVŠ, kto- rú úspešne ukončil v júli 1944. Medzitým v priebehu septembra až novembra 1942 absolvoval v Berlíne kurz pre dôst. gšt. a na východnom fronte ďalší krst ohňom. V rozpätí decembra 1942 až februára 1943 totiž pôsobil v poli ako kuriér a v čase od júna až novembra 1943 ako prednosta I. odd. 2. pd, pričom jeho nad- riadení slovami chvály nijako nešetřili. Referencie o vynikajúcom štábnom dôst. ho pritom mali sprevádzať až do konca vojny. V prestávke medzi pobytmi v ZSSR vykonával funkciu prednostu výcvikového odd. VPV v Banskej Bystrici. Po absolutoriu na VVŠ bol pridelený na MNO, najprv ako prednosta výcvikovej skup., resp. od 2. septembra 1944 ako prednosta 4. odd. (služieb). 1. feb- ruára 1945 bol odoslaný na front do Talianska, kde bol začiatkom mája 1945 ustanovený za NŠ 1. čs. divízie v Taliansku.

Po skončení vojny bol prijatý do čs. armády v hodnosti kpt. tank. V októbri 1945 bol odoslaný ako frekventant do III. ročníka VŠV v Prahe, ktorú úspešne zakončil v júli 1946. Po povýšení na škpt. (október 1946) bol koncom septembra 1946 ustanovený za do- časného NŠ 9. divízie a následným dňom preložený do stavovskej sk. dôstojníkov gšt. Koncom roka 1946 absolvoval žel. kurz pri Železničnom traťovom velit. Praha a koncom júna 1947 promo- val na UK v Bratislave. 15. októbra 1947 bol ustanovený za žel. traťového vel. v Košiciach, avšak vzhľadom na jeho voj. minulosť v čase 2. svetovej vojny bol koncom apríla daný na zvláštnu do- volenku, začiatkom júna 1948 odoslaný na tzv. dovolenku s čaka- ním a mesiac nato preložený do zál. V júni 1950 mu bola odňatá voj. hodnosť a koncom novembra bol premiestnený k PTP 54. o jeho ďalších osudoch nie je nič známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1940); Za hrdinstvo 3. st. (1943); Za hrdinstvo 2. st. (1943); nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1943).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KmL a KvL.

(A. Maskalík)

BIELIK, Ernest

veliteľ partizánskej brigády *Jánošík*

* 18. 6. 1917 Topoľčianky, okr. Zlaté Moravce

† 15. 6. 1995 Bratislava

Po skončení ľudovej a meštianskej školy sa vyučil za pekára, neskôr pracoval ako pekársky pomocník, ale aj ako pomocný robotník pri murároch. Odvedený bol 20. 4. 1938 a 1. 10. 1938 ho zaradili ako vojaka do spoj. batérie del. pl. 109 v Bratislave, kam narukoval 1. marca 1939 a kde absolvoval aj poddôstojnícku školu. rokoch 1939 – 1940 slúžil v del. pl. 52 v Liptovskom Svätom Mikuláši, potom v del. pl. 11 v Hlohovci. Dňa 9. 11. 1940 ho prijali do zboru poddôstojníkov z povolania, 15. 11. povýšili na čtk. Od roku 1940 slúžil v del. pl. 51 v Žiline. Po vstupe Slo- venska do vojny proti ZSSR od 29. 6. 1941 do 25. 4. 1942 bol s hodnosťou čtk. autoreferentom bat. tohto útvaru v Minsku.

Po návrate domov slúžil opäť v Žiline a 6. 9. 1942 odišiel s plu- kom znovu na východný front. Dňa 5. 2. 1943 zbehol do Kras- nodaru, kde sa skrýval do príchodu ČA. Následne, do 5. 7. 1943, bol vo voj. zajateckom tábore v Krasnodare, Georgijevsku a pri Moskve, odkiaľ sa dobrovoľne prihlásil do čs. vojska v ZSSR. K 5. 7. 1943 ho v Novochopejsku prijali do 1. čs. brig. s hodnosťou čat. Po absolvovaní rôznych kurzov a po účasti v bojoch o Kyjev sa stal inštruktorom v I. pr. 2. čs. sam. paradesantnej brig. Me- dzitým, 24. 10. 1943, ho povýšili na rtn. a 24. 3. 1944 na rtm. del. v zálohe. V lete 1944 bol odoslaný do Sadagury, do špeciálneho rádiového a minerského kurzu, a potom pridelený do part. školy UŠPH. Dňa 6. augusta 1944 večer odletel na Slovensko a vysa- dili ho nad Latiborskou hoľou ako vel. osemčlennej výsadekovej part. skupiny. Tá sa rozrástla na oddiel a začiatkom septembra na brig. Jánošík, ktorej sa stal vel. Oddiely brig. sa od začiatku Povstania rozmiestnili na povstaleckom území a podieľali sa na jeho obrane pri Telgárte a v Turci, časť brig. sa zúčastnila na úspešnom októbrovom protiútoke 2. čs. sam. paradesantnej brig. Dňom 20. 9. 1944 bol B. povýšený na ppor. del. v zálohe. Po ústupe do hôr brig. Jánošík až do začiatku februára 1945 vyko- návala diverznú činnosť na komunikáciách v okolí Brezina a Po- pradu. Začiatkom februára 1945 sa v priestore Šumiac – Heľpa – Liptovská Teplička – Bacúch spojila s jednotkami ČA.

V rokoch 1945 – 1946 bol B. na velit. VO – 4 v Bratislave styčným dôst. pre part. veci. V roku 1946 ho prepustili do zál. V civilnom sektore až do roku 1958 zastával vysoké hosp. a administratívne pozície. Ako dôst. v zál. súčasne postupoval vo voj. hodnostiach – 1. 11. 1946 ho povýšili na npor. pech. v zál., v ďalšom roku na kpt. pech. v zál., 17. 7. 1948 mu zmenili stavovskú skupinu pechoty v zál. na del. v zál. a 16. 4. 1955 ho povýšili na mjr. v zál. V roku 1958 po krivom obvinení bol odsúdený na 10 rokov vä- zenia. Po odpykaní časti trestu mu trest vymazali a od r. 1961 sa stal riaditeľom Vinárskych závodov Bratislava-Rača. Vysokú školu ekonomickú absolvoval v roku 1967.

Po roku 1945 bol zakladajúcim členom a úradujúcim predsedom Zväzu slovenských partizánov, neskôr členom Ústredného výbo- ru (ÚV) a Predsedníctva Slovenského zväzu protifašistických bo- jovníkov (SZPB) a členom Federálneho ÚV Zväzu protifašistických bojovníkov. Od roku 1968 bol poslancom SNR a v rokoch 1968 – 1970 aj poslancom Snemovne národov Federálneho zhromaž- denia ČSSR. 15. 8. 1969 ho povýšili na plukovníka v zálohe a 1. 5. 1995 ho prezident Slovenskej republiky vymenoval do hodnosti generálmajora vo výslužbe.

Vyznamenania: Československá vojenská pamätná medaila so štítkom „SSSR“ (1944), sov. Orden Krasnogo Znameni (1945); sov. Partizanu Ote- čestvennoj vojny I. st. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945) a Československá medaila Za chabrosť pred nepriateľom (1945), čes- koslovenská vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1946). Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), a juhosl. Orden zasluhy za narod II. reda (1946), franc. l'Ordre national de la légion d'honneur – chevalier (1956), franc. Croix de Chevalier (1957), Rad červenej hviezdy (1964), Rad červe- nej zástavy (1969), Rad práce (1977), Rad Ľudovíta Štúra vojenského dru- hu II. tr. in memoriam (1996).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník Slovenské- ho národného povstania. Druhé upravené a doplnené vydanie. Bratislava 1970, s. 26.; TAKÁČ, L.: Stručné pohľady na činnosť partizánskej brigády Jánošík. In: Historický zborník kraja V, 1970, s. 61 – 106.; Tenže: Výstavba a organizačná štruktúra partizánskej brigády Jánošík. In: Zborník Múzea Slovenského národného povstania 3, 1978, s. 35 – 63.; Tenže: Ernest Bielik, plukovník v zálohe. In: Zborník Múzea Slovenského národného povstania 14, 1989, s. 343 – 351.; ŠTAIGL, J. a kol.: Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 15. – ES 1, s. 196.; ESNP, s. 39 – 40. BLS 1, s. 416 – 417.; VOČSO, s. 24.; – VHA Bratislava, Pr. č. 499 (TAKÁČ, Ladislav: Partizánska

brigáda „Jánošík“ v Slovenskom národnom povstaní. b. r. 299 s. + 72 s. príl.).- VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(F. Cséfalvay)

BÍLEJ, Juraj

major jazdeckta
veliteľ Jazdeckého priezvedného oddielu 2 v rámci 1. divízie Východoslovenskej armády, veliteľ 5. poľného práporu 3. čs. samostatnej brigády 1. československého armádneho zboru v ZSSR

* 25. 12. 1904 Oliňovo, okr. Svaljava, Ukrajina

† 23. 1. 1945, poch. Hrabkov, okr. Prešov

Od 1. 10. 1924 vykonával voj. prezenčnú službu v p. pl. 45 „Rumunský“ v Chuste na Podkarpatskej Rusi, kde 23. 3. 1926 úspešne absolvoval skúšku na dôst. v zál. 1. 4. 1926 bol ako čat. s dôst. skúškou preložený do I. zálohy. Do roku 1938 vykonal rad pravidelných a dobrovoľných cvičení v zbrani. V dôsledku všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci 23. 9. 1938 sa prezentoval vo voj. činnnej službe. Do 17. 11. 1938 bol ako spravodajský dôstojník v hodnosti npor. jazd. zaradený do 2. sprav. odd. štábu HO 42 „Karol“ so sídlom veliteľ. v Užhorode.

Po vzniku Slovenského štátu bol 31. 5. 1939 preložený do skupiny dôst. jazd. z povolania a súčasne ustanovený za čakateľa na služ. miesto v kategórii dôst. absolventov voj. akadémie. 31. 1. 1940 prevedený do voj. služby v slov. brannej moci a zaradený ako spravodajský dôst. 2. kat. do III. eskadrony JPO 3 v Humennom. 1. 8. 1940 povýšený na stot. jazd. 21. 8. 1941 dočasne kmeňovo pridelený do SVR v Liptovskom Sv. Mikuláši. Po napadnutí ZSSR nacistickým Nemeckom v júni 1941 sa ako vel. jazdeckej eskadrony priezvedného oddielu 11 RD zúčastnil od 23. 6. 1941 do 25. 4. 1942 poľného ťaženia slov. armády na vých. fronte. 15. 1. 1943 bol ustanovený zastupovať vel. JPO 2 v Michalovciach. 1. 7. 1943 povýšený na mjr. jazd. Od 6. 5. 1944 vel. JPO 2 v rámci 1. div. východoslovenskej armády. Zapojil sa do ilegálneho protifašistického odboja na východnom Slovensku. Spolupracoval najmä s partiz. oddielmi „Čapajev“ a „Pugačov“, ktorým dodával zbrane a muníciu. Pred vypuknutím SNP bol jeho JPO 2 premiestnený na poľ. stranu Duklianskeho priesmyku, ktorý mal podľa plánu VÚ tvoriť predný voj pri spojení s jednotkami ČA. V zmenenej situácii počas odzbrojovania dvoch východoslov. divízií nem. armádou 31. 8. 1944 B. so svojím oddielom prešiel do partiz. zväzku „Stalin“. Od 16. 9. 1944 vel. samost. voj.-part. oddielu „Bílej“ v rámci part. zväzku „Čapajev“. Po prechode na part. spôsob boja mal B. oddiel 113, ku dňu 10. 9. 1944 287 [12 dôst., 8 rotm. a 267 mužov] a v druhej polovici septembra okolo 400 príslušníkov. Činnosť začal od 10. 9. 1944 po príchode rádiotelegrafistov z 1. čs. arm. zboru v ZSSR, s ktorým nadviazal rádiotelegrafický kontakt. Odvtedy B. oddiel po stránke veliteľskej operoval na základe rozkazov 2. sprav. odd., v ohraničenom priestore Medzilaborce – Humenné – Vranov nad Topľou – Gíraltove – Stropkov. Po vysadení plk. gšt. → V. A. Talského na východnom Slovensku, ktorý vytvoril Velit. východnej voj. skupiny „Detvan“, B. nadviazal s ním kontakt a podriadil sa jeho rozkazom. Pomáhal sústreďovať roztrúsené skupiny slov. vojakov, ktorí pred odzbrojením odišli do hôr. V Slánskych vrchoch a Ondavskej vrchovine sa B. oddiel so zväzkom „Čapajev“ podieľal na obrane part. rajónov a odrážal útoky nem. protivníka, ktorý mal v tomto priestore úlohu likvidovať tamojšie part. základne. Koncom novembra 1944 sa B. s oddielom prebil z nem. obklúčenia pri Ruskej Porube. Prešiel do Vihorlatu, kde nadviazal kontakt s jednotkami 4. UF a zapojil sa do oslobodzovania Michaloviec 26. 11. 1944. V decembri 1944 sa prihlásil do 1. čs. arm. zboru v ZSSR a 1. 1. 1945

bol pridelený 3. čs. samostatnej brigáde, pod velením brig. gen. → K. Klapálka. 7. 1. 1945 prevzal funkciu vel. jej 5. poľ. práp. V boji pri oslobodzovaní Kapušian pri Prešove 21. 1. 1945 utrpel ťažké zranenia, ktorým o dva dni neskôr na brigádnej ošetrovni podľahol.

Vyznamenania: Pamätná medaila 1939 „Javorina – Orava“ (1940), medaila Za zásluhy (1942), nem. Eisernes Kreuz 2. Kl. (27. 8. 1942), Rad SNP I. tr. in memoriam (1946).

Literatúra a pramene: KOČVARA, Š.: Za mjr. Jurkom Bílejom. In: ČAS, 26. 8. 1945, s. 16 (nekrológ); TAKÁČ, L.: Z partizánskeho hnutia na východnom Slovensku. Oddiel Bílej. In: Východoslovenské noviny, 9. 10. 1966; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, reg.; ES, s. 198, 352; LEŇO, A. – TEREK, Š.: Miesta pamätne. Humenné 1979, s. 169; ESNP, s. 41, 600; SBS 1, s. 251; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004. reg.; VOČSO, s. 26. - VÚA – VHA Praha, Zb. KvL; ABS ČR Praha, fascikel Z-6-326; Archív OVO MO SR Bratislava, spis. Č. 1-4/53.

(M. Čaplovič)

BIŠČO, Michal

major
veliteľ ústrednej zbrojnice v Trenčíne

* 8. 9. 1904 Hlohovec

† ??

Na prezenčnú voj. službu nastúpil po absolvovaní vyššej priemyslovej školy 1. 10. 1926 v let. pl. 3 M. R. Štefánika. 13. 11. 1926 ho premiestnili do del. pluku 10 v Lučenci. Počas prezenčnej služby absolvoval školu na dôstojníkov tech. zbroj. služby v zál. v Plzni. Dňa 30. 3. 1928 bol prepustený do pomeru mimo činnú službu a 1. 1. 1929 menovaný na ppor. v zál. 1. 10. 1931 ho prevzali do čs. arm. ako dôstojníka tech. zbroj. služby z povolania, povýšili do hodnosti npor. a tým istým dňom zaradili ako frekventanta do školy pre dôstojníkov tech. zbroj. služby z povolania v Plzni, ktorú absolvoval v polovici júla 1932 a bol pridelený dpl. 10 v Lučenci ako zbrojný dôst. pl. Od 1. 9. 1935 vykonával funkciu pyrotechnika v muničnom sklade 4 v Novákoch, odkiaľ ho k 1. 4. 1938 preveli do Popradu a ustanovili za vel. muničného skladu 5. Do hodnosti npor. tech. zbroj. ho povýšili 1. 4. 1936.

Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v činnnej službe v slov. armáde v Poprade vo funkcii vel. zbrojnice III. a 1. 10. 1940 sa v hodnosti stot. (povýšený bol 17. 5. 1939) stal vel. ústrednej zbrojnice v Trenčíne. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR bol od 12. 12. 1941 do 1. 5. 1942 v poli ako zbrojný referent ZD. Po návrate na Slovensko naďalej pôsobil ako vel. ústrednej zbrojnice v Trenčíne (od 1. 1. 1943 v hodnosti mjr. tech. zbroj.). Dňom 15. 10. 1944 bol ako zbrojný referent premiestnený na MNO do Bratislavy. Po skončení vojny bol prijatý do čs. arm. a zaradený ako prednosta zbroj. skupiny VO 4, od 1. 10. 1945 vykonával funkciu vel. zbrojnice 7 a od začiatku decembra 1945 zbrojného referenta VO 4 v Bratislave. 1. 1. 1946 sa stal zástupcom prednostu zbroj. služby, organizačným a osobným referentom VO 4. Dňom 1. 10. 1948 bol preložený do výslužby.

Vyznamenania: Pamätná medaila (9. 1. 1940), Za zásluhy (14. 3. 1940).

Literatúra a pramene: - VÚA – VHA Praha, Zb. KmL a KvL.

(J. Bystrický)

BODICKÝ, Ladislav

plukovník pechoty
veliteľ Obrannej oblasti 2 v 1. ČSA na Slovensku

* 4. 1. 1895 Štrba-Hrádok, okr. Poprad
† 21. 9. 1973 Košice

Ľudovú školu navštevoval v Štrbe. V štúdiách pokračoval na gymnáziu s vyuč. reč. maď. v Bratislave (1905 – 1906) a na Obchodnej škole vo Vyškove na Morave (1911 – 1913). Po ich skončení sa stal súkromným úradníkom.

V septembri 1914 sa ako voj. prezentoval v 71. p. pl. vo Viedni. V marci 1915 odvelený na ruský front. Od apríla 1915 v ruskom zajatí. 27. 8. 1917 v Borispole dobrovoľne vstúpil do čs. vojska na Rusi. 29. 8. bol zaradený do 12. roty 7. čs. strel. pl. „Tatranského“. Na slob. bol menovaný 2. 11. 1917. Zúčastnil sa bojov proti ruským boľševikom na Sibíri. Od marca do októbra 1918 zastával funkciu vel. družiny 5. 10. 1918 bol ako inštruktor odkomandovaný do Čs. tábora pre Slovákov v Irkutsku. 27. 11. 1918 povýšený na čat. a 1. 12. 1918 na práp. Od decembra 1918 do apríla 1919 vel. polroty 6. roty. Od apríla do konca júna 1919 vel. čaty úderného kurzu v Irkutsku. V júli 1919 prevedený pod vel. 12. čs. strel. pl. „Generála M. R. Štefánika“ ako ml. dôst. 12. roty. 19. 7. 1919 bol povýšený na ppor. Do polovice októbra 1919 vel. čaty 12. roty v priestore Kansk – Krasnojarsk. 19. 10. 1919 bol povýšený na por. Od 1./1920 dočasný vel. 12. roty 12. čs. strel. pl. 14. 9. 1920 sa vrátil do vlasti. Po návrate do ČSR pokračoval vo voj. službe. V novembri 1920 npor. B. ustanovili za vel. 2. roty p. pl. 12 v Parkani (dnes Štúrovo). V októbri 1921 bol už ako kpt. pech. (1.1.1921) premiestnený do p. pl. 9 „Karla Havlíčka Borovského“ v Moste. Od konca októbra 1921 do polovice februára 1922 inštruktor nováčikov maď. národnosti. Od augusta do októbra 1922 zást. vel. roty. Od januára 1923 do marca 1925 vel. 2. roty p. pl. 9. Od októbra do decembra 1922 odvelený do p. pl. 46 v Kadani, ako inštruktor nováčikov maď. národnosti. 28. 10. 1924 bol povýšený na škpt. pech. V apríli 1925 bol premiestnený do p. pl. 23 „Amerických Slovákov“ v Trnave, s určením za vel. 6. roty. Od júla 1925 do septembra 1928 slúžil v rámci p. pl. 23 v posádke Bratislava vo funkciách: vel. 3. roty, pomocnej roty a osvet. dôst. Od júla 1927 zaradený do služ. kategórie dôst. absolventov VA. Od septembra 1928 do marca 1939 príslušník p. pl. 39 „Výzvedný generála Grazianiho“, kde zastával tieto funkcie: zást. vel. II. rámcového pr. (od 4. 7. 1929 mjr. pech), zást. vel. III. pr., dočasného vel. náhradného pr. Od júna do augusta 1929 bol na skusoch v jazd. pl. 3 v Nových Zámkoch. Od augusta do septembra 1934 v del. pl. 54 v Bratislave. Od 24. 9. do 15. 12. 1938, velil náhradnému pr. p. pl. 39. Počas služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov: kurz na výchovu dôstojníkov vo Voj. inštruktorskej škole pre pech. v Miloviciach (1922), ekvitačný pre dôstojníkov pech. v Bratislave (1926 – 1927), kurz pre vel. odd. v Prahe (1934 – 1935).

Po vzniku Slov. štátu pokračoval vo voj. službe. V marci 1939, počas bojov v „Malej vojne“, vel. obranného úseku „Michalovce“. 27. 4. 1939 bol premiestnený do p. pl. 4 v Bratislave, s určením za vel. pl. 17. 5. 1939 povýšený na pplk. pech. V septembri 1939, počas ťaženia proti Poľsku, velil p. pl. 4. Od októbra 1939 bol pridelený Inšpektorátu SBM pre otázky materiálne a kontrolné. Od októbra 1940 bol ustanovený za prednostu Všeobecného voj. úradu. Od septembra 1941 správca PSb NO a súčasne premiestnený do západnej pracovnej skupiny. 1. 1. 1942 povýšený na plk. pech. Od októbra 1943 do júla 1944 vel. 2. tech. brigády v Taliansku. Od augusta 1944 vel. VDO 2 v Liptovskom Sv. Mikuláši.

Hoci sa B. nepodielal na prípravách Povstania, po jeho vypuknutí bol vel. Obrannej oblasti 2 v 1. ČSA na Slovensku, ktorej jednotky mali brániť a udržať priestory Oravy, horného a dolného Liptova a priestor horného Spiša. V tejto funkcii však úplne zlyhal. 6. 9. z funkcie odvolaný a 8. 9. 1944 vzatý do vyšetrovacej väzby a zbavený voj. hodnosti. Po prepustení z väzby sa hlásil na Velit. 1. ČSA. Vrátená dôst. hodnosť. Po potlačení SNP sa zúčastnil part. bojov v horách so skupinou mjr. Čipku v rámci 1. čs. part. brigády „J. V. Stalina“ a neskôr 3. part. pluku. Od decembra 1944 sa ukrýval v horách pri Banskej Bystrici. 30. 1. 1945 ho slov. voj. súd v neprítomnosti odsúdil na trest smrti. V apríli 1945, po prechode frontu, sa hlásil do čs. armády. 14. 4. prezentovaný a ustanovený za vel. strelnice a voj. objektov v Kamenici nad Cirochou.

Od 2. 10. 1945 do 30. 8. 1947 velil p. pl. 26 v Jelšave. 31. 8. 1947 bol premiestnený na posádkové veliteľstvo v Košiciach ako PV. Po februári 1948 bol prenasledovaný. 31. 7. 1949 bol zbavený voj. činnnej služby. 1. 8. prepustený z armády. V novembri 1950 mu odňali voj. hodnosť plk. pech. a degradovali na voj. v zál. Od 15. 2. 1951 s predurčením k PTP 54. V máji 1953 mu bol odobrali dôchodok. Od októbra 1949 do augusta 1950 bol zamestnancom Slov. výboru Čs. Červeného kríža v Bratislave, od januára 1951 do januára 1953 pracoval ako úradník v n. p. Košické mliekárne a následne do októbra 1953 v n. p. Východoslovenské mlyny. V októbri 1953 bol vystahovaný z Košíc do Levoče.

Vyznamenania: Československá revolučná medaila (1919), Československý vojnový kríž 1918 (1921), Spojenecká medaila Víťazstvo, Rad „Sokol“ s hviezdou (1923), Za hrdinstvo III. st. (1940), Pamätná medaila 1939 „Javorina - Orava“ (1940), Kríž svetovej vojny VI. st. (1941), Kríž odboja 1. st. (1941), Štefánikov pamätný odznak (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (1949), Čestný odznak zlatý Karla IV. (1949), Zlatá medaila Karla IV. (?), Za vernosť a branné zásluhy vlasti (1949) a iné.

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, Jozef: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969; ESNP, s. 43; SBS 1, s. 272; JABLONICKÝ, Jozef: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava; Kol. autorov: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Banská Bystrica 1994, s. 25; BLS 1, s. 467; JABLONICKÝ, Jozef: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004; VOČSO, s. 31. - VÚA – VHA Praha, f. KvL; VÚA – VHA Praha, f. KmL; VÚA – VHA Praha, f. LS; ABS ČR Praha, fascikel Z-7-2; Archív NBIÚ SNK Martin, výpis z matriky.

(M. Čaplovič)

BODICKÝ, Vladimír, (kr. m. Branislav)

plukovník, žandárstva
veliteľ čs. četníctva na Slovensku počas SNP

*12. 7. 1897 Liptovský Mikuláš
†21. 6. 1967 Modra

Pochádzal z rodiny učiteľa. V rokoch 1908 – 1915 vyštudoval osemročné gymnázium v Spišskej Novej Vsi a v Liptovskom Sv. Mikuláši. Na vojnu narukoval v auguste 1915. Od apríla 1916 do mája 1917 bol na fronte. Po vyhlásení ČSR vstúpil ako dobrovoľník do Slov. národnej gardy v Liptovskom Sv. Mikuláši a podieľal sa na ochrane obyvateľstva pred maďarskými represáliami. Vo februári 1919 vstúpil do 1. pl. Slov. slobody, s ktorým sa zúčastnil bojov proti maďarským jednotkám. Tiež sa zúčastnil bojov proti boľševickým vojskám Maďarskej republiky rád. V roku 1921 bol

preradený do zál. 30. 6. 1922 ho prideli k četníctvu. 1. 5. 1928 sa stal kpt. četníctva, 28. 12. 1936 škpt. Od roku 1939 bol trestným referentom Hl. vel. žandárstva v Bratislave, od novembra 1943 v Štubnianskych Tepliciach (dnes Turčianskych Tepliciach). Podieľal sa na podkopávaní činnosti režimu SR pri potieraní odbojovej činnosti. Po vypuknutí Povstania bol v hodnosti plk. menovaný za vel. čs. četníctva na Slovensku. Po ústupe do hôr organizoval spravodajskú službu cez viaceré žandárske útvary. 12. 1. 1945 vydal obežník s výzvou slovenským žandárom, aby sa zapojili do odboja. Po vojne bol až do októbra hl. vel. Národnej bezpečnosti. 1. 9. 1945 bol povýšený na gen. V roku 1947 bol predsedom Združenia čs. dobrovoľníkov 1918 – 1919 pri Čs. obci legionárskej. V januári 1951 bol zatknutý v rámci akcie „Monaco“ a bol obvinený zo špionáže a z chystaného protištátneho puču. V zinscenovanom politickom procese bol odsúdený na 25 rokov väzenia. Na slobodu sa dostal na základe amnestie prezidenta z 9. 5. 1960.

Vyznamenania: Československá medaila Za zásluhy I. st. (1946), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1948).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; VOČSO, s. 31-32. – SBS 1, s. 273; BLS 1, s. 469. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL; ABS Praha, S/2-279-3; Štátny archív Bratislava, f. Štátny súd, 2 Ts III 67/51.

(I. Baka)

BONDARJOV, Andrej Leontjevič

veliteľ 101. streleckého zboru 38. armády 1. ukrajinského frontu Červenej armády

* 20. 8. 1901 Bondarev, Belgorodská oblasť, Rusko
† 23. 9. 1961 Borovki, Belgorodská oblasť, Rusko

Od januára 1921 v ČA, po absolvovaní pechotného kurzu v r. 1922 začal slúžiť v 74. strel. pl. V r. 1927 ukončil kyjevskú voj. školu a do 1934 slúžil v 166. strel. pl. Leningradského (dnes: Sankt Peterburg) voj. okruhu, kde prešiel viacerými nižšími velit. funkciami. Od februára 1935 NŠ 12. turkestanského strel. pl., od júla 1937 vel. 31. strel. pl. Od apríla 1938 vel. 43. strel. div., od marca 1939 168. strel. div., na čele ktorej sa zúčastnil sov.-fínskej vojny. R. 1941 ukončil velit. kurz pri VA M.V. Frunzeho. Od júna 1941 sa v hodnosti plk. ako vel. 168. strel. div. zúčastnil obranných bojov proti fínskym vojskám v Karélii. 7. 10. 1941 povýšený do hodnosti genmjr. V období november 1941 – január 1942 vel. 8. arm. Leningradského frontu, potom do apríla 1942 vel. Nevskej operatívnej skupiny vojsk. Keďže v týchto funkciách neuspel, bol odvolaný a prevelený na kurz Vyššej voj. akadémie K. J. Vorošilova. Od apríla 1943 znovu vo vel. pozíciách: najprv vel. 17. gard. strel. zboru, s ktorým sa zúčastnil viacerých útočných operácií ČA. Od mája 1944 bol vel. 101. strel. zboru. V zostave vojsk 38. arm. genplk. → K. S. Moskalenka sa zbor B. zúčastnil Karpatsko-duklianskej operácie, ťažkými bojmi o ovládnutie Krosna a v januári 1945 sa zbor B. podieľal na rozvinutí Západokarpatskej operácie pri Jasle. Po r. 1945 vel. zboru, od r. 1946 profesorom na Vyššej voj. akadémii K. J. Vorošilova, od r. 1947 vel. vzdušno-desantného zboru, a po r. 1950 náč. oddelenia boj. prípravy 7. gard. arm. V r. 1955 odišiel do výslužby.

Vyznamenania: Orden Lenina (3x), Orden Krasnogo znamení (5x), Orden Kutuzova 1-j stepeni (?), Orden Bogdana Chmeľnickogo 1-j stepeni (?), Orden Suvorova 2-j stepeni (?), Orden Kutuzova 2-j stepeni (?), Geroj Sovjetského sojuza (16. 10. 1943).

Literatúra a pramene: PAULIAK, E.: Od Povstania k oslobodeniu. Bratislava 1985, reg.; http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=5427 (10. 5. 2012).

(F. Cséfalvay)

BORSKÝ, (pôvodne BERGER Zigmund) František Milan
podplukovník generálneho štábu
železničný traťový veliteľ MNO SR, zástupca prednostu 4. oddelenia štábu.
1. čs. armády na Slovensku

* 6. 2. 1899 Šandorf (dnes Prievaly), okr. Senica
† 24. 11. 1986 Nitra

V r. 1911 – 1917 študoval na Vyššom reálnom gymnáziu v Bratislave, maturoval na vojenskej reálke v Bratislave. Dňa 14. 3. 1917 bol prezentovaný ako jednoročný dobrovoľník do domobraneckej služby v zbrani v p. pl. 72 v Bratislave, kde absolvoval aj ŠDZ, potom bol odoslaný na tal. (jún – júl 1918) a franc. (júl – október 1918) bojisko. Do činnnej služby v čs. armáde bol prezentovaný 11. 3. 1920 a zároveň zaradený do 2. náhradnej rotý p. pl. 39 v Bratislave. Tu zotrval do konca novembra a od začiatku decembra bol na dovolenke po vykonaní 24-mesačnej vojen. služby. Dňom 21. 10. 1921 mu bola priznaná hodnosť rtm. v zál. O týždeň neskôršie ho v dôsledku mobilizácie prezentovali do činnnej služby v p. pl. 39 „Výzvednom“. Z činnnej služby bol prepustený na konci novembra 1921, ale 1. 10. 1922 bol do nej opäť prezentovaný, tentoraz za účelom odoslania na štúdium vo VA v Hraniciach na Morave. Po absolvovaní VA bol 15. 8. 1924 vymenovaný do hodnosti por. V čase od októbra 1924 do konca júla 1925 absolvoval Aplikačnú školu pechoty v Miloviciach a potom slúžil v Petržalke vo funkcii vel. čaty. V septembri 1925 ho premiestnili do p. pl. 4 „Prokopa Veľkého“ v Josefove, kde bol ustanovený taktiež do funkcie vel. čaty. Dňa 1. 4. 1929 bol povýšený do hodnosti npor. V júni 1932 sa stal frekventantom VŠV v Prahe, kde ho 1. 10. 1932 ho povýšili do hodnosti kpt. pech. Po absolvovaní VŠV bol v polovici septembra 1935 pridelený na velit. 2. div. v Plzni ako prednosta 4. odd. Od polovice novembra 1935 do polovice apríla 1936 pôsobil ako mimoriadny profesor v druhom ročníku kurzu na dôst. v zál. pre pomocné služby na štáboch. V júli 1936 ho preložili do skupiny dôst. gšt. a s účinnosťou od 1. októbra toho istého roka povýšili do hodnosti škpt. gšt. V r. 1937 – 1938 bol frekventantom kurzu pre žel. traťových vel. v Prahe. Po jeho absolvovaní ho v polovici júla 1938 prideli na MNO – 4. odd. HŠ.

Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. arm. a zaradený na MNO – HVV v Bratislave vo funkcii žel. traťového vel. (od 15. 5. 1939 v hodnosti stot. gšt.). Dňa 1. 1. 1940 ho povýšili do hodnosti mjr. gšt. a o pol roka neskôršie (1. júla) do hodnosti pplk. gšt. Jeho určenie pre žel. traťové veliteľstvo bolo zrušené na konci septembra 1940 a vo februári 1941 bol premiestnený do kancelárie Správy pracovného zboru v Bratislave vo funkcii správcu kancelárie. Už 10. 4. 1942 však bol z rasových dôvodov prepustený z činnnej služby bez ponechania nadobudnutej voj. hodnosti a zaradený do pracovnej povinnosti. Od začiatku júna do konca decembra 1942 bol ako robotník nasadený na výpomoc žel. stav. správe v Prešove. Od začiatku januára do konca marca 1942 bol bez zamestnania a od začiatku apríla 1942 do konca augusta 1944 pracoval ako účtovník Štátneho pozemkového úradu – správy fondu poľnohospodárskych majetkov v Piešťanoch.

Od začiatku SNP do konca septembra 1944 bol príslušníkom 1. čs. partizánskej brigády M. R. Štefánika. Jeho ďalšia činnosť v Povstaní bola spojená s pôsobením na velit. 1. čs. armády na Slovensku,

v rámci ktorého od 1. októbra pôsobil ako zást. prednostu 4. odd. štábu. Po ústupe do hôr bol do 19. novembra príslušníkom vojensko-partizánskej jednotky (od 1. 12. 1944 Štvrtý partizánsky pluk) pod velením pplk. gšt. → A. Cipricha v priestore Prašivej. Od konca novembra 1944 do začiatku apríla 1945 organizoval a riadil v Inoveckých horách odbojovú skupinu Považský prápor slobody.

Po oslobodení Piešťan, od 4. do 14. 4. 1945, v tomto meste vykonával funkciu posádkového vel. Krátky čas, od 15. do 24. apríla, pôsobil ako prednosta 5. odd. Hl. štábu MNO, potom od 25. apríla do 25. mája ako prednosta dopravnej skupiny 5. odd. Hl. štábu v Košiciach. Ďalších päť mesiacov pracoval v Bratislave vo funkcii vel. žel. traťového velit. VO 4 v Bratislave. Dňa 28. 10. 1945 bol ustanovený za prednostu 4. odd. Hl. štábu MNO v Prahe. Tu bol s účinnosťou od 1. 6. 1945 povýšený do hodnosti plk. gšt. a s účinnosťou od 28. 10. 1945 vymenovaný do hodnosti brig. gen. V decembri 1947 prevzal funkciu 2. podnáčelníka Hl. štábu. Od začiatku marca do konca júna 1948 bol frekventantom kurzu vo VVA v Prahe a po jeho absolvovaní sa stal NŠ vel. tyla VO 4. Na konci júla 1950 bol zo zdravotných dôvodov uznaný za neschopného voj. služby a 1. 8. 1950 preložený do výslužby.

Vyznamenania: Za zásluhy (28. 11. 1940), Pamätná medaila so štítkom „Javorina“ (1940), Československá vojenská medaila Za zásluhy II. st. (7. 7. 1945), poľ. Krzyż oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1948).

Literatúra a pramene: KORČEK, J. (zost.): Vojenské aspekty Slovenského národného povstania. Bratislava 1994, reg.; VOČSO, s. 33; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 22; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 115; – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(J. Bystrický)

BOŠŠANYI, Vojtech

stotník útočnej vozby
prednosta spravodajského oddelenia
na Armádnom veliteľstve v Prešove

*1. 7. 1914 Bošany, okr. Topoľčany
† 5. 7. 1998 ?

Po skončení Obchodnej akadémie v Nitre bol 16. 7. 1934 prezentovaný na vykonanie voj. prezenčnej služby k del. pl. 109 v Bratislave. Počas prezenčnej voj. služby absolvoval ŠDPZ 10. div. v Nitre. Po skončení prezenčnej služby 30. 9. 1936 nastúpil do VA v Hraniciach na Morave. Po jej skončení bol 29. 8. 1937 v hodnosti por. pech. premiestnený k p. pl. 10 v Brne, kde sa stal vel. čaty pri 4.rote. V tejto funkcii pôsobil až do marca 1939, keď po rozpade ČSR odišiel na Slovensko a stal sa príslušníkom slov. arm. Vzápätí 17. 3. 1939 ustanovený za vel. I. práporu horského p.pl. 2 v Liptovskom Mikuláši. Po mesiaci bol s účinnosťou od 1. 5. 1939 ustanovený za vel. skupiny guľometných rôt horského p.pl. 2, p.pl. 14 a p. pl. 16 v Bardejove. O tri týždne neskôr bol premiestnený k pr. PÚV v Hlohovci, kde sa stal pobočníkom vel. pr. V júli 1939 prišiel B. pracovať na MNO-HVV s určením pre 2. spravodajský odd. Z tohto dôvodu absolvoval spravodajský výcvik pri Abwehrkreise XVII vo Viedni, výcvik v šifrovaní a dešifrovaní depeší – lúštenie kryptogramov. Počas ťaženia proti Poľsku bol šifrovým a spravodajským dôst. 2. odd. štábu HVV. V apríli 1942 sa stal frekventantom VVŠ – odd. generálneho štábu. Počas štúdia sa zúčastnil niekoľkých stáží tzv. „skúsených“ v Leteckej škole

v Trenčianskych Biskupiciach, Delostreleckej škole v Jüterborgu a Pechotnej škole v Döberitz. Na jeseň roku 1942 sa zúčastnil 7. kurzu na dôst. gšt. na Kriegsakademie v Berlíne. Bojov na východnom fronte sa ako príslušník pátracej skupiny spravodajského oddelenia velit. arm. zúčastnil dvakrát. Prvý raz bol 14. 12. 1942 na dva mesiace odoslaný k RD a zúčastnil sa bojov na Kaukaze, druhý raz na jeseň roku 1943 sa zúčastnil bojov v priestoroch Sevastopol' – Jevpateria a Balabanovka – Alexandrovka. Po absolvovaní VVŠ Bratislave v júli 1944 sa ako prednosta 2. oddelenia východoslovenskej arm. v Prešove zúčastnil priprav SNP, ale bol zajatý Nemcami. Zo zajatia sa mu podarilo utiecť a vrátil sa na Slovensko a v ilegálite spolupracoval s odbojom. Po skončení vojny bol 1. júna 1947 v hodnosti kpt. pech. povolaný do činnnej voj. služby. Jeho neskoršie osudy sú neznáme. Rehabilitovaný bol v r. 1991 v hodnosti plk. v. v.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1940), Za zásluhy (1940).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(P. Kralčák)

BRADÁČ, Jozef

kapitán pechoty v zálohe
povstalecký veliteľ úseku na Hornej Nitre,

*13. 11. 1902 Hájniki, okr. Zvolen
†14. 2. 1986 Bratislava

5 tried ľudovej školy vychodil v Hájníkach a v Kralupoch n. Vltavou (1908 – 1913), kde absolvoval aj 4 triedy meštianskej školy (1913 – 1917). V rokoch 1918 – 1920 ukončil 2-ročnú obchodnú školu v Mělníku.

Po prvej svetovej vojne a návrate na Slovensko bol úradníkom v Štátnych kúpeľoch v Sliači a v rôznych bankách. Odvedený bol 25. apríla 1922 v Púchove. Od septembra 1922 do septembra 1923 absolvoval ročnú ŠDPZ v Košiciach. V rokoch 1923 – 1924 bol vel. pešej čaty pri p. pl. 25 vo Zvolene. Dňa 1. 8. 1923 bol povýšený na des., 11. 2. 1924 na čat. Po preložení do prvej zálohy od septembra 1924 do apríla 1939 bol úradníkom rôznych finančných inštitúcií. Medzitým od 24. 9. 1938 do 25. 11. 1938 konal činnú službu počas mobilizácie. V apríli 1939 a v júni 1940 absolvoval voj. cvičenie v p. pl. 12 v Banskej Bystrici a pri p. pl. 3 vo Zvolene. V rokoch 1939 – 1944 bol vedúcim úradníkom Roľníckej vzájomnej pokladnice v Prievidzi.

Do odbojovej činnosti na Hornej Nitre sa zapájal po roku 1941. Spolupracoval s členmi ilegálnej KSS, Jánom Svitokom, Dr. Jánom Krajčíkom a z občianskeho odboja s Jozefom Mjartanom a Jozefom Uhliarom. 1. 4. 1943 bol povýšený na stot. pech. v zálohe. Po vyhlásení povstania a vytvorení Okresného revolučného národného výboru v Prievidzi sa stal jeho členom. 4. 9. 1944 nastúpil na voj. službu v Zemianskych Kostofanoch v skupine Weinhold, ktorá bola neskôr premenovaná na IV. TS „Muráň“. Spočiatku velil p. práporu v úseku Prievidza a podieľal sa na vnášaní organizovanosti do odporu povstaleckých síl. Zúčastnil sa bojov nad Vieskou, Prievidzou a v údolí Handlovky. 21. 9. 1944 sa stal prednostom I. oddelenia IV. TS, potom II. pobočníkom vel. IV. TS. V októbri 1944 sa zúčastnil bojov pred Sv. Krížom, na úseku Kremnica–Skalka. V čase ústupu povstalcov na Kozom chrbte 30. októbra 1944 padol do nem. zajatia. Väznený v Bratislave a odvečený do zajateckého tábora v Kaisersteinbruche v Rakúsku odtiaľ do Altenburgu pri Lipsku. Oslobodený americkou armádou 15. 4. 1945. Do vlasti sa vrátil 9. 6. 1945.

Od júna 1945 do januára 1953 bol bankovým úradníkom v Štátnej

banke v Bratislave. V apríli 1946 s účinnosťou od 28. 10. 1944 bol povýšený na škpt. pech. v zálohe. Od januára 1953 do apríla 1954 bol likvidátorom n. p. Pozemné stavby v Banskej Bystrici, od apríla 1954 do marca 1956 úradníkom Reštaurácií a jedální v Banskej Bystrici, potom až do augusta 1960 vedúcim oddelenia práce a mzdy na Okresnom stavebnom podniku (OSP) v Turčianskych Tepliciach, do novembra 1960 vedúcim právneho oddelenia na OSP v Martine, potom vedúcim sekretariátu a právnych záležitostí na OSP Pezinok.

Vyznamenania: Československá vojenská medaila Za chrabrosť (18. 8. 1945)

Literatúra a pramene: BALÁŽ, Claude: Obrana povstaleckého územia od Prievidze po Kremnicu (14. 9.–6. 10. 1944). In Sešity príspevků k sociálně politické a historické problematice vojenství a armády 5, 1976, č. 1, s. 89–119. Osobný věstník MNO 1945, č. 21, (18. 8. 1945), s. 183; Osobný věstník MNO 1946, č. 33, (6. 4. 1946), s. 336. ESNP, s. 48; VOČSO, s. 34. – VA – CR Trnava, Krátky osobní spis MNO (1958); Prvopis Kvalifikační listiny; VHA Bratislava, Pr. č. 925 (Denník povstaleckého SNP v roku 1944 a zajatca číslo 163 752. Bratislava 1983.)

(F. Cséfalvay)

BREYL, Jan

podplukovník pechoty
veliteľ III. práporu pešieho pluku 3
Zvolen

* 20. 9. 1896 Wulzeshofen, okr. Mistelbach, Rakúsko
† ??

Po absolvovaní nem. reálneho gymnázia v Kroměříži s maturitou v roku 1915 nastúpil v nasledujúcom roku 1916 na jednoročnú dobrovoľnú voj. službu v p. pl. č. 99 v Znojme. Po premiestnení do p. pl. č. 58 v Lubline sa zúčastnil bojov na tal. bojisku, 28.10.1917 bol menovaný do hodnosti ppor. Po návrate sa prihlásil v r. 1918 do čs. armády, vykonával funkcie: správca skladu, vozatajský referent a vel. čaty v p. pl. č. 24 v Znojme. 31. 3. 1921 bol povýšený do hodnosti por. pech., 1. 5. 1923 npor. pech., 1. 4. 1929 kpt. pech. V roku 1934 bol premiestnený k p. pl. 7 „Tatranskému“ do posádky Nitra, absolvoval informačný kurz pre kapitánov pechoty v Milovicích, pôsobil ako vel. čaty a profesor v ŠDPZ 9. divízie v Nitre. 1. 4. 1936 bol povýšený do hodnosti škpt. pech. a ustanovený do funkcie vel. roty.

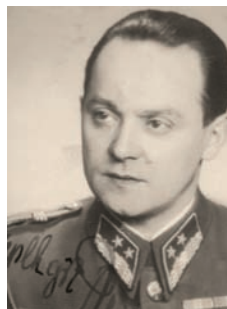
Do slov. arm. ho prijali 26. 6. 1939 v hodnosti stot. pech. a bol ustanovený do funkcie I. pobočníka plukovního v p. pl. 5 (slovenský). 15. 11. 1939 bol premiestnený k p. pl. 3 do Zvolena na funkciu veliteľa III. práporu. 1. 1. 1940 bol povýšený do hodnosti mjr. pech., 1. 1. 1942 pplk. pech. 19. 1. 1942 sa stal vel. lyžiarskeho práporu vo Vojenských zruboch Nový Smokovec. Od 10. 3. 1942 bol pridelený ako vel. priezvednému oddielu v Poprade, s ktorým odišiel 16. 3. 1942 do poľa k RD. Zúčastnil sa ťaženia proti ZSSR, 22. 6. 1942 bol vážne zranený. V poli bol do 11. 8. 1943, keď sa vrátil do voj. nemocnice v Bratislave. 16. 11. 1943 bol superarbitrovaný z dôvodu neschopnosti poľnej služby a 30. 11. 1943 ustanovený do funkcie oblastného vel. BV vo Zvolene. Do čs. armády nebol prijatý, pretože podľa rozhodnutia odvolacej komisie pre dôst. a rotmajstrov z povolania, schváleného ministrom národnej obrany v decembri 1947, sa údajne prihlásil k nemeckej národnosti, nezúčastnil sa domáceho odboja, zastával fašistickú ideológiu, bol obdivovateľom všetkého nemeckého, prihlásil svojho

syna proti vôli manželky k nemeckej národnosti a slúžil vo zvyšku bývalej slovenskej armády po 29. auguste 1944.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (13. 11. 1939), Za hrdinstvo 3. stupňa (21. 3. 1940)

Literatúra a pramene: – VÚA - VHA Praha, Zb. KvL, VHA Bratislava, archívny fond RD, šk.7, Vojnový denník gen. Turanca, časť II; šk. 172 Dôverný rozkaz 1942.

(P. Krajčírovič)

BREZÁNY, Koloman

podplukovník generálneho štábu
prednosta 3. oddelenia Hlavného vojenského veliteľstva

* 25. 6. 1905 Žilina
† jún 1991

Po ukončení reálneho gymnázia s maturitou v Žiline, v rokoch 1922 – 1924, študoval vo VA v Hraniciach na Morave, po jej zvládnutí ho odvelili do aplikačnej školy del. Npor. sa stal 1. 4. 1939 a zastával nižšie vel. funkcie v del. plukoch 105 a 126. 4. 11. 1935 začal študovať na VŠV, po jej ukončení ho prideliť k vel. 2. div. do Plzne, kde bol prednostom 1. a 4. oddelenia až do marca 1939, na konci v hodnosti škpt. gšt. 1. 5. 1939 sa stal prednostom 3. odd. HVV, od 17. 5. 1939 v hodnosti mjr. gšt. Počas poľ. ťaženia bol prednostom 3. odd. štábu HVV. 20. 10. 1939 ho ustanovili za zást. gen. sekretára obrany štátu, 1. 7. 1940 povýšili do hodnosti pplk. gšt. a 1. 10. 1940 sa stal prednostom tech. zbroj. služby MNO. Od 15. 1. 1941 bol premiestnený k 2. div., ktorej vel. bol plk. gšt. → R. Pilfousek a stal sa I. dôst. gen. štábu. Po začiatku útoku na ZSSR ho ustanovili za NŠ rýchlej jednotky a 8. 7. 1941 za etapného vel. „Koloman“. Po návrate z poľa sa 26. 8. 1941 stal prednostom historického odd. MNO, 1. 1. 1942 zást. zázemného vel., 7. 2. 1942 zázemným vel. pre potreby arm. v poli. 15. 3. 1942 bol premiestnený k MNO, 1. 8. 1942 ustanovený za vel. oddielu del. pl. 11 v Žiline. 15. 12. 1942 znovu ho odoslali do poľa ako NŠ RD. Po mesiaci, 23. 1. 1943, sa vrátil na MNO, pridelený na MNO-VS, o tri mesiace ho znovu odvelili do Žiliny, kde sa stal obl. vel. BV. 30. 11. 1943 ho nakrátko prideliť do let. továrne v T. Biskupiciach a 23. 12. 1943 preložili do výslužby, o mesiac, 29. 1. 1944, mu dátum preloženia do výslužby zmenili na čas neskorší. 15. 6. 1944 sa stal posádkovým vel. Bratislavy. V čase rozhodujúcich udalostí, 29. 8. 1944, sa nezdržoval v Bratislave, zastupoval ho plk. → A. Králik. Od začiatku SNP bol pobočníkom mjr. → J. Dobrovodského, bol styčným dôst. medzi 2. čs. part. brigádou M. R. Štefánika a vel. 1. čs. arm., neskôr vel. part. roty. Po tom, čo sa zranil, ho 7. 10. 1944 prepravili na sov. odňala územie do Lvova. Vláda SR mu nariadením zo dňa 22. 11. 1944 dňom 20.10. 1944 hodnosť (?). Na konci vojny bol 5. 5. 1945 ako pplk. gšt. prezentovaný odvodovou komisiou 1. čs. arm. zboru v Turč. Sv. Martine, kde bol od 25. 5. do 31. 8. 1945 vel. posádky. 1. 9. až 14. 10. 1945 bol vel. del. 2. divízie a ZV 2. div. v B. Bystrici. Od 15. 10. 1945 rovnakú funkciu zastával v 4. div. v Žiline a od 18. 1. 1946 do 8. 1. 1947 bol aj vel. posádky. Na plk. gšt. bol povýšený 10. 4. 1947. V r. 1948 – 1949 bol frekventantom III. Kurzu pre vyšších veliteľov Vysokého vojenského učilišťa – Najvyššej vojenskej akadémie. Dňom 31. 10. 1950 bol prepustený zo služobného pomeru vojaka z povolania, potom pracoval ako robotník. V r. 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti plk. in memoriam.

Vyznamenania: Za hrdinstvo 3. stupňa (?), Rad SNP II. tr. (?).

Literatúra pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, s. 50; Stručný biografický slovník (A-Ž). Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948 – 1989 na Slovensku. Zost. A. Dropa – J. Suja-Žiak. Bratislava 1994, s. 22; – VÚA – VHA Praha Zb. KvL.

(F. Cséfalvay)

BRUNOVSKÝ, Jozef

veliteľ 2. čs. partizánskej brigády J. V. Stalina na Slovensku

* 26. 2. 1922 Untersiebenbrunn, Rakúsko

† 23. 8. 2010 Bratislava

Osem tried ľudovej školy absolvoval v r. 1936. Do roku 1942 bol lesným robotníkom. Na voj. službu nastúpil 1. 10. 1942, bol zaradený do p. pl. 1 ako vojak na vykonávanie prezenčnej služby. 20. 6. 1943 ho so slov. arm. odoslali do poľa na východný front. 30. 10. 1943 bol v armáde prehlásený za zbeha, zajatý ČA a odovzdaný do zajateckého tábora č. 82 Usmáň.

17. 1. 1944 sa prezentoval v čs. voj. jednotkách v Jefremove. Od decembra 1943 do 14. 9. 1944 bol Zv rotý ZÚ a vel. mínerskej sk. Bol aj frekventantom kurzu prípravy part. Absolvoval part. kurz UŠPH v Sviatošine. V priebehu roka 1944 bol viackrát povýšený: 1. 2. 1944 na slob., 15. 2. 1944 na des., 15. 3. 1944 na čat. a 31. 8. 1944 na ppor. pech. v zál. Po zvládnutí kurzu bol zaradený do desantnej sk. pplk. I. D. Dibrovu, ktorú sa UŠPH rozhodol – po vypuknutí SNP v rámci úsilia rozvinúť part. hnutie na západ od povstaleckého územia, resp. v Protektoráte Čechy a Morava UŠPH – vysadiť na Slovensku. NŠ tejto skupiny sa stal B. 21-členná skupina pristála 16. 9. 1944 pri Žabokrekoch a po niekoľkých dňoch začala pochodovať smerom na západné Slovensko do slovensko-moravského pomedzia západne od Nového Mesta nad Váhom. Počas presunu pomohla zorganizovať niekoľko miestnych part. skupín a zvládla menšie boje s nem. jednotkami. Prechod cez Váh sa jej podaril 28. septembra 1944 pri Krivosude – Bodovke a Ivanovciach. Štáb sk. sa 2. októbra 1944 v obci Hlavina spojil s najsilnejšou miestnou part. skupinou, sk. Miloša Uhra, ktorá mala vtedy vyše 200 príslušníkov. 6. októbra 1944 sa na základe dohody s miestnym komunistickým odbojom miestne part. skupiny v priestore Myjavy a Starej Turej podriadili štábu I. D. Dibrovu, a takto vznikla 2. čs. partizánska brig. J. V. Stalina (niekedy uvádzaná aj ako 2. Stalino-va brigáda). 9. októbra 1944 vznik brigády potvrdil aj UŠPH. Vel. brig. sa stal I. D. Dibrova, NŠ B. Štáb brigády sídlil v osade Hlavina pod Javorinou a so svojimi oddielmi musel čeliť nem. prečesávacím akciám. V noci z 11. na 12. októbra oddiely part. brigády pod velením M. Uhra prepadli nem. jednotku v Starej Turej a spôsobili jej veľké straty. Po vydarnej akcii sa partizáni mali presunúť na bošácke kopanice Španie a pripraviť sa na prechod na Moravu. 13. októbra 1944 pri prieskume možností prechodu brig. na Moravu bol v zrážke s nem. hliadkou smrteľne zranený vel. brig. I. D. Dibrova. Na základe rozhodnutia UŠPH 14. októbra 1944 sa novým vel. brig. stal B., NŠ G. Lošakov. Pod nem. tlakom a nem. obsadzovaním kopaníc sa brigáda po 20. októbri 1944 musela vzdialiť z pôvodných priestorov pod Javorinou a začala sa presúvať k Púchovu a Žiline. Od konca októbra 1944 vplyvom nem. akcií proti brig. boli jednotlivé sk. brig. rozptýlené a pôsobili od seba viac-menej oddelene. Štáb brig. sa usiloval o ich stlmenie.

28. 11. 1944 17-členná sk., v ktorej boli aj B. a komisár brigády D. Ložek, sa vydala na pochod z Magule s cieľom obnoviť spojenie s rozptýlenými skupinami brig. Koncom novembra 1944 nastal rozkol v brig., keď NŠ, G. Lošakov neuposlúchol rozkaz na návrat k štábu brig. a odišiel aj s rádiostanicou brig. na východ. (Neskôr spolu s kpt. → M. Kučerom utvoril partizánsku brig. Stalin v Nízkych Tatrách). Spojenie štábu B. s UŠPH sa nepodarilo obnoviť až do spojenia sa s ČA.

Štáb brig. striedavo pôsobil pri jednotlivých oddieloch na západnom Slovensku, a takto uplatňoval svoj riadiaci vplyv. Oddiely brig. uskutočňovali významné boj. a diverzné akcie. V čase priblíženia sa ČA aktivizovali a podieľali sa na oslobodení obcí na západnom Slovensku. B. riadil operáciu partizánov 5. odd. brig. na pomoc sov. vojskám pri oslobodzovaní Stupavy a Pajštúna 7. apríla 1945.

Po ukončení vojny krátko pracoval na MNO, 1. 7. 1945 bol povýšený na por. pechoty v zál., 1. 1. 1946 včlenený do kmeňového počtu p. pl. 23 do 8. rotý a povýšený na npor. pechoty v zál. V roku 1946 bol demobilizovaný a stal sa národným správcom vo firme Piesch v Pezinku. 1. 1. 1948 povýšený na kpt. pechoty v zál. Po februári 1948 z politických dôvodov zbavený funkcie národného správcu. 6. 1. 1950 mu odňali voj. hodnosť. V roku 1952 bol spolu so svojím bratom zaistený pre údajnú protištátnu činnosť. Vážnený do 7. 7. 1958, vtedy podmienene prepustený z väzenia, v roku 1964 rehabilitovaný. Po roku 1967 riaditeľ Štátnych lesov – stavebného závodu Bratislava, Mlynská dolina. Po roku 1989 povýšený do hodnosti genmjr. V 90. rokoch 20. storočia predseda ÚV Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov.

Vyznamenania: Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. tr. (1946), sov. Partizanu Otečestvennoj vojny I. st. (?), sov. Za pobeđu nad Germanijev v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941-1945 gg. (?), juhoslov. Orden bratrstva i jedinstva II. reda (1948), Rad červenej hviezdy (1965), Rad M. R. Štefánika III. tr. (1991), Rad Ľudovíta Štúra vojenského druhu I. tr. (2004), Pamätná medaile k 60. výročiu ukončení 2. svetovej vojny (2005), Pamätná medaila k 15. výročiu vzniku Ozbrojených síl Slovenskej republiky (2008) a ďalšie.

Literatúra a pramene: GEBHART, J. – ŠIMOVCÉK, J.: Partizáni v Československu 1941– 1945. Bratislava; Praha 1984; KOZIC, V.: Partizánske hnutie na západnom Slovensku v období Slovenského národného povstania. Zborník Múzea Slovenského národného povstania 2, 1977, s. 105 – 112.; Tenže: Partizánske hnutie na západnom Slovensku v období novembra – decembra 1944. Zborník Múzea Slovenského národného povstania 3, 1978, s. 30 – 34.; Tenže: Partizánske hnutie na západnom Slovensku roku 1945. Zborník Múzea Slovenského národného povstania 4, 1979, s. 44–56; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 23 – 24. – ES 1, s. 269 – 270; ESNP, s. 54 – 55; VOČSO, s. 36; – ABS ČR, Z - 10 - 216/9-11.

(F. Cséfalvay)

BRZIAK, Miloš

major spojovacej služby
veliteľ spojovacieho práporu 11

*27. 11. 1914 Ondrášová, okr. Liptovský Mikuláš
† ??

V roku 1935 ukončil maturitou štúdium reálneho gymnázia. Po odvodnom konaní 25. 3. 1936 nastúpil od 1. 10. 1936 na výkon prezenčnej služby v telefónnom pr. 7 so zaradením do ŠDTZ v Turnove. Ako frekventant pôsobil od 1. 10. 1937 do 14. 8. 1938 vo VA v Hraniciach na Morave. Dňom 14. 8. 1938 bol menovaný na por. telef. vojska z povolania s premiestnením k tel. práporu 5 v Benešove. Po absolvovaní aplikačného kurzu zbraní v Hraniciach v 1939 bol ustanovený do funkcie vel. rádiovkej rotý telefónneho pr. 4 v Prešove. Na npor. spoj. bol povýšený dňom 1. 8. 1940 a 10. 8. 1941 nastúpil na službu v poli, ako vel. rádiovkej rotý vo Veľkom Ľubieni (ZSSR). Zo služby v poli sa vrátil 19. 9. 1941. Od 16. 10. 1941 vykonával funkciu dočasného veliteľa spoj. práp. 4 v Prešove a od 1. 8. 1942 veliteľa spoj. práp. 11 v Martine. Dňa 16. 8. 1943 odišiel do poľa vo funkcii vel. kombinovanej spoj. rotý v zostave ZD v Minsku (ZSSR) a Sant Pietro (Taliansko). Po návrate z poľa nastúpil dňom 1. 5. 1944 na funkciu veliteľa spoj. práp. 11 v Martine. V tejto funkcii sa zúčastnil od 29. 8. 1944 Slovenského národného povstania. Počas Povstania prednosta 3. oddel. v rámci VI. TS a neskôr vel. spoj. rotý. Po potlačení povstania spolupracoval s partizánmi. Dňa 14. 4. 1945 sa prihlásil do služby v čs. armáde v 1. čs. arm. zbore v ZSSR v Poprade a velil telefónnej rote armádneho spoj. pr. Od 1. 5. 1945 bol pridelený k 4. pd vo funkcii prednostu 3. odd. Dňa 1. 8. 1945 dosiahol hodnosť kpt. spoj. a následne bol premiestnený k velit. VII. arm. zboru v Trenčíne do funkcie prednostu 3. oddelenia. Na mjr. spoj. bol povýšený 6. 2. 1947 s účinnosťou od 1. 10. 1946. Od 15. 6. 1947 nastúpil službu k spoj. pl. 4 v Martine a v rokoch 1947 až 1948 absolvoval kurz vel. oddielov. Dňom 27. 1. 1949 bol ustanovený do funkcie vel. II. práporu spoj. pl. 4 a od 31. 8. 1949 premiestnený k 2211. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (?), Rad SNP III. triedy (?), Čs. vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (?), Pamätná medaila radu SNP (?).

Literatúra a pramene: – VÚA - VHA Praha, Zb. KvL, foto VHA Bratislava <http://www.gymmlm.sk/archiv/zozmat.htm> - (13. 1. 2011).

(M. Ondruš)

BUDÍN, Ludvík

brigádný generál
veliteľ 1. čs. zmiešanej leteckej divízie
v ZSSR

* 20. 8. 1892 Popelín, okr. Dačice, ČR
† 1. 2. 1956 Brno, ČR

Po absolvovaní českej štátnej priemyselnej odbornej školy stavebnej v Brne (1908 – 1913) bol 1. 10. 1913 ako jednoročný dobrovoľník prezentovaný v pevnostnom pluku del. 4 v Pule, od 10. 10. 1913 preložený do pevnostného del. pr. č. 6 v Laverne a potom do školy pre zál. dôst. pevnostného del. v Tridente. 1. 8. 1914 bol odoslaný na rus. bojisko, kde v rôznych funkciách pôsobil do začiatku januára 1915, potom od januára do polovice apríla 1915 pôsobil ako inštruktor nováčikov vo Viedni. V polovici apríla 1915 bol odoslaný na tal. front, kde pôsobil ako del. a let. pozorovateľ a vel. tech. oddielu. K 1. 9. 1915 bol povýšený na por. a od 1. 6. 1916 sa stal spojovacím dôst. del. III. a XVI. armádneho zboru, od 11. 11. 1917 pôsobil vo funkcii vel. húfnicovej batérie a vel. del. pevnosti San Sebastiano, neskôr vo funkcii vel. arm. muničného skladu XI. arm. v Carbonare. Dňa 13. 11. 1918 padol do tal. zajatia a 31. 12. 1918 sa v zajateckom

tábore Forte Procedo prihlásil do služby v čs. domobrane. Od začiatku januára 1919 vykonával funkciu vel. rotý 14. čs. domobraneckého práp. Po návrate do vlasti bol od 29. 6. do 10. 8. 1919 ako vel. rotý nasadený do bojov na Těšínsku. Na začiatku druhej dekády augusta 1919 bol ako vel. bat. preložený k ťažkému del. pl. 302 v Olomouci. Do hodnosti npor. bol povýšený 1. 5. 1920. Od októbra 1920 sa stal učiteľom vzduchoplaveckého učilišťa v Chebe. Po absolvovaní pilotného výcviku bol 1. 7. 1920 vymenovaný za pilota – letca. K 1. 11. 1920 bol povýšený na kpt. V nasledujúcich rokoch prešiel funkciami navigačného dôst. a vel. letky 4. let. pl. v Prahe, prednostu navigačnej sekcie, vel. skúšobného oddel. a meracej stanice VLÚ v Prahe – Letňanoch a vel. I. perute let. pl. 6 v Prahe. Do hodnosti mjr. bol povýšený k 8. 12. 1929, do hodnosti pplk. 1. 7. 1934, a do hodnosti plk. 1. 7. 1939. Dňom 1. 1. 1940 bol preložený do výslužby. Pred koncom augusta 1944 utiekol na Slovensko, zapojil sa do SNP a od 8. 9. 1944 bol vel. výcvikového strediska „Buk“ I. TS. Dňa 12. 10. 1944 odletel do ZSSR a stal sa príslušníkom 1. čs. arm. zboru. 12. 10. 1944 bol ustanovený za vel. čs. výcvikového strediska, resp. let. skupiny na letisku Przemysł a v polovici decembra 1944 za vel. formovanej I. čszld v ZSSR. Pod jeho velením boli letci 1. čszld 14. 4. 1945 nasadení do boj. činnosti v Ostravskej operácii. Po skončení vojny bol pridelený na velit. letectva HŠ MNO ako prednosta skupiny. 28. 10. 1945 ho ustanovili za vel. letectva VO 3 v Brne. S účinnosťou od 1. 5. 1944 ho prezident ČSR 26. 10. 1946 povýšil do hodnosti brig. gen. a s účinnosťou od 1. 4. 1947 bol 23. 10. 1948 povýšený do hodnosti div. gen. Do výslužby odišiel 11. 6. 1951.

Vyznamenania: Československá medaila Víťazstvo (?), 2 x Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá pamätná medaila so štítkom ZSSR (?), Československá medaila Za zásluhy I. st. (?), 2x Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?), Československý vojenský rad Bieleho leva Za víťazstvo s hviezdou II. st. (1948), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (?), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Veľkej otečestvennej vojne v 1941-1945 gg. (?), sov. Za osvoboždenie Prahy (?), juhosl. Orden partizanske zvezdy I. red. (?)

Literatúra a pramene: ČEJKA, E. – KLÍPA, B. Za svobodu Československa. Svazek třetí. Praha 1960, reg.; VOČSO, s. 38; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 125; – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(J. Bystrický)

BUDÍNSKY, (pôvodne BUDAVÁRY), Eugen

major pechoty
pobočník ministra národnej obrany

*3. 12. 1906 Ružomberok
†4. 8. 1942 Kropatkin (Ruská federácia)

Po absolvovaní osemročného gymnázia v Ružomberku a maturite bol povolaný v roku 1925 do prezenčnej služby v čs. armáde. V r. 1925 – 1927 absolvoval VA v Hraniciach, vyradený ako por. pech. Od augusta 1927 do augusta 1928 zaradený k p. pl. 13 Milovice ako frekventant aplikačnej školy pre dôst. pešieho vojska. Dôstojník čs. arm. z povolania, od 1. 1. 1932 do 14. 9. 1933 sprav. dôst. I. kategórie p. pl. 16 v Jelšave, od 15. 9. 1933 do 31. 12. 1934 sprav. dôst. a potom od 1. 1. 1937 do 13. 3. 1939 sprav. dôst. II. kategórie horského p. pl. 4 v Jelšave a Dobšinej. R. 1934 absolvoval pech. strel. kurz I. v Miloviciach. Do slov. arm. prevzatý ako kpt. pech. od 14. 3. 1939 do 29. 9. 1940 vel. pr. s SV Podolíneč. Všestranný športovec, lyžiar, horolezec, plavec, cyklista, ovládal strojpis. 30. 9. 1940 zaradený do funkcie

pobočníka ministra NO gen. I. tr. → F. Čatloša. V roku 1941 si zo súhlasom MNO zmenil priezvisko z Budaváry na Budínsky. Po začiatku ťaženia proti ZSSR odoslaný na front, od 27. 6. do 13. 8. 1941 na velit. poľnej arm. Opätovne odoslaný na front 21. 3. 1942, ako mjr. pech. veliteľ II/20 pr. RD. Padol 4. 8. 1942 pri Kropatkine v Krasnodarskej oblasti. In memoriam mimoriadne povýšený s účinnosťou od 1. 7. 1942 na pplk. pech. Pochovaný je na hlavnom cintoríne v Ružomberku, kde mu PSb NO z príkazu gen. I. tr. → F. Čatloša vybudoval mauzoleum.

Literatúra a pramene: ČAPLOVIČ, M.: Organizácia a činnosť Československej vojenskej spravodajskej služby 1919-1929. In: Slovensko a svet v 20. storočí. Kapitoly k 70. narodeninám Valeriána Bystrického, Bratislava 2006, s. 93; Armáda v obrane a práci, Bratislava 1944. s. 42. – VÚA - VHA Praha, f. MNO - Slovenský štát, MNO-HVV č.79.dôv./1.org.1939 Pridelenie dôstojníkov k útvarom a ústavom, 5. mája 1939, nezaradené; VHA Bratislava, f. VVŠ, č.163.714 dôv.-H/1940, Osobné zmeny v organizácii armády, 15. septembra 1940, nezaradené; VHA Bratislava, f. PSb, 1942, č. škat. 88, č. 381 675 Stavba Mauzolea pplk. Budinského - pridele nie prac. mužstva.VÚA-VHA Praha, Zb. Kvl. a KmL.

(P. Šimunič)

BUKVA, Vladimír
kapitán delostrelectva
veliteľ podúseku Sinec II. taktickej skupiny

* 21. 3. 1915 Pottsvill, USA
† ??

Na vykonanie voj. prezenčnej služby bol odvedený 16. 7. 1934 a zaradený k del. pl. 109 Bratislava. Na jeseň 1935 nastúpil do VA v Hraniciach na Morave. Po jej absolvovaní bol 1. 8. 1937 povýšený na por. del. a stal sa druhým pobočníkom veliteľa del. pl. 110 Žilina. Po vzniku Slovenského štátu v marci 1939 sa stal veliteľom del. pl. 110, s ktorým sa v marci 1939 zúčastnil bojov proti maď. arm. na vých. Slovensku. Po krátkej anabáze vo funkcii vel. spoj. batérie del.pl. 1 v Bratislave bol 31. 10. 1939 premiestnený k VA v Bratislave a stal sa vel. pomocnej roty a vel. čaty voj. akademikov. Počas štvorročného pôsobenia na VA prednášal *Náuku o teréne, Vojenskú topografiu, Vojenský zemepis*. V roku 1941 bol od 4. 7. do 6.10. pridelený ako dôst. operačného odd. 2. pd na východnom fronte v priestore Drohobycz – Starý Konstantínov. Deň pred vypuknutím SNP zbehol z VA. V septembri 1944 bol vel. podúseku Sinec v priestore Hnúšťa, Klenovec, Kokava, Málinec, neskôr pôsobil ako pridelený dôst. operačného odd. Velit. II. TS v Brezne nad Hronom. Po potlačení SNP bol od 29. 10. 1944 do 30.11. 1944 ako vel. stráže partiz. štábu a 2. paradantnej brigády v oblasti Soliská, Lomnická dolina. Od 1.12. 1944 sa premiestnil do Bratislavy, kde pod krycím menom Igor Slobodný pôsobil v ilegálite a pracoval vo firme Kovotechna Bratislava. K voj. kariére sa vrátil hneď po oslobodení Bratislavy v apríli 1945, keď sa stal spravodajským dôst. Posádkového veliteľstva v Bratislave, od júna 1945 sa stal dôst. 5. odd. novovzniknutého VO-4 v Bratislave. V roku 1947 jeho voj. kariéra pokračovala v Prahe, keď sa 30. 3. 1947 stal frekventantom základného obranno-spravodajského kurzu a zároveň bol pridelený ako dôst. A-skupiny 5. odd. MNO. Neskôr už ako prednosta 5. odd. VO-4 v Bratislave absolvoval vyšší spravodajský kurz MNO v Prahe a od 1. 4. 1950 sa stal náč. podskupiny spravodajského odd. MNO-generálneho štábu. Zároveň pôsobil i ako učiteľ na voj. katedrách Vysokej školy ekonomickej v Prahe, Voj. katedre Vysokej školy banskej v Ostrave, Slovenskej vysokej

školy technickej v Bratislave a Univerzity Komenského v Bratislave. Do výslužby bol v hodnosti pplk. del. prepustený 1.1.1973.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (?), Pamätný odznak 2. stupňa (1943), Za zásluhy (1943) a Rad SNP II. tr. (1947).

Literatúra a pramene: – VA-CR Trnava, KmL.

(P. Kralčák)

BÜNAU, Rudolf von
generál pechoty
veliteľ nemeckého XI. armádneho zboru v Karpatoch

*19. 8. 1890 Stuttgart (Nemecko)
†14. 11. 1962 Kirchheim unter Teck (Nemecko)

Voj. službu začal 15. 7. 1909 ako kadet v 1. württenberskom granátnickom pl. „Königin Olga“ č.119. Účastník 1. sv. vojny na viacerých vel. postoch, od marca 1918 kpt., viackrát vyznamenaný. Po vojne krátko na württenberskom ministerstve vojny, 1919 vstúpil do Reichsheeru, potom Reichswehru, vo funkciách štábnu ubytovateľ, vel. roty, pr. a v štábných funkciách na úrovni pl., 1931 mjr., 1. 7. 1934 pplk. Od 1. 10. 1934 vel. III. pr. pešieho pl. Tübingen. Október 1936 – november 1938 vedúci učebnej skupiny na Kriegsschule Drážďany, 1936 plk. Od 10. 11. 1938 vel. pešieho pl. 133, s ktorým sa zúčastnil poľského i západného ťaženia. Od 1. 9. 1940 genmjr., od novembra 1940 vel. 177. div. vo Viedni. Začiatkom júna 1941 odovzdal velenie a bol zaradený do vodcovej rezervy, následne sa stal vedúcim prac. štábu Kriegsschule v Bonne. Účastník ťaženia proti bývalému ZSSR, od októbra 1941 zaradený na štáb, od novembra 1941 vel. 73. pd. Od 1. 9. 1942 genpor., po roku opäť zaradený do vodcovej rezervy, potom k skupine armád Süd. Od novembra 1943 vel. XXXVII. tank. zboru v obrane na Dnepri, od začiatku roku 1944 opäť zaradený do vodcovej rezervy a potom prevzal velenie LII. arm. zboru. Od 1. 4. 1944 vel. XI. arm. zboru v Karpatoch, od 1. 5. 1944 gen. pechoty. Na začiatku Karpatsko-duklianskej operácie tvorili zbor 168. pd., 254. pd. a 98. pd. a nadväzoval na obranu XXIV. tank. zboru. Gen. Büнау velil zboru do marca 1945 a jeho jednotky sa zúčastňovali bojov na území Slovenska do februára 1945. Začiatkom apríla 1945 bol menovaný za vel. obrany Viedne a od 16. apríla 1945 vel. zboru „Büнау“ v zostave 6. tank. arm. v Štajersku. Po bezpodmienečnej kapitulácii Nemecka 8. mája 1945 padol do amer. zajatia, z ktorého bol prepustený 7. apríla 1947. Zahynul pri autonehode.

Vyznamenania: Eisernes Kreuz 2. Klasse (?), Eisernes Kreuz 1. Klasse (?), Spange zum Eisernen Kreuz 2. Klasse a Eisernen Kreuz 1. Klasse (1939), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1940), Deutsches Kreuz in Gold (1943), Eichenlaub zum Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1945). Magyar Érdemrend középkeresztje kardokkal és csillaggal (?).

Literatúra a pramene: HOFÍREK, T.: Obranné boje nemeckého XXIV. tankového zboru v Karpatoch (september – október 1944). In: Bystrický, J. a kol.: Od priesmyku Predeal po Kurovské sedlo, Bratislava 2011, s. 144. – www.lexikon-der-wehrmacht.de (XI. Armeekorps, General der Infanterie Rudolf von Büнау, <http://www.ritterkreuztraeger-1939-45.de/Infanterie/Heer-Startseite.htm>)

(P. Šimunič)

BURIAN, (pôv. BUMBÁLEK)
Karel

podplukovník
veliteľ doplnovacieho okresu Bratislava, prednosta doplnovacej správy
1. divízie

* 11. 6. 1889 Boskovice (Česká republika)
† ??

Po absolvovaní 5 tried gymnázia v Boskoviciach a kadetnej školy v obci Lobzow pri Krakove v rokoch 1906 – 1910 bol 18. 8. 1910 odvedený ako ppor. pechoty. V rokoch 1914 – 1915 bol zaradený ako dôst. pri DOV Grodeg Jag. Od roku 1916 sa zúčastňoval ako vel. roty a pr v rámci 34. strel. pl. bojov v Rusku, kde bol 11. 6. 1916 ranený v bitke pri Kopyle a od septembra 1918 v Albánsku. Po vzniku ČSR sa prihlásil do činnnej služby v armáde ako vel. hor. práporu 25 a ako pridelený dôst. v DOV v Brne. Od decembra 1918 pôsobil na Slovensku pri DOV Trenčín a Žilina a v rokoch 1920 – 1921 pri ZVV Bratislava. V roku 1926 si zmenil priezvisko z Bumbálek na Burian. V rokoch 1935 a 1936 dostal Pochvalné uznanie ZVV v Bratislave. 15. 12. 1936 bol ako mjr. dopl. premiestnený k DOV Bratislava. 15. 1. 1937 bol vymenovaný za veliteľa DOV Bratislava a 14. 3. 1939 sa stal koncipientom doplnovacej služby na MNO. V roku 1939 požiadal o slovenské štátne občianstvo a o zmenu národnosti na slovenskú, v čom sa mu aj vyhovel. Štátne občianstvo však získal až v roku 1942. 1. 7. 1940 bol povýšený na pplk. dopl. a 30. 9. 1940 bol premiestnený k velit. 1. divízie. 15. 1. 1941 bol ustanovený za prednostu Doplnujúcej správy velit. 1. divízie. V roku 1942 absolvoval študijný pobyt v Nemecku pri doplnovacích úradoch. Do výslužby odišiel 1. 2. 1945. Do činnnej služby sa však opäť vrátil 1. 10. 1946 ako dočasný vel. doplnovacieho okresu Nitra, a túto funkciu zastával až do 1. 2. 1948.

Vyznamenania: 1941: Kríž svetovej vojny 3. stupňa, Pamätný kríž 2. stupňa (1941), Kríž odboja III. stupňa (1942), Vojenný víťazný kríž III. triedy (1944).

Literatúra a pramene: VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a KmL

(J. Zaťková)

BÚRIK, Andrej (Ondrej)

štábný kapitán pechoty
veliteľ pešieho práporu „Hornád“
1. čs. armády na Slovensku

* 24. 11. 1913 Dolná Lehota,
okr. Brezno n/Hronom
† 19. 4. 1989 Bratislava

Ukončil obchodnú akadémiu (1929 – 1933), odvedený bol v apríli 1935. Absolvoval ŠDPZ (1935 – 1936) a VA v Hraniciach na Morave (1937 – 1938). Následne bol prijatý za dôst. z povolania. Od marca 1939 bol vel. náhradného práporu p. pl. 25 vo Zvolene, do septembra 1939 ešte stihol vykonávať funkcie vel. výcvikovej roty vo výcvikovom stredisku v Dolnom Kubíne a vel. výcvikovej, resp. pešej roty p. pl. 5 v Nitre. V ťažení proti Poľsku velil rote priamo v poli, k 1. 8. 1940 bol povýšený na npor. pech. Aktívne sa zúčastnil aj poľného ťaženia na východnom fronte. V období od 5. 7. do 21. 8. 1941 tam pôsobil ako vel. p. roty

a pobočník vel. práporu, od 5. 11. 1942 do 15. 7. 1943 ako vel. pešej roty, od apríla 1943 už v hodnosti stot. pech. (povýšený k 1. 2. 1943) vel. p. práporu motorizovaného pl. 20. Absolvoval boje v priestore Gorjačeho Ključa, ako aj ústupové boje od Krasnodaru. Po návrate domov sa vrátil do VA v Bratislave (kde už od novembra 1940 pôsobil ako vel. čaty aspirantov), kde prevzal velenie čaty voj. akademikov. Súčasne pôsobil ako učiteľ. Funkciu zastával až do 31. 8. 1944, keď zbehol zo slovenskej armády a vstúpil do 1. čs. arm. na Slovensku. Začiatkom septembra 1944 pôsobil ako pobočník vel. pluku, po reorganizácii povstaleckej arm. bol od 9. 9. 1944 vel. 22. p. pr. „Hornád“ III. TS. S ním sa zúčastnil postupne bojov pri Handlovej, Novej Lehote, Hronskej Breznici, Banskej Štiavnici, Zolnej a Hrochoti. Počas neúspešného povstaleckého útoku 25. 9. bol jeho pr. v priestore Janovej Lehoty rozbitý. Po preskupení svojich síl viedol jednotku v bojoch v priestore Prochoť – Trubín, pod tlakom presily však musel v dňoch 27. – 28. 9. ustúpiť. Koncom septembra 1944 previedol zvyšky práporu do bezpečia, tie sa potom stali súčasťou podskupiny „Ipeľ“. S pr. sa podieľal na prehradzovaní zvolenského smeru od Žiaru n/Hronom, ťažké boje zvädzal na obrannom pásme Vieska – Ladomer – Lutla. 4. 10. 1944 sa pri Starej Kremničke neúspešne pokúšal zastaviť prenikajúcich Nemcov, pod tlakom nepriateľa musel ustúpiť, pričom jeho pr. obstál z celej podskupiny najlepšie. Zastaviť Nemcov sa podarilo až pri Jalnej, na čom mali zásluhu aj vojaci jeho pr. Po generálnej nem. ofenzíve 19. 10. 1944 previedol s pr. organizovaný ústup, jeho jednotka bránila priestor Lieskovca a už nasledujúci deň musela pod tlakom ustúpiť. V ozbrojenom odpore potom pokračoval na Poľane. Od 1. 11. 1944 sa s 2. čs. paradesantnou brigádou zúčastnil partiz. bojov v Nízkych Tatrách, pôsobil ako spravodajský dôst. štábu, neskôr vel. spravodajskej skupiny v oblasti pod Ďumbierom, v priestore Dolnej a Hornej Lehoty. Spoločne s bratom zabezpečoval spojenie medzi štábom brigády a obyvateľstvom okolitých dedín. V polovici februára 1945 prešiel pri Brezne k Červenej armáde, prezentovaný bol v 1. čs. armádnom zbore v ZSSR, kde až do konca vojny pôsobil ako prednosta sprav. odd. paradesantnej brigády. S účinnosťou k 1. 1. 1945 bol povýšený na škpt. pech. Po vojne pôsobil ako prednosta operačného odd. velit. VIII. armádneho zboru v Banskej Bystrici, resp. vel. roty voj. akademikov vo VA v Hraniciach. V období 1946 až 1948 absolvoval VŠV v Prahe, po krátkom pôsobení na spravodajskom oddelení na HŠ MNO pôsobil od sept. 1948 na spravodajskom oddelení VO 4 ako prednosta študijnej skupiny. Do zálohy bol preraďovaný po februári 1948 v hodnosti plk. pech. Potom pracoval vo Výskumnom ústave dopravnom a neskôr na Správe Východnej dráhy v Bratislave.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939); Za hrdinstvo 3. st. (1943); Za zásluhy (1943); Za hrdinstvo 2. st. (1943); Československý vojnový kríž 1939 (1945); Rád Slovenského národného povstania II. tr. (1945); Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946); Medaila Za победу nad Germanijou (1946); Za zásluhy o obranu vlasti (1955); Pamätná medaila k 20. výročiu SNP (1964); Rad Červenej hviezdy k 25. výročiu SNP (1969).

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania, roč. I, 1966, s. 7–202; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984; ESNP, s. 57; Kol. pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994; VOČSO, s. 40. - VÚA–VHA Praha, Zb. KvL.

(A. Maskalík)

BUZALKA, Ján

major jazdeckva
veliteľ vozatajskej eskadrony 2
vo Zvolene

* 2. 7. 1903 Banská Štiavnica
† 16. 10. 1981 Zvolen

Po štúdiu na meštianskej škole a Priemyselnej banskej škole v Banskej Štiavnici pracoval do nástupu prezenčnej voj. služby pri 6. dragúnskom pl. v štiavnických baniach. V r. 1923 – 1924 absolvoval ŠDJZ v Hodoníne, potom pracoval ako tech. úradník v Železnorudných baniach v Železníku a Kremnici. V septembri 1939 sa zúčastnil ako vel. roty sam. práporu I. poľného ťaženia slov. arm. proti Poľsku. Od októbra 1940 pôsobil vo funkcii vel. vozatajskej eskadrony 2 vo Zvolene, 9. 4. 1943 odišiel k ZD na východný front, velil roty JPO. V auguste 1944 zbehol od svojej jednotky, bol zaistený a väznený v Miškovci, Debrecíne, Budapešti a Bratislave. Na prelome rokov 1944 – 1945 pôsobil na posádkovom velit. v Banskej Bystrici, bol styčným dôst. vládneho splnomocnenca pre Pohronskú župu. Od januára 1945 do príchodu ČA 23. marca sa B. aktívne zapojil do bojovej činnosti part. sk. Smrť fašizmu, bol príslušníkom part. oddielu mjr. Volkova. Zúčastnil sa part. bojov v oblasti Baláží, Kališťa, Mošteníc. V čs. arm. pôsobil v r. 1945 ako vel. evidencie konstva 2. pd, povýšený na mjr. pech., od r. 1948 bol najskôr náč. pre evidenciu konstva KVV Banská Bystrica, potom pomocným náč. 1. odd. Od svojho odchodu do zál. r. 1954 pracoval B. na referentskej pozícii v Krajskom výkupnom podniku v Banskej Bystrici.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž 5. tr. bez mečov (?)

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(B. Šedová)

CAMBEL, Miloš

kapitán pechoty
veliteľ Vysokoškolského strážneho oddielu

* 14. 6. 1901 Slovenská Ľupča, okr. Banská Bystrica
† 4. 11. 1958 Banská Bystrica

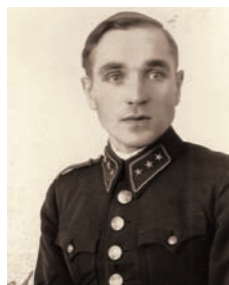
Po skončení gymnázia pokračoval v štúdiu na Učiteľskom ústave v Lučenci, ktoré úspešne ukončil v roku 1921. Následne učil dva roky v Národnej škole v Slovenskej Ľupči. V r. 1923 – 1924 bol frekventantom ŠDPZ v Košiciach. Po jej skončení pôsobil rok ako učiteľ a vel. pešej čaty negramotných v Podolínci. V ďalšom období až do septembrovej mobilizácie r. 1938 učil v Ľudovej škole v Hiadeľi, Čiernom Balogu, Banskej Bystrici, Sásovej, Rudlovej. Počas mobilizácie velil v hodnosti kpt. pech. v zál. 3. hor. pl. Poprad. V čase rozbitia čs. republiky v marci 1939 až do mája 1939 velil posádke v Podolínci. Od mája 1939 do augusta 1944 bol riaditeľom Ľudovej školy v Rudlovej. Po vypuknutí SNP bol vel. Vysokoškolského strážneho oddielu až do 2. novembra 1944, keď ho pod Prašivou zajali Nemci a odvliekli do koncentračného tábora v nem. Altenburgu. Až do konca života sa venoval učiteľskej činnosti a zastával riaditeľskú pozíciu v obci Rudlova, kde žil, a neskôr aj v Národnej škole pri Pedagogickej škole pre národné školy v Banskej Bystrici.

Vyznamenania: Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945); Československá medaila Za zásluhy I. stupňa (1945); Rad Sloven-

ského národného povstania I. tr. (1945); Československý vojnový kríž 1939 (1945).

Literatúra a pramene: BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, reg.. - VÚA-VHA Zb. Kml Praha.

(M. Stanová)

CIPRICH, Antonín

plukovník generálneho štábu
veliteľ 4. partizánskej brigády

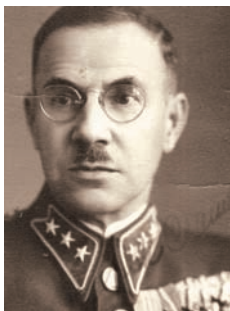
* 7. 1. 1908 Svrčinovec, okr. Čadca
† 17. 5. 1984 Chicago, USA

Po štúdiu na učiteľskom ústave bol 1. októbra 1927 odvedený k horskému práporu 1. 1. 1930 bol povýšený na ppor. a 15. 1. 1930 premiestnený k 2. hor. roty V apríli 1930 mu bola povolená ďalšia dobrovoľná služba. V októbri 1930 bol premiestnený k Vojenskej akadémii ako vojenský akademik a po jej absolvovaní bol vymenovaný za por. v p. pl. 42. V júni 1933 bol premiestnený k 10. pešej roty ako vel. čaty. 15. 10. 1934 bol ako por. pechoty premiestnený k 2. pešej roty a odtiaľ v septembri 1935 k 6. roty ako vel. čaty. 1. 10. 1936 bol povýšený na npor. pechoty. V decembri 1937 bol premiestnený k P. U a odtiaľ v roku 1938 k p. pl. 13. 10. 12. 1938 bol premiestnený k ZVV Brno a 15. 5. 1939 bol ako npor. pechoty vzatý do kmeňového počtu VV 2. Tu bol až do 15. 11. 1939, keď bol premiestnený k p. pl. 7. Aktívne sa zúčastnil ťaženia proti Poľsku. 15. 11. 1939 bol premiestnený k p. pl. 7. V roku 1941 sa zúčastnil ťaženia proti ZSSR a s velit. 1. d pôsobil v poli od 27. júna 1941 do 23. 12. 1941. 30. 6. 1942 bol premiestnený k MNO a 1. 1. 1943 bol povýšený na mjr. gšt. V novembri 1943 bol premiestnený k p. pl. 4. Aktívne sa zúčastnil príprav SNP ako prednosta 4. materiálneho odd. v Banskej Bystrici. Po vyzradení jeho činnosti bol naňho 25. augusta 1944 vydaný zatykač, a preto sa uchýlil do hôr. Po vypuknutí SNP bol povýšený na pplk. gšt. a zastával funkciu prednostu 4. materiálneho odd. v rámci 1. čs. arm. Bol blízkym spolupracovníkom J. Goliana a členom VÚ. Po potlačení SNP odišiel 28. 10. 1945 s malou skupinou ľudí z Donoval do priestoru Prašivej a sformoval a velil 4. part. brig. ktorá udržiavala spojenie s Liptovskou Osadou, Liptovskou Lužnou a zásobovala partizánov na severozápade Nízkych Tatier. V rámci postupu 1. čs. arm. zboru sa zúčastnil zaistenia mostov v Bešeňovej a Vlachoch. 5. apríla 1945 sa jeho jednotka zjednotila v priestore Ružomberok – Nemecká Ľupča s 1. čs. arm. zborom. 1. júna 1945 bol povýšený na plk. a vymenovaný za dočasného vel. 4. div. Vo februári 1946 bol premiestnený k MNO a ustanovený za prednostu kabinetu štátneho tajomníka MNO. V roku 1947 bol premiestnený k 10. pd a 1. marca 1947 ustanovený za ZV. Po prevzatí moci komunistami bol preložený na dovolenku s čakaním, a tak začiatkom apríla 1948 emigroval do amerického pásma v Nemecku a neskôr do USA. Následne mu preto bola v ČSR odňatá hodnosť a v decembri 1949 aj československé štátne občianstvo.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. Stupňa (?), Pamätná medaila za účasť v boji v marci 1939 a za ťaženie v Poľsku v septembri 1939 (14. 3. 1940); Vojenský víťazný kríž IV. tr. bez mečov (10. 3. 1944); Československá vojenská medaila za zásluhy I. stupňa (7. 7. 1945), Československý vojnový kríž 1939 (4. 8. 1945), Rad Slovenského národného povstania I. stupňa (28. 8. 1945).

Literatúra a pramene: BLS 2, s. 45. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(J. Zatková)

CRAMER, Filip (aj Philippe)
plukovník intendantie vo výslužbe
prednosta intendantie MNO

* 1. 2. 1886 Viedeň
† 28. 10. 1950 Bratislava

Po skončení Kadetnej školy pech. úspešne absolvoval vo Viedni aj Technickú VA (1907 – 1911). V hodnosti por. int. zboru bol následne prijatý za dôst. z povolania rakúsko-uhorskej brannej moci. V priebehu 1. svetovej vojny zastával rad základných funkcií v rámci intendantnej služby na stupni pluk – divízia, pričom dosiahol hodnosť kpt. int. zboru.

Po vzniku Čs. republiky bol 5. 12. 1918 v hodnosti kpt. int. prijatý do čs. brannej moci a pridelený k int. službe ZVV pre Moravu a Sliezsko. Tam bol polovici februára 1919 ustanovený za prednostu intendantie 4. poľnej pd domáceho vojska, po jej reorganizácii a premenovaní na 11. div. v januári 1920 bol ale daný do funkcie zást. prednostu. V krátkom časovom slede bol povýšený na škpt. (2. 12. 1921) a mjr. int. (28. 6. 1923). Koncom roka 1922 úspešne absolvoval odborné skúšky pre dôst. intendantie na Int. škole v Prahe. Vo funkcii pôsobil až do konca februára 1929, keď bol pridelený k ZVV Košice. Koncom novembra 1936 bol premiestnený k vel. VI. zboru a 1. januára 1937 bol v hodnosti pplk. int. ustanovený za zást. prednostu intendantie zboru.

Po vzniku Slov. republiky bol prijatý do slov. brannej moci a v polovici mája 1939 ustanovený za prednostu Vyššieho veliteľstva 1 a zostal ním aj po jeho premenovaní na 1. divíziu v októbri 1939. Koncom marca 1940 bol povýšený na plk. int. a v polovici septembra 1940 nadobudol slov. štátne občianstvo. Po reorganizácii slov. armády 1. októbra 1940 bol premiestnený k VPV, avšak hneď v máji 1941 bol ustanovený za vel. intendantie VS MNO, ktorým zostal až do svojho preradenia do výslužby 1. februára 1944. Medzitým v čase júna až septembra 1941 ako prednosta intendantie absolvoval v zostave slov. rýchlych jednotiek ťaženie na východnom fronte. Vzhľadom na vážnu situáciu Osi zostal v armáde aj po svojom preradení do výslužby v prechodnej činnnej službe ako intendantný poradca MNO a od 15. novembra 1944 po svojej reaktivácii ako staronový prednosta intendantie MNO. Ním zostal až do konca vojny v máji 1945.

Po vojne mu bolo odobraté čs. štátne občianstvo, pričom stratil všetky práva a nároky na dôchodkové zaopatrenie. Súčasne bol degradovaný.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1940); Za hrdinstvo 5. st. (1940); Pamätný odznak 2. stupňa (1943); Red Krune Kralja Zvonimira II. stupnja s mačevima (1943); Vojenný víťazný kríž III. triedy (1944)..

Literatúra a pramene: – VÚA- VHA Praha, Zb. Kml

(A. Maskalík)

CZERMIN, Albert

major pechoty
veliteľ opevňovacích prác na VDO- 2 v Prešove

* 18. 4. 1909, Přívoz, okr. Moravská Ostrava, Česká republika
† ??

Po absolvovaní nem. reálneho gymnázia s maturitou vykonával v r. 1929 – 1931 voj. prezenčnú službu v p. pl. 40 a v hodnosti čat. bol preložený do zál. V septembri 1931 nastúpil do VA Hranice, 1. 1. 1932 bol menovaný do hodnosti ppor. pech. VA skončil v r. 1933 ako por. a bol pridelený k p. pl. 30 „Aloise Jiráskaa“ Vysoké Mýto, kde vykonával funkciu vel. roty. 15. 9. 1937 bol premiestnený k p. pl. 26 Zvolen (15. 5. 1939 premenovaný na p. pl. 3), zaradený na funkciu vel. roty a povýšený na npor. pech.

Do slov. arm. ho prijali 15. 5. 1939, 30. 9. 1939 bol premiestnený k p. pl. 1 a ustanovený do funkcie vel. 1. roty. 1. 1. 1940 bol povýšený do hodnosti stot. pech., 31. 1. 1940 ustanovený do funkcie vel. 5. roty. 30. 9. 1940 bol premiestnený k p. pl. 3 a ustanovený do funkcie vel. 5. roty. 15. 1. 1942 bol pridelený k záložnej guľ. rote poľného p. pl. 1. Zúčastnil sa ťaženia proti ZSSR od 17. 3. 1942 ako vel. roty v p. pl. 101 a 102. Z poľa sa vrátil 21. 7. 1943, od 25. 8. 1943 vykonával funkciu vel. 2. náhradnej roty p. pl. 3 Kremnica, 17. 12. 1943 bol povýšený na mjr. pech. 15. 2. 1944 bol pridelený k VDO 2 Prešov ako vel. opevňovacích prác, od 1. 5. 1944 bol znova pridelený k 2. náhradnej rote p. pl. 3 Kremnica. Dňom 21. 8. 1944 bol preložený do I. zálohy a prepustený do pomeru mimo činnnej služby v dôsledku odovzdania do nem. brannej moci. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom „Javorina“ (14. 3. 1940), Za hrdinstvo 2. stupňa a Pamätný odznak za ťaženie proti SSSR I. stupňa (13. 10. 1942), Vojenný víťazný kríž IV. triedy bez mečov (14. 3. 1944).

Literatúra a pramene: VÚA-VHA Praha, Kml.

(P. Krajčírovič)

ČAKANÝ, (do r. 1941 CSÁKÁNYI), Štefan

stotník letectva
prednosta spravodajského oddelenia
Veliteľstva vzdušných zbraní slovenskej armády

* 17. 3. 1912 Žilina
† ??

Civilné vzdelanie získal na 8-ročnom reálnom gymnázii s maturitou v Žiline, na ktorom študoval v r. 1926 – 1934. Po jeho skončení absolvoval 4 semestre Vysoké školy stavebno-inžinierskej v Prahe. Vysokoškolské štúdium ukončil I. štátnicou.

Príslušník čs. brannej moci od 1. 10. 1935, keď Č. prezentovali na vykonanie prez. služby v rámci let. pl. 3 v Piešťanoch. Od 1. 10. 1935 – 30. 6. 1936 frekventant ŠDLZ vo VLÚ v Prostějove. V období výchovy na dôstojníka let. v zál. povýšený na slob. ašpiranta. (1. 2. 1936) a des. ašpiranta. (1. 7. 1936). Od 1. 7. 1936 Č. premiestnili k letke 9 let. pl. 3. 30. 9. 1936 prijatý do VA ako voj. akademik, kde bol až do 29. 8. 1937. V tento deň ho po skončení VA menovali na por. let. Tým istým dňom ho prideliť 46. letke let. pl. 4 v Pardubiciach. Od 4. 10. 1937 do 21. 9. 1938 Č. prideliť ako frekventanta do aplikačného kurzu pre por. let. v VLÚ v Prostějove. Pilot jednomiestnych lietadiel a absolvent kurzu lietania bez vidu. Č. prideliť po absolvovaní kurzu s veľmi dobrým prospechom (v poradí 3. z 30.) k let. pl. 4 a včlenili k 46. letke, kde slúžil až do 17. 3. 1939. Vzhľadom na rozpad ČSR a vznik Slov. štátu a Protektorátu Čechy a Morava ho

ako Slovák premiestnili na Slovensko k let. pl. 3.

Od 18. 3. 1939 Č. určili za I. dôstojníka letky 15 v Žiline. V tejto funkcii zotrval do 27. 3. 1939, keď ho ustanovili za vel. letky 15 a vel. letiska Žilina. Od 13. 4. 1939 Č. premiestnili k letke 45 a ustanovili za jej veliteľa. 15. 5. 1939 Č. premiestnili k letke 49 a ustanovili za jej veliteľa. 31. 8. 1939 Č. premiestnili k letke 12 s určením za I. dôstojníka letky. V rámci tejto letky účastník bojov proti Poľsku v septembri 1939. 1. 10. 1939 Č. menovali za poľného pozor. letca a poľného pilota-letca. Od 2. 1. 1940 – 1. 3. 1940 Č. odvelili v hodnosti npor. let. (1. 1. 1940) na skúsenú do Nemecka. Po jej skončení príslušník letky 12 v Spišskej Novej Vsi. Č. po vyhlásení vojny ZSSR odoslali do poľa (7. 7. 1941), kde zotrval do 27. 10. 1941. Počas front. služby sa zúčastnil let. bojov v rámci letky 12. Od 15. 2. 1942 – 15. 4. 1942 absolvoval tech. kurz pre dôst. let. pri LP. Dňom 30. 6. 1942 Č. premiestnili k LŠ v Trenčianskych Biskupiciach, kde ho 1. 10. 1942 určili za vel. ŠLD. Od 15. 5. 1943 v hodnosti stot. let. (1. 1. 1943) Č. premiestnili k VVZ s určením za referenta let. odd. Od 1. 7. 1943 – 28. 8. 1944 prednosta let. odd. VVZ, súčasne od 1. 1. 1944 aj sprav. dôst. VVZ. 1. 9. 1943 Č. určili za letca ustanoveného na lietanie v noci. Od 15. 5. 1944 Č. určili za prednostu sprav. odd. VVZ.

Od 29. 8. 1944 príslušník 1. čs. arm. na Slovensku a účastník SNP. Pridelený k let. sk. mjr. gšt. → J. Tótha. V období od 2. 10. 1944 – 27. 10. 1944 vel. poľného letiska Rohožná. Po tomto dátume odišiel do hôr a zdržiaval sa na rôznych miestach.

2. 5. 1945 Č. prezentovali do čs. armády a prijímacou komisiou prijali do čs. armády. Od 2. 5. 1945 do 15. 6. 1945 vel. škol. letky v LVS v Spišskej Novej Vsi. 16. 6. 1945 už v hodnosti škpt. let. (1. 5. 1945) Č. určili za vel. letiska Malacky. Túto funkciu vykonával do 10. 9. 1946 (1. 8. 1946), keď ho pridělili k vel. LO 4 v Bratislave a ustanovili za prednostu odd. výstavby letísk pri vel. LZ 4. Dňom 31. 7. 1947 Č. premiestnili z 4. LO k III. let. okruhu, kde ho od 1. 8. 1947 ustanovili za prednostu 6. odd. vel. III. let. okruhu. Po februári 1948 sa začala „meniť“ aj Č. voj. kariéra. Od XI./1949 do I./1951 bol vel. let. roty let. spoj. pl. 1 v Jičine. Potom až do prepustenia z čs. armády bol linkovým dôst. výcvik. odd. let. spoj. pl. 1 v Hradci Králové a Havlíčkovom Brode.

V civile pracoval najskôr ako robotník-kopáč sond v Stavoprojekte Bratislava, potom sa vzhľadom na tech. vzdelanie zamestnal ako projektant, resp. stav. technik pre prieskumné práce.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom Javorina (1939), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse, Za hrdinstvo 3. stupňa (1942), Pamätný odznak 1. stupňa (1943), Za zásluhy (?), Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944); Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá medaila za zásluhy I. st. (1946), Československá pamätná medaila SNP (1945) a iné.

Literatúra a pramene: RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939-1944. 1. zv., Bratislava 1999; ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zv., Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRASŤ, P.: Letka 13 v dokumentoch a obrazoch. Bratislava 2004; ŠUMICHRASŤ, P.: Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943, Cheb 2006. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

ČAMBALÍK, Jozef

kapitán pechoty

veliteľ pechoty obranného úseku Malý Šturec (krycí názov „Jaseň“) I. taktickej skupiny 1. československej armády na Slovensku

11. 7. 1911 Báb, okr. Nitra
4. 10. 1989 Washington, USA

Po absolvovaní obchodnej akadémie v júni 1931 nastúpil ešte v októbri toho roku na prezenčnú voj. službu pri p. pl. 26. V rokoch 1932 – 1934 študoval na VA v Hraniciach na Morave, vyradený 1. 7. 1934 v hodnosti por. pech. V rokoch 1934 – 1938 pôsobil vo funkcii vel. čaty, resp. roty vo viacerých voj. útvaroch čs. brannej moci, pričom absolvoval aj kurz poľného pozorovateľa – letca. Na npor. pech. povýšený 1. 4. 1938. Od 15. 9.

1938 pridelený ako inštruktor do VA v Hraniciach. Koncom januára 1939 prevelený k p. pl. 7 v Nitre, kde ho zastihlo aj vyhlásenie Slovenského štátu. 31. 5. 1939 bol Č. prevelený k p. pl. 3 vo Zvolene. Už v tomto období sa na verejnosti netajil svojimi názormi, v ktorých nesúhlasil s politickým vývojom na Slovensku. Konkrétne 5. 6. 1939 sa pred väčším okruhom ľudí v spoločenskom zariadení v Rišňovciach odmietavo vyjadroval o Slovenskom štáte. Aj kvôli týmto výrokom bolo voči nemu začaté trestné stíhanie, ktoré však bolo 27. 1. 1940 rozhodnutím voj. prokurátora, na základe amnestie prezidenta republiky, pozastavené. Koncom septembra 1940 bol Č. premiestnený na MNO v Bratislave s určením pre VVZ. V polovici decembra 1940 premiestnený k pozorovacej letke 1, s ktorou bol po vypuknutí vojny so Sovietskym zväzom v roku 1941 prevelený na front. Počas frontového nasadenia v roku 1941 pôsobil aj pri RD. 1. 10. 1941 povýšený na stot. pech. V júli roku 1942 opäť prevelený na front k ZD. Vo februári 1943 menovaný do funkcie vel. pr. II/101, neskôr od marca do mája tohto roku velil poľnej roty. Na fronte utrpel zranenie. Po návrate z frontu v máji 1943 pôsobil vo viacerých funkciách. V auguste 1943 mu bol Vojenským súdom v Bratislave vymeraný trest 2 mesiace ťažkého žalára za kontakty s partizánmi na fronte v roku 1942, na výkon ktorého však nenastúpil. Č. sa aktívne zúčastnil SNP. Po → J. Vraždovi prevzal funkciu vel. pechoty obranného úseku Malý Šturec I. TS. Po potlačení SNP bol Č. členom part. oddielu v priestore Zlatna. Po prechode frontu v marci 1945 prezentovaný v čs. arm. V rokoch 1945 – 1947 absolvoval VA M. V. Frunzeho v Moskve. V máji 1948 bol zbavený činnosti služby. Pravdepodobne v roku 1949 emigroval do zahraničia. Pôsobil v Rakúsku a Nemecku, pričom spolupracoval s amer. tajnou službou. Neskôr odišiel do USA. Tu, pod pseudonymom Denis Davidov, vydal knihu spomienok, v ktorej polemizoval so Saburovovým výkladom part. odboja v priestore ZD.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (1945), Orden partizánske zvezdy III. reda (1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (?), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (?).

Literatúra a pramene: BOSÁK, J.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, s. 160; DAVIDOV, D.: Saburovova legenda o Rjepkinovi. New York 1964; LACKO, M.: Dezercie a zajatia príslušníkov Zaisťovacej divízie v ZSSR v rokoch 1942 – 1943. Bratislava 2007, s. 41, 86, 98, 125, 127, 141, 143, 147, 178; LACKO, M.: Z prameňov k dejinám 1. Slovenskej republiky 1939 – 1945, II. diel. Denníky a spomienky vojakov z východného frontu. Trnava 2006, s. 122 – 123; VICEN, J.: Vo výročí rokov 1938 – 1988. Bratislava 1999, s. 300 – 302; – VHA Bratislava, KvL, VHA Bratislava, Trestný spis, fond Zoznam trestných spisov Vojenského súdu Bratislava 1939 – 1944, sign. 134/39. – VHA Bratislava, fond VZ VII, šk. č. 108.

(P. Chorvát)

ČÁNI, Štefan

plukovník útočnej vozby (plukovník tankového vojska)
referent útočnej vozby na Veliteľstve
1. ČSA na Slovensku

* 12. 2. 1900 Báčsky Petrovac, okr. Nový
Sad, Srbsko

† 20. 5. 1968 Bratislava

V rokoch 1906 – 1911 navštevoval ľudovú školu s vyučovacím jazykom slov. v Ružomberku, v r. 1912 – 1918 absolvoval gymnaziálne štúdiá v Ružomberku a Novom Sade.

Začiatkom marca 1918 sa ako jednoročný dobrovoľník prezentoval v 16. p. pl. v Apatine, neďaleko Somboru, kde od 15. 3. do 25. 8. 1918 absolvoval ŠDPZ. 25. 8. 1918 bol povýšený na des. a 26. 8. ho vo funkcii vel. družstva odvelili do Pécsu. 12. 10. 1918 menovaný na šikovateľa. Od 13. 10. do prvej polovice novembra 1918 vo funkcii vel. čaty 16. p. pl. na južnom fronte v Albánsku. Po vzniku Československa sa v decembri 1918 vrátil do vlasti.

1. 1. 1919 sa prihlásil do dobrovoľníckej jednotky čs. domáceho vojska 1. pluku Slovenskej slobody v Ružomberku, kde vo funkcii vel. čaty zotrval až do jeho rozpustenia koncom marca 1919. Od apríla do júla 1919 sa zúčastnil bojov proti maď. ČA o Slovensko. 1. 8. 1919, ako vel. čaty hran.pr.8 v Šahách bol menovaný na ppor. 1. 5. 1921, bol povýšený na por. pech. a premiestnený do p. pl. 28 „Tyrša a Fügnera“ v Prahe, kde zotrval do 31. 7. 1924. Začiatkom augusta 1924 bol premiestnený do pr. útočnej vozby v Miloviciach a ustanovený za mladšieho dôst. cvičnej rot. 28. 10. 1925 bol povýšený na npor. pech., s účinnosťou a poradím od 1. 9. 1924. Od roku 1926 do konca marca 1931 v Miloviciach zastával funkciu vel. čaty Obrnených automobilov 1. rot. a súčasne aj plynového dôst. pr. útočnej vozby. Medzitým, od 1. 2. do 30. 9. 1928, bol ako vel. čaty obrnených automobilov 5 dočasne pridelený 11. div. v Košiciach. 28. 10. 1930 povýšený na kpt. pech. 1. 4. 1931 bol premiestnený do náhr. rot. práp. útočnej vozby v Miloviciach, ustanovený za tech. pobočníka jeho vel. a zároveň za vel. tech. dielni a plynového dôst. práporu (od 15. 9. 1933 rozšíreného na – PÚV). Od 4. 1. do 14. 5. 1932 úspešne absolvoval Školu pre vel. rôt p. vojska v Miloviciach. Koncom mája 1932 bol premiestnený do 1. rot. obrnených automobilov v Miloviciach a ustanovený za inštruktérneho, aut., materiálneho a plynového dôst. PÚV. U PÚV 1 zotrval až do 19. 9. 1937 a postupne zastával vel. funkcie dočasného vel. 2. rot. tančikov, vel. inštruktérnej rot. skúšobného komisára útvarov ÚV a tech. pobočníka vel. PÚV 1. Medzitým, od 7. 8. 1933 do 31. 12. 1934, bol pridelený ako voj. dozorný orgán do firmy ČKD v Prahe a od 15. 1. do 14. 4. 1935 pôsobil vo funkcii vel. skúšobného oddelenia Školy útočnej vozby v Miloviciach. 30. 9. 1936 povýšený na škpt. pech. 20. 9. 1937 bol trvalo pridelený do PÚV 2 vo Vyškove a ustanovený za vel. 11. rot. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 26. 9. do 4. 11. 1938, bol zaradený ako vel. tech. dielni náhr. práp. PÚV 2 v mierovej posádke vo Vyškove. Od 5. 11. 1938 do 31. 1. 1939 bol zaradený k ZVV v Bratislave, s pridelením do štábu 3. RD na juž. hraniciach Slovenska po Viedenskej arbitráži (2. 11. 1938), v priestore Trnava – Galanta – Nové Zámky. 15. 2. 1939 premiestnený do PÚV 3 v Turčianskom Sv. Martine, kde až do rozbitia ČSR v polovici marca 1939 zastával funkciu tech. pobočníka vel. PÚV 3. V priebehu služby v medzivojnovnej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov. V roku 1920 kurz výcviku a výchovy pre nižších dôst. pech. v Komárne, 1924 – 1925 ekvitačný pre dôst. pech. posádky Milovice, 1926 II. arm. plynový pre akt. dôst. vo VCHÚ v Olomouci, 1927 motocyklistický pre dôst. v Prahe, 1930 odborný automobilový v Prahe.

Po vzniku Slovenského štátu prevzal, 16. 3. 1939, velenie PÚV 3

v Turčianskom Sv. Martine a 15. 5. 1939 bol v tamjšej posádke ustanovený za vel. pr. 17. 5. 1939 povýšený na mjr. pech. Od 1. 2. 1940 do 26. 6. 1941 zastával funkciu vel. PÚV v Turčianskom Sv. Martine. 1. 7. 1940 bol povýšený na pplk. pech. a 1. 10. 1940 zmenený prívlastok na pplk. út. Po napadnutí ZSSR nacistickým Nemeckom, v júni 1941, sa ako pridelený styčný dôst. Veliteľstva armády „Lipa“ zúčastnil od 27. 6. do 14. 8. 1941 ťaženia slov. armády na vých. fronte. Po svojom návrate na Slovensko opätovne prevzal velenie mierového PÚV v Turčianskom Sv. Martine. 10. 12. 1942 odišiel znovu do poľa na vých. front k ZD, kde prevzal velenie p. pl. 101, ktorý v tom čase operoval v priestore Jeľsk – Bujnoviči – Kozinky. V druhej polovici júna 1943 sa vrátil do zázemia a po absolvovaní zdrav. dovolenky bol 1. 8. 1943 pridelený k VS v Bratislave a určený za dočasného vel. CPO. 1. 10. 1944 bol ustanovený za šéfa CPO a 1. 1. 1944 povýšený na plk. út. V marci 1944 odišiel na zdrav. dovolenku, v ktorej zotrval až do konca augusta 1944.

Bezprostredne pred vypuknutím SNP sa Č. 28. 8. 1944 hlásil v Turčianskom Sv. Martine v skupine pplk.del. → E. Perka. Následne odišiel do Banskej Bystrice, kde bol ako referent útočnej vozby pridelený na Velit. 1. čs. arm. Z titulu svojej funkcie v priebehu Povstania organizoval tank. a KPÚV jednotky z dôst. a mužstva, ktorým sa podarilo z východného Slovenska dostať na povstalecké územie. Takisto Č. organizoval a viedol práce na stavbe troch improviz. pancierových vlakov „Štefánik“, „Hurban“ a „Masaryk“ v žel. dielnach vo Zvolene, zabezpečoval dopĺňovanie bojujúcich tank. a KPÚV jednotiek personálom, materiálom a muníciou a zároveň si plnil úlohy vyplývajúce z titulu materiál. a tank. poradcu v 3. operačnom oddelení štábu Velit. 1. čs. arm. Po potlačení Povstania sa Č., spolu s ďalšími predstaviteľmi vel. povstaleckej armády, presunul na Donovaly. Odtiaľ prešiel s malou skupinou dôst. a voj. cez Hiadeľské sedlo pod Prašivou, ďalej po hrebeni Prašivej do priestoru Magurky, kde sa 11. 11. 1944 dostal do nem. zajatia. Najskôr bol Č. internovaný v Ružomberku, odkiaľ bol 15. 11. premiestnený do Voj. väznice v Bratislave, kde zotrval v samoväzbe do 16. 12. V druhej polovici decembra 1944 bol Č., spolu s veľkou skupinou dôst., Nemcami odvečený do zajat. tábora Kaisersteinbruch (Stalag-XVII-A) v Rakúsku. Následne, 25. 1. 1945, odtiaľ odtransportovaný do zajat. tábora Altenburg-Thüringia (Stalag IV-F) v Nemecku, v ktorom zotrval až do oslobodenia tábora amer. arm. v polovici apríla 1945.

Po návrate do vlasti nastúpil Č. na zdravotnú dovolenku a 28. 10. 1945 bol ustanovený do funkcie tech. zástupcu vel. tank. vojsk na MNO – HŠ v Prahe. 1. 10. 1945 bol v hodnosti plk. preložený do skupiny dôst. tank. vojska. 1. 12. 1947 ustanovený za dočasného vel. tank. vojska VO 4 v Bratislave a od 1. 2. 1948 plnohodnotne ustanovený do tejto velit. funkcie. V máji 1949 bol Č. s okamžitou platnosťou pozbavený vel. funkcie a k 1. 7. 1949 mu bola udelená nútená dovolenka. 1. 1. 1950 ho preložili do výslužby. Od júna 1949 do októbra 1951 pracoval ako úradník reprezentácie ARMA – výrobné družstvo v Bratislave. Od 1. 11. 1951 na invalidnom dôchodku.

Vyznamenania: Spojenecká medaila Víťazstvo (?), Pamätný kríž čs. dobrovoľníkov 1918–1919 (?), Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (14. 3. 1940), Za hrdinstvo 3. st. (14. 3. 1940), Kríž svetovej vojny 4. st. (15. 7. 1941), Kríž odboja 3. st. (15. 7. 1941), Za hrdinstvo 2. st. (1941), Pamätný odznak 2. st. (30. 9. 1942), chorv. Red Krune Kralja Zvonimira I. st. s mačevima (?), Československá medaila Za zásluhy 1. st. (7. 7. 1945), Rad SNP II. tr. (1946), Československý vojnový kríž 1939 (24. 10. 1947), Pochvalné uznanie 2. st. (9. 2. 1948).

Literatúra a pramene: ESNP, s. s. 62; SBS, s. 403; Kol. autorov: Důstojníci a štáby povstaleckej armády. Banská Bystrica 1994, s. 33; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994; BYSTRICKÝ, J.: Ťaženie slo-

venskej armády na východnom fronte v roku 1941. In: *Vojenská história*, 2, 1998, č. 2, s. 39-61; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004, reg.; VOČSO, s. 44. - VÚA – VHA Praha, Zb. KvL; ABS ČR Praha, fascikel Z-6-326, fascikel 302-338-20.

(M. Čaplovič)

ČAPLOVIČ, Emil, Ing.

kapitán pechoty
náčelník štábu 3. praporu
2. čs. samostatnej
paradesantnej brigády

* 20. 11. 1912 Veličná, okr. Dolný Kubín
† 24. 12. 1985 Bratislava

V rokoch 1929 – 1934 študoval v Učiteľskom ústave v Modre, následne pôsobil ako učiteľ. Dňa 4. 1. 1943 nastúpil do voj. činných služieb v hodnosti por. pech (od 14. 3. 1943 npor. pech.). Koncom júna 1943 odišiel na východný front. Dňa 31. 10. sa pri Melitopoli dostal do sov. zajatia. Stal sa vel. roty pl. slov. dobrovoľníkov. V decembri 1943 bol v trojčlennej delegácii slov. vojakov, ktorá sa v Moskve stretla s prezidentom E. Benešom a tlmočila úmysel pluku vstúpiť do čs. vojska v ZSSR. V rozhlase vyzval na odboj na Slovensku. Od januára 1944 bol príslušníkom 2. čs. sam. paradesantnej brig. V auguste sa stal dôst. 2. odd. (spravodajského) štábu brig. Zúčastnil sa Karpatsko-duklianskej operácie, ako aj SNP (ako NŠ 3. pr.). Dňa 15. 10. 1944 bol povýšený na kpt. pech. 4. 11. padol do nemeckého zajatia. Po vojne pokračoval vo voj. kariére. Od októbra 1947 do februára 1950 študoval na VA v Prahe. Pracoval na Vel. výsadkového vojska, od 1. 8. 1950 ako NŠ, od júla do konca septembra 1951 ako zastupujúci vel. Od decembra 1953 do októbra 1956 pôsobil vo VA-KG v Prahe. Dňa 1. 4. 1954 bol povýšený na plk. pech. Od 16. 10. 1956 do 15. 10. 1957 bol náč. skupiny výsadkovej prípravy a boj. prípravy na Velit. 2. voj. okruhu v Trenčíne. Potom pracoval v Zväzarme v Bratislave. Do zálohy odišiel v roku 1969.

Vyznamenania: Československá vojenská pamätná medaila so štítkom SSSR (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1944), Československá medaila Za zásluhy I. st. (1945), Československý vojenský rad bieleho leva Za víťazstvo (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), sov. medaila Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1947); Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1947), juhoslovenský Orden partizanske zvezdy III. reda (?); Pamätná medaila k 20. výročiu SNP (1964), Rad červenej hviezdy (1965).

Literatúra a pramene: PIVOLUSKA, J.: *Parabrigáda. Spomienky na 2. československú samostatnú paradesantnú brigádu*. Bratislava. Obzor 1970; SAHÚL, J.: *Veličnianske lány*. Banská Bystrica 1988; ŠOLC, J.: *Červené barety*. Praha. Naše vojsko 1998; *Vojenské osobnosti československého odboje 1939 – 1945*. Praha 2005, s. 45. – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL, Archív OVO MO SR Bratislava, osobná karta plk. Emila Čaploviča.

(I. Baka)

ČATLOŠ, Dušan

nadporučík letectva
veliteľ letiska Mokrad'

* 4. 5. 1914 Ružomberok
† ??

Civilné vzdelanie ukončil absolvovaním skúšky dospelosti na 6-ročnom reálnom gymnáziu. Pred nástupom na prezenčnú službu absolvoval elementárny pilotný výcvik v Stredoslov. aeroklube vo Zvolene.

6. 4. 1935 ho odvieďli do čs. brannej moci. Jej príslušníkom sa stal 1. 10. 1936, keď ho prezentovali na vykonanie prezenčnej služby a zaradili k let. pl. 3 v Piešťanoch. 1. 10. 1936 Č. zaradili do pilot. výcviku v Chebe. Od 1. 1. 1937 Č. zaradili do pilot. výcviku vo VLU v Prostějove. 31. 8. 1937 Č. premiestnili k letke 15 vo Vajnorochoch, s ktorou sa o 2 mesiace neskôr premiestnil do Žiliny. 1. 1. 1938 Č. povýšili na slob. a priznali status aspiranta. 1. 6. 1938 Č. povýšili na des. aspiranta. 1. 10. 1938 mu povolili konať ďalšiu dobrovoľnú činnú službu v trvaní 2 rokov.

Č. krátko po vzniku Slov. štátu premiestnili k letke 10 do Nitry. 1. 8. 1939 Č. povýšili na čat. dšl. 15. 11. 1939 ho premiestnili k VA v Banskej Bystrici ako voj. akademika určeného pre výchovu na dôst. let. Vo VA do 15. 8. 1940, keď Č. po jej absolvovaní vymenovali za por. let. Týmto dňom (podľa iných prameňov až 21. 9. 1940) ho prideliť k letke 1 vo Zvolene v zaradení „pridelený dôst.“ Od 21. 10. 1940 – 4. 10. 1941 Č. absolvoval

pozorovateľskú školu pre dôst. let. v LŠ. 22. 6. 1941, z dôvodu vyhlásenia vojny ZSSR výučbu prerušili a Č. premiestnili k letke 2 v Spišskej Novej Vsi ako prideleného dôst. S letkou 2 npor. let. → F. Wágnera odišiel do poľa. 18. 8. 1941 sa vrátil z východného frontu a pokračoval vo výcviku v pozorovateľskej škole pre dôst. let., ktorú ukončil 27. 9. 1941 s dobrým prospechom. 30. 9. 1941 Č. prideliť k letke 13 npor. let. → O. Ďumbalu. 1. 10. 1941 Č. menovali za pozorovacieho letca. 1. 11. 1941 Č. určili k stíhacím pilotom. Zároveň týmto dňom ho ustanovili za vel. letiska Sv. Peter. 15. 11. 1941 Č. premiestnili z let. pl. k VÚ a VVZ. Od 1. 3. 1942 Č. trvale prideliť na letisko Mokrad' a ustanovili za vel. letiska. 15. 10. 1942 Č. premiestnený od VVZ k MNO. Tým istým dňom ho premiestnili od MNO k let. pl. 25. 10. 1942 Č. odoslali do poľa k ZD s určením pre letku 11, kde pôsobil ako pridelený dôst. letky 11 do 4. 3. 1943, keď sa ako npor. let. (1. 1. 1943) vrátil na Slovensko. Od 15. 3. 1943 Č. premiestnili k MNO a ustanovili za vel. letiska Mokrad'.

Od 29. 8. 1944 príslušník 1. čs. arm. na Slovensku a účastník SNP. Po prechode na part. spôsob boja zotrval v horách do januára 1945, keď sa vrátil do Sv. Petra. Dobrovoľne sa prihlásil na MNO SR, kde ho vyšetrovali a následne odoslali k PV v Liptovskom Sv. Mikuláši. Na voj. službu však nenastúpil a odišiel do hôr. 13. 3. 1945 ho prezentovali do čs. armády v Poprade a dňom nasledujúcim prideliť k 1. čszld. 1. 4. 1945 Č. prideliť k LVS v Spišskej Novej Vsi.

1. 6. 1945 Č. ustanovili ako kpt. let. (1. 5. 1945) za vel. tech. letky let. pl. 2 v Piešťanoch. 1. 9. 1945 Č. ustanovili za vel. letiska Prešov. 1. 10. 1945 Č. včlenili do kmeňového počtu let. perute 1. Od 1. 1. 1946 Č. ustanovili za dočasnú vel. pomocnej letky a prideliť k LNP 4 v Poprade. 15. 5. 1946 ho ustanovili za vel. výcvikovej letky 1 LNP 4. 30. 11. 1946 Č. premiestnili ako škpt. let. (1. 10. 1946) z LZ 8 (do 6. 6. 1946 let. peruť 8, do 15. 2. 1946 let. peruť 1) k LNP 4. V období od 2. 2. 1947 – 12. 4. 1947 absolvoval kurz pre dôst. kontroly let. prevádzky v LŠŠ Chrudim. 30. 4. 1947 Č. premiestnili od LNP 4 k let. zboru 12 v Bratislave. 1. 5. 1947 Č. ustanovili za vel. let. kontroly na letisku Vajnory. 12. 5. 1947 mu priznali status čs. partizána. 12. 4. 1948 udelená zvláštna dovolenka zo služobných dôvodov. 1. 6. 1948 dovolenka s čakaním. Voj. kariéra brata ministra NO SR → F. Čatloša sa uzatvorila 1. 12. 1948, keď ho v hodnosti škpt. let. preložili do zál. V tejto hodnosti zotrval len do 11. 1. 1950, keď mu bola odňatá a Č. sa stal voj. v zál.

Po prepustení z armády pracoval v rôznych tech.-hosp. povolaniach (plánovač, normovač, úradník).

Vyznamenania: Za zásluhy (1943), Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944), Pamätná medaila SNP a iné.

Literatúra a pramene: ŠUMICHRAS, P.: Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943, Cheb 2006; VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyč., dôv. a taj.; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

ČATLOŠ, Ferdinand

generál I. triedy
minister národnej obrany Slovenskej republiky

* 17. 10. 1895 Liptovský Svätý Peter, okr. Liptovský Mikuláš
† 16. 10. 1972 Martin

Po ukončení štvorročnej meštianskej školy v Liptovskom Sv. Mikuláši študoval na vyššej obchodnej škole v Kežmarku a Dolnom Kubíne. Od začiatku druhej polovice júna do polovice septembra 1914 pracoval v ružomerskej celulózke. Po vypuknutí 1. sv. vojny nastúpil 15. 9. 1914 do voj. služby v 67. p. pl. v Prešove, v ktorom absolvoval aj dvojmesačný kurz pre zál. dôstojníkov. Na rus. front sa dostal v máji 1915 v hodnosti kadeta ašp. V polovici septembra 1915 pri Tarnopole prešiel do rus. zajatia. Do čs. légii v Rusku vstúpil dňa 22. 6. 1917 v hodnosti prap. Zaradený bol do 3. roty 7. strel. pl. („Tatranský“). Po absolvovaní dôst. kurzu v Borispole pôsobil ako vel. roty a pr. v tábore slov. zajatcov v Irkutsku. V decembri 1918 bol s platnosťou od 29. 11. povýšený na por. Od septembra 1919 bol vel. III. pr. 12. strel. pluku („M. R. Štefánika“). V čs. légiiach v Rusku dosiahol hodnosť kpt. (s účinnosťou od 1. 5. 1919). Do vlasti sa vrátil ako vel. pr. v septembri 1920 a bol poverený dočasným velením 12. strel. pl. v Komárne. Po krátkej repatriáčnej dovolenke v novembri 1920 demobilizoval a pracoval v Ružomberku ako úradník. Za voj. z povolania bol aktivovaný v apríli 1921 a súčasne ustanovený do funkcie ZV roty v p. pl. 14 v Košiciach. V r. 1925 – 1926 pôsobil v hodnosti škpt. (povýšený v r. 1925) na spravodajskom odd. Hlavného štábu v Prahe a potom v r. 1926 – 1927 ako pobočník čs. voj. ataše v Budapešti. Po absolvovaní štúdia na VŠV v Prahe (1927 – 1930) bol povýšený do hodnosti mjr. gšt. V septembri 1932 prevzal funkciu prednostu operačného a sprav. odd. na štábe 2. hor. brig. v Spišskej Novej Vsi a neskôr v tejto brigáde vykonával funkciu NŠ. Hodnosť pplk. gšt. dosiahol 1. 1. 1935. V septembri 1936 sa stal NŠ 8. div. v Hraniciach na Morave. Počas všeobecnej mobilizácie v septembri 1938 vykonával funkciu NŠ Hraničnej oblasti 37. V októbri 1938 bol ustanovený do funkcie styčného dôst. MNO pri slov. autonómnej vláde a potom aj do funkcie prednostu jej Vojenskej kabinetnej kancelárie. Spolupracoval s vedením HSLŠ ako jeho voj. poradca, vypracoval návrhy na vytvorenie slov. voj. útvarov a používanie slovenčiny ako služobnej reči, inicioval dosadenie dôst. čs. armády slovenskej národnosti do HG. Dňa 10. 3. 1939 bol ustanovený do funkcie vel. pr. pešieho pl. 39 v Bratislave.

Po vyhlásení Slovenského štátu 14. 3. 1939 sa stal krajinským voj. veliteľom (Krajinské voj. velit. v Bratislave bolo zrušené vládnym nariadením zo dňa 24. 10. 1939, jeho pôsobnosť sa preniesla na MNO), ministrom národnej obrany a súčasne aj hlavným voj. vel.

Okrem toho bol aj členom ŠR (1939 – 1943) a poslancom Snemu SR. Prvým operačným rozkazom, ktorý Č. vo funkcii ministra národnej obrany vydal, nariadil, aby vo voj. útvaroch a zariadeniach velenie prevzali služobne najstarší dôst. zbraní a služieb slov. národnosti. Vláda Slovenského štátu ho z hodnosti pplk. gšt. s účinnosťou od 1. 4. 1939 povýšila na gen. I. tr. Ako minister národnej obrany riadil budovanie slov. armády v podmienkach sťažených odchodom dôstojníkov, rotmajstrov, poddôstojníkov a vycvičeného mužstva čes. národnosti, zhoršením strategického postavenia Slovenska po obsadení Karpatskej Ukrajiny maď. vojskom a jeho vpádom na územie Slovenska 23. 3. 1939. V septembri 1939 sa ako vel. poľnej armády zúčastnil ťaženia proti Poľsku. So súhlasom vlády SR od 29. 8. do 19. 9. povolal na mimoriadne cvičenie v zbraní 162 129 gážistov a príslušníkov mužstva v zál. a náhradnej zál., z ktorých do armády nastúpilo 116 558. Celkový počet príslušníkov slov. arm. tak na začiatku druhej polovice septembra 1939 narástol na vyše 136 000. Z toho v podriadenosti velit. poľnej arm. „Bernolák“, na čele ktorého od 29. 8. 1939 bol Č., k 24. 9. pôsobilo 51 306 gážistov a príslušníkov mužstva. Prvým sídlom velit. „Bernolák“ bola Spišská Nová Ves, od 8. septembra potom pôsobilo v Solivare pri Prešove a od 24. septembra vo Voj. Zruboch vo Vysokých Tatrách. Na základe poznatkov z ťaženia proti Poľsku a nem. návrhov gen. I. tr. Č. nariadil 4. 11. 1939 vykonať reorganizáciu arm. a o rok neskôr jej ďalšiu reorganizáciu s platnosťou od 1. 10. 1940.

Po vstupe SR do vojny proti ZSSR bola slov. arm. uvedená do stavu boj. pohotovosti a minister národnej obrany Č. nariadil mobilizáciu podľa § 27 branného zákona. Dovedna bolo zo zál. povolaných 68 018 gážistov a príslušníkov mužstva, z ktorých nastúpilo 56 858. Početný stav arm. tak narástol na vyše 90 500. Z nich takmer 50 700 bolo zaradených do slov. arm. skupiny nasadenej na nem.-sov. fronte pod priamym velením Č. Ten už 25. 7. musel vydať rozkaz na jej reorganizáciu, resp. na vytvorenie RD (v skutočnosti neplnohodnotnej motorizovanej div.) pre boj na fronte a ZD na plnenie úloh na okupovanom území. Nová organizácia slov. vojska v poli umožnila, aby sa na Slovensko vrátilo 35 623 mužov a spolu s nimi aj vel. arm. Č. Po jeho odchode velenie nad vojskom v poli prevzal 12. 8. 1941 gen. II. tr. → A. Pulanich a velit. arm. skupiny bolo nahradené velit. poľného zboru. Aj to sa však na začiatku druhej polovice septembra 1941 reorganizovalo na Spojovací štáb, ktorý bol nakoniec taktiež zrušený, a to 8. 12. 1941. Postupne sa redukoval aj počet leteckých jednotiek. Do polovice decembra 1941 tak počet slov. voj. na východnom fronte klesol na 15 072 a do konca októbra 1943, čiže do odsunu jednotiek tech. brigády vytvorenej z 2. pešej (predtým Zaisťovacej) div. do Talianska, sa v jednotlivých mesiacoch pohyboval v rozpätí od 12 000 do 18 500. Po porážke nem. vojsk a ich satelitných armád pri Stalingrade a ústupe slov. RD z Kaukazu sa Č. snažil o redukovanie slov. účasti na vojne po boku Nemecka. Neskôr, ako jediný z najvyšších predstaviteľov SR, hľadal cestu odpútania Slovenska od nacistického Nemecka a jeho prechodu na stranu protifašistickej koalície. V tomto zmysle pripravoval plán na aktívne vystúpenie slov. arm. proti nacistickému Nemecku. Jeho podstata spočívala v uskutočnení štátneho prevratu, nastolení voj. diktatúry, ukončení vojny proti ZSSR, likvidácii nem. vojsk a expozitúr na Slovensku, uvoľnení karpatských priesmykov pre ČA a vypovedaní vojny Maďarsku. Tento plán vo forme písomného dokumentu, ktorý vošiel do histórie ako „Čatlošovo memorandum“, prostredníctvom prednostu sprav. odd. MNO stot. gšt. → J. Staneka odosol do Moskvy lietadlom, ktoré tam 4. 8. 1944 odletelo s delegáciou ilegálnej SNR a VÚ. Po vypuknutí SNP, vo večerných hodinách 29. 8. 1944, v rozhlase prečítal prejav, ktorým oznámil príchod nem. vojsk na Slovensko a vyzýval voj. a obyvateľstvo, aby ich bez odporu privítali a poskytl im podporu. Na rozkaz prezidenta SR Dr. J. Tisa na odzbrojenie bratislavskej posádky reagoval ponúknutím svojej demisie.

Jeho návrh prezident odmietol a trval na splnení rozkazu. Rozkaz o odzbrojení potom gen. I. tr. Č. oficiálne oznámil na zhromaždení dôst. bratislavskej posádky, po ktorom bol izolovaný v tzv. čestnej väzbe v prezidentskom paláci. V noci na 2. 9. tajne opustil Bratislavu a odcestoval do Banskej Bystrice, kde ponúkol spoluprácu vel. povstaleckej arm. pplk. gšt. → J. Golianovi. Jeho ponuka prijatá nebola a spolu s generálom II. tr. → J. Turanom sa potom ocitol v internácii Jegorovovej part. brigády v okolí Prašivej. Dňa 13. 9. 1944 ho letecky prepravili z letiska Tri Duby do Kyjeva a odtiaľ do Moskvy, kde bol internovaný v Butyrskej väznici. Rozhodnutím ministra národnej obrany SR → Š. Hašíka z 29. 11. 1944, po schválení prezidentom SR, mu bola správnym opatrením dňom 2. 9. 1944 odňatá voj. hodnosť, uznesením ŠR z 5. 10. bol na návrh predsedníctva Snemu SR z 15. 9. 1944 pozbavený poslaneckého mandátu a voj. súd v Bratislave ho 22. 12. 1944 odsúdil za dezerciu na trest smrti zastrelením.

Zo ZSSR na Slovensko sa vrátil spolu s gen. II. tr. → J. Turanom v januári 1947. Národný súd v Bratislave ho v decembri 1947 odsúdil na 5 rokov odňatia slobody so započítaním doby väzenia od 13. 9. 1944 do 10. 12. 1947. Vynesením rozsudku stratil voj. hodnosť pplk. gšt. Jeho povýšenie na gen. I. tr. v slov. arm. bolo zrušené odo dňa nadobudnutia účinnosti príslušným ustanovením dekrétu prezidenta ČSR z 20. 8. 1945 č. 59 Sb. MNO ho preložilo do počtu mužstva ako voj. v zál. Z väzby bol prepustený v r. 1948. Pracoval ako úradník v Ružomberku a v Martine. Napísal viaceré nepublikované spomienkové práce.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1918 (?), Československá revolučná medaila (?), Spojenecká medaila Víťazstvo (?), Slovenský vojenný víťazný kríž I. (1939), II. a III. tr. (?), slov. Za hrdinstvo 1. st. (1939), Pamätná medaila (1939), nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (2. 10. 1939), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (?), Grosskreuz des Deutschen Adlerordens mit Schwertern (okt. 1941), rum. Coroana Romaniei cu spade in gradul de Mare Cruce cu panglica de Virtute Militara (1942) a iné.

Literatúra a pramene: ES 1, s. 356; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Bratislava 1990 (reg.); ŠTEFANSKÝ, V.: Generál Ferdinand Čatloš. (Biografický náčrt). Bratislava 1998; MICHÁLEK S. – KRAJČOVIČOVÁ, N. a kol.: Do pamäti národa. Bratislava 2003, s. 99 – 102; Encyclopedia Beliana. Tretí zväzok. Bratislava 2003, s. 35; LACKO, M.: Slovenské národné povstanie 1944. Bratislava 2008, reg.; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Banská Bystrica 2009 (reg.); ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 27–28; SYRNÝ, M. a kol.: Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica 2009, reg.; MIČEV, S. a kol.: Slovenské národné povstanie 1944. Banská Bystrica 2009, reg.; ČAPLOVIČ, M.: Veliteľ slovenskej armády. Generál I. triedy Ferdinand Čatloš. História revue 9, 2009, č. 5–6, s. 86–90; BYSTRICKÝ, V. – MICHELA, M. – SCHVARC M. a kol.: Rozbitie alebo rozpad. Bratislava 2010, reg.; BAKA, I. – CSÉFALVAY, F. – KRALČÁK, P. a kol.: Ferdinand Čatloš – vojak a politik. Bratislava 2011 – VHA Bratislava, f. Ferdinand Michal Čatloš.

(J. Bystrický)

ČECH, Július (Ján)

major
náčelník štábu I. taktickej skupiny

*1. 7. 1914 v Tisovci
† ??

Po ukončení ľudovej školy nastúpil v roku 1926 na štúdium osemtriedneho gymnázia, ktoré ukončil v roku 1934 maturitou. Na voj. prezenčnú službu nastúpil 13. 7. 1933 ako vojak frekventant ŠDPZ v Mukačeve. Po absolvovaní školy nastúpil na funkciu vel. p. čaty hran. pr. 4 v Rožňave v zostave 4. hor. pl. Od septembra 1936 bol frekventantom VA v Hraniciach. Po ukončení štúdia od augusta 1937 pôsobil vo funkciách vel. pešej čaty a roty v 43. p. pl. Brno a v dobe mobilizácie na južných hraniciach Moravy. Od marca 1939 vel. pešej a guľ. roty p. pl. 3 vo Zvolene. V auguste 1940 bol poverený výkonom funkcie org. referenta Org.-mobilizačného odd. VPVv Banskej Bystrici. V júni 1941 nastúpil do funkcie pobočníka vel. etapy v poli 3. odd. velit. ZD pri Chyrove v ťažení proti ZSSR. V apríli 1942 nastúpil ako frekventant do VVŠ v Bratislave a Berlíne. V júli 1944 sa stal prednostom materiálneho odd. 1. slovenskej div. V septembri 1944 sa zapojil do SNP ako NŠ I. taktickej skupiny 1. ČSA na Slovensku. Od októbra 1944 do februára 1945 sa ukrýval v horách v okolí Tisovca. Operačným dôst. pri 1. čs. arm. zbore v ZSSR v Poprade bol od februára 1945 do júna 1945, keď nastúpil do funkcie prednostu operačného a výcvikového odd. velit. VO-4 v Bratislave. V čase od októbra 1945 do augusta 1946 študoval 3. ročník VŠV v Prahe, odkiaľ nastúpil do funkcie prednostu výcvikového a operačného odd. velit. 8. armádneho zboru v Banskej Bystrici. Ako NŠ 9. div. pôsobil v Nitre od októbra 1946 do 30. 9. 1949, keď bol daný na dovolenku s „čakateľným“ a dňom 1. 4. 1950 preložený do zálohy.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (?), Za zásluhy (?), Pamätný odznak 2. stupňa (?), Vojenný víťazný kríž 5 tr. (?), Deutsche Adlerorden 3. Klasse mit Schwerter (?), Pamätný odznak 1. stupňa (?), Za hrdinstvo 3. stupňa (?), Rad SNP II. triedy (?), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?), sov. Za pobeđu nad Germanijej v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg., Československá medaila Za zásluhy I. stupňa (?).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 532 – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL, foto VHA Bratislava.

(M. Ondruš)

ČELLÁR, Pavel

kapitán pechoty
počas SNP veliteľ 32. pešieho práporu
Kremeň
IV. taktickej skupiny

* 23. 1. 1917 Slovenská Ľupča,
okr. Banská Bystrica
† 16. 2. 1985 Banská Bystrica

Po piatich triedach ľudovej školy s vyučovacím jazykom slovenským, ktorú navštevoval v rokoch 1923 – 1928 v Slovenskej Ľupči, 8 tried reálneho gymnázia s maturitou absolvoval v Banskej Bystrici v roku 1936.

V r. 1936 – 1937 absolvoval ŠDPZ 10. divízie v Levoči, potom od 16. 8. 1937 sa stal frekventantom VA v Hraniciach na Morave. 13. 8. 1938 vykonal záverečnú skúšku a 30. 8. 1938 bol vyradený ako por. a stal sa dôst. z povolania. Počas mobilizácie v roku 1938 bol zaradený v p. pl. 1 ako vel. asistenčnej roty v osade Holkov Římov. Od 1. 1. 1939 do 17. 3. 1939 bol frekventantom aplikačného kurzu por. zbraní vo VA v Hraniciach na Morave.

Po vzniku Slovenského štátu sa vrátil na Slovensko. Do septembra 1939 bol v ŠDZ v Banskej Bystrici vel. čaty, potom až do 6. 12. 1939 slúžil vo Zvolene. Neskôr (až do sept. 1940) bol vel. 6/3 roty v Banskej Štiavnici. Dňa 1. 7. 1940 ho povýšili na npor. V roku 1941

v p. pl. 3 bol vel. 7. roty II. práporu. Od 15. 3. do 27. 9. 1942 bol v poli pri ZD, kde od 17. 3. 1942 do 20. 8. 1942 vykonával funkciu vel. 7. roty p. pl. 101., potom do mája 1943 bol na liečení. Od mája 1943 bol veliteľom ŠDZ hospodárskej správy v Trenčíne. 1. 7. 1943 ho povýšili na stot. pech. Od 20. 12. 1943 do augusta 1944 bol veliteľom Oblastného veliteľstva BV Brezno nad Hronom.

Počas SNP sa zúčastnil bojov v úseku IV. TS. V polovici septembra 1944 jeho prápor bol prevelený na predpokladaný hl. smer nepriateľského postupu na svahy východne od Prievidze a 18. 9. 1944 sa zúčastnil povstaleckého protiútoku na znovuzískanie Prievidze. Vzhľadom na značnú vyčerpanosť z predchádzajúcej bojovej činnosti prápor Kremeň nemal dost síl samostatne vyraziť do útoku. Neskôr sa podieľal na bojoch v priestore Prievidza – Handlová – Kremnica – Banská Bystrica – Staré Hory ako veliteľ 32. pešieho práporu Kremeň. 13. 10. 1944 utrpel zranenie, počas liečby v nemocnici v Banskej Bystrici bol 27. 10. 1944 zajatý, 8. 11. 1944 sa mu podarilo ujsť, zdržoval sa v Čiernom Balogu, v Slovenskej Ľupči, v Brezne nad Hronom, v Banskej Bystrici a Banskej Štiavnici. Po oslobodení Banskej Štiavnice 5. 3. 1945 odišiel do Košíc, kde 12. 3. 1945 sa prihlásil do 1. čs. arm. zboru. 12. 3. 1945 – 4. 4. 1945 slúžil na pomocnom úrade Veliteľstva oslobodeného územia Košice, potom do 17. 7. 1945 bol zástupcom vel. výcvikového strediska v Levoči, neskôr vel. náhradného práporu 25. p. pl. /do 15. 10. 1948/, potom prepustený do zálohy v hodnosti mjr. Pracoval ako lesný robotník. V roku 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti pplk. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom Javorina (?), Za zásluhy (?), Za hrdinstvo III. a II. st. (?), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (18. 8. 1945), Československý vojnový kríž 1939 (?)

Literatúra a pramene: ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, s. 149, 151, 188, 194.; BALÁŽ, C.: Obrana povstaleckého územia od Prievidze po Kremnicu /14. 9.–6. 10. 1944/. In: Sešity príspevků k sociálně politické a historické problematice vojenství a armády. Roč. 5, č. 1, Vojenský historický ústav Praha 1976, s. 89-119; Stručný biografický slovník (A-Ž). (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948-1989 na Slovensku. Zost. Anton Droppa a Július Suja-Žiak. Bratislava 1994, s. 29. – VOČSO, s. 45; VA Trnava, Kmeňový list, D I – P, 1917; VHA Bratislava, Pr. č. 666 (Spomienka na SNP. Antol 1962.)

(F. Cséfalvay)

ČERNEK, Ján

plukovník pechoty
veliteľ VI. taktickej skupiny „Zobor“
v 1. ČSA na Slovensku

* 21. 2. 1896 Turá Lúka, okr. Myjava
† 20. 4. 1977 Myjava, poch. Turá Lúka
(dnes časť Myjavy)

Meštiansku školu s vyučovacím jazykom slov. navštevoval v r. 1908 – 1911 na Myjave. V r. 1911 – 1914 študoval na verejnej Priemyselnej škole pre truhlárov s vyučovacím jazykom nem. vo Viedni. V marci 1915 odvedený. 16. 7. 1915 ako domobranec zaradený do náhr. roty III. pr. 72. p. pl. v Bratislave. Odtiaľ po 2-týždňovom výcviku poslaný do školy v Trnave. V septembri 1915 zaradený do 15. poľného pr. a odvelený na rus. front. 23. 9. 1916 padol v Halíči do zajatia. 8. 10. 1917 vstúpil v Kyjeve do čs. vojska na Rusi a v hodnosti strel. bol zaradený do záložného práporu v Žitomíri. 30. 11. 1917 odtransportovaný na polostrov Kola. Vo februári 1918

sa v Murmanskú nalodili a preplavili do Veľkej Británie a odtiaľ ďalej do franc. prístavu Le Havre. Vo franc. meste Cognac absolvoval voj. výcvik a bol pridelený 11. rote 21. čs. strel. pluku čs. légie vo Francúzsku. V júli 1918 odoslaný na franc. front. 1. 8. 1918 bol povýšený na des., 12. 12. 1918 na čat. V októbri 1918 sa ako vel. polčaty 11. roty zúčastnil bojov pri Terrone. 15. 1. 1919 sa vrátil do vlasti.

V januári 1919 sa s 21. čs. strel. pl. zúčastnil bojov s poľským vojskom o Těšínsko. 12. 4. 1919 bol povýšený na rtm. 15. 4. pridelený voj. referátu Min. s plnou mocou pre správu Slovenska v Bratislave a odtiaľ Župnému úradu v Nitre. Od 21. 6. do 30. 8. 1919 bol inštruktorom útočného pr. Jánošíkovských družín v Ružomberku (neskôr hran. pr. 8). 1. 9. 1919 bol menovaný na ppor. pech. Od septembra 1919 do apríla 1920 mal študijnú dovolenku, v rámci ktorej absolvoval notársky kurz v Turčianskom Sv. Martine. V máji 1920 bol pridelený do hran. pr. 8 v Šahách. 1. 9. 1920 menovaný na por. pech. Od augusta 1920 do októbra 1921 vel. guľ. čaty a neskôr vel. guľ. roty hran. pr. 8. V októbri 1921 bol pridelený do p. pl. 9 v Moste, v ktorom slúžil až do apríla 1929 ako inštruktor nováčikov maď. národnosti, vel. guľ. čaty, vel. 10. poľnej roty, vel. 4. guľ. roty a pobočník vel. pr. Postupne bol menovaný, resp. povyšovaný 1. 11. 1921 bol menovaný na npor. pech. (1. 11. 1921), kpt. pech. (31. 12. 1923), škpt. pech. (1. 7. 1928). V polovici apríla 1929 bol premiestnený do p. pl. 12 „Generála M. R. Štefánika“ v Komárne. Najskôr bol ustanovený za vel. 4. poľnej roty, ďalej zastával funkciu vel. poddôst. školy. Od októbra 1932 do septembra 1937 bol vel. 12. poľnej roty. 15. 9. 1937 bol premiestnený do p. pl. 39 „Výzvedný generála Grazianiho“ v Bratislave a ustanovený za vel. 4. roty. Od 24. 9. do 15. 10. 1938 velil pochodovému pr. p. pl. 39. Od 18. 10. do 15. 12. 1938 bol mobilizačným dôst. náhradného pr. p. pl. 39. Od decembra 1938 až do marca 1939 bol vel. 8. roty p. pl. 39 v Pezinku.

Počas služby v medzivojnovnej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov: kurz v obvodnom stredisku pre výcvik v Komárne (1920), plynový kurz pri vel. 10. div. v Banskej Bystrici (1921), guľometný v Miloviciach (1923), strelecký pre dôst. pech. v Miloviciach (1925), ekvitačný pre dôst. pech. v Moste (1926 – 1927), guľometný na strelbu na lietadlá v Prahe (1929), vozatajský pre dôst. guľ. rôt pechoty v Pardubiciach (1934).

Po vzniku Slov. štátu pokračoval vo voj. službe. 15. 3. 1939 prevzal velenie p. pl. 39 v Bratislave. V polovici mája 1939 bol v hodnosti mjr. pech. (17. 5. 1939) premiestnený do Revúcej a ustanovený za veliteľa II. sam. pr., s ktorým sa v septembri 1939 zúčastnil ťaženia slov. armády proti Poľsku. Od novembra 1939 do septembra 1940 bol vel. p. pl. 7 v Žiline. 1. 7. 1940 bol povýšený na pplk. pech. Od októbra 1940 vel. p. pl. 5 v Levoči. Po vypuknutí vojny proti ZSSR odišiel s p. pl. 5 do poľa. V septembri 1941 odovzdal velenie p. pl. 21, vrátil sa na Slovensko, kde opätovne prevzal funkciu vel. p. pl. 5 v Levoči. Koncom apríla 1942 premiestnený na VDO 1 do Trenčína, s určením za prednostu oblastného úradu a ZV p. pl. 2. Od 30. 9. 1942 pridelený na DOV v Nitre, kde ho 1. 1. 1943 ustanovili za vel. DOV (od 7. 2. 1944 zároveň posádkovým vel. v Novom Meste nad Váhom) a súčasne ho preložili do skupiny dôst. dopl. služby z pov. VÚ bol na jar 1944 určený za vel. posádky Nitry, ktorá mala zohrať kľúčový význam nielen v obrane údolia rieky Nitry, ale aj Považia a Pohronia.

Po vypuknutí SNP svoju úlohu nezvládol. 1. 9. 1944 po návrate z Banskej Bystrice do Nitry ho vel. posádky mjr. pech. → Ján Šmigovský, v nitrianskych kasárňach konfinoval. 2. 9. 1944 sa mu podarilo z kasární ujsť a dostať sa na povstalecké územie. 4. 9. sa presunul z Banskej Bystrice na Liptov, s úlohou prevziať velenie p. pl. 4. 6. 9. 1944 bol vel. 1. ČSA na Slovensku vymenovaný za vel. Obrannej oblasti 2. Krátko nato, v rámci reorganizácie 1. ČSA, bol vymenovaný za vel. VI. TS „Zobor“ s velit. v Lipt. Osade. K 1. 10. 1944 ho čs. MNO v Londýne povýšilo na plk. pech. Po prechode do hôr

pokračoval v part. spôsobe boja v oblasti Balážov, Kališťa a Rudlovej, pričom spolupracoval s part. oddielmi „Petrov“ a „Vpred“. V marci 1945 vstúpil do 1. čs. arm. zboru v ZSSR. Od apríla 1945 vel. západného Slovenska v Nitre a krátko nato v Bratislave, s vel. právomocou od Rimavskej Soboty až po Malacký. Od júna 1945 bol vel. 9. pd v Nitre a zastával aj ďalšie vel. funkcie. V roku 1946 rozpúťali orgány OBZ proti jeho osobe kampaň. 1. 6. 1948 bol preložený do výslužby. V r. 1950 mu odňali voj. hodnosť plk. pech. a priznali dôchodok, ktorý nedosahoval ani existenčné minimum. Vo februári 1956, na základe ďalších vykonávaných obvinení, ho zatkli a väznili v Trenčíne. Ľudový súd na Myjave mu vymeral trest dva roky väzenia a päť rokov vyhnanstva z Bratislavského kraja, ale na základe odvolania Krajský súd v Bratislave v apríli 1956 rozsudok napokon zrušil a z väzenia bol prepustený. Potom až do penzie pracoval ako remeselník a tesár na individuálnej výstavbe. Žil sám v Turej Lúke, v neuveriteľne skromných podmienkach, opustený a zabudnutý. V r. 1969 rehabilitovaný a bola mu vrátená hodnosť plk. 26. 10. 1990 povýšený na genmjr. in. memoriam.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1918 (1918), Československá revolučná medaila (1919), Spojenecká medaila Víťazstvo (1922), franc. medaila De la grande guerre (1924), slov. pamätná medaila so štítkom, Za hrdinstvo 2. stupňa, nem. Das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 2. Stufe (1941), Za hrdinstvo 3. stupňa (1941), Vojenný víťazný kríž II. triedy (1944), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (1945), Rad SNP I. triedy (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946) a iné.

Literatúra a pramene: ČERNEK, J.: Pravda o 6. taktickej skupine v Slovenskom národnom povstaní. In: Zborník úvah a osobných spomienok o Slovenskom národnom povstaní. Toronto 1976, s. 273–282; ČERNEK, J.: Moja cesta do povstania a boj. In: Pamäť ľudu 3. Vojaci v Slovenskom národnom povstaní. (Zostavili František Cséfalvay – Anna Dašková). Bratislava 1989, s. 37–49; HRONSKÝ, M.: Boje povstaleckej armády na Ostrome. In: Sborník Múzea SNP. Banská Bystrica 1966, s. 203–324; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, reg.; ES 1, s. 361; BOSÁK, Pavel: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, s. 43, 108; ESNP, s. 68; SBS 1, s. 418; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990. reg.; ŠIMUNIC, P.: Ján Černek. In: Zabudnutí veliteľia. Životné osudy generálov – veliteľov taktických skupín 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1990, s. 62–71; JOŽÁK, J. a kol.: Za obnovu štátu Čechů a Slováků 1938 – 1945 (slovníková příručka). Praha 1992, s. 15; Kol. autorov: Důstojníci a štáby povstaleckej armády. Banská Bystrica 1994, s. 11, 25, 125; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994; BARANOVÁ, D.: Spomíname na povstaleckého veliteľa. In: Bojovník, 41, 1996, č. 20, s. 6; KOVÁČIKOVÁ, K.: Hrdina od výšiny Ostrô. In: Bojovník, 42, 1997, č. 6, s. 12; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004; VÚA – VHA Praha, f. KvL; VOČSO, s. 46–47. ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli – slovenská vojenská generalita. Bratislava 2009, s. 29–30. – VÚA – VHA Praha, f. KvL; AMV ČR Praha, fascikel 305–398–1; VHA Bratislava, f. ŠZ X-241, X-271, X-468; ŠZ VI.A-879.

(M. Čaplovič)

ČERVENÁK, Ondrej
nadporučík jazdeckta
prednosta automobilovej správy
1. technickej divízie

* 10. 1. 1915 Banská Bystrica
† ??

Po ukončení Obchodnej akadémie absolvoval 4 semestre Vyššej obchodnej školy, 8. 6. 1936 bol povolaný do voj. prezenčnej služby, v r. 1936 – 37 poslucháč ŠDJZ, 1937 – 38 VA v Hraniciach na Morave, r. 1939 bol ako vel. jazd. eskadrony premiestnený zo Zvolena do Bratislavy a Michaloviec. V slov. arm. bol povýšený na npor. jazd. (1940), ako vel. čaty pancierových áut protitankovej obrany bol odvelený do poľa na východný front (23. 6. – 1. 9. 1941), potom pôsobil v Turčianskom sv. Martine pri PÚV ako vel. špeciálnych zbraní jazd., začiatkom r. 1944 opäť odoslaný na front k 1. tech. div. ako vel. aut. dielni a neskoršie prednosta aut. správy div. 1. 9. 1944 ho internovali do nem. zajateckého tábora v Maďarsku, po mesačnom pobyte utiekol z tábora na Slovensko a od decembra 1944 do apríla 1945 ho MNO zadelilo do Turčianskeho sv. Martina ako voj. referenta.

Po vojne v máji 1946 ho prepustili z činnnej voj. služby, v jeseni 1947 opäť prezentovaný pri 24. tank. brig., v auguste 1948 preložený do zál. a v apríli 1949 premiestnený k tank. pl. 1 Milovice. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KvM.

(B. Šedová)

ČOBRDA, Ján Cyril

plukovník. od 12. 10. 1944 veliteľ poľného žandárstva 1. čs. armády na Slovensku

* 1. 9. 1895 Smrečany, okr. Liptovský Sv. Mikuláš
† 2. 5. 1955 Bratislava

Ľudovú školu absolvoval v Smrečanoch. Na gymnáziu študoval v Ružomberku a Spišskej Novej Vsi. 18. 3. 1915 nastúpil na voj. službu vo vlastibraneckom pl. 9. V priebehu roku 1915 bol povýšený na slob., des. a čat., r. 1916 na kadeta aspiranta a 1. 2. 1917 na por. Na tal. fronte bol zajatý a zaradený k 35. pr. tal. domobrany. Po návrate na územie Československej republiky bol pridelený Ministerstvu vnútra. V júli 1920 v hodnosti npor. bol ako gážižta prevzatý do čs. armády. 5. 1. 1921 prijatý do stavu četníctva a odoslaný zemskému četníckemu veliteľovi pre Slovensko v Bratislave. V júli 1923 bol povýšený na kapitána v kategórii správnych četníckych dôst. Od 12. 10. 1944 bol vel. poľného žandárstva 1. čs. armády na Slovensku. Po zatlačení povstania do hôr bol partizanom. Od marca do mája 1945 bol dôst. bezpečnosti v Košiciach a potom v Bratislave.

Vyznamenania: Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Rad SNP I. tr. (1947), Rad SNP tr. (1947).

Literatúra a pramene: Protifašistický odboj na Slovensku 1938 – 1945. Martin 1980, s. 73. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvM.

(M. Štefanský)

ČORDÁŠ, Mikuláš

kapitán pechoty
veliteľ 4. práporu Javor povstaleckej
1. čs. armády na Slovensku

* 6. 12. 1909, Dvorníky, okr. Hlohovec
† 24. 12. 1976, Trnava

Osem tried reálneho gymnázia s maturitou s vyučovacím jazykom slov. absolvoval v roku 1928. Na voj. prezenčnú službu nastúpil 1. 10. 1930 v p. pl. 2 v Litomeřiciach, kde od 10. 10. 1930 do 31. 5. 1931 absolvoval ŠDPZ 3. div. V roku 1931 zvládol aj jazd. kurz a od 18. 1. 1932 do 5. 3. 1932 v Prahe aj kurz pomocníkov proviantných. Po návrate z voj. služby bol dočasne nezamestnaný. V novembri 1933 ho prijali do okresnej nemocenskej poisťovne v Trnave, kde pracoval až do mobilizácie v roku 1938 ako revízny úradník. 24. 9. 1938 v dôsledku čiastočnej mobilizácie sa prezentoval v činnnej voj. službe a zaradený bol do p. pl. 23 ako proviantný práporu, potom ako vel. guľometnej roty. 10. 12. 1938 ho prepustili mimo činnú službu. 15. 5. 1939 ho ako por. pech. z úradnej moci aktivovali do slov. arm. a preložili do sk. dôst. pechoty z povolania a ustanovili za vel. 12/4 roty v p. pl. 4 v Trnave, ktorý sa onedlho premenoval na p. pl. 1. V Trnave slúžil od 15. mája 1939 do konca augusta 1944. V rokoch 1939 – 1943 bol vel. guľometnej roty a telovýchovným dôst. posádky Trnava, od 15. 7. 1943 bol vel. náhradnej roty. 1. 8. 1940 ho povýšili na npor. pechoty a 1. 10. 1940 ustanovili za vel. 8/1. roty a 6. 11. 1940 osvetového dôst. posádky Trnava. Medzitým od 1. 4. 1941 vykonával aj funkciu zbrojného dôst. II/1 práporu. Od 27. 6. do 19. 8. 1941 ako vel. 8/1 roty sa zúčastnil poľného ťaženia slovenskej armády. Od 30. 9. 1941 bol vel. 4. výcvikovej roty v Bratislave a 1. 10. 1941 ustanovený aj za zbrojného dôst. výcvikového pr. 15. 10. 1941 ho ustanovili za posádkového telovýchovného dôst. v Bratislave. 16. 3. 1942 odišiel do poľa a 28. 3. 1942 ho ustanovili za vel. 4. roty (guľometnej) p. pl. 101 ZD na Ukrajine, kde zotrval jeden rok (z toho 4 a pol mesiaca bol chorý). 1. 1. 1943 ho povýšili na stot. pechoty 25. 3. 1943 sa vrátil z východného frontu a znovu slúžil v Trnave, kde bol 24. 7. 1943 ustanovený za vel. náhradnej pomocnej roty.

Do ilegálneho protifašistického odboja sa zapojil v roku 1943 ako dôst. trnavskej posádky, spolupracoval s npor. → K. Fraňom a Š. Noskom. Pomáhal zásobovať partizánov v Malých Karpatoch, od mája 1944 im dodával zbrane. Na začiatku Povstania v Trnave pomáhal zabezpečiť prevzatie a kontrolu povstaleckej moci a potom sa podieľal na organizovanom ústupe posádky na stredné Slovensko. Po príchode trnavskej posádky na povstalecké územie sa zúčastnil bojov pri Hronskom Beňadiku, Žarnovici, Novej Bani a Dolných Hámroch, neskôr vel. 4. p. práporu *Javor* I. TS a vel. opevňovacích prác na južných prístupoch k Banskej Bystrici v úseku Kremnička a v druhej polovici októbra 1944 v úseku II. TS v priestore Lom nad Rimavicou – Hriňová – Utekáč. Po páde Brezna ustúpil na Vepor, kde zo zvyškov práporu spolu s bývalými príslušníkmi 2. čs. paradesantnej brig. utvoril part. oddiel, s ktorým operoval v priestore Vepor – Poľana – Bukovina.

Začiatkom roka 1945 po predchádzajúcom nadviazaní kontaktov s rumun. vojskami sa so svojou jednotkou pri Hrončeku prebil k sov. vojskám a prihlásil sa do 1. čs. arm. zboru, kde od 18. 2. 1945 ako vel. 3. samostatného pr. automatčikov 4. čs. brig. sa zúčastnil oslobodenia Liptovského Mikuláša, Žiliny, Vsetína, Bystřice pod Hostýnem a i.

Dňa 8. 8. 1945 sa stal vel. p. pl. 23 v Trnave. 17. 8. 1945 ho povýšili do hodnosti mjr. pech. s účinnosťou od 1. 8. 1945. Dňa 24. 9. 1945 bol ustanovený za ZV p. pl. 23. V roku 1946 ako vel. jednotky sa zúčastnil bojov proti banderovcom na východnom Slovensku. 27. 5. 1946 odišiel k vel. Železo ZPÚ a 18. 6. 1946 sa vrátil k svojmu pluku a znovu prevzal velenie ako ustanovený ZV pluku. Po viacerých preveleniach dňom 30. 9. 1948 bol premiestnený k p. pr. 23 v posádke Zvolen a 15. 10. 1948 bol ustanovený za jeho vel., neskôr vel. p. práporu 23 v Nýrsku.

Po roku 1948 sa stal obeťou intríg a vykonštruovaných obvinení, ktoré sa onedlho rozšírili obvinením zo strany niektorých údajných svedkov jeho činnosti na východnom fronte. V roku 1951 ho odsúdili k odňatiu slobody na 8 rokov, na peňažný trest 20 000 Kčs, konfiškáciu polovice majetku, stratu občianskych práv na 8 rokov. Do roku 1953 nespravodlivo väznený, v roku 1969 Vyšším vojen-

ským súdom oslobodený spod obžaloby a rehabilitovaný. V rokoch 1953 – 1954 bol robotníkom (zlievačom) v závode Kovosmalt Trnava (neskôr TAZ Trnava), potom až do roku 1965 bol dopravným referentom Rempo Bratislava. V rokoch 1965 – 1974 pracoval na Generálnom riaditeľstve Cukrovaru Trnava. Od 1974 žil na dôchodku. Pracoval aj v atletickom a telovýchovnom hnutí, bol vzorným trénerom I. tr. a rozhodcom I. tr. ľahkej atletiky, predsedom sekcie atletiky KV ČSŽTV v Západoslovenskom kraji, v okrese Trnava a v TJ Slávia Trnava.

Vyznamenania: Pamätná medaila 1939 (?) Za hrdinstvo III. a II. stupňa (?), Rad SNP I. triedy (1945), 1. Československý vojnový kríž 1939 (11. 8. 1945), 2. Československý vojnový kríž 1939 (3. 11. 1945), Československá medaila Za chrbost pred nepriateľom (?), sov. Za pobeđu nad Germanijou ZSSR v Veľkej Otečestvennojj vojne 1941 – 1945 gg. (?), Československá medaila Za zásluhy I. stupňa (?), rumun. Ordinul Coroana Romaniei cu spade in gradul de „Ofiter“ cu panglica de „Virtute Militara“ (20. 12. 1947).

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania I. Banská Bystrica 1966, s. 7–202; Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938 – 1945. Martin 1980, s. 76, 78; Spomienky účastníkov SNP z trnavskej posádky. Kultúra a život Trnavy, roč. 5, 1974, č. 8, s. 4; PERÚTKA, J.: Športovci v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1979, s. 31; ŽVACH, Ľ.: Za Mikulášom Čordášom. Trnavský hlas, 28 (27), 1977, č. 2, 12. 1. 1977. s. 3; SBS 1, s. 433; ESNP s. 78 – 79; VOČSO, s. 51. – ABS ČR Praha, f. 302, šk. 344, inv. j. 10 (Osobný spis); VÚA-VHA Praha, KvL.

(F. Cséfalvay)

ČULEN, Kliment

nadporučík spojovacieho vojska
veliteľ Zborového spojovacieho parku

*29. 8. 1913 Brodské, okr. Skalica
†19. 6. 1995 Piešťany

V čs. arm. ako ppor. prezenčnej služby, por. činnnej služby za mobilizácie 1938. Do slov. arm. prijatý 22. 5. 1939 ako por. tel. vojska z povolania, od 30. 9. 1940 do 8. 9. 1941 Zbor. spoj. park Nové Mesto nad Váhom. Nasadený v protisovietskom ťažení ako npor. spoj. od 9. 9. 1941 do 15. 12. 1941 a od 5. 9. 1942 do 21. 3. 1943. Od 6. 5. 1944 nasadený na vých. Slov. ako vel. rádioroty div. spoj. práporu 1. Do čs. armády bol opätovne prijatý 24. 4. 1945, zastával viacero funkcií na VO-4 Bratislava, MNO Praha a v Spoj. učilišti Nové Mesto nad Váhom. 1. 9. 1948 preložený do zál. ako škpt. spoj.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(P. Šimunič)

ČUNDERLÍK (pôvodne **CSUNDERLÍK**), Alexander
generál I. triedy
generálny inšpektor slovenskej armády

* 18. 10. 1878 Motyčky, okr. Banská Bystrica
† 21. 10. 1947 Banská Bystrica

Po absolvovaní reálneho gymnázia (1889 – 1894) s vyučovacím jazykom maď. v Kremnici v r. 1894 – 1898 študoval na voj. kadetke pech. v Budapešti. Dňa 18. 8. 1898 bol v hodnosti dôst. zástupcu ustanovený za vel. čaty v poddôstojníckej škole v p. pl. 2 v Pljevlji v Čiernej Hore. Tu pôsobil do konca septembra 1899. Od začiatku októbra 1899 pôsobil v Nagyszebene (rum. Sibiu), kde bol 1. 11. 1899 vymenovaný do hodnosti

por. Na začiatku októbra 1902 bol pridelený na skúšobnú dobu do divízneho del. pluku 34 (od apríla 1908 poľný del. pluk 34) v Brašove, ku ktorému bol oficiálne premiestnený v októbri 1903 vo funkcii veliteľa čaty. V júni 1905 sa stal frekventantom brig. ekvitačného kurzu, v marci 1907 špeciálneho šermiarskeho kurzu a v máji toho istého roka absolvoval aj arm. strel. školu. Dňa 1. 11. 1906 bol povýšený do hodnosti npor. V del. pluku č. 34 (v apríli 1908 premenovaný na 34. poľný kanónový pluk) do začiatku februára 1909 postupne vykonával aj funkciu proviantného dôst. a mobilizačného referenta pluku. Na začiatku februára 1909 bol premiestnený do poľného húfnicového del. pl. 13 v Gravose (dnešná časť Dubrovníka), v ktorom prešiel funkciami vel. čaty, vel. delostreleckej bat. a vel. muničného skladu. Od začiatku októbra 1910 do konca júna 1911 absolvoval zborovú dôst. školu v Záhrebe. 1. 3. 1913 bol premiestnený do hor. del. pluku 13 v Castelnovo (Herceg Novi, Čierna Hora) a 1. 5. 1913 povýšený do hodnosti kpt. Od začiatku novembra 1913 bol zaradený v honvédskom del. odd. 6 v Lugose (dnes Lugo, západné Rumunsko) a od začiatku júna 1914 v honvédskom del. pluku 2 v srbskom Vršaci, kde bol ustanovený do funkcie vel. náhradnej del. bat. a vel. poľnej húfnicovej bat. S týmto plukom odišiel 6. 3. 1916 na rus. front vo funkcii vel. poľnej kanónovej del. bat. Na začiatku poslednej dekády mája 1916 bol ako vel. poľnej kanónovej del. bat. premiestnený do honvédskeho húfnicového del. pl. 51, v ktorom neskoršie vykonával funkciu vel. II. odd. Od augusta 1916 do januára 1917 pôsobil na fronte v Sedmohradsku, potom opäť na východnom fronte. Od začiatku februára do polovice júla 1917 bol v nemocničnom liečení. Po skončení liečenia opäť velil II. del. oddielu delostreleckého pluku 51 až do začiatku poslednej dekády septembra 1918, keď znova odišiel do nemocničného liečenia, v ktorom zotrval do konca novembra. Medzitým bol dňa 1. 11. 1918 povýšený do hodnosti mjr. Po prepustení z nemocnice slúžil do konca r. 1918 v náhradnej del. bat. honvédskeho del. pluku 50. Dňa 22. 1. 1919 na ZVV v Košiciach sa prihlásil do činnnej služby v čs. armáde (od januára do júna 1919 bol bez zamestnania), do ktorej nastúpil 30. 6. 1919 v spojených náhradných telesách ako vel. I. odd. ľahkého del. pluku 9 v Bratislave. Od začiatku augusta do polovice októbra 1920 potom pôsobil ako dočasný vel. tohto pluku v posádke Žilina. V polovici októbra 1920 sa stal opäť vel. I. del. oddielu, pričom od začiatku apríla do začiatku júna 1921 pôsobil vo funkcii vel. odd. delostreleckého kurzu v Malackách, od polovice augusta do polovice októbra 1921 vo funkcii ZV delostreleckého kurzu v Malackách a od 30. 3. do 26. 5. 1922 bol frekventantom taktického kurzu vo francúzskych Métach. Krátky čas, od 7. októbra do 2. novembra 1922, vykonával funkciu ZV delostreleckého pluku 9, od 19. januára do 25. februára 1923 ZV 9. poľnej del. brig. v Trnave, od 26. februára do 30. septembra 1923 ZV a dočasného vel. del. pluku 9 v Žiline. Za vel. tohto pluku bol potom ustanovený 6. 10. 1923. Ešte 21. júla toho istého roka bol povýšený do hodnosti pplk. del. Počas výkonu funkcie vel. del. pluku bol na začiatku októbra 1927 povolaný do kurzu pre vel. vojskových telies do Prahy a Olomouca, ktorý ukončil na konci mája 1928. Do hodnosti plk. del. bol povýšený 21. 2. 1929. Až do konca apríla 1932 potom naďalej vykonával funkciu vel. del. pluku 9 a od 25. 5. do 1. 7., od 1. do 20. 8. a od 9. 9. do 30. 9. 1929 aj

funkciu ZV 9. poľnej del. brig. Vo veku 53 rokov bol dňom 1. 5. 1932 preložený do výslužby. Na začiatku decembra 1938 ho hlavný vel. HG K. Sidor vymenoval do funkcie náč. voj. štábu HG, ale po vzniku Slovenského štátu bol na vlastnú žiadosť 24. 3. 1939 prezentovaný do ďalšej voj. služby v slov. armáde. Reaktivovaný bol dňom 5. 5. 1939. Od 1. mája bol ustanovený do funkcie vel. VV 2 (v polovici októbra 1939 premenované na velit. 2. div.) v Banskej Bystrici. Do hodnosti gen. II. triedy bol povýšený 17. 5. 1939. V súvislosti s účasťou SR vo vojne proti Poľsku bolo dňom 1. 9. 1939 územie republiky rozdelené na pole a zápolie. Tým istým dňom bol Č. ustanovený za teritoriálneho vel. zápolia, ale už 6. septembra odišiel do poľa ako vel. 2. div. „Škultéty“. Do bojov na fronte jeho div. nezasiahla, ale zaistovala a „čistila“ dobyté územie Poľska v priestore od hraníc SR po čiaru Lesko – Sanok – Rymanów – Krosno. Od 19. septembra ju vystriedali jednotky RS skupiny plk. pech. → J. Imra a Č. sa vrátil 6. októbra na svoje predchádzajúce pôsobisko. Dekrétom predsedu vlády SR z 9. 10. 1939 bol dňom 11. novembra ustanovený za inšpektora slov. brannej moci, generálneho sekretára obrany štátu a zástupcu hlavného voj. vel. O týždeň neskoršie bol ustanovený aj za prednostu odvolacieho kárneho výboru MNO. Rozhodnutím prezidenta SR zo dňa 19. 11. 1940 bol ustanovený za vel. pozemného vojska so sídlom v Banskej Bystrici. Túto funkciu vykonával do konca júla 1942 (od 1. 1. 1942 v hodnosti gen. I. triedy). Dňom 1. 8. 1942 bol prezidentom SR ustanovený za generálneho inšpektora so sídlom v Bratislave. Na základe vlastnej žiadosti z konca decembra 1942 bol zo zdravotných dôvodov preložený dňom 2. 4. 1943 do výslužby. Z dôvodu nedostatku dôst. bol ale dňa 31. 8. 1943 povolaný do činnnej služby za brannej pohotovosti štátu na MNO v Bratislave ako odborný poradca pre mimoriadne veci. Aktívne pôsobenie v rezorte MNO ukončil na konci augusta 1944. Ministrom národnej obrany Š. Haššikom bol do výslužby prepustený dňom 5. 10. 1944. Ešte 8. 10. 1944 sa však v Bratislave spolu s gen. I. tr. → A. Pulanichom zúčastnil slávnostnej prisahy 1. pluku Domobrany. Po skončení 2. sv. vojny ho na základe rozhodnutia komisie MNO v máji 1946 do čs. armády neprijali. Napriek tomu o rok neskoršie velil. VO 4 rozhodlo, aby zosnulému gen. Č. boli dané pohrebné počty v plnom rozsahu.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1939), Vojenný víťazný kríž III. tr. (28. 11. 1940), Pamätná medaila so štítkom „Javorina“ (28. 11. 1940), Za zásluhy (27. 11. 1941), Kríž svetovej vojny 1. stupňa (7. 8. 1941), Pamätný kríž 1. st. (9. 10. 1942), Velkokríž radu Slovenského kríža s mečmi (8. 1. 1943), chorvátsky Velered krune kralja Zvonimira s Danicom i mačevima, I. razreda (1943), rum. Coroana Romaniei cu spade in gradul de „Mare Ofiter“ cu panglica de „Virtute Militara“ a iné.

Literatúra a pramene: MICHÁLEK, S. – KRAJČOVIČOVÁ, N. a kol.: Do pamäti národa. Bratislava 2003, s. 87–90; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 33, 34; CHORVÁT, P.: Generál Alexander Čunderlík (1878–1947) In: MIČKO, P. a kol.: Historické špecifiká stredného Slovenska v rokoch 1938–1948, Banská Bystrica 2009, s. 157 – 178 – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL, KmL.

(J. Bystrický)

DANIELOVIČ (do roku 1927 DANIELOVITS), Vojtech Gejza

prednosta intendantnej správy Veliťstva pozemného vojska v Banskej Bystrici, prednosta intendantnej správy veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku

* 14. 7. 1904 Prešov
† 1. 9. 1955 Praha

V r. 1914 – 1920 študoval na gymnáziu v Prešove a v r. 1920 – 1924 v tom istom meste absolvoval štúdium na Učiteľskom ústave, ktoré ukončil maturitou. Po maturite sa zamestnal na finančnej správe v Prešove. Dňa 30. 9. 1926 bol prezentovaný na vykonávanie činnnej voj. služby ako voj. akademik s určením na výchovu dôstojníkov pech. V rokoch 1926 – 1928 absolvoval štúdium vo VA v Hraniciach na Morave. Po absolvovaní VA bol 29. 7. 1928 vymenovaný do hodnosti por. a zaradený ako vel. čaty III. práporu p. pl. 4. „Prokopa Velkého“ v Josefove. Po prvých praktických skúsenostiach získaných v tejto jednotke dostal príležitosť prehĺbiť si odbornú kvalifikáciu ako frekvantant aplikačnej školy pre dôst. pech. PU v Miloviciach od začiatku októbra 1928 do polovice júla 1929. Po absolvovaní aplikačnej školy pokračoval v službe v Josefove až do 1. 10. 1930, keď bol ako vel. čaty pridelený do posádky v Hradci Králové, kde pôsobil do začiatku decembra 1934. Medzitým, v čase od začiatku marca do polovice apríla 1932, absolvoval pozorovateľský kurz pre dôst. pri VLU v Prostějove. Dňa 1. 10. 1932 bol povýšený do hodnosti npor. pech. V tejto hodnosti bol od začiatku decembra 1934 do polovice júla 1937 frekvantantom Vysokej školy intendantskej (VŠI) v Prahe. Po absolvovaní štúdia vo VŠI bol pridelený na vel. 7. div. v Olomouci. Tu bol 1. 10. 1937 povýšený do hodnosti kpt. pech. a dňom 1. 7. 1938 preložený do skupiny dôst. int. Od septembra 1938 pôsobil na vel. IV. zboru v Olomouci, kde bol zaradený do skupiny náležitostí a materiálovej intendancie zboru. Počas brannej pohotovosti štátu v r. 1938 bol pridelený intendancii Hraničného pásma XIII. V polovici februára 1939 ho premiestnili na vel. V. zboru v Trenčíne, kde pôsobil v ubytovacej skupine stavebného riaditeľstva zboru.

Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. armády, prideľný na II. (správny) odbor MNO v Bratislave a 1. 5. 1939 ustanovený za jeho prednostu. Zároveň sa stal aj šéfom int. služby armády. Dňa 17. mája bol povýšený do hodnosti mjr. int. Na konci októbra 1939 sa stal prednostom int. vel. 2. divízie v Banskej Bystrici. V tejto funkcii pôsobil do konca septembra 1940. Od 1. októbra rovnakú funkciu vykonával na vel. 1. div. v Trenčíne. V čase od 27. 6. do 26. 8. 1941 sa ako prednosta int. vel. 1. divízie „Štefan“ zúčastnil ťaženia proti ZSSR. Dňa 1. 7. 1941 bol povýšený do hodnosti pplk. int. Po návrate na Slovensko (27. augusta) vykonával funkciu prednostu int. VDO 1 až do konca prvej polovice decembra 1941, keď odišiel na východný front s určením za prednostu int. vel. RD, v tom čase nasadenej do pozíčnej obrany pri rieke Mius. Po návrate na Slovensko (21. 7. 1942) naďalej slúžil v Trenčíne ako prednosta int. VDO 1 a od 1. 1. 1943 bol popri dovtedajšej funkcii ustanovený aj za prednostu int. VVZ. Od začiatku januára 1944 vykonával funkciu prednostu int. na VPV v Banskej Bystrici. V ilegálnom protifašistickom odboji spolupracoval s odbojovou skupinou „Obrana národa“ a „Flóra“. Pred vypuknutím SNP bol ilegálnym VÚ poverený zabezpečovaním príprav na ozbrojené vystúpenie v int. skladoch vo Vrútkach, Nemeckej a vo Zvolene, ako aj organizovaním presunu voj. materiálu a výstroja do pripravených priestorov. Počas SNP pôsobil ako prednosta int. správy vel. čs. armády a vel. 1. čs. armády na Slovensku, ktorej podliehali int. správy TS. S účinnosťou od 1. 10. 1944 bol povýšený do hodnosti plk. int. Po ústupe do hôr sa stal príslušníkom 1. čs. part. brig. J. V. Stalina.

Za účasť v SNP mu bola dňom 20. 10. 1944 správnym opatrením odňatá hodnosť pplk. del. slov. armády a bol preradený do mužstva ako stk.

Rozhodnutím SNR bol 23. 3. 1945 v Košiciach ustanovený za hl. intendanta čs. armády na Slovensku, od 12. 6. 1945 určený za prednostu int. VO 4 a od 1. 1. 1946 sa stal vel. tyla VO 4 v Bratislave. S účinnosťou od 1. 10. 1946 bol prezidentom republiky vymenovaný do hodnosti gen. int. (v septembri 1949 premenovaná na brig. gen.). Pretože podľa služobného hodnotenia „nenašiel kladný pomer k ľudovo-demokratickému zriadeniu“, bol ako

nevyhovujúci 1. 5. 1948 daný na dovolenku s čakaním a dňom 1. 11. 1948 preložený do výslužby. V posledný decembrový deň 1949 bol prevedený do skupiny dôst. v zál. v hodnosti brig. gen. v zál. bez nároku na vojenské odpočívne platy. Dňa 13. 4. 1950 mu bola odňatá voj. hodnosť, v júli 1950 bol zatknutý a v apríli 1952 nespravodlivo odsúdený na 12 rokov väzenia. Zomrel počas výkonu trestu vo väzenskej nemocnici na Pankráci. Najvyšší súd v Prahe v r. 1965 rozsudok zrušil v plnom rozsahu. Čiastočne bol rehabilitovaný v r. 1968 – 1969, plne rehabilitovaný bol v októbri 1991 v hodnosti genmjr. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1939), Za zásluhy (1940), nem. Verdienstkreuz des Ordens Deutsche Adlerorden 3. Stufe mit Schwertern (1941), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 1. St. mit Schwertern (?), Vojenný víťazný kríž III. tr. (1944), Za hrdinstvo 3. st. (1942), Československý vojnový kríž 1939 (1947), Československá medaila Za zásluhy I. st. (1947), Rad M. R. Štefánika vojenského druhu II. tr. (1992).

Literatúra: Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945. Martin 1980, s. 72; ESNP, s. 81, 196; SBS 1, s. 443; Za obnovu štátu Čechů a Slováků. Praha 1992, s. 23; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Banská Bystrica 1994, s. 17, 31; TAKÁČ, L.: Poslanie. Banská Bystrica 1993, s. 21–30; VOČSO, s. 51, 52; Encyclopedia Beliana. Tretí zväzok. Bratislava 2003, s. 192; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 34, 35; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 146; – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL, Kml.

(J. Bystrický)

DARGOV (pôvodne DÓCZY), Pavel

major letectva
zástupca veliteľa leteckého pluku
Vzdušných zbraní slovenskej armády

* 30. 6. 1907 Srebrenica,
(Bosna a Hercegovina)
† 19. 6. 1995 Piešťany

Pred nástupom na voj. službu absolvoval 4 tr. občianskej školy a 8-ročného gymnázia s maturitou.

26. 8. 1925 ho zaradili ako nováčika do čs. brannej moci a včlenili k VA. 5. 10. 1925 ho prezentovali na činnú voj. službu ako voj. akademika, s určením pre výchovu na dôst. jazd. Po skončení VA ho povýšili na por. (1. 8. 1927) a premiestnili k p. pl. 3, kde zotrval do 31. 7. 1928, keď ho premiestnili k p. pl. 2. V hodnosti npor. (1. 10. 1931) a ako pozorovacieho letca (1. 7. 1932) ho dňom 14. 7. 1932 trvalo prideliť k let. pl. 3. Od 30. 6. 1933 ho zaradili do sk. dôst. let. a premiestnili ho k let. pl. 3. Od 29. 9. 1933 ho včlenili už ako poľného pozorovateľa letca (1. 7. 1933) k letke 13 let. pl. 3. V rámci tejto letky zotrval do 28. 2. 1935, keď ho premiestnili k letke 12 a ustanovili za jej dočasný vel. 15. 4. 1936 ho premiestnili k náhradnej letke s určením pre let. správu. 15. 9. 1936 D. premiestnili k ZLS III v Nitre (od 1. 1. 1937 LS 3). 1. 11. 1936 ho určili k letcom ustanoveným na lietanie v noci. Od 30. 6. 1937 ho ako kpt. let. (1. 4. 1937) premiestnili k let. pl. 5 a včlenili k 81. letke. 15. 11. 1937 ho premiestnili k letke 77 a súčasne ustanovili za jej dočasný vel.

Po vzniku Slov. štátu sa vrátil z Čiech na Slovensku, keď ho 20. 3. 1939 premiestnili z let. pl. 5 k let. pl. 3. Tým istým dňom ho včlenili k LS 3 v Nitre. 1. 5. 1939 ho ustanovili ako stot. let. za vel. LS (od 31. 1. 1940 premenovali LS na LP). 11. 8. 1941 odišiel do poľa, kde ho ustanovili za vel. „Sekera“. Z poľa sa vrátil 13. 11. 1941. 28. 11.

1941 D. povýšili na mjr. let. (s účinnosťou od 1. 7. 1941). 1. 8. 1942 ho vymenovali za pilota-letca. Funkciu vel. LP skončil 15. 11. 1943, keď ho vo funkcii nahradil mjr. let. → K. Janček. Týmto dňom ho premiestnili k let. pl. Od 13. 12. 1943 vel. náhradnej perute let. pl. V tomto zaradení zotrval do 1. 4. 1944, keď ho ustanovili za ZV let. pl. 1. 8. 1944 ho vymenovali za poľného pilota-letca. Do SNP sa nezapojil a zotrval v posádke Piešťany. 1. 2. 1945 ho preložili do výslužby. 8. 2. 1945 D. prezentovali do čs. armády a prideliť k 1. čszld. 15. 3. 1945 ho premiestnili k LVS, kde zotrval až do konca 2. sv. vojny.

10. 5. 1945 prideliť k vel. východnej oblasti, let. odd. Od 1. 6. 1945 ustanovili za predsedu VSB. 10. 6. 1945 ho premiestnili od vel. 10. p. div. k LVS a prideliť na letisko Mokrad'. 15. 10. 1945 hlásil príchod k náhradnému telesu 4 LO. Následne ho včlenili k LNP 4, pom. letke a ustanovili za vel. výcvikovej perute I. Od 31. 1. 1946 ho prideliť k vel. LO 4. Po nástupe KS k moci došlo v jeho voj. kariére k zásadným zmenám. Od 1. 5. 1948 ho dali na dovolenku s čakaním. 1. 6. 1948 ho prepustili z príslušnej výcvikovej sk. Od 1. 9. 1948 nepovolali do čs. brannej moci a zrušili jeho povýšenie na mjr. let. Týmto istým dňom ho prepustili z činnnej voj. služby a preložili do II. zál. ako kpt. let. v zál. 3. 6. 1950 mu odňali hodnosť kpt. let. v zál. a ako voj. v zál. preložili do počtu mužstva. O jeho ďalšej činnosti sa nedochovali žiadne záznamy.

Vyznamenania: Pamätná medaila bez štítu (1940), Za zásluhy (1940), nem. Das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 3. Stufe mit Schwerter (1941), chorv. let. odznak (1942), slov. pilotný odznak SLeS (1942), slov. Pamätný odznak 2. stupňa (1942) a iné.

Literatúra a pramene: ŠUMICHRAS, P.: Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943, Cheb 2006; VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

DARVAŠ, Štefan Ľudovít, MUDr.

podplukovník zdravotnej správy (plukovník zdravotníctva)
prednosta zdravotníckej správy Veliteľstva 1. ČSA na Slovensku

* 13. 3. 1909 Hrádok, okr. Nové Mesto nad Váhom
† 2. 6. 1984 Košice

Ľudovú školu navštevoval v Kalnici a Trenčianskych Biskupiciach, v rokoch 1919 – 1927 študoval na Reálnom gymnázii v Trenčíne a v rokoch 1927 – 1933 na Lekárskej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe. 18. 12. 1933 slávnostne promovaný a udelený akademický titul MUDr.

Ako nováčik 4. 3. 1931 odvedený do čs. brannej moci, s predurčením do náhradnej rotý hran. práp. 8 v šahách. Súčasne mu bol daný odklad voj. prezenčnej služby do 31. 12. 1933. Ako vojak bol 15. 1. 1934 prezentovaný v Škole pre dôst. zdrav. a lekárov v zál. v Prahe. 1. 6. 1934 povýšený na des. ašp. a premiestnený do div. nem. 9 v Bratislave, ako sekundárny lekár chirurgického oddelenia. 15. 7. 1934 povýšený na ppor. zdrav. prezenčnej služby. Koncom augusta 1934 bol premiestnený do div. nem. 1 v Prahe a od 1. 9. 1934 do 30. 6. 1935 povolovaný do kurzu pre dôst. zdrav. z povolania v Prahe. Medzitým 19. 3. 1935 bol ponechaný v ďalšej činnnej službe a k 1. 4. preložený do stavovskej skupiny dôst. zdrav. z povolania a povýšený na npor. zdrav. 1. 7. 1935 premiestnený

do p. pl. 32 „Gardský“ v Košiciach, s pridelením ako dôst. zdrav. a 1. 10. 1935 ustanovený do funkcie šéflekára pluku. 2. 4. 1938 povýšený na kpt. zdrav. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 24. 9. do 16. 12. 1938, bol ako lekár pridelený do zdrav. služby VI. zboru „Rázus“ s SV v Soběslavi a po Viedenskej arbitráži (2. 11. 1938) vo Vranove nad Topľou. V tejto funkcii sa prejavil ako svedomitý a spoľahlivý dôst. Od 17. 12. 1938 až do rozbitia ČSR v polovici marca 1939 bol trvalo pridelený na Velit. VI. zboru v Spišskej Novej Vsi, s určením pre zdrav. službu.

Po vzniku Slovenského štátu bol určený za prednostu zdrav. služby VI. zboru v Spišskej Novej Vsi a 5. 5. 1939 premiestnený na VDO 3 v Prešove a ustanovený do funkcie prednostu zdrav. služby. 15. 5. 1939 premenovaná hodnosť kpt. zdrav. na stot. zdrav. a bol premiestnený na VDO 1 (od 15. 10. 1939 vel. 1. div.) v Trenčíne, kde od 20. 5. 1939 do konca septembra 1940 zastával funkciu prednostu zdrav. služby. V rovnakom služobnom zadelení sa v septembri 1939 zúčastnil na ťažení slov. armády proti Poľsku. V apríli 1940 bol s komisiou slov. MNO vyslaný na prehliadku voj. nemocníc v Magdeburgu a Döberitz pri Berlíne. 1. 7. 1940 bol povýšený na mjr. zdrav. a 1. 10. premiestnený na VPV v Banskej Bystrici a ustanovený za prednostu zdrav. správy VPV. Po napadnutí ZSSR nacistickým Nemeckom v júni 1941 sa ako prednosta zdrav. správy Velit. arm. „Bernolák“ a spojovacieho štábu, od 26. 6. do 11. 10. 1941, zúčastnil ťaženia slov. poľ. armády na vých. fronte. Po svojom návrate opätovne prevzal svoju funkciu na VPV v Banskej Bystrici, v ktorej zotrval do 8. 9. 1943. Medzitým, 3. 4. 1942, bol zároveň určený aj za zodpovedného lekára v odvodnej komisii DOV Banská Bystrica a od polovice mája do začiatku júna 1942 dočasne pôsobil ako prednosta zdrav. správy VS v Bratislave. 1. 1. 1943 bol povýšený na pplk. zdrav. Od 9. 9. do 25. 10. 1943 v priestore Minska, ako prednosta zdrav. správy veliteľstva 2. pd, a po jej reorganizácii na 2. tech. brig. a presune do Talianska pôsobil až do 8. 12. 1943 ako prednosta zdrav. správy jej vel. Po návrate na Slovensko, 11. 12. 1943, až do konca augusta 1944 vo funkcii prednostu zdrav. správy VPV v Banskej Bystrici.

D. sa do odbojového hnutia v slov. armáde zapojil začiatkom leta 1943. Bol vyzvaný pplk. gšt. → J. Golianom, aby našiel vhodné priestory na uskladnenie zdrav. materiálu v okolí Banskej Bystrice. Túto úlohu splnil a zdrav. materiál decentralizoval do voj. priestorov v strategickom trojuholníku Brezno – Banská Bystrica – Zvolen. V priebehu roka 1944 bol D. ilegálnym VÚ zapojený do plánov ozbrojeného Povstania, pričom mal na starosti prípravu a sústredenie čo najväčšieho množstva zdrav. materiálu a liekov, osobitne do štát. nem. v Banskej Bystrici a vo Zvolene, a doplnenie lôžok a personálu vo Voj. kúpeľnom ústave na Sliací. Zároveň zodpovedal za vypracovanie podrobného výcvikového rozkazu a jeho realizáciu intenzívnym výcvikom pre zdrav. zabezpečenie boja v horách, a to vo všetkých voj. jednotkách, ktoré podliehali VPV v Banskej Bystrici. Po vypuknutí SNP zastával funkciu prednostu zdrav. správy Velit. 1. čs. arm. V spolupráci s Poverením zdravotníctva mal na starosti zdrav. službu na celom povstaleckom území. Zodpovedal za zabezpečenie zdrav. personálu a materiálu, zriaďovanie poľných nemocníc podľa potreby, zvyšovanie lôžkového fondu, ako aj evakuáciu nemocníc v čase ústupových bojov. Po potlačení Povstania sa D., spolu s ďalšími predstaviteľmi Velit. 1. čs. arm., presunul na Donovaly, odkiaľ s menšou skupinou prešiel cez Kozí chrbát do pohronskeho údolia, kde bol 2. 11. 1944, neďaleko Svätého Ondreja nad Hronom (dnes súčasť obce Pohronský Bukovec) zajatý príslušníkmi Einsatzkommando 14, odvedený do Slovenskej Ľupče a následne 3. 11. zaistený vo väznici v Banskej Bystrici. Vzhľadom na závažný zdravotný stav bol 17. 12. 1944 z väznice prepustený a až do oslobodenia Banskej Bystrice, 25. 3. 1945, hospitalizovaný v štát. nemocnici.

5. 4. 1945 D. nastúpil vykonávať voj. činnú službu v Košiciach, kde bol ustanovený za prednostu I./4. (zdravotníckeho) oddelenia

MNO v Košiciach. V tomto funkčnom zaradení na MNO v Prahe zotrval do konca mája 1946. Od 31. 5. 1946 do 20. 9. 1950 bol prednostom zdrav. služby 10. div. v Košiciach. 1. 10. 1946 povýšený na plk. zdrav. V rokoch 1951 – 1953 prednosta školského oddelenia vo Voj. lekárskej akadémii v Hradci Králové, 1953 – 1960 náč. voj. katedry pri Lekárskej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. 1. 10. 1962 preložený do zálohy. D. ďalej na čiastočný úväzok pracoval až do roku 1975, ako okresný lekár štatistik a námestník riaditeľa pre liečebno-preventívnu činnosť v Okresnom ústave národného zdravia v Košiciach.

Vyznamenania: Pamätná medaila 1939 „Javorina – Orava“ (14. 3. 1940), Za zásluhy (14. 3. 1940), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (14. 3. 1944), nem. Deutsche Adlerorden 1. Klasse mit Schwerter (2. 6. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (1. 6. 1945), Československá medaila Za zásluhy 2. st. (7. 7. 1945), Rad SNP I. tr. (15. 12. 1946).

Literatúra a pramene: ESNP, s. 82; ZUDOVÁ, Z.: Zdravotná správa 1. ČSA na Slovensku, jej organizácia a činnosť v SNP. In: Zborník múzea SNP, 13. Martin 1988, s. 159–196; Kol. autorov: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Banská Bystrica 1994, s. 18, 32; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg. VOČSO, s. 52. - VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a KmL, AM SNP Banská Bystrica, f. XII., príř. čís. S 83/83.

(M. Čaplovič)

DASCALESCU, Nicolae

generál
veliteľ rumunskej 4. armády v roku 1945

29. 6. 1884 Căciulești, Rumunsko
28. 9. 1969 Piatra Neamț, Rumunsko

V rokoch 1906 – 1908 absolvoval školu pre dôst. del., ženijného vojska a vojnového námorníctva v Bukurešti, vyradený v hodnosti ppor. Aktívne sa zúčastnil druhej balkánskej vojny, 1. svetovej vojny a bojov s Maďarskou republikou rád v r. 1919. Po absolvovaní Vyššej vojenskej školy v roku 1923 mu udelili hodnosť pplk. V medzivojnovom období D. pôsobil najmä ako vel. rôznych útvarov del. a taktiež ako štábny dôst. V roku 1936 dosiahol hodnosť brig. gen. V auguste 1939 prevzal velenie nad 25. pd. V júni 1940 ho povýšili do hodnosti genmjr. a zároveň poverili velením nad 20. pd. Krátko po začatí vojny proti ZSSR v r. 1941 sa D. stal veliteľom 21. pešej divízie, s ktorou sa zúčastnil poľného ťaženia v Besarábii a neskôr dobýjania Odesy. 9. novembra 1941 bol D. vymenovaný do funkcie veliteľa II. armádneho zboru. V roku 1942 bol D. povýšený na generálporučíka. Armádny zbor pod velením D., podriadený rumunskej 3. armáde, sa na prelome r. 1942 – 1943 zúčastnil bitky o Stalingrad, kde utrpel vážne straty. D. zastával funkciu veliteľa II. zboru do 11. januára 1945. Od 12. januára do 18. februára 1945 zastával funkciu veliteľa 4. armády. D. prevzal funkciu veliteľa 4. armády v deň, keď sa začala tzv. rožňavská operácia, ktorá bola koncom januára 1945 úspešne ukončená. 10. februára 1945 sa začal ďalší postup tejto armády, pričom D. nariadil viesť hlavný úder 2. armádnym zborom na pravom krídle, smerom na Banskú Bystricu. D. velenie 4. armády 18. februára odovzdal → Gheorghe Avramescuovi, však 2. marca 1945 velenie tejto armády opäť prevzal. 4. armáda pod D. velením oslobodila v spolupráci so sovietskymi jednotkami Podbrezovú, Banskú

Bystricu, Zvolen a ďalšie mestá na strednom Slovensku. Koncom marca 1945 bol D. v bojoch v priestore obce Svätý Jakub (dnes Jakub) zranený. V apríli 1945 sa 4. armáda pod velením D. podieľala na oslobodení viacerých miest a obcí v Turci a na Považí. D. velil tejto armáde do 1. 6. 1945, keď bol preložený do výslužby. V roku 1946 bol D. obvinený z vojnových zločinov na východnom fronte. Toto obvinenie sa ukázalo ako nepravdivé. Po roku 1948 bol ďalej proskribovaný. Následne žil v ústraní v rodnom regióne, kde aj zomrel.

Vyznamenania: Ordinul Mihai Viteazul cl. III (1941), Steaua României cl. I (1944), Ordinul Mihai Viteazul cl. III cu spade (1945)

Literatúra a pramene: Armata română în al doilea război mondial Romanian army in world war II. București 1995, s.36, 62, 181. – DUTU, A.: Účasť rumunskej armády v oslobodzovacích operáciách na Slovensku (1944 – 1945). In: Vojenská história. 2, 1998, č. 1, s. 24–30. – <http://www.worldwar2.ro/generali/?article=89>

(P. Chorvát)

DÁVID, Štefan

kapitán pechoty
veliteľ pešieho práporu *Safír* IV. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 11. 8. 1913 Priečov, okr. Banská Bystrica
† marec 1992 ?

V rokoch 1932 – 1935 absolvoval Učiteľský ústav s maturitou (11. 6. 1935) v Štubnianskych Tepliciach. Na prezenčnú službu nastúpil 1. 10. 1937 v ŠDPZ v Trenčíne.

Krátko po vzniku Slovenského štátu, 27. 4. 1939, premiestnený do p. pl. 4. 26. 8. 1939 prepustený na trvalú dovolenku až do preloženia do I. zálohy. 1. 2. 1942 z moci úradnej ako por. pechoty v zál. aktivovaný do činnnej služby a 1. 3. 1940 preložený do p. pl. 6 (Ružomberok) a včlenený do 8. roty. Po zvládnutí nižších velit. funkcií 17. 3. 1942 odišiel do poľa s p. pl. 101 ako vel. 8. guľ. roty ZD. 2. 3. 1942 sa vrátil na frontovú dovolenku, 1. 4. 1942 ho povýšili do hodnosti npor. pech.

1. 11. 1943 ustanovený za vel. 4. výcvikovej roty p. pl. 4. V čase výstavby Východoslovenskej armády, 7. 5. 1944, odišiel s p. pl. 4 na východné Slovensko do Karpát ako veliteľ 12. roty. Koncom augusta 1944 so svojou rotou prešiel k part. pri Telepovciach. 5. 9. 1944 sa pripojil k part. mjr. M. I. Šukajeva v Nižnej Sitnici so svojím štáбом ako vel. 22. part. brigády. 15. 9. 1944 prešiel na povstalecké územie, kde so svojou skupinou sa zapájal do budovania obranných postavení v rámci I. TS, neskôr sa stal vel. pr. armádnej zálohy. Prápor bol pôvodne začlenený do I. TS na jej ľavom krídle a po 21. 9. 1944 ako veliteľ 33. p. pr. (*Safír*) podriadený vel. IV. TS. Prápor zaujal obranu sz. od Dolného Turčeka s úlohou prehradiť smer Horná Štubňa – Kremnica a Dubové – Sklené – Kremnica a bol posilnený jednou rotou z III. TS. 1. 10. 1944 časť div. Tatra zaútočila na postavenie pr., ale neprerazila. V ďalších dňoch sa nem. jednotky bezúspešne pokúšali vyvrátiť obranu pr. silnou del. a mín. paľbou a útokom podporovaným 6 tankmi. V rámci sústredeného útoku boj. sk. Schill a div. Tatra na Kremnicu 4. 10. 1944 pr. sa musel ubrániť útoku z Čremošného. Po prelomení povstaleckej obrany v úseku I. TS a nem. postupe na juh nariadil vel. IV. TS plk. → M. Markus ústup. Na druhý deň div. Tatra prenikla do tyla práporu *Safír*, ktorý začal neorganizovane ustupovať z obranných postavení a bol rozbitý. Zvyšky práporu plnili potom úlo-

hu v prehradení smeru Turček – Kordíky a po vypustení obrany Kremnice IV. TS 7. 10. 1944 boli podriadené pod velenie práporu kpt. → P. Jamricha.

Po porážke Povstania sa D. 15. 11. 1944 pripojil k part. oddielu mjr. ČA Volkova, 16. 3. 1945 vstúpil do služieb čs. vojska v Banskej Bystrici. 16. 4. 1945 prijímacou komisiou SNR v Košiciach v hodnosti kpt. pech. prijatý do armády a pridelený MNO. 17. 5. 1945 prezentovaný do čs. armády v Turčianskom Sv. Martine a pridelený 2. čs. sam. paradesantnej brig. Dňom 1. 8. 1946 bol povýšený na škpt. pechoty, 1. 3. 1947 ustanovený za vel. poddôstojníckej školy a 30. 9. 1947 premiestnený k p. pr 23 v Lučenci. V čase od 10. 9. 1947 do 31. 3. 1948 absolvoval kurz pre vel. oddielov v Prahe. Krátko nato, 19. 6. 1948, bol daný na dovolenku s čakaním a 1. 12. 1948 preložený do výslužby.

Vyznamenania: Čs. vojnový kríž 1939 (18. 8. 1945), Rad SNP I. tr. (29. 8. 1945).

Literatúra a pramene: BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, reg.; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, s. 181, 188, 191, 194; – ESNP, s. 82 a 464. VOČSO, s. 53; – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(F. Cséfalvay)

DAXNER, Igor Michal, JUDr.

major pechoty v zálohe
vedúci politicko-propagačného oddelenia Veliteľstva 1. ČSA na Slovensku

* 26. 9. 1893 Tisovec
† 18. 4. 1960 Bratislava

Ľudovú školu navštevoval v Tisovci. V r. 1904 – 1912 študoval na Vyššej reálke v Uherskom Brode. V štúdiách pokračoval na obchodno-dopravnom abiturientskom kurze pri Obchodnej akadémii v Prahe – Karlíne (1913 – 1914). Pred 1. sv. vojnou bol bankovým úradníkom.

V auguste 1914 sa ako jednoročný dobrovoľník prezentoval v 29. poľ. jäger. pr. v Lučenci. 28. 9. 1914 sa stal rus.-nem. tlmočníkom pri 9. ríšsko-nem. arm. 21. 11. 1914 bol v Poznani zatknutý, pre údajné podozrenie zo stykov s Rusmi. V Českom Těšíne postavený pred poľný súd, ktorý ho oslobodil. Odtiaľ sa vrátil k svojmu kmeňovému telesu do Lučenca, kde aj ukončil dôst. školu. 1. 3. 1915 bol povýšený na des.; 1. 5. 1915 menovaný za kadeta a odoslaný do dôst. guľ. kurzu v Brucku nad Leithou. V júli 1915 bol vo funkcii vel. čaty 29. poľ. jäger. pr. odvelený na ruský front. 13. 9. pri Dunajve na rieke Ykve prešiel dobrovoľne do rus. zajatia. V októbri 1915 sa spolu s bratrancom → Dr. Vladimírom Daxnerom, obrátili na redakciu časopisu „Čechoslovák“ v Petrohrade s prihláškou do Čes. Družiny, ktorá bola postúpená Zväzu čs. spolkov na Rusi. Dostal právo na voľný pohyb na území Voronežskej gubernie, no jeho prihláška, napriek viacerým urgenciám, nebola vybavená kladne. V máji 1917 odcestoval do Kyjeva, kde dobrovoľne vstúpil do čs. légii v Rusku. 7. 6. bol zaradený do 1. záložného pr. „Pražského“ a súčasne vyslaný, ako prvý slov. emisár, na nábor dobrovoľníkov z radov čes. a slov. zajatcov. 8. 6. 1917 v hodnosti práp. prevedený do 7. čs. strel. pl. „Tatranského“, kde bol 8. 8. ustanovený za ml. dôst. 7. roty. V 7. čs. strel. pl. slúžil do júla 1919 a postupne vystriedal funkcie pobočníka vel. III. pr., pobočníka vel. pl. a ml. dôst. 11. roty. Od júna do augusta 1918 sa ako pobočník vel. vých. detachamentu 7.

čs. strel. pl. zúčastnil bojov proti sov. bolševikom na Sibíri. V júli 1919 bol prevedený do 12. čs. strel. pl. „Generála M. R. Štefánika“ a ustanovený za ml. dôst. 3. guľ. roty, s ktorou sa zúčastnil ochrannej služby na sibírskej magistrále. 19. 7. 1919 bol povýšený na ppor. (s účinnosťou od 17. 1. 1919) a 19. 10. 1919 na por. (s účinnosťou od 1. 5. 1919). Od decembra 1919 do apríla 1920 vel. obrneného vlaku „Spasiteľ“. V máji 1920 bol odoslaný do vlasti, kam sa vrátil koncom augusta 1920.

Na npor. menovaný 28. 8. a 1. 10. 1920 preložený do zálohy. Vrátil sa do rodného Tisovca a zapojil sa do verejného a neskôr aj politického života. Prívrženec agrárnej strany. Ako dôstojník v zálohe čs. brannej moci absolvoval v roku 1923 cvičenie v zbrani v p. pl. 25 v Lučenci, s predurčením na funkciu vel. čaty guľ. roty a roku 1925 cvičenie v zbrani v hran. práp. 9 v Rimavskej Sobote, s predurčením na funkciu vel. čaty. 1. 1. 1924 bol povýšený na kpt. v zál. Koncom decembra 1933 bol preložený do II. zálohy a k 1. 1. 1934 povýšený na škpt. pech. v zál. Nebol ani akt. dôstojníkom slov. armády a po vzniku Slovenského štátu bol zapojený do ilegálneho odbojového hnutia. Od mája do augusta 1943 bol za protištatnu činnosť zatknutý a vyšetrovaný ÚŠB vo väznici Krajského súdu v Bratislave. Po prepustení bol vykázaný do Tisovca, kde sa neskôr v súvislosti so zatknutím jeho brata Cyrila v apríli 1944 musel skrývať v okolitých horách. Dňa 10. 5. 1944 naňho vydala ÚŠB zatykač. Až do začiatku Povstania žil v ilegality a aktívne pokračoval v organizovaní odbojovej činnosti v okolí Tisovca, Klenovca a Kokavy nad Rimavicou. Po vypuknutí SNP bol v hodnosti mjr. pech. v z. ustanovený za vedúceho politicko-propagačného odd. Velit. 1. čs. arm. Od roku 1944 bol členom KSČ. Po ústupe povstalcov do hôr pôsobil od decembra 1944 vo funkcii sprav. dôstojníka 4. part. pl. Od 5. 2. do 6. 4. 1945 bol náč. rozviedky 4. part. brig. zabezpečujúcej sprav. službu pre 4. UF ČA. Od apríla 1945 do konca vojny bol príslušníkom 1. čs. arm. zboru v ZSSR. Po oslobodení sa v Košiciach zúčastnil na kodifikácii slov. retribučných zákonov; bol členom prípravného výboru Zväzu slov. partizánov. Od 16. 5. 1945 do 31. 12. 1947 predseda Národného súdu v Bratislave. V procesoch proti exponentom voj. Slov. republiky, ktoré viedol, sa podvoľoval polit. tlakom. Pred februárovým prevratom 1948 a počas neho bol predsedom Koordináčného výboru odbojových zväzov a členom Predsedníctva Slov. akčného výboru NF. Od roku 1948 až do dôchodku v r. 1953 pôsobil v Prahe vo funkcii predsedu Najvyššieho súdu ČSR. Od r. 1954 externe pracoval v Ústave štátu a práva SAV v Bratislave.

Vyznamenania: Rad SNP I. triedy (1945), Československý vojnový kríž 1939 (4. 8. 1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (8. 7. 1946), Československý Rad 25. februára 1948 I. tr. (1948) a iné.

Literatúra a pramene: DAXNER, I.: Ako sme pracovali. In: Nad Tatrou sa blýska... Slovenské národné povstanie. Sborník. (Redigoval František Oktavec). Praha – Bratislava 1946, s. 139–142; DAXNER, I.: Ľudáctvo pred Národným súdom 1945–1947. Bratislava 1961. Právny obzor, 43, 1960, č. 7, s. 436–438 (*nekrológ*); JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. Kapitoly z občianskeho odboja. Bratislava 1969; ES 1, s. 487; ESNP, s. 82; SBS 1, s. 451; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; JO-ŽÁK, J. a kol.: Za obnovu štátu Čechů a Slováků 1938–1945. (slovníková příručka). Praha 1992, s. 23; KORČEK, J.: Slovenská republika 1943–1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999, s. 76; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg.; VOČSO, s. 53–54; – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL; Archív NBIÚ SNK Martin, životopis.

(M. Čaplovič)

DAXNER, Vladimír, JUDr.

podplukovník pechoty
druhý zástupca veliteľa a vedúci osobného oddelenia Hlavného štábu partizánskych oddielov

* 10. 8. 1888 Tisovec, okr. Rimavská Sobota
† 27. 3. 1971 Žilina

Obecnú školu navštevoval v Tisovci, v roku 1898 absolvoval právnu triedu na rus. gymnáziu v Kyjeve, v rokoch 1899 – 1903 študoval na rumun. gymnáziu v Brašove a v rokoch 1903 – 1907 na srb. gymnáziu v Novom sade. Vysokoškolské štúdium absolvoval v rokoch 1907 – 1913 na Právnickej fakulte budapeštianskej univerzity. 28. 6. 1913 slávnostne promováný a udelený akademický titul JUDr.

Začiatkom októbra 1912 sa ako jednoročný dobrovoľník prezenťoval v 4. jager. pl. v mestečku Hall in Tirol, neďaleko Innsbrucku. Následkom superarbitrácie bol 24. 12. 1912 prepustený z voj. činnosti služby. V polovici januára 1915 bol povolaný do 25. p. pl. v Lučenci, kde absolvoval dôst. dvojmesačný kurz. 1. 7. 1915 povýšený na kadeta a vo funkcii vel. čaty 25. p. pl. odvelený na ruský front. 13. 10. 1915 sa pri Počajeve na rieke Ikve dostal do ruského zajatia. Následne bol umiestnený v zajateckom tábore Bobrov vo Voronežskej gubernii. 8. 5. 1917 v hodnosti práp. vstúpil dobrovoľne do čs. légii v Rusku a bol zaradený do formujúceho sa II. záložného práp. Čs. strel. brig. (od 27. 7. pomenovaný 6. čs. strel. pl. „Hanácký“), s pridelením za člena náborovej komisie. 8. 7. 1918 po príchode čs. vojsk – tzv. Východnej skupiny, pod vel. plk. Radolu Gajdu, sa D. vrátil k svojmu 7. čs. strel. pl., kde prevzal velenie jeho 11. roty, s ktorou sa následne 11. 7. zúčastnil pochodu a obsadenia mesta Irkutsk. Začiatkom augusta 1918 prestal byť členom Odbočky ČSNR a 25. 8. bol voj. náborovým a slov. odborom Odbočky poverený založiť sústredovací výchovný tábor pre Slovákov. Na základe nariadenia správcu voj. odboru Odbočky ČSNR z 1. 12. 1918 bol povýšený na kpt. a 19. 12. poverený vedením táborovej dôst. školy. 9. 1. 1919 prevzal vel. Čs. tábora pre Slovákov, ktoré 19. 4. odovzdal kpt. → R. Viestovi. Koncom júna 1919 bol prevedený pod právomoc štábu Čs. vojska na Rusi v Čeljabinsku a zapísaný do zoznamu jeho dôst. 30. 11. 1919 menovaný za člena X. hlavnej lekárskej komisie. 20. 1. 1920 bol v Sljudjanke pri Bajkalskom jazere menovaný za čs. voj. attaché pri štábe japonských vojsk vo Vladivostoku. V prvej polovici marca 1920 prevedený do štábu čs. voj. častí Ďalekého východu a v rámci 20. lodného transportu čs. légie odoslaný do vlasti, kam sa vrátil 13. 8. 1920.

Po absolvovaní repatriáciej dovolenky do 21. 10. 1920 sa rozhodol naďalej zotrvať v čs. brannej moci. Vo funkcii konceptného dôst. bol 22. 10. 1920 pridelený disciplinárnemu referátu ZVV v Bratislave, kde slúžil do konca januára 1923. Medzitým bol 8. 1. 1921 prevzatý do čs. armády ako dôst. z povolania a 24. 12. 1921 povýšený na mjr. Na vlastnú žiadosť bol 1. 2. 1923 preložený do výslužby, s predurčením k dispozícii ZVV v Bratislave. Vrátil sa do rodného Tisovca a zapojil sa do verejného a kultúrneho života. Prívrženec agrárnej strany a člen výboru Sdruženia slov. legionárov. Od roku 1926 pôsobil ako verejný a štátny notár v Rimavskej Sobote, po Viedenskej arbitráži (2. 11. 1938) v Tisovci. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 25. 9. do 4. 11. 1938, bol pridelený štábu VI. zboru „Rázus“ so sídlom veliteľstva v Soběslavi.

Po marci 1939 D. naďalej pracoval ako verejný a štátny notár v Tisovci. Ako jeden z odporcov nastoleného režimu sa zapojil do občianskeho odbojového hnutia a po vypuknutí SNP 29. 8. 1944 bol v hodnosti mjr. pridelený na Veliteľstvo 1. čs. arm. v Banskej Bystrici. Na základe rozkazu vel. povstaleckej armády z 21. 9. 1944, D. dňom 20. 9. ustanovili do funkcie druhého zástupcu

vel. a vedúceho osobného oddelenia HŠPO. V apríli 1945 prišiel do Košíc, kde bol povýšený na pplk. pech. a 1. 5. 1945 pridelený oddeleniu pre styk so spojeneckými armádami na MNO – HŠ v Košiciach (neskôr v Prahe). Z titulu tohto služobného zaradenia bol D. menovaný za zástupcu čs. delegáta a vel. voj. časti čs. delegácie Spojeneckej kontrolnej komisie v Budapešti. Neskôr pôsobil na štábe VO 4 v Bratislave a v roku 1946 odišiel definitívne do výslužby. Vrátil sa k svojmu civilnému povolaniu štátneho notára v Rimavskej Sobote, ktoré vykonával až do odchodu do dôchodku v roku 1956.

Vyznamenania: Rad „Sokol“ za zásluhy (1920), Československá revolučná medaila (?), Spojenecká medaila Víťazstvo (?), Československý vojnový kríž 1918 (1922), Rad SNP II. tr. (1950).

Literatúra a pramene: Ľud, 11. 8. 1968 (jubilejný článok); Matičné čítanie, 4, 1971, č. 8, s. 2 (nekrológ); ESNP, s. 82; SBS 1, s. 453-454; GALANDAUER, J. a kol: Slovník prvního československého odboje 1914-1918. Praha 1993, s. 31; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg.; VOČSO, s. 54. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL.

(M. Čaplovič)

DAXNER, Vladimír Milan

kapitán
počas SNP veliteľ opevňovacích prác pri Tisovci

* 27. 6. 1901 Tisovec
† 4. 12. 1979 Košice

Po absolvovaní ľudovej a meštianskej školy v Turčianskom Sv. Martine 1915 – 1921 študoval na Vyššej stavebnej škole v Brne. Počas štúdia sa zúčastnil bojov s jednotkami Maď. republiky rád na Slovensku. K 1. 10. 1923 nastúpil na prezenčnú voj. službu v žen. pl. 3 v Komárne. Následne bol zaradený do ŠDŽZ v Lito-měřiciach, ktorú však zo zdravotných dôvodov nedokončil. Po prepustení do zál. pracoval ako stavebný technik, staviteľ a stavebný projektant v Tisovci.

Pri mobilizácii čs. arm. na jeseň 1938 bol opäť povolaný na výkon činnosti služby v hodnosti des. Po vzniku samostatného Slov. štátu bol v apríli 1939 aktivovaný v hodnosti por. a preložený do skupiny dôst. stav. služby z povolania. Od 1. 10. 1939 pôsobil ako voj. továrenský dozor pre posádky Žilina, Vrútky, Turčiansky Sv. Martin a Liptovský Sv. Mikuláš. K 1. 1. 1941 ho povýšili na npor. stav. služby. V roku 1942 začal spolupracovať s ilegálnou odbojovou skupinou v Továrni na celulózu v Turčianskom Sv. Martine, v dôsledku čoho bol v máji 1944 zaistený. Pre nedostatok dôkazov ho však prepustili a preložili do Kremnice. Po vypuknutí SNP sa stal príslušníkom 1. čs. arm. Bol zaradený v pr. „Prvosienka“, ktorý pôsobil v rámci 2. TS. Od 15. 9. 1944 riadil opevňovacie práce na úsekoch vel. „Fatra“ v Brezne n. Hronom. Po potlačení Povstania odišiel do hôr a po prechode frontu sa od 10. 2. 1945 stal pracovníkom Veliteľstva čs. arm. v Košiciach. Krátko potom bol na žiadosť SNR uvoľnený pre organizovanie Povereníctva dopravy a verejných prác. Dňom 1. 7. 1945 ho v hodnosti kpt. preložili do zálohy. Naďalej pracoval v rezorte Povereníctva, a to ako technický referent, neskôr prednosta oddelenia 11./2 (pozemné stavby) pri technickom referáte KNV v Košiciach. Na začiatku 50. rokov bol politicky perzekvovaný a odsúdený na štyri roky väzenia pre údajné narušovanie plánovaného hospodárstva a zneužitie právomoci verejného činiteľa.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1918 (1923), Československý vojnový kríž 1939 – 2x (1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1947).

Literatúra a pramene: ESNP 5, s. 83; SBS 1, s. 454; - VÚA-VHA Praha, KvL

(J. Štaigl)

DIDKOVSKÝ, Ján

podplukovník veterinárnej služby
prednosta veterinárnej správy Rýchlej divízie

* 18. 12. 1886 Alexandrice (Ruská federácia)
† ??

Maturitnou skúškou ukončil v roku 1909 štúdium gymnázia v Jekaterinoslavi a nastúpil na Vysokú zverolekársku školu v Charkove. Po skončení vysokej školy v 1913 pôsobil ako voj. zverolekár Donskej oblasti. V roku 1914 absolvoval bakteriologický kurz v Charkove. Od roku 1920 do 30. mája 1921 pôsobil vo funkcii plukovního voj. zverolekára jazd. donsého georgievského pluku č. 18 (Vranglova armáda). Od 1. júna 1922 do 7. februára 1930 bol zmluvný voj. veterinár pri del. pl. 109 a od 8. februára 1930 nastúpil ako šéfveterinár del. pl. 109 vo voj. hodnosti kpt. veterinárnej služby. Premiastený bol dňom 15. júla 1930 k jazd. pluku 3 k II/3 poľnej koruhvy v Komárne a Žiline. Od 1. apríla 1932 bol povýšený do hodnosti škpt. V roku 1935 absolvoval informačný kurz pre dôst. veteriny v Ivanoviciach na Hanej. K del. pl. 112 v Mukačeve do funkcie šéfveterinára pluku nastúpil od 15. decembra 1936. Pri mobilizácii 12. pd s krycím menom FAJNOR v septembri 1938 bol prednostom veterinárnej služby divízie v hodnosti škpt. Od 1. januára 1940 slúžil v hodnosti mjr. vet. Zúčastnil sa ťaženia proti ZSSR od 27. júna do 20. júla 1941 ako prednosta veterinárnej správy RD. Dňom 1. júla 1941 bol povýšený do hodnosti pplk. vet. (Jeho KvL bola uzavretá dňa 18. mája 1946 s poznámkou „údajne zastrelený ČA“)

Vyznamenania: Za zásluhy (?)

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II, Bratislava. Kaligram, 2006, s. 87 (ako Ditkovský), <http://www.fronta.cz/dotaz/12-pesi-divize> - 23.11.2010, <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/personalie/4.htm> - 23.11.2010 <http://brannamoc1938garda.webnode.cz/mobilizace/ii-armada/zaloha-ii-armady/a12-pesi-divize/> - 9.2.2011
VÚA-VHA, Zb. KmL, foto VHA Bratislava.

(M. Ondruš)

DIETRICH, Joseph („Sepp“)

SS-Oberstgruppenführer a generálplukovník Waffen-SS
veliteľ 6. SS-TA

* 28. 5. 1892 Hawangen – Ottobeuren (Nemecko)
† 21. 4. 1966 Ludwigsburg – Stuttgart (Nemecko)

V priebehu 1. svetovej vojny bojoval na

všetkých frontoch. Meno si urobil najmä počas pôsobenia v špeciálnych úderných skupinách, resp. tank. jednotkách. Po vojne nebol prijatý do Reichswehru, a tak sa stal členom polovoj. organizácie Freikorps. V máji 1928 vstúpil do NSDAP a stal sa príslušníkom nacistickej paramilitantnej organizácie SS, kde ako Hitlerov obľúbenec zaznamenal rýchly postup – už v roku 1929 šéfoval SS v celom južnom Nemecku, od roku 1932 viedol novovytvorenú Hitlerovu osobnú stráž. Po nástupe nacistov k moci sa osobne angažoval na vytváraní kománd zvláštneho určenia, ktoré sa mali stať základom budúcich Waffen-SS. Zohral významnú úlohu pri likvidácii konkurenčných oddielov SA, ktoré vynesli jeho i jeho organizáciu na vrchol nacistickej hierarchie. Jeho jednotka Leibstandarte SS Adolf Hitler sa v predvečer 2. svetovej vojny stala politickým nástrojom demonštrácie sily, keď sa zúčastnila obsadenia Šárska, Rakúska a Československa.

Jeho motorizovaný útvar sa vyznamenal v poľskej kampani v septembri 1939 i počas západného ťaženia na jar 1940, čo mu vynieslo aj menovanie do hodnosti SS-Obergruppenführer a General Waffen SS (19. november 1940). V apríli 1941 vyjednával podmienky kapitulácie gréckej armády a počas útoku na ZSSR viedol Leibstandarte už ako divíziu. Počas svojho pôsobenia na východnom fronte sa jeho elitná divízia účastnila mnohých úspešných nem. ofenzív, avšak svojím fanatizmom zohrala kľúčovú úlohu aj v mnohých obranných bojoch na Kaukaze i Ukrajine. V júli 1943 bol preto povýšený na gen. tank. vojsk Waffen-SS. Bol známy ako „Hitlerov gladiátor“. Od augusta 1943 velil I. tz SS, ktorý sa do bojov zapojil až po vylodení Spojencov v Normandii v júni 1944. Po bitke o Avranches bol 23. augusta 1944 už ako SS-Oberstgruppenführer (1. august 1944) ustanovený za veliteľa 5. TA, ktorú viedol v ťažkých bojoch o Falaisku kapsu. V septembri bol poverený úlohou vybudovať armádu SS a od 26. októbra 1944 už pôsobil ako veliteľ 6.-SS TA. Na prelome rokov 1944/1945 bol účastníkom poslednej nem. ofenzívy na západe (Ardény), resp. na jar 1945 na východe (Budapešť), ktoré skončili totálnym krachom. V druhej polovici februára jeho operačný zväz bojoval v rámci Budapešťianskej operácie aj v priestore Hrona, kde časť jeho vojsk v rámci operácie Südwind sa podieľala na lokálnom víťazstve, zlikvidovaním sov. predmostia na Hrone. Krátko pred koncom vojny bránil postup ČA na Viedeň, kým sa 9. mája 1945 nevzdal do rúk vojakov amer. armády.

Po vojne sa jeho meno dostalo na zoznam vojnových zločincov a 16. júla 1946 bol odsúdený na doživotie. V júli 1955 bol však pre zdravotné problémy predčasne prepustený. Hneď v auguste 1956 bol zatknutý v súvislosti s predvojnovými zločinmi (noc dlhých nožov), a tak v rokoch 1958 – 1959 strávil vo väzení ďalšie mesiace. Zvyšok života sa angažoval vo voj. organizácii bývalých členov Waffen-SS.

Vyznamenania: Eisernes Kreuz 2. Klasse (1914), Eisernes Kreuz 1. Klasse (1914), Bayerischer Militärverdienstorden 3. Kl. (1914), Österreichische Tapferkeitsmedaille (1915), Schlesischer Adler II. St. (1919), Schlesischer Adler I. St. (1919), Kampfwagen-Erinnerungsabzeichen (1921), Goldenes Parteiabzeichen der NSDAP, Ehrenwinkel der Alten Kämpfer, SS-Ehrenring, Medaille zur Erinnerung an den 9. November 1923, Medaille zur Erinnerung an den 13. März 1938, Medaille zur Erinnerung an den 1. Oktober 1938, Spange zum Eisernen Kreuz II. Kl. (1938), Spange zum Eisernen Kreuz I. Kl. (1938), Verwundetenabzeichen in Silber (1939), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1940), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Eichenlaub (1941), Medaille Winterschlacht im Osten 1941/42 (1942), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Schwertern (1943), Krimsschild (1943) Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Brillanten (1944).

Literatúra a pramene: www.lexikon-der-wehrmacht.de; www.wikipedia.org/wiki/Category:Waffen-SS_generals; ČEJKA, E. – RICHTER, K.: Historické udalosti – druhá svetová válka. Datová príručka. Praha 1979, s. 376,

396; LUKAS, J.: Hitlerovi žoldnéři. Mistři německé válečné mašinérie z let 1939 – 1945. Praha 1996, s. 15 – 29; TESSIN, G.: Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939 – 1945. Frankfurt am Mein 1977; Vojevůdci Třetí říše. Praha 2001, s. 72-79; ZENTNER, s. 145.

(A. Maskalík)

DIRLEWANGER, Oskar

SS-Oberführer

veliteľ Sonderregimentu Dirlewanger
v októbri 1944 na Slovensku

* 26. 9. 1895 Würzburg

† 7. 6. / 19. 6. 1945 Altshausen, Württemberg

V roku 1913 po zložení maturitných skúšok ako jednoročný dobrovoľník vstúpil do guľ. roty granátnického pl. 123, s ktorým sa na začiatku prvej svetovej vojny zúčastnil nem. ťaženia do Belgicka a Francúzska. Ako vel. čaty bol zranený so 40 %-ným poškodením zdravia. Napriek svojim zdravotným obmedzeniam sa dobrovoľne hlásil na front a prevzal vel. útočnej, resp. guľ. roty. Na konci vojny sa vrátil z nasadenia v Rumunsku na čele 2. guľ. roty 121. p. pl. Po prvej svetovej vojne sa pridá k rôznym nacionalistickým dobrovoľníckym ozbrojeným jednotkám, s ktorými viedol boje v Porúří, v Sasku a na začiatku roka 1921 v Hornom Sliezsku. Počas nasadenia študoval hospodárske vedy na Vysoké škole obchodnej v Mannheime. Pre antisemitské štvanie bol v roku 1921 vyškrtnutý zo zoznamu študentov. V štúdiu pokračoval vo Frankfurte nad Mohanom a v roku 1922 ho promovali na doktora štátovedy. V 20. rokoch pracoval v bankách v Osterburkene a Stuttgarte, od r. 1928 sa stal obchodným vedúcim firmy Kornicker v Erfurte. Za spreneveru peňazí ho čakalo súdne konanie, ktorému sa mohol vyhnúť zaplatením peňazí. V r. 1922 vstúpil do NSDAP a krátko nato bol aj vylúčený a rok neskôr znovu prijatý. Stal sa príslušníkom SA, po prepade odborárskeho domu v Esslingene v r. 1932 bol postavený pred súd. Od r. 1932 bol vodcom SA v Esslingene am Neckar. V roku 1934 pre smilstvo s jedným 13-ročným dievčaťom bol odsúdený na dva roky väzenia, stratil zamestnanie, doktorský titul a všetky voj. vyznamenania. Po prepustení z polepšovne v Ludwigsburgu mal nastúpiť na vykonanie trestu vo Welzheim, ale na zásah bývalého priateľa z prvej svetovej vojny a neskoršieho SS-Obergruppenführera a šéfa Hlavného úradu SS, → G. Bergera bol prepustený. Od septembra 1936 sa zúčastnil španielskej občianskej vojny od marca 1937 ako príslušník španielskej légie Condor. Vyznamenaný španielskym krížom, s pomocou vplyvných miest sa pokúsil o obnovenie procesu, bol oslobodený, ale rozsudok bol taký nepresvedčivý, že frankfurtská univerzita sa mu zdráhala znovu priznať doktorský titul. Titul doktora dostal naspäť až na zásah ríšskeho ministra vedy a kultúry. Na začiatku druhej svetovej vojny nebol mobilizovaný. Dobrovoľne sa hlásil do Waffen-SS, 24. 6. 1940 bol prijatý a dostal hodnosť Obersturmführera (npor.) a poverený výcvikom oddielu pytlíkov, ktorý bol utvorený 1. 7. 1940 (Wilddiebkommando) a dostal pomenovanie SS-Sonderkommando Oranienburg, od 1. 9. 1940 SS-Sonderbataillon Dirlewanger. Koncom júla 1940 bol D. povýšený do hodnosti SS-Hauptsturmführera. Jeho oddiel bol najprv nasadený v Generálnom gouvernemente, v Lubline na stráženie židovského pracovného tábora v Dzikow-Stary. Na začiatku roku 1941 bol presunutý na stráženie židovského pracovného tábora v L'vove. Od prvého nasadenia sa oddiel D. vyznačoval brutálnym násilím, vraždami, ktoré musel riešiť policajný súd v Krakove. Na zásah G. Bergera

bola jednotka D. podriadená ríšskemu vodcovi SS a od 10. 2. 1942 vodcovi SS a polície Rusko-Stred, ktoré sa nachádzalo v Mogileve, neskôr v Lohojsku. Od konca januára 1942 oddiel D. dostal povolenie na nábor cudzincov-dobrovoľníkov. Dva a pol roka bol nasadený v Bielorusku proti partizánom. Od mája 1942 bol oddiel posilnený 60 ukraj. dobrovoľníkmi. Jednotka dostala pomenovanie SS-Sonderbataillon Dirlewanger (zvláštny prápor Dirlewanger) a naďalej sa vyznačovala bezohľadnou brutalitou aj voči civilnému obyvateľstvu, na ktorej sa D. osobne podieľal. Počas nasadenia v Bielorusku jeho jednotka vypaľovala obce a zaživa hromadne upálila ľudí, o ktorých sa predpokladalo, že pomáhajú partizánom. V aug. 1944 z pôvodných 2 000 bývalých pytlíkov žilo ešte 400. 19. 3. 1944 D. bol povýšený do hodnosti SS-Standartenführera. Od 4. 8. 1944 bol jeho pl. nasadený na potlačenie varšavského povstania, v ktorom utrpel svoje jedenáste zranenie. 12. 8. 1944 D. povýšený do hodnosti SS-Oberführera. Za jeho brutálne vedenie bojovej činnosti a zvrátenú krutosť bol kritizovaný aj v SS. Maršal G. K. Žukov vypísal na jeho hlavu odmenu. Od 16. 10. do 30. 10. 1944 pl. D. sa zúčastnil záverečných operácií proti SNP. 16. 12. 1944 bol pl. D. rozšírený na brig., a tá bola nasadená v obranných bojoch 8. nem. armády pri Šahách. V týchto bojoch dezertovali stovky príslušníkov brig., predovšetkým z 2. pr., kde boli zaradení bývalí komunisti a iní politickí väzni. Po týchto bojoch bola brig. D. preformovaná na Slovensku, kde jej príslušníci pokračovali v násilných činoch proti obyvateľstvu a dopúšťali sa lúpeží. Koncom jan. 1945 bola brig. nasadená na fronte na Odre pri Gubene. Vo febr. 1945 D. bol zranený, liečil sa v Altshausene v Bavorsku. 1. 6. 1945 ho poľ. vojaci v rámci franc. okup. zboru uväznili a brutálne zbili. D. zomrel na následky zranení.

Vyznamenania: Eisernes Kreuz 2. Klasse (28. 8. 1914), Goldene Württembergische Tapferkeitsmedaille (4. 10. 1915), Eisernes Kreuz 1. Klasse (13. 7. 1916), Verwundetenabzeichen in Schwarz (?), Ehrenkreuz für Frontkämpfer (?), Spanienkreuz in Silber mit Schwertern (?), Spange zum Eisernen Kreuz 2. Klasse (24. 5. 1942), Infanterie-Sturmabzeichen in Silber (?), Verwundetenabzeichen in Gold (12. 7. 1942), Spange zum Eisernen Kreuz I. Klasse (16. 9. 1942), Deutsches Kreuz in Gold (5. 12. 1943), Nahkampfspange in Bronze (?), Tapferkeitsauszeichnung für Angehörige der Ostvölker I. Klasse in Silber (?), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (30. 9. 1944).

Literatúra a pramene: Auerbach, H.: Die Einheit Dirlewanger. In: Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte 10, (1962), č. 3, s. 250 – 265; BEDÜRFTIG, F.: Drittes Reich und Zweiter Weltkrieg. Das Lexikon. München 2004, s. 119-120.; BEDÜRFTIG, F.: Třetí říše a druhá světová válka. Lexikon německého nacionálního socialismu 1933 – 1945. Praha 2004, s. 92-93.; WEIß, H.: Personenlexikon 1933-1945. Wien 2003, s. 92-94.; ZENTNER, s. 146; http://de.wikipedia.org/wiki/Oskar_Dirlewanger, www.peoples.ru/military/fascism/cc/dirlewanger/ (16. 7. 2007) <http://www.ritterkreuztraeger-1939-45.de/Waffen-SS/D/Dirlewanger-Oskar.htm> (22. 12. 2011) http://einestages.spiegel.de/static/topicalbumbackground/2261/1/maenner_mit_vergangenheit.html (24. 5. 2012)

(F. Cséfalvay)

DOBROTKA, Jozef

major

veliteľ tankového pluku Východoslovenskej armády

*9. 12. 1908 Bojnice, okr. Prievidza

†17. 1. 1994 Zvolen

Absolvent ŠDPZv Košiciach a VA v Hraniciach (1929 – 1931). Po vstupe do slov. arm. vykonával voj. službu výlučne

v rámci PÚV v Turč. Sv. Martine. Od marca 1939 najprv ako I. pobočník vel. a od februára 1940 ako vel. I. pr. 17. 5. 1939 povýšený na stot. pech. Na východnom fronte slúžil od 23. 6. – 27. 8. 1941 ako vel. tank. práporu, bol faktickým vel. tankových vojsk slov. rýchlych zväzkov. Účastník bojov pri Wojtkovej, Koniuskach a Lipovci. 1. 7. 1941 povýšený na mjr. útv. Po návrate domov opäť vel. I. pr., 15. 12. 1942 prevzal velenie celého pl.. Odbojovým hnutím kontaktovaný nebol, nakoľko bol známy svojím ľudáckym a germanofílskym presvedčením. Od leta 1944 vel. kombinovaného tank. pl. Východoslovenskej armády. Po odzbrojení jednotky Nemcami 31. 8. 1944 pridá sa k partizánskemu zväzku „Čapajev“, kde pôsobil v hodnosti mjr. ako vel. part. oddielu „Bohdan Chmeľnický“. Ten viedol v ťažkých bojoch pri obrane Čergova, 4. 9. 1944 však bol oddiel rozbitý a utrpel značné straty. Následne sa ukrýval na rôznych miestach. 13. 12. 1944 bol zaistený príslušníkmi SD a väznený do 2. 4. 1945.

Po vojne bol na základe previerok povolaný do činnnej služby až v marci 1947, zastával však len nižšie vel. funkcie (okrem iného ako vel. 25. samostatného pr v Klatovoch). Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939); Za zásluhy (1942); Za hrdinstvo II. st. (1943); Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler II. St. mit Schwerter (1942), Československý vojnový kríž 1939 (1945).

Literatúra a pramene: ESNP, s. 91; LOBÍK, J.: Spomienky na SNP v Turci. Martin 1994; FRANCEV, V.: Útočná vozba slovenskej armády 1939–1944. In: Historie a vojenství 2/1997, roč. XLVI, s. 98–130; KLUBERT, T.: Poľná jednotka Pluku útočnej vozby pri odzbrojovaní Východoslovenskej armády. In: Vojenská história, 3/1999, roč., s. 55–70; KLUBERT, T.: Obrnené jednotky v Slovenskom národnom povstaní. Nové Mesto nad váhom 2007, reg.; VOČSO, s. 56. - VÚA–VHA Praha, Zb. KvL a Kml; AM SNP Banská Bystrica – spomienka Jozefa Dobrotku; AMV ČR Praha – Z-19/24, 135-2-1/1–12, 107-46-3/58–59.

(A. Maskalík)

DOBROVODSKÝ, Jozef

major delostrelectva
veliteľ delostrelectva V. a I. taktickej
skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 25. 2. 1909 Dolný Kubín, okr. Námes-
tovo

† 5. 8. 1986 Bratislava

V rodisku absolvoval ľudovú školu (1915 – 1919), v Levoči Reálne gymnázium (1919 – 1927). Odvedený bol v októbri 1927, následne v Bratislave absolvoval ŠDZ ľahkého delostrelectva a v Hraniciach na Morave aj VA (1928 – 1930). Následne zastával viaceré štábne funkcie, okrem iných, aj v rámci Riaditeľstva opevňovacích prác, resp. spravodajského oddelenia HŠ MNO. 14. 3. 1939 bol prijatý do slov. arm., počas maďarsko-slovenského ozbrojeného konfliktu sa zúčastnil bojov s maď. vojskami na východnom Slovensku ako vel. kombinovanej bat. 15. 4. 1939 bol ako prednosta spravodajského odd. v hodnosti stot. del. pridelený do Trenčína na Vyššie Vojenské veliteľstvo 1 a v máji 1939 na vel. 1. div. Už v tomto období sa zapojil do ilegálnej voj. odbojovej organizácie „Viktoire“. Následne vykonával rutinnú posádkovú službu. Počas útoku na ZSSR viedol v hodnosti mjr. del. v rámci slovenských rýchlych jednotiek motorizovaný del. oddiel (28. 6. – 20. 8. 1941). Na front sa síce vrátil ako vel. del. oddielu (6. 2. – 13. 5.

1942, avšak po bojoch pri Dimitrijeve a Jelizavetinskom na rieke Mius na prelome marca a apríla 1942 dostal velenie del. pl. 11, čím sa zároveň stal vel. delostrelectva div. Po návrate domov od 30. 6. vel. del. strelnice vo Vojenskom tábore Lešť, neskôr vel. náhradného oddielu del. pl. 2 v Ružomberku, vel. motorizovaného del. pl. 11 v Žiline a vel. I. výcvikovej skupiny opäť v Ružomberku. Už vtedy sa radil medzi vyšších dôst., ktorí na profašistický vývoj na Slovensku hľadali s veľkou averziou. Svoje postoje prejavoval okrem iného i odmietaním ďalšej účasti na vojne proti ZSSR. 30. 11. 1943 bol za trest preložený do skupiny radových dôst. PSb a ustanovený za vel., postupne 6., 3. a 1. pracovného pr., kde organizoval odboj a prípravu ozbrojeného vystúpenia. 7. 3. 1944 bol ustanovený za prednostu vel. úradu PSb MNO a od 3. 7. 1944 ako profesor ŠDZ Pracovného zboru vyučoval v Pezinku bojový a poľný výcvik a taktiku. V polovici augusta 1944 bol poverený VÚ úlohou prevziať velenie príprav Povstania v žilinskej posádke a súčasne koordinovať prípravy v posádkach Martin a Ružomberok. Po vypuknutí Povstania riadil obranné boje na prístupoch k Žiline od západu, ako vel. obranného úseku „Strečno“ sa následne osobne zúčastnil aj bojov o Dubnú Skalu, Vrútky, Kráľoviansku tiesňavu a Martin. 10. 9. 1944 bol ustanovený za vel. del. V. a po ústupe skupiny z Turca 24. 9. I. TS. V bojoch o prístupy k Banskej Bystrici súčasne zastával funkcie vel. del. obranného úseku I. TS „Jaseň“ a vel. del. oddielu Lieska, v priebehu bojov o Dolnú a Hornú Štubňu, Čremošné a tiesňavu Malý Šturec dozeral aj na výcvikové a opevňovacie činnosti v banskobystrickom priestore. Po potlačení Povstania bojoval od konca októbra v priestore Starých Hôr ako partizán, v polovici novembra bol zajatý a prevezený do Banskej Bystrice, kde sa mu až do útoku darilo tajiť vlastnú totožnosť. V dôsledku silných omrzlín a problémov so žalúdočným vredom bol nútený vyhľadať zdravotné ošetrovanie a po zaobstaraní si falošných dokladov bol 13. 12. 1944 pod menom Jozef Kováč prijatý do bratislavskej Štátnej nemocnice. Od 1. 2. 1945 sa skrýval u vzdialených príbuzných na Orave. Medzitým ho Voj. súd 23. 2. 1945 v neprítomnosti odsúdil na trest smrti obesením. Do čs. armády bol prijatý 10. 4. 1945, pridelený bol k štábnej batérii del. 1. čs. armádneho zboru a neskôr sa ako vel. del. zboru aktívne zúčastnil oslobodzovania Československa. Po vojne pôsobil v rôznych vel. funkciách v rámci del. útvarov. V hodnosti plk. del. (povýšeného 15. 6. 1947) zastával post voj. a let. attaché v Bukurešti (september 1947 november 1948). Následne sa stal obeťou nezákonných perzekúcií, keď bol v novembri 1950 odsúdený za údajnú voj. zradu a špionáž na 18 rokov väzenia. Postupne bol väznený v Mladej Boleslavi, Jihlave, na Mírove, v Olomouci, Leopoldove a Ilave. Prepustený bol v apríli 1955, oslobodený v plnom rozsahu bol v roku 1964, voj. a občiansky rehabilitovaný dva roky nato. Po prepustení z väzenia pracoval v smaltovni v bratislavskej Káblovke, potom v pekárňach, ako šofér a v kameňolome. Diaľkovo medzitým absolvoval stavebnú priemyslovku. 2. 12. 1991 ho prezident ČSFR menoval do hodnosti genmjr. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila za obranu Slovenska v marci 1939 (1939), Eisenkreuz II. Kl (1942), Za hrdinstvo III. st. (1943), Pamätný odznak I. st. (1943), Vojnový víťazný kríž IV. tr (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy II. st. (1945), Medal Za pobeđu nad Germanijou (1945), Croix de Guerre (1946), Ordinul Coroana României cu spade in gradul de Comandor (1947), Croix de Guerre 39/45 avec palme (1948), Ordinul Steaua României II. gr. (1949), Rad Červenej hviezdy (1969).

Literatúra a pramene: Príspevky k dejinám SNP v Turci. Turčiansky Svätý Martin 1947; PREČAN, V.: Slovenské národné povstanie – Dokumenty. Bratislava 1965, reg.; BOŠÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP.

Bratislava 1979, reg.; ESNP, s. 91; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnomp ovstaní. Bratislava 1984, reg.; ŠIMOVIČ, S.: Delostrelci v bojoch o Turiec, resp. ŠLAJCHART, T.: Môj prapor v Slovenskom národnom povstaní. In: Pamäť ľudu 3. Vojaci v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1989; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Bratislava 1990, reg.; LOBÍK, J.: Spomienky na SNP v Turci. Martin 1994; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994, reg.; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 36-37; Stručný biografický slovník (A–Ž). (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948–1989 na Slovensku). Ed. Droppa, A, Suja-Žiak, J. Bratislava 1994; HALAJ, D.: Príprava a prvé dni Povstania v Žiline. In: VH 1/1999, s. 76–92. VOČSO, s. 56-57. – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL a Kml; ABS ČR Praha – Z-6-326/180, 302-63-6/15, 302-1-35/2, 302-1-324/73.

(A. Maskalík)

DOHNÁNYI, Ladislav

štábný kapitán zdravotníctva
prednosta chirurgického oddelenia

*10. 11. 1905 Trenčín

† 22. 12. 1991 Bratislava

Absolvoval reálne gymnázium v Bratislave (1915 – 1923) a Lekársku fakultu na UK Bratislave (1923 – 1928). Odvedený bol v máji 1927 a ako vojak prezentovaný 1. 4. 1929 na škole pre dôst. zdravotníctva a lekárstva v zálohe v Prahe. Po jej absolvovaní bol 1. 10. 1929 povýšený na ppor. zdravotnej služby a pridelený k div. nemocnici 9 v Bratislave ako sekundárny lekár vnútorného oddelenia. 6. 9. 1931 bol preložený do zálohy. 1. 2. 1935 bol povýšený na kpt. zdravotníctva z povolania a zaradený ako prednosta chirurgického oddelenia div. nemocnice 9. V roku 1939 bol krátko prednostom zdravotníckej služby MNO, 1940 – 1942 primárom chirurgického odd. nemocnice nemocenskej poisťovne, 1942 – 1946 náč. vo voj. nemocnici. V apríli a máji 1945 viedol chirurgické oddelenie vo voj. nemocnici 13 v Ružomberku, od júna 1945 do 31. decembra 1945 pôsobil ako zást. prednostu oddelenia. V rokoch 1946 – 1978 pracoval ako primár chirurgického odd. polikliniky v Bratislave.

Zaslúžil sa o zavedenie nových druhov operácií, organizoval školenia a kurzy, ako predseda sekcie histórie a vedy v Slovenskej historickej spoločnosti sa venoval histórii medicíny. Bol autor a spoluautor publikácií, ako napr. *Chirurgia hornej končatiny* (1944), *Úrazy a poškodenia pri športe a telesnej výchove* (1971), odborných štúdií a článkov z oblasti medicíny v domácich i zahraničných časopisoch.

Literatúra a pramene: BLS II, s. 288. - VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(J. Zaťková)

DOMAN (do 17. 4. 1945 DEUTELBAUM), Alexander
kapitán pechoty v zálohe
spravodajský dôstojník 2. čs. paradesantnej brigády

* 2. 2. 1914 Nové Mesto nad Váhom
† 29. 10. 1996 Zvolen, pochovaný na Sliachi

Ľudovú školu navštevoval vo Zvolene. V r. 1925 – 1934 študoval na osemročnom reformovanom reálnom gymnáziu s maturitou

vo Zvolene. V r. 1934 – 1935 študent na Lekárskej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe (štúdium z finančných dôvodov prerušil). V r. 1936 – 1937 pracoval ako úradník na Okresnom úrade v Šahách. 7. 4. 1936 bol odvedený do čs. brannej moci. 1. 10. 1936 ako voj. zaradený do čs. brannej moci, s predurčením do 3. roty p. pl. 26 v Banskej Bystrici. Súčasne mu bol daný odklad voj. prezenčnej služby do 30. 9. 1937. Od 1. 10. 1937 vykonával voj. prezenčnú službu v náhradnom pr. p. pl. 26 v Banskej Bystrici, v rámci ktorej do 30. 4. 1938 absolvoval ŠDPZ. 1. 2. 1938 bol povýšený na slob. ašp. Následne bol pridelený do náhradnej roty hran. práp. 8 v Šahách, kde absolvoval sprav. kurz. 1. 8. 1938 povýšený na des. ašp. a 1. 10. 1938 na čat. ašp. Od 25. 9. do 15. 12. 1938 bol ako sprav. poddôst. pridelený do hran. práp. 28, ktorý bol v mobilizačnej zostave Hraničnej oblasti 40 „Medard“.

Po vzniku Slov. pokračoval vo voj. prez. službe. Od 15. 5. 1939 bol premiestnený do p. pl. 3 vo Zvolene a zaradený do 10. roty jeho náhradného pr. V júni 1939 bol degradovaný na voj. a od 8. 7. do 28. 11. 1939 pridelený do Pracovného tábora na Oremov Laz – Lešť. 15. 1. 1940 ilegálne prekročil hranice a cez Maďarsko, Juhosláviu, Grécko, Turecko, Sýriu, Egypt, Alžírsko a Maroko sa dostal do Francúzska. 6. 3. 1940 sa ako čat. ašp. v zál. prezentoval v čs. armáde vo Francúzsku. Po vykonaní hl. odvodu v Agde bol pridelený do výcvikovej roty p. pl. 2. Ako zástupca vel. 7. roty p. pl. 21. čs. div. sa od 5. do 26. 6. 1940 zúčastnil ústupových bojov proti nem. Wehrmachtu na Seine a Loire. Na lodi *Rod el Farag* bol evakuovaný z prístavu Séte cez Gibraltár do Veľkej Británie, kam prišiel 13. 7. 1940. 1. 8. 1940 bol menovaný na ppor. pech. v zál., s poradím od 1. 5. 1940. Po doliečení zranenia nohy, ktoré utrpel pri St. Gautier vo Francúzsku, bol polovici augusta 1940 v Cholmondeley zaradený do 2. práp. 1. čs. zmieš. brig., s predurčením do funkcie vel. protiletadlovej čaty. 27. 9. 1940 bol pre nedostatok systemizovaných miest pre dôst. zaradený do dôst. zálohy a 1. 1. 1941 začlenený do výcvikovej roty 2. peš. pr. Počas r. 1942 – 1943 absolvoval vo Veľkej Británii aj celý rad voj. kurzov: parašutistický na letisku Ringway pri Manchestri, vel. rôt v Yeovil v juž. Anglicku, plynový v Lowestoft vo vých. Anglicku, ďalej špeciálny, ktoré zriadilo čs. MNO v Dorkingu pri Londýne a napokon kurz pásových vozidiel. Od 1. 10. 1943 pridelený na skúšobnú dobu 61. div. brit. arm. v Dovercurte. 28. 10. 1943 povýšený na por. pech. v zál. V marci 1944 sa vrátil k náhradnému telesu čs. samost. brig. v Chalkwell. 18. 7. 1944, spolu s ďalšími čs. dôst., odoslaný loďou *Capetown Castle* do Port Saidu, ďalej cez Damašk, Bagdad, Basru, Teherán do Baku, odkiaľ boli letecky prepravení do Sadagury na Ukrajinu. 2. 9. 1944 bol začlenený do kmeňového počtu 2. čs. parades. brig. v ZSSR a ustanovený za vel. streleckej roty I. pol. pr.

V rámci 2. čs. paradesantnej brig., ktorá pod velením pplk. pech. → V. Přikryla prešla od 10. 9. 1944 do podriadenosti 67. sov. strel. zboru sa zúčastnil KDO. 13. 9. 1944 bol južne od Krošćenka ranený do chrbtice. 20. 9. 1944 premiestnený do štábtnej roty a ako druhý pomocník pridelený 2. sprav. odd. štábu brig. 6. 10. 1944 pristál na letisku Tri Duby a 14. 10. bol nasadený v rámci svojej jednotky na povstalecký front. 15. 10. 1944 povýšený na npor. pech. v zál. V dňoch 21. – 27. 10. sa zúčastnil obranných ústupových bojov 2. čs. paradesantnej brig. pri Dobrej Nive, Dobroči, Podbrezovej a napokon u Hiadela. 28. 10. 1944, po potlačení Povstania, v súlade s rozkazom zotrval s jednotkou a v boji pokračoval jeho partizánskym spôsobom. 19. 2. 1945 sa spojil s jednotkami sov. ČA v Brezne.

Od apríla 1945 do 15. 7. 1945 bol prednostom 2. sprav. odd. VIII. zboru v Banskej Bystrici. 17. 4. 1945 bol povýšený na kpt. pech. v zál. (s účinnosťou od 7. 3. 1945). Od polovice júla 1945 pridelený ako dôst. pátracej skupiny, s určením pre službu v zahraničí, 2. sprav. odd. HŠ MNO v Prahe. 1. 8. 1945 povýšený na škpt. pech. v zál. Od augusta 1945 do januára 1946 bol členom čs. komisie na potrestanie vojnových zločincov (pre veci slovenské) v Norim-

bergu, so sídlom vo Wiesbadene. Od 27. 1. 1946 do 30. 9. 1947 bol ako asistent voj. pridelenca pridelený čs. voj. a let. ataše na čs. vyslanectvo do Londýna. 12. 4. 1947 preložený do skupiny dôst. pech. z povolania a povýšený na mjr. pech. z pov., s účinnosťou od 9. 4. 1947. Od 1. 10. 1947 do 31. 5. 1948 pridelený 5. školskému a výcvikovému odd. HŠ MNO v Prahe. Po februári 1948 a uchopení monopolu politickej moci KSČ v republike patrila do veľkej skupiny prenasledovaných dôst. 31. 5. 1948 bol premiestnený do peš.práp.79 v Banskej Bystrici, včlenený do jeho veliteľskej rotu a od 21. 6. ustanovený do funkcie náč. štábu. 30. 9. 1949 nasledovalo premiestnenie k VÚ 2051 v Nitre. Od 1. 11. 1949 musel odísť na nútenú dovolenku a 1. 5. 1950 bol preložený do výslužby. Od 15. 11. 1949 bol úradníkom v n. p. Remeselníckej potreby, oblasťná správa 16/17 vo Zvolene a od 13. 2. 1952 pracoval ako referent hospodárskej správnej služby Remeselníckej potreby n.p., krajská správa 16 Zvolen. V januári 1953 bol však z podniku vyhodnený a daný do dispozície referátu prac. síl. Ešte v decembri 1950 celú jeho rodinu vystaňovali zo služobného bytu a prideliť náhradné ubytovanie. Zložitá životná situácia celej rodiny sa o čosi zlepšila v lete 1954, keď sa mohol zamestnať v Krajskej správe spojov vo Zvolene. V roku 1969 bol rehabilitovaný a povýšený do hodnosti pplk. v zál. 1. 9. 1994 povýšený do hodnosti plk. v.v.

Vyznamenania: Československá vojenská pamätaná medaila so štítkom Fr., V. B. (7. 3. 1944), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (15. 4. 1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy 2. stupňa (7. 7. 1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá vojenská pamätaná medaila so štítkom ZSSR (?), Rad SNP I. stupňa (6. 3. 1946), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Veľkej Otečestvennej vojne 1941-1945 gg. (?), Pamätaná medaila 20. výročia SNP (29. 9. 1964), sov. Orden Veľkej Otečestvennej vojny 2-oj stepeni (1991) a iné.

Literatúra a pramene: DOMAN, A.: Curriculum vitae od vzniku Slovenského štátu do dnešného dňa. Zvolen. 1955 (strojopis, 18 s.); PŘÍKRYL, V.: Pokračujte v horách. Svědectví zahraničního vojáka. Praha 1947; ESNP, s. 94; Kol. autorov: Důstojníci a štáby povstalecké armády. Banská Bystrica 1994, s. 140-153; SOTNÍKOVÁ, Z.: Za plk. v. v. Alexandrom Domanom. In: Nový Vpred Žurnál, 19. 11. 1996; DOMANOVÁ, A.: Lásky pod bombami. In: Bojovník, 42, 17. 4. 1997, č. 8, s. 6-7; LACKOVÁ, L.: Angličanka. Příběh pani Ailsy, která vymenila zámek v Škótsku za bytík vo Zvolene. In: PLUS 7 DNÍ, 9. 2. 1998, s. 24-27; PETROVÁ, M.: Oči sa zavreli, láska ostala. In: Zvolenský piatkový večer, 30. 10. 1998, s. 8-9; KATREBA, Z. – CSÉFALVAY, F.: Chronológia čs. vojenského odboja vo Francúzsku, na Blízkom východe, v severnej Afrike a vo Veľkej Británii (1939-1945). In: Obrana, 11, 24. 11. 2003, č. 24, s. 24-27; SLIACKY, J.: Angličanky našli najkrajších fešákov. Podľa slov pani Domanovej sa až 1800 Angličaniek vydalo za Čechoslovákov. In: NV Žurnál, 2. 12. 2003, s. 4; Zvolen to Domanovi dlhuje. In: Zvolenské noviny, 13. 26. 1. 2004, č. 4, s. 1; DOMANOVÁ, A.: Flockie. In: Bojovník, 50, 10. 2. 2005, č. 4, s. 10; - VÚA – VHA Praha, Zb. KvL. – VA-CR Trnava, f. KML; xerokópie dokumentov viažucich sa k životu plk. v.v. Alexandra Domana, získané od manželky Ailsy Domanovej.

(M. Čaplovič)

DOMES, Walter
podplukovník pechoty
veliteľ I. práporu motorizovaného
pešieho pluku 20 Rýchlej divízie

* 21. 11. 1900 Přerov, Česká republika
† ??

V r. 1911 – 1917 absolvoval vyššiu reálku s maturitou s vyučovacím jazykom nem. v Olomouci. 15. 3. 1918 nastúpil

ako jednoročný dobrovoľník na radovú službu v p. pl. č. 54 do posádky Sanok (Halič), od 6. 6. do 28. 10. 1918 sa zúčastnil bojov na tal. bojiisku ako poddůstojník – vel. družstva. 12. 10. 1920 nastúpil na výkon voj. služby v p. pl. 6 Olomouc. V r. 1920 – 1922 študoval vo VA Hranice, ktorú ukončil v hodnosti por. pech. Od 1. 9. 1922 pôsobil v hran. pr. 3 ako vel. čaty guľ. rotu a telovýchovný dôst. pr. V r. 1922 – 1923 absolvoval aplikačnú školu v Miloviciach. 1. 10. 1926 bol premiestnený k p. pl. 21 Čáslav a ustanovený do funkcie vel. čaty 4. poľnej rotu, 3. 12. 1926 bol povýšený na npor. pech., 28. 10. 1930 na kpt. pech. Od 1. 10. 1931 do 3. 1. 1932 učil v ŠDPZ 4. div. V r. 1932 – 1935 velil čate 4. rotu hor. pr. 1, od 15. 9. 1933 hor. p. pl. 1 v Turčianskom Sv. Martine. 19. 9. 1935 sa stal vel. 6. rotu v Dolnom Kubíne. 1. 10. 1936 bol povýšený na škpt. pech., 15. 9. 1937 premiestnený k hor. p. pl. 2 do Ružomberka a ustanovený do funkcie vel. 1. rotu, 10. 2. 1938 bol súčasne ustanovený do funkcie posádkového referenta BV v Liptovskom Sv. Mikuláši. Dňom 10. 10. 1938 bol prepustený ako príslušník nem. národnosti. 15. 11. 1939 bol v hodnosti stot. prijatý do slov. arm. a reaktivovaný pre p. pl. 1 v Levoči, vo funkcii vel. pr. 1. 7. 1940 bol povýšený na mjr. pech., 30. 9. 1940 premiestnený k p. pl. 3 a ustanovený do funkcie vel. II. pr. v Kremnici. Zúčastnil sa ťaženia proti ZSSR od 27. 6. 1941 do 8. 8. 1942 s motorizovaným p. pl. 20, kde pôsobil ako vel. kolóny aut. pohonných hmôt RD, styčný orgán s nemeckými voj. úradmi, PV a vel. 1. pr. Zúčastnil sa bojov pri Kujbiševě a pri Generálskoje. Od 1. 10. 1942 bol ustanovený do funkcie ZV vojskových jednotiek p. pl. 3 vo Zvolene počas pobytu vel. v poli, 12. 11. 1942 bol pridelený ako vel. výcvikovej skupiny p. pl. 6 v Trebišove. 1. 7. 1943 bol povýšený do hodnosti pplk. pech., 3. 7. 1943 odišiel do poľa a bol zaradený na funkciu vel. 2. práporu RD (1. pd). Z poľa sa vrátil 5. 3. 1944 k p. pl. 3 do Kremnice. Dňom 21. 8. 1944 bol preložený do zálohy.

Vyznamenania: švéd. Kungliga Svärdsorden, Riddare av 1. klass (5. 11. 1931), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1. 1. 1942), Za hrdinstvo 3. stupňa (25. 4. 1942), Za hrdinstvo 2. stupňa (?), Pamätný odznak za ťaženie proti ZSSR I. stupňa (8. 7. 1943), Eisernes Kreuz 1. Klasse (?).

Literatúra a pramene: – VHA Praha, KvL.

(P. Krajčírovič)

DONOVÁL, Gustáv
nadporučík pionierskeho vojska
veliteľ pionierskej rotu III. taktickej
skupiny

* 28. 5. 1916 Podzámčok, okr. Zvolen
† 7. 10. 1944 Budča

V roku 1935 absolvoval učiteľský ústav s maturitou v Štubnian-ských Tepliciach (dnes Turčianske Teplice). Na výkon prezenčnej služby nastúpil 1. 10. 1937, pričom mu bol priznaný status ašpiranta. Od 1. 10. 1937 do 29. 4. 1938 absolvoval školu pre dôst. pech. v zálohe pri 10. div. v Banskej Bystrici. Po jej ukončení 30. 4. 1938 bol premiestnený k cykl. pr. 3 v Leviciach. Od 27. 6. 1938 do 23. 7. 1938 absolvoval zákopnícky kurz pri 3. RD. 19. 8. 1938 bol D. menovaný za dôst. v zál. Podľa niektorých dokumentov bol D. 30. 9. 1938 prijatý a premiestnený do VA v Hraniciach na Morave. Od 16. 10. 1938 do 12. 12. 1938, v čase brannej pohotovosti štátu, v poli s 2. cyKlasou rotou. Od 1. 1. 1939 do 15. 7. 1939 absolvoval cykl. výcvik pri 3. cykl. pr. v Turčianskom Svätom Martine (dnes Martin), pričom tento útvar bol po vzniku

Slovenského štátu premenovaný na cykl. pr. Ako vel. zákopníckej čaty cykl. pr. sa D. zúčastnil obrany východných hraníc Slovenska v marci a apríli 1939. 1. 8. 1939 povýšený do hodnosti por. pech. V septembri 1939 sa ako vel. zákopníckej čaty zúčastnil voj. ťaženia proti Poľsku. 30. 9. 1940 D. premiestnili k pionierskemu pr. 1 do Trenčína, kde nasledujúceho dňa prevzal velenie čaty 1. pionierskej roty. Od 4. 1. 1941 do 20. 3. 1941 pridelený k lyžiarskemu kurzu vo Vysokých Tatrách. Po ukončení kurzu znovu prevzal funkciu vel. čaty 1. pionierskej roty. 7. 4. 1941 bol ustanovený za vel. 1. pionierskej roty. 1. 6. 1941 preložený do sk. dôst. pionierskeho vojska z povolania. Po vypuknutí vojny so ZSSR odišiel 28. 6. 1941 na front ako vel. 1. pionierskej roty 1. pion. práporu. 28. 7. 1941 prevzal velenie roty pri pion. prápore 11. S rotou sa v rámci RD zúčastnil postupu na východ a taktiež obranného boja pri obci Pereščepeino začiatkom októbra 1941. 28. 5. 1942 sa vrátil z frontu na Slovensko. 1. 7. 1942 povýšený na npor. 5. 9. 1942 opäť prevelený na front k RD ako vel. pionierskej roty 2. Počas operácií RD v období jesene 1942 na Kaukaze D. nadväzoval kontakty s vojakmi ČA. Stal sa členom odbojovej skupiny, ktorá pripravovala prechod RD k ČA. Z poverenia gen. → Š. Jurecha D. 17. 1. 1943 prekročil frontovú líniu a v tejto veci rokovo so sov. dôstojníkmi. Výsledkom rokovaní bolo podpísanie dohody o prechode celej RD na sov. stranu, ktorý mal byť realizovaný 23. januára 1943. K žiadnemu organizovanému prechodu RD ako celku však v tomto období z viacerých príčin nedošlo. D. sa 18. 8. 1943 vrátil z frontu na Slovensko. Bol pridelený k výcvikovej rote pion. práporu 1. Kvôli pripravovanému prechodu RD bol v novembri 1943 vyšetrovaný. Voj. prokurátor voči D. začal trestné stíhanie, ktoré však bolo pre nedostatok dôkazov vo februári 1944 zastavené. 25. 4. 1944 menovaný za vel. náhradnej roty pion. pr. 1. D. sa aktívne podieľal na prípravách SNP. Počas SNP bojoval so svojou jednotkou na viacerých povstaleckých úsekoch. 7. 10. 1944 počas bojov v Budči utrpel ťažké zranenie pri deštrukcii mosta, ktorému počas prevozu do nemocnice podľahol. V roku 1947 bol D. in memoriam menovaný škpt. žen.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939), Pamätná medaila so štítkom „Javorina“, Za hrdinstvo III. st. (21. 3. 1942), Za hrdinstvo II. st. (10. 5. 1942), Pamätný odznak I. st. (10. 5. 1942), Za zásluhy (9. 10. 1943), Vojenný víťazný kríž V. tr. (14. 3. 1944).

Literatúra a pramene: BYSTRICKÝ, J.: Štefan Jurech na východnom fronte (september 1942 – september 1943). In: Štefan Jurech 1898 – 1945. Zborník príspevkov z odborného seminára k 110. výročiu narodenia generála Štefana Jurecha. Bratislava – Trenčín 2008, s. 38 – 59; ESNP, s. 95; ŠOLC, J.: K pokusom o prechod 1. slovenské pěši divise k Rudé armáde v roce 1943. In: Vojenská historie. 3, 1999, č. 3, s. 38 – 43; Prečo neprešla Rýchla divízia? Život. 22, 1972, č. 22, s. 24 – 25. – VHA Bratislava, KvL.

(P. Chorvát)

DOSTÁL, Josef

major doplnovacej služby
veliteľ Doplnovacieho okresného
veliteľstva v Trnave

*10. 8. 1893, Velké Sedliště, okr. Litomyšl
(Česko)
† ??

V čase 1. svetovej vojny ako dobrovoľník vstúpil do arm., pridral sa k čs. legionárom v Rusku. Absolvoval voj. výcvik v Českej družine, na bojiskách vykonával poľnú vývednú službu. V Čeljabinsku bol

náč. materiálneho odd. del. skladu, pôsobil tiež ako mobilizačný dôst. poľného tábora v Novonikolajevsku, náč. symfonického orchestra inform. osvetového odboru Ministerstva vojny na Sibíri. 10. 1. 1920 bol repatriovaný. Zást. správy expozitúry čs. légii pri civilnej správe Podkarpatskej Rusi v Užhorode sa stal roku 1920. V r. 1921 – 1922 v hodnosti kpt. pôsobil v div. nemocnici 11 ako skladový dôst. v Košiciach. Ako člen komisie odišiel do Poľska vyhľadávať hroby padlých legionárov. V ďalšom období sa zamerával na zapracovanie v dopl. službe pri DOV v Trnave, pričom sa začal aj odborne vzdelávať v tomto smere a v rokoch 1923/1926 v Prahe absolvoval školu pre odborné vzdelanie doplnovacích dôstojníkov. Ako vedúci vecí odvodných pracoval na DOV v Liptovskom Mikuláši. Od roku 1926 až do marca roku 1939 pôsobil na DOV v Trenčíne, kde sa vypracoval až na funkciu vel. doplnovacieho okresu (DO) a funkciu prednostu doplnovacej služby zboru. V čase slovenského štátu vo velit. funkciách v hodnosti mjr. pôsobil na DOV Liptovský Sv. Mikuláš, pri 1. divízii v Trnave, Trenčíne. Po čiastočnom potlačení Povstania bol Nemcami ako dôst. čes. národnosti zaistený v Trnave na obdobie troch mesiacov. 1. 2. 1945 bol preložený do výslužby. Zdržoval sa v Trenčíne a po oslobodení Trenčína sa prihlásil do čs. arm. 7. 5. 1945 bol prijatý do čs. arm. Prijímacou komisiou 1. čs. zboru v ZSSR v Turčianskom Sv. Martine a stal sa dočasným vel. DO Žilina a Trenčín. 25. 3. 1946 znova prepustený do pomeru mimo činnú službu. Do činnnej služby opäť povolaný v novembri 1947 k Spisovému úradu Praha. S odôvodnením, že nenašiel kladný pomer k ľudovodemokratickému zriadeniu republiky bol preložený dňom 1. 9. 1948 do výslužby.

Vyznamenania: Rus. Orden svätého Georgija 4.-j stepeni (?), Československá medaila Víťazstva (?), Československá revolučná medaila (?), Československý vojnový kríž 1939 (?).

Literatúra a pramene: - VÚA-VHA Praha, Zb. Kml.

(M. Stanová)

DOTZAUER, Quido

plukovník delostrelectva
veliteľ delostreleckého pluku

* 25. 10. 1890 Praha
† ??

Po absolvovaní vyššej voj. reálky v Hraniciach na Morave (1905 – 1908) študoval v rokoch 1908 – 1911 na VA vo Viedenskom Novom meste. 18. 11. 1911 bol menovaný do hodnosti por. a nastúpil na službu v p. pl. 102 v Prahe. Od 1. 1. 1913 pôsobil v pražskom del. pl. 23 vo funkciách vel. čaty a 1. dôst. bat. V rovnakých funkciách bol počas prvej svetovej vojny zaradený v rôznych del. útvaroch na srb., rus., rumunskom a tal. bojisku. 1. 11. 1914 bol povýšený do hodnosti npor. a 1. 11. 1917 do hodnosti stot. (22. 11. 1920 bola táto hodnosť premenovaná na kpt.). Do činnnej služby v čs. armáde sa prihlásil 9. 11. 1918 a o štyri dni neskôr nastúpil na službu v del. pl. v Českých Budějoviciach. Od 23. 12. 1918 do februára 1919 sa zúčastnil obsadzovania Slovenska vo funkcii vel. del. batérie. Od 2. 1. 1920 bol frekventantom ekvitačnej školy del. v Prahe, od polovice novembra 1920 do začiatku októbra 1921 študoval vo Francúzsku na del. škole vo Fontainebleau a po návrate do vlasti bol preložený do hor. del. oddielu č. 255. Na začiatku druhej polovice októbra 1921 ho premiestnili do del. apli-

kačnej školy v Olomouci a na začiatku októbra 1922 nastúpil na službu v del. odd. 254 ako vel. bat. Na začiatku septembra 1924 sa stal príslušníkom del. pl. 112 v Užhorode. 28. 10. 1924 ho povýšili do hodnosti škpt. Od začiatku októbra 1936 pôsobil v užhorodskej 12. polnej del. brigáde vo funkcii vel. bat., 1. 12. 1926 sa stal vel. del. oddielu, 1. 10. 1927 bol ustanovený do funkcie 1. plukovního pobočníka a 15. 1. 1928 vel. del. odd. Dňom 30. 12. 1928 ho povýšili do hodnosti mjr. a 26. 3. 1931 do hodnosti pplk. V polovici januára 1938 ho premiestnili do del. pl. 202 a ustanovili za vel. del. oddielu v Prešove. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v službe v slov. arm. 20. 3. 1939 bol ustanovený za dočasného vel. del. VI. zboru v Košiciach. 12. 5. 1939 sa stal vel. III/3 del. odd. a 27. 6. 1939 vel. dpl. 3 v Prešove. Dňom 1. 1. 1940 ho povýšili do hodnosti plk. del. a na konci septembra 1940 premiestnili na VVP. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR odišiel 27. 6. 1941 do poľa s vel. armády. Po reorganizácii slov. armádnej skupiny sa pred koncom prvej polovice septembra 1941 vrátil na Slovensko. Druhýkrát odišiel do poľa 20. 4. 1942 s určením za vel. dpl. 31, ktorý pôvodne pôsobil v rámci ZD, ale na konci prvej dekády apríla 1942 bol nasadený na front do priestoru severovýchodne od Charkova, kde v boji, ku ktorému došlo 12. 5. 1942, stratil väčšinu diel a zahynul aj jeho dovtedajší vel. pplk. del. → Pichl. Po novom vyzbrojení bol del. pl. 31 pod velením D. pridelený RD, ku ktorej sa pripojil v predhorí Kaukazu na začiatku druhej polovice septembra 1942. Na začiatku januára 1943 odovzdal velenie nad del. pl. 31 pplk. del. → J. Kallovi a prevzal funkciu vel. div. delostrelectva RD. Z frontu na Slovensko sa vrátil 12. 3. 1943 a 1. 6. 1943 bol ustanovený za PV v Banskej Bystrici. O tri mesiace neskôr sa stal vel. jednotiek OPL, ktoré sa cvičili na Slovensku v ochrannom pásme. Dňom 1. 2. 1944 bol preložený do výslužby a v ten istý deň ho minister národnej obrany povolal do činnnej služby na dobu brannej pohotovosti štátu a zaradil do VVÚ v Trenčíne. Do výslužby bol definitívne prepustený 30. 9. 1944.

Vyznamenania: Pamätná medaila (15.7.1940), Za hrdinstvo 3. st. (14. 3. 1940), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler II. St. mit Schwertern (21.8.1941), Kríž svetovej vojny I. st. (7. 8. 1942), Pamätný kríž II. st. (9. 10. 1942), Za hrdinstvo 2. st. (21. 11. 1942).

Literatúra a pramene: SYRNÝ, M. a kol.: Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica 2009, s. 292, 333; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu (1941 – 1944). Rýchla divízia. Banská Bystrica 2009, s. 230, 273; – VHA Bratislava, KmL; VÚA – VHA Praha, Zb. KmL a KvL.

(J. Bystrický)

DOVINA-KMEŤO, Michal

poručík spojovacej služby
veliteľ hlavnej rádiostanice MNO v Bratislave

* 27. 9. 1900 Zemianske Podhradie, okr. Nové Mesto nad Váhom
† ??

V Budapešti sa vyučil za elektrotechnika, v 1. svetovej vojne sa v rámci rak.-uh. 5. a 14. hor. del. pluku zúčastnil od februára do konca novembra 1918 bojov na tal. fronte, po návrate slúžil do konca februára 1920 v 1. pl. Slov. slobody a zapojil sa do bojov na južnom Slovensku. V Mladej Boleslavi absolvoval základný voj. a rádiotelegrafický výcvik (1920 – 1921), potom ako elektrotechnik pracoval v gumárskom priemysle. R. 1932 sa zaviazal

na výkon činnnej voj. služby. Ako frekventant školy pre výchovu rotmajstrov telegrafného vojska v Kutnej Hore následne zastával pozíciu vel. rádiostanice 10. del. pl. v Lučenci (1925 – 1931) a ZVV v Bratislave (1931 – 1939).

V období 2. svetovej vojny v r. 1939 – 1943 bol vel. hl. voj. rádiostanice MNO v Bratislave, s mesačným prerušením na východnom fronte (4. 11. 1941 – 2. 12. 1941), a v r. 1943 – 1945 šifrovacím a spoj. dôstojníkom 2. odd. MNO. Po vypuknutí SNP udržiaval rádiotelegrafické spojenie Bratislavy s Banskou Bystricou, pracoval na tajnom kódovacom systéme používanom počas Povstania, spolupracoval s koordinátorom part. hnutia na západnom Slovensku stot. → F. Lipkom.

Po 2. svetovej vojne bol prijatý do čs. arm. a v r. 1945 – 1946 pôsobil ako spoj. a šifrovací dôst. obranného spravodajstva VO 4 Bratislava, potom až do prepustenia z armády 1. 11. 1950 ako vel. voj. meteorologickej stanice v rámci Velit. VO 4 Bratislava. Neskôr pracoval v Čs. rozhlase a ako vedúci odd. rádiokomunikačnej odrušovacej služby na Oblastnej správe rádiokomunikácií v Bratislave.

Vyznamenania: Za zásluhy (1940), Vojenný víťazný kríž 5. tr. (1944).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(B. Šedová)

DUALSKÝ, Juraj Tibor

podplukovník jazdeckta
veliteľ pešieho pluku 7 v Liptovskom Mikuláši

* 29. 10. 1903, Párnica, okr. Dolný Kubín
† ??

Po absolvovaní Reálneho gymnázia v Ružomberku, absolvoval v rokoch 1920 až 1924 Učiteľský ústav v Štubnianskych Tepliciach. Po jeho absolvovaní bol 1. 10. 1924 prezentovaný na vykonanie prezenčnej voj. služby a bol zaradený k p.pl. 23 „Amerických Slovákov“ v Bratislave. O päť dní však nastúpil do VA v Hraniciach na Morave, ktorú absolvoval s veľmi dobrým prospechom v roku 1926. Následne v roku 1927 absolvoval Aplikačnú školu pre jazd. pre absolventov VA v Pardubiciach a stal sa vel. čaty 3. eskadrony jazd. pl. 5 v Košiciach. V pozícii vel. čiat pri jazd. pl. 5 bol až do roku 1935, keď sa stal vel. čaty a neskôr profesorom automobilnej teórie (náuka o motore Achassis), inštruktorom obsluhy a vedenia motorových vozidiel v Učilišti útočnej vozby v Milovicích. Po trojročnom pôsobení v učilišti bol pridelený k PÚV 2 Vyškov a v roku 1939 k PÚV 3 v Turčianskom sv. Martine. V tom čase však už bol D. zároveň dôst. pre BV pri ZVV Bratislava. V marci 1939 bol odoslaný ako vel. zmiešanej sk. na východné Slovensko, kde sa neskôr ako veliteľ jazd. pl. zúčastnil poľského ťaženia slov. arm. Po návrate ako mjr. jazd. bol ustanovený za vel. JPO 2 v Michalovciach. Popri tejto funkcii pôsobil aj ako profesor taktiky rýchlych a motorizovaných jednotiek na VVŠ. Zúčastnil sa aj bojov na východnom fronte v oblasti Minsk, Borisov až po Rostov ako vel. MPO ZD od 6. 1. 1943 do 30. 11. 1943. Vel. JPO 2 bol až do 1. 2. 1944, keď bol na vlastnú žiadosť zbavený velenia a odoslaný do VN na liečenie. Po návrate z liečenia bol dňom 1. 7. 1944 ustanovený za veliteľa p. pl. 7 v Liptovskom sv. Mikuláši a ako vel. bol odoslaný na východné Slovensko k 2. pd. Po vypuknutí SNP boli obe východoslovenské divízie odzbrojené a vojaci boli internovaní v nem. zbernom internačnom tábore č. 147 dag. VH. Po troch týždňoch internácie sa mu podarilo zbehnúť a po strasti-

plnej dvojtyždňovej ceste dorazil z Nemecka do Bratislavy. Osobne na MNO požiadal o okamžité prepustenie zo slov. arm. Jeho žiadosti bolo vyhovené a dňom 1. 10. 1944 bol preložený do trvalej výslužby.

Po skončení 2. svetovej vojny sa v máji 1945 prihlásil do čs. armády. Bola mu priznaná hodnosť pplk. jazd. a dňom 20. mája bol ustanovený za vel. 1. pochodového pr v Hlohovci. O mesiac sa stal dočasným vel. p. pl. 7 v Nitre, odkiaľ ani nie po mesiaci bol prevelený do Trenčína k Velit. VII. arm. zboru a stal sa posádkovým vel. v Trenčíne, kde bol až do októbra 1945, keď sa presunul späť do posádky Bratislava a od 1. 11. 1945 sa stal prednostom 4. mobilizačnej skupiny VO 4, neskôr prednostom organizačnej skupiny VO 4.

Po pol roku pôsobenia v Bratislave bol prevelený do Komárna, kde sa stal vel. II. práporu p. pl. 7, neskôr ZV p. pl. 7 a od 15. 12. 1946 vel. p. pl. 7 v Nitre. Do výslužby bol preložený dňom 1. 11. 1948 v hodnosti pplk. pech.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(P. Kralčák)

DUBSKÝ, Juraj

kapitán delostrelectva v zálohe

počas SNP veliteľ výcvikového delostreleckého oddielu III. taktickej skupiny

* 14. 12. 1895 Libeň, Česká republika
† ??

Na vykonanie aktívnej voj. služby nastúpil 12. 3. 1915 a už 7. 9. 1915 padol do rus. zajatia. 1. 8. 1917 ako strelec zaradený do čs. vojska v Rusku a 5. 10. 1917 odišiel do Franc. a bol zaradený k 21. legiónskemu pl. 1. 2. 1918 povýšený na čat. Po ukončení 1. svetovej vojny sa vrátil do vlasti a v januári 1919 sa zúčastnil obsadzovania Těšínska. Ako por. ho prideliť do dohodovej plebiscitnej komisie v Těšínsku. 1. 3. 1920 npor., 1921 kpt. V rokoch 1920 – 1922 absolvoval rôzne kurzy a stáže v del. pl. 5, 11 a p. pl. 21, kurz strel. školy pri Del. učilišti v Olomouci. Zastával nižšie vel. funkcie, v r. 1926 ustanovený za dočasného vel. 110. del. oddielu. 24. 9. 1927 povýšený na škpt. del. V armáde slúžil do r. 1931, keď bol zo zdravotných dôvodov preložený do výslužby ako neschopný poľnej služby. 24. 9. 1939, v čase mobilizácie bol prezentovaný, 25. 1. 1939 prepustený z činnnej služby. 23. 2. 1942 nadobudol slov. štátne občianstvo. 24. 8. 1944 nastúpil na vykonanie voj. činnnej služby. Počas SNP bol vel. náhradného del. oddielu Labe v rámci III. TS. V armáde zostal slúžiť aj po r. 1945, od 1. 1. 1946 ako mjr. del. ponechaný v prechodnej službe, 31. 12. 1946 z nej prepustený a preložený do výslužby.

Vyznamenania: ?

Literatúra pramene: Kol.: pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Banská Bystrica 1994, s. 100. – VÚA-VHA Praha, KmL.

(F. Cséfalvay)

DUCHNOVSKÝ, Pavol

major jazdeckta slovenskej armády

okresný veliteľ Brannej výchovy v Bratislave

* 28. 6. 1902 Michalovce
† ??

Na vykonanie základnej prezenčnej služby nastúpil v roku 1924, pričom absolvoval ŠDJZ. Po prepustení do civilu bol v roku 1929 povýšený na por. v zál. a 1. 1. 1932 na npor. v zál. Od 4. 3. 1939 bol nakrátko aktivovaný, pričom sa zúčastnil obrany východného Slovenska počas tzv. malej vojny. Od 10. 5. do 1. 7. slúžil ako vel. eskadrony 2 vo Zvolene. Do armády bol opäť povolaný v súvislosti s vojnou proti Poľsku v rámci mobilizácie, opäť aktivovaný bol vo februári 1940. Stal sa vel. tech. eskadrony v Michalovciach JPO 3. 1. 8. 1940 bol povýšený na stot. jazd. 16. 10. 1940 sa stal pobočníkom vel. 1. eskadrony JPO 2 v Michalovciach. Po vypuknutí vojny proti ZSSR odišiel do poľa a ako vel. cyklistickej rot v rámci JPO 2 RS, neskôr MPO RB, sa zúčastnil bojových operácií včítane krvavej bitky pri ukrajinskom Lipovci 22. júla 1941. V júli 1942 bol pridelený k MNO do Bratislavy. V roku 1943 sa stal okr. vel. BV v Bratislave. 1. 1. 1943 bol povýšený na mjr. jazd. 1. 9. 1944 bol preložený do výslužby. V rámci mobilizácie začiatkom roka 1945 bol povolaný k vel. 7. pionierskej stavebnej skupiny TSb v Novom Meste nad Váhom. V marci 1945 prešiel k partizánom. 29. 4. 1945 bol prijatý do 1. čs. arm. zboru v ZSSR v Turčianskom Svätom Martine a pridelený 2. čs. paradesantnej brig. v ZSSR. V septembri 1945 bol premiestnený k p. pl. 20 v Michalovciach, kde sa stal vel. pr. Koncom júna 1946 bol prevelený k p. pl. 32 v Košiciach ako vel. tech. rot. V roku 1947 vykonával funkciu styčného dôst. v oblastnej osídľovacej úradovni v Kráľovskom Chlumci. 31. 8. 1948 bol prevelený k p. pl. 32 ako vel. strážnej rot. Jeho neskoršie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Za hrdivosť II. stupňa (?).

Literatúra a pramene: MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I. (1941 – 1944). V operácii Barbarossa. Banská Bystrica 2007. – VÚA – VHA Praha, KvL P. Duchnovského.

(I. Baka)

DULLA (do r. 1940 ĽULAJ), Ján

kapitán letectva

náčelník paradesantnej služby pri veliteľstve 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR

* 19. 12. 1914 Topolčany
† 12. 12. 1960 Bratislava

V r. 1923 – 1928 získal civilné vzdelanie na 8-ročnom št. reálnom gymnáziu s maturitou v Ružomberku. Príslušník čs. brannej moci od 1. 10. 1937, keď bol po vykonaní hl. odvodu (22. 3. 1937), včlenený ako vojak k dpl. 4. Od 1. 10. 1937 – 6. 11. 1937 v ŠDDZ v Košiciach. Od 6. 11. 1937 – 31. 5. 1938 frekventant ŠDLZ vo VLÚ v Prostějove. Počas výchovy a výcviku na dôst. let. v zál. mu priznali status ašpiranta (1. 11. 1937) a povýšili na slob. ašpirant. (1. 3. 1938). 15. 5. 1938 D. premiestnili k let. pl. 2 dr. E. Beneša a včlenili k letke 14. 1. 6. 1938 D. menovali za pozorovacieho letca. Službu v čs. armáde ukončil ako čat. ašpirant (1. 12. 1939), keď ho 15. 3. 1939 ako príslušníka Slov. štátu odoslali k let. pl. 3. Od 15. 3. 1939 príslušník slov. armády. 25. 3. 1939 D. premiestnili k letke 12 do Spišskej Novej Vsi, kde zotrval do 25. 9. 1939, keď ho už ako por. let. (1. 8. 1939) premiestnili k letke 1 do Zvolena. 15. 11. 1939 – 15. 12. 1939 D. absolvoval aplikačný kurz pre aktívnych

dôst. let. v Piešťanoch. 31. 12. 1939 D. premiestnili k letke 2 do Spišskej Novej Vsi s určením za pobočníka vel. perute. 15. 4. 1940 D. premiestnili k LP v Nitre s určením za I. pobočníka vel. LP stot. let. → P. Dargova. V tejto funkcii zotrval do 1. 10. 1940, keď ho ako frekventanta premiestnili k LŠ. Od 21. 10. 1940 – 4. 10. 1941 D. absolvoval pozorovaciu školu pre dôst. let. v LŠ. 22. 6. 1941, z dôvodu vyhlásenia vojny ZSSR výučbu prerušili a D. premiestnili k letke 2 v Spišskej Novej Vsi ako prideleného dôst. Od 22. 6. 1941 – 8. 9. 1941 v poli s letkou 2 npor. let. → F. Wágnera. 1. 1. 1942 D. menovali za poľného pozorovacieho letca. 1. 6. 1942 D. povýšili na npor. let. Od VI./1942 do VII./1942 D. v poli, ako pridelený dôst. letky 11. Po návrate pridelený dôst. letky 2 v Spišskej Novej Vsi. Od 1. 10. 1943 – 29. 8. 1944 vel. pomocnej letky LP. Od 29. 8. 1944 príslušník 1. čs. arm. na Slovensku a účastník SNP v rámci p. pr. kpt. → D. Kunica. 8. 10. 1944 D. let. presunuli do ZSSR. 18. 10. 1944 D. prezentovali v čs. zahr. armáde v ZSSR. 5. 1. 1945 D. ustanovili za náč. paradesantnej služby pri vel. 1. čszld v ZSSR. 7. 3. 1945 D. povýšili na kpt. let. s účinnosťou 1. 5. 1945 a poradím od 1. 3. 1945. 15. 3. 1945 D. premiestnili k 1. čszld v ZSSR.

Po skončení vojny pokračoval v službe v čs. brannej moci až do svojej smrti. Jeho posledným útvárom bol 26. let. pr. v Bratislave, kde ako pplk. let. zastával funkciu ZV pre materiálno-tech. zabezpečenie.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž V. triedy bez mečov (1944), Československá medaila Za zásluhy II. st. (1945), Rad SNP II. tr. (1945), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946), sov. Za pobeđu nad Germanijou vo Veľkej Otečestvennoj vojne 1941-1945 gg. (1946) a iné.

Literatúra a pramene: – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyč., dôv. a taj.; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

DULA, Ján
kapitán delostrelectva
počas SNP veliteľ náhradného práporu
„Sasanka“ II. taktickej skupiny

* 27. 1. 1914, Košice
† ??

Po skončení 7 tried reálky v rokoch 1926 až 1934 v Košiciach bol 16. 9. 1934 prezentovaný na vykonanie prezenčnej voj. služby v del. pl. 112 v Košiciach. Dňa 1. 8. 1936 bol z hodnosti čat. ašp. menovaný na ppor. del. v zál. a ustanovený do funkcie dôst. pátrača 1. bat. Od 1. 8. 1936 do 1. 8. 1938 opakovane preberal záväzok dobrovoľnej činnnej služby, vždy na obdobie ďalších šiestich mesiacov. Dňom 1. 8. 1938 bol preložený do sk. dôstojníkov del. z povolania a povýšený do hodnosti por. del. Po vzniku Slovenského štátu bol prevzatý do slov. arm. a 15. 5. 1939 premiestnený k del. pl. 3 v Prešove, kde prevzal funkciu vel. 8. bat. Dňa 1. 1. 1940 bol povýšený do hodnosti npor. del. a od 15. 5. 1940 premiestnený k del. pl. 2 Ružomberok, kde bol najskôr vel. 6. rámcovej bat. a od 15. 7. 1940 vel. 7. bat. v Brezne. Dňa 30. 9. 1940 bol premiestnený k dpl 1 a ustanovený do funkcie vel. 7. bat. V roku 1940 absolvoval Školu na dôst. del. v Bratislave. Od 28. 6. 1941 do 27. 1. 1942 sa vo funkcii vel. 7. batérie del. pl. 1. zúčastnil poľného ťaženia proti ZSSR. Po návrate bol premiestnený k dpl 11 do Ži-

liny, kde prevzal vel. 5. bat. V období od 24. 3. do 18. 12. 1942 sa so svojou jednotkou zúčastnil druhej frontovej služby v poli. Do hodnosti stot. del. bol povýšený 1. 7. 1942. Po návrate pokračoval pri del. pl. 1 vo funkcii vel. 8. bat. Dňa 20. 4. 1944 prevzal velenie III. oddielu del. pl. 1 v zostave 1. pd AV Prešov. Od 31. 8. 1944 sa zúčastnil SNP ako vel. oddielu a vel. náhradnej jednotky II. TS. Dňa 20. 2. 1945 sa prihlásil do 1. čs. arm. zboru a bol pridelený k 3. brigáde del. pl. 4, kde bol ustanovený do funkcie vel. 3. bat. Dňa 15. 4. 1945 bol ustanovený do funkcie vel. 1. oddielu del. pl. 4 a 1. 8. 1945 povýšený do hodnosti škpt. del. Od 22. 6 do 6. 9. 1945 sa s del. oddielom zúčastnil ochrany hraníc na Hlučínsku. Dňa 7. 9. 1945 bol premiestnený do ŠDPZ v Havlíčkovom Brode, kde sa stal ZV školy. Dňom 1. 11. 1945 bol premiestnený k VO-4 a ustanovený do funkcie vel. samostatného del. oddielu 260 v Košiciach a 1. 10. 1946 povýšený do hodnosti mjr. del. V období od 1. 11. do 1. 12. 1947 bol vyslaný do kurzu vel. oddielov v Delostreleckom učilišti Olomouc a od 1. 2. do 27. 6. 1947 absolvoval kurz vel. oddielov v Prahe. Po skončení kurzu sa vrátil na pôvodnú funkciu vel. del. oddielu 261. V roku 1949 absolvoval ešte strel. kurz pre vyšších dôst. del. v Del. učilišti Olomouc a prepustený z voj. činnnej služby.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?), Rad SNP II. tr. (?), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Veľkej Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (?),

Literatúra a pramene: Kol.: pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. Československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(I. Purdek)

DÚBRAVEC, Benedikt
plukovník
vojenský atašé v Berlíne

* 21. 12. 1892 Lúčky (Ružomberok)
† ??

V rokoch 1908 – 1912 absolvoval v Košiciach vyššiu priemyslovú školu, na vykonanie základnej voj. služby bol povolaný v decembri 1913 k c. k. p. pl. č. 83. V auguste 1914 absolvoval školu jednorokných dobrovoľníkov a ako ppor. v zál. následne vykonával v rámci rakúsko-uhorskej brannej moci vel. funkcie na stupni čata – rota. V októbri 1915 však padol do rus. zajatia, v ktorom pobudol až do apríla 1918. Zvyšok vojny strávil službou pri náhradnom pr. svojho materského pl.

V novembri 1918 bol prijatý do činnnej služby v novej čs. armáde a v krátkom čase zastával funkcie vel. roty p. pl. 26 a vel. automobilový p. pl. 28. Vo februári 1920 bol prijatý za dôst. z povolania v hodnosti npor. aut. a určený za vel. pojazdnej autodiely aut. dielni č. 2 a v decembri 1923 bol po povýšení na kpt. aut. ustanovený za vel. autoroty 11 a tech. poradcu 11. div. Po absolvovaní aplikačnej školy dôst. aut. vojska (1926/1927) sa do funkcie vrátil, pričom od mája 1927 súčasne pôsobil aj ako aut. poradca velit. ZVV Košice a velit. evidencie motorových vozidiel. 20. 4. 1933 bol povýšený na škpt. a určený za zást. voj. správy v klasifikačnej komisii motorových vozidiel pre velit. evidencie motorových vozidiel. V septembri 1933 bol preložený do stavovskej sk. dôstojníkov del. a od mája 1934 pôsobil ako prednosta aut. služby ZVV

Košice. Po absolvovaní kurzu pre prednostov aut. služby a služby cestnej dopravy na jar 1937 bol premiestnený na vel. VI. zboru. Za brannej pohotovosti slúžil ako prednosta služby cestnej dopravy Hran. pásma XVI.

Po vzniku Slov. republiky bol prevzatý do zväzku slov. brannej moci a k 17. 5. 1939 povýšený na pplk. del. V auguste 1939 bol menovaný za voj. atašé v Berlíne, kde sa aktívne podieľal na prehľbovaní slov.-nem. vzťahov. Po absolvovaní kurzu pre vel. pancierových jednotiek v Nemecku bol v júli 1940 opätovne prevedený do skupiny dôst. aut. vojska. K uvedenému dátumu bol súčasne povýšený na plk. a ustanovený za náč. branného výcviku HVV. Po reorganizácii slov. armády bol v januári 1940 v rámci štábu vel. armády ustanovený za prednostu I. školského a výcvikového referátu. Po celý čas voj. služby v rámci slov. brannej moci patrili medzi horlivých stúpcov tak pokračujúcej spolupráce s Nemeckou ríšou, ako aj voj. angažovanosti slov. brannej moci proti „bolševizmu“. Po prepadaní ZSSR od augusta 1941 krátko zastupoval veliteľa ZD, avšak už hneď v septembri 1941 bol postavený do čela Spojovacieho štábu slov. poľnej armády, ktorý zabezpečoval spojenie so všetkými jednotkami v poli a zápolí. Penzionovaný bol 1. októbra 1944. O jeho osudoch odvtedy nie je nič známe. Po vojne do čs. armády povolaný nebol, pričom všetky povýšenia z obdobia služby v rámci slov. armády mu boli zrušené. V septembri 1950 ho kárny výbor MNO odsúdil k odňatiu voj. hodnosti a zníženiu zaopatrovacích platov.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1940); Za zásluhy (1942); Za hrdinstvo 3. st. (1943); Za hrdinstvo 2. st. (1943); Eisernes Kreuz 2. Klasse (1943); Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler mit dem Stern mit Schwerter (1944).

Literatúra a pramene: BYSTRICKÝ, J.: Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska. In: Vojenská história, roč. 3, 1999, č. 4, s. 29-54; BYSTRICKÝ, J.: Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941. In: Vojenská história, roč. 2, 1998, č. 2, s. 39 – 61. – VÚA- VHA Praha, Zb. Kvl.

(A. Maskalík)

ĎUMBALA, Ondrej

major letectva
zástupca veliteľa Veliteľstva let. zbraní
1. československej armády na Slovensku a veliteľ leteckej skupiny

* 25. 11. 1912 Hybe,
okr. Liptovský Mikuláš
† 28. 3. 1945

V r. 1929 – 1933 absolvoval Št. čs. priemyselnú školu strojnícku v Košiciach, odd. A. Vyššia škola strojnícka.

V medzivojnovnej čs. brannej moci absolvoval ŠDPZ (1934) a VA (1936). V marci 1939, ešte pred rozbitím Č-SR, získal kvalifikáciu stíhacieho pilota. V čs. letectve slúžil v rámci stíhacej letky 37. let. pl. 3. Po vzniku Slov. štátu sa stal vel. letky 37. let. pl. 3. Prvé skúsenosti v Nemecku získal ako vel. stíhacej letky 13. Od 4. 1. – 1. 3. 1940 v Let. stíhacej škole Schlessheim – „A“ Schule Klagenfurt. Od 25. 2. – 5. 7. 1942 absolvoval výcvik na lietadlá Bf 109 v Dánsku. Zúčastnil sa obrany Slov. pred maď. agresiou, útoku na Poľsko v septembri 1939, ako aj boj. nasadení proti ZSSR v r. 1941 a 1942 – 1943. V januári 1943 zostrelil 1 sov. stíhacie lietadlo. 1. 4. 1943 Ď. povýšili na mjr. let. Velenie letky 13 v poli odovzdal stot. let. → J. Páleníčkovi 20. 4. 1943. Po návrate z vých. frontu prešiel niekoľkými vel. funkciami (vel. výcviku na lietadlá Me 109; dôst. poverený personálnou

a materiálnou prípravou vystriedania letky 13 v poli a stiahnutím prebytočného materiálu z poľa; vel. cvičnej letky let. pl. a vel. letiska Piešťany – od 18. 11. 1943). V období po príchode z frontu si popri výkone vel. funkcie zvyšoval odbornosť ako pilot. Zároveň sa podieľal aj na komisionálnom preberaní a zalietavaní rôznych typov lietadiel. Od 1. 1. 1944, po odchode mjr. let. → J. Trnku na VVŠ do Bukurešti, dočasný vel. LŠ.

Zapojil sa do príprav SNP. Od 29. 8. 1944 príslušníkom 1. čs. arm. na Slovensku. Dňa 7. 9. 1944 Ď. ustanovili za ZV vel. let. zbraní mjr. gšt. → J. Tótha a súčasne za vel. let. skupiny. Počas Povstania sa prejavil ako let. odborník a organizátor všestranného logistického zabezpečenia let. Koordinoval riadenie letov pri príletoch sov. lietadiel na letisko Tri Duby. Po 28. 10. 1944 pôsobil v horách, kde ešte pred Povstaním pripravil obydlia a zásoby proviantu, výstroja a výzbroje. Neskôr zo zdrav. dôvodov, v ťažkých podmienkach zimy, opustil hory a vrátil sa do rodného kraja. Skrýval sa v Liptovskom Sv. Mikuláši. Napriek zdrav. problémom spolupracoval s odbojármi v Liptovskom Mikuláši, v rodnej obci Hybe, ako aj s part. odd. Vysoké Tatry. 10. 1. 1945 Ď. zatkl nem. Gestapo v Liptovskom Sv. Mikuláši. Následne ho väznili a vypočúvali v Liptovskom Sv. Mikuláši, Ružomberku a v Bratislave. V 2. polovici februára 1945 Ď. údajne s ďalšími slov. dôstojníkmi odtransportovali z Bratislavy na neznáme miesto. Úradne vyhlásený za mŕtveho dňom 28. 3. 1945.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom (1939), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1939), nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (1943), nem. Frontflugspange für Jäger in Bronze (1943), Za hrdinstvo 3. a 2. stupňa (1943), Vojenný víťazný kríž IV. triedy (1943), chorv. Red Krune Kralja Zvonimira II. stupnja s mačevima (1944), rum. Virtutea aeronautică in grad de Cavalier (1944), Československá. vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (1945).

Literatúra a pramene: ESNP, s. 116; RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939-1944. 1. zv. Bratislava 1999; ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zv., Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRASŤ, P.: Letka 13 v dokumentoch a obrazoch. Bratislava 2004; VOČSO, s. 63-64; – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné, 1939 – 1944; VHA Bratislava, f. let. pl., rozkazy dôverné a denné, 1941-1944; VHA Bratislava, f. VVZ, dôverné rozkazy, 1941 – 1944; ABS ČR, 107-46-3/43.

(P. Šumichrast)

ĎURANA, Justín

podplukovník letectva
veliteľ leteckého pluku Vzdušných zbraní
slovenskej armády

* 1. 5. 1905 Alleghony, USA
† ??

Základné vzdelanie získal absolvovaním 5 tr. občianskej školy v Kysuckom Novom Meste, 1 tr. meštianskej školy a 3 tried št. reálky v Žiline. Civilné vzdelanie ukončil v r. 1921, keď absolvoval 2 ročníky Vyššej obchodnej školy v Nitre.

Do čs. brannej moci ho odvieľdi 29. 9. 1922 pri dobrovoľnom odvo-de a včlenili k p. pl. 17. Zároveň Ď. zaradili ako voj. akademika k VA. 9. 8. 1923 ho povýšili na slob. VA skončil 15. 8. 1924, V tento deň Ď. menovali na por. pech. a premiestnili k hran. pr. 9. 28. 8. 1924 Ď. prideli-li k let. pl. 1 v Prahe. Od 11. 1. – 21. 6. 1925 v X. pozorovateľskom kurze. 22. 6. 1925 Ď. prideli-li k let. pl. 3 a zaradili k letke 5 do Nitry. 1. 10. 1925 Ď. preložili do kategórie dôst. let. Od 1. 1. 1926 – 30. 4. 1926 v kurze Školy dôst. spoj. služby všetkých zbraní. Od 1. 5. 1927 Ď. premiestnili k tech. letke ako vel. spoj. šípky v Piešťanoch.

15. 2. 1929 – 1. 11. 1929 Ď. poverili vedením agendy telovýchovných dôst. pl. 1. 4. 1929 Ď. povýšili na npor. let. Od 1. 11. 1929 – 28. 2. 1930 absolvoval mech. kurz pre dôst. let. Od 3. 3. 1930 – 24. 9. 1930 v pilot. škole VLÚ. 15. 10. 1930 Ď. premiestnili od let. pl. 3 k let. pl. 2 a včlenili k letke 35. 1. 1. 1931 pilot. letec. 5. 5. 1931 ZV letky 35. 1. 9. 1932 Ď. premiestnili k letke 34. 1. 10. 1932 ho premiestnili z letky 34 k letke 35, povýšili na kpt. let. a ustanovili za vel. letky. 15. 9. 1933 Ď. opäť premiestnili k letke 34. 15. 8. 1934 sa vrátil k letke 35. 15. 10. 1934 Ď. natrvalo premiestnili k MNO ako sprav. referenta III/1. odd. 1. 1. 10. 1936 Ď. povýšili na škpt. let.

Na MNO Č-SR zotrval až do 31. 3. 1939 (1. 3. 1939) , keď ho premiestnili k let. pl. 3 a ustanovili za vel. letky 15 v Žiline. 1. 4. 1939 Ď. povýšili na mjr. let. Od 1. 5. 1939 – 28. 2. 1940 vel. II. perute let. pl. Od 1. 3. 1940 – 30. 9. 1940 prednosta let. sk. VVZ. Od 4. 1. do 1. 3. 1940, na skúsenej v Let. stíhacej škole Schlessheim. 30. 9. 1940 Ď. premiestnili k let. pl. Od 1. 10. 1940 vel. let. pl. 1. 7. 1941 Ď. povýšili na pplk. let. V máji 1942 ako predseda komisie VVZ prevzal pre slov. vo. správu v Dánsku nem. lietadlá Bf 109 E, ktorými vyzbrojili stíhaciu letku 13 stot. let. → O. Ďumbalu. 31. 7. 1942 Ď. zbavili velenia let. pl. a na jeho miesto ustanovili mjr. let. → K. Sojčeka. Ď. tým istým dňom premiestnili k VVZ. Od 14. 9. 1942 – 20. 11. 1942 (28. 12. 1942) Ď. prednosta SVZ pri ZD. Po návrate z poľa referent pre prípravu jarného nasadenia slov. letectva v poli na VVZ. 1. 3. 1943 – 30. 8. 1944 vel. voj. letiska a dočasný riaditeľ civilného letiska vo Vajnorochoch. 30. 8. 1944 Ď. odletel do Banskej Bystrice s úmyslom zapojiť sa do SNP. Po prechode na part. spôsob boja sa vrátil do Vajnora, kde ho príslušníci ÚŠB zadržali a vyšetrovali za jeho účasť v SNP. Od 14. 11. 1944 – 2. 4. 1945 ho väznili vo voj. väznici v Bratislave.

V máji 1945 sa prihlásil do čs. armády, pre neuspokojivý zdravotný stav ho ponechali na trvalej dovolenke až do 1. 4. 1947, keď ho povolali do voj. činnnej služby. 15. 5. 1947 ho prideliili k Osídľovaciemu úradu pre Slovensko, kde pôsobil až do 9. 3. 1948. O deň neskôr mu udelili dovolenku. 30. 4. 1948 Ď. oslobodili od voj. činnnej služby a dňom 1. 5. 1948 ho dali na dovolenku s čakaním. 1. 9. 1948 Ď. preložili do zálohy v hodnosti pplk. let. V r. 1953 mu pôvodnú hodnosť zmenili na tech. pplk. v zál.

V r. 1946 – 1947 pracoval vo vlastnej likérke, po jej znárodnení v r. 1949, v rôznych tech.-hosp. pracovných pozíciách. Od 30. 6. 1958 bol na invalidnom dôchodku. Rehabilitovaný v r. 1991 v hodnosti pplk. let. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1940), Za zásluhy (1940), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1940), chorv. let. odznak (1942), Vojenný víťazný kríž III. triedy (1944) a iné.

Literatúra a pramene: ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zv., Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRASŤ, P.: Letka 13 v dokumentoch a obrazoch. Bratislava 2004; ŠUMICHRASŤ, P.: Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943, Cheb 2006; VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

ĎURIŠ-RUBANSKÝ, Martin
kapitán útočnej vozby
veliteľ pancierového vlaku „Hurban“
1. čs. armády na Slovensku

*1. 2. 1912 North Braddock, Pennsylvánia (USA)

†7. 5. 1995 Bratislava

Ukončil ľudovú (1918 – 1924) a meš-

tiansku školu (1924 – 1926), Gymnázium v Novom Meste n/Váhom (1926 – 1930), 1. ročník Nižšej a 4 ročníky Vyššej priemyselnej školy v Košiciach (odbor strojnictvo). Odvedený bol v októbri 1935, absolvoval ŠDPZ v Trenčíne (1935 – 1936) a VA v Hraniciach na Morave (1936 – 1967), po ktorej bol prijatý za dôst. z povolania. V marci 1939 bol prijatý do slov. arm. Tu postupne slúžil v rámci p. pl. 4 v Bratislave, v čase poľ. kampane jeho II. práporu. 1. 12. 1939 bol premiestnený k PÚV do Turč. Sv. Martina. 1. 1. 1940 bol povýšený na npor. pech. Od začiatku júla do polovice augusta 1941 pôsobil ako vel. 11. tank. roty na východnom fronte v zostave slov. rýchlych jednotiek. Počas pobytu v poli sa vo svojej jednotke zámerne zbavoval vojakov sympatizujúcich s fašistami, okrem toho úmyselne znefunkčňoval tanky a znehodnocoval zbrane, výsledkom čoho bola strata bojaskopnosti jednotky a jej odoslanie späť do Martina. V priebehu roka 1942 pôsobil v rámci PÚV ako technický dôst., od novembra 1942 vel. motocyklovej eskadrony a od decembra 1943 motocyklovej roty. 1. 1. 1943 bol povýšený na stot. útv. Od 1. 1. 1944 pôsobil ako vel. najprv III. práporu, od júla 1944 štábnej roty, s ktorou v auguste 1944 odišiel na východné Slovensko. Tam nadviazal spojenie s part. sk. „Čapajev“, ktorej dodával zbrane a potrebnú muníciu. VÚ ho poverilo úlohou zhromaždiť tank. jednotky na otvorené vystúpenie proti Nemcom. Pre krátkosť času a priveľkú rozptýlenosť jednotiek sa mu to nakoniec nepodarilo, a tak 29. 8. 1944 prešiel k part. sk. „Čapajev“ iba so svojou jednotkou. Stal sa tu ZV sk. a s jednotkou operoval v Slanských vrchoch. 14. 9. 1944 bola jednotka obkľúčená, na povstalecké územie sa mu podarilo prebiť len s jej zvyškami. 25. 9. 1944 bol ustanovený za vel. improvizovaného pancierového vlaku č. 2, „J. M. Hurban“ a pod jeho velením vlak realizoval všetky svoje boj. akcie. Vlak úspešne operoval na tratiach Hronská Dúbrava – Žiar n/Hronom a Brezno – Tisovec, neskôr na trati Banská Bystrica – Diviaky. Zúčastnil sa bojov pri Čremošnom, Hornej Štubni, Heľpe a Červenej skale, kde podporoval protiútoky povstalcov a kde intenzívnymi nájazdmi narušoval zásobovanie, presun i samotné manévrovanie nepriateľských jednotiek. V čase nem. generálnej ofenzívy kryl v dňoch 25. – 26. 10. 1944 ústup povstaleckých jednotiek, pričom zabezpečoval ochranu žel. transportov s vojnovým materiálom a muníciou. Posádka ako jedna z posledných kládla nepriateľovi sústredený odpor, kým nebola v Harmanci odrezaná. Po prechode na partiz. spôsob boja bol príslušníkom 1. čs. part. brigády „Stalin“, so skupinou operoval v Nízkyh Tatrách a po jej rozbití sa istý čas ukrýval v horách. 4. 4. 1945 bol pridelený k 1. čs. samostatnej tank. brig. a ako vel. tankovej roty, resp. ZV tank. pr. sa až do polovice augusta 1945 podieľal na zaistovaní čs. hraníc. Po vojne postupne pôsobil vo vel. funkciách v rámci tank. vojska čs. brannej moci – okrem iného aj ako vel. 11. tank. brigády vo Vyškove, náč. oddelenia operačnej a bojovej prípravy tank. a mechanizovaného vojska 1. VO (1951 – 1958) a vel. tank. strelníc vo Vojenskom výcvikovom priestore Mimoň. Od septembra 1960 učiteľ na voj. katedre SVŠT v Bratislave, od januára 1968 vedúci učebnej skupiny tankovej veliteľskej vojenskej katedry. Do zálohy bol preradený 1. 3. 1969. V rámci čs. armády dosiahol hodnosť plk. tank. (19. 6. 1954).

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1945), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Za zásluhy o obranu vlasti (1955), Rad Červenej hviezdy (1969).

Literatúra a pramene: VELAN, H.: O vzniku a pôsobení povstaleckých pancierových vlakov. In: Sborník Nad Tatrou sa blýska ... Praha – Bratislava, Naše vojsko 1946, s. 167–172; KMEŤ, L.: Povstalecké pancierové vlaky. Zvolen 1974; BOSÁK, P.: Obrana prechodov na Banskú Bystricu pri Čremošnom. In: HaV, č. 6, 1977, s. 86–101; KULAŠÍK, K.: Pancierové vlaky

v Slovenskom národnom povstaní. In: Zborník Múzea SNP, 5, Martin 1980, s. 159–167; ESNP, s. 117; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; LOBÍK, J.: Spomienky na SNP v Turci. Martin 1994; VOČSO, s. 64–65 KLUBERT, T.: Obrnené jednotky v Slovenskom národnom povstaní. Nové Mesto nad Váhom 2007. – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL; VA–CR Trnava – KmL Martina Ďuriša-Rubanského; VHA Bratislava – spomienky M. Ďuriša-Rubanského, ŠZ X-138, 472, 489–490.

(A. Maskalík)

ENGEL, František

major
náčelník zdravotnej služby 1. čs. armádneho zboru v ZSSR (MUDr.)

*8. 3. 1909 Kežmarok

†16. 7. 1972 Rabyň, okr. Měříň

Absolvent gymnázia v Kežmarku a fakulty všeobecného lekárstva pražskej Karlovej univerzity (1930 – 1934). Po absolvovaní ŠDZ zdravotníctva a lekárstva v Prahe (1934 – 1936) pôsobil ako chirurg – záložný dôst. v rámci posádok na Podkarpatskej Rusi. Po rozpade ČSR emigroval do Poľska a v októbri 1939 do ZSSR, kde počas nasledujúcich necelých troch rokov pokračoval vo vykonávaní lekárskej praxe. Vo februári 1942 sa pridol k čs. vojenskej jednotke v Buzuluku, 1. júla 1942 bol povýšený na por. zdrav v zálohe a menovaný za vel. zdrav. čaty 1. čs. samostatného pr. v ZSSR. V priebehu organizácie čs. voj. jednotiek v ZSSR prešiel počas vojny všetkými velit. funkciami zdrav. služby – od januára 1943 šéflekar praporu, od júla 1943 vel. zdravotníckej rot, od februára 1944 šéflekar 1. čs. samostatnej brig., od júla 1944 vel. zdravotného pr., od januára 1945 šéflekar 1. čs. arm. zboru, resp. náč. jeho zdravotnej služby. Koncom februára 1945 bol povýšený na mjr. zdrav. v zálohe. Po vojne postupne prednosta zdrav. služby VO 1 v Prahe, prednosta liečebného oddelenia zdravotníckeho odboru MNO. 1. augusta 1946 bol prijatý za vojaka z povolania. Po absolvovaní Vojenskej lekárskej akadémie v Leningrade bol 1. decembra 1949 menovaný za brig. gen.(1. októbra 1966 generálporučík). Od roku 1959 náč. Ústrednej vojenskej nemocnice v Prahe. Do zálohy bol preložený v auguste 1970, v civile zostal pracovať ako lekár.

Vyznamenania: 5x Československý vojnový kríž 1939 (1943, 1944, 1944, 1944, 1945), Orden Otečestvennoj vojny 2-oj stepeni (1944), sov. Za pobedu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne v 1941 – 1945 gg. (1945), sov. Za osvoboždenie Prahi (1945), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (1945), Orden Krasnoj zvezdy (1946), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), juhosl. Orden partizanske zvezde II. red. (1946), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), rumun. Ordinul Coroana României cu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara (1947).

Literatúra a pramene: VOČSO, s. 66. – ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 42–43; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 172. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a KML.

(A. Maskalík)

ENGELBRECHT, Erwin

generál delostrelectva Wehrmachtu koncom augusta a začiatkom septembra 1939 náčelník nemeckého styčného veliteľa pri veliteľstve slovenskej poľnej armády (od 2. 9. Slovenskom armádnom veliteľstve)

*12. 11. 1891 Wildpark, oblasť Postupim
†8. 4. 1964 Mníchov

Od roku 1910 do roku 1914 pôsobil v 2. dolnosliezskom poľnom dpl. 41 cisárskeho p. vojska. V roku 1911 bol povýšený na por. Po vypuknutí 1. svetovej vojny odišiel so svojím pl. na front, kde pôsobil ako ordonančný dôst. V roku 1915 bol povýšený na npor. Od februára 1917 do augusta 1918 pôsobil ako pobočník vel. del. 102. Do konca vojny krátko pôsobil aj pri ďalších jednotkách. V auguste 1918 bol povýšený na kpt. Po skončení vojny bol prijatý do novovzniknutého Reichsheeru (pešie jednotky Reichsheeru). Vzhľadom na obmedzený počet vojakov novej brannej moci bol preložený k jazd. Najsťor však slúžil pri Wehrkreis-kommande VI. Od januára 1921 pôsobil ako kpt. jazd. pri 8. jazd. pl. Od roku 1922 slúžil ako plukovní adjutant. Od jesene 1923 opäť vykonával štábne funkcie. Od októbra 1924 bol pridelený na štáb 1. div. kavalérie. V roku 1928 bol preložený k 9. jazd. pl. ako vel. 3. eskadrony v Beeskowe. Od októbra 1930 pôsobil v štábe 1. div. Reichsheeru. V novembri 1930 bol povýšený na mjr. V októbri 1931 bol zaradený do 2. eskadrony 6. jazd. pl., do roku 1933 však ešte zostal na štábe div. V roku 1933 bol povýšený na pplk. V roku 1935 nastúpil na ríšske ministerstvo obrany (neskôr ministerstvo vojny). V máji toho roku bol povýšený na plk. V máji 1937 sa stal vel. úradovne pozemného vojska 11 (Heeresdienststelle) v Heidelbergu. Po jej premenovaní bol v novembri 1938 menovaný za vel. úradovne pozemného vojska 30 v Krems (dolné Rakúsko). V tejto funkcii bol v januári 1939 menovaný na genmjr. V súvislosti s mobilizáciou proti Poľsku v roku 1939 bol menovaný za náč. velit. úseku ochrany hranice 30 (Grenzschutz-Abschnitt-Kommando 30). podieľal sa na obsadzovaní územia ochranného pásma vytvoreného na západnom Slovensku na základe ochrannej zmluvy s Nemeckou ríšou z 23. 3. 1939. 29. 8. 1939 bol vymenovaný za náč. nem. styčného velit. pri velit. slov. poľnej arm. Tá sa spolu s nem. arm. zúčastnila útoku na Poľsko v septembri 1939. E. bol zodpovedný za prenos rozkazov z úrovne velenia 14. nem. arm. pre podriadené slov. jednotky (3 pešie divízie a RS). V čase neprítomnosti ministra národnej obrany gen. → F. Čatloša velil podľa jeho inštrukcií slov. poľným jednotkám. 9. 9. sa stal vel. armádného velit. stanovišťa (Armee Befehlstelle) v Prešove pre 56. a 57. rezervnú div., ktoré sa práve presúvali na Slovensko, odkiaľ mali útočiť ďalej do poľ. vnútrozemia. V tejto funkcii podliehal priamo vel. 14. arm. Napriek tomu, že prítomnosť slov. arm. v poli sa stávala nadbytočnou, E. ešte 10. 9. súhlasil s iniciatívou jej velenia a akceptoval postup 3. div. do poľ. pohraničia na všeobecnom smere Medzilaborce – Sanok. Poľ. jednotky odtiaľ totiž pod nem. tlakom ustupovali. Úmysel velenia 3. div. postupovať až do samotného mesta Sanok však už neodobril. Po skončení vojny proti Poľsku bol menovaný za vel. náhradných oddielov 2/III (Ersatztruppen). V októbri 1939 sa stal vel. 163. pd. Zúčastnil sa s ňou ťaženia do Nórska. 1. novembra 1940 bol povýšený na genpor. Div. velil do júna 1942 a zúčastnil sa s ňou aj ťaženia proti ZSSR. V lete 1942 prevzal vyššie vel. pre zvláštne použitie XXXIII (Höhere Kommando z.b.V.) v Nórsku. 1. 9. 1942 bol povýšený na gen. del. Následne po reorganizácii sa z jeho podriadených zložiek vytvoril XXXIII. arm. zbor, ktorému velil až do konca roku 1943.

V júni 1944 bol E. vybraný za nástupcu nem. gen. pri slov. MNO

genpor. → F. Schliepera. Do funkcie ho presadzoval samotný náč. OKW poľný maršal W. Keitel. Jeho kandidatúra však narazila na odpor na slov. strane, keďže bol považovaný za príliš energického. Samotný slov. minister národnej obrany gen. I. tr. → F. Čatloš, naopak, presadzoval gen. → Keipera, ktorého však Keitel nepovažoval za dostatočne zdatného odborníka. Podľa správy veľvyslancu v nem. Zahraničnom úrade K. Rittersa zo 17. júna 1944 bol Engelbrecht do svojej novej funkcie už aj vymenovaný. Nakoniec ju však získal gen. tank. vojsk → A. von Hubicki. V polovici septembra 1944 bol postavený do čela vyššieho velit. Saarpfalz. Po vojne bol do roku 1947 v zajatí.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1914), nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (1917), Ritterkreuz des Königlich Preußischen Hausordens von Hohenzollern mit Schwertern (jún 1918).

Literatúra a pramene: BAKA, I.: Slovenská republika a nacistická agresia proti Poľsku. Bratislava 2006; BAKA, I.: Udzial Słowacji w agresji na Polskę w 1939 roku. Warszawa 2010; HUBENÁK, L.: Politika nemeckej ochrannej zóny na Slovensku roku 1939. In: Sborník archivních prací, roč. 17, 1967, č. 2, s. 318 – 409; PREČAN, V. (ed.): Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko 1944. Dokumenty. Bratislava 1970, dokument číslo 37, s. 105 – 106; dokument číslo 38, s. 106 – 107. – www.geocities.com/~orion47/-AXIS BIOGRAPHICAL RESEARCH and apolitical history site; www.lexikon-der-wehrmacht.de.

(I. Baka)

ENGLER, Samuel Ľudovít
podplukovník Pracovného sboru
veliteľ pracovného práporu 2

20. 9. 1892 Klenovec, okr. Rimavská
Sobota
??

Pred 1. svetovou vojnou absolvoval Vyššiu priemyselnú školu v Košiciach. V roku 1913 bol odvedený do rakúsko-uhorskej armády. V jej rámci absolvoval ŠDZ v Sarajeve v trvaní 10 mesiacov a dvojmesačný kurz del. pozorovateľov. E. sa aktívne zúčastnil 1. svetovej vojny, počas ktorej pôsobil najmä ako del. pozorovateľ, pričom bol aj viackrát vyznamenaný. 21. 3. 1939 reaktivovaný a prijatý do slov. armády. V prvej etape svojho pôsobenia v slovenskej armáde E. v rokoch 1939 – 1940 bol vel. sam. práporu I. Neskôr zastával funkciu vel. pr. pri p. pl. 9 a rovnakú funkciu pri p. pl. 4. Na mjr. pech. bol E. povýšený 1. 1. 1940. V roku 1941 krátky čas pôsobil pri p. pl. 6. Po vypuknutí vojny so ZSSR prevelený na front. Tu bol pridelený ako dôst. k niekoľkým velit. útvarom, pričom pôsobil aj pri p. pl. 102 ZD (krycí názov „Oceľ“). Po návrate z frontu bol E. od 1. 10. 1941 preraďovaný k PSb, k Západnej pracovnej skupine. Pôsobil vo funkcii prednostu veliteľského úradu PSb, ako vel. pracovného pr. 2 a okrem toho v PSb zastával aj ďalšie funkcie. Zrejme v roku 1942 povýšený na pplk. pech, neskôr na pplk. PSb. E. pred Povstaním slúžil pri 3. pluku TSb. Počas služby v slovenskej armáde zrejme nebol vyznamenaný. Pravdepodobne sa zúčastnil SNP, nakoľko v decembri 1944 bolo v tejto súvislosti na E. podané trestné oznámenie, ktoré podpísal veliteľ PSb. NO → J. Kručko. Po oslobodení ČSR naďalej pôsobil ako dôst. v čs. armáde. V roku 1947 Veliteľstvo VO 4 v Bratislave nariadilo viesť voči E. disciplinárne konanie pre niektoré jeho aktivity súvisiace so službou v slovenskej armáde. Jeho ďalšie osudy nateraz nie sú známe.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: KORČEK, J.: Vojensky organizované pracovné formácie v pôsobnosti MNO a MV Slovenskej republiky 1942 – 1945. In: Pracovné jednotky a útvary slovenskej armády 1939 – 1945, VI. robotný prápor. Bratislava 1995, s. 44, 54, 71. – VHA Bratislava, fond VO 4, šk. č. 20. – VHA Bratislava, fond MNO dôverné 1940, šk. č. 24. – VHA Bratislava, fond MNO dôverné 1940, šk. č. 26. – VHA Bratislava, fond Pracovný zbor 1941, šk. č. 62. – VHA Bratislava, fond Pracovný zbor 1942, šk. č. 88. – VHA Bratislava, fond Pracovný zbor 1941, šk. č. 144.

(P. Chorvát)

FAJNOR, Ivan Bohumil

major jazdeckva
vel. II. eskadróny Zmiešaného priezvedného oddielu ZD

* 5. 7. 1902 Praha
† 1. 1. 1943 Ovruch

Po absolvovaní VA v Hraniciach na Morave bol v októbri 1921 povýšený na por. a prevelený k jazd. pl. 3 v Nových Zámkoch. Už v novembri tohto roku odišiel na stáž do juhosl. arm., kde bol pridelený k jazd. p. pl. Koncom júna 1922 nastúpil ako frekventant do strel. školy v Sarajeve, ktorú však pre chorobu neukončil. V decembri 1922 sa vrátil zo stáže k jazd. pl. 2 v Olomouci, kde vykonával funkciu vel. čaty. V decembri 1925 bol preložený k jazd. pl. 10 v Berehove a koncom júla 1930 k jazd. pl. 7 v Hodoníne, kde vykonával funkciu vel. čaty a určitý čas aj vel. eskadróny. V októbri 1928 bol povýšený na npor., v októbri 1931 na kpt. V roku 1934 bol preložený do výslužby ako nespôsobilý poľnej služby. Po vzniku Slov. štátu sa dobrovoľne prihlásil do slov. arm., kde bol reaktivovaný v hodnosti stot. jazd. Podieľal sa na reorganizácii jazd. v Bratislave a neskôr slúžil ako ZV JPO 3 v Michalovciach. V októbri sa stal v rámci tohto oddielu vel. tech. eskadróny v Michalovciach. Medzitým počas vojny proti Poľsku velil 1. eskadrónou JPO 3 RS. Nakrátko bol vel. JPO 3 – B útvaru, ktorý sa vytvoril počas mobilizácie v septembri 1939. V novembri 1939 sa stal vel. poddôstojníckej školy v Michalovciach a v januári vel. výcvikovej eskadróny v Humennom. Od marca 1940 bol prednostom remontníckej správy VDO 3 v Prešove. 1. júla 1941 bol povýšený na mjr. Vo februári 1942 sa stal vel. záchytnej stanice v Devínskej Novej Vsi. V marci 1942 sa stal vel. rekreačného strediska na Smrekovici. V auguste 1942 odišiel na východný front k ZD, kde velil eskadrónou SPO s posádkou v Chojníkach (juhovýchodný cíp Bieloruska).

Ako vel. sk. SPO (II. eskadróna posilnená čatou I. eskadróny, družstvom ťažkých guľometov a 4 obrnenými autami OA vz. 30) riadil neúspešnú vyčistovaciu protipartizánsku akciu proti mestečku Lojev. V týchto bojoch stratil veľa vojakov, nadriadenými však bol hodnotený kladne, najmä za spôsob akým sa mu z boja podarilo ustúpiť. 15. 11. 1942 sa zúčastnil úspešných obranných bojov v samotných Chojníkach, ktoré prepadli partizáni plk. A. N. Saburova. So svojou II. eskadrónou prerazil obklúčenie a nadviazal spojenie s velit. budovou. V decembri sa spolu so svojím oddielom presťahoval do Ovrucha. Ako vel. slov. útočnej sk. (I. cyklistická eskadróna od SPO, II/101 p. pr., čata 7/31 del. bat., pionierska čata) sa zúčastnil útoku na obec Salizovka 31. 12. 1942 proti štábu partizánskeho Žitomírskeho zväzku plk. A. N. Saburova. Osudným sa mu stala osobná iniciatíva, keď útočil spolu so svojimi vojakmi v prvých radoch. V blízkosti jedného bunkra zavadil o drôtené

prekážky, pričom partizáni po ňom hodili granát a ťažko ho zranili na krku. Na druhý deň na ceste do poľnej nemocnice v Ovruči zraneniam podľahol. Bol to hodnosťou najvyšší dôstojník ZD, ktorý padol v boji s partizánmi.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska (?), Za hrdinstvo 3. stupňa (?), Za hrdinstvo 2. stupňa (in memoriam) (?), Eisernes Kreuz 2. Klasse (in memoriam) (?).

Literatúra a pramene: MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II. (1941 – 1944). Zaisťovacia divízia a železniční pionieri. Banská Bystrica 2008. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL.

(I. Baka)

FAJTL, František

major letectva
veliteľ 1. čs. stíhacieho pluku v ZSSR

*20. 8. 1912 Donín, okr. Louny
† 4. 10. 2006 Praha

Po absolvovaní meštianskej školy pokračoval v štúdiu na obchodnej akadémii v Tepliciach – Šanov, ktorú ukončil maturitnou skúškou 24. 6. 1932.

1. 10. 1932 F. prezentovali ako nováčika na vykonanie prezenčnej služby. Bolo mu priznané postavenie frekventanta. Od októbra 1932 do septembra 1933 bol frekventantom ŠDPZ 1. div. v Prahe. Od septembra 1933 do júna 1935 bol zaradený ako voj. akademik do VA v Hraniciach, s určením na výchovu dôst. let. z povolania. 1. 7. 1935 F. menovali na por. let., pilota-letca a zaradili do letky 5 let. pl. 2 v Olomouci. V období od 3. 1. 1936 do 29. 6. 1936 F. absolvoval aplikačný kurz pre dôst. let. v Prostějove. Po návrate z kurzu sa vrátil k letke 5 let. pl. 2. Od 19. 10. 1936 ho ustanovili za pobočníka vel. I. perute let. pl. 2. Od 1. 4. 1938 sa stal 1. dôst. letky 5. V tejto funkcii zotrval do 14. 8. 1938, keď ho premiestnili k 63. letke s určením za 1. dôst. letky. V tomto období bol už menovaný za poľného pilota-letca (1. 3. 1937), pozorovateľa-letca (1. 7. 1936) a poľného pozorovateľa letca (1. 4. 1938). Taktiež si postupne zvýšil let. kvalifikáciu absolvovaním kurzu lietania počas noci v Olomouci (1937) a kurzu pre pilotov stíhacích lietadiel v Prostějove (1938). K stíhacím letcom ho určili od 1. 9. 1938. Krátko pred rozpadom Č-SR F. určili aj k letcom ustanoveným na lietanie počas noci (1. 3. 1939). Po rozpade Č-SR a vzniku Slov. štátu a Protektorátu Čechy a Morava odišiel do čs. zahraničného odboja. 11. 6. 1939 prešiel do Poľska, kde ho 24. 6. 1939 prezentovali v čs. voj. skupine v Krakove. Po pobyte v tábore v Bronowiciach ho previezli do Gdynie. Odtiaľ F. s ďalšími čs. letcami presunuli loďou do Francúzska, kde transport dorazil 31. 7. 1939. 7. 10. 1939 F. formálne prijali do franc. Cudzineckej légie ako Sergeanta. O 3 dni neskôr sa presunul na základňu Avord, 15. 1. 1940 bol odoslaný do Chartres, kde mal dokončiť stíhací výcvik. Na tejto let. základni sa dočkal nielen vrátenia dôst. hodnosti, ale aj povýšenia na npor. let. (1. 5. 1940). Po začiatku nem. západného ťaženia ho 27. 5. 1940 odoslali na front ako vel. 3-členného roja ku GC III/9 na letisku Lyon – Satolas, odtiaľ 6. 6. 1940 ku GC III/7 na letisko Colomniers pri Paríži. Nakoniec sa 17. 6. 1940 pridal k 1. čs. stíhacej letke zriadenej pri GC I/6. Po odovzdaní lietadiel v Bergeracu odišiel s ďalšími čs. letcami do prístavu Port Vendres, odkiaľ 24. 6. 1940 odplával na lodi do sev. Afriky. Z Casablancu sa presunul do Gibraltáru a následne do Liverpoolu (12. 7. 1940). F. po pobyte

v karanténnom tábore v Cholmondeley Park dňa 27. 6. 1940 odoslali do čs. let. depotu v Cosforde, kde ho 2. 8. 1940 prijali do RAF VR v brit. dôst. hodnosti P/O. O 4 dni neskôr sa stal príslušníkom 310. čs. stíh. perute. Pre prebytok letcov pri tejto peruti absolvoval operačný výcvik v rámci 6. OTU v Sutton Bridge v čase od 17. 8. do 9. 9. 1940. O deň neskôr bol premiestnený k brit. 1. stíhacej peruti. 15. 9. 1940 F. premiestnili k 17. stíhacej peruti. F. sa v rámci týchto let. jednotiek zúčastnil let. bitky o Britániu. Počas nej sa podieľal na 2 zostreloch nepriateľských lietadiel a vážnom poškodení ďalšieho. Pri 17. stíhacej peruti zotrval až do 25. 5. 1941, keď ho premiestnili k 313. čs. stíhacej peruti. Po sformovaní a výcviku na lietadlách Spitfire sa F. ako príslušník 313. čs. stíhacej perute zapojil do boj. činnosti v rámci Portreathského a Hornchurchského krídla. Počas nastávajúcich let. operácií zostrelil 2 nepriateľské lietadlá a jedno poškodil. 1. 9. 1941 F. povýšili na brit. F/Lt a 28. 10. 1941 na čs. kpt. let. Od 15. 12. 1941 vel. A-letky 313. čs. stíh. perute. 27. 4. 1942 F. ustanovili za vel. brit. 122. stíh. perute. F. sa tak stal prvým čs. dôstojníkom, ktorému zverili vel. brit. stíhacej perute. Ako vel. perute sa naďalej zúčastňoval na boj. letoch nad okupovanou Európou. 5. 5. 1942 bol pri jednom z týchto boj. letov zostrelený nepriateľským stíhačom. S lietadlom núdzovo pristál pri Hardiforte a po dramatických okamžikoch a za pomoci miestnych vlastencov a krajanov žijúcich vo Francúzsku sa mu podarilo ujsť. Prešiel najskôr do neokupovanej časti Francúzska, potom do Španielska, kde bol však 4. 6. 1942 zaistený miestnymi bezpečnostnými orgánmi a následne uväznený. Na zásah brit. konzula F. 13. 8. 1942 prepustili. Po prechode do brit. Gibraltáru F. letecky odtransportovali do Veľkej Británie, kde dorazil 21. 8. 1942. Po zdrav. dovolenke sa stal príslušníkom IČL v Londýne, kde pôsobil ako styčný dôst. 25. 9. 1942 F. prideliť na vel. 11. skupiny Fighter Command. Od 2. 10. 1942 pôsobil ako čs. styčný dôstojník pri 10. skupine Fighter Command. Dňa 1. 5. 1943 F. povýšili na čs. škpt. let. a 15. 6. 1943 na brit. W/C ako čs. spoluveliteľ let. základní, z ktorých operovali čs. stíhacie let. perute. Túto funkciu vykonával na základniach Churchstanton (od 15. 6. 1943), Skeabrea (od 24. 6. 1943) a Ibsley (od 22. 9. 1943). 27. 9. 1943 F. ustanovili za vel. 313. čs. stíhacej perute. Podľa brit. predpisov sa vzdal hodnosti Wing Commander a opätovne ho vymenovali za S/L. Vo funkcii vel. 313. čs. stíhacej perute zotrval až do 31. 1. 1944, keď F. prepustili zo zväzku RAF VR. Medzitým, najneskôr však 19. 11. 1943, F. predbežne ustanovili za vel. čs. stíhacej perute, ktorá mala byť vyslaná do ZSSR. F. opustil V. Britániu dňa 21. 2. 1944 spoločne s 20 čs. pilotmi a jedným dôstojníkom pozemnej služby. Po príchode do ZSSR vytvorili 128. čs. sam. stíhaciu let. peruť v ZSSR (3. 5. 1944). 1. 6. 1944 bola táto čs. let. jednotka reorganizovaná na 1. čs. stíhací let. pl. v ZSSR. F. velil tejto let. jednotke až do konca vojny. Počas tohto obdobia sa s let. pl. pod jeho velením zúčastnil bojov v SNP a bojov o Moravskú bránu. F. počas vojny nalietal dovedna 275 oper. hodín (15 h – Francúzsko; 240 h – V. Británia; 20 h – ZSSR). Vojnu ukončil v hodnosti mjr. let. (s účinnosťou od 1. 11. 1944).

Po vojne pôsobil vo funkcii veliteľa let. pl. do 31. 8. 1945. Následne ho prideliť k 1. odd. veliteľstva let. HŠ, kde bol do 15. 10. 1945, keď nastúpil ako poslucháč do III. roč. VŠV v Prahe, ktorú absolvoval už ako pplk. let. (1. 3. 1946) 22. 8. 1946. Nasledujúcim dňom F. ustanovili za dočasného ZV 1. let. divízie. Okrem plnenia služobných povinností sa zapojil do činnosti Svazu letců ČSR. V r. 1945 sa stal jeho predsedom. Po zrámcovaní divízie sa dňom 31. 3. 1946 stal profesorom let. na VŠV v Prahe. Po nástupe KS k moci po februári 1948 patril medzi tých vojakov, ktorých nový režim považoval za nepriateľov. 1. 2. 1949 bol odoslaný na zvláštnu dovolenku, 1. 5. 1949 na dovolenku s čakaním a 1. 11. 1949 ho dali do výslužby a premiestnili k VO 1. Po prepustení z arm. najskôr pracoval ako pomocný archivár v Národnom technickom múzeu v Prahe. Už 10. 1. 1950 zatknutý a odveze-

ný do TNP na Mírove, kde strávil 16 mesiacov. V tomto období ho degradovali na voj. v zál. Po prepustení z TNP (11. 6. 1951) začal pracovať ako pomocný robotník v Stavebnom podniku Betona, potom prešiel do Združeného komunálneho podniku Beroun, kde postupne zastával prac. pozície skladník, pokladník, účtovník, vedúci účtovnej evidencie. V r. 1964 ho čiastočne rehabilitovali. F. bola nielen vrátená voj. hodnosť plk. let., ale ho povýšili na plk. let. V r. 1965 v rámci rehabilitácie nastúpil do Štátnej let. inšpekcie ako sam. inšpektor let. nehôd. V r. 1968 sa pokúšal obnoviť činnosť Svazu letcov ČSR. Tento zámer ukončila agresia vojsk Varšavskej zmluvy. Po novembri 1989 sa zaslúžil o obnovenie Svazu letcov ČSFR. V decembri 1989 zvolený za predsedu Združenia zahraničných letcov. 1. 5. 1990 bol povýšený na genmjr. v. v., 8. 5. 2002 na genpor. v. v.

Vyznamenania: 4 x Československý vojnový kríž 1939 (2 x 1942, 2 x 1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1941, 1943), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (1941, 1945), brit. Distinguished Flying Cross (1942), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom Fr., V. B., ZSSR (?), Rad SNP I. stupňa (1945), sov. Za pobeďu nad Germanijou vo Veľkej Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1946), juhosl. Orden Partizanske zvezde 3. st. (1946), Rad červenej hviezdy (1965), Rad červenej zástavy (1985), franc. Croix de Guerre avec palme, Legion de Honneur au grade de Chevalier (1994), Československý vojenský Rad bieleho leva (?) Za víťazstvo II. stupňa (2004), brit. The 1939-1945 Star with Britain Clasp (?), brit. Air Crew Europe Star (?), rumun. Ordinul Coroana Romaniei (?).

Literatúra a pramene: ESNP, s. 122-123; RAJLICH, J.: Na nebi sladké Francie. 1. a 2. časť. Praha 1998; RAJLICH, J.: Na nebi hrdého Albionu. 1. časť. Praha 1999; RAJLICH, J.: Na nebi hrdého Albionu. 2. časť. Cheb 2000; RAJLICH, J.: Na nebi hrdého Albionu. 3. časť. Cheb 2002; RAJLICH, J.: Na nebi hrdého Albionu. 4. časť. Cheb 2002; RAJLICH, J.: Na nebi hrdého Albionu. 5. časť. Cheb 2003; VOČSO, s. 67-69. – VÚA-VHA Praha, f. KvL.

(P. Šumichrast)

FEDÁK, Ján

kapitán pechoty
veliteľ pešieho práporu „Astra“ 1. čs.
armády na Slovensku

* 11. 7. 1912 Cejkov, okr. Trebišov
† 30. 11. 1944 Dolná Lehota, okr. Banská Bystrica

V Michalovciach vyštudoval gymnázium (1924 – 1932), odvedený bol v júli 1934. Absolvoval ŠDP v Levoči (1935 – 1937). V občianskom živote pracoval ako pomocný učiteľ.

Do činnnej služby bol znovu povolán v marci 1939 počas maď. vpádu na východné Slovensko. Za dôst. z povolania bol prijatý 31. 7. 1939, keď bol dočasne ustanovený za vel. 12. p. roty. V októbri 1939 bol premiestnený k p. pl. 8 do Humenného ako vozatajský a plynový dôst. pluku. 1. 8. 1940 bol povýšený na npor. pech. Za ťaženia proti ZSSR (30. 7. 1941 – 29. 5. 1942) bol pri svojej prvej účasti najprv vel. 7. p. roty, ktorý bojoval v rámci RD, od januára 1942 pôsobil aj ako vel. mínometnej čaty. Pri svojom druhom pobyte na východnom fronte (4. 7. 1943 – 22. 3. 1944) pôsobil znovu ako vel. p. roty, avšak už v hodnosti stot. pech. (povýšený k 1. 7. 1943). Po reorganizácii RD pôsobil v rámci 1. pd na južnej Ukrajine, kde sa podieľal na budovaní obranných postavení pre Wehrmacht pri Nikolajevu a Odese. V prestávke medzitým vykonával rutinnú posádkovú službu v rámci p. pl. 5 a 6. Od 20. 4. 1944 pôsobil v Le-

voči ako ZV náhradného pr. a súčasne zbrojný, chemický a vozatajský dôst. pr., neskôr vel. pr. a posádkový vel. Počítalo sa s ním ako s prideleným dôst. voj. dopravy priamo na MNO v Bratislave, avšak vypuklo SNP. VÚ ho medzitým určilo za povstaleckého vel. levočskej posádky s úlohou organizovať tamojšie prípravy Povstania. Vinou jeho nerozhodnosti a váhavosti však neboli urobené žiadne prípravy na obranu. 30. 8. 1944 akceptoval výzvu VÚ a pridral sa k Povstaniu. Vojakom nariadil zakročiť proti protipovstaleckým výčinom nem. obyvateľstva v okolí (Ľubica, Huncovce) a v noci nechal tiež zaistiť niekoľko miestnych exponovaných fašistov. Podobným postupom sa usiloval prekonať kolísanie vojakov a časti dôst. posádky. Následne vyhlásil mobilizáciu a dohliadal na formovanie boj. jednotiek. Ešte v ten deň sa spoločne s vyčlenenými oddielmi popradskej posádky neúspešne pokúšal zaútočiť na Kežmarok, keď bol odrazený polovojenskými jednotkami miestnych Nemcov. Pod tlakom rýchleho postupu nem. jednotiek k mestu následne nezvládol situáciu, a tak v noci na 1. 9. 1944 nastala hromadná dezercia vojakov. Sám opustil mesto a odišiel na povstalecké územie, aby sa dal do služieb veleniu 1. čs. armády. V polovici septembra 1944 bol pridelený k telegrafnej čate I. TS, od 1. 10. 1944 ako vel. samostatne operujúceho pr. II. TS „Astra“ pomáhal spevniť obranu Horehronia. Osobne riadil akciu z 9. 10. 1944, výsledkom ktorej bolo vytlačenie nepriateľských jednotiek z Mlyniak až za Važec. V tom čase súčasne zastával aj post vel. posádky v Dobšinej. Neskôr slúžil ako pracovník štábu II. TS. V období 20. – 21. 10. 1944 zasiahol do neúspešných bojov o Červenú skalu a Muráň, po ktorých viedol ústupové boje k Helpe. Od novembra 1944 príslušník 2. čs. part. brigády „Za slobodu Slovanov“. Bojoval v zadnej časti Poľany, v dolinách Ľubietovského Vepra, odkiaľ sa s partizánmi viackrát pokúšal dostať z obklúčenia. Padol v boji s fašistickými okupantmi neďaleko Brezna n/Hronom pri Dolnej Lehote. Vo februári 1947 bol povýšený na mjr. pech. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom Javorina (1939), Za hrdinstvo III. st. (1941), Za hrdinstvo II. st. (1941), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945).

Literatúra a pramene: FRICH, V.: Levočská posádka v povstaní. In: S ohňom v srdci. Bratislava 1962; ES 2, s. 72; ŠIMUNIC, P.: Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny prvej československej armády na Slovensku. In: Zborník Múzea SNP, č. 8, roč. 1983, Martin, s. 55–95; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; ESNP, s. 124; SBS 2, s. 61; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Banská Bystrica – Bratislava 1994; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg.; VOČSO, s. 70. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(A. Maskalík)

FEJA, Štefan

major delostrelectva
v čase SNP zástupca veliteľa obranného
úseku Biely Potok VI. taktickej skupiny

* 29. 4. 1915 Lokca, okr. Námestovo
† ??

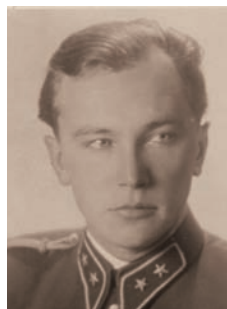
Po skončení 8 tried reálneho gymnázia s vyučovacím jazykom slov. v Levoči bol v r. 1935 pri dobrovoľnom odvode 15. 7. 1935 odve-

dený na 24 mesiacov činnnej služby a zaradený na vykonanie prezenčnej služby k 5. bat. dpl. 11 do Košíc. Po skončení prezenčnej služby v hodnosti des. ašp. 30. 9. 1937 nastúpil na VA do Hraníc na Morave. V priebehu VA bol 1. 1. 1938 menovaný do hodnosti ppor. del. v zál. Dňa 14. 8. 1938 ukončil VA, povýšený do hodnosti por. del. a pridelený k 1/81 bat. na funkciu vel. č. v Kostelci n/Orlicí. Na základe Výnosu MNO bol 3. 1. 1939 vyslaný do aplikačného kurzu pre por. zbraní do VA v Hraniciach. Po skončení kurzu 19. 3. 1939 vykonával voj. službu v rôznych voj. posádkach na rôznych funkciách. Po premiestnení do Spišskej Novej Vsi k vel. zboru bol ustanovený do funkcie vel. vozat. eskadrony 14. drag. pl., 16. 5. 1939 bol premiestnený do Ružomberka a tam zastával nasledujúce funkcie: vel. 4. bat. a od 1. 6. do 1. 8. 1939 vel. II. oddielu dpl. 52. Od 1. 8. 1939 do 16. 8. 1939 absolvoval vo Vojenskom tábore Lešť orientačný kurz a od 16. 8. 1939 do 1. 2. 1940 bol vel. náhradného oddielu del. pl. 52 v Nitre a od 1. 2. 1940 do 22. 9. 1940 vel. 3. rámcovej bat., učiteľ v poddôstojníckej škole. Dňom 1. 8. 1940 bol povýšený do hodnosti npor. del. Od 22. 9. do 15. 10. 1940 absolvoval inštruktorský kurz v 1/1 bat. v Bratislave a po skončení bol vel. 3/3 bat. v dpl 2 v Ružomberku. Od 28. 6. 1941 až do 14. 2. 1942 sa zúčastnil poľného ťaženia proti ZSSR (Ukrajina) vo funkcii vel. 3/32 a 3/31 bat. Po návrate v posádke Ružomberok od 14. 2. 1940 do 21. 6. 1944 slúžil v rôznych funkciách, a to: vel. 7/2 bat. (14. 2. 1942 – 9. 4. 1942), vel. náhradného oddielu (9. 4. – 15. 12. 1940), pobočník vel. náhradného oddielu (15. 12. 1943 – 10. 8. 1943), dočasný vel. náhradného oddielu (10. 8. 1944 – 21. 6. 1944), mobilizačný referent náhradného oddielu (15. 9. 1943 – 21. 6. 1944), vel. náhradného oddielu a posádkový dôst. (21. 6. 1944 – 29. 8. 1944). V priebehu voj. služby bol 1. 7. 1943 povýšený do hodnosti stot. del. Od r. 1939 nadviazal spojenie s ilegálnymi pracovníkmi, ktorým pomáhal pri úteku za hranice. Po rozbití ČSR a po vzniku Slovenského štátu v mesiaci apríl 1939 organizoval odbojovú činnosť proti HG v Ružomberku. Pred vypuknutím SNP nadviazal spojenie s part. a organizoval miestne povstanie v posádke Ružomberok. Aktívne sa zapojil do SNP a dňom 29. 8. 1944 bol prezentovaný do 1. čs. arm. a od 29. 8. 1944 do 6. 9. 1944 zastával funkciu ZV posádky Ružomberok. Od 6. 9. 1944 do 28. 10. 1944 bol ZV del. úseku VI. TS skupiny v priestore Biely Potok-Korytnica. V dôsledku čiastočného potlačenia SNP odišiel do hôr k 4. part. brig. Dňom 15. 12. 1944 mu bola prepočítaná hodnosť škpt. a mjr. part. a bol ustanovený za vel. 1. part. práporu a následne za vel. 1. pluku 4. čs. part. brigády v priestore pôsobenia Nízke Tatry-Chabenec. Dňa 29. 3. 1945 bol prezentovaný do 1. čs. arm. zboru v ZSSR v Poprade, 8. 4. 1945 bol pridelený k štábu part. hnutia 4. UF a 1. 5. 1945 bol povýšený do hodnosti mjr. del. Po vojne od 19. 5. 1945 do 1. 4. 1946 bol pridelený k Povereníctvu vnútra na funkciu prednostu politického oddelenia v Bratislave v hodnosti mjr. Národnej bezpečnosti. Dňom 1. 4. 1947 bol pridelený 1. oddeleniu del. VO 4. V r. 1955 absolvoval VA KG a bol zaradený na funkciu staršieho učiteľa, vedúceho skupiny katedry všeobecnej taktiky, vel. katedry VAAZ Brno. V priebehu voj. služby bol povýšený do hodnosti podplukovníka a 29. 4. 1954 do hodnosti plk. V období rokov 1962 až 1963 absolvoval Vyšší akademický kurz pri VAAZ Brno. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad SNP I. tr. (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Československá medaila Za zásluhy I. st. (1946), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj otečestvennoj vojne 1941-1945 gg. (1946), Rad červenej hviezdy (1959).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, reg.; ESNP, s. 124-125. – VÚA-VHA Praha, Zb. KmL, KvL, Osobný záznam.

(I. Purdek)

FELCMAN, František

kapitán pechoty
veliteľ pešieho práporu „Ondava“
1. čs. armády na Slovensku

*4. 11. 1914 Ružomberok
†17. 3. 1991 Praha

Absolvoval štátnu Vyššiu priemyselnú školu v Banskej Bystrici (1931 – 1935), špecializácia chemický odbor. Odvedený bol v marci 1935 a po absolvovaní ŠDPZ (1935 – 1936) a VA v Hraniciach na Morave (1936 – 1937) slúžil v rôznych posádkových funkciách v českých krajinách. Počas ozbrojeného konfliktu s Maďarskom v marci 1939 pôsobil ako vel. kombinovanej roty p. pl. 7, počas poľskej kampane v septembri 1939 ako vel. roty doprovodných zbraní p. pl. 5. V priebehu rokov 1939 – 1941 pôsobil v Nitre postupne ako vel. 2. p. roty p. pl. 7 a vel. roty doprovodných zbraní, od 1. 10. 1940 vel. kanónovej roty. 1. 1. 1940 bol medzitým povýšený na npor. pech. Na východnom fronte bol dvakrát – najprv v čase júla až augusta 1941 ako vel. kanónovej roty a potom v období apríl 1942 až január 1943 ako vel. 7. p. roty, resp. od 1. 12. 1942 ako vel. štábnej roty. V oboch prípadoch pôsobil v rámci slov. rýchlych jednotiek. Zúčastnil sa bojov pri Golodajevke, Generalskom a Rostove v júli 1942, ťaženia na samotný Kaukaz aj húževnatých obranných bojov v priestore Suchaja Zize. Počas služby často kritizoval vojnu proti ZSSR. Medzi pobytmi v Rusku pôsobil so svojou kanónovou rotou v Trenčíne. 1. 1. 1943 bol povýšený na stot. pech., od februára 1943 vel. asanačnej roty VTCHÚ v Zemianskych Kostolnoch. Od júla 1943 do mája 1944 opäť pôsobil v rámci p. pl. 2 v Trenčíne, postupne ako vel. 1. a 3. pešej roty, popritom ako osvetový a telovýchovný dôst. a od 1. 5. 1944 veliteľ III. pr. Na jar 1944 bol ako vel. stavebného pr. odvelený do poľa na severovýchodné Slovensko, kde nadviazal spojenie s part. zväzkom Alexander Nevský, ktorý zásoboval zbraňami a strelivom. Počas pacifikácie východoslovenských div. neuposlúchol rozkaz na odzbrojenie a s pr. sa koncom augusta 1944 neďaleko Bardejova pripojil k partiz. zväzku. S jednotkou operoval v priestore Čergova, kde bol 6. 9. 1944 jeho pr. obklúčený a v následnom boji s Nemcami rozprášený. S asi 100 mužmi potom prešiel horami do Banskej Bystrice. 9. 9. 1944 bol nakrátko ustanovený za 2. pobočníka vel. výcvikového strediska I. TS vo Zvolenských Nemcovciach (ako stála záloha príslušníkov velit. zboru pre záložné prápory), avšak už od 12. 9. 1944 pôsobil ako vel. 27. p. „Ondava“ III. TS. S jednotkou sa účastnil ťažkých bojov o Janovu Lehotu a Starú Kremničku. Počas nich bol jeho pr. niekoľkokrát rozbitý, ich vel. sa sám stal na čas nezvestný. Objavil sa až počas bojov pri Jalnej, kde boli Nemci dočasne zastavení. Absolvoval aj následne boje pri Hronskej Breznici. Po potlačení SNP sa ukrýval až do 18. 2. 1945, keď sa pripojil k 4. čs. part. brigáde. V rámci nej pôsobil ako voj. zástupca vel. 2. part. pluku a vel. oddielu. S jednotkou pôsobil v priestore Kľačianskej a Dúbravskej doliny, kde sa podieľal na plnení politických, diverzných a bojových úloh, ako aj na spravodajskej a rozkladnej činnosti v nepriateľských jednotkách. Začiatkom marca 1945 bojoval v priestore Vluchy – Liptovský Michal, začiatkom apríla sa pri Liptovskom Mikuláši prebil cez nepriateľské línie. 11. 4. 1945 bol pridelený 1. čs. samostatnej brigáde ako vel. samopalného práporu, s ktorým bojoval pri Vrútkach a Žiline. Bol prijatý do čs. armády, kde dosiahol hodnosť škpt. pech. (20. 5. 1945). V nej zastával rad nižších vel. funkcií, kým sa v čase decembra 1946 až februára 1947 ako vel. motorizovaného pr. aktívne nezúčastnil bojov proti banderovcom. Po krátkom pôsobení vo funkcii operačného dôst. pl. bol v auguste 1949 premiestnený na Hlavný štáb MNO k velit. Zvláštnych bojových prostriedkov. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939); Za hrdinstvo III. st. (1942), Za hrdinstvo II. st. (1942), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1950).

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: Sborník múzea Slovenského národného povstania, roč. I., 1966, s. 7-202; BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava, Pravda 1979; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; ESNP, s. 125; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994; VOČSO, s. 72. – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL a KML.

(A. Maskalík)

FERJENČÍK, Mikuláš, MVDr.

generál veterinárnej služby
prednosta veterinárskej správy Veliteľstva 1. československej armády na Slovensku

* 5. 12. 1904 Polomka, okr. Brezno

† 4. 3. 1988 Littleton, štát Colorado, USA,
poch. Český národný cintorín, Chicago

Meštiansku školu absolvoval v Polomke, v rokoch 1915 – 1923 študoval na Reálnom gymnáziu v Rožňave a v rokoch 1923 – 1928 na Vysokej škole zverolekárskej v Brne. 16. 6. 1928 bol slávnostne promován a bol mu udelený akademický titul MVDr.

Ako nováčik 14. 4. 1926 odvedený do čs. brannej moci, s predurčením do 4. eskadrony jazd. pl. 6 v Brne. Súčasne mu bol daný odklad voj. prez. služby do 30. 9. 1927, napokon predĺžený do 30. 9. 1928. Ako vojak bol 1. 10. 1928 prezentovaný na vykonávanie voj. prezenčnej služby v jazd. pl. 6 v Brne a 10. 10. odvelený do Školy na vých. dôst. vet. v zál. pri VJU v Pardubiciach. 20. 12. 1928 povýšený na slob. ašp. vet. Po tom, čo absolvoval školu s veľmi dobrým prospechom, bol 30. 4. 1929 ako veterinár premiestnený do jazd. pl. 10 v Berehove na Podkarpatskej Rusi. 1. 5. 1929 povýšený na des. ašp. vet. a 1. 6. 1929 na ppor. vet. prez.sl. Do skupiny dôst.vet. z povolania bol preložený 1. 4. 1930, ustanovený veterinárom jazd. pl. 10 a zároveň aj povýšený na npor.vet. Krátky čas, od 23. 4. do 15. 5. 1930, pôsobil ako zástupca šéfveterinára v del. pl. 112 v Mukačeve. Od polovice mája 1930 do polovice septembra 1934 zastával funkciu veterinára jazd. pl. 10 opäť v Berehove. 2. 4. 1933 bol povýšený na kpt.vet. 15. 9. 1934 premiestnený do VJU v Pardubiciach a ustanovený do funkcie zástupcu šéfveterinára a zároveň profesora hipologie v školách a kurzoch VJU. 1. 4. 1937 povýšený na škpt.vet. V tomto služobnom zaradení zotrval až do 21. 3. 1939, keď ako slov. štát. príslušník bol po rozbití ČSR prepustený z voj. činnosti služby v Protektoráte. V čase svojho pôsobenia v Pardubiciach sa aktívne zúčastňoval na jazdeckých dostihoch v Prahe – Chuchli, Poděbradoch, Pardubiciach, Karlových Varoch a dosiahol viacero významných ocenení. Za všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 30. 9. do 30. 10. 1938, pôsobil vo funkcii prednosta veterinárnej služby 13. divízie „Úprka“ so sídlom velit. v Humpolci. Súčasne na tento prechodný čas bol vo svojom mobilizačnom zaradení vzatý do kmeňového počtu drag.pl.8 „Kniežaťa Václava Svätého“ v Pardubiciach.

Po vzniku Slovenského štátu, 21. 3. 1939, bol prevedený do stavu slov. brannej moci a 5. 5. ustanovený za prednostu vet. služby HVV v Bratislave. 17. 5. 1939 bol povýšený na mjr. vet. Od 28. 8. do 30.

9. 1939 pridelený Velit. „Bernolák“, v rámci ktorého sa ako prednosta vet. služby, zúčastnil ťaženia slov. poľnej armády proti Poľsku. 30. 9. 1940 bol premiestnený z MNO v Bratislave na VPV v Banskej Bystrici a ustanovený za prednostu vet. správy VPV. Po napadnutí ZSSR nacistickým Nemeckom v júni 1941, sa ako pridelený dôstojník Velit. arm., zúčastnil od 27. 6. 1941 do 4. 9. 1941 ťaženia slov. armády na vých. fronte. 1. 7. 1941 povýšený na pplk. vet. Od 5. 9. 1941 do 3. 8. 1944 ustanovený opäť do funkcie prednosta vet. správy VPV v Banskej Bystrici.

V máji 1942 nadviazal kontakt s ilegálnou občianskou odbojovou skupinou Dr. Vavra Šrobára. Ako blízky spolupracovník pplk. gšt. → J. Goliana vo VÚ sa podieľal na prípravách SNP. Jeho úloha predovšetkým spočívala v príprave ilegálnej siete a zastupovaní pplk. gšt. Goliana v politických otázkach. Bol členom delegácie ilegálnej SNR, ktorá 4. 8. 1944 odletela do Moskvy s cieľom informovať o prípravách ozbrojeného Povstania na Slovensku a koordinovať samotný projekt Povstania s operačnými plánmi ČA. Po neúspešnej misii v ZSSR sa F. 4. 9. 1944 vrátil na Slovensko. 5. 9. bol menovaný za povereníka SNR pre národnú obranu a zároveň ustanovený do funkcie prednosta vet. správy Velit. 1. čs. arm. Súčasne bol aj členom Rady na obranu Slovenska, orgánu na koordináciu boj. operácií a jednotné velenie povstaleckého boja. K opodstatnenosti existencie Rady mal ostré výhrady, najmä potom, čo sa mnohé partiz. jednotky odmietli podriaďovať veleniu povstaleckej armády. 1. 10. 1944 povýšený na plk.vet. Po potlačení SNP F. odišiel do hôr, kde pôsobil v čs. prápore „Prvosienka“, ktorý sa neskôr spojil s partiz. zväzkom „Stalin“, pod velením mjr. ČA M. I. Šukajeva. 28. 1. 1945 prešiel cez front k ČA a následne opäť prevzal funkciu povereníka SNR pre národnú obranu.

3. 4. 1945 bol F. menovaný do funkcie štátneho tajomníka MNO v Košiciach (neskôr v Prahe) a zároveň aj za predsedu Odvolávacej komisie MNO. 26. 4. 1945 prezidentom republiky povýšený na gen.vet., s účinnosťou a poradím od 10. 4. 1945. Začiatkom júla 1946 bol zbavený funkcie štátneho tajomníka a 14. 8. 1946 menovaný za povereníka pre veci vnútorné v Zbore povereníkov na Slovensku so sídlom v Bratislave. Z titulu tejto funkcie sa F. niekoľkokrát vo svojich vystúpeniach, na pôde bezpečnostného výboru Ústavodarného národného zhromaždenia, vyjadroval k otázkam personálneho obsadenia dôst. zboru čs. armády v prospech Slovákov. 20. 2. 1947 bol povýšený do hodnosti gen. šéf. vet., s účinnosťou a poradím od 1. 10. 1946. Po celý čas zotrval v presvedčení, že ČSR zostane demokratická, na rastúci vplyv KSČ v štáte sa díval s vážnymi obavami. 27. 2. 1948 sa zriekol funkcie povereníka a svoj nesúhlas s februárovým komunistickým prevratom vyjadril odmietnutím ponuky na účasť v novej Gottwaldovej vláde. Vrátil sa do armády a 4. 3. 1948 bol ustanovený za hl. inšpektora BV v Prahe. V tom čase už zvýšený záujem o F. prejavovali orgány OBZ, ktoré voči jeho osobe umelo vyrábali kompromitujúce materiály. Uvedomujúc si bezvýchodiskovú situáciu, F., spolu s manželkou Miladou a bývalým prednostom Voj. kancelárie prezidenta republiky arm. gen. Antonínom Hasalom a jeho rodinou, 4. 7. 1948, emigrovali do americkej zóny v Nemecku, kde boli umiestnení v internačnom tábore pri Frankfurte nad Mohanom. Po vyše roku sa F. podarilo dostať v polovici augusta 1949 do exilu v USA, kde najskôr prešiel karanténou na Ellis Islande a spolu s manželkou strávili nekonečné mesiace čakania v internačnom tábore. Ich začiatky v USA po prepustení z tábora boli veľmi ťažké. F. začínal ako obyčajný robotník a až neskôr mohol využiť svoju profesiu vet. lekára.

Medzitým, začiatkom júla 1948, bol F. v Československu na základe výnosu MNO, vyhlásený za zbeha a 5. 11. 1948 mu po správnom konaní MNO v Prahe, podľa § 33, odst.1 voj. kar. zákona a so súhlasom prezidenta republiky Klementa Gottwalda, odňali voj. hodnosť gen.šefa vet.sluzby. Komunistický režim zbavil F. všetkých voj. a občianskych zásluh, skonfiškoval mu majetok a jeho

represívna zložka, Štátna bezpečnosť, k jeho osobe 10. 12. 1951 založila Agentúrny pátrací zväzok č. 1064 (založený do archívu 18. 4. 1961) pod krycím menom „Lipa“, s cieľom získať, rozpracovať a vyťažovať poznatky o jeho pôsobení v USA. 5. 2. 1955 bol na jeho osobu Krajskou správou MV v Banskej Bystrici vydaný návrh na zatknutie. Po rokoch mlčania ho v Československu začal stíhať osud zbeha, buržoázneho dôst., triedneho nepriateľa a falšovateľa histórie SNP. Malo zostať zatažené, že F. žil naďalej životom poctivého človeka, ktorý nikdy nezabudol na svoju vlasť a rodné Slovensko. Bol aktívnym členom a takmer 25 rokov aj predsedom krajanskej „Czechoslovak National Council of America“ (zanikla 7. 2. 2005), ktorej hlavným krédom v povojnovom období bola obnova demokracie v ČSR, podpora emigrácie čs. utečencov a v nemalej miere, prostredníctvom svojich volených zástupcov, formovať postoje Amerického Kongresu v čase studenej vojny. Okrem toho, bol aj publicisticky činný a od roku 1963 pracoval ako hlavný veterinár a neskôr riaditeľ žrebčince na chov dostihových koní na známej farme „Tempel Farms“, Wadsworth v štáte Illinois. Stal sa vážnou osobnosťou a autoritou tak pre čs. dôstojníkov v exile, ako aj pre obyvateľov mesta, kde žil. Po roku 1989 F. v Československu občiansky a spoločensky rehabilitovali, prinavrátili mu voj. hodnosť a všetky voj. vyznamenania. 2. 12. 1991 bol rozkazom prezidenta ČSFR č. 016 povýšený do hodnosti arm. gen. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila 1939 „Javorina – Orava“ (28. 11. 1940), Za zásluhy (28. 11. 1940), Vojenný víťazný kríž III. tr. (14. 3. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (16. 6. 1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy 1.st. (4. 7. 1945), Československá medaila Za chrabrosť (18. 8. 1945), juh. Orden partizanske zvezdy I. red. (13. 4. 1946), rad „Za slobodu“ zlatá hviezda (14. 10. 1946), franc. l'Ordre national de la Légion d'Honneur - Officier (30. 8. 1947), franc. Croix de Guerre avec palme 1939-1945 (30. 8. 1947), rumun. Ordinul Steaua Romaniei cu spade in gradul de „Comandor“ (24. 11. 1947), amer. Legion of Merit Commanders Degree (?), Rad M. R. Štefánika II. tr. (1992).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava. 1969, reg.; BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, s. 139; ES 2, s. 81; ESNP, s. 125; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; JOŽÁK, J. a kol.: Za obnovu štátu Čechů a Slováků 1938–1945. (slovníková příručka). Praha 1992, s. 30; ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: Generál Mikuláš Ferjenčík. In: Bojovník, 37, 31. 10. 1992, č. 44, s. 4-5; ADAM, J.: Armádnym generálom in memoriam. In: Slovenské národné noviny č. 17, 28. 4. 1992; Kol. autorov: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Banská Bystrica 1994, s. 18, 32; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994, reg.; TOMEŠ, J. a kol.: Český biografický slovník XX. století. I. díl A-J. Praha – Litomyšl 1999, s. 306–307; HANZLÍK, F. – KONEČNÝ, K.: Opožděná svědectví generála Ferjenčíka. In: Vojenská historie, 8, 2004, č. 1, s. 95–109; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg. - VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a KmL; AMV ČR Praha, fond H.-497, fascikel Z-651-7, fascikel 305-41-5.

(M. Čaplovič)

FLEŠKO, Július

kapitán delostrelectva
veliteľ delostreleckého oddielu v ob-
rannom úseku Plesnivec II. taktickej
skupiny

* 29. 1. 1913, Zvolen
† ??

Po skončení Ľudovej školy (4 tr.) a 1 tr. mešťanky v roku 1924 v rodnom Zvolene pokračoval v štúdiu na reálnom gymnáziu vo Zvolene, ktoré absolvoval maturitnou skúškou v r. 1933. Po maturite začal študovať na Právnickej fakulte UK v Bratislave, štúdium však prerušil z rodinných dôvodov a 1. 10. 1935 bol povolaný na prezenčnú voj. službu k del.pl.10 do Lučenca. Odoslaný bol do ŠDDZ v Košiciach, ktorú absolvoval v r. 1936. Premiestnený bol do VA Hranice, kde od 4. 10. 1936 do 27. 8. 1937 ukončil smer del. Dňa 29. 8. 1937 bol menovaný do hodnosti por. a 15. 9. 1937 nastúpil na službu v del.pl. 2 v Stříbre, kde spočiatku vykonával funkciu I. dôst. 7. bat. Od 1. 11. 1937 vykonával funkciu riadneho učiteľa v poddôstojníckej škole v Novom Bydžove a od 1. 12. vel. 5. bat. v Skřivanoch. Po vzniku Slovenského štátu bol prevzatý slov. arm. a 15. 5. 1939 ustanovený do funkcie vel. 9. batérie del.pl. 2 v Brezne. Dňa 1. 1. 1940 bol povýšený do hodnosti npor. del. a 31. 1. 1940 premiestnený k 7. batérii del. pl. 2 do Ružomberka. Dňa 15. 7. 1940 bol ustanovený do funkcie 1. plukovního pobočníka. 31. 9. 1940 bol premiestnený k del. pl. 1 do Topolčian, kde krátko zastával funkciu 1. dôst. náhradného oddielu. Už 8. 11. 1940 bol ustanovený do funkcie vel. HKB v rámci p. pl. 3 a posádkového vel. v Banskej Štiavnici. Dňa 27. 6. 1941 sa stal vel. cvičnej batérie del. pl. 1 v Topolčanoch a 29. 9. 1941 vel. 1. cvičnej batérie del. pl. 11 v Žiline. Dňom 10. 10. 1942 odoslaný na východný front s del. pl. 11, z ktorého sa vrátil 30. 12. 1943 k del. pl. 1. Dňa 1. 1. 1943 bol povýšený do hodnosti stot. del. Po návrate z frontu bol ustanovený dňa 7. 2. 1944 do funkcie vel. výcvikovej skupiny I. v Topolčanoch a neskôr 1. 4. 1944 premiestnený na VPV do Banskej Bystrice. Zúčastnil sa príprav SNP a 29. 8. 1944 bol prevzatý do čs. arm. na Slovensku v hodnosti kpt. del., vel. kombinovaného del. oddielu „Margareta“. Od 29. 10. do 2. 12. 1944 bol pridelený k 2. čs. sam. paradesantnej brig. a po potlačení SNP sa ukrýval pred Nemcami v priestore Lovinobaňa – Zvolen. Dňa 27. 3. 1945 sa prihlásil do čs. arm. pri 1. čs. arm. zbore v ZSSR. Od 1. 4. 1945 zastával funkciu sprav. dôst. delostrelectva 3. čs. samostatnej brig. a dňom 18. 5. 1945 bol ustanovený do funkcie vel. II/4 del. oddielu. V tejto funkcii bol 23. 5. 1945 povýšený na škpt. del. z povolania. Dňom 1. 10. 1945 prevzal funkciu vel. del. oddielu 259 v obci Urmin (dnes Mojmirovce) pri Nitre. Po premiestnení do posádky Ružomberok prevzal 1. 8. 1946 funkciu vel. Školy na dôst. protitankového del. v zál. Dňa 1. 10. 1946 bol povýšený do hodnosti mjr. del. a 30. 11. 1946 premiestnený k del. pl. 208 v Ružomberku. Dňa 4. 9. 1947 bol premiestnený do školy na dôst. poľného del. v Brezne, kde vykonával funkciu jej vel. 29. 9. 1947 bol povolaný do strel. kurzu del. v Delostreleckom učilišti (DU) Olomouc a nasledujúci rok 1. 6. 1948 bol z činnnej služby prepustený do zálohy v hodnosti mjr. del. v zál. V r. 1956 bol povolaný na voj. cvičenie, počas ktorého absolvoval 30-dňový zdokonaľovací kurz starších náčelníkov dôst. del. v zál v DU Hranice a 26 dní zastával funkciu ZV del. oddielu 6. ťažkého del. oddielu v Senici na Myjave. Po prepustení z voj. služby pracoval až do r. 1973, keď odišiel do starobného dôchodku, v Pozemných stavbách n.p. Banská Bystrica, prevádzka Lučenec. Po roku 1990 bol rehabilitovaný v hodnosti plk. v. v.

Vyznamenania: Pamätná medaila 1939 (?), Za hrdinstvo II. a III. st.. (?), nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (?), Rad SNP II. tr. (?)

Literatúra a pramene: Stručný biografický slovník. (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948-1989 na Slovensku), ed. Droppa A. - Suja-Žiak, J., Bratislava 1994, s. 45. - VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(I. Purdek)

FORMENDER (od konca 50. rokov FARSKÝ), Štefan

kapitán útočnej vozby
pridelený dôstojník tankovej roty II. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 29. 4. 1907 Spišské Podhradie
† 3. 8. 1963

Po absolvovaní učiteľského ústavu v Spišskom Podhradí pracoval ako učiteľ v Studenci. 1. 10. 1927 nastúpil na výkon prezenčnej voj. služby v p. pl. 37 v Košiciach ako frekventant ŠDPZ. 1. 6. 1928 ho preložili do Levoče a 27. 3. 1929 prepustili do pomeru mimo činnnej služby ako čat. v zál. Dňom 1. 10. 1930 bol menovaný na ppor. pech. v zál. a 1. 1. 1937 na por. v zál. Pracoval ako učiteľ v Dvoranoch a Krušoviciach, od 1. 9. 1931 ako správca ľudovej školy v Soblahove. Po vzniku Slovenského štátu bol 31. 5. 1939 aktivovaný ako dôst. z povolania a na konci júla 1939 preložený do PÚV v Turčianskom Sv. Martine ako vel. čaty MPO. Od 1. 2. 1940 vykonával funkciu vel. pomocnej rotý PÚV. Dňom 1. 8. 1940 ho povýšili do hodnosti npor. pech. (od 1. 10. 1940 npor. útv.). Na konci októbra 1940 bol premiestnený do 2. rotý PÚV ako jej materiálny dôstojník. O rok neskôr sa stal vel. štábnej rotý I. práporu PÚV. V tejto funkcii bol 1. 1. 1942 povýšený do hodnosti stot. útv. V polovici decembra 1942 sa stal obranným dôst. PÚV a na konci novembra 1943 bol pridelený na 10. odd. VPV do Banskej Bystrice. Počas SNP pôsobil s tank. rotou II. TS na hornom Pohroní, zúčastnil sa bojov pri Telgárte. V polovici novembra 1944 bol nemeckými vojakmi zajatý a potom odtransportovaný do zajateckého tábora v Keisersteinbruchu. Na Slovensko sa vrátil až 6. 6. 1945. Po prijatí do čs. armády 8. 6. 1945 v hodnosti kpt. bol v Martine zaradený do 4. tank. brigády ako vel. náhradného práporu. Na konci októbra 1945 bol pridelený na vel. tank. a mech. jednotiek VO 4 do Bratislavy, kde od 1. 1. 1946 v hodnosti škpt. tank. vykonával funkciu prednostu osobného odd. Do hodnosti mjr. tank. bol povýšený 1. 10. 1946. Dňom 10. 9. 1947 ho odveľili do kurzu pre vel. oddielov do Prahy, od polovice júna 1948 premiestnili do výcvikového tábora v Dediciach pri Vyškove s určením za vel. tank. a pech. strelnice a v polovici augusta 1948 sa vrátil na VO 4 do Bratislavy. V januári 1949 ho zatkli a odsúdili na 3 roky väzenia. Proti rozsudku sa odvolal, ale Vojenský súd v Prahe ho odsúdil na 16 rokov. Prezidentom ČSR bol omilostený a 11. 2. 1955 prepustený na slobodu. 24. 10. 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti plk. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1940), Za zásluhy II. st. (1940), Česko-slovenský vojnový kríž 1939 (1. 2. 1947), Rad SNP II. tr. (?).

Literatúra a pramene: – VÚA – VHA Praha, Zb. Kml a KvL.

(J. Bystrický)

FRAŇO, Karol

kapitán pechoty
2. pobočník veliteľa III. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 27. 4. 1917 Podbrezová, okr. Brezno nad Hronom.

V rokoch 1923 – 1928 vychodil 5 tried ľudovej školy v Brusne, okr. Brezno nad Hronom, 4 triedy meštianskej školy v rokoch 1929 – 1933 v Banskej Bystrici. Od 1. 7. 1933 do 1. 9. 1934 pracoval ako poľnohospodársky robotník v Lučatíne. V rokoch 1934 – 1938 v Banskej Bystrici absolvoval 4 triedy štátnej odbornej školy kovo-priemyselnej s maturitou, potom pracoval ako tech. úradník v inštalatérskych firmách v Banskej Bystrici. 1. 3. 1939 nastúpil na vykonávanie prezenčnej služby v p. pl. 12 vo Zvolene.

Po vzniku Slovenského štátu absolvoval ŠDPZ v Banskej Bystrici a v roku 1940 ukončil štúdium aj na VAK. Po vyradení ho ako por. pech. z povolania premiestnili do Popradu, kde sa stal I. dôst. hor. kanónovej batérie p. pl. 9. Dňa 30. 9. 1940 ho premiestnili do Bratislavy a 1. 10. 1940 ustanovili za vel. čaty a 1. 3. 1941 za ZV kanónovej batérie p. pl. 1.

Po vstupe Slovenska do vojny, 25. 6. 1941, bol odoslaný do poľa a ustanovený za 2. pobočníka vel. p. pl. 101. V auguste 1941 bol pridelený na vel. div., kde robil materiálneho dôst. na 4. oddelení. 3. 9. 1941 bol pridelený ako 2. pobočník vel. pluku, pplk. → M. Markusa.

1. 1. 1943 ho povýšili na npor. pech. 14. 7. 1943 sa vrátil z frontu do p. pl. 1 a bol ustanovený za vel. náhradnej rotý. Dňa 1. 10. 1943 bol ustanovený za vel. 3. výcvikovej rotý p. pl. 1 v Trnave. 14. 4. 1944 ho ustanovili za mobilizačného dôst. pl. Touto funkciou ho poverilo VPV, ktorého NŠ pplk.gšt. → J. Golian s ním rátať ako s povstaleckým vel. trnavskej posádky.

24. 8. 1944 prevzal konkrétne inštrukcie na otvorené ozbrojené vystúpenie od pplk. J. Goliana a ešte v ten istý deň vydal pokyny na obsadenie kruhovej obrany mesta. Takisto realizoval skoršiu Golianovu myšlienku o sústredení voj. materiálu na stredné Slovensko. Nariadil presun zbraní z trnavského zbrojného skladu do Zvolena a v priebehu augusta 1944 zabezpečil vyzbrojenie špeciálnej rotý, ktorá, ako part. jednotka, mala pôsobiť na západnom Slovensku, konkrétne pri Brezovej pod Bradlom pod velením mjr. → B. Chrastinu, ktorý vystupoval pod krycím menom Hanes.

29. 8. 1944, po prejave gen. I. tr. → F. Čatloša okolo 21.00 h, dostala trnavská posádka rozkaz od pplk.gšt. J. Goliana na mobilizáciu a postavenie sa na odpor prichádzajúcim nemeckým okupantom. F. vydal v Trnave mobilizačný výzvu a na druhý deň, 30. augusta, vydal aj „Vyhľadšku“ na obmedzenie pohybu občanov mesta Trnavy. Oficiálneho veliteľa posádky stot. → A. Benka-Rybára nezbavil velenia, preto v povojnovej historiografii vystupujú ako dvaja velitelia trnavskej posádky. F. mal rozhodujúci podiel na velení trnavskej posádky počas jej presunu na povstalecké územie. Za činnosť predurčeného povstaleckého vel. trnavskej posádky počas príprav SNP a uskutočnenie presunu časti posádky na povstalecké územie, 1. 9. 1944, bol J. Golianom mimoriadne povýšený na stot. pech. Z trnavskej posádky sa sformoval pl. Dunaj, v ktorom sa stal ZV. Od 14. 9. 1944 bol NŠ v 25. pešom prápore „Hron“. Od 27. 9. 1944 bol 2. pobočníkom vel. III. TS. Po ústupe do hôr, 3. 11. 1944, sa stal vel. part. jednotky „Bogdan“ v lesoch na Poľane, kde sa včlenil do part. jednotky pplk. → V. Lichnera, v ktorej mal funkciu hospodára.

1. 4. 1945 ako kpt. pech. nastúpil službu v čs. armáde v Posádkovom veliteľstve v Trnave a ustanovili ho za vel. posádky. 7. júla 1945 ho prideliť do protitankového oddielu do Topoľčian, kde sa stal vel. Krátko nato, 1. augusta 1945, ho povýšili do hodnosti škpt. pech. a o dva dni ho prideliť ako prednostu pre 5. oddelenie (OBZ) do Posádkového veliteľstva v Komárne. 5. septembra 1945 ho prideliť k vel. VII. arm. zboru a ustanovili za prednostu 5. oddelenia (OBZ) VII. zboru. 1. 10. 1946 ho povýšili na mjr. pechoty 1. 6. – 31. 7. 1947 absolvoval kurz obranného spravodajstva na HŠ v Prahe. Jeho voj. kariéra skončila 31. 5. 1948, keď bol prepustený do pomeru mimo činnnej služby a preložený do I. zálohy ako mjr. pech. v zál. V rokoch 1948 – 1957 ako technický úradník pracoval v Azbestocementových závodoch v Nitre, potom bol technológ

gom Povereníctva stavebníctva v Bratislave. Od r. 1970 bol podnikovým riaditeľom Azbestocementových závodov n. p. Nitra.

Vyznamenania: Za zásluhy III. a II. st. (1942), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (august 1945), Československý vojnový kríž 1939 (august 1945), a Rad SNP I. tr. (august 1945), 2. a 3. Československý vojnový kríž 1939 (1946), Československá vojenská medaila Za zásluhy (1946) a sov. Za pobeđu nad Germanijou v Veľikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1946).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, reg.; JURINA, M.: Od Nálepku, Saburova, Goliana - do Trnavy...Taký bol a je Karol Fraňo „Kto nejde s nami, je proti nám...!“ Trnavský hlas, roč. 17, 1969, č. 35, s. 4; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg. – ES 2, s. 115; ESNP, s. 130; VOČSO, s. 76–77; BARTOKOVÁ, E. – NOOMANNOVÁ, H.: Osobnosti robotníckeho hnutia a protifašistického odboja trnavského regiónu. Trnava 1984, s. 34; – VA-CR Trnava, Náhradný kmeňový list 212 - D I, Krátky osobný spis.

(F. Cséfalvay)

FREITAG, Fritz

SS-Brigadeführer und Generalmajor der Waffen-SS und der Polizei veliteľ 14. SS-divízie Galizien na Slovensku

* 28. 4. 1894 Allenstein (dnes: Olsztyn, Poľsko)

† 20. 5. 1945 Graz, Rakúsko

Po maturite v r. 1914 vstúpil do cis. arm. ako jednoročný dobrovoľník a v r. 1915 bol povýšený na por. v zál. Počas vojny bol štyrikrát zranený, ako vel. roty pôsobil na východnom aj západnom fronte. Od januára do apríla 1919 slúžil v jednotkách Freikorps-u. Po krátkom štúdiu medicíny a prírodopisu 1. 2. 1920 vstúpil do Sicherheitspolizei (neskôr premenovaná na Schutzpolizei). V r. 1936 prevelený do policajnej dôst. školy v Berlíne-Köpenicku, kde bol NŠ a inštruktorom taktiky. 20. 4. 1939 povýšený na pplk. a stal sa vel. celej školy. Od 30. 10. 1939 bol NŠ 3. policajného pl., po poľskom ťažení vel. policajnej školy vo Fürstenfeldbrucku. 1. 9. 1940 vstúpil do SS ako SS-Obersturmbannführer, spočiatku zaradený v administratívnom úseku v štábe H. Himmlera. Od augusta 1941 bol NŠ 1. SS-Infanterie-Brigade, od decembra 1941 prevelený k 5. SS- div., potom k policajnému pl. 2 (SS-Polizei-Regiment 2), ktorého sa stal vel. V priebehu marca – apríla 1942 stál na čele boj. sk., ktorá zvädzala boje vo Volchovskej oblasti. 20. 4. 1942 povýšený do hodnosti SS- Standartenführera, (8. 5. 1943 na plk. polície a 6. 8. 1943 na SS-Oberführera a 20. 4. 1944 na SS-Brigadeführer und Generalmajor der Waffen-SS und der Polizei.) 13. 1. 1943 krátko vel. jazd. divízie SS, pre chorobu vystriedaný. Od apríla do augusta 1943 velil zvyškom 2. mot. brig. SS, potom boj. sk. policajnej div. Od januára 1944 bol účastníkom velit. kurzu SS v Hirschbergu v Sliezsku. Po reorganizácii 14. SS-div. v Neuhammeri ešte neúplnú div. koncom júna 1944 nasadili na front do úseku 1. tank. arm. niekoľko kilometrov západne od mesta Brody. V tomto priestore rozvinula ČA L'vovsko-sandomiersku operáciu. Div. F. spolu s XIII. zborom Wehrmachtu sa ocitli v obklúčení. 20. 7. 1944 F. požiadal o uvoľnenie z funkcie vel. Počas prebývania sa

z obklúčenia 14. div. SS prestala existovať ako samostatná jednotka, stratila 7 000 ľudí, ostalo v nej ešte 3 000 príslušníkov. Div. bola znovu postavená 7. 8. 1944 v Neuhammeri a od druhej polovice septembra 1944 bola po častiach nasadená proti SNP na rôznych úsekoch povstaleckého frontu, ako aj na zabezpečovacia a represívnu činnosť v zázemí. F. bol od 12. 11. 1944 do 24. 4. 1945 vel. 14. Waffen-Grenadier-Division der SS (ukrainische Nr. 1). Div. pôsobila na Slovensku do konca januára 1945. V tomto období okrem boj. činnosti proti bývalým povstalcem alebo partizánom príslušníci div. krvavou brutalitou zasahovali aj proti civilnému obyvateľstvu kvôli skutočnej alebo domnелеj podpore povstaleckého alebo partiz. hnutia. 8. 5. 1945 F. padol do brit. zajatia pri Rastadte (Rakúsko), bol odovzdaný do amer. tábora v Salzburgu. Obávajúc sa vydania do ZSSR, spáchal samovraždu.

Vyznamenania: Ritterkreuz des Hausordens von Hohenzollern mit Schwertern (4. 6. 1918), Preußisches Goldenes Militärverdienstkreuz (?), Österreichischer Militär-Verdienstkreuz III. Klasse (1917), Verwundetenabzeichen in Silber (1918), Olympia-Ehrenzeichen II. Klasse 1936 (?), Ehrenkreuz für Frontkämpfer (?), Spange zum Eisernen Kreuzes 2. Klasse (5. 2. 1942), Spange zum Eisernen Kreuzes 1. Klasse (6. 3. 1942), Kriegsverdienstkreuz II mit Schwertern 1942 (?), Medaille „Winterschlacht im Osten 1941/42“ (20. 8. 1942), Deutsches Kreuz in Gold (30. 4. 1943), Totenkopfring der SS (?), Verwundetenabzeichen in Gold (11. 8. 1944), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (30. 9. 1944).

Literatúra a pramene: KORČEK, J.: Slovenská republika 1943 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999, s. 143–145; FREMAL, K.: 14. Waffen-Grenadier Division der SS (Galizien Nr. 1) v historickej spise o slovenskom hnutí odporu v rokoch druhej svetovej vojny. In: Slovenská republika (1939 – 1945) očami mladých historikov IV. [Ed.:] M. Šmigel, Mičko, P. Banská Bystrica 2005. s. 388–400; ŠMIGEL, M.: 14. divízia SS „Galizien“ na Slovensku (1944 – 1945): bojová protipartizánska činnosť a represálie. In: Slovenská republika (1939 – 1945) očami mladých historikov VII. [Ed.:] P. Sokolovič. – Bratislava 2008. s. 212–233. http://web.genealogies.free.fr/Les_militaires/2GM/Allemagne/Waffen-SS... (22.12.2011) <http://www.weltkrieg.ru/persons/54--brigadefuehrer-ss-fritz-freitag-.html> (5. 6. 2012).

http://www.geocities.com/~orion47/SS-POLIZEI/SS-Brigf_F-J.html

(F. Cséfalvay)

FRÖHLICH, Gottfried

generálmajor, veliteľ 8. tankovej divízie

* 3. 6. 1894 Drážďany (Nemecko)

† 30. 7. 1959 Heidenheim (Nemecko)

Do armády vstúpil 12. 8. 1914 k 2. náhradnému pr. dpl. 48 s ktorým sa aj zúčastnil bojov počas prvej svetovej vojny a 16. 5. 1915 bol povýšený na por. Po skončení vojny pokračoval vo voj. kariére v rôznych útvaroch armády (dpl. 112, 12. transportnom prapore, 4. transportom pr., 4. zdrav. pr., 5. pionierskom pr., 4. dpl.). Na npor. bol povýšený 1. 4. 1925 a na kpt. 1. 10. 1929. 1. 10. 1934 bol vymenovaný za vel. 1. pr. dpl. Naumburg a 15. 10. 1935 už ako kpt. za vel. 1. pr. 14. dpl. 1. 6. 1938 bol povýšený za pplk. a 10. 11. 1938 bol zaradený ako vel. 2. pr. dpl. 76 v rámci 1. divízie. Od 19. októbra 1939 bol ustanovený za vel. 78. dpl. v rámci 7. div. Erwina Rommela, ktorá sa podieľala na invázii do Francúzska a ZSSR. 1. júla 1941 bol povýšený na plk. V roku 1943 pôsobil na východ-

nom fronte s vel. 36. pd a neskôr s velit. 8. td. 1. decembra 1943 bol povýšený na genmjr. a vymenovaný za vel. 8. td., ktorá bola zapojená do nem. obrany počas Karpatsko-duklianskej operácie v roku 1944. Od 18. 3. 1945 do 9. 4. 1945 bol vel. skupiny von Tettau (pomenovanej podľa jej hlavného vel. generála Hansa von Tettau), sústredenej v Pomoransku. Následne bol 10. 4. 1945 poverený velením del. 3. td. na východnom fronte. 2. 5. 1945 sa v Pamblowe, v severnom Nemecku, dostal do britského zajatia. V zajatí bol až do 19. mája 1948.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz (1914), nem. Ritterkreuz des Kgl. Sächs. Militär St. Heinrichs-Orden (1918), nem. Ritterkreuz II. Klasse des Kgl. Sächs. Albrecht-Orden mit Schwertern (?), nem. Ritterkreuz II. Klasse des Kgl. Sächs. Verdienst-Orden mit Schwertern (?), Ehrenkreuz für Frontkämpfer (?), nem. Deutsches Kreuz in Gold (2. 1. 1942), nem. Medaille Winterschlacht im Osten 1941/1942 (?), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (20. 12. 1943)

Literatúra a pramene: <http://www.specialcamp11.fsnet.co.uk/General-major%20Gottfried%20Fr%F6lich.htm>
http://www.reocities.com/~orion47/WEHRMACHT/HEER/Generalmajor/FROELICH_GOTTFRIED.html

(J. Zatková)

FRTÚS, Ján

kapitán delostrelectva čs. armády
v SNP veliteľ delostrelectva obranného úseku „Kosatec“

*13. 11. 1909 Podlužany, okr. Levice
† ??

V rokoch 1922 – 1930 absolvoval reálne gymnázium. Následne v r. 1931 – 1933 študoval vo VA v Hraniciach na Morave. V júli 1933 bol ako por. del. premiestnený do dpl. 110 v Nitre, v októbri 1934 do aplikáckej školy del. v Olomouci. Od apríla 1935 pôsobil vo VZÚ ako geodet, v rokoch 1935 – 1938 v dpl. v Žiline a v Prahe. 1. 10. 1937 bol povýšený na npor. del. Po vzniku Slovenského štátu slúžil ako vel. batérie dpl. 153 v Bratislave. 1. 1. 1940 sa stal stot.del. Po vypuknutí vojny proti ZSSR v júni 1941 ho odvelili na východný front ako vel. oddielu dpl. 11 RS, od 7. 7. RB. Domov sa vrátil už v auguste. Po vypuknutí Povstania sa podieľal na budovaní obranného úseku „Kosatec“ (od 10. 9. v rámci II. TS), s ťažiskom na línii Kráľova Lehota – Malužiná – Čertovica, ktorého cieľom bolo prehradiť postup nepriateľa smerom z údolia Váhu na Brezno a Banskú Bystricu. Ako vel. del. sa podieľal na rušení manévrovania nepriateľa v údolí Váhu. Aj jeho pričinením sa povstalcovi podarilo prerušiť dôležité cestné a železničné komunikácie. Z tohto úseku bol odvolaný 2. 10. 1944. Po ústupe do hôr sa v druhej polovici novembra 1944 stal ZV 2. part. pl. Jána Švermu. Po prechode frontu bol pridelencom štábu part. hnutia 4. UF. 1. 1. 1945 bol povýšený na kpt. del., 1. 2. na mjr. del. a 1. 10. 1946 na pplk. del. Po nástupe komunistov k moci bol už v roku 1948 preložený do výslužby. Po roku 1968 sa vysťahoval do zahraničia.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945).

Literatúra a pramene: KUČERA, M.: Nezložený Kosatec. Pamäti veliteľa

obránného úseku „Kosatec“. Bratislava 1976; ŠIMUNIČ, P.: Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny Prvej československej armády na Slovensku. Zborník Múzea SNP, 8, 1983, s. 55-95; VOČSO, s. 78. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(I. Baka)

GABČÍK, Jozef

rotmajster pechoty
veliteľ skupiny Anthropoid

* 8. 4. 1912 Poluvsie, okr. Žilina
† 18. 6. 1942 Praha

Po ukončení obcej školy v Rajeckých Tepliciach odišiel do Čiech, kde sa vyučil za zámočníka. Na vykonanie voj. prezenčnej služby nastúpil 1. 10. 1932 v p. pl. 14 v Košiciach. V r. 1933 absolvoval poddôstojnícku školu v Prešove. Až do r. 1937 slúžil ako ďalejšlúžiaci poddôstojník. Na naliehanie otca ukončil svoj záväzok v armáde a až do decembra 1938 pracoval vo Voj. továrni č. 4 na výrobu boj. plynov v Žiline. Po havárii v závode sa nadýchal boj. chemických látok a bol preložený do skladu boj. chemických látok do Trenčína. 5. 6. 1939 prekročil poľ. hranice a prihlásil sa do čs. vojska. Niekoľko týždňov pobudol v tábore v Bronowiciach a 28. 7. 1939 na lodi Chrobry odplával do Francúzska. 2. 8. 1939 vstúpil do cudzineckej légie a bol zaradený do pluku v Sidi-bel-Abbés v Alžírsku. Po vypuknutí vojny sa vrátil do Francúzska a 26. 9. 1939 v Agde bol zaradený do 12. roty čs. p. pl. 1 ako ZV čaty, od 22. 12. 1939 ako rtn. V júni 1940 sa zúčastnil bojov vo Francúzsku ako vel. guľ. čaty. Po príchode do Veľkej Británie od júla 1940 bol výkonným rotmajstrom 3. roty p. pr. 1 1. čs. zmiešanej brig. Vo februári 1941 absolvoval kurz na rotmajstrov pech. v zál., 7. 3. 1941 bol povýšený na rtm. pech. v zál. V lete 1941 súhlasil so svojím zaradením do výcviku pre zvláštne úlohy a absolvoval rôzne kurzy. 20. 10. 1941 sa stal vel. sk. Anthropoid, ktorá mala vykonať atentát na zastupujúceho ríškeho protektora, R. Heydricha. Vzhľadom na zranenie ďalšieho člena sk. a pre nepriaznivé počasie sa vysadenie oddialilo. 29. 12. 1941 v blízkosti Nehvizd u Prahy bola dvojčlenná sk. Anthropoid vysadená spolu s ďalšími skupinami. Spoločníkom G. bol vysadený rtm. J. Kubiš, s ktorým organizovali a za pomoci a aktívnej spolupráce iných skupín uskutočnili atentát na R. Heydricha 27. 5. 1942. Počas vlny represálií sa atentátnici stiahli do kostola v Resslovej ulici v Prahe, kde v beznádejnej situácii 18. 6. 1942 spáchal samovraždu. 24. 6. 2002 bol povýšený do hodnosti plk. in memoriam českej a 22. 11. 2005 aj slovenskej arm.

Vyznamenania: 3x Československý vojnový kríž 1939 (?); Československá vojenská pamätná medaila so štítkom F-VB (?), Československý vojenský rad Za slobodu – zlatá hviezda (?), Československý vojenský rad bieleho leva Za víťazstvo I. stupňa (?), Rad Milana Rastislava Štefánika III. tr. in memoriam (1992).

Literatúra a pramene: VARSÍK, M.: Kto ste, Jozef Gabčík? Bratislava 1973; IVANOV, M.: Atentát na Reinharda Heydricha. Praha 1987; BURIAN, M. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, J. – STEHLÍK, E.: Atentát. Operace Anthropoid 1941-1942. Praha 2002. – VA-CR Trnava, Kml.

(F. Cséfalvay)

GAJDOŠ, Pavol

kapitán pechoty
osvetový dôstojník škôl 1. čs. armádného zboru pre dôstojníkov zbraní a služieb

* 28. 3. 1914 Veľká Maňa, okr. Nové Zámky
† 24. 10. 1994 Bratislava

V r. 1926 – 1934 študoval na Reálnom gymnázii v Nových Zámkoch a Zlatých Moravciach, v školskom r. 1934 – 1935 absolvoval štúdium na Pedagogickej akadémii v Bratislave. Od septembra 1935 do augusta 1938 bol učiteľom Štátnej meštianskej školy v Humennom a od septembra do novembra 1938 v Ľudovej škole v Závadke. V novembri a decembri 1938 bol ako učiteľ poverený správou Štátnej ľudovej školy v Humennom. Do brannej moci bol zaradený dňom 1. 10. 1936, bol mu však povolený odklad prezenčnej služby a ako vojak na trvalej dovolenke zotrval až do konca februára 1939. Na prezenčnú voj. službu nastúpil 1. 3. 1939 v del. pl. 9 (15. mája premenovaný na del. pl. 1) v Bratislave. Už 3. marca bol odoslaný ako frekventant do Školy na dôst. ľahkého del. v Josefove. Po vzniku Slovenského štátu sa 19. marca vrátil k del. pluku 9 do Bratislavy a 28. apríla ho odvelili do ŠDDZ v Žiline. V hodnosti čat. ašp. bol 30. 8. 1940 prepustený na trvalú dovolenku. Do civilného zamestnania nastúpil na Meštianskej škole v Humennom, kde pracoval ako učiteľ do konca roka 1940. Medzitým, dňom 1. 10. 1940, ho povýšili do hodnosti d. zást. deštrelectva v zál. Dňa 7. 1. 1941 bol prezentovaný do činnnej služby ako akademik vo VA v Bratislave. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR mu bola 4. 7. 1941 prepožičaná hodnosť por. del. na čas pobytu na fronte, ale už 1. 10. 1941 bol vymenovaný do hodnosti por. del. z povolania. Na východnom fronte pôsobil od 3. 7. 1941 s dpl. 1 ako vel. čaty a neskôr 1. dôst. bat., po reorganizácii slov. arm. skupiny bol pred koncom prvej polovice augusta zaradený do dpl. 31, ktorý patrilo do zostavy ZD. V apríli 1942 bol tento del. pl. daný k dispozícii vel. nemeckej 6. arm., presunul sa od Žitomíra a Ovruča na front do priestoru asi 60 km severovýchodne od Charkova. V boji pri osade Tarnovaja dňa 13. 5. 1942 sa G. dostal do zajatia ČA. Počas zajatia bol v táboch v Orankách a Krasnogorsku, kde absolvoval antifašistickú školu. Prostredníctvom letákov vyzýval príslušníkov slov. arm. k prechodom na stranu ČA. Pôsobil aj medzi internovanými slov. vojakmi v Usmani, kde bol pluk slov. dobrovoľníkov vytvorený z bývalých príslušníkov slovenskej 1. pd, ktorí sa dostali do zajatia ČA na konci októbra 1943 v priestore južne od Kachovky. Dňa 17. 1. 1944 bol prezentovaný do 2. čs. sam. paradesantnej brig. v Jefremove a zaradený ako vel. del. batérie. O dva mesiace neskôr bol ustanovený do funkcie osvetového dôst. brig. a od 9. júna aj odd. pre zvláštne úlohy. Do hodnosti npor. del. bol povýšený 15. 9. 1944. V tom čase bola už 2. čs. sam. paradesantná brig. nasadená do bojov v Karpatsko-duklianskej operácii. Po let. presune na povstalecké územie sa zúčastnil bojov na bojiskách SNP a po ústupe do hôr zostal príslušníkom 2. čs. sam. paradesantnej brig. (20. 11. 1944 premenovaná na 2. čs. paradesantnú part. brig.) až do jej prechodu cez front v priestore Brezna vo februári 1945. Od marca 1945 v hodnosti kpt. del. (povýšený 7. 3. 1945) slúžil v 1. čs. arm. zbore ako osv. dôst. škôl pre dôstojníkov zbraní a služieb v Poprade, Kežmarku a Ružomberku. V polovici júna 1945 ho prideliťi HSVO pri MNO v Prahe a 1. 9. 1945 povýšili do hodnosti škpt. del. O týždeň neskôr bol ustanovený za zást. náč. HSVO. Dňa 6. 2. 1947 bol povýšený do hodnosti mj. del. a 1. 10. 1948 do hodnosti pplk. del. Medzitým, od 28. 3. 1947, bol odvelený na štúdium vo VVU, ktoré ukončil v júni 1949. Potom od 1. júla pôsobil ako

referent na 7. oddelení Hl. štábu MNO, ale už na začiatku septembra nastúpil do kurzu dôst. gšt. pre vyššie vojenské žel. velit., ktorý sa skončil v máji 1950. Od júna do októbra 1950 bol v prípravnej škole na štúdium v ZSSR a od októbra 1950 do konca augusta 1951 študoval v zdokonaľovacom kurze dôst. žel. dopravy v Leningrade. Dňa 3. 9. 1951 v hodnosti pplk. gšt. bol ustanovený za ZV pre výcvik a školenie a súčasne za náč. školského odd. Žen. učilišťa v Pardubiciach. Od augusta 1952 vykonával funkciu náč. učilišťa a od augusta 1953 do augusta 1954 náč. správy voj. dopravy GŠ. Do hodnosti plk. bol povýšený 28. 3. 1953. Od augusta 1954 pôsobil ako starší učiteľ skupiny prípravy vojsk katedry tyla vo VA KG v Prahe. Na začiatku novembra 1955 prevzal funkciu náč. správy prepravy vojsk v Bratislave, pred koncom novembra 1962 sa stal náč. KSVD v Bratislave a na začiatku júla 1968 zástupcom náč. kádrovej správy MNO v Prahe. V r. 1969 bol preradený do zál. a začal pracovať na Ministerstve pôšt a telekomunikácií SSR ako riaditeľ odboru. Pri príležitosti 50. výročia víťazstva nad fašizmom ho prezident SR dňom 1. 5. 1995 vymenoval do hodnosti genmjr. in memoriam.

Vyznamenania: Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (15. 7. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (22. 9. 1944), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Československá medaila Za zásluhy I. st. (1946), Československý vojenský rad bieleho leva Za víťazstvo I. tr. (30. 10. 1948), Rad červenej hviezdy (1959), sov. Orden Otečestvennoj vojny 2-oj stepeni (1969) a ďalšie.

Literatúra a pramene: ŠÁDA, M. – KRÁTKY, K. – BERÁNEK, J.: Za svobodu Československa. Sv. druhý. Praha 1961, reg.; ESNP, s. 134; ŠTEFANSKÝ, V., zost.: Záverečná fáza 2. svetovej vojny a oslobodenie Slovenska. Bratislava 1996, reg.; ŠOLC, Jiří: Padáky nad Slovenskom. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR. Praha 1997, reg.; VOČSO, s. 79; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 50 – 51; – VA-CR Trnava, KmL.

(J. Bystrický)

GALBA, Teofil Bohumil

kptapitán pechoty
veliteľ pešieho práporu Galba pri V. neskôr 35. pešieho práporu „Vápenec“ IV. taktickej skupiny povstaleckej 1. čs. armády na Slovensku

* 17. 11. 1911, Biňovce, okr. Trnava
† 13. 12. 1978, Banská Bystrica

Meštiansku školu Trnave absolvoval v roku 1925 v Trnave, Učiteľský ústav s maturitou v Spišskej Novej Vsi v rokoch 1930 – 1934. Na základnú voj. službu nastúpil 1. 10. 1936 pri p. pl. 23. R. 1936 – 1937 absolvoval ŠDPZ 9. div. v Trenčíne. 1. 10. 1938 preložený do zálohy ako ppor. pech. v zál. a zároveň pridržaný na výnimočnú činnú službu a výnimočné cvičenie v zbrani na dobu nutnej potreby podľa § 22 branného zákona v 8/23 rote. 15. 12. 1938 prepustený do pomeru mimo činnnej služby. 27. 3. 1939 premiestnený do p. pl. 4 a ustanovený vel. 9/4 roty. 1. 4. 1939 ho prijali za dôst. z povolania, 15. 5. 1939 povýšili na por. V rokoch 1939 – 1941 vykonával funkcie vel. čaty a roty, v r. 1941 – 1943 bol na fronte. 15. 6. 1944 ho už ako stot. premiestnili k VPV do Banskej Bystrice. Začiatok povstania ho zastihol v Turci, kde v rámci V. TS velil p. pr. 23. 9. 1944 pri ústupe z Martina ľahšie ranený v priestore Sv. Jur pri Martine (okr. Martin), stiahol sa do hôr k partizánom K. K. Popova do Kunerádu odtiaľ prešiel cez

nem. postavenia a dostal sa do Banskej Bystrice. Bol určený za vel. 35. p. práporu Vápenec, s ktorým sa bránil v Kremnických vrchoch a podieľal sa na prieskumnej a hliadkovej činnosti IV. TS. S dvoma čatami obsadil kótu 1027 a cestu od Kremnice a zabezpečil styk s III. TS. Koncom októbra 1944 sa jeho pr. rozpadol, po ústupe do hôr bol príslušníkom part. odd. Georgijevského v oddieli Vpred (vel.: Morskoj-Osipov), v ktorom zotrval do 27. 3. 1945, potom sa prihlásil do 1. čs. arm. zboru, kde sa stal vel. 7. úderného pr. u čs. brigády. 16. 4. 1945 premiestnený od 1. náhradného pluku k 4. čs. brigáde a 28. 4. 1945 určený za veliteľa 7. p. pl.

V r. 1945 – 1950 vykonával funkcie vel. pr a pl., naposledy vel. pluku v Leviciach. 5. 8. 1950 prepustený na trvalú dovolenku s čakaním, 1. 11. 1950 mu odňali hodnosť pplk. a preložili do zálohy ako vojaka. Po roku 1950 pracovník Pozemných stavieb n. p. Banská Bystrica ako robotník.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska 1939 (15. 9. 1939), Za hrdinstvo III. st. (1. 8. 1941), Za zásluhy (3. 3. 1943), Pamätný odznak I. st. (3. 3. 1943), Za hrdinstvo II. st. (30. 6. 1943), Pochvalné uznanie veliteľa ZD za vynikajúce plnenie služby v poli (1. 8. 1943) a Vojenný víťazný kríž V. tr. (14. 3. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (11. 8. 1945), Rad SNP I. a II. tr. (?)

Literatúra a pramene: VOČSO, s. 80; – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL, VHA Bratislava, ŠZX-270 (Úder. Spomienka veliteľa na boje 7. úderného práporu. Banská Bystrica 1969); VHA Bratislava, Pr. č. 888 (K dohode o prechode Rýchlej divízie na predhorí Kaukazu v januári 1943. Bratislava 1974.);

(F. Cséfalvay)

GALBAVÝ, Rudolf

stotník letectva
veliteľ letky 1 leteckého pluku Vzdušných zbraní slovenskej armády

* 29. 4. 1913 Piešťany
† 11. 5. 1995

Základné vzdelanie získal absolvovaním 5 tr. občianskej a 4 tr. meštianskej školy. Civilné vzdelanie ukončil absolvovaním Obchodnej akadémie s maturitou.

Do čs. brannej moci ho odvieďli na hlavnom odvoze 2. 5. 1935. 1. 10. 1935 nastúpil na výkon prezenčnej služby. V tento deň ho včlenili ako voj. k náhradnej letke let. pl. 3 a zároveň mu priznali status aspiranta. Postupne ho povýšili na slob. aspiranta (1.2.1936) a des. aspiranta (15. 7. 1936). 1. 7. 1936 bol menovaný za pozorovateľa-letca. 30. 9. 1936 ho prijali do VA v Hraniciach. VA skončil 29. 8. 1937 a týmto dňom ho menovali za por. let. a včlenili k 76. letke. 1. 8. 1938 bol menovaný za pilota-letca. 15. 12. 1938 ho premiestnili k 83. letke let. pl. 5. Vzhľadom na rozpad Č-SR a vznik Slov. štátu a Protektorátu Čechy a Morava ho 20. 3. 1939 ako dôstojníka slov. národnosti odoslali na Slovensko.

Po príchode na Slovensko ho zaradili k let. pluku 3 a včlenili k tech. letke. 15. 4. 1939 G. odiaľ premiestnili k 12. letke a 30. 4. 1939 k 13. letke. 20. 7. 1939 G. ustanovili za vel. hlásnej stotiny. 1. 8. 1939 G. zaradili medzi nočných pozorovateľov letcov. 1. 10. 1939 G. menovali za poľného pozorovateľa- letca a poľného pilota-letca. 1. 1. 1940 G. povýšili na npor. let. 30. 9. 1940 ho premiestnili k letke 1. 1. 10. 1940 ho ustanovili za vel. letky 1. 22. 6. 1941 odišiel do poľa s letkou 1 („Hektor“), s ktorou sa zúčastnil bojov proti ZSSR až do 18. 10. 1941, keď sa vrátil na Slovensko. 22. 6. 1942 opäť odletel s letkou 1 do poľa k ZD, kde v rámci SVZ pri

ZD poskytoval let. podporu pozemným jednotkám slov. armády. V poli s letkou zotrval do 26. 10. 1942, keď sa vrátil na Slovensko.

1. 1. 1943 G. povýšili na stot. let. 30. 7. 1944 ako vel. letky 1 odletel so svojou let. jednotkou k SVZ pri VA. V tejto funkcii zotrval až do 31. 8. 1944, keď preletel na stranu sov. ČA a vstúpil do čs. zahraničnej armády. 20. 10. 1944 mu na Slovensku v neprítomnosti odňali hodnosť stot. let. a preložili ho do I. zál. ako strel. v zál.

16. 10. 1944 G. zaradili do čs. brannej moci v ZSSR a priznali mu hodnosť kpt. let. 7. 12. 1944 G. ustanovili za dočasného streleckého dôst. 3. čsblpl 1. čszld. V rámci pl. sa zúčastnil na oslobodzovaní Československa.

1. 10. 1945 G. už ako škpt. let. (1.6.1945) včlenili k let. pl. 3 (od 28. 2. 1946 let. pl. 30). 28. 10. 1945 ho povýšili na mjr. let. 31. 8. 1946 ho premiestnili vel. LO 4, štábná letka. 31. 5. 1948 G. premiestnili k LNP 4 a od 1. 6. 1948 sa stal jeho dočasným vel. 1. 10. 1948 ho povýšili na pplk. let. 31. 3. 1949 G. premiestnili k let. pl. 30 a 1. 4. 1949 ho ustanovili za vel. pluku. V tejto funkcii zotrval do decembra 1950, keď ho z čs. armády prepustili do zálohy.

Po prepustení do zálohy pracoval najskôr ako robotník, neskôr v rôznych technicko-hospodárskych prac. pozíciách vo Vinárskych závodoch Bratislava. Po novembri 1989 G. rehabilitovali a povýšili na plk.

Vyznamenania: Pamätná medaila bez štítiku (1940), Pochvalné uznanie veliteľa „Lipa“ (1941), Pochvalné uznanie VÚ a VVZ (1941), nem. Das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 3. Stufe mit Schwerter (1941), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1942), Za hrdinstvo 3. stupňa (1943), Pamätný odznak 1. stupňa (1943), Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944), Československá vojenská medaila Za zásluhy II. stupňa (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Rad SNP II. triedy (1947) a iné.

Literatúra a pramene: ŠUMICHRAS, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939–1944. 2. zv., Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRAS, P.: Letka 13 v dokumentoch a obrazoch. Bratislava 2004; ŠUMICHRAS, P.: Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943, Cheb 2006; VHA Bratislava, f. MNO SR 1939–1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941–1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

GALOVIČ, Adrian

nadporučík pechoty
spravodajský dôstojník MNO

* 27. 4. 1920, Neded, okr. Šaľa
† ??

Po ukončení školskej dochádzky a skončení 8 tried reálneho gymnázia s vyučovacím jazykom slov. (1930 – 1938), ktoré ukončil maturitnou skúškou, nastúpil 1.10. 1938 na voj. prezenčnú službu. Bol odoslaný do ŠDPZ, ktorú ukončil v r. 1939. Po vzniku Slovenského štátu bol prevzatý do slov. arm. a vyslaný do VA v Banskej Bystrici. Po ukončení prípravy vo VA bol 15. 8. 1940 menovaný do hodnosti por. pech. Premiestnený bol najskôr k 2. rote p. pl. 7 v Žiline a 30. 9. 1940 k p. pl. 2 do Nitry, kde prevzal funkciu vel. mín. čaty 4. roty. Od 1. 7. 1941 do 12. 6. 1942 absolvoval frontovú službu v ZSSR vo funkcii vel. p. čaty RD. Dňa 25. 9. 1942 bol určený za vel. mín. sústredenia VDO 2 v Bardejove, 1. 1. 1943 povýšený na npor. pech a 1. 6. 1943 ustanovený do funkcie vel. mín. strediska v Spišskej Novej Vsi. Od 1. 9. 1943 do 29. 4. 1944

vykonával funkciu vel. mín. sústredenia VDO 1 v Nitre. 29. 4. 1944 bol premiestnený k p. pl. 3 do Zvolena, kde bol ustanovený do funkcie vel. guľ. roty. Tesne pred vypuknutím SNP bol 28. 8. 1944 odoslaný ku kmeňovej jednotke p. pl. 2 do Trenčína a dňom 1. 11. 1944 premiestnený na 2. odd. (sprav.) MNO v Bratislave. Dňa 10. 5. 1945 bol prijatý do čs. brannej moci ako dôst. z povolania a pridelený k p. pl. 32 do Košíc. Od 1. 10. 1945 zastával v ŠDPZ Košice funkciu vel. školskej čaty a od 1. 10. 1946 vel. školskej roty. Od 22. 6. do 19. 9. 1947 sa zúčastnil bojov proti UPA na východe Slovenska v rámci jednotky skupiny „Teplice“. Po návrate pokračoval v službe v ŠDPZ, kde zastával funkciu vel. 2. školskej roty. Dňom 10. 5. 1948 bol ustanovený do funkcie vel. 12/32 roty p. pl. Košice. Od 1. 7. 1948 mu MNO udelilo zvláštnu dovolenku zo služobných dôvodov do Bardejova a od 31. 8. 1948 bol premiestnený k náhradnej rote p. pl. 32. Dňom 1. 3. 1949 bol prepustený z voj. činnnej služby a preložený do zál. v hodnosti npor.pech. v zál.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(I. Purdek)

GASTILOVIČ, Anton Josifovič
generálporučík Červenej armády
veliteľ sovietskej 18. armády

* 8. 11. 1902 Peňkovščina, Bielorusko
† 23. 11. 1975 Moskva, Ruská federácia

Na službu v ČA nastúpil v r. 1919, v r. 1924 absolvoval Leningradskú pechotnú školu, v r. 1931 VA M. V. Frunzeho a v r. 1938 Akadémiu generálneho štábu. Po skončení občianskej vojny prešiel funkciami vel. čaty, vel. kurzu 1. leningradskej pechotnej školy, náč. 1. odd. štábu strel. div., pomocníka náč. a náč. odd. štábu Ukrajinského voj. okruhu. V roku 1935 sa stal vel. a komisárom strel. pl., od r. 1938 pôsobil vo funkcii staršieho učiteľa Akadémie generálneho štábu v Moskve, od septembra 1939 bol NŠ arm. skupiny sov. vojsk v Mongolsku, od júna 1940 NŠ a od mája 1942 vel. 17. arm. Zabajkalského vojenského okruhu (od 4. 7. 1940 v hodnosti genmjr.). Od januára 1944 bol vel. 17. gard. strel. zboru, ktorý sa zúčastnil bojov Proskurovsko-černovickej (4. 3. – 17. 4. 1944), Ľvovsko-sandomierskej operácie (13. 7. – 29. 8. 1944) a Karpatsko-užhorodskej operácii (súčasť Východokarpatskej operácie, 8. 9. – 28. 10. 1944). Vojská 17. gard. strel. zboru prekročili hranice Československa na Zakarpatskej Ukrajine v priestore Jablonického priesmyku 27. 9. 1944. Dňa 7. 11. 1944 sa G. stal vel. 18. arm., ktorá sa pod jeho velením na území Slovenska zúčastnila bojov vo Východoslovenskej (20. 11. – 31. 12. 1944), Západokarpatskej (12. 1. – 28. 2. 1945) a Ostravskej (10. 3. – 5. 5. 1945) operácii. Počas bojov na Slovensku bol 20. 1. 1945 povýšený do hodnosti genpor. V rámci vojsk 18. arm. mu od 20. 1. 1945 podliehal aj 1. čs. arm. zbor, ktorému velil gen. → L. Svoboda a po jeho vymenovaní za ministra národnej obrany na začiatku apríla 1945 gen. → K. Klapálek. Medzi mestami a obcami Slovenska, ktoré oslobodili vojská 18. arm., boli napr. Trebišov, Košice, Poprad, Liptovský Mikuláš, Ružomberok, Martin, Vrútky, Levoča, Spišská Nová Ves, Kežmarok, Žilina. Od júna 1946 bol G. náč. katedry Vyššej vojenskej akadémie K. J. Vorošilova. V roku 1948 sa stal pomocníkom vel. vojsk Pobaltského vojenského okruhu, od r. 1954 vykonával funkciu náč. katedry a od r. 1958 zást. náč. VA Generálneho štábu. V r. 1964 na tejto akadémii

pôsobil ako konzultant. V r. 1957 získal titul doktora vojenských vied, v r. 1959 sa stal profesorom a v tom istom roku bol povýšený do hodnosti genplk. V r. 1964 odišiel do dôchodku.

Vyznamenania: 2x Orden Lenina (?), 3x Orden Krasnogo Znameni (?), Orden Suvorova 1 st. (?) a i.

Literatúra a pramene: Velikaja Otečestvennaja Vojna. Komandarmy. Vojennyj biografičeskij slovar. Moskva 2005, s. 41; Osvobození Československa Rudou armádou 1944/1945. Svazek první. Praha 1965, reg.; Osvobození Československa Rudou armádou 1944/1945. Svazek druhý. Praha 1965, reg.; Oslobodenie Československa. Kol. aut. Bratislava 1966, reg.; GREČKO, A.: Cez Karpaty. Bratislava 1973, s. 99, 201, 277 a nasl.

(J. Bystrický)

GAŠPAROVIČ, Peter

stotník letectva
veliteľ letky 41 leteckého pluku Vzdušných zbraní slovenskej armády

* 3. 7. 1913 Veľká Lehota,
okr. Prievidza
† 6. 10. 2000

Úplné stredoškolské vzdelanie získal absolvovaním Čs. št. reálneho gymnázia L. Štúra v Trenčíne v r. 1935.

1. 10. 1935 nastúpil na výkon prezenčnej služby. Od 1. 10. 1935 – 28. 6. 1936 absolvoval ŠDLZ vo VLU v Prostějove. Po jej skončení vykonával službu v rámci letky 10 v Nitre. 1. 7. 1936 G. menovali za pozor. letca. Dňa 30. 9. 1936 G. prijali do VA v Hraniciach. VA skončil 29. 8. 1937 a týmto dňom ho menovali za por. let. a včlenili k 85. letke. Od X./1937 – VI./1938 absolvoval aplikačný kurz pre por. let. v Prostějove. 15. 7. 1938 ho premiestnili k 71. letke, kde G. zaradili na funkciu nižšieho dôst. letky. 1. 8. 1938 menovanie za pilota letca. Vzhľadom na rozpad Č-SR a vznik Slov. štátu a Protektorátu Čechy a Morava ho 18. 3. 1939 ako dôstojníka slov. národnosti odoslali na Slovensko. Po príchode na Slovensko ho zaradili k letke 10 let. pl. 3. Odtiaľ ho 1. 9. 1939 pridelili k LS, kde ho 25. 9. 1939 ustanovili za vel. pomocnej letky. 1. 10. 1939 G. povýšili na npor. let., menovali za poľ. pozor. letca a pilota letca. 15. 4. (20. 4.) 1940 ho premiestnili k MNO - VÚ VVZ. 1. 5. 1940 G. ustanovili za prednostu osobného odd. VÚ a VVZ v Bratislave. Od 15. 8. 1941 – 31. 8. 1941 v poli, ako pilot letky 1 „Hektor“. Od 3. 11. 1941 – 31. 12. 1942 vykonával funkciu I. pobočníka vel. let. pl. 4. 4. 1942 G. ustanovili za vel. náhr. perute let. pl. 1. 1. 1943 ho povýšili na stot. let. 31. 3. 1943 ho ustanovili za vel. letky 3 v Nitre. 28. 6. 1943 G. odoslali do poľa ako vel. letky 41. Z poľa sa vrátil v 2. dekáde novembra 1943. 1. 1. 1944 G. ustanovili za vel. letky 41 v Poprade. Od 1. 3. – 30. 8. 1944 ho trvale pridelili k VDO 2 v Prešove. 30. 8. 1944 preletel na stranu sov. ČA a vstúpil do čs. zahraničnej armády. 20. 10. 1944 mu na Slovensku v neprítomnosti odňali hodnosť stot. let. a ako strel. ho preložili do I. zál. ako strel. v zál.

Po skončení vojny ho prijali do čs. armády a 29. 10. 1945 ustanovili za dočasného ZV NLP v Poprade. 1. 1. 1946 ho povýšili na škpt. let. Od 15. 2. 1946 – 15. 5. 1946 v preškoľovacom pilot. kurze na lietadlá C-2 a C-3. Od 15. 5. 1946 – 31. 9. 1946 ho pridelili k LU - II. školnej peruti. Od 31. 9. 1946 – 15. 12. 1946 vykonával funkciu vel. čaty vo VLA v Hradci Králové. 15. 12. 1946 ho premiestnili k let. pl. 44 a ustanovili ho za jeho dočasný vel. 6. 2. 1947 G. povýšili na mjr. let. (s účinnosťou a poradím od 1. 4. 1946). Po nástupe KS k moci došlo v G. voj. kariére k zásadnej zmene. 30. 4. 1948 ho zbavili výkonu činnnej voj. služby a zastavili výplatu služobných pôžitkov. 1. 5. 1948 ho dali na dovolenku s čakaním. 1. 6. 1948 ho prepustili z kategórie

výkonných letcov. 1. 9. 1948 ho preložili do zálohy ako mjr. let. v zál. z dôvodu, že „nenašiel kladný pomer k ľudovodemokratickému poriadku republiky“. 1. 6. 1950 G. odňali hodnosť mjr. let. a G. sa stal voj. v zál. Po novembri 1989 ho rehabilitovali a povýšili do hodnosti pplk. (1990).

Vyznamenania: Pochvalné uznanie veliteľa Lipa (1941), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1942), Rad SNP II. triedy (1947), Československá pamätná medaila so štítkom ZSSR (?) a i.

Literatúra a pramene: RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939-1944. 1. zv., Bratislava 1999; ŠUMICHRAS, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zv., Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1944-1945. 3. zv., Bratislava 2003; ŠUMICHRAS, P.: Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943, Cheb 2006; – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KVL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

GEMBALA, Jozef

plukovník
veliteľ 4. technickej divízie

*6. 4. 1897 Trstená, okr. Dolný Kubín
† ??

V rokoch 1914 – 1918 bojoval na frontoch 1. svetovej vojny, na konci ktorej mal hodnosť por. v zál. Od novembra 1918 do februára 1919 pôsobil v pohraničnej pešejrote na Orave, potom vykonával funkciu proviantného dôst. vo voj. útvaru v Ústí nad Labem a následne bol oficiálne prijatý do čs. arm. v p. pl. 11 v Písku. V novembri 1920 bol preložený do sk. voj. z povolania a súčasne menovaný do hodnosti npor. V máji 1929 ho povýšili na kpt. Od októbra 1933 vykonával funkciu vel. roty v p. pl. 17 v Trenčíne, kde bol v apríli 1936 povýšený na škpt. V septembri 1937 ho ustanovili vel. roty v p. pl. 32 v Košiciach, odkiaľ sa v marci 1939 vrátil späť k p. pl. 17. Už v marci t. r. však bol opäť premiestnený, tentoraz do Komárna k II. koruhve jazd. (dragúnskeho) pluku č. 3. Tu ho v máji 1939 povýšili na mjr. pech. Od novembra t. r. pôsobil vo funkcii vel. Voj. žrebčiny Ústavu remontnej služby v Horných Motešiciach. Počas jej výkonu bol v júli 1940 povýšený na pplk. pech. a v januári 1944 na plk. pech. V závere vojny sa stal vel. 4. tech. divízie Domobrany.

Po skončení vojny ho prijímacia komisia SNR v Bratislave v júni 1945 prijala do novej čs. arm. Súčasne bol pridelený k Posádkovej správe v Horných Motešiciach s návrhom na preloženie do výslužby. V aktívnej službe však zotrval až do januára 1948, kedy ho MNO odoslalo na dovolenku s čakaním. Následne, dňom 1. 10. 1948, bol preložený do výslužby.

Vyznamenania: Pamätná medaila 3. st. (1940), Za zásluhy (1940), Kríž svetovej vojny III. st. (1940), Kríž odboja III. st. (1940), Za zásluhy (1940), Vojenný víťazný kríž III. tr. (1944).

Literatúra a pramene: História obce Motešice – chov koní. In: www.motesice.sk. – VÚA-VHA Praha, Zb. KML.

(J. Štaigl)

GESTEŠ, Ladislav

major generálneho štábu
šéf kabinetu ministra národnej obrany

*12. 11. 1910 Lešť, okr. Modrý Kameň
† ??

Po absolvovaní reálneho gymnázia na jeseň roku 1930 bol zaradený do brannej moci k p. pl. 11 „Františka Palackého“. Vzhľadom na povolený odklad nástupu prezenčnej voj. služby sa však prezentoval až o rok neskôr. Po skončení prezenčnej služby sa rozhodol pokračovať vo voj. kariére, a tak v rokoch 1933 až 1935 absolvoval VA. Po vstupe do slov. arm. bol v máji 1939 vzatý do kmeňového počtu MNO-HVV. Hneď po vstupe SR do vojny proti ZSSR odišiel s RS na východný front. Po dvojmesačnom pobyte sa v rámci organizačných zmien vrátil do zápočia. Na východný front sa opäť vrátil s RD 17. 2. 1942. Po bitke pri Rostove sa vrátil na Slovensko a pôsobil naďalej na MNO ako prednosta všeobecných materiálnych vecí. V septembri 1943 bol ministrom obrany menovaný za styčného dôst. medzi MNO SR a HSLS a jej zložkami HG a HM, v apríli 1944 sa stal šéfom kabinetu ministra národnej obrany gen. I. tr. → F. Čatloša. V pozícii šéfa kabinetu zostal aj po nástupe nového ministra → Š. Haššíka v septembri 1944. Po skončení vojny bol v novembri 1946 prijatý do čs. brannej moci, ale už o rok bol pozbavený výkonu voj. činnosti služby, následne bol v roku 1949 prepustený do pomeru činnosti služby a v novembri 1950 mu bola odňatá voj. hodnosť.

Vyznamenania: Za hrdinstvo 3. stupňa (1943), Pamätný odznak 1. stupňa (1943) a Za hrdinstvo 2. stupňa (1945).

Literatúra a pramene: – VA-CR Trnava, KML.

(P. Kralčák)

GINDL, Ladislav

kapitán
veliteľ 31. pešieho práporu Korund 1. čs. armády na Slovensku

*12. 1. 1917 Kremnica
†9. 1. 1997 Liptovský Mikuláš

Po absolvovaní reálneho gymnázia s maturitou v Kremnici vykonával voj. prezenčnú službu, počas ktorej v r. 1935 – 1936 absolvoval ŠDPZ v Trenčíne, potom guľ. výcvik proti út. v r. 1937 – 1938 ako ppor. pech. veliteľom čaty KPÚV v horskom p. pl. 1 v Dolnom Kubíne potom v p. pl. 31 v Mikulove.

V marci 1939 bol vel. III/1 práporu v Dolnom Kubíne. Do slov. arm. ako dôst. z povolania ho prijali 15. 5. 1939 v hodnosti por. pech., 1939 – 1940 bol vel. sprievodnej roty a posádkovým dôst. v Ružomberku a Dolnom Kubíne. V období od 1. 1. do 28. 2. 1940 bol inštruktorom voj. lyžiarskeho kurzu na Smrekovici. Funkciu vel. čaty a roty v Pechotnej škole v Bratislave a Pezinku zastával od 15. 5. 1940 do 1. 4. 1941, potom ho prideliť p. pl. 5 do Spišskej Novej Vsi, kde bol vel. kanónovej roty. Od 27. 6. 1941 sa zúčastnil ťaženia proti ZSSR. V rámci toho pôsobil pri p. pl. 102 ako vel. jednotky KPÚV a zúčastnil sa aj protipartizánskych akcií a bojov o

Perekolje. 10. 12. 1942 sa vrátil z poľa a 1. 1. 1943 povýšený na stot. pech. Od 13. 3. 1943 bol vel. školnej rotý v Škole na výchovu hospodárskych dôst. v zál. u VDO 1 v Trenčíne. 18. 6. 1943 bol odoslaný do poľa k ZD ako vel. transportu, od 1. 11. 1943 do 20. 6. 1944 bol vel. pr. v Tech. brigáde v Taliansku. Vypuknutie SNP ho zastihlo na východnom Slovensku, vo východoslovenskej armáde. Po príchode na povstalecké územie 30. 9. 1944 prevzal velenie 31. p. práporu 1. čs. arm. na Slovensku od stot. → J. Hlucháňa. Jeho pr. držal postavenia juhozápadne od Kunešova až po Kopernicu. Začiatkom októbra 1944 po prelomení povstaleckej obrany v úseku I. TS a v rámci všeobecného ústupu IV. TS pr. Korund sa presunul do priestoru Nevoľné a bránil hrebeň juhozápadne od Kremnice. Funkciu vel. zastával do 10. 10. 1944, keď ho vystriedal kpt. → J. Oškvarék. 10. 10. 1944 ho sprav. odd. Veliteľstva čs. arm. zaistilo a internovalo až do konca októbra 1944. 1. 11. 1944 ho Nemci zajali a odviezli do Voj. väznice do Bratislavy, kde bol prepustený na slobodu. Spolu s bratom Jánom vstúpil do služieb HG, v decembri 1944 bol pridelený k jej I. výcvikovému odd. Začiatkom r. 1945 mal kontakty aj s kpt. → M. Pavlovičom, i keď i jeho policajná hliadka zadržala, zakrátko ho prepustili. Po r. 1945 ho najprv neprijali do čs. arm. až po odvolaní dňom 1. 5. 1948 ako kpt. pech. R. 1948 bol obvinený z kolaborácie, neskôr zo špionáže, r. 1951 ho Vyšší voj. súd odsúdil na 20 rokov. Po rôznych amnestiách mu trest skrátili, r. 1964 prepustili na slobodu.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska (1939), Eisernes Kreuz 2. Klasse (14. 8. 1942), Za hrdinstvo II. st. (1942), Pamätný odznak I. st. (1943).

Literatúra pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, s. 307, 308. – ABS ČR Praha (Z-7-23); VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(F. Cséfalvay)

GOLIAN, Ján (kr. m. Gama, Ley)
brigádny generál
veliteľ 1. československej armády na Slovensku

* 26. 1. 1906 Dombóvár (Maďarsko)
† 1945 Nemecko ??

Po absolvovaní Ľudovej školy v Bojnjej a Vyššej priemyselnej školy strojníckej v Bratislave sa prihlásil do VA v Hraniciach na Morave, ktorú ukončil v roku 1927 ako por. del. Po rôznych kurzoch a školeniach v marci 1937 absolvoval prijímacie skúšky na VŠV v Prahe a od 1. 4. 1937 do 2. 5. 1938 zvládol jej I. a II. ročník, potom bol pridelený 10. div. v Banskej Bystrici. Vzhľadom na medzinárodnú situáciu, III. ročník VŠV neabsolvoval a bol natrvalo pridelený 10. div., kde od 2. 10. 1938 vykonával funkciu prednostu 2. odd. štábu div. v Krupine.

Po vzniku Slovenského štátu v hodnosti kpt. del. bol zaradený do VDO 1 v Trenčíne ako prednosta 3. oddelenia. Patril k 13 dôst. bývalej čs. arm., ktorí boli 15. 12. 1939 preradení do výberovej kategórie dôst. gen. štábu ako stot. gšt. 1. 7. 1940 ho povýšili na mjr. gšt. Rozhodnutím vel. 1. divízie VPV z 15. 10. 1940 bol určený do let. školy v Trenčíne ako mimoriadny profesor na vyučovanie všeobecnej taktiky zbraní.

V roku 1941 zastával rôzne štábne funkcie v rámci 1. div. (prednosta 3. odd. štábu, prednosta mobilizačného, org. oddelenia, potom druhého dôst. štábu vel. 1. div.). Po vstupe Slovenska do

vojny proti ZSSR sa stal prednostom operačného odd. štábu 1. div. v poli a 1. 8. – 14. 11. 1941 prednostom materiálneho odd. RD. Po návrate z frontu 28. 1. – 29. 6. 1942 zastával funkciu NŠ VDO 1, potom do 6. 7. 1942 bol prednostom výcvikového oddelenia VPV, do 28. 7. 1942 prednostom všeobecného oddelenia VVÚ pri MNO. 28. 7. – 2. 10. 1942 bol prednostom materiálneho oddelenia RD a 3. 10. 1942 – 15. 1. 1943 prednostom materiálneho oddelenia VDO 1. Medzitým, 1. 1. 1943, ho povýšili do hodnosti pplk. gšt. 16. 1. – 3. 3. 1944 bol prednostom personálie MNO a 4. 3. – 27. 4. 1943 NŠ RD. Už pred rokom 1943, počas pôsobenia v Trenčíne, zabezpečoval s okruhom najbližších spolupracovníkov tranzit čes. dôst. a iných utečencov z Protektorátu Čechy a Morava cez Maďarsko na západ a poskytoval rôzne dôverné informácie pre čs. exil a zahraničný odboj v Londýne. Ilegálne kontakty udržiaval s → M. Polákom, so skupinou V. Šrobára a s mjr. gšt. → J. Noskom. Po návrate z frontu bol vzhľadom na zlý zdravotný stav hospitalizovaný. Po vyliečení sa v októbri 1943 stal oblastným dôst. VDO 1. Dňom 19. 12. 1943 (s platnosťou od 1. 1. 1944) bol na návrh gen. II. tr. → Jozefa Turanca menovaný za NŠ VPV v Banskej Bystrici. Nadviazal styky so skupinou protifašisticky orientovaných dôst. v Banskej Bystrici, predovšetkým na VPV (pplk. → M. Ferjenčík, pplk. → Miroslav Vesel, pplk. → D. Kišš-Kalina, po apríli 1944 aj mjr. gšt. J. Nosko), pomocou ktorých sa dostal do kontaktu aj s ostatnými antifašistickými sk. a s čs. vládou v Londýne. 23. 3. 1944 bol prezidentom E. Benešom menovaný za vedúceho príprav ozbrojeného vystúpenia slov. arm. 27. 4. 1944 na stretnutí ilegálnej SNR v byte M. Joska, v Bratislave na Gajovej 9, prijal poverenie o vedení VÚ, pričom jeho zástupcom mali byť plk. gšt. → V. Talský a plk. → J. Imro. Vzhľadom na to, že tento triumvirát z rôznych dôvodov nespupracoval, jeho skutočnými zástupcami sa stali mjr. gšt. J. Nosko, NŠ VÚ, pplk. M. Ferjenčík, ktorý sa staral o ilegálnu sieť v armáde, stot. v zálohe M. Polák mal od júna 1944 na starosti spravodajstvo a styk s civilnými zložkami, styk so SNR a part. jednotkami mjr. → J. Marko a materiálne úlohy mjr. gšt. → A. Ciprich. So svojimi odbojovými spolupracovníkmi na VPV vypracoval voj. plán ozbrojeného vystúpenia, ktorý 28. 6. 1944 odoslal do Londýna a na druhý deň predložil aj na porade ilegálnej SNR. Rámcový plán v optimálnom variante počítal so súčinnosťou s ČA, ktorej mala Poľná armáda (dve východoslovenské divízie) otvoriť karpatské priesmyky a ostatná časť armády (Zápoľná armáda) mala vykonať prevrat a mobilizáciu na Slovensku, doplniť Zápoľnú armádu na dve pd a po spojení sa s Poľnou armádou pomocou ČA dokončiť porážku Nemcov. Menej výhodný druhý variant bol vynúteným riešením: v prípade okupácie Slovenska sa malo začať s ozbrojeným odporom bez ohľadu na stav príprav Povstania. Uzlovým bodom voj. príprav sa stalo vyhľadávanie vhodných predurčených povstaleckých vel. posádok. Veľké nedostatky vo voj. prípravách vo výbere osôb nastali na západnom a východnom Slovensku. Až do začiatku Povstania sa nedoriešilo, kto z dvojice: gen. II. tr. → A. Malár → plk. gšt. V. Talský sa stane povstaleckým vel. východoslovenských divízií, ktoré mali mať rozhodujúcu úlohu v nadchádzajúcom Povstaní. Podobnú nerozhodnosť prejavilo VÚ aj v určení povstaleckého vel. bratislavskej posádky. Na mnohých iných miestach západného Slovenska vytipovaní dôstojníci zverenú úlohu nezvládli.

Najdôležitejšou otázkou príprav ozbrojeného povstania bola jeho koordinácia s postupom ČA. Z tohto dôvodu už 29. 6. 1944 sa na bratislavskej schôdzke VÚ a SNR vytýčila úloha vyslať delegáciu do ZSSR. Po rôznych komplikáciách sa odlet delegácie podarilo uskutočniť až 4. 8. 1944.

Voj. prípravy povstania musel pplk. gšt. J. Golian koordinovať jednak s domácimi politickými silami, združenými v ilegálnej SNR, jednak musel rešpektovať inštrukcie a rady prichádzajúce od čs. exilu z Londýna. Systematické rádiotelegrafické spojenie s čs. voj. orgánmi v Londýne mu malo pomôcť v riešení koncepčných otá-

zok voj. príprav, ale aj pri denných starostiach s narastajúcou part. aktivitou na východnom Slovensku a na strednom Slovensku po príchode desantov zo ZSSR od konca júla 1944. Keďže londýnska čs. vláda z prestížnych dôvodov nemohla propagovať stlmenie aktivity, túto otázku museli domáce odbojové sily vyriešiť sami. Začiatkom augusta 1944 vyslal svojho emisára, pplk. → B. Manicu, na východné Slovensko, aby vysvetlil part., že predčasná aktivita môže škodiť záujmom odboja. Hoci v otázke potreby stlmiť nežiaducu part. aktivitu, ktorá mohla predčasne upozorniť na seba a vyvolať nem. zákrok, sa politici SNR a dôstojníci VÚ zhodli, narastajúcu povstaleckú vlnu na strednom Slovensku sa im ani napriek tomu nepodarilo stlmiť. 13. 8. 1944 v sprievode mjr. J. Marka a pplk. → B. Manicu sa osobne stretol s P. A. Veličkom v Sklabini, aby ho požiadal, aby nepodnikal väčšie part. akcie. Hoci Veličko dal prísľub, v poslednej augustovej dekáde začal realizovať plán vytvorenia part. rajónu, ktorý realizoval vyhadzovaním tunelov. V tom čase začali partizáni aj v iných lokalitách stredného Slovenska obsadzovať mestá a obce.

VÚ v posledných augustových dňoch sústavne sledovalo pohyb nem. vojsk, hlavne sústredenie na moravsko-slovenských hraniciach. Správy o part. akciách – predovšetkým v Martine, Ružomberku a Brezne – vyvolali nem. zákrok. Vzhľadom na nevládnutie situácie vlastnými bezpečnostnými a voj. silami prezident SR J. Tiso 28. 8. 1944 súhlasil s príchodom nem. okupačných vojsk na Slovensko.

29. 8. 1944, ráno, zaistil npor. Š. Hanus na príkaz G. gen. I. tr. → J. Turanca na Troch Duboch a odviezol na part. štáb kpt. ČA A. S. Jegorova. Večer po rozhlasovom prejave ministra národnej obrany, gen. I. tr. → F. Čatloša, v ktorom potvrdil príchod nem. okupačných vojsk, vydal G. heslo rozkazu na branný odpor arm. s platnosťou od 20:00. Začalo sa SNP. Ako vel. arm. za podmienok narastajúceho tlaku okupačných vojsk riešil so svojím štábom všetky najdôležitejšie úlohy obrany povstaleckého územia. Za realizáciu voj. príprav a otočenie zbraní proti dovtedajšiemu spojencovi, nacistickému Nemecku, bol už 29. 8. 1944 povýšený londýnskym čs. MNO na plk. gšt. a na základe rozhodnutia SNR z 5. 9. 1944 povýšený do hodnosti brig. gen. Rádiogramom z 12. 9. 1944 mu oznámili, že túto hodnosť mu potvrdila aj čs. vláda v Londýne. Od začiatku SNP bol sklamaný, že sa veci pre Povstanie nevyvíjali priaznivo. Predovšetkým na východe Slovenska sa zmarili dobré východiská Povstania; pasivita a nerozhodnosť velit. špičiek a nebudovanie hlbšej konšpiračnej siete na nižších stupňoch spôsobili, že sa vyčleneným nem. vojskám podarilo za krátky čas odzbrojiť východoslovenské divízie, ako aj AV v Prešove, čím sa prekazili možnosti aktívneho variantu povstaleckého vystúpenia. Aj on, ako aj jeho spolupracovníci, niesli zodpovednosť za to, že sa nevyberali najlepšie osoby na čelo západoslovenských voj. posádok, prípadne aj najspoľahlivejší dôstojníci v rozhodujúcom okamihu zlyhali. To znamenalo veľké územné aj materiálne straty pre Povstanie. Počas bojov na povstaleckom fronte riadil voj. operácie, ktorých sa na niektorých miestach aj osobne zúčastnil. Svojou prítomnosťou na úseku niektorých taktických skupín chcel zvýšiť boj. sebavedomie povstalcov a srdnatosť ich obrany. Do 7. 10. 1944 velil povstaleckej arm., potom bol ZV div. gen. → R. Viesta. 27. 10. 1944 spolu so štábom Velit. 1. čs. armády ustupoval z Banskej Bystrice na Donovaly. Po vydaní posledného rozkazu div.gen. R. Viesta na prechod na part. spôsob boja, ktorý sa však už nedostal k jednotkám armády, ráno 28. 10. 1944 o 6:00, povstaleckí generáli spolu s Vysokoškolským strážnym oddielom odišli z Donovál smerom na Bully, pokračovali cez Polianku na Kečku. Po namáhavých presunoch sa 2. 11. 1944 dostali do Supotníckej doliny, kde sa dostali do sústredenej nepriateľskej paľby. Oddiel bol rozbitý, časť príslušníkov zajatá. Večer toho istého dňa zišli do Pohronskeho Bukovca, kde si chceli oddýchnuť. Ráno 3. 11. 1944 ho Einsatzkommando 14, rovnako ako div.gen. R. Viesta a ďalších

dôst., zajalo. Po vypočúvaní ich previezli do Bratislavy, kde pokračovali ďalšie výsluchy, potom nasledoval transport do Berlína. Odtiaľ ich pravdepodobne previezli do koncentračného tábora Flossenbürg. Osud G., podobne ako div.gen. R. Viesta, nie je známy, pravdepodobne zahynul v Nemecku na jar roku 1945. V roku 1946 bol povýšený do hodnosti div.gen. in memoriam a v roku 1969 do hodnosti genplk. in memoriam.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (14. 9. 1944, in memoriam 29. 8. 1945); Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (14. 9. 1944); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945); Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945); Rad republiky in memoriam (1969); Rad M. R. Štefánika III. tr. in memoriam (1991); Vojenský Rad Ľudovíta Štúra I. tr. in memoriam (1995).

Literatúra a pramene: PREČAN, V. (ed.): Slovenské národné povstanie. Dokumenty. Bratislava 1965, reg.; MSSŠ, s. 60; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, reg.; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; STANISLAV, J.: Generál Ján Golian. In: Zborník Múzea Slovenského národného povstania, 15, Martin 1990, s. 145–157; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; Malá československá encyklopedie. II. svazek D–CH. Praha 1985, s. 626; STEHLÍK, E. – LACH, I.: Vlast a česť byly jím dražší nežli život. Dvůr Králové nad Labem 2000, s. 52–53; STANISLAV, J. – GAJDOŠ, M.: Generál Rudolf Viest – Slovenský národovec a československý vlastenec. In: STANISLAV, J. – GAJDOŠ, M. – TÓTH, D. (ed.): Dásky generála Viesta. (Exil 1939–1944), Bratislava 2002, s. 7–50; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918–2009. Bratislava 2009, s. 56–57; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992. Banská Bystrica 2012, s. 197; ES 2, s. 171–172; ESNP, s. 137–138; SBS 2, s. 199–200;

(F. Cséfalvay)

GOLOVSKOJ, Vasilij

Sergejevič

generálmajor

veliteľ 4. gardového jazdeckého zboru Červenej armády

* 18. 2. 1895 Bogorodick, Rusko

† 24. 10. 1975 Perm, Ruská federácia

V r. 1915–1917 príslušník rus. arm., v hodnosti ppor. sa zúčastnil bojov na juhozápadnom fronte ako vel. roty. V roku 1918 nastúpil do služby v ČA, od novembra 1918 bojoval na južnom fronte, bol vel. čaty a eskadrony. Po absolvovaní Vyššej jazd. školy v Petrohrade od decembra 1920 do začiatku Veľkej vlasteneckej vojny vykonával funkcie vel. eskadrony, vel. plukovnej jazd. školy, NŠ a tiež náč. plukovnej jazd. školy, NŠ jazd. pluku, vel. jazd. divízie a učiteľa taktiky jazd. kurzov zdokonaľovania velit. zboru ČA. V júli 1941 sa stal vel. 37. jazd. pluku. Od novembra 1941 velil 79. jazd. div. a od apríla 1942 30. jazd. div., s ktorou sa zúčastnil bojov v Severokaukaskzej (1. 1. – 4. 2. 1943), Donbaskej (13. 8. – 22. 9. 1943) Bereznegovato-snigirjovskej (6. – 18. 3. 1944), Odeskej (26. 3. – 14. 4. 1944) a Debrecínskej (6. – 28. 10. 1944) operácii. V hodnosti genmjr. sa v novembri 1944 stal vel. 4. gard. jazd. zboru. V zostave 1. gard. jazdecko-mech. skupiny gen. → I. A. Plijeva sa s týmto zborom zúčastnil Bratislavsko-brnianskej operácie 2. ukrajinského frontu (25. 3. – 5. 5. 1945). Do konca vojny sa 4. gard. jazd. zbor pod velením G. podieľal na bojoch v priebehu Budapeštianskej (29. 10. 1944 – 13. 2. 1945), Viedenskej (16. 3. – 15.

4. 1945) a Pražskej (6. – 11. 5. 1945) operácie. V r. 1946 mu bolo udelené čestné občianstvo Bratislavy. Po skončení vojny študoval na Vyššej vojenskej akadémii K. J. Vorošilova a od februára 1946 vykonával funkciu ZV 1. gardového jazd. zboru. V máji 1946 sa stal zást. náč. Vyššej dôstojníckej jazd. školy S. M. Budonného, od februára 1947 bol vo funkcii ZV 1. gardového strel. zboru a od júla 1950 velil 19. strel. zboru. Od decembra 1951 študoval vo Vyššom akademickom kurze pri Vyššej vojenskej akadémii K. J. Vorošilova a v októbri 1952 ho ustanovili za vel. 10. strel. zboru. V novembri 1955 odišiel do dôchodku.

Vyznamenania: Orden Lenina (1945), 6x Orden Krasnogo Znameni (1941, 1943, 1943, ?, ?, ?), 2x Orden Suvorova 2. st. (?), Orden Bogdana Chmelnickogo 2. st. (?) a i.

Literatúra a pramene: Velikaja Otečestvennaja Komkory. Vojennyj bibliografičeskij slovar. T. 1. Moskva 2006, s. 53, 54; Oslobodenie Československa. Kol. aut. Bratislava 1966, reg.; PAULIAK, E.: Cesty slobody k Bratislave. Bratislava 1980, s. 148, 158, 167.

(J. Bystrický)

GONDA, Daniel

stotník jazdeckta
veliteľ samostatného bojového práporu 1. čs. armády na Slovensku

*12. 1. 1909 Horné Žembovice, okr. Levice

†13. 9. 1944 Ľubochňa, okr. Ružomberok

Vyštudoval reálne gymnázium v Banskej Bystrici, vojenské vzdelanie získal v rámci ŠDJZ v Pardubiciach a VA v Hraniciach na Morave (1938 – 1939). Po vzniku Slovenskej republiky bol prijatý do slov. arm. a ustanovený za vel. 1. jazd. eskadrony v Seredi. Ťaženia proti ZSSR sa zúčastnil v období od 23. 6. – 30. 7. 1941 s JPO 2 rýchlych jednotiek. Na východný front sa vrátil na jar 1942 s tentoraz pôsobil v rámci SPO ZD, s ktorým sa pomerne úspešne podieľal na ofenzívnych boj. akciách proti part. formáciám, hliadkovej a prieskumnej činnosti. V lete 1943 sa k ZD, resp. reorganizovanej 2. pd, vrátil po tretíkrát. S ňou sa koncom októbra 1943 presunul do Talianska, kde bola div., pod novým názvom Technická brigáda, pre svoju nespoľahlivosť prevelená na opevňovacie práce. Po návrate domov v decembri 1943 bol ustanovený za obranného referenta JPO v Humennom, začiatkom roka 1944 prevzal v hodnosti stot. jazd. jeho velenie, pričom súčasne vykonával aj funkciu vel. humenskej posádky. Počas formovania Východoslovenskej armády prevzal na jar 1944 velenie jednej z jej jazdeckých eskadron, umiestnenej priamo v Duklianskom priesmyku. V Humennom spolupracoval s okresným ilegálnym vedením KSS, podporoval vznikajúcu partiz. sk. „Pugačov“, ktorej dodával zbraň a muníciu. Bol však odhalený a v júni 1944 v Bratislave uväznený. Na základe falošného lekárskeho posudku bol však prevezený do VN v Ružomberku, kde nadviazal spojenie s rôznymi miestnymi part. sk. Po vypuknutí Povstania v meste, 27. 8. 1944, bol poverený vytvoriť povstaleckú jednotku z vojakov nemocnice a zmobilizovaných záložníkov. Jednotka v sile p. roty sa pod jeho velením presunula do Ľubochne, kde najprv brutálnym spôsobom zlikvidovala skupinku okolo 20 Nemcov a následne vyrabovala obec. Po takejto preventívnej a demonštratívnej pacifikácii možného odporu v zázemí dostal so svojou jednotkou za úlohu vybudovať v oblasti pevnú obranu, kde by mohol zadržiavať postup nem. síl od západu v smere od Turca na Ružomberok. Po jeho obsadení 6.

9. 1944 mal brániť úsek Hubová – Ľubochňa – Stankovany, a tým prehradzovať postup nepriateľa horným Považím. Po úspešnom preskupení svojich jednotiek však bojovú prestávku nevyužil na vybudovanie komplexnej obrany, navyše obranu z vojensko-taktického hľadiska nepremyslel najvhodnejšie. V dňoch 9. – 12. 9. 1944 dosť rozpačito viedol boje o prístupy, ako i o samotné prechody Kralovianskej tiesňavy, ktoré nakoniec viedli k rozvráteniu tamojšej povstaleckej obrany a k ústupu zvyšku jeho skupiny do Ľubochňanskej doliny. Nezodpovednosť a ľahkovážnosť pri budovaní systému obrany a neschopnosť účinne riadiť bojové operácie v jemu pridelenom úseku spôsobili, že ho NŠ 1. čs. armády na Slovensku nariadil zatknúť a postaviť pred vojnový súd. 12. 9. 1944 bol údajne aj na samotnom velit. v Banskej Bystrici, pri návrate na svoj štáb sa však na ceste medzi Rojkovom a Ľubochňou dostal do nepriateľskej guľ. palby a utrpel vážne zranenia, ktorým pri prevoze podľahol. Jeho násilná smrť do značnej miery viedla k ospravedlneniu a následne aj zabudnutiu jeho „prehreškov“ a bola dôsledkom jeho prehnanej heroizácie. Vo februári 1947 bol povýšený na mjr. jazd. in memoriam.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. st. (1942), Pamätný odznak I. st. (1942), Rad Slovenského národného povstania I. tr. in memoriam (1945), Československý vojnový kríž 1939 in memoriam (1945), Československý vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom in memoriam (1946).

Literatúra a pramene: HRONSKÝ, M.: Boje povstaleckej armády na Ostrom. In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania, roč. I., 1966, s. 203–324; JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník Slovenského národného povstania. Bratislava 1970, s. 80; ES 2, s. 173; BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979; STANISLAV, J.: Skupina Gonda, po reorganizácii VI/54. prápor v SNP. In: Zborník Múzea SNP, 8/1983, s. 96–118; ESNP, s. 138; Malá československá encyklopédie. II. zväzok (D–CH). Praha 1985, s. 630; SBS 2, s. 202–203; LACKO, M.: „Hrdina SNP“ kapitán Gonda. (Povstalecký príbeh v ružomberskej oblasti). In: Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov III. /Povstanie roku 1944/. Zost. M. Lacko. Trnava 2004, s. 233–271; VOČSO, s. 83–84. - ABS ČR Praha – Z-6-326/227.

(A. Maskalík)

GONDA, Ján

štábný kapitán pechoty
1. pobočník veliteľa pešieho pluku 1 Východoslovenskej armády, veliteľ bojovej skupiny Gonda 1. čs. armády na Slovensku

* 25. 4. 1913 Lučatín, okr. Banská Bystrica
† ??

V r. 1925 – 1930 absolvoval štúdium na reálnom gymnázii v Banskej Bystrici a v r. 1930 – 1934 na obchodnej akadémii v Banskej Bystrici. Na voj. prezenčnú službu nastúpil v p. pl. 17 v Trenčíne 1. 10. 1935. Pridelený bol do ŠDPZ pri 10. pd a po jej absolvovaní ho 30. 9. 1936 premiestnili do VA v Hraniciach ako voj. akademika. Po absolvovaní VA a menovaní do hodnosti por. pech. bol od 1. 9. 1937 zaradený do p. pl. 48 v Josefove vo funkcii vel. čaty. Od 1. marca do 1. septembra 1938 pôsobil v Náchode vo funkcii vel. strážneho odd. Na začiatku septembra 1938 ho ustanovili za vel. 6/48 roty v Hraniciach. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v službe v slov. armáde ako vel. p. pl. 25 vo výcvikovom tábore Lešť. Dňom 27. 8. 1939 bol ustanovený do funkcie 1. plukovného pobočníka p. pl. 5 v Zlatých Moravciach. Na konci novembra 1939 ho premiestnili na MNO v Bratislave k žel. traťovému velit.

a s účinnosťou od 1. 1. 1940 bol povýšený do hodnosti npor. pech. Na začiatku februára 1941 sa stal vel. štábného odd. MNO a od začiatku júna 1941 bol pridelený na posádkové velit. v Bratislave ako posádkový dôst. Od polovice októbra 1941 zastával funkciu vel. roty v p. pl. 1. Na východný front bol odoslaný 4. 11. 1941 s určením na funkciu prednostu 4. odd. RD, ktorú vykonával do 1. 3. 1942. Od nasledujúceho dňa do 1. 6. 1943 tu pôsobil ako vel. roty, potom ako staničný a posádkový vel. a nakoniec od začiatku júna 1943 ako vel. guľ. roty. S účinnosťou od 1. 1. 1943 bol povýšený na stot. pech. Na Slovensko sa vrátil na konci augusta 1943. Od začiatku októbra 1943 do začiatku mája 1944 pôsobil v posádke Trnava ako vel. výcvikovej guľ. roty. Dňom 2. 5. 1944 ho ustanovili za 1. pobočníka vel. p. pl. 1 Východoslovenskej armády. SNP sa zúčastnil ako príslušník 1. čs. arm. na Slovensku vo funkcii vel. roty a vel. bojovej skupiny *Gonda*. Dňom 28. 10. 1944 bol povýšený do hodnosti škpt. pech. Po zániku 1. čs. armády na Slovensku pôsobil v part. odd. N. Kuznecova 1. part. brig. J. V. Stalina, ktorej velil kpt. ČA A. S. Jegorov. Dňa 12. 4. 1945 sa v Košiciach stal vel. štábnnej roty MNO. Na začiatku októbra 1946 ho v hodnosti mjr. pech. ustanovili za referenta VII/3. oddel. MNO v Prahe a na konci apríla 1947 odvelili do aut. pr. 7 v Nitre, kde absolvoval kurz pre dôst. aut. vojska a 1. 10. 1947 sa stal vel. náhradnej roty aut. pr. 7. V polovici januára 1948 ho premiestnili do Aut. učilišťa s určením za profesora taktických predmetov, neskoršie sa stal zást. náč. učilišťa. Službu v čs. armáde skončil v hodnosti pplk. v r. 1955. V r. 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti plk. v. v.

Vyznamenania: Československá medaila Za zásluhy I. st. (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Rad Slovenského národného povstania (1946).

Literatúra a pramene: GEBHART, J. – ŠIMOVIČEK J.: Partizáni v Československu 1941 – 1945. Bratislava 1984, reg.; – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml a KvL.

(J. Bystrický)

GORDEJEV, Dimitrij Vasiljevič
generálporučík
veliteľ 107. streleckého zboru Červenej armády

* 7. 3. 1903 Miňar, Čeljabinská oblasť,
Rusko
† 24. 12. 1964 Moskva

Od r. 1919 v ČA. Počas občianskej vojny bojoval v rámci 5. arm. na východnom fronte proti vojskám admirála A. V. Kolčaka. V 20. a 30. rokoch účastník viacerých arm. kurzov, medzitým na nižších velit. funkciách. Od r. 1939 vel. 303. horského strel. pl., od marca 1941 vel. 58. pl. Ďalekovýchodného frontu. Od novembra 1941 vel. pl. v rámci 16., potom 30. arm. Od februára 1942 NŠ 58. tank. brigády 30. arm. Kalininského frontu. Od februára 1943 už v hodnosti genmjr. vel. 216. streleckej div. 47. arm., od marca 1943 vel. 20. strel. zboru Zakaukazského frontu. Od decembra 1943 až do mája 1945 vel. 107. strel. zboru 1. gard. arm. S týmto zborom sa zúčastnil oslobodzovacích bojov na území Slovenska, vo Východokarpatskej operácii. Po r. 1945 študoval na Vyššej voj. akadémii K. J. Vorošilova, po jej absolvovaní, od r. 1947 velil 9. strel., v r. 1949–1952 128. strel. zboru. Od septembra 1952 pomocník vel. vojsk niektorých okruhov. Od mája 1961 bol vo výslužbe.

Vyznamenania: Orden Lenina (?), 4x Orden Krasnogo znamení (?), Orden

Kutuzova 2-j stepeni (?), Orden Suvorova 2-j stepeni (?), Orden Kutuzova 1-j stepeni (?), Orden Suvorova 2-j stepeni (?), Orden Otečestvennoj vojny 1-j stepeni (?).

Literatúra a pramene: BYSTRICKÝ, J. a kol.: Od Predealu po Kurovské sedlo. Boje vo Východných Karpatoch v roku 1944. Bratislava 2011, s. 90; www.generals.dk ; Velikaja otečestvennaja: Komkory. Vojennyj biografičeskij slovar. T. 1. Moskva 2006, s. 153–155

(F. Cséfalvay)

GORJUNOV, Sergej Kondratievič

generálplukovník letectva
od júna 1942 veliteľ 5. leteckej armády

* 7. 10 1899 Ušakovka
† 2. 10 1967 Kyjev

V roku 1918 ukončil štúdium v učiteľskom seminári v meste Kažaň. Službu v arm. začal v máji 1918 a zúčastnil sa občianskej vojny. Od mája do decembra 1918 vykonával službu ako krasnoarmejec voj. komandatúry v Kazani. Po skončení Kazaňského pech. kurzu v roku 1919 vykonával funkcie vel. – náč. inštruktorskej školy 5. arm. a neskôr vel. roty 237. pl. Východného frontu. V septembri 1919 bol v bojoch ranený a do konca októbra 1919 bol liečený v nemocnici. V období od apríla do augusta 1922 sa vo funkcii vel. práporu 308. strel. pl. zúčastnil bojov s bandami v Mongolsku. V roku 1924 ukončil Borisoglebskú voj. let. školu a stal sa letcom-pilotom. V roku 1927 absolvoval Serpuchovskú vyššiu školu vzdušného boja, strelby a bombardovania. Do roku 1930 zostal v Borisoglebskej voj. let. škole vo funkcii letca – inštruktora. V roku 1932 sa po ukončení Voj. let. akadémie N. E. Žukovského stal vel. let. eskadry let. Baltskej flotily a v roku 1937 vel. let. brigády. Vo funkcii veliteľa 5. let. brig. sa v auguste roku 1938 zúčastnil bojov pri jazere Chasan. Po ukončení zdokonaľovacieho vel. kurzu vo VA GŠ ZSSR v roku 1939 sa v období od novembra 1939 do marca 1940 zúčastnil vojny medzi ZSSR a Fínskom vo funkcii vel. let. 7. armády. V marci 1940 bol ustanovený do funkcie vel. let. Kalininského voj. okruhu a od júla toho istého roku sa stal náč. kadrovej správy let. ČA. V roku 1941 sa stal vel. let. Charkovského voj. okruhu. Veľkej vlasteneckej vojny sa zúčastnil v období od júna do novembra 1941 najskôr vo funkcii vel. let. Severokaukazského voj. okruhu a od júna 1942 vo funkcii veliteľa 5. let. arm. Táto arm. sa pod jeho velením zúčastnila bojov Veľkej vlasteneckej vojny na Južnom, Severokaukazskom, Zakarpatskom, Stepnom a 2. UF. 5. let. arm. podporovala i lode Čiernomorskej flotily, zúčastnila sa leteckých bojov na Kubáni, Belgorodsko-Charkovskej útočnej operácie, bojov o Dneper, Kirovogradskej, Korsuň-Ševčenskej i Jasko-kišiňovskej operácie. Zúčastnila sa tiež voj. operácií pri oslobodzovaní Rumunska, Maďarska Československa a Rakúska. 5. let. arm. podporovala všetkými silami činnosť 2. UF pri oslobodzovaní juhozápadnej časti slovenského územia a hlavného mesta Slovenska Bratislavy v Bratislavsko-brnianskej operácii. Po ukončení bojov 2. svetovej vojny pokračoval G. vo velení 5. let. arm. V rokoch 1946 až 1949 velil 17. let. arm. (Kyjevský voj. okruh) a v rokoch 1949 – 1950 57. let. arm. (Priкарпатський voj. okruh). V roku 1951 ukončil Vyšší akademický kurz vo VA GŠ a v rokoch 1951–1956 pôsobil vo funkcii vel. 69. let. arm. (Kyjevský voj. okruh). Od roku 1956 bol vo výslužbe a žil v Kyjeve. Pochovaný je na mestskom cintoríne.

Vyznamenania: Geroj Sovetskogo sojuza (?), 2x Orden Lenina (?), 5x Orden Krasnoj znamení (?), Orden Suvorova 1-j a 2-j stepeni (?), Orden Kutuzova 1-stepeni (?).

Literatúra a pramene: SVE 2, s. 617 - 618; www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=2050 (14. 10. 2011); www.hrono.ru/biograf/bio_g/goryunov_serg.html (14. 10. 2011)

(J. Lichner)

GREGORČOK, Ján

kapitán pechoty
počas SNP veliteľ 32. pešieho práporu
Kremeň

* 31. 1. 1915 Podkonice, okr. Ban. Bystřica
† 23. 10. 1997 Bratislava

7 tried ľudovej školy vychodil v Podkoniciach v rokoch 1920 – 1927, tri triedy meštianskej školy v Slovenskej Ľupči v rokoch 1927 – 1930. V rokoch 1930 – 1934 absolvoval aj Učiteľský ústav v Banskej Bystrici. Po nej začal pôsobiť ako učiteľ v Šumiaci a v rokoch 1935 – 1936 v Pohorelej. Na voj. službu nastúpil 1. 10. 1937 v 1. rote p. pl. 26. Dňa 4. 10. 1937 mu priznali status aspiranta a začal štúdium na ŠDPZ 10. div. v Banskej Bystrici, ktorú ukončil v apríli 1938. Počas mobilizácie čs. armády bol zaradený ako vel. čaty v priestore Šahy, neskôr ho premiestnili do Lovinobane, potom do Ladomírovej, okres Vyšný Svidník. 1. 10. 1938 povýšený na čat. ašp.

Po vzniku Slovenského štátu, 15. 5. 1939 premiestnený k p. pl. 3 a včlenený do 9. stotiny. 27. 8. 1939 prepustený z činnnej služby na trvalú dovolenku až do preloženia do I. zál. 1. 9. 1939 MNO ho vymenovalo na por. prez. služby. 1. 10. 1939 preložený do I. zál. ako por. pechoty v zál. a pridržaný na mimoriadne cvičenie v zbrani. 10. 11. 1939 bol prepustený v hodnosti por. do pomeru mimo činnnej služby. Znovu sa vrátil učiť do Šumiaca. 1. 2. 1940 proti svojej vôli aktivovaný za dôst. z úradnej moci v p. pl. 9, včlenený do 2. roty ako vel. roty v Poprade. V roku 1940 absolvoval kurz veliteľov rôt v Pezinku. 30. 9. 1940 premiestnený k p. pl. 3 do Zvolena, včlenený do 2. roty a ustanovený za vel. čaty tejto roty. 1. 1. 1942 povýšený na npor. pech., 2. 1. 1942 pridelený do kurzu hodnostníkov a poddôstojníkov (poddôstojnícka škola) v Pezinku ako vel. roty, neskôr ako ZV školy. 7. 11. 1942 odišiel do poľa k RD a 25. 11. 1942 pridelený k motorizovanému p. pl. 20 k 5. rote a ustanovený za vel. tejto roty. V januári 1943 sa podieľal na nadviazaní kontaktov s ČA, keď cez úsek jeho roty sa dostal slob. Šedík k sov. vojskám. 14. 7. 1943 sa vrátil z poľa so zdravotnými ťažkosťami k 3. náhradnej rote Zvolen. 29. 3. 1944 pridelený k p. pl. 2 ako inštruktor. 4. 5. 1944 s 9. rotou p. pl. 3 odišiel do poľa do formujúcej sa Východoslovenskej armády.

V lete 1944 v Karpatoch nadviazal kontakty s part. zväzkom Alexander Nevský (vel.: pplk. Viktor Karasjov - Stepanov) a pomáhal im v prechode na územie Slovenska. 30. 8. 1944 prešiel k part., do zväzku Stalin (V - M. I. Šukajev). Po strate spojenia s partizánmi sa na rádiový výzvu odobrli na povstalecké územie. Presunuli sa cez Kríže smerom na Dobšínú - Besník - Telgárt do Červenej Skaly a odtiaľ vlakom do Banskej Bystrice, kam došli 16. 9. 1944. Po príchode na povstalecké územie na strednom Slovensku najprv dostal rozkaz na mobilizovanie záložníkov vo Zvolene potom obdržal rozkaz na odchod do Brezna nad Hronom, cvičiť povolaných nováčikov. Cestou v Banskej Bystrici obdržal nový rozkaz, a to organizovať a precvičiť rozprášený pr. zo Skalky, ktorý po organizovaní v Šalkovej pri Banskej Bystrici odišiel do obranného postavenia v priestore Tri kríže - Zlatá studňa. Po splnení úlohy 10. 10. 1944 prevzal velenie pr. *Kremeň* na Skalke pri Kremnici. Vo funkcii vystriedal kpt. pech. → P. Čellára. 28. 10. 1944 povýšený na kpt. pech.

Počas ústupu do hôr prešiel cez Staré hory a najprv nadviazal kontakt s paradesantnou brig., neskôr s vel. part. brigády „*Smrt' fašizmu*“/ vel. - mjr. Volkov/, do ktorej sa zapojil a pôsobil v nej až do 25. 3. 1945. 8. 4. 1945 prijatý do čs. armády a 12. 4. 1945 včlenený do náhradného pl. ako kpt. pech. z povolania. 18. 4. 1945 premiestnený k výcvikovému stredisku Levoča a vel. 7. výcvik. práporu. 1. 5. 1945 premiestnený k Velit. východnej oblasti Košice a ustanovený za vel. štábnej roty. V rokoch 1945 – 1951 vykonával vel. funkcie na úrovni rota - prápor. Medzitým v roku 1946 bol nasadený proti banderovcom na východnom Slovensku aj na Morave. Od r. 1951 bol krátko NŠ pri 23. p. pl. v Nýrsku, potom ho MNO pridelo k 1. arm. zboru do Banskej Bystrice, kde v marci 1951 sa stal 2. zástupcom náč. boj. prípravy zboru. Od júla až do 16. 10. 1951 bol 2. pomocníkom náč. boj. prípravy. V októbri 1951 bol preložený do Bratislavy a stal sa tajomníkom krajského výboru Zväzarmu.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (20. 2. 1940), Za hrdinstvo II. st. (10. 4. 1943), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (4. 7. 1943), Za hrdinstvo III. st. (9. 10. 1943), Pamätný odznak I. st. (9. 10. 1943), Vojenný víťazný kríž V. tr. (bez mečov) (14. 3. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (4. 8. 1945), Druhý Československý vojnový kríž 1939 (18. 8. 1945) a Rad SNP I. tr. (27. 10. 1945).

Literatúra a pramene: - VA-CR Trnava, KvL, VHA Bratislava, Zvukový záznam č. 21, Spomienka na SNP. Bratislava 1981.; VHA Bratislava, Pr. č. 888 (K dohode o prechode Rýchlej divízie na predhorí Kaukazu v januári 1943. Bratislava 1974, 9 s.

(F. Cséfalvay)

GREGUŠKA, Juraj Antonín

major pechoty
veliteľ Vojenského dopravného
veliteľstva Bratislavy

* 22. 4. 1907 Pruské, okr. Púchov
† ??

R. 1917 začal študovať na gymnáziu v Trenčíne, ktoré dokončil roku 1925. Na voj. prezenčnú službu nastúpil 1. 10. 1930 v leteckom pl. v Piešťanoch, odkiaľ bol vyslaný do ŠDPZ v Olomouci. V septembri 1931 nastúpil do VA v Hraniciach na Morave. Po skončení akadémie bol prevelený v júli 1933 do Břeclavy k p. pl. 10 ako por. pech. vo funkcii vel. pešej čaty. V septembri 1935 bol preložený k p. pl. 42 vo funkcii vel. čaty. V rokoch 1936-1937 bol vel. detašovaného pr. v Rumburku. 1. 10. 1937 bol povýšený na npor. pech. Od júna do novembra 1938 bol vel. strážnej roty v Kamenickom Šenove. Od polovice novembra 1938 do konca októbra 1939 bol preložený k p. pl. 20 v Michalovciach, odtiaľ do oddelenia štábu 3. div. v Prešove. 1. 1. 1940 bol povýšený na stot. pech. Vo februári 1940 nastúpil ako frekventant VVŠ pre dôst. gšt. Zúčastnil sa poľného ťaženia proti ZSSR v rámci RD v čase od 4. 3. 1942 do 24. 9. 1942 ako prednosta 4. odd. štábu RD. Od októbra 1942 pracoval na MNO a od 1. 1. 1943 patrili medzi dôstojníkov gšt. Od júna 1943 do 5. 4. 1945 bol voj. dopravným vel. v Bratislave. Po vypuknutí SNP G. ako voj. dopravný vel. Bratislavy z obáv pred prezradením vyčkával a nedal rozkaz odd. Ministerstva dopravy a verejných prác, aby pripravilo vlakové súpravy na prepravu bratislavských útvarov na povstalecké územie. Po obsadení Trnavy Nemcami už preprava po železnici bola nemožná. Prijímacia komisia pri MNO rozhodla 23. 7. 1945

neprijať ho do čs. armády. Od 1.10. 1945 pracoval ako úradník riaditeľstva štátnych železníc v Košiciach. 1. 9. 1946 bol povolaný do činnnej voj. služby k vel. VO 4 ako prednosta 4. odd. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1939), Za hrdinstvo II. a III. st. (?), Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 3. St. mit Schwerter (?)

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. Kapitoly z občianskeho odboja. Banská Bystrica, 2009, s. 350. JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 255. – VÚA-VHA, Zb. KmL.

(M. Štefanský)

GURSKÝ, Jozef

nadporučík letectva
veliteľ letky 41 leteckého pluku Vzdušných zbraní slovenskej armády

* 30. 8. 1917 Rychvald, okr. Bardejov
† ??

Základné vzdelanie získal v r. 1928, keď absolvoval 5 tr. občianskej školy v Košiciach. V r. 1928 – 1935 študoval na št. reálnom gymnáziu s maturitou v Košiciach.

8. 7. 1937 G. odvieďli do čs. brannej moci pri dobrovoľnom odvode. Príslušník brannej moci od 1. 10. 1937, keď G. včlenili ako voj. k VLU v Prostějove. Zároveň mu týmto dňom priznali status ašpiranta a zaradili do ŠDLZ, ktorú absolvoval v máji 1938. V máji 1938 G. v hodnosti slob. ašpiranta (16. 3. 1938) premiestnili k let. pl. 6 a včlenili k letke 72. 1. 6. 1938 G. menovali za pozorovateľa-letca. Do 16. 3. 1939, keď G. ako Slováka prepustili z činnnej služby, ho povýšili do hodnosti des. ašp. (16.7.1938) a čat. ašp. (25.11.1938). 18. 3. 1939 G. premiestnili k letke 12 let. pl. 3 v Spišskej Novej Vsi. Od 23. – 24. 3. 1939 sa zúčastnil ako pozorovací letec bojov v tzv. Malej vojne proti Maďarsku. 1. 9. 1939 G. menovali za por. let. prezenčnej služby. V rámci skupiny OPL „Lalia“ sa ako pozorovací letec zúčastnil ťaženia proti Poľsku. 1. 10. 1939 G. v hodnosti por. let. preložili do I. zál. a súčasne ponechali na mimoriadnom cvičení v zbrani od 1. 10. 1939 – 10. 11. 1939. Po tomto dni G. demobilizovali. Do nástupu do ďalšej činnnej služby pracoval na Riaditeľstve pôšt a telegrafov v Bratislave. Od 1. 2. 1940 G. previedli do skupiny dôst. let. z povolania, s určením pre letku 1 vo Zvolene. 1. 4. 1940 G. vymenovali za poľného pozorovateľa-letca. 15. 4. 1940 G. premiestnili k letke 2 v Spišskej Novej Vsi. 6. 8. 1941 G. prevzal funkciu vel. let. roty v Spišskej Novej Vsi. 1. 1. 1942 G. povýšili na npor. let. Od 15. 2. 1942 do 15. 4. 1942 G. absolvoval technický kurz pre dôst. let. pri LP. 8. 10. 1942 G. ustanovili vel. letiska Spišská Nová Ves. Od 15. 4. 1943 – 25. 6. 1943 G. vo výcviku na pilota. 1. 6. 1943 vel. tech. letky 4 v Spišskej Novej Vsi. 28. 6. 1943 G. odišiel s letkou 41 stot. let. → P. Gašparoviča do poľa, s určením za pobočníka vel. sk. 1. 7. 1943 G. vymenovali za pilota letca. 13. 11. sa G. vrátil z poľa na Slovensko. 10. 1. 1944 G. ustanovili za vel. letky 42 (rámcová) a pobočníka vel. perute v Spišskej Novej Vsi. 31. 1. 1944 G. premiestnili k letke 41. 1. 3. 1944 G. ustanovili za vel. letky 41. 31. 8. 1944 spoločne so stot. let. → F. Wágnerom preletel do Ľvova na stranu ČA. 20. 10. 1944 G. na Slovensku v neprítomnosti odobrali správnym opatrením hodnosť npor. let. a v hodnosti strel. v zál. preložili do I. zál. 17. 10. 1944 G. zaradili do čs. brannej moci a ako npor. let. včlenili k let. pl. Od 1. 11. – 31. 12. 1944 vel. letky 1, let. pl. 3. 1. 1. 1945 –

2. 4. 1945 G. ustanovili za učiteľa lietania na liet. II 2. 5.1. 1945 G. ustanovili za ZV eskadry 3. čsblpl v ZSSR, kde zotrval až do konca vojny. Zúčastnil sa oslobodzovania Československa.

Po vojne príslušník čs. armády. Od 15. 5. 1945 – 31. 1. 1946 vel. 3. letky let. pl. 30. Potom zastával rôzne referentské funkcie na MNO-HŠVL, MNO - let. odb. a MNO - vel. let. V tomto období krátko pôsobil aj v kabinete št. tajomníka MNO ČSR (1. 11. 1946 – 20. 1. 1947). Od 1. 7. 1951 – 1. 9. 1951 G. zastával nižšie riadiace funkcie v oblasti materiálneho zabezpečenia let. na MNO - vel. let. Od 1. 9. 1952 – 28. 9. 1955 učiteľ taktiky bit. let. Vyššej školy dôstojníkov letectva v Hradci Králové a od 29. 9. 1955 – 30. 6. 1958, keď G. prepustili v hodnosti pplk. do zál., pôsobil vo funkcii náč. učebnej skupiny taktiky LU.

Po prepustení do zálohy pracoval v rôznych administratívno-technických a hospodárskych pozíciách.

Vyznamenania: Pamätná medaila bez štítku (1939), Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1947), Rad SNP II. triedy (1947), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Pamätná medaila so štítkom ZSSR (1946), Československá. vojenská pamätná medaila (1945), sov. Za pobeđu nad Germanijej v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1946) a iné.

Literatúra a pramene: ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zv., Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1944-1945. 3. zv., Bratislava 2003; ŠUMICHRASŤ, P.: Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943, Cheb 2006. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

HAJDU, Tibor Július, JUDr.

major justičnej služby
vojenský prokurátor

* 14. 4. 1909 Bátorovce, okr. Levice
† ??

Po absolvovaní reálneho gymnázia s maturitou v Banskej Bystrici v roku 1927 študoval v r. 1927 – 1931 na Právnickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe, kde absolvoval 8 semestrov. Akademický titul doktor práv získal v r. 1935. V r. 1935 – 1937 vykonal voj. prezenčnú službu v p. pl. 28 v Prahe, kde v r. 1935 – 1936 absolvoval ŠDPZ. Od 1. 9. 1936 do 3. 1. 1937 bol vel. čaty v p. pl. 9 v Moste, potom absolvoval kurz pre dôst. just. služby v Prahe. 1. 4. 1937 bol menovaný do hodnosti ppor. pech. a pokračoval v jeho teoretickom a praktickom just. výcviku vo voj. just. úradoch v Prahe, Banskej Bystrici a Bratislave. Od 1. 10. 1937 do 5. 7. 1938 vykonal dobrovoľnú ďalšiu činnú službu vo voj. prokuratúre v Banskej Bystrici. Po jej skončení nastúpil 10. 7. 1938 ako policajný koncipista do Zemského úradu v Prahe. 20. 3. 1939 bol povolaný na mimoriadne cvičenie na div. súde Bratislava, 25. 4. 1939 ustanovený za čakaťela na služobné miesto dôst. just. služby v hodnosti por., 6. 5. 1939 preložený do skupiny dôst. just. služby z povolania, povýšený na npor. just. služby a vykonal voj. sudcovskú skúšku. 10. 5. 1939 sa stal voj. prokurátorom v Bratislave, 27. 5. 1939 zložil voj. prísahu Slovenskému štátu. 1. 5. 1940 bol povýšený na stot. just., 1. 1. 1943 na mjr. just. Po začatí SNP bol 10. 9. 1944 odvolaný z funkcie voj. prokurátora a pridelený ako referent na just. oddele-

nie MNO v Bratislave, kde konal službu do 1. 3. 1945, keď odišiel za rodinou do obce Kunov a prečkal frontové udalosti. Po oslobodení podal prihlášku do čs. armády, prijímacia komisia II. inštalácie pri MNO rozhodla 18. 6. 1945, aby nebol prijatý ako dôst. z povolania. Neprijatím do čs. armády stratil voj. hodnosť a bol preložený koncom júla 1945 do zál. ako vojak. Na základe jeho odvolania prijímacia komisia MNO pre dôst. a rotmajstrov slov. národnosti v r. 1947 navrhla, aby bol do čs. armády prevzatý, pretože počas pridelenia na voj. súde v Bratislave sa snažil pomáhať osobám stíhaným za činnosť proti Nemcom (napr. v prípade gen. →Š. Jurecha, gen. →M. Markusa). Naopak, dôsledne postupoval voči osobám, ktoré sa dopustili trestných činov voči obyvateľstvu na východnom fronte (napr. v prípade mjr. Režuchu, pplk. Weiswea). V jeho prospech svedčili gen. →M. Markus, gen. →V. Bodický, pplk. →A. Rašla. Na výzvu prijímačej komisie, aby nastúpil do činnosti voj. služby nereagoval, a preto bolo rozhodnuté o jeho preložení do zál. dňom 1. 8. 1947 v hodnosti mjr. just. Počas zdĺhavého rozhodovania o jeho ďalšom osude pracoval od augusta 1945 do decembra 1952 ako úradník v chemických podnikoch v Bratislave, potom bol robotníkom v čs. štátnych lesoch n.p. Rimavská Sobota a v Stredoslovenských keramických závodoch n.p. Kalinovo. Od mája 1954 do februára 1958 bol plánovačom v čs. štátnych lesoch v Lučenci a úradníkom v Závodnom klube ROH Baník v Handlovej.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939).

Literatúra a pramene: V – VÚA V – VHA Praha, Zb. KvL; VA-CR Trnava, Krátky osobný spis.

(P. Krajčírovič)

HALUZICKÝ, Ivan Ing.

major leteckva
veliteľ 2. čs. stíhacieho leteckého pluku
1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR

*9. 3. 1913 Uherský Brod, ČR
† 3. 11. 1965 Bratislava, pochovaný
v Piešťanoch

Základné vzdelanie získal po absolvovaní 4 tr. obecnej školy. Ďalej pokračoval v štúdiách na 4-ročnom gymnáziu. Občianske vzdelanie završil ukončením 4 ročníkov vo Vyššej priemyselnej škole, odbor staviteľstvo.

22. 9. 1931 H. odvieďli do čs. armády. 1. 10. 1931 ho prezentovali ako nováčika na vykonanie prezenčnej služby v p. pl. 6 „Hanáckom“. H. v hodnosti voj. zaradili do technickej rot. Od 7. 10. 1931 do 31. 5. 1932 frekventant v ŠDPZ 7. div. v Olomouci. 16. 1. 1932 H. povýšili na slob. a 16. 5. 1932 na des. frekventanta ŠDPZ ukončil s dobrým hodnotením. 1. 6. 1932 H. priznali postavenie absolventa. 15. 6. 1932 H. premiestnili do 1. poľnej rot. p. pl. 6 „Hanáckeho“. 1. 8. 1932 H. povýšili na čat. 6. 9. 1932 H. priznali postavenie aspiranta. Od 1. 10. 1932 – 1. 7. 1934 voj. akademik – príslušník VA. 1. 1. 1934 H. povýšili na ppor. pech. v zál. 1. 7. 1934 H. menovali na por. pech. Od 1. 7. 1934 ho zaradili do 11. rot. p. pl. 39 „Výzvedný gen. Grazianiho“. Od 17. 9. 1934 – 31. 7. 1935 absolvoval aplikačný kurz v rámci VLU v Prostějove. Kurz skončil s veľmi dobrým hodnotením. 31. 7. 1935 H. preložili do skupiny dôst. let. a premiestnili do 8. letky let. pl. 2 „Dr. E. Beneša“. 1. 8. 1935 H. menovali za pozorovateľa-letca. Od 25. 2. 1936 – 15. 1. 1937 pôsobil v rámci 14. letky let. pl. 2. Po 1-ročnej praktickej let. činnosti ho menovali za poľného pozorovateľa-letca. Od 16. 9. 1936 – 20. 10.

1936 absolvoval v rámci let. pl. 5 v Brne kurz lietania za noci pre pozorovateľov. Kurz skončil s veľmi dobrým hodnotením. Od 15. 1. 1937 do 31. 8. 1937 zastával funkciu nižšieho dôst. letky 63. 1. 11. 1936 H. menovali za nočného letca. Jeho let. výcvik však pokračoval ďalej a v období od 1. 8. 1937 do 31. 3. 1938 absolvoval v rámci cvičnej letky let. pl. 2 výcvik na dvojmiestnych lietadlách s veľmi dobrým hodnotením. Ešte v čase výcviku na dvojmiestnych lietadlách sa zúčastnil mechanického kurzu pre dôst. let., ktorý sa konal v rámci LS 2. 1. 4. 1938 H. povýšili na npor. let. Od 31. 8. 1937 – 7. 9. 1938 zastával funkciu dočasného vel. letky 62. Od 7. 9. 1938 do 30. 9. 1939 pôsobil vo funkcii vel. letky 8. Vzhľadom na rozpad Č-SR, H. dňom 19. 3. 1939 odoslali na Slovensko. Po vzniku Slov. štátu H. včlenili do slov. armády. Od 20. 4. 1939 – 1. 9. 1939 H. pôsobil v rámci let. pl. 3, kde ho zaradili do letky 64. 9. 6. 1939 H. ustanovili za pobočníka vel. LS v Nitre. Od 1. 9. 1939 H. premiestnili do sam. práp. I. Od 1. 12. 1939 H. ustanovili za vel. spoj. rot. hor. p. pl. 6. 31. 12. 1939 ho premiestnili do tech. rot. a odtiaľ o deň neskôr do náhradnej perute v Piešťanoch, kde ho zaradili do cvičnej letky. 1. 1. 1940 H. povýšili na stot. let. 15. 4. 1940 H. prijali do elementárnej pilot. školy pre dôst. let. 31. 7. 1940 ho premiestnili do letky 11 a ustanovili za jej vel. 1. 8. 1940 H. vymenovali za stíhacieho pilota. Vo funkcii vel. letky 11 sa zúčastnil dvoch nasadení na východnom fronte. Prvé absolvoval od 22. 6. 1941 do 1. 8. 1941. Po druhýkrát sa ocitol na východnom fronte dňa 30. 6. 1942, keď ho s letkou zaradili do SVZ pri ZD. Na Slovensko sa vrátil 31. 10. 1942. Od 12. 10. 1942 do 22. 4. 1943 absolvoval nočný stíhací kurz s veľmi dobrým hodnotením. Od 1. 4. 1943 do 16. 6. 1943 vykonal aj výcvik na lietadlách Me 109. Od 15. 8. 1943 pôsobil ako vel. letky 12 v Spišskej Novej Vsi. Od 1. 1. 1944 H. premiestnili do tech. letky 1 a ustanovili za tech. pobočníka vel. let. pl. Od 1. 4. 1944 H. ustanovili do funkcie vel. II. perute let. pl. Organizátor SNP v rámci let. pl. Od 29. 8. 1944 príslušník 1. čs. arm. na Slovensku, vel. motorizovaného pr. „Haluzický“. Pr. zostavený z príslušníkov piešťanského let. pl. sa do bojov v SNP zapojil už 31. 8. 1944 v priestore Hronský Beňadik a Zlaté Moravce. Od 4. 9. 1944 s pr. prehradzoval vstup do tiesňavy Malého Šturca pri Čremošnom. Od 10. 9. 1944 sa zúčastnil bojov pri vyvýšenine Atilova hrobka (sev. Martina) a pri Sučanoch. 1. 10. 1944 H. povýšili na mjr. let. Dňa 9. 10. 1944 sa s časťou pr. letecky presunul do ZSSR na preškolenie na sov. let. techniku. Po preškolení H. ustanovili za vel. 2. čsspl 1. čszld v ZSSR.

Po skončení vojny ho prijali do čs. armády. Od 10. 5. 1945 do 17. 8. 1945 H. zastával funkciu veliteľa let. pl. 2 v Prahe – Kbeloch. Tejto jednotke velil aj po jej presune na Slovensko, a to až do 23. 9. 1945, keď nastúpil na štúdium vo VLA v Moskve. 1. 3. 1946 H. povýšili na pplk. let. Od 1. 10. 1947 prestúpil z VLA do III. ročníka VŠV v Prahe, ktorú ukončil 26. 6. 1948 s dobrým hodnotením. Od 16. 7. 1948 ho trvalo pridelili k velit. III. let. zboru v Brne. Od 28. 7. do 30. 9. 1948 bol na zdravotnej dovolenke. Od 15. 1. 1949 vel. 3. sld v Brne. Od 1. 9. 1949 H. poverili velením 3. Id. 15. 6. 1950 H. premiestnili k velit. 3. Id. 31. 7. 1950 mu bola udelená zvláštna dovolenka zo služobných dôvodov. 9. 9. 1950 H. zatkli a uväznili vo väznici Brno – Špilberk. Od 1. 11. 1950 H. prepustili do zálohy. Po 9-mesačnej vyšetrovacej väzby bol na základe rozsudku voj. súdu v Brne prepustený. Po odchode z Brna pracoval na Správe vodných tokov a kanalizácií v Piešťanoch. V r. 1959 ukončil štúdium na SVŠT v Bratislave (Ing.). Rehabilitovaný v r. 1968 v hodnosti plk. let.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944), Československá medaila Za zásluhy I. stupňa (1945), Rad SNP I. triedy (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945) Československá pamätná medaila so štítkom ZSSR (1945) Rad SNP I. triedy (1945), Československá medaila Za zásluhy I. st. (1945), Rad červenej hviezdy in memoriam (1969) a i.

Literatúra a pramene: ESNP, s. 147; Stručný biografický slovník. Mimo-súdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy, prepustení z čs. armády v rokoch 1948 – 1989 na Slovensku. Ed. DROPPA, A., SUJA-ŽIAK, J. Bratislava 1994; KOVÁČOVÁ, V.: Aby už svitlo svetlo pravdy do môjho života... K nedožitým 85. narodeninám I. Haluzického. In: Bojovník, 1998, roč. XLIII., č. 7, s. 6; ŠUMICHRAS, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939 – 1944. 2. zv., Bratislava 2000; VOČSO, s. 88-89; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1944 – 1945. 3. zv., Bratislava 2004. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. VVZ, 1943 – 1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL.

(P. Šumichrast)

HAMMER (od 9. 9. 1948 HÁMOR), Ján

major pechoty
veliteľ práporu, dočasný veliteľ pešieho pluku.

* 12. 2. 1910 Belá, okr. Martin
† ??

Po absolvovaní obchodnej akadémie v Turčianskom Sv. Martine bol 1. 10. 1931 prezentovaný na výkon prezenčnej služby a zaradený do 2. roty hor. práporu 1 v Turčianskom Sv. Martine. Od 10. 10. 1931 do 31. 5. 1932 bol frekventantom ŠDPZ v Košiciach. Po jej absolvovaní pokračoval v službe v hor. pr. 1 v Turč. Sv. Martine do 14. 1. 1933, keď bol prepustený na trvalú dovolenku až do preloženia do I. zálohy v hodnosti čat. ašp. 15. 9. 1933 nastúpil do VA v Hraniciach ako voj. akademik. Tu bol počas štúdia dňom 1. 1. 1934 menovaný na ppor. pech. v zál. Po absolvovaní VA bol menovaný s účinnosťou od 1. 7. 1935 na por. pech. a nastúpil na službu v p. pl. 32 („Gardský“) v Košiciach, kde pôsobil vo funkcii vel. roty, pobočníka vel. práporu a vel. pešej čaty v poddôstojníckej škole. Po absolvovaní spoj. kurzu v Turnove bol premiestnený k tech. rote p. pl. 32 ako jej dočasný vel. s ustanovením za spoj. dôst. pluku. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v službe v slov. armáde od 14. 3. 1939 ako pobočník vel. p. pl. 32 v Poprade a od 1. 5. 1939 ako pobočník vel. sam. práporu II v Revúcej. Dňom 1. 6. 1939 bol v hodnosti npor. pech. (povýšený 17. 5. 1939) ustanovený za vel. školnej rádio-telegrafnej roty pre výcvik príslušníkov spoj. vojska v Prešove. Počas ťaženia slov. arm. proti Poľsku vykonával funkciu vel. B útvaru sam. práporu II v Ľubotíne. Dňom 31. 10. 1939 bol premiestnený do VAK v Banskej Bystrici a ustanovený za vel. čaty roty voj. akademikov. V polovici septembra 1940 bol odoslaný na tri týždne do voj. pechotnej školy v Pezinku a od polovice októbra 1940 do polovice januára 1941 pôsobil vo funkcii cvičiteľa v ŠDPZ v Bratislave. V tej istej posádke sa v polovici januára 1941 stal v hodnosti stot. pech. (povýšený 1. 1. 1941) vel. čaty vrote voj. akademikov. Dňa 4. 7. 1941 odišiel do poľa na východný front ako vel. práporu, už 8. 10. 1941 sa však vrátil do Bratislavy, kde prevzal funkciu dočasného vel. roty voj. akademikov. Dňom 1. 1. 1942 bol ustanovený za dočasného vel. roty pre výchovu dôstojníkov pech. v zál. 15. 7. 1942 sa stal ZV kurzu dôst. v zálohe a 1. 11. 1942 bol ustanovený za vel. roty voj. akademikov s určením prednášať voj. dejiny, organizáciu armády a služobné predpisy. Po absolvovaní kurzu vel. práporov v nem. Döberitz ho odoslali na východný front, kde sa 15. 9. 1943 hlásil na velit. 1. pd s určením za vel. III/20 práporu, ktorý bol nasadený na Kryme. Po presune zvyškov p. pl. 20 z Krymu k hl. silám 1. pd a odchode vel. pluku plk. gšt. → Š. Tatarka na liečenie, sa 1. 5. 1944 stal dočasným vel. p. pl. 20 a po reorganizácii 1. pd na území Rumunska na

1. tech. div. vykonával funkciu ZV p. pl. 20. Na konci augusta 1944 mu bola udelená zdravotná dovolenka a odcestoval na Slovensko. K 1. tech. div. sa už nevrátil a od 15. 9. 1944 vykonával funkciu pobočníka vel. VAK v Bratislave. Dňom 1. 10. 1944 bol premiestnený k p. pl. 1 Domobrany a ustanovený za vel. I/1 práporu. 5. 12. 1944 sa stal pobočníkom vel. p. pl. 1 a s účinnosťou od 1. 1. 1945 bol rozhodnutím vlády SR povýšený na mjr. pech. Na začiatku apríla 1945 ho premiestnili do Technického zboru s určením pre 4. tech. div. v Turčianskom Sv. Martine.

Dňa 11. 4. 1945 sa prihlásil na velit. 4. čs. sam. brigády a 16. 4. 1945 bol v Poprade prijímacou komisiou pri 1. čs. armádom zbere prezentovaný do čs. brannej moci. Do činnnej služby bol povolaný 1. 1. 1947 v hodnosti škpt. pech. a od 23. 1. 1947 vykonával funkciu vel. roty strážneho pr velit. posádky v Bratislave. 23. 6. 1947 bol určený za vel. štábnej roty VO 4 a vel. Hurbanových kasární v Bratislave. V týchto funkciách pôsobil len do 30. 9. 1947, keď bol premiestnený k p. práporu 77 v Dvoroch pri Karlových Varoch. Podľa § 4 a 9 zákona č. 85/1950 Zb. z. o opatreniach súvisiacich s úpravou disciplinárneho práva príslušníkov ozbrojených zborov mu bola dňom 12. 7. 1950 odňatá hodnosť škpt. pech. a dňom 31. 10. 1950 bol prepustený z činnnej služby ako voj. v zál.

Vyznamenania: Pamätná medaila (?).

Literatúra a pramene: BYSTRICKÝ, J.: Rýchla (1. pešia) divízia na Kryme a v bojoch na juh od Kachovky. In: Vojenská história, roč. 7, 2003, č. 3, s. 70; BYSTRICKÝ, J.: 1. pešia divízia po bojoch pri Kachovke, jej reorganizácia a odzbrojenie 1. technickej divízie. In: Vojenská história, roč. 8, 2004, č. 4, s. 70; – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(J. Bystrický)

HAMRLE, Jozef

podplukovník pechoty
prednosta 1. oddelenia 1. divízie

* 4. 12. 1889 Merklín
† ??

Po absolvovaní voj. kadetky v Prahe nastúpil ako ppor. v auguste 1910 službu v p. pl. 84 vo Viedni. V máji 1913 bol povýšený na por. Od augusta 1914 do októbra 1918 bol, s krátkymi prestávkami, počas ktorých sa liečil na týfus, respektíve pôsobil v kurzoch na zál. dôst. vo Viedni, na rus. a tal. fronte vo funkciách vel. čaty a roty. V marci 1915 ho povýšili na npor. Na začiatku novembra 1918 sa prihlásil do čs. arm. Bol ustanovený za vel. poľného pr. „Slovenskej brigády“, s ktorým sa zúčastnil bojov na južnej Morave, v oblasti Těšínska a na Slovensku. V januári 1919 bol povýšený na kpt. Od októbra 1920 slúžil ako vel. roty v p. pl. 17 v Trenčíne. V apríli 1926 ho premiestnili k hran. pr. 8 v Šahách a ustanovili za vel. cykl. roty. V júli 1926 bol povýšený na škpt. Od apríla 1927 opäť vykonával službu v p. pl. 17, najskôr ako vel. roty a potom ako mobilizačný dôst. V júli 1936 bol povýšený na mjr. pech. a v auguste 1938 pridelený k velit. V. zboru v Trenčíne. Počas mobilizácie na jeseň 1938 pôsobil na 3. odd. štábu zboru a a po jej skončení sa vrátil k p. pl. 17. Dňom 14. 3. 1939 bol prijatý do slov. arm. ako dôst. z povolania vo funkcii prednostu 3. odd. štábu zboru v Trenčíne. V auguste t. r. sa stal prednostom výcvikovej a výchovnej skupiny tohto odd. v štábe VV 1 (bývalé veliteľstvo V. zboru) a v decembri t. r. bol vymenovaný za prednostu 1. odd. štábu 1. div. v Trenčíne. V júli 1940 ho povýšili na pplk. pech. a v júni 1941 premiestnili na

MNO v Bratislave. Následne sa zúčastnil ťaženia slov. arm. proti ZSSR, najskôr pri vel. poľnej arm. a potom pri vel. ZD.

Po návrate z poľa v auguste 1942 a zdravotnej dovolenke bol v októbri t. r. ustanovený za prednostu organizačného odd. VS MNO. Od januára 1943 pôsobil vo funkcii zást. prednostu II/4. odd. MNO a na začiatku júna 1944 sa stal vel. poľného p. pl. 5. Dňom 1. 2. 1945 bol preložený do výslužby. K 31. 3. 1948 ho v pôvodnej hodnosti povolali do činnnej voj. služby v čs. arm. Z dôvodu vysokého fyzického veku však bol nasledujúcim dňom opäť prepustený do výslužby.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1940), Za zásluhy (1940), Kríž svetovej vojny II. st. (1941), Pamätný odznak za ťaženie proti SSSR I. st. (1942), Vojenný víťazný kríž III. tr. (1944).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, KvL, KmL.

(J. Štaigl)

HANUS (pôvodne HANUSZ),

František
stotník generálneho štábu
prednosta úradu vojenského pridelenca Slovenskej republiky v Maďarsku

* 1. 11. 1915 Šurany, okr. Nové Zámky
† ??

Základné vzdelanie získal absolvovaním 5 tr. občianskej a 4 tr. meštianskej školy. Civilné vzdelanie ukončil absolvovaním Obchodnej akadémie s maturitou v Nitre (1931 – 1935).

Príslušník čs. brannej moci od 1. 10. 1935, keď H. po vykonaní dobrovoľného odvodu (10. 7. 1935) včlenili ako vojaka k let. pl. 3 Gen. letca M. R. Štefánika. 3. 10. 1935 H. prezentovali na vykonanie prezenčnej služby a priznali mu status aspiranta. Do nástupu na VA v Hraniciach absolvoval ŠDLZ vo VLU v Prostějove. V období výchovy na dôstojníkov let. v zál. povýšený na slob. aspiranta (1. 2. 1936). 30. 6. 1936 H. premiestnili k letke 10 let. pl. 3. O deň neskôr ho menovali za pozorovateľa letca. 15. 7. 1936 ho povýšili na des. aspiranta. 28. 9. 1936 H. preložili za voj. akademika a 30. 9. 1936 ho premiestnili k VA v Hraniciach. VA skončil 29. 8. 1937 a týmto dňom ho menovali za por. let. a odoslali do let. pl. 5. 1. 8. 1938 H. menovali za pilota-letca. 4. 7. 1938 H. určili za nižšieho dôst. letky 76 v Brne. Od 4. 10. 1937 - 14. 3. 1938 bol v aplikačnom kurzu pre por. let. vo VLU. 30. 11. 1938 H. premiestnili k letke 77. Vzhľadom na rozpad Č-SR a vznik Slov. štátu a Protektorátu Čechy a Morava ho 14. 3. 1939 ako dôst. slov. národnosti odoslali na Slovensko.

Od 20. 3. 1939, po návrate na Slovensko, H. pokračoval v službe v slov. armáde. Týmto dňom ho včlenili k náhr. letke let. pl. 23. 3. 1939 H. určili za vel. letiska vo Vajnorochoch. 8. 4. 1939 ho trvalo prideliť k let. odboru MNO. 1. 9. 1939 H. menovali za poľného pozorovateľa letca. 1. 1. 1940 ho povýšili na npor. let. 30. 5. 1940 H. premiestnili k MNO – VVZ, kde zotrval do 30. 9. 1940, keď ho premiestnili k let. pl. a včlenili k letke 1 npor. let. → R. Galbavého. 22. 6. 1941 odišiel do poľa s letkou 1 („Hektor“), s ktorou sa zúčastnil bojov proti ZSSR až do 30. 10. 1941, keď sa vrátil na Slovensko. 31. 1. 1942 H. prideliť ako mobilizačný orgán pl. a vel. náhradnej perute. Od 7. 4. 1942 M. odvelili do VVŠ, odd. gšt. v Bratislave. 1. 1. 1943 H. povýšili na stot. let. 23. 3. 1943 – 27. 4. 1943 H. ako frekventanta VVŠ prideliť na „skusenú“ k VVZ. Od 27. 4. 1943 – 5. 12. 1943 H. v poli, kde vykonával funkciu prednostu odd. štábu ZD, neskôr 2. pd. Od 7. 1. 1944 pokračoval

v III. ročníku VVŠ, odd. gšt., ktorú ukončil 24. 7. 1944. Od 1. 8. 1944 H. premiestnili k MNO. Do SNP sa nezapojil a zostal v službe aj po 29. 8. 1944. Od 1. 9. 1944 H. preložili do skupiny dôst. gšt. V Haššíkovej armáde pôsobil v diplomatickej službe, od 1. 2. 1945 ako prednosta úradu voj. pridelenca SR v Maďarsku.

19. 6. 1945 H. prezentovali v čs. brannej moci a odovzdali do kmeň. počtu VO 4 v hodnosti kpt. gšt. 1. 3. 1946 H. prideliť k sk. organizačnej a mobilizačnej vel. LO 4. 31. 8. 1946 H. premiestnili k MNO-HŠ vel. let. 23. 11. 1946 H. povýšili na škpt. let. s účinnosťou a poradím od 1. 5. 1945. 1. 6. 1948 H. dali na dovolenku s čakaním. 1. 9. 1948 H. prepustili z voj. činnnej služby do zálohy ako škpt. let. 26. 5. 1949 mu odňali dôst. hodnosť a do zálohy ho preložili ako voj. v zál. Súdne stíhaný a väznený.

O jeho ďalších životných osudoch sa nedochovali žiadne informácie.

Vyznamenania: Pamätná medaila bez štítku (1940), Pochvalné uznanie veliteľa „Lipa“ (1941), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1942), Za hrdinstvo III. stupňa (?), Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944) a iné.

Literatúra a pramene: ŠUMICHRAS, P.: Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943, Cheb 2006; – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

HANUS, Július

majoor pechoty
veliteľ Vojenského dopravného veliteľstva Veliteľstva 1. československej armády na Slovensku

* 13. 4. 1902 Liptovský Mikuláš
† 1967 ?

Po absolvovaní Učiteľského ústavu s maturitou v Spišskej Novej Vsi r. 1920 nastúpil na učiteľské miesto v Rimavskej Sobotě. Ako nováčik bol 1. 10. 1922 zaradený do čs. brannej moci a vtelený do 9. poľnej rot p. pl. 32. V priebehu prezenčnej služby absolvoval ŠDZ Košiciach a zložil teoretickú a a neskôr i praktickú skúšku na dôst. v zál. Ako čatár aspirant v zál. bol k 1. 10. 1924 preložený do I. zál. K 1. 1. 1925 mu bola priznaná hodnosť ppor. v zál. V civile pokračoval vo svojom občianskom povolaní učiteľa. V roku 1925 bol preložený na školský inšpektorát do Komárna, 1928 na školský inšpektorát III v Bratislave a 1932 na Referát ministerstva školstva a národnej osvety v Bratislave, 1932/1933 absolvoval Pedagogickú akadémiu v Bratislave, absolvoval odborné skúšky pre vyučovanie hluchonemých v reči maďarskej a slovenskej a kurz sociálnych pracovníkov. Bol aktívnym členom rôznych sociálno-zdravotníckych spolkov a združení, pomáhal chudobnej a postihnutej mládeži. Absolvoval voj. cvičenia v zbrani, rozširoval si i vojenské vzdelanie a absolvoval v r. 1930, 1931, 1932 a 1933 inštruktážne kurzy pre dôst. v zál. K 31. 8. 1939 bol prepustený zo služby na Referáte ministerstva školstva a národnej osvety z dôvodov čs. zmýšľania a premiestnený na Štátny ústav pre hluchonemých v Dubnici, miesto nastúpil len formálne a odišiel na neplatenú dovolenku. Aktivovaný bol 15. I. 1940 ako npor. pech. v zál., zaradený do 7. rot a potom ustanovený za vel. pomocnej rot p. pl. 4 v Bratislave, 30. 6. 1940 premiestnený k MNO- skup. J, 1. 8. 1940 povýšený na stot. pech. 1. 1. 1941 bol premiestnený k dopravnému odd. MNO, potom

absolvoval žel. dopravný kurz na Vojenskej odbornej dopravnej škole ukončený komisionálnou skúškou. Po vstupe Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR bol odoslaný na front k Vojenskému dopravnému veliteľovi. Veliteľ Ladislav Z. poľa sa vrátil 1. decembra 1941 pre ťažkú chorobu. 1.1.1943 bol povýšený na mjr. pech. a 19. 3. 1943 opätovne odoslaný do poľa na kontrolu VDV v Ľvove a Pržemyšli. 1943 sa zapojil do protifašistického odboja a priprav SNP. Podieľal sa na predisponovaní zásob benzínu a sanitného vlaku na budúce povstalecké územie. V predvečer SNP 28. 8. 1944 odišiel iniciatívne z MNO Bratislava na VDO 2 v Liptovskom Mikuláši, odkiaľ bol telefonicky povolaný do Banskej Bystrice a po začiatku SNP ustanovený za voj. dopravného vel. Veliteľ 1. čs. armády. Tajným rozkazom č.14 z 8. 9. 1944 na koordináciu voj. a civilnej dopravy zriadilo Voj. dopravné veliteľstvo ako spoločný orgán s Poverením SNR pre dopravu a verejné práce. Výkonná moc tohto orgánu sa vzťahovala na celé povstalecké územie. Orgánu velil vyšší dopravný dôst. s dopravnou skúškou, podliehajúci priamo NŠ Veliteľ 1. čs. armády. Do tejto dôležitej funkcie bol ako spoľahlivý dôst. spĺňajúci kvalifikačné požiadavky ustanovený H. Po ústupe povstalcov do hôr pôsobil v part. skupinách škpt. → Milana Daxnera, npor. Jána Donovana a 1. čs. part. brigáde J. V. Stalina. Po prechode cez front sa 15. 2. 1945 prezentoval v Poprade pri 1. čs. arm. zbore v ZSSR. 20. 2. 1945 bol ustanovený za voj. dopravného veliteľa pri Poverení SNR pre veci vojenské. Po skončení 2. sv. vojny bol 8. júla 1945 ustanovený za dočasný vel. Žel. traťového veliteľ. v Bratislave a 1. 10. 1946 povýšený na plk. pech. 1. 11. 1948 bol preložený do výslužby a 31. 12. 1949 prevedený do skupiny dôst. v zál. v hodnosti pplk. pech v zál. bez nároku na pôvodné priznané voj. zaopatrovacie dôchodky.

Vyznamenania: Československá medaila Za zásluhy II. stupňa (1945), Štefánikova medaila (1945), Pamätný odznak 1938 (1945), Štefánikov pamätný odznak I. stupňa (1945), Důstojnícky diplomový odznak Karola IV I. tr. na závese s mečmi (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946) Zásluhový odznak 1945 (1946), Rad SNP I. tr. (1946) a Československý vojnový kríž 1939 (1946).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 257. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml; VHA Bratislava, f. 1. ČSAS, šk. č. 3, sign.4/B/12/3, DR č.14.

(P. Šimunič)

HARPE, Josef (Joseph)
generálplukovník Wehrmachtu
hlavný veliteľ Skupiny armád „Severná
Ukrajina“

* 21. 9. 1887 Buer, Gelsenkirchen – Nemecko

† 14. 3. 1968 Norimberg – Nemecko

Príslušníkom cisárskej nem. armády sa dobrovoľne stal koncom septembra 1909. Po absolvovaní kadetnej školy bol v marci 1911 vyradený v hodnosti por. V období rokov 1914 – 1918 bojoval na rôznych frontoch 1. svetovej vojny a v rôznych veliteľsko-štábných funkciách – postupne ako vel. roty, ZV pr., resp. štábný dôst. na plukovníkom a divíznom stupni. V medzivojnovom období pokračoval v službách Reichswehru, keď postupne pôsobil ako štábný dôst. na veliteľ. pl., divízie i voj. okruhu a v prvej polovici 30. rokov ako sprav. dôst. a náč. výcvikovo-školiaceho strediska pre vodičov ťažkej boj. techniky, pričom

figuroval aj ako vedúca osobnosť tajnej nem.-rus. tank. školy v Kazani (pseudonym director Hacker). Do vypuknutia 2. svetovej vojny zastával ešte posty vel. jazd. a tank. pl., resp. tank. brig. Dynamickému funkčnému rastu zodpovedal aj rast hodnotný, keď dosiahol hodnosť plk. (1. január 1937). Patril k energickým propagátorom tank. vojska ako rozhodujúcej ozbrojenej zložky. Ako vel. 1. tank. brigády bol spolutvorcom i priamym účastníkom nem. bleskovej vojny, ktorého obeťou sa v úvodnej fáze 2. svetovej vojny stali v septembri 1939 Poľsko a v júni 1940 aj Francúzsko. Prirodzeným vyznamenaním bolo menovanie do prvej gen. hodnosti (1. august 1940). Po krátkej stáži na poste vel. školy pre tank. jednotky vo Wünsdorfe pôsobil od 5. októbra 1940 ako vel. 2. p. (motorizovanej) div., ktorá bola v priebehu januára 1941 postupne reorganizovaná a pretvorená na 12. td. Na jej čele sa zúčastnil v júni 1941 nem. útoku na ZSSR. Jeho jednotky sa počas bleskového postupu na hlavnej útočnej osi v smere na Moskvu vyznamenali v bojoch o Minsk a Smolensk. Na prelome rokov 1941/1942 jeho tank. zväzky najprv úspešne zviedli so sov. jednotkami sériu obranných bojov v priestore Voroneža, pričom hneď v máji sa podieľali aj na zastavení nečakankej sov. ofenzívy pri Charkove. Nasledovali mimoriadne povýšenia – na gen.por. (15. január 1942), resp. na gen. tank. vojsk (1. jún 1942). 10. júla 1942 bol poverený velením XLI. tz, ktorý sa v oblasti Smolenska a Brjanska spočiatku aktívne podieľal na protipart. akciách. V priebehu júla a augusta 1943 sa jednotky zboru pod jeho velením následne zúčastnili tank. bitky o Kurský oblúk, ktorá sa skončila nem. porážkou. O zastavenie sov. postupu sa od 4. novembra 1943 pokúšal ako veliteľ 9. arm., resp. od 1. mája 1944 už v hodnosti gen.plk. (20. apríl 1944) ako veliteľ 4. TA. 28. júna 1944 bol dočasne poverený a 16. augusta 1944 aj oficiálne ustanovený za hl. veliteľa sk. armád „Severná Ukrajina“ (v operačnom priestore skupiny vypuklo SNP). Tu viedol aj po reorganizácii na Skupinu armád „A“ až do 16. januára 1945, keď bol po sov. prielome v priestore Baranova dočasne preradený do tzv. Hitlerovej zálohy hlavného veliteľstva. V záverečnej fáze vojny pôsobil od 9. marca 1945 ako veliteľ 5. TA na západnom fronte. Po kapitulácii nem. vojsk v Ruhrskej kapse sa 17. apríla vzdal západným Spojencom.

Po vojne bol do 14. apríla 1948 internovaný ako vojnový zajatec v niekoľkých táboroch v amer. okupačnej zóne. Po prepustení zo zajatia odmietol ponuku politických a voj. predstaviteľov SRN podieľať sa na organizácii Bundeswehru a stiahol sa do ústrania. Formálne bol zamestnaný amer. stranou na písanie odborných manuskriptov pojednávajúcich o operáciách nem. jednotiek proti amer. vojskám.

Vyznamenania: Eisernes Kreuz 2. Klasse (1914), Eisernes Kreuz 1. Klasse (1914), Kampfwagen-Erinnerungsabzeichen (1921), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1940), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Eichenlaub (1941), Medaille Winterschlacht im Osten 1941/42 (1942), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Schwertern (1943), Deutsches Kreuz in Gold (1943), Krimschild (1943) Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Brillanten (1944).

Literatúra a pramene: ČEJKA, E. – RICHTER, K.: Historické udalosti – druhá svetová válka. Datová príručka. Praha 1979, s. 342, 357, 381, 385, 408; KORČEK, J.: Slovenská republika 1943 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999, s. 142 – 148; TESSIN, G.: Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939 – 1945. Frankfurt am Main 1977, Band 2, s. 123, 225; ZENTNER, s. 224 – 225. - www.lexikon-der-wehrmacht.de; www.wikipedia.org/wiki/Category:Wehrmacht_generals;

(A. Maskalík)

HASENBERG, Karolpodplukovník pechoty
náčelník štábu divízie*30. 3. 1894 Vrbové, okr. Piešťany
† ??

Po skončení obchodnej akadémie v Arde sa zúčastnil dobrovoľného odvodu a bol 26. 10. 1914 prezentovaný v p.pl. 72. Základný výcvik absolvoval v Bratislave a 31. 12. 1914 bol zaradený do dôst. školy v Ostrihome. Dňom 1. 2. 1915 bol povýšený na des. aspiranta a od 1. 3. 1915 menovaný na ppor. prezenčnej služby. Na rus. bojisku pri Brezowici bol od 11. 9. 1915 nezvestný a 14. 5. 1918 sa vrátil zo zajatia. S účinnosťou od 1. 8. 1916 bol po návrate povýšený na por. pech. a od 18. 11. 1918 bol vel. slov. národnej obrany pre okr. Vrbové. Dňom 1. 11. 1920 bol povýšený na npor. pech. s preložením do kategórie dôst. z povolania a so zaradením na vel. čaty k p. pl. 38 v Beroune. Zastával nižšie vel. funkcie v p. pl. 38 a 12. Ako dočasný vel. roty bol 1. 4. 1929 povýšený do hodnosti kpt. pech. a následne pôsobil ako vel. guľ. čaty. V septembri 1936 bol povýšený na škpt. a ustanovený za sprav. dôstojníka pl. a dôst. pre tlačovú službu posádky. Dňom 15. 12. 1937 bol preložený k p. pl. 41 do Žiliny, ako vel. guľ. roty. Od 15. 3. 1939 bol určený NŠ 16. div. v Ružomberku. Od mája do novembra 1939 velil III/1 práporu p. pl. 1 v Poprade. V období 16. 11. 1939 až 14. 5. 1940 velil I/7 pr. v Žiline a od 15. 5. 1940 velil II/6 pr. v Liptovskom Mikuláši. Dňom 1. 1. 1941 bol povýšený na pplk. pech. a 15. 1. 1941 premiestnený k MNO. Od 28. 2. 1941 premiestnený k správe Pracovného zboru Západnej pracovnej skupiny v Martine. Za správcu úradu PSb MNO bol ustanovený 9. 4. 1942 a 2. 5. 1943 preložený do výslužby. Dňom 8. 5. 1945 povolaný do činnnej služby a od 15. 8. 1948 dočasný vel. p. pl. 12. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Kríž svetovej vojny 6. stupňa (1941), Kríž odboja 3. stupňa (1941), Pamätná medaila za účasť v boji v marci 1939 a za ťaženie v Poľsku v septembri 1939 (1940), Pamätná medaila so štítkom „Javorina“ (1940).

Literatúra a pramene: www.upn.gov.sk/publikacie_web/proti-polsku.pdf - 11.4.2011 www.forumhistoriae.sk/e_kniznica/bystricky70.pdf - 11.4.2011. – VÚA-VHA Praha, Zb. KmL.

(M. Ondruš)

HAŠŠÍK, Štefan

minister národnej obrany SR

*25. 11. 1898 Dlhé Pole,
(okr. Veľká Bytča)
† 8. 1985 Cleveland (USA)

V rokoch 1909 – 1914 absolvoval štyri triedy reálky v Nitre a v rokoch 1914 – 1917 štyri ročníky na Kráľovskej uhorskej kadetnej škole v Pécsi. V roku 1917 absolvoval aj armádnú školu v Inote. Následne slúžil v p. pl. 15 v Trenčíne ako vel. čaty, odkiaľ bol v máji 1918 už v hodnosti por. odvelený na tal. front. Po skončení vojny

sa v decembri 1918 prihlásil do čs. arm. Na činnú službu nastúpil v Trenčíne a Topoľčanoch ako vel. roty p. pl. 17. Už v marci 1919 však bol premiestnený do Komárna k čs. husárskej eskadróne a následne na východné Slovensko, kde sa ako vel. roty zúčastnil bojov proti Maďarskej republike rád. V roku 1920 bol odvelený do Písku ako vel. roty a pobočník práporu p. pl. 41. Následne v novembri 1920 bol prevelený ku KVV v Užhorode k voj. sprav. službe (II. odd.). V júni 1923 bol povýšený na npor. a krátko nato bol prevelený k MNO – Hlavnému štábu do Prahy, kde tiež pôsobil na 2. odd. ako dôst. pátracej skupiny. V roku 1925 vstúpil do Rodobrany – fašizoidnej brannej organizácie HSLŠ. V júli tohto roku bol na vlastnú žiadosť z rodinných dôvodov zbavený voj. služby a bola mu udelená ročná dovolenka bez zaopatrovacích pôžitkov. Na činnú službu nakoniec opätovne nastúpil až v decembri 1926 v p. pl. 41 v Žiline ako vel. čaty. V roku 1927 bol prevelený do Liberca ako nižší dôstojník p. roty p. pl. 44. V apríli 1928 bol na vlastnú žiadosť preradený k četníctvu na skúšobnú dobu, zo zdravotných dôvodov sa však vrátil na svoju pôvodnú funkciu. Krátko nato bol opätovne prijatý do voj. spravodajskej služby v KVV Košice. V máji 1929 ho preložili k p. pl. 17 do Trenčína a v júli na vlastnú žiadosť do zál. V roku 1933 bol povýšený na kpt. v zál. V roku 1929 vstúpil do HSLŠ. V nasledujúcich rokoch pôsobil ako obvodný tajomník strany pre Zemplín v Michalovciach. Od roku 1935 bol poslancom národného zhromaždenia za HSLŠ. Od októbra 1938 do decembra 1939 pôsobil ako poverenec autonómnej vlády a vlády SR pre Zemplín v otázkach štátnobezpečnostných a politických, zároveň od decembra 1938 ako vládny delegát autonómnej vlády na MNO v Prahe. Zároveň bol zvolený aj za poslanca Snemu Slovenskej krajiny. Keďže ďalšie voľby už neprebehli, po marcových udalostiach sa stal automaticky poslancom snemu samostatného Slovenského štátu. Bol aj členom jeho brannej výboru. Počas maďarsko-slovenského ozbrojeného konfliktu v marci 1939 sa dal dobrovoľne k dispozícii armáde, pričom velil Zemplínskej boj. skupine na východe Slovenska. 24. 3. sa podieľal na protiútok, ktorého cieľom bolo vytlačiť maď. agresora za hranice Slovenska, čo sa však nepodarilo. Ako dobrovoľník sa zapojil aj do vojny proti Poľsku, pričom velil I. pr. p. pl. 3. 2. divízie. Do boj. operácií sa však táto div. nedostala. V roku 1940 stál na čele šarišsko-zemplínskej župy v Prešove, zároveň bol aj predsedom župnej organizácie HSLŠ. Zosobňoval tak personálnu úniu najvyššej štátnej a stanovnej funkcie v župe. Od októbra 1940 do septembra 1944 stál na čele Nitrianskej župy. V tejto funkcii sa, okrem iného, prejavil ako iniciátor diskriminačných protizidovských opatrení. Dokumentuje to jeho návrh z roku 1941 prijať nariadenie, podľa ktorého sa všetci Židia na Slovensku mali jednotne obliekať podľa tradičného spôsobu orientálnych ortodoxných Židov. Tento návrh zdôvodnil snahou o uľahčenie kontroly plnenia protizidovských nariadení a sprísnenie všeobecnej izolácie Židov.

Po vypuknutí SNP bol 5. 9. 1944 menovaný za ministra národnej obrany, keď vystriedal degradovaného → F. Čatloša, ktorý ušiel na povstalecké územie. Jeho úlohou bolo vybudovanie novej brannej moci, ktorej jadro tvorili jednotky na západnom Slovensku, ktoré sa nepripojili k SNP. Svoju funkciu pritom vykonával pod priamou kontrolou nacistických okupačných orgánov. Do jeho právomoci prešla aj časť agendy MV, pričom mu podliehali i všetky zložky bezpečnostného aparátu. Budovanie arm. sa preto vyznačovalo posilňovaním jej potláčacej funkcie. Pod jeho MNO sa postupne podriadila polícia, žandárstvo, HM, SPS, finančná stráž, HG. Haššík preto niesol politickú zodpovednosť za nasadzovanie časti týchto jednotiek do boj. a represívnych akcií proti povstalcovi, a teda aj za teror a masové vraždy páchané na príslušníkoch odboja a civilnom obyvateľstve. Pričom aj sám patril k iniciátorom boja proti SNP, protifašistickému odporu a oslobodzovaniu Slovenska ČA. Pred príchodom frontu emigroval zo Slovenska a ukrýval sa v Rakúsku a Taliansku. Už 15. 9. 1945 pritom v Kirchbergu založil Úniu

slovenských kombatantov ako „vojenskú organizáciu pre všetkých občanov od 18 do 60 rokov“. Tvorili ju bývalí príslušníci slov. arm., ktorí sa tak mali pripravovať na zaujatie najvyšších funkcií v obnovené slov. arm. v prípade ich návratu na Slovensko. Organizácia sa vyznačovala vyhraneným protikomunistickým a protičeským postojom. Činnosť organizácie bola v prvých rokoch len formálna, podporu nenašla ani u západných politikov.

V novembri 1947 bol Národným súdom odsúdený na trest smrti zastrelením. V roku 1948 emigroval do USA, odkiaľ sa neskôr presunul do Argentíny. Tu sa naďalej podieľal na budovaní organizácie kombatantov.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska (1939)

Literatúra a pramene: KAMENEC, I.: Po stopách tragédie. Bratislava 1991; KORČEK, J.: Slovenská republika 1943 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999; PÚČIK, M.: Počiatky činnosti Únie slovenských kombatantov v exile. In: Slovensko a druhá svetová vojna. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 29.-31. mája 2000 organizovanej Vojenským historickým ústavom a Historickým ústavom SAV. Bratislava 2000 (ed. F. Cséfalvay a M. Púčík), s. 401 – 408; SOKOLOVIČ, P.: Hlinkova garda 1938 – 1945. Bratislava 2009; ŠKULTÉTY, J.: Kontrarevolučné úsilie Tisovej vlády v období Slovenského národného povstania (september 1944 – apríl 1945). In: Slovenské národné povstanie roku 1944 (Sborník príspevkov z národnoslobodzovacieho boja 1938 – 1945). Bratislava 1965, s. 533 – 588; – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL.

(I. Baka)

HAVIAR, Vladimír

podplukovník technického zbrojárstva, prednosta zbrojnej správy MNO v Bratislave

*14. 8. 1898 Liptovský Mikuláš
† ??

Základné vzdelanie získal v ľudovej a meštianskej škole. Následne študoval na Vyššej priemyselnej škole strojníckej s vyučovacím jazykom maď. Počas 1. svetovej vojny bol H. v roku 1916 odvedený do rak.-uh. armády. Po rozpade monarchie a vzniku ČSR sa H. zapísal na Čes. vysoké učení tech. v Prahe, univerzitné štúdiá však po šiestich semestroch zanechal. V čs. brannej moci H. absolvoval ŠDPZ. 1. 3. 1928 bol v hodnosti npor. v zál. preložený do sk. dôstojníkov tech. zbroj. služby z povolania, ustanovený za čakatela na služobné miesto a zároveň premiestnený od p. pl. 37 k zemskej zbrojnici II. Počas služby v čs. brannej moci absolvoval guľometný kurz, zbrojnú školu, odborný výcvik v plynovej službe, pyrotechnickú školu a ďalšie kurzy. 1. 4. 1936 povýšený na škpt. tech. zbroj. Po vzniku Slov. štátu a konštituovaní slov. arm. v marci 1939 nastúpil ako aktívny dôst. na službu priamo na MNO v Bratislave. H. bol menovaný za prednostu zbroj. správy MNO. Túto funkciu H. zastával dlhodobo, prakticky až do preloženia do výslužby v roku 1944. S účinnosťou od 17. 5. 1939 povýšený na majora tech. zbroj. Od 1. 7. 1941 povýšený na podplukovníka tech. zbroj. V roku 1942 zároveň ustanovený do funkcie prednostu kancelárie odvolacieho disciplinárneho výboru. Od 8. 7. 1942 preložený do služobnej kategórie dôstojníkov tech. zbroj. správy s vyšším vzdelaním. Rozhodnutím MNO z 29. 9. 1944 bol H. s účinnosťou od 1. 10. 1944 preložený do výslužby. Jeho ďalšie osudy nateraz nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila (?), Za zásluhy (?).

Literatúra a pramene: – VHA Bratislava, fond MNO dôv. 1940, č. šk. 24; VHA Bratislava, fond MNO dôv. 1942, č. kr. 207; Osobný vestník Ministerstva ná-

rodnej obrany. 11, 1928, s. 46; Osobný vestník Ministerstva národnej obrany. 19, 1936, s. 118; Osobný vestník Ministerstva národnej obrany. 3, 1941, s. 53; Osobný vestník Ministerstva národnej obrany. 6, 1944, č. 8, s. 76.

(P. Chorvát)

HEIDLER, Karol

podplukovník pechoty
veliteľ pluku

* 2. 3. 1900 Trakovice
† ??

V r. 1915 – 1918 absolvoval kadetskú školu vo Veľkom Varazdíne (dnes Oradea, Rumunsko). Do služby v čs. arm. nastúpil 1. 10. 1919 v p. pl. 6 v Prahe, od začiatku apríla do konca septembra 1920 absolvoval dôst. kurz pri VA v Hraniciach na Morave a 1. 10. 1920 ho v hodnosti ppor. ustanovili za vel. čaty v p. pl. 23 v Bratislave. Do hodnosti por. ho menovali dňom 1. 10. 1921. V tom čase bol premiestnený do Mostu s určením za vel. čaty p. pl. 9. Od 1. 10. 1925 slúžil v Bratislave ako vel. čaty, vel. roty a zbrojný a chemický dôst. p. pl. 39. Tu bol s účinnosťou od 1. 4. 1929 povýšený do hodnosti npor. pech., 1. 4. 1934 na kpt. pech. a 1. 4. 1937 na škpt. pech. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v službe v slov. armáde od 15. 3. 1939 vo funkcii vel. III/39 práporu. Dňa 15. 5. 1939 ho ustanovili za vel. sam. práporu IV v Kokave nad Rimavicou a dňom 17. 5. 1939 povýšili do hodnosti mjr. pech. Od začiatku októbra 1939 do konca septembra 1940 bol zaradený ako vel. III/9 práporu v Poprade a potom ho prevelili do p. pl. 6 v Prešove a ustanovili za ZV tohto pluku. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR odišiel 23. 6. 1941 do poľa s RS pod velením plk. gšt. → R. Pilfouska ako vel. motorizovaného p. pr. Na Slovensko sa vrátil 4. 7. 1941 a nasledujúci deň bol ustanovený za vel. p. pl. 6. Pred koncom novembra 1941 bol odoslaný na východný front k RD, v rámci ktorej, v obrane pri rieke Mius, prevzal funkciu vel. I/20 práporu. S účinnosťou od 1. 1. 1942 bol povýšený do hodnosti pplk. pech. Z frontu na Slovensko sa vrátil 5. 5. 1942, potom naďalej vykonával funkciu vel. p. pl. 6 v Prešove a 24. 7. 1942 ho ustanovili aj za zást. VDO 2. Po tretíkrát odišiel na východný front 3. 7. 1943, a to k 1. pd (predtým RD) na Krym, kde prevzal velenie p. pl. 20. Dňa 1. 1. 1944 ho ustanovili za vel. p. pl. 3 a od 1. 3. 1944 bol vel. p. pl. 2. S týmto plukom odišiel na začiatku mája 1944 do poľa na východné Slovensko. Po príchode vel. pl. do Bardejova sa stal aj vel. posádky. Počas odzbrojovania útvarov a jednotiek Východoslovenskej armády bol na začiatku septembra nemeckým vojskom internovaný a odsunutý do Nemecka. Po návrate na Slovensko a dočasnom zaradení do p. pl. 2 Domobrany bol dňom 1. 2. 1945 preložený do výslužby. Dňom 1. 3. 1945 ho opäť povolali do činnnej služby a prideliť k vládnomu zmocnencovi v Ružomberku.

Po skončení vojny bol do činnnej služby v čs. arm. povolaný 27. 6. 1946 a 9. 12. 1946 ustanovený za prednostu 4. odd. veliteľstva VII. arm. zboru v Trenčíne. Ešte pred koncom decembra 1946 bol odoslaný k poľnej jednotke „Jakub“, nasadenej proti banderovcom, ako jej vel. Na začiatku marca 1947 sa vrátil do Trenčína a bol ustanovený za dočasného vel. tyla VII. arm. zboru. V polovici apríla 1947 ho premiestnili do p. pr. 39 v Dolnom Kubíne a od začiatku októbra 1947 bol vel. p. pr. 17 v Ružomberku. Dňom 1. 6. 1948 odišiel na dovolenku s čakaním a 1. 12. 1948 bol preložený do výslužby. V r. 1950 mu bola odňatá hodnosť podľa zákona č. 39/1949 Sb.

Vyznamenania: Za hrdinstvo 2. st. (20.4.1942), rumun. Coroana României cu spade in gradul de Comandor cu panglica de Virtute Militare (7.5.1943), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (?), slov. Vojenný víťazný kríž III. tr. (1944).

Literatúra a pramene: – VÚA – VHA Praha, Zb. KmL a KvL.

(J. Bystrický)

HEINRICI, Gotthard

Gennerálplukovník Wehrmachtu
veliteľ armádnej skupiny Heinrichi

*25. 12. 1886 Gumbinnen (dnes Gusevsky, RF)

†10. 12. 1971 Freiburg (Nemecko)

Od 1905 dôstojník nem. arm., príslušník 6. durýnskeho ppl. č. 95, absolvent Vojnovej školy v Hannoveri, 1906 por., 1914 npor., 1918 kpt., počas 1. svetovej vojny dôst. štábov na stupňoch 83. p. brig., XXIV. zál. zboru, 115. p. div., 8. arm., NŠ 203. pd a branného okruhu I. Postupne povyšovaný do vyšších hodností, 1926 mjr., 1930 pplk., 1933 plk., 1920 dôst. štábu 1. div, 1924 – 1936 v rôznych veliteľských funkciách na stupni rota pr., vedúci oddelenia na Ministerstve ríšskej brannej moci, neskôr na Ríšskom ministerstve vojny, 1936 genmjr., 1937 – 1938 vel. 16. pd., 1938 genpor., 1940 gen. pech., 1943 genplk. Začiatkom r.1940 ZV VII. arm. zboru, potom vel. XII. arm. zboru, od júna 1940 veliaci gen. XXXXIII. arm. zboru, v tejto funkcii sa zúčastnil bojov pri Mogileve, Smolensku a Kyjeve. 29. januára 1942 prevzal hl. velenie 4. arm. pod Moskvou. Od 17. augusta 1944 vel. 1.TA, potom arm. skup. Heinrichi, kt. súčasťou bola aj 1. maď. arm. Jednotky vyčlenené z 1.TA. sa zúčastnili odzbrojovania východoslov. arm., bojov proti SNP pri Telgárte, neskôr jednotky arm. skup. Heinrichi boli nasadené do obrany severných a východných Karpát v Karpatsko-duklianskej operácii ČA a 1. čs. arm. zboru v ZSSR. V polovici marca 1945 prevzal H. velenie skup. arm. Visla a 29. apríla 1945 bol velenia zbavený pre nezhody s A. Hitlerom a W. Keitelom. Koncom mája 1945 padol pri Flensburgu do britského zajatia, z ktorého bol prepustený v máji 1948.

Vyznamenania: Eisernes Kreuz 2. Klasse (?), Eisernes Kreuz 1. Klasse (?), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1941), Eichenlaub zum Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1943), Schwertern zum Ritterkreuz mit Eichenlaub (1945).

Literatúra a pramene: KORČEK, J.: Slovenská republika 1943-1944, K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999, s. 150, www.lexikon-der-wehrmacht.de (Generaloberst Gotthard Heinrichi).

(P. Šimunič)

HERGOTT, Ján

nadporučík letectva
veliteľ letky Leteckej školy Vzdušných
zbraní slovenskej armády

* 27. 4. 1909 Bratislava

† ??

Základné vzdelanie získal absolvovaním 6 tr. občianskej a 4 tr. meštianskej školy v Bratislave.

H. do čs. brannej moci odvedli na hl. odvode 4. 4. 1929. 1. 10. 1929 nastúpil na výkon prezenčnej služby. V tento deň ho včlenili ako voj. k pomocnej letke let. pl. 3 gen. letca M. R. Štefánika. 15. 11. 1929 – 28. 2. 1930 H. absolvoval poddôstojnícku školu v rámci let. pl. 3. 1. 3. 1930 – 12. 10. 1930 H. absolvoval pilotnú školu vo VLU v Prostějove. 15. 10. 1930 H. už v hodnosti slob. (16. 9. 1930) premiestnili k letke 10. 1. 2. 1931 H. v hodnosti des. (1.2.1931) menovali za pilota-letca. 1. 4. 1931 H. preložili do sk. osôb konajúcich ďalšiu činnú službu. 1. 11. 1931 H. menovali za poľného pilota-letca. 16. 12. 1931 H. povýšili na čat. III./1932 – V./1932 absolvoval stíhací kurz v Chebe. 31. 5. 1932 H. premiestnili k letke 39. 1. 6. 1932 H. menovali za stíhacieho pilota. 16. 3. 1933 H. povolili vykonávať ďalšiu dobrovoľnú činnú službu na dobu 3 rokov. 16. 4. 1931 H. povýšili na rtn. 1. 7. 1936 H. prijali do prípravnej služby pre zbor rtm. let. z pov. Od 1. 10. 1936 – 30. 6. 1937 H. absolvoval Prípravnú školu pre rtm. z povolania v Miloviciach. 1. 7. 1937 H. menovali na rtm. let. 31. 8. 1937 H. premiestnili k letke 45. H. po vzniku Slov. štátu zaradili do slov. armády. Od 23. 3. – 24. 3. 1939 sa H. zúčastnil bojov proti maď. armáde. 15. 4. 1939 H. premiestnili k cvičnej letke. 1. 8. 1939 H. menovali na por. let. 31. 1. 1940 H. previedli na vykonanie prezenčnej voj. služby. 1. 10. 1940 H. ustanovili za vel. cvič. letky. 1. 10. 1942 H. povýšili na npor. let. 1. 8. 1943 H. určili k letcom na lietanie v noci. 15. 9. 1943 H. premiestnili k LŠ. Počas voj. služby v slov. armáde sa okrem výcviku a výchovy nových pilotov zúčastnil na preberaní nem. a tal. lietadiel pre slov. arm. Taktiež si zvyšoval svoju odbornosť ako pilot. Od 7. 9. 1944 – 10. 11. 1944 príslušník 1. čs. arm. na Slovensku a účastník SNP. 20. 1. 1945 sa z hôr vrátil do miesta bydliska, kde ho vyšetrovali slov. a nem. bezpečnostné orgány. 5. 2. 1945 H. nastúpil na službu v obnovennej slov. arm., kde ho zaradili do funkcie ZV dielní LP v Nitre. 20. 5. 1945 H. prezentovali v čs. brannej moci. V čs. armáde zotrval vo funkčnom zaradení vel. tech. letky v Piešťanoch do 1. 8. 1947, keď ho na vlastnú žiadosť preložili do zál. V civile najskôr pracoval ako pilot (1947 – 1951), potom ako tech. pracovník v chemických závodoch v Bratislave.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom (1940), Za hrdinstvo 3. stupňa (1940), Vojenný víťazný kríž (1944) a iné.

Literatúra a pramene: RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939-1944. 1. zv., Bratislava 1999; ŠUMICHRAS, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zv., Bratislava 2000; – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

HERCHL, Aloiz

major automobilovej služby
prednosta automobilovej služby veliteľstva 2. divízie, prednosta automobilovej správy veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku

*12. 7. 1912 Ružindol

† 5. 8. 1992 Bratislava

Po maturite na štátnej reálke absolvoval 2 semestre štúdia na Vysokej škole technickej v Košiciach. V septembri 1935 nastúpil na prezenčnú voj. službu v aut. rote 9 v Bratislave, kde mu bol priznaný charakter aspiranta. Do zál. bol prepustený v septembri 1937 v hodnosti ppor. del. prezenčnej služby. Počas mobilizácie na jeseň 1938 vykonával činnú službu v aut. pr. 7 v Nitre. V apríli

1939 bol opäť povolán na mimoriadne voj. cvičenie a následne ponechaný v ďalšej činnosti. K 30. 5. 1939 aktivoval v slov. armáde a následne bol premiestnený k Vyššiemu velit. 2 v Banskej Bystrici. Na jeseň tohto roka sa s velit. „Škultéty“ (2. div. poľnej arm.) zúčastnil ťaženia proti Poľsku a po jeho skončení bol dňom 31.12. 1939 ustanovený za prednostu aut. služby velit. 2. div. K 1. 1. 1940 bol preložený do skupiny dôst. aut. vojska, 1. 8. 1940 povýšený na npor. aut. služby a 30. 9. 1940 premiestnený na VPV v Banskej Bystrici. V júli 1941 s velit. arm. odišiel na východný front, kde ho zaradili do aut. pr. 11. Po návrate z poľa v máji 1942 bol pridelený k výcvikovejrote aut. pr. 1 a k 1. 2. 1943 povýšený na stot. aut. služby. Od apríla 1944 pôsobil opäť na VPV.

V tomto čase už bol zapojený do odbojovej činnosti a spolupracoval s VÚ na príprave Povstania. Po jeho vypuknutí sa stal náč. aut. správy veliteľstva 1. čs. arm. Dňom 25. 10. 1944 bol povýšený na mjr. aut. služby. Po potlačení Povstania zostal v horách. V apríli 1945 sa prezentoval v 1. čs. arm. zbore v ZSSR, kde ho zaradili do 1. a neskôr 4. čs. brig.

Po skončení vojny slúžil na dopravnej skupine velit. VO 4 v Bratislave a od mája 1946 na MNO v Prahe. Od 1. 1. 1947 do 15. 10. 1948 bol dočasne postavený mimo činnú službu a odoslaný na dovolenku bez platu a iných pôžitkov. Následne ho premiestnili k VTÚ v Prahe. V 50. rokoch pôsobil ako prof. na Vojenskej technickej akadémii A. Zápotockého v Brne. Z tejto funkcie ho 31. 8. 1958 v hodnosti pplk. pre údajnú stratu politickej dôvery prepustili do zál. V roku 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti plk.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1942), Za hrdinstvo 3. st. (1943), nem. Winterschlacht im Osten (1943), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944).

Literatúra a pramene: HALAJ, D. (zost.): Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938-1945 (Prehľad najvýznamnejších udalostí). Martin 1980, s. 72; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994, s. 12; Stručný biografický slovník (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948-1989 na Slovensku), ed. Droppa A. - Suja-Žiak, J., Bratislava 1994, s. 58; - VÚA-VHA Praha, KML.

(J. Štaigl)

HIRNER, Anton (kr. m. Bohuš)
kapitán
príslušník spravodajskej skupiny Bohuš – Viktor, resp. Smrek – Bohuš

* 18. 5. 1915 Smolenice, okr. Trnava
† 14. 4. 1992 Brno

R. 1937 absolvoval reálne gymnázium v Trnave. V čase od 1. 10. 1937 do 15. 11. 1939 vykonal prezenčnú voj. službu v čs. a slov. arm., medzitým 20. 10. 1937 až 15. 5. 1938 absolvoval aj ŠDŽZ v Litoměřiciach, 1. 9. 1939 bol povýšený na por. Na jeseň 1939 sa zapísal na SVŠT v Bratislave, kde ukončil 4 semestre lesného inžinierstva.

22. 6. 1941 ho povolali na mimoriadne cvičenie, na ktoré nastúpil 23. 6. v ženijnom útvere v Michalovciach, odoslali ho ako vel. čaty na obranu hraníc, potom na východný front, kde sa 22. 7. 1941 dostal do zajatia ČA. Po vyše dvaapoločnom pobyte v zajateckých táboroch od marca 1944 bol frekventantom sprav. a rádotelegrafického kurzu, po jeho absolvovaní a prevzatí falošných dokladov na meno Hipík ho let. presunuli z Moskvy do Kyjeva a odtiaľ do Rovna. V noci na 30. 7. 1944 bol spolu s radistom V.

Medekom vysadený v priestore obce Malá Čausa pri Prievidzi so sprav. úlohami. Pri budovaní informačnej siete sa najprv naktaktoval na komunistický odboj v Trnave a prostredníctvom konexií svojho brata, npor. Alexandra H., ktorý bol v tom čase ZV DOV v Ružomberku, sa už začiatkom augusta 1944 dostal do kontaktu aj s ilegálnym pracovníkom VÚ, mjr. → J. Markom a NŠ partizánskej skupiny npor. ČA P. A. Veličku, kpt. J. Černogorovom. Cez ilegálny Oblastný revolučný národný výbor v Žiline nadviazal kontakt aj s mjr. del. → J. Dobrovodským. Ďalší jeho brat, npor. → T. Hirner, ktorý bol kapelníkom voj. hudby v PÚV v Martine, ho zoznámil s pplk.del. → E. Perkom. Počas SNP krátky čas pôsobil v VI. TS ako vel. čaty, odkiaľ v pol. septembra 1944 odišiel do B. Bystrice. Spoločne s V. Medekom utvoril skupinu „Bohuš – Viktor“, začiatkom októbra 1944 so stot. → F. Lipkom odbojovú skupinu „Smrek – Bohuš“. Od novembra 1944 prevažne pôsobili na západnom Slovensku. Rádiostanicou odvysielali do ZSSR vyše 200 rádiogramov.

R. 1945 sa stal príslušníkom Zboru národnej bezpečnosti, 1945–1947 bol pracovníkom Zväzu slov. partizánov, 18. 8. 1946 povýšený do hodnosti škpt. v zál. R. 1950–51 pracoval v Lesnom závode vo Veľkých Uherciach, 1951–53 na Povereníctve lesov a drevárskeho priemyslu, 1953–63 vykonával funkciu zást. riaditeľa Správy Tatranského národného parku, potom do 1965 bol pracovníkom Št. lesov v Bratislave, 1965–69 Kancelárie SNR, 1969–72 Ministerstva lesného a vodného hospodárstva SSR 1972–77 napokon Ústavu experimentálnej farmakológie SAV v Bratislave, od 1977 žil na dôchodku. Autor spomienkovej práce Boje za frontom. (Bratislava 1982, 1986), spoluautor publikácie Lesnými zákutiami (1976).

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (16. 4. 1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom, Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (obe 25. 7. 1946), Rad SNP II. tr. (1946), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj otečestvennej vojne 1941 – 1945 gg. (17. 10. 1947) a juhosl. Red partizanske zvezde (?), sov. Rad Velikoj otečestvennoj vojny 2-j stepeni (1969), Rad červenej hviezdy (1969) a Rad práce (1975).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004 (reg.). Tenže: Samizdat o odboji. Štúdie a články 2. Bratislava 2006 (reg.) – ES 6, s. 710; ESNP, s. 153-154; BLS 3, s. 450, VOČSO, s. 95. – VÚA-VHA, Zb. KvL.

(F. Cséfalvay)

HIRNER, Teodor, PhDr.
nadporučík
kapelník vojenskej hudby

*20. 4. 1910 Smolenice, okr. Trnava
† 14. 9. 1975 Bratislava

Po absolvovaní 8 tried reálky s maturitou bol 22. 4. 1934 odvedený ako nováčik 16. 7. 1934 prezentovaný v p. pl. . 23 a 39. 1. 1. 1937 bol povýšený na ppor. v zál. 22. 6. 1938 absolvoval Hudobnú a dramatickú akadémiu v Bratislave. Počas mobilizácie v máji 1938 pôsobil ako vel. v obrannej línii pri Petržalke a v septembri 1938 ako vel. čaty ľahkých guľometov OPL zriaďovacej stanice Bratislava. 15. 8. 1939 bol povýšený na por. pech. v zálohe a preraďený do skupiny dôst. z povolania a následne preraďený k MNO. 10. 1. 1940 bol vymenovaný za kapelníka voj. hudby p. pl.

4 a hudobného referenta MNO. 1. 8. 1940 bol povýšený na npor. pech. a 15. 6. 1941 premiestnený k p. pl. 2 v Trenčíne. Od júna do septembra 1941 a od januára do mája 1943 pôsobil v poli ako vel. hudby pri ZD. Počas pôsobenia v poli organizoval prechod vojakov k partizánom, za čo bol stíhaný voj. súdom v Bratislave. 30. 4. 1943 bol preložený do skupiny dôst. kapelníkov a 30. 11. 1943 k PÚV a ustanovený za vel. plukovnej hudby. V septembri 1944, v rámci SNP pôsobil ako vel. obrany kasární PÚV v Turčianskom Svätom Martine. Za túto činnosť bol zatknutý Nemcami, podarilo sa mu však utiecť a pridať sa k sk. brata, kpt. → Antona Hirnera, kde vykonával funkciu sprav. dôst. 22. 5. 1945 bol vzatý do čs. armády a 28. 10. 1945 povýšený na kpt. 1. 8. 1946 bol zaradený ako inštruktor voj. hudobnej školy. V rokoch 1946 – 1948 pôsobil ako dirigent v Armádnom umeleckom súbore V. Nejedlého v Prahe a 13. 2. 1948 získal doktorát na KU v Prahe. 30. 9. 1949 bol v hodnosti škpt. preradený do zálohy. V rokoch 1949 – 1954 pracoval ako hudobný redaktor a dirigent súboru Zemplín československého rozhlasu v Košiciach, 1954 – 1960 ako tvorivý tajomník Zväzu slovenských skladateľov, od roku 1961 ako riaditeľ konzervatória v Košiciach. Zbieral a upravoval ľudové piesne, komponoval komorné a orchestrálné diela. Zostavil spevníky *Vojaci spievajú a Slovenské ľudové pochodové piesne*.

Vyznamenania: Československý vojenský kríž 1939 (1945), Rad SNP II. triedy (1945).

Literatúra a pramene: BLS III, s. 450 – 451. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a Kml

(J. Zaťková)

HLAVÁČ, Vladimír

stotník/kapitán spojovacieho vojska
veliteľ 1. pešieho práporu Orech v SNP

* 12. 2. 1914 Mošovce, okr. Turčiansky Sv. Martin (Martin)
† ??

Roku 1932 dokončil štúdium na klasickej gymnázium s maturitou v Turčianskom Sv. Martine. Dňa 1. 10. 1936 nastúpil na voj. prezenčnú službu pri tel. pr. 3 v Trnave, ktorú ukončil 1. 10. 1937. V jej rámci absolvoval ŠDTZ. Po jej ukončení nastúpil na štúdium vo VA v Hraniciach, ktoré ukončil 14. 8. 1938 už v hodnosti por. telegrafného vojska z povolania. Od 3. 1. do 15. 3. 1939 absolvoval v Hraniciach aplikovaný kurz pre por. zbraní. Po vzniku Slov. štátu sa vrátil na Slovensko. Počas postupu maď. arm. na východnom Slovensku ho 25. 3. 1939 ustanovili za vel. záhytného pásma obranných postavení severne od Košíc. Ťaženia slov. arm. proti Poľsku sa priamo nezúčastnil. Od 13. 11. 1939 do 20. 12. 1939 bol frekventantom kurzu pre dôst. tel. vojska v Turčianskom Sv. Martine. Dňa 1. 8. 1940 ho povýšili na npor. a od 15. 10. 1940 do 20. 6. 1941 pôsobil ako ZV pr. 2 v Prešove. Od 27. 6. 1941 sa v radoch slov. arm. zúčastnil ťaženia proti ZSSR ako vel. div. spojovacieho práporu 2. Po svojom návrate sa 27. 7. 1942 stal vel. spoj. práporu 2 v Prešove, kde ho aj 1. 2. 1943 zastihlo povýšenie na stot. spoj. vojska. Po vypuknutí SNP sa dostal do čela part. sk. „Mor ho!“ operujúcej na východnom Slovensku. Dňa 10. 9. 1944 odišiel do Banskej Bystrice, kde ho poverili velením 1. p. pr. „Orech“. Velenia pr. sa ujal 4. 10. 1944, a už 7. 10. 1944 prevzal hl. zodpovednosť za obranu vstupu do údolia Malého Šturca proti útokom oddielov nem. div. „Tatra“. Po voj. porážke Povstania odišiel 28. 10. 1944

do hôr. Na oslobodené územie prešiel 19. 1. 1945 a o deň neskôr sa stal členom Okr. národného výboru v Prešove, kde pôsobil až do 13. 4. 1945, keď sa v Košiciach znovu prihlásil do čs. arm. Dňa 1. 7. 1945 ho povýšili na škpt. spoj. vojska z povolania od 7. 7. 1945 do 30. 10. 1945 pôsobil vo funkcii vel. spoj. jednotiek VO 4. Po absolvovaní VŠV v Prahe ho 1. 10. 1946 povýšili na mjr. spoj. vojska z povolania. Dňa 15. 8. 1947 ho premiestnili na VŠV, kde ako profesor vyučoval taktiku tyla až do 1. 7. 1948, keď mu bola udelená zvláštna dovolenka, od 31. 8. 1948 dovolenka s čakaním (tzv. čakateľné). Jeho voj. kariéra sa skončila 1. 3. 1949, keď ho predčasne preložili do výslužby. R. 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti plk. v. v.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. stupňa (?), Verdienstkreuz des Ordens vom deutschen Adler 3. St. (?)

Literatúra a pramene: BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, s. 145, 186; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Banská Bystrica 1994, s. 47. Stručný biografický slovník (A–Ž). Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948 – 1989 na Slovensku. Ed. A. Droppa – J. Suja-Žiak. Bratislava 1994, s. 58; – VA- CR Trnava Kml.

(M. Meško)

HLUČÁŇ, Ján Oskar

kapitán
veliteľ práporu v povstaleckej 1. čs. armáde

* 15. 5. 1907 Veľká Bytča, okr. Žilina
† 20. 2. 1993 Trenčín

V rokoch 1923 – 1925 absolvoval 3-ročnú Vyššiu obchodnú školu s maturitou. Na vykonávanie voj. prezenčnej služby nastúpil 1. 10. 1927. V rokoch 1927 – 1928 bol frekventantom ŠDPZ v Košiciach. 1. 4. 1930 bol preložený do I. zálohy ako ppor. 1. 1. 1934 ho povýšili na por. pechoty v zál. 16. 11. 1934 bol prijatý do dobrovoľnej ďalšej činnosti služby, v ktorej zotrval do 1. 12. 1937. 1. 1. 1938 ho povýšili na npor. pechoty v zál. 24. 9. 1938 sa počas čiastočnej mobilizácie prezentoval v činnosti služby, z ktorej bol 25. 10. 1938 prepustený.

27. 3. 1939 bol ako npor. povolaný na mimoriadne cvičenie v zbrani a včlenený do 6. roty a ustanovený za jej vel. 15. 5. 1939 sa stal dôst. pech. z povolania. Bol premiestnený do p. pl. 8 a 19. 5. 1939 bol ustanovený za vel. 1. roty. Do októbra 1939 zastával aj funkciu spravodajského dôst. V roku 1939 sa zúčastnil kurzu veliteľov pohraničných rôt. 31. 5. 1940 bol ustanovený za vel. pohraničnej roty 24 v Michalovciach. 1. 8. 1940 bol povýšený na stot. pech. a 1. 10. 1940 premiestnený do p. pl. 1 do Bratislavy, ustanovený za vel. 1. roty a 15. 3. 1941 sa stal vel. 2./1 roty. 26. 6. 1941 odišiel do poľa, 7. 4. 1942 bol ustanovený za vel. 5/101 roty, 1. 10. 1942 sa stal vel. I/21 motorizovaného p. pl. 1. Dňa 11. 1. 1943 sa vrátil z poľa a 1. 2. 1943 bol pridelený k náhradnej rote 1, ustanovený za vel. strážneho pr. Dňa 28. 5. 1943 bol ustanovený za I. plukovného pobočníka obranného dôst. pluku, bol vel. Svätoplukových kasární. 1. 8. 1944 ho prideliť náhradnému práporu p. pl. 3 do Zvolena a bol ustanovený za jeho vel.

Na začiatku SNP pôsobil v priestore Zvolen – Lučenec ako vel. pr., sformovaného z časti p. pl. 3 vo Zvolene po zmobilizovaní záložníkov. Spočiatku tento pr. budoval obrannú líniu v priestoroch

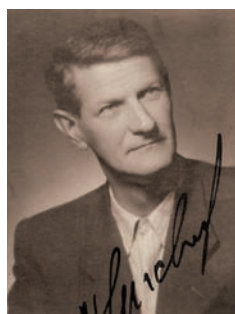
Kriváň – Detva, Podkriváň – Trhanová a južne od Detvy a vykonával boj. výcvik. Od 17. 9. 1944 bol so svojou voj. jednotkou a s posilovacími prostriedkami žel. transportom presunutý zo stanice Kriváň – Detva do Handlovej. Po príchode mu NŠ IV. TS kpt. → P. Vlčko vydal rozkaz, aby začal útok na Veľký Gríč. Napriek vyčerpanosti sa trom rotám pr. podarilo obsadiť dominantu. Ešte toho istého dňa obdržal rozkaz na zaujatie obranného postavenia na svahoch východne od Handlovej, s ťažiskom obrany na východe, vrátane Veľkého Gríča. 1. p. rota pr. Váh sa mala zúčastniť povstaleckého protiútoky na Prievidzu, tam sa stal vel. 21. pešieho práporu *Váh* III. TS. Po 1. 10. 1944 prevzal velenie 31. pešieho práporu *Korund* IV. TS. Od konca októbra 1944 sa zdržiaval v horách v priestore Prašivá – Moštenica – Lazy – Píla.

17. 2. 1945 sa prihlásil a zároveň podľa dekrétu SNR bol prijatý do čs. armády ako kpt. pech. a pridelený k MNO – poverenie pre veci voj., osobné oddelenie v Košiciach. Od 8. 3. do 30. 6. 1945 bol vel. posádky a predsedom prezentačnej komisie v Levoči. 1. 6. 1945 bol povýšený do hodnosti škpt. pech. 1. 7. 1945 bol ustanovený na NŠ p. pl. 37 v Levoči. 9. 8. 1945 sa stal vel. III/14 pr. 1. 4. 1946 bol povýšený na mjr. pech. 1. 10. 1946 ho ustanovili za vel. Štefánikových a Jiskrových kasární v Košiciach. 1. 3. 1947 až 23. 7. 1947 sa zúčastnil kurzu veliteľov oddielov v Prahe. Medzitým 30. 6. 1947 bol premiestnený z 4/32 rot do 11/32 rot. V r. 1947 – 1949 vykonával funkciu vel. pr. Z armády bol prepustený 30. 9. 1969 v hodnosti pplk. Potom pracoval ako účtovník v Lesnom závope Pezinok. V roku 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti plk. v. v.

Vyznamenania: Za hrdinstvo II. st. (?), Pamätná medaila Radu SNP (?)

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania I. Banská Bystrica 1966, s. 7-202. Stručný biografický slovník. (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948-1989 na Slovensku), ed. Droppa A. - Suja-Žiak, J., Bratislava 1994, s. 60.; VOČSO, s. 98. – VHA Bratislava, KvL, VHA Bratislava, ŠZX - 165 (Organizovanie bojových jednotiek pre SNP); ABS ČR Praha, f. Z - 6 - 326/248-249.

(F. Cséfalvay)

HLUCHÝ, Jakub

plukovník delostrelectva
prednosta všeobecného oddelenia Veliteľstva pozemného vojska, prednosta zbrojnej správy a veliteľ delostrelectva 1. čs. armády na Slovensku

* 15. 4. 1894 Moravská Nová Ves, okr. Břeclav, ČR
† 24. 8. 1958 Bratislava

V r. 1906 – 1913 študoval na Reálnom gymnáziu v Hodoníne. Po skončení štúdia v rokoch 1914 – 1915 pracoval ako poštový praktikant voj. pošty v Bosne a Hercegovine. Na konci júla 1915 bol ako jednoročný dobrovoľník prezentovaný na vykonávanie činnnej služby v p. pl. 3 v Brne. S týmto plukom bol od augusta 1915 do novembra 1916 nasadený na rus. bojisku. Na začiatku februára 1916 ho premiestnili do p. pl. 31. Po absolvovaní ŠDZ – jednoročných dobrovoľníkov v Brne v polovici decembra 1916 bol odoslaný ako vel. čaty na tal. bojisko, kde bol dňa 1. 1. 1917 vymenovaný do hodnosti ppor. v zál. Od augusta do konca decembra 1917 vykonával funkciu staničného dôst. posádkového vel. v Zemplíne. Od januára do októbra 1918 slúžil ako hosp. dôstojník p. pl. 1 v Budapešti. Medzitým, dňa 1. 8. 1918, bol vymenovaný do hodnosti por. v zál.

Do činnnej služby v čs. armáde sa prihlásil 29. 10. 1918 na posádkovom vel. v Hodoníne. Zaradený bol ako vel. rot. Od polovice decembra 1918 do konca mája 1919 bol nasadený pri obsadzovaní územia ČSR na Slovensku a južnej Morave vo funkcii vel. rot. a pr. Dňa 1. 4. 1919 ho povýšili do hodnosti npor. Na začiatku júna 1919 bol premiestnený do p. pl. 27 v Nitre, kde pôsobil vo funkcii vel. rot. Na začiatku druhej polovice mája 1920 nastúpil na službu v p. pl. 36 v Užhorode. Počas pôsobenia v tejto posádke postupne vykonával funkcie vel. rot, vel. let. oddielu, vel. pododdelenia mužstva ZVV, vel. čaty a zástupcu II. pobočníka vel. pl. Dňa 28. 10. 1925 bol povýšený do hodnosti kpt. pech. Od polovice apríla 1927 slúžil v p. pl. 34 v Hraniciach na Morave, kde do decembra 1928 prešiel funkciami vel. čaty, vel. rot, II. pobočníka vel. pl. a opäťovne vel. čaty. V polovici decembra 1928 bol preložený do skupiny dôst. del. a premiestnený do dpl 107 v Olomouci. V čase od októbra do júla 1929 absolvoval aplikačnú školu del. učilišta pre kpt. v Plaveckom Podhradí. Do hodnosti škpt. del. ho povýšili 1. 8. 1930. Počas služby v dpl. 107 vykonával funkcie I. dôst. batérie, ZV batérie a vel. batérie. Na konci októbra 1935 bol pridelený na vel. 7. poľnej brig. v Olomouci ako pobočník vel. Službu v predmníchovskej čs. armáde skončil na vel. del. IV. zboru v Olomouci, kde bol premiestnený v septembri 1936 ako pridelený dôst. V tejto funkcii bol 1. 7. 1937 povýšený do hodnosti mjr. del. Počas mobilizácie v r. 1938 vykonával funkciu prideleného dôst. (pobočníka) vel. del. Hraničného pásma XIII.

Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. armády a 15. 3. 1939 ustanovený za vel. I/2 del. oddielu v Banskej Bystrici. Túto funkciu vykonával do polovice novembra 1939. Ťaženia slov. armády proti Poľsku sa zúčastnil vo funkcii vel. dpl. 2. Od novembra 1939 do konca júla 1940 pracoval na vel. 2. div. striedavo ako prednosta 4. a 1. odd. Tu bol 1. 7. 1940 povýšený do hodnosti pplk. del. V polovici augusta bol premiestnený na MNO, ale už na konci septembra sa stal príslušníkom VPV vo funkcii prednostu všeobecného odd. Od začiatku apríla 1942 pôsobil vo funkcii referenta del. VPV. V rokoch 1941 – 1942 vykonával aj funkciu prednostu predpisovej komisie VPV.

Do ilegálnej odbojovej činnosti sa zapojil v druhej polovici r. 1941. Založil a viedol ilegálnu voj. odbojovú skupinu „Victoire“, na činnosti ktorej sa aktívne zúčastňovali pplk. → J. Tlach, mjr. → A. Korda, npor. Š. Hanus a ďalší dôst. Po vytvorení ilegálneho VÚ sa podieľal na materiálnych prípravách Povstania a vyzbrojovaní part., mal na starosti zbrojné sklady v Novákoch, Širinách, Pršanoch a vo Zvolene.

Po vzniku SNP bol ustanovený za prednostu zbrojnej správy a zároveň vel. delostrelectva vel. československej, neskoršie 1. čs. armády na Slovensku. S účinnosťou od 1. 10. 1944 bol povýšený do hodnosti plk. del. Po skončení organizovaného odporu 1. čs. armády na Slovensku odišiel do hôr. V dôsledku fyzického vyčerpania a ochorenia musel sa ukrývať v obci Kalište, potom v Motyčkách pri Donovaloch a v Banskej Bystrici, kde bol na začiatku januára 1945 zaistený a uväznený vo väznici krajského súdu. Po prepustení z väzenia pred koncom prvej polovice februára 1945 sa ukrýval v Banskej Bystrici až do oslobodenia mesta. Za účasť v SNP mu bola dňom 20. 10. 1944 správnym opatrením odňatá hodnosť pplk. del. slovenskej armády a bol preradený do mužstva ako stk. Dňa 14. 4. 1945 bol prijatý do čs. armády a do konca júla 1945 zaradený ako PV v Malackách. Od začiatku augusta do konca októbra 1945 pôsobil vo funkcii vel. del. VIII. arm. zboru v Banskej Bystrici, potom ako vel. delostrelectva VO 4 na jej vel. v Bratislave, od októbra 1946 vel. delostrelectva VIII. (od októbra 1947 VI.) arm. zboru. V roku 1949 bol preradený do zál., od r. 1949 pracovník Oblastnej správy čs. stavebných závodov, od r. 1951 Poverenia stavebníctva v Bratislave. Pri príležitosti 50. výročia víťazstva nad fašizmom bol prezidentom SR dňa 1. 5. 1995 vymenovaný do hodnosti genmjr. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1939), Za hrdinstvo 3. st. (?), Československá medaila Za zásluhy I. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946).

Literatúra: Slovenské národné povstanie 1944. Bratislava 1965, s. 155; ES II, s. 270; HALAJ, D. (zost.): Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938-1945 (Prehľad najvýznamnejších udalostí). Martin 1980, s. 72; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, s. 18, 172; ESNP, s. 165; SBS 1, s. 342-343; Kol. pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Důstojníci a štáby povstaleckej armády. Banská Bystrica 1994, s. 17, 31; VOČSO, s. 98, 99; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 66; ZUDOVÁ – LEŠKOVÁ, Z.: Cesty k sebe. Česi v odboji na Slovensku v rokoch 1939 – 1943. Praha 2009, reg. – VÚA-VHÚ Praha, Zb. KvL a KML.

(J. Bystrický)

HÖFLE, Hermann
generál SS a polície
veliteľ nemeckých okupačných vojsk
na Slovensku

* 12. 9. 1898 Augsburg, Nemecko
† 9. 12. 1947 Bratislava

Základnú a strednú školu absolvoval v Augsburgu. Počas 1. svetovej vojny nastúpil na voj. základnú službu, počas ktorej sa rozhodol pre voj. kariéru. R. 1916 ppor., v r. 1917 – 1934 dôst. nem. armády. V r. 1917 – 1918 bojoval na južnom fronte. Aktivizoval sa v paramilitaristickom spolku Reichskriegsflagge v Mníchove. Patril k zakladateľom SA. R. 1930 prevelený k 7. motoriz. oddielu v Mníchove. R. 1932 absolvoval štátnicu diplomovaného tlmočníka španielčiny, potom absolvoval VA v Berlíne. R. 1934 – 1937 vel. aut. oddielov v nacistickom motorizovanom zbore – NSKK, r. 1934 SA-Standartenführer. Od 1937 členom NSDAP. V r. 1937 – 1939 voj. poradca a inštruktor pre výcvik vojsk gen. F. Franca v Španielsku. V r. 1939 – 1943 inšpektor pre výcvik NSKK v Mníchove a Berlíne. Jeho osobný priateľ H. Himmler si ho 1. 7. 1943 vyžiadal do SS, kde získal hodnosť SS-Gruppenführer und Generalleutnant der Polizei. 20. 4. 1944 povýšený do hodnosti SS-Obergruppenführer und General der Waffen-SS und Polizei. Dňom 20. 9. 1944 sa stal vel. nem. okupačných vojsk na Slovensku namiesto gen. → G. Bergera. Vypracoval a začiatkom októbra 1944 s H. Himmlerom a K. H. Frankom vo Viedni prerokoval plán generálneho útoku na likvidáciu povstaleckej arm., ktorý sa realizoval v druhej polovici októbra 1944. Národným súdom v Bratislave 3. 12. 1947 odsúdený na trest smrti. Popravený zastrelením.

Vyznamenania: Eisernes Kreuz 2. Klasse (?), Eisernes Kreuz 1. Klasse (?), Deutsches Spanienkreuz in Bronze (?), Spange zum Eisernen Kreuzes 2. Klasse (?), Spange zum Eisernen Kreuzes 1. Klasse (?), Rad kniežata Pribinu (?).

Literatúra a pramene: KORČEK, J.: Slovenská republika 1943 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999, s. 153; MSSŠ, s. 69.
www.geocities.com/~orion47/SS-POLIZEI/SS-Ogruf_H-L.html (4. 1. 2008); http://web.genealogies.free.fr/Les_militaires/2GM/Allemagne/Waffe... (22. 12. 2011).

(F. Cséfalvay)

HOGH, Jozef, MUDr.
podplukovník zdravotníctva
veliteľ Vojenskej nemocnice 11 v Ružomberku

* 13. 7. 1909 Vondrišiel, okr. Spišská Nová Ves
† ??

Po absolvovaní štúdia na Lekárskej fakulte Komenského univerzity v Bratislave a nástupe na prezenčnú voj. službu bol 15. 1. 1935 menovaný na ppor. a pridelený do voj. nemocnice v Ružomberku. Na konci augusta 1935 ho odvelili do Prahy, kde do konca júna 1936 absolvoval kurz pre dôst. zdrav. služby v zál. 1. 5. 1936 ho povýšili do hodnosti npor. zdrav. a 30. 6. 1936 premiestnili do horského p. pl. 2 v Ružomberku ako šéflekára pluku. Tu bol dňa 1. 7. 1936 povýšený na npor. zdrav. Od 30. 6. do 29. 9. 1937 bol premiestnený do zborovej nemocnice 2 v Plzni a od 30. 9. 1937 pracoval v zborovej nemocnici 9 v Bratislave, kde bol zaradený ako sekundárny lekár chirurgického oddelenia, externista chirurgickej kliniky. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v službe v slov. armáde, od 17. 5. 1939 v hodnosti stot. zdrav. Od 1. 9. 1939 sa jeho pôsobiskom ako vel. nemocnice stala VN 11 v Ružomberku, kde bol súčasne prednostom chirurgického odd. a šéflekárom posádky. Dňom 1. 5. 1941 bol povýšený do hodnosti mjr. zdrav. Ako voj. lekár sa dostal aj na východný front, keď ho 30. 3. 1942 odoslali do poľa k RD s určením za vel. div. zberne ranených a nemocných. Z poľa sa vrátil 19. 10. 1942 a potom pokračoval v službe vo VN 11 v Ružomberku. Na začiatku marca 1944 bol odvelený do Bratislavy na klinické štúdium na chirurgickej klinike a súčasne bol dočasne pridelený VN 1. SNP sa nezúčastnil. Po skončení vojny bol 12. 5. 1945 prezentovaný na vykonávanie voj. činnosti služby v čs. arm. a zaradený do 2. čs. odsunovej nemocnice v Ružomberku, ktorá bola 1. 1. 1946 premenovaná na VN 7, kde vykonával funkciu prednostu chirurgického oddel. Dňa 1. 10. 1946 bol povýšený do hodnosti pplk. zdrav. Do výslužby bol preložený 1. 7. 1949.

Vyznamenania: Pamätná medaila (22. 11. 1939), Za zásluhy (11. 3. 1940), Za hrdinstvo 3.st. (18. 8. 1942), Za hrdinstvo 2. st. (23. 9. 1942).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KML.

(J. Bystrický)

HOCHÉL, Karol Vladimír
stotník justície
vojenský prokurátor

* 21. 4. 1911 Praha
† 8. 10. 1983

Po absolvovaní reálneho gymnázia s maturitou vyštudoval Právnickú fakultu UK v Bratislave. V r. 1937 – 1939 vykonal voj. prezenčnú službu v p. pl. 17 v Trenčíne, kde od 1. 10. 1937 do 30. 4. 1938 absolvoval ŠDPZ 10. div. 15. 3. 1939 zložil voj. prisahu Slovenskému štátu, 15. 5. 1939 bol premiestnený k p. pl. 5. 1. 8. 1939 bol menovaný do hodnosti por. pech. a premiestnený k voj. súdu v Bratislave ako ašp. dôst. justičnej služby. 15. 9. 1939 bol

premiestnený k Vyššiemu velit. 1 (od 15. 10. premenované na 1. div.). 1. 4. 1940 bol preložený do stavovskej skupiny dôst. just. služby z povolania, povýšený na npor. just., absolvoval voj. súdnu skúšku a premiestnili ho k Voj. just. úradu 1. div. 1. 1. 1941 bol povýšený na stot. just., 31. 1. 1941 premiestnený k voj. prokurátorovi Bratislava. 27. 6. 1941 odišiel do poľa s velit. 1. div., vrátil sa 22. 11. 1941. 14. 3. 1944 ho premiestnili k voj. súdu Bratislava (v tom čase v Nitre). SNP sa podľa záznamu prijímacej komisie MNO pre dôst. a rotmajstrov z povolania slov. národnosti priamo nezúčastnil, pretože dostal od pplk. → A. Rašlu rozkaz, aby zotrval na svojom mieste dovtedy, pokiaľ môže bez nátlaku rozhodovať. Pred Povstaním i po jeho potlačení pomáhal politickým previnilcom a účastníkom Povstania. Jeho zásluhou bol zachránený gen. → M. Širica pred odvečením do Nemecka tým, že bol pred prechodom frontu prepustený, a napriek nátlaku nebol jeho prípad vôbec prerokovaný. 1. 5. 1945 bol ustanovený do funkcie prednostu poľného súdu Západnej oblasti na Slovensku so sídlom v Nitre a od 15. 6. 1945 sa stal prednostom poľného súdu VII. arm. zboru v Bratislave, 1. 7. 1945 bol povýšený na škpt. just. 3. 9. 1945 bol prijatý prijímacou komisiou SNR do čs. armády dňom 20. 4. 1945. 1. 1. 1946 sa stal prednostom voj. súdu I. stolice Bratislava, 30. 11. 1946 ho povýšili do hodnosti mjr. just. 1. 1. 1948 bol premiestnený ku Krajskému voj. súdu v Bratislave a ustanovený prezidentom tohto súdu. 3. 12. 1949 bol povýšený na pplk. just. s účinnosťou od 1. 10. 1947. 1. 8. 1950 bol ustanovený do funkcie náč. Nižšieho voj. súdu v Bratislave, v r. 1953 bol prepustený do zál.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: – VÚA - VHA Praha, Zb. KvL, VA-CR Trnava, KmL.

(P. Krajčírovič)

HOLAS, Karel

poručík pechoty v zálohe (škpt. in memoriam)
veliteľ četníckej jednotky I. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 22. 8. 1913 České Budějovice, Česko
? 12. 1944 Slovensko

V Českých Budějoviciach absolvoval ľudovú školu a štátne reálne gymnázium, r. 1934 bol povolaný do voj. prezenčnej služby k 1.rote 1. práporu p. pl. 48 Jugoslávie do Benešova, r. 1936 v hodnosti čat. aspiranta preložený do zál. V jeseni 1938 začal študovať právo na KU v Prahe, po zatvorení čes. vysokých škôl pracoval ako bankový úradník.

Na jar 1942 sa stal príslušníkom protektorátnej polície, nasledujúci rok bol preložený do Brna, r. 1944 povolaný na policajné riaditeľstvo v Moravskej Ostrave. Zorganizoval skupinu podporujúcu protifašistický odboj (18 príslušníkov protektorátnej uniformovanej polície a 3 civilisti), ktorá pod jeho velením prešla 13. 9. 1944 na Slovensko s cieľom zasiahnuť do povstaleckých bojov. V Turčianskych Tepliciach jednotku prijali do stavu čs. četníctva a zaradili k I. TS 1. čs. armády a 20. 9. 1944 nasadili do bojov v oblasti Vyšehrada vo Veľkej Fatre a o päť dní neskôr do priestoru obranného úseku Jaseň v blízkosti Čremošného, kde bol por. H. ťažko ranený. Ešte nedoliečeného ho prepustili z bansko-bystrickej nemocnice a zaradili do četníckeho prepadového oddielu, ktorý koncom októbra 1944 postupoval v smere Motyčky – Donovaly – Prašivá. Počas prieskumu terénu smerom na Lučenec utŕžil začiatkom novembra opäť zranenie. Po krátkej liečbe sa chcel dostať na Poľanu, posledné stopy jeho osudu končia v okolí obce Podkonice, r. 1946 bol prehlásený za nezvestného.

Vyznamenania: Rad SNP I. tr. in memoriam (1945), Československý vojnový kríž 1939 in memoriam (1946).

Literatúra a pramene: FREMAL, K.: Slovenské národné povstání a Ostrava. Ostrava 1974, s. 55-96; Česi v hnutí odporu na Slovensku. In: Neboli sme sami. Banská Bystrica 1984, s. 25, 27; ZUDOVÁ, Z.: Skupina českých žandárov pod velením por. Karla Holasa v Slovenskom národnom povstaní a národnooslobodzovacom boji proti fašizmu. In: Zborník Múzea SNP 14. Martin 1989, s. 137-145. – BLS 2; ESNP, s. 166; VOČSO, s. 99 – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(B. Šedřová)

HOLEC, Bartolomej

major jazdeckva
veliteľ Jazdeckého priezvedného oddielu 1

* 23. 8. 1895 Krakovany, okr. Piešťany
(uvádza sa i Kráľovany, okr. Nové Mesto nad Váhom)
† ??

Po absolvovaní gymnázia študoval na Obchodnej akadémii. V máji 1915 nastúpil na vykonanie jednoročnej dobrovoľnej služby. Počas 1. svetovej vojny bojoval na rumun. fronte a získal funkciu vel. roty vo vlastibranekom p. pl. 15 Trenčín. V roku 1921 bol prepustený do pomeru mimo činnnej služby v hodnosti npor. jazdeckva v zálohe. V medzivojnovom období pracoval H. v civile ako bankový úradník a kontrolór Zväzu hospodárskych družstiev a verejných obilných skladísk v Bratislave. Počas mobilizácie v roku 1938 bol povolaný do voj. činnnej služby, no vzápätí bol demobilizovaný. V máji 1939 vstúpil do zboru dôst. jazd. z povolania. V tom roku už pôsobil ako vel. vozatajskej eskadrony 1, ktorá bola súčasťou JPO 1 v Bratislave. Počas 2. svetovej vojny, v rokoch 1941 – 1942, bol v poli ako vel. posádky „Cyril“ v Mariupoli v hodnosti mjr. Dňa 27. 3. 1942 bol odvolaný z poľa a prevzal velenie JPO 1. V tejto funkcii vystriedal svojho dovtedajšieho nadriadeného pplk. jazd. → J. Veselého. Avšak už o necelý rok, 1. februára 1943, funkciu odovzdal a od tohto dátumu prevzal miesto vel. vozatajskej eskadrony 1 v JPO 1. Začiatkom marca 1943 bol odvelený k MNO s určením funkcie pre referát poštátnených domov. V apríli bol preložený do skupiny dôst. konceptnej správy s vyšším vzdelaním. Slovenské národné povstanie zastihlo H. ako 49-ročného mjr. v kancelárskych službách MNO. Tak ako ostatných gážistov, aj jeho Nemci zaistili a držali vo väzbe. Ihneď po prepustení zažiadal o penzionovanie a 1. decembra 1944 bol daný do výslužby. Počas odboja ako civil udržiaval styky s ilegálnymi pracovníkmi, ukrýval ich a pomáhal im v činnosti. V povojnovom období, od začiatku roka 1948 bol znovu aktivovaný do zboru dôst. čs. armády a nastúpil na vykonanie činnnej služby v kancelárii legionárov MNO ako referent V. skupiny pod velením prednostu MNO-Kleg. pplk. L. Sýkoru. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska (október 1939), Za zásluhy (29. 8. 1942), Pamätný odznak 1. stupňa (29. 8. 1942), nem. Winterschlacht im Osten 1941/42 (1. 3. 1943), Vojenný víťazný kríž IV. triedy (14. 3. 1944).

Literatúra a pramene: – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL, VHA Bratislava, Dôverný osobný vestník, rok 1940, VHA Bratislava, Dôverný osobný vestník, rok 1943, s. 27

(M. Balcová)

HORÁK, Vladimír

podplukovník doplnovacej služby
prednosta doplnovacej správy Veliteľ-
stva divíziej oblasti 2

* 25. 3. 1886 Třebechovice, okr. Hradec
Králové
† ??

R.1902 ukončil nižšie gymnázium v Olomouci. V rokoch 1902-1907 absolvoval kadetnú školu pre pech. v Bratislave. Od 15. 8. 1907 do 30. 4. 1910 bol vel. čaty v hodnosti ppor. Čate velil aj neskôr ako por. do vypuknutia prvej svetovej vojny. Na rus. fronte velil čate a rote, bol pobočníkom vel. pr. I/67, vel. poľnej roty a poľného pr. Od 25.3.1915 do 24.3.1918 bol v rus. zajatí. Po návrate zo zajatia, od marca do 28.10.1918 bol vel. náhradnej roty a praporu p. pl. 67. R. 1919 sa zúčastnil voj. ťaženia proti maď. arm. V rokoch 1921 – 22 absolvoval kurz odborného vzdelania pre dôst. dopl. služby v Prahe. V nasledujúcich rokoch bol voj. zástupcom obvodovej komisie DOV Prešov, Košice, DOV okresu Sp. N. Ves a Levoča. V hodnosti mjr. prešiel do slov. arm vo funkcii prednosta dopl. služby VI. zboru a vel. DOV v Sp. N. Vsi a Levoči. Od októbra 1941 do 30. 9. 1943 bol prednostom dopl. správy VDO 2. Potom prevzal dočasné velenie DOV Prešov. Vo februári 1945 bol u náhradného pl. 1. čs. arm. zboru v Humennom, vel. DOV v Prešove a dočasným prednostom DOV v Košiciach, odkiaľ sa v júli 1945 vrátil do Prešova ako dočasný vel. DOV. V hodnosti plk. dopl. služby odišiel do výslužby 28. 2.1947.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA, Zb. KmL.

(M. Štefanský)

HORSKÝ (NEIRURER), Karel

nadporučík duchovnej služby
zástupca prednostu a referent duchovnej služby MNO

* 19. 10. 1905 Vecsés (Maďarsko)
† ??

Po absolvovaní teologickej vysokej školy v Trnave v rokoch 1924 – 1929 a troch semestrov Právnickej fakulty na UK v Bratislave bol 1. 10. 1926 odvedený a zaradený k p. pl. 42 v Terezíne. 1.7. 1938 bol povýšený na ppor. duchovnej služby v zál. a následne na npor. duchovnej služby z povolania a zaradený ako duchovný k p. pl. 23 v Trnave. Neskôr bol preložený k p. pl. 1 a odtiaľ bol 15. 5. 1940 premiestnený k p. pl. 7. Od 1. 10. 1942 do 30. 9. 1943 pôsobil ako stot. duchovnej správy pri VDO 2. V roku 1943 bol ako mjr. duchovnej služby premiestnený k p. pl. 4 a odtiaľ k MNO, kde bol ustanovený za zást. prednostu a referenta duchovnej služby MNO. V roku 1948 nebol povolaný do ďalšej činnosti služby a bolo mu zrušené povýšenie na kpt. a mjr. Ako npor. duchovnej služby bol včlenený do kmeňového počtu VN 13 a následne preradený do zálohy.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(J. Zatková)

HORSKÝ, (pôvodne KAPUSTA) Štefan

plukovník jazdectva
od 15. 11. 1941 prednosta Všeobecného vojenského úradu Vojenskej správy, posádkový veliteľ Žiliny

* 15. 5. 1895 Zbehy, okr. Nitra
† ??

Absolvoval maď. gymnázium v Nitre. Do služby v rak.-uh. arm. nastúpil 15. 5. 1915 k vlastibraneckému p. pl. 15. Od 10. 10. 1915 až do 15. 9. 1917 bojoval na východnom fronte. Postupne ho najprv 1. 6. 1916 povýšili na ppor. v zál. a potom 1. 2. 1917 na por. v zál. Po ukončení vojny sa 8. 1. 1919 v Nitre prihlásil do čs. arm. a od 26. 3. 1919 do 14. 4. 1920 dokončil základnú voj. službu v p. pl. 41 v Trenčíne. V medzivojnovom období naďalej slúžil v čs. arm. a od 1. 3. 1921 ho preradili medzi dôst. jazd. z povola-
nia. Od 2. 7. 1925 do 20. 10. 1926 pôsobil ako voj. attaché ČSR v Budapešti. 1. 10. 1928 ho povýšili na kpt. jazd. a 1. 4. 1933 na škpt. jazd. Po vzniku Slov. štátu 15. 3. 1939 sa vrátil do Bratislavy, kde sa hlásil na MNO. Najprv ho určili za člena delimitačnej komisie na maď. hraniciach a od 19. 3. 1939 ho ustanovili za vel. jazd. pluku 3. Dňa 17. 5. 1939 ho povýšili na mjr.

Počas ťaženia proti Poľsku stál na čele JPO 5 v priestore Sanok-Dukla a od 20. 9. 1939 nakrátko velil skupine „Kalinčiak“ v Humennom. Neskôr pôsobil na VPV v Banskej Bystrici ako inšpektor jazd. Dňa 1. 7. 1940 ho povýšili na pplk. jazd. Od 6. 7. 1941 sa zúčastnil ťaženia slov. arm. proti ZSSR, kde do 9. 7. 1941 pôsobil ako vel. samostatnej jazd. skupiny. Po návrate sa najprv od 7. 8. 1941 do 26. 8. 1941 stal vel. JPO 2 v Michalovciach a 18. 10. 1941 ho opäť prevelili na VPV do Banskej Bystrice. Od 15. 11. 1941 ho ustanovili za prednostu Všeobecného voj. úradu pri MNO. Počas pôsobenia na MNO v Bratislave ho 1. 1. 1943 povýšili na plk. jazd. Zastával tam rôzne funkcie až do 29. 4. 1943, keď ho ustanovili za vel. posádky v Žiline.

SNP ho zastihlo ako vel. 2. tech. brigády v Liptovskom Sv. Mikuláši. Po potlačení Povstania pôsobil v Žiline, kde organizoval sabotáže vo voj. priemysle. Dňa 5. 5. 1945 sa v Turčianskom Sv. Martine prihlásil do čs. arm. Dňa 1. 1. 1946 ho opäť aktivovali. Vykonával rôzne funkcie administratívneho rázu na VO 4 spojene s riadením tylu a voj. priemyslu. Po februári 1948 ho najprv 1. 9. 1948 poslali na dovolenku s čakaním (tzv. čakateľným) a 1. 3. 1949 ho preložili do výslužby.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: VA-CR Trnava (KmL, KvL).

(M. Meško)

HORVÁTH, Boris

kapitán delostrelectva
veliteľ delostrelectva III. taktickej skupiny

* 21. 11. 1912 Senica
† 5. 5. 1979 Bratislava

Po ľudovej škole v Senici v r. 1923 – 1931 študoval na gymnázium v Bratislave, v r. 1931 – 1934 bez stáleho zamestnania. Na vykonanie voj. prezenčnej služby nastúpil v júli 1934 v Prostějove do Voj. let. učilišťa. Od augusta 1934 do apríla 1934 frekventant ŠDHDZ pri dpl. 109 v Bratislave. Do augusta 1936 prešiel nižšími poddôstojníckymi funkciami. Od augusta 1936 bol I. dôst. dpl. 110 v Žiline, potom vel. bat. v dpl. v Žiline, potom v Čadci. V decembri 1938 ho prideliť na ZVV výcvikové oddelenie do Bratislavy. Od mája 1939 do januára 1941 vel. batérie dpl. 1 v Brati-

slave, potom v dpl. 12 v Kežmarku, kde od januára do februára 1941 bol pobočníkom vel. oddielu. Vo februári – júni 1941 vel. bat. v Žiline, neskôr vel. oddielu dpl. 12 vo vojne proti ZSSR. Od augusta 1941 do januára 1942 vel. bat. v dpl. 12 v Kežmarku, potom v tej istej funkcii v dpl. 11 v Žiline. Druhú frontovú službu absolvoval v období september 1942 – marec 1943 ako vel. bat. na riek Psekups, od marca do júla 1943 ako vel. oddielu v rámci dpl. 11 a od júla do septembra 1943 ako I. pobočník vel. dpl. 11. Po návrate z frontu do decembra 1943 vo VN, potom do marca 1944 vel. bat. v dpl. 12 v Kežmarku. Od marca do augusta 1944 na skúsenostnej stáži v dpl. 9 v Craiove, v Rumunsku. SNP sa aktívne zúčastnil v pásme III. TS ako vel. del. Po ústupe do hôr v nem. zajatí v Kaisersteinbruchu a Altenburgu. V máji 1945 ho prideliť k velit. del. VO 4. Od augusta 1945 do marca 1947 vel. dpl. 2 v Brezne, potom od marca do augusta 1947 frekventantom kurzu vel. oddielov na VŠV. Od augusta 1947 do mája 1948 vel. dpl. 2 (od októbra 1947 dpl. 10) v Brezne. Vel. pluku zostal aj po jeho presťahovaní do Prachatic až do januára 1949, keď začal študovať na Vyššej dôst. del. škole v Leningrade (dnes: Sankt Petersburg). Od augusta do októbra 1949 bol vel. dpl. 206 vo Frenštáte pod Radhošťom a potom do decembra 1949 vel. dpl. 4 v Jozefove-Jaroměři. Do novembra 1950 sa liečil v Piešťanoch a do marca 1953 bol vel. Voj. výcvikového priestoru v Kamenici nad Cirochou, keď ho preložili do zál. Za dôst. z povolania ho znovu prijali 1. 6. 1968 v hodnosti plk. s určením pre prácu v rehabilitačnej komisii MNO. Funkciu podpredsedu rehabilitačnej komisie pre skupinu SNP a slovenských partizánov zastával od 1. 10. 1968 do 2. 1. 1970. Dňom 31. 7. 1970 bol preložený do zál.

Vyznamenania: Pamätná medaila (?), Za hrdinstvo II. st. (?), Za hrdinstvo III. st. (?) Rad SNP I tr. (29. 8. 1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Československá vojenská medaila Za zásluhy II. st. (1946), Rad červenej hviezdy (1969).

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: Sborník Múzea SNP I. Banská Bystrica 1966. Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994, s. 80; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 261. SBS 2, s. 389 – 390, ESNP, s. 169 – VA-CR Trnava, Osobný spis.

(F. Cséfalvay)

HRABECZ, Karel

podplukovník pechoty

od 20. 8. 1941 veliteľ pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie na Ukrajine

* 31. 10. 1901 Nitra
† ??

Po ukončení základného školského vzdelania pokračoval v rokoch 1916 až 1919 v štúdiu na Vyššej obchodnej škole s vyučovacím jazykom maď. v Budapešti. Na voj. prezenčnú službu nastúpil dňa 28. 9. 1921 pri p. pl 7 „Tatranskom“ a bol odoslaný do VA Hranice, ktorú ukončil 12. 8. 1923 ako por. pech. Po absolvovaní Aplikáčného kurzu pre pešie vojsko v Miloviaciach bol premiestnený k p. pl. 6 „Hanáckemu“ do Olomouca, kde prevzal funkciu vel. 9/6 roty a neskôr 15. 11. 1927 vel. mín. čaty. Dňa 15. 9. 1928 prevzal funkciu vel. 10/6 roty a 1. 10. 1928 bol povýšený na npor. pech. 15. 2. 1929 bol premiestnený k p. pl 7, kde vykonával funkciu vel. 3/7 roty a od 1. 10. 1930 vel. spoj. čaty. Na kpt.

pech. bol povýšený 1. 10. 1931. Od 14. 11. 1935 pôsobil vo funkcii učiteľa v spojovacej škole tel. pr. v Trnave a od 4. 5. 1936 ako dočasný vel. tech. roty a súčasne vel. spoj. čaty p. pl 7. Na škpt. pech. bol povýšený 31. 3. 1937. Dňa 15. 9. 1937 prevzal funkciu vel. 9/7 roty p. pl 7, z ktorej bol 1. 1. 1938 premiestnený do Trnavy k tel. práporu do funkcie vel. 1. školskej roty. Od 6. 4. 1938 bol pridelený k ZVV Bratislava a ustanovený do funkcie učiteľa spoj. služby a vel. výcvikovej roty Výcvikového strediska hlásnej služby na Troch Duboch. Následne bol 15. 9. 1938 premiestnený k hran. pr. 9 do Spišskej Novej Vsi, kde vykonával funkciu vel. 2. roty. Od 24. 12. 1938 bol určený za zástupcu vojenskej správy pri HG pre oblasť Spišskej Novej Vsi. Po vzniku Slovenského štátu bol prevzatý do slov. arm., 15. 5. 1939 premiestnený k samostatnému práporu VI. do Trebišova a ustanovený za jeho vel. Dňom 17. 5. 1939 bol povýšený na mjr. pech. a 1. 11. 1939 prevzal velenie p. pl. 2 v Prešove. Od 26. 6. 1941 do 6. 12. 1941 sa zúčastnil poľného ťaženia v ZSSR, najprv ako vel. motorizovanej pechotnej sk. RB, s ktorou sa zúčastnil i útoku na Lipovec a od 20. 8. 1941 ako veliteľ p. pl. 102 ZD na Ukrajine. V čase frontovej služby bol 1. 7. 1941 povýšený do hodnosti pplk. pech. Po návrate na Slovensko bol do premiestnený k MNO a 30. 4. 1942 ustanovený do funkcie vel. Voj. pechotnej školy v Pezinku. Dňa 28. 8. 1944 bol na liečení vo Voj. kúpeľnom ústave Sliač a za SNP bol prevzatý do 1. čs. armády na Slovensku. Pridelený bol do Poľnej nemocnice Sliač a po potlačení Povstania ponechaný od 12. 11. 1944 v domácom liečení. Na domácom liečení bol i 3. 3. 1948, keď prijímacia komisia pre dôst. a rotmajstrov z povolania slov. národnosti MNO navrhla jeho povolanie do čs. armády. Dňa 1. 3. 1949 bol zo zdravotných dôvodov preložený do výslužby ako „neschopný“ akejkoľvek vojenskej služby.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I. Bratislava 2007. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(I. Purdek)

HRABEK, Jozef Albín

stotník generálneho štábu

náčelník štábu 1. technickej divízie

* 28. 2. 1909 Levoča
† ??

V roku 1918 nastúpil na reálne gymnázium v Levoči, kde v roku 1926 maturoval. Následne v rokoch 1926 – 1930 absolvoval 8 semestrov Právnickej fakulty UK v Prahe. 1. 10. 1936 nastúpil na vykonanie prezenčnej voj. služby v p. pl. 37 v Levoči. Následne od októbra 1936 do septembra 1937 absolvoval ŠDPZ. 30. septembra 1937 bol odoslaný k VA v Hraniciach na Morave. Po jej absolvovaní a povýšení na por. bol 14. 8. 1938 menovaný za vel. čaty v p. pl. 5 TGM. Po 14. 3. 1939 vstúpil do novotvoriacej sa slov. arm. 25. 5. sa stal vel. pomocnej roty MNO. V septembri 1939 sa zúčastnil vojny proti Poľsku.

Od 15. 2. 1940 do 14. 2. 1942 absolvoval VVŠ – odd. GŠ. Medzitým, 1. 8. 1940, bol povýšený na npor. pech. V dôsledku vypuknutia vojny proti ZSSR pôsobil od konca júna do 14. 8. 1941 na fronte. Od marca do mája 1942 vykonával stáž pri RD a na nem. velit. na východnom fronte. 1. 7. 1942 bol mimoriadne povýšený na stot. pech. prepožičaním služobného miesta. 1. 1. 1943 bol preložený do sk. dôstojníkov gšt. a povýšený na stot. gšt. 1. 3. 1943 sa stal šéfom protokolu MNO a 1. 2. 1944 prednostom kabinetu ministra. 1. 10. 1944 bol daný do výslužby. Opäť aktivovaný bol vo februári 1945, pričom nastúpil ako NŠ 1. tech.

div. v Maďarsku, neskôr v Rakúsku. V tejto funkcii zotrval až do príchodu ČA. Následne sa vrátil na Slovensko. Po vojne pôsobil v hodnosti kpt. gšt. v čs. arm., do zálohy bol preložený v roku 1947.

Vyznamenania: Za hrdinstvo (1942), rumun. Coroana României cu spade in gradul de „Ofiter“ cu panglică de Virtute Militară (1943), Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944).

Literatúra a pramene: KOLLÁR, P.: K osudu príslušníkov 1. technickej divízie slovenskej armády v rokoch 1944 – 1947. In: Vojenská história, roč. 1, 1997, č. 2, s. 82-87. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL.

(I. Baka)

HREBLAY, Ondrej

plukovník generálneho štábu

náčelník štábu Rýchlej divízie (1. pešej divízie) v roku 1943

* 24. 10. 1908 Cluj – Napoca, Rumunsko
† ??

Stredoškolské štúdiá absolvoval postupne na viacerých školách, maturoval na Vyššej hospodárskej škole v Košiciach v roku 1926. Od 30. 9. 1926 do 29. 7. 1928 frekventant VA v Hraniciach, vyradený v hodnosti por. pech. Hodnosť npor. pech. bola H. udelená 1. 10. 1932, na kpt. pech. povýšený 1. 10. 1937. Ako dôst. pechoty čs. brannej moci pôsobil v Čechách, na Slovensku a na Podkarpatskej Rusi. Zároveň absolvoval viacero zdokonaľovacích kurzov, vrátane kurzu VGPL. Po vzniku Slovenského štátu sa zúčastnil tzv. malej vojny vo funkcii vel. roty VGPL pri obrane letiska v Spišskej Novej Vsi. 31. 5. 1939 premiestnený k let. pl. V septembri 1939, počas účasti Slovenska na nacistickej agresii proti Poľsku, vel. roty VGPL v Spišskej Novej Vsi. 30. 11. 1939 premiestnený k del. pl. 153. V januári 1940 prijatý do VVŠ v Bratislave. Štúdium na VVŠ absolvoval od 15. 2. 1940 do 14. 2. 1942. Medzitým, 1. 7. 1940, 2x povýšený na mjr. del. Po vypuknutí vojny so ZSSR v roku 1941 sa zúčastnil poľného ťaženia slov. arm. ako prednosta odd. štábu VVZ. 7. 3. 1942 ako absolvent VVŠ odišiel na stáž k nem. velit. na fronte. 1. 6. 1942 pridelený na VVZ v Trenčíne, ustanovený za prednostu let. odd. a mobilizačného referenta VVZ. 1. 1. 1943 bol H. preložený do skupiny dôst. gen. štábu. 1. 7. 1943 bol H. prevelený na front k RD, ktorá bola od 1. 8. 1943 premenovaná na 1. pd. Na fronte prevzal funkciu NŠ a zároveň prednostu IV. odd. V novej štruktúre MNO zo začiatku októbra 1944 bol H. poverený funkciou prednostu 3. oddelenia (operačné, výcvikové, propagačné). 15. 11. 1944 bol menovaný do funkcie generálneho sekretára obrany štátu. Túto funkciu zastával do 15. 2. 1945. H. mal ako vysoký dôst. Domobrany dôveru Nemcov. Jeho osudy v závere 2. svetovej vojny, resp. po jej skončení, nie sú nateraz známe. Podľa záznamu z 24. 5. 1946 nezvestný.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1940), Za zásluhy (1940), Za hrdinstvo II. stupňa (1943).

Literatúra a pramene: BYSTRICKÝ, J.: Rýchla (1. pešia) divízia na Kryme a v bojoch na juh od Kachovky. In: Vojenská história. 7, 2003, č. 3, s. 69. – CSÉFALVAY, F. a kol.: Vojenské dejiny Slovenska V. zväzok 1939 – 1944. Bratislava 2008, s. 211. – KORČEK, J.: Slovenská republika 1943 – 1945, K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999, s. 203. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(P. Chorvát)

Hron, (do 28. 6. 1940 BÖHMER), Ladislav, Ing.

štábný kapitán letectva
náčelník štábu leteckej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 20. 4. 1913 Podbrezová
† 31. 1. 1979 Bratislava

Civilné vzdelanie získal 21. 6. 1933 maturitou na 4-roč št. Vyššej priemyselnej škole, odbor strojný v Bratislave.

Príslušník čs. brannej moci od 16. 7. 1934, keď H. ako nováčik prezentovali na vykonanie prez. služby a zaradili k let. pl. 3 v Piešťanoch. Od 16. 7. 1934 – 15. 4. 1935 frekventant ŠDLZ vo VLU v Prostějove. H. v období výchovy na dôst. let. v zál. povýšili na slob. aspiranta (28.10.1934) a des. aspiranta (11.4.1935). 15. 4. 1936 H. premiestnili k letke 15 let. pl. 3 v Košiciach ako pozorovateľa. 1. 5. 1935 H. menovali za pozorovateľa-letca. 15. 11. 1935 H. premiestnili ako čat. aspiranta (3.9.1935) ako pozorovateľa k letke 64, kde zotrval až do 28. 2. 1936. Od 1. 1. 1936 H. povýšili na ppor. let. prezenčnej služby. Od 29. 2. 1936 – 16. 7. 1936 pozorovateľ letca letky 12 let. pl. 3. 1. 5. 1936 H. menovali za poľného pozorovateľa-letca. 16. 7. 1936 H. po ukončení prezenčnej služby preložili do I. zál. Od 28. 6. 1936 – 22. 7. 1936 vykonal ako ppor. let. v zál. 1. pravidelné cvičenie v zbrani. 1. 1. 1937 H. prijali do dobrovoľnej ďalšej činnej služby. Od 15. 2. 1937 H. premiestnili k letke 61. 28. 7. 1937 absolvoval v Prahe kurz lietania v noci a podľa prístrojov pre pozorovateľov. 30. 9. 1937 H. prijali ako frekventanta do VA. 14. 8. 1938, po skončení VA, H. povýšili do hodnosti por. let. a včlenili k let. pl. 6 letka 72 v Prahe. V dobe mobilizácie ako 1. dôst. letky 72 na poľnom letisku v Užiciach. 3. 1. 1939 H. premiestnili do aplikačného kurzu pre por. let. v VLU v Prostějove, kde však zotrval len do 15. 3. 1939.

Vzhľadom na rozpad ČSR a vznik Slov. štátu a Protektorátu Čechy a Morava H. ako Slováka premiestnili na Slovensko k let. pl. 3 v Piešťanoch. 20. 3. 1939 H. menovali za vel. letky 64 v Piešťanoch. Od 15. 4. 1940 H. ustanovili za vel. náhradnej letky a dňom 1. 8. 1940 v hodnosti npor. let. za vel. tech. letky v Piešťanoch. 1. 10. 1940 H. menovali za pilota-letca a tým istým dňom určený za profesora v LŠ v Trenčianskych Biskupiciach. V roku 1940 absolvoval kurz pozorovateľov let. v Briegu v Nemecku. 1. 9. 1941 H. určili k stíhacím letcom. Od 1. 1. 1942 – 30. 6. 1942 H. ustanovili za vel. letiska Lyska v Kamenici nad Cirochou. Od 30. 6. 1942 príslušník let. pl., s určením pre letku 12. 1. 9. 1942 H. menovali za poľného pilota-letca. Od 5. 10. 1942 – 3. 12. 1942 H. vel. stíhacích rojov vo Vajnorochoch postavených pre OPL Bratislavy. Od 3. 12. 1942 – 15. 3. 1943 vel. letky 12 v Spišskej Novej Vsi. Dňom 16. 3. 1943 H. v hodnosti stot. let. ustanovili za vel. letky 11 patriacej do SVZ pri ZD. Velenie letky prevzal od mjr. let. → M. Guljaniča dňom 30. 4. 1943. Z východného frontu sa vrátil 22. 10. 1943. Funkciu vel. letky 11 vykonával až do 15. 3. 1944, keď ho premiestnili z let. pl. k VVZ do Trenčína ako prednostu let. odd. V tejto funkcii spolupracoval na prípravách ozbrojeného vystúpenia v rámci slov. let. s mjr. gšt. → J. Tóthom.

Od 29. 8. 1944 príslušník 1. čs. arm. na Slovensku a účastník SNP ako NŠ let. sk. 28. 10. 1944 H. povýšili na škpt. let. Od 28. 10. 1944 – 28. 2. 1945 NŠ III. práp. 2. part. brigády. Od 15. 3. 1945 – 1. 6. 1945 vel. výcvikovej perute LVS v Spišskej Novej Vsi.

1. 6. 1945 H. premiestnili k MNO - HŠ vel. let. ako referenta na výcvikové odd. a osobné odd. v Prahe. 28. 10. 1945 H. povýšili na mjr. let. Od 30. 10. 1945 – 26. 6. 1948 frekventant VŠV v Prahe. 16. 7. 1948 H. trvale prideliť k vel. III. let. okruhu a ustanovili

za prednostu 1. odd. Od novembra 1950 do 31. 12. 1957 NŠ 3. ltd v Piešťanoch. Z čs. armády ho prepustili do zál. v hodnosti plk. (28. 2. 1954) k 31. 12. 1957.

V civilnom živote pracoval v rôznych administratívno-hospodárskych pracovných pozíciách.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. stupňa (1943), Pamätný odznak I. stupňa (1944), Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá medaila Za zásluhy I. st. (?), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom SSSR (?), Rad SNP II. triedy (?), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg (?), Rad červenej hviezdy (?). a i.

Literatúra a pramene: Stručný biografický slovník. Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy, prepustení z čs. armády v rokoch 1948 – 1989 na Slovensku. ed. Droppa A. - Suja-Žiak, J., Bratislava 1994; ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zv., Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1944-1945. 3. zv., Bratislava 2003; ŠUMICHRASŤ, P.: Slovenské letectvo na východní fronte 1941 – 1943, Cheb 2006; VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

HRUBIŠKO, Štefan

podplukovník jazdectva

styčný dôstojník sloven. armády na Veliteľstve ochranného pásma v Malackách

* 10. 8. 1900 Ilava

† ??

Po absolvovaní 4 tried gymnázia v Trenčíne v rokoch 1911 – 1915 nastúpil do Vojenskej vyššej reálky v Šoproni. Po maturite v roku 1918 začal študovať na VA v Budapešti, ktorú však nedokončil.

V septembri 1921 nastúpil na vykonanie prezenčnej voj. služby v p. pl. 41 v Žiline. Následne odišiel do VA v Hraniciach na Morave. Po jej absolvovaní v auguste 1922 a povýšení na por. jazd. v septembri 1922 pôsobil ako vel. čaty. Už krátko nato v októbri 1922 ho však zaradili do Jazdeckého učilišťa v Hodoníne, ktoré absolvoval v júli 1923. V auguste 1923 bol premiestnený k jazd. pl. 5 v Košiciach a zaradený ako vel. čaty, v roku 1934 eskadróny. V roku 1928 bol povýšený na npor., v roku 1930 na kpt. jazd. a v roku 1936 na škpt. jazd. V roku 1936 nastúpil k PÚV 1, kde pôsobil ako vel. motocyklickej rotu v Miloviciach a Nových Benátkach (dnes Benátky nad Jizerou). V novembri 1938 bol pridelený ako zást. voj. správy k 5. oblasti HG v Trenčíne. V marci 1939 sa stal dočasným NŠ III. RD v Bratislave. Po 14. 3. 1939 vstúpil do novo sa tvoriacej slov. arm. V máji 1939 sa stal dočasným prednostom remonitníctva MNO-HVV v Bratislave. O niekoľko dní nato bol povýšený na mjr. jazd. 31. 1. 1940 sa stal styčným dôst. Velit. ochranného pásma v Malackách. Na tejto pozícii zotrval až do júna 1944. 1. 1. 1942 bol povýšený na pplk. jazd. 15. 6. 1944 bol ustanovený za vel. pr. 3. pluku TSb a 1. 8. vel. samotného pl. v Levoči. Ako príslušník Východoslovenskej armády bol po jej odzbrojení zaistený v Kežmarku nem. arm. Po prepustení zo zajatia vstúpil do novo sa tvoriacej brannej moci. V októbri 1944 sa stal vel. jazd. a vozatajského strediska v Bratislave. Od marca do apríla 1945 pôsobil ako prednosta nákupnej komisie koní na MNO. Po vojne nebol prijatý do čs. arm., a preto mu neboli uznané povýšenia, ktoré dosiahol v období trvania SR. Pod toto rozhodnutie sa podpísalo jeho pôsobenie na

velit. Schutzzone, ako aj jeho neúčast' v Povstaní. V roku 1946 mu však boli priznané zaopatrovacie platy, pričom od decembra 1947 oficiálne zotrúval na dovolenke s čakaním (tzv. čakaťelným). 1. 7. 1948 bol preložený do výslužby. Po vojne pracoval striedavo ako záhradník a úradník v Ilave, Trenčianskej Teplej, Košiciach, Pruskom, od roku 1953 ako robotník

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: -VÚA – VHA Praha, KvL.

(I. Baka)

HRUŠKA, Ivan

kapitán pechoty

v SNP veliteľ 2. podúseku Rimavan v Kokave nad Rimavicou v rámci II. taktickej skupiny

* 9. 4. 1917 Priekopa, okr. Martin

† ??

V r. 1936 po skončení strednej školy s maturitou nastúpil na voj. prezenčnú službu a ŠDZ. V r. 1937 bol prijatý do VA v Hraniciach, ktorú ukončil 14. 8. 1938 v hodnosti por. pech. a bol pridelený k p. pl. 10 Brno. Dňa 18. 3. 1939 odišiel na Slovensko a 22. 3. bol prijatý do služby arm. Slovenského štátu, zaradený k p. pl. 16 (v máji 1939 premenovaný na p. pl. 2) na funkciu vel. rotu. V júli 1940 bol premiestnený k náhradnému pr. a 1. 8. 1940 bol povýšený do hodnosti npor. pech. V septembri 1940 bol premiestnený do VAK v Bratislave a zaradený na funkciu vel. pomocnej rotu. V roku 1941 bol odoslaný na vých. front, kde bol 5 mesiacov vo funkcii vel. rotu ZD. Po 5 mesiacoch v decembri 1941 bol stiahnutý z frontu a zaradený do VAK v Bratislave a zaradený na funkciu vel. čaty 1. rotu dôst. v zál. a v októbri 1942 ustanovený na funkciu vel. čaty rotu VAK a cvičiteľom p. výcviku VA. Dňa 1. 2. 1943 bol mimoriadne povýšený do hodnosti stot. pech. Voj. službu vykonával vo VAK až do konca augusta 1944 kedy zbehol a zapojil sa do SNP. V SNP bol zaradený na funkciu vel. 2. podúseku - Kokava nad Rimavicou II. TS. Po potlačení SNP sa zdržiaval v horách nad Liptovským Mikulášom a neskôr v okolí Nového Mesta nad Váhom. V apríli 1945 sa prihlásil do čs. branných síl a bol zaradený na funkciu vel. pr. Následne bol zaradený k VO 4 na funkciu vel. výcvikového odd. a zároveň vykonával člena prijímacej komisie. V r. 1947 – 1948 bol v kurze vel. oddielov v Prahe. V priebehu kurzu bol povýšený do hodnosti škpt. pech. a 6. 2. 1947 do hodnosti mjr. pech. Dňom 1. 9. 1948 bol preložený do zál. v hodnosti mjr. pech. a 1. 6. 1950 mu bola odňatá hodnosť mjr. pech. a preložený do počtu mužstva ako voj. v zál. Od prepustenia z činnnej služby pracoval na Krajskom projektovom ústave ako technik a neskôr pracoval ako inžinier pre prieskum. V roku 1964 na základe odporúčania komisie náč. KVS Bratislava bola mu jeho rozkazom č. 0413 z 25. 8. 1964 vrátená hodnosť mjr. v zál.

Vyznamenania: Za zásluhy (1943), Vojenný víťazný kríž V. st. (1944), Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (?)

Literatúra a pramene: - VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KML.

(I. Purdek)

HRUŠOVSKÝ, Ľudovít

kapitán pionierskeho vojska
veliteľ armádneho ženijného skladu
1. čs. armády na Slovensku

* 12. september 1917 Bereksek (Hlohovec)
† ??

Po vychodení obecnej školy vo svojom rodisku absolvoval v Hlohovci štátne reálne gymnázium (1928 – 1936). V rokoch 1936 – 1937 absolvoval ŠDDZ v Josefove a v rokoch 1937 – 1938 VA v Hraniciach na Morave, po skončení ktorej bol v hodnosti por.del. prijatý za dôst. z povolania. V období mobilizácie zastával funkciu vel. čaty, resp. vel. žen. oddielu pri strážení hraníc. Začiatkom roka 1939 stihol ešte absolvovať v Litoměřiciach aplikačný kurz žen. vojska, ďalšiu službu v predmníchovskej armáde prerušil rozpad Česko-Slovenska.

Po prevzatí do slov. brannej moci bol ustanovený za vel. žen. roty, s ktorou sa zúčastnil aj ťaženia do Poľska. Od novembra 1939 pôsobil na VAK v Banskej Bystrici ako profesor pre úpravu terénu, opevňovanie a trhaviny, pričom súčasne zastával aj post ženijného referenta na 3. (operačnom) a 4. odd. (služieb) 2. divízie. V júli 1940 bol dokonca ustanovený za dočasnú prednostu 4. odd. a mesiac nato povýšený na npor. žen. vojska. Stavovská skup. na pionierske vojsko mu bola zmenená dva mesiace nato. Po absolvovaní aut. kurzu v Nitre začiatkom roka 1941 bol koncom marca toho istého roka ustanovený za aut. a a mobilizačného dôst. pionierskeho pr. 1 v Trenčíne. O rok nato prevzal funkciu vel. žen. roty, s ktorou bol odoslaný na východný front k RD. Po návrate domov bol koncom októbra 1942 ustanovený za vel. výcvikovej roty pionierskeho pr. 1, pričom zostal súčasne aj jeho aut. a mobilizačným dôst. – od 1. februára 1943 v hodnosti stot. pionierskeho vojska. V priebehu decembra 1942 až januára 1943 dokonca pr. dočasne velil. V polovici novembra 1943 prevzal velenie žen. školy v Novom Meste nad Váhom a začiatkom mája 1944 žen. pr. 1, s ktorým bol vyslaný na východné Slovensko k formujúcej sa Východoslov. armáde. Po vypuknutí SNP prešiel s celou jednotkou k povstalcovi a velenie 1. čs. armády na Slovensku mu 12. septembra 1944 zverilo post veliteľa arm. žen. práporu, resp. od 25. septembra 1944 vel. arm. žen. skladu v Banskej Bystrici. Po potlačení Povstania prešiel na part. spôsob boja, avšak 7. 11. 1944 bol v priestore Vyšnej Revúcej zajatý Nemcami a odvečnený do koncentračného tábora Altenburg. Tam zotrval až do konca vojny.

Po vojne bol prijatý do čs. armády a po návrate domov bol v júli 1945 ustanovený za vel. žen. vojska VII. arm. zboru. K 1. septembru 1945 bol zároveň povýšený na škpt. žen. V polovici apríla 1946 prevzal post NŠ veliteľstva žen. vojska VO 4 a v tejto funkcii bol vo februári 1947 povýšený na mjr. žen. V priebehu jari a leta 1948 absolvoval v Prahe kurz pre vel. oddielov. O jeho ďalších osudoch nie je nič známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1940); Za zásluhy (1942); Za hrdinstvo 3. st. (1943); Československý vojnový kríž 1939 (1945); Rad SNP II. tr. (1946); Československá medaila Za zásluhy I. st. (1946).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. Kvl

(A. Maskalík)

HUBICKI, Alfred von

generál tankových vojsk Wehrmachtu
šéf Nemeckej vojenskej misie a nemecký generál pri slovenskom MNO

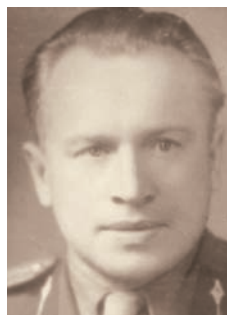
* 5. 2. 1887 Friedrichsdorf (dnes Klenovec, mukačevský okres, Ukrajina)
† 14. 7. 1971 Viedeň

Voj. kariéru začal v roku 1905 v rak.-uh. armáde, absolvent del. kadetnej školy, 1905 nastúpil k div. del. pluku 4 vo Viedni, 1909 k jazd. del. oddielu 7 v Arade, od 1911 ako npor. absolvoval VA. 1. 7. 1915 kpt., dôst. štábov, zväzkov na úrovni p. brig. a div., juhozápadného frontu, skup. arm. arcivojvodu Eugena Savojského. Ako vel. hor. práprou na tal. fronte dosiahol najvyššie ocenenie statočnosti. Po skončení vojny nakrátko vstúpil do nem. arm. Reichsheer, potom slúžil v rak. armáde. R. 1918 – 1925 pracovník Štátneho úradu (vedeckého) pre vojenstvo, JUDr. Postupne povyšovaný, 1. 7. 1920 mjr., 1. 10. 1923 pplk. V r. 1925 – 1930 dôst. voj. justície na generálnom inšpektoráte vojska, 22. 2. 1930 plk., 24. 12. 1935 gen. mjr. Priekopník tank. vojsk, 1936 – 1938 veliteľ rýchlej div. rak. armády. Po anšluse Rakúska v marci 1939 bol so zachovaním hodnosti genmjr. prevzatý do nem. Wehrmachtu a vymenovaný za vel. 4. ľahkej div. Účastník vojny v Poľsku, od februára 1940 veliteľ 9. td (pôvodná 4. ľahká div.), účastník ťaženia vo Francúzsku. V r. 1941 účastník ťaženia na Balkáne, napadnutia ZSSR a počiatočnej kyjevskej operácie nem.vojsk. 1942 – 1944 veliaci gen. arm. zboru Schelde a 89. arm. zboru, veliaci gen. pre obnovu štábu skup. arm. Mitte. Od 26. 7. 1944 voj. atašé na nem. vyslanectve v Bratislave, voj. poradca ministra NO gen. I. triedy → F. Čatloša. Od 1. 8. 1944 šéf Nem. voj. misie. Účastník väčšiny rokovaní na najvyššej úrovni o zabezpečení priebehu obsadzovania Slovenska nem. okupačnými silami v auguste a septembri 1944, operačne riadil ich ofenzívny postup na západnom a strednom Slovensku. Od 1. 10. 1944 vo vodcovskej rezerve, nedostal žiadny nový veliteľský post, 31. 3. 1945 prepustený do zálohy.

Vyznamenania: rak. Orden der Eisernen Krone III. Klasse mit der Kriegssdekoration und Schwertern (?), nem. Eisernes Kreuz 2. und 1. Klasse (1939), nem. Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1941), nem. Deutsches Kreuz in Gold (1942) a nem. Winterschlacht im Osten 1941/42 (?).

Literatúra a pramene: KORČEK, J.: Slovenská republika 1943-1944, K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999, s. 107, <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Personenregister/H/HubickiARv.htm>
<http://www.ritterkreuztraeger-1939-45.de/Infanterie/Heer-Startseite.htm>

(P. Šimunič)

HUDEC, Ján, Dušan

štábný kapitán pechoty
veliteľ práporu v SNP

* 21. 3. 1914 Tisovec okr. Rimavská Sobota
† 17. 2. 1999 Rožňava

Po vychodení ľudovej školy, meštianky a učňovky sa dostal do Učiteľského ústavu v Lučenci, kde aj maturoval. V rokoch 1935 – 1937 učil ako pomocný učiteľ v Budiši. Na voj. prezenčnú službu nastúpil 1. 10. 1937 v p. pl. 37 v Levoči, kde absolvoval aj ŠDPZ. Od septembra 1938 sa zúčastnil ochrany južných hraníc v priestore Pliešovce. Po ústupe čs. armády z Rožňavy a Plešivca vo Vlachove prevzal velenie 4. hor. roty.

Po vzniku Slovenského štátu ho prevzali do slov. arm. a 11. 5. 1939 premiestnili do p. pl. 5 do Levoče. 1. 10. 1939 bol povýšený na por. pech. prezenčnej služby a prepustený do zál. Odišiel učiť ako dočasný učiteľ do št. ľudovej školy do Papína. V januári 1940 z úradnej moci bol preložený z rezortu ministerstva školstva do rezortu MNO, povolaný za aktívneho dôst. opäť do Levoče do p. pl. 1, kde bol ustanovený za vel. guľ. roty. V tejto funkcii slúžil až do účasti Slovenska do vojny proti ZSSR v roku 1941. 1. 1. 1942 bol povýšený do hodnosti npor. pech. Dňa 17. 1. 1942 v obranných bojoch na rieke Mius bol ranený a presunutý sanitným vlakom na Slovensko. Po návrate do vlasti sa stal vel. rekreačného tábora Voj. zrubov (dnes: Tatranské Zruby). Tu pôsobil počas priprav ozbrojeného povstania.

Po vypuknutí SNP sa podieľal na obrane Vysokých Tatier. Po ústupe povstaleckej jednotky stot. → J. Vraždu zo Štrby H. ustúpil na Horehronie cez Tri Studničky, Východnú a Čierny Váh. Po prezentácii v Banskej Bystrici bol pridelený ako vel. roty do obranného úseku Malužiná – Čertovica. 15. 9. 1944 od kpt. → M. Kučeru prevzal velenie 14. p. pr. Kosatec 2, s ktorým sa 24. 9. 1944 podieľal na znovuzískaní kontroly nad údolím Váhu, vrátane cesty a žel. Liptovský Mikuláš – Poprad. Týmto boj. úspechom sa znemožnila žel. preprava v smere Žilina – Poprad, a to spôsobovalo okupačným vojskám značné ťažkosti. 25. 10. 1944 bol ľahko ranený v bojoch o Malužinú.

Po ústupe do hôr sa stal príslušníkom part. jednotky Martin, pod velením škpt. M. Kučeru. V decembri 1944 po zjednotení skupiny Martin so skupinou G. M. Lošakova, stal sa NŠ vznikajúcej part. brigády „Stalin“. 30. 1. 1945 v bojoch o Liptovský Hrádok bol ranený do hlavy. Po uzdravení 18. 3. 1945 sa prezentoval v 1. čs. arm. zbore a bol včlenený do 9. poľného práporu, ako NŠ pr. 21. 3. 1945 bol povýšený do hodnosti škpt. pech. V tejto funkcii sa zúčastnil záverečných oslobodzovacích bojov na území Slovenska a Čiech.

14. 6. 1945 bol ustanovený za dočasného vel. I. pr Ppl. 41, 1. 10. 1945 za vel. 1. roty a 4. 10. 1945 sa stal ZV práporu. 18. 12. 1945 ho určili za vel. poddôstojníckej školy p. pr 41. Zúčastnil sa bojov proti banderovcom ako vel. pr v priestore Trstená – Námestovo. Dňa 26. 8. 1946 bol pridelený na MNO, na Úrad št. tajomníka. Od 1. 4. 1947 do augusta 1951 bol náč. Vojenského výcvikového a rekreačného strediska Nový Smokovec. Prepustený z čs. armády bol 18. 10. 1951. V rokoch 1952 – 1953 pracoval v Matici slovenskej, potom v Dome osvet v Žiline. V roku 1990 bol rehabilitovaný v hodnosti plk. v. v.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1942), 3x Československý vojnový kríž 1939 (11. 8. 1945), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (11. 8. 1945), Rad SNP I. tr. (11. 8. 1945) a Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (19. 1. 1946).

Literatúra a pramene: KUČERA, M.: Nezložený Kosatec. Pamäti veliteľa obranného úseku „Kosatec“. Bratislava 1976.; ŠIMUNIČ, P.: Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny Prvej československej armády na Slovensku. In: Zborník Múzea Slovenského národného povstania 8, Martin 1983, s. 55-95; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; GEBHART, J. – ŠIMOVCÉK, J.: Partizáni v Československu 1941–1945. Bratislava, Praha 1984, reg.; Stručný biografický slovník (A–Ž). (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948-1989 na Sloven-

sku). Ed. Droppa A. - Suja-Žiak, J. Bratislava 1994, s. 64. – ESNP, s. 176. – VHA Bratislava, ŠZX - 270 (Spomienka. Žilina 1962.); VA - CR Trnava, KvL.

(F. Cséfalvay)

HUSÁR, Jozef

plukovník pechoty
veliteľ pešieho pluku 102 Zaisťovacej
divízie

* 24. 4. 1898 Trnava
† ??

Na prezenčnú voj. službu nastúpil v roku 1916. V decembri tohto roku odišiel na ruský front ako vel. čaty. Tu zotrval do augusta 1917, keď mu vybuchnutý granát zranil pravú ruku. Pri tejto príležitosti bol povýšený na ppor. v zál. a neskôr v januári 1918 aj na por. v zál. Po vojne bol už v marci 1919 prevzatý do čs. arm. Aktívnym dôst. z povolania sa stal v roku 1922. V nasledujúcom období pôsobil ako vel. poľnej roty. V októbri 1925 bol povýšený na npor. pech. a v októbri 1929 na kpt. pech. Následne v roku 1930 absolvoval päťmesačnú Školu pre vel. rôt v Miloviciach. V auguste 1934 sa stal členom pedagogického zboru vo VA v Hraniciach na Morave. Od septembra 1935 bol vel. čaty voj. akademikov. V septembri 1936 bol povýšený na škpt. pech. Od septembra 1937 vykonával funkciu ZV roty voj. akademikov. 15. 9. 1938 sa stal vel. roty v ŠDPZ v Trenčíne. V dôsledku septembrovej mobilizácie sa stal vel. poľného pr. p. pl. 17. Po vzniku Slov. štátu a následnej reorganizácii v máji 1939 sa stal vel. sam. práporu 1 Vyššieho veliteľstva 2 v Banskej Štiavnici. Následne bol povýšený na mjr. pech. So svojou jednotkou sa zúčastnil vojny proti Poľsku, a to v rámci p. pl. 6 1. divízie. Následne v dôsledku reorganizácie a zániku sam. pr. sa v decembri 1939 stal vel. II. práporu p. pl. 6 v Dolnom Kubíne a následne v januári 1940 vel. samotného pl. v Ružomberku. V septembri ho ustanovili za ZV p. pl. 4. Po vypuknutí vojny proti ZSSR odišiel na front. V auguste bol vymenovaný za vel. motorizovaného p. pl. 21 RD. 1. 1. 1942 bol povýšený na pplk. pech. Na Slovensko sa vrátil v marci 1942 a už v apríli nastúpil opäť na funkciu vel. p. pl. 4 v Liptovskom Svätom Mikuláši. 15. 9. bol znovu odoslaný do poľa, kde od marca do druhej polovice mája 1943 velil p. pl. 102 ZD, ktorého velit. v tom čase bolo v Chojníkach. Zo strany partizánov dostal ponuku na prechod na sovietskú stranu, ktorú však nevyužil zo strachu pred perzekúciou zo strany Nemcov. Proti partizánom však nevystupoval ako jeho predchodcovia a viac-menej s nimi aj spolupracoval. Z frontu sa opätovne vrátil v máji 1943 a znovu nastúpil do funkcie vel. p. pl. 4. 1. 1. 1944 bol povýšený na plk. pech. Ako vel. pl. sa presunul na východ krajiny, kde sa podieľal na budovaní Východoslovenskej arm. VÚ s ním počítalo ako s povstaleckým vel. jej 2. div., bližšie inštrukcie však neobdržal. Ani sám však div. na povstanie nepripravil. Po jeho vypuknutí, ani on, ani nikto z ďalších kompetentných dôstojníkov, nezabezpečil prechod Východoslovenskej arm. na povstalecké územie. Fakt, že sa následne nepridal k partizánom po vojne ospravedlňoval zlým zdravotným stavom a strachom z perzekúcie svojej rodiny. Po odzbrojení Východoslovenskej arm. na prelome augusta a septembra 1944 padol do nem. zajatia. Na Slovensko sa vrátil až 23. 12. 1944 a pôsobil v pracovných jednotkách novosformovaného TSb. V roku 1946 bol povolaný do činnosti služby v čs. arm. a menovaný najskôr za dočasného a vo februári 1947 riadneho vel. p. pl. 7. 1. 10. 1949 bol poverený funkciou krajiniského voj. vel. v Nitre. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1942), Za hrdinstvo 2. stupňa (1942), Za hrdinstvo 3. stupňa (?), Za hrdinstvo so štítkom za zásluhy (?), Vojenný víťazný kríž 3. tr. (?).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II. (1941 – 1944). Zaisťovacia divízia a železniční pionieri. Banská Bystrica 2008. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL.

(I. Baka)

CHÁBERA, František
nadporučík letectva v zálohe
veliteľ perute 1. čs. stíhacieho pluku
v ZSSR

* 5. 1. 1912 Lansberg, dnes Gorzow,
Poľsko
† 21. 10. 1999 Litoměřice

Po skončení meštianskej školy sa vyučil za stroj. zámočníka (1926 – 1929).

1. 10. 1930 Ch. prezentovali na výkon činnnej služby. Zaradili ho do odd. pilotov Školy pre odborný dorast let. pri VLU v Prostějove (1930 – 1932). Po jej absolvovaní slúžil ako ďalejšlužiaci poddôstojník pri let. pl 2 v Olomouci (1932 – 1934) a let. pl 4 v Hradci Králové (1934 – 1935). Postupne si zvýšil let. kvalifikáciu absolvovaním kurzu pre pilotov dvojmiestnych lietadiel (1932), kurzu pre pilotov stíhacích lietadiel (1934) a nočného stíhacieho kurzu (1935). V r. 1935 – 1939 bol príslušníkom VTLÚ v Prahe – Letňanoch, s určením – skúšobný pilot.

V júni 1939 Ch. ilegálne odišiel do Poľska s cieľom zapojiť sa do čs. zahraničného odboja. Z Poľska sa dostal loďou do Francúzska, kde ho formálne prijali do franc. Cudzineckej légie. Preškolenie vykonal v Chartres. Ku Groupe de chasse II/5 Ch. odoslali 2. 12. 1939. Až do kapitulácie zostrelil 5 nepriateľských lietadiel a ďalšie 2 pravdepodobne. 20. 6. 1940 odletel z franc. letiska Perpignan – La Salanque do Alžírsku. Po presune do St. Denis du Sig pri Orane ho spolu s ďalšími čs. letcami GC II/5 uvoľnili zo služby. Do Veľkej Británie sa dostal trasou Casablanca – Gibraltár – Cardiff (4. 8. 1940). Do RAF VR ho prijali ako Sergeanta. Od 5. 9. 1940 bol príslušníkom 312. čs. stíhacej perute, s ktorou sa zúčastnil let. bitky o Britániu. 24. 3. 1941 dobrovoľne nastúpil na vykonanie služby pri 96. nočnej stíhacej peruti. Od 20. 9. 1941 – 26. 5. 1942 už ako ppor. let. v zál. (1. 7. 1941) bol príslušníkom 68. nočnej stíhacej perute. Po absolvovaní operačného turnusu bol premiestnený k IČL v brit. dôst. hodnosti Pilot Officer (P/O). Od 1. 8. 1942 Ch. zaradili do oper. služby v rámci 312. čs. stíhacej perute. Na jeseň 1943 sa už ako por. let. v zál. (28. 10. 1943) prihlásil ako dobrovoľník pre čs. let. jednotku v ZSSR. Ch. po prepustení z RAF VR opustil Veľkú Britániu dňa 21. 2. 1944 spoločne s ďalšími 20 čs. pilotmi a jedným dôst. pozemnej služby. Po príchode do ZSSR s nimi vytvoril 128. čs. sam. stíhaciu let. peruť v ZSSR (3. 5. 1944). 1. 6. 1944 bola jednotka reorganizovaná na 1. čsspl v ZSSR. Ch. bol menovaný za vel. 2. perute. 15. 9. 1944 pristál na povstaleckom Slovensku. Počas bojov v SNP si pripísal pravdepodobný zostrel nepr. lietadla. Okrem toho zničil alebo poškodil 9 voj. nákladných áut, 2 os. autá, 1 tank, 1 mýnometnú batériu a 1 vel. stanoviisko. Po ústupe zo Slovenska a reorganizovaní 1. čsspl bol Ch. určený za vel. 1. perute. Na konci vojny sa zúčastnil bojov o Moravskú bránu.

Po vojne nastúpil na službu vo VLÚ ako skúšobný pilot. Postupne bol povýšený na kpt. let. v zál. (1. 7. 1945) a škpt. let. v zál. (26. 10. 1945). Do zatknutia v decembri 1948 slúžil ako mjr. let. (1. 3. 1948)

vo VLÚ Praha. Ch. obvinili z pokusu o útek do zahraničia. 1. 3. 1949 ho odsúdili na 5 rokov ťažkého väzenia. V decembri 1953 Ch. prepustili z väzenia. Potom pracoval ako pomocný robotník, neskôr ako elektromontér. Ch. rehabilitovali 30. 12. 1968. V nasledujúcich rokoch ho povýšili na pplk. v zál. (1. 10. 1970), plk. v v. (1990) a genmjr. v v. (8.5.1995).

Vyznamenania: 4 x Československý vojnový kríž 1939 (28. 10. 1940), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (25. 7. 1941), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa a II. stupňa (?), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom Fr., V. B., ZSSR (?), Rad SNP I. tr. (?), Rad M. R. Štefánika III. Triedy (?), franc. Croix de Guerre avec 4 palmes et étoiles vermeil (?), franc. Medaila Militaire (?), franc. med. Commémorative des Services Volontaires dans la France Libre (?), brit. The 1939 – 1945 Star with Battle of Britain Clasp (?), brit. Air Crew Europe Star (?), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne v 1941 – 1945 gg. (?) a i.

Literatúra a pramene: ESNP, s. 182; RAJLICH, J.: Na nebi sladké Francie 1. a 2. časť. Praha 1998; RAJLICH, J.: Na nebi hrdého Albionu. 1. časť (1940). Praha 1999. RAJLICH, J.: Esa na obloze. Praha 1995; VOČSO, s. 108-109; VA-CR MO SR Trnava, f. os. spisov.

(P. Šumichrast)

CHLADNÝ – HANOŠ, Ján
stotník pechoty
počas SNP veliteľ roty „Orech“ I. taktickej skupiny

* 9. 3. 1909 Staré Hory, okr. Banská
Bystrica
† ??

Reálne gymnázium ukončil roku 1931 a nastúpil na voj. prezenčnú službu v hran. pr. 8 v Krupine. V rokoch 1932/1933 absolvoval ŠDPZ Košiciach. VA v Hraniciach na Morave absolvoval v rokoch 1933 – 1935 a bol vyradený v hodnosti por. pechoty. Po skončení akadémie vo funkcii vel. čaty v Jičine, Jaroměři, Jozefove. V rokoch 1937 – 1938 absolvoval topografický kurz v Prahe, po jeho skončení bol voj. topografom v 7. map. oddieli v Prahe. 17. 3. 1939 prešiel do služieb slov. arm. Slúžil v Topoľčanoch, Turč. Sv. Martine. 20. 5. 1939 bol povýšený na npor. pech. a preložený k VZÚ Banská Bystrica ako voj. topograf. Po povýšení na stot. 14. 3. 1941 bol odvelený k velit. arm. a neskôr k RD ako vedúci poľného skladu máp. Odtiaľ sa vrátil vo februári 1942 na VZÚ, kde zotrval až do 29. 8. 1944 vo funkcii voj. topografa. Po vypuknutí SNP dezertoval zo slov. armády a evakuoval VZÚ v Harmanci. Ako vel. 1. roty 1. p. pr. „Orech“ bol nasadený na obranný úsek Vyšnej Revúcej. Zorganizoval partizánsku rotu Dol. Jelenec a zaujal obranu severne od Starých hôr. 24. 4. 1945 sa prihlásil do čs. armády a bol prijatý ako kpt. VZÚ. V júni 1945 bol ustanovený za prednostu topografického oddelenia VO 4 a povýšený na škpt. Koncom decembra 1946 bol prevelený k VZÚ v Prahe. Odtiaľ sa roku 1948 vrátil do B. Bystrice k topografickej skupine. Z armády prepustený v r. 1953, potom pracoval ako technik. V r. 1991 rehabilitovaný v hodnosti pplk. v v.

Vyznamenania: Rad SNP II. tr. (1946), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Československá vojenská medaila Za zásluhy (1946).

Literatúra a pramene: ESNP, s. 183; Stručný biografický slovník. (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojen-

skej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948-1989 na Slovensku), ed. Droppa, A. - Suja-Žiak, J., Bratislava 1994, s. 67. - VÚA-VHA Praha, Zb. KmL.

(M. Štefanský)

CHOLOŠŤAKOV, Georgij Nikitič

kontradmirál
veliteľ vojnovnej Dunajskej riečnej flotily

* 20. 7. 1902 Baranoviči – Brest (ZSSR, dnes Bielorusko)
† 21. 7. 1983 Moskva

Účastník sov. občianskej vojny, námorným dôst. sa stal v októbri 1921. V rokoch 1923 – 1925 absolvoval námorné hydrografické učilište a v rokoch 1927 – 1928 špeciálny vel. kurz ponorkového loďstva. Do roku 1931 zastával funkcie NŠ a pomocníka veliteľa ponorky, následne veliteľa ponorky a ponorkovej skup. postupne baltského, čiernomorského a tichooceánskeho loďstva.

Po prepadaní ZSSR pôsobil od septembra 1941 ako veliteľ Novorosijskej voj. námornej základne Čiernomorskej flotily, v novembri 1944 prevzal velenie obnovennej Dunajskej voj. riečnej flotily. Pod jeho velením sa flotila zúčastnila oslobodzovacích bojov na území Rumunska, Juhoslávie a Maďarska. V období 25. marca až 16. apríla 1945 aktívne bojovala v zostave vojsk 2. UF aj v Bratislavsko-brnianskej útočnej operácii, v ktorej podporovala ľavé krídlo 7. GA a výrazne prispela pri oslobodení Komárna i Bratislavy. V operačnej podriadenosti veliteľa 3. UF následne námorný zväzok plnil podporné úlohy pri porážke fašistických vojsk v Rakúsku.

Po absolvovaní Akadémie GŠ Ozbrojených síl ZSSR v roku 1950 zastával rad významných funkcií v rámci sov. vojnovnej flotily i samotného ministerstva. Šéfoval najprv Kaspickej a od roku 1951 7. vojnovej flotile. V roku 1953 bol ustanovený za zást. náč. správy boj. prípravy HŠ vojnovnej flotily, ktorým zostal až do svojho pre radenia do zálohy v roku 1969.

Vyznamenania: 3 x Orden Lenina (?), 3x Orden Krasnogo znamení (?), 2x Orden Ušakova 1-j stepeni (?), Orden Suvorova 1-j stepeni (?), Orden Velikoj Otečestvennoj vojny 1-j stepeni (?), Radu SNP I. tr. (?)

Literatúra a pramene: Oslobodenie Československa. Bratislava 1960, s. 175 – 182. Vojennýj encyklopedičeskij slovar. Moskva 1986, s. 796; ESNP. s. 183; ES 2, s. 413;

(A. Maskalík)

CHOLVÁD, Juraj Adam

nadporučík pechoty
veliteľ roty 2. čs. paradesantnej brigády

* 18. 4. 1914 Východná, okr. Liptovský Sv. Mikuláš
† ??

V roku 1934 ukončil Učiteľský ústav s vyučovacím jazykom slov. s maturitou. Prezenčnú voj. službu absolvoval v rokoch 1936 až 1938. V januári 1941 bol v hodnosti por. pech. v zál. prezentovaný na činnú voj. službu a prijatý do VA v Bratislave. Po jej absolvovaní bol zaradený do kmeňového počtu p. pl. 1 v Bratislave a 18. 6. 1942 bol ustanovený za vel. náhradnej pomocnej rotu a pobočníkom vel. náhradného práporu.

V máji 1943 bol pridelený k p. pl. 51 na Lešti a vzápätí odišiel do poľa k 1. pd ako vel. 2/51 rotu. Bol účastníkom bojov pri Kyjeve, Zeloboku, Golodajevky a pri Marinovke.

Na konci októbra 1943 dobrovoľne odišiel do rus. zajatia, bol umiestnený v internačnom tábore Uzmaň a stal sa vel. rotu v tábore. V januári 1944 bol v Jefremove prijatý do čs. zahraničnej armády v ZSSR a stal sa vel. rotu 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády, s ktorou sa zúčastnil bojov za oslobodenie Československa. Po oslobodení bol 30. 7. 1945 v hodnosti škpt. pech. ustanovený za profesora všeobecnej taktiky a zároveň vymenovaný za vel. rotu vo VA v Hraniciach na Morave. Od 1. 10. 1948 bol vel. I. práporu p. pl. 14 v Rožňave a následne od 1. 1. 1949 sa stal operačným dôst. pluku. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Za hrdinstvo 3. stupňa (1942), Československá vojenská pamätná medailou so štítkom ZSSR (1945), Vojenný víťazný kríž V. triedy (1945), Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946) a Československá medaila za zásluhy II. stupňa (1946).

Literatúra a pramene: - VÚA-VHA Praha, KvL.

(P. Kralčák)

CHOVANEK, Karol

štábný kapitán pechoty
veliteľ ženijného vojska 2. čs. paradesantnej brigády

* 21. 8. 1913 Podvilk (Podwilk), (Poľsko)
† ??

Pôvodným povoláním učiteľ, voj. prezenčnú službu absolvoval v období od 1. 10. 1936 do 30. 9. 1938 v p. pl. 2 v Mladej Boleslavi, kde ukončil aj ŠDPZ. Aktivovaný bol v roku 1939, 1. 9. 1939 bol menovaný na por. pech. z povolania. V r. 1939 – 1941 slúžil vo Zvolene v p. pl. 3, krátko bol vel. čaty pri 7.rote, potom vel. 7. rotu, od 1. 1. 1940 vel. 4. rotu. Na východný front odišiel 27. 6. 1941 ako vel. 12. rotu (neskoršia 8/101 rota). 1. 1. 1942 ho povýšili na npor. pech. 22. 1. 1942 sa stal vel. 7/101 p. rotu. Na Slovensko sa vrátil 12. 3. 1943 k p. pl. 3 a zastával znovu funkciu vel. rotu. Od 25. 4. 1943 do 24. 6. 1943 vo výcvikovom tábore Lešť, v rámci toho od 26. 5. 1943 vel. 1/51 poľnej p. rotu. V tejto funkcii od 25. 6. 1943 na východnom fronte pri 1. pd. 29. 10. 1943 sa dostal do zajatia ČA. 20. 1. 1944 bol prezentovaný pri 1. čs. arm. zbore, kde absolvoval paradesantnú a žen. výcvik. Od 1. 4. 1944 vel. žen. rotu 2. čs. paradesantnej brig., od 26. 6. 1944 vel. žen. vojska. Zúčastnil sa bojov v Karpatoch, potom v októbri 1944 na povstaleckom území náč. žen. služby brig. už v hodnosti kpt. pech. Od novembra 1944 vel. prieskumných hliadok 2. čs. paradesantnej part. brig. Od 1. 1. 1945 škpt. pech., od 25. 2. 1945 príslušník 1. čs. arm. zboru. Po skončení vojny, bol 10. 6. 1945 pridelený na VO 4 ako vel. žen. vojska, 15. 10. 1945 NŠ vel. ženijného vojska, od 15. 4. 1946 vel. V. žen. práporu 4. brig. v Novom Meste nad Váhom. 1. 5. 1946 ho preložili do stavovskej skupiny dôst. žen. vojska. 10. 5. 1946 ho menovali za člena prijímacej komisie pre dôst. a rotmajstrov slov. národnosti. 1. 10. 1946 ho povýšili do hodnosti mjr. žen. Od 9. 6. 1947 bol vel. I. žen. práporu 4. žen. brig. a od 1. 10. 1947 dočasným ZV 4. ženijného pl. V r. 1947 – 1948 absolvoval kurz vel. oddielov. V období od 31. 8. 1948 do 14. 1. 1949 bol profesorom žen. vojska na Vysokom voj. učilišti. Od 15. 1. 1949 do 28. 2. 1950 študoval v Moskve na

vyššom akademickom inžinierskom kurze, od 1. 10. 1949 v hodnosti pplk. žen. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Československá vojenská pamätná medaila so štítkom SSSR (1944), 2x Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá vojenská medaila Za zásluhy (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1945), Rad SNP I. tr. (1946).

Literatúra a pramene: ESNP, s. 184. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(F. Cséfalvay)

CHRASTINA, Břetislav

štábný kapitán pechoty
veliteľ paravýsadku SPELTER, veliteľ
partizánskeho oddielu 1. čs. partizánskej brigády M. R. Štefánika

*25. 5. 1901 Hodonín (Česko)

† 11. 6. 1971 Vítkov, okr. Opava (Česko)

Po skončení 1. svetovej vojny štúdium na gymnáziu prerušil a dobrovoľne sa zúčastnil bojov na južnom Slovensku. R. 1920 ukončil štúdium maturitnou skúškou, potom povolaný do VA v Hraniciach na Morave. Ako dôst. absolvoval aplikačný kurz v Miloviciach, XI. pozorovateľský kurz let. učilišťa v Chebe, potom prevelený k let. pl. 1 T. G. Masaryka v Prahe-Kbeloch. V let. slúžil ako spojovací dôst. pl. a potom ako vel. letiek. V čase septembrovej mobilizácie r. 1938 nastúpil na voj. službu v let. pl. 6 v Hradci Králové. V júni 1939 so skupinou letcov ilegálne odišiel do Poľska, bol zaradený k čs. jednotke v Bronowiciach, odtiaľ prešiel do Francúzska k čs. let. jednotke v Chartres, následne prevelený do Agde k 1. p. pluku. Vo Veľkej Británii bol vel. 2. roty 1. p. pr. 1. čs. zmiešanej brig. V máji 1942 v hodnosti kpt. pech. absolvoval parašutistický výcvik a prípravu na plnenie zvláštnych úloh. V júli 1943 v rámci zvlášťnej skupiny II. odboru MNO vel. spravodajsko-organizátorskej operácie SPELTER, ktorá v máji 1944 bola vysadená v okr. Třebíč s cieľom kontaktovať odbojové zložky na Českomoravskej vysočine a udržiavať rádiové spojenie s Londýnom. Po 25. 5. 1944 sám postupoval k moravsko-slov. hraniciam, nadviazal spojenie s odboj. sk. Flóra a s VÚ na čele s pplk.gšt. → J. Golianom. Bol poverený vytváraním voj. odbojových skupín na Slovensku v oblasti tzv. Schutzzone. Koncom augusta 1944 na vel. 1. čs. armády podal správu o stave operácie SPELTER, vstúpil do part. oddielu Pavel pod velením kpt. → J. Trojana a vel. 3. roty. V októbri 1944 oddiel začlenený do 2. čs. samostatnej paradesantnej brig. v ZSSR, zúčastnil sa bojov v Zolnej, potom v Starých Horách, kde sa pripojil k štábu 1. čs. partizánskej brig. M. R. Štefánika, v ktorej bol vel. oddielu. V polovici decembra 1944 nadviazal spojenie s Nitrianskou part. brig. V januári 1945 sa pripojil k jednotkám 1. čs. arm. zboru a stal sa vel. náhradného pr. V júli 1945 deaktivovaný. V auguste 1945 sa začalo proti nemu trestné stíhanie pre trestný čin svojvoľného opustenia jednotky v súvislosti s operáciou SPELTER. R.1950 hol. Štátna bezpečnosť zatkla a vyše dvoch rokov väznila na Mírove. Po návrate z väzenia pracoval ako robotník v Olomouci.

Vyznamenania: franc. Croix de Guerre (1940), Československý vojnový kríž (1940, 1945).

Literatúra a pramene: REICHL, M.: Cesty osudu. Praha 2004; ŠOLC, J.: Bylo málo mužů. Praha 1990. VOČSO, s. 109-110. - Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA-VHA, Zb. KvL

(M. Stanová)

CHYLIA, Stanislav Demeter

kapitán pechoty
veliteľ práporu „Orech“ u 1. čs. armády
na Slovensku

* 25. 7. 1912, Kostrina, Veľké Berezné
(Podkarpatská Rus)

† ??

Po ukončení ľudovej a meštianskej školy absolvoval obchodnú akadémiu s maturitou. 1.10.1936 nastúpil voj. prezenčnú službu k dpl. 202. Do ŠDPZ bol prijatý u 12.div. 1.10.1937 prijatý do VA ako čat. aspirant a 14.8.1938 vyradený ako por. pech. Nasledovalo premiestnenie k p.pl. 38 vo funkcii vel. roty 5/88 a potom dočasného vel. roty 2/38. Počas mobilizácie v septembri 1938 bol zaradený k p. pl. 38 v Beroune. V marci 1939 sa zúčastnil bojov proti maď. arm. na východnom Slovensku. 1. 8.1940 bol povýšený na npor. pech. Od 26. 7. 1941 do 20.11.1942 sa zúčastnil vojnového ťaženia proti ZSSR ako vel. roty 2/6. Po návrate bol ustanovený referentom MNO pre záložných dôst. 1.2.1943 povýšený na stot. a premiestnený na VPV ako referent pre zál. dôst. Počas Povstania bol vel. samostatného p. pr. „Orech“ u 1. čs.arm. na Slovensku do 4.10.1944 vo Veľkom Šturci, potom bol jedným z vel. výcvikového strediska v I. TS, ktoré viedlo výcvik a zabezpečovalo výstroj a výzbroj novovznikajúcich peších pr. z mobilizovaných záložníkov. 26.10.1944 odletel s delegáciou SNR do Kyjeva, odtiaľ do Ľvova a v decembri 1944 do Chustu, kde vykonával funkciu náč. náhradného pl. Dňom 20.4. bol premiestnený k štábnej rote MNO pre správu OBZ. 25.8.1945 povýšený na mjr. pech. Od 15. 9. 1945 menovaný prednostom dopl. správy 1. čs. arm. zboru. Vo februári 1946 povolaný do 2. roč. VŠV a potom preložený na vel. VO 4. 3.12. 1949 povýšený na pplk. gšt. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: BOSÁK, P. Z bojových operácií na fronte SNP, Bratislava: Pravda, 1979, s. 132 a 139. Protifašistický odboj na Slovensku 1938 – 1945. Bratislava 1980, s. 76. VÚA-VHA Praha, Zb. KmL.

(M. Štefanský)

IMRO, Ján

plukovník pechoty
veliteľ 2. technickej divízie v Taliansku

* 24. 3. 1897 Kovačica, okr. Banát, Srbsko

† 17. 1. 1990 Brezno

Obecnú školu navštevoval v Kovačici. V r. 1909 – 1915 študoval na klasickom gymnáziu s vyučovacím jazykom maď. v Sarvaši. V júli 1915 sa ako jednoročný dobrovoľník prezentoval v 7. honv. pl. vo Vršaci. Na jeseň 1915 absolvoval ŠDPZ v Lugo. Do 25. 3. 1916 ako inštruktor v materskom pl. Postupne povýšený na slob., des., šikovateľa a ppor. v zál. V marci 1915 odišiel ako vel. čaty 7. honv. pl. na ruský front. Od mája do augusta 1916 v zázemí. Potom odvelený na rumun. front, kde v druhej polovici októbra 1916 utrpel zranenie v boji. Od decembra 1916 do júna 1917 na ruskom fronte ako vel. čaty a roty. 29. 6. 1917 bol pridelený 62. p. pl. a vo funkcii vel. čaty a pozorovacieho dôst. pech. odoslaný

na taliansky front, kde 18. 8. 1917 v hodnosti práp. prebehol pri Floundar do tal. zajatia. 1. 11. 1917 sa prihlásil do čs. légie v Taliansku. 19. 3. 1918 pridelený 7. čs. prac. práporu. 24. 5. 1918 v hodnosti por. bol zaradený do 7. roty 33. čs. strel. pl. a ustanovený za vel. čaty. V auguste 1918 absolvoval kurz útočníkov v Borghette. V septembri 1918 sa ako vel. čaty a útočného oddielu „arditov“ 33. čs. strel. pl. zúčastnil prudkých bojov v sev. Taliansku. 31. 11. 1918 bol menovaný na npor. 19. 12. 1918 sa vrátil do vlasti.

Po návrate do ČSR sa až do 12. 7. 1919 v rámci 33. čs. strel. pl. zúčastnil bojov o Slovensko. Od 13. 7. 1919 do 9. 1. 1920 bol informačným dôst. 21. p. brig. Od 10. 1. 1920 do júna 1922 pridelený ako referent osob. a sťažnostnej komisie na MNO v Prahe. Od 1. 11. 1921 povýšený na kpt. pech. Od júla 1921 do 11. 12. 1927 slúžil v p. pl. 39. „Výzvedný generála Grazianiho“ v Petržalke a neskôr v Bratislave ako pobočník vel. pr., neskôr vel. čaty a vel. roty. Medzitým bol od 8. 6. do 15. 12. 1925 a od 9. 6. do 31. 7. 1927 dočasne pridelený 2. sprav. odd. štábu ZVV Bratislava. 2. 12. 1926 povýšený na škpt. pech. Od 12. 12. 1927 do januára 1930 pridelený 2. sprav. odd. štábu ZVV Bratislava. Od januára 1930 bol premiestnený do p. pl. 23. „Amerických Slovákov“ v Bratislave, kde do konca decembra 1936 zastával funkciu vel. roty I. pr. Od 26. 11. 1934 do 26. 5. 1935 pôsobil dočasne ako tlačový referent ZVV v Bratislave. 31. 12. 1936 bol premiestnený do p. pl. 26 v Banskej Bystrici a ustanovený za zást. vel. ŠDPZ a zároveň vymenovaný za jej riadneho profesora. 1. 1. 1937 bol povýšený na mjr. pech. Od 24. 9. do 6. 10. 1938 bol pridelený na HV do Vyškova a neskôr Prostějova. Od 7. 10. do 15. 10. 1938 velil pochodovému pr. v Banskej Bystrici. Od 16. 10. do 15. 12. 1938 bol zást. vel. práporu SOŠ v Lučenci a zároveň styčným dôst. delimitačnej komisie na okr. úrade v Pukanci. Od decembra 1938 až do rozbitia ČSR bol ako inštruktor BV a zároveň zástupca čs. voj. správy pridelený ObV HG v Bratislave. Počas služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov: informačný kurz pre dôst. pech. v Košiciach (1923), ekvitačný pre dôst. pech. v Bratislave (1924), kurz pre vel. oddielov – teoret. časť v Banskej Bystrici (1938).

Po vzniku Slov. štátu pokračoval vo voj. službe. Od 15. 3. 1939 bol pridelený VII. zboru do Banskej Bystrice, kde prevzal jeho velenie a uskutočnil reorganizáciu na Vyššie velit. 2. V máji 1939 bol premiestnený do p. pl. 3 vo Zvolene, s určením za vel. pl. 17. 5. 1939 povýšený na pplk. pech. Pred začiatkom ťaženia slov. armády proti Poľsku prevzal 28. 8. 1939 velenie 2. div. v Poprade. V 1. dekáde septembra 1939 ustanovený za vel. RS „Kalinčiak“ v Humennom. Od 31. 10. 1939 začal organizovať VA v Banskej Bystrici. 1. 7. 1940 bol povýšený na plk. pech. 30. 9. premiestnený do VPV v Banskej Bystrici ako inšpektor pech. Od mája 1941 vykonával aj funkciu inšpektora CPO. V júni 1941 bol vymenovaný za šéfa CPO. Od júla do novembra 1941 bol vel. etapy v Prešove. 30. 11. 1941 premiestnený k VVZ a opätovne ustanovený za vel. CPO v Bratislave. V mesiacoch október – november 1943 bol vel. ŠSVR v Turčianskom Sv. Martine. 1. 12. 1943 bol ustanovený za prednostu Predpisovej a názvoslovnej komisie a zároveň aj za vel. posádky v Banskej Bystrici.

Ilegálni odbojoví pracovníci ráтали s jeho zapojením do odboja. V apríli 1944 ho SNR poverila zastupovaním pplk.gšt. → J. Goliana vo VÚ. Jeho postavenie sa však v tejto povstaleckej voj. hierarchii nikdy nevyjasnilo. Zostal zatrpknutý a podľa všetkého uvítal prevelenie do Talianska, kde 7. 7. 1944 prevzal od plk. pech. → L. Bodického velenie nad 2. tech. divíziou. Po troch týždňoch vo vel. funkcii prešiel pri Florencii na stranu spojencov. Od augusta 1944 bol v Londýne. 15. 8. 1944 bol v hodnosti pplk. pech. (s poradím od 28. 10. 1941) prijatý do čs. zahr. armády a zaradený do ŠVBM. Od 21. 11. 1944 vyslaný na stáž do 1. čs. sam. obrnenej brigády pri Dunkerque. V januári 1945 bol pridelený 3. oper. odd. HV v Londýne, ako prednosta výcvikovej skupiny. 7. 3. 1945 povýšený na plk. pech. (s poradím od 15. 8. 1944). Do ČSR sa vrátil 18. 4. 1945.

22. 5. 1945 bol ustanovený za vel. 2. div. v Banskej Bystrici. Od 2. polovice mája 1945 dočasný vel. VIII. zboru v Banskej Bystrici. 1. 6. 1945 bol povýšený na brig. gen. V októbri 1945 zbavený velenia a odoslaný na dovolenku. 8. 10. 1946 opätovne povolovaný do služby, s určením za dočasného 2. podnáčelníka HŠ v Prahe. Od 1. 1. 1947 ustanovený za 2. podnáčelníka HŠ v Prahe. 1. 4. 1947 bol povýšený na div.gen. V novembri 1947 absolvoval gen. kurz. Od 1. 12. 1947 bol vel. III. zboru v Plzni. Od septembra 1948 vel. IV. zboru v Brne. V apríli 1949 bol zbavený voj. služby a v júli 1949 preradený do výslužby. Na základe vykonštruovaného uznesenia z 11. 8. 1950 bol uznaný za vinného a potrestaný odňatím voj. hodnosti s trvalým znížením zaopatrovacích plátov. Po prepustení z armády žil najskôr v Dolnom Kubíne, potom v Sučanoch. V civile pracoval ako pomocný redaktor, neskôr ako knihovník v MS v Martine. Uplatnil sa tam aj ako prekladateľ a tlmočník. Na základe politického zásahu bol prepustený a musel nastúpiť ako pomocný robotník v Prefe Sučany. Postupne bol preradený na miesto pomocného skladníka, expedienta a vedúceho evidencie hotových výrobkov a odborného technického kontrolóra. Pre podnik prekladal talianske a nemecké texty. Súkromne vyučoval cudzie jazyky. V r. 1965 bol rehabilitovaný a vrátili mu hodnosť div. gen.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1918 (1919), Československý Záslužný kríž (?), Československá revolučná medaila (?), Spojenecká medaila Víťazstvo (?), tal. Fattiche di Guerra, tal. Unita d' Italia (?), Rad SNP I. triedy (1945), Československá pamätná medaila so štítkom V.B. (27.4.1946), Odznak čs. partizána (?), juhosl. Orden bratstva i jedinstva I. red. (?) a i.

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969; ES 2, s. 443; ESNP, s. 196; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; MIČEV, S.: Osud pisaný zákulisím? Ján Imro a protifašistický odboj. In: Bojovník, 36, 1991, č. 36, s. 4; VALIŠ, Z.: Ján Imro. In: Obrana lidu, 51, 1992, č. 38, s. 11; JOŽÁK, J. a kol.: Za obnovu státu Čechů a Slováků 1938–1945 (slovníková příručka). Praha 1992, s. 37; ČAPLOVIČ, M.: Čs. důstojníci – Slováci v službách Hlinkovej gardy (november 1938 – marec 1939). In: Slovensko a druhá svetová vojna. (zostavovatelia František Čséfáľvay – Miloslav Púčik). Bratislava 2000, s. 105–116; MIČEV, S.: Ján Imro. Brigádny generál robotníkom a skladníkom. In: Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia. (Zostavili Slavomír Michálek, – Natália Krajčovičová a kol.). Bratislava 2003, s. 239–242; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004. – VÚA – VHA Praha, f. KmL; VÚA – VHA Praha, f. KvL; VÚA – VHA Praha, f. 37, 92/13; ABS ČR Praha, fascikel Z-7-6, fascikel 302-533-5; AM SNP Banská Bystrica, f. XII., príř. čís. S 3/75.

(M. Čaplovič)

INGR, Sergej Jan

divízný generál
minister národnej obrany čs. londýnskej vlády a hlavný veliteľ čs. brannej moci v zahraničí

*2. 9. 1894 Vlkoš u Hodonína
† 17. 6. 1956 Paríž (Francúzsko)

Ako absolvent reálneho gymnázia v Kyjove sa r. 1913 prihlásil do voj. kadetky v Brne. Po vypuknutí 1. svetovej vojny bojoval na rus. fronte, kde bol na jeseň 1915 pri Caricyne zajatý. Po krátkom pobyte v zajateckom tábore vstúpil do 1. srb. dobrovoľníckej div. Od decembra 1916 sa stal príslušníkom čs. légii v Rusku, od jesene

1917 vo Francúzsku a od septembra 1918 v Taliansku. Po skončení vojny sa v hodnosti kpt. vrátil do Československa a zúčastnil sa bojov s jednotkami Maď. republiky rád na Slovensku a poľ. arm. na severnej Morave. R. 1923 skončil štúdium na Válečnej škole v Prahe a bol zaradený do skupiny dôst. gšt. Následne pôsobil vo vyšších vel. a štábných funkciách. Ako vel. 16. p. brig. v Místku bol 1. 7. 1934 povýšený na brig. gen. a vo funkcii ZV III. zboru v Brne ho 1. 1. 1938 povýšili na div. gen. Po okupácii ČSR nem. arm. patrila medzi organizátorov a vedúcich funkcionárov voj. odbojovej organizácie Obrana národa. Dňa 20. júna 1939 odišiel do exilu. Od júla 1939 pôsobil v Paríži, kde zabezpečoval vytvorenie a činnosť čs. voj. kancelárie, od novembra 1939 Čs. voj. správy. Po porážke Francúzska sa podieľal na evakuácii príslušníkov 1. čs. div. do Veľkej Británie a po vzniku čs. exilovej vlády v Londýne 21. 7. 1940 sa v nej stal ministrom národnej obrany. Funkciu vykonával do 19. 9. 1944, keď bol vymenovaný za hl. veliteľa čs. brannej moci v zahraničí. Na konci vojny, 5. 4. 1945, bol z tejto funkcie odvolaný a poslaný na zdravotnú dovolenku. K 6. 6. 1945 bol povýšený na arm. gen. a 27. 8. 1947 poverený funkciou mimoriadneho veľvyslanca ČSR v Haagu. Po komunistickom puči vo februári 1948 na funkciu rezignoval, zostal v exile a aktívne sa zapojil do protikomunistického odboja. V roku 1991 mu bola in memoriam vrátená hodnosť arm. gen. (odobratá 7. 9. 1948) spolu s udelením Radu M. R. Štefánika.

Vyznamenania: rus. Orden Sv. Stanislava III. st. s mečami i bantom (1917), Československý vojnový kríž 1918 (1919), Československá revolučná medaila (1919), Československá medaila Víťazstvo (1919), juhosl. Orden Sv. Save III. red. (1926), rumun. Crucea Comemorativa a Razboiului 1916 – 1919 „Dobrogea“ (1926), franc. l'Ordre National de la Légion d'Honneur – Chevalier (1926), tal. Medaglia de la Fatiche di Guerra (1928), tal. Medaglia per la Unità di Italia (1930), srb. Orden Beli orao V. st. (1930), srb. Orden Beli orao IV. st. (1936), franc. l'Ordre National de la Légion d'Honneur – Officier (1940), Československý vojnový kríž 1939 – 2x (1940, 1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1944), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom „F – VB“ (1944), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), amer. Légion of Merit Commanders Degree (1945), brit. The 1939-1945 Star (1945), brit. Defence Medal (1945), franc. l'Ordre National de la Légion d'Honneur – Commandeur (1947), franc. Médaille Commemorativa française de la Grande Guerre (?), rumun. Steanua României cu spade in gradul de Comandor cu panglică de Virtute Militară (1947), brit. Knight Commander of the Order of Bath (1947), nór. St. Olav's Order Kr. 2 (1949), Rad Milana Rastislava Štefánika (1991-in memoriam) a ďalšie.

Literatúra a pramene: BROD, T. – ČEJKA, E.: Na západní frontě. Praha 1965, register s. 520; ČEJKA, E.: Československý odboj na Západě, I. díl. Praha 1992, s. 25; RICHTER, K.: Přes krvavé řeky. Československý východní odboj bez cenzury a legend. Praha 2003, MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 261; register s. 310; VOČSO, s. 112 – 113.; INGR, Jan Sergej: Československo (CZK), armádní generál. In: <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/title/Ingr-jan-Sergej/t/33266>; VÚA-VHA Praha, Zb. KVL.

(J. Štaigl)

INSTITORIS, Ivan

štábný kapitán spojovacieho vojska
veliteľ telegrafného práporu veliteľstva
1. čs. armády na Slovensku

* 9. 2. 1914 Hybe, okr. Liptovský
Sv. Mikuláš

† 14. 1. 2012 Nové Mesto nad Váhom

V r. 1925 – 1933 študoval na reálnom gymnázii v Bratislave. V r. 1933 – 1934 v Bratislave absolvoval štúdium na štátnej pedagogickej akadémii a v r. 1934 – 1937 pracoval ako učiteľ v Bratislave. Do brannej moci bol zaradený 1. 10. 1936, súčasne mu bol povolený odklad nastúpenia prezenčnej služby o jeden rok. Voj. prezenčnú službu začal vykonávať 1. 10. 1937 v tel. pr. 7 v Turčianskom Sv. Martine. Odbornú kvalifikáciu získal štúdiom na ŠDTZ v Tel. učilišti Turnove. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v prezenčnej službe v slov. armáde (v apríli 1939 tel. pr. 7 bol premenovaný na tel. pr. 1). V hodnosti čat. ašp. bol 27. 8. 1939 prepustený na trvalú dovolenku, 1. septembra vymenovaný do hodnosti por. tel. vojska, 8. októbra preložený do I. zál. a súčasne pridržaný na vykonanie mimoriadneho cvičenia v zbrani (od 1.10.). Po prepustení do zál. (10. 11. 1939) pôsobil krátky čas ako učiteľ v Sološnici, pretože už 1. 1. 1940 bol aktivovaný a pridelený do tel. pr. 3 (od 1. októbra premenovaný na spoj. pr. 1) v Novom Meste nad Váhom, kde postupne vykonával funkciu vel. čaty, hosp. dôstojníka, ZV roty a vel. roty. S účinnosťou od 1. 1. 1942 bol povýšený do hodnosti npor. spoj. vojska. V tejto hodnosti dňa 23. marca odišiel s doplnkami pre RD na východný front, kde vykonával funkcie aut. dôstojníka a vel. div. spojovacieho parku. Zúčastnil sa postupu RD cez Rostov na Done ku Kaukazu a jej ústupu na Krym. Na Slovensko sa vrátil v júli 1943. Po liečení vo voj. nemocnici v Bratislave a dovolenke opäť nastúpil k spoj. pr. 1 v Novom Meste nad Váhom, kde prevzal funkciu vel. rádiotelegrafickej roty. Dňom 1. 1. 1944 bol preložený na MNO a zaradený do šifrovacej skupiny sprav. oddel. Tu sa na podnet R. Fraštackého zapojil do ilegálnej odbojovej činnosti ako šifrant a radista zabezpečujúci spojenie domáceho odboja s exilovým čs. MNO v Londýne. Jeho pridelenie k MNO skončilo na konci mája 1944, vrátil sa do Nového Mesta nad Váhom, kde sa 20. júna stal ZV náhradnej roty spoj. pr. 1. O niečo neskôr, 2. augusta, odišiel ako vel. roty ku kombinovanej spoj. rote v Radvani nad Hronom. Po vypuknutí SNP sa stal vel. tel. práporu vel. 1. čs. armády na Slovensku. V tejto funkcii ho 28. 10. 1944 povýšili do hodnosti škpt. spoj. vojska. Pri ústupe do hôr padol na začiatku novembra 1944 do zajatia, bol odvezený do zajateckého tábora v Ružomberku a potom väznený v Trnave. Za účasť v SNP bol nariadením MNO SR dňom 20. 10. 1944 degradovaný na stk. a prepustený zo zboru dôstojníkov z povolania. Zo zaistovacej väzby ho na začiatku januára 1945 prepustili s podmienkou, že vo svojom bydlisku – Novom Meste nad Váhom vyčká výsledok trestného pokračovania voj. súdu. Túto podmienku nesplnil, odišiel do Bratislavy, kde sa ukrýval až do oslobodenia. Dňa 8. 5. 1945, po prezentácii v 1. čs. arm. zbore bol prijatý do čs. armády a zaradený ako vel. strážnej roty a vel. posádky v Novom Meste nad Váhom. Na začiatku júla bol odoslaný ku spoj. pl. 4 do Turčianskeho Sv. Martina, v polovici septembra ustanovený za jeho dočasný vel. a 1. novembra za vel. S platnosťou od 1. 10. 1946 bol povýšený do hodnosti mjr. spoj. vojska. Od marca do júla 1947 absolvoval kurz veliteľov oddielov pri VŠV v Prahe, od augusta 1947 do júna 1948 kurz dôst. spoj. vojska v Spoj. učilišti v Novom Meste nad Váhom a od septembra 1949 do marca 1950 kurz vel. vojskových telies v Prahe. V r. 1950 – 1954 vykonával funkciu náč. Spoj. učilišťa v Novom Meste nad Váhom, 1954 – 1959 funkciu náč. katedry organizácie spojenia na VTA AZ v Brne (zároveň bol poslucháčom diaľkového štúdia). Do hodnosti pplk. bol povýšený 22. 1. 1951 a plk. 9. 7. 1954. Po prepustení z armády v roku 1960 pracoval ako stredoškolský profesor a zást. riaditeľa na Strednej priemyselnej škole strojníckej a učiteľ na Poľnohospodárskom učilišti v Novom Meste nad Váhom. Do dôchodku odišiel na konci augusta 1977. Prezident SR ho 7. 5. 2004 vymenoval do hodnosti brig. gen. v. v.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1939), medaila Za hrdinstvo III. st. (1942), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), Rad Slovenského národného po-

vstania I. tr. (1947), Československý vojnový kríž 1939 (1947), Velká medaila Svätého Gorazda (2005).

Literatúra a pramene: Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Banská Bystrica 1994, s. 213; ESNP, s. 196; ŠTAIGL, Jan. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 76, 77; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do Povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Druhé doplnené vydanie. Banská Bystrica 2009, reg.; – VA Trnava, osobný spis, Kml.

(J. Bystrický)

IRINGH, Miroslav
(pseudonym „Stanko“, „Stanko z Nitry“)

podporučík Armie Krajowej i Wojska Polskiej
veliteľ čaty 535 „Slovákov“ vo Varšavskom povstaní

* 28. 2. 1914 Varšava
† 28. 5. 1985 Varšava

Svoje stredoškolské štúdium začal na Gymnázium „Stanisława Kostki“ vo Varšave. Vzhľadom na zložitú finančnú situáciu, v ktorej sa rodina ocitla v prvej polovici tridsiatych rokov 20. storočia, musel štúdium prerušiť. V čase nacistickej okupácie Poľska sa opätovne vrátil k štúdiu (korešpondenčne) a vo februári 1944 zložil maturitné skúšky na gymnázium v Trenčíne.

Vypuknutie druhej svetovej vojny ho zastihlo vo Varšave. Bezprostredne po vydaní dekrétu poľským prezidentom Ignacym Mościckim o vytvorení „Legionu Čechov a Slovákov“, 3. 9. 1939, spolu s otcom Stanislavom vstúpili ako Slováci do tejto prvej čs. voj. jednotky v zahraničí. 5. 9. 1939 otec zahynul. Väčšina príslušníkov tejto jednotky ustúpila na východ a 18. 9. 1939 prešla na územie okupované ČA, kde boli internovaní. I. zostal vo Varšave a na základe rozkazu gen. S. Bałachowicza sa hlásil na jeho štábe vo Wilanove. Bol zaradený do formujúcich sa občianskych dobrovoľných jednotiek – „Straży Obywatelskiej“, kde vykonával služby do konca októbra 1939. V nacistami okupovanej Varšave sa I. živil rôznymi remeselníckymi prácami a popritom sa zapojil do činnosti poľských podzemných odbojových organizácií.

Po uzavretí dohody medzi poľskou a čs. exilovou vládou v Londýne, v januári 1942, začal svoju konšpiračnú činnosť „Slovenský národný výbor“ (Słowacki Komitet Narodowy), ktorý združoval Slovákov žijúcich v Poľsku, hlavne však vo Varšave. V jeho vedení stál ako predseda Miroslav Iringh (pseudonym „Stanko z Nitry“), „Slovenský národný výbor“ pod vedením I. nadviazal spoluprácu s poľskou ilegálnou tlačou, ako napr. *Pobudka*, *Środkowa Europa* a i. Vydal dve čísla konšpiračného časopisu *Nad Tatrou sa blýska* a taktiež vydával letáky v slovenskom jazyku, ktoré boli kolportované medzi príslušníkov „slovenskej kolónie“ v okupovanom Poľsku. Takisto cez Tatry organizoval „Slovenský národný výbor“ prepravu kuriérov s informáciami od poľského podzemného hnutia pre poľskú exilovú vládu v Londýne.

Po dohode s predstaviteľmi AK sformoval „Slovenský národný výbor“ pododdiel Slovákov, ktorý fungoval na báze kádrovej armády. Jeho príslušníci následne prešli voj. a zdrav. výcvikom, vykonávali rôzne diverzné a sabotážne akcie, vytvárali body rádiového odpočúvania, prepravovali zbrane a muníciu. Túto jednotku začlenili do organizačnej štruktúry Armie Krajowej a na začiatku operácie „Burza“ [„Búrka“, vypuknutie Varšavského povstania 1. 8. 1944] obdržala evid. číslo 535. Tak vznikla „Čata 535 Slovákov“ (Pluton 535 Słowaków), ktorá operačne pôsobila v rámci práporu mjr. Czesława Szymanowskiego „Korwina“ v prvom

rajóne varšavského obvodu V. Od začiatku až takmer do konca Varšavského povstania, ktoré trvalo 63 dní, jej velil ppor. Miroslav Iringh „Stanko“. V okamihu jeho vypuknutia tvorilo čatu 28 Slovákov, 18 Poliakov, 6 Gruzíncov, 3 Maďari, 1 Ukrajinec a 1 Čech. Čata rozdelená do troch družstiev vstúpila 1. 8. 1944 do hrdinského boja o Varšavu. Zúčastnila sa ťažkých bojových akcií v strede mesta, na Żoliborze, na Mokótowe, na Hornom Czerniakówe a neskôr aj v pravobrežnej štvrti Praga. Mnohí jej príslušníci v ozbrojenom boji obetovali svoje životy a jej celkové straty dosiahli až 70 percent stavu mužstva. V konečnej fáze Varšavského povstania organizoval I. prepravu ranených vojakov svojej čaty na pravý breh Wisly, kde sa nachádzali jednotky ČA a Poľského vojska (WP). Od Dr. Pompera z WP dostal povolenie i osobitnú priepustku na lodné transporty vojakov cez Wislu. Pri jednom z týchto transportov bol sám ranený. Napokon zostal v štvrti Praga, kde vstúpil do WP. Po doliečení zranenia preložený do Lublina, kde sa hlásil do ďalšej voj. služby u gen. M. Roli-Żymierskiego. Stal sa vojnovým korešpondentom a bol pridelený Výchovno-politickému útvaru WP, ktorému velil plk. Grosz. Na základe rozkazu z 3. 11. 1944 ho s účinnosťou od 11. 11. 1944 povýšili do hodnosti por. WP. Pôsobil v redakcii *Polski Zbrojnej* a časopisu *Zwycięzcy*. Zdravotný stav sa mu však natoľko zhoršil, že musel byť hospitalizovaný v lublinskej nemocnici. V januári 1945 ho poslali na nútenú dovolenku a krátko nato bol prepustený z WP.

Vrátil sa do ruín Varšavy, kde mu bol na základe lekárskeho nálezu priznaný štatút vojnového invalida. Od roku 1946 pôsobil v rôznych funkciách v „Poľskej socialistickej strane“ (PPS) a roku 1948 začal štúdium na Vysokej škole novinárskej. Krátky čas pôsobil v Zakopanem, kde pracoval ako korešpondent „Gazety Krakowskiej“. V roku 1950 sa vrátil do Varšavy a ako „reportér v teréne“ sa zamestnal v redakcii týždenníka *Przyjaźń*. Začiatkom roku 1951 bol bez udania dôvodu, ako bývalý dôstojník AK, prepustený zo zamestnania a vylúčený z „Poľskej zjednotenej robotníckej strany“ (PZPR). Nemohol pracovať v pôvodnom povolaní a ťažké materiálne podmienky ho prinútili hľadať rôzne príležitostné práce. Napokon I. dostal živnostenský list, ktorý mu umožnil pracovať ako fotograf „v teréne“. Špecializoval sa na snímky z parkov a kúpeľov. S podlomeným zdravím naďalej pracoval vo „Výbore spoločenskej starostlivosti“ (Komitecie Opieki Społecznej), v „Spolku vojenských invalidov“ (Związek Inwalidów Wojennych) a vo vznikajúcom „Spoločensko-kultúrnom spolku Čechov a Slovákov v Poľsku“. K pôvodnému povolaniu sa mohol vrátiť až v októbri 1956. Pracoval v *Kurjorze Polskim* a spolupracoval aj s časopisom Čechov a Slovákov žijúcich v Poľsku *Život*. V roku 1972 sa zamestnal na polovičný úväzok v „Ústrednej fotografickej agentúre“ (CAF). Ako fotograf bol tiež iniciátorom a organizátorom mnohých výstav. Pochovaný je na varšavskom cintoríne Powązki, v sektore 286, rad 4.

Vyznamenania: poľ. Kríž Virtuty Military V. tr. (1944); 4 x Krzyz Walecznych (1944, 1946); poľ. Zlatý záslužný kríž (1946); Krzyz Partizanckiy (1946); Krzyz Armii Krajowej (1969); poľ. Dôstojnícky kríž radu štátnej obnovy Poľska (1979); poľ. Kríž Varšavského povstania (1981).

Literatúra a pramene: Polstoročie návratov. Vylodenie spojencov v Normandii – Varšavské povstanie – Slovenské národné povstanie. (Výstava fotografií Vladimíra Benka a Štefana Puškáša, s textami Miroslava Čaploviča). Bratislava 1994; TOMASZEWSKA-PODRYGAŁO, J.: Braterstwo brońi – oddział Słowaków w Powstaniu Warszawskim. In: Kronika Warszawy, 2004, 2, s. 56-61; VÁŠÁRYOVÁ, M.: Slováci vo Varšavskom povstaní a čakanie na uznanie. In: SME, 12, 31. 7. 2004, č. 176, s. 12. – Xerokópie dokumentov viažucich sa k histórii „Čaty 535 Slovákov“ (Pluton 535 Słowaków) a dobových novinových článkov Miroslava Iringha, získané od priamej účastnícky Varšavského povstania Jadwigi Tomaszewskiej-Podrygałlo.

(M. Čaplovič)

IZÁK, Ján

major jazdectva
dočasný veliteľ pešieho pluku 7

* 27. 8. 1901 Myjava, okr. Myjava
† 5. 11. 1943 Prešov

Gymnaziálne štúdiá ukončil maturitnou skúškou v r. 1921. V októbri 1923 nastúpil do VA v Hraniciach, 1. 10. 1925 bol povýšený do hodnosti por. z povolania a tým dňom odoslaný do jazd. učilišťa v Pardubiciach. Po jeho skončení bol v auguste 1926 odoslaný k jazd. pl. 3 a zaradený k 3. eskadróne jazd. pl. 3 v Komárne, potom v Lučenci. V januári 1927 bol premiestnený v rámci pl. 3 k 3. eskadróne v Bratislave a po skončení krátkodobého týždňového kurzu pre ničenie nevybuchnutých granátov bol zaradený na funkciu vel. čaty 2. eskadróny v Komárne. Následne absolvoval od októbra 1928 do konca februára 1929 kurz dôst. inštruktorov voj. telesnej a mravnej výchovy a 1. 3. 1929 sa vrátil k pl. 3 a bol zaradený k 5. eskadróne na funkciu vel. čaty. Dňa 1. 10. 1929 bol povýšený do hodnosti npor. jazd. a od 4. 5. 1931 do 30. 10. 1931 bol vel. 6. esk. v Komárne. Dňom 31. 10. 1931 bol prepustený z činnnej voj. služby do I. zál. v hodnosti npor. v zál. Dňa 1. 1. 1938 bol povýšený do hodnosti kpt. jazd. v zál., 25. 1. 1939 bol ustanovený dočasným vel. 7. roty p. pl. 7 „Tatranského“ v Nitre, 15. 3. 1939 dočasným veliteľom p. pl. 7 a 17. 3. 1939 bol ustanovený vel. 5. dragúnskej eskadróny pl. 11 v Bratislave. Dňa 20. 5. 1939 bol povýšený na stot. jazd., 26. 5. 1939 ustanovený vel. ŠDJZ a v máji 1939 premiestnený k jazd. koruhve II Výn. MNO vel. jazd. 1939 Bratislava. Od júna 1939 zastával nasledujúce funkcie: vel. pomocnej eskadróny. jazd. koruhvy. II v Nitre (1. 6. – 1. 9. 1939), vel. náhradnej eskadróny JPO-II (1. 8. – 31. 8. 1939), vel. Náhradného telesa JPO-II (31. 8. – 3. 10. 1939, ZV JPO-II (3. 10. 1939 – 2. 1. 1940), vel. náhradnej eskadróny JPO-II (do 3. 10. 1940). Dňa 28. 2. 1941 bol premiestnený a ustanovený vel. 1. eskadróny v Michalovciach, od 10. 9. 1941 zastával funkciu predsedu správy budov a od 23. 6. – 6. 8. 1941 plnil úlohy v poľných podmienkach v 1. eskadróne. Dňa 1. 7. 1941 bol povýšený do hodnosti majora. jazd., 10. 2. 1941 bol ustanovený do funkcie vel. ťažkej eskadróny vyslaný na plnenie úloh v poli v ťažení na východnom fronte. Dňa 25. 11. 1942 sa vrátil od RD z východného frontu a bol pridelený k VDO 2 s určením pre evidenciu konstva, od 31. 8. 1943 bol premiestnený od JPO 2 k VDO 2 Prešov.

Vyznamenania: Za zásluhy (1. 5. 1942), „Za poľné ťaženie proti Rusku“ (?), Pamätný odznak I. st. (1. 5. 1942).

Literatúra a pramene – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KML.

(I. Purdek)

JAMRICH, Pavol

major
veliteľ práporu v SNP

* 15. 7. 1910 Repište, okr. Revúca
† 18. 6. 1983 Bratislava

Po skončení reálneho gymnázia s maturitou v Revúcej, Rožňave a Rimavskej Sobote nastúpil v roku 1931 do ŠDPZ v Košiciach. Následne v rokoch 1932 až

1934 absolvoval VA v Hraniciach a 1. 7. 1934 bol ako por. pridelený k horskému p. pl. 4 Jelšava. Do slov. arm. vstúpil 15. 3. 1939 ako npor. pech. a vel. náhradnej roty hraničiarskeho práp. 9 v Klenovci. Zúčastnil sa poľ. ťaženia vo funkcii pobočníka veliteľa p. pl. 6. Od 1. 12. 1939 bol prevelený na MNO na spravodajské odd. ako spravodajský referent. 1. 4. 1940 ako stot. pech. premiestnený do VAK Banská Bystrica. Po 7 mesiacoch vo VAK bol premiestnený na VPV do Banskej Bystrice ako vel. štábnej roty. Od 7. 7. 1941 až do 20. 2. 1942 sa v rámci RD zúčastnil ťaženia slov. arm. proti ZSSR. Po návrate z východného frontu sa 15. 9. 1942 stal ZV Štátnej slovenskej vojenskej reálky (ŠSVR) v Banskej Bystrici, kde i zakončil svoju voj. kariéru a následne 28. 3. 1944 bol prezentovaný k žandárstvu v hodnosti stot. pech.

Vypuknutie SNP ho zastihlo v Humennom, kde bol 31. 8. 1944 aj so svojimi kolegami odzbrojený a zatknutý. Zo zajatia sa mu hneď na druhý deň podarilo utiecť na povstalecké územie a 18. 9. 1944 prevzal velenie 16. p. pr. „Chryzantéma“, ktorý pôsobil v okolí Revúcu. Jadro práporu tvorili záložníci z breznianskych kasární. Bojová úloha pr. spočívala v obrane smeru Jelšava – Revúca – Muráň – Červená Skala a zároveň aj Tisovec – Brezno.

Začiatkom októbra 1944 bol vyslaný plk. → J. Tlachom do Kordíkov a tiež bol poverený úlohou, aby na úseku Vyhňatová – Flochová vybudoval obranu. Až do potlačenia Povstania sa jeho jednotke pomerne úspešne darilo odrazať nem. nápor. Po potlačení SNP pôsobil v ilegality a najprv spolupracoval ako spravodajca s part. skupinou „Stalin“ kpt. Nováka, od decembra 1944 pracoval pre sprav. odd. veliteľa 4. part. brig., ktorá mala základňu na masíve Nízkych Tatier na Magurke. V apríli 1945 sa prihlásil do služby v čs. arm., odkiaľ ho gen. → M. Ferjenčík uvoľnil do služieb Zboru národnej bezpečnosti a 6. apríla 1945 sa v hodnosti mjr. stal oblastným vel. ZNB v Zlatých Moravciach. Od 1. 11. 1945 do 10. 10. 1950, keď bol preložený do zálohy, pôsobil ako prednosta bezpečnostného oddelenia, vel. poriadkovej zložky na Povereníctve vnútra v Bratislave. Počas služby v ZNB sa zúčastnil boja proti bandám UPA.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. stupňa (1939), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 3. Stufe (1942), Za hrdinstvo II. stupňa (1942), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Za zásluhy I. stupňa (1947), poľ. „Złoty Krzyż Zasługi“ (1947), Rad SNP I. triedy (1947), Pochvalné uznanie V. stupňa od veliteľstva „Teplíce“ za boj proti UPA (1947).

Literatúra a pramene: - VÚA-VHA Praha, Zb. KvL, VA-CR Trnava, KML.

(P. Kralčák)

JAMRIŠKA, Dušan

major generálneho štábu
náčelník štábu III. taktickej skupiny
1. čs. armády na Slovensku

* 21. 9. 1903 Mošovce, okr. Turč. Sv. Martin
† 10. 10. 1979 Sučany, okr. Martin

Absolvent reálneho gymnázia v Banskej Bystrici (1916 – 1920) a Vyššej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach (1920 – 1924), odbor strojárstvo. Vinou ťažkej sociálnej situácie rodiny sa už v priebehu štúdia na priemyslovke rozhodol vstúpiť do armády. Odvedený bol v októbri 1924, následne absolvoval VA v Hraniciach (1924 – 1926) a Aplikačnú školu del. v Olomouci (1926). V rámci čs. brannej moci zastával rad nižších štábných funkcií.

V marci 1939 bol prijatý do slov. arm. a vo vojne s Maďarskom bol vel. delostrelectva 17. pd v Prešove. V priebehu roka 1939 postupne vykonával rutinnú posádkovú službu. 15. 2. 1940 prijatý na VVŠ v Bratislave na oddelenie gšt. a mesiac nato povýšený na mjr. Po útoku na ZSSR bol ustanovený za NŠ 2. DO v Prešove a neskôr pôsobil ako ZV delostrelectva ZD v Drohobyci (13. 7. – 12. 8. 1941), kde sa podieľal na strážení žel. a cestných komunikácií a dôležitých objektov. Po ukončení VVŠ v polovici februára 1942 odišiel späť k ZD (12. 3. – 23. 10. 1942), tentoraz ako prednosta osobného a od 10. 6. materiálneho odd. Usiloval sa podporovať domáce obyvateľstvo a vyháňať sa perzekúciám. 1. 1. 1943 bol prijatý do skupiny dôst. gšt. a opäť určený za NŠ 2. DO v Prešove, kde súčasne riadil organizačné a mobilizačné oddelenie. V čase 4. 12. 1943 – 25. 8. 1944 slúžil v Technickej brigáde, resp. 2. td v Taliansku ako NŠ. Na starosti mal predovšetkým organizačné zabezpečenie opevňovacích prác, pričom pod rôznymi zámenkami hatil a sabotoval prácu slov. vojakov pri výstavbe tylových postavení pre ustupujúcu nem. armádu. O vypuknutí Povstania sa dozvedel až po návrate domov, pričom sa dobrovoľne prihlásil do povstaleckej armády. Velenie povstaleckej arm. ho 6. 9. 1944 poverilo velením posádky v Dolnom Kubíne. Po zhromaždení všetkých dostupných síl na oravskom smere výrazne prispel k zvýšeniu ich bojovej morálky. 8. 9. 1944 v priestore Krivá – Podbiel razantným a energickým protiútokom zahnal nem. jednotky. Obranné postavenie sa mu darilo držať až do 13. 9. 1944, keď bol zároveň oficiálne určený za vel. samostatnej voj. skupiny "Orava". Vyznamenal sa i v ďalších bojoch, o Brestovú, Dolný Kubín, najmä však o Studenú dolinu a priestor Párnica – Lučivná – Zázrivá, kde ako vel. obranného úseku, úspešne odolával nem. útokom takmer 3 týždne. So zvyškami sk. prešiel začiatkom októbra 1944 do Ľupčianskej doliny, kde sa pripojil k VI. TS. 10. 10. 1944 bol určený za pobočníka vel. III. TS, pričom od 14. 10. viedol samotný štáb skupiny. Patril k spoluorganizátorom obrany na západnom, juhozápadnom, juhovýchodnom a južnom úseku povstaleckého frontu, predovšetkým na prístupoch k Zvolenu od Krupiny, Žarnovice, Lučenca a Banskej Štiavnice. Skupina však musela za namáhavých bojov neustále ustupovať a vo fáze prechodu na boj v horách osobne pripravoval harmonogram presunov a rozmiestnenia jednotiek. Po prechode Povstania do hôr zodpovedal za štáb prakticky až do 30. 11. 1944. Do apríla 1945 sa potom ukrýval v Mošovciach a Turč. Tepliciach. V Turč. Sv. Martine sa 11. 4. 1945 hlásil na vel.. 4. čs. samostatnej brigády v ZSSR, týždeň nato bol ustanovený za NŠ 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády. Po vojne zastával rad vyšších vel. a štábnych funkcií, keď postupne pôsobil ako NŠ 2. pd v Banskej Bystrici a VII. arm. zboru v Trenčíne. Krátko slúžil na pražskej VŠV ako profesor, kým nebol v januári 1947 ustanovený za prednostu kabinetu úradu štátneho tajomníka MNO v Prahe. Z ďalších významnejších funkcií zastával post NŠ IV. arm. zboru v Brne a vel 7. pd v Opave. V rámci svojej voj. kariéry dosiahol hodnosť plk. gšt. (povýšený 20. februára 1947). Ako politicky nespoľahlivý bol postupne preradený na funkcie nezodpovedajúce jeho kvalifikácii a skúsenostiam, až bol v septembri 1951 daný do výslužby. V občianskom živote potom pracoval v Martine ako fakturant Stredoslovenských stavieb (1951 – 1954), neskôr ako strojársky referent montážnej skupiny v teplárňach a robotník ZŤS (1954 – 1965). Od roku 1966 bol na dôchodku.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1941), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy III. a II. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1947), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1947), sov. Za pobeđu nad Germanijev v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941-1945 gg. (1947).

Literatúra a pramene: HRONSKÝ, M.: Boje povstaleckej armády na Ostrom. In: Sborník Múzea SNP, roč. I., 1966, s. 203–312; GAJDOŠ, M.: Mošovce v rokoch 1918–1945. In: Mošovce. Banská Bystrica 1971; BO-SÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979; ŠIMUNIČ, P.: Miesto a úloha VI. taktickej skupiny v obrane povstaleckého územia. In: Historický časopis 4/1983, roč. 31, s. 571–597; ESNP, s. 200; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v SNP. Bratislava 1984; SBS 2, s. 515; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994; VANĚK, O.: Prechod jednotiek 1. československej armády na Slovensku na partizánsky spôsob boja. In: Vojenské aspekty Slovenského národného povstania. Zborník príspevkov a materiálov z medzinárodnej vedeckej konferencie, Žilina 1994, s. 171–179; ŠTEFANSKÝ, V.: Slovenskí vojaci v Taliansku 1943–1945. Bratislava 2000. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml; VHA Trnava, spomienky D. Jamríšku – ŠZ X-283, 368–370; AMV ČR Praha – 107-46-4/100-104, 302-29-3/43 a 90, 302-83-10/5; AM SNP Banská Bystrica – spomienka D. Jamríšku.

(A. Maskalík)

JANČEK, Kornel

major letectva
veliteľ Leteckého parku Vzdušných
zbraní slovenskej armády

* 16. 9. 1903 Ružomberok
† ??

Civilné vzdelanie získal absolvovaním 4-ročnej obchodnej školy s maturitou v Dolnom Kubíne (1920 – 1924). Príslušník čs. brannej moci od 1. 10. 1924, keď ho po vykonaní hl. odvodu (24. 3. 1924), prezentovali v rámci p. pl. 3 v Hraniciach. Týmto dňom ho odoslali ako voj. akademika k VA v Hraniciach, ktorú absolvoval 15. 8. 1926 ako por. pech. Od 1. 10. 1926 – 15. 7. 1937 absolvoval aplikačný kurz pre dôst. pech. pri Učilišti pre pešie vojsko v Miloviciach. Až 3. 3. 1930 vykonával funkciu vel. čaty v rámci p. pl. 3 v Kroměříži. V tento deň ho zaradili ako frekventanta do kurzu let. pozorovateľov pech. vo VLU v Prostějove. Po ukončení kurzu 31. 5. 1930 pokračoval v službe v rámci materského p. pl. Od 10. 6. 1930 – 9. 6. 1931 J. trvalo prideliili k let. pl. 3 Gen. letca M. R. Štefánika a včlenili k letke 10. 1. 4. 1931, J. počas výkonu služby v rámci let. pl. 3 povýšili na npor. pech. Od 10. 8. 1931 – 30. 9. 1931 ďalej pokračoval v činnnej službe v rámci p. pl. 3. Od 1. 10. 1931 – 30. 6. 1932 absolvoval XVIII. pozorovateľskú školu vo VLU v Prostějove. Po jej absolvovaní ho opätovne odoslali k let. pl. 3 a 7. 7. 1932 ho včlenili k letke 9. 1. 7. 1932 J. menovali za pozorovateľa letca. Od 30. 9. 1932 J. menovali za nižšieho dôst. letky 9 v Piešťanoch. Od 1. 5. 1933 – 14. 10. 1933 vykonával funkciu nižšieho dôst. letky 13 v Košiciach. 30. 6. 1933 J. preložili do sk. dôst. let. 15. 10. 1933 J. už ako poľného pozorovateľa letca (1.10.1935) premiestnili k let. pl. 6. Od 29. 1. 1934 – 14. 3. 1934 zastupujúci vel. skladovej a dopravnej čaty. Od 15. 3. 1934 J. premiestnili k technickej letke a ustanovili za vel. skladovej a dopravnej čaty. 30. 9. 1934 J. premiestnili k ZLS I. Od 1. 10. 1934 – 1. 2. 1935 J. prideliili k ZLS I. na zapracovanie sa do agendy pobočníka vel. Od 2. 2. 1935 – 31. 3. 1935 J. absolvoval mechanický kurz pre dôst. let. v rámci ZLS II. v Olomouci. Potom J. zaradili do 4-mesačného pilot. výcviku vo VLU v Prostějove. 1. 8. 1935 J. menovali za pilota-letca. 15. 9. 1935 ho premiestnili k let. pl. 6 a včlenili k letke 72. O mesiac neskôr ho ustanovili za pobočníka vel. I. perute let. pl. 6. Od 17. 6. 1936 – 7. 7. 1936 J.

absolvoval kurz lietania v noci pre pozorovateľov. 1. 8. 1936 ho určili k letcom ustanoveným na lietanie v noci a 1. 9. 1936 k poľným pilotom letcom. 1. 10. 1936 J. povýšili na kpt. let. Službu v rámci let. pl. 6 skončil 30. 9. 1937, keď ho premiestnili k MNO, kde zotrval do 31. 12. 1938. Týmto dňom ho premiestnili k let. pl. 6 a včlenili k letke 75. 5. 1. 1939 J. ustanovili za dočasného vel. letky 76. 19. 3. 1939, J. vzhľadom na rozpad Č-SR ako dôst. slov. národnosti odoslali na Slovensko.

Po vzniku Slov. štátu ho včlenili do slov. armády ako príslušníka let. pl. gen. letca M. R. Štefánika. 19. 5. 1939, J. premiestnili k MNO – VVZ. 1. 8. 1940 J. povýšili na mjr. let. 30. 4. 1941 J. premiestnili z VÚ a VVZ k let. p. s určením za vel. I. perute v Spišskej Novej Vsi. 1. 5. 1941 J. ustanovili za vel. I. pozorovacej perute. 30. 6. 1941 J. odoslali do poľa k velit. Lipa. 16. 8. 1941 ho ustanovili za prednostu I. odd. letectva velit. Lipa, ktorú vykonával popri pôvodnom funkčnom zaradení. 28. 10. 1941 sa vrátil z poľa. 1. 2. 1942 J. trvale prideliť k Poverenstvu pre prípravu prac. služby pri Predsedníctve vlády SR. Funkciu vel. I. perute odovzdal mjr. let. → M. Guljaničovi. 15. 5. 1942 zrušili jeho trvalé pridelenie k Poverenstvu pre prípravu prac. služby pri Predsedníctve vlády SR. Týmto dňom ho trvalo prideliť k velit. CPO v Bratislave. 15. 9. 1942 J. opätovne zaradili do výcvikovej sk. a dovolili vykonávať výkonnú let. službu. 1. 10. 1942 zrušili jeho pridelenie k velit. CPO. Týmto dňom ho prideliť k let. pl., kde vykonával funkciu referenta let. rôt. Zároveň ho ustanovili za učiteľa lietania v nočnom stíhacom kurze a súčasne ZV kurzu. 1. 4. 1943 J. ustanovili za vel. Štefánikových kasární a predsedu správy budov. Od 1. 6. 1943 – 15. 11. 1943 vel. tech. perute let. pl. v Piešťanoch. Od 15. 11. 1943 J. premiestnili z let. pl. k LP, kde vo funkcii vel. nahradil mjr. let. → P. Dargova. Funkciu vykonával až do 28. 8. 1944. Do SNP sa nezapojil a zostal naďalej slúžiť v slov. armáde.

17. 4. 1945 J. povolali do činnnej služby v čs. brannej moci. 18. 7. 1945 J. prezentovali v čs. armáde. Týmto dňom ho ponechali pri let. peruti 12. Od 15. 10. 1945 – 11. 11. 1945 vel. výcvikovej perute I. Od 12. 11. 1945 – 31. 1. 1946 vel. výcvikového strediska. Od 1. 2. 1946 J. ustanovili za vel. letiska Košice. 30. 11. 1946 J. premiestnili z LNP 4 k LZ 8. Vo februári 1947 prevzal šifrovú službu na letisku Košice. Od 14. 4. 1947 J. povolali do kurzu let. zabezpečovacej služby pre velit. LZ v Chrudimí. Od 31. 5. 1947 – 10. 6. 1947 J. prideliť k velit. LO 4. Potom ponechaný v pôvodnom zaradení v rámci LZ 8. 24. 7. 1947 J. v rámci cvičnej letky precvičili v lietaní. 31. 7. 1947 J. premiestnili z LZ 8 k LZ 12 III. let. okruhu. Od deň neskôr J. ustanovili za let. inšpektora BV pri vel. III. let. okruhu v Bratislave. 24. 2. 1948 J. udelili dovolenku s čakaním. 30. 4. 1948 J. zbavili voj. činnnej služby a dňom 1. 5. 1948 ho dali opäť na dovolenku s čakaním. 1. 5. 1949, keď J. v hodnosti kpt. let. preložili do výslužby. 5. 4. 1950 J. odsúdili za prečin proti disciplíne a poriadku v súbehu s prečinom nedbalého uchovávanía št. tajomstva na 5 mesiacov väzenia. O 2 dni neskôr mu odobrali hodnosť kpt. let. v. v. 1. 5. 1965 J. opätovne povýšili na mjr. v. v.

Po prepustení do výslužby pracoval v robotníckych povolaniach.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1940), Za hrdinstvo (1940), nem. Das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 3. Stufe mit Schwerter (1941) a iné.

Literatúra a pramene: RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939-1944. 1. zv., Bratislava 1999; ŠUMICHRAS, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zv., Bratislava 2000. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a dené rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

JANČIGA, Ján

nadporučík spojenia
spojovací referent spojovacej správy
MNO v Bratislave

* 26. 12. 1913 Ťapešovo,
okr. Námestovo
† 10. 9. 1997 B. Bystrica

Po absolvovaní Učiteľského ústavu v Modre v r. 1929 – 1933 vykonal v r. 1935 – 1937 voj. prezenčnú službu v p. pl. 17 v Trenčíne a v p. pl. 26 v Banskej Bystrici. Počas výkonu prezenčnej služby absolvoval v r. 1935 – 1936 ŠDPZ a kurz pre vel. spoj. čiat. 1. 2. 1937 bol povýšený do hodnosti ppor. pech. Po skončení prezenčnej služby učil v r. 1937 – 1939 na Štátnej ľudovej škole v Oščadnici-Rovnom, okr. Čadca a bol správcom Štátnej ľudovej školy v Snežnici, okr. Kysucké Nové Mesto. Od 28. 8. 1939 do 6. 11. 1939 sa zúčastnil s p. pl. 3 bojov proti Poľsku ako vel. spoj. roty. 17. 11. 1939 bol prijatý v hodnosti por. pech. za dôst. pech. z povolania v p. pl. 7 v Žiline. 29. 2. 1940 bol premiestnený k OVZ Piešťany, od 10. 5. 1940 k náhradnej sprav. rote ako šifrový dôst. Od 15. 6. 1940 absolvoval 3-mesačnú stáž v Nemecku, 1. 8. 1940 bol povýšený do hodnosti npor. pech. 19. 9. 1940 sa stal vel. náhradnej sprav. roty a 11. 11. 1940 telefónnej roty. Od 1. 1. 1941 bol preložený do skupiny dôst. spoj. vojska v hodnosti npor. spoj. Od 1. 3. 1941 bol spolu s OVZ premiestnený do posádky Žilina, od 15. 9. 1942 na VVZ do Trenčína na funkciu referenta. Od 1. 7. 1943 sa zúčastnil ťaženia proti ZSSR ako navigačný dôst. letky 41, po návrate z poľa sa 13. 11. 1943 vrátil k VVZ do Trenčína ako spoj. referent. Od 15. 9. 1944 do 31. 3. 1945 bol zaradený na funkciu spoj. referenta spoj. správy MNO v Bratislave, potom ušiel zo Slovenskej armády a zdržoval sa u rodiny v Trenčíne. 1. 5. 1945 sa prihlásil do čs. armády v Turč. Sv. Martine, od 2. 5. 1945 do 25. 6. 1947 bol odvlčený do zajatia v ZSSR. 5. 5. 1947 ho na základe rozhodnutia Prijímačej komisie MNO pre dôst. a rotmajstrov slovenskej národnosti povolali do činnnej služby. 5. 8. 1947 bol v hodnosti npor. let. ustanovený do funkcie vel. spoj. letky 4 v Spišskej Novej Vsi, od 22. 5. 1948 vo Zvolene. Od 15. 4. 1949 bol dočasným vel. leteckého spoj. pl. 3 vo Zvolene. Od 25. 7. 1949 velil 1. peruti let. spoj. pluku 3, 1. 10. 1949 bol povýšený na kpt. let., od 1. 12. 1950 bol ZV 4. výcvikového práporu 1. let. spoj. pluku. Od 1. 4. 1951 pôsobil ako referent pre výcvik 4. výcvikového pr, od 22. 12. 1952 do 15. 5. 1953 bol zást. náč. pre výcvik a boj. prípravu v Škole mladších spoj. špecialistov letectva vo Zvolene, potom náč. spojenia. V r. 1953 – 1954 absolvoval Šturmanské a spojovacie učilište v Chrudimí, 18. 6. 1954 ho povýšili na mjr. Od 1. 8. 1954 bol ZV pre veci technické v 4. sklade let. tylu Zvolen, od 12. 4. 1955 bol jeho náč. Od 5. 12. 1955 vykonával funkciu náč. odd. letecko-technického zásobovania skladu 3. ltd, od 6. 2. 1956 bol pomocníkom náč. spoj. pre rádio 32. bitevného let. pluku. 30. 11. 1957 bol prepustený do zál. a pracoval ako technický a prevádzkový úradník.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939), Za službu vlasti (1955), Za zásluhy o obranu vlasti (1957).

Literatúra a pramene: VHA Praha, KvL, VA-CR Trnava, Osobný spis.

(P. Krajčírovič)

JANEČEK, Eugen

plukovník konceptnej správy
prednosta kultúrneho a propagačného
oddelenia MNO

* 27. 8. 1898 Divina, okr. Žilina
† ??

V r. 1908 – 1916 absolvoval vyššiu reálku v Žiline s maturitou s vyučovacím jazykom maď. Dňa 29. 5. 1916 nastúpil službu k p. pl. 71 a následne v auguste nastúpil do ŠDZP v Debrecíne a po skončení slúžil od novembra 1916 do januára 1917 u náhradnej rotý v Kragujevci. V priebehu tejto služby v r. 1917 dosiahol hodnosť čat. šikovateľa a následne na francúzskom fronte bol od 8. 10. 1917 do 2. 11. 1918 zajatý. Po návrate do vlasti bol 3. 11. 1918 zaradený do čs. strel. pluku 24 v Prahe, ako strelec a 1. 2. 1919 zaradený na funkciu pisár u vel. pl. 24. V rokoch 1919 až 1939 vykonával voj. službu v rôznych voj. posádkach a prešiel radom funkcií (Milovice, Trenčín, Piešťany, Banská Bystrica) V marci 1939 bol prijatý do činnnej služby arm. Slovenského štátu v hodnosti stot. pech. a 1. 5. 1939 bol povýšený do hodnosti mjr. pech. V auguste 1939 premiestnený na MNO, od októbra bol ustanovený na funkciu inšpektora slov. brannej moci pre otázky finančné a 1. 7. 1940 bol povýšený do hodnosti pplk. pech. V júni 1941 bol ustanovený na funkciu prednostu kult. a propagačného odd. MNO, od októbra 1942 zastával funkciu prednostu Voj. vedeckého ústavu a koncom apríla 1943 preložený do sk. dôstojníkov konc. správy. V januári 1944 bol ustanovený do funkcie oblast. dôst. na VDO 1 dočasne na 3 mesiace, zároveň 1. 1. 1944 bol povýšený do hodnosti plk. konc. a 31. 1. 1945 bol preložený do výslužby a odovzdaný do evidencie DOV Bratislava s dočasným bydliskom v Bratislave. Dňa 17. 7. 1945 bol povolaný do činnnej služby v hodnosti plk. konc., dňom 31. 7. 1948 prijatý ako dôst. čs. brannej moci z povolania a daný na dovolenku s čakaním pre velit. VO 4 Bratislava. Dňom 1. 2. 1949 bol preložený do výslužby a zaradený do evidencie DOV Bratislava.

Vyznamenania: Za zásluhy (28.11.1940), Kríž svetovej vojny VI. st. (21.6. 1941), rumun. Ordinul Coroana României cu spade in Gradul de Comandor Ofiter cu panglica de Virtute Militară (7.5.1943), Vojenný víťazný kríž III.tr. (13.3.1944).

Literatúra a pramene: VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(I. Purdek)

JELENÍK, Peter

kapitán pechoty
od 11. 10. 1944 veliteľ 25. pešieho práporu Hron III. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 3. 7. 1911 Rudno nad Hronom, okr. Nová Baňa
† 13. 10. 1982 Nová Baňa

Ľudovú školu navštevoval vo svojom rodisku, meštianku v Novej Bani. Po jej absolvovaní študoval v Učiteľskom ústave v Leviciach, ktorý ukončil v roku 1931. V rokoch 1931 – 1934 a 1936 – 1939 učil v ľudovej škole v Tekovskej Breznici. (Medzitým 16. 7. 1934 – 16. 7. 1936 vykonával voj. prezenčnú službu v p. pl. 26. 1. 2. 1935 bol

povýšený na slob. asp., 6. 4. 1935 na des. asp., 30. 9. 1935 na čat. asp. Po preložení do I. zálohy 16. 7. 1936 bol menovaný na ppor. pech. v zál. V júni 1937 vykonal cvičenie v zbrani v kurze brannej výchovy a vzápätí týždenné cvičenie v zbrani. 24. 9. 1938 počas mobilizácie sa prezentoval v činnnej službe. Po demobilizácii, 10. 12. 1938, bol prepustený z voj. činnnej služby.)

1. 4. 1939 ho aktivovali a 30. 5. 1939 preložili do skupiny dôst. pech. z povolania a premiestnili do sam. práporu p.pl. 6 do Dolného Kubína a povýšili do hodnosti por. pech. 13. 11. 1939 sa prezentoval na mimoriadnom cvičení v zbrani v aplikačnom kurze pre dôst. v zálohe. 30. 11. 1939 bol včlenený do 2. rotý horského p.pl. 6 a ustanovený za vel. 2. rotý. 31. 3. 1940 bol premiestnený do p.pl. 4 do Bratislavy, včlenený do 7. rotý a súčasne ustanovený za jej vel. 1. 8. 1940 bol povýšený na npor. pech. 1. 10. 1940 p. pl. 4 sa prečísloval na p. pl. 1 a on bol ustanovený za vel. 3. rotý p. pl. 1. 29. 6. 1941 odišiel do poľa. 28. 3. 1942 bol ustanovený za vel. 3. rotý v RD a 26. 4. 1942 za vel. 3. rotý mot. p. pl. 20 v RD. 2. 9. 1942 bol odoslaný na nemocničné liečenie, potom s krátkymi prestávkami až do začiatku marca 1943 na zdravotnej dovolenke alebo na kúpeľnom liečení. Medzitým, 1. 2. 1943, bol povýšený do hodnosti stot. pech. 2. 3. 1943 ho ustanovili za vel. 1. (čestnej) rotý strážneho práporu a pobočníka vel. strážneho práporu v Bratislave.

Po odzbrojení bratislavskej posádky 1. 9. 1944 ušiel z Bratislavy. Na povstalecké územie prišiel 6. 9. 1944. Počas SNP sa aktívne zúčastnil bojov, od 10. 9. 1944 do 17. 9. 1944 bol vel. štábnej rotý v III. TS, od 11. 10. 1944 až do 28. 10. 1944 bol vel. 25. p. práporu Hron v III. TS. So svojím práporom sa od 13. 10. 1944 včlenil do podskupiny mjr. → A. Kordu a mal prehradiť smer Hronská Breznica – Zvolen a Hronská Breznica – Budča – Kováčová v priestore Budča a Kováčová. V druhej polovici októbra 1944 sa podieľal na prehradení smeru Krupina – Zvolen. 19. 10. 1944, keď boj. sk. SS Schill bola už len 12 km od Zvolena, vel. III. TS, plk. → P. Kuna, nariadil útok podskupiny Kordu spolu s part. jednotkami. Prápor J. sa 20.–21. 10. 1944 podieľal na koncentrovanom povstaleckom útoku za podpory del. na postavenia II. práporu boj. sk. SS Schill severne od Babinej. V prudkých bojoch, v ktorých z nem. strany do pozemných operácií zasiahlo aj letectvo niekoľkými strojmi ME–109 a Ju–87, sa podarilo odvrátiť stratu Dobrej Nivy a stabilizovať obrannú líniu na čiare Dobrá Niva – Sása – Pliešovce. Ďalšie časti boj. sk. SS Schill obsadili Senohrad, vých. od Krupiny. Po 24. 10. 1944 bol prápor J. spolu s ďalšími práporami III. TS nasadený na bezprostrednú obranu Zvolena. Vzhľadom na postup 18. div. SS „Horst Wessel“, z východu a juhovýchodu, boli pozície povstalcov neudržateľné a po nástupe boj. sk. Schill na Dobrú Nivu 26. 10. 1944 padol Zvolen, na druhý deň Banská Bystrica. 4. 11. 1944 bol J. Nemcami zajatý a odvečený do zajatia do Kaisersteinbruchu, potom do Altenburgu. 15. 4. 1945 bol vyslobodený amer. armádou, 5. 6. 1945 sa vrátil do vlasti a hneď sa hlásil do čs. armády. 8. 6. 1945 ako kpt. pech. prijatý prijímacou komisiou SNR do čs. armády a 8. 7. 1945 pridelený do Ppl. 7 a ustanovený za vel. III., 28. 9. 1945 II., 31. 12. 1945 opäť III. práporu. 15. 4. 1945 premiestnený z 13. do 11. rotý. 7. 5. 1946 odoslaný do ZPÚ Humenné a 18. 9. 1946 ustanovený za vel. pomocnej, 3. 12. 1946 tech. rotý. 15. 2. 1947 ho premiestnili do p. pr 42, kde bol zaradený do velit. rotý a 7. 5. 1947 ustanovený za vel. 2. a 31. 10. 1947 za dočasného vel. 4. rotý. 1. 5. 1948 mu udelili dovolenku s čakaním a 1. 11. 1948 ho preložili do výslužby. 11. 1. 1950 odňali mu voj. hodnosť kpt. v zál.

Vyznamenania: Pamätná medaila (2. 1. 1940), Pamätná medaila so stuhou (14. 3. 1941), Za hrdinstvo III. st. (23. 7. 1942), Za hrdinstvo II. st. (9. 1. 1943), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (31. 3. 1943), Vojenný víťazný kríž V. tr. (14. 3. 1944).

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania.

In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania I. Banská Bystrica 1966, s. 7-202; ESNP, s. 210; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 565. – VA-CR Trnava, KvL 170 D-1.

(F. Cséfalvay)

JEREMENKO, Andrej Ivanovič

generál armády
veliteľ 4. ukrajinského frontu Červenej armády

* 14. 10. 1892 Markovka, Rusko

† 19. 11. 1970 Moskva, ZSSR

Od r. 1913 vojak rus. arm., v rámci ktorej sa v r. 1914 – 1917 zúčastnil 1. svetovej vojny. V ČA od r. 1918. Účastník Občianskej vojny. Do začiatku Veľkej vlasteneckej vojny, pôsobil vo funkciách ZV pre veci politické a vel. funkciách na rôznych stupňoch velenia. Počas služby v ČA si zvyšoval voj. vzdelanie, ktoré završil štúdiom na VA M. V. Frunzeho (r. 1935). Veľkú vlasteneckú vojnu začal ako vel., resp. ZV Západného frontu, kde riadil činnosť vojsk v bojoch o Smolensk. Od augusta do októbra 1941 vel. Brjanského frontu. Počas ťažkých bojov o prístupy k Moskve zranený. Po vyliečení, od decembra 1941, vel. 4. údernej arm. Severozápadného frontu. Od februára do augusta 1942 v nemocnici, potom vel. Juhozápadného frontu (od 30. 8. Stalingradský front). Od januára 1943 veliteľ Južného frontu. Od apríla 1943 veliteľ Kalinského frontu (od októbra 1943 1. Pobaltský front). Od novembra 1943 do februára 1944 v zál. HŠ VVČA. Od februára 1944 vel. samostatnej Prímorskej arm., ktorá s vojskami 4. UF oslobodila Krym. Od apríla 1944 vel. 2. Pobaltského frontu. Od marca 1945 vel. 4. UF v Moravsko-Ostravskej a Pražskej operácii pri oslobodzovaní Československa.

Po skončení 2. svetovej vojny pokračoval vo voj. službe, kde zastával rôzne vel. funkcie: vel. vojsk Priekarpatského, Západosibírskeho a Severokaukazského voj. okruhu. Od r. 1955 maršal ZSSR. Od r. 1958 v Sk. gen. inšpektorov MO ZSSR.

Vyznamenania: sov. Geroj Sov. sojuza (29. 7. 1944), 5 x sov. Orden Lenina (?), sov. Orden Oktjabrskej Revolúcie (?), 4x sov. Orden Krasnogo Znamení (?), 3 x sov. Orden Suvorova 1. stupeni (?), sov. Orden Kutuzova 1. stupeni (?), čs. Hrdina ČSSR (1970) a i.

Literatúra a pramene: SVE 3, s. 313; Kol.: Vojennyj Enciklopedičeskij Slovar. Moskva 1983, s. 253; Kol.: Velikaja Otečestvennaja. Komandarmy. Vojennyj biografičeskij slovar. Moskva 2005, s. 69-70.

(P. Šumichrast)

JOBÁK, Ivan

kapitán pechoty
veliteľ práporu povstaleckej 1. čs. armády

* 27. 2. 1911 Holubinné, okr. Svaljava (Ukrajina)

† 19. 4. 1974 Prievidza

Po ukončení ľudovej školy v Holubinnom a meštianskej školy v Svaljave, v roku 1930 absolvoval Obchodnú akadémiu v Muka-

čeve. V rokoch 1930 – 1936 bol pomocným učiteľom v ľudovej škole a na školskom inšpektoráte v Tačove. 1. 10. 1936 bol povolaný vykonávať voj. prezenčnú službu v ŠDPZ v Mukačeve ako voj. ašp., 1. 2. 1937 bol povýšený do hodnosti slob. ašp. a 1. 8. 1937 na des. ašp. 30. 9. 1937 premiestnený do VA Hranice nad Moravou, ktorú absolvoval 14. 8. 1938 a bol vyradený ako por. pech. z povolania. Slúžil v p. pl. 29 v Jindřichovom Hradci ako vel. čaty, počas mobilizácie ako vel. roty.

Po vzniku Slov. štátu prišiel na Slovensko a 18. 3. 1939 bol vzatý do kmeňového počtu p. pl. 20 (neskôr prečíslovaný na p. pl. 18), kde do 30. 9. 1940 slúžil v 3., 2., 6., pomocnej a 5. rote, pri 2. a 6. rote zastával funkciu dočasného vel. Medzitým 1. 8. 1940 povýšený do hodnosti npor. pech. 1. 10. 1940 ho premiestnili do p. pl. 6 (Michalovce) a včlenili do 7. roty do Trebišova, s ktorou 26. 6. 1941 odišiel do poľa. 29. 3. 1942 ochorel, 20. 4. 1942 sa vrátil z poľa a prideliť ho Posádkovému velit. Prešov. 1. 2. 1943 bol povýšený na stot. pech. 31. 8. 1943 – 8. 10. 1943 absolvoval plynový kurz, 8. 10. 1943 bol ustanovený za vel. práporu a posádky Bardejov. 3. 5. 1944 odišiel na východné Slovensko, kde vo vznikajúcej Východoslovenskej armáde 12. 5. 1944 bol ustanovený za vel. I/6 práporu v Medzilaborciach. 27. 8. 1944 v rámci protipartizánskych opatrení spolu s práporom ho presunuli do Vrútok na ochranu žel. trate. Po príchode ho spolupracovníci VÚ získali pre pripravené povstanie.

Prápor J. bol od začiatku SNP súčasťou skupiny pplk. → E. Perka, od 10. 9. 1944 V. TS a od 5. 9. 1944 mal zabezpečovať obranu Turca zo smeru od Kľačian. Úlohou práporu bolo vybudovať obranu v Kľačianskej tiesňave a zabrániť preniknutiu boj. sk. Schäfer na severné Považie a do dolného Turca z liptovského a oravského smeru. Pr J. bol posilnený dvoma ľahkými tankmi, protitankovými kanónmi a protitankovými puškami. V jeho susedstve pri Hubovej mala byť nasadená sk. stot. → D. Gondu. Prápor J. dlho neprišiel do styku s nepriateľom, ale tento čas vel. práporu nevyužil na budovanie odolnej obrany, pre ktorú mal ideálny terén a nezabezpečil ani náležitú boj. disciplínu, ani voj. organizovanosť. 12. 9. 1944 boj. sk. Schäfer prerazila obranu sk. Gonda na Hubovej a na druhý deň prevalcovala aj pr J., obsadila Kľačany a zajala časť vojakov spolu s vel. práporu. Väčšia časť pr. ustúpila do Párnice a pridala sa k oravskej skupine mjr. gšt. → D. Jamríšku. J. bol väznený v Ružomberku a Bratislave. V novembri 1944 bol prepustený na slobodu, bez povolenia MNO odišiel do okolia Bardejova, kde vyčkal príchod frontu. 16. 2. 1945 bol zaradený do čs. brannej moci, 17. 2. 1945 ako kpt. pech. bol premiestnený do 4. čs. brig., kde ako vel., neskôr ZV pr., sa zúčastnil oslobodzovacích bojov až do konca vojny.

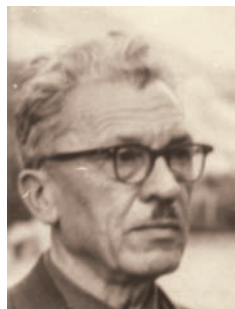
14. 5. 1945 bol povýšený na škpt. pech. 15. 9. 1945 bol odovzdaný a vzatý do kmeňového počtu voj. útvaru 2117 v Komárne, kde bol vel. pr, odkiaľ 30. 9. 1945 premiestnený k VÚ 4644, 3. 11. 1945 určený za NŠ mot. práporu 17 v Trenčíne. 6. 2. 1947 povýšený na mjr. pech. s účinnosťou od 1. 10. 1946. Od 15. 6. 1948 okruhovým inšpektorom BV pre okrsk Trenčín so sídlom v Trenčíne. Od 15. 1. 1949 až do 1. 9. 1950 postupne vel. náhradného telesa p. pr 45 Dolný Kubín, vel. pr SNB Dolný Kubín, potom NŠ p. pl. 7 Nitra, bol frekventantom kurzu vel. oddielov v Miloviciach. V rokoch 1950 – 1952 v štabných funkciách v 9. pd v Trnave, v rokoch 1952 – 1958 starším učiteľom v Spojovacom učilišti v Novom Meste nad Váhom. Medzitým 9. 1. 1954 povýšený do hodnosti pplk. 31. 10. 1958 bol preložený do zálohy. V rokoch 1958 – 1964 pôsobil v rôznych administratívnych funkciách v podnikoch, zaříadeniach a OVS v Prievidzi, od augusta 1964 vedúci učňovského strediska pri PR ZDROJ Prievidza, po októbri 1969 na plnom invalidnom dôchodku.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom Javorina (23. 11. 1939), Pochvalné uznanie veliteľa RD (22. 10. 1941), Za hrdinstvo II. st. (13. 6. 1942),

Pamätný odznak I. st. (25. 1. 1943), Za pobeđu nad Germanijou (1946), Za zásluhy o obranu vlasti (1955).

Literatúra a pramene: BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, s. 84–85; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, s. 147; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 565; ES 2, s. 523 (heslo: Jobákov prapor); SBS 2, s. 564. – VA-CR Trnava, Kml, KoS.

(F. Cséfalvay)

JÚNY, Andrej Martin

podplukovník žandárstva
veliteľ obranného úseku Jaseň 1. čs.
armády na Slovensku

* 11. 11. 1903 Levoča
† 25. 5. 1971 Levoča

Po absolvovaní gymnázia v Levoči nastúpil v r. 1923 na voj. prezenčnú službu. Po absolvovaní VA v Hraniciach v r. 1925 bol povýšený do hodnosti por. del. Potom bol premiestnený do del. pl. 9 do Žiliny, kde sa v decembri 1928 stal vel. bat. Do hodnosti npor. del. bol povýšený 23. 10. 1929. Medzitým absolvoval aplikačnú delostreleckú školu v Olomouci a ekvitačnú školu pre dôst. del. v Bratislave. V r. 1931 bol od voj. služby oslobodený po dobu činnosti služby v četníctve a r. 1932 bol definitívne prevzatý MV. V r. 1934 bol menovaný do hodnosti kpt. čet. a 1937 do hodnosti škpt. čet.

Po vzniku Slovenského štátu bol v júli 1939 povýšený na mjr. V r. 1939 – 1943 pôsobil ako vel. dopl. oddelenia, resp. žandárskeho školstva v Bratislave. Dňa 1. 10. 1943 sa stal oblastným vel. žandárstva v Banskej Bystrici. V r. 1943 bol povýšený do hodnosti pplk.

Už v r. 1939 sa zapojil do protifašistického odboja, spolupracoval s voj. odbojovou organizáciou Obrana národa, pomáhal organizovať ilegálne odchody z Protektorátu cez Slovensko do zahraničia. Počas pôsobenia v Banskej Bystrici nadviazal kontakty s pplk. gšt. → J. Golianom. V r. 1944 bol pridelený Hlavnému veliteľstvu žandárstva do Štubnianských Teplíc (Turčianske Teplice). Po vzniku SNP bol povstaleckým velením poverený odsunom voj. mat. a pohonných hmôt z priestoru Zemianske Kostolany – Oslany – Nováky. Z povstaleckých žandárov, bývalých delostrelcov, zorganizoval del. bat., ktorá vstúpila do bojov v údolí Žarnovice. Dňa 3. 9. 1944, na rozkaz vel. VOO 1 plk. pech. → P. Kunu, odovzdal bat. a začal prieskum terénu Malého Šturca a jeho prípravu na obranu. Po ústupe V. TS z Turca sa stal vel. obranného úseku „Jaseň“, ktorý mal zabrániť prieniku nem. jednotiek do boku a tyla IV. TS, ktorá bránila prístupy ku Kremnici. Prvé boje v pridelenom úseku riadil 25. 9. 1944 pri presune nem. jednotiek do Štubnianských Teplíc a Dolnej Štubne. Útok nepriateľských jednotiek proti obrannému úseku „Jaseň“ sa začal 4. 10. 1944. Pod ich tlakom jednotky pod velením J. zaujali nové obranné postavenie na vstupe do údolia Malého Šturca a udržali ho až do 27. 10. 1944. Po 28. 10. nariadil zvyšku svojich jednotiek vytvoriť menšie skupiny a ustúpiť do Nízkyh Tatier. V horách bol príslušníkom partizánskej skupiny „Branislav“.

Po skončení vojny vstúpil do ZNB a 1. 7. 1945 bol povýšený na plk. Dňa 1. 11. 1945 sa stal NŠ hl. vel. ZNB gen. A. Schwartz, 20. 3. 1946 bol ustanovený za hl. vel. ZNB v Bratislave. Začiatkom marca 1948 ho z tejto funkcie odvolali a potom pôsobil ako referent civilnej a požiarnej ochrany Povereníctva vnútra. V r. 1950 bol preradený do zálohy.

Vyznamenania: Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za zásluhy 1. st. (1945).

Literatúra a pramene: BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, reg.; ESNP, s. 211; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava. Pravda 1983, reg.; VOČSO s. 124, 125; – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml; VHA Bratislava, ŠZ X-382, ŠZ X-481 – spomienky A. M. Júnyho.

(J. Bystrický)

JURAČKA, Florián

kapitán pechoty
od 15. 9. 1944 veliteľ 21. pešieho práporu „Váh“ III. taktickej skupiny 1. čs.
armády

* 23. 3. 1913 Dojč, okr. Senica nad Myjavou
† 10. 8. 1979 Skalica, okr. Senica

Po skončení ľudovej školy v Dojči a meštianskej v Skalici v roku 1932 absolvoval Učiteľský ústav v Modre. V rokoch 1932–1936 učil v ľudovej škole v Čáčove pri Senici. Na vykonanie voj. služby nastúpil 1. 10. 1936 v ŠDPZ 10. div. v Banskej Bystrici. 28. 8. 1938 ho preložili do zálohy ako ppor. Od 15. 9. 1938 do 22. 12. 1938 bol na mimoriadnom cvičení v rámci mobilizácie. Bol zaradený do p. pl. 12 ako vel. čaty.

21. 3. 1939 bol povolaný do p. pl. 33 a 15. 6. 1939 aktivovaný slov. MNO ako por. 20. 8. 1939 premiestnený do cykl. pr. v Turč. Sv. Martine a ustanovený za vel. 3. cykl. roty. 10. 11. – 18. 12. 1939 absolvoval aplikačný kurz pre aktivovaných dôst. v Dolnom Kubíne. 1. 2. 1940 ho preložili na MNO a 15. 2. 1940 ustanovili za dočasného pobočníka min. NO. 1. 8. 1940 povýšený na npor. a 15. 6. 1941 premiestnený do p. pl. 1, ustanovený za vel. 1. roty a 20. 8. 1941 za I. plukovného pobočníka. 15. 11. 1941 odišiel do poľa ako vel. 6/21 roty k RD. 7. 11. 1942 sa vrátil na Slovensko a stal sa vel. práporu p. pl. 1 v Trnave. 15. 2. 1943 ho povýšili na stot. pechoty. 1. 1. 1944 bol premiestnený na MNO a ustanovený za pobočníka šéfa VS.

Počas vypuknutia SNP sa zdržiaval v trnavskej posádke a podieľal sa na vyhlásení Povstania a organizovanom odchode posádky na povstalecké územie. Počas presunu posádky, spolu s npor. → K. Fraňom, sa usiloval prehovoriť vel. nitrianskej posádky, mjr. → J. Šmigovského, aby sa pridal k Povstaniu, ale neúspešne. Po príchode na povstalecké územie bol prvým plukovným pobočníkom plk. → D. Kišša-Kalínu. 15. 9. 1944 bol ako kpt. pechoty ustanovený za vel. práporu „Váh“ v III. TS Gerlach. V druhej polovici septembra 1944 bol prápor začlenený do IV. TS, presunul sa do Handlovej a 18. 9. 1944 sa zúčastnil neúspešného povstaleckého protiútoku na znovuzískanie Prievidze. V októbri 1944 sa opäť v zostave III. TS zúčastnil ústupových bojov v smere Lučenec – Zvolen. 20.–28. 10. 1944 sa so svojím práporom zúčastnil bojov v priestore Podkriván – Detva – Očová – Víglaš – Zolná.

Po porážke Povstania pokračoval v boji v part. hnutí, stal sa príslušníkom a NŠ čs. part. brigády v part. zväzku *Chrušov*. Po jeho spojení s ČA, od 6. 3. 1945 bol prezentovaný v 1. čs. arm. zbore v Poprade a prijatý do čs. brannej moci a včlenený do náhradného pl. Na konci vojny ho premiestnili do VO 3 Brno a 24. 7. 1945 do VO 4 do Bratislavy.

V r. 1945 – 1948 vykonával funkcie vel. práporu, rok študoval na VŠV v Prahe a po 12-mesačnej dovolenke ho 1. 3. 1948 preložili do zálohy ako mjr. pechoty v zál.

Vyznamenania: medaila Javorina (1939), Za zásluhy II. st. (?), Za hrdinstvo III. a II. st. (?), Pamätná medaila (1944), Rad SNP I. tr. (?), Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?), Československá medaila Za zásluhy I. st. (?)

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania I. Banská Bystrica 1966, s. 7-202; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990. reg. – ESNP, s. 583 (heslo Váh); VOČSO, s. 125.

(F. Cséfalvay)

JURÁK, František

major spojovacieho vojska
veliteľ spojovacieho práporu 11 v roku 1941

* 13. 1. 1910 Viedeň, Rakúsko
†??

V roku 1926 J. zmaturoval na obchodnej akadémii v Trenčíne. 31. 1. 1927 prezentovaný na činnú službu v p. pl. 17 v Trenčíne. 16. 9. 1927 prijatý do VA v Hraniciach ako frekventant. Po úspešnom absolvovaní VA 13. 7. 1929 bola J. udelená hodnosť por. pech. Zároveň ešte v tomto mesiaci J. podpísal záväzok na šesť rokov ďalšej činnnej služby v čs. brannej moci. V nasledujúcich rokoch pôsobil vo funkcii vel. čaty a roty pri rôznych útvaroch pech. 1. 10. 1933 povýšený na npor. pech. V roku 1937 absolvoval trojmesačný kurz spoj. dôst. v Turnove a okrem toho predtým aj ďalšie kurzy. 1. 4. 1938 povýšený na kpt. pech. V čase brannej pohotovosti štátu v roku 1938 bol od 20. 9. pridelený k rumun. misii pri Hl. velit. operujúcich arm. 15. 11. 1938 preložený do zálohy. Po vzniku Slov. štátu bol J. 15. 6. 1939 reaktivovaný a v hodnosti stot. pech zaradený k p. pl. 4. Od 26. 8. 1939 do 31. 9. 1939 – v období mobilizácie a účasti slov. armády na nacistickej agresii proti Poľsku – zastával funkciu vel. pr. I/44. 15. 11. 1939 ustanovený za vel. pr. II/9. Od 1. 4. 1940 menovaný za veliteľa náhr. pr. pešieho pl. 9. 20. 5. 1940 povýšený na mjr. pech.. 1. 7. 1940 na mjr. spoj. 30. 9. 1940 preložený do stavovskej skupiny spoj. vojska a premiestnený k spoj. pr. 11. Po vypuknutí vojny so ZSSR bol prevelený na front ako veliteľ tohto pr., ktorému velil do 20. 9. 1941. Na fronte neskôr zastával funkciu spoj. dôst. Od 12. 1. 1942 do 1. 6. 1942 pôsobil vo funkcii vel. spoj. vojska ZD, keď ju odovzdal → Š. Závodnému. Po návrate z frontu v júni 1942 opäť pridelený k spoj. pr. 11. Neskôr bol J. prevelený k spoj. pr. 2 v Prešove. K 30. 11. 1942 bol J. pozbavený služby v tomto útve v súvislosti so súdnym vyšetrovaním voči jeho osobe, ktoré prebiehalo pri Voj. súde v Bratislave. 2. 4. 1943 preložený do výslužby. 17. 5. 1944 bola J. odňatá hodnosť mjr. spoj. Zároveň preložený do počtu mužstva kategórie voj. penzistov. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: - VHA Bratislava, KvL – František Jurák, VHA Bratislava, fond MNO dôverné, č. šk. 24, – VHA Bratislava, fond MNO dôverné, č. šk. 207, – VHA Bratislava, fond MNO Tajné, č. šk. 16, – Osobný vestník Ministerstva národnej obrany, 6, 1944, č. 7, s. 66 – 67.

(P. Chorvát)

JURECH, Štefan

generál II. tr.
veliteľ Vzdušných zbraní, veliteľ Rýchlej divízie, veliteľ Vojenského vedeckého ústavu

* 9. 6. 1898 Bošáca, okr. Trenčín
† ?? 1945 Nemecko

V r. 1910 – 1916 študoval na maď. gymnáziu v Trenčíne. Do brannej moci bol zaradený v máji 1916 ako jednoročný dobrovoľník v p. pl. 71 v Trenčíne, odkiaľ bol po absolvovaní základného výcviku v auguste 1916 odoslaný do ŠDZ v Medgyesi a Debrecíne, ktorú skončil v novembri toho istého roka. Dňa 1. 12. 1916 bol odoslaný na front, kde postupne pôsobil vo funkcii vel. roja a ZV čaty. Službu v p. pl. 71 skončil vo funkcii vel. čaty na fronte v Rumunsku v marci 1918. Potom bol premiestnený do p. pl. 112, v ktorom pôsobil na tal. a franc. bojisku až do konca októbra 1918 ako vel. čaty, roty a guľometnej čaty. Medzitým absolvoval kurz pre vel. guľ. čiat (1917), údernický kurz a dňa 1. 2. 1918 bol vymenovaný do hodnosti por. pech. v zálohe. Po skončení 1. svetovej vojny na krátky čas prerušil vykonávanie činnnej voj. služby. Do čs. armády sa prihlásil 26. 12. 1918 v p. pl. 71 v Trenčíne (1. 1. 1920 premenovaný na p. pl. 17), kde bol zaradený ako subalterný dôstojník v náhradnom pr. Na začiatku februára 1919 bol pridelený ku strážnej rote pri ZVV v Košiciach vo funkcii vel. čaty. Od konca marca do konca augusta 1919 sa ako vel. roty zúčastnil bojov proti maď. vojskám. V auguste 1919 bol preložený do kategórie dôst. z povolania a 1. septembra odoslaný do voj. inštruktorskej školy v Miloviciach. Po jej skončení sa od januára 1920 stal inštruktorom poddôstojníckej školy v Štubnianskych Tepliciach. V polovici mája 1920 bol ako vel. roty pridelený hraničiarskemu pr. 8 v Starej Ďale (dnes Hurbanovo), ale už na konci toho istého mesiaca sa jeho novým pôsobiskom stali Košice, kde potom takmer celé štyri roky slúžil ako inštruktor obvodového výcvikového strediska, od 1. 11. 1920 v hodnosti npor. Na začiatku mája 1923 bol premiestnený do p. pl. 6 v Olomouci, v rámci ktorého do konca septembra 1929 prešiel funkciami vel. čaty guľ. roty, dočasného vel. roty a vel. poľnej čaty. Medzitým v roku 1924 absolvoval armádny plynový kurz a ekvitačný kurz pre dôst. pech. (1924 – 1925). S účinnosťou od 1. 10. 1929 bol povýšený na kpt. pech. K prehĺbeniu jeho odbornej kvalifikácie výrazne prispelo absolvovanie štúdia na VŠV v Prahe. Jej frekventantom bol od októbra 1929 do septembra 1932. V tomto období v Prahe absolvoval aj aut. kurz (1929), v Olomouci armádny plynový kurz (1929) a Turnove tel. kurz (1930). V júli 1932 bol preložený do skupiny dôstojníkov gšt., 1. 10. 1932 povýšený do hodnosti škpt. a určený za prednostu 4. odd. velit. 9. divízie v Bratislave. Od polovice septembra 1933 bol zaradený na 2. odd. ZVV v Bratislave. Po priznaní štvormesačnej let. služby ho v októbri 1934 vymenovali za lietadlového pozorovateľa štábu. Do hodnosti mjr. gšt. bol povýšený s účinnosťou od 1. 7. 1935. Od konca septembra 1936 zastával funkciu prednostu 3. odd. štábu III. arm. zboru v Brne. Na konci septembra 1937 bol premiestnený na ZVV v Brne, kde prevzal funkciu prednostu 2. odd. štábu. Počas brannej pohotovosti štátu bol od 24. 9. do 26. 10. 1938 prednostom 3. odd. štábu 2. arm. v Olomouci a súčasne až do 6. 10. 1938 vykonával aj funkciu ubytovateľa 2. arm. V novembri 1938 sa stal členom čs.-poľ. delimitačnej komisie a na začiatku r. 1939 bol ustanovený za prednostu kabinetu vládneho delegáta Slovenskej krajiny pri MNO v Prahe. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v činnnej službe v slov. armáde, v ktorej prevzal velenie V. zboru v Trenčíne. Od 25. 4. 1939 vykonával funkciu NŠ KVV v Bratislave, 1. mája bol ustanovený za

NŠ HVV a 17. 5. 1939 bol povýšený do hodnosti pplk. gšt. Na začiatku druhej polovice októbra 1939 bol ustanovený do funkcie vel. 2. div. v Banskej Bystrici a na konci septembra 1940 nastúpil do funkcie NŠ VPV. Do hodnosti plk. gšt. bol povýšený 1. 1. 1940. Od začiatku januára 1941 do konca apríla 1942 pôsobil ako voj. atašé v Budapešti, súčasne akreditovaný pre Bukurešť a od februára 1942 aj pre Rím. Po návrate na Slovensko bol na začiatku mája 1942 ustanovený do funkcie vel. VZ so sídlom v Trenčíne. Na začiatku druhej polovice septembra 1942 bol odoslaný na východný front, kde 23. septembra prevzal od gen. II. tr. → J. Turanca funkciu vel. RD, nachádzajúcej sa v obranných postaveniach v kaukazskom predhorí pri rieke Psekups. Po zistení, že väčšina príslušníkov a časť dôstojníkov div. odmieta ďalšiu účasť vo vojne po boku nacistického Nemecka, od novembra 1942 do januára 1943 pripravoval s antifašistickou skupinou dôstojníkov prechod div. na stranu ČA. V jeho poverení 22. 1. 1943 príslušnú dohodu so zástupcami ČA podpísal npor. → G. Donoval. Uskutočniť prechod sa nepodarilo. S účinnosťou od 1. 1. 1943 bol J. povýšený do hodnosti gen. II. tr. Po ústupe RD na Krym riadil jej reorganizáciu na 1. pd. Na Slovensko sa vrátil pred koncom septembra 1943 a opäť prevzal funkciu vel. VZ. V súvislosti s prezradením pripravovaného prechodu RD na stranu ČA v novembri 1943 voj. prokurátor mjr. just. → JUDr. T. Hajdu nariadil proti J. vyšetrovanie a zároveň vyšetrovaciu väzbu. Trestné stíhanie voči nemu bolo zastavené pre nedostatok dôkazov v januári 1944. Podľa nariadenia MNO z decembra 1943 mal byť dňom 1. 3. 1944 preložený do výslužby, avšak na základe rozhodnutia ministra národnej obrany generála I. tr. → F. Čatloša bol 1. marca ustanovený do funkcie vel. VVÚ v Trenčíne. Preložený do výslužby bol dňa 1. 8. 1944, ale súčasne bol opäť povolaný do činnnej služby počas brannej pohotovosti štátu s určením ako vel. VVÚ. V apríli 1944 mu pplk. gšt. → J. Golian ponúkol funkciu vel. ilegálneho VÚ. Ponuku neprijal s odôvodnením, že je sledovaný nemeckými bezpečnostnými zložkami. Napriek tomu 9. júla mal ako člen – poradca delegácie ilegálnej SNR odletieť s K. Šmidkem do ZSSR, ale odlet sa neuskutočnil. Po vypuknutí SNP odišiel do Bratislavy, kde bol 2. septembra v budove MNO zatknutý. Gestapom bol vypočúvaný vo Viedni, potom väznený v Kounicových koležiach v Brne a na začiatku januára 1945 prevezený do berlínskej väznice Alt Moabit. Tu bol vypočúvaný v súvislosti s pripravovaným prechodom RD k ČA. Pod tlakom predložených dôkazov sa k príprave prechodu priznal. Pravdepodobne vo februári 1945 bol prevezený do koncentračného tábora Flossenbürg a pravdepodobne popravený. V úmrtnej matrike bývalého matričného obvodu v Bošáci bol v r. 1947 zapísaný dátum jeho smrti 4. 2. 1945 a miesto úmrtia Nemecko. Dňa 16. 9. 1969 MNO jeho manželke Marcele, rod. Dostálkovej, vydalo Osvedčenie podľa zákona č. 255/1946 Sb. o účasti v národnom boji za oslobodenie v čase od 1. 11. 1943 do 5. 9. 1944 ako účastníkovi domáceho odboja a od 6. 9. 1944 do 4. 2. 1945 ako politickému väzňovi.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1918 (6. 6. 1925) Pamätná medaila (14. 11. 1939), Za hrdinstvo II. st. (5.10.1939), Za zásluhy (14. 3. 1940), Kríž svetovej vojny IV. st. (21. 6. 1941), Kríž odboja I. st. (21. 6. 1941), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 1. St. mit Schwerter (4.12.1942), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1943), medaila Za hrdinstvo 3. st. (1943), medaila Za hrdinstvo 2.st. (1943), rumun. Steaua Romaniei cu spade in gradul de „Comandor“cu panglica de „Virtute Militara“ (7. 5. 1943), chorv. Red Krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvezdom i mačevima (12. 7. 1943) a iné.

Literatúra: Slovenské národné povstanie 1944. Bratislava 1965, s. 76 a n.; Slovensko 1. Dejiny. Bratislava 1978, s. 792; ESNP, s. 212; SBS II, s. 576 – 577; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Bratislava 1990, s. 13, 38, 48; ŠOLC, Jiří: K pokusům o přechod 1. slovenské pěší divize k Rudé armádě v roce

1943. In: Vojenská historie, roč. 3, 1999, č. 3, s. 30 – 53; STEHLÍK, E. – LACH, I.: Vlast a čest byly jim dražší nežli život. Praha 2000 s. 86, 87; BYSTRICKÝ, J.: Rýchla divízia na východnom fronte v r. 1942. In: Vojenská historie, roč.5, 2001 č. 1, s. 57, 59, 60; BYSTRICKÝ, J.: Rýchla (1. pešia) divízia na Kryme a v bojoch na juh od Kachovky. In: Vojenská historie, roč. 7, 2003, č. 3, s. 55, 59, 67; MICHÁLEK, S. – KRAJČOVIČOVÁ, N. a kol.: Do pamäti národa. Bratislava 2003, s. 275 – 278; VOČSO, s. 125, 126; ŠOLC, Jiří: Osudná rozhodnutí, Kapitoly z historie československého odboje v letech 1939 – 1945. Praha 2006, reg.; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 79, 80; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do Povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Druhé doplnené vydanie. Banská Bystrica 2009, reg.; ŠÝRNY M. a kol.: Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica 2009, reg.; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu. III. Rýchla divízia. (1941 – 1944). Banská Bystrica 2009, s. 142, 230, 245, 291, 298, 302 a nasl.; – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL a KmL; VHA Bratislava, f. MNO 1942, 16-3/47-5, f. MNO 1944, 71-2/172-2, ŠZ X–147.

(J. Bystrický)

JURGA, Ľudovít

kapitán ženijného vojska
veliteľ Armádneho ženijného práporu
Banská Bystrica v SNP

* 2. 9. 1910 Čadca

† ??

Po absolvovaní gymnázia v Žiline študoval od roku 1929 na fakulte stav. inžinierstva Vysokej školy technickej v Prahe. Po niekoľkých odkladoch nástupu na voj. prezenčnú službu v roku 1935 prerušil štúdium a dňa 1. 10. 1935 bol prezentovaný v Ženijnom pluku 3 v Komárne. Úspešne absolvoval 9-mesačné štúdium v žen. učilišti ŠDZ v Litoměřiciach. Prezenčnú službu ukončil v októbri 1937 s hodnosťou por. Počas mobilizácie v roku 1938 bol vel. žen. poľnej roty v poli a neskôr, po demobilizácii, vykonával funkciu vel. náhradnej roty a mobilizačného dôst. v Seredi. Počas druhej polovice 30. rokov pôsobil aj ako voj. spravodajský dôst. Súčasne so vznikom Slovenského štátu v marci 1939 bol premiestnený k žen. pl. 3 do Bratislavy a v máji bol v hodnosti por. ustanovený za prvého pobočníka vel. pl. Zúčastnil sa bojov počas ozbrojeného konfliktu s Maďarskom v marci 1939. V druhej polovici roka 1940 slúžil ako dôst. pri pionierskom vojsku na zriadenom VPV v Banskej Bystrici. Dňa 27. 6. 1941 odišiel do poľa s Velit. arm. a následne bol odoslaný k velit. ZD. Bojov sa priamo nezúčastnil, zotrval tam do januára 1942, keď bol pridelený k štábnejrote Pionierskeho pr. 2, v ktorej sa stal zakrátko vel. V septembri 1942 odišiel opäť do poľa s funkciou vel. pionierskej čaty. Aktívne sa zúčastnil ťaženia proti bývalému ZSSR v Ovruči (Ovruč, Ukrajina), Kozinkách (Kozinki, Poľsko) a v Minsku (teraz hlavné mesto Bieloruska). Tam bol podľa vlastnej výpovede vyšetrovaný obranným dôst. slov. armády, nakoľko mužstvo jeho jednotky bolo v spojení s partizánmi a on teda nepreukazoval dostatočnú protipartizánsku činnosť. Slovenské vojenské orgány ho však vyšetrovali aj v súvislosti s akciou „VICTOIRE“ (rozkladná akcia slovenskej armády vedená zvonku). Vo februári 1943 bol povýšený na stot. pionierskeho vojska a v júli sa vrátil z poľa natrvalo. Po návrate z frontu v júli 1943 strávil najprv štyri mesiace ako ZV práporu v Michalovciach, odkiaľ opätovne prešiel na VPV v Banskej Bystrici do funkcie mobilizačného referenta. V tomto období bol podozrievaný, že ako germanofil (jeho manželka bola Nemka) udáva slov. dôst. a spolupracuje s nem. voj. misiou a členmi Hlinkovej

gardy v Banskej Bystrici. Tiež bol obvinený sprav. oddelením VPV z falšovania verejných listín a prezrádzania politickej činnosti VPV. Od vypuknutia SNP dňa 29. 8. 1944 pôsobil J. ako vel. žen. vojska na Velit. čs. armády, neskôr vel. Armádneho žen. práp. na Slovensku. Zúčastnil sa aktívne budovania opevňovacích prác, ničenia nepriateľských nemeckých opevnení a prekážok. Dňa 1. októbra 1944 bol však pre opätovné podozrenie styku s Nemcami zaistený a neskôr prepustený. Po potlačení Povstania bol dňa 11. novembra 1944 zajatý Nemcami vo Veľkej Fatre v oblasti Ostredky spolu s kpt. žen. → L. Hrušovským a rtk. žen. F. Ambrom. Najskôr bol prevezený do Ružomberka, potom spolu s ďalšími dôstojníkmi (J. Fiam, → D. Chladný, L. Baránik a iní) bol väznený v Divíznej väznici na Krížnej ulici v Bratislave. Prepustený bol na Štedrý deň roku 1944 (podľa iných údajov až 25. 1. 1945), odišiel na liečenie, bol však daný pod policajný dozor a každý deň sa musel hlásiť na posádke v mieste, kde sa momentálne zdržiaval. Od februára 1945 bol pridelený ako vel. pionierskeho pr. pri zákopových prácach Domobrany v Holíči. Po oslobodení Slovenska si podal prihlášku do čs. armády, požiadal však o preloženie do zál. Jeho žiadosti bolo vyhovené, nakoľko však nebol povolaný do činnej služby a tiež zostal v tieni podozrenia z protislovenskej činnosti v rokoch 1943 – 1944, bol pozbavený hodnosti npor. i kpt. a dňa 1. 7. 1948 preložený do zál. ako por. ženijného vojska. V tom čase, po viac ako trinástich rokoch, úspešne dokončil aj štúdium na Vysokej škole technickej v Prahe. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila „Za obranu Slovenska“ (?); Pamätný odznak 1. stupňa (1943), Za hrdinstvo 3. stupňa (1943), Vojenný víťazný kríž bez mečov V. triedy (14. 3. 1944), Za hrdinstvo 3. stupňa (1944).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, osobný spis L. Jurgu, VHA Bratislava, Kartotéka dôstojníkov.

(M. Balcová)

KAČKA, Vladimír

major letectva
prednosta osobného oddelenia MNO SR

* 4. 2. 1908 Likavka, okr. Ružomberok
† 11. 2. 2005 Piešťany

Základné vzdelanie získal absolvovaním 4 tr. občianskej a 4 tr. meštianskej školy. Civilné vzdelanie ukončil v r. 1928 absolvovaním Učiteľského ústavu v Spišskej Novej Vsi.

Do čs. brannej moci ho odviedli na hl. odvode 4. 3. 1929. 1. 10. 1929 K. nastúpil na výkon prezenčnej služby. V tento deň ho včlenili ako voj. k letke 13 let. pl. 3 gen. letca M. R. Štefánika. Postupne ho povýšili na slob. (16.12.1929) a des. (1. 5. 1930). 15. 7. 1930 ho premiestnili k letke 9. Dňom 1. 10. 1930 ho menovali za pozorovateľa letca. 25. 10. 1930 mu už ako čat. (16. 9. 1930) priznali status čat. s poddôstojníckou skúškou. 1. 12. 1930 K. menovali za ppor. prezenčnej služby 13. 3. 1931 mu povolili konať ďalšiu činnú službu až do nástupu do VA. 30. 9. 1931 ho premiestnili k VA, s určením na výchovu dôstojníkov p. vojska z povolania. 1. 6. 1931 ho menovali za poľného pozorovateľa-letca. 16. 7. 1933, po ukončení VA, ho menovali za por. pech. v p. pl. 13. 31. 12. 1934 K. preložili do sk. let., premiestnili k let. pl. 6 a včlenili k letke 72 ako nižšieho dôst. 1. 9. 1935 ho určili k pozor. letcom ustanoveným na lietanie v noci, po absolvovaní kurzu nočného lietania (16. 6. 1935 – 15. 8. 1935). Od 3. 2. – 31. 3. 1936 v mech. kurze pre dôst. let. v ZLS

II v Olomouci. Od 1. 4. 1936 – 14. 8. 1936 K. v pilotnom výcviku dôst. 15. 9. 1936 ho premiestnili k let. pl. 1 T.G. Masaryka a včlenili k letke 44 ako nižšieho dôst. 1. 9. 1936 K. menovali za jednomiestneho pilota a určili k stíhacím letcom. 15. 2. 1937 K. trvalo prideliť k VLU v Prostějove a 31. 3. 1937 ho premiestnili k VLU. 15. 1. 1938 K. premiestnili k školskej technickej letke na funkciu vel. skladu a dopr. letky. 1. 9. 1937 ho menovali za poľného pilota letca. 1. 10. 1937 ho povýšili na npor. let. 1. 8. 1938 ho určili k letcom ustanoveným na lietanie v noci. Vzhľadom na rozpad Č-SR a vznik Slov. štátu a Protektorátu Čechy a Morava ho 18. 3. 1939 ako dôst. slov. národnosti odoslali k let. pl. 3 na Slovensko.

Po príchode na Slovensko ho zaradili k let. pl. 3 a včlenili k letke 39. 5. 5. 1939 ho ustanovili za vel. III/3 perute. 1. 7. 1939 K. premiestnili k letke 38 (od 31. 1. 1940 - letka 11) a ustanovili za jej vel. 7. 9. – 19. 9. 1939 sa zúčastnil vojny proti Poľsku. 1. 1. 1940 K. povýšili na stot. let. Od 2. 1. 1940 – 1. 3. 1940 K. odvelili na skúsenú do Nemecka – v Let. stíhacej škole Schlessheim – „A“ Schule Klagenfurt. 1. 10. 1940 K. ustanovili za vel. II. perute. Od 22. 6. 1941 v poli s letkou „Boreša“. Počas frontovej služby sa zúčastnil let. bojov. 1. 7. 1941 K. povýšila vláda SR za činy pred nepriateľom na mjr. let. 24. 8. 1942 K. ustanovili za vel. letiska a Štefánikových kasární v Piešťanoch. 25. 2. 1942 – 3. 7. 1942 absolvoval výcvik na lietadlá Bf 109 v Dánsku. 12. 10. 1942 – 21. 4. 1943 vel. nočného stíhacieho kurzu. 1. 4. 1943 – 1. 8. 1943 vel. pilotného výcviku dôst. a výcviku na lietadlách Me 109. 15. 6. 1943 K. ustanovili za zást. zborového vel. SLeS-u (funkciu vykonával popri svojom funkčnom zaradení). 15. 10. 1943 K. ustanovili za vel. II. perute let. pl. 18. 11. 1943 – 31. 3. 1944 K. ustanovili za dočasného vel. tech. perute let. pl. 31. 3. 1944 K. premiestnili z let. pl. k VVZ v Trenčíne, kde ho 1. 4. 1944 ustanovili za prednostu osobného odd. VVZ. 3. 4. 1944 K. hlásil nástup služby na VVZ. 30. 9. 1944 K. premiestnili z VVZ k MNO SR, kde ho 15. 10. 1944 ustanovili za prednostu osobného odd. MNO SR. Funkciu prednostu osobného odd. MNO SR vykonával do 23. 3. 1945. Počas existencie SR vystupoval na let. dňoch aj ako športový pilot-akrobat.

4. 4. 1945 a 6. 5. 1945 si K. podal prihlášky do čs. armády. K. rozhodnutím prijímacej komisie MNO pre dôstojníkov a rtm. z pov. slov. národnosti neprijali do čs. brannej moci. Od júla 1945 do decembra 1945 v zaisťovacej a vyšetrovacej väzbe. 7. 12. 1945 K. prepustili na slobodu. 31. 12. 1946 K. povolali do činnej služby ako dôst. čs. brannej moci. Od mája 1945 do mája 1947 K. bol bez zamestnania. 15. 5. 1947 K. povolali do voj. činnej služby a včlenili k velit. let. VO 4 s určením pre výkon služby v rámci Osídľovacieho úradu pre Slovensko. 22. 5. 1947 K. prezentovali do voj. činnej služby. 30. 9. 1947 K. premiestnili k LNP 1 vo Vysokom Mýte a ustanovili za dočasného vel. pomocnej perute. 10. 12. 1947 K. oslobodili od výkonu činnej služby. 1. 5. 1948 mu udelili dovolenku s čakaním. 1. 6. 1948 ho prepustili z výcvikovej sk. letcov – pilotov. 1. 9. 1948 K. preložili do I. zál. ako mjr. let. v zál. Následne zrušené jeho povolanie do čs. brannej moci a s tým spojené priznanie hodností dosiahnutých v rokoch neslobody (stot. let., mjr. let). V r. 1949 K. spolu so → Š. Čakaným vyšetrovali pred kárnym výborom velit. VO 4 za poškodenie dobrého mena vojaka v lete 1941. 1. 10. 1950 K. odňali hodnosť npor. let. v zál. a preložili do počtu mužstva.

Po prepustení do zálohy pracoval v rôznych robotníckych povolaniach (napr. elekromontér). K. rehabilitovali v roku 1991. V r. 2003 mu udelili cenu mesta Piešťany, ako aj Čestné občianstvo mesta Piešťany.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom (1939, resp. 1940), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1939), Za hrdinstvo 3. stupňa (1939, resp. 1940), nem. Pochvalné uznanie hlavného veliteľa 17. armády (1941), slov. Za hrdinstvo 2. stupňa (1941), rumun. let. pilot. odznak (1942), chorv. let. pilot. odznak (1943) a iné.

Literatúra a pramene: RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939-1944. 1. zv., Bratislava 1999; ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zv., Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRASŤ, P.: Letka 13 v dokumentoch a obrazoch. Bratislava 2004; ŠUMICHRASŤ, P.: Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943, Cheb 2006. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

KANÁK, Viliam

plukovník generálneho štábu
veliteľ brannej výchovy

*28. 10. 1900 Ludanice, okr. Topoľčany
† 13. 10. 1944 Ľubietová, okr. Banská Bystrica

V r. 1911 – 1918 študoval na gymnáziu v Nitre a potom absolvoval štvorročné štúdium na technike – strojný odbor v Brne. V r. 1924 pokračoval v štúdiu ako frekventant Vojenskej inžinierskej koľaje v Prahe. 20. 5. 1925 ho premiestnili do žen. pl. 4 v Bratislave a na začiatku októbra 1925 nastúpil do 2. roč. VA v Litoměřiciach. Po skončení štúdia sa v hodnosti poručíka (menovaný do hodnosti por. 15. 8. 1926) vrátil k žen. pl. 4, kde prevzal funkciu vel. pešej roty. Už 19. 10. 1926 bol ale pridelený do del. pl. 54 v Malackách, odkiaľ bol o rok neskôr odvelený do Aplikačnej školy del. v Olomouci. Po jej absolvovaní sa stal príslušníkom del. pl. 6 v Brne. V tomto pluku postupne prešiel funkciami dôst. pátrača, 1. dôstojníka bat., vel. spoj. čaty a 1. dôstojníka spoj. bat. Medzitým bol dňa 28. 10. 1930 povýšený do hodnosti npor. del. Dňa 29. 9. 1933 bol ustanovený do funkcie vel. rádiovkej čaty 6. poľnej del. brigády v Brne, od 6. 11. 1934 do 13. 4. 1935 vykonával funkciu vel. školnej čaty a cvičiteľa v spoj. škole tel. prapore 2 a od 14. 4. 1935 opäť funkciu vel. rádiovkej čaty 6. poľnej del. brigády. Na začiatku novembra 1935 sa stal poslucháčom VVŠ v Prahe. Po skončení štúdia bol od 19. 4. 1938 pridelený na vel. 7. div. v Olomouci a ustanovený za prednostu 1. odd. štábu div. Medzitým bol 1. 10. 1936 povýšený do hodnosti kpt. del. Počas mobilizácie bol od 25. 9. do 8. 10. 1938 pridelený ako pomocník ubytovateľa 3. odd. štábu 2. arm. Službu v predvojnovvej čs. armáde skončil v Bratislave, kde bol dňom 9. 11. 1938 dočasne pridelený vel. 9. div. a potom 28. 11. 1938 na ministerstvo dopravy slovenskej autonómnej vlády ako styčný dôstojník MNO. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v službe v slov. arm., dňom 16. 3. 1939 bol preradený do skupiny dôst. generálneho štábu, 1. 5. 1939 ustanovený za prednostu 1. odd. HVV na MNO v Bratislave a 17. 5. 1939 povýšený do hodnosti mjr. gšt. Ťaženia slovenskej armády proti Poľsku sa zúčastnil od 2. 9. do 9. 10. 1939 s vel. arm. (Bernolák) vo funkcii prednostu 1. odd. štábu veliteľstva armády. 22. 1. 1940 bol ustanovený do funkcie prednostu 21. odd. HVV a v polovici mája 1940 popri tejto funkcii aj do funkcie prednostu 19. odd. HVV. Na konci júla 1940 ho odvelili na vel. 1. div. v Trenčíne, kde bol 2. 8. 1940 ustanovený do funkcie NŠ. Už o dva mesiace neskôr sa v hodnosti pplk. gšt. (povýšený 1. 7. 1940) stal profesorom a veliteľom odd. gšt. na VVŠ v Bratislave. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR odišiel 27. 6. 1941 do poľa s vel. arm. vo funkcii prednostu 1. odd., odkiaľ sa však už 13. 8. 1941 vrátil späť na Slovensko. Po druhýkrát odišiel do poľa pred koncom prvej polovice októbra 1942, a to k ZD ako NŠ (I. dôst. gšt.). Túto funkciu vykonával do 29. 4. 1943 a po návrate na Slovensko sa 1. 5. 1943 stal vel. BV so

sídлом v Banskej Bystrici. S účinnosťou od 1. 1. 1944 bol povýšený do hodnosti plk. gšt. Pred koncom prvej polovice mája 1944 ho minister národnej obrany gen. I. tr. → F. Čatloš vymenoval za vel. predsunutej skupiny (4 prápory, neskôr posilnené ďalšími dvoma; na konci júla 1944 mali dovedna 3 612 mužov), ktorá bola odoslaná k rieke San na výstavbu obranných pozícií pre nem. vojská. Na konci júla 1944 sa po plk. pech. → O. Zverinovi stal vel. 2. pd nasadenej na východnom Slovensku. Túto funkciu v polovici augusta 1944 odovzdal plk. gšt. → Š. Tatarkovi a vrátil sa na VBV do Banskej Bystrice. 29. 8. 1944, po vypuknutí SNP, bol v budúcej VPV v Banskej Bystrici zatknutý spolu s plk. → O. Zverinom a uväznený v banskobystrickej väznici do 12. 10. 1944. Na druhý deň bol počas eskortovania do zajateckého tábora v Ľubietovej pri tejto obci strážou zastrelený.

Vyznamenania: Pamätná medaila (? 1939), Kríž svetovej vojny 6. st. (?)

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. Kapitoly z dejín občianskeho odboja. Banská Bystrica 2009, reg.; PAŽÚROVÁ, H.: Východoslovenská armáda. Horúce leto 1944 na východnom Slovensku. Banská Bystrica 2012, reg.; KORBEL, Samuel Karol: Pamäti. Bratislava 2011, reg.; - VÚA - VHA Praha, Zb. KmL a KvL.

(J. Bystrický)

KANIOK, Martin

poručík
veliteľ Špeciálnej jednotky SPS

* 29. 10. 1918 Dlhé Pole, okr. Bytča
† ??

Pochádzal z robotníckej rodiny. V rokoch 1924 – 1931 vyštudoval 7- triednu ľudovú školu v Dlhom Poli a po nej aj 7. triednu štátnu reálku s maturitou v Žiline. Po vypuknutí vojny proti ZSSR bol povolaný do arm. a odvelený do Martina, v októbri 1941 sa dobrovoľne prihlásil do kurzu pre vel. SPS do Rakúska, kde zotrval do marca 1942. Následne pôsobil na Hlavnom vel. SPS v Bratislave, od októbra 1943 ako vel. osady SPS v Jakubove pri Malackách. Od 2. 10. 1944 sa podieľal na organizovaní Špeciálnej jednotky SPS v okolí Žiliny, ktorá bola zameraná na boj. protipart. výcvik. Už 4. 11. 1944 bola vel. podriadená nacistickej Abwehrgruppe 218 – Edelweiss. Po ukončení výcviku sa Špeciálna jednotka SPS pod jeho velením spolu s Edelweisom zúčastnila aj na samotných represívnych protipart. akciách. Zatknutí part., ale aj civil, boli odovzdávaní nem. orgánom, ktoré viacerých z nich povraždili. Vel. Špeciálnej jednotky SPS bol do 15. 12. 1944, keď zanikla a značná časť jej príslušníkov vytvorila základ sam. slov. roty Edelweissu. K. bol spolu s časťou jednotky, ktorá nebola uznaná za schopnú protipart. boja, služobne preložený do Bratislavy, kde sa stal vel. pracovného oddielu. Po vojne zostal v republike, pracoval v Prahe, Nových Zámkoch, Bošanoch, v Novákoch. V apríli 1961 požiadal orgány MNO o prešetrenie svojej činnosti v období SR, keďže v práci sa cítil diskriminovaný. V roku 1962 v rámci procesu s bývalými slovenskými príslušníkmi skupiny Edelweiss bol odsúdený za trestný čin voj. zrady na 12 rokov odňatia slobody.

Literatúra a pramene: Fašistické represálie na Slovensku. Bratislava 1990; KORČEK, J.: Slovenská republika 1943 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999. – VÚA – VHA Praha, osobný spis M. Kanioka.

(I. Baka)

KAPIŠINSKÝ, Emil Miron

kapitán pechoty
veliteľ pešieho práporu „Bečva“ 1. čs.
armády na Slovensku

* 5. 8. 1907 Varadka, okr. Bardejov
† 10. 10. 1975 ?

Absolvent gymnázia v Bardejove, ŠDPZ v Košiciach a Miloviciach (1932 – 1933) a VA v Hraniciach (1933 – 1934). Dôst. z povolania od júna 1937.

Počas konfliktu s Maďarskom vel. pešieho pr., proti Poľsku vel. pomocnej rot. K 1. 1. 1940 npor. pech. Od októbra 1940 vel. 8. p. rot. v Trebišove, od júla 1941 mobilizačný dôst. náhradného práporu. Bojov na východnom fronte (17. 3. 1942 – 15. 1. 1943) sa zúčastnil v rámci p. pl. 21 (ako vel. 4. guľometnej čaty) a p. pl. 20 (ako vel. 4. p. rot.). Sovietskym zajatcom pomáhal na útek z nem. zajatia. 15. 12. 1942 stot. pech. Následne vel. karanténnej stanice v Topolčanoch, resp. Harmanci. Od apr. 1944 vel. náhradného pr. v Liptovskom Sv. Mikuláši. Od 10. 9. 1944 vel. 26. p. práporu „Bečva“, III. TS. 20. 9. 1944 neúspešne viedol s oddielom franc. partizánov protiútok v priestore Hadviga – Vyšehradné. 27. 9. 1944 bol jeho pr. rozbitý v obranných bojoch neďaleko Lutily a Starej Kremničky. Po potlačení SNP príslušník Čs. partizánskej brigády, podieľal sa na prieskumnej a diverznej činnosti. Koncom jan. 1945 sa zúčastnil bojov o Čierny Balog a dobytia Brezna. Po prezentácii v 1. čs. armádnom zbore v ZSSR bol pridelený na sprav. odd., 5. 2. 1945 k štábnym rote zboru. Po vojne pracoval v štábných funkciách na velit. VO 4 v Bratislave. 1. 9. 1948 bol povýšený na pplk. pech, v roku 1950 bol preradený do zálohy. V občianskom živote bol zamestnaný ako hospodársky pracovník. Rehabilitovaný bol v roku 1991 v hodnosti pplk. in memoriam.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1942), Za hrdinstvo III. a II. st. (1942), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946).

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania, roč. I., 1966, s. 7–202; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; ESNP, s. 216; SBS 3, s. 33; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994; Stručný biografický slovník. (A–Ž). Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy, prepustení z čs. armády v rokoch 1948–1989 na Slovensku. Ed. Droppa A. – Suja-Žiak, J. Bratislava 1994, s. 78; VOČSO, s. 128. – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL.

(A. Maskalík)

KASL, Ladislav

podplukovník intendantie
prednosta intendantie MNO

* 16. 10. 1907 Ružomberok
† ??

Po skončení štátneho reálneho gymnázia v Ružomberku v r. 1926 nastúpil na prezenčnú voj. službu, počas ktorej

absolvoval ŠDPZ. V závere prezenčnej služby aktivoval a bol prijatý za vojaka z povolania. V hodnosti por. pech. ho prideliť do p. pl. 47 v Mladej Boleslavi a súčasne odoslali do aplikačnej školy v Miloviciach. Následne pôsobil v p. pl. 47 vo funkcii vel. čaty. V januári 1931 bol na krátky čas preložený do skupiny dôst. aut. vojska a zaradený do aut. pr. 3, resp. v aut. učilišti v Prahe. Od apríla 1931 vykonával funkciu vel. čaty v p. pl. 20 v Michalovciach, kde ho v októbri 1932 povýšili na npor. pech. Po absolvovaní topografického kurzu bol v septembri 1934 premiestnený do VZÚ v Prahe. Vo funkcii topografa v r. 1935 absolvoval pechotný strel. kurz v Miloviciach a Plaveckom Podhradí a v októbri 1937, po povýšení na kpt. pech., sa stal poslucháčom VIŠ v Prahe. V apríli 1938 bol dočasne pridelený k velit. 1. pd v Ružomberku, v septembri t. r. k intendantii velit. IV. zboru v Olomouci a vo februári 1939 k intendačnému odd. velit. 9. pd v Bratislave.

V marci 1939 bol prijatý do slov. brannej moci v hodnosti stot. pech. a zaradený na funkciu prednostu osobného, org., mobilizačného a výcvikového odd. intendantie MNO v Bratislave. V decembri 1939 ho preradili do skupiny dôst. int. služby a v júli 1940 povýšili na mjr. int. Od júla do decembra 1941 pôsobil na východnom fronte ako prednosta int. služby RD. Po návrate z poľa prevzal pôvodnú funkciu. V januári 1943 bol povýšený na pplk. int. a súčasne ustanovený za prednostu intendantie VDO 2 v Prešove. Od februára 1944 vykonával funkciu prednostu a od septembra t. r. funkciu zástupcu prednostu intendantie VS MNO v Bratislave. V apríli 1945 sa prihlásil do čs. armády na veliteľstve part. pr. v Piešťanoch, kde ho poverili úlohou zabezpečiť zásobovanie jednotiek čs. a rumun. armády, ČA a civil. obyvateľstva v tejto posádke. O mesiac neskôr bol odoslaný k prijímacej komisii v Turčianskom Sv. Martine, ktorá jeho žiadosť o prijatie do čs. arm. zamietla. Rovnaké stanovisko zaujala aj odvolacia komisia v Prahe. Po prijatí zákona č. 72/1946 sa K. znovu prihlásil do čs. arm. V novembri t. r. bol povolaný do činnnej služby a pridelený na intendantciu velit. 9. pd v Nitre. Od septembra 1948 vykonával funkciu vel. tyla div. V októbri t. r. bolo jeho povolanie do čs. arm. zrušené spolu s vojnovými povýšeniami do hodností mjr. a pplk. Vo februári 1949 ho MNO poslalo na dovolenku s čakaním a dňom 1. 8. 1949 preložilo do výslužby.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom „IX. 1939“ (?), Za zásluhy (?), Vojenný víťazný kríž III. tr. (?).

Literatúra a pramene: – VÚA–VHÚ Praha, KvL.

(J. Štaigl)

KEIPER, Ludwig

generálporučík Luftwaffe

od februára 1941 do konca septembra 1944 veliteľ Nemeckej leteckej misie na Slovensku

* 23. 4. 1894 Jagdhaus bei Homburg
† 24. 5. 1981 Mníchov

V rokoch 1912 – 1914 slúžil v 117 p. ľah. pl. Vo februári 1914 bol povýšený na por. Od augusta 1914 velil rote 118. rezervného p. pl. Od septembra 1914 do mája 1915 sa liečil z frontových zranení. Po absolvovaní kurzu let. pozorovateľov slúžil ako pozorovateľ, inštruktor, vel. kurzov v spojeneckej armáde Osmanskej ríše v Dardanelách, v Bagdade, neskôr zastával aj vel. funkcie v letectve osmanskej armády. V roku 1917 bol povýšený na npor. Na konci vojny bol internovaný britskou armádou a následne sa vrátil do Nemecka. Keďže formujúci sa Reichswehr nemohol disponovať letectvom, bol aj K. preradený k pech. Tu pôsobil ako vel. rot. v p. plukoch, a to až do roku 1933. Medzi-

tým bol v roku 1924 povýšený na kpt. Po nástupe Hitlera k moci v roku 1933 bol preložený k formujúcim sa vzdušným zbraňam, ktorých existenciu Hitler priznal v roku 1935. Jeho skúsenosti mali byť využité pri ich výstavbe a výcviku nem. pilotov. Od decembra 1933 do septembra 1934 velil let. kurzu v Schleißheim. V roku 1934 bol povýšený na mjr. Aj v ďalšom období slúžil ako inštruktor, tak pri pech., ako aj vzdušných zbraňach. V roku 1936 bol povýšený na pplk. a následne vykonával rôzne velit. funkcie v Luftwaffe, okrem iného ako vel. eskadry a let. základne. V apríli 1938 bol povýšený na plk. Tesne pred vypuknutím 2. svetovej vojny sa stal vel. let. 4. arm., ktorá sa zúčastnila útoku na Poľsko. Od 1. 8. 1940 bol šéfom kontrolnej komisie v Luftwaffe. V januári 1941 bol menovaný do hodnosti genmjr. a následne vo februári delegovaný za vel. Nemeckej leteckej misie (Deutsche Luftwaffenmission) na Slovensku. Podieľal sa na reorganizácii slov. vzdušných zbraní (let., protiletadlové delostrelectvo, vzdušné spravodajstvo) podľa nem. vzoru, usmerňoval v tomto smere aj samotný výcvik, podporoval ich prezbrojenie zo strany nem. Luftwaffe. Usmerňoval tiež nasadenie slov. vzdušných zbraní na východnom fronte, kam v júli 1941 odišiel aj bojový štáb Nemeckej leteckej misie. V prvej fáze operácie Barbarossa na jeho čele stál samotný K., ktorý sa však po niekoľkých týždňoch vrátil domov. Ten mal okrem poradenskej činnosti za úlohu zabezpečenie hladkej spolupráce s vyššími nemeckými velit., včítane zabezpečenia rôznych logistických úloh (napr. zásobovanie náhradnými nemeckými súčiastkami a pod.). 1. 1. 1943 bol povýšený na genpor. Od leta toho roku sa zúčastnil viacerých rokovaní so slov. stranou ohľadne postavenia slov. protiletadlových jednotiek pre potreby Nemeckej ríše. Napriek predbežnej dohode, ktorú uzavrel s ministrom národnej obrany gen. I. tr. → F. Čatlošom 14. 8. 1943, tieto rokovania nakoniec už v septembri stroskotali. Počas svojej služby vo funkcii náč. Nemeckej leteckej misie mal K. veľmi dobré vzťahy práve s gen. Čatlošom, ktorého dokonca podporil v jeho spore s nem. gen. pri MNO genpor. → F. Schlieperom. F. Čatloš zase následne navrhoval K. za Schlieperovho nástupcu, s čím však OKW nesúhlasilo. Po vypuknutí SNP a etablovaní sa nemeckého okupačného režimu na Slovensku bola koncom septembra 1944 zrušená tak funkcia nem. gen., ako aj obidve nem. voj. misie. 28. 2. 1945 K. odišiel do výslužby. Od konca apríla 1945 do marca 1947 bol v zajatí.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (?); nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (?); Grossherzoglich Hessische Tapferkeitsmedaille (?); Deutsches Reiterabzeichen (?); nem. Ehrenkreuz für Frontkämpfer 1914/1918 (?); Wehrmacht – Dienstauszeichnung IV. bis I. Klasse (?); nem. Flugzeugbeobachter-Abzeichen (?); Spange zum Eisernes Kreuz 1. Klasse (?); Spange zum Eisernes Kreuz 2. Klasse (?); Veľkokríž vojenného víťazného kríža (?).

Literatúra a pramene: BAKA, I. – MEŠKO, M.: Vstup slovenských vzdušných zbraní do vojny proti ZSSR v hláseniach nemeckej leteckej misie. In: Vojenská história, roč. 14, č. 1, 2010, s. 94 – 114; BAKA, I. – MEŠKO, M.: Činnosť slovenských vzdušných zbraní na prelome rokov 1942/1943 v dokumentoch Nemeckej leteckej misie na Slovensku. In: Vojenská história, roč. 14, 2010, č. 2, s. 75 – 98; BAKA, I. – MEŠKO, M.: Správa Nemeckej leteckej misie o činnosti slovenských vzdušných zbraní v roku 1943. In: Vojenská história, roč. 14, 2010, č. 3, s. 122 – 143; PREČAN, V. (ed.): Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko 1944. Dokumenty. Bratislava 1970, reg.; RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939 – 1944. 1. zv. Bratislava 1997; ŠUMICHRASŤ, P.: Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943. Cheb, 2006; ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939 – 1944 2. Bratislava 2000. – www.lexikon-der-wehrmacht.de

KELEMEN, Gejza

nadporučik pechoty
v roku 1944 prednosta spravodajského oddelenia 1. pešej divízie Armádneho veliteľstva

* 26. 4. 1917 Zelená, okr. Lučenec
† 11. 6. 1997 Lučenec

Po absolvovaní gymnázia s maturitou 1. 10. 1937 nastúpil na vykonanie voj. prezenčnej služby v Banskej Bystrici, kde absolvoval ŠDPZ, 1. 9. 1939 bol vymenovaný na por. pech. prezenčnej služby a pridelený k velit. 2. div. 1. 3. 1940 ho aktivovali a 1. 10. 1940 prideliť k VPV na výcvikové oddelenie. V máji 1941 absolvoval aplikačný kurz aktívnych dôst. v Bratislave. 27. 6. 1941 odišiel do poľa s Velit. arm. a po troch mesiacoch sa vrátil na VPV. Novú frontovú službu absolvoval od 27. 5. 1942 v rámci ZD. 1. 7. 1942 ho povýšili na npor. pech. Z poľa sa vrátil 12. 5. 1943 a necelý rok pôsobil na MNO. 25. 4. 1944 ho prideliť k VDO 1 do Trenčína s mobilizačným určením pre štáb div. 6. 5. 1944 odišiel na východné Slovensko, kde v rámci 1. pd AV sa stal prednostom 2. (spravodajského) oddelenia. Od 20. 7. 1944 absolvoval spravodajský kurz vo Vysokých Tatrách. 3. augusta 1944 sa pri Oblíku zúčastnil stretnutia s predstaviteľmi part. oddielu Čapajev spolu s vel. 1. pd plk. → M. Markusom, mjr. → E. Polkom, stot. → J. Stejskalom ohľadom koordinácie aktivít voj. odboja s partizánmi. V čase odzbrojenia východoslovenských divízií K. prešiel k partizánom brig. Čapajev a po mjr. E. Polkovi sa stal vel. oddielu Ščors. 10. 2. 1945 bol prezentovaný pri 1. čs. arm. zbore a ustanovili ho za NŠ pr. samopalníkov 4. čs. brig. Po skončení vojny, 13. 6. 1945, bol ustanovený za prednostu 2. odd. 4. div. v Šali a 23. 6. 1945 povýšený na kpt. pech. 31. 3. 1946 ho premiestnili k p. pr 39 do Trenčína a o mesiac neskôr k p. pr 41 do Žiliny. V septembri 1948 dostal velit. výstrahu od Velit. 4. oblasti, pretože „nenašiel dost kladný pomer k ľudovo-demokratickému zriadeniu a budovateľskému úsiliu nášho ľudu a jeho predstaviteľov...“ a 1. 1. 1949 v hodnosti škpt. pech ho prepustili z armády. Rehabilitovaný bol v r. 1992 v hodnosti pplk. v. v.

Vyznamenania: Pamätná medaila (?), Pochvalné uznanie III. st. (1942), Vojenný víťazný kríž V. tr. (14. 3. 1943), Rad SNP II. st. (28. 8. 1945), Československý vojnový kríž 1939 (?), 2. Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá vojenská medaila Za zásluhy II. st. (?), Odznak československého partizána (?) sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (?), Pamätná medaila 50. výročia SNP.

Literatúra a pramene: GEBHART, J. – ŠIMOVIČEK, J.: Partizáni v Československu 1941-1945. Bratislava, Praha 1984, reg.; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, reg.; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg., Stručný biografický slovník (A-Ž). (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948-1989 na Slovensku). Ed. A. Droppa a J. Suja-Žiak. Bratislava 1994, s. 79. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(F. Cséfalvay)

KIŠŠ (od 29. 9. 1945 KALINA), Dezider

podplukovník pechoty
prednosta informačnej kancelárie Ministerstva národnej obrany, prednosta osobného oddelenia veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku

* 7. 2. 1908 Chynorany, okr. Topoľčany
† 29. 7. 1954 Trnava

V r. 1918 – 1926 študoval na Reálnom gymnázii v Nitre a Trnave, 1926 – 1929 na Bohosloveckom učilišti v Nitre a 1929 – 1930 na Bohosloveckej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Od júla do októbra 1930 pôsobil ako duchovný v Hričove. Od začiatku októbra do polovice decembra 1930 absolvoval ŠDDSZ v Prahe a 24. 12. 1930 bol preložený do pomeru mimo činnú službu. Od decembra 1930 do januára 1935 pôsobil ako pomocný duchovný v Hričove, Rakovej, Čadci, Varíne a zároveň dočasným správcom v Dolnej Tižine. Medzitým, počas januára a februára 1931, a tiež v júli 1933, absolvoval služobné cvičenie, v decembri 1934 vykonal skúšku na dôst. duchovnej služby v zál. a 1.1.1935 bol vymenovaný do hodnosti ppor. duchovnej služby v zál. O mesiac neskôr nastúpil do činnnej služby, bol povýšený do hodnosti npor. duchovnej služby a zaradený ako duchovný referent ZVV Praha. Na konci novembra 1936 ho premiestnili na duchovnú správu zborovej nemocnice 1 v Prahe, kde súčasne pôsobil aj ako vel. roty v ŠDDSZ. S účinnosťou od 1. 4. 1938 bol povýšený na kpt. duchovnej služby.

Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. armády a 31. 3. 1939 premiestnený na vel. V. zboru v Trenčíne (v polovici apríla premenované na Vyššie vel. 1, v polovici októbra 1939 na vel. 1. div.). Dňa 30. 5. 1939 bol povýšený na stot. duchovnej služby. V polovici mája 1940 ho premiestnili na MNO v Bratislave a 1. 7. 1940 povýšili do hodnosti mjr. duchovnej služby. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR bol od 12. 8. do 11. 11. 1941 na východnom fronte s vel. slov. armádnej skupiny „Ladislav“. Dňa 1. 1. 1942 bol povýšený na pplk. duchovnej služby a v marci 1942 ustanovený za referenta pre udržiavanie vojnových hrobov slov. armády. Na konci druhej dekády apríla 1942 odišiel na východný front k RD, odkiaľ sa vrátil na konci novembra 1942. Počas pobytu v poli riadil exhumácie a sústredovanie padlých slov. vojakov na vojnové cintoríny vo Ľvove, Lipovci a Mariupole. V marci 1943 bol ustanovený za zást. prednostu personálneho odboru MNO v Bratislave a v apríli 1944 sa popri výkone dovtedajšej funkcie stal aj prednostom informačnej kancelárie MNO. Na konci augusta 1944 vojenský vikár Dr. → M. Buzalka vyslovil súhlas s jeho žiadosťou o preloženie zo stavovskej skupiny duchovnej správy do inej stavovskej skupiny.

Do ilegálneho protifašistického hnutia sa zapojil v r. 1942, spolupracoval s odbojovými organizáciami „Flóra“ a „Justícia“, so spravodajskou skupinou „Hela“. Získaval pre odboj dôstojníkov, zhromažďoval okolo seba aj skupinu príslušníkov žandárstva a polície. Patril do skupiny odbojových dôst. spolupracujúcich s pplk. gšt. → J. Golianom ešte pred vytvorením ilegálneho VÚ. VÚ ho v máji 1944 poverilo prípravou odbojového vystúpenia v bratislavskej posádke, ale na konci júna 1944 prevzal od VÚ toto poverenie mjr. → J. Kovačovič a K. mal koordinovať prípravy Povstania v západoslovenských voj. posádkach (Bratislava, Trnava, Hlohovec, Sered', Nitra). V noci z 29. na 30. 8. 1944 opustil Bratislavu. Cestou do Banskej Bystrice usmernil dianie v trnavskej posádke a pozitívne ovplyvnil posádku v Topoľčanoch pri rozhodovaní o prechode na stranu povstalcov. Neuspel však v Hlohovci, Seredi ani v Nitre.

Rozhodnutím ministra národnej obrany SR zo dňa 6. 12. 1944 mu za účasť v SNP bola dňom 20. 10. 1944 správnym opatrením odňatá hodnosť pplk. duchovnej služby slov. armády a bol preložený do počtu mužstva ako stk.

Po príchode do Banskej Bystrice bol 1. septembra určený za vel. p. pl. 1 v podriadenosti vel. 1. obrannej oblasti. Zúčastnil sa bojov v priestore Žarnovice, Zlatých Moraviec a Pily. Po reorganizácii armády na TS prevzal velenie nad pr. „Dunaj“. Na začiatku poslednej dekády septembra 1944 bol vymenovaný za prednostu osobného odd. na vel. 1. čs. armády na Slovensku. S účinnosťou od 1. 10. 1944 bol mimoriadne povýšený do hodnosti plk. pech. Po prechode do hôr sa stal príslušníkom, od januára 1945 ZV 2. čs. part. brigády. Na konci novembra 1944 ho vel. brigády plk. → V. Prikryl poveril úlohou emisára pre nábor a organizáciu skupín čs. armády do príchodu ČA v oblasti Zvolena, Banskej Bystrice a Bratislavy. Vo februári 1945, pred prechodom 2. čs. part. brigády cez front, sa zdržiaval v Nitrianskej part. brigáde, s ktorou sa zúčastnil prechodu cez Hron pri Orovnici v noci z 13. na 14. 2. 1945. Po prechode frontu sa dostal do Košíc, kde od polovice marca 1945 vykonával funkciu posádkového vel. Dňa 1. mája bol ustanovený za prednostu osobného odd. MNO v Prahe. Od septembra 1945 do februára 1946 absolvoval v Prahe kurz pre vel. voj. telies. 1. 1. 1946 bol premiestnený na vel. VO 4. v Bratislave. Od februára 1947 do mája 1949 pôsobil vo funkcii vel. pešieho pr. 41 (od 1.10.1947 mot. pr. 41) v Žiline. Od septembra 1948 do mája 1949 v Prahe absolvoval kurz pre vyšších vel. Dňa 15. 5. 1949 bol ustanovený za dočasného vel. 9. div. v Trenčíne (od 1950 v Trnave) a 1. júna toho roka za jej vel. S účinnosťou od 1. 10. 1950 ho mimoriadne povýšili do hodnosti brig. gen. Ani jemu sa však nevyhli politické čistky v armáde a 1.8.1951 bol preložený do zál. Po prepustení z armády pracoval ako robotník v Stavokombináte Trnava a neskôr tajomník Okresného sekretariátu ČSČK a úradník v cukrovare, od decembra 1953 bol na dôchodku. V roku 1991 bol mimosúdne rehabilitovaný v hodnosti genmjr.

Vyznamenania: juhosl. Orden Sv. Save V. red (16.9.1939), Za hrdinstvo 3. st. (18. 7. 1940), Za zásluhy (14. 3. 1940), Pamätná medaila (28. 11. 1940), Kríž odboja IV. st. (21. 6. 1941), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (13. 3. 1944), Česko-slovenská medaila Za zásluhy I. st. (7. 7. 1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československý vojnový kríž 1939 (8. 9. 1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1. 8. 1946) a iné.

Literatúra a pramene: Slovenské národné povstanie roku 1944. Bratislava 1965, s. 156, 161, 349; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984 (reg.); ESNP, s. 223, 415, 588; Vojenské dejiny Československa IV. díl. Praha 1988, s. 449, 450, 563; SBS III, s. 86 – 87; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Bratislava 1990, (reg.), JABLONICKÝ, J.: Kto bol generál Kalina. In: Historie a vojenství, 1991, č. 2, s. 134 – 142; ŠOLC, Jiří: Osudná rozhodnutí, Kapitoly z historie československého odboje v letech 1939 – 1945. Praha 2006, reg.; VOČSO, s. 126, 127; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 83 – 84; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do Povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Druhé doplnené vydanie. Banská Bystrica 2009, reg.; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 285; – VÚA–VHA Praha, Zb. KmL a KvL; VA – CR Trnava, krátky osobný spis; SÚA Praha, f. 100/45, sv. 11, aj. 194.

(J. Bystrický)

KIŠŠKA, Gejza

stotník pechoty
zástupca veliteľa pešieho pluku 6 v Dolnom Kubíne

* 7. 9. 1903 Bánovce nad Bebravou
† ??

Absolvent Strednej priemyselnej školy sochársko-kamenárskej v Hořicích, v čs. arm. sa zúčastnil pravidelných cvičení, npor. v zál., za mobilizácie 1938 vel. náhradnej rotý p.pl. 39 v Pezinku. Do slov. arm. prijatý 16. 5. 1939 ako npor. pech. z povolania, zaradený k p. pl. 2, zbrojný dôst. I/2 práp., od 15. 4. 1940 dočasný vel. náhradnej rotý, 1. 8. 1940 povýšený na stot. pech. Od 16. 3. 1942 vel. náhradného práporu p.pl. 6, od 25. 10. 1943 ZV a mobilizačný dôst. p.pl. 6. Účastník SNP, 13. 9. 1944 zajatý nem. jednotkami. Do čs. armády bol opätovne prijatý 28. 6. 1945 ako kpt. pech., zastával viaceré funkcie v Ppl. 39 a p. pr. 17. MNO Praha bol 1. 10. 1948 preložený na zvláštnu dovolenku zo služobných dôvodov a 1. 7. 1949 do výslužby.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(P. Šimunič)

KLAPÁLEK, Karel

brigádny generál
veliteľ 1. čs. armádneho zboru v ZSSR

* 26. 5. 1893 Nové Město nad Metují, ČR
† 18. 11. 1984 Praha, ČR

V r. 1906 – 1911 absolvoval reálne gymnázium v Prahe. V júni 1916 bol ako jednoročný dobrovoľník prezentovaný vo vlastibraneckom p. pl. 8 v Salzburku (Solnohrad) a na konci augusta 1915 odoslaný na rus. front. Už v septembri 1915 padol v Haliči do zajatia, 3. 6. 1916 vstúpil do Českej družiny a 5. 8. 1916 nastúpil do záložnej rotý čs. streleckého pl. č. 1 v Kyjeve ako voj. dobrovoľník. 27. 3. 1917 bol premiestnený do p. pl. 3. Po absolvovaní dôst. školy sa na konci septembra 1917 stal vel. čaty – inštruktorom v poddôstojníckej škole, neskoršie dočasným vel. poddôstojníckej školy p. pl. 3 a dočasným vel. rotý a vel. práporu. Do hodnosti práp. bol povýšený 25. 8. 1917. Neskoršie vykonával funkcie vel. plukovnej poddôstojníckej školy, vel. rotý a pr. 1. 10. 1918 bol povýšený na npor. a 6. 1. 1919 na kpt. pech. Do ČSR sa vrátil až v polovici februára 1920. V čs. predmníchovskej arm. pôsobil vo funkciách vel. rotý, ZV pr., vel. pr., pobočníka vel. brigády, učiteľa v škole pre vel. rôt, vel. práporu voj. akademikov a mimoriadneho profesora taktiky na VA v Hraniciach na Morave, dočasného vel. pl. a počas mob. v r. 1928 vel. p. pl. 51. Do hodnosti škpt. pech. bol povýšený 24. 12. 1921, mjr. pech. sa stal 29. 12. 1928 a pplk. pech. 30. 6. 1933. Po vytvorení Protektorátu Čechy a Morava bol k 27. 7. 1939 prepustený z činnnej vojen. služby a pridelený do životnostenského referátu v Českých Budějoviciach ako riaditeľ životnostenskej služby. Zapojil sa do odboja v rámci voj. organizácie Obrany národa a v polovici r. 1940 odišiel cez Slovensko, Maďarsko a Juhosláviu do exilu. Dňa 20. 6. 1940 sa v Belehrade prihlásil do čs. vojska v zahraničí, na začiatku júla 1940 prišiel do Palestíny, kde sa stal príslušníkom čs. pešieho pl. č. 4 – Východného, v ktorom bol ustanovený za ZV pluku. Od 13. 8. 1940 pôsobil ako vel. I/4 pr., od 1. 11. 1940 ako vel. čs. pešieho pr. 11 – Východného, s ktorým sa od konca mája 1941 zúčastnil bojov v Libanone, Sýrii a pri obrane Tobruku. 7. 3. 1942 bol povýšený do hodnosti plk. pech. a od 24. 4. 1942 sa stal vel. čs. ľahkého protiletadlového pl. 200 – Východného. Na začiatku júla 1943, po skončení bojov v sev. Afrike, spolu s príslušníkmi ľahkého protiletadlového pl. odišiel do Veľkej Británie, kde sa 3. 9. 1943 stal zást. veliteľa čs.

sam. obrnenej brigády. 7. 3. 1944 bol povýšený na brig. gen. a 29. 3. 1944 sa stal prednostom I. odboru čs. MNO v Londýne. 29. 8. 1944 odletel do ZSSR a dňa 19. 9. 1944, počas bojov 1. čs. arm. zboru v ZSSR v Karpatsko-duklianskej operácii, sa stal vel. 3. čs. sam. brigády v ZSSR. Dňom 3. 4. 1945 prevzal od brig. gen. → L. Svobodu funkciu veliteľa 1. čs. arm. zboru, ktorú vykonával až do 25. 5. 1945. Pod jeho velením 1. čs. arm. zbor oslobodil Liptovský Mikuláš a pri ďalšom postupe v smere Ružomberok, Martin, Žilina a moravský Vsetín bojoval v horách Veľkej Fatry, Malej Fatry a Javorníkov. Pred koncom mája 1945 bol K. ustanovený za dočasného vel. VO 1 v Prahe a 1. 6. 1945 povýšený na div. gen. Na konci októbra 1945 bol definitívne ustanovený za vel. VO 1. Dňa 20. 2. 1947 ho prezident ČSR povýšil do hodnosti arm. gen. Od začiatku mája 1950 bol na liečení. 31. 1. 1951 bol prepustený do výslužby ako voj. služby neschopný, v novembri 1952 zatknutý, 13. 2. 1954 bol zbavený hodnosti a v novembri 1954 odsúdený za údajnú sabotáž Košického vládneho programu v podmienkach armády na 6 rokov väzenia. Na základe intervencií N. S. Chruščova a maršalov ZSSR G. K. Žukova a I. S. Koneva bol v apríli 1956 zbavený obvinenia a prepustený z väzenia. 4. 7. 1956 mu bola vrátená hodnosť arm. gen. v. v. Svoje spomienky na účasť v protifašistickom odboji vydal v publikácii *Ozvěny bojů*. Praha 1968, 1987, *Ozvěny bojov*. Bratislava 1968.

Vyznamenania: Československý rad Sokol s mečmi (1919) Československý vojnový kríž 1918 (1921), Československá medaila Víťazstvo (1922), franc. Croix de Guerre avec Palme (1922), pol. Kryż walecznych 1920 (25. 12. 1941), 4x Československý vojnový kríž 1939 (20. 1. 1942, 27. 10. 1944, 2 x 30. 4. 1945), brit. Distinguished Service order (9. 11. 1943), Československá Za zásluhy I. st. (6. 7. 1944), sov. Orden Kutuzova II. st. (30. 8. 1945), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 1945 gg (1945), sov. Za osvoboždenie Pragi (1945), franc. L'Ordre National de la Legion d'Honneur (15. 7. 1946), franc. Croix de Guerre 1939/1945 avec palme 1939 – 1945 (15. 7. 1946), brit. Order of the British Empire (6. 3. 1946), amer. Medal of Freedom with Silver Palm (6. 3. 1946), Československý vojenský rad Bieleho leva Za víťazstvo s hviezdou I. st. (30. 10. 1948), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1968), Hrdina ČSSR s právom nosiť zlatú hviezdu (1968) a iné.

Literatúra a pramene: HRBEK, J.: Tobruk 1941. Praha 1997, reg.; VOČSO s. 133, 134; HRABICA, P. – HRABICA, Z.: Zapomenutý generál. Praha 2006; ŠOLC, Jiří: Osudná rozhodnutí, Kapitoly z historie československého odboje v letech 1939 – 1945. Praha 2006, reg.; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 299; – VÚA - VHA Praha, KmL, KvL

(J. Bystrický)

KLEINERT, Ladislav

stotník pechoty slovenskej armády
veliteľ rotý 102. pešieho pluku ZD

* 9. 12. 1913 Prešov
† 16. 12. 1947 Bratislava

V roku 1937 pôsobil ako por. čs. arm. a absolvent VA v Hraniciach na Morave v náhradnej rote p. pl. 4 v Hradci Králové. V nasledujúcom období vykonával funkciu vel. guľ. čaty a vel. čaty v poddôstojníckej škole, rotý v Hradci Králové, Liberci, Lučanoch, v Rychnove nad Kněžnou.

Po vzniku Slov. štátu sa v apríli 1939 stal vel. náhradnej rotý p. pl. 16 v Prešove (po májovej reorganizácii p. pl. 2). Od júla 1939 do polovice apríla 1940 bol vel. rotý tohto pl. v Sabinove, následne v Bardejove. 1. 1. 1940 bol povýšený na npor. pech. Koncom júna 1941 odišiel so svojou rotou na front, po reorganizácii v auguste

1941 zostal pri ZD a v novembri 1941 sa stal posádkovým dôst. v Ovruchi. V máji 1942 sa stal vel. roty 102 p. pl. ZD. So svojimi vojakmi sa zúčastňoval vyčistovacích protipartizánskych akcií, počas ktorých sa dopúšťali aj vojnových zločinov páchaných aj na bezbrannom civilnom obyvateľstve (vraždenie rukojemníkov, vypaľovanie dedín). Najznámejšou akciou, ktorej sa osobne zúčastnil, bola výprava proti obci Maloduš 2. 8. 1942 (podporili ju aj slov. vzdušné zbrane), ktorej predchádzal part. prepád a smrť 8 slov. vojakov. Obeťou tejto odvetnej akcie sa stalo 15 bezbranných civilných osôb vrátane žien a malých detí, ktoré K. nariadil popraviť. Napriek účasti na podobných výčinoch bol ešte v auguste 1942 vyznamenaný a 1. 1. 1943 povýšený na stot. pech. 15. 7. 1943 sa vrátil z poľa k p. pl. 6. V septembri 1943 sa stal vel. posádky v Trebišove a zároveň vel. 4. guľ. roty p. pl. 6. Po vojne bol rozsudkom Národného súdu v Bratislave zo dňa 10. 12. 1947 odsúdený na trest smrti obesením.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska (1939), Za hrdinstvo II. stupňa (1942), Za hrdinstvo III. stupňa (apríl 1943), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 3. Stufe (1943).

Literatúra a pramene : MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II. (1941 – 1944). Zaisťovacia divízia a železniční pionieri. Banská Bystrica 2008; BYSTRICKÝ, J.: Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (september 1941 – november 1942). In: Vojenská história, roč. 3, 1999, č. 4, s. 50 – 51. – VÚA – VHA Praha, Zb. KVL.

(I. Baka)

KLESKEŇ, Július

kapitán delostrelectva
veliteľ delostreleckého oddielu v rámci
III. taktickej skupiny

* 3. 4. 1917 Turčianske Teplice – Vieska,
okr. Martin
† 2. 1. 1970 Brno

Ľudovú školu navštevoval v Turčianskych Tepliciach v rokoch 1923 – 1927. V rokoch 1927 – 1929 študoval na Reálnom gymnáziu v Martine, 1929 – 1935 v Bratislave. 1. 10. 1935 nastúpil do prezenčnej služby v del. pl. 111 v Košiciach a stal sa frekventantom ŠDDZ v Bratislave. Po jej ukončení 30. 9. 1936 ako des. asp. ho prijali na VA v Hraniciach na Morave, ktorú absolvoval 29. 8. 1937 a bol vyradený ako por. del. Až do 17. 3. 1939 vykonával nižšie velit. funkcie v Opave a vo Frenštáte pod Radhoštěm. Po vzniku Slovenského štátu prišiel na Slovensko, kde 23. 3. 1939 – 1. 4. 1939 bol pobočníkom vel. dpl 109 v Bratislave. 1. 4. – 30. 9. 1939 bol vel. čaty ŠDDZ v Žiline. 1. 10. 1939 – 30. 9. 1940 bol učiteľom chemického výcviku vo VAK v Banskej Bystrici, 1. 10. 1940 – 1. 9. 1941 vel. pomocnej batérie vo VAK v Bratislave. Potom odišiel do poľa a 5. 9. 1941 – 6. 12. 1941 vykonával funkciu pomocníka na operačnom oddelení ZD. V čase od 2. 1. 1942 do 27. 8. 1944 bol vel. batérie pre dôstojníkov del. v zál. a vel. pomocnej batérie vo VAK v Bratislave.

Po vypuknutí Povstania sa pridá k jednotke CO, ktorá pod jeho velením 1. 9. 1944 prišla na povstalecké územie. Po vzniku TS sa stal vel. 3. batérie 15 cm kanónových húfníc v rámci VI. TS a od začiatku októbra 1944 1. del. oddielu Kyseľ III. TS. Túto funkciu zastával až do konca októbra 1944.

Po ústupe do hôr zo svojich vojakov utvoril asi 25-člennú voj. part. skupinu, ku ktorej sa pridali aj ďalší bývalí povstaleckí vojaci a časť francúzskeho odd. kpt. Georgesa de Lannuriena. Sk.

sa rozrástla na asi 80-členný oddiel, ktorý si vybudoval základňu v priestore Kotmanovských lazov. Koncom roka 1944 sa včlenil do Čs. part. brig. pplk. → V. Lichnera, ako jej 3. prápor, a vykonával prevažne sprav. a čiastočne aj klasickú part. činnosť. S časťou oddielu, vrátane skupiny Francúzov, sa v polovici januára 1945 spojil s ČA. 1. 2.–30. 5. 1945 bol vel. del. oddielu 6 v 4. čs. sam. brigáde 1. čs. arm. zboru. Počas oslobodzovacích bojov bol pri Žiari nad Hronom a Bystřici pod Hostýnem ranený.

1. 6. – 30. 7. 1945 bol NŠ delostrelectva 4. div. v Šali nad Váhom a 1. 8. – 30. 8. 1945 účastníkom prípravného kurzu vel. del. MNO na prípravu a organizáciu škôl záložných dôst. del. 25. 8. 1945 ho povýšili na mjr. del. 1. 9. – 30. 10. 1945 bol veliteľom ŠDDZ v Jihlave. 1. 11. 1945 – 30. 7. 1947 absolvoval VŠV v Prahe. 1. 7. 1947 – 30. 8. 1948 bol náč. 5. oddelenia VO 4 v Bratislave. V r. 1948 – 1967 v rôznych funkciách bol vysokoškolským pedagógom všeobecnej taktiky, operačného umenia a voj. zemepisu na rôznych voj. vysokých školách v Prahe, Brne a vo Vyškove, 1. 7. 1968 – 2. 1. 1970 bol náč. rozborovej skupiny študijného oddelenia velit. Voj. akadémie Antonína Zápotockého.

Vyznamenania: Za zásluhy (19. 3. 1943), Pamätný odznak II. st. (19. 3. 1943), bulh. Vojenný záslužný kríž V. tr. s korunkou (od bulhar. cára Borisa III) (13. 5. 1943) a Vojenný víťazný kríž V. tr. (14. 3. 1944), Čs. vojnový kríž 1939 (1945); 2. Čs. vojnový kríž 1939 (1945); čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945); čs. voj. medaila Za zásluhy (1945), Rad SNP II. tr. (1946) a sov. Za poľanu nad Germanijou v Velikoj otečestvennoj vojne 1941–1945 gg (1947).

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania I. Banská Bystrica 1966, s. 7–202. HRONSKÝ, M.: Boje povstaleckej armády na Ostrom. In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania I. Banská Bystrica 1966, s. 203–324. ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; – ESNP, s. 229, 416; SBS 3, s. 100; VOČSO, s. 135. – VA-CR Trnava, Kml, Osobná karta dôstojníka.

(F. Cséfalvay)

KLIMKO, Emil

stotník delostrelectva
veliteľ oddielu delostreleckého protiletadlového pluku

* 3. 7. 1910 Viedeň, Rakúsko
† ??

Obecnú a meštiansku školu navštevoval v Modre. Po skončení štúdií Učiteľského ústavu v roku 1929 učil v štátnych ľudových školách. Na dodatočnom odvode 14. 6. 1932 bol vybraný pre p. pl. 23 Amerických Slovákov, od 1. 10. 1932 nastúpil na vykonávanie prezenčnej služby a následne bol zaradený do ŠDPZ v Košiciach. V priebehu roka 1933 bol povýšený na slob. frekventanta, des. frekventanta, čat. absolventa a 8. 9. 1933 mu bol priznaný status aspiranta. Na ppor. pech. prezenčnej služby bol menovaný 1. 3. 1934 a 29. 3. 1934 bol prepustený na trvalú dovolenku s následným preložením do zál. V rokoch 1937 a 1938 vykonal pravidelné cvičenia v zbrani. Dňom 24. 9. 1938 bol prezentovaný na vykonávanie činnosti služby pri mobilizácii v poli do 29. 11. 1938 a zároveň ukončil výkon služby z dôvodu demobilizácie. Opäť bol povolaný na mimoriadnu službu a s p. pl. 12 bol nasadený na obranu južného Slovenska pri vpáde Maďarov na východné Slovensko v marci 1939. Ďalej pôsobil ako učiteľ v Ľubietovej. Hodnosť ppor. podľa mu bola premenovaná na por. Od 30. 7. 1939 do 31. 10. 1939 vykonával povinné mimoriadne cvičenie v zbrani v dpl. 153. Dňom 1. 11. 1939 bol aktivovaný do slov. arm. vo funkcii vel. 8. batérie dpl. 153, ktorý bol v roku 1943 reorganizovaný na DPLP.

Absolvoval v r. 1939 aplikačný kurz dôst. DPLP pre ťažké batérie. Za pobočníka vel. dpl. 153 bol ustanovený od 1. 3. 1940, 1. 8. 1940 bol povýšený na npor. del. a 31. 12. 1940 nastúpil do služby k štábnej batérii. Na začiatku roka 1941 absolvoval výcvik pre vel. batérii vo Viedni. Po návrate velil batérii dpl. 153. Dňom 1. 1. 1942 bol povýšený na stot. del. Od novembra 1942 bol frekventantom kurzu vel. batérie a ťažkých oddielov protiletadlového del. v Linzi a Viedni. Pokračoval vo velení batérii DPLP v Bratislave, od júna 1943 do februára 1944 náhradnému oddielu v Zlatovciach a ďalej do 1. 4. 1945 ťažkému oddielu v Bratislave. Od apríla až do 2. 7. 1945 bol zaistený a odvezený ako zajatec do tábora v Linzi. Po návrate bol 3. 7. 1945 v Bratislave zaistený a vo väzbe zotrval do augusta 1945. Od 25. 10. 1945 bol prijatý do čs. armády a nastúpil k dpl.154 v Hlohovci vo funkcii vel. oddielu a neskôr NŠ. V januári 1946 bol včlenený k pomocnej batérii dpl. 151. Do hodnosti škpt. bol povýšený 23. 11. 1946 a dňom 31. 8. 1947 premiestnený k MNO ako vel. batérie v Učilišti obrany proti lietadlám v Prahe. V rokoch 1949 až 1952 pôsobil v Učilišti obrany proti lietadlám v Žiline, Protiletadlovom učilišti v Olomouci a do konca roka 1957 vo VA Brno. Dňom 1. 1. 1958 bol prepustený do zálohy.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1940), Za službu vlasti (1955), Za zásluhy o obranu vlasti (1956).

Literatúra a pramene: ŠUMICHRAS, P.: Letecké jednotky a protiletadlové delostrelectvo Slovenskej armády v poľskej vojne (september 1939). In: *Vojenská história*, roč. 12 (2008), č. 2, s. 115, 119, 144. – VA-CR Trnava Zb. Kml a KOS.

(M. Ondruš)

KLUČÍK, František
podplukovník delostrelectva
veliteľ delostreleckého oddielu a pluku,
náčelník štábu divízie oblasti 2, neskôr divízie oblasti 1

* 11. 4. 1899 Banská Bystrica
† 13. 10. 1944 Ľubietová

Po skončení gymnázia v Trenčíne v r. 1915 - 1919 absolvoval kadetku v Nagyvárade (dnes: Oradea v Rumunsku) a následne 2-mesačný kurz pre pešie vojsko v Miloviciach. V hodnosti ppor. vykonával funkciu vel. čaty v p. pl. 54 (neskôr 6) v Mukačeve a strel. pl. 2 (neskôr 20) v Hraniciach na Morave. Po skončení 6-mesačného dôst. kurzu vo VA v tejto posádke bol 1. 10. 1920 povýšený na por. del. a potom postupne pôsobil ako vel. čaty v hor. del. oddieli 259 Žilina, hor. del. oddieli 254 Trutnov, horskom del. pl. 202 Prešov a ľahkom del. pl. 4 v Josefove. V tomto útvare slúžil aj po skončení ekvitačného kurzu a ekvitačnej školy pre dôst. del. v Delostreleckom učilišti v Olomouci v rokoch 1925 a 1927. Vykonával tu funkcie I. dôst., ZV batérie, vel. batérie a pobočníka vel. náhradnej batérie. K 1. 10. 1928 ho povýšili na npor. del. a k 1. 10. 1931 na kpt. del. Dňom 15. 9. 1933 prevzal funkciu vel. batérie v dpl. 109 v Bratislave. V rokoch 1935 - 1936 absolvoval strel. kurz del. v Delostreleckom učilišti a v septembri 1938 bol premiestnený k dpl. 18 do Žatca.

Od marca 1939 slúžil v slov. arm. ako vel. oddielu dpl. v Bratislave, od mája 1939 v novej hodnosti stot. del. K 1. 1. 1940 bol povýšený na mjr. del. a na začiatku septembra 1940 premiestnený k dpl. v Topoľčanoch. Už o niekoľko dní však odišiel k dpl. 12 v Kežmarku, kde prevzal funkciu vel. oddielu. V júni 1940 sa v tejto posádke stal vel. mobilizovaného „B“ pl. a v auguste 1942 ZV dpl. 12. Vo

februári 1942 bol prevelený k dpl. 11 v Žiline. V marci toho roka s ním odišiel k RD na východný front ako vel. oddielu. V rámci reorganizácie del. jednotiek tu postupne vykonával funkcie veliteľa del. div. a del. oddielu 11. Po návrate z poľa v septembri 1942 opäť pôsobil v Kežmarku ako veliteľ del. pl. 12. Dňom 1. 1. 1943 bol povýšený na pplk. del. a následne ustanovený na funkciu NŠ DO 2 v Banskej Bystrici, neskôr DO 1 v Trenčíne. Na začiatku Povstania ho zatkli povstaleckí dôstojníci a vojaci a internovali v Ľubietovej. Údajne pri pokuse o útek ho zastrelila povstalecká voj. eskorta spolu s plk. gšt. → V. Kanákom, plk. → O. Zverinom a ďalšími. Je pochovaný v spoločnom hrobe s ostatnými obetami povstaleckej represálie v Ľubietovej.

Vyznamenania: Pamätná medaila (?), Za hrdinstvo 3. st. (?), Za hrdinstvo 2. st. (?), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (?).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006; BYSTRICKÝ, J.: Rýchla divízia na východnom fronte. In: *Vojenská história*, 2001, č. 1, s. 55-56; PECINA, J.: Poľné delostrelectvo Rýchlej divízie 1941 - 1942 (Od Kyjeva po Mius). In: *Vojenská história*, 2005, č. 1, s. 71; PECINA, J.: Poľné delostrelectvo Rýchlej divízie 1941 - 1942 (Od Rostova po ústup na Krym). In: *Vojenská história*, 10, 2006, č. 1, s. 66-68; MIČIANIK, P.: Rýchla divízia v nemeckej ofenzíve na Rostov. In: *Vojenská história*, 13, 2009, č. 5, s. 47, 54; - VÚA-VHA Praha, KvL.

(J. Štaigl)

KMICIKIEVIČ, Jaroslav
podplukovník jazdectva
veliteľ pešieho pluku 101 slov. 2. technickej divízie v Taliansku, veliteľ 1. čs. divízie v Taliansku

* 30. 6. 1894 Dnestrik-Dubovy, Ukrajina
† 3. 3. 1984 Bratislava

V r. 1905 - 1913 absolvoval gymnázium s maturitou v Przemysli, 1919 - 1920 Právnickú fakultu vo Lvove a Prahe. Do voj. služby nastúpil ako jednoročný dobrovoľník v 11. del. jazd. divízií 5. 8. 1914, ale už 15. 8. 1914 bol ako politicky nespoľahlivý uväznený v Terezíne, a potom od mája do začiatku novembra 1915 v Thalerhofe pri Grazi (historický slovenský názov: Štajerský Hradec). Od 10. 11. 1915 do začiatku februára 1916 ako jednoročný dobrovoľník slúžil v 19. domobraneckom pl. a od začiatku februára 1916 v 36. domobraneckom pl. Od začiatku druhej polovice februára bojoval v rámci 6. domobraneckého pl. na tal. bojiisku a v polovici mája padol do zajatia pri Monfalcone. Od apríla 1918 sa stal príslušníkom čs. légii v 1. rote p. pl. 39 „Výzvedný“. Po návrate do ČSR sa zúčastnil bojov proti maď. armáde pri Bratislave a Šali. Od konca mája do júla 1919 sa vo funkcii vel. čaty a rotý zúčastnil bojov na Slovensku proti maď. ČA. 31. 7. 1920 bol vymenovaný za por. Od 10. 8. do 26. 9. 1920 slúžil v p. pl. 39 v Starej Boleslavi. Dňa 18. 9. 1920 bol preložený do kategórie dôstojníkov z povolania. Od konca septembra do konca októbra 1920 pôsobil vo funkcii vel. čaty v jazd. pl. 7 v Hodoníne, od začiatku novembra do 7. 3. 1921 pôsobil na Podkarpatskej Rusi pri Užhorode a od 8. marca do konca októbra 1921 opäť v Hodoníne. 1. 11. 1921 bol premiestnený do náhradnej eskadrony jazd. pl. 10 v Sečovciach. Od konca prvej dekády januára do konca prvej dekády októbra 1922 absolvoval zákopnícky kurz v Komárne a po jeho skončení nastúpil ako vel. čaty technickej eskadrony jazd. pl. 10 v Berehove na Podkarpatskej Rusi. 1. 1. 1922 ho povýšili na npor. jazd. a 10. 1. 1925 na kpt. jazd. Dňa 1. 4. 1925 bol odvelený do Aplikačnej školy jazd.

v Pardubiciach. Po jej absolvovaní sa ako vel. čaty 1. 8. 1925 vrátil do Berehova, kde na začiatku októbra 1925 na krátky čas prevzal funkciu vel. guľ. eskadrony. Už 20. októbra však bol ustanovený na funkciu vel. cykl. eskadrony v Nových Zámkoch. Od novembra 1925 do januára 1926 absolvoval guľ. kurz v Prostějove. Po návrate do Nových Zámkov opäť prevzal velenie 3. cykl. eskadrony. 1. 7. 1926 bol povýšený na škpt. jazd. Od začiatku marca 1926 vykonával funkciu vel. zákopníckej eskadrony 2. jazd. brig., od konca druhej dekády júla 1926 funkciu vel. cykl. eskadrony, od polovice mája 1927 inšpektora výcviku zákopníkov v Komárne, od konca júna 1927 do júna 1928 vel. cykl. a 1. eskadrony v Nových Zámkoch, počas júna a júla 1928 pôsobil v Komárne ako inštruktor žen. výcviku 3. jazd. brig.. Po absolvovaní stáže v let. pl. 3 v Piešťanoch (júl – september 1929) prevzal funkciu vel. 6. eskadrony v Komárne. Počas vykonávania tejto funkcie absolvoval kurz pre vel. eskadron v Pardubiciach. V polovici marca 1931 sa stal vel. eskadrony. Ďalším pôsobiskom K. sa stal Olomouc, kde od polovice novembra 1936 do konca druhej dekády septembra 1937 velil remontnej eskadrony jazd. pl. 2. Potom bol odoslaný do kurzu pre vel. odd. v Miloviciach a Prahe, ktorý absolvoval v období od septembra 1937 do januára 1938. Od polovice januára 1938 do začiatku februára 1939 slúžil v Hodoníne vo funkciách vel. II. poľnej koruhvy, správcu voj. zátišia a vel. remontnej eskadrony drag. pl. 7. Počas mobilizácie (od 24. 9. do 12. 11. 1938) velil zmiešanému priezvednému oddielu 37 Hraničnej oblasti 37. Po rozpade ČSR vstúpil do slov. armády a 18. 3. 1939 bol poverený velením náhradnej koruhvy drag. pl. 10 v Prešove. Zúčastnil sa bojov proti maď. vojskám na východnom Slovensku. Od 10. 5. 1939 vykonával funkciu vel. remontného strediska v Seredi a Liptovskom Mikuláši. Ťaženia proti Poľsku v septembri 1939 sa nezúčastnil. Od začiatku októbra 1940 bol pridelený na MNO v Bratislave a na začiatku januára 1941 sa stal ZV JPO I mjr. jazd. → J. Veselého. 28. 6. 1941 odišiel na východný front k ZD vo funkcii ZV JPO I., na začiatku októbra bol odoslaný k RD, v rámci ktorej zastával funkciu vel. priezvedného odd. 11 až do začiatku druhej polovice januára 1942. Po návrate na Slovensko dostal dovolenku a na začiatku druhej polovice marca znovu odišiel do poľa k ZD, kde ako vel. zmiešaného priezvedného oddielu zotrval do 18. 9. 1942. Počas pôsobenia na okupovanom území nadväzoval kontakty s partizánmi a otvorene kritizoval zásahy jednotiek p. pl. 102 proti civilnému obyvateľstvu. Na Slovensko sa vrátil 18. 9. 1942, absolvoval kúpeľnú liečbu a zdravotnú dovolenku a na začiatku decembra 1942 odišiel znova do poľa, tentoraz ako slovenský PV v Dnepropetrovsku (počas dovolenky pplk. → J. Smutného). Tu pôsobil do konca februára 1943. Po príchode na Slovensko bol až do konca apríla na liečení a zdravotnej dovolenke. 30. 4. 1943 nastúpil do služby ako ZV JPO I v Bratislave a 30. 6. 1943 sa stal jeho vel. Vo februári 1944 ho vel. VPV gen. II. tr. → J. Turanec zbavil velenia a bol odoslaný na dovolenku. V ilegálnej odbojovej činnosti spolupracoval s pplk. vet. → MVD. M. Ferjenčíkom, plk. duch. → D. Kiššom (Kalinom), pplk. gšt. → F. Urbanom, mjr. gšt. → E. Polkom a mjr. del. → A. Kordom. Dňa 6. 6. 1944 bol odoslaný do Talianska s určením za vel. p. pl. 101 slovenskej 2. tech. div. Velenie pluku prevzal 25. 6. 1944. Po prechode veliteľa 2. tech. div. plk. pech. → J. Imra, k Spojencom v období od 3. 8. do 23. 8., čiže do príchodu nového vel. div. plk. jazd. → J. Veselého, vykonával dočasne popri svojej funkcii aj funkciu vel. div. So skupinou antifašisticky orientovaných dôst. (stot. pech. A. Duplinský, por. jazd. J. Valášek, por. pion. A. Matúšek, por. hosp. J. Balko, neskôr stot. út. → L. Ďurana, stot. út. → J. Jarembák, por. let. v zál. A. Lesyk) pripravoval prechod k tal. part. Prvé kontakty s tal. part. a spoluprácu s nimi nadviazal v júli 1944. Dňa 13. 4. 1945 bol Nemcami zaistený a väznený v Miláne, 26. 4. oslobodený tal. povstalcami. 27. 4. 1945 prevzal velenie nad 2. tech. div. (28. 4. premenovaná na 1. čs. div. v Taliansku) a vyhlásil ju za súčasť čs. zahr. armády. V tomto čase

už približne 700 príslušníkov div. bojovalo v part. jednotkách a 1 160 sa podieľalo na akciách tal. povstalcov severne od rieky Pád. 29. 4. 1945 vel. tal. povstaleckých síl gen. Cadorna vymenoval K. za vel. všetkých čs. jednotiek v sev. Taliansku.

Po návrate do ČSR bol 6. 8. 1945 komisiou SNR prijatý do čs. armády a 24. 9. sa stal vel. 4. pešej brig. v Žiline. Od apríla 1946 do januára 1947 sa zúčastnil bojov proti banderovcom ako vel. podskupiny „Hliník“ (21. 4. – 1. 5. 1946), vel. podskupiny „Jaroslav“ (2. 5. – 31. 5. 1946), vel. skupiny „Zlato“ (1. 6. – 28. 7.). 29. júla prevzal velenie skupiny „Ocel“ a od 1. 10. 1946 do 5. 1. 1947 bol nasadený proti banderovcom vo funkcii vel. podskupiny „Jakub“. 6. 1. 1947 ho ustanovili za ZV 4. div. v Žiline, 1. 2. 1947 za vel. žilinskej posádky a 20. 2. povýšili do hodnosti plk. pech. Od 29. 8. 1947 vykonával funkciu ZV 2. div. v Nitre. Na začiatku decembra 1947 sa stal dočasným PV v Olomouci, v polovici marca 1948 dočasným vel. 2. brig. v Banskej Bystrici (od začiatku júna 1948 v Písku) a od konca augusta 1948 PV v Bratislave. 1. 8. 1949 bol preložený do výslužby.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1918 (?), Československá revolučná medaila (?), Československá medaila Víťazstvo (?), tal. Medaglia de la Fatiche di Guerra (?), Spojenecká medaila Víťazstvo (?), Kríž svetovej vojny VI. st. (?), Kríž odboja I. st. (?), Pamätná medaila (1939), Za hrdinstvo 3. st. (1940), Za hrdinstvo 2. st. (1942), Československá medaila Za zásluhy I. st. (12. 6. 1947), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (30. 9. 1946).

Literatúra a pramene: ŠTEFANSKÝ, V.: Slovenskí vojaci v Taliansku. Bratislava 2000, s. 32, 34, 35, 37, 41, 50, 51, 57, 72, 73, 78, 79, 82, 88; BYSTRICKÝ, J.: Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (september 1941 – november 1942). In: Vojenská história, roč. 3, 1999, č. 4, s. 34, 40, 43, 44; VOČSO, s. 136, 137; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu. I. V operácii Barbarossa. Banská Bystrica 2007, s. 22, 235; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu. II. (1941 – 1944) Zaisťovacia divízia a železniční pionieri. Banská Bystrica 2008, s. 50, 52, 53, 55, 58, 61, 75, 76, 77, 78, 121; – VA-CR Trnava, náhradný Kml; VÚA-VHA Praha, KvL; VHA Bratislava, ŠZ-33, ŠZ-35.

(J. Bystrický)

KNÓTH, Ladislav, MUDr.
podplukovník zdravotnej služby
v roku 1944 veliteľ vojenskej nemocnice
v Prešove

* 26. 7. 1910 Liptovský Sv. Mikuláš
† ??

R. 1934 ukončil Lekársku fakultu Karlovej Univerzity v Prahe. V tom istom roku absolvoval ŠDZ a následne v rokoch 1934 – 1935 kurz na dôst. zdrav. z povolania. V marci 1939 bol prijatý do slov. arm. Do 11. 10. 1944 bol vel. VN 2 v Prešove v hodnosti mjr. zdrav. služby. Od októbra 1944 do polovice januára bol prednostom chirurgického odd. Štátnej nemocnice v Prešove a potom prednostom chirurgického odd. v Ružomberku. Od apríla do októbra 1945 bol prednostom odsunovej nemocnice v Ružomberku. V októbri 1945 sa vrátil do Košíc a zastával funkciu prednostu chirurgického odd. voj. nemocnice. Do činnnej voj. služby opäť vstúpil 6. 3. 1946 a 12. 11. 1946 bol menovaný za vel. VN 8 v Košiciach v hodnosti plk. zdrav. služby. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za zásluhy (?)

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml.

(M. Štefanský)

KOČMERŽEVSKÝ, Vladimír,
major delostrelectva
veliteľ II. oddielu delostreleckého pluku
153 v Piešťanoch

* 9. 7. 1897 Baku, Azerbajdžan

† 10. 4. 1942 Piešťany

Po absolvovaní reálneho gymnázia s maturitou v Petrohrade r. 1915 následne absolvoval v r. 1915 – 1916 vojnové del. učilište v Petrohrade. Od 14. 6. 1916 bol zaradený v hodnosti prap. na funkciu vel. čaty a zúčastnil sa bojov na tureckom bojiisku v Malej Ázii. Od 18. 8. 1917 bol prijatý v hodnosti por. do Perzskej kozáckej divízie. V r. 1917 – 1920 sa zúčastnil bojov v Perzii. 25. 8. 1921 sa prihlásil do čs. armády, do ktorej bol zaradený od 14. 9. 1921. Od 17. 10. 1921 vykonával funkciu subalterného dôst. batérie v del. oddiele 259 v Žiline. Čs. štátnym občanom sa stal 31. 12. 1923. 1. 6. 1924 bol prijatý do kategórie del. dôst. z povolania, povýšený na npor. del. a 15. 9. 1924 premiestnený k del. pl. 153 do Bratislavy a zaradený do funkcie subalterného dôst. batérie. 1. 4. 1929 bol povýšený do hodnosti kpt. del., ustanovený do funkcie 1. dôst. svetelnej batérie a od 1. 10. 1933 autodôstojníka pluku. Od 30. 9. 1934 bol vel. svetelnej batérie, od 15. 1. 1935 už v Piešťanoch, kde ho 30. 9. 1935 ustanovili do funkcie vel. kanónovej bat. 14. 3. 1939 bol prijatý do slov. arm., 17. 3. 1939 sa stal vel. II. oddielu del. pl. 153 v Piešťanoch, 17. 5. 1939 ho povýšili na stot., 1. 1. 1940 na mjr. del. Od 3. 1. 1940 bol súčasne vel. IV. oddielu a od 1. 2. 1940 zároveň s výkonom funkcie vel. oddielu vykonával aj funkciu ZV pluku. Od 11. 9. 1941 bol poverený vykonávať funkciu vel. Automobilných dielní Vzdušných zbraní v Trenčíne súčasne s funkciou vel. II. oddielu. 10. 4. 1942 zahynul pri let. havárii v Piešťanoch.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom „Javorina“ (17. 5. 1939), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler (1941).

Literatúra a pramene: – VHA Praha, Zb. KvL.

(P. Krajčírovič)

KOLEMBUS, Jozef
štabný kapitán letectva
veliteľ letky 1. čs. stíhacieho pluku 1. čs.
zmiešanej leteckej divízie v ZSSR

* 23. 9. 1913 Nozdovice, okr. Ilava

† 11. 7. 1989

Civilné vzdelanie získal na 8-ročnom reálnom gymnázii s maturitou v Trenčíne.

Príslušník čs. brannej moci od 16. 7. 1934, keď K. ako voj. na trvalej dovolenke prezentovali na vykonanie prezenčnej služby v rámci p. pl. 39 „Výzvedný gen. Grazianiho“ a priznali mu status aspiranta. Od 16. 7. 1934 – 31. 3. 1935 frekventant ŠDPZ. V období výchovy na dôstojníkov pech. v zál. povýšený na slob. aspiranta (20.12.1934) a des. aspiranta (13. 3. 1935). 1. 9. 1935 K. povýšili

na čat. aspiranta. 30. 9. 1935 K. premiestnili do VA ako voj. akademia, kde bol až do 1. 8. 1937. Počas štúdia K. menovali na ppor. pech. (1.1.1937) a pozorovateľa-letca (1.4.1937). 1. 8. 1937, po skončení VA, K. menovali na por. let. Tým istým dňom ho prideliť k 74. letke let. pl. 6. V r. 1937 – 1938 K. absolvoval aplikačný kurz pre por. let. 1. 4. 1938 K. menovali za pilota letca. Až do rozpadu ČSR pokračoval v službe v rámci let. pl. 6. 20. 3. 1939 K. ako Slovák premiestnili na Slovensko k let. pl. 3.

Od 20. 3. 1939, po návrate na Slovensko, K. pokračoval v službe v slov. armáde. Týmto dňom ho pričlenili k letke 12 let. pl. 3. 1. 10. 1939 K. menovali za poľného pozorovateľa letca a poľného pilota-letca. Od 21. 12. 1939 – 9. 1. 1940 vel. rádiotelegraf. čaty OVZ. 1. 1. 1940 K. povýšili na npor. let. 31. 1. 1940 ho previedli do prezenčnej voj. služby. 9. 2. 1940 K. určili za vel. náhradnej sprav. roty. Od 27. 3. 1940 – 1. 8. 1940 K. v stíhacom výcviku. Počas výcviku ho premiestnili k letke 11 (8. 5. 1940) 1. 8. 1940 K. vymenovali za stíhacieho pilota. 15. 8. 1940 K. prideliť k letke 13, s určením za 1. dôst. 22. 6. 1941 K. odišiel do poľa s letkou Boreša, kde zotrval do 20. 8. 1941. Po návrate z poľa ho zaistili a vyšetrovali. 19. 11. 1941 K. spoločne s npor. let. → Ľ. Kukorellim odsúdili na 9 mesiacov väzenia a stratu hodnosti za zločin neoznámenia trestných činov. V hodnosti strel. v zál. ho premiestnili k p. pl. 2. Po prepustení z väzenia pracoval ako robotník na stavbe.

Príslušník 1. čs. arm. na Slovensku a účastník SNP v p. pr. → kpt. tech. zbroj. let. D. Kunica. 8. 10. 1944 K. let. presunuli do ZSSR. 17. 10. 1944 K. prezentovali v čs. zahraničnej armáde v ZSSR. 1. 1. 1944 K. povýšili na kpt. let. Od 5. 1. 1945 vel. letky 1. čslpl v ZSSR. 7. 3. 1945 K. povýšili na škpt. let. Účastník bojov o Moravskú bránu v rámci 1. čszld v ZSSR.

K. bol po vojne príslušník čs. armády, kde ho povýšili na mjr. let. (1.9.1945) a pplk. let. (1.10. 1946). Až do prepustenia z čs. armády zastával vel. funkcie na stupni letka a pluk. Z čs. armády ho prepustili 1. 8. 1950. 11. 9. 1950 K. po druhý raz odňali voj. hodnosť a preložili ho do počtu mužstva ako voj. v zál.

Po prepustení z armády pracoval manuálne v stavebníctve. K. rehabilitovali v r. 1968 v hodnosti pplk. let. V r. 1990 K. povýšili na plk. let. in memoriam.

Vyznamenania: Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?), Československý vojnový kríž 1939 (?), Rad SNP I. triedy (?), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (?), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne v 1941 – 1945 gg. (?) a iné.

Literatúra a pramene: ESNP, s. 232; RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939–1944. 1. zv., Bratislava 1999; – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939–1945, spisy obyč., dôv. a taj.; VHA Bratislava, f. MNO SR 1939–1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941–1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

KOLÉNER (pôvodne KUBINEC), Emil
major konceptnej správy
prednosta personálneho oddelenia
MNO

* 18. 7. 1900 Látka, okr. Lučenec

† ??

Po absolvovaní reálneho gymnázia s maturitou v roku 1918 nastúpil na niekoľkomesačnú vojenskú službu v honvédsom pešom pluku 16 v Banskej Bystrici, zúčastnil sa bojov na talianskom fronte.

Po demobilizácii pracoval 2 roky v úrade. V r. 1920 – 1925 študoval počas 5 semestrov na Lekárskej fakulte KU v Brne a v Prahe. 1. 10. 1925 nastúpil na štúdium vo VA Hranice na Morave, ktorú ukončil 7. 8. 1927 menovaním do hodnosti por. pech. 1. 10. 1927 bol pridelený Vojenskému pech. učilištu. Od 7. 8. 1927 do 15. 7. 1928 absolvoval aplikačnú školu v Učilišti pre pešie vojsko v Miloviciach. Po jej ukončení sa stal vel. čaty v p. pl. 42. Od 1. 10. 1930 velil guľometnej čate v poddôstojníckej škole, 1. 10. 1931 bol povýšený na npor. pech. z povolania. Od 15. 11. 1935 bol vel. poddôstojníckej školy a vel. roty. 1. 4. 1937 ho povýšili na kpt. pech. a 3. 9. 1937 sa stal vel. voj. stavebného dozoru Arnoltice, riadil výstavbu voj. opevnení. 15. 11. 1938 ho trvale prideliť 31. 1. 1939 premiestnili k p. pl. 25. 14. 3. 1939 bol ustanovený do funkcie veliteľa p. pl. 23 a zároveň vel. posádkového velit. v Trnave. Po reorganizácii uskutočnenej k 15. 5. 1939 sa stal vel. III. práporu v p. pl. 4 (novovytvorený z p. pl. 23, p. pl. 33 a p. pl. 39), zúčastnil sa bojov proti Poľsku. 16. 2. 1940 bol premiestnený k p. pl. 6 Dolný Kubín a ustanovený do funkcie vel. I. pr., 1. 7. 1940 povýšený na mjr. pech. Vo februári 1941 bol premiestnený k p. pl. 4 a ustanovený do funkcie vel. II. pr. Dňom 30. 4. 1943 bol preložený do sk. dôst. konceptnej správy a 15. 5. 1943 sa stal zást. prednostu všeobecného odd. voj. všeobecného úradu pri MNO. Od 1. 4. 1944 vykonával funkciu prednostu personálií MNO. Po vypuknutí Povstania z poverenia prezidenta J. Tisa a gen. → F. Čatloša spolu s mjr. → Š. Murgašom neúspešne presviedčal 30. 8. 1944 povstaleckých dôst. trnavskej posádky, aby zostali verní vláde a nekládli odpor Nemcom. Bol opakovane poverený gen. → F. Čatlošom, aby prevzal posádkové velit. v Trnave, čo sa mu však nepodarilo.

Do čs. armády nebol prijatý ako dôst. z povolania, bola mu odňatá hodnosť a bol preložený do zálohy ako vojak. Od októbra 1945 pracoval v novinárskom podniku Šrobár a spol., Časopol, neskoršie Journal, a Pravda, ako vedúci osobného oddelenia a tovarového oddelenia. Pre údajné nedostatky v plánovaní ho odvolali z vedúceho miesta a premiestnili do organizačného aparátu. 18. 1. 1947 bol ako mjr. pech. povolaný do voj. činnnej služby, čo bolo 5. 2. 1947 zrušené. 7. 7. 1948 mu nebola priznaná hodnosť mjr. pech. odo dňa účinnosti a 1. 8. 1948 bol preložený v hodnosti kpt. pech. na tzv. dovolenku s čakaním. Od 31.1.1949 bol prepustený z voj. činnnej služby a preložený do zálohy v hodnosti kpt. pech.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (14. 3. 1939), Za hrdinstvo 2. stupňa (5. 10.1939), pamätná medaila so štítkom „Javorina“ (2. 1. 1940), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (11. 3. 1940), symbolické vyznamenanie Kríž svetovej vojny VI. st. a Kríž odboja IV. st. (september 1941), Vojenný víťazný kríž IV. triedy (14. 3. 1944).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, s. 63, 209, 213. – VÚA-VHA Praha, KmL, Krátky osobný spis,

(P. Krajčírovič)

KOLLÁR, Rudolf

stotník letectva
veliteľ školskej letky – zástupca veliteľa Leteckej školy
Vzdušných zbraní slovenskej armády

* 19. 12. 1914 Topoľčany
† ??

Civilné vzdelanie získal na št. reálnom gymnáziu s maturitou v Prievidzi, ktoré absolvoval pred nástupom do armády. Príslušník čs. brannej moci od 16. 7. 1934, keď bol po vykonaní dobrovoľného odvodu (26. 3. 1934) včlenený ako vojak k p. pl. 41. V ten istý deň mu priznali status ašpiranta a zaradili do ŠDPZ, ktorú ukončil 1. 3. 1935. K. počas výchovy na dôst. pech. v zál. povýšili

na slob. ašpiranta (20. 12. 1934) a des. ašpiranta (28. 2. 1935). 28. 9. 1935 K. 30. 9. 1935 K. premiestnili zo 4. roty p. pl. 41 k VA. 1. 2. 1936 ho povýšili na ppor. pech. prezenčnej služby. 1. 8. 1937 K., po skončení VA, menovali za por. pech. v p. pl. 13. 15. 9. 1937 K. premiestnili z náhradnej pomocnej roty p. pl. 14 k 12. rote. 1. 10. 1938 K. menovali za let. pozorovateľa pechoty.

16. 3. 1939 K. vymazali z kmeňového počtu p. pl. 13 ako príslušníka Slov. štátu. Zároveň K. vzali do kmeň. počtu let. pl. a prideliť letke 10 v Nitre ako fotodôstojníka letky. 18. 3. 1939 určený za vel. letky, 10. 1. 5. 1939 K. preložili zo sk. dôst. pech. do sk. dôst. let. 2. 5. 1939 K. určili za vel. 2. roty Hlásnej služby v Piešťanoch. 1. 1. 1940 K. povýšili na npor. let. 31. 1. 1940 K. previedli do voj. prezenčnej služby. 15. 4. 1940 K. zaradili do elementárnej pilotnej školy pre dôst. let. 31. 7. 1940 K. premiestnili k tech. letke a ustanovili za jej vel. 1. 10. 1940 K. vymenovali za pilota letca. 15. 10. 1940 K. ustanovili za vel. školskej letky. 31. 3. 1941 K. premiestnili k let. rote Trenčianske Biskupice (od 11. 2. 1943 premenovaná na tech. letku 5). 1. 9. 1941 K. určili k stíhacím pilotom. 1. 7. 1942 K. povýšili na stot. let. 1. 9. 1942 K. vymenovali za poľného pilota letca. 1. 9. 1943 K. určili k letcom ustanoveným na lietanie v noci ako pilota jednomiestnych lietadiel. 15. 9. 1943 K. premiestnili k LP, s určením pre LŠ. 3. 12. 1943 K. vymenovali za nočného pilota-letca. 15. 3. 1944 K. premiestnili k let. pl. a včlenili do letky 11. Zároveň ho ustanovili za vel. letky 11. V 2. dekáde júla 1944 K. spoločne s npor. let. → J. Gerthoferom určili za učiteľov pre let. výcvik na Ju 87. O jeho ďalšom pôsobení v slov. armáde sa nedochovali overené informácie.

5. 5. 1945 K. prezentovali do čs. armády pri preverovacej komisii I. inštalácie pri 1. čs. arm. zbor v ZSSR a ako kpt. let. preradili k LVS v Spišskej Novej Vsi. 12. 5. 1945 K. hlásil príchod k LVS. Týmto dňom K. včlenili k pomocnej letke. 10. 7. 1945 K. ustanovili za vel. let. perute. 1. 10. 1945 K. včlenili k let. peruti 12. V ďalších rokoch absolvoval VŠV v Prahe. Od r. 1948 - 1953 pôsobil v rôznych štábných funkciách na MNO – vel. let. V r. 1953 – 1955 pôsobil ako voj. pedagóg na VA. Od X./1955 – II./1958 náč. sk. na MNO – vel. let. a PVOŠ. 20. 2. 1958 K. prepustili z činnnej voj. služby a preložili do zál. v hodnosti plk. v zál. Hodnosť plk. v zál. mu odobrali v r. 1962 so zdôvodnením, že zatajil dôležité skutočnosti viažuce sa k jeho voj. službe počas trvania Slov. štátu.

Po prepustení z armády pracoval ako vedúci ústredných skladov Mototechny. O ďalšom jeho pôsobení nie sú overené informácie. Rehabilitovaný v r. 1990 v hodnosti plk.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom (1940), Za zásluhy (1940), nem. Das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler (1941), chorv. letecký odznak (1942), Vojenný víťazný kríž V. triedy bez mečov (1944), Za zásluhy o ČSA II. st. (1990) a iné.

Literatúra a pramene: – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyč., dôv. a taj.; VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

KOLPÁK, Michal

major intendantie
prednosta intendantie Zaisťovacej
divízie

*17. 9. 1909 Michalany, okr. Sabinov
†9. 5. 2000 New Jersey, USA

Po skončení štátnej vyššej hospodárskej školy s maturitou sa 20. 3. 1929 podrobil v Prešove odvodnému konaniu a 1. 10. 1929 bol prezentovaný v jazd. pl. 5 v Košiciach. Od 12. 10. 1929 nastúpil do ŠDJZ v Pardubiciach. Po skončení školy nastúpil ako des. aspirant do VA na výchovu na dôst. pech. z povolania v Hraniciach. Dňom 31. 7. 1932 bol menovaný na por. pech. v p. pl. 22 Jaroměř vo funkcii vel. čaty. V roku 1934 absolvoval kurz pre let. pozorovateľov zbraní a od 6. 11. 1934 bol pridelený k let. pl. 1 k 6. letke v Chebe ako pech. pozorovateľ. Od 21. 2. 1935 bol menovaný za pech. pozorovateľa a vel. čaty 9/22. roty v Jičine. Dňom 15. 9. 1936 bol ustanovený za dočasného vel. roty sprevádzajúcich zbraní p. pl. 22 a od 1. 10. 1936 povýšený na npor. pech. V roku 1937 absolvoval kurz veliteľov kanónových čiat v pechotnom učilišti na zdokonalenie a udržanie vo výcviku v let. pl. 1. Dňom 16. 5. 1938 bol určený na zácik do funkcie veliteľa voj. staveb. dozoru a následne 20. 6. 1938 určený za vel. v úseku Q-2. Od 1. 11. 1938 pôsobil ako voj. poradca v Prešove. Od 14. 3. 1939 bol v hodnosti stot. pech. prevzatý do slov. armády ako prednosta 3. odd. velit. divízie a od 15. 5. prednosta 1. oddelenia velit. div. Na začiatku r. 1940 nastúpil ako frekventant do VVŠ - odd. intencancie v Bratislave. Od 25. 6. 1941 bol pridelený na intencanciu VDO 2 Prešov ako prednosta. Ďalej pôsobil ako prednosta 2. odd. intencancie MNO, od 12. 11. do 20. 12. 1941 prednosta intencancie velit. Viktor v poli -, od 21. 12. 1941 do 6. 4. 1942 ako prednosta intencancie ZD a po návrate bol pridelený na 2. odd. intencancie MNO. Od 15. 4. 1943 pracoval vo funkcii styčného dôst. s Najvyšším zásobovacím úradom, následne bol povýšený na mjr. int. a dňa 19. 4. 1944 odišiel do poľa k Tech. brig. v Taliansku, kde 5. 6. 1944 prešiel front v priestore Rieti ako vel. skupiny. Spolu s juhosl. partizánmi sa pridá k spojencom. Prihlášku do čs. armády v zahraničí podal 3. 7. 1944 v čs. voj. misii v Ríme, kde bol pridelený čs. voj. misii v Bari. Dňa 1. 10. 1944 bol určený za vel. transportu čs. dobrovoľníkov do Anglicka, MNO v Londýne mu bola stanovená hodnosť škpt. a 2. 11. 1944 bol prezentovaný v čs. voj. náhradnom telese v Southland on Sea v Anglicku. Od 1. 1. 1945 bol pridelený k hl. velit. pre intendančné veci a bola mu s účinnosťou od 1. 1. 1943 upravená hodnosť na mjr. int. Dňom 6. 6. 1945 nastúpil k III. odboru MNO a od 1. 9. 1945 bol ustanovený za profesora na VŠV v Prahe. Dňa 28. 10. 1945 bol povýšený do hodnosti pplk. int. a od 1. 10. 1946 plk. int., keď pôsobil ako prednosta 2. odd. generálneho sekretariátu obrany štátu. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Za zásluhy (?), Vojenný víťazný kríž IV.tr. (1944) Československá vojenská pamätná medaila so štítkom F-VB (1946), Československá medaila Za zásluhy I.st. (?), Československý vojnový kríž 1939 (?)

Literatúra a pramene: - VÚA-VHA Praha Zb. KmL a KvL.

(M. Ondruš)

KONEV, Ivan Stepanovič
maršal Sovietskeho zväzu
veliteľ 1. ukrajinského frontu Červenej armády

* 28. 12. 1897 Lodejno, Rusko
† 21. 5. 1973 Moskva, ZSSR

Od r. 1916 vojak rus. arm., v rámci ktorej sa zúčastnil 1. svetovej vojny. V ČA od r. 1918. Účastník občianskej vojny. Do začiatku Veľkej vlasteneckej vojny pôsobil vo funkciách ZV pre veci politické a vel. funkciách na rôznych stupňoch velenia. Počas služby

v ČA si zvyšoval voj. vzdelanie, ktoré završil štúdiom na VA M. V. Frunzeho (r. 1934). Veľká vlastenecká vojna ho zastihla ako vel. 19. arm. Západného frontu. Potom velil vojskám nasledovných frontov: Západný (september – október 1941; august 1942 – marec 1943), Kalininský (október 1941 – august 1942), Severozápadný (od marca 1943), Stepný (od júla 1943), 2. UF (od októbra 1943), 1. UF (máj 1944 – máj 1945). Účastník bojov o Smolensk, bojov pod Moskvou, pri Kursku, v Korsuň-ševčenskovej, Vislansko-oderskej a Berlínskej operácii. Od 20. 2. 1944 maršal ZSSR. Vel. vojsk 1. UF, ktoré sa zúčastnili na oslobodzovaní Československa vo Východokarpatskej a Pražskej operácii.

Po skončení 2. svetovej vojny pokračoval vo voj. službe v sov. armáde, kde zastával rôzne vel. funkcie (hl. vel. Strednej sk. vojsk a hl. komisár v Rakúsku, hl. vel. pozemných vojsk a zást. a 1. zást. ministra obrany ZSSR, hl. inšpektor Sov. armády – zást. ministra obrany ZSSR, vel. vojsk Priekarpatského voj. okruhu, 1. zást. ministra obrany ZSSR, hl. vel. Spojených ozbrojených síl štátov – členov Varšavskej zmluvy).

Vyznamenania: 2x sov. Geroj Sov. sojuza (29. 7. 1944, 1. 6. 1945), 7 x sov. Orden Lenina (?), sov. Orden Oktjabrskej Revolúcie (?), 3 x sov. Orden Krasnogo Znameni (?), 2 x sov. Orden Suvorova 1. stepeni (?), 2 x sov. Orden Kutuzova 1. stepeni (?), sov. Orden Krasnoj Zvezdy (?), sov. Orden Pobeda (?), čs. Hrdina ČSSR (1970), mong. Hrdina Mongol. ľudovej republiky (1971), a iné.

Literatúra a pramene: SVE 3, s. 301-302; Kol.: Vojennyj Enciklopedičeskij Slovar. Moskva 1983, s. 351; Kol.: Velikaja Otečestvennaja Vojna. Komandarmy. Vojennyj Enciklopedičeskij Slovar. Moskva 2005, s. 100-101.

(P. Šumichrast)

KORDA, Alexander
podplukovník delostrelectva
veliteľ vojenského výcvikového tábora
Lešť – Oremov Laz, veliteľ podskupiny
Korda 1. čs. armády na Slovensku

* 18. 4. 1907 Vrútky, okr. Martin
† 13. 9. 1958 Brno, ČR, pochovaný vo
Vrútkach

V septembri 1923 začal študovať vo Vyššej škole strojníckej v Košiciach. Maturoval v júni 1927 a potom sa na krátky čas zamestnal v Košiciach na riaditeľstve pôšt a telegrafov ako tech. úradník. Na prezenčnú službu nastúpil 1. 10. 1927 v del. pl. 201 v Ružomberku. O týždeň neskôr bol odoslaný do Školy pre dôst. hor. delostrelectva v zál. v Domažliciach. Od septembra 1929 do júla 1931 bol frekventantom VA v Hraniciach na Morave. Dňa 1. 1. 1930 bol vymenovaný do hodnosti ppor. v zál. a 26. 7. 1931 za por. del. Zaradený bol do del. pl. 1 v Ruzyni ako subalterný dôstojník del. bat. a neskôr 1. dôstojník del. bat. Od začiatku októbra 1932 do konca júla 1933 bol frekventantom aplikačnej del. školy pri Del. učilišti v Olomouci. Po jej absolvovaní sa vrátil do Ruzyne vo funkcii dôstojníka pátrača del. bat., ale na začiatku októbra 1934 bol premiestnený do Bíliny, neďaleko Teplic v Čechách. Na začiatku druhej polovice novembra 1935, v hodnosti npor. del. (povýšený 1.10.1935), bol povolaný do jazd. kurzu vo Voj. jazd. učilišti v Pardubiciach. Po jeho skončení pokračoval v službe v posádke Bílina. Jeho profesionálna kariéra od konca septembra 1936 pokračovala v del. pl. 8 v Místku, kde najprv prevzal funkciu 1. dôstojníka del. bat. a na začiatku druhej polovice februára 1937 sa stal vel. del. batérie. Na konci septembra 1937 sa jeho novým pôsobiskom stala posádka Josefov. Tu do polovice júna 1938 pôsobil

ako profesor školy pre dôstojníkov ľahkého del. v zál. a potom vo funkcii vel. batérie del. pl. 4. Dňom 1. 11. 1938 bol pridelený na 2. odd. velit. 9. divízie. V tomto služobnom zaradení pôsobil v Hlohovci, Trnave a Bratislave. K svojej odbornosti sa vrátil v januári 1939 vo funkcii vel. batérie del. pl. 9 v Bratislave.

Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. armády a 15. 3. 1939 ustanovený do funkcie vel. oddielu del. pl. 9 v Trnave. Dňa 17. 5. 1939 bol povýšený do hodnosti stot. del. a 7. júla ako vel. del. oddielu premiestnený do del. pl. 4 v Kežmarku. Tu pôsobil len krátky čas, pretože 1. októbra bol ustanovený do funkcie vel. del. skupiny VAK v Banskej Bystrici. O rok neskôršie sa opäť dostal do Bratislavy, kde v rámci VAK vykonával funkciu vel. ŠDDZ. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR odišiel 6. 7. 1941 na východný front ako vel. oddielu del. pl. 12. Na Slovensko sa vrátil 19. septembra a hneď na druhý deň bol ustanovený do funkcie vel. del. skupiny VAK v Bratislave. V tejto funkcii pôsobil až do konca r. 1943. Do hodnosti mjr. del. bol povýšený 1. 1. 1943. Od začiatku januára 1944 pôsobil vo funkcii vel. voj. výcvikového tábora Lešť – Oremov Laz.

Ako dôstojník slov. armády sa aktívne zapojil do ilegálnej odbojovej činnosti. Od r. 1941 bol členom ilegálnej odbojovej skupiny „Victoire“, ktorú založil pplk. del. → J. Hluchý. Podieľal sa na rozmnožovaní a distribuovaní protifašistických ilegálnych tlačovín vyzývajúcich na odpor proti vojne po boku nacistického Nemec-ka. Mal kontakty s ilegálnou skupinou odbojárov, sústredených okolo MUDr. V. Šrobára, ako aj s odbojovou skupinou „Flóra“. Patril medzi najbližších spolupracovníkov ilegálneho VÚ, vedeného pplk. gšt. → J. Golianom, ktoré ho poverilo riadením príprav posádky a výcvikového tábora Oremov Laz na Povstanie. V polovici augusta 1944 rokoval v Sklabíni s npor. ČA P. A. Veličkom a po dohode dodal part. nákladné auto zbraní a munície. Spolupracoval s okolitými Revolučnými národnými výbormi a organizoval vyzbrojovanie dobrovoľníkov. Od 10. 9. 1944 bol vel. 25. p. pr. „Hron“ III. TS 1. čs. armády na Slovensku, ktorý bojoval v úseku Modrý Kameň – Krupina – Pliešovce – Zvolen. Po bojoch pri St. Kremničke bol nasadený na prehradenie smeru Hronská Breznica – Budča – Zvolen. S účinnosťou od 1. 10. 1944 bol povýšený do hodnosti pplk. del. Dňa 13. októbra sa stal vel. osobitnej, po ňom pomenovanej podskupiny III. TS, ktorá bola nasadená na vonkajšom okruhu obrany Zvolena. Po skončení organizovaného odporu 1. čs. armády na Slovensku s časťou dôstojníkov ustúpil do priestoru Starých Hôr. Na základe nariadenia vlády SR zo dňa 22. 11. 1944 mu bola za účasť v SNP odňatá hodnosť mjr. slov. armády a bol preložený do počtu mužstva ako stk. Dňa 19. 11. 1944 padol do nem. zajatia, bol odvečnený do Bratislavy a potom do zajateckého tábora Stammlager XVII/A Kaisersteinbruch – Altenburg. Na Slovensko sa vrátil 1. 6. 1945 a už o päť dní neskôr bol ustanovený do funkcie vel. 4. mín. brigády vo Zvolene. Od začiatku druhej polovice októbra 1945 potom vykonával funkciu ZV VA v Hraniciach na Morave. Tu bol 1. 10. 1946 povýšený do hodnosti plk. del. V polovici marca 1948 bol premiestnený na velit. 14. pd v Mladej Boleslavi a od apríla do septembra 1948 bol poverený dočasným velením del. div. Na začiatku septembra 1948 nastúpil do školy pre vel. vojskových telies v Prahe. V máji 1949 bol zatknutý. V dôsledku nezákonnosti bol štátnym súdom v Prahe 12. 9. 1949 odsúdený za údajný zločin velezrady a vyzvedačstva na ťažký doživotný žalár. Väznený bol v Borocho, Opave, Prahe a Leopoldove. V auguste 1958 bol prevezený do väzenskej nemocnice v Brne, kde zomrel vo veku 51 rokov. V októbri 1990 bol rehabilitovaný a vymenovaný do hodnosti genmjr. in memoriam.

Vyznamenania: Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Československá medaila Za zásluhy I. a II. st. (?), Kríž M. R. Štefánika I. tr. (2008).

Literatúra a pramene: ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; ESNP, s.172, 245, 403; SBS III, s. 174,175; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Bratislava 1990, reg.; VOČSO, s. 141; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 93; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do Povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Druhé doplnené vydanie. Banská Bystrica 2009, reg. – VÚA – VHA Praha, KvL.

(J. Bystrický)

KORECKÝ (do konca augusta 1943 KUTKA), Ján

štábný kapitán pechoty
prednosta spravodajského oddelenia
veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku.

* 20. 11. 1914 Svätoplukovo (Šalgov),
okr. Nitra
† ??. 1985

Po absolvovaní meštianskej školy v Nitre v rokoch 1928 – 1932 študoval od septembra 1932 do septembra 1936 na Obchodnej akadémii v Nitre. Do čs. brannej moci bol zaradený 1. 10. 1936 vo VLÚ v Prostějove, ale už v polovici októbra 1936 bol ako voj. ašp. premiestnený do p. pl. 26 v Levoči. Počas výkonu voj. prezenčnej služby absolvoval ŠDPZ v Banskej Bystrici. V septembri 1938 bol v hodnosti čat. ašp. prijatý do VA v Hraniciach na Morave pre školský rok 1938 – 1939. V polovici decembra 1938 ho prepustili z činnej služby a od januára 1939 pracoval v Bratislave ako predavač vo firme Baťa. V súvislosti s ťažením slov. armády proti Poľsku v hodnosti čat. ašp. v zál. 3. 9. 1939 nastúpil na mimoriadne cvičenie v zbrani. 1. 10. 1939 bol povýšený do hodnosti por. v zál. a 21. 10. 1939 prepustený do pomeru mimo činnej služby. Do konca januára 1940 pracoval ako účtovník na Ministerstve financií SR. 31. 1. 1940 bol prevezený do činnej služby v dôsledku aktivovania a dňom 1. 2. 1940 preložený do skupiny dôst. pech. z povolania, premiestnený do p. pl. 4. v Bratislave ako vel. čaty 4. roty. Na konci marca 1941 ho premiestnili do p. pl. 2 do Trenčína, odkiaľ 27. 6. 1941 odišiel na východný front. Ako vel. roty sa s jednotkami RD dostal až k rieke Mius. Po zranení, ktoré utrpel 26. 12. 1941, sa liečil vo VN v Bratislave. Dňa 1. 1. 1942 bol povýšený na npor. pech. Po vyliečení bol vel. čaty pechotného výcviku aut. pr. v Banskej Bystrici. V polovici októbra 1942 ho premiestnili na VPV a 1. 2. 1943 ustanovili do funkcie obranného dôst. VPV. 2. 8. 1944 odletel z Troch Dubov do ZSSR ako kuriér ilegálneho VÚ s vojenským plánom povstania. S jednotkami 2. čs. sam. paradesantnej brigády 6. 10. 1944 priletel na povstalecké územie a bol zaradený na funkciu prednostu spravodajského odd. Veliteľstva 1. čs. arm. na Slovensku. Od konca októbra 1944 sa ukrýval v horách, 3. 2. 1945 v priestore Lučenca prešiel cez front k ČA a potom dočasne pôsobil ako sprav. dôst. na vel. 2. ukrajinského frontu. Za účasť v SNP mu bola v zmysle nariadenia vlády SR z 22. 11. 1942 dňom 20. 10. 1944 správnym opatrením odňatá hodnosť npor. pech. slov. armády a bol preložený do počtu mužstva ako stk.

Na začiatku apríla 1945 prišiel do Košíc, kde bol pridelený 2. oddel. Hl. štábu MNO a 6. 4. 1945 povýšený na škpt. pech. s účinnosťou od 28. 10. 1944. Do hodnosti mjr. pech. bol povýšený 14. 7. 1945. Od 6. 11. 1945 bol ustanovený na funkciu voj. a let. atašé v Juho-slávii. Dňom 15. 10. 1946 bol premiestnený do p. pr. 28 a zároveň odvolaný z postu voj. atašé v Belehrade z dôvodu, aby si doplnil vzdelanie štúdiom v 3. ročníku VŠV v Prahe. Od júla do októbra 1947 pôsobil vo funkcii NŠ velit. „Teplice“, ktorému boli podriadené jednotky nasadené proti banderovcom. Od októbra 1947

do septembra 1948 vykonával funkciu prednostu 1. a 4. odd. velit. 2. brigády v Banskej Bystrici. Dňom 1. 10. 1948 bol na vlastnú žiadosť preložený do zálohy. 9. 5. 1965 ho povýšili na pplk. pech. v zál. Po odchode z armády do septembra 1951 pracoval ako úradník vo výrobných podnikoch v Bratislave a Banskej Bystrici, potom do februára 1953 ako robotník vo Verejnoprospešných závodoch v Banskej Bystrici. Od februára 1953 do februára 1955 bol finančným plánovačom Okresného priemyslového kombinátu v Banskej Bystrici, od februára 1955 do novembra 1963 vedúcim oddelenia Krajskej služby Slovenského štatistického úradu v Nitre. V nasledujúcom roku pracoval ako ekonóm Krajskej komisie ľudovej kontroly v Bratislave a od decembra 1964 až do odchodu do dôchodku na začiatku januára 1973, ako vedúci kontrolného útvaru Západoslovenských mliekarní v Bratislave.

Vyznamenania: Za zásluhy (?), nem. Eisernes Kreuz 2. Kl. (30. 3. 1942), Za hrdinstvo 3. st. (30. 4. 1943), Vojenný víťazný kríž V. tr. (14. 3. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (18. 8. 1945, 20. 8. 1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (30. 8. 1945), Československá medaila Za zásluhy 1. st. (30. 8. 1945), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Veľikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg (7. 8. 1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (7. 8. 1946), juhosl. Orden Partizanske zvezde II. reda (1946), Rad červenej hviezdy (1969) a i.

Literatúra a pramene: ES 3, s. 166; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Bratislava 1990, reg.; ŠOLC, Jiří: Padáky nad Slovenskom. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR. Praha 1997, reg.; VOČSO, s. 142. JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do Povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Banská Bystrica 2009, reg.; SYRŇÝ, M. a kol.: Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica 2009, reg. – VHA Bratislava, Kml; VÚA-VHA Praha, Zb. Kml, Kvl.

(J. Bystrický)

KOŠKA, Eduard

stotník pechoty
veliteľ 1. práporu pešieho pluku 2

6. 9. 1906 Štrba, okr. Liptovský Mikuláš
† ??

Študoval na Učiteľskom ústave v Spišskej Novej Vsi. Po maturite v roku 1925 bol nasledujúci rok odvedený k p. pl. 37 v Levoči. Absolvoval dva roky v ŠDPZ v Košiciach a v apríli 1928 bol v hodnosti čatára aspiranta preložený do zálohy. Začal navštevovať Kurz dôst. v zálohe v Trenčíne (1929 – 1930), počas ktorého bol povýšený na ppor. v zálohe. V roku 1933 získal hodnosť por. pech. Nasledujúcich sedem rokov zostal v civile a bol učiteľom na evanjelickej ľudovej škole v Lišove (okr. Krupina). Počas mobilizácie v roku 1938 zastával funkciu vel. guľ. čaty v p. pl. 37. Počas ozbrojeného konfliktu s Maďarskom v marci 1939 sa zúčastnil obrany hraníc pri Krupine s p. pl. 26 ako vel. guľ. roty. O dva mesiace vstúpil do zboru dôst. pech. z povolania, z čoho mu plynul záväzok na tri roky konania voj. služby. Bol premiestnený k p. pl. 3 v Krupine a včlenený do 7. roty. Keď v septembri 1939 nacistické Nemcko napadlo Poľsko, zúčastnil sa tohto ťaženia ako vel. p. roty v p. pl. 3. V novembri 1939 bol opäť premiestnený, tentoraz k p. pl. 7 v Žiline. Na npor. pech. ho povýšili už v p. pl. 2, kde sa v roku 1940 stal vel. pohraničnej roty v oblasti hraničného priechodu Makov (okr. Čadca). Počas tohto obdobia napomáhal v precho-

de cez hranice občanom českej a poľskej národnosti, ktorí utekali do spojeneckých armád. O rok nato bol premiestnený k 8. roty do Trenčína a stal sa pobočníkom vel. 2. práporu mjr. pech. → V. Šupáka. V tejto funkcii odišiel v júni 1941 do poľa k RD. Vrátil sa v apríli 1942 ako stot. pech. a bol ustanovený do ďalších funkcií: pobočník vel. vojskovej jednotky, mobilizačný referent a obranný referent motorizovaného p. pl. 20. Dňa 18. 6. 1943 odišiel opäť do poľa, tentoraz k 2. pd vo funkcii pobočníka veliteľa p. pl. 101 pplk. pech. → A. Králika. Počas tohto pôsobenia v Taliansku sa zúčastnil stavby opevnení v priestoroch Cervia, Pico a Avezzana (Taliansko) až do marca 1944, keď sa vrátil z poľa. O dva mesiace sa stal vel. náhradného práporu p. pl. 2 v Trenčíne. Keď v lete 1944 vrcholili prípravy na SNP, K. sa ich nezúčastnil, nakoľko podľa predošlého rozkazu pplk. del. → J. Zadžoru mal previesť obranu Trenčína. V deň vypuknutia SNP 29. 8. 1944 však pplk. del. J. Zadžora opustil Trenčín, viac sa nevrátil a ďalšie rozkazy nevydal. Dňa 31. 8. 1944 obsadili Trenčín nem. vojaci a všetkých gážistov vrátane K. zadržali. Po prepustení v októbri 1944 sa vrátil k p. pl. 2 do funkcie vel. 1. práporu v hodnosti stot. pech. V tomto období sa zapojil do ilegálnej činnosti, bol člen ilegálneho národného výboru, podporoval partizánov, vyrábal pre nich potrebné falošné doklady a brzdil vytváranie voj. jednotiek, ktorí mali mať za cieľ likvidáciu part. skupín. V januári 1945 bol za túto činnosť však obvinený, zatknutý Gestapom a odtransportovaný do koncentračných táborov Mauthausen a Ebensee (Rakúsko). Domov sa vrátil po skončení vojny dňa 24. mája 1945. V júli 1945 opäť aktivoval do čs. armády a bol pridelený na miesto prednostu org. skupiny velit. VII. armádneho zboru v Trenčíne, kde sa neskôr, po povýšení na škpt., stal prednostom 4. odd. V polovici júna 1946 bol premiestnený do Prahy na MNO k HŠ velit. pechoty na osobitné odd. povyšovacieho referátu pre dôst. slov. národnosti. Tu zotrval tri roky a v novej hodnosti pplk. pech. bol premiestnený v rámci MNO na X. odbor. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila "Javorina" (1939), Pochvalné uznanie veliteľa Rýchlej divízie (1942), Za hrdinstvo III. stupňa (1942), Vojenný víťazný kríž bez mečov V. triedy (14.3.1944), Pochvalné uznanie IV. stupňa veliteľa VII. armádneho zboru (1945).

Literatúra a pramene: – VÚA – VHA Praha, Zb. Kvl, VHA Bratislava, f. Pracovný zbor Národnej obrany, šk. 145, inv. č. 145, č. 464 951.

(M. Balcová)

KOVÁČ, Daniel

major duchovnej služby
prednosta evanjelickej duchovnej služby MNO, prednosta evanjelickej duchovnej správy 1. čs. armády

* 17. 10. 1903 Púchov
† 29. 8. 1974 Banská Bystrica

Študoval na gymnáziu v Turčianskom Sv. Martine (Martin), teológiu na Vysokej škole teologickej ev. a v cirkvi na Slovensku v Bratislave. V r. 1928 pôsobil krátko ako kaplán v Kochanovciach, následne ako administrátor, od r. 1929 ako farár ev. a v cirkevnom zboru v Slatine nad Bebravou. Od r. 1935 v hodnosti npor. duch. prednosta ev. duchovnej služby ZVV v Košiciach. V novembri 1936 premiestnený k velit. VI. zboru v Spišskej Novej Vsi a ustanovený do funkcie prednostu voj. duchovnej služby VI. zboru skupiny ev. a v. Povýšený 1. 4. 1938 na kpt. duch. (od 20. 5. 1939 stot. duch.). Po vzniku Slovenského štátu pridelený ako dôst. du-

chovnej služby MNO v Bratislave, od mája 1939 prednosta ev. duchovnej služby MNO. 1. 1. 1940 povýšený na mjr. duch. Začiatkom októbra 1940 sa ujal funkcie prednostu ev. duchovnej správy VPV v Banskej Bystrici. Poskytoval pomoc prenasledovaným Židom na Slovensku, udržiaval kontakty so skupinou spisovateľa Ela Šándora, s JUDr. Štefanom Osuským a spolupracoval s občianskou odbojovou skupinou Flóra. Koncom júna 1941 odišiel k veliteľ. Armádnej skupiny ako prednosta ev. duchovnej správy. Po návrate na Slovensko od 15. 10. 1941 prednosta ev. duchovnej správy a duchovný správca VDO 2 v Prešove. 20. 1. 1942 pridelený k VS v Bratislave ako zást. prednostu ev. duchovnej správy. V polovici októbra 1942 prešiel na miesto posádkového duchovného v Banskej Bystrici a duchovného pre výcvikový tábor Lešt. 23. 11. 1942 odoslaný na východný front k RD, odkiaľ sa vrátil 15. 2. 1943 na svoje pôvodné miesto na VPV v Banskej Bystrici. 4. 5. 1944 zatknutý pre obvinenie z podvodu a úplatkárstva pri krstení Židov, po mesačnom väznení prepustený. Zapojoval sa do priprav SNP. V Banskej Bystrici stál na čele duchovnej správy ev. a. v. 1. čs. armády na Slovensku. Po čiastočnom potlačení SNP si utvoril vlastnú part. sk. Hmotne podporoval rodiny perzekvovaných odbojár. Od 1. 10. 1946 do konca septembra 1947 prednosta ev. duchovnej služby pri I./6. oddelení MNO v Prahe. V r. 1946 povýšený na pplk. duch. s účinnosťou od 1. 5. 1943, v r. 1947 na plk. duch. s účinnosťou od 1. 10. 1946. V r. 1948 predčasne penzionovaný. Od r. 1949 väznený, po prepustení pracoval ako robotník, neskôr ako úradník a organista v Radvani (Banská Bystrica).

Vyznamenania: Pamätná medaila (?), Za zásluhy (?), in memoriam Medaila D. Krmana (?)

Literatúra a pramene: UHORSKAI, P. – TKÁČIKOVÁ, E. a kol.: Evanjelici v dejinách slovenskej kultúry. Liptovský Mikuláš 1997, s. 141; PEJS, O.: Slovenské vojenské duchovenstvo (1939 – 1945). Praha 1994, s. 13, 15–16, 18, 22, 30, 33–36, 58, 70–72; BARANOVÁ, D.: Evanjelickí a. v. kresťania v protifašistickom odboji na Slovensku v rokoch 1938 – 1945. In: Účasť kresťanov v protifašistickom odboji v strednej Európe v rokoch 1933 – 1945. Zost. D. Baranová, D. Tóth. Liptovský Mikuláš 2001, s. 159, 162. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL; VHA Bratislava, f. Kartotéka dôstojníkov, Kováč Daniel.

(J. Tulkisová)

KOVÁČ, Pavel

kapitán pechoty
veliteľ 12. pešieho práporu Kaktus 1. čs. armády na Slovensku

*30. 8. 1914 Myjava
† 15. 7. 2001 Topoľčany

Pochádzal z roľníckej rodiny. Po absolvovaní 8-ročného gymnázia v Novom Meste nad Váhom sa v októbri 1935 prezentoval na výkon voj. služby v p. pl. 26 v Banskej Bystrici a súčasne bol odoslaný do ŠDPZ. Od septembra 1936 do augusta 1937 študoval na VA v Hraniciach na Morave. Štúdium skončil v hodnosti por. pech. a bol zaradený k p. pl. 42 v Terezíne, kde vykonával funkcie vel. čaty a rot. K 1. 11. 1938 bol premiestnený k p. pl. 16 v Prešove. Dňom 14. 3. 1939 bol prijatý do slov. armády a ustanovený za vel. práporu p. pl. 9 v Prešove, s ktorým sa následne zúčastnil bojov s maď. jednotkami na východnom Slovensku. Od 1. 5. 1939 vykonával v uvedenom pl. funkciu vel. tech. rot. K 1. 1. 1940 bol povýšený na npor. pech. a v októbri toho roku premiestnený

k VAK v Bratislave ako cvičiteľ ťažkých zbraní. V čase od 3. 7. 1940 do 25. 9. 1941 pôsobil ako vel. guľ. rot. v ZD v ZSSR. Po návrate pôsobil na pôvodnej funkcii vo VAK, kde ho 1. 1. 1943 povýšili na stot. pech. a v októbri toho roku vymenovali za vel. čaty voj. akademikov. Po vypuknutí SNP sa stal vel. pr., ktorý sa zúčastnil bojov o Telgárt a následne v tomto priestore prešiel do obrany. Od 10. 9. 1944 pr. dostal pomenovanie 12. p. pr. „Kaktus“ II. TS. Dňa 22. 9. 1944 sa pr. na smere kóta Besník – Dobšinská ľadová jaskyňa – Hrabušice – Štiavnik pripojil k útoku 11. p. pr. kpt. → A. Takáča a do 24. 9. prenikol k Dobšinskej ľadovej jaskyni, kde zaujal obranu na čiare svahy južne od Hnileckého potoka – Dobšinská ľadová jaskyňa – Stratená – Dobšiná. Po porážke Povstania vykonával K. funkciu NŠ „slovenského“ oddielu 1. čs. part. brig. „M. R. Štefánik“.

Dňom 15. 2. 1945 sa prezentoval v náhradnom pluku 1. čs. arm. zboru v ZSSR a bol ustanovený za vel. 7. úderného práporu 4. čs. sam. brig. V apríli 1945 bol premiestnený k del. pl. 6 do funkcie pomocníka NŠ, neskôr vel. oddielu, v ktorej sa zúčastnil, od 14. 5. 1945 v hodnosti škpt. pech., záverečných bojov pri oslobodzovaní ČSR.

Po skončení vojny pôsobil ako ZV p. pl. 41 v Prahe pre del., neskôr ako veliteľ del. pl. 263 vo VVT Oremláz a na funkciách ZV del. pl. 358 v Kežmarku, del. pl. 357 v Topoľčanoch a del. pl. 9 v Topoľčanoch. V januári 1947 bol preložený do skupiny dôst. del. a 5. 2. toho roku povýšený na mjr. del. K 29. 8. 1949 bol z dôvodu „štátnej nespoľahlivosti“ uvoľnený z výkonu služby, odoslaný na tzv. dovolenku s čakaním a 1. 3. 1950 preložený do zálohy. Rehabilitácie, spojenej s povýšením do hodnosti plk. v zál., sa dočkal v roku 1991.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1940), Za zásluhy (1943), Pamättný odznak za ťaženie proti SSSR II. st. (1943), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za chrabrosť (1945), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1945).

Literatúra a pramene: HALAJ, D., zost.: Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945 (Prehľad najvýznamnejších udalostí). Martin 1980, s. 77; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, s. 155; ESNP 5, s. 214, 252; Stručný biografický slovník (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948–1989 na Slovensku), ed. Dropa A. – Suja-Žiak, J. Bratislava 1994, s. 90. – VÚA-VHA Praha, Kml a KOS.

(J. Štaigl)

KOVÁČ, (pôvodne KOVACS), Vojtech

podplukovník
veliteľ opevňovacích prác 1. čs. armády na Slovensku (Ing.)

*21. 2. 1900 Zvolen
† 20. 9. 1983 Bratislava

Navštevoval strojnú školu vo Zvolene (1914 – 1918) a Vyššiu priemyselnú školu strojnú v Košiciach (1918 – 1922), kde získal titul Ing. Po absolvovaní ŠDDZ bol v októbri 1923 v hodnosti ppor. del. preložený do zál. Do roku 1929 pracoval ako konštruktér pre rôzne súkromné firmy (okrem iného aj pre Škodove závody v Plzni), finančná situácia rodiny však výrazne prispela k tomu, že sa začiatkom mája 1930 upísal armáde. Bol preložený do skupiny dôst. stav. služby z povolania a pridelený k stav. správe MNO. Po vzniku Slovenského štátu zastával až do roku

1944 funkciu prednostu stav. oddelenia MNO, pričom do 15. 7. 1944 pôsobil v tejto funkcii v Bratislave a do 28. 8. 1944 potom v Kremnici. Zároveň bol pracovníkom Najvyššieho úradu pre zásobovanie. Spolupracoval s ilegálnou SNR na hospodárskych prípravách SNP. Usiloval sa zachraňovať ľudí a materiál pred odtransportovaním do Nemecka. Výraznou mierou sa podieľal na sfunkčnení a zefektívnení výroby opevňovacieho materiálu. Koncom augusta 1944 prešla väčšina pracovníkov odd. pod jeho vedením na povstalecké územie a dala sa do služieb 1. čs. armády. V organizácii jej velil. zastával od začiatku v hodnosti pplk. stav. post referenta opevňovacích prác velit. arm. a bol dôležitým členom Povereníctva SNR pre veci hospodárske a zásobovacie. 2. 9. 1944 bol vel. voj. zabezpečenia transportu určeného na prepravu zlatého pokladu z Kremnice do budovy Národnej banky v Banskej Bystrici. Referát opevňovacích prác bol vytvorený s úlohou organizovať tech. pohotovosť z miestnych pracovných skupín, ktoré boli vytvorené v Banskej Bystrici, Brezne, Zvolene, Troch Duboch, Kremnici, Tisovci, Liptovskej osade a pri velit. I., III. a V. TS. Od 9. 9. 1944 mal vlastný štáb, referenti jednotlivých pracovných skupín mu priamo podliehali. Po vypuknutí Povstania viedol úpravy letísk, budovanie protitankových zátarasov. Organizačne viedol opevňovacie práce a vykonával nad nimi odborný dozor. Riadil práce na prístupoch do Banskej Bystrice, ako boli prístupy zo severu na Malom Šturci, z východu pri Šalkovej a na juhu v priestore Kremnička – Badín – Vlkánova v smere od Zvolena. V čase zužovania banskobystričského obranného perimetra spoluorganizoval rozsiahle pracovné nasadenie obyvateľstva Banskej Bystrice a priľahlého okolia na opevňovacie práce. Po páde Bystrice ustúpil do hôr a pokračoval v part. spôsobe boja. Predovšetkým riadil zatarasovacie práce v Hrochotskej doline hatiace postup Nemcov na Poľanu, kde sa mal organizovať nový odpor povstalcov. V priestore Poľany potom pôsobil až do 13. 2. 1945, keď bol chytený. Hneď v ten deň sa mu však podarilo ujsť a spojiť sa s partizánmi, s ktorými sa zúčastnil bojov o Kyslinku. Príslušníkom 1. čs. armádneho zboru v ZSSR bol od konca marca, avšak už 16. 4. 1945 bol pridelený na stav. oddelenie MNO v Košiciach ako jeho vedúci. Po vojne bol oficiálne ustanovený za prednostu odd. opevňovacích prác na Hlavnom štábe, pričom v roku 1946 absolvoval na Strojníckej fakulte Vysokého učenia technického v Brne v odbore stavebníctva svoju druhú štátnu skúšku. 19. februára 1947 bol mimoriadne povýšený o dva stupne na gen. stav. služby. Už začiatkom januára 1950 bol z arm. prepustený a bola mu odobratá hodnosť. V rokoch 1950 – 1951 a 1958 – 1961 bol navyše neoprávnene väznený, pričom právne a voj. rehabilitovaný bol až v roku 1968. Medzitým pracoval pre Vodohospodárske služby v Prahe a Západoslovenské kameňolomy a štrkopiesky v Bratislave, do svojho druhého uväznenia stihol ešte pracovať ako vedúci oddelenia technického rozvoja Výskumného ústavu káblov a izolantov. Po udelení amnestie šiel na dôchodok. V roku 1991 mu bola posmrtné priznaná hodnosť generálmajora vo výslužbe.

Vyznamenania: Rad Slovenského národného povstania II. a I. tr. (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy II. st. (1945), sov. Za победу nad Germanijev v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946).

Literatúra a pramene: ES 3, s. 190; HALAJ, D.: Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945. Martin 1980; ESNP, s. 251; SBS 3, s. 208; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dostojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994; Stručný biografický slovník (A–Ž). (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948 – 1989 na Slovensku). Ed. Droppa, A – Suja-Žiak, J. Bratislava 1994, s.; CAMBEL, S.: Hospodárske pomery v Slovenskom národnom povstaní. Banská

Bystrica 2003. ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 96–97; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 330; VÚA–VHA Praha, Zb. KmL; VHA Bratislava, SZ X-438, (Spomienky V. Kováča).

(A. Maskalík)

KOVAČOVIČ, Ján

major útočnej vozby
od septembra 1944 veliteľ podskupiny
III. taktickej skupiny 1. čs. armády

* 14. 2. 1903 Lubina, okr. Nové Mesto
nad Váhom
† ??

Po skončení ľudovej školy v Starej Turej a meštianskej školy v Šamoríne v rokoch 1917–1921 absolvoval Učiteľský ústav v Banskej Štiavnici, potom dva roky bol učiteľom v št. ľudovej škole v Hrušove. Po odvedení 11. 6. 1923 od 1. 10. 1923 začal študovať na VA v Hraniciach na Morave. Po jej absolvovaní 15. 8. 1925 bol menovaný za por. pech., stal sa dôst. z povolania a premiestnili ho k p. pl. 22., do 10. poľnej roty. Dňom 16. 8. 1925 sa stal frekventantom aplikačnej školy v Miloviciach. Po jej ukončení ho premiestnili do p. pl. 47. do Turnova, kde sa stal vel. čaty. V roku 1928 absolvoval 6-mesačný telovýchovný kurz. 30. 5. 1931 ho prevelili k p. pl. 3 do Piešťan, kde absolvoval ročný kurz pech. pozorovateľov. Mesiac po návrate do Turnova ho premiestnili k p. pl. 17 do Hlohovca, kde sa stal vel. čaty, a 21. 9. 1933 ho prevelili do Trenčína. Kvôli údajnému ľahkomyselnému zadĺženiu sa, čo sa vtedy považovalo za závažný disciplinárny priestupok dôst., ho 1. 1. 1934 preložili do výslužby. V r. 1934 – 1938 bol účtovníkom Úverového družstva v Lubine. V r. 1935 absolvoval trojtýždňové cvičenie v zbrani ako vel. roty. Po udelení milosti prezidentom ČSR bol reaktivovaný a 1. 7. 1938 povolaný do činnnej služby v hodnosti npor. ako dočasný vel. 11. roty v Malackách v rámci p. pl. 23 Amerických Slovákov a od 27. 9. 1938 v Bratislave. Do skončenia mobilizácie sa podieľal na zabezpečení juhozápadných hraníc Slovenska, bol vel. úseku Devínska Nová Ves – Moravský Sv. Ján a časti úseku pozdĺž Žitného ostrova. Od novembra 1938 do marca 1939 bol vel. p. roty p. pl. 23.

V čase vzniku Slovenského štátu ho ustanovili za ZV p. pl. 23 a po dvoch mesiacoch sa stal vel. roty KPÚV v Sabinove a počas poľ. ťaženia vel. práporu KPÚV. V období 6. 12. 1939 – 20. 5. 1940 zastával funkciu referenta remontníctva, potom bol ustanovený za prednostu výcvikovej skupiny 17. odd. MNO. 30. 9. 1940 sa stal organizačným referentom VS. 1. 12. 1940 ho povýšili do hodnosti stot. pech. V roku 1941 ho voj. súd odsúdil na mesačné väzenie za urážku Nemcov, ktorým z kabátov strhol hákové kríže. Do poľa odišiel 15. 11. 1941 a 29. 11. nastúpil na službu v RD vo funkcii vel. I/21 motorizovaného pr. Jeho nadriadeným vel. pl. bol pplk. pech. → J. Husár a po februári 1942 pplk. pech. → M. Širica. Po návrate z frontu a krátkom oddychu ho 19. 6. 1942 prideliť k Úradu propagandy ako voj. cenzora. 1. 1. 1943 bol povýšený do hodnosti mjr. útv. V roku 1944, počas príprav ozbrojeného povstania na Slovensku sa zdržiaval v Bratislave a bol vel. strážneho pr. skladajúceho sa zo štyroch rôt, dvoch peších, jednej guľometnej a čestnej. V júni 1944 bol VÚ poverený prípravou povstania v Bratislave. Spolupracoval s plk. gšt. → V. Talským, pplk. → A. Ciprichom a pplk. → D. Kiššom – Kalinom a bol napojený na VÚ. Okolo 24. – 25. 8. 1944 nechal odviezť zbrane partizánom v okolí Brezovej pod Bradlom. Vo svojom pláne s ním ako posádkovým vel. rátať aj

gen. I. tr. → F. Čatloš. Ešte 26. 8. 1944 na stretnutí u plk.gšt. → V. Talského, ktorého sa okrem K. zúčastnili mjr. gšt. → Š. Murgaš, stot. → Július Kleskeň a Ondrej Cyprich, zamestnanec Ministerstva dopravy, sa vychádzalo z toho, že za vel. pre Bratislavu je určený K. V chaotických pomeroch v poverovaní zodpovedného vel. za povstaleckú akciu v Bratislave ešte krátko pred koncom augusta 1944 predurčený za povstaleckého vel. pre Bratislavu bol mjr. gšt. → Š. Murgaš. Rádiogram z VÚ v predpoludňajších hodinách 29. 8. 1944 adresovaný predurčenému povstaleckému veliteľovi, ktorý nariadil strážnu službu na Dunaji a v prípade začiatku nem. okupácie obranu na mieste sa ale dostal do rúk zastupujúceho vel. posádky plk.pech. → A. Králik, ktorý keďže nevedel, prečo by mu malo VPV posilať inštrukcie, s rádiogramom oboznámil najvyšších predstaviteľov SR. O obsahu inštrukcií pplk. gšt. → J. Goliana sa dozvedel K. a spolu s mjr. → Š. Murgašom a pplk. duch. → D. Kiš-Kalinom sa v ten deň radili o ďalšom postupe, pričom mjr. → Š. Murgaš tvrdil, že od VÚ žiadne rozkazy nedostal. Všetci sa zhodli na tom, že budú čakať ďalšie pokyny z Banskej Bystrice. Večerný signál o začiatku Povstania 29. 8. 1944 K. asi neprenikol, a keďže žiadne ďalšie pokyny z Voj. ústredia už neprišli, 31. 8. 1944 popoludní po dohode s mjr. → Š. Murgašom odišiel do B. Bystrice. Ráno 1. 9. 1944 sa vrátil do Bratislavy s rozkazom, aby bratislavská posádka do 21.00 h toho dňa vyrazila do B. Bystrice. Podľa jeho vyjadrenia 1. 9. 1944 hneď po jeho návrate do Bratislavy sa radil v budove MNO u mjr. gšt. → J. Staneka s ostatnými vel., a tam sa im vydal rozkaz, aby každý vel. zabezpečil presun jeho jednotky vo vlastnej kompetencii. Na porade K. s dôstojníkmi prekvapil gen. I. tr. → F. Čatloš, ktorý ich zobral do prezidentského paláca, kde sa konala porada s nem. vyslancom H. E. Ludinom. Potom sa konalo dôst. zhromaždenie, ktoré zvolal gen. I. tr. → F. Čatloš do budovy MNO. V tom čase však kasárne už boli zablokované nem. vojskom, preto rozkaz na presun bratislavskej posádky nemohol byť splnený. Od polovice sept. 1944 bol na povstaleckom území. Od 24. 9. 1944 bol vel. podskupiny Ipeľ III. TS, ktorá pozostávala zo 4 praporov, (z praporov kpt. → O. Búrika, → kpt. O. Kapišinského, kpt. → F. Felcmana a kpt. → J. Orolína) a čaty ľah. tankov (kpt. útv. → F. Ploskuňáka). Pôvodnou úlohou podskupiny bolo prehradiť smer Handlová – Žiar nad Hronom s ovládnutím severných a severozápadných svahov. V bojoch po 25. 9. 1944 podskupina utrpela vážne straty (pr. Ondava bol rozbitý) a nepodarilo sa jej odraziť nem. nápor. Koncom septembra sa podskupina znovu sformovala z neúplných a oslabených jednotiek po zaradení čaty tankov a zosilneného del. oddielu a mala zabrániť nem. postupu na smere Sv. Kríž nad Hronom (Žiar nad Hronom) – Zvolen a na čiare Vieska – Ladomer – Lutilla. V prudkých bojoch pri Starej Kremničke podskupina utrpela ďalšie straty, pokus o protiútok sa jej nevydaril. V poslednej dekáde októbra podskupina plnila úlohy v obrane Zvolena, potom sa mala brániť na Poľane, ale tieto zábery sa nepodarilo realizovať. Po ústupe do hôr K. spolu s ďalšími vyššími dôst. (plk. → M. Markusom, mjr. gšt. → D. Jamriškom a mjr. gšt. → Š. Murgašom) sa zdržiaval na Poľane. Od decembra 1944 sa liečil u manželkiných rodičov v Štubnianskych Tepliciach (dnes: Turčianske Teplice). Dňa 17. 4. 1945 ho prijali do 1. čs. sam. tankovej brig. Ako ZV brig. sa zúčastnil bojov proti nem. vojskám v priestore Ratibořa, Ostravy, Olomouca a Prahy. Po skončení vojny sa stal vel. protitankovej brig. v Malackách, od júla 1945 už ako pplk. pech. bol do apríla 1948 veliteľom p. pl. 17 [neskôr premenovaný na p. pl. 39 (Výzvedný)] v Bratislave. Dňom 30. 4. 1948 bol uvoľnený z činnnej služby a po tzv. dovolenke s čakaním ho 1. 11. 1948 prepustili do zálohy. Od mája 1948 do septembra 1949 pracoval ako dopravný referent v Bratislave. Od septembra 1949 do júna 1951 bol väznený v TNP Mírov. Neskôr vykonával prevažne administratívno-úradnícke práce.

Vyznamenania: Pamätná medaila 1939 (14. 3. 1940), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1942). Za hrdinstvo III. st. (1942), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (7. 7. 1945), Československý vojnový kríž 1939 (18. 8. 1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (26. 1. 1946).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. Kapitoly z občianskeho odboja. Bratislava 1969, Banská Bystrica 2009, reg., Tenže: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg., Tenže: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg., Tenže: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, reg., ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, s. 38, 182, GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania I. Banská Bystrica 1966, s. 7 – 202. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL, VÚA-VHA Praha, OV 1945, č. 11 (14. 7. 1945), s. 65, a č. 21 (18. 8. 1945), s. 183.

(F. Cséfalvay)

KOVALČÍK, František

plukovník duchovnej služby
prednosta rímsko-katolíckej duchovnej služby MNO

* 2. 2. 1890 Spišská Nová Ves
† ??

Po teologických štúdiách vysvätený na r. k. kňaza 20. 1. 1918. Ako poľný kurát v zál. nastúpil v marci 1918 na činnú službu na miesto duchovného správcu záložnej nemocnice v Nyíregyháze, odkiaľ bol v apríli 1918 premiestnený k posádkovej nemocnici č. 19 v Košiciach. Od jesene 1918 kaplán v Humennom. V r. 1919 – 1924 pôsobil ako duchovný správca oddielovej nemocnice Východnej armádnej skupiny gen. E. Ch. A. Hennocque, p. pl. 14 v Prešove a 1. div. v Prahe. Od januára 1920 voj. duchovný z povolania, v r. 1923 povýšený na kuráta I. tr., v r. 1926 na kpt. duch., v r. 1931 na škpt. duch., v r. 1935 na mjr. duch. V máji 1924 premiestnený k ZVV v Bratislave ako pridelený dôst. katolíckej duchovnej správe ZVV. Na jar 1935 premiestnený k 10. div. (Banská Bystrica), avšak s ponechaním v dovtedajšom prídelení pri ZVV. V novembri 1936 pridelený k 9. div. (Bratislava) a ustanovený za dočasného katolíckeho duchovného správcu VII. zboru. 1. 7. 1938 povýšený na pplk. duch., 31. 8. 1938 ustanovený za prednostu katolíckej duchovnej služby VII. zboru v Bratislave (od 2. 9. 1938 v Banskej Bystrici). Počas septembrovej mobilizácie pridelený ako prednosta katolíckej voj. duchovnej služby k vel. III. arm. Po vyhlásení Slovenského štátu v marci 1939 pridelený ako dôst. duchovnej služby k slovenskému MNO v Bratislave, od mája 1939 prednosta r. k. duchovnej služby MNO. Povýšený 17. 5. 1939 na plk. duch. Preložený zo zdravotných dôvodov do výslužby 1. 1. 1940. Od r. 1940 bol ilegálne činný, spolupracoval s účastníkom odboja, dekanom A. Pozdechom. Počas vypuknutia SNP zostal na Pozdechov rozkaz v Bratislave. Po čiastočnom potlačení povstania pomáhal účastníkom SNP a ich rodinným príslušníkom. 1. 11. 1946 povolaný do činnnej služby k vel. VO 4 do funkcie prednostu r. k. duchovnej služby. 1. 8. 1948 preložený do výslužby.

Vyznamenania: Československá medaila Za zásluhy I. st. (1947).

Literatúra a pramene: PEJS, O.: Slovenské vojenské duchovenstvo (1939 – 1945). Praha 1994, s. 13, 15–16, 18, 43–44. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(J. Tulkisová)

KOVÁRIK, Izidor

pilot-stíhač slovenských Vzdušných zbraní

učiteľ lietania v Leteckej škole

*29. 3. 1917 Kopčany

† 11. 7. 1944 neďaleko Zvolena

Pochádzal z rodiny tesára. V rámci náborovej akcie „1 000 nových pilotov“ sa v apríli 1938 prihlásil do pilotného kurzu. Po jeho absolvovaní v auguste t. r. vstúpil do čs. armády a následne bol poslaný do Pilotnej školy II v Spišskej Novej Vsi. Štúdium a výcvik ukončil 20.11.1939 už ako príslušník slov. Vzdušných zbraní. Od decembra t. r. pôsobil v letke 39, od januára 1940 v letke 11, v Piešťanoch. V hodnosti čtk. ho v auguste 1942 spolu s ostatnými príslušníkmi letky 11 zaradili do SVZ pri ZD a odoslali na východný front. Letka s krycím názvom ATLAS 1 bola vyzbrojená lietadlami Avia B. 534. Z letísk v Žitomíre, Ovruči a Kozinkách vykonávala let. prieskum a nálety na part. základne v okolitých obciach a lesoch. V septembri 1942 K. odvelili späť na Slovensko a zaradili do nočného stíhacieho kurzu v Topoľčanoch. Po jeho absolvovaní bol v októbri t. r. opäť poslaný na východný front a pridelený k letke 13 na letisku Anapa. Zo začiatku plnil úlohy kuriérneho pilota na lietadle Praga E-241. Na prelome rokov 1942/1943 bol preškolený na lietadlá Messerschmitt Bf – 109 a následne ako stíhací pilot zaradený do operačnej činnosti v oblasti Azovského mora a Krymu. Čoskoro sa stal stíhacím esom. Od 28. januára do 17. júna 1943 mal na svojom konte 28 potvrdených zostrelov lietadiel ČA. Za boj. úspechy bol povýšený do hodnosti zvk.

Po návrate z východného frontu slúžil v hotovostnom roji stíhacích lietadiel, od januára 1944 v letke 13 na letisku vo Vajnorocho. Jednotka zabezpečovala vzdušnú obranu Bratislavy pred náletmi anglo-amerického letectva. V apríli 1944 bol K. prevelený na letisko Tri Duby do leteckej školy Vzdušných zbraní a ustanovený do funkcie inštruktora. Pri cvičnom lete 11. júna t. r. spolu s pilotom-žiakom tragicky zahynul.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za ťaženie proti SSSR I. st. (?), Za hrdinstvo 1. st. (?), Za hrdinstvo 2. st. (?), Za hrdinstvo 3. st. (?), Za zásluhy (?), Vojenský záslužný kríž VI. tr. (?), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (?), nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (?), nem. Ehrenpokal (?), nem. Frontflugsspanne in Gold (?), nem. Deutsches Kreuz in Gold (?), chorv. Medalja krune kralja Zvonimira (?).

Literatúra a pramene: RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939 – 1944. Bratislava 1997, s. 147-153; ŠUMICHRAS, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 2. Bratislava 2000, s. 79-82, 89-105 a 123-128.; ŠUMICHRAS, P.: Bojové nasadenie 1. frontovej garnitúry letky 13 v rokoch 1942 – 1943. In: Slovensko a druhá svetová vojna. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 29. – 31. mája 2000. Bratislava 2000, s. 270, 273; ČÁRSKÝ, M.: Letecké eso. In: [http://www.zahori.estranky.sk/clanky/historija-zahora/l-e-t-e-c-k-e-----e-s-o](http://www.zahori.estranky.sk/clanky/historija-zahora/l-e-t-e-c-k-e-----e-s-o;); Slovenské eso č. 2: Isidor Kovarik. In: www.druhasvetova.sk/view.php?cislocianku=2007060002

(J. Štaigl)

KOZA, Ľudovít

kapitán letectva

zástupca veliteľa pluku 1. čs. zmiešanej leteckej divízie

*9. 12. 1913 Divín

† 1. 3. 1991 Divín

Pochádzal z robotníckej rodiny. Po maturite na gymnáziu v Lučenci 1934 nastúpil na prezenčnú voj. službu v p. pl. 7 v Nitre. Absolvoval ŠDPZ a bol pridelený k cykl. pr. 3 do Levíc, kde vykonával funkciu zástupcu vel. čaty. V októbri 1935 nastúpil do VA v Hraniciach na Morave, ktorú skončil v roku 1937 v hodnosti por. pech. Následne pôsobil ako vel. guľ. čaty v hran. pr. 3 v Žamberku a inštruktorku v ŠDŽZ v Časlavi. Na jar

1938 absolvoval kurz let. pozorovateľov v Piešťanoch.

Po prijatí do slov. arm. bol preložený do skupiny dôst. let. a zaradený k let. pl. 1 v Piešťanoch, kde od 18. 7. 1938 do 14. 4. 1940 vykonával funkciu vel. pozorovacej letky. K 1. 1. 1940 bol povýšený na npor. let. a po absolvovaní pilotného kurzu na 2-miestne lietadlá pôsobil ako vel. školskej letky v Leteckej škole v Trenčianskych Biskupiciach, od septembra 1943 v Banskej Bystrici. V roku 1941 absolvoval 5-mesačný kurz stíhacích pilotov, 1. 7. 1942 bol povýšený na stot. let. a na prelome 1942/1943 absolvoval zdokonaľovací pilotný výcvik pre lietanie vo dne aj v noci. V tomto čase už bol zapojený do odbojovej činnosti, v rámci ktorej spolupracoval najmä so skupinou por. let. → Ľ. Kukorelliho. Dňa 2. 8. 1944 odletel so styčným dôst. VÚ npor. → J. Koreckým do ZSSR nadviazať spojenie s ČA. V tom istom mesiaci bol v hodnosti kpt. zaradený do čs. brannej moci v ZSSR s predurčením na vel. funkciu v 1. čslspl. Po návrate pl. zo Slovenska, kde sa aktívne zúčastnil Povstania (28. 11. 1944 bol pluku udelený čestný názov „Zvolenský“) a jeho začlenením do organizácie novovytváranej 1. čslzd v decembri 1944, bol K. vymenovaný za ZV. Dňom 1. 4. 1945 ho povýšili do hodnosti škpt. let. V tom istom mesiaci sa s pl. v rámci ostravskej operácie podieľal na oslobodzovaní ČSR, pričom sa mu vo vzdušnom súboji podarilo poškodiť jedno nepriateľské lietadlo.

Krátko po skončení vojny, 1. 8. 1945, bol povýšený na mjr. let. a od 16. 8. 1945 do 25. 2. 1948 vykonával funkciu vel. 1. čslspl, ktorý sa v mierovej dislokácii čs. armády stal súčasťou 4. Id (velit. Trenčín) a pôsobil na letisku Tri Duby. K 26. 2. 1948 bol vymenovaný za vel. 4. Id a posádkového vel. v Trenčíne. K 1. 6. 1948 ho vyslali na štúdium do ZSSR, z ktorého bol v decembri 1949 odvolaný. Po návrate ho zatkli a do roka 1952 držali vo voj. väznici. Pre údajnú špionáž ho št. súd následne odsúdil na osem rokov ťažkého žalára a stratu občianskych práv, hodnosti a vyznamenaní. V roku 1964 súd rozsudok zrušil. Dňa 1. 8. 1968 K. v pôvodnej hodnosti opäť prijali do armády na funkciu ZV Vyššieho leteckého učilišťa v Košiciach pre zahraničných pilotov. Dňom 1. 1. 1973 bol preložený do zálohy. Plnej rehabilitácie sa dočkal až v roku 1991, kedy ho súčasne povýšili do hodnosti plk. in memoriam.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 – 2x (1945), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom „SSSR“ (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Pamätný odznak druhého národného odboja (1946), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946), poľ. Krzyż Walecznych (1947), rumun. Coroana României cu spade in gradul de Mare Cruce cu panglică de Virtute Militară (1947), Rad Februárového víťazstva II. tr. (1948), sov. Za pobeđu nad Germanijej v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941-1945 gg. (1955), Rad Červenej hviezdy (1964), Pamätná medaila k 20. výročiu Slovenského národného povstania (1965), sov. Orden Krasnoj Zvezdy (1970), sov. Dvadsať let pobeđu v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941-1945 gg. (1972).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J. - KROPILÁK, M.: Slovník Slovenského národného povstania. Bratislava 1970, s. 130; ESNP 5., s. 252; FAJTL, F.: Podruhé doma. Praha 1984, s. 170, 191; DAŇKO, J.: 1. československá smíšená letecká divíze v SSSR. Praha 1998, s. 42, 52-53, 57, 79, 97, 130;

RICHTER, K.: Přes krvavé řeky. Československý východní odboj bez cenzury a legend. Praha 2003, reg; STANISLAV, J.-KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1944-1945, 3. zv. Bratislava 2003, s. 37 – 38, 220, 227 – 229, 337 – 338; IRRÁ, M.: Československé vojenské letectvo 1945 – 1950. I. díl – Organizační vývoj a personální výstavba. Cheb 2006, s. 311, 318-319. – VÚA-VHA Praha, KML.

(J. Štaigl)

KRÁL, František

stotník pionierskej služby
veliteľ pionierskeho práporu 2

* 20. 2. 1907 Lučivná
† ??

Ako absolvent Učiteľského ústavu pôsobil na Št. ľudovej škole v Michalovciach, prezentovaný na vykonanie voj. služby bol v októbri 1927, absolvoval ŠDPZ v Košiciach.

V hodnosti npor. pech. sa zúčastnil ťaženia slov. arm. do Poľska (1. 9. 1939 – 22. 10. 1939), na východnom fronte pôsobil v čase od 27. 6. 1941 do 22. 9. 1941 ako vel. pionierskeho pr. 2 a r. 1942 ako vel. železničného pr. 12. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939.

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KML.

(B. Šed'ová)

KRÁLIK, Alojz

plukovník pechoty
veliteľ pešieho pluku 20, neskôr pešieho pluku 101, v roku 1944 veliteľ Vojenskej akadémie, od 15. 9. 1944 hlavný veliteľ žandárstva na Slovensku

* 16. 6. 1895 Vyšný Svidník
(dnes Svidník)
† ??

V rokoch 1908 – 1916 navštevoval gymnázium s vyučovacou rečou maďarskou v Prešove. V máji 1916 bol ako jednoročný dobrovoľník prezentovaný v 32. poľnom jágerskom pr. rakúsko-uhorskej armády v Prešove a 1. 9. 1916 v hodnosti slobodníka odoslaný do ŠDPZ v Košiciach. Od 16. 12. 1916 najskôr vel. družstva a následne vel. čaty kmeňového pr. v Prešove, s ktorou v hodnosti čat. odišiel 26. 2. 1917 do poľa, na ruské bojisko. 1. 10. 1917 povýšený na ppor. v zál. Od 1. 1. 1918 sa ako vel. čaty 32. poľného jäger. pr. zúčastnil bojov na Ukrajine a vo funkcii zást. vel. roty od 16. 6. 1918 na talianskom bojisku.

Po vzniku ČSR 28. 10. 1918 bol v domácom ošetrovaní a 20. 3. 1919 sa prihlásil do činnnej služby v čs. armáde. S účinnosťou od 1. 1. 1919 povýšený na por. pech. Od 25. 3. vel. čaty bývalého 67. pl. v Prešove a Olomouci, 1. 6. premiestnený k p. pl. 14 v Moste. Od 1. 9. 1919 do 20. 5. 1920 ako vel. čaty a roty pridelený do etapného pr. VII v Slovenskej Ľupči, Žiline, vo Vrútkach. Od mája 1920 do konca júna 1924 K. postupne zastával funkcie sprav. dôst., osvetového náč., pobočníka vel. roty v hran. pr. 10 v Trebišove. S účinnosťou od 1. 11. 1921 povýšený na npor. pech. 1. 7. 1924 premiestnený k ZVV v Užhorode a pridelený 2. sprav. odd. štábu velit. Od 1. 10. 1925 do

14. 9. 1931 opätovne pôsobil v hran. pr. 10 v Trebišove, kde zastával funkciu vel. čaty a neskôr pobočníka vel. hran. roty. Medzitým bol 1. 4. 1929 povýšený na kpt. pech. Od 15. 9. 1931 bol K. premiestnený do p. pl. 28 „Tyrše a Fügnera“ v Prahe, kde postupne zastával funkcie vel. čaty, dočasného vel. 3. roty a vel. 5. roty. K 1. 4. 1936 bol povýšený na škpt. pech. a 15. 1. 1937 ustanovený za vel. 6. roty p. pl. 28. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci a následných mobilizačných opatrení, od 23. 9. do 17. 10. 1938, velil pr. p. pl. 78 v Mozolíne, v okr. Kladno. Do demobilizácie na Slovensku 16. 12. 1938 pridelený ako vel. roty pracovnému pr. 101. Od 17. 12. 1938 až do rozbitia ČSR v polovici marca 1939 pôsobil ako inštruktor BV a zároveň zástupca čs. voj. správy pri Hlavnom velit. HG v Bratislave. Počas služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov: osvetový kurz v Bratislave (1920), lyžiarsky kurz v Starom Smokovci (1922), ekvitačný pre dôst. pech. v Trebišove (1926), kurz pre vel. rôť v Miloviciach (1935).

Po vzniku Slov. štátu pokračoval vo voj. službe v hor. p. pl. 2 v Ružomberku. 17. 5. 1939 bol povýšený na mjr. pech. Zastával funkciu prednostu 2. sprav. oddelenia HVV v Bratislave. V priebehu poľ. ťaženia v septembri 1939 bol pridelený Hlavnému velit. HG v Bratislave, kde vykonával mobilizáciu príslušníkov HG a organizoval z nich strážne a pracovné pr. HG. 1. 7. 1940 povýšený na pplk. pech., 30. 9. premiestnený od MNO do p. pl. 1 v Bratislave, kde prevzal funkciu ZV pluku.

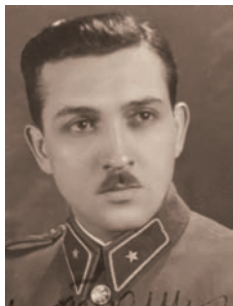
V rámci RD sa od 8. 12. 1941 do 29. 4. 1942 zúčastnil poľného ťaženia slov. armády proti ZSSR. Ako vel. motorizovaného p. pl. 20 sa zúčastnil bojov pri Golodajevke a Dimitrijevke. Po návrate z poľa pridelený k MNO v Bratislave, ako prednosta odd. pre branné účely VS. 1. 7. 1943 povýšený na plk. pech. V roku 1943 pôsobil 5 mesiacov v poli, ako vel. p. pl. 101 v rámci ZD na území ZSSR. V roku 1944 bol vel. VAK v Bratislave. Dňa 29. 8. 1944 z titulu svojej funkcie zastupoval vel. bratislavskej posádky pplk. → K. Brežányho v jeho neprítomnosti. Telegram z VPV, doručený na posádkové velit. okolo poludnia, s rozkazom od ilegálneho VÚ na opatrenia v záujme vyhlásenia boja pohotovosti, začatia opevňovacích prác a povolania záložníkov v Bratislave sa dostal do jeho rúk, a keďže nebol zapojený do príprav Povstania ani nevedel, prečo dostáva nejaké inštrukcie od VPV, ktorému bratislavská posádka nepodliehala. Večer toho dňa zvolal zhromaždenie veliteľov pohotovostných oddielov, ale ani od prítomného mjr. → J. Kovačoviča sa o telegrame nič nedozvedel. Vzápätí bol K. zavolaný k prezidentovi SR J. Tisovi, ktorého informoval o záležitosti telegramu. J. Tiso ho zaviazal, že bez jeho vedomia nesmie ďalšie rozkazy vydávať. Pod vplyvom rozporuplných a preňho nepochopiteľných udalostí 29. – 30. 8. 1944 v Bratislave sa nervovo zrútil a odišiel na zdrav. dovolenku. V dôsledku toho vel. bratislavskej posádky gen. I. tr. → F. Čatloš poveril plk. → B. Dúbravca. Z poverenia ministra → Š. Hašíka K. od 15. 9. 1944 zastával funkciu hl. vel. žandárstva na Slovensku, neskôr bol vel. finančnej stráže.

Rozhodnutím Prijímačej komisie MNO pre dôst. a rtm. z povolania slov. národnosti z 25. 6. 1946 bolo navrhnuté neponechať K. v činnnej službe, s nevyhovujúcou kvalifikáciou, a priznať zaopatrovacie platy po preložení do výslužby. Dekrétom MNO z 21. 9. 1948, v súlade s ustanoveniami zákona č. 72 zo 6. 3. 1946, nebol povolaný do činnnej služby dôst. čs. brannej moci. Súčasne mu boli voj. hodnosti mjr., pplk. a plk. pech., podľa dekrétu prezidenta republiky č. 59 Zb. z 20. 8. 1945, odo dňa ich účinnosti, zrušené. V hodnosti škpt. pech. a s predurčením do p. pl. 39 „Výzvedný“ v Bratislave, bol odoslaný na dovolenku s čakaním. Dňom 1. 4. 1949 bol K. preložený do výslužby. Zostal k dispozícii VO 4, s dočasným bydliskom v Bratislave, ul. Sv. Anny č. 3. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. stupňa (1942), Za hrdinstvo II. stupňa (1942).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; Tenže: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg.; – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL.

(M. Čaplovič)

KRAMPL, Ľudovít

kapitán žandárstva
od 15. 9. 1944 veliteľ 13. pešieho práporu Kosatec 1 II. taktickej skupiny
1. čs. armády

* 24. 12. 1913 Bratislava – Rača
† 14. 11. 2006 Bratislava

V rokoch 1925 – 1932 študoval na Reálnom gymnázii v Bratislave. V školských rokoch 1932 – 1934 bol pomocným učiteľom v Studienke, okr. Malacky, 1934 – 1936 v Bolešove, okr. Púchov. Počas voj. základnej služby v r. 1936 – 1938 absolvoval ŠDPZ a bol prepustený z činnosti služby ako ppor. pechoty v zál. V r. 1938 bol učiteľom v Kuraloch, okr. Štúrovo, potom do konca školského roku 1938/39 v Rači.

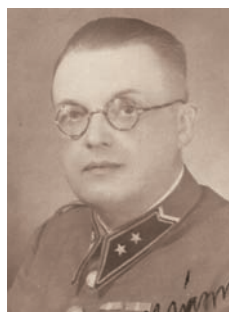
Dňom 1. 9. 1939 ho aktivovali ako por. pech. a stal sa vel. p. roty v p. pl. 2 v Prešove. 29. 2. 1940 bol ustanovený za 2. pobočníka vel. pl. a 1. 1. 1941 bol povýšený na npor. pech. Po absolvovaní kurzu vel. rôt v Pezinku 26. 8. 1941 odišiel do poľa ako pobočník vel. pešieho pl. 6 na východný front. 27. 4. 1942 sa vrátil z poľa. Od mája 1942 do marca 1943 pôsobil ako pobočník vel. pech. školy v Pezinku, 20. 6. 1942 bol odoslaný do pech. školy v Lešti. 28. 2. 1943 ako nadpočetný v kmeňovom počte arm. sa stal dôst. žandárstva. Od apríla 1943 do apríla 1944 pôsobil ako II. dôst., ako žandár na skúšku, Oblastného vel. žandárstva v Prešove. 1. 7. 1943 bol povýšený do hodnosti stot. pechoty. 28. 2. 1944 bol definitívne prijatý do zboru žandárskych dôst. a prepustený zo zboru dôst. pech. z povolania. Od apríla do augusta 1944 bol II. dôst. Oblastného vel. žandárstva v Brezne nad Hronom. Od 15. 8. do 26. 8. 1944 bol pridelený asistentkej jednotke v Čadci. 27. 8. 1944 v ranných hodinách sa vrátil do Brezna.

Do Povstania sa zapojil v Brezne, kde sa poznal s dôstojníkmi miestnej posádky. 30. – 31. 8. 1944 organizoval obranu v Hranovnici, kde velením jedného pr. poveril stot. → L. Gindla. 2. – 3. sept. 1944 sa podieľal na čiastočnej záchrane del. munície zo skladov v Kvetnici, potom pôsobil v obrannom úseku stot. → J. Staneka ako jeho zást. 15. 9. 1944 K. vystriedal kpt. → Ľ. Šušku vo funkcii vel. pr. v obrannom úseku kpt. → M. Kučeru na Malužinej. 20. 9. 1944 pr. K. podnikol úspešný útok a zatlačil nepriateľa až za ústie doliny Michalovo. 23. 9. 1944 po úspešnej operácii obranného úseku kpt. J. Staneka nacisti vyprázdnili Kráľovu Lehotu a príslušníci obranného úseku kpt. M. Kučeru obsadili priestor od Liptovskej Porúbky až po Svarín, čím si obnovili kontrolu nad cestou a železnicou v uvedenom priestore a zabránili nem. presunu. Pr. K. svoje pozície udržal až do konca okt. 1944, vtedy prešiel na part. spôsob boja v rámci novoutvorenej part. jednotky Martin (neskoršie brigáda Stalin (Lošakov – Kučera). 5. 12. 1944 bol vo vlaku zaistený gardistami a väznený v Banskej Bystrici, odkiaľ 23. 1. 1945 ho eskortovali do Bratislavy a na druhý deň dali do voj. väznice. 3. 4. 1945 sa dostal na slobodu. Po roku 1945 pôsobil v Sbere národnej bezpečnosti a na Povereníctve vnútra, kde zastával vysoké funkcie až do roku 1950. Od marca 1950 do decembra 1951 ho zaistila Štátna prokuratúra v Bratislave, od decembra 1951 do r. 1958 bol technologom v Kovošrote, n. p. Bratislava. V júni roku 1959 ho Krajský súd v Bratislave odsúdil, do roku 1964 bol väznený.

Vyznamenania: Pamätná medaila 1939 (16. 12. 1939), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (19. 12. 1941), Vojenný víťazný kríž V. tr. (14. 3. 1944), Rad SNP I. tr. (?)

Literatúra a pramene: KUČERA, M.: Nezložený Kosatec. Pamäti veliteľa obranného úseku „KOSATEC“. Bratislava 1976; ŠIMUNIC, P.: Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny Prvej československej armády na Slovensku. In: Zborník Múzea Slovenského národného povstania 8, Martin 1983, s. 55-95; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; VOČSO, s. 148. – VA-CR Trnava, KmL, Krátky osobný spis. VHA Bratislava, ŠZX - 457, (Spomienky veliteľa práporu na boje obranného úseku 2 Čertovica. b. m. b. r.).

(F. Cséfalvay)

KRÁSNA, Albín

plukovník duchovenstva
prednosta kat. duchovnej správy
Ministerstva národnej obrany SR

* 6. 6. 1894 Dunaharaszti, Maďarsko
† 18. 6. 1943 Nový Smokovec

Stredoškolské vzdelanie získal na 8-ročnom gymnázii s maturitou vo Váci, ktoré navštevoval v r. 1904 – 1912. Potom pokračoval v štúdiách na Teologickej fakulte vo Váci (1912 – 1916) a Právnickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe (1919 – 1922). V r. 1923 absolvoval štátnu skúšku z maď. jazyka a literatúry. Medzitým 15. 10. 1914 odvedený do c. k. rakúsko-uhorskej arm. 8. 12. 1917 prezentovaný na činnú službu a menovaný za kuráta v zál. Od 8. 12. 1917 – 2. 1. 1918 príslušník pol. superiorátu v Budapešti. Od 3. 1. 1918 – 1. 11. 1918 voj. duchovný pre posádku Plzeň. Od 2. 11. 1918 nastúpil na voj. činnú službu v čs. brannej moci ako voj. duch. správca pri posádkovom vel. Plzeň, kde zotrval do 10. 1. 1919, keď ho premiestnili k ZVV Košice, kde slúžil až do 4. 3. 1919. Od 5. 3. 1919 – 29. 4. 1919 vykonával voj. službu na vel. v Bratislave. Od 30. 4. 1919 – 31. 8. 1921 v Prahe, kde vykonával rôzne funkcie v oblasti duch. služby. V tomto období prijatý do čs. arm. (8. 5. 1920). 1. 9. 1921 demobilizovaný. 1. 9. 1923 preložený do kategórie voj. duch. z povolania v hodnosti kurát I. tr. 30. 9. 1923 prezentovaný na výkon služby voj. duchovného p. pl. 14 v Prešove, kde zotrval do 31. 12. 1924. Od 1. 1. 1925 – 30. 6. 1925 voj. duchovný p. pl. 37 v Levoči. Od 1. 7. 1925 – 19. 11. 1934 voj. duchovný p. pl. 25 v Lučenci. 24. 12. 1924 zmena voj. hodnosti kurát I. tr. na kpt. duch. Počas služby v p. pl. 25 povýšený na škpt. duch. (1. 10. 1934). Od 20. 11. 1934 do 14. 2. 1939 duch. správca 3. div. v Terezíne. Od 1. 7. 1936 povýšený na mjr. duch. Od 15. 2. 1939 premiestnený k 10. div. v Banskej Bystrici. Po vzniku Slov. štátu príslušník slov. arm. 17. 5. 1939 povýšený na pplk. duch. správy. 17. 10. 1939 ustanovený za prednostu r. k. duchovnej správy MNO SR v Bratislave. 1. 7. 1940 povýšený na plk. duch. správy.

Vyznamenania: Pamätná medaila (?), Za zásluhy (?), Kríž svetovej vojny 6. stupňa (1940), bulhar. Rad Sv. Alexandra s veliteľským krížom a mečovým odznakom (1943) a iné.

Literatúra a pramene: – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyč., dôv. a taj.; VÚA-VHA Praha, f. KvL.

(P. Šumichrast)

KRASOVSKIJ, Stepan Akimovič

generálplukovník
veliteľ 2. leteckej armády Červenej armády

*20. 8. 1897 Gluchy, Mogiljovská oblasť (Bielorusko)

†21. 4. 1983 Monino, Moskovská oblasť (Rusko)

Po absolvovaní vyššej základnej školy nastúpil v máji 1916 do armády. V 1. svetovej vojne bol náč. rádiostanice v jednotke let. zboru na západnom fronte. V októbri 1917 vstúpil do ČA, kde počas občianskej vojny od októbra 1918 do mája 1920 bol technikom a komisárom 33. perute. Ako komisár pôsobil v rôznych let. útvaroch, od novembra 1927 vel. perute a od marca 1934 vel. let. brigády. V roku 1936 absolvoval Akadémiu vzdušných síl. Od novembra 1937 velil let. Leningradskému voj. okruhu. V r. 1939 – 1940 sa zúčastnil sovietsko-fínskej vojny v pozícii vel. leteckej 13. arm. a vel. Murmanskej let. brigády. Dňom 6. 4. 1940 bol menovaný do hodnosti genmjr. leteckej. Od roku 1940 bol vel. Krasnodarského voj. let. učilišťa. V počiatkoch 2. svetovej vojny velil vzdušným silám 56. arm. Južného frontu a od januára 1942 vzdušným silám Brianskeho frontu, na základe ktorých bola v máji 1942 sformovaná 2. let. armáda. Dňom 20. 12. 1942 bol povýšený do hodnosti genpor. leteckej. Pod jeho velením spojené arm. dosahovali úspechy v obranných operáciách na Voronežskom smere. Následne velil vzdušným silám Juhozápadného frontu, z ktorých bola vytvorená 17. let. arm., ktorej bol vel. Od 4. 2. 1944 mal hodnosť genplk. V zostave Stalingradského frontu bojoval pri Rostove na Done, neskôr v súčinnosti s ďalšími let. arm. bojoval pri Stalingrade. Riadil bojové operácie vzdušných síl pri Kursku, oslobodzovaní Kyjeva a vo Lvovsko-sandomierskej operácii. Jeho let. arm. poskytla let. podporu útočiacim pozemným vojskám ČA vo Východokarpatskej operácii. Neskôr zasahovala v Dolnom Sliezske, v Berlínskej i Pražskej operácii. Po vojne bol vel. vzdušných síl vo viacerých voj. okruhoch. Od septembra 1951 do augusta 1952 bol hl. voj. poradca voj. let. v Číne. V apríli 1956 – máji 1968 bol náč. akadémie let. síl. Od 8. 5. 1959 bol povýšený na maršala let. a v októbri 1968 bol uvoľnený do dôchodku. V júni 1970 bolo zrušené uvoľnenie a bol menovaný za voj. inšpektora v skupine generálnych inšpektorov MO ZSSR.

Vyznamenania: 6 x Orden Lenina (?), Orden Oktábrskej Revolúcie (?), 4x Orden Krasnogo Znameni (?), Orden Suvorova 1. a 2. st. (?), Orden Kutuzova 1. st. (?), Orden Bogdana Chmelnického 1. st. (?), Orden Krasnoj Zvezdy (?), Geroj Sovietskeho Sojuza (29. 5. 1945), Za službu Rodine v voorúžených silách SSSR 3-j stepeni (?)

Literatúra a pramene: Vojennyj enciklopedičeskij slovar. Moskva 1983, s. 372; Vojennyj biografičeskij slovar, Možajsk 2004, s. 376-378; http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=611 – (6.4.2011)

(M. Ondruš)

KRÁTKY, Štefan

major technicko-zbrojnej služby
zástupca prednostu oddelenia vojnového priemyslu
1. čs. armády

* 12. 12. 1907 Salgótarján (Maďarsko)

† 12. 9. 1995 Nitra

Na vykonávanie prezenčnej služby nastúpil 17. 7. 1933 k dpl. 10 v Lučenci. V r. 1936 pri explózii v laboratóriu stratil ľavé oko, ako neschopnému poľnej služby mu 31. 7. 1936 povolili ďalšiu dobrovoľnú činnú službu v hodnosti ppor. del. v zál. pri VTLÚ. 1. 9. 1936 povýšený na por. tech. zbroj. z povolania. 14. 3. 1939 ustanovený za vel. Voj. továrne ako stot. tech. zbroj. V júli 1941 niekoľko dní pobudol v poli s velit. Ladislav, po návrate nastúpil na službu vo voj. továrni v Zemianskych Kostoľanoch. Pred začiatkom Povstania vo voj. odboji spolupracoval so stot. → F. Lipkom, a → M. Markom.

Od 29. 8. 1944 sa zúčastnil SNP v hodnosti mjr. tech. zbroj. Najprv bol dôst. v štábe stot. → A. Weinholda, po reorganizácii 1. čs. arm. sa stal zást. prednostu oddelenia voj. priemyslu. Po ústupe do hôr pôsobil v rámci part. zväzku Chruščov a bol vel. part. oddielu Masaryk. 28. 2. 1945 bol prijatý do IV. oddelenia 1. čs. arm. zboru. Od 1. 5. 1945 bol uvoľnený na výkon odbornej služby v chemickom priemysle. 23. 11. 1945 ho menovali za námestníka generálneho riaditeľa čs. chemických závodov. 1. 1. 1947 ho preložili do zál.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 278; Kol. pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994, s. 35. – VÚA-VHA Praha, Zb. Kvl.

(F. Cséfalvay)

KRATOCHVÍL, Jan Mikuláš

brigádny generál (divízny generál),
veliteľ 1. čs. pešieho pluku vo Francúzsku, veliteľ 1. čs. armádneho zboru v ZSSR

*11. 1. 1889 Horná Radechová

† 15. 3. 1975 Červený Kostelec

Po maturite na reálnom gymnáziu v Náchode absolvoval desať semestrov štúdia na Vysokej škole technickej v Prahe. V októbri 1912 nastúpil ako jednoročný dobrovoľník k pl. zemských strelcov č. 1 v Striegene, kde bol zaradený do ŠDPZ. O rok neskôr bol preložený do zálohy s kmeňovou príslušnosťou k p. pl. 30 vo Vysokom Mýte. Po vypuknutí vojny v auguste 1914 odišiel na rus. front. Už 21. 10. 1914 bol zajatý a následne internovaný v zajateckých táboroch. Vo februári 1916 sa v Kyjeve prihlásil do čs. vojska v Rusku a 24. júna 1916 bol prezentovaný v 2. čs. strel. pluku. Najskôr ako strelec a potom vo funkcii vel. čaty a roty sa zúčastnil bojov proti nem. a rak.-uh. vojskám pri Zborove, Volosanky, Veľkých Háloch, Tarnopole a inde. Takmer rok pôsobil aj v rus. voj. rozviedke. Po absolvovaní školy praporčíkov čs. strel. brigády v Rusku (1917) a kurzu rotných vel. pri čs. dôst. škole v Kyštyme (1918 – 1919) bol k 4. 9. 1917 povýšený na práp., 2. 10. 1918 na por. a 1. 5. 1919 na kpt. Pri ochrane sibírskej magistrály bojoval proti jednotkám ČA.

Do vlasti sa vrátil v apríli 1920 a v čs. arm. bol zaradený ako vel. roty p. pl. 2 v Litoměřiciach. K 28. 7. 1920 bol prevedený do kategórie dôst. z povolania a ustanovený do funkcie vel. tech. roty.

Dňom 2. 12. 1921 bol povýšený na škpt. pech. a 30. 12. 1922 na mjr. pech. Od januára 1923 vykonával funkciu vel. pr. Po absolvovaní šesťmesačného ekvitačného kurzu bol 28. 10. 1924 povýšený na pplk. pech. a pridelený ako učiteľ taktiky pech. do kurzu vel. oddielov v Prahe. V júli 1927 opäť prevzal funkciu vel. práporu v p. pl. 2, ale ešte v tom istom mesiaci bol preložený na rovnakú funkciu k p. pl. 28 v Miloviciach. Od októbra 1928 do júna 1929 študoval v kurze pre vel. vojskových telies v Prahe. Po jeho absolvovaní bol 30. 12. 1929 povýšený na plk. pech. a od decembra 1930 pôsobil vo funkcii prednostu skupiny na MNO. V decembri 1933 sa stal veliteľom p. pl. 42 v Terezíne. V júni 1938 skončil štúdium v kurze pre vyšších vel. pri VŠV v Prahe a následne bol pridelený k velit. 3. pd v Litoměřiciach, neskôr v Poděbradoch, ako dôst. pre osobitné práce v p. pl. 42. Dňa 15. 2. 1939 sa stal dočasným veliteľom p. pl. 9 v Kremnici. Po zániku ČSR a vzniku samostatného slov. štátu bol k 30. 3. 1939 prepustený z arm. a vrátil sa do Čiech obsadených nem. vojskom.

Zapojil sa do budovania odbojovej voj. organizácie Obrana národa, v ktorej vykonával funkciu prvého zást. krajského vel. v Lounoch. Dňa 25. júna 1939 odišiel ilegálne do Poľska a na konci júla toto roka sa s ďalšími čs. emigrantmi lodným transportom dostal do Francúzska. Tu bol najskôr ustanovený do funkcie prednostu odd. Čs. voj. správy v Paríži, od 1. 1. 1940 pôsobil ako vel. pechoty 1. čs. pd v Agde a v marci 1940 sa stal vel. 1. p. pl. v Pezenas. V júni 1940 boli čs. pozemné jednotky vo Francúzsku nasadené na front. Pluk, ktorému velil K., bol podriadený franc. 23. div. a zaujal obranu na predmostí rieky Grand Marin neďaleko Coulommiers. Neskôr úspešne bránil prechody cez rieky Loire a Ocu. Po zrútení sa franc. obrany bol pluk presunutý na juhofranc. pobrežie a odzbrojený. Časť príslušníkov pluku, vrátane K., ako aj ďalších čs. vojakov, sa podarilo evakuovať do Veľkej Británie.

V Londýne K. pôsobil ako prednosta II. a neskôr III. odboru čs. exilového MNO. Dňa 15. 1. 1943 prevzal funkciu vel. čs. pešej brig. vo Veľkej Británii, ale už v marci toho roka bol vyslaný do ZSSR. V Buzuluku sa stal vel. čs. záložného pl., s ktorým sa v máji 1943 presunul do Novochooperska, kde sa mala formovať 1. čs. samostatná brig. MNO londýnskej čs. vlády ho pôvodne ustanovilo za jej vel., ale potom ustúpilo politickým tlakom z Moskvy. Za vel. brig. bol vymenovaný plk. → L. Svoboda a K. od 15. 5. 1943 vykonával funkciu vel. všetkých čs. jednotiek v ZSSR. K 25. 7. 1943 bol povýšený do hodnosti brig. gen. (s účinnosťou od 28. 10. 1938). Po reorganizácii 1. čs. samostatnej brig. na 1. čs. arm. zbor sa dňom 18. 5. 1944 stal jeho vel. Riadil počiatočnú etapu boj. činnosti zboru v rámci Karpatsko-duklianskej operácie, ktorá mala pomôcť SNP a začať priame oslobodzovanie Československa. Počas postupu zborových jednotiek smerom na Duklu na začiatku septembra 1944 tieto utrpeli značné straty a nepodarilo sa im splniť stanovenú úlohu. Velenie 1. UF, v rámci ktorého zbor pôsobil, z neúspechu obvinilo K. a odvolalo ho z funkcie. Za vel. zboru bol vymenovaný gen. → L. Svoboda a K. od 1. 10. 1944 pôsobil pri čs. Velit. oslobodeného územia v Chuste, neskôr v Košiciach. V máji 1945 sa stal vel. sústavy škôl na dôst. v zálohe v posádke Poprad.

V novoformovanej čs. mierovej arm. od 1. 6. 1945 vykonával funkciu vel. II. zboru v Hradci Králové. K 1. 8. 1945 ho prezident ČSR povýšil na div. gen. (s účinnosťou od 28. 10. 1941). Dňom 2. 12. 1947 bol zo zdravotných dôvodov odoslaný na dovolenku s plnými platmi a 1. 4. 1948 penzionovaný. Krátko potom, 18. 10. 1948, sa dočkal povýšenia na zbor. gen. Po odchode do výslužby žil v Prahe a v posledných rokoch života v Červenom Kostelci.

Vyznamenania: Rus. Vojennýj orden svätého Georgija IV. st. (1917), Rad Sokola s mečmi (1919), Československá medaila Víťazstvo (1920), Československá revolučná medaila (1920), Československý vojnový kríž 1918 (1921), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1940),

Československý vojnový kríž 1939 (1943), franc. Croix de Guerre (1943), sov. Orden Velikoj Otečestvennoj vojny I. st. (1944), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1944), Rad Milana Rastislava Štefánika III. tr. (in memoriam 1992).

Literatúra a pramene: BROD, T. – ČEJKA, E.: Na západní frontě. Praha 1965, s. 99, 391; ČEJKA, E.: Československý odboj na Západě. Praha 1992, I. díl., s. 38 a II. díl., s. 65; RICHTER, K.: Československý odboj na Východe. Praha 1992, s. 54, 82-83, 90; Na všech frontách. Čechoslováci ve II. světové válce (Ed.: Duben, V. N.), Praha 2001, s. 46, 53, 203-204; RICHTER, K.: Přes krvavé řeky. Československý východní odboj bez cenzury a legend. Praha 2003, register s. 310-311; CSÉFALVAY, F. a kol.: Vojenské dejiny Slovenska 1939 – 1945. V. zv. Bratislava 2008, s. 165, 168, 230; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 338; VOČSO, s. 150; VHA Bratislava, Kml. a KvL.

(J. Štaigl)

KRAVČENKO, Andrej Grigorievič

generálplukovník
veliteľ 6. gardovej armády

* 18. 11. 1899 Sulimin, Ukrajina

† 18. 10. 1963 Moskva, Ruská federácia

Od r. 1918 slúžil v ČA, v r. 1923 skončil štúdium na Poltavskej vojenskej škole, v r. 1928 absolvoval štúdium na VA M. V. Frunzeho. V r. 1939 – 1940 sa vo funkcii NŠ streleckej div. zúčastnil sovietsko-fínskej vojny, od júla 1940 bol NŠ td a od marca 1941 bol NŠ 18. mech. zboru, s ktorým sa zúčastnil bojov v počiatočnom období Veľkej vlasteneckej vojny. V septembri 1941 sa stal vel. tank. brigády, vo februári a marci 1942 vykonával funkciu ZV 61. arm. pre tank. vojská, od apríla 1942 bol vo funkcii NŠ 1. tank. zboru, od októbra 1942 vykonával funkciu vel. 4. tank. zboru, ktorý bol za úspešnú bojovú činnosť pri Stalingrade reorganizovaný na 5. gardový tank. zbor. V lete 1943 sa s týmto zborom zúčastnil Kurskej bitky. Od januára 1944 do konca vojny bol vel. 6. gard. tank. armády, s ktorou sa zúčastnil bojov v Korsuň-ševčenkovskej, Umaňsko-botašanskej, Jasko-kišiňovskej, Debrecínskej, Budapeštianskej, Viedenskej, Bratislavsko-brnianskej a Pražskej operácii ČA. Boje 6. gardovej tankovej armády na hranskom predmostí v prvej polovici januára 1945 boli súčasťou najväčších tankových bojov na území Slovenska. V lete 1945 bola 6. gardová tank. armáda presunutá do Mongolska a v zostave Zabajkalského frontu sa zúčastnila bojov proti japonskej Kuangtunskej armáde v Mandžúskej operácii. Po skončení vojny K. pôsobil vo funkcii vel. tank. armády, vel. tank. a mechanizovaných vojsk v niekoľkých voj. okruhoch a od januára 1954 pôsobil ako pomocník vel. Ďalekovýchodného voj. okruhu pre tankovú výzbroj. V októbri 1955 odišiel do zálohy.

Vyznamenania: 2x Geroj Sovetskogo Sojuza (10.1.1943, 8.9.1945), 2x Orden Lenina (?), 3x Orden Krasnogo Znameni (?), 2x Orden Suvorova 1. st. (?), Orden Bogdana Chmelnickogo 1. St. (?), Orden Suvorova 2. st. (?) a i.

Literatúra a pramene: Velikaja Otečestvennaja. Komandarmy. Vojennyj biografičeskij slovar. Moskva 2005, s. 287, 288; Oslobodenie Československa. Kol. aut. Bratislava 1966, reg.; Osvobození Československa Rudou armádou 1944/1945, sv. druhý. Kol. aut. Praha 1965, reg.

(J. Bystrický)

KRAVČENKO, Pavel

major zdravotnej služby
prednosta vnútorného oddelenia
poľnej nemocnice

* 6. 3. 1895 Odessa (Ukrajina)

† ??

V rokoch 1914 – 1920 študoval na Lekárskej fakulte na univerzite v Odesse, 1923 – 1937 pokračoval v štúdiách na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

Po ukončení štúdia pôsobil ako externý lekár internej kliniky prof. Hynka v Bratislave a od 1. 12. 1938 ako občiansky lekár vo voj. ústave pre choroby pľúcne v Šternberku. 1. 8. 1929 bol odvedený na vykonanie prezenčnej voj. služby a pridelený ako npor. k voj. ústavu pre choroby pľúcne v Šternberku. Odtiaľ bol k 1. 10. 1929 odoslaný ako frekventant do voj. lekárskej školy v Prahe. Po jej absolvovaní bol zaradený od 15. 2. 1931 ako prednosta nemocničného oddelenia a šéflekár posádkového zdravotníckeho oddielu vo voj. ústave pre choroby pľúcne v Šternberku. 31. 3. 1933 bol povýšený na kpt. a premiestnený k posádkovej nemocnici v Ružomberku. V rokoch 1935 – 1936 pôsobil ako šéflekár pri dpl. 201, neskôr sa vrátil späť do Šternberku ako zást. prednostu voj. stanice pre choroby pľúcne. Počas mobilizácie pôsobil od 27. 9. 1938 do 17. 10. 1938 ako vel. poľnej nemocnice. 15. 11. 1938 bol premiestnený k zborovej nemocnici 7 a odtiaľ k zborovej nemocnici 10. 29. júla 1941 bol povýšený na mjr. V októbri 1941 bol ako prednosta vnútorného oddelenia poľnej nemocnice odoslaný na front, kde zotrval do februára 1942. Následne bol ustanovený za prednostu interného oddelenia VN 11 v Ružomberku. 9. apríla 1944 bol v rámci čs. armády zaradený k 2. čs. odsunovej nemocnici tiež v Ružomberku. V októbri 1946 bol povýšený na pplk. a 4. 11. 1946 vymenovaný za vel. VN 7. Do výslužby odišiel 31. 12. 1952.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž IV. triedy bez mečov (1944), Pamätná medaila Radu Slovenského národného povstania II. triedy (1946).

Literatúra a pramene: – VÚA- VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(J. Zatková)

KRENČEJ, Ján Dimitrij

plukovník automobilového vojska
prednosta automobilovej správy MNO
prednosta automobilovej správy 1. čs. armády

* 9. 9. 1895 Čalád (dnes Čeladice), okr.

Nitra

† ??

Po ukončení Meštianskej školy študoval v rokoch 1913 – 1914 v strojníckom odbore na priemyselnej škole s vyučovacou rečou maď. 10. októbra 1914 bol v Nových Zámkoch odvedený do rak.-uh. armády a v hodnosti vojak 26. 10. prezentovaný v 26. p. pl. v Ostrihome. So svojím kmeňovým pl. odišiel na rus. front, kde sa zúčastnil bojov v okolí Przemyślu v Haliči na rieke San. V hodnosti des. sa 13. 9. 1915 dostal do rus. zajatia. Do 15. 6. 1916 bol v zajateckom tábore v Kyjeve. Ako dobrovoľník sa prihlásil do čs. vojska na Rusi a 25. 8. 1916 bol ako voj. zaradený do náhradného pr. čs. streleckej brig. na

Rusi. V hodnosti slob. 7. 6. 1917 zaradený do 1. čs. strel. pluku „Majstra Jana Husa“ a 17. 9. povýšený na šikovateľa. So svojou jednotkou v zostave čs. legionárskeho vojska v Rusku sa zúčastnil bojov pri Zborove a pri Tarnopoli (1917), Zlatoust v Čeljabinskej oblasti (1918), Simbirsku na Povolžskom fronte (1918). V priebehu februára – mája 1919 sa zúčastnil ochrany sibírskej magistrály v úseku Kansk v Krasnojarskej oblasti. Od 22. 7. do 27. 11. 1919 absolvoval Dôst. školu technickú v žel. stanici Zima v Irkutskej oblasti v južnej Sibíri a následne menovaný na radového ppor. Následne od 9. 12. 1919 v Irkutsku určený za vel. 2. aut. kolóny. 19. 5. 1920 vo Vladivostoku nalodený na loď „Keemon“. Z Ruska sa vrátil do vlasti 13. 7. 1920.

Po návrate do ČSR a absolvovaní repatriáčnej dovolenky pokračoval vo voj. činnosti. V hodnosti por. pridelený 29. 9. 1920 do aut. služby, ako vel. benzínového skladu pre Čechy v Prahe. V januári 1921 bol K. premiestnený do Banskej Bystrice, kde prevzal vel. aut. roty 10. Od 21. 1. 1922 absolvoval Školu na výchovu dôst. aut. vojska v Prahe, s účinnosťou od 1. 11. povýšený na npor. aut. vojsk, 28. 10. 1924 na kpt. aut. vojsk. Funkciu vel. aut. roty 10 v Banskej Bystrici zastával do konca mája 1926, následne ako nižší dôst. aut. roty 12 slúžil v Užhorode. 25. 1. 1928 premiestnený do aut. pr. 3 v Trenčíne a 28. 10. povýšený na škpt. aut. vojsk. Od marca 1928 do apríla 1934 slúžil v aut. pr. 2 v posádkach Olomouc a Brno, kde postupne vykonával funkcie vel. náhradnej roty, tech. poradcu vel. pr. a tech. pobočníka vel. pr. S účinnosťou 15. 9. 1933 bol K. preložený do stavovskej skupiny dôst. del. a 24. 4. 1934 premiestnený do Hraníc na Morave, kde prevzal velenie aut. roty 8. Od 30. 4. 1934 pôsobil na MNO v Prahe, so zaradením II./2. odd. – aut. skupina. S účinnosťou od 1. 7. 1937 bol povýšený na mjr. del. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci a následných mobilizačných opatrení, od 23. 9. do konca októbra 1938, zastával funkciu prednostu aut. služby štábu III. arm. „Štefánik“ v Kremnici. Od 30. 10. 1938 až do rozbitia ČSR v polovici marca 1939 pridelený velit. VII. zboru v Bratislave. Po vzniku Slov. štátu pokračoval vo voj. službe v slov. armáde. 1. 4. 1939 povýšený na pplk. del. a 15. 5. premiestnený k MNO v Bratislave, kde prevzal vel. aut. vojska HVV. V priebehu poľ. ťaženia v septembri 1939 bol K. odoslaný do poľa, na velit. poľnej armády „Bernolák“. S účinnosťou od 1. 1. 1940 preložený do skupiny dôst. aut. vojska a 1. 7. povýšený na plk. aut. Od 30. 9. 1940 premiestnený na VPV do Banskej Bystrice. V rámci RD sa od 27. 6. 1941 zúčastnil poľného ťaženia slov. armády proti ZSSR. Po návrate z poľa pridelený k MNO v Bratislave. Od 31. 12. 1942 do 31. 12. 1943 prednosta aut. správy MNO. V januári 1944 odoslaný na zdrav. dovolenku a 1. 7. v Banskej Bystrici preložený do výslužby.

Zapojil sa do ileg. činnosti. Po vypuknutí SNP 29. 8. 1944 prevzal v Banskej Bystrici funkciu prednostu aut. správy 1. čs. armády na Slovensku. 7. 9. 1944 zo zdrav. dôvodov prepustený do pomeru mimo činnú službu. Naďalej pomáhal a podporoval účastníkov Povstania.

Rozhodnutím Prijímacej komisie MNO pre dôst. a rtm. z povolania slov. národnosti v roku 1946 bolo navrhnuté povolať K. do činnosti služby. Od 1. 11. 1946 bol ustanovený za vel. Aut. učilišta v Nitre a 30. 6. 1947 premiestnený na MNO v Prahe, kde prevzal funkciu prednostu VII/1 odd. MNO. V rámci perzekúcií v dôst. zbore po februári 1948 mu bola 23. 9. udelená velit. výstraha s odôvodnením, že „nenašiel dost' kladný pomer k ľudovo demokratickému zriadeniu...“ Dňom 1. 2. 1949 bol preložený do výslužby. Zostal k dispozícii VO 1 v Prahe. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Rus. Georgijevskij krest 4. tr. (Kríž sv. Juraja) (1917), Československá revolučná medaila (1920), Československý vojnový kríž 1918 (1920), Spojenecká medaila Víťazstvo (1920), Za zásluhy (1940).

Literatúra a pramene: – VÚA – VHA Praha, Zb. KmL a KvL.

(M. Čaplovič)

KREYSING, Hans

generál horských vojsk
veliteľ 8. nemeckej armády

* 17. 8. 1890 Göttingen

† 14. 4. 1969 Oldenburg, Nemecko

Voj. službu začal v r. 1909 v jágerskom pluku 10 v Hannoveri. V r. 1910 ho povýšili do hodnosti por. Od 1. 4. 1915 bol ZV rotý v hodnosti npor., bojoval na tal. fronte, neskôr v Srbsku. Od r. 1916 bojoval pri Verdune. Krátko po vojne bol povýšený na kpt. Po vojne ho prijali do Reichswehru a 1. 7. 1934 povýšili na pplk., 1. 8. 1936 na plk. Od 6. 10. 1936 vel. p.pl. 16, ktorému velil aj v prvej svetovej vojne. Počas západného ťaženia bol jeho pl. nasadený ako súčasť 7. výsadbkej div. vo Waalhavene na zabezpečenie krídla nem. vojsk. V bojoch o letisko Waalhaven jeho pr. utrpel 50%-né straty. 1. 7. 1940 povýšený na genmjr. Od 23. 10. 1940 velil 3. hor. div. V júni 1941 bola jeho div. nasadená pri Lize, od októbra 1941 pri Vaase. 1. 7. 1942 povýšený na genpor. V tom čase jeho div. sa nachádzala v priestore Velikije Luki, neskôr bojovala v priestore Stalingradu. 1. 11. 1943 povýšený na gen. hor. vojsk a menovaný na vel. XVII. arm. zboru. Na jar 1944 sa podieľal na organizovaní úspešného vyprázdnenia predmostia na Záporoží. Od 28. 12. 1944 prevzal velenie 8. nem. arm., ktorá v tom čase ustupujúc z Maďarska sa rozmiestňovala na území Slovenska. Jeho arm. sa bránila pred ČA na Hrone, ťažké obranné boje zviadla na začiatku roka 1945 a vo februári 1945 a v marci – apríli 1945 prevažne organizovane ustupovala sčasti do Rakúska a sčasti na Moravu. 1. 6. 1945 K. padol do brit. zajatia, z ktorého bol prepustený v r. 1948.

Vyznamenania: Ritterkreuz des Königliches Preussisches Hausorden von Hohenzollern mit Schwertern (?), Königliches Bayerisches Militär-Verdienstorden IV. Klasse Mit Schwertern, Verwundetenabzeichen in Schwarz (1918), Eisernes Kreuz 2. Klasse (?), Eisernes Kreuz 1. Klasse (?), Spange zum Eisernen Kreuz 2. Klasse, Spange zum Eisernen Kreuz 1. Klasse (24. 10. 1939), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (29. 5. 1940), fín. Vapaudenristin ritarikunta 1. lk. (26. 10. 1941), 183. Eichenlaub zum Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (20. 1. 1943), 63. Schwerter zum Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Eichenlaub (13. 4. 1944).

Literatúra a pramene: Magyarország a második világháborúban. Lexikon A-Zs. Budapest 1997, s. 247; www.lexikon-der-wehrmacht.de/Personenregister/KreysingH-R.htm. (10. 12. 2007); <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t25989/title/Kreysing-Hans/sid/2f516713731a19def33287...> (10.12.2007); <http://www.ritterkreuztraeger-1939-45.de/Infanterie/Heer-Startseite.htm> (10. 5. 2012); http://www.geocities.com/~orion47/WEHRMACHT/HEER/General2/KREYSING_HANS.html.

(F. Cséfalvay)

KRISTÍN, Jozef Martin

major pechoty

v marci 1939 dočasne veliteľ 15. divízie, prednosta Pracovnej služby MNO

* 18. 1. 1897 Nemšová, okr. Trenčín

† 24. 4. 1970 Bratislava

Ľudovú školu navštevoval v rokoch 1904 – 1909 v Nemšovej, v rokoch 1909 – 1911 pokračoval v štúdiu na tamajšej hospodárskej škole. Vystažoval sa do USA, kde v rokoch 1913 – 1917 pracoval ako robotník.

V polovici októbra 1917, v hodnosti strelca, vstúpil v New Yorku do čs. zahraničného vojska. Od 12. 6. do 17. 11. 1918 pôsobil ako vel. polčaty 22. čs. strel. pluku na franc. fronte. V druhej polovici októbra 1918 sa v jeho zostave zúčastnil ťažkých bojov v oblasti Vouziers. 18. 11. 1918 bol pridelený Čs. národnej rade v Paríži a 1. 12. povýšený na čat. Ako člen čs. vojenskej misie sa 4. 12. 1918 vrátil do vlasti.

Od 10. 12. 1918 do 3. 6. 1919 bol pridelený voj. referátu Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska v Žiline, od 4. 2. v Bratislave, kde zabezpečoval informačnú činnosť a preberanie štátneho majetku. 10. 1. 1919 bol povýšený na dôst. zástupcu II. tr. Od 4. 6. do 12. 10. 1919 bol ako inštruktor pridelený útočnému práporu Jánošíkovských družín v Ružomberku. 1. 9. 1919 bol povýšený na ppor. pech. Od 13. 10.

preložený do zál. Absolvoval notársky kurz v Turčianskom Sv. Martine a do konca októbra 1920 pracoval v tamomšom Notárskom úrade. 1. 9. 1920 bol povýšený na por. pech. v zál. a od novembra 1920 opätovne aktivovaný do čs. armády. 16. 12. 1921 bol povýšený na npor. pech. V apríli 1922 bol premiestnený do p. pl. 2 „Jiřího z Poděbrad“ v Terezíne a neskôr v Litoměřiciach, kde zostal slúžiť až do polovice januára 1928. Najskôr vo funkcii vel. čaty, ďalej ako inštruktor v poddôstojníckej škole a napokon ako vel. 10. poľnej rotý. 28. 10. 1924 bol menovaný na kpt. pech. s poradím od 1. 2. 1920. Od 15. 1. 1928 do 30. 1. 1935 slúžil v p. pl. 17 v Trenčíne vo funkcii vel. rotý. 1. 10. 1928 bol povýšený na škpt. pech. Od 30. 1. 1935 do konca septembra 1936 bol pridelený 2. sprav. odd. štábu ZVV Bratislava. 30. 9. 1936 pridelený 2. sprav. odd. štábu VII. zboru v Bratislave a exponovaný ako styčný dôst. pri Generálnom finančnom riaditeľstve v Bratislave. Od 15. 1. do 13. 3. 1939 bol ako inštruktor BV (náčelník výcviku) a zároveň zástupca čs. voj. správy pridelený Hl. velít. HG v Bratislave. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov. Od septembra 1922 do júla 1923 kurz pre mladších dôst. pech. v Miloviciach, 1924 pre výcvik inštruktorov s ľah. guľometom, 1924 – 1925 ekvitačný kurz pre dôst. v del. pl. 3 v Litoměřiciach. Patril k tým desiatim bývalým legionárom, ktorí na čele s div. gen. → R. Viestom a pplk. gšt. → A. Malárom sa 14. marca 1939 obrátili na Snem Slovenskej krajiny a žiadali o zachovanie spoločného štátu Čechov a Slovákov.

V deň vzniku Slovenského štátu bol ako splnomocnenec Slovenskej vlády pridelený Velit. 15. div. v Trenčíne a 15. 3. 1939 prevzal jej velenie. 15. 5. 1939 v premenovanej hodnosti stot. pech. bol premiestnený na MNO do Bratislavy. 17. 5. 1939 ho povýšili na mjr. pech. Od 20. 8. do polovice septembra 1939 vel. VDO 1 v Trenčíne a na čas mimoriadnych voj. opatrení od 16. 9. do 4. 10. 1939 bol ustanovený za vel. p. pl. 46 v Kremnici. 5. 10. 1939 sa K. opätovne vrátil na MNO a 20. 10. bol pridelený Inšpektorátu brannej moci pre veci telovýchovy. 23. 1. 1940 bol ustanovený za prednostu Pracovnej služby MNO a zároveň aj za vel. voj. táborov na Slovensku.

Už v tom čase bol zapojený do občianskeho ilegálneho odboja, spolupracoval s odbojovou skupinou bývalého príslušníka čs. légii J. Lichnera a Obranou národa. Jeho hlavné poslanie spočívalo v pomoci pri organizovaní útekov čes. vlastencov cez Slovensko do Maďarska a Juhoslávie. Odbojovému hnutiu poskytoval takisto závažné informácie o slov. arm. Napríklad bratislavskému mestskému úradníkovi a bývalému legionárovi

Jozefovi Kujanovi, začiatkom decembra 1939, údaje o organizácii MNO, mená a funkčné zaradenie mnohých slov. dôst., ako aj dislokáciu útvarov slov. armády. Za pomoci agentiek nem. sprav. služby Dr. J. Papežovej a jej pomocníčky E. Žákovéj, vystupujúcich ako kuriérky medzi domácim a zahraničným odbojom, jeho ilegálnu činnosť odhalili a v máji 1940 K. slov. voj. orgány zatkli. Hl. voj. súd v Bratislave ho 13. 8. 1940 odsúdil na doživotný žalár a 17. 10. 1940 mu bola na základe rozsudku odňatá hodnosť mjr. pech. Takmer celých päť vojnových rokov strávil vo väzení, najskôr v Bratislave a potom Leopoldove, kde sa 2. 4. 1945 dočkal oslobodenia sov. vojskom.

Po skončení druhej svetovej vojny sa K. zasadzoval za budovanie povojnovej čs. armády na demokratických a nadstraníckych princípoch. V apríli 1945 nastúpil do voj. činnnej služby pri velit. západnej oblasti čs. armády v Nitre. Od januára 1946 bol zástupcom prednostu I./2. odd. na MNO v Prahe a od júna 1946 už pôsobil vo funkcii predsedu „Prijímacej komisie pre dôstojníkov a rotmajstrov z povolania, slovenskej národnosti pri MNO“ v Bratislave. 26. 10. 1946 bol renomovaný do hodnosti mjr. pech., s účinnosťou od 28. 10. 1938, ďalej pplk. pech., s účinnosťou od 28. 10. 1941 a napokon aj plk. pech., s účinnosťou od 28. 10. 1944. Vo funkcii predsedu „Prijímacej komisie...“ bol 20. 2. 1947 povýšený na brig. gen., s účinnosťou od 1. 10. 1946. Po komunistickom februárovom prevrate 1948 v ČSR bol 3. 3. 1948 postavený mimo voj. službu a 1. 11. 1948 preložený do výslužby bez akýchkoľvek nárokov na dôchodok. Od 6. 6. 1951 vo väzbe. Štátny súd v Bratislave ho 16. 9. 1952 odsúdil na štyri a pol roka väzenia so zaradením do pracovného tábora. Z väzenia sa dostal na základe amnestie prezidenta republiky Antonína Zápotockého zo 4. 5. 1953. Potom až do odchodu do dôchodku, v roku 1964, pracoval ako skladník Pozemných stavieb v Trenčíne. V roku 1969 Vyšším voj. súdom v Trenčíne rehabilitovaný. 26. 10. 1990 mu bola vrátená voj. hodnosť brig.gen. in memoriam.

Vyznamenania: franc. Croix de Guerre (1918), Československý vojnový kríž 1918 (1.11.1919), Čs. revolučná medaila (?), Spojenecká medaila Víťazstvo (1922), Medaila „Commemorative“ (?), Československý vojnový kríž 1939 (10.10.1945), Rad SNP I. tr. (1946), Československá medaila za zásluhy 1. st. (24.6.1946), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1946), Rad M. R. Štefánika II. tr. in memoriam (1992).

Literatúra a pramene: Sloboda, 23, 1968, č. 43, s. 7 (*biografický článok*); JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. Bratislava 1969; MÁTEJ, J.: Učiteľia v protifašistickom odboji a Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1974; ES 3, s. 241; ESNP, s. 258; SBS 3, s. 258; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; Stručný biografický slovník A–Ž. (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948–1989 na Slovensku), ed. Droppa A. – Suja-Žiak, J. Bratislava 1994, s. 95; Storočná vlasť Jozefa Martina Kristína. In: Bojovník, 42, 1997, č. 3, s. 6; MAŤOVČÍK, A. a kol: Reprezentačný biografický lexikón Slovenska. Martin 1999, s. 185; ČAPLOVÍČ, M.: Čs. dôstojníci – Slováci v službách Hlinkovej gardy (november 1938 – marec 1939). In: Cséfalvay, F. – Púčík, M. (zost.): Slovensko a druhá svetová vojna. Bratislava 2000, s. 105–116; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a KmL; AM SNP Banská Bystrica, f. XII., príř. čís. S 6/2001.

(M. Čaplovič)

KRIŠKO, Vladimír

nadporučík letectva
veliteľ letky 13 leteckého pluku
Vzdušných zbraní slovenskej armády

* 19. 8. 1915 Kochanovce, okr.Trenčín
† 5. 2. 1988 Bratislava

Základné vzdelanie získal absolvovaním 5 tr. občianskej školy v Kochanovciach (1921 – 1926) a 3 tr. meštianskej školy v Trenčíne (1926 – 1929). Po absolvovaní meštianskej školy nastúpil do učenia v odbore stavebné zámočníctvo. Po vyučení pracoval až do nástupu do ŠLD.

1. 10. 1933 K. prijali do ŠLD pri VLU v Prostějove, odd. pilotov. 27. 6. 1935 K. ako absolventa ŠLD odvedli do čs. brannej moci pri dobrovoľnom odvode. 16. 7. 1935 K. zaradili do čs. brannej moci ako nováčika a ako voj. včlenili k cvičnej letke let. pl. 3 gen. letca M. R. Štefánika. Zároveň ho týmto dňom povýšili na slob. 31. 7. 1935 K. premiestnili k letke 15 let. pl. 3. 1. 8. 1935 K. menovali za pilota-letca. 1. 10. 1936 K. už v hodnosti des. (16. 8. 1936) menovali za poľného pilota-letca. 31. 1. 1937 K. premiestnili k náhr. letke s určením pre let. správu. 1. 7. 1937 K. určili k letcom ustanoveným na lietanie v noci. 15. 7. 1937 ho už ako čat. (15. 5. 1937) opätovne premiestnili k letke 15. 31. 8. 1938 K. premiestnili z let. pl. 3 k let. pl. 6 s určením pre letku 74. Vzhľadom na rozpad Č-SR a vznik Slov. štátu a Protektorátu Čechy a Morava ho 19. 3. 1939 ako poddôstojníka slov. národnosti odoslali na Slovensko.

20. 3. 1939, po príchode na Slovensko, K. vzali do kmeňového počtu let. pl. 3 v Piešťanoch. 30. 3. 1939 K. včlenili k cvičnej letke, neskôr k letke 64 (15.8.1939). 1. 9. 1939 K. menovali do hodnosti rtk. 31. 10. 1939 K. premiestnili k VA v Banskej Bystrici ako voj. akademika určeného pre výchovu na dôst. let. 15. 8. 1940 K. absolvoval VA. Týmto dňom K. vymenovali za por. let. v let. pl., s určením pre tech. letku. Od 21. 10. 1940 – 4. 10. 1941 K. absolvoval pozorovateľskú školu pre dôst. let. v LŠ. 22. 6. 1941, z dôvodu vyhlásenia vojny ZSSR výučbu prerušili a K. premiestnili k letke 2 v Spišskej Novej Vsi ako prideleného dôst. S letkou 2 npor. let. → F. Wágnera odišiel do poľa. 30. 8. 1941 sa vrátil z východného frontu a pokračoval vo výcviku v pozor. škole pre dôstojníka let., ktorú ukončil 27. 9. 1941. 20. 10. 1941 K. vymenovali za pozorovateľa-letca. 30. 9. 1941 K. premiestnili k let. rote Piešťany a prideliť k letke 13 npor. let. → O. Ďumbalu. 1. 11. 1941 K. určili k stíhacím pilotom. Od 25. 2. 1942 – 6. 7. 1942 K. absolvoval výcvik na lietadlá Bf 109 v Dánsku. 14. 10. 1942 K. ako ZV letky 13 a vel. pozemného sledu odišiel do poľa k RD. 1. 1. 1943 K. povýšili na npor. let. 19. 11. 1943 sa K. vrátil z poľa s jednotkou „Silvester 3“. Na východnom fronte zostrelil 9 sov. lietadiel. Po návrate z frontu vel. hoto-vostného roja vo Vajnorocho. Od 31. 1. 1944 – 28. 8. 1944 veliteľ letky 13, ktorá plnila úlohy Pohotovostnej letky slov. letectva.

Od 29. 8. – 28. 10. 1944 účastník SNP v rámci Kombinovanej letky let. sk. velit. let. zbraní 1. čs. arm. na Slovensku (z toho od 29. 8. – 7. 10. 1944 vel. tech. letky, od 8. 10. – 28. 10. 1944 vel. Kombinovanej letky). Potom sa skrýval v rodisku. V januári 1945 prešiel front. 8. 2. 1945 K. prezentovali v čs. armáde a prideliť k 1. čszld v ZSSR. 17. 3. 1945 K. hlásil príchod od 1. čszld k LVS v Spišskej Novej Vsi. 20. 7. 1945 K. premiestnili k 1. čszld v Piešťanoch. 2. 6. 1945 K. premiestnili k cvičnej letke. 15. 10. 1945 K. včlenili do kmeňového počtu 1. čslpl. 1. 1. 1946 K. ustanovili v hodnosti kpt. let. (s účinnosťou a poradím od 1. 5. 1945) za NŠ let. pl. 1 „Zvolenského“. 1. 10. 1946 K. povýšili na škpt. let. Na prelome r. 1946 – 1947 K. absolvoval 3-mesačný kurz vel. letiek. 1. 6. 1948 K. v hodnosti mjr. let. (1. 3. 1948) ustanovili za dočasného vel. let. pl. 1. 1. 7. 1948

mu priznali status učiteľa lietania kategórie „D“. 31. 1. 1949 K. pre-miestnili k let. pl. 5 a ustanovili za vel. stíhacieho strediska. 31. 3. 1949 K. premiestnili z let. pl. 5 k LNP 4. Od 1. 9. 1949 – 31. 5. 1950 K. absolvoval kurz veliteľov voj. telies vo VVU v Prahe. 31. 3. 1950 – 1. 6. 1951 (4. 8. 1951) K. vykonával funkciu vel. let. pl. 1. 25. 2. 1951 K. povýšili na pplk. let. Od augusta 1951 K. vykonával funkciu ZV LU pre praktický let. výcvik. K 30. 6. 1952 K. prepustili do zálohy. V r. 1957 K. odobrali hodnosť pplk. let. v. v.

Po prepustení do zálohy pracoval v rôznych administratívno-hosp. povolaniach. Rehabilitovaný v r. 1991 v hodnosti plk. v. v.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. a 1. Klasse (1943), nem. Frontflugs-pange für Jäger in Bronze (?); nem. Frontflugs-pange für Jäger in Silber (?); nem. Frontflugs-pange für Jäger in Gold (1943), Za hrdinstvo 3. a 2. stupňa (1943), Pamätný odznak 1. stupňa Za ťaženie proti ZSSR (1943), Za zásluhy (1943), Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944), rum. Ordinul Virtutea aeronautica la croix dor (1944), (1947), Za zásluhy (1945), Rad SNP II. stupňa (?), Československý vojnový kríž 1939 (1947) a i.

Literatúra a pramene: RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939-1944. 1. zv., Bratislava 1999; ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zv., Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRASŤ, P.: Letka 13 v dokumentoch a obrazoch. Bratislava 2004. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

KRIVOŠ, Emil

podplukovník Pracovného zboru
veliteľ posádky Pracovného zboru Ná-
rodnej obrany v Liptovskom Petri

* 24. 12. 1892 Oravský Podzámok, okr.
Dolný Kubín
† ??

V rokoch 1910 – 1914 študoval vo Vyššej priemyselnej škole v Koši-
ciach. Ešte pred maturitou bol odvedený k p. pl. 71, kde bol dňa 24.
8. 1914 prezentovaný. Najprv pôsobil vo viedenskej posádke a po-
tom v posádke v Szászvárosi (dnes Orastie, Rumunsko). Na prelo-
me rokov 1914/1915 úspešne absolvoval dôst. školu a pôsobil ako
vel. družstva. Prvú svetovú vojnu prežil striedavo na chorv. a srb.
fronte a v zázemí v nemocniciach. Po vlečúcej chorobe sa vrátil na
pol roka na front do Kragujevca. Ešte pred menovaním na por. (1. 1.
1918) bol však odoslaný na miesto referenta hosp. správy na pan-
stve čiernohorského kráľa Nikolu I. v Nikšice (Nikšić, Čierna Hora),
kde bol až do vyhlásenia ČSR dňa 28. 10. 1918. Týždeň nato upadol
do zajatia, z ktorého sa vrátil až v januári 1919. Dňa 29. marca, teda
štyri dni po vyhlásení stanného práva na území Slovenska, sa pri-
hlásil na výkon činnnej služby na vel. p. pl. 71 v Trenčíne a dostal
funkciu vel. rot. Zúčastnil sa aktívne boj. akcií a stretov s maď. ČA
pri Revúcej počas leta 1919. V auguste bol preložený do kategórie
dôst. z povolania a krátko nato bol menovaný na npor. na staro-
novom vel. Peší pluk 71 sa v roku 1920 premenoval na p. pl. 17.
Zároveň bol preložený k p. pl. 31 v Jihlave a pridelený k 6. hor. pr.
v Ružomberku. Počas tohto pôsobenia absolvoval niekoľko kurzov
pre dôst. pech. (informačný, vozatajský, lyžiarsky kurz). Nasledujú-
ce medzivojnové roky (1927 – 1934) strávil ako vel. čaty v posád-
kach Jičín a Josefov. V polovici roka 1934 sa stal ako kpt. pech. do-
časným vel. 10. rot. p. pl. 22 „Argonský“ v Jičine. Počas mobilizácie
v roku 1938 získal funkciu vel. 3. náhr. rot. s hodnosťou škpt. pech.

Do slov. arm. bol prevzatý ako mjr. pech. a v roku 1940 bol pový-
šený na pplk. pech. Po vzniku PSb Národnej obrany zmenil K. sta-
vovské zaradenie na pplk. PSb a 30. júna 1942 bol ustanovený za
vel. posádky PSb v mieste svojho trvalého bydliska v Liptovskom
Svätom Petri (Liptovský Peter). Príslušníci PSb NO boli nazývaní
tvorníci, slúžili voj. službu bez zbrane a pracovali na stavbách
opevnení, barakov pre voj. posádky, oprave ciest a podobne.
O dva roky neskôr sa K. ako príslušník Pracovného práporu 3 PSb
NO zapojil do príprav SNP. Od vypuknutia SNP 29. 8. 1944 sa ďalej
aktívne zúčastňoval na povstaleckom dianí v posádkach a pra-
covných skupinách v Liptovskom Svätom Mikuláši (Liptovský
Mikuláš), Liptovskom Svätom Petri (Liptovský Peter) a Čertovici.
Veliteľ PSb NO pplk. PSb Ing. → J. Kručko podal 6. 12. 1944 v tejto
veci na K. aj trestné oznámenie, nakoľko sa K. pridá k povstalec-
kej armáde a neprihlásil na MNO v zmysle nariadenia do 20. 10.
1944, ale až o viac ako mesiac neskôr. Tvorníci Pracovného zbo-
ru sa voľne s postupom ČA pridávali k jej radom alebo k radom
partizánov, až na jar 1945 sa PSb definitívne rozpadol. Po oslobo-
dení Bratislavy v apríli 1945 sa K. stal vel. výcvikového strediska
nováčikov v Poprade a od 1. 9. 1945 bol ustanovený do funkcie
vel. posádky v Ružomberku. V lete 1949 ako 57-ročný odišiel do
výslužby a bol daný k dispozícii vel. VO 4.

Vyznamenania: Pamätná medaila (?), Kríž svetovej vojny IV. stupňa (?),
Kríž odboja II. stupňa (?), Vojenný víťazný kríž bez mečov III. triedy (6. 5.
1944).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL; VHA Bratislava, fond
Pracovný zbor Národnej obrany, šk. 144, inv. č. 145, č. 421 281.

(M. Balcová)

KRÍŽKO, Ľudovít

major delostrelectva
veliteľ práporu II/4

* 3. 8. 1903 Banská Bystrica
† ??

Ľudovú, meštiansku školu a dva gymnaziálne ročníky absolvoval
v Banskej Bystrici. V máji 1921 nastúpil na voj. prezenčnú službu
k 11. poľnejrote p. pl. 28 v Prahe, r. 1922 absolvoval ŠDPZ v Prahe
a v r. 1930 – 1932 inštruktorský kurz pre dôst. v zál. v Hodoníne.
Ako npor. pech. aktivovaný do slov. arm. 15. 5. 1939 zastával funk-
ciu vel. 8. oddielu p. pl. 4 v Bratislave. Zúčastnil sa na zabezpe-
čovaní hraníc v období príprav ťaženia proti Poľsku (19. – 28. 8.
1939) ako vel. II/4 práporu v Sabinove, od septembra do konca
novembra 1939 pôsobil ako pobočník oddielu pozemnej proti-
lietadlovej obrany (POPL Vajnory) a od decembra 1939 ako II. po-
bočník veliteľa dpl. 153, 15. batérie a sprav. dôst. Od marca 1940
bol vel. výcvikového strediska v Zlatovciach, potom od októbra
1942 do konca septembra 1943 vel. svetlometného oddielu DPLP
(od 1. 1. 1943 v hodnosti mjr. del.) Nemšová a Bratislava. Po vy-
puknutí SNP pôsobil v Domobrane, v r. 1944 – 1945 ako ref. PLO
a vel. budovy pri MNO v Bratislave.

Po vojne bol ako dôstojník čs. arm. ustanovený v apríli 1947 za
vel. náhradného oddielu del. pl. 154 v Hlohovci a 1. 10. 1947 pre-
miestnený k del. pl. 155 Plzeň ako vel. II. oddielu. 27. 2. 1948 bol
deaktivovaný. Pracoval v Stredoslovenských pivovaroch, závod
Bytča. 24. 10. 1950 mu bola odňatá voj. hodnosť a zaradený do
PTP 54 v Sološnici. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska 1939 Javorina-Orava so stuhou (15. 2. 1940), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (?)

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(B. Šedová)

KRNÁČ, Ján

plukovník generálneho štábu.
veliteľ 2. pešej divízie

* 7. 9. 1900 Uhorské, okr. Lučenec
† ??

Ku koncu 1. sv. vojny od 15. 3. 1918 do 18. 10. 1918 slúžil ako domobranec v rak-uh. arm. Po skončení vojny r. 1920 absolvoval učiteľský ústav s maturitou a bol povolaný splniť si brannú povinnosť. R. 1921 bol odoslaný do VA v Hraniciach, ktorú ukončil r. 1923 s výborným prospechom. V predvojnovnej čs. arm. mal pravidelný kariérny postup a zastával rôzne vel. funkcie v jazd. pl. 5 v Rimavskej Sobote a v Košiciach. Od 30. 9. 1933 do 31. 1. 1934 pôsobil ako sprav. dôstojník jazd. pl. 5 v Košiciach. Potom bol v hodnosti kpt. jazd. odoslaný do VŠV v Prahe, ktorú absolvoval v období od 2. 10. 1934 do 18. 4. 1938. Po jej ukončení v hodnosti škpt. jazd. bol pridelený k vel. 8. div. brig. gen. J. J. Birulu v Hraniciach, kde zastával funkciu NŠ pplk gšt. → F. Čatloš. V decembri 1938 bol krátko pridelený ku skupine plk. gšt. Bubna v Michalovciach, 1. 1. 1939 menovaný za prednostu 1. a 4. odd. a vel. 12. div. vo Svalave na Karpatskej Ukrajine. Po ústupe jednotiek div. z Karpatskej Ukrajiny bol prevzatý do slov. arm., zaradený k Vyššiemu vel. 3 v Prešove. Bol mu priznaný status dôst. gšt. a bol povýšený 20. 5. 1939 na mjr. gšt. a 1. 7. 1940 na pplk. gšt. 31. 1. 1941 premiestnený k VPV. Popri iných funkciách pôsobil aj ako profesor na VVŠ. Na začiatku ťaženia slov. arm. proti ZSSR bol odoslaný na front, kde zastával funkciu NŠ 2. pd gen. II. tr. → A. Malára, patriacej do zostavy arm. skup. pod velením ministra NO gen. I. tr. F. Čatloša, po reorganizácii od konca júla do začiatku novembra 1941 bol K. NŠ ZD. Po návrate z frontového nasadenia bol menovaný za NŠ VS, v auguste 1942 do funkcie podnáčelníka štábu ministra NO a v máji 1943 do funkcie II. NŠ ministra NO. V septembri 1943 bol opätovne odoslaný do poľa na sovietsko-nemecký front, kde sa 21. októbra 1943 stal nakrátko vel. 2. pd. a po jej reorganizácii na tech. brig. velil tejto jednotke až do konca februára 1944, vrátane jej presunu a dislokácie v severnom Taliansku. V januári 1944 bol povýšený na plk. gšt. a po návrate z Talianska bol 15. 3. 1944 vymenovaný za NŠ ministra NO. Aj keď nebol zapojený do príprav SNP, ani do plánov na protinemeckú akciu gen. F. Čatloša, po správach o tom, že sa niečo deje v B. Bystrici sa 31. 8. 1944 rozhodol tam odísť. Pred Nitrou ho však zadržalo bojové stretnutie medzi ozbrojenou formáciou domácich Nemcov a part. a vrátil sa preto do Bratislavy. Tu bol prezidentom Tisom obvinený zo spojenia s B. Bystricou, z úmyslu prejsť na stranu povstalcov a dočasne zatknutý a uväznený v prezidentskom paláci a neskôr na MNO. Po uvoľnení bolo na neho uvalené domáce väzenie. V októbri 1944 bol preložený do výslužby. Po oslobodení bol v októbri 1945 povolaný do čs. arm. a ustanovený do funkcie prednostu 4. odd. VO 4 a v máji 1946 sa stal vel. posádky Bratislava. K 1. 3. 1948 bol povolaný do kurzu vyšších vel. na VŠV Praha a 30. 6. 1948 ustanovený do funkcie vel. tyla VO 4. V júni 1949 bol ustanovený za dočasného veliteľa p.pl. 14. „Hrdinu Sovietskeho zväzu partizána kpt. Jána Nálepku“ v Jelšave. V januári 1950 mu bol odobratý status

dôst. gšt. a bol prevedený do kategórie dôst. zbraní ako plk. pech. V októbri 1950 bol prepustený do pomeru mimo činnú službu a preložený do zálohy v hodnosti plk. pech v zál.

Vyznamenania: Štefánikov pamätný odznak I. stupňa (1946).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Druhé doplnené vydanie. Banská Bystrica 2009, s. 348-353. SEGEŠ, V. a kol.: Slovensko - Vojenská kronika. Bratislava 2007, s. 113-114. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(P. Šimunič)

KROKAVEC, Emil

stotník útočnej vozby
veliteľ práporu Kanónov proti útočnej vozbe

* 8. 2. 1911 Ratková, okr. Revúca
† ??

Po odvode 30. 3. 1931 a ukončení Reformného reálneho gymnázia v Lučenci skúškou dospelosti 9. 6. 1931 bol prezentovaný 1. 10. 1931 na výkon voj. služby v p. pl. 16. Od 10. 10. 1931 nastúpil do ŠDPZ v Košiciach a v hodnosti čat. ašpirant od 1. 10. 1932 nastúpil do VA v Hraniciach, kde 1. 1. 1934 bol menovaný na ppor. pech. Dňom 1. 7. 1934 dosiahol hodnosť por. pech., v p. pl. 20 prevzal funkciu vel. čaty 3./20. roty a neskôr vel. čaty 1./2. roty v Michalovciach. Od 3. 8. 1936 nastúpil do kurzu pre let. pozorovateľov zbraní a od 3. 10. 1936 bol pridelený k let. pl. 3 ako nižší dôst. pri letke 12 v Košiciach. Ďalej pôsobil vo funkcii let. pozorovateľa pech. a 1. 4. 1938 bol povýšený na npor. pech. Prívlastok pech. bol zmenený na útv., čím sa zmenil 1. 10. 1940 názov hodnosti na stot. útv. Dňa 1. 7. 1941 až 8. 9. 1941 bol v poli na vel. Ladislav. Po návrate 1. 10. 1941 bol včlenený k 4.rote PÚV a ustanovený za vel. II. práporu KPÚV. Od 1. 6. 1942 bol pridelený k 5.rote PÚV a 15. 1. 1943 pridelený k štábnej rote II. práporu. Po roku 1945 policajným dôst. Na zabezpečenie poriadku bol K. ako oblastný vel. Národnej bezpečnosti Košice II. 11. decembra 1945 vyslaný do priestoru východného Slovenska v rámci operácie čs. arm. proti banderovcom. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Za hrdinstvo 3. stupňa (1.10.1943), Pamätná medaila Za zásluhy (?).

Literatúra a pramene: ŠMIGEL, M.: Vraždy Židov na severovýchodnom Slovensku v roku 1945 – Kolbasovská tragédia. (Súčasný stav spracovania a perspektívy výskumu problematiky). [sk.holokaust.sk/wp-content/smigel2.doc – 22. 3. 2011] – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL, foto VHA Bratislava.

(M. Ondruš)

KRUČKO, Jozef, Ing.,
podplukovník stavebníctva
veliteľ Pracovného zboru MNO

* 31. 8. 1895 Spišská Nová Ves
† ??

V rodnej Spišskej Novej Vsi vychodil ľudovú školu, ako aj štátne reálne gymnázium (1907–1914). Následne bol pred-

vedený na vykonanie prezenčnej služby, pričom absolvoval školu jednoročných dobrovoľníkov (1914 – 1915). V apríli 1915 bol odvelený na rus. front, kde bol v marci 1916 ťažko ranený. Takmer jeden a pol roka bol následne na rekonvalescencii, počas ktorej bol v auguste 1916 povýšený na por. v zál. V priebehu roka 1918 stihol bojovať ešte na tal. fronte, kde zastával post vel. čaty.

Po vojne bol demobilizovaný a začiatkom 20. rokov absolvoval Vysokú školu technickú v Brne (odbor architektúra – stavebníctvo), po ktorej mu bol udelený titul inžiniera. Následne v období predmnichovskej republiky pracoval 8 rokov ako samostatný stavitel', 6 rokov ako súdny prisažný znalec a 5 rokov ako profesor na rôznych učňovských školách a priemyselnej škole. Absolvoval niekoľko kurzov pre záložných dôst., pričom v januári 1933 dosiahol hodnosť kpt. v zál.

V auguste 1939 bol prijatý za dôst. z povolania, pričom hodnosť kpt. mu bola transformovaná na stot. v stavovskej skupine stavebníctva. K rovnakému dátumu bol ustanovený za riaditeľa stavebníctva na Velit. 3. div. v Prešove a k 1. januáru 1940 povýšený na mjr. stav. V marci 1940 bol premiestnený na MNO do Bratislavy, kde na velit. stavebníctva bol ustanovený za prednostu tzv. udržiavacej sk. Bol poverený úlohou organizovať PSb MNO, pričom od apríla 1940 pôsobil aj ako jeho veliteľom Bol hl. organizátorom slov. pracovnej služby. K 1. januáru 1942 bol povýšený na pplk. stav. a od augusta 1942 pôsobil ako prednosta tech. úradu PSb MNO, pričom v apríli 1944 bol preložený do sk. dôst. stavebnej správy PSb. V predvečer SNP bol 15. augusta 1944 ustanovený za vel. PSb MNO.

Po vojne do čs. brannej moci prijatý nebol a v septembri 1948 bol degradovaný na vojaka.

Vyznamenania: Bronzová medaila (?); Pamätná medaila za obranu Slovenska 1939 (1940); Vojenný vätážny kríž III. tr. (1943).

Literatúra a pramene: – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL.

(A. Maskalík)

KRÜGER, Erhard

generálmajor Luftwaffe

vedúci Nemeckej leteckej misie na Slovensku

* 4. 5. 1894 Głowno
† 30. 4. 1966 Hamburg

Do arm. vstúpil v roku 1912. Vo februári 1914 bol povýšený na por., v apríli 1917 na npor. V roku 1915 absolvoval výcvik v 4. let. náhradnom prápore v Poznani. Na prelome rokov 1915–1916 pôsobil na balkánskom fronte v Srbsku v arm. let. parku 13. Následne pôsobil ako let. pozorovateľ v poľnom let. pr. (január – september 1916). Následne absolvoval pilotný výcvik v 5. let. náhradnom pr. v Hannoveri. Od novembra 1916 pôsobil ako pilot v 48. poľnom let. pr. Od augusta 1917 bol pobočníkom vel. let. A. Od októbra 1917 do januára 1919 NŠ fotografného práporu A. V roku 1919 pôsobil okrem iného ako vel. čaty v ochrannom pluku „veľkého Berlína“. Od októbra 1919 do septembra 1931 bol vel. čaty, roty a štábnym dôst. v pešom pluku. V roku 1924 bol povýšený na kpt. Následne až do septembra 1932 bol pobočníkom vel. pevnosti Königsberg. Od októbra 1932 do septembra 1933 pôsobil na štábe 4. div. Následne prešiel k Luftwaffe a pôsobil na let. školách a ako vedúci let. kurzu krátko lietal so vzducholodou do Brazílie. V roku 1934 bol povýšený na mjr., v roku 1936 na pplk. a 1938 na plk. V máji 1939 bol prevelený na Slovensko, kde pôsobil ako ZV Nemeckej vojenskej komisie, zároveň ako vedúci oddelenia a subkomisie pre let. a námorníctvo. Z tejto pozície aktívne participoval na budovaní slov. arm. podľa nem. vzoru. Počas vojny

proti Poľsku koordinoval činnosť slov. a nem. letectva nasadeného zo slov. letísk.

V októbri 1939 bol menovaný šéfom Nemeckej leteckej misie na Slovensku (Deutsche Luftwaffenmission). Jeho misia mala spolu s Nemeckou vojenskou misiou (Deutsche Heeresmission) pôsobiť ako poradný orgán pre slovenské MNO. Podľa nemecko-slovenskej zmluvy z 9. októbra nemali mať misie žiadne veliace právomoci, voči MNO mali mať poradnú funkciu, mohli byť však kedykoľvek „zasvätené“ do jeho nariadení. V úradnom styku so slovenskými úradmi bol priamym zást. šéfa Nemeckej vojenskej misie. V roku 1940 participoval na reorganizácii slov. vzdušných zbraní podľa nem. vzoru. Vo februári 1941 ho vo funkcii vystriedal genmjr. → L. Keiper. V apríli 1941 bol povýšený na genmjr. V nasledujúcom období okrem iného riadil let. oblastné veliteľstvá (Flughafen-Bereichskommando) vo Francúzsku (St. Omer, Beauvais) a v Pleskau (dnes ruské mesto Pskow). V novembri 1944 bol daný do zálohy. Po vojne bol dva roky v zajatí.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 1. Kl. (?), nem. Eisernes Kreuz 2. Kl. (?), Königlich Preussisches Flugzeugführer-Abzeichen (?), Königlich Preussisches Flieger Erinnerungs-Abzeichen (?), nem. Verwundetenabzeichen 1918 in Silber (?), nem. Ehrenkreuz für Frontkämpfer (?), Wehrmacht-Dienstauszeichnung IV. bis I. Klasse (?), Flugzeugbeobachter-Abzeichen (?), Spange zum Eisernen Kreuz 2. Kl. (?), Vojenný víťazný kríž II. triedy (1939).

Literatúra a pramene: BAKA, I.: Slovenská republika a nacistická agresia proti Poľsku. Bratislava 2006; NIŽNANSKÝ, E. – TULKISOVÁ, J.: Pôsobenie Nemeckej vojenskej komisie na Slovensku v roku 1939. In: Vojenská história, roč. 11, 2007, č. 4, s. 36-60. – www.geocities.com/~orion47/-AXIS BIOGRAPHICAL RESEARCH and apolitical history site.

(I. Baka)

KUBALA, Otomar

náčelník štábu na Hlavnom veliteľstve Hlinkovej gardy

a zástupca hlavného veliteľa HG

prednosta bezpečnostného odboru MNO

26. 1. 1906 Lakšárska Nová Ves
28. 8. 1946 Bratislava

V rokoch 1911 – 1916 navštevoval ľudovú školu, v rokoch 1916 – 1920 mešťanku v Senici a Trnave. Následne v rokoch 1920 – 1924 študoval na učiteľskom ústave v Modre. Po jeho absolvovaní pôsobil ako učiteľ na viacerých miestach. Od roku 1932 bol tajomníkom Združenia učiteľov – vojakov na Slovensku. V rokoch 1934 – 1938 pôsobil ako riaditeľ štátnej meštianskej školy vo Varíne, v rokoch 1939 – 1940 v Pači a Bratislave. Počas pôsobenia vo Varíne sa začal koncom roku 1938 angažovať ako miestny predseda HG. Od júna 1939 do mája 1940 pôsobil ako referent HV HG v Bratislave. V rokoch 1940 – 1941 pracoval ako redaktor a šéfredaktor časopisu *Gardista*. V dôsledku zásahu A. Hitlera do vnútropolitických pomerov v SR na poradiach v Salzburgu, ktoré znamenali posilnenie pozícií radikálneho pronacistického krídla HSL'S, sa 30. 7. 1940 stal zástupcom hl. vel. HG a NŠ HG. Po vypuknutí vojny proti ZSSR pôsobil až do augusta na východnom fronte, pričom bol povýšený na stot. pech. v zál. V HG stál na čele ultraradikálneho krídla zhromaždeného okolo časopisu *Náš boj*, ktoré presadzovalo čo najužšiu spoluprácu s nacistami. Po neúspešných pokusoch o puč a odstavenie tzv. konzervatívneho krídla HSL'S na čele s prezidentom J. Tisom bol v máji 1942 z funkcie zosadený a vystriedaný K. Danihelom. Následne sa vrátil k učiteľskému povolaniu. NŠ sa opäť stal 7. 9. 1944 v dôsledku udalostí, ktoré nasledovali po vypuknutí SNP. Fakticky vykonával aj funkciu hl. vel. HG, keďže A. Mach bol z tejto funkcie 5. 9. zosadený a prezí-

dent Tiso ho nikým nenahradil. 11. 10. 1944 bol menovaný aj za šéfa štátnej bezpečnosti a od 2. 1. 1945 na nem. žiadosť za prednostu bezpečnostného odboru MNO. Podieľal sa na reorganizácii mocensko-represívneho aparátu podľa požiadaviek okupačnej moci. V spolupráci s ňou riadil jeho zapojenie do boja proti povstalcovi. Za týmto účelom organizoval Pohotovostné oddiely HG, diverzné a špiónážne skupiny z príslušníkov HG, HM, SPS. S okupačnou mocou spolupracoval pri perzekúcii Židov, ktorej výsledkom bola druhá vlna deportácií do nacistických vyhladzovacích táborov. Na jar 1945 organizoval ústup pred ČA do protektorátu a Rakúska. V máji 1945 bol zatknutý pri Strakoniciach. Po vojne bol súdený Národným súdom a v auguste 1946 odsúdený na trest smrti zastrelením.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: KAMENEC, I.: Po stopách tragédie. Bratislava 1991; KÁRPÁTY, V.: Pohotovostné oddiely Hlinkovej gardy 1944 – 1945 (Organizácia a aktivita). In: Vojenská história, roč. 8, 2005, č. 4, s. 44-59; Tenže: Vývoj organizačnej štruktúry Hlinkovej gardy v rokoch 1938 – 1945. In: Pamäť národa, roč. 2, 2005, č. 4; KORČEK, J.: Slovenská republika 1943 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999; SOKOLOVIČ, P.: Hlinkova garda 1938 – 1945. Bratislava 2009. – SBS 3, s. 283.

(I. Baka)

KUBICA, Belo, Ing.,
štábný kapitán letectva
zástupca veliteľa 3. čs. bitevného leteckého pluku v ZSSR 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR

*7. 10. 1914 Osuské, okr. Senica
† 22. 4. 2004 Bratislava

Absolvoval 6 tr. základnej školy v Osuskom a 4 tr. meštianskej školy v Brezovej pod Bradlom a v Trnave. V r. 1934 ukončil 4-ročné štúdium vo Vyššej priemyselnej škole stavebnej v Bratislave. 11. 6. 1934 odvedený do čs. brannej moci. 16. 7. 1934 odvedený na vykonanie prezenčnej služby v del. pl. 153. V r. 1934 – 1935 poslucháč ŠDDZ v Znojme. V r. 1935 – 1937 absolvoval VA s dobrým prospechom. 1. 8. 1937 K. premiestnili k letke 71 let. pl. 6. Od 4. 10. 1937 do 18. 3. 1938 bol frekventantom aplikačného kurzu pre por. let. v Prostějove, ktorý ukončil s veľmi dobrým prospechom. 21. 3. 1938 bol zaradený do letky 71 vo funkcii nižšieho dôst. Od 1. 5. 1938 bol zaradený na funkciu 1. dôst. letky 71. K. po vzniku Slov. štátu zaradili do slov. armády a premiestnili do let. pl. 3. Dňom 1. 10. 1939 bol menovaný za poľného pilota-letca a poľného pozorovateľa-letca. 1. 5. 1940 bol už ako npor. let. (1.1.1940) určený za vel. letky 3 v Nitre, s ktorou sa od 26. 7. 1941 do 20. 8. 1941 zúčastnil nasadenia na východnom fronte. 1. 7. 1942 povýšený na stot. let. 14. 8. 1942 bol ustanovený v dovtedajšom služ. zaradení za dočasného vel. I. perute. V ňom zotrval až do 15. 1. 1943, keď odovzdal funkciu dočasného vel. I. perute. Od 1. 3. 1943 bol trvalo premiestnený do LŠ, s určením za ZV ŠÚVZ. Od 15. 8. 1944 určený za ZV LŠ. Jeden z organizátorov príprav SNP na letisku Tri Duby. Od 29. 8. 1944 sa zúčastnil SNP ako vojak 1. čs. arm. na Slovensku. Príslušník let. sk. a vel. letiska Tri Duby do 10. 10. 1944, keď bol let. odtransportovaný do ZSSR, kde sa preškolil na sov. let. techniku a bol zaradený do 1. čsld v ZSSR. Od 12. 11. 1944 šturman 3. čsblpl, od 10. 3. 1945 v hodnosti škpt. let. určený za ZV 3. čsblpl. V rámci tejto let. jednotky sa zúčastnil oslobodzovania ČSR. Po

vojne bol prijatý do čs. armády. V období od 30. 10. 1945 do 15. 7. 1947 absolvoval 2. a 3. ročník VŠV v Prahe s dobrým prospechom. V r. 1949 navštevoval Vyššiu letecko-taktickú školu v Lipecku. Po r. 1945 zastával tieto vel.-štábne a pedagogické funkcie: starší šturman a ZV 3. čsblpl v Prahe-Kbeloch, NŠ vel. 4. Id v Trenčíne, referent 1. odd. vel. let. HŠ, vel. Školy pre vel. boj. jednotiek v Prahe, náč. operačnej sk. I. odd. štábu vel. let., náčelník I. odd. štábu vel. let., náčelník odd. boj. prípravy vel. let., učiteľ VVU v Prahe. Od r. 1951 – 1958 náč. katedry let. VTA Brno. V r. 1958 bol ako plk. prepustený do zálohy z dôvodu, že VTA v Brne bola reorganizovaná a pre K. nebola v rámci čs. armády voľná žiadna funkcia. Neoficiálnym dôvodom bola jeho „znížená politická dôvera a autorita u podriadených“, ktorá vyplývala z jeho služby v slov. armáde, ako aj z jeho vzťahov s bývalými príslušníkmi slov. letectva a s tzv. západnými letcami, to značí osobami nepohodlnými pre vtedajší politický režim. V civile vykonával rozličné tech.-administratívne funkcie: technik úradník, vedúci sk. inžiniersko-geologických prác, riaditeľ odboru civilného let. ministerstva dopravy, vedúci tech. inšpekcie Štátnej let. inšpekcie v Bratislave. Rehabilitovaný v r. 1991 v hodnosti plk. a následne vymenovaný za genmjr. v. v.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (?), Rad SNP I. tr. (?), 2 x Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (?), Rad červenej hviezdy (1969), sov. Orden Otečestvennoj vojny (?), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj otečestvennoj vojne 1941-1945 gg. (1947), Pamätná medaila M. R. Štefánika (?), Pamätná medaila k 50. výročiu SNP a ďalšie.

Literatúra a pramene: HORÁK, M. – VARSÍK, M.: Príhody na krídlach. Bratislava 1977; ESNP, s. 262; RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939 – 1944. 1. zv., Bratislava 1999; VOČSO, s. 155; ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939 – 1944. 2. zv., Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1944 – 1945. 3. zv., Bratislava 2003; ŠUMICHRASŤ, P.: Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943. Cheb 2006; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 102. - VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

KUBÍČEK, Karel
podplukovník pechoty
veliteľ pluku technickej brigády v Taliansku

* 13. 8. 1896 Kroměříž
† ??

Po ukončení meštianskej školy v Kroměříži nastúpil 15. 12. 1915 na voj. službu v p. pl. 3 v Brne rakúsko-uhorskej arm. Následne ho odvelili na východný front, kde sa 8. 6. 1916 dostal do rus. zajatia. Odtiaľ 19. 7. 1917 vstúpil do čs. légii v Rusku, kde ho najprv zaradili k strel. pluku 7. Od 13. 11. 1918 navštevoval 1. čs. dôst. školu v Kyštyne, ktorú absolvoval 27. 3. 1919 v hodnosti ppor. Dňa 1. 4. 1920 ho povýšili na por. a následne sa 14. 8. 1920 cez Vladivostok vrátil do ČSR. Od 15. 8. 1920 do 31. 12. 1920 pôsobil ako pobočník praporu p. pl. 3 v Kroměříži. Dňa 1. 1. 1921 ho povýšili na kpt. pech. a zároveň sa stal frekventantom kurzu na vel. roty v Opave. Po jeho absolvovaní ho 28. 4. 1921 prideliť ako vel. roty k p. pl. 20 v Michalovciach, a od 16. 9. 1921 opäť pri p. pl. 3. Dňa 1. 11. 1921 ho definitívne preložili na Slovensko, kde striedavo pôsobil pri p. pl. 20 v Michalovciach a p. pl. 41 v Čadci až do 14. 9. 1933. Medzitým ho 15. 4. 1927 povýšili na škpt. pech. Dňa 15. 9.

1933 ho prevelili naspäť do Čiech k p. pl. 31 v Jihlave, kde sa 1. 1. 1937 dočkal povýšenia do hodnosti mjr. pech. a vymenovania na zástupcu vel. pr. Od 1. 2. 1938 sa vrátil do Jihlavy a od 29. 4. 1938 do 19. 2. 1939 pôsobil v Dačiciach. Odtiaľ ho prevelili k p. pl. 16 do Sabinova, kde ho zastihol vznik Slov. štátu ako aj vpád maď. vojsk na východné Slovensko. Vzhľadom na to, že mal za manželku Slovenku, mohol zotrvať v službe v slov. arm. Dňa 19. 3. 1939 ho určili za vel. úseku obrany pri Michalovciach a od 1. 5. 1939 velil I. práporu p. pl. 2 v Bardejove. V tejto funkcii sa od 26. 8. 1939 do 10. 10. 1939 zúčastnil ťaženia proti Poľsku. Od 21. 6. 1941 do 15. 12. 1941 sa zúčastnil ťaženia proti ZSSR, kde bol vel. práporu p. pl. 6. Po návrate z východného frontu ho 15. 1. 1942 prevelili k Východnej prac. skupine a poverili ho funkciou vel. posádky v Podolínci. Dňa 15. 4. 1943 ho preradili do skupiny dôst. PSb nár. obrany. V jeho rámci ho 28. 11. 1943 odvelili do Talianska, aby velil pluku technickej brig. Odtiaľ 18. 6. 1944 prešiel k čs. vojsku vo Veľkej Británii, kde ho 28. 8. 1944 povýšili na pplk. pech. Od 1. 1. 1945 do 14. 6. 1945 ho poverili funkciou vel. zberného strediska v Oostende v Belgicku.

Po návrate do vlasti, 15. 8. 1945 ho ustanovili za veliteľa p. pl. 12 a od 10. 7. 1945 do 14. 8. 1945 pôsobil ako ZV VII. zboru. Dňom 1. 10. 1945 ho ustanovili za veliteľa p. pl. 12 v Leviciach. Dňa 1. 5. 1946 ho povýšili do hodnosti plk. pech. a 1. 12. 1947 ho ustanovili za dočasného zástupcu vel. 9. div. v Nitre. Po februári 1948 mu bola 13. 3. 1948 udelená dovolenka až do rozhodnutia MNO. Nakoniec ale 8. 6. 1948 vďaka príhovoru brig. gen. → M. Markusa mohol opäť nastúpiť do pôvodnej funkcie. O priebehu jeho ďalšej voj. kariéry a zvyšku jeho života sa doposiaľ nepodarilo zistiť žiadne informácie.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(M. Meško)

KUBO, Ľudovít

štábný kapitán
prednosta spravodajského oddelenia
veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku

* 23. 4. 1918 Trenčín
† 26. 10. 1992 Martin

V r. 1929 – 1937 absolvoval štúdium na štátnom Reálnom gymnáziu v Trenčíne. Prezenčnú voj. službu vykonával od 1. 10. 1937 ako voj. ašp. 9. roty p. pl. 17 v Trenčíne. Od októbra 1937 do apríla 1938 bol frekventantom ŠDPZ. Po jej absolvovaní bol zaradený ako vel. čaty. Dňa 20. 9. 1938 ho v hodnosti čat. ašp. premiestnili do VA v Hraniciach na Morave. O dva týždne neskôršie však bol v dôsledku mobilizácie premiestnený späť do p. pl. 17 a ako vel. čaty odoslaný do obranného úseku v priestore Komárna. Od decembra 1938 vykonával funkciu inštruktora ŠDPZ v Trenčíne. Po vzniku Slovenského štátu sa stal príslušníkom slov. armády. Od apríla 1939 vykonával funkciu vel. náhradnej zálohy vo Výcvikovom tábore v Dolnom Kubíne. V máji 1939 bol zaradený do pomocnej roty p. pl. 5 v Nitre. 1. 8. 1939 ho vymenovali za por. a 31. 8. ustanovili do funkcie vel. roty. V rovnakej funkcii sa v septembri 1939 zúčastnil ťaženia proti Poľsku. Od novembra 1939 pôsobil ako pobočník vel. náhradného práporu p. pl. 5 (1. 10. 1940 premenovaný na p. pl. 2.). 8. 2. 1941 sa stal mobilizačným dôstojníkom p. pl. 2 v Trenčíne. 1. 1. 1942 ho povýšili do hodnosti npor. pech. a ustanovili za vel.

roty. Na začiatku druhej polovice marca 1942 odišiel na východný front k RD, nachádzajúcej sa v obrane pri rieke Mius. V polovici októbra bol pridelený na operačné odd. vel. RD. Podieľal sa na prípravách prechodu RD na stranu ČA, riadených gen. II. tr. → Š. Jurechom. Na začiatku apríla 1943 sa vrátil na Slovensko a nastúpil do funkcie pobočníka vel. pluku. 1. 8. 1943 bol pridelený na spravodajské odd. MNO a 30. 7. 1944 premiestnený na VPV v Banskej Bystrici, kde sa stal prednostom spravodajského odd. Zapojil sa do príprav SNP podľa pokynov pplk. gšt. → J. Goliana a → mjr. gšt. → J. Noska. Po vypuknutí SNP vykonával funkciu prednostu spravodajského odd. veliteľstva 1. ČSA na Slovensku až do návratu npor. → J. Koreckého zo ZSSR, potom prevzal vedenie obrannej sk. spravodajského odd. 28. 10. 1944 bol povýšený na škpt. Po skončení organizovaného odporu 1. čs. arm. na Slovensku ustúpil do hôr. 2. 11. 1944 v priestore Bukovca padol do nem. zajatia. Väzný bol v Banskej Bystrici a Bratislave. Pred koncom prvej dekády decembra ho previezli do zajateckého tábora Stammlager XVII A Kaisersteinbruch. Na začiatku druhej polovice januára 1945 ho vypočúvali v Bratislave a o mesiac neskôr odviezli naspäť do Kaisersteinbruchu, a potom do zajateckého tábora IV. F/Z Altenburg. Za účasť v SNP mu bola v súlade s uznesením vlády SR z 22. 11. 1944 dňom 20. 10. 1944 správnym opatrením odňatá hodnosť npor. pech. slov. armády a bol preložený do počtu mužstva ako stk. Na Slovensko sa vrátil na začiatku júna 1945. V júli 1945 bol prijatý do čs. armády a od začiatku augusta vykonával funkciu prednostu osobného odd. veliteľstva VII. arm. zboru v Trečine. 25. 10. 1947 ho povýšili na mjr. Od januára 1946 pôsobil ako prednosta spravodajského odd. vel. VII. zboru. Od júna do októbra 1946 bol členom preverovacej komisie pre dôstojníkov slov. národnosti na úrade štátneho tajomníka MNO v Prahe a vel. VO 4 v Bratislave. V čase od októbra 1946 do júna 1949 študoval vo VŠV v Prahe. Po jej absolvovaní bol ustanovený za náč. sk. taktiky vo VA v Hraniciach na Morave. Tu pôsobil do augusta 1950, keď prevzal funkciu náč. vojskovej stolice v PÚ v Lipníku nad Bečvou. 1. 9. 1951 ho povýšili na pplk. Od októbra 1952 do októbra 1955 vykonával funkciu náč. skupiny taktiky. Na plk. bol povýšený 11. 12. 1954. Jeho vojenská kariéra sa skončila v októbri 1955. V civilnom živote pracoval ako zamestnanec Váhostavu. V r. 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti plk.

Vyznamenania: Pamätná medaila (13. 11. 1939). Za hrdinstvo 3. st., Za hrdinstvo 2. st., Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946) Československá medaila Za zásluhy 2. st. (7. 7. 1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (28. 8. 1945), sov. Za pobeđu nad Nemcami v Veľkej otečestvennoj vojne 1941–1945 gg (1946).

Literatúra a pramene: ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, s. 69, 70; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Bratislava 1990, reg.; VOČSO, s. 156; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do Povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Druhé doplnené vydanie. Banská Bystrica 2009, reg.; ESNP, s. 262. – VA - CR Trnava, náhradný KvL a krátky osobný spis.

(J. Bystrický)

KUČERA, Ján

major delostrelectva
veliteľ delostreleckého oddielu 2
delostreleckého pluku 2 Armádneho
veliteľstva

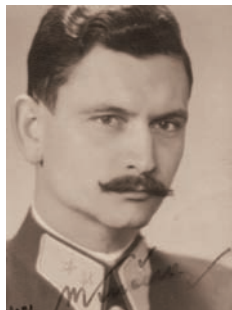
* 23. 5. 1905 Poniky,
okr. Banská Bystrica
† ??

Absolvoval 4 triedy Vyššej priemyselnej školy strojníckej. Po maturite bol v roku 1925 odvedený do voj. prezenčnej služby a ihneď nastúpil na štúdium vo VA. Túto úspešne ukončil v roku 1927. Dňa 7. 8. 1927 bol menovaný do hodnosti por. a vtelený do del. pl. 7. V tomto roku absolvoval aj aplikovanú školu v Olomouci. V roku 1934 ukončil jazd. školu v Českých Budějoviach. S účinnosťou od 1. 4. 1937 bol povýšený na kpt. del. V tom čase pôsobil v del. pl. 11. Dňom 14. 3. 1939 bol prijatý do zboru dôstojníkov slov. arm. a o rok neskôr, 1. 7. 1940 bol povýšený na mjr. del. V roku 1944 bol vel. del. oddielu 2 del. pl. 2 v rámci AV. Od konca aug. 1944 v part. brig. Klement Gottwald, od 30. 9. 1944 v povstaleckej arm. Do konca októbra 1944 bol vel. opevňovacích prác v rámci III. TS. 8. 4. 1945 nastúpil do 1. čs. arm. zboru. O jeho ďalšej voj. kariére a osude nemáme informácie. Rehabilitovaný bol v r. 1991 v hodnosti plk. v. v.

Vyznamenania: Pamätná medaila (?)

Literatúra a pramene: Stručný biografický slovník. (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948-1989 na Slovensku). Ed. . A. - Suja-Žiak, J., Bratislava 1994, s. 99; Kol. pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994, s. 83; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, reg.; PAŽUR, Š.: Organizácia a dislokácia Východoslovenskej armády. Technický zbor a doplňovanie početného stavu. In: Zborník Múzea SNP 2006, Banská Bystrica 2008, s. 179. – VHA Bratislava, Kartotéka dôstojníkov; VHA Bratislava, Osobný vestník, rok 1927, 1937

(M. Balcová)

KUČERA, Martin

kapitán jazdeckta
veliteľ obranného úseku Kosatec v SNP

* 13. 10. 1914 Hájniky (dnes časť Sliača),
okr. Zvolen

† 16. 2. 1986 Bratislava

Po ukončení ľudovej školy, absolvovaní 4 tried reálneho gymnázia a obchodnej akadémie 1. 10. 1935 nastúpil na vykonávanie voj. prezenčnej služby v dragúnskom pluku 1 v Terezíne. Po absolvovaní ŠDJZ v Pardubiciach bol včlenený do dragúnskeho pluku 5 do Košíc. 30. 9. 1936 ho ako des. asp. premiestnili do VA v Hraniciach na Morave. Dňa 1. 2. 1937 bol povýšený na ppor. jazd., 29. 9. 1937 bol vyradený ako por. jazd., včlenený do dragúnskeho pluku 8 v Pardubiciach a nastúpil ako vel. čaty v 5. detašovanej eskadróne v Bohdanči. Tu sa zúčastnil čiastočnej mobilizácie v máji 1938 ako vel. eskadróny. 15. 9. 1938 bol premiestnený do dragúnskeho pluku 3 v Komárne, potom slúžil až do 14. 3. 1939 ako vel. čaty v rôznych eskadrónach.

Krátko po vzniku Slovenského štátu zastával funkciu pobočníka vel. jazdeckej koruhvy 2, s posádkou v Nitre. 1. 1. 1940 ho povýšili na npor. jazd. a 15. 2. 1940 ho premiestnili do JPO -1 do Bratislavy, kde sa stal 1. pobočníkom vel. a 15. 12. 1940 bol určený za vel. ťažkej eskadróny v JPO-1 v Bratislave. 28. 6. 1941 – 5. 9. 1941 bol veliteľom ťažkej eskadróny v RB na východnom fronte. Po návrate do svojho materského útvaru, JPO-1, dostal funkciu vel. výcvikového strediska nováčikov jazd. v Pezinku. 23. 3. 1942 bol znovu odoslaný na východný front ako vel. eskadróny. V období september 1942 – marec 1943 bol vel. oddychového strediska RD,

marec – koniec júla 1943 bol prednostom osobného oddelenia. Medzitým 1. 1. 1943 bol povýšený do hodnosti stot. jazd. Patril ku skupine antifašisticky zmýšľajúcich dôst. okolo gen. II. tr. → Š. Jurecha, ktorá v januári 1943 nadviazala kontakt s ČA v súvislosti so zamýšľaným prechodom div. na sov. stranu. Po návrate z frontu bol určený ako ZV JPO-1 v Bratislave a bol vel. poddôstojníckej školy. V období marec – začiatok augusta 1944 bol odoslaný do Rumunska na stáž do jazd. učilišťa rumun. arm. V júli 1944 prišiel na Slovensko na dovolenku, ale už sa späť do Rumunska nevrátil. 24. 8. 1944 dostal od NŠ VPV, pplk. gšt. → J. Goliana poverenie veliť JPO-2 v Brezne nad Hronom. Velenie prevzal 25. 8. 1944. Pred vypuknutím Povstania spolupracoval s ilegálnymi odbojovými organizáciami a part. jednotkami.

Po vypuknutí SNP, od 30. 8. 1944, začal organizovať obranu v pridelených úsekoch. So svojou jednotkou Kosatec 2 (po 10. 9. 1944 14. prápor II. TS) zaujal postavenie v priestore Kráľova Lehota – Malužiná – Čertovica a bránil prístupy k Breznu. Po 15. 9. 1944 priame velenie 14. p. práporu Kosatec 2 odovzdal npor. → J. Hudecovi a stal sa vel. obranného úseku Kosatec, do rámca ktorého patrili aj 13. p. prápor Ľalia stot. → Ľ. Šušku, ktorého 15. 9. vo velení vystriedal stot. (po 15. 9. 1944 kpt.) → Ľ. Krampl. Sústavným tlakom a účinnou del. palbou jednotiek obranného úseku Kosatec, aj pod vplyvom úspešnej akcie v úseku kpt. → J. Staneka, sa 24. 9. 1944 podarilo obnoviť kontrolu nad údolím Váhu, vrátane cesty a železnice Liptovský Mikuláš – Poprad. Týmto bojovým úspechom sa znemožnila žel. preprava v smere Žilina – Poprad, a to spôsobovalo okupačným vojskám značné ťažkosti.

Koncom októbra 1944 ustúpil do hôr a zo zvyškov svojich práporov utvoril part. jednotku „Martin“, ku ktorej sa pripojil kpt. → M. Lukáč so svojou jednotkou. V decembri 1944 po pripojení sa skupiny kapitána ČA G. M. Lošakova vznikla partizánska brigáda „Stalin“, v ktorej sa K. stal zástupcom vel. (komisárom) G. Lošakova. Brigáda mala základňu v Krčahove pod Krakovou hoľou a vyvíjala činnosť na liptovskej i pohronskej strane Nízkych Tatier. Koncom januára – začiatkom februára 1945 v súčinnosti s vojskami 1. čs. arm. zboru a ČA oslobodzovala Liptovský Hrádok a Liptovskú Porúbku.

15. 2. 1945 sa s celou brigádou spojil s oslobodzovacími vojskami, vstúpil do 1. čs. arm. zboru, kde bol určený za vel. sam. úderného práporu. Túto funkciu zastával do 1. 5. 1945, keď ho určili za prednostu part. oddelenia pri 1. čs. arm. zbore. V období 28. 6. 1945 – 1. 4. 1946 bol PV Bratislavy, potom ZV čs. vojenskej misie vo Viedni. Dňa 6. 4. 1946 (s platnosťou od 28. 10. 1944) bol povýšený do hodnosti škpt. jazd. a 31. 10. 1945 (s platnosťou od 1. 5. 1945) do hodnosti mjr. pech. Od 1. 10. 1946 do 30. 6. 1948 absolvoval VŠV v Prahe. 6. 2. 1947 (s platnosťou od 1. 5. 1945) bol povýšený do hodnosti pplk. pech. V období 1. 7. 1948 – 31. 10. 1950 bol prednostom 6. oddelenia velit. VO 4 v Bratislave. Dňa 1. 7. 1949 ho preložili do skupiny dôst. gšt. V roku 1950 na návrh Svazu priateľov SSSR na MNO v Prahe ho vylúčili z dôst. zboru a 1. 11. 1950 ho prepustili do zálohy. Tri mesiace bol prednostom oddelenia Slovenského úradu pre veci cirkevné. Od 1. 2. 1951 do 15. 10. 1966 pracoval ako robotník v rôznych podnikoch. V roku 1964 ho rehabilitovali. 15. 10. 1966 – 1. 6. 1968 bol pracovníkom na ochranu prírody a starostlivosťou o pamiatky Odboru školstva a kultúry na Okresnom národnom výbore v Liptovskom Mikuláši. 1. 6. 1968 ho reaktivovali v hodnosti plk. a zaradili do Rehabilitačnej komisie MNO, do skupiny pre SNP a part. hnutie. 16. 9. 1970 – 31. 12. 1972 bol pracovníkom komisie MNO na vydávanie osvedčení na základe zákona 255/46 Zb. Od 1. 1. 1973 ho preložili do zálohy. Do začiatku 80. rokov pracoval v skupine dokumentácie na Oddelení vojenských dejín Slovenska v Bratislave ako súčasť pražského Vojenského historického ústavu. Dňa 25. 8. 1994 ho prezident Slovenskej republiky vymenoval do hodnosti generálmajora in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1939), medaila Za zásluhy (1940), medaila Za hrdinstvo II. st. (1942) a nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1942), rumun. Ordinul Steaua României cu spade in gradul de „Cavaler” cu panglică de Virtute Militară (1943), Čs. vojnový kríž 1939 (1945), Čs. voj. medailu Za chrabrosť (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Čs. voj. medaila Za zásluhy I. st. (1948)

Literatúra a pramene: ŠIMUNIČ, P.: Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny Prvej československej armády na Slovensku. In: Zborník Múzea Slovenského národného povstania 8, Martin 1983, s. 55-95; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; GE-BHART, J. – ŠIMOVIČEK, J.: Partizáni v Československu 1941–1945. Bratislava, Praha 1984, reg.; Stručný biografický slovník (A–Ž). (Mimosúdne rehabilitovaní vojáci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948–1989 na Slovensku). Ed. Droppa, A, Suja-Žiak, J. Bratislava 1994, s. 99; ŠTAIGL, J. a kol.: Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 104–105. – – ESNP, s. 246 (heslo: Kosatec), 262, 304 (heslo: Martin), 513–514 (heslo: Stalin); SBS 3, s. 296; VOČSO, s. 158; – VA – CR Trnava, KmL, Krátky osobný spis.

(F. Cséfalvay)

KUCHTA, Cyril

major útočnej vozby
veliteľ náhradnej rotý ľahkých tankov
Pluku útočnej vozby
starší pomocník náčelníka Hlavného
štábu partizánskeho hnutia na Sloven-
sku

* 5. 7. 1913 Spišská Stará Ves, okr. Poprad
† 30. 1. 1995 Martin

Po absolvovaní štúdia na reálnom gymnáziu (1924 – 1931) v r. 1931 – 1936 študoval na Štátnej vyššej priemyselnej škole v Košiciach. Na prezenčnú voj. službu nastúpil 1. 10. 1936 v p. pl. 16 v Levoči, v ktorom v r. 1936 – 1937 absolvoval ŠDPZ. V hodnosti čat. ašp. bol 30. 9. 1937 premiestnený do VA v Hraniciach na Morave, kde ho 1. 2. 1938 vymenovali za ppor. pech. Po absolvovaní VA bol 14. 8. 1938 povýšený na por. pech. v p. pl. 6 v Olomouci. Od augusta 1938 bol vel. čaty, v septembri 1938 pôsobil vo funkcii pobočníka vel. ŠDPZ p. pl. 6 a od októbra do decembra 1938 bol vel. rotý v Litovli a Střeliciach. Službu v čs. predmníchovskej armáde skončil ako frekventant aplikačného kurzu pre por. pech. vo VA v Hraniciach na Morave.

Po vzniku Slov. štátu pokračoval v činnosti v slov. armáde vo funkcii vel. rotý p. pl. 1. v Revúcej, neskoršie v Dobšinej a v Spišskom Podhradí. Počas júla a augusta 1939 vykonával funkciu vel. pohraničnej rotý v Podolínci, potom sa opäť stal vel. rotý p. pl. 1 v Spišskom Podhradí. Od 1. 10. 1939 pôsobil ako inštruktor v aplikačnom kurze pre dôst. pech. v Prešove. 15. 11. 1939 ho premiestnili do pr. útočnej vozby (15. 2. 1940 premenovaný na PÚV) v Martine ako inštruktora v aplikačnom kurze pre dôstojníkov pech. v zál. Od 1. 12. 1939 do 31. 1. 1940 bol frekventantom kurzu pre dôstojníkov út. Po jeho absolvovaní sa stal vel. čaty ľahkých tankov. 1. 8. 1940 bol povýšený na npor. pech. (od 1. 10. 1940 npor. út.). 23. 6. 1941 odišiel na východný front ako vel. tankovej čaty tankového pr. RS. Zúčastnil sa bojov pri Wojtkowej, Zaluži a Lipovci. Po návrate na Slov. v auguste 1941 v Martine postupne vykonával funkcie vel. tankovej čaty, materiálneho dôst. tank. rotý, cvičiteľa v škole na dôstojníkov út. v zál., vel. automobilového kurzu a vel. rotý. 26. 8. 1943 odišiel na Krym s určením za vel. pešej rotý 1. pd. Neskoršie vykonával funkciu vel. div. automobilových dielní v Nikolajevu a Odesu. Z Odesy bol 3. 2. 1944 odoslaný na dovolenku, z ktorej sa už na východný front nevrátil.

27. 3. 1944 bol ustanovený za vel. 3. rotý PÚV v Martine. 1. 5. 1944 sa stal vel. štábnej rotý I. pr. PÚV a od 1. 7. vel. náhradnej rotý ľahkých tankov.

Pred SNP spolupracoval s part. v Turci a podieľal sa na ich vyzbrojovaní. VÚ ho 25. 8. 1944 určilo za svojho styčného dôstojníka. Večer 27. 8. 1944 voj. jednotka pod jeho vedením zaistila nem. voj. „misiu“ na čele s plk. Ottom, ktorá bola ráno nasledujúceho dňa postrieľaná na dvore martinských kasární. Za účasť v SNP mu bola správnym opatrením, v súlade s nariadením vlády SR z 22. 11. 1944, dňom 20. 10. 1944 odňatá hodnosť npor. út. slovenskej armády a bol preradený do mužstva ako stk. Bol členom delegácie povstaleckých síl, ktorá z letiska Tri Duby odletela 4. 9. 1944 s cieľom informovať UŠPH v Kyjeve o situácii na Slov., požiadať o poskytnutie pomoci a na žiadosť plk. gšt. → J. Goliana aj o vydanie plk. gšt. → V. Talského. Členmi tejto delegácie boli aj F. Eštov, npor. A. K. Lach, I. Bystrianin, hlavný d. zást. žandárstva Š. Kuna a mjr. del. → M. Vesel. Po pristátí vo Lvove členovia delegácie rokovali s NŠ part. hnutia 1. UF a NŠ 1. UF a potom v Kyjeve s náčelníkom UŠPH gen. T. M. Strokačom, R. Slánskym a mjr. A. Schrammom. Po návrate na povstalecké územie (13. 9.) od 16. 9. pôsobil na operačnom oddel. HŠPO na Slov., od 29. 10. 1944 HŠPH v Československu. 28. 10. 1944 bol povýšený na škpt. út. Od decembra 1944 vykonával funkciu staršieho pomocníka náč. HŠPH. 1. 2. 1945 bol povýšený na mjr. út. 19. 2. 1945 prešiel v priestore Brezna cez front a 2. 3. 1945 sa v Poprade prihlásil do 1. čs. arm. zboru, potom bol pridelený do part. štábu 4. UF, v ktorom pôsobil až do 5. 5. 1945.

Po skončení vojny pokračoval v činnosti v službe v čs. armáde. V poslednej dekáde mája 1945 organizoval part. oddel. na MNO v Prahe. V júni 1945 sa stal dočasným veliteľom 4. tank. brig. v Martine (1. 10. 1945 premenovaná na 14. tank. brig.). 28. 10. 1946 bol povýšený na pplk. tank. a 1. 1. 1948 sa stal vel. 24. tank. brig. V období od septembra 1948 do marca 1949 absolvoval v Prahe kurz vel. vojskových telies. 1. 4. 1949 bol poverený velením 12. tank. brig. v Šternberku, ktorej velil až do 5. 1. 1950, keď bol výnosom MNO zbavený služby v dôsledku uväznenia. Po nezákonnom odsúdení bol od januára 1950 do konca marca 1951 väznený vo voj. väznici v Prahe a Bratislave. Po prepustení z väzenia pracoval ako vodič – automechanik Priemstavu v Revúcej. Nižším voj. súdom v Prahe bol v decembri 1951 súdne rehabilitovaný. V apríli 1952 opäť nastúpil do činnosti v službe a postupne vykonával funkcie staršieho pomocníka pre boj. prípravu tank. a mech. vojska 1. arm. zboru v Banskej Bystrici a NŠ, ZV tank. a mech. vojska 1. arm. zboru v Banskej Bystrici. 28. 2. 1954 ho povýšili na plk. tank. Voj. kariéru skončil na krajskom výbore Zväzu pre spoluprácu s armádou v Banskej Bystrici, kde od mája 1955 do konca decembra 1960 vykonával funkciu predsedu a staršieho dôstojníka pre výcvik. Po prepustení zo služobného pomeru bol dňom 1. 2. 1961 preložený do zálohy. V r. 1962 – 1968 pracoval v Múzeu SNP ako odborný asistent a v r. 1969 – 1977 ako odborný asistent a zástupca riaditeľa Múzea SNP v Banskej Bystrici.

Vyznamenania: Pamätná medaila (20. 11. 1939), Za hrdinstvo 3. st. (15. 7. 1941), nem. Eisernes Kreuz 2. Kl. (15. 8. 1941), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg (1947), Československá medaila Za zásluhy 2. st. (?), Za zásluhy o obranu vlasti (1955) Rad červenej hviezdy (1964), sov. Partizanu Otečestvennoj vojny II. st. (?)

Literatúra a pramene: KROPILÁK, M. – JABLONICKÝ, J.: Malý slovník SNP. Bratislava 1964, s. 120, 121; Slovenské národné povstanie 1944. Bratislava 1965, s. 449; ESNP, s. 263; TAKÁČ, L.: Povstalecká delegácia v Kyjeve. In: Zborník Múzea SNP, 1984, č. 14, s. 183–203; Vojenské dějiny Československa, IV. díl. Praha: Naše vojsko 1988, s. 449; ES III, s. 268, 269; JABLONICKÝ, J.:

Povstanie bez legiend. Bratislava 1990, (reg.); ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, s. 37; POVAŽSKÝ, J.: Koniec legendy o misii generála Paula von Otta. Martin 1996 (reg.); VOČSO, s. 161, 162; JABLONICKÝ, Jozef: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Banská Bystrica 2009, reg. – VA Trnava, KML, osobný spis.

(J. Bystrický)

KUKORELLI, Ľudovít Karel
(kr. m. Martin Minarovič)

nadporučík leteckého, neskôr náčelník štábu partizánskej skupiny Čapajev

*8. 10. 1914 Krásna Hôrka, okr. Trstená
† 24. 11. 1944 Habura, okr. Humenné,
počovaný v Košiciach

Meštiansku školu navštevoval v Kuzmiciach, v roku 1932 maturoval na reálnom gymnáziu v Košiciach. Odvedený bol 14. 7. 1933. V rokoch 1933 – 1934 absolvoval ŠDPZ a 15. 8. 1934 bol menovaný na ppor. pech. prezenčnej služby. 14. 9. 1934 bol preložený do I. zálohy ako ppor. pech. v zál. V ďalšej činnosti pôsobil do 30. 4. 1937 ako príslušník let. pl. v Prešove a od 1. 5. 1937 sa stal dôst. let. z povolania ako por. V rokoch 1938 – 1939 slúžil v Hradci Králové.

Po vzniku Slovenského štátu až do r. 1941 slúžil v Piešťanoch. Počas služobných letov, aj mimo služby, viackrát porušil voj. disciplínu a voj. predpisy a zavinil aj hmotné škody na lietadlách. Za tieto previnenia bol viackrát disciplinárne trestaný.

Už v roku 1940 sa zapojil do odbojovej skupiny Demec, Dr. Michala Zibrína. Na jeho popud pripravoval npor. K. spolu s npor. J. Kolumbusom odlet celej letky do Juhoslávie. Po odhalení siete spolupracovníkov skupiny Demec bol spolu s mnohými inými zatýkaný aj K. 19. 11. 1941 ho Voj. súd v Bratislave odsúdil na 9 mesiacov za neoznámenie trestného činu, zároveň mu odňali dôst. hodnosť a prepustili z voj. činnosti služby. Od 20. 8. 1941 do 20. 5. 1942 bol väznený. 31. 1. 1943 ho žandári v Piešťanoch zadržali, ale on im utiekol. 8. 2. 1943 ÚŠB vydala na neho zatykač a na celom Slovensku bolo proti nemu zavedené policajné pátranie. Prostredníctvom odbojovej skupiny Flóra sa K. napojil na príslušníkov komunistického odboja, ktorí mu zabezpečili trvalý azyl na východnom Slovensku.

24. 4. 1943 prišiel do Bardejova k vedúcej osobe regionálneho komunistického odboja, Vojtechovi Plachtovi, od neho pomocou Petra Babeja prešiel do Giraltovského okresu a stal sa členom vznikajúcej part. sk. Usídlil sa v lesoch pri Maťaške neďaleko Hanušoviec nad Topľou a dostával materiálne prostriedky a peniaze od odbojovej skupiny Flóra. Po 9. apríli 1944, keď sa vel. sk. stal Ivan Kononovič Baľuta, K. bol druhým človekom v jednotke a vystupoval ako NŠ. Podieľal sa na aktivizácii skupiny, ktorá sa do leta 1944 stala najpočetnejšou a najsilnejšou part. jednotkou na východnom Slovensku. Od jari – leta 1944 partizáni skupiny Čapajev začali prepadať voj. sklady, menšie voj. a žandárske jednotky tiež často použili násilie aj voči civilnému obyvateľstvu. Takýmito akciami ohrozovali základnú myšlienku príprav povstania na jednotné ozbrojené vystúpenie armády a partizánov. Bolo to zapríčinené aj všeobecnou nedôverou sov. partizánov voči slov. arm., konkrétne k jej dôstojníkom.

Presvedčiť partizánov o nesprávnosti ich konania sa najprv usilovali dôstojníci Východoslovenskej arm. Rokovanie však neprišlo žiadateľný výsledok. Preto za partizánmi prichádzali aj dôstojníci z VÚ, napr. pplk. → B. Manica. Partizáni však prejavili nedôveru voči všetkým osobám, ktoré ich chceli presvedčiť o potrebe

brzdzenia činnosti. Na týchto rokovaníani ani názory K. sa nelíšili od sov. partizánov, tiež nedôveroval dôstojníkom slov. arm. a ich rady nerešpektoval. 3. 8. 1944 bola uzavretá dohoda o ukončení nepriateľstva medzi vel. 1. divízie plk. → M. Markusom a štábom Čapajevovcov. Neskoršie akcie partizánov boli prevažne namierené proti nem. voj. kolónam alebo objektom.

V auguste 1944 K. vystupoval ako organizátor mnohých diverzných akcií. Počas prepádov nem. kolón alebo hliadok sa partizánom podarilo aj niekoľko nem. vojakov zajať. V niektorých prípadoch niesol zodpovednosť za niektoré popravy zajatých nem. vojakov, ktorých sa partizáni dopustili v auguste 1944. Na začiatku septembra 1944 K. sa výrazne podieľal na riadení boj. činnosti part. zväzku Čapajev, ktorý početne vzrástol príchodom vojakov ozbrojenej Východoslovenskej arm. a pri odrážaní nem. pokusu o likvidáciu part. základne v Slánskych vrchoch. Mal rozhodujúci podiel aj na tom, že sa partizánom podarilo uniknúť z obklúčenia a presunúť sa severovýchodným smerom na Bystré – Lomné – Tokajik – Prituľany – Ruská Poruba – Závada – Solník do trojuholníka Stropkov – Humenné – Medzilaborce. Tento presun bol v súlade aj s požiadavkou štábu 1. UF, vyslovenej v rozkaze zo 7. septembra, na presun na sever k slov. hraniciam. V novom priestore činnosti zväzok Čapajev utvoril part. oblasť a vykonával pozoruhodnú boj. a diverznú činnosť v tle arm. sk. Heinrici.

Od októbra 1944, keď po vykonštruovaných obvineniach zo špiónáže bol dovtedajší veliteľ I. K. Baľuta vyvezený na štáb 1. UF ČA, sa faktickým vel. stal dovtedajší poradca vel., V. N. Kokin, ktorý niesol zodpovednosť za fyzickú likvidáciu niektorých part. vel. Najznámejšie prípady popráv sa udiali 18. novembra 1944, keď tzv. partizánsky súd po neľudskom týraní nechal popraviť 4 vel. oddielov a jedného adjutanta vel. oddielu. Postoj alebo úloha K. v týchto tragických udalostiach dodnes nebola objasnená. K. zahynul počas boj. prechodu brigády Čapajev cez front 24. novembra 1944 za doteraz celkom nevyjasnených okolností.

Vyznamenania: In memoriam: Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Rad SNP I. tr. (1945), Rad červenej hviezdy (1964).

Literatúra a pramene: DUBINSKÝ, M.: Niekoľko poznámok k zápisníku majora Šrama. Zborník Múzea Slovenského národného povstania II, Banská Bystrica 1969, s. 294.; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, s. 60, 129; PAŽUR, Š.: Protifašistický odboj na východnom Slovensku. Košice 1974, s. 107; PIVOVARČI, J.: Vojenské prípravy SNP. Rkp. VHÚ. Bratislava 1975, s. 278; GEBHART, J. – ŠIMOVIČEK, J.: Partizáni v Československu 1941 – 1945. Bratislava; Praha 1984, reg.; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 581; Tenže: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, s. 71. – VHA Bratislava, f. VPV, 33/30/13. Čís. 35.940/Dôv.zprav. 1944. Zápisnica napísaná 2. mája 1944 v kancelárii obranného dôstojníka VDO-2 v Prešove.; AM SNP 183/60 /J. Grófik/, taktiež aj jeho výpoveď z 21. marca 1951 v Sabinove; VHA Bratislava, Preverovacie materiály komisie MNO na vyd. osvedčení na základe Zák. 255/46 Zb. k partizánskej jednotke Lipa. Pr. č. 200; AM SNP, F - IV, partizánske hnutie, k. 28, Pr. č. S 95/91 (Spomienky na činnosť Ľ. Kukorelliho od rôznych osôb [Dr. Bossányi]).

(F. Cséfalvay)

KUNA, Pavol Ján

plukovník pechoty

veliteľ Obrannej oblasti 1; veliteľ III. taktickej skupiny „Gerlach“; veliteľ IV. taktickej skupiny „Muráň“ v 1. ČSA na Slovensku

* 18. 1. 1895 Vrbica, okr. Liptovský Sv. Mikuláš
† 4. 5. 1982 Levoča, okr. Spišská Nová Ves

Meštiansku školu vychodil v Liptovskom Sv. Mikuláši. V r. 1910 – 1914 študoval na Vyššej obchodnej škole s vyučovacím jazykom maď. v Kežmarku. V r. 1914 – 1915 bol bankovým úradníkom v Úverovej banke v Ružomberku. V polovici mája 1915 sa ako jednoročný dobrovoľník prezentoval v 9. honv. pl. v Košiciach a bol zaradený do ŠDPZ. V hodnosti kadeta ašp. odišiel v januári 1916, ako vel. čaty 9. honv. pl., na ruský front, kde absolvoval Zafrontový dôst. pokračovací kurz v Kotuzove. 13. 6. 1916 sa v priestore Bobryncy dostal do zajatia. 7. 9. 1917 sa ako dobrovoľník prihlásil do čs. vojska na Rusi. 1. 10. 1917 bol v hodnosti strel. zaradený do 12. roty 7. čs. strel. pl. „Tatranského“ v Berezani. 1. 8. 1918 povýšený na prap. Od júna do augusta 1918 sa ako vel. čaty 7. čs. strel. pl. zúčastnil bojov proti sov. bolševikom na Sibíri. V polovici októbra 1918 bol odvelený do Slovenskej roty 1. čs. strel. zál. pl. v Omsku, kde 28. 12. dočasne prevzal velenie 10. roty. 19. 2. 1919 bol menovaný na radového ppor. V máji 1919 premiestnený do štábu čs. arm. zboru. Od 6. 8. 1919 dozorný dôst. štábu. 1. 10. 1919 bol povýšený na radového por. (s platnosťou od 1. 5. 1919). V marci 1920 premiestnený do štábu voj. časti Ďalekého východu vo Vladivostoku, kde od 18. 3. vykonával funkciu dispozičného dôst. Posádkového velit. V mája 1920 zaradený do transportu a loďou „Ixion“ evakuovaný do vlasti, kam sa vrátil 23. 7. 1920.

Od 6. 9. 1920 pridelený do p. pl. 37 v Košiciach ako vel. čaty. Potom prednosta cenzúrnej komisie telegramov a od 18. 1. 1921 pobočníka v prijímacom tábo-re. 12. 11. 1920 menovaný na kpt. rus. legií (s účinnosťou od 1. 1. 1920). V marci 1921 aktivoval za dôst. čs. armády a ustanovený bol za vel. roty p. pl. 37 v Levoči. 1. 12. 1925 premiestnený do p. pl. 32 „Gardský“ v Košiciach a pridelený 2. sprav. odd. štábu ZVV Košice, kde zotrval do 14. 7. 1927. 24. 9. 1927 povýšený na škpt. pech. (s účinnosťou od 8. 7. 1926). Od polovice júla 1927 do februára 1931 pôsobil v p. pl. 37 v Levoči. Najskôr ako vel. 6. roty, ďalej 5. a napokon 10. roty. Takisto v čase organizovania poddôstojníckych škôl, bol trikrát ich vel. 28. 2. 1931 premiestnený do VA v Hraniciach na Morave, kde okrem vyučovania maď. jazyka pôsobil aj ako inštruktor p. výcviku. Od septembra 1931 až do 2. 1. 1939 bol pridelený do p. pl. 37 v Levoči, kde postupne zastával funkciu vel. 4., 1. a 11. roty. Od 15. 3. 1936 ZV III. pr. a od 19. 9. 1938 vel. II. pr. Od júna do augusta 1935 bol na skusoch v del. pl. 202 v Prešove. 1. 1. 1936 bol povýšený na mjr. pech. Od 24. 9. do 23. 11. 1938, vel. II. pr. p. pl. 37. Od 3. 1. 1939 až do rozbitia ČSR bol ako inštruktor BV a zároveň zást. čs. vojenskej správy pridelený Hl. velit. HG v Bratislave. Počas služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viaceré voj. kurzy: kurz v obvodovom stredisku pre výcvik v Košiciach (1920), ekvitačný pre dôst. pech. v Levoči (1923 – 1924), informačný pre vel. rôt pech. v Košiciach (1924), kurz pre vel. odd. v Prahe (1937). Po vzniku Slov. štátu prevzal velenie 11. div. v Spišskej Novej Vsi. V „Malej vojne“ v marci 1939 velil „Spišskonovoveskej skupine“. 17. 5. 1939 povýšený na pplk. pech. Od 1. 5. 1939 do 30. 9. 1940 bol vel. p. pl. 1 v Levoči. V ťažení slov. armády proti Poľsku s plukom označeným ako „Podtatranská skupina“, v zostave 1. div. zaujal postavenie dočasného krytia sev. hranice Slovenska. Od 27. 3. do 7. 4. 1940 bol ako vyšší dôst. pech. v Informačnom kurze v Döberitz pri Berlíne. 1. 7. 1940 povýšený do hodnosti plk. pech. 1. 10. ustanovený za vel. p. pl. 1 a súčasne aj za vel. bratislavskej posádky. Po vypuknutí vojny proti ZSSR sa presunul s p. pl. 1 do Čajkovíc v Haliči. Po sformovaní RD a ZD sa ako vel. nezaradených vojakov 18. 8. 1941 vrátil do mierovej posádky a opätovne prevzal velenie p. pl. 1 v Bratislave. V novembri 1941 odišiel na vých. front, kde 25. 11. prevzal od plk. gšt. → A. Malára velenie ZD v Žitomíri. 5. 8. 1942 z funkcie odvolaný a nahradený plk. gšt. →

R. Pilfouskom. Od 8. 8. 1942 do 30. 3. 1943 velil p. pl. 1 v Bratislave. Koncom marca 1943 znovu odišiel na vých. front, kde od 10. 4. do 10. 6. 1943 velil RD, ktorej jednotky sa v tom čase nachádzali na Kryme. Po návrate na Slovensko sa podrobil liečeniu v bratislavskej VN 1 a 1. 10. 1943 ustanovený za vel. DO 2 v Prešove. Od 1. 1. 1944 vel. VS pri MNO v Bratislave, ktorá sa v polovici mája 1944 evakuovala do Trenčianskych Teplíc. V čase, keď sa už na Slovensku rozbehli prípravy ozbrojeného Povstania, zaujímal jednu z kľúčových funkcií – materiálne zásobovanie slovenskej armády, ktorá mu veľmi dobre umožňovala zakrývať ilegálnu činnosť. Mal dôveru VÚ. Z titulu svojej funkcie predisponoval voj. materiál, hlavne do priestoru strategického trojuholníka Brezno – Banská Bystrica – Zvolen. 31. 8. 1944 prevzal v rámci 1. ČSA na Slovensku funkciu vel. Obrannej oblasti 1, rozdelené na tri podoblasti, ktorá predstavovala zhruba dve tretiny povstaleckého územia. Jej jednotky bránili priestor údolia Nitry a Žitavy, údolia Turca, celý operačný trojuholník Brezno – Banská Bystrica – Zvolen s príslušnou časťou vtedajších slovensko-maďarských hraníc. Vo funkcii sa osvedčil. 10. 9. 1944 sa v rámci reorganizácie 1. čs. arm. stal vel. III. TS „Gerlach“ s velit. vo Zvolene. Jej jednotky zvädzali od polovice septembra 1944 ústupové boje s nem. jednotkami v smere Handlová – Sv. Kríž nad Hronom a Oslany – Žarnovica. 24. 10. 1944 prevzal velenie IV. TS „Muráň“ s velit. v Tajove. Po 28. 10. 1944 sa schovával na rôznych miestach: v Nižnej Revúcej, Liptovskom sv. Mikuláši, Važci, Hybiach a napokon v Liptovskej Kokave. V januári 1945 odišiel k part. odd. „Jaromov“, ktorý operoval v okolí Podbanske. Koncom januára 1945 sa hlásil na velit. 1. čs. arm. zboru. 7. 2. 1945 dostal rozkaz organizovať 4. čs. sam. brigádu v Levoči. 10. 2. bol určený za jej vel. S ňou sa zúčastnil záverečných oslobodzovacích bojov o Liptovský Sv. Mikuláš, Ružomberok a Podhradie pri Turčianskom Sv. Martine. V druhej polovici apríla 1945 bol premiestnený do štábnej roty MNO a ustanovený do funkcie prednostu I./3. odd. Od 20. 10. 1945 dočasný vel. VIII. zboru v Banskej Bystrici. Od apríla 1946 do septembra 1947 bol ako ZV pridelený jednotke pre zvláštne úlohy „Oceľ“, nasadenej proti banderovcom. V tejto funkcii sa osvedčil. Vo februári 1947 bol povýšený na brig. gen. (s účinnosťou od 28. 10. 1945). Od septembra do decembra 1947 bol dočasným vel. VIII. zboru. V decembri 1947 bol poslaný na nútenú dovolenku. 1. 4. 1948 preložený do výslužby. Na jeseň 1948 ľudovým súdom v Banskej Bystrici obvinený za údajné zločiny, ktorých sa mal dopustiť ako vel. ZD v ZSSR. Súd ho oslobodil. 13. 4. 1950 bol degradovaný na voj. V r. 1953 mu znížili dôchodok. V r. 1954 – 1968 pracoval ako účtovník v komunálnych službách v Levoči. V r. 1991 mu bola vrátená voj. hodnosť brig. gen. in memoriam.

Vyznamenania: Spojenecká medaila Víťazstvo (1923), Československý vojnový kríž 1918 (16. 4. 1923), Československá revolučná medaila (17. 1. 1930), Pamätná medaila so štítkom (10. 2. 1940), Za hrdinstvo 3. stupňa, Kríž svetovej vojny VI. st. (1941), Vojenný víťazný kríž III. triedy (1942), nem. Das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 1. Stufe (?), rumun. Steaua Romaniei cu spade in gradul de Comander en panglica de „Virtutea Militara“ (?), chorv. Red Krune Kralja Zvonimira 1. stupnja s mačevima (?), Československý vojnový kríž 1939 (30. 8. 1945), Rad SNP I. stupňa (?), Československá pamätná medaila so štítkom ZSSR (?), sov. Za pobeđu nad Germanijej v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941-1945 gg. (?), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (30. 8. 1945) a iné.

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969; BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, s. 139; ES 3, s. 276; ESNP, s. 265; SBS 3, s. 307; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Sloveského národného povstania. Bratislava 1990; VIMMER, P.: Pavol Kuna. In: Zabudnutí veliteľia. Životné osudy generálov – veliteľov

taktických skupín 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1990, s. 25–36; JOŽÁK, J. a kol.: Za obnovu štátu Čechů a Slováků 1938–1945 (slovníková příručka). Praha 1992, s. 45; Kol. autorov: Důstojníci a štáby povstalecké armády. Banská Bystrica 1994, s. 21, 80, 103; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994; Stručný biografický slovník A–Ž. (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948–1989 na Slovensku). Ed. Droppa, A. – Suja-Žiak, J. Bratislava 1994, s. 100–101; BARANOVÁ, D.: Spomínáme na povstaleckého veliteľa. In: Bojovník, 41, 1996, č. 21, s. 6; BYSTRICKÝ, J.: Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (september 1941–november 1942). In: Vojenská história, 3, 1999, č. 4, s. 29–54; ČAPLOVIČ, M.: Čs. dôstojníci – Slováci v službách Hlinkovej gardy (november 1938 – marec 1939). In: Slovensko a druhá svetová vojna. (zostavovatelia František Cséfalvay – Miloslav Púčík). Bratislava 2000, s. 105–116; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a KmL; AMV ČR Praha, fascikel Z-7-8, f. H-480; VHA Bratislava, f. ŠZ X-41; NBIÚ SNK Martin, výpis z matriky.

(M. Čaplovič)

KUNIC, Daniel

kapitán technického
zbrojníctva letectva
veliteľ II/6, resp. VI./53. pešieho práporu
1. čs. armády na Slovensku

*4. 1. 1911 Pukanec, okr. Levice
† 18. 12. 1991 Piešťany

Civilné vzdelanie ukončil v r. 1930 na 4-ročnom Učiteľskom ústave v Leviciach. Občianskym povoláním učiteľ v ľudovej škole.

6. 6. 1931 K. odvieďli do čs. brannej moci. 1. 10. 1931 K. prezentovali ako nováčika na vykonanie prezenčnej služby v p. pl. 26. V hodnosti voj. ho zaradili do jeho 3. poľnej rotý a súčasne preložili na trvalú dovolenku. 4. 8. 1932 mu udelili ďalšiu trvalú dovolenku. 17. 7. 1933 K. opätovne zaradili na vykonanie prezenčnej služby. Od 17. 7. 1933 do 28. 2. 1934 pôsobil ako frekventant ŠDPZ Košiciach, ktorú absolvoval s veľmi dobrým hodnotením. 20. 7. 1933 K. priznali status frekventanta ŠDPZ. 28. 10. 1933 K. povýšili do hodnosti slob. frekventant. 28. 2. 1934 K. premiestnili do 8. poľnej rotý. 1. 4. 1934 K. povýšili do hodnosti des. frekventant. 28. 2. 1934, po ukončení ŠDPZ, mu priznali status absolventa. 15. 6. 1932 bol povýšený na čat. absolventa. 22. 6. 1934 získal status aspiranta. 1. 8. 1934 K. menovali za ppor. pech. prezenčnej služby. 19. 10. 1934 K. prepustili z činnnej služby na trvalú dovolenku. Od 30. 7. 1935 do 26. 8. 1935 vykonal 1. pravidelné cvičenie v zbrani. 1. 1. 1937 bol povýšený na por. pech. v zál. V období od 28. 7. 1937 do 10. 8. 1937 vykonal 2. pravidelné cvičenie v zbrani. Od 25. 9. 1938 do 7. 12. 1938 vykonával činnú službu v dôsledku mobilizácie nariadenej dňa 24. 9. 1938.

10. 7. 1939, už ako dôstojník. v zál. slov. armády, K. povolali na vykonanie cvičenia „v zbrani“, ktoré absolvoval v rámci náhradnej letky let. pl. v Piešťanoch. K. v „zbrani“ zotrval do 5. 8. 1939. V tomto období pôsobil vo funkcii ZV náhr. letky. 1. 9. 1939, K. vzhľadom na vojnový konflikt s Poľskom prezentovali na mimoriadnom cvičení v zbrani v p. pl. 3 vo Zvolene, kde zastával funkciu II. pobočníka vel. náhradného práp. V „zbrani“ zotrval až do 23. 10. 1939, keď bol prepustený do pomeru mimo činnnej služby. K. začal novú etapu profesionálneho života dňom 1. 2. 1940, keď ho prijali do zboru dôst. pech. z povolania a zaradili do p. pl. 7. Od 15. 2. 1940 K. premiestnili do 4. rotý p. pl. 7. V rámci pešieho vojska zotrval len do 15. 4. 1940, keď bol premiestnený do náhradnej

perute let. pl. v Piešťanoch a v hodnosti por. pech. zaradený do LP, kde zastával funkciu vel. pomocnej letky. 1. 8. 1940 bol povýšený do hodnosti npor. pech. 1. 7. 1942 povýšený do hodnosti stot. pech. 1. 4. 1941 ustanovený za vel. zásob. oddielu LP. 31. 12. 1942 bol na základe výnosu MNO SR preložený do sk. dôst. technického zbrojníctva letectva. Od 1. 5. 1944 až do 29. 8. 1944 tech. hospodár LP.

Organizoval SNP v rámci LP na Mokradi. Od 29. 8. 1944 príslušník 1. čs. arm. na Slovensku v služobnom zaradení: vel. p. pr. II/6. Po reorganizácii povstaleckej armády a vytvorení VI. TS Zobor (6. TS „Zobor“) pôsobil vo funkcii vel. VI./53. p. pr. (krycí názov „Lev“). S vojakmi si hrdinsky počínal počas obranných bojov v priestore južne od Ružomberka, najmä pri takmer 2-mesačnej obrane výšiny Ostrô, resp. vrchu Ostré, ktorá sa stala kľúčovým bodom povstaleckej obrany VI. TS. Od 19. 12. 1944 do 20. 1. 1945 pôsobil ako vel. milície v Pukanci. Od 20. 1. do 27. 2. 1945 vel. sam. pešej rotý, ktorá bola nasadená do bojov pri rieke Hron, v zostave sov. gard. pluku. Od 27. 2. do 16. 4. 1945 rota bola stiahnutá z 1. línie a daná k dispozícii sov. vel. mesta Levice. Od 16. 4. 1945 bol K. vel. posádky Levice.

Po skončení vojny prijatý do čs. armády. Od 21. 6. 1945 ustanovený za dočasného vel. OLS 4 v Nitre. 1. 6. 1945 bol povýšený na škpt. technického zbroj. let., 1. 10. 1946 na mjr. let. technického zbroj. a 1. 10. 1948 na pplk. let. tech. Od 15. 5. 1951 do 7. 1. 1953 zastával funkciu ZV pre zásobovanie zbraní a munície 3. ltd. Od 7. 1. 1953 do 31. 12. 1957 vykonával funkciu náč. del. zásobovania velit. 3. ltd. 28. 2. 1954 povýšený na technika plk. Prepustený z čs. arm. bol 31. 12. 1957.

Po prepustení z armády pracoval ako úradník, vedúci všeobecného odboru miestnej samosprávy v Piešťanoch, neskôr ako učiteľ. Rehabilitovaný v r. 1991 v hodnosti plk. V r. 1995 povýšený do hodnosti genmjr. in memoriám.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž V. triedy bez mečov (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za chabrost pred nepriateľom (1945), Československá medaila Za zásluhy II. stupňa (1945), Rad SNP I. triedy (1945), Za zásluhy o obranu vlasti (?) a ďalšie rady a medaily.

Literatúra a pramene: ESNP, s. 266; ŠUMICHRAS, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939–1944. 2. zv., Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1944–1945. 3. zv., Bratislava 2003; ŠTAIGL, J. a kol.: Generalita – slovenská vojenská generalita 1918–2009. Bratislava 2009, s. 107–108; VOČSO, s. 166. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939–1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941–1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

KUŽEL, Vladislav (pseudonym Znievčan)

štábný kapitán generálneho štábu,
náčelník štábu III. taktickej skupiny
1. čs. armády na Slovensku

*14. 11. 1910 Kamenec
Podoľskij (Ukrajina)
†28. 7. 2002 Bánovce nad Bebravou

Pochádzal z rodiny obchodníka, v Martine skončil reálne gymnázium (1921–1925), obchodnú školu a následne i obchodnú akadémiu (1927–1931). Odvedený bol v októbri 1931, postupne absolvoval ŠDPZ v Košiciach (1932) a VA v Hraniciach (1933–1935).

V rámci čs. brannej moci vykonával nižšie vel. a štábne funkcie. Po vzniku Slovenskej republiky nastúpil na voj. službu v slov. arm., kde najprv s prestávkami absolvoval VŠV v Bratislave (1940 – 1942). Úvodnej fázy ťaženia proti ZSSR (27. 6.–14. 8. 1941) sa zúčastnil ako pridelený dôst. 4. oddelenia slov. rýchlych jednotiek. Vo februári 1942 bol odoslaný do poľa na Ukrajinu, kde velil strážnemu oddielu ZD. Po návrate domov pôsobil takmer pol roka na výcvikovom a školskom oddelení MNO. Ako materiálny dôst. bol koncom októbra 1942 opäť pridelený k ZD v Žitomíri a Ovrúči. Počas svojho pôsobenia do 3. 5. 1943 sa ako prednosta oddelenia usiloval zmierňovať útrapy civilného obyvateľstva a odmietal robiť voči nim násilné opatrenia. 1. januára 1943 bol medzitým preložený do skupiny dôst. gšt. V júli bol ako referent Stráže obrany štátu pridelený na VBV do Banskej Bystrice, kde bol od mája 1944 postupne zapojený do príprav SNP. Ako ZV BV sa podieľal na sústreďovaní dôležitých zásob voj. materiálu zo skladísk brannej výchovy. VÚ ho tiež poverilo úlohou usmerňovať činnosť miestnych a okresných vel. BV pri zapájaní sa do Povstania. 29. 8. 1944 bol jedným z dôst. ktorí obsadzovali budovu VPV. Bol ustanovený za NŠ velit. obrannej oblasti 1 v Banskej Bystrici, úlohou ktorej bolo zabezpečiť údolia Nitry, Turca, ako aj strategického trojuholníka Brezno – Zvolen – Banská Bystrica. Bol poverený organizovaním štábu celej oblasti. Išlo tiež o budovanie dôkladnej obrany, protitankových prekážok a základní. Predovšetkým jeho zásluhou sa rozvinula činnosť velit. a prekonal sa chaotický vývoj udalostí. Po reorganizácii arm. 10. 9. 1944 bol ako stot. gšt. (po 15. 9. kpt. gšt.) ustanovený za NŠ III. TS, ktorá bránila prístupové cesty k Banskej Bystrici od juhu a juhozápadu. Dohliadal na operácie z 10. 10. 1944 v priestore Jalná – Dúbrava – Železná Breznica, ktoré zabránili obsadeniu Zvolena, a tým aj predčasnému kolapsu na južnom frontovom úseku. Popritom vyvíjal maximálne úsilie o zvyšovanie bojovej morálky povstaleckých jednotiek, a tak aj napriek chatrnému zdraviu často osobne navštevoval front. Od 14. 10. pôsobil ako materiálny dôst. na prípravu obrany a bojov v horách. Jeho úlohou bolo vyhládnuť priestor na presun a rozmiestnenie jednotiek skupiny v prípade jej ústupu do hôr a vytváranie zásobovacích centier a skladísk. Na horskom masíve Poľana vybudoval rozsiahlu zásobovaciu základňu, odkiaľ sa pod tlakom museli aj so zvyškami bojovej skupiny "Markus" postupne stiahnuť do priestoru Lučenca. Po rozbití sk. v priestore Sihla utvoril 11. 11. 1944 vlastnú boj. sk., ktorá bola zakrátko taktiež zničená. 11. 4. 1945 sa v priestore Turč. Teplíc spojil s ruskou voj. jednotkou Sorokin, kde krátko pôsobil ako voj. poradca. V hodnosti škpt. gšt. bol následne pridelený k velit. 4. čs. samostatnej brig. Po vojne vykonával funkciu NŠ 4. divízie, od septembra 1946 pôsobil na VŠV v Prahe ako profesor všeobecnej taktiky. Tu bol 6. 2. 1947 povýšený na pplk. gšt. V dôsledku zdravotných problémov sa nechal v lete 1947 preložiť na Slovensko, kde doslúžil postupne ako NŠ 4. RD v Žiline, V. armádneho zboru v Trenčíne a 9. pd v Trnave. Do zálohy bol preložený v júli 1951. V civile pracoval v rokoch 1951 – 1970 v národnom podniku Čs. štátne lesy v Kláštore pod Znievom. V roku 1991 bol povýšený na genmjr vo výslužbe.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom Javorina (1940), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946), Medaila Za pobeđu nad Germanijou (1946), Rad Čerenej hviezdy (1969), Rad Milana Rastislava Štefánika (1992).

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. československej armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: Sborník Múzea SNP I., 1966, s. 7–202; JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník Slovenského národného povstania. Bratislava

1970, s. 140; ES 3, s.287; BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, reg.; HALAJ, D.: Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945. Martin 1980; ESNP, s.267; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v SNP. Bratislava 1984, reg.; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994; LOBÍK, J.: Spomienky na SNP v Turci. Martin 1994; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994; Stručný biografický slovník (A–Ž). (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948–1989 na Slovensku). Ed. Droppa, A. – Suja-Žiak, J. Bratislava 1994, s. 103. ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 108; – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL a KmL; VHA Bratislava, Spomienky V. Kužela – ŠZ X-167, 436, 465, 494; AMV ČR Praha – 302-444-8.

(A. Maskalík)

KVAPILÍK, Oldřich

podplukovník intendancie
prednosta intendancie
1. pešej divízie na Ukrajine

* 7. 8. 1902 Olomouc

† ??

Po ukončení 7 tried reálky s maturitou s vyučovacou rečou čes. v rodnom Olomouci absolvoval 2 semestre abiturientskeho učiteľského kurzu v Olomouci a v školskom roku 1921/1922 pôsobil ako učiteľ na ľudovej škole. Dňa 22. 9. 1922 bol prezentovaný v DOV Šumperk a 1. 10. 1922 odoslaný do VA v Hraniciach. Po ukončení prípravy vo VA bol 15. 6. 1924 menovaný do hodnosti por. z povolania a premiestnený k 3. bat. del. pluku 7 v Olomouci. Od tohto útvaru bol 1. 6. 1925 po absolvovaní aplikačného kurzu dôst. del. premiestnený k 2. bat. del. pluku 10 do Nitry. Dňa 1. 11. 1926 bol premiestnený k 1. bat. a 3. 7. 1928 ustanovený do funkcie vel. spoj. čaty. Do hodnosti npor. del. bol povýšený 1. 4. 1929. V roku 1930 absolvoval ekvitačný kurz dôst. del. v Košiciach a 30. 9. 1932 bol premiestnený späť k 2. bat. pluku. Dňa 1. 4. 1933 bol povýšený do hodnosti kpt. del. V tejto hodnosti bol 31. 10. 1934 premiestnený k spoj. bat. 38 do Žiliny a 15. 1. 1936 nastúpil na výkon služby v 5. bat. V rokoch 1936 – 1939 študoval na VÍŠ v Prahe. Do hodnosti škpt. del. bol povýšený 1. 4. 1937. V období štúdia absolvoval v roku 1938 ďalšie dva kurzy – kurz dôst. zbraň v Kutnej Hore a kurz dôst. del. v Plaveckom Podhradí. Dňom 16. 3. 1939 bol premiestnený na velit. I. zboru v Prahe. Po vzniku Slovenského štátu bol 22. 3. 1939 prijatý do slov. arm. a ustanovený do funkcie prednostu int. 9. pd v Bratislave. Z tejto funkcie bol 31. 5. 1939 premiestnený k MNO na HVV Bratislava a 1. 8. 1939 povýšený na mjr. int. V hodnosti pplk. int., povýšený bol 1. 7. 1941, sa od 12. 7. do 17. 7. 1941 a od 28. 8. do 4. 12. 1941 sa so slov. arm. zúčastnil ťaženia proti ZSSR. Vykonával funkciu prednostu int. vel. arm. skupiny slov. arm. Po návrate na Slovensko sa vrátil na pôvodnú funkciu. V období od 6. 8. 1943 do 29. 10. 1943 absolvoval ďalšiu frontovú službu, kde zastával funkciu prednostu int. 1. pd na Ukrajine. Od 15. 4. 1944 bol ustanovený do funkcie prednostu intendancie AV v Prešove. Dňa 31. 8. 1944 bol nemeckou armádou na AV zatknutý a odvečnený do Nemecka. Umiestnený bol v zajateckom tábore Stalag X – Münster bei Soltan. Zo zajatia v Nemecku sa vrátil 15. 12. 1944, na službu v Domobrane nenastúpil a 1. 2. 1945 bol preložený do výslužby. Dňom 21. 4. 1945 bol povolaný do činnnej služby v čs. arm., do ktorej bol prijatý 31. 7. 1945. Nasledujúci deň, 1. 8. 1945, nastúpil na službu vo

funkcii prednostu kontrolného oddielu velit. tylu VO-4 v Bratislave. Od 31. 1. 1946 zastával funkciu prednostu int. služby pri velit. let. VO-4 a od 1. 8. 1947 bol ustanovený do funkcie prednostu int. služby III. let. okruhu. 15. 4. 1948 bol v rámci reorganizácie premiestnený na velit. VO-4 do Bratislavy a poverený funkciou prednostu int. služby do konečného rozhodnutia MNO. Dňom 31. 10. 1949 bol odoslaný na dovolenku zo služobných dôvodov („s čakáním“) a 1. 5. 1950 preložený do zál.

Vyznamenania: Československá medaila Za zásluhy I. stupňa (1947).

Literatúra a pramene: – VÚA – VHA, Zb. KvL (J. Lichner).

KYSELÝ, Gejza

stotník letectva
prednosta osobného oddelenia Veliteľstva Vzdušných zbraní slovenskej armády; pomocník vojenského a leteckého attaché SR v Berlíne

*29. 12. 1916 Spišské Podhradie,
okr. Levoča
† 22. 4. 1948 Malacky

Civilné vzdelanie získal na Št. reálnom gymnáziu s maturitou v Prešove, na ktorom študoval v r. 1927 – 1936. Príslušník čs. brannej moci od 1. 10. 1936, keď bol po vykonaní dobrovoľného odvodu včlenený ako vojak k VLU v Prostějove. V ten istý deň mu priznali status aspiranta. V období od 1. 10. 1936 do 1. 7. 1937 absolvoval ŠDLZ – odd. pozorovateľov let. vo VLU v Prostějove. Od 15. 7. 1937, po jej ukončení, bol ako slob. aspirant (od 23. 12. 1936) a pozorovateľ let. (od 1. 7. 1937) premiestnený k let. pl. 1 a včlenený k 2. letke ako pozorovateľ. Počas krátkej služby v rámci let. pl. 1 bol povýšený na des. aspiranta (od 16. 9. 1937). 30. 9. 1937 K. premiestnili k VA v Hraniciach ako voj. akademika. Počas štúdia povýšený na ppor. let. prezenčnej služby. VA ukončil 13. 8. 1938. Nasledujúcim dňom ho povýšili na por. let. a včlenili ako nižšieho dôst. do 71. letky let. pl. 6 v Prahe – Kbeloch. Počas mobilizácie v septembri 1939 plnil úlohy ako pobočník vel. II. perute let. pl. 6. Od 3. 1. 1939 – 14. 3. 1939 v aplikačnom kurze pre por. let. v Prostějove. 15. 3. 1939, po rozbití ČSR, ako Slovák premiestnený na Slovensko a včlenený k tech. letke v Piešťanoch a ustanovený za 1. pobočníka vel. let. pl. O dva dni neskôr premiestnený k 2. letke II. perute v Spišskej Novej Vsi. Od 15. 5. 1939 ustanovený za pobočníka vel. II. perute. V rámci sk. OPL „Lalia“ sa zúčastnil ťaženia proti Poľsku. 1. 10. 1939 menovaný za poľného pozorovateľa letca. 25. 11. 1939 určený za spravodajského dôst. letky 2. Službu v rámci letky 2 v Spišskej Novej Vsi vykonával do 31. 5. 1940, keď bol premiestnený k letke 3 do Nitry a zaradený na funkciu 1. dôst. letky. Túto funkciu zastával do 15. 12. 1940, keď bol ako npor. let. (od 1. 8. 1940) premiestnený k MNO-VVZ a zaradený na funkciu referenta osobného odd. VÚ a VVZ v Bratislave. Krátko po vyhlásení vojny ZSSR (5. 8. 1941) odišiel do poľa k velit. Lipa ako referent osobného odd., kde zotrval až do 28. 10. 1941. Od 1. 3. 1942 premiestnený k VVZ do Trenčína ako referent osobného odd. VVZ. 30. 9. 1942 K. včlenili k let. pl. – let. rota Spišská Nová Ves, s určením pre letku 2. Od 1. 10. 1942 trvale pridelený na VVZ a ustanovený za prednostu osobného odd. VVZ. Od 1. 7. 1943 trvale pridelený k voj. atašé pri vyslanectve SR v Berlíne, kde zotrval až do mája 1945. Po skončení vojny na území Nemecka internovaný amer. armádou. Do ČSR sa vrátil až 16. 9. 1946. Na slobodu prepustený 18. 9. 1946 na základe prepúšťacieho listu vydaného VO 4 v Bratislave. Od 1. 2. 1947 prijatý do čs. armády a pridelený k LNP 4 v Poprade. Na službu v povojnovej čs. armáde fyzicky nastúpil 4. 2. 1947. Od 30. 4. 1947 premiestnený k LVA v Hradci Králové. Odtiaľ bol dňom 30. 6. 1947 premiestnený k LSŠ v Chrudimi a ustanovený

za II. pobočníka (tech.) vel. LSŠ. Tragicky zahynul ako príslušník LSŠ v Chrudimi pri výkone let. služby 22. 4. 1948 v Malackách. 4. 9. 1948 vykonaný zápis o jeho povýšení na kpt. let. s účinnosťou od 1. 5. 1945, s poradím od 1. 5. 1943 a škt. let. s účinnosťou a poradím od 28. 10. 1945.

Vyznamenania: Pamätná medaila „Javorina – Orava“ (1939), rumun. Steaua României cu spade în gradul de „Cavaler“ cu panglica de Virtute Militară (1942) a iné.

Literatúra a pramene: ŠUMICHRAS, P.: Letecké jednotky a protiletadlové delostrelectvo slovenskej armády v poľskej vojne (september 1939). In: Vojenská história, roč. 12, 2008, č. 2, s. 130. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

LAVOTHA, Ladislav

podplukovník generálneho štábu
náčelník štábu Armádneho veliteľstva v Prešove

* 10. 3. 1905 Spišské Podhradie, okr. Levoča
† ??

Odvedený v r. 1924 na DOV v Košiciach, na vykonanie voj. prezenčnej služby nastúpil 1. 10. 1924 pri p. pl. 32 v Košiciach a 6. 10. 1924 pokračoval vo VA v Hraniciach na Morave. Štúdium ukončil 15. 8. 1926 a bol premiestnený do Brna, najprv k aut. pr. 2, 1. 10. 1926 ako dôst. del. k dpl. 304, a 30. 10. 1926 k dpl. 6. 3. Po absolvovaní aplikačnej školy del. v Olomouci (3. 10. 1927 – 14. 7. 1928) až do novembra 1930 zastával nižšie dôst. funkcie na stupni bat. 1. 12. 1930 ho už ako npor. del. previelili do Bratislavy do ekvitačného kurzu pre dôst. del. Po ukončení kurzu sa 15. 5. 1931 znovu vrátil do Brna, kde pobudol až do r. 1935 vo funkciách vel. batérie, dôst. pátrač, mobilizačný dôst. a 2. dôst. náhradného oddielu. 1. 2. 1935 ho povolali do VŠV, ktorú ukončil 14. 7. 1937. Medzitým 1. 10. 1936 ho povýšili do hodnosti kpt. del. a 1. 4. 1937 preložili do skupiny dôst. gšt. Od 15. 7. 1937 slúžil v Bratislave pri 9. div. od 1. 8. 1937 ako prednosta 4. odd. 28. 12. 1937 ho prideliť 16. div., kde od 1. 1. 1938 bol prednostom 2. oddelenia. Počas mobilizácie v septembri 1938 mobilizačným prednostom 2. oddelenia velit. 21. div. Po vzniku Slov. štátu pridelený k MNO, od 1. 5. 1939 k Vyššiemu velit. 1, kde zastával funkciu NŠ. 20. 5. 1939 ho povýšili na mjr. gšt., 1. 7. 1940 na pplk. gšt. a 31. 7. 1940 premiestnili k MNO Bratislava. 1. 9. 1940 sa stal ZV VVŠ plk. gšt. → A. Malára. Po začiatku vojny sa stal prednostom 2. oddelenia vel. arm. v poli. Po návrate z frontu od 1. 9. 1941 sa znovu ujal funkcie ZV VVŠ, pričom bol poverený jej vedením. Počas druhej frontovej služby od 1. 3. 1942 bol NŠ RD, po návrate na Slovensko od 1. 8. 1942 znovu ZV VVŠ, poverený jej vedením. Po krátkom prerušení, keď v čase od 1. 1. 1943 do 1. 10. 1943 bol prednostom 15. oddelenia MNO, sa znovu vrátil na VVŠ, kde od 1. 10. 1943 bol poverený jej vedením. Po vzniku AV v Prešove sa stal NŠ. Do voj. odboja v rámci AV nebol zapojený, v rámci odzbrojenia AV ho 31. 8. 1944 zaistili nem. vojská a odviekli do zajateckého tábora v Kaisersteinbruch. Po vojne nebol prijatý do čs. arm. 1. 9. 1949 preložený do výslužby.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. st. (19. 4. 1942).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(F. Cséfalvay)

LEHOCKÝ, Jozef

major pechoty
prednosta III. oddelenia MNO
v roku 1944

8. 12. 1903 Madunice
??

V roku 1923 absolvoval Učiteľský ústav v Modre. V októbri toho roku prezentovaný na vykonávanie činnnej služby pri p. pl. 12. V priebehu prezenčnej služby úspešne absolvoval ŠDPZ. 28. 3. 1925 preložený do zál. Do augusta roku 1939 pôsobil ako učiteľ, najprv v Kališti a neskôr dlhodobo v Šintave. Medzitým, 19. 2. 1938, bol L. menovaný na kpt. v zál. V čase brannej pohotovosti štátu v roku 1938 slúžil pri p. pl. 12 a p. pl. 64. V decembri 1938 demobilizovaný. Po vzniku Slov. štátu bol L. 1. 9. 1939 prijatý do slov. arm., aktivovaný v hodnosti stot. pech. 15. 9. 1939 premiestnený k p. pl. 1 v Levoči. Najprv zastával funkciu vel. tech. roty, neskôr pôsobil vo funkcii vel. pr. V roku 1939 absolvoval aplikačný kurz v Dolnom Kubíne. 1. 7. 1940 povýšený na mjr. pech. 26. 6. 1941 bol L. prevelený na front. 8. 11. 1941 sa vrátil z frontu späť na Slovensko, ustanovený za vel. náhradného pr. p. pl. 5 v Levoči. 12. 7. 1942 bol L. opäť prevelený na front k RD vo funkcii vel. pr. V dôsledku choroby, ktorá u L. prepukla v decembri 1942, bol priamo na fronte liečený. 11. 2. 1943 sa vrátil späť na Slovensko. Po návrate z frontu zastával funkciu prednostu III. oddelenia na MNO v Bratislave. 5. 5. 1944 prevelený na vých. Slovensko ako vel. prapore p. pl. 6. V priestore obce Habura bol L. 1. 9. 1944 Nemcami zajatý a odvečený do zajateckého tábora v Nemecku. Koncom 1944 bol zo zajatia prepustený a nastúpil na službu v Domobrane. Bol pridelený k TSb, pričom sa ako veliteľ prac. sk. zúčastnil budovania opevnení v priestore Hlohovca a Nitry. 19. 6. 1945 nastúpil na službu v čs. arm. Vo funkcii mjr. pech. 27. 6. 1945 zaradený k p. pl. 23, menovaný za vel. pr. I/23. Od 1. 8. 1945 pridelený na vel. 9. pd v Nitre. 1. 11. 1945 odoslaný na mimoriadnu dovolenku. 1. 6. 1948 bola L. udelená dovolenka s čakaním. 1. 11. 1948 prijatý do čs. armády ako voj. gážísta vo výslužbe. Neskôr pôsobil v civilnom zamestnaní.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. stupňa (1942), Eisernes Kreuz 2. Klasse 1939 (1942), Za zásluhy (1944), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1944),

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL

(P. Chorvát)

LENDVAY, Elemír

plukovník delostrelectva
veliteľ 1. pešej divízie, veliteľ delostrelectva
Východoslovenskej armády

*6. 3. 1900 Slatina nad Bebravou
† ??

V r. 1910 – 1917 absolvoval štúdium na vyššom reálnom gymnáziu v Žiline a v r. 1917 – 1919 vo Voj. del. akademii v Budapešti. Od začiatku druhej polovice januára 1919 bol nezamestnaný. Dňa 4. 7. 1919 bol v hodnosti ppor. del. prezentovaný na vykonávanie voj. služby v náhradnom prapore p. pl. 54 v Olomouci a 17. 7. 1919 preložený k náhradnej bat. horského del. pl. 2 (neskoršie

del. pl. 203 a 201) vo Falknove (dnes Sokolov). V tomto del. pluku prešiel funkciami 1. dôst. bat., zástupcu vel., bat., veliteľa bat. a pobočníka vel. del. oddielu, vel. PŠ a 2. plukovného pobočníka. V polovici marca 1923 ho preložili do del. pl. 102 v Rokycanoch, kde prevzal funkciu vel. bat a o rok neskôršie na krátky čas funkciu 1. plukovného pobočníka. V máji 1938, počas mimoriadnych opatrení, prevzal funkciu vel. 1/102 del. bat. a od konca prvej polovice júna 1938 pokračoval vo vykonávaní funkcie 1. plukovného pobočníka. Počas mobilizácie, v septembri a októbri 1938, pôsobil vo funkcii vel. zbroj. parku 32 HO. Do hodnosti npor. del. bol povýšený 28. 10. 1925, do hodnosti kpt. del. 1. 4. 1929 a do hodnosti škpt. del. 1. 4. 1934. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v službe v slovenskej armáde od 14. 3. 1939 vo funkcii vel. del. pluku 111 v Liptovskom Sv. Mikuláši. 1. 5. 1939 sa stal veliteľom dpl 1 v Bratislave, 17. 5. 1939 ho povýšili do hodnosti mjr. del. a 31. 5. 1939 ustanovili za vel. del. pluku 52 v Ružomberku. 1. 11. 1939 sa opäť stal vel. del. pluku 1 v Bratislave, ale už 31. 12. 1939 ho ustanovili do funkcie veliteľa dpl 2 v Ružomberku. V tejto funkcii pôsobil do 9. 1. 1940, keď bol premiestnený do Bratislavy na MNO a ustanovený do funkcie prednostu I/3 (osobného odd., kde bol 1. 7. 1940 povýšený do hodnosti pplk. del. a dňom 1. 1. 1943 do hodnosti plk. del. V tejto hodnosti sa 15. 2. 1943 stal vel. VA v Bratislave. 2. 9. 1943 odišiel do poľa k 1. pd (predtým RD), ktorá v tom čase pôsobila na Kryme a 21. septembra prevzal po gen. II. tr. → Š. Jurechovi funkciu jej vel., ktorú vykonával do 27. 10. 1943. Na Slovensko odišiel s odôvodnením, že je chorý a nemôže sa liečiť v poľnej nemocnici ešte pred príchodom nového vel. div. plk. → K. Peknika. V dôsledku toho musel funkciu vel. 1. pd dočasne prevziať vel. dpl 11 pplk. del. → E. Perko. Po návrate na Slovensko absolvoval liečenie vo voj. nemocnici a od 14. 11. 1943 bol v domácom liečení a na zdravotnej dovolenke až do polovice apríla 1944, keď bol premiestnený do del. pl. 1 do Topolčian. Dňa 1. 5. 1944 bol odoslaný na východné Slovensko k 1. pd ako vel. del. divízie a vel. dpl 1. V polovici júna 1944 sa stal vel. del. Východoslovenskej armády. 31. augusta 1944 bol v Prešove nem. vojskom dočasne internovaný a 24. septembra prepustený do kúpeľného liečenia v Piešťanoch. Dňom 10. 10. 1944 ho minister národnej obrany SR preložil do výslužby. 26. 6. 1945 bol prijatý do čs. armády a pridelený VO 4 v Bratislave, potom vyčkával na zaradenie. Do činnnej služby ho povolali dňom 1. 5. 1948 a 31. 7. 1948 ustanovili za veliteľa del. pl. 107 v Opave. Pred koncom prvej polovice apríla 1949 mu bola udelená zvláštna dovolenka, na začiatku júla 1949 dovolenka s čakaním a 1. 1. 1950 bol preložený do výslužby. Dňom 8. 7. 1950 mu bolo preloženie do výslužby zrušené a súčasne bol preložený do zálohy bez nároku na odpočívne platy.

Vyznamenania: Za zásluhy (?), Za hrdinstvo (?), Slovenský víťazný kríž I. tr. (?), Verdienskrekuz des Ordens vom Deutschen Adler I. St. (?).

Literatúra a pramene: PAŽUROVÁ, H.: Východoslovenská armáda. Horúce leto 1944 na východnom Slovensku. Banská Bystrica 2012, reg.; – VÚA – VHA Praha, Zb. KmL a KvL.

(J. Bystrický)

LENDVAY, Ladislav

kapitán jazdeckta

* 1. 5. 1917 Slatina nad Bebravou
† ??

Po absolvovaní 8 tried reálneho gymnázia bol ako vojak odvedený 1. 10. 1936 k p. pl. 17. Po absolvovaní ŠDPZ bol 1. 10. 1937 prijatý do VA v Hraniciach na Morave. Po jej ukončení 13. 8. 1938

bol ako por. pech. z povolania zaradený k p. pl. 2 v Litoměřiciach. 15. marca 1939 bol premiestnený k velit. V. zboru ako vel. roty cykl. pr. v Trenčíne (15. 3. 1939 – 31. 12. 1939), Turčianskom sv. Martine (1. 1. 1940 – 30. 9. 1940) a v Michalovciach (1. 10. 1940 – 31. 3. 1940). 1. 8. 1940 bol povýšený na npor. pech. a 1. 4. 1941 bol preradený do skupiny dôst. jazd. Zúčastnil sa bojov na východnom fronte ako npor. jazd. od 24. 6. 1941 do 1. 9. 1941 a neskôr aj v hodnosti stot. od 26. 6. 1943 do 25. 3. 1945. 26. 3. 1945 sa pridal k ČA. Po ukončení 2. svetovej vojny bol 16. 6. 1947 pridelený k osídľovaciemu úradu pre Slovensko ako styčný dôst. v Dunajskej Strede. 1. 7. 1947 bol prevelený k VA v Hraniciach a 16. 9. bol zaradený ako inštruktor pešieho výcviku a profesor maďarčiny. 31. 8. 1948 bol premiestnený k autopráporu v Táboře, kde pôsobil ako vel. čaty výcvikovej roty a neskôr ako vel. poddôstojníckeho aut. práporu. 15. 12. 1948 bol premiestnený k aut. práporu 6 v Olomouci. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Literatúra a pramene: – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a Kml

(J. Zaťková)

LIFKA, Eduard

plukovník pechoty
veliteľ divíznej oblasti 1 v roku 1942

* 23. 2. 1882 Sekule, okr. Malacky
† ??

Po absolvovaní gymnázia v Skalici študoval v r. 1897 – 1901 na kadetskej škole pech. v meste Hermannstadt (Sibiu). 18. 8. 1901 kadet – dôstojnícky zástupca, 1. 11. 1902 por. Zúčastnil sa vojnových operácií rak.-uh. armády počas 1. svetovej vojny ako dôst. p. pl. 71 spoločnej arm. 1. 11. 1914 dosiahol hodnosť kpt. Po vzniku ČSR bol 27. 1. 1919 prezentovaný na ďalšiu činnú službu v čs. arm. Ako dôstojník čs. arm. pôsobil pri p. pl. 17 a hran. pr. 8. 31. 12. 1923 povýšený do hodnosti mjr., 26. 4. 1928 pplk. 1. 6. 1928 preložený do výslužby. 15. 3. 1939 reaktivovaný v hodnosti pplk. pech. 1. 5. 1939 ustanovený za vel. p. pl. 5 v Nitre. 17. 5. 1939 povýšený na plk. pech. Od 20. 10. 1939 do 15. 3. 1940 ustanovený za zást. inšpektora brannej moci a vel. pech. Počínajúc 16. 3. 1940 zastával funkciu PV v Bratislave. 30. 9. 1940 premiestnený k VPV v Banskej Bystrici, kde zastával post ZV VPV a taktiež funkciu vel. tamtojšej posádky. 15. 10. 1942 ustanovený za vel. DO 1. 30. 3. 1943 zároveň menovaný za prednostu informačnej kancelárie MNO, pričom naďalej zastával post vel. DO 1. K 1. 2. 1944 preložený do výslužby, no zároveň povolaný do činnnej služby za brannej pohotovosti štátu ako PV v Trenčíne. 5. 10. 1944 po vykonaní výnimočnej služby preložený do výslužby. Po 2. svetovej vojne bol 31. 12. 1948 prevzatý do čs. brannej moci ako gážista vo výslužbe v hodnosti plk.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1940), Za hrdinstvo III. st. (1940), Kríž svetovej vojny 1. stupeň (1942), Kríž odboja 2. stupeň (1942), Pamätný kríž 1. stupeň (1943).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL ; VHA Bratislava, MNO dôverný, šk. č. 476.

(P. Chorvát)

LICHNER, Oskar Mikuláš

major doplnovacej služby
prednosta doplnovacej služby veterinárnej správy Veliteľstva 1. ČSA na Slovensku a veliteľ DOV v Banskej Bystrici

* 6. 12. 1904 Banská Bystrica
† 19. 8. 1967 Ostrava

V rokoch 1910 – 1914 navštevoval obecnú školu v Banskej Bystrici a v rokoch 1914 – 1923 študoval na osemročnom klasickom gymnázii v Banskej Bystrici.

Jeho voj. kariéra v čs. armáde sa začala 29. 8. 1923, keď bol ako nováčik odvedený v DOV v Banskej Bystrici. Na základe úspešných prijímacích skúšok sa stal ako voj., od 3. 10. 1923, frekvenciantom VA v Hraniciach na Morave, ktorú ukončil 15. 8. 1925 s prospechom dobrý a bol povýšený na por. pech. Vo funkcii vel. čaty bol 16. 8. 1925 začlenený do kmeňového počtu 10. poľnej roty p. pl. 42 v Terezíne. V rámci p. pl. 42 zastával nižšie velit. funkcie. 1. 10. 1929 povýšený na npor. pech. V polovici septembra 1931 bol premiestnený do p. pl. 26 v Banskej Bystrici, kde tiež zastával nižšie velit. funkcie na stupni čata a rota. Medzitým v školskom roku 1933/1934, od 21. 6. 1933 do 12. 3. 1934, pôsobil ako inštruktor v ŠDPZ v Košiciach. V polovici júna 1934 premiestnený do p. pl. 7 „Tatranský“ v Nitre, s predurčením na funkciu vel. čaty 1. poľnej roty. Zároveň bol ako riadny profesor (telesná výchova, boj s plynom) pridelený ŠDPZ 10. div. Na kpt. pech. bol povýšený 1. 4. 1935 a koncom apríla ustanovený za dočasného pobočníka vel. náhradného pr. p. pl. 7. V polovici apríla 1936 bol trvalo pridelený DOV v Trenčíne na zapracovanie sa v doplnovacej službe, ako vedúci vecí odvodových. 31. 5. 1937 v hodnosti kpt. dopl. preložený do skupiny dôst. dopl. služby. V polovici júla 1937 bol premiestnený do DOV v Nových Zámkoch (po Viedenskej arbitráži 2. 11. 1938 premiestnené do Topoľčian). Vo funkcii vedúceho vecí odvodových DOV zotrval až do rozbitia ČSR v polovici marca 1939. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov. V rokoch 1925 – 1926 aplikačný kurz v Milovicích, 1926 – 1927 ekvitačný pre dôst. pech. Posádky Terezín, 1929 armádny plynový v Terezíne, 1929 – 1930 pre dôst. – inštruktorov voj. telesnej a mravnej výchovy vo Voj. telocvičnej škole v Prahe.

Po vzniku Slovenského štátu bol 7. 5. 1939 ustanovený za vel. DOV v Banskej Bystrici. 15. 5. 1939 voj. hodnosť zmenená na stot. dopl. a 1. 7. 1940 povýšený na mjr. dopl. V uvedenej vel. funkcii pôsobil nepretržite až do vypuknutia SNP. 15. 7. 1944 bol síce premiestnený do DOV v Brezne, ale na službu v ňom už nenastúpil. L. patril k jedným z aktérov voj. prevratu v budove VPV v Banskej Bystrici. V rámci reorganizácie povstaleckej armády na Slovensku k 10. 9. 1944 bol ustanovený za prednostu doplnovacej služby (osôb a koní) veterinárnej správy Veliteľstva 1. čs. arm. a zároveň naďalej plnil úlohy vyplývajúce z funkcie vel. DOV v Banskej Bystrici. V čase Povstania mal výraznú zásluhu na úspešnom mobilizovaní záložníkov. Po jeho potlačení odišiel do hôr, kde sa zapojil do part. odbojovej činnosti v masíve Poľany, ako príslušník Čs. part. brigády, pod velením jeho brata pplk. → V. Lichnera, ktorá bola súčasťou part. zväzku „Chruščov“. Po spojení sa s oslobodzujúcimi jednotkami ČA, koncom januára 1945 v priestore Brezna, L. odišiel do Košíc, kde 11. 2. 1945 bol zaradený do 1. čs. arm. zboru v ZSSR a ako vojak včlenený do 1. čs. náhradného pl. Od 1. 3. 1945 pridelený na PV v Košiciach a 29. 4. 1945 mu bola priznaná hodnosť mjr. dopl.

Po oslobodení ČSR bol od 11. 5. do 15. 8. 1945 pridelený do Prahy, kde zastával funkciu prednostu odvodovej zložky I./3. (doplnova-

cieho) oddelenia MNO. 25. 8. 1945 bol povýšený na pplk. dopl., s poradím od 1. 8. 1945. Po návrate na Slovensko L. pôsobil od 15. 8. 1945 do 20. 3. 1948 nepretržite vo funkcii vel. DOV v Banskej Bystrici. Medzitým, 1. 10. 1946, bol povýšený na plk. dopl. voj. služby, s okamžitou platnosťou ho zbavili 21. 3. 1948 a preložili na nútenú dovolenku. V rokoch 1950 – 1953 referent práce a miezd vo Veľkoobchode s potravinami n.p. vo Zvolene, 1953 – 1958 vedúci oddelenia vnútornej správy Stavomontáže n.p. Ostrava. Od januára 1959 dôchodca.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (14.11.1939), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (14.3.1944), Československá medaila Za chrabrosť (4. 8. 1945), Rad SNP I. tr. (1946), Československá medaila Za zásluhy 1. st. (19. 1. 1946), Československý vojnový kríž 1939 (31. 5. 1947), Štefánikov pamätný odznak 2. st. (1947).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja.) Bratislava 1969, s. 405–408; ES 3, s. 363; ESNP s. 278; SBS, s. 405; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; Kol. autorov: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Banská Bystrica 1994, s. 33; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg.; VOČSO, s. 171. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a KmL; Národný biografický ústav SNK Martin, výpis z matriky.

(M. Čaplovič)

LICHNER, Viliam Ján

plukovník pechoty
zástupca veliteľa 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády

* 20. 10. 1902 Banská Bystrica
† 23. 11. 1977 Bratislava (pochovaný v Šamoríne)

V rokoch 1912 – 1918 študoval na klasickej gymnázii s vyučovacím jazykom maď., v r. 1919 – 1921 s vyučovacím jazykom slov. v Banskej Bystrici. Počas voj. služby absolvoval v rokoch 1922 – 1924 VA v Hraniciach na Morave, 9. 8. 1923 bol povýšený na slob., 5. 8. 1924 menovaný na por. a premiestnený do p. pl. 12. V období r. 1924 – 1925 zvládol ŠDPZ v Miloviciach. Od 1. 8. 1925 do 29. 9. 1929 slúžil v p. pl. 2 v Litoměřiciach, kde bol vel. čaty 1. roty. Dňa 1. 4. 1929 ho povýšili do hodnosti npor. V rokoch 1929 – 1936 absolvoval päťmesačný telovýchovný kurz v Prahe, štvormesačný spojovací kurz v Turnove, plynový kurz v Olomouci, kurz pre vel. improvizovaných obrnených vlakov v Miloviciach a trojmesačný strelný kurz v Miloviciach. Dňa 15. 6. 1933 ho premiestnili do p. pl. 20 v Humennom, kde bol vel. čaty a roty a od 2. 6. 1936 ho prideliť na zapracovanie vo funkcii 2. pobočníka vel. pl. 21. 10. 1933 bol povýšený na kpt. a 1. 4. 1937 na škpt. pech. Od februára 1937 bol pridelený 2. odd. štábu VI. zboru v Košiciach, od augusta 1937 mal zvláštne pridelenie v rámci 2. odd. Dňa 28. 2. 1938 ho trvale prideliť na vel. 12. div. v Užhorode. V októbri 1938 bol v rámci VI. zboru poverený úlohou obranného sprav. proti Maďarsku. V roku 1939 bol zahrnutý do zoznamu tlmočníkov z maďarčiny, zaradený v p. pl. 20 v Trebišove.

Po vzniku Slovenského štátu bol vzatý do kmeňového počtu MNO – HVV, 15. 5. 1939 mu hodnosť premenovali na stot. a 17. 5. 1939 ho povýšili na mjr. V júli 1939 bol šéfom výzvednej skupiny 2. odd. na MNO. 28. augusta 1939 odišiel do poľa na vel. „Bernolák“, odkiaľ sa vrátil 8. 10. 1939. Dňa 30. 9. 1940 ho premiestnili do aut. pr. 2

a stal sa jeho vel. Od júna 1941 do júna 1942 bol prednostom Správy cestnej dopravy v ZD, tri týždne po návrate z poľa, 24. 6. 1942, odišiel k RD, kde do konca roka 1942 bol prednostom autoslužby. Dňa 1. 1. 1943 bol povýšený na pplk. aut. služby. V období mája – júla 1943 na Slovensku a čiastočne v Nemecku absolvoval kurz na vel. div. dopravy. 21. 7. 1943 odišiel znovu do poľa. V októbri 1943 sa dostal do zajatia ČA. Dňa 8. 1. 1944 ako pplk. bol prezentovaný v čs. voj. jednotke v Jefremove a stal sa príslušníkom 1. čs. samostatnej brig. 22. 2. 1944 na Slovensku mu odňali hodnosť pplk. a degradovali ho na stk. 1. 4. 1944 bol včlenený do štábnej roty 2. čs. sam. paradesantnej brig. a určený za ZV brig. Dňa 3. 6. 1944 sa stal vel. vodičského kurzu. 13. 10. 1944 prišiel s paradesantnou brig. na povstalecké Slovensko. Po ústupe do hôr časť paradesantnej brig., ktorá sa usadila na Poľane, spolu s ďalšími bývalými povstalcami, utvorila part. formáciu, ktorej sa stal vel. Po pripojení ďalších jednotiek k nej sa ako čs. part. brigáda od decembra 1944 stala súčasťou part. zväzku „Chruščov“. L. velil jednému z pr. brig. a uskutočňoval diverznú a bojovú činnosť v oblasti Poľany. Po bezprostrednom nadviazaní kontaktov s velením 1. čs. arm. zboru sa jednotka aktivizovala a v januári 1945 sa zúčastnila oslobodenia Čierneho Balogu a na ľavom kríde vojsk ČA sa 31. 1. 1945 podieľala na oslobodení Brezna.

Po prezentovaní sa v 1. čs. arm. zbore dňa 7. 3. 1945 ho povýšili na plk. pech. 10. 4. 1945 bol v rámci MNO zaradený do I/3 odd. a 1. 7. 1945 ustanovený za prednostu I/7 odd.. Dňa 1. 11. 1946 ho ustanovili za prednostu VII. odboru MNO a 20. 2. 1947 s účinnosťou od 1. 10. 1946 ho povýšili na brig. gen. (dňa 4. 9. 1953 bola táto hodnosť premenovaná na genmjr.). V marci 1951 bol daný na dovolenku a dňom 1. 4. 1951 prepustený z armády. V rokoch 1951 – 1955 bol technickým úradníkom – plánovačom v n. p. Opravná strojárna Praha, hlavný závod Bratislava, 1955 – 1960 finančným referentom v spotrebnom družstve Jednota v Šamoríne, potom vedúcim oddelenia práce a mzdy. V rokoch 1960 – 1967 pracoval ako plánovač nákladov v podniku Jednota Dunajská Streda. Od roku 1967 bol na dôchodku. V lete roku 1968 ho reaktivovali na prácu v Rehabilitačnej komisii MNO v skupine pre východný odboj. Od 31. 7. 1969 bol znova na dôchodku.

Vyznamenania: Pamätná medaila 1939 (1940), Za hrdinstvo III. st. (1942), Pamätný odznak I. stupňa (1943), Československý vojnový kríž 1939 (1944), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom SSSR (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Rad červenej hviezdy (1964).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník Slovenského národného povstania. Druhé upravené a doplnené vydanie. Bratislava 1970, s. 147; GEBHART, J. – ŠIMOVIČEK, J.: Partizáni v Československu 1941 – 1945. Bratislava, Praha 1984, reg.; JOŽÁK, J. a kol.: Za obnovu státu Čechů a Slováků (slovníková příručka). Praha 1992, s. 47; ŠOLC, Jiří: Padáky nad Slovenskem. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR. 1. vydání. Praha 1997, reg.; ŠTAIGL, J. a kol.: Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 112; ES 3, s. 364; ESNP, s. 70-71 (heslo Československá partizánska brigáda), s. 278; SBS 3, s. 406; VOČSO, s. 171-172. – ABS ČR Praha, Z - 6 - 326/258 - 262, H-118; VÚA-VHA Praha, Zb. KmL, KvL.

(F. Cséfalvay)

LIPKA, František (kr. m. Smrek)

stotník technickej zbrojnej služby
aktívny príslušník komunistického odboja a organizátor partizánskeho hnutia na západnom Slovensku

* 20. 7. 1914 Martin – Vrútky
† 24. 11. 1975 Bratislava

Ľudovú a meštiansku školu absolvoval vo Vrútkach. V rokoch 1929 – 1933 študoval na Vyššej priemyselnej škole strojníckej v Bratislave. Po jej ukončení v rokoch 1933 – 1934 bol nezamestnaný a príležitostne zamestnaný pri Štátnej cestnej správe. Na voj. prez. službu nastúpil 16. 7. 1934 pri 7. batérii del. pluku 9 „T. G. Masaryka“ v Josefove, kde absolvoval ŠDDZ a prešiel spoj. kurzom. 1. 12. 1934 povýšený na slob. asp., 1. 4. 1935 na des. asp., 1. 8. 1935 na čat. asp. a 28. 2. 1936 ho menovali na ppor. del. prezenčnej služby. Od 28. 6. 1936 zostal v dobrovoľnej ďalšej činnosti služby. 1. 7. 1937 ho preložili do skupiny dôst. technicko-zbrojnej služby z povolania a zároveň povýšili na por. tech. zbroj. služby. V rokoch 1937 – 1938 absolvoval Zbrojárske učilište v Plzni, potom až do roku 1941 slúžil v Zemianskych Kostoľanoch.

Od roku 1939 sa zapájal do rôznych foriem odbojovej činnosti. Od roku 1940 npor. V roku 1941 ho preložili na Myjavu, kde sa zapojil do komunistického odboja. V roku 1943 bol povýšený do hodnosti stot. tech. zbroj. služby a slúžil ako zbrojný dôstojník voj. dozoru na Myjave. V roku 1944 cez svoje známosti s myjavskými komunistami sa stal spolupracovníkom ústredného vedenia KSS a vedúci predstaviteľ ileg. KSS, Karol Šmidke ho poveril organizovaním partiz. hnutí na západnom Slovensku. Pomáhal ukrývať sa prenasledovaným osobám, sov. zajatcom a občanom Protektorátu Čechy a Morava v úteku do cudziny. V roku 1944 udržiaval spojenie medzi ústredným vedením a organizáciami na záp. Slov., a venoval sa prípravám ozbrojeného boja na záp. Slov. a zakladaniu RNV.

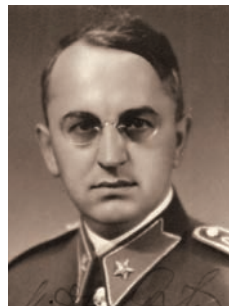
Na začiatku SNP dostal príkaz zostať na západnom Slovensku., pokračovať v ilegálnej straníckej práci a koordinovať partiz. hnutie na západ od Váhu. Počas SNP udržiaval spojenie s povstaleckým územím aj s jednotlivými part. formáciami, ktorých činnosť koordinoval. Z jeho podnetu sa spojili miestne partizánske skupiny so skupinou pplk. I. D. Dibrovu a začiatkom októbra 1944 vytvorili 2. čs. partizánsku brigádu J. V. Stalina. Od polovice októbra 1944 pomáhal rozvinúť aj spravodajskú činnosť skupiny por. → A. Hirnera a spolu s ním utvoril skupinu „Bohuš – Smrek.“ Partiz. skupinám pomáhal v ich zásobovaní výzbrojou, liečivami aj finančnými prostriedkami. Vybudovanou sprav. sieťou získané informácie voj. charakteru dodával jednak pre povstalecké orgány jednak do Moskvy, neskôr aj frontovým vojskám ČA. Po porážke SNP zabezpečoval rádiové spojenie KSS s moskovským vedením KSČ a HŠPH v Československu. Služobné postavenie mu umožnilo časté cestovanie a získavanie informácií z rôznych voj. štruktúr. 12. 4. 1945 ako kpt. prevzal vedenie Policajného riaditeľstva v Bratislave, bol menovaný na pplk. a vo februári 1948 plk. ZNB. Vo februári 1948 pomáhal vyzbrojovať Ľudové milície v bratislavských závodoch. V roku 1949 krajský vel. ZNB pre Slovensko. V roku 1949 neoprávnene obvinený a odsúdený, 7. 12. 1949 – 3. 5. 1953 väznený, v roku 1958 rehabilitovaný. 1. 7. 1953 – 30. 11. 1954 vedúci údržby Štátnych lesov v Pezinku, 1. 12. 1954 – 1. 3. 1958 technik v n. p. Kovové tkaniny v Brezovej pod Bradlom, 2. 3. 1958 – 1. 4. 1960 riaditeľ Skrutkárne v Starej Ľubovni, 2. 4. 1960 – 30. 6. 1964 vedúci závodu Železiarne a drôtovne, závod Hlohovec. V rokoch 1964 – 1969 bol podpredsedom Komisie kontroly SNR, 1969 – 1970 Najvyššieho kontrolného úradu SSR, 1970 – 1975 Výboru ľudovej kontroly SSR v Bratislave. V rokoch 1966 – 1968 a 1971 – 1975 bol členom ÚKRK KSS a v rokoch 1964 – 1975 členom ÚV ZPB a SZPB a jeho Predsedníctva.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (1946); Rad SNP I. tr. (1947); Rad 25. februára 1948 I. st. (1949); Za zásluhy o výstavbu (1963); Rad červenej hviezdy a Rad práce (1964); Rad červenej zástavy (1969); Rad Vítaného februára (1974).

Literatúra a pramene: HUSÁK, G.: Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1964, s. 54, 164, 230; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez le-

giend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, s. 26–27; Tenže: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava. Kalligram 2004, s. 117, 118; SBS 3, s. 411. – VA-CR Trnava, KML; AMV ČR, 305 - 498 - 3,

(F. Cséfalvay)

LIPTÁK, Mikuláš

podplukovník delostrelectva
veliteľ Sborového automobilového parku

*18. 4. 1901 Matisová,
okr. Stará Ľubovňa
† ??

Po ukončení 8-ročného reálneho gymnázia s maturitou v Mukačve nastúpil v roku 1921 na Vysoké učení technické v Prahe (VUT), odbor strojný inžinierstvo. Školu ukončil v roku 1927 už ako voodvedený prezentovaný 2. 10. 1924 a bol pridelený 10. poľnej rote p. pl. 36. Ako príslušník 10. poľnej roty nastúpil do Vojenskej inžinierskej kolaje, aby doštudoval VUT. Po ukončení školy v roku 1928 bol ako por. pridelený k 5. batérii del. pl. 2 v Plzni, kde slúžil až do roku 1932, keď bol prevelený do VTÚ v Prahe v hodnosti npor. pech. do funkcie referenta ťažkého del. Po necelom roku bol premiestnený k del. pl. 1 Jána Žižku z Trocnova, neskôr k del. pl. 154, kde pôsobil ako vel. 3. svetlometnej bat., neskôr 8. a 1. bat. V januári 1938 bol zbavený funkcie vel. 1. bat., bol včlenený k Automobilnému výcvikovému stredisku, kde sa v septembri 1939 stal vel. náhr. oddielu. Ako vel. automobilného parku sa v hodnosti mjr. del. zúčastnil voj. ťaženia proti Poľsku. V januári 1940 bol ustanovený za vel. Automobilnej zbrojovky, v júli 1940 premenovanej na Vojenský automobilný park, v januári 1941 na Sborový automobilný park, ktorý bol dislokovaný v Trenčíne od januára 1944 v Zlatovciach. V septembri 1941 bol na 4 mesiace odvelený ako vel. zálohy Automobilného materiálu 11 do poľa na vých. front. V novembri 1942 ako pplk. del. znova odišiel do poľa k RD, kde mal zastupovať prednostu aut. služby mjr. → V. Lichnera počas dovolenky. Vzhľadom na vývoj na fronte, porážku Nemcov pri Stalingrade, a následný ústup slov. arm. na Krym zostal na fronte namiesto 2 mesiacov pol roka. Po skončení 2. svetovej vojny pokračoval v kariére ako vel. Sborového automobilného parku, ktorý bol v októbri 1945 premenovaný na Automobilnú zbrojovku 2, až do septembra 1950, keď bol premiestnený k 2. aut. parku, kde vo funkcii zást. vel. pre technické veci pôsobil až do januára 1953, keď odišiel do výslužby.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci a septembri 1939 (1940), Medaila za hrdinstvo III. stupňa (1943), Vojenný víťazný kríž IV. triedy (bez mečov) (1944).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KVL.

(P. Kralčák)

LISICKÝ, Mikuláš

major letectva
zástupca veliteľa 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR

*20. 7. 1908 Liptovský Mikuláš
†16. 3. 1987 Horný Bar, okr. Dunajská Streda

Základné vzdelanie získal po absolvovaní 4 tr. obecnej školy

v Liptovskom Mikuláši. V r. 1918 – 1926 absolvoval št. reálne gymnázium v Ružomberku.

1. 10. 1926 bol odvedený do čs. brannej moci. 1. 10. 1926 bol prezentovaný ako nováčik v del. pl. 201. V hodnosti voj. bol zaradený do jeho 8. bat. 1. 1. 1927 povýšený do hodnosti slob. 1. 6. 1927 bol povýšený na des. 30. 9. 1927 premiestnený do VA a zaradený do II. bat. ako voj. akademik. VA ukončil v r. 1929

s výborným prospechom. 28. 7. 1929 bol menovaný za por. del. a zaradený do funkcie nižšieho dôst. 5. batérie del. pl. 202 v Kežmarku. V období od 1. 10. 1930 do 11. 7. 1931 študoval v Aplikačnej škole del. v Olomouci, ktorú ukončil s dobrým prospechom. Po jej ukončení nižší dôst. 1. batérie del. pl. 202. Od 15. 11. 1931 do 27. 2. 1932 pôsobil ako inštruktor a vel. čaty v poddôstojníckej škole del. pl. 202. Okrem toho od 23. 11. 1931 vykonával aj funkciu osv. dôstojník pl. a od 1. 10. 1932 zastával post plynového dôst. pl. Od 29. 2. 1932 do 28. 5. 1932 frekventant pozor. kurzu pre dôst. pri VLU v Prostějov. Kurz absolvoval s veľmi dobrým hodnotením. 1. 6. 1932 bol menovaný za del. pozorovateľa-letca. Od 29. 5. 1932 do 31. 1. 1933 bol pridelený do 9. letky let. pl. 3, kde pôsobil ako del. pozorovateľ. 1. 2. 1933 bol povolaný do Pozorovateľskej školy pre dôst. z povolania. 31. 8. 1933 ukončil školu s výborným hodnotením. 1. 9. 1933 bol menovaný za pozorovateľa-letca. Od 1. 9. 1933 do 14. 2. 1934 zastával funkciu nižšieho dôst. letky 13 v Košiciach. 1. 10. 1933 bol povýšený na npor. del. 1. 2. 1934 bol menovaný za del. poľného pozorovateľa-letca. Od 15. 2. 1934 do 30. 3. 1935 zaradený do letky 64 ako nižší dôst. 31. 8. 1934 preložený do stavovskej sk. dôst. let. Od 31. 3. 1935 do 11. 10. 1936 bol pridelený VZÚ v Prahe, kde plnil úlohy let. fotografa. 15. 8. 1936, počas činnosti v rámci VZÚ Praha, bol premiestnený do letky 12. Od 15. 10. 1936 do 12. 10. 1939 premiestnený na VZÚ Praha. Od 12. 10. 1936 premiestnený k VLU Prostějov ako vel. fotografického odd. školskej tech. letky. Zároveň mimoriadny profesor „Let. fotografia a fotogrametria“. Od 3. 1. 1938 do 29. 1. 1938 absolvoval v rámci LS 2 mechanický kurz pre dôst. let. s dobrým hodnotením. 1. 4. 1938 bol povýšený do hodnosti kpt. let. Od 19. 4. 1937 do 27. 5. 1938 absolvoval pilot. výcvik na 2-miestnych lietadlách s dobrým hodnotením 1. 6. 1938 bol menovaný za pilota-letca. Od 1. 1. 1939 riadny profesor predmetu „Let. fotografia“. Vzhľadom na rozpad Č-SR a vznik Slov. štátu a Protektorátu Čechy a Morava bol 18. 3. 1939 odoslaný na Slovensko. Po vzniku Slov. štátu bol včlenený do slov. armády a zaradený do let. odboru MNO SR v Bratislave. Od 25. 3. 1939 do 17. 6. 1939 dočasný ZV let. pl. v Piešťanoch. 1. 6. 1939 bol zaradený do kategórie stíhačov-letcov. Od 1. 7. 1939 ustanovený do funkcie vel. III. perute. Od 1. 7. 1939 bol ustanovený na vel. ŠDLZ. 1. 10. 1939 bol menovaný za poľného pilota-letca. Od 10. 9. 1939 do 31. 10. 1939 bol pridelený ako styčný dôstojník slov. let. pri nem. let. flotile so sídlom vo Viedni. Od 30. 12. 1939 do 6. 3. 1940 bol odoslaný na stáž pri nem. letectve v Briegu. Od 20. 4. 1940 do 31. 7. 1940 bol ustanovený za vel. LŠ v Piešťanoch. 1. 8. 1940 tiež za vel. letiska Spišská Nová Ves. 31. 1. 1941 bol premiestnený do VÚ a VVZ v Bratislave. Od 8. 5. 1941 do 8. 6. 1941 prednosta II. odd. osobného VVZ. Od 8. 6. 1941 do 30. 4. 1942, okrem predchádzajúcej funkcie zastával aj funkciu prednostu let. odd. a mobilizačného referenta VVZ. 1. 7. 1941 L. povýšili na mjr. let. Od 30. 4. 1942 bol ustanovený za styčného dôst. medzi VVZ a MNO SR. Od 1. 11. 1942 do 30. 6. 1943 bol prednosta let. odd. VVZ v Trenčíne. Od 1. 7. do 15. 11. 1943 vel. let. skupiny „Lisický“ na Kryme a účastník preškolenia na nem. bombardovacie lietadlá Heinkel He 111 v Saki. 15. 12. 1943 bol ustanovený za vel. novosformovanej III. bombardovacej perute v Poprade. V tejto funkcii zotrval až do 4. 8. 1944, keď z poverenia

gen. I. tr. → F. Čatloša odletel do ZSSR. Na palube lietadla, ktoré vzlietlo z letiska Mokrad, sa okrem posádky nachádzali K. Šmidke, vedúci delegácie a predstaviteľ ilegálnej SNR a pplk. vet. MVD. → M. Ferjenčík, predstaviteľ VÚ. V súvislosti s odletom delegácie do ZSSR treba zdôrazniť, že L. mal pôvodne plniť úlohu tzv. Čatlošovho emisára, to znamená, mal sov. strane doručiť Čatlošov plán na obrátenie zbraní proti Nemecku a na ukončenie účasti Slovenska vo vojne. Tesne pred odletom, bez vedomia F. Čatloša, ho mjr. gšt. → J. Stanek tejto úlohy zbavil. Let bol úspešný a L. s lietadlom pristál pri Čortkove (asi 60 km od Vinnice). Členov delegácie previezli do Moskvy. 10. 10. 1944 bol L. odoslaný do výcvik. strediska čs. letcov v ZSSR. Od 1. 12. 1944 do 17. 5. 1945 vykonával funkciu ZV 1. čszld v ZSSR.

Po skončení vojny bol prijatý do čs. armády. Od 17. 5. do 31. 7. 1945 zastával funkciu vel. výcvik. strediska v Poprade. Od 1. 8. 1945 bol ustanovený za vel. 4. ld v Trenčíne a zároveň povýšený na pplk. let. 1. 3. 1946 bol povýšený na plk. let. Od 1. 11. 1946 popri dovtedy vykonávanej funkcii ustanovený aj za ZV let. VO 4. Od 31. 12. 1946 bol ustanovený za dočasného vel. let. VO 4. V roku 1947 bol povolaný do kurzu pre vyšších veliteľov – II. turnus. Od 31. 7. 1947 do 31. 5. 1948 premiestnený zo 4. ld k IV. LZ. Od 1. 6. do 30. 9. 1948 bol ustanovený za vel. 4. ld a zároveň premiestnený zo IV. LZ do LO-4. Od 1. 10. do 31. 12. 1948 udelená dovolenka zo služobných dôvodov. Od 1. 1. 1949 na dovolenke s čakaním. 1. 7. 1949 bol preložený do výslužby z dôvodu údajnej politickej nespoľahlivosti. Po prepustení z čs. arm. pracoval ako hlavný účtovník, potom ako topograf, zememerač a vedúci mapového ústavu. V r. 1960 ukončil štúdium na SVŠT, odbor zememeračstvo. V r. 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti plk. let. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom Javorina (1939), Za zásluhy (?), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (?), Vojenný víťazný kríž IV. triedy (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za zásluhy I. stupňa (1945), Rad SNP I. triedy (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá pamätná medaila so štítkom ZSSR (1945), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1945) a ďalšie.

Literatúra a pramene: ESNP, s. 284; Stručný biografický slovník. Mimošúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948 – 1989 na Slovensku. Ed. Droppa, A. – Suja-Žiak, J. Bratislava 1994, s. 106 – 107; ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939 – 1944. 2. zväzok, Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1944 – 1945. 3. zv. Bratislava 2003; VOČS, s. 173; VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

LOKŠÍK, Michal
podplukovník pechoty
slovenskej armády
veliteľ 102. pešieho pluku
Zaistovacej divízie

*12. 1. 1897 Viedeň
† ??

Základné a stredoškolské vzdelanie nadobudol na ľudovej škole a voj. kadetke pechoty vo Viedni. Po absolvovaní VA nastúpil v marci 1915 do aktívnej voj. služby v c. a k. armáde. V máji 1915 odišiel do poľa ako vel. roty p. pl. 71. Bojoval na východnom a tal.

fronte. V septembri 1915 bol povýšený na por. a v auguste 1917 na npor. Po vojne bol v decembri 1918 prijatý do čs. arm. ako npor. pech. Následne bol odvelený k 1. čs. p. pl., s ktorým sa zúčastnil bojov o Slovensko. V máji 1919 sa stal vel. II. pr. tohto pl. V auguste 1918 bol pridelený štábu GŠ východnej sk. a KVV Užhorod. V januári 1921 bol prepustený z arm., a to v súvislosti s odhalením jeho spolupráce so zahraničnou rozvedkou. Pred odhalením dezertoval do Rakúska, kde žil až do roku 1939. Spolupracoval s V. Tukom, za čo po vzniku SR získal slov. štátne občianstvo. Zároveň už v máji 1939 bol prijatý do slov. arm. v hodnosti npor. pech v zál. V auguste 1939 bol povýšený na stot. pech. a v novembri sa stal prednostom osobnej skupiny I. odd. MNO. V januári 1940 bol povýšený na mjr. a 1. 7. na pplk. 15. 1. 1941 bol premiestnený k p. pl. 2 do Trenčína a v septembri sa stal ZV pl. V rokoch 1941 – 1942 ho predseda vlády Tuka presadzoval za prednostu ÚŠB, avšak prezident Tiso s tým nesúhlasil. Koncom novembra 1941 odišiel na východný front k ZD, kde vykonával funkciu vel. 102. p. pl. Organizoval protipart. trestné operácie v Bielorusku a na Ukrajine. Nariadil popraviť niekoľko partizánov a civilných osôb, vypáliť dediny podozrivé z podpory partizánov. V novembri 1942 bol odvolaný z frontu. Jeho činnosť pri ZD sa podpísala pod rozhodnutie o jeho penzionovaní vo februári 1944. V rokoch 1943 – 1945 bol tajomníkom riaditeľstva zbrojovky Hermann Göring Werke v Dubnici nad Váhom. Neskôr ako príslušník nem. národnosti vstúpil do SS, kde mu priznali hodnosť SS-Standartenführer. V nasledujúcom období aktívne spolupracoval s nacistickým režimom. Na jar 1945 pred príchodom frontu emigroval do Rakúska a Nemecka. 25. 11. 1948 bol ľudovým súdom v Bratislave odsúdený v neprítomnosti na trest smrti.

Vyznamenania: Silberne Tapferkeitsmedaille I. II. (?), Signum Laudis silberne (?), bronz (?), Militärverdienstkreuz (?), Kríž svetovej vojny I. st., Kríž odboja I. st. (?), Československý vojnový kríž s divíznou pochvalou (?), Československý vojnový kríž s armádnu pochvalou (?), Za zásluhy a pamätaná medaila (?), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler II. Stufe mit Schwertern (?), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (?), Za hrdinstvo II. st. (?), Za hrdinstvo III. st. (?), Pochvalné uznanie od veliteľa ZD (?), Pamätný odznak I. tr. (?)

Literatúra a pramene: KORČEK, J.: Slovenská republika 1943 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999, s. 133; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II. (1941 – 1944). Zaisťovacia divízia a železniční pionieri. Banská Bystrica 2008. – VÚA – VHA Praha, KvL M. Lokšíka.

(I. Baka)

LUKÁČ, Michal
(kr. m. Veľopolský)

kapitán pechoty
veliteľ práporu 1. čs. armády na Slovensku

* 22. 4. 1914 Veľopolie, okr. Humenné
† 22. 12. 1972 Spišská Nová Ves

V r. 1921 – 1926 navštevoval ľud. školu vo Veľopolí, 1927 – 1931 Meštiansku školu v Humennom, v rokoch 1932 – 1936 absolvoval Vyššiu hospodársku školu v Košiciach. 1. 10. 1936 nastúpil na voj. prezenčnú službu v p. pl. 37 v Levoči, kde do 15. 9. 1937 absolvoval ŠDPZ a dosiahol hodnosť čat. ašp. 15. 9. – 1. 11. 1937 slúžil v p. pl. 32 v Košiciach ako vel. čaty, 1. 11. 1937 – 1. 4. 1938 v poddôstojníckej škole pri p. pl. 32 v Košiciach. 1. 4. 1938

bol menovaný na ppor. prez. služby a premiestnený do p. pl. 16 v Sabinove, kde vykonával funkciu vel. čaty. 1. 8. 1938 ho odvelili do česko-nemeckého pohraničia, kde slúžil do 1. 10. 1938, keď ho preložili do zálohy; zároveň ponechali v činnnej službe podľa potreby. 15. 12. 1938 bol prepustený do pomeru mimo činnnej služby.

Po vzniku Slovenského štátu bol 28. 3. 1939 povolaný do činnnej služby do p. pl. 20 v Michalovciach, kde vykonával funkciu vel. roty. 15. 5. 1939 bol výnosom MNO aktivovaný s hodnosťou por. pech. a premiestnený do cykl. pr. v Turčianskom Sv. Martine, kde až do septembra 1940 vykonával funkciu vel. cykl. roty. Po zrušení cykl. pr. ho prevelili do JPO 2 do Michaloviec. 1. 11. 1940 bol premiestnený do Turč. Sv. Martina do PÚV na výcvik cykl. jednotiek a odtiaľ vo februári 1942 do Banskej Bystrice do aut. pr. 1. 5. 1942 ho povýšili na npor. pech. 15. 9. 1942 – 15. 10. 1943 bol na východnom fronte v ZD ako autodôstojník JPO 2. Po návrate z poľa až do júna 1944 slúžil v JPO v Michalovciach ako vel. eskadrony. V júni 1944 bol premiestnený do Brezna nad Hronom. Od 29. 8. 1944 sa aktívne zúčastnil SNP. 3. 9. 1944 sa výrazne podieľal na zastavení povstaleckého ústupu pri Červenej Skale a 5. 9. 1944 na povstaleckom protiútoky, keď sa podarilo stabilizovať tento úsek povstaleckého frontu. Ako veliteľ 11. p. pr. Ruža II. TS 1. čs. arm. sa podieľal aj na povstaleckej ofenzíve na severovýchode povstaleckého územia 21.– 24. 9. 1944, potom na obrane tohto úseku povstaleckého frontu. Po ústupe do hôr sa stal vel. partizánskeho oddielu „Za slobodu“, s ktorým sa pridal k oddielu „Martin“ kpt. → M. Kučera, z ktorého po pričlenení sa skupiny kpt. G. Lošakova vznikla partizánska brigáda „Stalin“ (Lošakov – Kučera). Oddiel L. operoval v priestore Laziska, zúčastnil sa oslobodzovania Liptovského Hrádku, kde sa 1. 2. 1945 spojil s jednotkami 1. čs. arm. zboru.

Po prezentácii bol 15. 2. 1945 zaradený do čs. brannej moci a do 30. 7. 1945 vykonával službu v prijímacej komisii. 4. 8. 1945 ho povýšili na škpt. pech. a premiestnili do Košíc, kde 15. 8. 1945 – 15. 2. 1947 bol prednostom 5. odd. 10. div., potom vel. práporu v 32. p. pl. 2. 5. – 1. 7. 1947 bol pridelený Velit. Teplice na boj proti banderovcom. 2. 7. 1947 – 15. 3. 1948 bol vel. práporu 32. p. pl. Potom bol premiestnený do Litoměříc do p. pl. 2, v rámci ktorého až do septembra 1948 vykonával funkciu vel. roty. 15. 9. – 20. 11. 1948 bol vel. roty v ŠDPZ v Těchoníně. V decembri 1948 bol vel. roty v p. pl. 2 v Litoměřiciach. 1. 1. 1949 – 15. 9. 1949 slúžil v kombinovaných banských oddieloch v Ostrave ako vel. oddielu. 15. 9. 1949 – apríli 1950 znovu v 32. pluku Košiciach, najprv ako NŠ, potom v období apríl – september 1950 operačný dôst. 15. 9. 1950 – 10. 1. 1959 bol vel. rôznych útvarov PTP a technických práporov v Ostrave, Karvinej, Ostrave-Radvaniciach a inde. Medzitým bol 25. 2. 1951 povýšený do hodnosti mjr., 29. 4. 1954 do hodnosti pplk. 10. 1. 1959 – 31. 10. 1969 slúžil na Okr. voj. správe v Olomouci, Hraniciach, Prostějove a Ostrave. 31. 10. 1969 bol prepustený zo služobného pomeru.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (4. 8. 1945); Rad SNP II. tr. (29. 8. 1945); Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (26. 1. 1946); Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (26. 1. 1946); Poľský vojnový kríž (30. 8. 1947).

Literatúra a pramene: KUČERA, M.: Nezložený Kosatec. Pamäti veliteľa obranného úseku „Kosatec“. Bratislava 1976; ŠIMUNIČ, P.: Počiatkové boje na severovýchodnom úseku povstaleckého frontu. In: HaV, roč. 31, 1982, č. 4, s. 70 – 90; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; SBS 3, s. 439, ESNP, s. 289. – VA-CR Trnava, KvL; AMV ČR Praha, H-446. VÚA-VHA Praha, OV 1945, č. 16 (4. 8. 1945), s. 99.

(F. Cséfalvay)

MAJERČÍK, Štefan

podplukovník delostrelectva
veliteľ delostreleckého pluku 51

*10. 10. 1894 Malý Várad, dnes Nitriansky Hrádok, miestna časť Šurian
†??

Účastník 1. sv. vojny, demobilizoval v hodnosti ppor. z funkcie pozorovateľ – I. dôstojník hor. del. oddielu 70. Dôstojník čs. a slov. arm. od 1. 9. 1920., 15. 3. 1921 por., 1. 11. 1921 npor., 1. 10. 1928 kpt., 1. 4. 1931 škpt., 15. 5. 1939 mjr. del., 1. 1. 1940 pplk. del. V čs. arm. v rôznych vel. funkciách v del. pl. 9 a 54. Za mobilizácie vel. 1/58 odd. del. pluku. 58. Počas ťaženia slov. arm. proti Poľsku vel. del. pluku 51 v zostave 3. div. „Rázus“, dočasne vel. motorizovanej sk. arm. delostrelectva v priestore Medzilaborce. Rozsudkom Voj. súdu Bratislava bol 21. 10. 1940 za súbeh viacerých ťažkých previnení hosp. a služobného charakteru odsúdený na 18 mesiacov ťažkého žalára, stratu hodnosti a práva postúpiť do vyššej hodnosti, čestných a služobných odznakov a pod. nepodmienečne. Prezident Slov. republiky mu 24. 12. 1940 udelil milosť s odpustením zvyšku neodpykaného trestu. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml, DV MNO, roč. 1, 1940, č. 10, 15. decembra 1940.

(P. Šimunič)

MAKONĚ, Jindřich Henrich

podplukovník automobilovej služby
prednosta automobilovej služby MNO

* 13. 7. 1888 Plzeň
† ??

V r. 1902 – 1904 absolvoval graficko-gremiálnu školu a v r. 1904 – 1905 obchodnú školu vo Viedni, v r. 1907 – 1908 prípravný kurz pre jednoročných dobrovoľníkov s doplnkovou skúškou dospelosti. V r. 1909 vykonal jednoročnú dobrovoľnú prezenčnú službu v strel. pl. 1 vo Viedni, 1. 1. 1914 bol menovaný za por. v. z., 1. 8. 1914 nastúpil k strel. pl. 17 ako vel. čaty. Zúčastnil sa bojov v 1. svetovej vojne na rus. a tal. bojiisku ako vel. čaty, roty, inštruktor dôst. školy a vel. stavebnej skupiny II. arm. zboru. 1. 5. 1915 bol menovaný na npor., 20. 11. 1918 sa prihlásil do čs. armády a vykonával službu v strel. pl. 8, strel. pl. 5 (p. pl. 41) v Trenčíne. 1. 10. 1919 bol preložený k čs. autovojsku na funkciu pobočníka vel. autooddielu pre Slovensko. 1. 3. 1920 sa stal dôst. z povolania, 1. 2. 1921 bol menovaný do hodnosti kpt. V r. 1921 – 1939, pôsobil v aut. útvaroch v Trenčíne, Opave a v Bratislave vo vel. a štábných funkciách, 1. 10. 1928 bol menovaný na škpt. 5. 4. 1939 bol trvale pridelený k MNO ako prednosta aut. služby. 17. 5. 1939 ho povýšili na mjr. del., 26. 7. 1941 mu bolo udelené slov. štátne občianstvo. 1. 1. 1943 bol povýšený na pplk. aut., dňom 1. 1. 1944 bol preložený do výslužby. Pred vypuknutím SNP vo funkcii prednostu benzínového oddelenia na Najvyššom úrade pre zásobovanie sabotoval nem. nariadenia a zhromažďoval príslušný materiál a pohonné hmoty v predpokladanom priestore Povstania. SNP sa priamo nezúčastnil, pretože plk. pech. → D. Kišš-Kalina ho požiadal, aby zotrval vo svojej funkcii na MNO a bol nápomocný Povstaniu zabezpečovaním potrebného aut.

materiálu. 13. 9. 1944 bol zatknutý a uväznený u HG, ÚŠB a Gestapa, 11. 2. 1945 bol prepustený z vážnych zdravotných dôvodov ako neschopný výkonu väzby. 15. 4. 1945 nastúpil na službu v čs. armáde na posádkovom velit. v Leviciach, 26. 4. 1945 na MNO v Košiciach a bol pridelený na I./3. oddelenie – autoreferát. Od 18. 6. 1945 bol v Prahe pridelený na MNO, HŠ, veliteľstvo tank. vojska a ustanovený na funkciu prednostu 5. odd. 1. 10. 1945 bol preložený do stavovskej skupiny dôst. tank. vojska, 26. 10. 1945 podľa rozhodnutia prijímacej komisie SNR prijatý do čs. armády. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: rumun. Ordinul Steaua României cu spade in gradul de Cavaler cu panglică de Virtute Militară (1937), Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1940), Kríž svetovej vojny V. st. a Pamätný kríž II. st. (1941), Československá medaila Za zásluhy I. stupňa (19. 1. 1945), Pamätný odznak dobrovoľníkov z rokov 1918 – 1919 (15. 2. 1946).

Literatúra a pramene: VÚA - VHA Praha, Zb. KvL.

(P. Krajčírovič)

MALÁR, Augustín

generál II. triedy
veliteľ Armádneho veliteľstva (Východoslovenskej armády)

* 18. 7. 1894 Reiteren pri Goseirne, Rakúsko
† pravdepodobne koniec marca 1945
KT Flossenbürg, Nemecko

V r. 1900 – 1906 navštevoval Evanjelickú ľudovú školu s vyučovacím jazykom slov. a maď. v Starej Turej. V r. 1906 – 1914 študoval na Gymnáziu v Skalici, neskôr na Evanjelickom lýceu v Šoproni. V septembri 1914 začal študovať na Bratislavskej evanjelickej teologickej akadémii. 4. 10. 1914 bol za politické prejavy zatknutý. 21. 10. odsúdený na sedem mesiacov. Trest si odpykával vo väzení v Szombathely.

6. 5. 1915 bol odvedený v maďarskom Kőszegu. 8. 5. bol ako jednoročný dobrovoľník prezentovaný v 72. p. pl. v Bratislave. V máji 1915 bol preložený do 64. p. pl. „rytieria von Auffenberga“ v Szászvárosi. Od júla do augusta 1915 bol v ŠDPZ v Brucku an der Leitha. 1. 11. 1915 povýšený do hodnosti kadeta. Vo funkcii vel. 3. čaty 15. pol. roty odišiel 1. 12. 1915 s pl. na rus. front, kde sa zúčastnil bojov pri Gorodišči. 1. 4. 1916 povýšený na práp. V apríli 1916 bol preložený do 64. p. pl. na tal. front, kde 10. 10. 1916 padol do tal. zajatia. 4. 12. 1916 sa ako ppor. prihlásil do čs. légie v Taliansku. Od decembra 1916 do februára 1918 čs. dobrovoľník v zajateckom tábore v Polle. Vo februári 1918 vstúpil do čs. légie a 13. 2. 1918 bol povýšený na por. Jeho prvotná úloha spočívala v propagovaní čs. štátnej myšlienky a náboře slov. zajatcov v zajateckom tábore v Padove. Od 1. 4. 1918 bol ustanovený za vel. 2. čaty 7. čs. prac. práporu v Cazpi d' Adtoze. 24. 5. 1918 bol odvelený do 33. čs. strel. pl. vo Folligne ako vel. čaty 7. roty. 18. 6. 1918 bol premiestnený do 34. čs. strel. pl., s ktorým sa v septembri 1918 ako vel. čaty 9. roty zúčastnil bojov v sev. Taliansku. Od októbra 1918, už ako npor., vykonával aj funkciu proviantného dôst. V zostave pl. sa 24. 12. 1918 vrátil do vlasti.

27. 12. 1918 bol v hodnosti npor. pridelený velit. 7. divízie čs. arm. zboru z Talianska, kde až do 15. 10. 1919 pôsobil ako tlmočník a sprav. dôst. 1. 5. 1919 povýšený na kpt. pech. Od 1. 6. 1919 sa ako prednosta 2. sprav. odd. štábu brigády „Kieffer“ a neskôr „Castella“ zúčastnil bojov o Slovensko proti jednotkám MRR. Od októbra 1919 bol ako 2. pobočník pridelený na Zemské četnícke

velit. do Užhorodu na Podkarpatskej Rusi, kde zároveň zastával funkciu vel. četníckeho odd. v Chuste. 26. 2. 1920 preložený na ZVV do Bratislavy a ustanovený za sprav. dôstojníka 2. sprav. odd. štábu ZVV. Od 12. 11. 1921 do 17. 7. 1922 pôsobil ako frekvenciant 2. ročníka „École Militaire Speciale“ v Saint Cyre vo Francúzsku. Od 7. 9. 1922 do 30. 2. 1925 bol inštruktorom v Obvodnom stredisku pre výcvik v Košiciach. 28. 6. 1923 povýšený na škpt. pech. (s poradím od 1. 2. 1920). Od októbra 1925 bol kmeňovo premiestnený do p. pl. 20 v Košiciach a ustanovený za inštruktor – vel. 1. roty aspirantov a súčasne ZV ŠDPZ. Od 1. 7. 1926 bol premiestnený do p. pl. 32 „Gardský“. Od 15. 4. 1927 do p. pl. 14 v Košiciach, naďalej ponechaný v dovtedajšom služ. zaradení. 2. 7. 1927 prijatý do VŠV v Prahe. Od 1. 10. 1927, ako poslucháč I. ročníka, vykonal ročnú vojskovú stáž v rôznych voj. posádkach. Od októbra 1928 do septembra 1930 študoval na VŠV, ktorú ukončil s prospechom *dobry* a z tridsiatich bol v poradí deviaty. 30. 9. 1930 premiestnený na vel. 9. div. do Bratislavy, kde do 29. 9. 1931 zastával funkciu prednostu 1. org. a 4. etapného odd. 1. 1. 1931 bol preložený do skupiny dôst. gšt. a zároveň povýšený na mjr. gšt. Od septembra 1931 pridelený na ZVV v Bratislave, kde najskôr pôsobil na jeho 1. org. odd. a od 1. 10. 1932 do 15. 3. 1935 ako prednosta 4. etapného odd. štábu ZVV. V marci 1935 bol premiestnený do VZÚ v Prahe a ustanovený do funkcie konceptného dôst. popisného odboru. Od 1. 10. 1936 bol prednostom taktickej skupiny popisného odboru. S účinnosťou od 1. 1. 1937 povýšený do hodnosti pplk. gšt. Od 1. 10. 1937 do 30. 9. 1938 vyslaný na ročnú vojskovú stáž do štábov vyšších jednotiek rumun. arm. Od 15. 12. 1937 kmeňovo zaradený do p. pl. 5 v Prahe. Po návrate z Rumunska do ČSR, bezprostredne po septembrových udalostiach roku 1938, bol najskôr pridelený na MNO v Prahe. Od októbra 1938 do marca 1939 bol členom čs.-maď. delimitačnej komisie. Počas služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov: ekvitačný kurz pre dôst. pech. v Košiciach (1924), prípravný kurz na VŠV (1927), automobilový kurz, armádny plynový kurz v Olomouci a telegrafný kurz v Turnove. Patril k desiatim bývalým legionárom Slovákom, ktorí na čele s div. Gen. → R. Viestom sa 14. 3. 1939 so svojím „Memorandom...“ obrátili na poslancov Snemu Slov. krajiny a žiadali o zachovanie spoločného štátu Čechov a Slovákov.

Po vzniku Slov. štátu prevzal velenie VI. zboru v Spišskej Novej Vsi a uskutočnil jeho reorganizáciu na Vyššie velit. 3. V tejto funkcii sa rozhodujúcou mierou podieľal na zastavení maď. postupu počas bojov s maď. arm. na vých. Slovensku. 17. 5. 1939 bol povýšený na plk. gšt. V septembri 1939 sa vo funkcii vel. 3. div. zúčastnil na ťažení slov. armády proti Poľsku. Do 8. 1. 1940 vel. 3. div. v Prešove, od 9. 1. 1940 do 16. 10. 1940 vel. 1. div. v Trenčíne. Od októbra 1940 vel. VVŠ v Bratislave a inšpektorom arm. škôl. Od 3. dekády júna 1941 sa ako vel. 2. peš. div. zúčastnil ťaženia slov. armády na vých. fronte. 25. 11. 1941 v Žitomíri odovzdal velenie ZD plk. pech. → P. Kunovi. 27. 11. 1941 prevzal od plk. pech. → J. Turanca velenie nad RD. 2. 1. 1942 bol povýšený na gen. II. tr. 27. 4. 1942 odovzdal velenie RD gen. II. tr. → J. Turancovi. Od septembra 1942 bol voj. a let. atašé v Berlíne, s akreditáciou aj pre Rím. V máji 1944 bol vymenovaný za vel. AV v Prešove.

V priebehu leta 1944 došlo k niekoľkým pokusom o skontaktovanie sa s ním zo strany ilegálneho VÚ, ktoré pripravovalo ozbrojené povstanie. V auguste 1944 sa zišiel s predstaviteľmi ilegálnej SNR a predbežne súhlasil s tým, že v prípade vypuknutia povstania zabezpečí prechod jeho divízií na stranu povstalcov. V deň vypuknutia SNP, 29. 8. 1944, ešte rokoval s predstaviteľmi part. zväzku „Alexander Nevský“ o spoločnom postupe proti Nemcom, no vzápätí na rozkaz ministra NO, odletel z Prešova – Nižného Šebeša do Bratislavy. Bojové vystúpenie proti Nemcom považoval v tom čase za predčasné. Večer 30. 8. 1944 predniesol v bratislavskom rozhlase kontroverzný prejav proti SNP, ktorým verej-

ne proklamoval vernosť Slov. republike. Tým dezorientoval časť jednotiek slov. armády, ktoré sa chceli pripojiť k povstalcum. 31. 8. 1944 začali Nemci realizovať vopred pripravenú odzbrojovaciu akciu „Kartoffelnernte mit Prämie“ dvoch slov. divízií na vých. Slovensku. Už v Bratislave ho sledovali nem. bezpečnostné orgány. Po prilete do Prešova bol zatknutý. Po krátkej internácii bol cez Maďarsko odvezený do ZT v Kaisersteinbruchu v Rakúsku a potom na hrad Königstein pri Bad Schandau, kde ho držali v „čestnom väzení“. Na prelome rokov 1944 – 1945 sa však správanie nacistov voči nemu výrazne zmenilo. Súviselo to s výsluchmi mnohých uväznených predstaviteľov SNP. Upadol tak do nemilosti a pravdepodobne začiatkom januára 1945 bol odoslaný do RSHA v Berlíne. Tam sa ocitol v rovnakej situácii ako gen. II. tr. → Š. Jurech a obaja povstaleckí generáli brig.gen. → J. Golian a div. gen. → R. Viest. Po ich vypočutí a vzájomnom konfrontovaní boli všetci menovaní, pravdepodobne vo februári 1945, prevezení do KT Flossenbürg, kde ho v 2. polovici marca pravdepodobne 1945 popravili.

Vyznamenania: rak. Malá strieborná medaila za statočnosť (?), Česko-slovenský vojnový kríž 1918 (?), Československá revolučná medaila (?), Spojenecká medaila Víťazstvo (?), tal. Croce al merito di guerra (?), tal. Medaglia a ricordo della guerra (?), tal. pamätná medaila „Unita d' Italia“ (?), rumun. Ordinul Steaua României Cavaler, Pamätná medaila so štítkom (?), Za hrdinstvo 3. stupňa (?), Za hrdinstvo 2. stupňa (?) Vojenný víťazný kríž III. triedy (?), nem. Eisernes Kreuz II. Klasse (?), nem. Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (?).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969; ES 3, s. 468; ESNP, s. 295; SBS 4, s. 45; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; JABLONICKÝ, J.: Generál Malár. Legionár a dôstojník. In: Historie a vojenství, 39, 1990, č. 5, s. 106–125; JOŽÁK, J. a kol.: Za obnovu štátu Čechů a Slováků 1938–1945 (slovníková příručka). Praha 1992, s. 48; KRUŽLIÁK, I.: Nezabúdajme na generála. Oneskorená spomienka na storočnicu Augustína Malára. In: Slovenská republika, 1, 6. 12. 1994, č. 174, s. 9; HANZLÍK, F.: K osudům generálů Jurecha, Malára, Viesta a Goliana. In: Vojenské rozhledy, 6 (38), 1997, č. 4, s. 150–155; BYSTRICKÝ, J.: Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941. In: Vojenská história, 2, 1998, č. 2, s. 39–61; MAŤOVČÍK, A. a kol: Reprezentačný biografický lexikón Slovenska. Martin 1999, s. 210; STEHLÍK, E. – LACH, I.: Vlast a česť byly jím dražší nežli život. Praha 2000, s. 128–129; ČAPLOVIČ, M.: Augustín Malár. Od légii po koncentrák. In: Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia. (Zostavili Slavomír Michálek – Natália Krajčovičová a kol.). Bratislava 2003, s. 363–366; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg.; VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a KmL; AMV ČR Praha, f. H-543-5, s. 121–123; VHA Bratislava, f. ŠZ X-438.

(M. Čaplovič)

MALÁR, Ján

podplukovník jazdeckta
veliteľ IV. taktickej skupiny 1. čs. armády
na Slovensku

* 24. 10. 1900 Itzling (štvrť Salzburgu),
Rakúsko

† 6. 2. 1992 Bratislava

V r. 1912 – 1916 študoval na gymnáziu v Šoproni, 1916 – 1918 v Učiteľskom ústave v Šoproni a 1919 – 1920 v Učiteľskom ústave v Modre, kde 15. 7. 1920 maturoval. Občianske povolanie učiteľ,

jeden rok praxe. Na vykonávanie voj. prezenčnej služby nastúpil 12. 10. 1920 ako voj. 2. bat. horského del. pluku 201 v Nemeckej Ľupči. 31. 12. 1920 bol prijatý do VA v Hraniciach na Morave ako voj. akademik. Na por. jazd. ho vymenovali 1. 9. 1922 v jazd. pl. 3 v Komárne. Dňa 1. 10. 1922 bol odvelený do aplikačnej školy dôstojníkov jazd. v Hodoníne a 1. 1. 1924 do aplikačnej školy dôstojníkov tel. vojska v Kutnej Hore. 1. 8. 1924 bol ustanovený do funkcie spoj. dôstojníka jazd. pl. 3 v posádke Stará Ďala (dnes Hurbanovo). Od 1. 6. 1925 vel. čaty v Komárne. Na npor. jazd. bol povýšený 3. 12. 1926. Dňom 1. 4. 1927 bol premiestnený do 3. eskadróny v Lučenci, v polovici augusta 1928 do 5. eskadróny v Komárne a na konci októbra 1928 do cykl. eskadróny v Nových Zámkoch ako jej dočasný vel. V januári 1929 absolvoval armádny plynový kurz vo VCHÚ v Olomouci. Po návrate do Nových Zámkov vykonával funkciu vel. čaty a dočasného vel. cykl. eskadróny. Od 2. 4. do 30. 9. 1929 vykonal stáž v eskadróne obrnených aut. v Milovicích a po návrate z nej bol ustanovený znova na funkciu vel. čaty. Od 2. 1. do 20. 6. 1930 absolvoval odborný aut. kurz v Prahe. Na kpt. jazd. bol povýšený 28. 10. 1930. Od 15. 12. 1930 do 31. 1. 1931 pôsobil ako učiteľ kurzu vodičov voj. vozidiel v Trenčíne a od 24. 3. 1931 do 14. 9. 1933 ako učiteľ vodičov motocyklov v Nových Zámkoch. 15. 9. 1933 bol premiestnený do 3. eskadróny obrnených aut. v Bratislave na funkciu vel. čaty. O dva roky neskôr – 15. 9. 1935 ho premiestnili do PÚV 3 v Martine a ustanovili za tech. pobočníka vel. Od 15. 9. 1936 slúžil na VVŠ v Prahe ako pridelený dôstojník – učiteľ jazdy a profesor maďarčiny na VŠV a VIŠ. Tu bol 1. 10. 1936 povýšený na škpt. jazd. Od 1. 1. 1938 bol zaradený ako dočasný vel. pomocnej eskadróny VŠV.

Po rozbití ČSR bol prevzatý do slov. armády a 22. 3. 1939 ustanovený za dočasného vel. voj. žrebčínca v Horných Motešiciach. Dňa 18. 4. 1939 sa stal vel. jazd. koruhvy 3 v Humennom, od 15. 5. 1939 bol vel. JPO 3 v Michalovciach. 17. 5. 1939 bol povýšený na mjr. jazd. Počas ťaženia proti Poľsku sa od 17. do 20. 9. 1939 zúčastnil na „vyčistovacej“ akcii na poľ. území. 30. 9. 1940 ho premiestnili do SVR v Liptovskom Mikuláši ako jeho vel. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR odišiel 20. 8. 1941 do poľa k RD ako vel. cykl. práporu. Od 16. 10. 1941 bol vel. JPO ZD. Dňom 1. 1. 1942 bol povýšený na pplk. jazd. Na Slovensko sa vrátil 8. 4. 1942 a opäť prevzal funkciu vel. SVR. O tri mesiace neskôr znova odišiel na východný front ako prednosta vozatajskej správy RD, s ktorou sa zúčastnil bojov od Rostova po predhorie Kaukazu. Po návrate na Slovensko (7. 12. 1942) ďalej pôsobil vo svojej pôvodnej funkcii v Liptovskom Mikuláši. Od 23. 7. do 15. 8. bol odvelený do III/5 oddel. VS (remontníctvo) do Trenčianskych Teplic na likvidáciu nákupu koní v Záhrebe. Ilegálnym VÚ bol určený za povstaleckého vel. v posádke Liptovský Mikuláš. Pod jeho velením sa SVR zapojilo do Povstania. Za účasť v SNP mu bola správnym rozhodnutím dňom 20. 10. 1944 odňatá hodnosť pplk. jazd. a bol preložený do mužstva ako stk.

Po vzniku SNP sa stal príslušníkom 1. čs. armády na Slovensku, v ktorej do 6. 9. 1944 pôsobil ako veliteľ SVR (5. 9. 1944 zabezpečoval jeho evakuáciu z Liptovského Mikuláša do Liptovskej Osady). 9. 9. 1944 bol ustanovený do funkcie vel. IV. TS („Muráň“), s ktorou viedol ústupové boje pri Zemianskych Kostolnoch, Novákoch, Koši, Prievidzi a Handlovej. Po zranení odovzdal 15. 9. velenie IV. TS plk. pech. → M. Markusovi a od 18. 9. 1944 opäť prevzal velenie nad SVR, riadil jeho postupnú evakuáciu do Kokavy n. Rim., Lomu, Ľubietovej a Seliec. 27. 10. 1944, po likvidácii SVR ustúpil do hôr. 29. 10. 1944 bol zajatý nem. jednotkami na Veľkej Chochuli (Prašivá), odvedený do Liptovskej Osady, odtiaľ odtransportovaný do Ružomberka a 31. 10. 1944 do Bratislavy, kde bol väznený do polovice decembra. Potom spolu so 41 slov. dôst. odvezený do zajateckého tábora v Kaisersteinbruche – Stammlager M – XVII A. Od 2. 2. 1945 v zajateckom tábore Oflager IV E v Altenburgu, kde bol 15. 4. 1945 oslobodený americkými jednotkami.

Po návrate na Slovensko bol 6. 6. 1945 prijímacou komisiou SNR prijatý do čs. armády a pridelený Velit. západnej oblasti. 21. 6. 1945 bol ustanovený za vel. tank. a mech. jednotiek VO 4. Od 1. 9. 1945 pôsobil ako správca firmy Apollo – raf. Minerálnych olejov úč. spol. v Bratislave, od 24. 9. 1945 ako dočasný vel. 14. tank. brig. v Martine. 17. 10. 1945 bol ustanovený za vel. tank. vojska VO 4 v Bratislave. 1. 4. 1946 bol povýšený na plk. tank. 25. 4. 1946 bol určený za dočasného vel. posádky v Bratislave a 6. 5. 1946 odvelený k čs. presídľovacej komisii v Budapešti. Od 15. 8. 1947 bol oblasťným inšpektorom BV VO 4. Dňom 1. 11. 1949 bol daný na dovolenku s čakaním, 10. 1. 1950 zaistený a uväznený. Dňa 1. 5. 1950 bol preložený do zálohy, od 5. 6. 1950 do 19. 7. 1951 internovaný v TNP Mírov. 3. 11. 1950 mu bola odňatá hodnosť plk. tank. a bol preložený do počtu mužstva ako voj. v zál. Po prepustení pracoval ako robotník a technický úradník. V roku 1958 bol znovu stíhaný v súvislosti s procesom proti Dr. I. Karvašovi a spol., odsúdený na 9 rokov. Po amnestii v r. 1960 pracoval vo Zväze invalidov ako elektroinštalatér. V r. 1968 bol súdne rehabilitovaný. Po roku 1989 bol rehabilitovaný v pôvodnej voj. hodnosti.

Vyznamenania: Pamätný kríž československého dobrovoľníka z rokov 1914-1918 (?), amätná medaila 1939 (14. 2. 1940), Za hrdinstvo 3. st. (29. 6. 1940), Za hrdinstvo 2. st. (27. 12. 1942), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (14. 3. 1943), Československá medaila Za zásluhy I. st. (20. 7. 1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (3. 8. 1946), Československý vojnový kríž 1939 (29. 8. 1946), Kríž československých dobrovoľníkov z r. 1928 – 19 (1947), fr. Médaille Commémorative Française de la Guerre 1939/1945 (1947).

Literatúra a pramene: Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945. Martin : Osveta 1980, s. 80; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava : Pravda 1984, (reg.); ESNP, s. 295; Zabudnutí veliteľia. Bratislava 1985, s. 45–54; Vojenské dejiny Československa, IV. díl. Praha : Naše vojsko 1988, s. 449; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Bratislava 1990, s. 14, 180; SBS 4, , s. 45; Za obnovu státu Čechů a Slováků. Praha 1992, s. 48, 49; VOČSO, s. 182; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do Povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Druhé doplnené vydanie. Banská Bystrica 2009, reg. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a KmL; VÚA-VHA Praha, f. MNO/KS 1966, k. 77 – zoznam bývalých príslušníkov TNP Mírov.

(J. Bystrický)

MALINOVSKIJ, Rodion Jakovlevič
maršal ZSSR
veliteľ 2. ukrajinského frontu

* 23. 11. 1898 Odesa
† 31. 3. 1967 Moskva

V roku 1911, po dokončení základnej školy začal študovať na cirkevnej škole, ale živil sa ako prístavný robotník. V rokoch 1911 – 1913 pracoval ako učeň-predavač galantérie v Odesa. R. 1914 sa dobrovoľne prihlásil do rus. arm. V októbri toho istého roku bol v bojoch vo Východnom Prusku ťažko zranený a dostal prvé voj. vyznamenanie Kríž Svätého Juraja IV. stupňa za statočnosť a oddanosť v službe. R. 1915 bol zaradený do rus. jednotiek pôsobiach vo Francúzsku. Velil ťažkému guľometu a na západnom fronte bol znovu ranený. V roku 1918 vstúpil do radov Francúzskej cudzineckej légie – 1. marockej div. V roku 1919 légii opustil a vrátil sa do Ruska. Prihlásil sa do ČA a vykonával strážnu službu v oblasti Zabajkalska. R. 1920 sa zúčastnil bojov v zostave 27. strel.

div. proti vojskám admirála Kolčaka. V bojoch ochorel na týfus. Po vyliečení bol vyslaný do školy pre poddôstojníkov. Po jej absolvovaní sa stal vel. guľ. čaty 27. strel. div. východného frontu. V auguste 1922 bol pomocníkom vel. a neskôr menovaný za vel. prap. streleckého pl. V rokoch 1927 – 1930 študoval na VA M. V. Frunzeho. Po absolvovaní štúdia bol menovaný do funkcie NŠ 67. jazd. pluku 10. jazd. div. a neskôr zastával rôzne funkcie v štáboch Severokaukazského a Bieloruského voj. okruhu. V januári 1935 bol menovaný do funkcie NŠ 3. jazd. zboru, ktorému velil S. K. Timošenko. V rokoch 1937 – 1938 sa zúčastnil občianskej vojny v Španielsku ako voj. poradca španielskej republikánskej arm. Po návrate zo Španielska v roku 1939 bol menovaný za učiteľa na VA M. V. Frunzeho. Veľká vlastenecká vojna zastihla Malinovského v hodnosti genmjr. a vo funkcii vel. 48. strel. zboru na rieke Prut. V auguste 1941 bol menovaný do funkcie vel. 6. arm., ktorá viedla ťažké obranné boje. V čele tejto arm. sa mu nepodarilo rozbiť nem. predmostie pri Dnepropetrovske a následne bol donútený ustupovať na východ. V decembri 1941 bol menovaný za vel. južného frontu. V prvej polovici roku 1942 zažil svoj najväčší neúspech, kedy boli jeho vojská rozdrvené nem. a front prišiel o 200 000 mužov. Napriek tomuto neúspechu bol v júli 1942 menovaný do funkcie ZV Severokaukazského frontu. V auguste 1942 sa stal vel. 66. arm., s ktorou sa zúčastnil bojov v priestore Stalingradu. V októbri bol menovaný za vel. 2. gard. arm., s ktorou úspešne bojoval proti údernej skupine poľného maršala E. Mansteina na rieke Myškova. Vo februári 1943 sa opäť ujal funkcie vel. Južného frontu a v marci sa stal vel. Juhozápadného frontu (20. novembra bol Juhozápadný front premenovaný na 3. UF). Od mája 1944 velil vojskám 2. UF, ktoré prenikli na Balkán a oslobodili Rumunsko a začali v smere na Maďarsko a Rakúsko. Viedol Bratislavsko-brniansku operáciu, počas ktorej jeho vojská oslobodili 4. apríla 1945 Bratislavu. 2. UF pod jeho velením ukončil druhú svetovú vojnu v Európe na území Československa. Po ukončení bojov v Európe bol menovaný do funkcie vel. Zabajkalského frontu, ktorý zohral významnú úlohu pri porážke japonských síl v Mandžusku. Do roku 1956 zastával funkciu hlavného vel. vojsk na Ďalekom východe. V roku 1956 sa stal ministrom obrany ZSSR G.K. Žukov a Malinovskij bol ustanovený do funkcie jeho prvého námestníka a súčasne hl. vel. pozemných síl. V októbri 1957 sa stal ministrom obrany, a túto funkciu zastával až do svojej smrti.

Vyznamenania: (najdôležitejšie do roku 1945): Orden Lenina (17. 7. 1937, 6. 11. 1941, 21. 2. 1945, 8. 9. 1945), Orden Krasnogo znamení (22. 10. 1937, 3. 11. 1944), Orden Suvorova 1-j stepeni (28. 1. 1943, 19. 3. 1944), Orden Kutuzova 1-j stepeni (17. 9. 1943), Orden Pobeda (26. 4. 1945), Geroy Sovetskogo sojuza (8. 9. 1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československý vojenský rad bieleho leva Za víťazstvo 1. st. (1945)

Literatúra a pramene: SVE 5, s. 100-101; www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=330
www.hrono.ru/biograf/bio_m/malinovski_roja.php (14. 10. 2011)

(J. Lichner)

MANAGAROV, Ivan
Mefodevič

generálplukovník
od marca 1943 až do konca vojny
veliteľ 53. armády ČA

*12. 6. 1898 Enakievo
† 27. 11. 1981 Jalta

Od desiatich rokov pracoval v doneckej bani č. 20 pri triedení horniny a neskôr vo valcovni enakievského metalurgického závodu. V roku 1914 bol odvedený do cárskej armády a slúžil v 9. fínskom strel. pl. Zúčastnil sa bojov 1. svetovej vojny v radoch 22. arm. zboru rus. arm. a po ťažkom zranení, ktoré utrpel v roku 1915, bol demobilizovaný. V júli 1917 v Enakieve M. ako skúseného frontového vojaka určili ZV oddielu červených gárd sformovaného z robotníkov a závodov a bani. V ČA slúžil od februára 1918. V období občianskej vojny a voj. intervencie v Rusku v r. 1917 – 1922 vykonával funkciu pomocníka vel. jazd. pluku. Zúčastnil sa bojov na Južnom a Juhozápadnom fronte proti vojskám generálov Krasnova a Denikina. Bojoval pri obrane Caricynu a v r. 1920 proti vojskám atamana Machna. Stal sa vel. 1. proletárskeho pl., ktorý sa včlenil do 1. železnej div. Dmitrija Žlobu. Pl. pod názvom 1. ukrajinský železný pl. preslávil svoje meno na bojiskách a frontoch občianskej vojny. V r. 1923 ukončil 5. jazd. školu S. M. Budonného a v r. 1931 Voj. politickú akadémiu. Od septembra 1923 vel. jazd. čaty 21. jazd. pl. 4. jazdeckej div. Leningradského voj. okruhu a od marca 1925 46. jazd. pl. 8. jazdeckej div. na turkestanskom fronte. Od apríla 1926 vykonával M. funkciu stranického tajomníka 47. jazd. pl. 11. jazdeckej div. Prívolžského voj. okruhu. Od r. 1931 bol komisařom 7. mechanizovaného pl. div. Bieloruského voj. okruhu a od mája 1932 vel. a komisařom 3. jazd. pl. 1. jazdeckej div. (Proskurov). V r. 1936 – 1938 bol vyslaný do Číny a Mongolska a po návrate velil od roku 1938 do novembra 1941 8. jazd. div. 1. zvláštnej arm. Ďalekovýchodného frontu. V r. 1941 sa stal vel. 26. strel. zboru tohto okruhu a od januára 1942 vel. 16. jazd. zboru Moskovského voj. okruhu. Od marca 1942 sa zúčastňoval bojov Veľkej vlasteneckej vojny. Ako vel. 7. jazd. zboru 61. arm. sa zúčastnil v období od marca do decembra 1942 bojov na Brjanskom a Kalininskom fronte. Od decembra 1942 do marca 1943 velil 41. arm. Kalininského frontu a zúčastnil sa Rževsko-vjazemskej operácie. Od marca 1943 až do konca vojny M. velil 53. arm. V zostave Stepného frontu sa vojská arm. zúčastnili bitky o Kursk a Dneper. V zostave 2. UF sa arm. zúčastnila Kirovogradskej, Korsuň-ševčenkovej, Umaňsko-botošanskej, Jasko-kišínovskej a Budapeštianskej útočnej operácie. Od decembra 1944 sa jeho vojská podieľali na oslobodení Slovenska. 10. 12. dosiahli Ipeľ pri Balašských Ďarmotách a v druhej polovici decembra prenikli na územie dnešných okresov Zvolen, Veľký Krtíš a Lučenec. 14. januára 1945 v súčinnosti s 27. arm. gen. → S. G. Trofimka oslobodili Lučenec, a vo februári-marci 1945 spolu s 1. rumun. arm. gen. → V. Atanasiju sa prebojovali cez hor. masívy Javorie a Štiavnické vrchy a Krupinskú vrchovinu, 5. 3. 1945 oslobodili Krupinu. Počas Bratislavsko-brnianskej operácie jeho arm. útočila smerom na Vrāble a Zlaté Moravce a Nitru, ďalej postupovala na Hodonín a Brno. Potom sa podieľala na Pražskej útočnej operácii. V závere vojny sa zúčastnila v zostave Zabajkalského frontu tiež Chingano-mukdenskej operácie. Vojská arm. sa pod velením M. obzvlášť vyznamenali pri obsadzovaní a oslobodzovaní miest Charkov, Poltava, Kremenčug, Bukurešť, Kluž, Eger, Budapešť a Brno. Po skončení vojny na Ďalekom východe sa M. stal vel. 4. arm. Zakaukazského voj. okruhu. V r. 1947 skončil Vyšší akademický kurz pri Vyššej voj. akademii K. J. Vorošilova a v r. 1949 až 1953 velil vojskám protivzdušnej obrany Kyjevskej oblasti. Od r. 1953 bol z dôvodu zhoršenia zdrav. stavu vo výslužbe a žil v Jalte.

Literatúra a pramene: SVE, s. 113; Velikaja otečestvennaja. Komandarmy. Vojennyj biografičeskij slovar. Moskva 2005, s. 143 – 145; www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=4747; www.hrono.info/biograf/bio_m/managarov.html;
<http://www.ii-soldat.narod.ru/MARSHALS/ARTICLES/managarov.htm>
[http://voina.su/enc/people/?node=26861&idx_and=ARRAY\(0x-7f8158a37d70\)&name=3641&name2=3641&card=30802](http://voina.su/enc/people/?node=26861&idx_and=ARRAY(0x-7f8158a37d70)&name=3641&name2=3641&card=30802)

(J. Lichner)

MANDÁT, Richard

stotník delostrelectva

prednosta IV. oddelenia Veliteľstva obrannej oblasti 2

* 2. 1. 1913 Moravské Obřany, okr. Brano
† ??

Po skončení prezenčnej služby, v priebehu ktorej absolvoval Školu na dôstojníkov hor. del. v zálohe, bol prijatý na VA v Hraniciach. Po jej absolvovaní bol 29. 8. 1937 pridelený k del. odd. 261 v Prešove. Po krátkej anabáze pri del. pl. 202 sa 20.5.1939 stal posádkovým vel. v Podolínci, následne v auguste 1939 sa stal prednostom 4. odd. štábu Velit. 3. div. v Prešove. V období od 25. 6. 1941 až do 19. 3. 1943 sa zúčastnil bojov na východnom fronte vo funkcii prednostu 4. odd. štábu ZD. Po návrate pôsobil ako vel. II/2 odd. v Prešove až do vypuknutia SNP. Zúčastnil sa bojov v SNP najskôr ako NŠ Voj. obrannej oblasti 2, neskôr ako prednosta 4. odd. štábu Velit. VI. TS. Po potlačení Povstania spolupracoval s partizánmi. 16. 2. 1945 bol prezentovaný v 4. čs. samostatnej brigáde 1. čs. arm. zboru, kde pôsobil v rôznych velit. funkciách až do skončenia 2. svetovej vojny. V máji 1945 sa stal prednostom 1. odd. štábu 4. div. v Prahe. Súčasne v rokoch 1945 až 1948 absolvoval s prospechom veľmi dobrým VŠV v Prahe. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za zásluhy I. stupňa (1945), Rad SNP II. triedy (1946), Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1947).

Literatúra a pramene: –VÚA-VHA Praha, Zb. KmL.

(P. Kralčák)

MANICA, Branislav Vladimír

podplukovník pechoty
veliteľ Civilnej protiletectkej obrany,
prvý zástupca veliteľa Hlavného štábu
partizánskych oddielov

* 27. 2. 1894 Tisovec, okr. Rimavská
Sobota
† 14. 7. 1980 Martin, poch. Bratislava

Obecnú školu navštevoval v Tisovci, v rokoch 1905 – 1913 študoval na osemročnom gymnáziu s vyučovacím jazykom srbským v Novom Sade a v rokoch 1913 – 1914 absolvoval dva semestre medicíny na Lekárskej fakulte budapeštianskej Univerzity s vyučovacím jazykom maď.

Po vypuknutí prvej svetovej vojny, v roku 1914, bol odvedený a 26. 10. sa ako jednoročný dobrovoľník-medik prezentoval v 16. honv. pl. v Banskej Bystrici. Po absolvovaní základného výcviku bol ako čat. medik 11. 5. 1915 odvelený na ruský front. Ako zdrav. poddôstojník pôsobil v 16. honv. pl. (od 20. 12. 1915 v hodnosti kadeta) a 309. honv. pl. 1. 2. 1916 povýšený na praporčíka zdrav. služby. 13. 6. 1916 sa pri Kujdanówe na rieke Strypa dostal do rus. zajatia. 7. 7. 1917 dobrovoľne vstúpil do čs. légii v Rusku a rozkazom komisie formujúcej čs. voj. časti, v rámci Kyjevského voj. okruhu, bol v hodnosti ppor. zaradený do 7. čs. strel. pl. „Tatranského“ v Berežani a 8. 7. ustanovený za mladšieho dôstojníka 1. roty. V 7. čs. strel. pl. slúžil do októbra 1918, kde absolvoval úderno-granátnický kurz a postupne vystriedal funkcie mladšieho dôstojníka 6., 7., 12. roty a vel. 11. roty, s ktorou sa od konca augusta do začiatku októbra 1918 zúčastnil bojov proti sov. bolševikom v Zabajkalsku. 4. 10. 1918 bol odvelený do Čs. tábora pre Slová-

kov v Irkutsku. Do vlasti sa vrátil v rámci 33. lodného transportu čs. légie z Ruska 14. 9. 1920.

Po absolvovaní repatriáciej dovolenky, od 24. 9. do 25. 10. 1920, sa rozhodol naďalej zotrvať v čs. brannej moci a vrátil sa do p.pl. 12 „M. R. Štefánika“ v Komárne. Najskôr bol pridelený do výcviku nováčikov, v roku 1922 sa zúčastnil plukového ekvitačného kurzu a od 6. 8. 1923 do 25. 2. 1924 velil jeho 9. pol. rote. Medzitým bol 8. 1. 1921 prevzatý do čs. armády, ako dôst. z povolania a 30. 12. 1922 menovaný na škpt. pech., s účinnosťou od 1. 7. 1920. Od 21. 5. do 5. 8. 1923 absolvoval informačný kurz pre dôst. – vel. rôt. v Miloviciach. 26. 2. 1924 bol ako konceptný dôstojník premiestnený do 2. sprav. odd. štábu ZVV Bratislava. V marci 1925 si podal žiadosť o preloženie do zálohy, ktorej k 31. 5. 1925 vyhovel. V rokoch 1925 – 1928 pokračoval v štúdiu na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, ktoré nedokončil. 31. 12. 1934 preložený do II. zálohy. V rokoch 1926 – 1928, a tiež 1932 – 1937 bol pracovníkom a funkcionárom obecnej správy v Bratislave-Petržalke. Od roku 1929 do roku 1932 sa z rodinných dôvodov presťahoval do rodného Tisovca, kde hospodáril na rodinnom majetku. Od 1. 1. 1937 až do rozbitia ČSR, v polovici marca 1939, pracoval ako pohotovostný referent v slov. divízii Čs. červeného kríža v Turčianskom Sv. Martine.

Po vzniku Slovenského štátu bol M. 19. 3. 1939 v hodnosti škpt. pech. povolaný do činnnej služby v slov. brannej moci a ustanovený za vel. I. práporu hor. p. pl. 1 v Turčianskom Sv. Martine. 17. 5. 1939 povýšený na mjr. pech. a 21. 5. premiestnený na MNO – HVV v Bratislave, kde v rámci Inšpektorátu brannej moci bol poverený záležitosťami Červeného kríža, CPO a chemického a zdrav. výcviku. Od 15. 11. 1939 do 15. 1. 1941 vel. III. pr. p. pl. 6 v Ružomberku. V polovici januára 1941 bol premiestnený do Západnej pracovnej skupiny Psb MNO v Turčianskom Sv. Martine a zároveň určený za jej veliteľa-správcu. 1. 1. 1942 povýšený na pplk. pech. Od 24. 8. do 30. 12. 1942 sa zúčastnil ťaženia slov. armády na vých. fronte. V rámci RD velil poľnému pracovnému pr., najskôr v Amvrosijevke a po jeho presune, v Mariupoli na pobreží Azovského mora. 1. 10. 1943 ho preložili do výslužby. 16. 8. 1944 bol slov. voj. správou opätovne povolaný do služby a zaradený ako vel. CPO na Slovensku so sídlom v Banskej Bystrici.

Od roku 1943 sa M. aktivizoval v rámci martinskej občianskej odbojovej skupiny býv. soc. demokratov. V auguste 1944 sprostredkoval rokovania medzi pplk. gšt. → J. Golianom a sov. part. veliteľmi. Po vypuknutí SNP pôsobil najskôr ako referent pre veci part. na Velit. 1. čs. arm. Od 18. 9. 1944 vykonával funkciu prvého ZV HŠPO, ktorú 6. 10. odovzdal plk. A. N. Asmolovovi. Následne M. prevzal v HŠPO post zástupcu pre materiálnu a finančnú oblasť. V septembri 1944 bol účastníkom na rokovaní Rady na obranu Slovenska. Bezprostredne pred potlačením Povstania, v druhej polovici októbra 1944, dostal rozkaz zabezpečiť HŠPO na prechod do hôr. 26. 10. 1944, spolu s ďalšími príslušníkmi štábu, odišiel z Banskej Bystrice, najskôr do Hornej Tureckej a odtiaľ na Donovaly. Do polovice novembra 1944 pôsobil v slov. horách na HŠPH v Československu, ako splnomocnenec s pôsobnosťou pre Gemer a Malohont, a spolupracoval s viacerými part. oddielmi a brigádami na strednom Slovensku. Potom sa v civilnom preoblečení striedavo ukrýval v Tisovci, Klenovci, Kokave nad Rimavicou a v Hnúšti-Likieri a na konci januára 1945 sa v priestore Bukajova na Horehroní stretol s jednotkami oslobodzujúcej rumun. armády. Od apríla 1945 sa M. stal v Poprade príslušníkom 1. čs. arm. zboru v ZSSR a po oslobodení dôst. čs. armády.

1. 8. 1945 povýšený na plk. pech. Od 1. 1. 1946 do 30. 7. 1949 zastával funkciu náč. osvetu a výchovy VO 4 v Bratislave. 1. 4. 1948 povýšený na brig. gen. V čase komunistického februárového prevratu 1948 v Československu patrila M. do skupiny plk. just. → A. Rašlu. Jeho úloha spočívala v dohliadaní na to, aby žiadny vel. so svojou jednotkou ozbrojene nevystúpil voči nastolujúcej sa

komunistickej moci v štáte. Napokon však bol k 1. 8. 1949 definitívne preložený do výslužby, so zaradením do kmeňového počtu VO 4 v Bratislave. Usadil sa v Martine, kde sa angažoval vo viacerých regionálnych centrách spoločensko-politických organizácií a v roku 1950 sa stal predsedom tamajšieho Okresného akčného výboru Národného frontu. V roku 1952 ho Okresný výbor KSS v Martine, na základe nepravdivých a vykonštruovaných obvinení, pozbavil všetkých funkcií. Bol donútený vystať sa z Martina a usadiť v obci Horný Turček pri Kremnici v hygienicky nevyhovujúcom dome, kde s podlomeným zdravím prežil ďalších šesť rokov svojho života. Po čiastočnom uvoľnení pomerov v Československu sa mohol vrátiť do Martina, žiť životom dôchodcu-odbojára a sporadicky sa venovať prekladom zo srbochorvátčiny a ruštiny či písaniu spomienok.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1918 (1921), Rad „Sokol“ s mečmi (1921), Československá revolučná medaila (?), Spojenecká medaila Víťazstvo (?), Československá medaila Za zásluhy 2.st. (7.7.1945), Rad SNP I. tr. (1946), juhosl. Orden partizanske zvezdy (?), pol. Krzyz Partyzancki (16.9.1949), Rad červenej hviezdy (1964, 1969), sov. Orden Otečestvennoj vojny 2-oj stepeni (1969), Rad Víťazného februára (1973), Zaslúžilý bojovník proti fašizmu (1974).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969; BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, s. 139; ES 3, s. 488; ESNP, s. 161, 300, 303; SBS 4, s. 59; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; JOŽÁK, J. a kol.: Za obnovu štátu Čechů a Slováků 1938–1945. (slovníková příručka). Praha 1992, s. 49; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004; CHORVÁT, P.: Generál Branislav Manica (1894 – 1980). In: Vojenská história 9, (2005), č. 3, s. 82–98; ČAPLOVIČ, M.: Brigádný generál Branislav Vladimír Manica. In: Obrana, 17 (2009), č. 11, s. 29. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL; AM SNP Banská Bystrica, f. XII., príř. čís. 53/66.

(M. Čaplovič)

MARCELY, Pavol

major pechoty
veliteľ rot, prednosta 2. oddelenia
štábu a náčelník rozvedky 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR

* 26. 6. 1914 Zvolen
† 17. 10. 1980 Piešťany

V r. 1929 – 1933 absolvoval štúdium na Učiteľskom ústave v Banskej Bystrici. Po skončení štúdia pôsobil ako učiteľ ľudovej školy v Želovciach. Do čs. brannej moci bol zaradený 1. 10. 1936 ako voj. 3. rotý p. pl. 26 v Banskej Bystrici. V r. 1936 – 1937 absolvoval ŠDPZ. V polovici septembra 1937 bol preložený do p. pl. 25 v Lučenci a na konci januára 1938 do p. pl. 33 v Chebe. 1. 2. 1938 ho vymenovali do hodnosti ppor. prezenčnej služby. V auguste 1938 bol prepustený na trvalú dovolenku a 1. októbra preložený do I. zál. Od 23. 9. do 22. 12. 1938 vykonal cvičenie v zbrani vo funkcii vel. čaty p. pl. 33 v Gajarochoch. V prvej polovici r. 1939 učil v ľudovej škole vo Vrbovciach – na kopaniciach Vápeník. Pred koncom augusta 1939 ho povolali na I. pravidelné cvičenie v zbrani v slov. armáde a 1. septembra prezentovali na mimoriadne cvičenie v zbrani v p. pl. 4 v Bratislave. Po prepustení do pomeru mimo činnnej služby na začiatku poslednej dekády októbra 1939 pôsobil ako učiteľ v Prietrži.

V polovici januára 1940 ho aktivovali do zboru dôstojníkov z povolania v hodnosti por. pech. a ustanovili do funkcie vel. 3. rotý a vel. čaty v poddôstojníckej škole p. pl. 9 v Poprade. Od začiatku apríla 1940 potom vykonával funkciu mobilizačného dôstojníka pluku. Na začiatku poslednej dekády mája 1940 bol pridelený na vel. 2. div. ako mobilizačný referent 1. odd., v júni 1940 sa stal prednostom tohto odd. a 1. 8. 1940 bol povýšený do hodnosti npor. pech. V októbri 1940 ho prideliť na mobilizačné a materiálne oddel. VPV v Banskej Bystrici a v decembri 1941 na MNO v Bratislave, kde prevzal funkciu mobilizačného referenta Voj. správy. 5. 11. 1942 odišiel na východný front k RD, kde bol ustanovený do funkcie vel. 1. rotý motorizovaného p. pl. 21. Velenie rotý prevzal v polovici novembra pri kaukazskej rieke Psekups, juhovýchodne od mestečka Gorjačij Ključ. Počas ústupu RD k rieke Kubáň 29. 1. 1943 pri obci Ponežukaj so svojou jednotkou prešiel do zajatia ČA. Vo februári až júli 1943 bol internovaný v zberných zajateckých táboroch v Suchumi, Alexandriji a Krasnogorsku. Vystupoval v slov. vysielaní moskovského rozhlasu, písal letáky a výzvy adresované slov. voj. na východnom fronte. Príslušníkom čs. vojska v ZSSR sa stal 1. 7. 1943. Zaradený bol do 2. rotý I. pr. 1. čs. samostatnej brigády v ZSSR a o mesiac neskoršie sa stal vel. rotý. Zúčastnil sa bojov pri oslobodzovaní hlavného mesta Ukrajiny Kyjeva, v priestore Bieloj Cerkve a Žaškova. 1. 3. 1944 ho ustanovili do funkcie prednostu oper. oddel. štábu 1. čs. sam. brigády v ZSSR a 15. 4. 1944 za prednostu 2. odd. Do hodnosti kpt. bol povýšený 27. 7. 1944. Počas bojov v Karpatsko-duklianskej operácii bol prednostom 2. odd. štábu a náč. rozvedky 2. čs. sam. paradesantnej brigády v ZSSR. V polovici októbra 1944 sa s jednotkami paradesantnej brigády presunul na letisko Tri Duby. V SNP sa zúčastnil bojov pri Dúbrave, Dobrej Nive, Pstruši, Babinej a i. S účinnosťou od 28. 10. 1944 bol povýšený do hodnosti škpt. pech. Po prechode do hôr sa stal vel. štábnej rotý a prieskumnej čaty 2. čs. part. brigády. V boji na vrchu Kohút dňa 5. 12. 1944 bol ťažko ranený, do augusta 1945 sa liečil v Likieri a v odsunovej nemocnici vo Vyšných Hágoch. S účinnosťou od 7. 3. 1945 bol povýšený do hodnosti mjr. pech. Po skončení liečenia bol v auguste 1945 ustanovený do funkcie náč. oblastnej správy obranného spravodajstva. Dňa 28. 10. 1945 bol povýšený do hodnosti pplk. pech. V hodnosti plk. pech. (povýšený 1. 10. 1946) od júla 1947 do marca 1948 vykonával funkciu prednostu 5. odd. HŠ MNO v Prahe. Na začiatku júla 1948 bol ustanovený do funkcie vel. p. pl. 14 v Poprade. V novembri 1947 ho zo zdravotných dôvodov uznali za neschopného poľnej služby. Od júna 1949 vykonával funkciu vel. posádky v Bratislave a v októbri 1949 bol poverený vykonávaním funkcie krajského voj. vel. v Bratislave. Do hodnosti brig. gen. bol vymenovaný 1. 10. 1950 (od 12. 6. 1953 gen. mjr.) a v septembri 1953 bol preradený do zálohy. V r. 1953 – 1959 pracoval ako predseda Slovenského štatistického úradu, 1959 – 1967 vedúci skupiny Výskumného ústavu pedagogického v Bratislave a v r. 1967 – 1968 prednášal na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Trnave. Dňa 1. 8. 1968 ho reaktivovali a zaradili ako pracovníka bratislavskej pobočky VHÚ. V r. 1969 – 1971 pôsobil vo funkcii voj. a let. pridelenca čs. veľvyslanectva v Belehrade a v r. 1971 – 1973 na MNO v Prahe. Do zál. bol definitívne preradený dňa 1. 8. 1973. Od júna 1974 pracoval ako vedúci útvaru obrany Ministerstva práce a sociálnych vecí SSR v Bratislave.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1939), sov. Orden krasnoj zvezdy (21. 12. 1943), Československý vojnový kríž 1939 (23. 1. 1944, 22. 9. 1944, 18. 8. 1945), sov. Orden Otečestvennoj vojny 2. stepeni (10. 10. 1945, 1969), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (15. 3. 1944, 8. 9. 1945), sov. Za pobeđu nad Germanijev v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941–1945 gg (1945), Československá medaila Za zásluhy I. st. (8. 9. 1945), Československý vojenský Rad bieleho leva Za víťazstvo I. st. (1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), juhosl. Orden Zasluge za

narod I. red. (1946), sov. Za osvoboždenie Pragi (1946), pol. Krzyż Walecznych (1948), Rad 25. februára 1948 (1949), Rad červenej hviezdy (1964) a iné.

Literatúra a pramene: GEBHART, J.–ŠIMOVČEK, J.: Partizáni v Československu 1941–1945. Bratislava, Praha 1984, s. 119, 139; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; Vojenské dejiny Československa, IV. díl. Praha 1988, s. 323, 340, 565; ŠOLC, Jiří: Padáky nad Slovenskem. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR. Praha 1997, reg.; ŠOLC, Jiří: Osudná rozhodnutí, Kapitoly z historie československého odboje v letech 1939 – 1945. Praha 2006, reg.; VOČSO, s. 186; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 120; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu. III. Rýchla divízia. (1941 – 1944). Banská Bystrica 2009, s. 277, 319, 322; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 395; ESNP, s. 301; ES III, s. 492; – VA-CR Trnava, Kml, krátky osobný spis; NA ČR Praha, f. 100/45, a. j. 194.

(J. Bystrický)

MARCINKA, (do 26. 11. 1940 ERDÉLYI), Gejza

major pechoty
veliteľ IV. práporu 2. pešieho pluku 2. divízie
Armádného veliteľstva

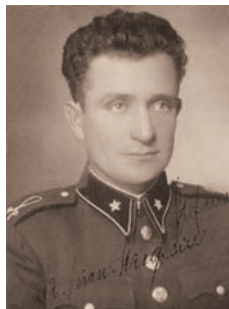
* 10. 2. 1899 Madunice, okr. Hlohovec
† ??

Po absolvovaní Učiteľského ústavu v roku 1917 nastúpil na voj. službu ako jednoročný dobrovoľník a 15. 8. 1917 do ŠDZ v Šoproni, postupne bol povýšený až do hodnosti zvk. V r. 1919 sa prihlásil do čs. arm. ale ako učiteľ bol prepustený. V októbri 1921 počas druhého pokusu bývalého cisára Karola IV. o návrat do Maďarska a uchopenie moci bol mobilizovaný ako ppor. v zál. Až do roku 1938 pracoval ako učiteľ, medzitým v r. 1925 povýšený na por. v zál. a v r. 1935 na npor. v zál. a v rokoch 1934 a 1934 absolvoval Inštrukčný kurz pre dôst. v zál. v Trnave. V období 24. 9. až 25. 11. 1938 bol povolaný na vykonávanie činnosti počas mobilizácie. Koncom roka 1939 vykonal mimoriadne cvičenie v zbrani a 1. 2. 1940 bol prijatý do zboru dôst. z povolania, premiestnený k p. pl. 5. Od 15. 6. do 6. 7. 1940 absolvoval Aplikčný kurz pre dôst. pech. a 1. 8. 1940 bol povýšený do hodnosti stot. pech. Dňa 17. 3. 1942 odišiel na východný front s 8/1 rotou, od 26. 3. do 1. 7. 1942 vykonával funkciu vel. II/101 pr., od 27. 7. 1942 do 6. 8. 1943 funkciu vel. 2/101 rotu a od 7. 8. do 11. 12. 1943 funkciu vel. III/101 pr. Medzitým 1. 1. 1943 bol povýšený na mjr. pech. Z východu sa vrátil 11. 12. 1943 a 9. 2. 1944 ho ustanovili za mobilizačného dôst. p. pl. 2. Po ustanovení AV v Prešove sa v máji 1944 stal vel. IV/2 pr. O jeho činnosti do mája 1945 nie sú poznatky. Do čs. arm. prijatý prijímacou komisiou 1. čs. arm. zboru v Turčianskom Sv. Martine 17. 5. 1945. Od 1. 10. 1945 bol vel. náhradného pr. 19. 10. 1945 bolo zrušené rozhodnutie o jeho prijatí do arm. a prepustený a hneď nato vzatý do kmeňového počtu p. pl. 12 ako omylom prepustený. Dňom 6. 3. 1946 bol neprijatý do čs. arm., 7. 7. 1948 pozbavený hodnosti mjr. pech. v zál. a degradovaný na voj. v zál.

Vyznamenania: Kríž svetovej vojny IV. st. (?), Za hrdinstvo III. st. (?), Za zásluhy (?), Pamätný odznak I. st. (?), Vojenný víťazný kríž IV. tr. bez mečov (?)

Literatúra pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(F. Cséfalvay)

MARGITÁN, Štefan
štábný kapitán pechoty
veliteľ práporu 4. čs. brigády,

* 3. 4. 1914 Ždaňa okr. Košice
† ??

Po štúdiu na reálnom gymnáziu bol 1. 10. 1935 odvedený k 9. rote p. pl. 37. V septembri 1936 bol premiestnený k p. pl. 16 a následne do VA v Hraniciach. Po jej absolvovaní bol k 22. 8. 1937 vymenovaný za por. pechoty p. pl. 22. Od marca 1933 pôsobil ako vel. pomocnej rotu pešieho p. pl. 33, s ktorým sa zúčastnil ťaženia proti Poľsku. V januári 1940 bol povýšený na ppor. pech. a v októbri premiestnený k velit. 1. div., v rámci ktorej sa zúčastnil ťaženia proti ZSSR ako vel. štábnej rotu (27. 6. 1941 – 5. 5. 1942). V roku 1943 bol povýšený na stot. a o rok neskôr bol premiestnený k p. pl. 3. V máji 1944 s ním odišiel do poľa. V auguste 1944 bol internovaný v tábore v Tylove v Poľsku, podarilo sa mu však utiecť a zapojiť sa od 29. 8. 1944 aktívne do SNP ako sprav. dôst. Po jeho potlačení sa presunul do hôr, kde pôsobil ako vel. partizánskej skupiny pplk. → Miloša Vesela v priestore Hornej Lehoty a Nízkych Tatier až do februára 1945, keď sa ako vel. skupiny sústreďenia plk. Asmolova presunul do priestoru Brezna nad Hronom a Popradu. Vo februári 1945 sa ako vel. pr. pripojil k 4. čs. brig. v ZSSR. V apríli 1945 utrpel v bojoch pri Liptovskom Mikuláši pri útoku na Trstenú zranenie a bola mu priznaná hodnosť škpt. pechoty. V septembri 1945 bol preložený k p. pl. 16. V marci 1946 bol premiestnený k p. pl. 23 a v októbri 1946 povýšený na mjr. 23. 10. 1948 sa stal pplk. a vel. Ppl. 39. Od 4. 4. 1950 do 16. 8. 1950 pôsobil ako učiteľ kurzu vel. oddielu v Pech. učilišti v Michalovciach a od 17. 8. 1950 do októbra 1951 ako vel. kurzov vo Vyššej škole dôstojníkov pechoty v Bruntáli. Od 29. 10. 1953 bol náč. školského oddelenia velit. VO 2.

Vyznamenania: rumun. Ordinul Coroana Romaniei (?), Pamätná medaila za účasť bojov v Poľsku (1939), Za hrdinstvo 3. stupňa (1940), Pamätný odznak 1. stupňa (1942), Za hrdinstvo (1943), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Rad Bieleho leva za víťazství (1948), Rad Slovenského národného povstania 2. tr. (?), Rad Červenej hviezdy (1945), Medaile za víťazství nad Nemeckem (1945).

Literatúra a pramene: VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a Kml

(J. Zatková)

MARKANČUK, Jozef
major generálneho štábu
v roku 1942 prednosta 2. oddelenia RD

* 27. 3. 1906 Vrútky, okr. Martin
† ??

V roku 1925 zmaturoval na rus. reálnom gymnáziu v Chuste. V rokoch 1925 – 1927 absolvoval VA v Hraniciach na Morave, 7. 8. 1927 menovaný na por. pech. 1. 10. 1931 povýšený na npor.

a 1. 4. 1937 na kpt. pech. V rokoch 1927 – 1937 pôsobil ako dôst. pech. v Terezíne a Chuste na Podkarpatskej Rusi, pričom v uvedenom období zároveň absolvoval viaceré kurzy (aplikačný, ekvitačný, zákopnícky, strelecký). Pri p. pl. 45 v Chuste zastával od 1. 1. 1937 do 30. 9. 1937 takisto funkciu sprav. dôst. pluku. 15. 12. 1937 bol M. premiestnený k vel. VI. zboru v Košiciach, kde naďalej pôsobil ako sprav. dôst. samostatnej sprav. skupiny HŠ až do rozpadu Česko-Slovenska. Po vzniku Slovenského štátu bol M. prijatý do slov. arm. Po konštituovaní Vyššieho vel. 3 pôsobil ako prednosta 2. (sprav.) odd. Od 15. 2. 1940 do 14. 2. 1942 študoval na VVŠ v Bratislave. 21. 2. 1942 v hodnosti mjr. gšt. prevelený na front k RD, kde zastával funkciu prednostu 2. (sprav.) odd. 23. 9. 1942 sa vrátil z frontu na Slovensko, pričom novým prednostom tohto odd. sa stal → J. Stanek. V roku 1943 pôsobil vo funkcii ZV VAK v Bratislave. M. sa nezúčastnil príprav SNP, po jeho vypuknutí naďalej slúžil v Domobrane. Po vojne istý čas býval v Košiciach. Rozhodnutiami MNO v Prahe z roku 1946 a ďalším rozhodnutím z roku 1947 nebol povolaný do činnosti služby v čs. arm. Od 1. 11. 1947 bol na tzv. dovolenke s čakaním. Od 1. 7. 1948 preložený do výslužby. M. neskôr emigroval do zahraničia, kde pravdepodobne aj zomrel.

Vyznamenania: Za hrdinstvo II. st. (1943), Za hrdinstvo III. st. (1943).

Literatúra a pramene: BYSTRICKÝ, J.: Rýchla divízia na východnom fronte v roku 1942. In: Vojenská história. 5, 1942, č. 1, s. 55.; MIČIANIK, P.: Posledné útočné akcie slovenskej Rýchlej divízie na Kaukaze. Posledný útok na Tuapse. In: Vojenská história. 13, 2009, č. 4, s. 50. – VHA Bratislava, KvL; VHA Bratislava, fond VO 4, šk. č. 19.

(P. Chorvát)

MARKO, Jozef

plukovník spojovacieho vojska
veliteľ spojovacieho vojska 1. československej armády na Slovensku

* 8. 6. 1904 Zeleneč, okr. Trnava
† 22. 5. 1981 Bratislava

V rokoch 1914 – 1922 študoval na reálnom gymnázii v Bratislave a v Trnave. V štúdiu pokračoval na Právnickej fakulte UK v Bratislave, ktorú však nedokončil. V rokoch 1924 – 1926 absolvoval VA v Hraniciach. 1. 10. 1926 bol povýšený na por. spojov z povolania, v roku 1936 na kpt. V prvých rokoch slúžil ako vel. čaty a roty v Trnave, v Kutnej Hore, v Týne nad Vltavou, Brne. Na jeseň 1936 nastúpil ako pedagóg do VA v Hraniciach na Morave. Po vzniku Slov. štátu sa stal dočasne vel. spoj. vojska. Dňa 1. 5. 1939 bol povýšený na mjr. a ustanovený za vel. spoj. práporu 1 v Turčianskom Svätom Martine. V máji 1941 sa stal popri svojej funkcii v Martine referentom CPO v Bratislave (od 1. 1. 1944 v Banskej Bystrici). 1. 6. 1944 bol menovaný tiež za veliteľa spoj. odd. v štábe VPV v Banskej Bystrici. Výrazne sa zaslúžil o budovanie kontaktov medzi SNR a predstaviteľmi armády. Z poverenia SNR osobne rokoval s vhodnými kandidátmi na funkciu voj. vel. pripravovaného Povstania. Zabezpečil tiež spojenie s pplk. gšt. → J. Golianom, ktorý prijal funkciu voj. vel. V apríli 1944 sa stal členom VÚ. Pôsobil ako jeho styčný dôst. so SNR ale aj s partizánmi. Zabezpečoval kontakty s tajnými vysielacmi, vďaka ktorým mal domáci odboj rádiové spojenie s čs. MNO v Londýne. V júli 1944 zabezpečil styk medzi VÚ a spravodajcami-pašutistami (príslušníkmi čs.

voj. jednotiek v ZSSR), ktorých na Slovensko vyslala Čs. voj. misia v Moskve. 27. 7. sa zúčastnil pri Čremošnom v poľovníckej chate v Žarnovicikej doline porady členov SNR a VÚ, kde sa diskutovali voj. a politické otázky príprav Povstania. Iniciatívu vyvíjal tiež v prípade snahy VÚ o koordináciu rozmáhajúceho sa part. hnutia, ktoré pomáhal materiálne zásobovať. Prispel tiež k zabezpečeniu prechodu franc. vojnových zajatcov z Maďarska k partizánom v Turci. Po vypuknutí SNP sa stal vel. spoj. vojska 1. čs. arm. Podieľal sa na tech. príprave a zapojení Slobodného slovenského vysielacza, vďaka ktorému sa do éteru dostali prvé povstalecké proklamácie. Po jeho vyradení z činnosti nepriateľom 2. 9. 1944 prispel k jeho obnoveniu prostredníctvom mobilného voj. let. vysielacza. 12. 9. 1944 sa stal členom Rady na obranu Slovenska, ako jeden zo štyroch zástupcov arm. Spolu s nimi sa prostredníctvom tejto inštitúcie pokúšal dosiahnuť absentujúcu súhru medzi velením arm. a partizánmi. Svojou iniciatívou prispel k odtransportovaniu spojeneckých letcov – bývalých vojnových zajatcov z povstaleckého územia na ich voj. základne v Taliansku. Podporoval tiež arm. osvetových dôst. V období, ktoré predchádzalo pádu Banskej Bystrice budoval na Donovaloch a okolí novú spoj. sieť vel. povstaleckej arm. Ešte pred odchodom z Banskej Bystrice bol za zásluhy v odboji a SNP povýšený na plk. so spätnou platnosťou od 1. 5. 1944. Do hôr odišiel 28. 10. spolu so sk. osvetových dôst. Spočiatku sa skrýval nad obcou Hiadeľ v priestore výšiny Koží chrbát. V decembri odcestoval cez Ružomberok a Trnavu za rodinou vydávajúc sa za evakuanta z východu Slovenska. Až do prechodu frontu sa skrýval vo svojom rodisku Zelenči, blízko Cífera.

V rokoch 1945 – 1948 pôsobil ako vel. spoj. vojska na MNO v Prahe. Podieľal sa na vzniku organizácie Zväzu vojakov SNP a krátky čas bol predsedom jej pražskej expozitúry. 19. 2. 1947 bol menovaný na brig. gen. Po nástupe komunistov k moci však bol už v roku 1948 zbavený činnosti voj. služby a preradený do zál. V priebehu rokov 1949 – 1950 bol z politických dôvodov trikrát zatknutý a väznený. V roku 1958 bol opäť zatknutý a obvinený zo snahy odstrániť ľudovodemokratický režim. 25. 3. 1959 bol v procese s tzv. Karvašovou skupinou neoprávnene odsúdený na 14 rokov väzenia za velezradu. Na slobodu sa dostal v septembri 1963 vďaka prezidentskej amnestii. V roku 1968 bol oslobodený spod obžaloby pre trestný čin velezrady. Úplne rehabilitovaný bol až po smrti v roku 1991, keď mu bola priznaná hodnosť genmjr. in memoriam.

Vyznamenania: Československá medaila za Zasluby I. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československá medaila Za chabrosť pred nepriateľom (1946), Československý vojnový kríž 1939 (1946), franc. Chevalier de la Légion d' Honneur (1948).

Literatúra a pramene: Nad Tatrou sa blýska...Slovenské národné povstanie. Praha. Naše vojsko 1946; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, reg.; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 122; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 398; VOČSO, s. 188; SBS 4, s. 74. – MARKO, J.: Vo vojenských službách Československej republiky, druhého odboja a Slovenského národného povstania. Spomienky z r. 1973, strojopis uložený vo VHA Bratislava; VÚA-VHA Praha, Zb. KvL; ABS Praha, H – 522 - akcia „Generál“.

(I. Baka)

MARKO, Miloš

plukovník technickej zbrojnej služby
prednosta oddelenia vojenského
priemyslu 1. čs. armády na Slovensku

*2. 11. 1906 Liptovský Sv. Mikuláš
† 23. 4. 1998 Bratislava

Navštevoval gymnázium v Liptovskom
Sv. Mikuláši (1916 – 1918), gymnázium
v srbskom Novom sade (1918 –

1919), Reálne gymnázium v Lučenci (1919 – 1925) a Vysokú školu chemicko-technologického inžinierstva Českého vysokého učenia technického v Prahe (1925 – 1931). Medzitým absolvoval Vojenskú inžiniersku školu a ŠDZ tech. zbrojnej služby v Plzni (1933 – 1934). Ako dôst. z povolania pôsobil na Zbrojnom technickom úrade v Plzni, vo Voj. muničnej továrni v Poličkách n/Metuji a vo VTLÚ v Prahe ako referent trhávín, resp. ako prednosta výrobného oddelenia. Po vzniku Slovenského štátu odišiel na Slovensko, kde bol prijatý do slov. arm.. V rokoch 1939 – 1944 bol pracovníkom MNO v Bratislave. K 17. 5. 1939 mjr. tech. zbroj., k 1. 7. 1941 pplk. tech. zbroj. V roku 1941 bol jedným z kľúčových členov slov. delegácie na obchodnom rokovaní s pražskou firmou ČKD vo veci voj. dodávok pre Slovensko. Podobne, ako pred vojnou, aj počas nej súčasne zastával post voj. znalca a poradcu vo viacerých podnikoch a závodoch s tech. zameraním. Od 10. 11. 1942 bol prednostom materiálneho odd. MNO v Bratislave, od 1. 2. 1943 prednostom vojnového priemyslu MNO. Ako skúsený chemický inžinier a popredný odborník v oblasti muničnej výroby sa zapojil do ilegálneho protifašistického odboja. Po vyhlásení Povstania bol jedným z autorov štylizácie povstaleckých výziev. 30. 8. 1944 bol na vel. 1. čs. armády ustanovený za náč. osobitného oddelenia vojnového priemyslu. Funkciu prevzal za veľmi zložitých podmienok, keď musel vyriešiť chýlostivú vojensko-ekonomickú situáciu armády (veľké straty výzbroje, výstroja a ďalších vojenských zásob v odzbrojených západoslovenských posádkach a jednotkách Východoslovenskej armády, strata moderných zbrojoviek na Považí, ako aj postupná strata voj. skladov). Ako šéf povstaleckej zbrojnej výroby maximálne využil jej obmedzené prostriedky a rozhodujúcou mierou sa zaslúžil o jej konjunktúru, a tým aj vytvorenie pevnej vojensko-ekonomickej bázy povstaleckej moci. Na jeho príkaz sa začali v Zemianskych Kostoľanoch vyrábať výbušniny a zriadil sa arm. pioniersky (neskôr ženijný) park v Hronci. Zaslúžil sa o záchranu zbrojného skladu v Novákoch a čiastočne aj int. skladu vo Vrútkach. Po evakuácii muničných dielní zo Zemianskych Kostolian sa mu 15. 9. 1944 podarilo obnoviť výrobu v poľnej muničnej továrni v Harmanci a po jej redislokácii, 30. 9. 1944, na Troch Vodách. Dozeral na plynulý prechod viacerých zbrojárskych podnikov na vojnovú výrobu, zvlášť na koordináciu výroby s požiadavkami povstaleckého frontu. Osobne venoval pozornosť problémom materiálnych a personálnych otázok ich sprevádzkovania, dohliadal na urýchléné rozbehnutie a maximálne zefektívnenie výroby náloží, protitankových a protipechotných mín. Ešte pred zatlačením Povstania do hôr dozeral na budovanie part. základne na Červenej Jame, kam od 25. 10. 1944 nechal presúvať všetok dostupný materiál a suroviny s cieľom pokračovať vo výrobe. V druhej polovici febr. 1945 prešiel na oslobodené územie, kde sa spojil s jednotkami sov. a rumun. armády. Na vel. 1. čs. arm. zboru v ZSSR sa však preňho „nenašlo“ vhodné využitie, a tak bol odoslaný k voj. povereníkovi SNR.

V apríli 1945 odišiel na vlastnú žiadosť na dvojročnú bezplatnú dovolenku, následne zastával exponované funkcie v chemickom priemysle – najprv ako národný správca továrne Dynamit – Nobel v Bratislave, v rokoch 1946 – 1948 oblastný riaditeľ Chemických závodov. Po uplynutí dovolenky odišiel do zálohy. V rokoch 1949

– 1950 pracovník chemických závodov Dynamit – Nobel, v r. 1951 – 1960 pedagóg Chemicko-technologickej fakulty SVŠT, resp. v rokoch 1954 – 1958 jej prorektor. Od r. 1951 docent, 1952 mimoriadny profesor, 1954 profesor. Neskôr pôsobil ako pracovník Výskumného ústavu pre petrochémiu v Novákoch (1961 – 1965), pedagóg Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave (1966 – 1967) a Katedre chémie Pedagogickej fakulty UK v Trnave (1967 – 1976), od roku 1976 na dôchodku. Je autorom 10 čs. patentov, spoluautorom desiatok publikácií.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939); Za zásluhy (1940), Red krune Kralja Zvonimira I. st. sa zvezdom i mačevima (1942), Vojenný víťazný križ III. tr. (1944), Deutsche Adlerorden 1. Klasse mit Schwerter (1944), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1945).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník Slovenského národného povstania. Bratislava 1970; Encyklopédia Slovenska. III. zv. (K–M). Bratislava 1979; Dejiny Slovenského národného povstania 1944. Encyklopédia odboja a SNP, V. zv.. Bratislava 1984; Malá encyklopédia Slovenska. Bratislava 1987; ŠIMUNIČ, P.: Povstalecké zázemie. Lektorské listy. Žilina. SZPB 1991; Československý biografický slovník. Praha 1992; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994; KAMENEC, I.: Zbrojná výroba v čase Slovenského národného povstania. In: Vojenské aspekty Slovenského národného povstania. Žilina 1994, s. 68–74; CAMBEL, S.: Hospodárske pomery v Slovenskom národnom povstaní. Banská Bystrica 2003. - VÚA-VHA Praha, Zb. KvL; AMV ČR Praha, Z-7-9/102; AM SNP Banská Bystrica, F XII a VII/59, 401/59, oddelenie vojnového priemyslu.

(A. Maskalík)

MARKÓCZY, János

generálporučík
veliteľ 24. maďarskej pešej divízie

* 17. 3. 1890 Nagyszeben (dnes: Sibiu, Rumunsko)
† 26. 3. 1956 Zürich (Švajčiarsko)

V období marec – máj 1919, počas Maďarskej republiky rád kpt. gšt. pri sikulskej div., od 5. 6. až 14. 9. 1919 v rumun. internácii. Po prepustení slúžil na vel. div. v Miskolci. V rokoch 1920 – 1921 absolvoval Voj. akadémiu a až do r. 1928 slúžil na rôznych vel. V rokoch 1928 – 1932 profesorom na Voj. Akadémii Ludovika, od 1932 vel. rôznych cykl. útvarov. V rokoch 1937 – 1939 absolvoval kurz vyšších dôstojníkov. V období od 1. 10. 1939 do 1. 8. 1940 ZV 1. motorizovanej brig., potom do 1. 3. 1944 vel. poddôstojníckej školy v Jutasi. Od 1. 3. do 1. 6. 1944 vel. kmeňového oddelenia GŠ, poverený vedením výcviku honvédstva. Potom do 1. 10. 1944 vel. 24. pd. Jeho div. ustupovala na čiastočne vybudované pozície Árpádovej línie v karpatských priesmykoch, v septembri – októbri 1944 jeho div. bola podriadená nem. veleniu a bola v obrane v Karpatoch. Od 1. 10. do 16. 10. 1944 bol inšp. pech. Po szálasiovskom prevrate do 15. 11. 1944 bol vel. a veliacim gen. VII. arm. zboru a do 1. 1. 1945 inšpektorom pech. Od 8. 1. 1945 bol poverený vedením evakuačného oddelenia MV. V marci 1945 sa dostal do amer. zajatia, z ktorého v septembri 1945 odišiel do Švajčiarska.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: SZAKÁLY, S.: Az ellenforradalmi Magyarorszá (1919 – 1944) hadseregének felső vezetése. Adattár. II. rész, L – Z. Hadtörténelmi Közlemények, roč. 97, (1984), s. 571-572; Magyarország a második világháborúban. Lexikon A-Zs. Budapest 1997 s. 298.

(F. Cséfalvay)

MARKUS, Mikuláš

plukovník pechoty
veliteľ IV., neskôr III. taktickej skupiny
v SNP, veliteľ 4. čs. samostatnej brigády
1. čs. armádneho zboru ZSSR

* 27. 6. 1897 Málinec, okr. Lučenec
† 31. 1. 1967 Ružomberok

Ľudovú školu navštevoval v Málinci. V r. 1907 – 1916 študoval vo Vyššej štátnej reálke s vyučovacou rečou maď. v Kremnici. V októbri 1915 bol odvedený a 15. 10. bol ako jednoročný dobrovoľník prezentovaný v 5. náhradnej rote 29. poľného jágorského pr. v Lučenci, kde bol odoslaný do ŠDPZ. 11. 7. 1916 povýšený na zvk. a vo funkcii vel. čaty odoslaný na rus. front. 1. 2. 1917 bol povýšený na čat. v zál. a 1. 7. na por.pech. v zál. (s poradím od 1. 8. 1917). V septembri 1917 bol ťažko ranený a až do 13. 6. 1918 v nem. ošetrovaný. V júni 1918 ako vel. útočnej rotý odoslaný na tal. front, kde zotrval do októbra 1918. Po skončení vojny demobilizoval, s úmyslom študovať na Vysokej škole lesníckej v Banskej Štiavnici, ale finančné pomery mu to nedovolili. Ako por.pech. v zál. sa 25. 5. 1919 prihlásil do čs. armády a vo funkcii vel. 6. rotý nastúpil na vykonávanie činnnej služby do p. pl. 25 v Šumperku, ktorý bol v r. 1920 premiestnený do Lučenca. 7. 5. 1921 povýšený na npor. pech., s poradím od 1. 8. 1920. Od 15. 9. 1921 do 14. 3. 1922, ako inštruktor nováčikov maď. národnosti, odvelený do p. pl. 2 „Jiřího z Poděbrad“ v Litoměřiciach. Od 15. 3. 1922 bol vel. čaty v p. pl. 25 v Lučenci, kde zotrval až do septembra 1928. Od 10. 1. do 14. 9. 1928 bol ako tlmočník pridelený odpočívacej skupine v Lučenci. 15. 9. 1928 premiestnený do p. pl. 31 „Arco“ v Jihlave ako vel. čaty. 1. 4. 1929 bol povýšený na kpt. pech. 7. 8. prevzal velenie 6. rámcovej rotý. V p. pl. 31 postupne zastával funkcie vel. 1. poľnej rotý, vel. mínometnej čaty a vel. 2. rotý. 1. 4. 1936 povýšený na škpt. pech. V septembri 1936 bol premiestnený do VA v Hraniciach na Morave, kde pôsobil ako ZV rotý voj. akademikov a súčasne cvičiteľ voj. výcviku. Od 15. 9. 1938 premiestnený do p. pl. 6 „Hanácky generála Janina“ v Olomouci a zároveň ustanovený za vel. 9. rotý v ŠDPZ. Od 24. 9. do októbra 1938 bol pridelený do náhradného pr. p.pl. 6 a zároveň bol styčným dôst. delimitačnej komisie. V novembri 1938 ho prevelili do Posádkového velit. v Banskej Bystrici. Od decembra 1938 do marca 1939 bol ako inštruktor BV a zároveň zást. čs. voj. správy pridelený ObV HG v Banskej Bystrici. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov: tech. kurz v žen. pl. 4 v Bratislave (1921), div. plynový v 10. div. v Banskej Bystrici (1922), informačný kurz pre vel. rôt v Obvodovom stredisku pre výcvik v Košiciach (1923), ekvitačný pre dôst. pech. v Lučenci (1925), arm. plynový v Olomouci (1926), informačný pre kpt. pech. v Jihlave (1934). Deň po vzniku Slov. štátu prevzal velenie 10. div. v Banskej Bystrici. Od 1. 5. do 31. 10. 1939 bol vel. ŠDPZ v Banskej Bystrici. 17. 5. 1939 bol povýšený na mjr. pech. 28. 8. 1939 bol dočasným vel. p. pl. 6, s ktorým sa do 7. 9. zúčastnil ťaženia slov. armády proti Poľsku. Od novembra 1939 do 25. 6. 1941 velil p. pl. 3 vo Zvo-

lene. 1. 7. 1940 bol povýšený na pplk. pech. Po napadnutí ZSSR v júni 1941 odišiel s p. pl. 3 do poľa na vých. front., kde zotrval do 4. 12. 1941. 8. 12. 1941, po návrate na Slovensko, prevzal velenie p. pl. 3 vo Zvolene. 16. 9. 1942 odišiel znovu na východný front, kde do začiatku apríla 1943 zastával funkciu vel. motorizovaného p. pl. 20 v rámci RD. 1. 1. 1943 bol povýšený na plk. pech. Od 1. 7. do 31. 12. 1943 bol vel. p. pl. 3 v mierovej posádke vo Zvolene. 1. 1. 1944 bol ustanovený za vel. VDO 1 v Trenčíne. 7. 5. 1944 ako vel. 1. div. odišiel do priestoru Gíraltoviec, kde sa div. stala súčasťou formujúcej sa Východoslovenskej arm. Počas pôsobenia v Trenčíne nadviazal úzky kontakt s pplk.gšt. → J. Golianom, ktorý ho zapojil do priprav ozbrojeného Povstania. V polovici mája 1944 nadviazal spojenie s part. oddielom „Čapajev“ a neskôr, koncom júla 1944, s part. zväzkom „Alexander Nevský“. Na východnom Slovensku začal aj s prípravou 1. div. na odbojovú činnosť, ktorá bola zmarená odzbrojením časti divízie v rámci akcie „Kartoffelnernte mit Prämie“. Po týždenných prestrelkách s protivníkom sa mu podarilo prebiť na povstalecké územie a so značne preriedenou časťou svojich jednotiek dorazil do priestoru Červenej skaly. 12. 9. 1944 sa hlásil v Banskej Bystrici. 14. 9. prevzal velenie nad IV. TS „Muráň“. K jeho prvým krokom patrilo zabezpečenie obrany zo smeru Nováky – Cígeľ na Handlovú. Neskôr jemu podriadené jednotky skupiny zvädzali sústavné boje s útočiacimi nem. jednotkami v priestore Kordík, Kremnice a Badína. 23. 10. 1944 prevzal velenie III. TS „Gerlach“ s velit. vo Zvolene. 26. 10. ustúpil do priestoru Poľany. V horách zotrval do decembra 1944 a kvôli vážnym zdrav. problémom sa následne až do príchodu oslobodzovacích jednotiek schovával vo Zvolene. 26. 3. 1945 bol prezentovaný v Košiciach a prijatý do čs. armády, s pridelením do 1. čs. náhradného pl. Od 3. 4. do 31. 5. 1945 bol vel. 4. čs. samostatnej brig. 1. čs. armádneho zboru v ZSSR, s ktorou sa zúčastnil záverečných bojov. 1. 6. 1945 bol povýšený na brig. gen. Od 12. 6. do 19. 10. 1945 vykonával funkciu vel. VO 4 v Bratislave. 20. 10. 1945 bol určený za dočasný vel. VII. zboru (na jeseň 1947 premenovaný na V. zbor) v Trenčíne a od 28. 10. 1945 bol ustanovený do tejto vel. funkcie. Od 1. 12. 1947 do 28. 2. 1948 bol frekventantom kurzu pre vyšších veliteľov pri VŠV v Prahe. 23. 10. 1948 povýšený na div.gen. (s účinnosťou a poradím od 1. 4. 1947). Vo funkcii vel. V. zboru v Trenčíne zotrval do konca apríla 1949, keď bol premiestnený k VO 3 na Morave. 1. 5. 1949 bol poverený funkciou ZV VO 3 so sídlom v Brne. K 1. 8. 1950 bol preradený do zálohy. Žil v Okoličnom a zamestnal sa ako plánovač, neskôr technik v Lesnom závode v Liptovskom Mikuláši.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom „Javorina – Orava“ (14.3.1940), Za hrdinstvo 3. stupňa (14.3.1940), Kríž svetovej vojny 4. st. (15.7.1941), , nem. Das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 2. Stufe mit Schwerter (21.8.1941), Pamätný odznak 2. st. (24.4.1942), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (10.12.1942), nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (14.3.1943), Za hrdinstvo 2. stupňa (26.5.1943), Pamätný odznak 1. st. (26.5.1943), rumun. Coroana Romaniei cu Spade in Gradul de Comandor cu panglica de „Virtute Militara“ (7.5.1943), Vojenný víťazný kríž III. triedy (14.3.1944), Československý vojnový kríž 1939 (1.5.1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (7.7.1945), Rad SNP I. triedy (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (13.4.1946), sov. Za pobeđu nad Germanijev v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941-1945 gg. (1947), rumun. Ordinul „Steaua Romaniei“ cu Spade in Gradul do „Comandor“ cu panglica „Virtute Militara“ (1947), poľ. Krzyż Partyzancki (?), poľ. Krzyż Walecznych (1948)..

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Jeden z tvorcov histórie. In: Smer, 19, 7. 7. 1967, s. 2; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, reg.; BOSÁK, P.: Z bojových ope-

rácií na fronte SNP. Bratislava 1979, s. 139; ES 3, s. 498; ESNP, s. 18, 64, 302, 549, 565; SBS 4, s. 81–82; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; ŠTEFANSKÝ, V.: Mikuláš Markus. In: Zabudnutí veliteľia. Životné osudy generálov – veliteľov taktických skupín 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1990, s. 37–44; JOŽÁK, J. a kol.: Za obnovu štátu Čechů a Slováků 1938–1945. (slovníková příručka). Praha 1992, s. 49; Kol. autorov: Důstojníci a štáby povstalecké armády. Banská Bystrica 1994, s. 11, 80, 102; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994; BYSTRICKÝ, J.: Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941. In: Vojsková história, 2, 1998, č. 2, s. 39–61; ČAPLOVIČ, M.: Čs. dôstojníci – Slováci v službách Hlinkovej gardy (november 1938 – marec 1939). In: Slovensko a druhá svetová vojna. (zostavovatelia František Cséfalvay – Miloslav Púčík). Bratislava 2000, s. 105–116; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004; – VÚA – VHA Praha, f. Kml; VÚA – VHA Praha, f. KvL; NBIÚ SNK Martin, výpis z matriky.

(M. Čaplovič)

MARTINČOK, Ján

štábný kapitán pechoty
náčelník štábu 2. obranného úseku
Kosatec

*17. 11. 1915 Kociha, okr. Rimavská
Sobota

† 10. 7. 1974 Prešov

Po skončení ľudovej školy absolvoval 4 triedy meštianskej školy v Rimavskej Sobotě a štyri triedy učiteľského ústavu s maturitou v Lučenci, ktoré ukončil v roku 1935. Následne učil v Národnej škole v Slovenských Zahoraniach. Od 1. 10. 1937 vykonával základnú voj. službu. ŠDJZ absolvoval v máji 1938. Potom velil až do novembra 1939 kanónovej čate 37 mm protitank. kanónov v 4. horskom p. pl. v Jelšave.

Ako por. v zál. bol aktivovaný 1. 2. 1940 a povolaný do slov. arm., zúčastnil sa poľného ťaženia proti ZSSR (hlavne bojov pri Rostove)

SNP sa zúčastnil od 29. 8. 1944 do jeho potlačenia, a to ako vel. 18. p. pr. Narcis v Kokave nad Rimavicou a od 25. 9. 1944 ako pobočník vel. úseku 2 na Čertovici, škpt. → M. Kučeru. Po potlačení SNP 25. 10. 1944 odišiel so sk. dobrovoľníkov (120 mužov) do hôr, s ktorými viedol part. boj do 9. 2. 1945. So svojou part. sk. bol začlenený do part. brig. Stalin, ktorej velil kpt. G. Lošakov. V decembri 1944 odišiel cez Ďumbierske sedlo na Pohronie, kde sa utáboril v doline nad obcou Mýto pod Ďumbierom v tzv. Vidličke pod Veľkým Gáplom. 9. 2. 1945 prešiel s celým part. oddielom k 1. čs. arm. zboru v ZSSR v Poprade.

1. 5. 1945 dosiahol hodnosť škpt. Po oslobodení ČSR r. 1945 stal sa aktívnym dôstojníkom a do 30.10. 1945 bol pridelený ako pomocník operačného odd. na velit. VO 4 v Bratislave. Od 1. 11. 1945 do 30. 6. 1948 bol frekventantom VŠV v Prahe. Následne do júla 1949 zastával funkciu prednostu I. odd. velit. 10. streleckej div. v Košiciach. V prvej polovici 50. rokov slúžil ako NŠ velit. 2. streleckej div. a 2. arm. zboru. V máji 1955 získal hodnosť genmjr. V aktívnej službe bol až do mája 1958. Dovtedy dva roky vykonával funkciu zást. náč. správy bojovej prípravy pri Ministerstve národnej obrany.

Vyznamenania: Za hrdinstvo 3. st., 2. st. (1941, 1942), Za zásluhy (1942), nem. Eisernes Kreuz II. Kl. (1942), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad SNP II. tr. (1945), Československá

medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1946).

Literatúra a pramene: ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.. ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 223, MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 399; – VÚA-VHA Praha Zb. Kml.

(M. Stanová)

MARTYNOVIČ, Peter

podplukovník delostrelectva
prednosta 4. oddelenia 2. divízie v Banskej Bystrici

*12. 7. 1893 Wola Chlipelska (okres Mosciska, vtedy súčasť Rakúsko-Uhorska, dnes Ukrajina)
† ??

V rokoch 1905 – 1913 navštevoval vyššie gymnázium s maturitou v Sambore. Následne nastúpil na Právnickú fakultu na univerzite v Ľvove. V roku 1914 vstúpil do rakúsko-uhorskej arm. V rokoch 1915 – 1918 pôsobil ako vel. čaty a neskôr roty na tal. fronte. 1. 1. 1916 bol povýšený na por. v zál. a 1. 5. 1918 npor. v zál. Po skončení 1. svetovej vojny od novembra 1918 do augusta 1919 bojoval ako 1. dôst. a vel. bat. v ukrajinskej arm. vo vojne proti Poľsku o východnú Halič. Následne od konca októbra 1919 sa zúčastnil občianskej vojny v Rusku, kde bojoval proti bolševikom na Kryme ako vel. čaty a 1. dôst. bat. V apríli 1920 bol prijatý do čs. armády, kde slúžil pri del. v hodnosti npor. v zál. V roku 1922 obdržal čs. štátne občianstvo a stal sa gážístom z povolania v hodnosti npor. Slúžil ako vel. bat. V roku 1925 bol povýšený na kpt. a v roku 1928 na škpt. (od roku 1934 škpt. del.). Po vzniku Slov. štátu vstúpil do slov. armády. Po jej reorganizácii v máji 1939 bol premiestnený k del. pl. 2 v Banskej Bystrici (neskôr Ružomberku) a povýšený na mjr. del. Vykonával funkciu vel. del. oddielu v Banskej Štiavnici a neskôr v Ružomberku. V júli 1940 sa stal prednostom 4. odd. (koordinácia služieb, ubytovací a dislokačný referát) na velit. 2. div. v Banskej Bystrici. Po reorganizácii arm. v októbri 1940 bol prevelený k VPV v Banskej Bystrici, kde vykonával rôzne funkcie. Od júna do septembra 1941 bol prvýkrát na východnom fronte s velit. Arm. skupiny. Druhýkrát sem odišiel v júli 1942 a s RD sa zúčastnil nem. letnej ofenzívy na južnom úseku frontu. Po dobití Rostova tu pôsobil ako vel. slov. posádky. 1. 1. 1943 bol povýšený na pplk. del. Z frontu sa vrátil v marci 1943. 1. 1. 1944 bol preložený do výslužby. Krátko nato ho v marci 1944 opäť povolali do prechodnej voj. služby počas brannej pohotovosti štátu. V októbri 1944 bol opäť preložený do zál. Po skončení vojny a obnovení ČSR bol v roku 1947 opäť prezentovaný na vykonanie činnnej voj. služby v pôvodnej hodnosti. Ako styčný dôstojník MNO a VO 4 pôsobil v Osídľovacom úrade v Bratislave, Čs. presídľovacej komisii v Budapešti a ako referent na umiestňovanie nemajetných presídľencov Slovákov na území ČSR. V auguste 1948 bol opäť formálne preložený do výslužby, avšak ponechaný v prechodnej voj. službe do konca roku naďalej ako styčný dôst.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska Javorina – Orava (1939), Za hrdinstvo 3. stupňa (1941), Kríž svetovej vojny 2. stupňa (1941), Kríž odboja 4. stupňa (1942), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 2. Stufe mit Schwerter (1943).

Literatúra a pramene: – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL.

(I. Baka)

MASNÝ, Rudolf

podplukovník automobilovej služby
od 13. 9. 1944 prednosta automobilovej služby pri 1. taktickej skupine
v Banskej Bystrici

* 21. 3. 1907

† ??

R.1926 ukončil učiteľský ústav s maturitou v Banskej Štiavnici a nastúpil ako učiteľ štátnej ľudovej školy v Slavíkove. 1.10.1927 bol povolaný vykonať prezenčnú službu do Levíc. V rámci nej absolvoval ŠDPZ a 1. 12. 1928 bol povýšený na ppor. Po vykonaní prezenčnej služby bol opäť učiteľom ľudovej školy v Korlate a potom odborným učiteľom meštianskej školy v Rimavskej Sobote. 1. 1. 1934 bol povýšený na por. pech. v zálohe a 1. 1. 1938 na npor. V rokoch 1935/1936 absolvoval inštruktážny kurz pre dôst. v zál. v Rimavskej Sobote. V rámci mobilizácie bol 24. 9. 1938 vel. štábnej rotý vel. VIII. poľného zboru. Od 1. 1. 1939 bol menovaný za riaditeľa štátnej meštianskej školy v Ľubietovej. Do činnnej voj. služby bol povolaný 1. 2. 1940 k aut. pl. v Banskej Bystrici, kde vykonával funkciu pobočníka vel. a potom vel. náhradného telesa aut. pl.1. Do hodnosti stot. bol povýšený 1. 8. 1940 a v tejto hodnosti vykonával funkciu vel. dopravnej rotý. Po vyhlásení vojny ZSSR prevzal velenie aut. prap. 11. Krátko potom sa stal vel. výcvikovej rotý a potom pr. Počas SNP bol prednostom aut. služby pri I. TS v Banskej Bystrici. V októbri 1944 premiestnený k IV. TS „Muráň“ v rovnakej funkcii. 28.10. bol povýšený na mjr. tank. vojska. Od polovice decembra 1944 do 25. 3. 1945 bol vel. rotý part. jednotky „Smrť fašizmu“. Prijímacia komisia SNR ho v apríli 1945 prijala do čs. armády ako autodôstojníka na 5.odd. HŠ MNO. Od 1. 7. 1948 preložený k VO 4 ako prednosta aut. služby. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (10.8.1946), Rad SNP II.tr. (10.7.1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml.

(M. Štefanský)

MATÚŠ (do 31. 12. 1940 MÁTYUS), Alexander

major generálneho štábu
náčelník štábu Veliteľstva Vzdušných zbraní slovenskej armády

* 27. 5. 1914 Vrútky

† ??

Civilné vzdelanie získal na 8-ročnom št. reálnom gymnáziu s maturitou v Košiciach, ktoré absolvoval v r. 1924 – 1932. Príslušník čs. brannej moci od 20. 4. 1933, keď ho po vykonaní dobrovoľného odvodu (20. 4. 1933), včlenili ako vojaka k hor. pr. 5 v Ružomberku. Od 18. 7. 1933 – 28. 2. 1934 frekventantom ŠDPZ v Košiciach. 28. 10. 1933 M. povýšili na slob. frekventanta a 15. 3. 1934 na des. absolventa. 20. 6. 1934 M. povolili konať ďalšiu dobrovoľnú činnú službu a zároveň ho preložili do sk. ďalej slúžiacich poddôstojníkov. 4. 7. 1934 M. povýšili na čat. dsl. 15. 8. 1934 M. premiestnili k VA v Hraniciach, ale to bolo zrušené a následne M.

preložili do sk. ďalej slúžiacich poddôstojníkov a včlenili ho k 5. hor. rote hor. p. pl. 2 v Ružomberku. 17. 6. 1935 zrušili jeho reverzný záväzok ďalej slúžiacieho poddôstojníka a vrátili mu status aspiranta. 1. 7. 1935 M. menovali za ppor. pech. v zál. a preradili do sk. dôst. v ďalšej dobrovoľnej činnnej službe. 30. 9. 1935 ppor. pech. v zál. M. premiestnili do VA v Hraniciach, ktorú absolvoval 1. 8. 1937. V tento deň ho ako por. pech. včlenili k 4. rote p. pl. 44 v Liberci, s určením za vel. čaty. 25. 3. 1938 M. ustanovili za dočasného vel. rotý. Od 15. 7. 1938 – 30. 9. 1938 v kurze pre letúňových pozorovateľov pech. v Prostějove. Od 1. 10. 1938 pridelený k letke 14 let. pl. 2 v Olomouci ako letúňový pozorovateľ pech. Vzhľadom na rozpad ČSR ho ako dôstojníka slov. národ. odoslali na Slovensko.

14. 3. 1939, po návrate na Slovensko, M. prideli k letke 64 let. pl. 3 v Piešťanoch. 1. 5. 1939 ho preložili do sk. dôst. let. a zároveň premiestnili k letke 6 let. pl. gen. let. M. R. Štefánika. 15. 6. 1939 M. ustanovili za ZV ŠDLZ. 1. 10. 1939 ho menovali za poľného pozorovateľa letca. 1. 1. 1940 M. povýšili na npor. let. Od 2. 1. 1940 do 30. 2. 1940 M. vyslali do kurzu v Aufklärungs-Fliegerschule v Briegu v Nemecku. 1. 3. 1940 M. určili do základného pilotného výcviku v rámci cvičnej letky v Piešťanoch. 1. 5. 1940 ho premiestnili k LŠ a ustanovili ho za ZV LŠ. 1. 10. 1940 M. menovali za pilota-letca a 1. 9. 1941 ho určili k stíhacím letcom. Od 7. 4. 1942 M. odvelili do VVŠ, odd. gšt. v Bratislave. Počas štúdia absolvoval už ako stot. let. (1.7.1942) 7. kurz pre dôst. gšt. v Berlíne (2. 9. 1942 – 8. 11. 1942). Od 24. 3. – 5. 7. 1943 M. prideli k VVZ, kde ho zaradili do funkcie referenta let. odd. Od 6. 7. 1943 – 11. 11. 1943 dôst. gšt. v štábe kombinovanej let. skupiny (perute) pri RD, ktorej velil mjr. let. → M. Lisický. 16. 11. 1943 M. odoslali do Talianska, kde mal rokovať vo veci vydania zadržaných tal. lietadiel SM-84 zakúpených pre slov. letectvo. Od 7. 1. 1944 pokračoval v III. roč. VVŠ, odd. gšt., ktorú ukončil 24. 7. 1944 s veľmi dobrým hodnotením. Od 1. 8. 1944 M. premiestnili k MNO. Počas štúdia na VVŠ, služby na VVZ a v poli si zvyšoval odbornosť pilota (výcvik na viacmotorových lietadlách rôznych typov, výcvik na lietanie podľa prístrojov a za noci). Do národného boja za oslobodenie sa nezapojil a zostal v službe aj po 29. 8. 1944. Od 1. 9. 1944 M. ustanovili za NŠ VVZ a preložili do skupiny dôst. gšt. Po likvidácii VVZ pôsobil na MNO SR v Bratislave, kde zastával funkciu prednostu odd. a od januára 1945 aj predsedu rehabilitačnej komisie. 1. 1. 1945 M. povýšili na mjr. gšt. Pred príchodom frontu evakuoval na západ. Po skončení 2. svetovej vojny sa do ČSR nevrátil a podľa čs. spravodajských informácií vstúpil do služieb franc. rozviedky. O jeho ďalších životných osudoch v exile sa nedochovali žiadne informácie.

Vyznamenania: Pochvalné uznanie VVZ (1943), Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944) a iné.

Literatúra a pramene: – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

MAXIAN, Ján

podplukovník pechoty
prednosta Pomocného úradu Veliteľstva vzdušných zbraní

* 18. 5. 1895 Svätý Jakub (dnes Jakub), okr. B. Bystrica
† ??

Absolvoval učiteľský ústav s aprobáciou pre vyučovanie na meštianskych školách, 15. 11. 1914 až 28. 8. 1917 učiteľ, september 1917 – október 1918 príslušník rak.-uh. armády, vlastibranec p. pl. 16 a p. pl. 19, prevzatý do čs. arm. v hodnosti čat., 15. 12. 1920 prevezený do I. zál. V predvojnovnej čs. arm. pravidelne absolvoval voj. cvičenia a dosiahol hodnosť kpt. pech. v zál., ako hodnostne najvyšší prítomný dôst. prevzal 14. 3. 1939 velenie 1. hor. pl. v Dolnom Kubíne, od 18. 3. 1939 ZV a prednosta hosp. správy pl. V máji 1939 bol aktivovaný, povýšený na stot. pech a preložený do sk. dôst. z povolania, potom opätovne zaradený k p. pl. 3 ako vel. náhradnej rot, v rovnakej funkcii od 15. 5. 1940 pri p. pl. 9. V júli 1940 bol povýšený na mjr. pech a v septembri 1940 premiestnený k MNO. K 1. októbru 1940 bol ustanovený do funkcie prednostu Pomocného úradu VVZ. Po krátkej službe na VDO 2 v období od mája 1941 do februára 1942 bol pridelený k Povereníctvu pre prípravu pracovnej služby pri Predsedníctve vlády. Od mája 1942 bol prednostom III. výcvikovo-výchovného odd. Hlavného veliteľstva SPS. 30. apríla 1943 bol preložený do skupiny pracovných dôst. PSb NO a striedavo aj do funkcie pracovného referenta VBV. V októbri 1943 bol premiestnený k Pracovnému pr. 1 a 1. júna 1944 ustanovený za veliteľa III/4 pr. TSb. V októbri 1944 bol ustanovený do funkcie prednostu Velit. úradu PSb NO. Novovzniknutá Domobrana však trpela takým akútnym nedostatkom odborne zdatných dôst., že ani on sa na jar 1945 nevyhol preradeniu od PSb NO k Pionierskym stav. skupinám TSb a pokračujúcej účasti na opevňovacích prácach. Po oslobodení Slovenska v máji 1945 nastúpil na službu v čs. armáde pri odvodových komisiách v Martine. V auguste 1945 sa stal vel. Voj. invalidovne v Bratislave a s účinnosťou od 1. 10. 1946 bol povýšený do hodnosti pplk. pech. V decembri 1949 bol preložený do výslužby a boli mu priznané voj. zaopatrovacie dôchodky.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: KORČEK, J.: Vojensky organizované pracovné formácie v pôsobnosti MNO a MV Slovenskej republiky 1942-1945. In: Pracovné jednotky a útvary slovenskej armády 1939-1945. VI. robotný prápor, Banská Bystrica 1996, s. 59, s. 71. – VÚA-VHA Praha, f. MNO - Slovenský štát, MNO-HVV č.79.dôv./1.org.1939 Pridelenie dôstojníkov k útvarom a ústavom, 5. mája 1939, nezaradené; VHA Bratislava, f. VVŠ, č.163.714 dôv.-H/1940, Osobné zmeny v organizácii armády, 15. septembra 1940, nezaradené; VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(P. Šimunič)

MEDVEDEV, Nikifor Vasiljevič

generálporučík Červenej armády
veliteľ 17. gardového streleckého zboru

* 1. 2. 1888 Vysokoje
† 18. 4. 1973 Moskva

Ako radový vojak a neskôr poddôstojník vo funkcii vel. guľ. čaty sa zúčastnil 1. svetovej vojny na západnom a rumun. fronte. Vo februári 1918 sa stal príslušníkom vznikajúcej ČA. V čase občianskej vojny v Rusku bol postupne vel. guľ. skupiny, jazd. pluku a jazd. brig. Bojoval na Done, v Tambovskej a Saratovskej gubernii, pod Caricinom, na Kubáni, severnom Kaukaze a na Kryme. Po skončení VA v roku 1924 vykonával funkcie náč. a komisára Krymskej a potom Tverskej jazd. školy a vel. a komisára 8. sam. brig. Od decembra 1931 pôsobil ako učiteľ Vojensko-vzdušnej inžinierskej

akadémie N. E. Žukovského a od januára 1935 ako starší učiteľ Voj. akadémie motorizácie a mechanizácie ČA. V júni 1937 sa stal náč. autoobrných jednotiek Leningradského voj. okruhu a od januára 1938 ZV Severokaukazského voj. okruhu. V máji 1939 ho vymenovali za vel. 11. arm. Bieloruského sam. voj. okruhu. V júni 1940 bol povýšený na genpor. Od apríla 1940 vykonával funkciu ZV a od januára 1942 vel. Sibírskeho voj. okruhu. Od júla 1944 bol členom Voj. rady 1. bieloruského frontu a od novembra 1944 do konca 2. sv. vojny vel. 17. gard. strel. zboru 4. UF. Pod velením K. sa zbor zúčastnil Západokarpatskej operácie, ktorá viedla k oslobodeniu juhovýchodného Slovenska vrátane Košíc, následne sa podieľal na oslobodzovaní Spiša, Popradu, časti Liptova a Oravy, Ružomberka a Žiliny. Po prekročení Beskyd bol zbor nasadený do Moravsko-ostavskej operácie a potom aj Pražskej operácie. Po skončení vojny K. v decembri 1945 odišiel do dôchodku.

Vyznamenania: 2x Orden Lenina (?), 2x Orden Krasnogo Znameni (?), Orden Kutuzova 1.st. (?), Orden Otečestvennoj vojny 1. st. (?), Medaľ XX let Raboče-Krestjanskaj Krasnoj Armiji (?), Za pobeđu nad Germanijej v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (?)

Literatúra a pramene: Oslobodenie Československa. Bratislava 1966, s. 136–191; ČEJKA, E. – KLÍPA, B.: Za svobodu Československa. Sv. 3, Praha 1966, s. 214–350; CSÉFALVAY, F. a kol.: Vojenské dejiny Slovenska 1939 – 1945. V. zv. Bratislava 2008, s. 234–243; SVE 5, s. 209–210. www.hrono.ru/biograf/bio_m/medvedev_nv.html (11. 7. 2012); http://ru.wikipedia.org/wiki/Medvedev_Nikifor_Vasiljevič

(J. Štaigl)

MEĽNIKOV, Ivan Ivanovič

generálmajor červenej armády
veliteľ 95. streleckého zboru

* 12. 6. 1905 Rybnaja Bataga, Kirovská oblasť, Rusko
† 16. 1. 1995 Moskva

Počas Veľkej vlasteneckej vojny vo vel. funkciách na stupni div.: v r. 1941 – 1942 vel. 438. strel. divízie, potom do r. 1944 veliteľ 167. strel. div. V r. 1944 – 1945 ako vel. 95. strel. zboru viedol vojská, ktoré sa od 20. 11. 1944 v rámci 18. arm. genmjr. → A. I. Gastiloviča podieľali na začatí Východoslovenskej operácie juhozápadne od Užhorodu a prelamaní nem.-maď. obrany pri Veľkých Kapušanoch. V druhej polovici decembra 1944 zbor. M. útočil na pravom krídle 18. arm. v smere na hor. prechod Slanec a v januári 1945 spolu so 17. gard. strel. zborom genpor. → N. V. Medvedeva na Košice. Od 21. 1. 1945 zbor M. bol presunutý do priestoru východne od Margecian a spolu s 3. hor. zborom genmjr. → A. J. Vedenina prenasledoval nepriateľa v smere na Spišské Vlachy. 18. 4. 1945 ťažko ranený a hospitalizovaný. Od novembra 1945 ZV 24. strel. zboru Odeského voj. okruhu, Po absolvovaní Vyššieho akademického kurzu na Vyššej voj. Akadémii K. J. Vorošilova od mája 1948 náč. Jaroslavského voj. učilišťa a v r. 1958 – 1960 náč. Voj. školy v Saratove. V decembri 1960 odišiel do zál.

Vyznamenania: 2 x Orden Lenina (?), 3 x Orden Krasnogo Znameni (?), Orden Suvorova 1-j stepeni (?), Orden Kutuzova 2-j stepeni (?), Orden Otečestvennoj vojny 1-j stepeni (?), Orden Krasnoj Zvezdy (?).

Literatúra pramene: Osvobození Československa Rudou armádou 1944/1945. Praha 1965, reg.

http://www.generals.dk/general/Melnikov/Ivan_Ivanovich/Soviet_Union.html (10. 7. 2012), Velikaja Otečestvennaja. Komkory. Vojennyj biografičeskij slovar. T. 1. Moskva 2006, s. 360-361.

(F. Cséfalvay)

MERKULOV, Serafim Petrovič
generálmajor
veliteľ 50. streleckého zboru 40. armády 2. ukrajinského frontu

* 10. 8. 1903 Kazaki, Lipecká oblasť, Rusko
† 21. 6. 1966 Lipeck

V ČA od roku 1925, do roku 1937 slúžil na nižších vel. funkciách, prevažne v 53. strel. pl. 18. div. V roku 1937 absolvoval Vyšší strelecto-taktický kurz velit. pech., od roku 1938 vel. 147. strel. pluku 49. strel. div. Zúčastnil sa sovietsko-fínskej vojny, v ktorej bol ranený. Od mája 1940 ZV 156. div., od apríla 1941 102. div. Od júla 1941 slúžil na fronte, najprv ako vel. 459. pl. 42. streleckej div. Západného frontu. Zúčastnil sa bitky o Smolensk, v auguste 1941 bol ranený. Od októbra 1941 vel. 300. strel. div. 38. armády Juhozápadného frontu. Od 31. 7. 1942 bol vel. 304. strel. div. 21. armády, s ktorou sa zúčastnil obranných bojov na Done i pod Stalingradom, ako aj protiútokov sov. vojsk pod Stalingradom. Za bojové úspechy pri Stalingrade bola jeho div. pretvorená na 67. gard. strel. divíziu a 27. 1. 1943 bol M. povýšený na genmjr. Od sept. 1943 vel. 47. zboru, s ktorým sa zúčastnil útočnej operácie na Kyjev. V októbri 1943 južne od Kyjeva so svojím zborom obsadil predmostie na pravom brehu Dnepra. V januári 1944 pre ťažkú chorobu uvoľnený z velenia zboru, po uzdravení vel. 180. div., od júna 1944 50. strel. zboru. V tejto funkcii v rámci 40. arm. 2. UF sa zúčastnil boj. operácií v Rumunsku, Maďarsku a Československu, Debrecínskej, Budapeštianskej, Zaápadokarpatskej a Bratislavsko-brnianskej operácie. Na území Slovenska zbor M. 23. 1. 1945 oslobodil Jelšavu potom vo februári – marci 1945 sa prebojovával cez Slovenské Rudohorie a Poľanu k Zvolenu a Banskej Bystrici. Neskôr sa podieľal na oslobodení severozápadného Slovenska. V roku 1946 absolvoval Vyššiu vojenskú akadémiu K. J. Vorosilova a v r. 1953 Vyšší akademický kurz na tej istej akadémii. Od februára 1946 vel. postupne 119., 71. gard. a 46. strel. zboru. V období od mája 1950 do októbra 1952 vel. 5. gard. strel. zboru, potom 22. strel. zboru. 8. 8. 1955 bol povýšený do hodnosti genpor. V období september 1955 – apríl 1960 ZV 7. gardovej arm. Zakaukazského voj. okruhu. Po apríli 1960 vo výslužbe.

Vyznamenania: Geroj Sovjetskogo sojuza (23. 10. 1943), Orden Lenina (23. 10. 1943, 17. 5. 1951), Orden Krasnogo Znamení (15. 1. 1940, 4. 2. 1943, 6. 11. 1945, 30. 12. 1956), Orden Suvorova 2-j stupeni (31. 3. 1943, 17. 5. 1944), Orden Kutuzova 2-j stupeni (28. 4. 1945), Krasnaja Zvezda (3. 11. 1944).

Literatúra a pramene: PAULIAK, E.: Od povstania k oslobodeniu. Bratislava 1985, reg.; http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=8016 [28. 5. 2012]; www.generals.dk [2. 5. 2012]; Velikaja Otečestvennaja. Komkory. Vojennyj biografičeskij slovar. T. 1. Moskva 2006, s. 365-366.

(F. Cséfalvay)

MEŠKO, Juraj

nadporučík letectva

veliteľ Padákovej školy Leteckej školy Vzdušných zbraní slovenskej armády

* 24. 4. 1915 Turja – Remety, okr. Perečín (Ukrajina)
† 5. 6. 1985

Základné vzdelanie získal po absolvovaní šiestich tr. obecnej školy v rodisku. V r. 1928 – 1936 pokračoval v štúdiách na reálnom gymnáziu v Užhorode. Občianskym povoláním bol pomocným učiteľom v obecnej škole.

17. 4. 1937 bol odvedený pri hlavnom odvode do čs. brannej moci. 1. 10. 1937 bol prezentovaný ako nováčik na vykonanie prezenčnej služby v p. pl. 45. 1. 10. 1937 mu priznali status aspiranta.

V období r. 1937 – 1938 absolvoval ŠDPZ 12. div. v Mukačeve. 1. 4. 1938 bol povýšený na slob. aspiranta. 15. 5. 1938 bol premiestnený do p. pl. 20. Od 15. 8. 1938 des. ašp. 1. 9. 1938 bol povýšený do hodnosti čat. aspiranta. Dňom 22. 3. 1939 bol prepustený z brannej moci ako cudzí štátny príslušník Karpatskej Ukrajiny.

29. 9. 1939 bol zaradený do počtov slov. armády a zároveň povolaný na vykonanie cvičenia v zbrani v rámci 3. roty p. pl. 4. Dňom 1. 10. 1939 bol menovaný na por. pech. v zál. a ustanovený za dočasného vel. 3. roty. Od 1. 1. 1940 bol preložený do skupiny dôst. pech. z povolania. V r. 1940 absolvoval aplikačný kurz pre dôst. jazd. v Bratislave. 13. 1. 1942 bol povýšený na npor. pech. 30. 9. 1942 absolvoval pozorovateľskú školu pre dôst. let. Týmto dňom bol ako príslušník p. pl. 1 pridelený LŠ ako ZV ŠLD. Zároveň viedol pech. výcvik. 1. 10. 1942 bol menovaný za pozorovateľa-letca. Od 15. 6. 1943 do 8. 7. 1943 absolvoval parašutistický výcvik na základni Fallschirmjägerschule II. vo Wittstock-Dosse v Nemecku. 30. 9. 1943 bol preložený do stavovskej sk. dôst. let. a premiestnený do LP s určením pre LŠ. 1. 10. 1943 bol menovaný za poľného pozorovateľa-letca. 1. 12. 1943 bol ustanovený za vel. padákovej školy LŠ. Od 29. 8. 1944 do 10. 10. 1944 príslušník 1. čs. arm. na Slovensku. S rotou parašutistov sa zúčastnil bojov v Povstaní. Po vyhlásení Povstania bola jeho rota zaradená do zálohy velit. 1. čs. arm. na Slovensku. Od 2. dekády IX./1944 bola začlenená do 26. p. pr. Od 20. 9. 1944 zasiahla proti postupujúcim príslušníkom boj. skupiny Schill v priestore Gajdel. Neskôr bojovala v priestore Handlová – Žarnovica – Sv. Križ nad Hronom. Od konca septembra 1944 súčasť podskupiny Ipef III. TS. V 2. dekáde októbra 1944 rotu odoslali na odpočinok a reorganizáciu. M. po prechode povstalcov na part. spôsob boja zajali nem. vojaci a odtransportovali do voj. väznice v Bratislave. Na základe intervencií svokra A. Martinčeka, významného funkcionára HSLŠ a okresného vel. HG v Trenčíne, bol z väzenia prepustený. Musel sa zdržiavať v mieste trvalého bydliska svojho svokra, kde bol naďalej vyšetrovaný. Napriek tomu odboju poskytoval spravodajské informácie. Po vojne prijatý do čs. armády. Najskôr pôsobil vo funkcii posádkového dôstojníka v Trenčíne, neskôr bol členom Prijímačej komisie MNO pre dôst. a rotmajstrov z povolania slov. národnosti do čs. armády. Od júna 1945 do apríla 1946 zastával funkciu prednostu spravodajského odd. VII. arm. zboru v Trenčíne. Potom vykonával nasledovné funkcie: inšpektor Brannej leteckej výchovy velit. LO-4, vel. pomocnej letky LZ 4 v Trenčíne, vel. LZ v Trenčíne, organizačný a mobilizačný dôstojník velit. 4. Id, strelecký a navigačný dôstojník velit. 4. Id, náčelník padákovej služby 34. Id, náčelník poveternostnej služby 34. let. divízie. 31. 12. 1957 ukončil svoju kariéru v čs. armáde vo funkcii pomocníka NŠ pre operačné a spravodajské veci 28. blpl. Po odchode z čs. arm. pracoval ako technicko-hospodársky pracovník v OSP v Trenčíne. V r. 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti pplk. v. v.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1939), Za hrdinstvo 3. stupňa (1939), Pamätná medaila so štítkom Javorina (1939), Vojenný ví-

ťažný kríž V. triedy (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad SNP II. triedy (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy o obranu vlasti (1955) a ďalšie.

Literatúra a pramene: MSSŠ, s. 119; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984; ŠUMICHRAS, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939 – 1944. 2. zv., Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1944 – 1945. 3. zv., Bratislava 2003; VOČSO, s. 194-195; VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

MIKLÓS, Béla

generálplukovník
veliteľ 1. maďarskej armády

* 11. 6. 1890 Budapešť

† 21. 11. 1948 Budapešť

Po absolvovaní voj. reálky v Kőszegu a Hl. voj. reálky v Šoproni absolvoval Voj. akadémiu Ludovika, pričom ho v r. 1910 menovali za por. jazd. V r. 1920 – 1921 absolvoval Voj. akadémiu gen. štábu. Po niekoľkých rokoch služby vo vojsku a na ministerstve obrany v r. 1929 – 1933 bol zástupcom náč. Voj. kancelárie hlavy štátu M. Horthyho. R. 1933 – 1936 bol voj. atašé v Berlíne. Na jar 1939 bol veliteľom 2. jazd. brig. Od 1. 11. 1939 genmjr. Od 1. 3. 1941 bol poverený a od 1. 8. 1941 menovaný za vel. Rýchleho zboru. Od 1. 11. 1941 genpor. Od februára do októbra 1942 velil IX. arm. zboru v Kolozsvári (Cluj). Od novembra 1942 do leta 1944 bol hl. pobočníkom M. Horthyho a šéfom jeho voj. kancelárie. Od 1. 8. 1943 genplk. 1. 7. 1944 prevzal velenie 1. maď. arm. V júli 1944 so svojou arm. musel vzdorovať silným sov. útokom v predhorí Karpát. Jeho arm. ustupovala na čiastočne vybudované pozície Árpádovej línie v karpatských priesmykoch, ľavým susedom jeho arm. bola nem. 1. TA genplk. → G. Heinriciho, s ktorou od konca augusta tvorila arm. skupinu Heinriciho. V septembri – októbri 1944 jeho arm. bola po zboroch a divíziách čiastočne podriadená nem. veleniu a bola v obrane v Karpatoch. Na jeseň 1944 ako veliaci gen. skoro 300-tisícovej arm. si uvedomoval, že vojnu už Nemec-ko prehralo. 11. 10. 1944 ho M. Horthy informoval o začatých maď.-sov. rokovaníach o predbežnom prímerí a o nadchádzajúcich úlohách 1. arm. Po neúspešnom pokuse M. Horthyho o ukončenie účasti Maďarska vo vojne v októbri 1944, po prevrate a dosadení maď. hungaristov (fašistov) k moci prešiel s užším štábom na sov. stranu a 17. 10. 1944 vydal prevolanie „na ukončenie nepriateľstva voči ruskej armáde a na začatie boja proti nemeckej armáde“. V neprítomnosti ho szálasiowski režim degradoval. Po vzniku novej vlády na oslobodenom území východného Maďarska sa 22. 12. 1944 stal ministerským predsedom. Túto funkciu zastával do volieb v novembri 1945. Do roku 1947 bol poslancom maď. NZ. Vo voľbách r. 1947 bol vedúcim predstaviteľom Maď. strany nezávislosti, získaný poslanecký mandát mu tak ako predstaviteľom iných opozičných strán odňali.

Vyznamenania: nem. Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (4. 12. 1941), Magyar Koronás Aranyérem kardokkal (?)

Literatúra a pramene: Új Magyar Lexikon. 2. D – F. Budapest 1960, s. 11; Magyar életrajzi lexikon. Első kötet A – K. Budapest 1967, s. 342-343; Had-

tudományi Lexikon M – Zs. Budapest 1995, s. 924; Magyarország a második világháborúban. Lexikon A-Zs. Budapest 1997, s. 303.

(F. Cséfalvay)

MILODANOVIČ, Vsevolod

podplukovník delostrelectva

veliteľ delostreleckého oddielu, veliteľ pešieho pluku 1. pešej (technickej) divízie

* 18. 8. 1892 Sankt-Peterburg, Rusko

† ??

Po absolvovaní základnej školy študoval v rokoch 1906 – 1909 v stredoškolských triedach Morského Korpusu v Sankt-Peterburgu a v r. 1909 – 1912 v tom istom meste absolvoval štúdium na Michajlovskej del. akadémii. V hodnosti ppor. del. bol zaradený do 32. del. brigády. Od 6. 8. 1914 do 3. 4. 1918 bojoval na ruskom fronte ako vel. čaty, 1. dôst. a vel. del. batérie. Od 7. 4. 1918 do 13. 12. 1920 v občianskej vojne v Rusku bojoval bez velit. funkcií proti boľševikom. Po emigrácii, od polovice mája 1921 do začiatku júna 1923, pracoval ako úradník na riaditeľstve štatistiky ministerstva sociálnej starostlivosti Juhoslávie v Belehrade a potom do konca januára 1924 ako geometer okružnej stav. sekcie ministerstva verejných prác Juhoslávie v Kosovskej Mitrovici. Už v r. 1921 požiadal čs. MNO o prijatie do činnnej služby v čs. armáde. Prezident ČSR jeho žiadosti vyhovel dekrétom z 29. 12. 1923. Na vykonanie činnnej voj. služby v čs. arm. nastúpil v hodnosti npor. del. 21. 2. 1924 v del. pluku 2 v Plzni. Na začiatku októbra 1926 bol premiestnený do del. odd. 252 v Domažliciach. Dňa 2. 12. 1926 bol prijatý do počtu dôst. z povolania a s účinnosťou od toho istého dňa povýšený do hodnosti kpt. del. 30. 9. 1928 ho premiestnili do del. odd. 260 v Banskej Štiavnici a 15. 1. 1938 do del. pl. 15 v Topolčanoch. Od 1. 10. 1928 bol v hodnosti škpt. del. a od 1. 1. 1937 v hodnosti mjr. gšt. Počas služby v čs. armáde prešiel funkciami vel. čaty, pátrača del. bat., 1. dôst. a vel. bat., vel. poddôst. školy, ZV del. oddielu a vel. poddôst. školy, 1. pobočníka veliteľa del. pl. a vel. náhradného del. oddielu.

Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v činnnej službe v slov. arm. 30. 3. 1939 sa stal veliteľom del. pl. 15 v Topolčanoch a 1. 5. 1939 bol premiestnený k del. pl. 4 v Spišskej Novej Vsi vo funkcii vel. II/4 del. odd. Počas ťaženia slov. armády proti Poľsku popri tejto funkcii vykonával aj funkciu vel. posádky v Spišskej Novej Vsi a Kežmarku. Od polovice novembra 1939 bol príslušníkom del. pl. 3 vo funkcii veliteľa del. odd. v Čemernom. Dňom 15. 1. 1940 bol premiestnený do ružomerského del. pl. 2 a od začiatku októbra ustanovený do funkcie vel. II/2 del. odd. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR s týmto del. odd. odišiel 26. 6. 1941 do poľa, ale po reorganizácii slov. arm. skupiny sa už 20. 8. 1941 vrátil späť na Slovensko a 23. septembra bol ustanovený do funkcie veliteľa del. pl. 2 v Ružomberku. Od 22. 11. 1941 opätovne velil II/2 del. odd., ktorý pôsobil ako odlúčený výcvikový v Prešove. Od 7. 5. 1942 zastupoval veliteľa del. pl. 2. Na východný front bol po druhýkrát odoslaný 1. 6. 1942 ako veliteľ II/31 del. oddielu. Po príchode del. pl. 31 k RD sa od začiatku októbra 1942 do februára 1943 zúčastnil bojov RD v predhorí Kaukazu. S účinnosťou od 1. 1. 1943 bol povýšený na pplk. del. Po návrate na Slovensko ho od 22. 2. 1943 prideliť do VDO 2 do Prešova a od 5. 4. 1943 bol ustanovený za vel. poľného I/41 del. pl. v Topolčanoch, s ktorým 29. 6. 1943 opäť odišiel na východný front. Po príchode k RD (od 1. 8. 1943 premenovaná na 1. pd) bol od 5. 7. 1943 zaradený do del. pl. 11 ako vel. III/11 del. odd., od júna 1944 velil p. pl. 21. V júli 1944 bol menovaný za ZV, následne za vel. tábora pre utečencov v Oremovom Laze. Do SNP sa nezapojil. V decembri 1944 bol ustanovený do funkcie vel. del. oddielu Domobrany v Trnave. Pred postupujúcou

ČA odišiel s ustupujúcimi jednotkami Domobrany za hranice Slovenska. Po skončení vojny zostal v zahraničí, emigroval do USA.

Vyznamenania: rus. Orden sv. Vladimira 4. st. (?), rus. Orden sv. Anny 4. st. (?), rus. Orden sv. Anny 3. st. (?), rus. Orden sv. Anny 2. st. (?), rus. Orden sv. Stanislava 3. st. (?), rus. Orden sv. Stanislava 2. st. (?), Pamätná medaila (1939), Kríž svetovej vojny I. st. (1941), Za hrdinstvo 2. st. (1942), Vojenný víťazný kríž III. tr. (1944).

Literatúra a pramene: ŠMIGEL, M. – MIČKO, P.: Evakuácia v znamení úteku (Utečenci z Ukrajiny a Poľska na Slovensku v roku 1944). Banská Bystrica 2006. s. 22, 23, 25, 27; SYRNÝ, M. a kol.: Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica 2009, reg.; – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(J. Bystrický)

MINKA, Michal

nadporučík letectva
šturman 1. čs. stíhacieho leteckého
pluku v ZSSR 1. čs. zmiešanej leteckej
divízie v ZSSR

* 3. 2. 1919 Piteľová, okr. Kremnica
† 20. 4. 1945 Brzeźce, Poľsko

Základné vzdelanie získal po absolvovaní štyroch tr. občianskej školy. V r. 1930 – 1938 pokračoval v štúdiách na 8-ročnom reálnom gymnáziu. Gymnázium ukončil „skúškou dospelosti“ dňa 30. 5. 1938. 7. 7. 1938 bol odvedený do čs. brannej moci. 1. 3. 1939, krátko pred rozpadom Č-SR, M. prezentovali ako nováčka na vykonanie prezenčnej služby v Prostějove. Vzhľadom na rozpad Č-SR a vznik Slov. štátu a Protektorátu Čechy a Morava bol 18. 3. 1939 odoslaný na Slovensko.

Po vzniku Slov. štátu M. včlenili do slov. armády. 6. 4. 1939 bol v hodnosti voj. aspirant zaradený do kmeňového počtu let. pl. 3 v Piešťanoch. 1. 10. 1939 povýšený na slob. Od 15. 11. 1939 do 15. 8. 1940 študoval ako voj. akademik vo VA v Banskej Bystrici. VA absolvoval s dobrým hodnotením. 15. 8. 1940 bol povýšený na por. let. a zaradený do tech. letky let. pl. v Trenčianskych Biskupiciach, kde zotrval až do 23. 6. 1941, keď odišiel do poľa s letkou 1 (krycí názov „Hektor“). Na východnom fronte pôsobil ako let. pozorovateľ do 20. 8. 1941, keď sa vrátil na Slovensko. Od 21. 10. 1941 do 4. 10. 1941 bol v pozorovateľskej škole pre dôst. let. v LŠ. Školu absolvoval s veľmi dobrým hodnotením. Po ukončení pozorovateľskej školy bol pridelený cvičnej letke LŠ ako ZV čaty a profesor navigácie. Od 1. 9. 1942 bol zaradený do pilotného výcviku. 1. 10. 1942 bol menovaný za poľného pozorovateľa-letca. Od 1. 4. 1943 do 15. 5. 1943 absolvoval v rámci školnej letky LŠ kurz palubných rádiotelegrafistov – strelcov. 1. 1. 1943 bol povýšený na npor. let. Od 1. 9. 1943 bol premiestnený do LP s určením pre LŠ v Banskej Bystrici. Od 15. 9. 1943 bol ako vel. čaty pilotov a profesor navigácie pridelený do ŠLD. Od 1. 6. 1944 bol menovaný za pilota-letca a zaradený do kategórie stíhacích pilotov.

Od 29. 8. 1944 príslušník 1. čs. arm. a vel. p. roty, ktorú tvorili žiaci ŠLD. Po reorganizácii arm. jednotka pôsobila pod krycím názvom „Achát“ v rámci IV. TS. Od 3. 9. 1944 sa postupne zúčastnil bojov pri Telgárte, Handlovej, Kremnici, Turčeku a na Skalke. V posledných septembrových dňoch roku 1944 bola M. rota zaradená do boj. zostavy 32. p. pr. (krycí názov „Kremeň“). V bojoch sa jeho „opešílí letci“ vyznamenali a na strane nepriateľa si získali patričný rešpekt ako tzv. „modrí diabli“. 10. 10. 1944 (podľa niektorých údajov až 12. 10. 1944) ho let. presunuli do ZSSR na preškolenie

na sov. let. techniku. Príslušník 1. čsslpl v ZSSR. Zaradený do funkcie šturmana pl. Zahynul pri štarte na operačný let počas bojov o Moravskú bránu. In memoriam povýšený na mjr. let.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944), 2 x Československý vojnový kríž 1939 in memoriam (?), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa in memoriam (?), Rad SNP I. triedy in memoriam (?), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom in memoriam (?), sov. Za pobeđu nad Germanijev v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941-1945 in memoriam gg. (?), ako aj ďalšie rady a medaily in memoriam.

Literatúra a pramene: ESNP, s. 316; FAJTL, F.: Po druhé doma. Praha 1984, s. 196 – 205; FAJTL, F.: Vzpomínky na padlé kamarády. Praha 1991, s. 201 – 204, 209; VOČSO, s. 196 – 197; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1944 – 1945. 3. zv., Bratislava 2003. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939 – 1944, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. VVZ, 1939 – 1944; VA – CR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

MISTRÍK, Vincent (Pahraba)

major pechoty
zástupca veliteľa 4. práporu 3. čs. brigády

* 16. 11. 1909 Donovaly, okr. Banská Bystrica
† 24. 8. 1980 Donovaly, okr. Banská Bystrica,
pochovaný v Bratislave

Po absolvovaní ľudovej školy a troch tried meštianskej školy v Podbrezovej nastúpil v roku 1926 na štvorročné štúdium do Štátneho učiteľského ústavu v Banskej Bystrici. V októbri 1930 narukoval na voj. prezenčnú službu do Opavy, kde ihneď začal navštevovať ŠDPZ. Po skončení prezenčnej služby v marci 1932 prijal miesto učiteľa na štátnej ľudovej škole v Zámutove (okr. Michalovce). Dňa 1. 2. 1934 bol na vlastnú žiadosť preložený do ľudovej školy v Klokoči, expozitúra vo Víglaši (okr. Zvolen). Medzitým bol povýšený na ppor. pech. v zál. V rokoch 1936 – 1939 absolvoval Kurz pre dôstojníkov pechoty v zálohe vo Zvolene a Aplikačný kurz v Turčianskom Svätom Martine. Začiatkom mája 1942, už ako por. pech. v zál., bol povolaný na vykonanie výnimočnej činnej služby v p. pl. 3 vo Zvolene a ihneď odoslaný na východný front v lokalite rieky Mius (pohorie Kaukaz). Tu vykonával funkciu vel. pešej čaty, vel. roty a pobočníka vel. práp. Po 9 mesiacoch v poli bol odoslaný na 3-týždňovú dovolenku, avšak v dôsledku dlhotrvajúcej choroby nebol ani po jej skončení vrátený naspäť na front. Prvým septembrom 1942 bol MNO aktivovaný na dôst. slov. armády a o pol roka bol povýšený do hodnosti npor. pech. V lete 1943 absolvoval štúdium na Pechotnej škole v Nitre a voj. službu naďalej vykonával v p. pl. 3 vo Zvolene a v Kremnici. Koncom januára 1944 bol MNO odoslaný druhýkrát na východný front – k p. pl. 20 na Krym. Neskôr bol premiestnený do Rumunska – Besarábie, kde sa takisto ako na Kryme zúčastnil kopania zákopov. V auguste 1944, keď ČA prelomila front pri rieke Dnester (Ukrajina), v dôsledku čoho p. pl. 20 ustupoval do Brašova (Rumunsko), M. aj s ďalšími ôsmimi vojakmi využil príležitosť a zbehol. Dňa 24. 8. 1944 sa v meste Adjud (Besarábia) pripojil k ČA a odtiaľ následne prešiel k náhradnému pluku v Sadagure pri Černovicích (Ukrajina), ktorý patril k 1.čs. arm. zboru v bývalom ZSSR. Tu bol nasadený do bojovej línie pri Krosne (Poľsko) a od 2. 10. 1944 nastúpil do funkcie ZV 4. práporu 3. čs. samostatnej brig. S týmto práporom sa M. zúčastnil ťažkých bojov v oblasti Dukly, Nižného a Vyšného Komárnika, v oblasti Stropkova, Svidníka, Krajnej Bystrej (všetko obce na východnom Slovensku) a Zindranovej (Poľsko). Pri útoku na obec Jalovec (okr. Liptovský Mikuláš) bol dňa 4. 3. 1945 ranený – utrpel priestrel pravej nohy. Po viacnásobnom liečení vo voj.

polnej nemocnici vo Svite pri Poprade a v Prahe zostal v tyle 1. čs. arm. zboru a v polovici júla 1945 bol povolaný na Slovensko. Nastúpil do služby k VO 4, kde dostal funkciu vel. 4. roty p. pl. 17 sídliačeho v Bratislave. Po reorganizácii a likvidácii p. pl. 17 bol M. preložený do Trenčína, kde velil guľ. roty 39. sam. motorizovaného pr. Tu zotrval až do jesene roku 1946, kedy bol odoslaný na východné Slovensko, do Humenného k útvaru IVAN. Tento útvar sa zúčastňoval na akciách proti bandám Banderovcom a M. sa tu stal NŠ, neskôr vel. Postupne prešiel s útvarom na Oravu a odtiaľ bol dňa 6. 12. 1946 premiestnený do Bratislavy na posádkové vel., kde prevzal funkciu prednostu I. oddelenia. V tomto období bol povýšený do hodnosti kpt. pech. s účinnosťou od 1. 1. 1943, na škpt. s účinnosťou od 1. 1. 1944 a na mjr. pech. s účinnosťou od 1. 4. 1946. Začiatkom februára 1948 bol opäť premiestnený, tentoraz do Nového Mesta nad Váhom do Školy dôstojníkov spojovacieho vojska ako učiteľ taktiky a vedúci boj. výcviku. O pol roka bol však na vlastnú žiadosť preložený k Ppl. 39 a na dvanásť mesiacov prevzal sústredenie náhradnej zálohy v Trnave. Dňa 15. 2. 1948 bol premiestnený do Bratislavy k III. pr. tohto pl. a bol menovaný za jeho vel. Zároveň získal miesto vel. poddôstojníckej školy. Túto funkciu vykonával až do leta 1949, keď odišiel na dovolenku s čakaním na preloženie do zál., ktoré sa uskutočnilo 1. 3. 1950. Neskôr naďalej pokračoval v štúdiu na Vysokej škole hospodárskych vied, ktoré začal v októbri 1948. O tri roky neskôr, po dokončení štúdia, začal pracovať v Bratislavských elektrotechnických závodoch. Venoval sa tiež pedagogickej práci a je spoluautorom niekoľkých učebníc.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (?), Medaila „Vítazstva“ (?), Medaila „Za hrdinstvo“ 3. stupňa (28. 8. 1942), Medaila „Za hrdinstvo“ 2. stupňa (22. 9. 1942), Rad Slovenského národného povstania I. triedy (29. 8. 1947), sov. Za pobeđu nad Germanijej v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (?)

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KmL, VHA Bratislava, OV, rok 1943, SBS 4, s. 195. – VHA Bratislava, VV, roky 1936 a 1937

(M. Balcová)

MIŠKOVIČ, Vojtech

stotník pechoty

organizátor samostatnej oravskej vojenskej skupiny

* 25. 4. 1906 Spišská Nová Ves

† 2. 3. 1949 Levoča

Absolvoval učiteľský ústav (1922 – 1926) a ŠDPZ v Košiciach (1926 – 1927), potom pôsobil ako učiteľ na rôznych miestach. Po vypuknutí Malej vojny dobrovoľne vykonával strážnu službu na slovensko-maďarských hraniciach. V priebehu roka 1943 sa stal dôst. z povolania, pôsobil na VDO 2 v Liptovskom Mikuláši, kde bol v lete 1944 povýšený na stot. pech. Od 29. 8. 1944 vel. dolnokubínskej posádky. Mobilizáciou záložníkov zvýšil silu posádky, nedokázal však vyzbrojiť všetkých vojakov ťažkými a ľahkými zbraňami. Na stranu povstalcov sa mu podarilo dostať aj žandárov s celým oblastným vel. Z týchto jednotiek následne zorganizoval samostatnú oravskú voj. skupinu. Ako jej vel., resp. od 5. 9. 1944 ZV, bojoval na obranných postaveniach na Brestovej a na Krivej, odkiaľ boli povstalci vytlačení. Neskôr sa v novom obrannom postavení na čiare Párnica – Lučivná osobne zúčastnil neúspešných pokusov o protiútok, počas ktorých bol 13. 9. 1944 ťažko zranený. Na následky zranenia sa liečil až do konca roka 1946. Do zálohy bol priradený v hodnosti škpt. pech., znovu pôsobil ako učiteľ. Istý čas bol aj riaditeľom štátnej školy v Gelnici a riaditeľom Ľudovej školy v Štôse.

Vyznamenania: Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1946).

Literatúra a pramene: MÁTEJ, J.: Učiteľia v protifašistickom odboji a Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1974; ESNP, s. 317; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984; SBS 4, s.199 – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(A. Maskalík)

MITOŠINKA, Jozef

major duchovnej služby

prednosta duchovnej správy MNO

* 17. 10. 1909 Pobedim,

okr. Nové Mesto nad Váhom

† 4. 8. 1984 Pezinok

Po skončení reálneho gymnázia v roku 1928 nastúpil na teologickú fakultu v Štrasburgu. Po odvoode bol zaradený k p. pl.1 s udelením odkladu prezenčnej služby. Dňom 16. 7. 1934 nastúpil na vykonanie 12-týždňového voj. výcviku v zborovej nemocnici 5 v Českých Budějoviciach, kde nastúpil 29. 8. 1936 na 1. pravidelné cvičenie. Skúške na dôstojníka duch. služby v zál. sa podrobil 10. 3. 1937a od 15. 3. 1937 bol menovaný na ppor. duch. v zálohe v p.pl. 16. Pôsobil ako kaplán v Smoleniciach. Dňom 1. 5. 1937 bol povýšený na npor. duch. a zároveň prezentovaný na činnú voj. službu ako dôst. z povolania s určením za správcu voj. duchovnej správy p. pl.16 v Prešove. K 14. div. v Kroměříži nastúpil 31. 8. 1938 ako duchovný správca. Od 14. 3. 1939 nastúpil k Vyššiemu vel.2 v Banskej Bystrici, kde vykonával funkciu prednostu duchovnej správy. Od 1. 9. do 6. 10. 1939 bol v poli s vel. Škultéty ako duchovný správca. Dňom 31. 11. 1939 bol ustanovený za r. k. duchovného správcu pri 2.div. v Banskej Bystrici a 30. 11. 1940 bol premiestnený k MNO Bratislava k r.k. duchovnej správe. Dňom 1. 5. 1940 bol povýšený na stot. duch. a 1. 1. 1943 na mjr. Od 30. 11. 1941 do 30. 11. 1943 bol referentom pri VS - duchovenstva, keď v období od 30. 1. 1942 do 2. 9. 1942 sa s RD zúčastnil poľného ťaženia proti ZSSR ako prednosta r.k. duchovnej správy. Od septembra 1944 zastával funkciu prednostu duchovnej správy MNO. Dňa 18. 9. 1945 nastúpil na službu na odd. strát vel. VO 4 Bratislava a do zál. bol preložený dňom 1. 9. 1946. Ďalej pôsobil ako r. k. kaplán v Bratislave. V rokoch 1952 a 1953 bol väznený, povolenie na výkon činnosti dostal až v roku 1960 a pôsobil ako farár vo Svätom Jure pri Bratislave a Topoľčiankach.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska so štítkom Javorina (?), Za zásluhy (1940), Za hrdinstvo III.st. (?), Za hrdinstvo II.st. (?)

Literatúra a pramene: VÚA-VHA Praha, Zb. KvL, VA-CR Trnava, Osobný spis a Evidenčná karta

www.vecernik.po.sk/obsah/obrazky/2011_04_13_07_08_09_10M.pdf - 7.12.2010

www.pobedim.sk/index.php?id=farnost_vseob - 7.12.2010

(M. Ondruš)

MORVIC, Ján František

plukovník spojovacích vojsk
veliteľ telegrafného vojska Hlavného veliteľstva vojska

* 23. 5. 1898 Žilina
† ??

Po absolvovaní vyššej žilinskej reálky (1909 – 1918) vstúpil do čs. brannej moci, kde ako dôst. v zál. pôsobil ako vel. spoj. školy v Trenčíne. Od augusta 1921 ako dôstojník z pov. postupne vykonával funkcie prednostu spoj. služby div., inštruktora, vel. čaty a roty, vel. telegrafnej ústredne MNO a dôst. telegrafného vojska zboru (od septembra 1936 v hodnosti škpt. tel.). V roku 1932 absolvoval špeciálny telegrafný kurz v Prahe.

Po vzniku SR bol v máji 1939 v hodnosti mjr. tel. ustanovený za vel. telegrafného vojska HVV a po reorganizácii slov. brannej moci v októbri 1940 v hodnosti pplk. spoj. za inšpektora spoj. vojska VPV. V tejto funkcii zotrval takmer tri a pol roka, pričom v priebehu júna až októbra 1941 stihol absolvovať pobyt na východnom fronte a v priebehu septembra až októbra 1942 aj špeciálne školenie vyšších dôst. spoj. vojska v Nemecku. K 1. januára 1943 bol povýšený na plk. spoj. Vo februári 1944 bol ustanovený za prednostu spoj. správy VS a v máji prednostu spoj. vojska novoformujúcej sa Východoslovenskej armády. Po jej odzbrojení Nemcami bol 31. augusta 1944 internovaný v nem. zajateckých táboroch Sandbostel a Münster. V januári 1945 bol odvelený k 1. slov. technickej div. do Maďarska, kde sa ako vel. spoj. vojska zúčastnil bojov o Budapešť. Koncom marca padol do sov. zajatia, v ktorom pobudol až do apríla 1947 (väznený bol v zajateckých táboroch Nový Donbas, Michajlovka, Vindava, Libava, Kyjev a Odesa).

Po návrate domov bol v júni 1947 povolaný do činnnej služby a nakoľko ustanovený za prednostu materiálnej skupiny (5). Spojovacieho odd. (II.) Technického odboru MNO. Od októbra 1947 pôsobil ako vel. spoj. vojska VO 4. Po komunistickom prevrate bol v júni 1948 daný na dovolenku s čakaním a začiatkom novembra preradený do výslužby. V apríli 1950 bol degradovaný a z tretiny mu boli odňaté aj zaopatrovacie pôžitky.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za hrdinstvo III. st. (1940), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 2. St. (1941), Kríž svetovej vojny V. st. (1941), Pamätný odznak II. st. (1941), Pamätná medaila Za hrdinstvo II. st. (1943), Red Krune Kralja Zvonimira I. stupnja s mačevima (1943), Vojenný víťazný kríž III. tr. (1944).

Literatúra a pramene: - VÚA-VHA Praha, Zb. Kml a KvL.

(A. Maskalík)

MOSKALENKO, Kiril Semjonovič

generálplukovník Červenej armády
veliteľ sovietskej 38. armády

* 11. 5. 1902 Grišino, Ukrajina
† 17. 7. 1985 Moskva, Ruská federácia

Službu v ČA začal v auguste 1920 ako radový vojak. Po absolvovaní štúdií na del. odd. Charkovskej spojenej školy červených staršinov od r. 1922 pokračoval v službe v 6. Čongarskej jazd. div. postupne ako vel. čaty, bat. a odd. Od marca 1933 bol príslušníkom 1. osobitnej jazd. div. Zabajkalskej skupiny vojsk Ďalekovýchodnej armády. V jej rámci prešiel funkciami NŠ a vel. jazdeckého del. pluku. V r.

1935 sa stal náč. delostrelectva 23. mech. brig. Prímorskej skupiny Osobitnej ďalekovýchodnej armády. Od septembra 1936 velil strel. pl. 133. mech. brigády Kyjevského voj. okruhu. Po absolvovaní VA F. E. Dzeržinského od júla 1939 vykonával funkciu náč. delostrelectva 51. strel. div., s ktorou sa zúčastnil bojov v sovietsko-fínskej vojne (1939 – 1940). V máji 1940 ho ustanovili za náč. delostrelectva 35. strel. zboru, v septembri 1940 náč. delostrelectva 2. mech. zboru Odeského vojenského okruhu a v máji 1941 vel. 1. del. protitankovej brigády Zálohy hlavného velenia.

Po napadnutí ZSSR nacist. Nemeckom sa s touto brigádou, v hodnosti genmjr. (od 6. 6. 1940), zúčastnil bojov v rámci prihraničného zrazenia Juhozápadného frontu a ďalších obranných bojov až po prepravy cez rieky Teterev, Pripjať, Dneper a Desna. Od septembra 1941 zastával funkciu vel. 15. strel. zboru, potom funkciu vel. jazd.-mech. skupiny 13. A. V druhej polovici decembra 1941 bol ustanovený za zást. vel. 6. A a pred koncom prvej polovice februára 1942 sa stal vel. 6. jazd. zboru. Od marca do júla 1942 bol vel. 38. armády, počas júla a augusta 1942 vel. 1. TA, počas augusta až októbra 1942 vel. 1. gard. A, od októbra 1942 do októbra 1943 vel. 40. A. Dňa 19. januára 1943 ho povýšili do hodnosti genpor. a 19. septembra 1943 do hodnosti genplk. Od novembra 1943 do konca vojny bol vel. 38. A, ktorá sa potom pod jeho velením zúčastnila bojov v Kyjevskej útočnej operácii (3. – 13. 11. 1943), Kyjevskej obrannej operácii (13. 11. – 22. 12. 1943), Žitomírsko-berdičevskej (24. 12. 1943 – 15. 1. 1944), Proskurovsko-černovickej (4. 3. – 17. 4. 1944), Ľvovsko-sandomierskej (13. 7. – 29. 8. 1944), Karpatsko-duklianskej (8. 9. – 28. 10. 1944), Východoslovenskej (20. 11. – 31. 12. 1944), Západokarpatskej (12. 1. – 28. 2. 1945), Ostravskej (10. 3. – 5. 5. 1945) a Pražskej operácii (6. – 11. 5. 1945). Bojov v Kyjevskej útočnej operácii sa v zostave 38. armády zúčastnila aj 1. čs. sam. brig. v ZSSR pod velením plk. → L. Svobodu. V zostave tejto armády sa neskôršie v rámci Karpatsko-duklianskej operácie zapojil do bojov pri oslobodzovaní územia Slovenska 1. čs. arm. zbor v ZSSR pod velením gen. → J. Kratochvíla a od 10. septembra 1944 gen. → L. Svobodu. V jej zostave jednotky 1. čs. armádneho zboru bojovali aj počas Východoslovenskej operácie.

Po skončení vojny bol M. naďalej vo funkcii vel. arm., od r. 1948 vel. Moskovského rajónu protivzdušnej obrany, od r. 1953 vel. vojsk Moskovského vojenského okruhu. 3. augusta 1953 bol povýšený do hodnosti arm. gen. Dňa 11. marca 1955 mu bola udelená hodnosť maršal Sovietskeho zväzu a v r. 1960 sa stal hlavným vel. raketových vojsk strategického určenia – zást. ministra obrany. Od r. 1966 vykonával funkciu hlavného inšpektora Ministerstva obrany ZSSR – zást. ministra obrany a od r. 1983 pôsobil v skupine generálnych inšpektorov Ministerstva obrany ZSSR. Autor memoárov *Na juhozápadnom smere 1941 – 1943. Kniha 1.* (Praha 1976) a *Na juhozápadnom smere 1943 – 1945. Kniha 2.* (Praha 1976).

Vyznamenania: 2x Geroj Sovetskogo Sojuza (1943, 1978), 7x Orden Lenina (1941, 1943, 1945, 1962, 1972, 1978, 1982), Orden Oktjabrskej Revolucii (1968), 5x Orden Krasnogo Znameni (1940, 1944, 1950, 1954), 2x Orden Suvorova 1. st. (1943), 2x Orden Kutuzova 1. st. (1944), Orden Bogdana Chmelnickogo 1. st. (1944), Orden Otečestvennoj vojny 1. st. (1985), Hrdina Československej socialistickej republiky (1969) a i.

Literatúra a pramene: Velikaja Otečestvennaja. Komandarmy. Vojennyj biografičeskij slovar. Moskva 2005, s. 153-155; Osvobození Československa Rudou armádou 1944/1945. Svazek první. Praha 1965, reg.; Osvobození Československa Rudou armádou 1944/1945. Svazek druhý. Praha 1965, reg.; Oslobodenie Československa. Kol. aut. Bratislava 1966, reg.; KOVÁČOVÁ, V. a kol.: Oslobodenie Slovenska 1944 – 1945. Banská Bystrica 2010, reg.; BYSTRICKÝ, J. a kol.: Od priesmyku Predeal po Kurovské sedlo. Boje vo Východných Karpatoch v roku 1944. Bratislava 2011, reg.

(J. Bystrický)

MOŤOVSKÝ, Ladislav

stotník pechoty
důstojník Ic Zaisťovacej divízie.

* 17. 8. 1907 Drienčany, okr. Rimavská Sobota
† ??

Absolvoval 4-ročný učiteľský ústav s maturitou. Od 1.9.1926 bol správcom a učiteľom ľudovej školy. 1. 10. 1927 nastúpil na voj. prezenčnú službu ako vojak 5. roty p. pl. v Trenčíne. V roku 1928 bol povýšený na slob., potom des. a preložený do Košíc a potom Hlohovca. ŠDPZ absolvoval v Košiciach od 1. 10. 1927 do 31. 5. 1928. Na čat. s dôstojníckou skúškou bol povýšený v novembri 1928. Do zál. bol preložený 1. 4. 1929 v hodnosti ppor. V rokoch 1931 a 1933 vykonal voj. cvičenie a r. 1934 bol povýšený na por. pech. v zál. Po dvoch ďalších cvičeniach r. 1935 a 1937 bol 1. 1. 1938 povýšený na npor. v zál. V rámci septembrovej mobilizácie bol 24. 9. 1938 povolaný do arm. Od 16. 3. 1939 do 19. 6. 1939 bol vel. hor. roty na hraniciach v úseku Štítnik – Jelšava – Rožňava. 22. 3. 1940 bol ustanovený za spravodajského dôstojníka I. kat. pri p.pl. 3. Od 14.8.1942 do 19.1.1943 bol prednostom výzvednej služby (dôst. 1c) ZD. SNP sa nezúčastnil a slúžil v Domobrane. Prijímacia komisia MNO ho v marci 1945 neprijala do čs. armády a degradovala na voj. v zál. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenanie: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 so štítkom Javorina (1939).

Literatúra pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KmL.

(M. Štefanský)

MRAVEC, Augustín

kapitán pechoty
veliteľ 52. pešieho práporu v rámci VI. taktickej skupiny

* 8. 10. 1907 Lopej, okr. Brezno
† 22. 11. 1994 Martin

V r. 1923 – 1927 absolvoval obchodnú akadémiu v B. Bystrici. Dňa 1. 10. 1928 nastúpil na prezenčnú voj. službu k p. pl. 32 v Košiciach, ktorú vykonával do 28. 3. 1930. V priebehu tejto služby bol 1. 1. 1930 povýšený do hodnosti čat. asp. a zároveň bol povýšený do hodnosti ppor. pech. prezenčnej služby. Týmto dňom bol preložený k p. pl. 12 do Štúrova a zaradený na funkciu vel. p. čaty a dňa 28. 3. 1930 prepustený z voj. služby a preložený do I. zál. V júli 1932 a auguste 1934 bol povolaný na 28-dňové cvičenie v zbrani, ktoré konal v Bratislave a Komárne. Dňa 1. 1. 1935 bol povýšený do hodnosti por. pech. v zál. Dňom 1. 7. 1935 bol povolaný do ďalšej dobrovoľnej voj. činnosti služby p. pl. 17 v Trenčíne. V r. 1935–36 pôsobil na nižších veliteľ. funkciách. V apríli 1937 úspešne zložil skúšku VA pre pech. a zároveň bol 1. 7. 1937 preradený do sk. dôstojníkov pech. z povolania a ustanovený do sk. dôstojníkov v kategórii absolventov VA. Dňom 14. 1. 1937 bol premiestnený k hran. pl. 4 a zaradený na funkciu vel. čaty. V januári 1939 bol premiestnený k horskému p. pl. 4 v Brezne a zaradený na funkciu vel. čaty náhradnej roty. Dňom 14. 3. 1939 bol prevzatý do voj. služby arm. Slovenského štátu a bol dočasne ustanovený za vel. náhradného pr. horského p. pl. 4 v Brezne. V máji 1939 bol premiestnený k p. pl. 1 do Levoča a ustanovený na funkciu vel. 2. p. roty a 1. 8. 1939 bol ustanovený za pobočníka vel. náhradného práp. a mobilizačného dôst. p. pl. 1. Následne v máji 1940 premiestnený k p. pl. 8 v Michalovciach na funkciu vel. 2. p. roty a v októbri 1940 premiestnený k p. pl. 6 v Trebišove na funkciu

vel. čaty. V decembri 1940 bol premiestnený k vel. 2. div. a určený na funkciu prednostu pomocného úradu a vo februári 1941 bol premiestnený k vel. 2. div. a 29. 6. 1941 bol odoslaný s vel. 2. div. ako prednosta pom. úradu na východný front a 31. 12. 1941 bol povýšený do hodnosti npor. pech. Po návrate z východného frontu 1. 1. 1942 bol pridelený k VDO 2 Prešov a bol ustanovený na funkciu prednostu organizačného, mob. a osobného odd. V septembri 1942 bol odoslaný s vel. ZD na východný front vo funkcii vel. štábnej roty vel. ZD, ktorú vykonával až do návratu z frontu 24. 8. 1943. V priebehu tejto služby bol 15. 12. 1942 povýšený do hodnosti stot. pech. Po liečení vo VN 1 v Bratislave 25. 11. 1943 bol odoslaný k vel. 2. tech. divízie na tal. front na funkciu vel. štábnej roty a 31. 3. 1944 sa vrátil a bol zaradený k VDO 2 a bol ustanovený prednostom osob. odd. v L. Mikuláši. Od 29. 8. 1944 sa zapojil do SNP a v septembri bol ustanovený vel. 52. p. pr., ktorý zaujal a bránil priestor Biely Potok – Trlenská dolina. Od novembra 1944 do februára 1945 bol ranený a ukrýval sa a liečil pod Nízkymi Tatrami. Dňa 13. 3. 1945 sa prihlásil do 1. čs. arm. zboru v ZSSR a následne bol odoslaný k 1. čs. sam. brig. a určený na funkciu vel. 2. p. roty 3. p. pr. V boji bol ranený a 17. apríla 1945 odsunutý do voj. poľnej nemocnice. Dňa 1. 6. 1945 bol povýšený do hodnosti škpt. pech. a po vyliečení bol premiestnený k p. pl. 14 v Prešove na funkciu ZV p. pl. Následne v októbri 1945 bol premiestnený p. pl. 32 do Košíc na funkciu vel. III. pr. Dňa 1. 10. 1946 bol povýšený do hodnosti mjr. pech. a v sept. 1947 absolvoval v Prahe kurz vel. odd. a vrátil sa späť k p. pl. 32 do Košíc. Od 1. 2. 1948 bol dočasne a od 31. 8. 1948 natrvalo premiestnený k vel. 10. div. Z armády bol prepustený v októbri 1954 v hodnosti pplk. Potom pracoval ako úradník v Martine. Rehabilitovaný bol v r. 1991 v hodnosti plk. v. v.

Vyznamenania: Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (11. 8. 1945).

Literatúra a pramene: Šimunič, P.: Miesto a úloha VI. taktickej skupiny v obrane povstaleckého územia. In: Historický časopis, roč. XXXI (1983), č. 4, s. s. 586. Stručný biografický slovník (A - Ž). (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948-1989 na Slovensku. Ed. Droppa, A - Suja-Žiak, J. Bratislava 1994, s. 125. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(I. Purdek)

MURGAŠ, Štefan (pôvodne MAGYAR)

major generálneho štábu čs. armády
veliteľ podskupiny „Volga“ III. taktickej skupiny

* 7. 3. 1911 Zvolen
† 30. 6. 1960 Bratislava

Absolvoval reálne gymnázium s maturitou. V rokoch 1932 – 1944 absolvoval VA v Hraniciach na Morave. Získal hodnosť por. pech., npor. sa stal 1. 4. 1938. Slúžil ako vel. čaty a roty v Šumperku, Olomouci. Po vzniku Slov. štátu pôsobil na Vyššom veliteľstve 1 v Trenčíne ako prednosta 4. odd. 1. 1. 1940 sa stal stot. pech. V rokoch 1940 – 1942 študoval na VVŠ v Bratislave. Následne pôsobil na stáži na nem. veliteľstvách na východnom fronte, od septembra 1942 do marca 1943 slúžil na vel. RD ako prednosta 3. odd. štábu, potom ako jeho náč. Dodnes je otázná miera jeho zaangažovania na prípravách organizovaného prechodu divízie k ČA v januári 1943. 1. 1. 1943 bol preložený do sk. dôstojníkov GŠ. 21. 12. 1943 bol povýšený na mjr. gšt. V čase, keď sa na Slovensku schyľovalo k SNP, v auguste 1944, robil prednostu operačného odd. MNO v Bratislave. Už v predchádzajúcom období sa angažoval v sprav. činnosti pre londýnske MNO a VÚ v Banskej Bystrici s ním počítali

lo aj v prípade Povstania. 26. 8. 1944 sa v byte plk. → V. Talského v Bratislave zúčastnil porady, kde sa zabezpečovali prípravy Povstania v hlavnom meste. S konkrétnou koordináciou jeho priprav však oboznámený nebol. Naopak, nadobudol presvedčenie, že v Povstaní sa počíta aj s ministrom národnej obrany gen. I. tr. → F. Čatlošom. V osudný deň 29. 8. preto zostal dezorientovaný po jeho rozhlasovom prejave, v ktorom odsúdil Povstanie. Ani on ani nikto iný z posádkového vel. preto neurobil žiadne zásadné rozhodnutie v otázke účasti bratislavskej posádky v SNP. Nejasnosti panovali tiež v tom, kto má byť posádkovým vel., či samotný M. alebo mjr. → J. Kovačovič. O jeho dezorientovanosti v danej situácii svedčí fakt, že spolu s vedúcim personálneho odd. MNO mjr. → E. Kolenerom odišiel z Tisovho a Čatlošovho poverenia predpoludním 30. 8. do Trnavy, kde presviedčali povstaleckých dôstojníkov, aby zostali verní vláde a nepokúšali sa o boj proti Nemcom. Následne navštívil s podobným úmyslom aj posádku v Hlohovci. Pod Čatlošovým vplyvom sa snažil miestnych vojakov presvedčiť, že Povstanie vypuklo predčasne. Jeho vystúpenie našlo odozvu najmä v Hlohovci, kde sa miestna posádka ako celok nezapojila. Naďalej však bol nerozhodný a určité impulzy na záchranu bratislavskej posádky urobil. 31. 8. sa snažil získať motorové vozidlá na jej organizovaný ústup, ako aj bližšie inštrukcie z Banskej Bystrice. K rozhodnému činu sa však ani on, ani nikto iný z jeho okolia, neodhodlal. Osud bratislavskej posádky bol tak spečatený. Po jej odzbrojení v noci z 1. na 2. 9. bol načas zavretý na gestape. V druhej polovici septembra 1944 utiekol z Bratislavy a prihlásil sa na velit. povstaleckej arm. v Banskej Bystrici. Tu ho zatkli a štyri dni vyšetrovali. Nakoniec ho povstalecký vel. gen. → J. Golian omilostil a dal mu príležitosť v boji odčiniť svoju predchádzajúcu nerozhodnosť. 25. 9. sa stal vel. podskupiny Volga v rámci III. TS, ktorej úlohou bolo ubrániť priestor Žarnovice. Podliehali mu jednotky praporov Dunaj a Topľa, jeden kombinovaný del. oddiel a sam. rota. Po prekvapivom nem. útoku 27. 9. však takmer padol do zajatia a pred nepriateľom ušiel na poslednú chvíľu. Pod dojmom sklamaní z tohto neúspechu požiadal NŠ povstaleckej arm. mjr. → J. Noska, aby ho zbavil velenia. Následne bol poverený obranou Banskej Štiavnice. Počas nem. útoku 30. 9. opäť až na poslednú chvíľu unikol z bojiska v Dolných Hámroch. V nasledujúcich dňoch sa na rozkaz velit. arm. pokúšal o protiútoky, na ich trvalejší úspech však nemal dostatočný počet vojakov, tí boli okrem toho morálne a fyzicky vyčerpaní. Jeho žiadosť o posily bola zamietnutá. Aj preto 5. 10. upustil od prípravy ďalšieho útoku. Následne sa spolupodieľal na organizovaní úspešného protiútku pri Jalnej a Dúbrave, ktorého cieľom bolo zastaviť postup nem. jednotiek do priestoru Zvolena a letiska Tri duby, teda na najkratšom prístupovom smere. 16. 10. 1944 sa pod jeho velením uskutočnil neúspešný útok na kruhovú obranu Nemcov v priestore horskej dedinky Močiar (južne od Jalnej). Po potlačení SNP ustúpil do hôr na Poľanu. 6. 4. 1945 nastúpil do činnnej voj. služby v náhradnom pl. 1. čs. arm. zboru v Poprade. 9. 4. sa stal NŠ 4. čs. sam. brigády. 10. 5. 1945 bol povýšený na pplk. gšt. 26. 6. 1945 sa stal podnáčelníkom štábu velit. VO 4 v Bratislave. 1. 11. bol vymenovaný za NŠ vel. pech. na MNO v Prahe. Po nástupe komunistov k moci bol 1. 7. 1949 dočasne zbavený funkcie. 31. 12. 1949 bol prepustený z činnnej služby ako „osoba nespoľahlivá pre ľudovodemokratický režim“. Vo februári 1951 mu bola odňatá voj. hodnosť.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1939), Za hrdinstvo II. st. (?), Za hrdinstvo III. st. (1939), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1943), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy II. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1945), Československá medaila Za chrabrosť proti nepriateľovi (1946).

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania.

Sborník Múzea SNP I. 1966, s. 9 – 202; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994; PIVOVARČI, J.: Príspevok k otázke príčin nezapojenia bratislavskej vojenskej posádky do Slovenského národného povstania. In: Historie a vojenství, r. 1965, č. 5, s. 773 – 788; VOČSO, s. 201–202. – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL a Kml; ABS Praha, 305–513–3.

(I. Baka)

NÁBĚLEK, Ludvík

major zdravotníctva v zálohe
zástupca prednostu vojensko-politického, potom propagačného oddelenia
Veliteľstva 1. čs. arm. počas SNP

* 10. 5. 1896 Kroměříž

† 14. 10. 1982 Banská Bystrica

Po ukončení štúdia na gymnáziu v Kroměříži 15. 12. 1915 nastúpil do činnnej služby v 25. streleckom pluku. 30. 10. 1918 sa prihlásil do činnnej služby v čs. armáde. 1. 1. 1919 bol povýšený do hodnosti por. zdravotníctva v zál. 9. 1.–30. 6. 1919 na študijnej dovolenke. V r. 1920–21 niekoľkokrát povolaný k činnnej službe. 1. 1. 1922 povýšený na npor., 1. 1. 1931 na kpt. a 27. 2. 1937 na škpt. zdravotníctva v zál. V r. 1924 – 39 pracoval ako lekár Okresnej nemocenskej poisťovne v Banskej Bystrici.

Počas priprav ozbrojeného Povstania na Slovensku spolupracoval s občianskymi odbojovými skupinami, s voj. odbojom aj s VÚ. Bol osobným priateľom Dr. V. Šrobára, ktorý sa pred SNP skrýval na jeho chate na Donovaloch. V noci na 30. 8. 1944 po príchode pplk. del. → Miroslava Vesela, mjr. del. → Milana Vesela a mjr. → M. Marka na Donovaly, koncipoval Proklamáciu Predsedníctva Ústredného národného výboru, Proklamáciu voj. vedenia koncipoval V. Šrobár. Obidva dokumenty sú podpísané všetkými zúčastnenými osobami. Predpoludním 30. 8. 1944 Slobodný slovenský vysielateľ v Banskej Bystrici odvysielal tieto dokumenty; na povstaleckom území mali obrovský mobilizačný význam. Počas SNP bol zást. vedúceho vojensko-politickej správy, resp. vedúcim propagačného úseku Veliteľstva 1. ČSA na Slovensku. Od novembra 1944 bol lekárom v 1. čs. part. brigáde J. V. Stalina a v oddieli Vpred.

Po ukončení druhej svetovej vojny sa stal expertom MNO na identifikáciu masových hrobov. 1. 4. 1945 povýšený do hodnosti mjr. zdrav. v zál. 18. 4. 1945 ho prideliť na MNO v Košiciach. 28. 10. 1945 ho povýšili do hodnosti pplk. zdrav. v zál. 27. 8. 1946 ho preložili do sk. dôstojníkov zdrav. z povolania a povýšili na plk. zdravotníctva. Po februári 1948 bol režimu nepohodlný a politicky neúnosný, preto ho 1. 11. 1948 z armády prepustili do výslužby. V rokoch 1948–71 pracoval ako lekár v Banskej Bystrici, potom bol v dôchodku.

Vyznamenania: Pamätný odznak 1938 (20. 11. 1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), vojenská medaila Za zásluhy I. st. (21. 6. 1946), Rad SNP I. tr. (29. 3. 1947), Československý vojnový kríž 1939 (8. 8. 1947).

Literatúra a pramene: JUNAS, J. – BOKESOVÁ-UHEROVÁ, M.: Dejiny medicíny a zdravotníctva. Martin 1985; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg. – ES 4, s. 17; ESNP, s. 327, 426; SBS 4, s. 253; VOČSO, s. 202. – VÚA–VHA Praha, KvL; ABS ČR, Z-10-161/13,14.

(F. Cséfalvay)

NAĎ, Milan

kapitán pechoty (škpt. in memoriam)
veliteľ 15. pešieho práporu Chryzantéma
1. čs. armády na Slovensku

* 14. 11. 1912 Vaďovce, okr. Nové
Mesto nad Váhom

† 21. 10. 1944 Šumiac, okr. Brezno

Po absolvovaní meštianskej školy v Starej Turej pokračoval v štúdiu na učiteľskom ústave v Leviciach. V r. 1932 – 1938 vykonával učiteľskú prax v Krajnom-Prehôrke a Podkylave v Myjavskom okrese a venoval sa kultúrno-osvetovej činnosti.

Do slov. arm. bol aktivovaný r. 1939. Po vypuknutí SNP sa ako dôstojník 1. čs. arm. zúčastnil bojov o Telgárt, Muráň a Tisovec na úseku Revúca. Koncom septembra 1944 prevzal velenie 15. p. pr. Chryzantéma II. TS so sídlom v Revúcej. Keďže polovica vojakov práporu nebola ozbrojená, musel vyvinúť veľké úsilie, aby získal ďalšie zbrane, riadil zabezpečenie obranného postavenia v úseku Chyžná Voda, Mokrá Lúka, Revúca a Muráň. Po kapitulácii M. Horthyho v Maďarsku a prejavoch dezorientácie v jelšavskej maď. posádke riadil N. v polovici októbra prípravu na obsadenie Jelšavy spoločne s part. jednotkami. V snahe zabrániť narušeniu št. hraníc sa na základe rozkazu z B. Bystrice obsadenie mesta neuskutočnilo. V nesúvisle vybudovanom obrannom pásme v priestore Lubeník – Revúca – Muráň 15. p. pr. pod velením N. viedol ťažké obranné boje s 18. nem. div. SS Horst Wessel. Pod tlakom značnej nepriateľskej presily a obchvatných manévrov ustúpil so zvyšnými povstaleckými vojakmi smerom na Červenú skalu, kde na železničnej stanici aj padol.

Vyznamenania: Rad SNP I. tr. (1946).

Literatúra a pramene: MÁTEJ, J.: Učelia v protifašistickom odboji a Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1974, s. 99–101; BOLFÍK, J.: Štábný kapitán in memoriam Milan Naď, veliteľ práporu Chryzantéma. In: Obzor Gemera, roč. 11, 1980, č. 2, s. 65–67; KVAČKAJ, J.: Ako chcela Chryzantéma 10 obsadiť Jelšavu. In: Spomienky účastníkov druhého odboja v Gemi. Bratislava 1971. – SBS 4, s. 253; ESNP, s. 327.

(B. Šedová)

NAGELER, Viktor

Obersturmbannführer SS
nemecký poradca pre HG

*14. 3. 1903 Spittal an der Drau (Rakúsko)
† ??

Ako dôst. SS pôsobil na doplnovacej správe Waffen – SS vo Viedni, kde mal na starosti nábor a odvody príslušníkov nemeckej menšiny zo Slovenska. Na jar 1940 prišiel na Slovensko, kde pôsobil ako poradca špeciálnych oddielov (Einsatztruppen – ET) Dobrovoľných ochranných oddielov (Freiwillige Schutzstaffel), ktoré predstavovali polovojské formácie Nemeckej strany (Deutsche Partei) na Slovensku. Jeho postavenie pritom vyplynulo z jeho funkcie vel. Doplnovacieho velit. Waffen-SS Juhovýchod vo Viedni. Na jeseň 1940 bol N. povýšený do hodnosti SS – Obersturmbannführera. V dôsledku salzburských rokovaní od konca augusta 1940 pôsobil na Slovensku ako nem. poradca pre HG. Medzitým krátko pôsobil na fronte v rámci balkánskeho ťaženia nem. arm. Bol spojencom predstaviteľov radikálneho krídla v HSLŠ v súperení s táborom prezidenta J. Tisa. V tomto kontexte sa po-

dieľal na príprave štátneho prevratu pod vedením HG na prelome rokov 1940/1941, ktorý sa však nakoniec nerealizoval. Jeho cieľom smerom k HG bola jej prestavba na elitný polovojský zbor. Príslušníci HG preto mali prejsť prísnu rasovou selekciou a dôslednou ideologickou indoktrináciou. Následne mali obsadiť rozhodujúce mocenské pozície v štáte a stať sa tak rozhodujúcou mocenskou zložkou na vnútropolitickú scénu. Mal blízke vzťahy s okruhom najradikálnejšej skupiny v HG na čele so zástupcom hl. vel. HG a NŠ HG → O. Kubalom, ktorá bola najoddanejším prívržencom ideológie národného socializmu a jej zavedenia na Slovensku. Podieľal sa na formovaní Vybraných jednotiek HG. Spoluorganizoval výcvik v HG podľa vzoru nacistických organizácií SS a SA. V tomto smere bol jeho zásluhou zavedený Branný odznak HG, ktorý sa udeľoval jedincom za splnenie komplexu športovo-branných disciplín a mal symbolizovať duševné a telesné schopnosti nového velit. zboru HG. Angažoval sa tiež pri príprave protizhidského zákonodarstva, nem. vyslanec na Slovensku H. E. Ludin vyzdvihoval jeho podiel na príprave smutne známeho tzv. židovského kódexu zo septembra 1941. Spolupracoval tiež s viedenskou ústredňou nacistického Sicherheitsdienstu, pritom sám viedol jednu zo sprav. sietí SD. Začiatkom roku 1942 organizačne zabezpečoval školenie vodcov HG na kurze Waffen SS v Sennheim na území Nemeckej ríše. Následne sa podieľal na organizovaní školenia veliteľov HG vo Vodcovskej škole HG na Bojnickom zámku. Podľa predstáv Nagelerových nadriadených v štruktúrach SS mal byť vlastný vodcovský aparát HG k dispozícii v prípade zmeny formy vlády na Slovensku. Zo začiatku presadzoval tiež asimiláciu „rasovo schopných“ jedincov z HG do Waffen – SS. Táto myšlienka sa však nakoniec nerealizovala. Angažoval sa tiež v náboře príslušníkov nem. menšiny do Waffen – SS.

Jeho aktivity v HG výrazne priblížilo postupné vytesňovanie radikálneho pronacistického krídla v rámci vnútrostraníckeho zápasu v HSLŠ. Prejavilo sa to po odstavení O. Kubalu v máji 1942 a jeho nahradení K. Danihelom, ktorý bol prívržencom konzervatívnejšej platformy prezidenta J. Tisa. V tomto kontexte veľmi rýchlo stroskotala aj jeho snaha o prerod HG na vybranú elitu s rozhodujúcimi pozíciami v štátnom a straníckom aparáte. Jeho predstavy definitívne pochoval postupný rozklad mocensko-represívneho aparátu SR (a teda aj HG) od roku 1943 v dôsledku obratu na bojiskách druhej svetovej vojny. V nasledujúcom období sa sústredil najmä na šírenie národno-socialistickej propagandy okolo časopisu Náš boj vydávaného ultraradikálnou skupinou v HG. Podporu však v konečnom dôsledku nenašiel ani u vlastných nacistických kompetentných orgánov. Pre Nemeckú ríšu totiž bol J. Tiso (na rozdiel od malej skupiny radikálov bez podpory širokých vrstiev spoločnosti), zárukou vnútro politickej stability a účasti SR vo vojne.

Jeho pozícia sa opätovne posilnila po vypuknutí SNP, keď sa podieľal na opätovnej výstavbe HG a formovaní jej pohotovostných oddielov. Spoluorganizoval ich zapojenie do boja proti povstalcovi, perzekúcie Židov v spolupráci s nacistickými okupačnými orgánmi. V polovici januára 1945 bol prevelený na západný front k Waffen – SS.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: HRUBOŇ, A.: Hlinkova garda na území pohronskej župy. Organizácia a aktivity 1938 – 1945. Ružomberok 2012; KAMENEC, I.: Po stopách tragédie. Bratislava 1991; KÁRPÁTY, V.: Pohotovostné oddiely Hlinkovej gardy 1944 – 1945 (Organizácia a aktivity). In: Vojská história, roč. 8, 2005, č. 4, s. 44–59; Tenže: Vývoj organizačnej štruktúry Hlinkovej gardy v rokoch 1938 – 1945. In: Pamäť národa, roč. 1, 2005, č. 4; Tenže: Vybrané jednotky Hlinkovej gardy 1941 – 1944. In: Pamäť národa, roč. 3, 2007, č. 1, s. 6–20; KORČEK, J.: Slovenská republika 1943 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999; SCHVARC,

M.: Úvaha nemeckého vyslanca Hannsa Elarda Ludina o systéme poradcov na Slovensku. In: Pamäť národa, roč. 4, č. 3, 2008, s. 61-73; SOKOLOVIČ, P.: Hlinkova garda 1938 – 1945. Bratislava 2009; TÖNSMEYER, T.: Das Dritte Reich und die Slowakei 1939 – 1945. Politischer Alltag zwischen Kooperation und Eigensinn. Paderborn-München – Wien – Zürich 2003.

(I. Baka)

NÁLEPKA, Ján (kr. m. Repkin)
stotník/kapitán pechoty
partizánsky veliteľ v ZSSR

* 20. 9. 1912 Smižany, okr. Spišská Nová Ves
† 16. 11. 1943 Ovruč, Ukrajina

Ľudovú školu absolvoval v Smižanoch, meštiansku školu a Učiteľský ústav v Spišskej Novej Vsi, kde v r. 1931 maturoval. V rokoch 1931 – 1933 bol učiteľom v Hornej Maríkovci, v roku 1933 na Bielych Vodách a od 1. 1. 1934 v Stupave. 16. 7. 1934 nastúpil na vykonanie prezenčnej služby v p. pl. 37 v Levoči, kde bol včlenený do 1. roty. K voj. službe mal kladný vzťah, o čom svedčia aj jeho povýšenia: 28. 2. 1935 ho premiestnili ako slob.ašp. do p. pl. 32, 1. 3. 1935 povýšili na des. ašp., 1. 8. 1935 na čat. ašp. a 1. 12. 1935 na ppor. pech. prezenčnej služby. 1. 1. 1936 ho premiestnili do 12. roty. 28. 6. 1936 ho prepustili na trvalú dovolenku a 16. 6. 1936 do I. zálohy ako ppor. pech. v zál. V rokoch 1936 – 1938 učil v Stupave. 1. 7. – 28. 7. 1938 vykonal pravidelné cvičenie v zbrani a 1. 8. – 14. 8. 1938 mimoriadne cvičenie. 25. 9. 1938 – 11. 12. 1938 po nariadení mobilizácie vykonal činnú službu. Po návrate mu nedovolili učiť v Stupave. Vo februári 1939 ho preložili učiť v Nemeckej Porube (dnes: Poruba pod Vihorlatom).

16. 3. 1939 bol mobilizovaný a nastúpil do prezenčnej služby v p. pl. 20 v Michalovciach. 23. 3. 1939 po zastavení maď. postupu, p. pl. 20 mal tvoriť jadro útočnej skupiny, ktorá mala 24. 3. 1939 uskutočniť protiútok za cieľom vytlačiť nepriateľa z priestoru Sobrance – Tibava a prenasledovať ho až po Užhorod. Vel. tejto sk. bol kpt. v zál. → Š. Hašík, ktorý však svoju úlohu nezvládol, útok stroskotal, sk. bola rozbitá. N. sa zúčastnil týchto bojov ako vel. roty. 1. 5. 1939 bol povýšený do hodnosti por. pech. v zál. V lete 1939 slúžil v Kamenici nad Cirochou ako vel. poddôstojníckej školy. Po jej rozpustení prevzal velenie poľnej roty, s ktorou sa v septembri 1939 zúčastnil poľ. ťaženia slov. arm., kde utrpel zranenie črepinou granátu. 1. 10. 1939 ho prijali do skupiny dôst. pech. z povolania. 1. 8. 1940 ho povýšili na npor. pech. 1. 10. 1940 ho premiestnili do p. pl. 1 a včlenili do kanónovej roty. 30. 11. 1940 bol premiestnený do 2. div. V roku 1941 bol odvelený do VAK do Bratislavy.

27. 6. 1941 odišiel do poľa s vel. „Ladislav“. Koncom roka 1941 sa dostal na prvú dovolenku domov. Do februára 1942 bol na štábe ZD, potom bol pobočníkom vel., resp. NŠ pešieho pl. 101 ZD, poverený aj výkonom sprav. dôst. 1. 7. 1942 ho povýšili na stot. pech. V júli 1942 bol p. pl. 101 premiestnený za riekou Pripjať a mal chrániť úsek železničnej trate Pinsk – Gomeľ. Od polovice roka 1942 mal spojenie so sov. part. hnutím. Partizánom pomáhal výzbrojou, liekmi a potravinami. V druhej polovici októbra 1942 dostal druhú frontovú dovolenku, ktorú mal stráviť vo Vojenských Zruboch (dnes: Tatranské Zrubky). Cestou tam na popradskej železničnej stanici sa dostal do konfliktu so skupinou Nemcov, ktorí robili zbierku na zimnú pomoc nem. arm. Po vyšetrení a krátkom uväznení v popradskej voj. väznici sa vrátil na front. Po presune pluku do Jeľska na jar 1943 nadviazal spoluprácu so Spojenými

partizánskymi oddielmi Žitomírskej oblasti a 15. 5. 1943 k nim dezertoval so sk. ľudí svojej jednotky pri obci Remezy. Part. veliteľ gen. Saburov ponúkol N. možnosť let. presunu do Moskvy a zaradenie sa do čs. voj. jednotky v ZSSR, ale N. a jeho druhovia sa rozhodli zotrvať pri partizánoch. Už 18. 5. 1943 vznikol zo slov. vojakov a dôst. 1. čs. partizánsky oddiel v ZSSR a N. sa stal jeho vel. Oddiel mal spočiatku uskutočňovať boj. operácie v priestore mesta Jeľsk a agitovať v radoch príslušníkov slov. arm. Poľný súd ZD slov. armády ho spolu s npor. pech. I. Lysákom-Jackom a por. pech. v zál. → M. Petrom 10. 6. 1943 v neprítomnosti odsúdil na trest smrti.

Prvú bojovú akciu oddiel J. Nálepku uskutočnil 27. 6. 1943, keď pri obci Daniloviči, spolu s ďalšími dvoma part. oddielmi, prepadli nem. jednotku a spôsobili jej stratu 30 mužov. Najrozsiahlejšiu bitku oddiel vybojoval v mestečku David-Gorodok, 23. 7. 1943, keď sa zúčastnil aj pouličných bojov, v ktorých nepriateľovi spôsobil značné straty. Završenie boj. aktivít oddielu je spojené s účasťou part. na kyjevskej operácii ČA v novembri 1943. Pri odvrátení nem. protiúderu na kyjevskom smere sa zúčastnil aj oddiel N. a mal spolu s ďalšími oddielmi podporiť činnosť ČA na smere Korosteň – Ovruč. 16. 11. 1943 oddiel N. mal dobyť most na ceste Ovruč – Korosteň a neskôr pomôcť pri útoku na žel. stanicu. V týchto bojoch J. Nálepka zahynul. 7. 5. 2004 ho vymenovali do hodnosti brig. gen. in memoriam.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. st. (13. 9. 1939); Za hrdinstvo II. a III. st. (14. 3. 1940); Partizán Otečestvennoj vojny I. st. (18. 7. 1943); Geroj Sovietskeho sojza „In memoriam“ (výnos Prezidia Najvyššieho Sovietsu ZSSR z 2. 5. 1945 - rodičom odovzdal sov. voj. pridelenec 13. 9. 1950 v Prahe); Dôstojnícky diplomový odznak Karla IV. II. tr. (28. 10. 1945); Štefánikova medaila Sväzu čs. dôstojníctva „In memoriam“ (31. 12. 1945); Československý vojnový kríž 1939 „In memoriam“ (19. 1. 1946); Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom „In memoriam“ (2. 3. 1946); Vojenský Rad Ľudovíta Štúra II. triedy, in memoriam (31. 8. 1996).

Literatúra a pramene: BERLINSKIJ, D. – POGREBINSKIJ, M.: Hrdina Sovetského svazu Ján Nálepka (Repkin). Praha 1952; FALŤAN, S.: Slováci v partizánskych bojoch v Sovietskom zväze. Bratislava 1959. Šolc, J.: Ján Nálepka. In: HaV, 20, 1973, č. 5, s. 864–877, č. 6. s. 1077–1096; GULA, M.: Ján Nálepka III. V čele československého partyzánskeho oddílu. In: HaV 21, 1974, č. 1, s. 118–126; Balážová, E.: Vznik a činnosť 1. čs. partizánskeho oddielu kpt. Jána Nálepku. In: Historie a vojenství, 32, 1983, č. 5, s. 25–46; JAKUBOVIČOVÁ, M. – ASCHENBRENNEROVÁ, T.: Kapitán Ján Nálepka – hrdina ZSSR. Praha 1988; JOŽÁK, J. a kol.: Za obnovu státu Čechů a Slováků (slovníková příručka). Praha. Státní pedagogické nakladatelství 1992, s. 52; NÁLEPKA, J. (zost.): Iní o kapitánovi Jánovi Nálepkovi. (K nedožitým 90. narodeninám). Zborník spomienok a dokumentov. Spišská Nová Ves 2002; PAULIČKA, I. a kol.: Všeobecný encyklopedický slovník M–R. Prvé slovenské vydanie. Praha 2002, s. 282; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 133; SVE 5, s. 481–482; ES 4, s. 29; ESNP, s. 327–328; SBS 4, s. 260; – VA-CR Trnava, KmL.

(F. Cséfalvay)

NAVRÁTIL, Eduard

stotník Doplnovacieho vojska
počas SNP veliteľ 51. pešieho práporu (krycí názov „Liška“) VI. taktickej skupiny

* 2. 3. 1909 Kokava nad Rimavicou
† ??

V rokoch 1921 – 1929 absolvoval štúdium na reálnom gymnáziu v Lučenci. 1. 10. 1929 bol prezentovaný na výkon voj. prezenčnej služby pri p. pl. 16. V rokoch 1929 – 1930 absolvoval ŠDPZ

v Košiciach s prospechom veľmi dobrým. Voj. prezenčnú službu N. ukončil 31. 3. 1931. Od 1. 4. 1931 do 31. 8. 1939 pôsobil v civilnom zamestnaní ako učiteľ. 31. 8. 1939 bol v hodnosti npor. pech. aktivovaný, prijatý do zboru dôst. z povolania a preložený do stavovskej skupiny doplnovacej služby. Zároveň podpísal reverzný záväzok na tri roky služby v slov. arm. N. začal pôsobiť na DOV v Žiline. 1. 8. 1940 povýšený na stot. dopl. 15. 1. 1941 ustanovený za vel. DOV v Michalovciach, pričom v tejto funkcii N. pôsobil pravdepodobne až do augusta 1944. 31. 8. 1944 prezentovaný na činnú službu v 1. čs. arm., pridelený k Velit. obrannej oblasti 2 v Liptovskom Mikuláši. 5. 9. 1944 bol N. určený za vel. 51. p. práporu (krycí názov „Líška“), ktorý začal vznikať postupne od 6. 9. 1944 a patrilo od 10. 9. 1944 do podriadenosti VI. TS. Prápor VI/51 pod N. velením v druhom septembrovom týždni zaujal obranu v priestore Biely Potok – Trlenská dolina. V hl. obrannom postavení v priestore Liptovská Osada – Biely Potok bol tento pr. nasadený do 25. – 27. 9. 1944, keď bol postupne vystriedaný a prevelený do zálohy VI. TS. 27. 10. 1944 bol tento pr. vytlačený na výšiny južne od Liptovskej Osady. Po potlačení Povstania sa N. vrátil do Žiliny. Tu pôsobil od 15. 11. 1944 do 29. 4. 1945 opäť na DOV. Od 3. 5. 1945 prezentovaný na činnú službu v 1. čs. arm. zbor, služobne pridelený do Nitry, kde pôsobil do konca mája 1945. 1. 6. 1945 pridelený k doplnovacej službe Velit. VO 4 v Bratislave. Od 1. 9. 1945 pôsobil na MNO v Prahe. V máji 1946 prijal viaceré tlačové materiály od ilegálnej skupiny Tatran pôsobiacej v Rakúsku, ktoré ďalej distribuoval. S touto organizáciou aj neskôr udržiaval kontakty. V auguste 1946 odovzdaný do vyšetrovacej väzby. V decembri 1946 bola N. väzba zrušená, no zároveň bol pozbavený služby do skončenia súdneho procesu. 1. 1. 1949 bola N. udelená dovolenka s čakaním. 1. 7. 1949 preložený do výslužby. V roku 1968 N. emigroval do zahraničia.

Vyznamenania: Za zásluhy (1940), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?).

Literatúra a pramene: ŠIMUNIČ, P.: Miesto a úloha VI. taktickej skupiny v obrane povstaleckého územia. In: Historický časopis, 31, 1983, č. 4, s. 586. – VHA Bratislava, KvL – Eduard Navrátil; VHA Bratislava, GAŽO, E. – POPPER, J. – BEREČ, G.: Prvá československá armáda na Slovensku Organizácia a bojová činnosť. Bratislava 1988, s. 61 – 62, 376, 592 – 593; VHA Bratislava, fond VO 4, šk. č. 26.

(P. Chorvát)

NEHRING, Walther Kurt Josef
generál tankového vojska Wehrmachtu
veliteľ XXIV. tankového zboru

* 15. 8. 1892 Stretzin (dnes Strzeczona
Poľsko)
† 20. 4. 1983 Düsseldorf (Nemecko)

Dôst. cisárskej arm. sa stal v roku 1911. V rokoch 1914 – 1918 absolvoval na bojiskách 1. svetovej vojny boje na východnom i západnom fronte (dotiahol to na vel. guľ. roty). Po vojne pôsobil v rámci Reichswehru a už v roku 1923 bol zaradený v hodnosti kpt. medzi dôst. gšt. Po krátkom pôsobení na ministerstve sa od konca 20. rokov výrazne angažoval pri formulovaní taktiky používania motorizovaných zväzkov, pričom sa horlivo zasadzoval za vytvorenie zvláštnych protitank. jednotiek. Značný ohlas teoretika tank. vojny mu 1. marca 1937 vyneslo povýšenie na plk. a 1. júla 1939 aj ustanovenie NŠ XIX. motorizovaného (tankového) zboru.

Zúčastnil sa voj. ťaženia do Poľska v septembri 1939 i ofenzívy v západnej Európe, počas ktorej bol 20. mája 1940 menovaný za NŠ novovytvorenej tank. skup. Po víťazstve vo Francúzsku bol 1. augusta 1940 menovaný na genmjr. a 25. októbra aj vel. 18. td, s ktorou sa zúčastnil nem. invázie do ZSSR. 1. februára bol povýšený na gen.por. a prevelený do severnej Afriky. Hneď v máji prevzal velenie Afrického zboru (generál tank. vojsk – 1. júl 1942), s ktorým sa následne zúčastnil bitiek pri Ghazale i Alam Halfe. V novembri 1942 krátko velil nem. silám v Tunisku, mesiac nato bol prevelený na východný front, kde prevzal velenie XXIV. tz. S ním sa zúčastnil mnohých obranných operácií, ktoré mu vynesli reputáciu úspešného riešiteľa krízových situácií (v priebehu apríla, resp. júna – júla 1944 bol dokonca dočasne poverený velením 4. TA). Po vypuknutí SNP jeho zbor zohral kľúčovú úlohu pri odzbrojení Východoslov. arm. i v obranných bojoch vo Východných Karpatoch. V priebehu marca 1945 krátko velil tank. skup. a 20. marca dočasne prevzal velenie 1. TA od genplk. → G. Heinricha. 9. apríla sa ňou vzdal amer. vojakom.

V amer. zajateckých táboroch strávil takmer dva roky. Po prepustení pôsobil v niekoľkých organizáciách bývalých vojnových veteránov, po vzniku Bundeswehru však odmietol reaktivovať. Bol literárne činný, spracoval históriu tank. vojska.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1914), Eisernes Kreuz 1. Klasse (1914), Wehrmacht-Dienstauszeichnung 4. Kl., (1938), Wehrmacht-Dienstauszeichnung 3. Kl. (1938), Spange zum Eisernen Kreuz 2. Kl. (1938), Spange zum Eisernen Kreuz 1. Kl. (1938), Verwundetenabzeichen in Gold (1939), Komturkreuz des Spanischen Militärverdienstordens (1940), Panzerkampfabzeichen in Silber (1940), italienische Tapferkeitsmedaille in Silber (1940), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1941), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Eichenlaub (1944), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Schwerter (1945). Bundesverdienstkreuz I. Klasse (1973).

Literatúra a pramene: ČEJKA, E. – RICHTER, K.: Historické udalosti – druhá svetová válka. Datová príručka. Praha 1979, s. 191, 209; LUKAS, J.: Hitlerovi žoldnéři. Mistři německé válečné mašinérie z let 1939 – 1945. Praha 1996, s. 116 – 131; TESSIN, G.: Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939 – 1945. Zweiter Band: Die Landstreitkräfte 1 – 5. Zweite Auflage mit Berichtigungen, Ergänzungen und Neueinträgen im Anhang. Osnabrück 1973, s. 5; ZENTNER, S. 394 – 395. www.lexikon-der-wehrmacht.de;

(A. Maskalík)

NEMČEK, Miloslav
stotník delostrelectva
v marci 1939 veliteľ del. pl. 15

* 2. 11. 1912 Ležiachov, okr. Turčiansky
Svätý Martin (Martin)
† ??

Študoval tri roky na Obchodnej akadémii v Turčianskom Svätom Martine (Martin). Pred maturitou v roku 1932 bol odvedený a prvého októbra 1932 nastúpil na voj. prezenčnú službu v del. odd. 83 v Seredi. Ihneď bol odoslaný do Školy pre dôst. ľahkého delostrelectva v zálohe v Košiciach, ktorú ukončil v júni 1933. Po návrate k oddielu v Šamoríne bol cvičený ako delovod a poddôstojník pre streľbu, v ďalšej dobrovoľnej činnnej službe pokračoval ako vel. čaty a pátrací dôst. Prvého októbra 1935, ako ppor. del. v zál., začal navštevovať VA v Hraniciach. Po dvoch rokoch štúdia bol v hodnosti por. del. včlenený do del. odd. 260 v Ban-

skej Štiavici. Tu prijal funkciu dôst. pátrača v 1. bat. Začiatkom roka 1938 bol premiestnený k del. pl. 15 v Topolčanoch ako prvý dôst. 1. bat. a koncom apríla 1938 sa stal dočasným vel. 3. bat. tohto pl. V jeseni 1938, počas mobilizácie bol na necelé dva mesiace pridelený k del. pl. 18 v posádke Postoloprty. Posledný októbrový deň bolo toto pridelenie zrušené, N. sa vrátil naspäť k 15. del. pl. v Topolčanoch a bol ustanovený vel. 4. bat. Od 1. 1. 1939 bol odoslaný do Olomouca, aby sa po absolvovaní aplikačného kurzu del. stal v polovici marca 1939 vel. dpl. 15. O dva mesiace neskôr bol však pridelený k del. pl. 1 a stal sa oficiálnym likvidátorom del. pl. 15. V septembri 1939 prijal funkciu vel. asanačnej rotu v Bratislave. O rok neskôr, už ako npor. del. bol odoslaný do kurzu pre plynových dôst. v Zemianskych Kostoľanoch. V októbri 1940 sa stal vel. 6. batérie 1. del. pl. a v apríli 1941 vel. 3. bat. V tejto funkcii bol dňa 26. júna 1941 odoslaný do poľa a zúčastnil sa bojov v Rusku. Začiatkom augusta bol určený vel. 6. bat. a 1. 7. 1942 bol povýšený na stot. V poli zotrval až do polovice júla 1943, keď sa vrátil do Topolčian a odišiel späť do plynového kurzu Voj. tech. a chem. ústavu v Zemianskych Kostoľanoch. Po návrate z kurzu dňa 11. 9. 1943 bol určený opätovným vel. 6. batérie del. pl. 1 v Topolčanoch. Pred koncom roka 1943 sa však presťahoval do Bratislavy, kde prijal funkciu vel. batérie pre výchovu dôst. v zál. pri VA. Zúčastnil sa priprav SNP, ale samotného povstania sa nemohol zúčastniť, nakoľko bol Nemcami odzbrojený a zaistený. Ostatným účastníkom povstania pomáhal vydávaním rôznych legitimácií a potvrdení. Po skončení SNP bol N. premiestnený priamo k MNO, kde zotrval až do oslobodenia Bratislavy v apríli 1945. Do čs. armády bol prijatý komisiou SNR dňa 9. 7. 1945 s hodnosťou kpt. del. Toho istého dňa bol včlenený do del. pl. 9 v Topolčanoch, kde až do 15. 11. 1945 vykonával funkciu vel. III. oddielu. Nasledovalo ďalšie premiestnenie – k del. pl. 2 do Brezna nad Hronom. Pôsobil ako vel. II. oddielu v posádke Jelšava. Prvého augusta 1946 bol na rok ustanovený za vel. del. oddielu 259 dislokovaného v Pohoľeliach. Po roku, koncom augusta 1947, sa premiestnil k del. pl. 110 do senickej, neskôr do trenčianskej posádky. V novembri 1947 strávil v 4-týždňovom autokurze pre vyšších dôst. del. Februárové udalosti roku 1948 ho zastihli v kureze pre vel. bat. v Olomouci, kde bol od konca januára do konca júna 1948. Následne bol premiestnený do Topolčian k del. pl. 9 „T. G. Masaryka“, kde sa na jeseň roku 1948 stal NŠ s hodnosťou škpt. del. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (29. 8. 1942); medaila Za hrdinstvo III. stupňa (26. 11. 1942), Pamätná medaila so štítkom „Javorina“ (?); Pamätný odznak I. stupňa (?), Pochvalné uznanie V. stupňa (?)

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL; VHA Bratislava, OV, rok 1937; VHA Bratislava, VV 1933

(M. Balcová)

NEMEŠ, Ladislav, MUDR.

podplukovník zdravotníctva

ako žid roku 1939 prepustený z brannej moci a zaradený do pracovnej povinnosti a odovzdaný pešiemu pluku 2, na prechodný čas pridelený Doplňovaciemu veliteľstvu v Banskej Bystrici

*9. 10. 1898 Tulčík, okr. Prešov
† ??

V r. 1908 – 1916 študoval na vyššom gymnázii s vyučovacou rečou maď. Ako jednoročný dobrovoľník, ppor., potom por. v zál. sa prezentoval v bývalom p. pl. 67 v Prešove, po absolvovaní školy pre výchovu na zál. dôst. v Záhrebe sa stal vel. čaty v poli. R. 1918 dosiahol hodnosť por. pech. v zál. Ako por. zdrav. v zál. patrilo do

kategórie zdrav. v divíznej nemocnici 11 v Bardejove. Vr. 1919 – 1924 sa venoval štúdiu na Lekárskej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe. V r. 1924 por., npor. zdrav. v zál. Kapitán zdrav. sa stal r. 1926. V r. 1927/1928 študoval na voj. Lekárskej škole v Prahe. Nasledujúci rok bol povýšený do hodnosti škpt. zdrav. Tam pôsobil aj ako npor. zdrav. v hor. prapore 11. Bol menovaný za náč. zdrav. služby práporu. Pričom absolvoval informačný kurz pre nižších dôstojníkov zdrav. v Prahe. Ako kpt. R. 1927 povolaný do voj. lekárskej školy v Prahe. Nasledujúci rok 1928 pôsobil ako šéflekár hor. pr. 11 v Bardejove. V októbri toho roku bol ustanovený do funkcie prednostu zdrav. služby 2. hor. p. brigády, šéflekár hor. pr. 11. V hodnosti škpt. zdrav. sa r. 1929 stal prednostom zdrav. služby 2. hor. pešej brig., šéflekár horského pr. 11. Krátko v r. 1930 pôsobil aj ako dôst. zdrav. pri odvodnej komisii dopl. okresu Tisovec. R. 1930 bol premiestnený k hran. pr. 9, pôsobil ako šéflekár práporu a DOV Tisovec. Tam r. 1932 vykonával službu aj ako dôst. zdrav. (mjr.) pri odvodnej komisii dopl. okresu Tisovec. Koncom roka 1932 premiestnený k DOV Levice, kde pôsobil ako šéflekár, tiež pri cykl. pr. 3, a dôst. zdrav. počas hlavných odvodov v r. 1933, 1934. Hodnosť plk. zdrav. mu bola udelená r. 1936, keď zastával funkciu šéflekára DOV Levice a cykl. práporu 3. R. 1939 bol premiestnený k DOV v Banskej Bystrici v dôsledku zrušenia DOV Levice. V decembri 1939 prepustený do pomeru mimo činnnej služby ako žid. Vo februári 1940 bol na prechodnú dobu do činnnej voj. služby a pridelený DOV B. Bystrica. V apríli 1940 ako žid bol opäť prepustený z brannej moci a zaradený do prac. povinnosti a odovzdaný p. pl. 2. V októbri 1945 opäť zaradený do brannej moci a odovzdaný do DOV Trenčín a včlenený k Intendančnému skladu 7. V marci 1947 bol povolaný do činnnej služby k DOV Trnava ako šéflekár. V apríli 1947 bol povýšený do hodnosti plk. zdrav. V auguste 1947 bol premiestnený k Spoj. učilištu Nové Mesto nad Váhom, kde pôsobil ako šéflekár. V novembri 1948 bol ustanovený za prednostu zdrav. služby 4. div. „Fatranskej“ v Novom Meste. V apríli 1949 bol premiestnený k DOV Trnava ako šéflekár a v septembri 1949 k velit. 9. div. Trenčín. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha Zb. KvL Praha.

(M. Stanová)

NEMETZ, Ján

stotník letectva

vedúci skupiny vojenských atašé pri 2. oddelení Ministerstva národnej obrany SR

* 24. 7. 1913 Baia Mare, Rumunsko
† 12. 7. 1992

Civilné vzdelanie získal na št. reálnom gymnázii s maturitou v Kremnici v r. 1923 – 1932.

Príslušník čs. brannej moci od 16. 7. 1934, keď bol prezentovaný k vykonaniu prezenčnej služby v rámci p. pl. 7 „Tatranského“. V ten istý deň ho odoslali do ŠDPZ v Nitre. Počas výchovy na dôst. pech. v zál. bol povýšený na slob. aspiranta a des. aspiranta (1. 3. 1935). 15. 3. 1935 bol premiestnený z p. pl. 7 „Tatranského“ k cykl. práp. 3 a včlenený k 4. cykl. rote v Leviciach. Odtiaľ bol 30. 9. 1935 už ako čat. aspirant (16. 9. 1935) premiestnený k VA, s určením za voj. akademika. Od 1. 10. 1935 – 31. 7. 1937 študoval vo VA. Počas štúdia už ako ppor. pech. v zál. (1. 1. 1937) menovaný za pozorovateľa letca (1. 4. 1937). Od 1. 8. 1937, po skončení VA, v hodnosti por. let. včlenený k 73. letke let. pl. 6 v Hradci Králové. Od 4. 10. 1937 – 18. 3. 1938 ho prideliť ako frekventanta do aplikač-

ného kurzu pre por. let. v Prostějove. Po absolvovaní kurzu ho zaradili v rámci materskej letky let. pl. 6 do funkcie nižšieho dôst. letky. V období mobilizácie od 23. 9. – 13. 10. 1938 v Čechách, od 13. 10. – 7. 12. 1938 na Slovensku, ako pozorovateľ 73. letky a vel. odlúčeného roja.

19. 3. 1939 odoslaný na Slovensko, kde bol 22. 3. 1939 ako pilot letec (1. 4. 1938) včlenený k letke 16 let. pl. 3 vo Zvolene. Počas mimoriadnych opatrení štátu vyhlásených v súvislosti s agresiou Maďarska proti Slovensku v 3. dekáde marca 1939 zastával funkciu 1. dôst. letky 16. Rovnakú funkciu vykonával aj ako príslušník letky 1 v období účasti SR v ťažení proti Poľsku v septembri 1939. 1. 1. 1940 povýšený na npor. let. a menovaný za vel. letky SLeS-u. Zároveň pôsobil ako učiteľ pre pilotný výcvik žiakov SLES-u. V období od 1. 10. 1940 do 15. 7. 1941 vykonával funkciu I. pobočníka vel. let. pluku v Piešťanoch. Dňom 15. 7. 1941 bol premiestnený k MNO (VÚ a VVZ) a pridelený ako pomocník k voj. a let. attaché v Berlíne. Počas výkonu služby na vyslanectve SR v Berlíne povýšený na stot. let. (1. 7. 1942). 30. 9. 1943, po návrate na Slovensko, bol premiestnený k let. pl. a včlenený do kmeňového počtu tech. letky 1 s určením pre cvičnú letku, kde bol 1. 1. 1944 ustanovený za jej dočasného vel. Od 31. 1. 1944 bol premiestnený z kmeňového počtu tech. letky 1 k cvič. letke. V období po návrate z Berlína si zvyšoval odbornosť ako pilot – 15. 10. 1943 ukončil pilotný výcvik na 2-motorových lietadlách Caudron Cu 445, 1. 2. 1944 bol zaradený do kategórie nočných pilotov a 1. 8. 1944 bol určený na zaradenie k stíhacím pilotom. Nezapojoval sa do SNP, zostal naďalej slúžiť v slov. arm. ako príslušník let. pl. v likvidácii, vo funkčnom zaradení – pobočník vel. let. pluku Od 15. 10. 1944 (podľa vlastného vyhlásenia až od 15. 11. 1944) bol pridelený k MNO SR v Bratislave, kde mal až do 31. 3. 1945 zastávať funkciu vedúceho sk. voj. ataše pri 1. odd. MNO SR. Potom svojvoľne opustil Bratislavu a odišiel do Piešťan, kde bývala jeho rodina. Z obáv pred prípadnou perzekúciou zo strany bezpečnostných zložiek SR odcestoval do Žiliny, kde sa podľa vlastných vyhlásení ukrýval aj s ďalšími dôstojníkmi slov. arm. až do oslobodenia. 16. 5. 1945 si podal prihlášku do čs. armády. Jeho žiadosť prerokovala prijímacia komisia I. inštalácie pri 1. čs. arm. zbore v ZSSR s negatívnym záverom. Po skončení vojny až do 30. 5. 1947 pracoval v civilnom zamestnaní. Od 15. 5. 1947 na návrh prijímacej komisie pre dôst. a rtm. slov. národnosti bol povolaný do činnnej služby a zaradený k velit. LO 4. 31. 5. 1947 hlásil nástup do činnnej služby. Týmto dňom pridelený na 1. odd. štábu velit. LO 4. Od 1. 10. 1947 kmeň. príslušník LZ 12 s určením pre velit. IV. LZ. 1. 3. 1948 zbavený výkonu služby. Od 1. 5. 1948 zbavený činnnej služby a daný na dovolenku s čakaním. 1. 6. 1948 bol prepustený z príslušnej výcvikovej sk. 1. 11. 1948 bol preložený do výslužby. 19. 11. 1948 zrušené povýšenie na npor. let. a kpt. let., ktoré boli vykonané v období neslobody. 1. 6. 1950 odňatá hodnosť por. let. v zál.

Vyznamenania: nem. Das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 3. Stufe mit Schwerter (1943), nem. Flugzeugführer- und Beobachterabzeichen (1943), Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944 a iné).

Literatúra a pramene: VHA Bratislava, f. MNO SR 1939 – 1944, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. VVZ, 1939 – 1944; VA – CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

NERER, Pavel

kapitán pechoty
veliteľ praporu, posádkový veliteľ v Krupine

* 23. 2. 1912 Dolný Kubín
† ?

Po skončení štúdia na reálnom gymnáziu v Dolnom Kubíne a štátnom gymnáziu v Ružomberku (1922 – 1931) nastúpil 9. 10. 1931 na výkon prezenčnej voj. služby v p. pl. 2 „Jiřího z Poděbrad“ v Litoměřiciach. Od 1. 10. 1932 do 30. 6. 1934 študoval na VA v Hraniciach na Morave a potom v hodnosti por. pech. (povýšený 1. 7. 1934) pokračoval v službe v Litoměřiciach až do konca decembra 1938. Postupne tu vykonával funkcie vel. č., dočasného vel. roty, vel. roty, vel. stavebného dozoru, vel. zákopníckej čaty a zákopníckej roty. Do hodnosti npor. pech. ho povýšili 1. 4. 1938. Od 1. 1. 1939 bol vel. zákopníckej čaty v Lysej nad Labem. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v službe v slov. arm. od 25. 3. 1939 vo funkcii prednostu 4. odd. štábu div. v Spišskej Novej Vsi. V polovici mája 1939 ho premiestnili do p. pl. 3 vo Zvolene, kde bol ustanovený za vel. roty a krátky čas, v druhej polovici októbra, vykonával funkciu vel. I/3 praporu. Dňa 31. 10. 1939 ho premiestnili do VAK v Banskej Bystrici, kde prevzal funkciu vel. čaty. Tu bol 1. 1. 1940 povýšený do hodnosti npor. pech. a 1. 2. 1940 ustanovený za vel. pomocnej roty VA. Od 17. 1. 1942 bol príslušníkom p. pl. 1 v Bratislave, v ktorom vykonával funkciu vel. strážneho odd. Pred koncom júla 1942 ho odoslali do poľa k ZD a ustanovili do funkcie vel. III/102 praporu. Po návrate na Slovensko bol od 1. 1. 1944 premiestnený do p. pl. 6 do Prešova s určením za výcvikového dôst. p. pl. 4. 5. 1944 sa stal vel. III/6 praporu v Michalovciach a 1. 7. 1944 pobočníkom vel. p. pl. 6. Počas odzbrojovania divízií Východoslovenskej armády bol internovaný a odvezený do Nemecka. Na Slovensko sa vrátil v polovici decembra 1944 a od 1. 1. 1945 v hodnosti stot. pech. pokračoval v službe v slov. armáde vo funkcii vel. roty pion. stavebnej skupiny v Bratislave. 23. 3. 1945 bol ustanovený za vel. praporu III. stavebnej skupiny v Trenčíne. V polovici apríla 1945 sa prihlásil do 1. čs. arm. zboru a 30. 4. 1945 v hodnosti kpt. pech. bol ustanovený posádkovým vel. v Krupine. 12. 7. 1945 sa stal vel. praporu II/23 praporu v Trnave, ale už 1. 8. 1945 ho odvelili do VA v Prahe, kde prevzal funkciu vel. roty. Tu bol 1. 9. 1945 povýšený do hodnosti škpt. pech. Na začiatku druhej polovice októbra 1945 ho preložili do p. pr. 45 do Dolného Kubína, kde pôsobil do konca prvej polovice novembra 1946, kedy ho v hodnosti mjr. pech. ustanovili za vel. štábnej roty VO 4 v Bratislave. Túto funkciu vykonával do začiatku júna 1947 a potom bol pridelený na 5. odd. velit. VO 4. V polovici februára 1948 ho premiestnili do p. pl. 39 a ustanovili za dočasného vel. I/39 praporu a od 1. 9. 1948 náčelníka štábu p. pl. 39 v Bratislave. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(J. Bystrický)

NEŠTIK, Gustáv

štábný kapitán pechoty
náčelník štábu IV. taktickej skupiny
povstaleckej 1. čs. armády

* 16. 8. 1905 Opoj, okr. Trnava
† 17. 12. 1984 Bratislava

Základnú a meštiansku školu navštevoval v r. 1910 – 1919, r. 1919 – 1923 absolvoval Učiteľský ústav v Lučenci. Učil v Biksarde, potom v Dolnej Krupěj. 1. 10. 1925 – 28. 11. 1926 vykonal voj. základnú službu, počas ktorej absolvoval ŠDPZ v Košiciach, ktorú

ukončil s hodnosťou čat. ašp. Potom učil v Dolnej Krupkej, vo Veľkých Levároch, Zelenom Háji, Dolných Kráňanoch, Imeli, Hodoch a v Trnave. 1. 1. 1928 bol menovaný na ppor. v zál. V lete počas rokov 1929, 1931, 1935, 1937 vykonal cvičenia v zbrani v trvaní týždeň až mesiac. 1. 1. 1930 bol povýšený na por. v zál., 1. 1. 1936 na npor. v zál. V činnnej službe v dôsledku mobilizácie sa prezentoval 24. 9. 1938 a slúžil v Regulačnej komisii v Leopoldove, a po Viedenskej arbitráži evakuoval žel. stanice v Nových Zámkoch, Leviciach, Šuranoch, Slovenskom Mederi (teraz: Palárikovo) a Galante. 22. 11. 1938 bol demobilizovaný, potom odišiel so svojou rodinou do Trnavy, kde napriek 16-ročnej praxi sa stal iba pomocným učiteľom.

V marci 1939 bol povolaný do arm. Slovenského štátu na mimoriadne cvičenie. Najprv bol vel. roty v p. pl. 23 v Trnave a 15. 8. 1939 bol aktivovaný a premiestnený k MNO a slúžil ako pridelený dôst. v službe vojnového priemyslu. 1. 8. 1940 povýšený na stot. pech. 28. 2. 1943 – 7. 6. 1943 bol vel. roty v p. pl. 101. v rámci ZD, potom až do SNP znovu bol pridelený dôst. pre vojnový priemysel. MNO-VS v lete 1944 bola evakuovaná v Trenčianskych Tepliciach a jej vel. bol plk. → P. Kuna, ZV pplk. → L. Šišovský. Na začiatku Povstania na MNO – VS zavládla bezradnosť, nerozhodnosť velenia, ale aj kolísavosť dôstojníkov. Po získaní informácií v Zemianskych Kostoľanoch od stot. → A. Weinholda, vydal plk. P. Kuna telefonický rozkaz na presun do Banskej Bystrice, čo však jeho zást. nesplnil, pretože medzitým dostal od pplk. gšt. → J. Goliana rozkaz na obranu na mieste. 30. 8. 1944 si dôstojníci ešte chceli zaopatriť rodiny, a preto oddialiť presun aspoň o jeden deň. V ten deň večer plk. P. Kuna z Banskej Bystrice opätovne vydal rozkaz na presun do Banskej Bystrice. Táto nerozhodnosť sa ešte prehlbila po rozhlasovom prejave gen. → A. Malára, preto 31. 8. 1944 pplk. L. Šišovský, spolu s N., odišli na MNO do Bratislavy, kde sa priamo od gen. I. tr. → F. Čatloša získali informácie o situácii. Do Trenčianskych Teplíc sa vrátili 1. 9. 1944 večer, ale tam už boli pánmi situácie Nemci, preto v chaose, ktorý nastal, niektorí dôstojníci, aj N., odišli do Povstania.

Po zajatí stot. → A. Weinholda, vel. sk. Weinhold, pri Malých Uherciach od 9. 9. 1944 sa stal vel. sk., ktorá bránila Hornú Nitru. Po obrovských ľudských a materiálových stratách povstalcov pri Malých Uherciach, keď padlo asi 300 vojakov a 150 ich bolo zajatých, a za akútneho nedostatku síl na pokrytie širokého údolia Hornej Nitry, sa pokúsil organizovať obranu. V tom čase Velit. 1. čs. armády ešte plne nedocenilo význam Hornej Nitry a nepresunulo sem včas dostatok čerstvých posíl. Za danej situácie preto obrancovia Hornej Nitry nedokázali čeliť nástupu SS-bojovej skupiny Schill. Po vzniku IV. TS *Muráň*, ktorej vel. sa 10. 9. 1944 stal pplk. jazd. → J. Malár, N. bol až do 12. 9. 1944 prvým pobočníkom vel. IV. TS. Po porážke Povstania bol zajatý, zo zajateckého tábora v Altenburgu sa vrátil v júni 1945. Hneď po návrate zo zajatia 7. 6. 1945 komisiou SNR na prijímanie voj. gázistov do arm. prijatý do čs. arm. v hodnosti škpt. pech. 28. 10. 1945 povýšený na mjr. pech. V apríli 1946 so spätnou platnosťou k 28. 10. 1944 bol povýšený do hodnosti škpt. pech. a 1. 10. 1946 na pplk. pech. Od aug. 1945 do júna 1950 bol prednostom služby vojnového priemyslu pri VO – 4 v Bratislave. Od júla 1950 do februára 1951 bol profesorom na Zbrojnom vojenskom učilišti v Martine. 1. 3. 1951 po vynútenom podaní žiadosti preložený do zálohy. 18. augusta 1954 bol zatknutý a po 10 mesiacoch brutálnych vyšetrovaní v zmanipulovanom procese odsúdený na 19 rokov väzenia, ktoré odpykával v jáchymovských baniach. V r. 1960 bol amnestovaný, po prepustení mohol vykonávať len manuálne práce. Koncom 60. rokov bol čiastočne a v r. 1991 úplne rehabilitovaný.

Vyznamenania: Kríž odboja IV. st. (21. 6. 1941), chorv. Red Krune Kralja Zvonimira III. st. (25. 9. 1942), Vojenný víťazný kríž V. tr. (13. 3. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (13. 12. 1947), Československá medaila

Za chrabrosť pred nepriateľom (13. 12. 1947); Čestný odznak pracovnej obetavosti (7. 2. 1948).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, reg.; Tenže: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg. – VA-CR Trnava, KmL, KoS; OV MNO 1946, č. 33 (6. 4. 1946), s. 336.

(F. Cséfalvay)

NIŽŇANSKÝ, Jozef

kapitán leteckva

veliteľ letky 3. čs. bitevného leteckého pluku 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR

* 21. 2. 1913 Unín, okr. Skalica

† 30. 7. 1984 Bratislava

V r. 1925 – 1933 získal civilné vzdelanie na 8-ročnom čs. štátnom reálnom gymnáziu s maturitou v Bratislave.

Príslušník čs. brannej moci od 1. 10. 1935, keď bol po vykonaní hlavného odvodu (12. 4. 1935) včlenený ako vojak k hor. p. pl. 1 a priznali mu status ašpiranta. Od 1. 10. 1935 – 30. 6. 1936 v ŠDJZ v Dašiciach. 30. 11. 1935 N. premiestnili k jazd. pl. 11 a včlenili k 3. eskadróne. Počas výchovy a výcviku na dôstojníka jazd. v zál. ho povýšili na slob. ašpiranta. (1. 2. 1936). 31. 7. 1936 N. premiestnili k 2. eskadróne drag. pl. 11. 15. 9. 1936 N. povýšili na des. ašpiranta a 25. 9. 1936 na čat. ašpiranta. 30. 9. 1936 N. premiestnili k VA ako voj. akademika. 1. 2. 1937 N. menovali na ppor. jazd. 29. 8. 1937 N. absolvoval VA a týmto dňom ho menovali na por. jazd. v dragúnskom pl. 7 „T. G. Masaryka“. 15. 6. 1938 N. premiestnili k PÚV 1. 15. 9. 1938 N. premiestnili k PÚV 4. 15. 2. 1939 N. premiestnili k PÚV 3.

N. po vzniku Slov. štátu pokračoval vo voj. službe. 16. 3. 1939 ho ustanovili za vel. 1. roty PÚV. Od 15. 5. 1939 vel. roty Obrnených automobilov práp. ÚV. 15. 5. 1939 N. premiestnili k pomocnej eskadróne jazd. koruhvy III, s ktorou sa zúčastnil ťaženia proti Poľsku. 30. 11. 1939 N. opäť premiestnili k PÚV. 30. 11. 1939 N. včlenili k rote MPO, s určením za vel. roty. 1. 12. 1939 N. preložili do stavovskej skupiny dôst. pech. 15. 12. 1939 N. uvoľnili z predchádzajúcej vel. funkcie, preložili do stavovskej sk. dôstojníkov jazd. a premiestnili k pomocnej eskadróne JPO III v Michalovciach. 1. 1. 1940 N. povýšili na npor. jazd. 30. 4. 1940 N. premiestnili k ťažkej eskadróne JPO 2. 31. 10. 1940 N. premiestnili k JPO 1 v Bratislave, včlenili k ťažkej eskadróne a ustanovili za autodôstojníka. Od 21. 10. 1940 – 4. 10. 1941 N. absolvoval pozorovacie školy pre dôst. let. v LŠ. 22. 6. 1941, z dôvodu vyhlásenia vojny ZSSR výučbu prerušili a N. premiestnili k letke 3. Od 25. 6. 1941 – 30. 8. 1941 v poli s letkou 3 „Daniel“ npor. let. → B. Kubicu. 1. 10. 1941 N. vymenovali za pozorovateľa letca. 30. 9. 1942 N. preložili do stavovskej sk. dôst. let., premiestnili k let. pl. a včlenili k let. rote Nitra, s určením pre letku 3. 1. 10. 1942 N. vymenovali za poľného pozorovateľa-letca. 1. 1. 1943 N. povýšili na stot. let. 31. 3. 1943 N. premiestnili k let. rote Piešťany, s určením za vel. let. roty. 1. 9. 1943 N. vymenovali za pilota-letca. 1. 2. 1944 N. trvalo prideliť k velit. letiska Bratislava, s určením za vel. let. dopravnej sk. 1. 9. 1944 N. vymenovali za poľného pilota-letca. 20. 10. 1944 mu na Slovensku v neprítomnosti odňali hodnosť npor. let. a ako strel. ho preložili do I. zál. ako strel. v zál. Od 30. 8. 1944 príslušník 1. čs. arm. a účastník SNP v rámci motorizovaného práp. stot. let. → I. Haluzického. 7. 10. 1944 N. letecky presunuli do ZSSR. 17. 10. 1944 N. zaradili do čs. brannej moci v ZSSR a včlenili ho k let. pl. Od 5. 1. 1945 vel. letky 3. čsblp 1. čszld v ZSSR. V rámci 3. čsblp sa zúčastnil na oslobodzovaní ČSR. N. po skončení vojny pokračoval v službe v čs. armáde až do

1. 9. 1948, keď ho v hodnosti pplk. let. dali do zál. Po prepustení do zálohy pracoval najskôr manuálne, potom ako tech. a vedúci pracovník. N. rehabilitovali v r. 1991 v hodnosti plk. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom Javorina (1939), Za hrdinstvo III. st. (1940), Československý vojnový kríž 1939 (1945), 2 x Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá medaila Za zásluhy I. st. (1945), Rad SNP II. tr. (1945), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (1945), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941-1945 gg. (?) a iné.

Literatúra a pramene: VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

NIŽŇANSKÝ, Ladislav

kapitán delostrelectva

pobočník veliteľa delostrelectva obranného úseku „Jaseň“ I. takectickej skupiny

* 24. 10. 1917 Lutyše, okr. Kysucké Nové Mesto
† 23. 12. 2011 SRN

Na vykonávanie voj. prezenčnej služby nastúpil 3. 10. 1936 do Hodonína a bol odoslaný do ŠDZ ľahkého motorizovaného del. do Táboru. Po návrate k dpl. 53 do Hodonína a krátkej službe tam bol 30. 9. 1937 prijatý do VA Hranice na Morave, ktorú ukončil 15. 8. 1938 ako por. del. a začal slúžiť v Chlumci nad Cidlinou. V období január – marec 1939 bol v aplikačnom kurze VA. Od 18. 3. 1939 slúžil v slov. arm., najprv ako prednosta 4. odd. vel. zboru v Trenčíne a od 24. 5. 1939 v dpl. 2 v Banskej Bystrici, v spoj. bat. a od 5. 10. 1939 I. pluk. pobočníkom. 31. 12. 1939 ho premiestnili k dpl. 51 do Nitry, kde sa stal inštruktorom poddôstojníckej školy a 1. 4. 1940 II. pluk. pobočníkom. 1. 8. 1940 ho povýšili do hodnosti npor. del. 31. 3. 1941 bol premiestnený k dpl. 12 do Kežmarku a stal sa I. pl. pobočníkom. Od júna 1941 sa zúčastnil vojny proti ZSSR ako I. pl. pobočník. Z frontu sa vrátil 10. 5. 1942 a bol ustanovený za ZV náhradného oddielu v Kežmarku. 15. 7. 1942 bol premiestnený k dpl. 11 do Žiliny a určený za I. pobočníka vel. pl. 10. 10. 1942 začal absolvovať druhú frontovú službu, z ktorej sa vrátil 29. 7. 1943 už ako stot. del. 15. 9. 1943 ho ustanovili za vel. náhradného oddielu dpl. 11 a 1. 11. 1943 I. pobočníka vel. vojskovej jednotky. Do SNP sa zapojil so žilinskou posádkou a stal sa NŠ skupiny „Žilina“ pod vel. stot. → J. Dobrovodského, od 15. 9. 1944 NŠ delostrelectva V. TS, od 15. 10. 1944 NŠ vel. delostrelectva III. TS kpt. del. → B. Horvátha. Rozhodnutím vlády SR bol 20. 10. 1944 degradovaný na stk. Okolo 10. 11. 1944 bol zajatý nem. vojskom. Od 5. 12. 1944 zadený do SPS, v ktorej bol vel. slov. roty → M. Kaniok a stala sa súčasťou protipartizánskej formácie Edelweiss. Vel. slov. roty sa 16. 12. 1944 stal N. Rota sa podieľala na protipartizánskych akciách, najprv 26. decembra 1944 v chate nad Polomkou prepadli a zatkli niektorých bývalých príslušníkov anglo-amer. misie, spolu s nimi aj kpt. → J. J. Staneka. Niektorí z nich boli prevezení do zajateckého tábora, niektorí ešte predtým popravení. 21. januára 1945 N. ako vel. roty bol zodpovedný za brutálne zavraždenie 146 civilistov v Klaku a Ostrom Grúni a vo februári 1945 za zavraždenie skupiny Židov nad obcou Kšinná.

Na konci vojny bol zajatý v Čechách ČA, odvezený do Budapešti, kde ho dva týždne vyšetrovalo NKVD. Potom bol prepustený a slúžil v Žiline. Jeho prípad 6. – 7. 6. 1946 prejednával OLS v Bratislave, N. bol oslobodený.

Dňom 31. 1. 1947 bol povolaný do činnnej služby, 30. 7. 1947 pozbavený výkonu služby, 15. 9. 1947 premiestnený k vel. dpl. 110 Trenčín. V júni 1948 prehlásený za zbeha, voj. hodnosť mu bola odňatá. N. sa zamestnal v Rakúsku u amer. spravodajských orgánov ako tlmočník v Braunau, v r. 1950 – 1953 v Schärdingu. V procese s bývalými príslušníkmi POHG na začiatku 60. rokov 20. stor. v neprítomnosti odsúdený na trest smrti. Až do začiatku 80. rokov pracoval ako zamestnanec rádia Slobodná Európa v Mníchove, viacnásobné žiadosti čs. úradov adresované SRN o jeho vydanie do Československa (naposledy v r. 1986) neboli úspešné. Americké vyšetrovanie prípadu N. bolo zastavené z dôvodu, že dotýčny už nemal amer. štátne občianstvo. Do r. 1990 dôvodom jeho nevydania mohlo byť, že v Československu bol odsúdený na trest smrti. V r. 1998 sa N. stal občanom SRN. Niekoľko rokov po obnovení vyšetrovania jeho činnosti, v novembri 2011, vydal Krajský súd v B. Bystrici na N. medzinárodný zatýkací rozkaz.

Vyznamenania: Pamätná medaila (?), Za hrdinstvo III. st. (1942), Oznak RD (?), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (?)

Literatúra a pramene: MOTL, S.: Nacisté pod ochranou. Kdo vlastne prohrál válku? Praha 2001, s. 194 – 225. MIČEV, S.: Kto ste boli, Ladislav Nižňanský? In Sme, 20, (2012), č. 68, 21. 3. 2012, s. 13. http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/reportaze/_zprava/na-ladislava-niznanskeho-slovaci-nezapomneli-1034344 – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(F. Cséfalvay)

NOSKO, Ján Ľudovít

kapitán delostrelectva v zálohe

veliteľ 17. pešieho práporu v SNP

* 12. 2. 1909 Tisovec, okr. Rimavská Sobota
† 16. 12. 1979 Bratislava

Ľudovú a meštiansku školu navštevoval vo svojom rodisku. V rokoch 1924 až 1928 študoval na Vyššej priemyselnej škole v Košiciach. Po absolvovaní prezenčnej služby v rokoch 1929 až 1931 bol až do roku 1935 učiteľom na ľudovej škole v Šalgove, neskôr v rokoch 1935 a 1936 v Dolnom Srní.

Ako pobočník vel. dpl. 153 sa zúčastnil vo vojne proti Poľsku, v roku 1941 sa ako príslušník dpl. 2 necelé dva mesiace zúčastnil ťaženia proti ZSSR. Bol účastníkom ilegálneho protifašistického odboja. Od marca 1944 sa ako vel. obranného strediska v Tisovci zúčastnil na prípravách SNP. Bol poverený vybudovaním obranného strediska v Tisovci, ktoré malo prehradiť cestu Tisovec – Muráň a Tisovec – Rimavská Sobota. Od 29. 8. 1944 do 25. októbra 1944 bol vel. 17. p. práporu Prvosienka, ktorý pôsobil práve v okolí Tisovca. Po novembri 1944 zo zvyšku jednotky zorganizoval vlastnú skupinu a spolupracoval s part. brig. mjr. M. I. Šukajeva až do oslobodenia Tisovca 29. 1. 1945. Po oslobodení pôsobil v Bratislave, kde až do roku 1971 bol učiteľom a neskôr riaditeľom základnej školy.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (?), Československá medaila za zásluhy I. stupňa za účasť v SNP (1946), Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Rad za hrdinstvo v práci (1946), Rad SNP I. triedy (1948).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL, VA-CR, KmL.

(P. Kralčák)

NOSKO, Július

plukovník generálneho štábu
prednosta 1. (osobného) oddelenia Ve-
liteľstva pozemného vojska v Banskej
Bystrici, náčelník štábu 1. čs. armády na
Slovensku

* 8. 6. 1907 Tisovec, okr. Rimavská So-
bota

† 5. 9. 1986 Praha

Po absolvovaní základnej školy v Tisovci študoval v r. 1918 – 1919 na gymnáziu v Rimavskej Sobote, v r. 1919 – 1922 v Meštianskej škole v Tisovci a v r. 1922 – 1926 vo Vyššej hospodárskej škole v Košiciach. Dňa 30. 9. 1926 bol zaradený do čs. brannej moci a prezentovaný na vykonanie činnnej voj. služby ako voj. akademik s určením na výchovu na dôst. jazd. V r. 1926 – 1928 študoval vo VA v Hraniciach na Morave. Po absolvovaní VA ho do hodnosti por. jazd. vymenovali 29. 7. 1928 v jazd. pl. 4 v Klatovoch. Od októbra 1928 do júla 1929 bol frekventantom aplikačnej školy na dôst. jazd. pri VJU v Pardubiciach. Na krátky čas (august – september) sa vrátil do Klatov, kde vykonával funkciu vel. čaty 2. eskadrony. Na konci septembra 1929 bol premiestnený do Dobřan a zaradený na funkciu vel. čaty 4. eskadrony. V októbri 1932 prevzal funkciu vel. čaty plukovnej poddôstojníckej školy. Dňa 1. 10. 1932 bol povýše-
ný do hodnosti npor. jazd. V polovici septembra 1933 sa stal príslušníkom jazd. pl. 10 vo funkcii vel. 1. eskadrony v Berehove. Od októbra 1933 do januára 1934 bol vel. čaty v poddôstojníckej škole a od januára do septembra 1934 frekventantom jazd. školy pri VJU v Pardubiciach. Na začiatku októbra 1934 sa vrátil do jazd. pl. 10 v Berehove ako vel. jazd. čaty 5. eskadrony. Pred koncom prvej polovice októbra sa stal vel. čaty v poddôstojníckej škole a na začiatku februára 1935 druhým pobočníkom vel. pluku. Prvým októbrovým dňom r. 1935 bol pridelený do VJU v Pardubiciach ako vel. čaty pre ŠDJZ. Od augusta 1936 do marca 1938 pôsobil ako vel. čaty voj. akademikov a cvičiteľ voj. výcviku voj. akademikov jazd. vo VA v Hraniciach na Morave, kde ho dňa 1. 10. 1937 povýšili do hodnosti kpt. jazd. Na konci marca 1938 bol pridelený do 2. (spravodajského) odd. HŠ MNO a od marca 1938 do marca 1939 vykonával funkciu spravodajského dôst. sam. spravodajskej skupiny v Bratislave.

Po vzniku Slovenského štátu vstúpil do slov. armády, v ktorej od 23. marca do 15. apríla 1939 pôsobil vo funkcii prednosta 2. odd.. VII. zboru a 1. mája sa stal prednostom 2. odd. Vyššieho vel. 2. (od 15. 10. premenované na vel. 2. div.) v Banskej Bystrici. V hodnosti stot. jazd. (povýšený 20. 5. 1939) sa v septembri 1939 zúčastnil ťaženia proti Poľsku vo funkcii prednosta 2. odd. 2. div. „Škultéty“, ale hranice Poľska neprekročil. V polovici februára 1940 bol prijatý do VVŠ v Bratislave a 1. 7. 1940 povýšený do hodnosti mjr. jazd. Od 27. 6. do 14. 8. 1941 sa ako frekventant VVŠ zúčastnil bojov na východnom fronte ako pridelený dôst. operačného odd. vel. armády „Ladislav“ a od 8. 7. ako NŠ RB. V čase od 9. 3. do 21. 5. 1942 absolvoval na východnom fronte dvojmesačnú prax v nem. 6. arm. v priestore Charkova. Po návrate na Slovensko od začiatku júna 1942 pôsobil na VPV ako prednosta výcvikového odd. V januári 1943 bol preložený do skupiny dôst. gšt. Na konci apríla 1943 odišiel do poľa k ZD (1. 8. 1943 premenovaná na 2. pd), kde prevzal funkciu NŠ (I. dôst. gšt.). Po reorganizácii 2. pd na Tech. brigádu a pred jej presunom z Bieloruska do Talianska sa na konci októbra 1943 vrátil na Slovensko. Od začiatku novembra do konca decembra 1943 bol na liečení. V januári 1944 ho ustanovili za zást. prednostu personálií MNO v Bratislave a v druhej polovici apríla 1944 bol ustanovený za prednostu 1. (osobného) odd. VPV v Banskej Bystrici. V polovici júna 1944 sa stal predsedom kárneho výboru VPV.

V ilegálnom protifašistickom odboji spolupracoval s odbojovou skupinou „Flóra“, od roku 1942 spolupracoval s pplk. vet. → M. Ferjenčíkom a ďalšími dôst. VPV. Po premiestnení do Banskej Bystrice sa stal najbližším spolupracovníkom pplk. gšt. → J. Goliana. Ako člen ilegálneho VÚ sa podieľal na prípravách Povstania a vypracovaní jeho voj. plánu. Po vypuknutí SNP bol dňom 1. 9. 1944 vymenovaný za NŠ vel. čs. armády (1. októbra premenovaná na 1. čs. armádu na Slovensku). Do príchodu div. gen. → R. Viesta vykonával aj povinnosti ZV armády. S platnosťou od 1. 10. 1944 bol SNR povýšený na plk. gšt. Po prechode do hôr sa s časťou štábu pridral k 17. p. pr. „Prvosienka“ z II. TS, ktorý pôsobil v priestore Prašivá – Poľana – Muránska planina a spolupracoval s part. zväzkom „Stalin“. Za účasť v SNP bol voj. súdom v Bratislave v marci 1945 odsúdený na trest smrti povrazom.

Dňa 31. 1. 1945 prešiel cez front do Košíc, odtiaľ odišiel do Popradu na vel. 1. čs. arm. zboru v ZSSR, kde ho prezentovali 20. 2. 1945 a ustanovili za predsedu prijímacej komisie pre dôst. a rtm. Od polovice marca do polovice apríla 1945 vykonával funkciu ZV 2. čs. sam. paradesantnej brigády v Kežmarku. V polovici júna 1945 bol určený za dočasného vel. a na konci apríla 1946 za vel. 2. pd v Banskej Bystrici. V tejto funkcii bol vo februári 1947 s účinnosťou od 1. 10. 1946 vymenovaný do hodnosti brig. gen. V čase od júla do októbra 1947 bol poverený funkciou vel. jednotiek skupiny „Teplíce“ vyčlenených pre boj proti banderovcom. Od októbra 1947 do februára 1948 pôsobil ako predseda prijímacej komisie pre dôst. slov. národnosti. Na začiatku decembra 1947 bol ustanovený za dočasného vel. VŠV v Prahe a na začiatku júla 1948 za jej vel. Medzitým, v čase od začiatku februára do konca mája 1948, absolvoval kurz pre vyšších veliteľov. Na začiatku septembra 1948 sa stal vel. VVA v Prahe a od začiatku augusta 1951 do konca januára 1953 pôsobil vo funkcii náč. Vševojskovej fakulty VA v Prahe. V súvislosti s procesmi s tzv. buržoáznymi nacionalistami bol 1. 2. 1953 preložený do zálohy. Pracoval v živočišnej výrobe, v rokoch 1953 – 1959 ako plemenársky zootechnik Krajskej správy plemenárskych staníc v Plzni, v rokoch 1960 – 1963 bol zootechnikom Jednotného roľníckeho družstva v Soběšuroch a v rokoch 1964 – 1968 pracoval ako zootechnik plemenárskeho podniku v Plzni – Černiciach. V roku 1966 bol občiansky a v roku 1968 politicky rehabilitovaný. Od začiatku júna 1968 do konca apríla 1970 bol opäť v činnnej službe ako člen rehabilitačnej komisie pri MNO v Prahe – náč. skupiny pre SNP a slovenských part. Dňom 30. 4. 1970 bol definitívne preložený do zálohy. Od 1. 5. 1970 dôchodca. Rozkazom prezidenta ČSFR bol dňom 28. 10. 1992 povýšený do hodnosti genpor. in memoriam. Je autorom monografií *Vojaci v Slovenskom národnom povstaní* (Bratislava 1945) a *Takto bojovala povstalecká armáda* (Bratislava 1994).

Vyznamenania: Pamätná medaila (4.11.1939), Za hrdinstvo 3. st. (4. 3. 1940), Za hrdinstvo 2 st. (22. 7. 1941), rumun. Steaua României cu spade in gradul de ofiter cu panglica de Virtute Militară (28. 5. 1943, Vojenný víťazný kríž IV. tr. (13. 3. 1944), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (20. 8. 1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (7. 7. 1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (18. 8. 1945), Československý vojnový kríž 1939 (10. 10. 1945, 1947), sov. Za pobeđu nad Germanijej (1945), rumun. Comandor cu panglica de Virtute Militară (1946, 1947), poľ. Krzyż Walecznych (1948), americká Medal of Freedom with Bronze Palm (1947), Rad červenej hviezdy (1968), Rad červenej zástavy (1969), Rad práce (1985), Rad Milana Rastislava Štefánika II. tr. (1992) a i.

Literatúra a pramene: HUSÁK, G.: Svedectvo o SNP. Bratislava 1964, reg.; BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, reg.; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v SNP. Bratislava 1984, reg.; ESNP, s. 339, 340; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Banská Bystrica 2009, reg.; VOČSO, s. 208; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 135, 136; MIČEV, S. a kol.: Slovenské národné povstanie

1944. Banská Bystrica 2009, reg.; SÝRNY, M. a kol.: Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica 2009, reg.; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Druhé doplnené vydanie. Banská Bystrica 2009, reg. – VÚA – VHÚ Praha, KvL, KmL.

(J. Bystrický)

NOSKOVIČ, Rudolf

podplukovník pechoty
veliteľ pešieho pluku 21 1. technickej divízie

* 12. 07. 1903, Švanjsbach (Modra)
† ??

Obečnú školu absolvoval vo svojej rodnej obci, reálne gymnázium v Svätom Juri (1914 – 1918) a v Modre učiteľský ústav (1918 – 1922). Následne vykonával učiteľskú prax. V rokoch 1923/1925 navštevoval VA v Hraniciach na Morave, po jej ukončení bol v auguste 1925 ako por. pech. prijatý za dôst. z povolania. V rokoch 1925/1926 absolvoval aplikačnú školu pech. v Pech. učilišti Milovice a následne vykonával základné veliteľsko-štábne funkcie – vel. čaty p. pl. 26, od decembra 1928 vel. čaty hran. pr. 7, od októbra 1930 vel. guľ. čaty a plynový dôst. hran. pr. 7, od októbra 1934 vel. poddôstojníckej školy a vozatajský dôst. hran. pr. 20, od novembra 1936 vel. poddôstojníckej školy hran. pr. 7, od apríla 1937 ako zbrojný a vozatajský, resp. plynový dôst. p. pl. 41 a od apríla 1938 vel. 9. roty p. pl. 41. Medzitým absolvoval v rokoch 1929 – 1931 plynový kurz a kurz pre pech. pozorovateľov, a v roku 1937 zbrojný kurz pre dôst. pešieho vojska, pričom bol postupne povýšený na npor. (1. 10. 1929), kpt. (1. 10. 1935) a škpt. pech. (1. 4. 1938).

Po vzniku Slov. republiky pokračoval v činnosti služby v slov. brannej moci ako styčný dôst. u vel. FS, pričom jeho kapitánska hodnosť bola premenovaná na stotníka. Hneď v polovici mája 1939 bol však povýšený na mjr. pech. a 1. októbra 1939 ustanovený za vel. práporu p. pl. 1. Už v januári 1940 bol ustanovený za vel. práporu p. pl. 2, aby 1. novembra 1940 prevzal velenie práporu p. pl. 1. Ťaženia v ZSSR sa zúčastnil v rámci ZD ako vel. práporu p. pl. 101 a 102 (jún 1941 – máj 1942). 1. januára 1942 síce bol povýšený na pplk. pech., avšak vzhľadom na to, že sa v poli „neosvedčil“ (nakolko bol podozrivý z udržiavania spolupráce s miestnymi partizánmi), po návrate domov bol preložený zo sk. dôstojníkov pech. do sk. dôst. pracovného zboru. Premiestnený bol k pracovnému práporu 1 a určený za prideleného dôst. pre vedenie voj. výcviku. Pred odchodom na východný front začiatkom leta 1944 bol opätovne prevezený k stavovskej sk. dôstojníkov pech., v poli bol následne poverený funkciou vel. p. pl. 21 1. technickej div. v Rumunsku (jún – august 1944). Jednotka však bola po vypuknutí SNP Nemcami odzbrojená, sám bol zajatý a deportovaný cez Maďarsko a Rakúsko do Nemecka, kde v zajatí zotrval až do konca vojny.

Do vlasti sa vrátil až v júli 1945, do septembra 1945 však bol internovaný. Do obnovenej čs. arm. pôvodne prijatý bol, avšak bez zverenia akejkoľvek funkcie. Po komunistickom prevrate bol v marci 1948 daný na dovolenku s čakaním a v novembri 1948 preradený do výslužby. V septembri 1950 mu bola odobratá voj. hodnosť a v januári 1951 bol zaradený k PTP 54. O jeho ďalších osudoch nie je nič známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1940), Za zásluhy (1942), Za hrdinstvo 3. st. (1943), Vojenný víťazný kríž IV. tr (1944).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KmL a KvL.

(A. Maskalík)

NOŠČÁK, Ján

podplukovník pechoty
veliteľ výcvikového strediska Buk I. tak-
tickej skupiny 1. čs. armády na Sloven-
sku vo Zvolenských Nemciach, v apríli
1945 posádkový veliteľ Popradu

*29. 10. 1891 Kopčany, okr. Skalica
†25. 10. 1958 Kopčany

Absolvoval 6 tried obcej školy v Kopčanoch. Na voj. službu nastúpil 15. 10. 1912 k vlastibranckému p.pl v Trenčíne. Počas prezenčnej služby bol povýšený na slob. (11.5.1913), des. (1.10.1913) a čat. (1.7.1914). Od 10. 5. 1915 do 28.10. 1918 bol na rus. fronte ako výkonný rotmajster (šikovateľ), kde bol dvakrát zranený. V marci 1919 sa prihlásil do činnosti služby v čs. armáde. Bol zaradený k 5. strel. pl. ako vel. čaty v Trenčíne. 1. 9. 1919 bol povýšený na pprap.. V rokoch 1919 – 1920 slúžil v Trenčíne, Miloviciach a Žiline pri peších plukoch vo funkcii vel. čaty. 6. 2. 1921 bol povýšený na por. V p. pl. 12 generála M. R. Štefánika slúžil ako vel. pešej a guľ. čaty a inštruktor poddôstojníckej školy v Komárne od júna 1922 do septembra 1928. Potom bol preložený do Trenčína, kde v p.pl. velil čate a rote. V roku 1932 bol povýšený na kpt. pech. a 1. 10. 1936 na škpt. pech. V rokoch 1935 – 1938 slúžil pri p. pl. vo funkcii vel. roty. V roku 1939 bol prijatý do činnosti voj. služby slov. štátu a 17. 5. 1939 povýšený na mjr. pech. V roku 1941 bol ustanovený za vel. II/5 pr. v Levoči a potom vel. II/5 pr. v Poprade. Od 26. 6. 1941 do 7. 8. 1941 sa zúčastnil ťaženia proti ZSSR. 1. 1. 1942 bol povýšený na pplk. pech. V roku 1943 bol predčasne daný do výslužby. V Poprade sa zapojil do protifašistického odboja. 1. 3. 1944 bol povolaný do činnosti služby v hodnosti pplk. pech. Po vypuknutí SNP sa zúčastnil bojov v priestore Kežmarok – Poprad – Liptovský Mikuláš. Bol vel. výcvikového strediska Buk I. TS 1.čs. armády na Slovensku vo Zvolenských Nemciach, ktoré vycvičilo a vystrojilo 5 peších práporov a niekoľko samostatných rôt. 17. 4. 1945 bol prijatý do čs. armády a 20. 4. ustanovený za vel. posádky Poprad, potom dočasný vel. p. pl. 37 v Levoči. 1. 10. 1946 bol povýšený na plk. pech. Vo februári 1948 bol inštruktorom brannej výchovy v Košiciach. 1. 12. 1948 odišiel do výslužby.

Vyznamenanie: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939, (1939), Rad SNP II. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945)

Literatúra a pramene: ESNP, s. 340. – VÚA-VHA Praha, Zb. KmL.

(M. Štefanský)

NOVOTNÝ, Emil

podplukovník generálneho štábu
náčelník štábu Rýchlej divízie roku 1942

*7. 9. 1903 Ružomberok

† 1. 1. 1988 Nitra (pochovaný je na cintoríne Dolné Krškany II.)

Stredoškolské štúdiá absolvoval na gymnáziu v Ružomberku a na Obchodnej akadémii v Dolnom Kubíne, kde v roku 1923 maturoval. 1. 10. 1923 nastúpil na voj. prezenčnú službu pri hor. pr. 3. Zároveň bol k tomuto dátumu prijatý na štúdium do VA v Hraniciach. Štúdium na VA N. ukončil v auguste 1925, 15. 8. 1925 menovaný za por. a zároveň premiestnený k p. pl. 4 v Hradci Králové. Od augusta 1925 do októbra 1926 bol N. poslucháč Učilišťa pre pešie vojsko v Miloviciach. Od novembra 1926 do apríla 1930 N. opäť slúžil pri p. pl. 4. 1. 10. 1929 povýšený na

npor. 30. 4. 1930 premiestnený k p. pl. 11 v Písku. 18. 6. 1932 prijatý do I. ročníka VŠV v Prahe, ktorú ukončil v septembri 1935. 1. 10. 1934 menovaný na kpt. 15. 9. 1935 pridelený k 12. div. 1. 10. 1935 menovaný za poľného pozorovateľa-letca. 31. 7. 1936 premiestnený k 12. div., zároveň preložený do skupiny dôst. gšt. 31. decembra 1936 premiestnený a vzatý do kmeňového počtu vel. VII. zboru, kde pôsobil ako referent na operačnom odd. 1. 4. 1937 bol N. povýšený na škpt. gšt. Od 25. 9. 1938 do 14. 12. 1938 – v čase brannej pohotovosti štátu – bol prednostom 2. (sprav.) odd. štábu VII. zboru (krycie meno „Hurban“) vo Vrábľoch. 18. 1. 1939 premiestnený do Chustu na Karpatskej Ukrajine a prideľný autonómnej vláde. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval vo voj. službe v konštituovanej slovenskej armáde. 1. 5. 1939 bol N. ustanovený za podnáčelníka štábu MNO – HVV. 17. 5. 1939 povýšený na mjr. gšt. Zúčastnil sa vojny s Poľskom vo funkcii NŠ Velit. slovenskej poľnej arm. (krycí názov „Bernolák“). 23. 2. 1940 ustanovený za ZV VVŠ. 1. 7. 1940 bol N. povýšený na pplk. gšt. 30. 9. 1940 premiestnený k VVZ. 15. apríla 1941 ustanovený za zást. šéfa VÚ a ZV na VVZ. Po vstupe Slovenska do vojny proti ZSSR odišiel 27. 6. 1941 na front. Spočiatku pôsobil vo funkcii NŠ na operačnom vel. VZ (krycí názov „Lipa“). Po konštituovaní štábu VZ pri vel. slovenskej armády 21. 8. 1941 (krycí názov „Viktor II“) zastával funkciu NŠ a ZV vzdušných zbraní súčasne. Po opätovnom vytvorení vel. VZ „Lipa“ v polovici septembra 1941 pôsobil pravdepodobne opäť ako NŠ tohto vel. 28. 10. 1941 sa vrátil z frontu na Slovensko. 12. 7. 1942 opäť prevelený na front k RD. Prevzal funkciu NŠ RD. Krátko po jeho nástupe do funkcie začala RD postupovať v smere na Rostov. Po dobytí mesta pokračoval postup jednotiek RD na Kaukaz. 20. 12. 1942 sa N. vrátil z frontu. 27. 3. 1943 ustanovený prednostom Vojenského dopravného úradu MNO. 30. 7. 1943 superarbitrovaný. 30. 9. 1943 prepustený z činnnej voj. služby. 1. 10. 1943 preložený do výslužby. Od októbra 1943 do októbra 1944 pracoval ako úradník v Továrni na dopravné prostriedky v Trenčianskych Biskupiciach. V októbri 1944 bol prepustený zo zamestnania. V marci 1945 na prechodnú dobu povolaný do činnnej služby šéfa CPO v Bratislave. Po skončení vojny si podal žiadosť o prijatie do čs. armády. Po prvotnom odmietnutí bol Odvolacou komisiou MNO prijatý 26. 6. 1945 do čs. arm., do činnnej služby však povolaný nebol. 1. 4. 1947 definitívne preložený do výslužby. V povojnovom období pracoval vo viacerých civilných zamestnaniach, napríklad v Čs. aerolíniách, v Matici slovenskej, Investičnej banke, n. p. Žilina a inde. N. počas 2. svetovej vojny publikoval viaceré články v dobových periodikách. Okrem toho spracoval aj elaborát o pôsobení SVZ na východnom fronte v roku 1941.

Vyznamenania: Za hrdinstvo II. st. (28. 11. 1940), Pamätná medaila (december 1940), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler I. St. (14. 1. 1942), Za hrdinstvo III. st. (1942), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler I. St. mit Schwerter (8. 1. 1943), rumun. Coroana româniei cu spade Virtutea Militara (1943).

Literatúra a pramene: BYSTRICKÝ, J.: Rýchla divízia na východnom fronte v roku 1942. In: Vojenská história. 5, 1942, č. 1, s. 47. – ČAPLOVIČ, M.: Organizácia a činnosť československej vojenskej spravodajskej služby v rokoch 1919 – 1939. In: Slovensko a svet v 20. storočí. Kapitoly k 70. narodeninám PhDr. Valeriána Bystrického, DrSc. Bratislava 2006, s. 96. – RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939 – 1944, 1. Bratislava 1997, s. 107 – 136. – VÚA-VHA Praha, Zb. KmL. – VHA Bratislava, fond MNO dôverné, šk. č. 206. – VHA Bratislava, fond MNO dôverné, šk. č. 300/1.

(P. Chorvát)

OBUCH, Teodor

štábný kapitán letectva
veliteľ letky 2. čs. stíhacieho pluku
v ZSSR

* 13. 9. 1913 Vajnory

† 8. 9. 2004 Bratislava

Civilné vzdelanie ukončil v roku 1934 maturitou na 8-ročnom gymnázium v Skalici.

16. 7. 1934 prezentovaný ako nováčik na vykonanie prezenčnej služby a vybraný pre del. pl. 153. 17. 7. 1934 mu priznali status ašpiranta. 15. 8. 1934 zrušili jeho predurčenie pre del. pl. 153. O. následne premiestnili do p. pl. 38 a včlenili do 7. poľnej roty. Od 15. 8. 1934 – 27. 2. 1935 v ŠDPZ v Beroune. Počas štúdia ho povýšili na slob. ašpiranta (16. 12. 1934) a des. ašpiranta (24. 2. 1935). 28. 2. 1935 O. premiestnili do p. pl. 12 a včlenili do 1. poľ. roty. 15. 7. 1935 ho povýšili na čat. ašpiranta. 30. 9. 1935 ako voj. akademika (od 28. 9. 1935) premiestnili do VA v Hraniciach. 1. 2. 1936 O. povýšili na ppor. pech. prezenčnej služby. 31. 7. 1937 ukončil štúdium vo VA. Nasledujúcim dňom bol menovaný do hodnosti por. pech. v p. pl. 47 v Mladej Boleslavi. 30. 8. 1937 bol pridelený k 12/47 rote a ustanovený za vel. p. čaty v ŠDPZ. V tomto služobnom zaradení zotrval do 29. 5. 1938, keď ho počnúc nasledujúcim dňom prideliť k hran. pr. 3 v Moravských Budějoviciach. O. počas mobilizácie čs. armády v septembri 1938 zaradili do funkcie vel. čaty strážneho pr. XXXVII. Ďalšia zmena v O. služobnom zaradení nastala 15. 11. 1938, keď bol najskôr premiestnený k náhradnej rote a 31. 1. 1939 k hor. p. pl. 3. Tu bol zaradený do funkcie dočasného vel. 2. roty hor. práp. 3. V tejto vel. funkcii ho zastihlo aj vyhlásenie Slov. štátu. Ako hodnosťou najvyšší dôst. slov. národnosti prebral velenie hor. p. pl. 3. So svojou jednotkou, ktorá bola z dôvodu nízkych počtov zreorganizovaná na pr., zúčastnil sa boj. akcií počas tzv. Malej vojny vo východnej časti Slovenska. 1. 5. 1939 bol ustanovený za vel. 2. roty (pohr.) vo Vondřišeli. 15. 5. 1939 bol premiestnený k p. pl. 1 a ustanovený za vel. 2. roty. V dobe brannej pohotovosti štátu v septembri 1939 s touto voj. jednotkou plnil úlohy pri ochrane hraníc. Po začatí 2. sv. vojny sa s ňou zúčastnil bojov proti Poľsku. Vyššie uvedenú funkciu vykonával do 15. 10. 1939, keď ho dňom nasledujúcim ustanovili za pobočníka vel. I./1. pr. a výcvikového strediska v Levoči. O. dňom 31. 10. 1939 (podľa iných prameňov až 30. 11. 1939) ustanovili za vel. pomocnej roty p. pl. 1 v Levoči. Zároveň ho ustanovili aj za vozatajského, zbrojného a chemického dôst. pl. 1. 1. 1940 ho povýšili na npor. pech. 15. 2. 1940 ho premiestnili do 9. roty, kde ho ustanovili do funkcie jej vel. Od p. pl. 1 dočasne odišiel dňom 8. 3. 1940, keď O. na krátky čas prideliť k del. pl. 3 v Prešove (do 23. 3. 1940). Odtiaľ ho prideliť k vel. 3. div. a zaradili na 2. odd., kde zotrval do 30. 9. 1940. Týmto dňom bol premiestnený k 2.rote a nasledujúcim dňom ho už ako príslušníka p. pl. 5 (premenovanie p. pl. 1 na p. pl. 5 od 1. 10. 1940) prideliť na 2. odd. vel. 3. div. 10. 12. 1940 bol na základe žiadosti prijatý do kurzu pozorovateľov let. v LŠ. 22. 6. 1941 odletel ako príslušník letky 2 „Kamila“ do poľa. V poli plnil funkciu I. dôst. letky. Bojových letov nad nepriateľským územím sa nezúčastnil, a to vzhľadom na neukončený výcvik let. pozorovateľa. Do zázemia sa vrátil 20. 8. 1941, keď sa opätovne zaradil medzi frekventantov kurzu pozorovateľov let., ktorý ukončil 30. 9. 1941. O. po skončení kurzu opätovne prideliť k letke 2 ako pozorovateľa-letca (1. 10. 1941), kde si ďalej rozvíjal teoretické vedomosti a praktické návyky získané počas predchádzajúce-

ho štúdia. S touto let. jednotkou bol v období od 23. 6. – 29. 10. 1942 vo funkčnom zaradení I. dôst. letky, opätovne odvelený na východný front, kde letka zabezpečovala kuriérnu službu medzi frontom a zázemím. Oproti predchádzajúcemu pobytu na fronte v roku 1941 sa aktívne zapojil do výkonnej let. služby ako pozorovateľ let. Počas pobytu na fronte povýšený na stot. pech. (1. 7. 1942). 30. 9. 1942 bol preložený do stavovskej sk. let. ako stot. let. Zároveň bol týmto dňom premiestnený do let. pl. a včlenený k let. rote Spišská Nová Ves s určením pre letku 2. Od 1. 10. 1942 poľný pozorovateľ-letec. 31. 12. 1942 bol premiestnený v rámci let. pl. k let. rote Piešťany a ustanovený do funkcie I. pobočníka vel. let. pluku, v ktorej zotrval až do 28. 8. 1944. Počas toho obdobia absolvoval pilot. výcvik dôstojníka let. pl. (od 1. 4. 1943 do 30. 3. 1944). 1. 4. 1944 bol vymenovaný za pilota letca, s určením k stíhacím letcom.

Od 29. 8. 1944 príslušník 1. čs. armády – účastník SNP v zostave motorizovaného práp. stot. (po 15. 9. 1944 kpt.) let. → I. Haluzického, s ktorým sa zúčastnil ako ZV pr. bojov v priestore Zlaté Moravce, Vrútky, Turčiansky Sv. Martin, Čremošné. 6. 10. 1944 (podľa niektorých prameňov 8. 10. 1944) O. let. presunuli do ZSSR na preškolenie na sov. let. techniku. 17. 10. 1944 O. prezentovali v rámci čs. jednotiek v ZSSR. V tomto období mu bola na Slovensku v neprítomnosti odňatá voj. hodnosť stot. let. a zároveň bol preložený do I. zál. ako strel. v zál. Od 24. 11. 1944 O. bol vel. 1. letky 2. čsspl v ZSSR. 7. 3. 1945 povýšený na škpt. let. Dňom 15. 3. 1945 bol premiestnený k 1. čszld v ZSSR, kde zotrval až do konca vojny.

Po skončení vojny O. prijali do čs. armády, kde v krátkom čase zastával nasledovné vel. a vel.-štábne funkcie: ZV 2. čsspl v Prahe (10. 5. – 31. 7. 1945); prednosta operačného odd. velit. LO-4 v Trenčíne (1. 8. 1945 – 31. 10. 1945) a NŠ velit. let. VO-4 (1. 11. 1945). V tomto období ho povýšili na mjr. let. (1. 10. 1945). Dňom 1. 10. 1946 O. povýšili na pplk. let. a prijali do VŠV v Prahe a zaradili ako frekventanta do II. ročníka odd. gšt. Školu absolvoval 26. 6. 1948. Po jej skončení O. dňom 16. 7. 1948 prideliť k LVA a zaradili do funkcie NŠ. Od 1. 9. 1948 – 15. 1. 1949 mimo služby zo zdrav. dôvodov (dôsledok let. havárie z 2. polovice r. 1945). 1. 8. 1951 bol premiestnený k VŠDL a zaradený na funkciu učiteľa taktiky stíhacieho let. 30. 1. 1954 povýšený na plk. let. Po zrušení VŠDL (30. 11. 1954) bol premiestnený k 3. ltd v Piešťanoch ako veliteľ Let. strelnice v Malackách. V nej zotrval do 31. 12. 1957, keď ho predčasne prepustili do zál. rovnako, ako aj ďalších vojakov čs. armády slov. národnosti, ktorí v r. 1939 – 1945 slúžili v slov. armáde. Ďalší život po odchode z armády spojil so Strojníckou fakultou SVŠT v Bratislave, kde pracoval na odd. vnútornej správy. Rehabilitovaný bol v r. 1990 v hodnosti plk. v. v. Od 12. 10. 1992 povýšený na genmjr. v. v. Po novembri 1989 stál pri zrode SLZ gen. M. R. Štefánika, kde úspešne zastával funkciu viceprezidenta a čestného predsedu. Aktívne pracoval aj v SZPB – Združení letcov bojovníkov v SNP a zahraničí.

Vyznamenania: Pamätná medaila Javorina (1939), Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Československá medaila Za zásluhu II. stupňa (1946), Československá pamätná medaila so štítkom ZSSR (?), Rad M. R. Štefánika IV. triedy (1992) a ďalšie.

Literatúra a pramene: ŠTAIGL, J. a kol.: Generalita – slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

OROLÍN, Ján

kapitán pechoty
náčelník štábu podskupiny „Ipeľ“ a „Volga“ 1. čs. armády na Slovensku

* 21. 12. 1913 Žikava, okr. Zlaté Moravce

† 21. 12. 1998 Košice

Absolvoval reálne gymnázium. Odvedený bol v októbri 1935, absolvoval VA v Hraniciach na Morave (1936 – 1937). Do marca 1939 zastával rôzne posádkové funkcie. Po prevzatí do armády Slovenskej republiky pôsobil najprv ako ZV pešej rotý a od apríla 1939 ako vel. p. práporu. Od mája 1939 vel. 4. rotý p. pl. 3., od 1. 1. 1940 npor. pech. V období 14. 9. 1941 – 30. 4. 1942 bojoval na východnom fronte v zostave 4. p. rotý RD. Po návrate domov bol pridelený najprv k výcvikovej rote, následne vel. náhradnej rotý, od augusta vel. kasární a náč. Vojenskej správy budov. K 1. 1. 1943 stot. pech. Od 1. 5. 1943 vel. 3. náhradnej rotý p. pl. 3., v marci 1944 krátko pôsobil na VDO 1, od apríla potom na Velit. opevňovacích prác. V lete 1944 odišiel na východné Slovensko s velit. 1. pd. V Gíraltovciach ako dôst. operačného odd. nadviazal spojenie s part. jednotkami a pomáhal ich zásobovať zbraňami. V čase odzbrojovania východoslovenských divízií sa štáb 1. pd. v neprítomnosti svojho vel. a náč., pod jeho velením odobral do Kukovej, odtiaľ ich po doplnení príslušníkmi viacerých jednotiek viedol až na vrch Minčol v Čergovských horách, kde sa spojil s partizánmi. Začiatkom septembra 1944 sa nakrátko stal ZV part. oddielu „Morho!“ Od 11. 9. 1944 vel. výcvikového strediska III. TS v Budči, od 22. 9. vel. p. pr., ktorý niesol jeho meno. S práporom zabezpečoval obranu priestoru Novej Lehoty, ktorá tvorila nástupový priestor na Žiar n/Hronom, nemal však dostatočné ani materiálne, ani ľudské rezervy. Post prevzal v čase, keď na jeho jednotky nečakane udreli Nemci, vinou čoho vznikla panika a došlo k opusteniu obranných postavení. Posilnený o dve pešie rotý a jednotky ťažkých zbraní sa s práporom 24. 9. 1944 pokúšal útočiť na Janovu Lehotu. Vinou nedostatočnej skúsenosti jednotiek, najmä však nedostatočnej koordinácie a súčinnosti, však všetky pokusy skončili neúspešne a po následnom nem. protiútoky bol jeho pr. 25. 9. rozbitý. Po ďalšom z neúspešných útokov kryl so zvyškom svojho zdecimovaného pr. ústup povstalcov. Sám úspešne previedol svoje jednotky k práporu „Bečva“, ktorý sa stal v rámci skupiny základom podskupiny „Ipeľ“ a kde koncom mesiaca prevzal post NŠ. Usiloval sa organizačne zabezpečiť prehradenie smeru Žiar n/Hronom – Zvolen, pričom do budovania hlavného obranného pásma medzi Šibeničným vrchom a riekou Hron zaangažoval aj civilné obyvateľstvo. Jeho organizačné schopnosti a vplyv na podriadených nezostali bez povšimnutia velit. arm., ktoré ho 1. 10. 1944 poverilo úlohou prevziať štáb ďalšej z podskupín „Volga“, zabezpečujúcej obranu Banskej Štiavnice. Štáb prevzal v kritických chvíľach, keď Nemci zahájili na mesto útok, ktorý bol v čase jeho príchodu zastavený. V pridelenom úseku sa podieľal na brzdení nem. postupu a koncom októbra 1944 zabezpečil presun jednotiek do nového obranného postavenia v priestore Detvy a Očovej. Po prechode do hôr pôsobil v priestore Polány, príslušníkom 1. čs. armádneho zboru v ZSSR sa stal v marci 1945. Po vojne slúžil v rôznych vel. funkciách, okrem iného, aj ako veliteľ p. pl. 7. Do zálohy bol preraďený v hodnosti plk. pech. koncom 50. rokov.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939); Pamätná medaila so štítkom Javorina (1940), Za hrdinstvo III. st. (1942), Pamätný odznak I. st. (1943), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946).

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania, I., 1966, s. 7–202; ESNP, s. 362–363; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Banská Bystrica, Bratislava 1994. VOČSO, s. 214. – VÚA – VHA Praha, Zb. KmL; VHA Bratislava, SZ X-162, 320 (Spomienky); AM SNP Banská Bystrica, Spomienky Jána Orolína 190/61.

(A. Maskalík)

OŠKVAREK, Ján

stotník/kapitán pechoty
veliteľ práporu v SNP

*24. 8. 1912 Piekelník, Poľsko

†5. 9. 1971 Ružomberok, poch. v Likav-
ke, okr. Liptovský Mikuláš

Ľudovú školu navštevoval v Piekelníku a Slávikove. V r. 1926 – 1934 absolvoval Reálne gymnázium v Rimavskej Sobote. 16. 7. 1934 sa prezentoval vo voj. službe ako vojak p. pl. 19 a bol pridelený do ŠDPZ. 16. 12. 1934 bol povýšený do hodnosti slob. ašp., 1. 3. 1935 na des. ašp. a premiestnený do cykl. pr. 4. 15. 6. 1935 ho povýšili na čat. ašp. 28. 9. 1935 ho prijali do VA v Hraniciach na Morave. 1. 2. 1936 bol povýšený do hodnosti ppor. pech. a 14. 8. 1937 ho vyradili ako por. pech. 1. 8. 1937 ho premiestnili do p. pl. 38 v Beroune.

Po vzniku Slovenského štátu ho 19. 3. 1939 preložili do VII. zboru, stal sa prednostom 4. odd. velit. divízie v Banskej Bystrici. 1. 11. 1939 bol ustanovený za pobočníka vel. p. pl. 6 na reorganizáciu útvaru II. 10. 1. 1940 ho povýšili na npor. pech. a 15. 2. 1940 sa stal pobočníkom vel. p. pl. 6. 27. 6. – 28. 8. 1941 sa zúčastnil poľného ťaženia v ZSSR ako I. pobočník vel. p. pl. 4. Po návrate na Slovensko ho ustanovili za I. pobočníka vel. p. pl. 4. 16. 1. – 17. 3. 1942 bol pridelený do stanice sústredenia stanice v Spišskej Novej Vsi ako pobočník vel. pl. 17. 3. 1942 odišiel do poľa do ZD. 18. 7. 1942 ho povýšili na stot. pech. 6. 11. 1942 sa vrátil na Slovensko a 20. 2. 1943 sa znovu vrátil do ZD. 18. 9. 1943 sa vrátil do vlasti a odoslali ho do VN v Ružomberku. 15. 11. 1943 ho ustanovili za pobočníka vel. p. pl. 4 a 12. 4. 1944 ho ustanovili za vel. II/4. poľného práporu. V lete 1944 na východnom Slovensku nadviazal styky s odbojom a s part. oddielom A. D. Belova-Kovalenka.

Koncom augusta 1944 jeho pr. premiestnili na stredné Slovensko na boj proti partizánom. Od začiatku SNP do 20. 9. 1944 bol vel. pr. „Oškvarek“. V bojoch o prístupy do Turca jeho pr. 2. – 6. 9. 1944 zvädzal ťažké boje medzi Dubnou Skalou a Váhom. 6. 9. 1944 utrpel ťažké straty a stiahli ho do zálohy velit. Po reorganizácii pr. 10. 9. 1944 bol zaradený do V. TS a 14. 9. nasadený do bojov o Kráľovany. V týchto bojoch bol jeho pr. šťastie rozbitý, časť pod jeho velením prešla k Oravskej voj. sk. 21. 9. – 4. 10. 1944 bol dôst. Velit. Oravskej voj. sk. 3. 10. 1944 sa jeho skupina vrátila na povstalecké územie. 10. 10. – 28. 10. 1944 bol vel. 31. p. pr. Korund IV. TS, ktorá bránila priestor Flochovej až do rozpadu povstaleckého frontu. 31. 10. 1944 pri Liptovskej Revúcej padol do nem. zajatia. Do 16. 12. 1944 bol väznený v Bratislave, potom v zajateckom tábore v Kaisersteinbruchu a od 25. 1. 1945 v zajateckom tábore v Altenburgu. Zo zajateckého tábora sa vrátil 25. 5. 1945. 1. 6. 1945 ho ustanovili za vel. p. pl. 14 v Poprade, 16. 8. 1945 ho premiestnili do Lučenca, kde zastával funkciu ZV p. pl. 26. Od 22. 11. 1945 do apríla 1946 bol referentom v Úrade štátneho tajomníka MNO v Prahe. 6. 4. 1946 bol povýšený do hodnosti škpt. pech. s účinnosťou od

28. 10. 1944, 6. 2. 1947 do hodnosti mjr. pech. s účinnosťou od 1. 7. 1946. 30. 4. 1948 ho preložili do p. práp. 17 do Ružomberka, ako vel. práp. a 15. 4. 1949 do VVT Lešti, kde sa stal NŠ. Od júla 1952 do nov. 1953 bol ZV pre zásobovanie v 386. strážnom prápore v Bohuslaviciach. 20. 11. 1953 ho zo zdravotných dôvodov prepustili do výslužby, potom pracoval v rôznych podnikoch.

Vyznamenania: Pamätná medaila marec 1939 (?), Vojenný víťazný kríž V. st. (.), Československý vojnový kríž 1939 (19. 1. 1946), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (13. 4. 1946), Československé vojenská medaila Za zásluhy I. st. (23. 10. 1946), Rad SNP I. tr. (1946), Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1946), Rad červenej hviezdy (1969).

Literatúra a pramene: BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, reg.; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie články. Bratislava 2006, s. 603; ESNP, s. 368; SBS 4, s. 359. – VA-CR Trnava, KmL, KoS.

(F. Cséfalvay)

OTTO, Paul von

generál pechoty Wehrmachtu

od novembra 1939 do apríla 1942 náčelník Nemeckej vojenskej misie (Deutsche Heeresmission) na Slovensku

*12. 7. 1881 Güstrow in Mecklenburg

†14. 1. 1961 Neuhaus/Schliersee

V roku 1901 vstúpil do Kráľovskej pruskej arm., kde bol zaradený do 6. pomoranského p. pl. č. 49. V auguste 1902 bol povýšený na por. V roku 1906 bol preložený k ochranným oddielom do nemeckej – juhozápadnej Afriky. V roku 1909 oficiálne vystúpil z pozemného vojska a bol zaradený do ochranných oddielov. Začiatkom roku 1912 sa opäť vrátil do Kráľovskej pruskej arm. a bol preveleňovaný k 5. pomoranskému p. pl. č. 42. Tu od apríla 1912 slúžil ako pobočník I. pr. V auguste 1912 bol povýšený na npor. V októbri tohto roku vstúpil do VA. Do 1. svetovej vojny nastupoval ako pobočník v 25. rezervnej div. Krátko nato koncom novembra 1914 bol povýšený na kpt. Od roku 1916 pôsobil v rôznych funkciách ako štábný dôst. Po vojne istý čas pôsobil vo Freikorpse Hindenburg a následne bol prevzatý do Reichswehru. Na jeseň 1924 bol povýšený na mjr. Vo februári 1928 bol menovaný za vel. I. pr. p. pl. 20 v Regensburgu v Bavorsku, v júli 1929 za vel. pl. V apríli 1929 bol povýšený na pplk. a marci 1932 na plk. Následne v novembri toho roku sa stal vel. 21. p. pl. v Norimbergu. Začiatkom apríla 1934 sa stal vel. pech. IV (infanterieführer IV) v Magdeburgu. V októbri 1934 bol menovaný na genmjr. V októbri 1935 sa stal vel. 13. pd (neskôr motorizovanej). V januári 1937 bol povýšený na genpor. Vo vojne proti Poľsku jeho div. pôsobila v rámci XIV. arm. zboru. Od novembra 1939 pôsobil na Slovensku vo funkcii vel. novovytvorenej Nem. voj. misie (Deutsche Heeresmission in der Slowakei), ktorá spolu s Nem. let. misiou (Deutsche Luftwaffenmission) vystriedali Nem. voj. komisiu (Deutsche Militärkommission). Úrad, na čelo ktorého bol Otto postavený, mal pôsobiť ako poradný orgán pre MNO. Jeho kompetencie sa odvodzovali od nemecko-slovenskej zmluvy z 9. 10. 1939, podľa ktorej voči MNO mal mať len poradnú funkciu, mohol však byť kedykoľvek „zasvätený“ do jeho nariadení. Nem. misia mala byť slov. strane nápomocná v otázkach týkajúcich sa pozemného vojska a brannej moci ako takej. O. pritom usmerňoval aj činnosť dôst. pre branné hospodárstvo (Wehrwirtschaftsoffizier), pre voj. spravodajstvo (Abwehroffizier), pre spoje (Nachrichtenoffizier), dopravného dôst. (Transportoffizier), splnomocnenca pre žel. (der Bahnbevollmächtigte). Ako šéf

misie podliehal Hl. velit. pozemného vojska (Oberkommando des Heeres). Voči vel. let. misie síce O. nemal veliace právomoci, avšak v rokovaní so slov. úradmi sa malo postupovať jednotne podľa jeho nariadenia (podobne aj v otázkach všeobecných záležitostí brannej moci).

Vo svojich pravidelných hláseniach do Berlína O. od začiatku upozorňoval na nedostatky vo výcviku slov. arm., ktorý pomáhal organizovať podľa nem. vzoru a predpisov, od mája 1940 tiež vytváraním tzv. vzorných rôt (pod vedením nem. dôst.) pri jednotlivých druhoch zbraní. Ako náč. DHM smerom k príslušníkom slov. arm. zdôrazňoval potrebu osvojenia si nem. disciplíny, voj. mentality. Pod jeho drobnohľadom na Slovensku prebiehala reorganizácia slov. arm., schválená v októbri 1940 podľa nem. vzoru, ako aj reorganizácia doplnovacej správy. 1. 12. 1940 bol povýšený na gen. pech. 19. 6. 1941 O. obdržal inštrukcie, že má informovať (pravdepodobne prostredníctvom nem. vyslanca) slov. vládu o nastávajúcom útoku na ZSSR a tiež o Vodicovom želaní, aby sa aj Slovensko zúčastnilo na „prípadných akciách.“ Po vstupe SR do vojny zabezpečoval koordináciu rozsahu a spôsobu účasti slov. arm. na nem. útoku. Podporoval prezbrojenie slov. arm., jej nasadenie na fronte vo väčšom rozsahu však pre jej tech. a personálne nedostatky neodporúčal. V tejto súvislosti uprednostňoval potreby voj. priemyslu zapojeného do nem. vojnovnej výroby.

Od mája 1942 do apríla 1943 bol veliacim gen. náhradného Generálneho vel. IX. arm. zboru v Kasseli a zároveň vel. voj. oblasti IX (Wehrkreis IX.). V nasledujúcom období bol prepustený do zál. Po skončení vojny bol zajatý ČA a odvlečený do ZSSR. Na slobodu sa dostal na jeseň 1949.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (?), nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (?), Ritterkreuz des Königlich Preußischen Hausordens von Hohenzollern (?), Deutsches Kreuz in Silber (1942)

Literatúra a pramene: BAKA, I.: Vznik a výstavba slovenskej armády (marec 1939 – október 1940). In: Slovensko medzi 14. marcom 1939 a salzburskými rokovaniami. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov (ed. M. Pekár a R. Pavlovič). Prešov 2007, s. 225 – 227; BAKA, I.: Účasť Slovenskej republiky v prvej fáze vojny proti ZSSR z pohľadu nemeckých vojenských orgánov. In: Vojenská história, roč. 12, 2008, č. 3, s. 47 – 65; BAKA, I. – TULKISOVÁ, J.: Vstup Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR v dokumentoch nemeckej proveniencie. In: Historický časopis, roč. 58, 2010, č. 3, s. 533 – 574; NIŽNANSKÝ, E. – TULKISOVÁ, J.: Príprava a podpísanie slovensko-nemeckej zmluvy o vojnovom hospodárstve z 30. januára 1940. In: Vojenská história, roč. 10, 2006, č. 4, s. 109 – 125. – www.lexikon-der-wehrmacht.de

(I. Baka)

OZÁBAL, Viktor, Ing.

stotník ZÚ

veliteľ práporu 1. čs. partizánskej brigády J. V. Stalina.

* 1. 9. 1913 Radošovce, okr. Skalica

† 21. 9. 1944 Martin

V r. 1925 – 1932 v Zlatých Moravciach absolvoval reálne gymnázium s vyučovacím jazykom slov. Vysokú školu technickú absolvoval v r. 1932 – 1937 odbor zememerač v Brne. V októbri 1935 nastúpil na prezenčnú službu k náhradnejrote žen. pl. 4 v Lito-měřiciach. Od 5. 10. 1936 – 3. 7. 1937 absolvoval ŠDŽŽV a 1. 2. 1938 bol vymenovaný do hodnosti ppor. žen. vojska a 1. 10. 1938 bol preložený do zálohy. Zároveň tým istým dňom bol pridržaný v dôsledku mobilizácie a povoláný do činnnej voj. služby a 10. 10. 1938 nastúpil k žen. pl. 12 do Michaloviec. Od 16. 3. 1939 do 23.

5. 1939 vykonal mimoriadne voj. cvičenie v Zlatých Moravciach vo funkcii vel. muničného a zbrojného skladu a 20. 8. 1939 bol prezentovaný v Bratislave. Po vykonaní mimoriadneho cvičenia v zbrani bol povýšený do hodnosti por. žen. vojska. Dňom 1. 7. 1939 bol zaradený do skupiny dôst. žen. vojska z povolania, 1. 10. 1940 bol preložený do skupiny tech. dôstojníkov VZÚ z povolania do služobnej kategórie dôst. voj. geometrov k 1. div. Dňa 15. 11. 1940 bol premiestnený k VZÚ na MNO na funkciu geodet a 1. 1. 1942 bol povýšený do hodnosti npor. VZÚ a premiestnený do VZÚ B. Bystřici. Dňa 1. 7. 1942 bol povýšený do hodnosti stot. VZÚ. V auguste 1944 sa pridral k partizánom, stal sa vel. roty, následne vel. práporu 1. part. brigády J. V. Stalina. V čase bojov v SNP za udržanie územia Turca proti nemeckým okupantom padol pri Mestskej Borovej neďaleko Martina dňa 21. 9. 1944.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články 2., Bratislava 2006, reg. – VÚA-VHA, Zb. KvL a KmL.

(I. Purdek)

PÁLENÍČEK, Jozef

štábný kapitán letectva
inšpektor leteckej techniky pilotov
a teórie lietania pri veliteľstve 1. čs.
zmiešanej leteckej divízie v ZSSR

* 2. 4. 1912 Moravský Sv. Ján,
okr. Malacky

† dátum a miesto úmrtia neznáme

Civilné vzdelanie získal na 8-ročnom reálnom gymnáziu s maturitou v Skalici, na ktorom študoval v r. 1926 – 1934.

Príslušník čs. brannej moci od 16. 7. 1934, keď P. prezentovali na vykonanie prezenčnej služby. Týmto dňom mu priznali status aspiranta. Do nástupu na VA v Hraniciach absolvoval ŠDLZ vo VLU v Prostějove. V období výchovy na dôstojníkov let. v zál. povýšený na slob. aspiranta (28.10.1935) a des. aspiranta (11. 4. 1935). 15. 4. 1935 P. premiestnili k letke 9 let. pl. 3 Gen. letca M. R. Štefánika. 1. 5. 1935 P. menovali za pozorovateľa letca. 3. 9. 1935 P. povýšili na čat. aspiranta. 28. 9. 1935 P. preložili na VA a o 2 dni neskôr ho premiestnili k VA. 1. 2. 1936, počas štúdia na VA P. povýšili na ppor. prezenčnej služby. VA P. ukončil 1. 8. 1937, keď ho menovali na por. let. leteckého pl. 2 v Olomouci. Týmto dňom ho včlenili k tech. letke. Od 4. 10. 1937 do 18. 3. 1938 P. prideliť ako frekventanta do aplikačného kurzu pre por. let. vo VLU. 31. 3. 1938 P. premiestnili k letke 35. Od 1. 4. 1938 P. menovali za pilota letca a určili ho k stíhacím pilotom. 31. 12. 1938 P. premiestnili k let. pl. 4, s určením za 1. dôst. letky 50 v Kbeloch, kde slúžil až do 16. 3. 1939. Vzhľadom na rozpad ČSR a vznik Slov. štátu a Protektorátu Čechy a Morava ho ako Slováka premiestnili na Slovensko k let. pl. 3.

17. 3. 1939 (18. 3. 1939), po návrate na Slovensko, P. prijali do slov. armády. Týmto dňom ho premiestnili k let. pl. 3 a včlenili ho k letke 45 v Spišskej Novej Vsi ako tech. dôst. Zúčastnil sa obrany Slovenska pred maď. agresiou. 14. 4. 1939 (15. 5. 1939) P. ustanovili za vel. letky 45. 22. 8. 1939 P. ustanovili za vel. letiek 45 a 49, ktoré boli od 1. 9. 1939 zreorganizované na letku 12. Od 1. 9. 1939 P. ustanovili za vel. letky 12, s ktorou sa zúčastnil bojov proti Poľsku. 1. 10. 1939 P. menovali za poľného pozorovateľa a poľného pilota-letca. 1. 1. 1940 P. povýšili na npor. let. Od 2. 9. 1940 – 19. 10. 1940 absolvoval chemický kurz pre dôst. pri VTCHÚ. 7. 7. 1941 P. odišiel do poľa s letkou 12 „Milota“, kde zotrval do 27. 10. 1941.

Počas frontovej služby sa zúčastnil let. bojov. Od 25. 2. 1942 do 3. 7. 1943 vykonal výcvik na lietadlá Bf 109 v dánskom Gróve. 1. 7. 1942 P. povýšili na stot. let. Od 12. 10. 1942 P. frekventant nočného stíhacieho kurzu. Od 1. 4. 1943 vel. výcviku na lietadlách Me 109 v Piešťanoch. 15. 4. 1943 P. ustanovili za vel. letky 13 v poli, kde vo funkcii nahradil mjr. let. → O. Ďumbalu. 20. 4. 1943 P. prevzal letku 13 v poli. 1. 5. 1943 P. určili k letcom ustanoveným na lietanie v noci. V poli velil aj II. garnitúre letky 13, s ktorou sa 12. 11. 1943 vrátil na Slovensko. 1. 1. 1944 P. ustanovili za vel. letky 12, s ktorou 30. 7. 1944 odišiel do poľa k SVZ pri AV. V tejto funkcii zotrval až do 31. 8. 1944, keď preletel na stranu sov. ČA a vstúpil do čs. zahraničnej armády. 20. 10. 1944 mu na Slovensku v neprítomnosti odňali hodnosť stot. let. a ako strel. ho preložili do I. zál. ako strel. v zál. 16. 10. 1944 P. zaradili do čs. brannej moci v ZSSR a priznali mu hodnosť kpt. let. 1. 11. 1944 P. zaradili k čs. let. skupine v ZSSR. Od 5. 1. 1945 inšpektor – let. tech. pilotov a teórie lietania pri vel. 1. čzld v ZSSR. 7. 3. 1945 P. povýšili na škpt. let. Po vojne P. prijali do čs. armády. Do 31. 3. 1952, to znamená do času prepustenia z čs. armády, kde vykonával funkcie vel. let. pl. 3 (let. pl. 30), vel. kombinovanej let. sk. v boji proti banderovcom, dôst. na kontrolu pilotov pri vel. 4. Id, vel. kurzu LVA, P. absolvoval 5-mesačný kurz vel. vojskových telies (1948 – 1949). Dosiahol hodnosť pplk. let. (1.10.1948). Po prepustení do zálohy najskôr pracoval v rôznych robotníckych a technicko-hospodárskych povolaniach (skladový účtovník, tech. úradník, tepelný technik). V r. 1956 – 1958 absolvoval Priemyselnú školu energetickú a elektrotechnickú. Neskôr riaditeľ elektrárne v Bratislave.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom (1939), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1939), Za hrdinstvo 3. stupňa (1941), Pochvalné uznanie VÚ a VVZ (1941) nem. Eisernes Kreuz I. Klasse (1942), rumun. Ordinul Coroana Romaniei cu spade gradul de „Officer“ cu panglica de „Virtutea Militara“ (1943), Za hrdinstvo 2. stupňa (1943), Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (1945), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (1945), Rad SNP II. triedy (1947) a iné.

Literatúra a pramene: RAJNINEC, Juraj: Slovenské letectvo 1939-1944. 1. zv., Bratislava 1999; ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zv., Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRASŤ, P.: Letka 13 v dokumentoch a obrazoch. Bratislava 2004. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

PALKOVIČ (do roku 1923 PALKOVICS), Martin
podplukovník pechoty, veliteľ pešieho pluku 101. Zaisťovacej divízie

*9. 11. 1896 Brodské, okr. Skalica
† ??

V rokoch 1908 – 1912 absolvoval štvorročné gymnázium v Skalici. V štúdiu pokračoval na trojročnom učiteľskom ústave. Do arm. vstúpil v júli 1915 a už v novembri toho roku sa ocitol na východnom fronte. V septembri nasledujúceho roku sa dostal do rus. zajatia. Následne v roku 1917 vstúpil do čs. zahraničného vojska a zúčastnil sa bojov proti bolševikom v občianskej vojne v Rusku. V roku 1918 bol ranený. V decembri 1919 bol povýšený na por. V roku 1920 sa vrátil do ČSR. Následne vstúpil do čs. armády a v novembri 1921 bol povýšený na npor. Pôsobil ako vel. čaty a roty v Chomutove, Krupine, Leviciach, Banskej Bys-

trici, Topolčanoch. V roku 1924 bol povýšený na kpt., 1928 na škpt. (od 1934 bola jeho hodnosť doplnená označením zbrane pech.). Od januára 1939 bol jedným z voj. poradcov pri formujúcej sa HG. Po vyhlásení Slov. štátu bol vel. cyklistického pr. 3 v Topolčanoch, po májovej reorganizácii cykl. pr. v Turčianskom Sv. Martine. Vo vojne proti Poľsku v septembri 1939 sa jeho cykl. pr. zúčastnil „vyčistovacích“ akcií v poľ. pohraničí. V máji 1939 bol povýšený na mjr. pech., v januári 1940 na pplk. pech. Vo februári 1940 sa stal vel. pech. na MNO. Tu zotrval aj po reorganizácii arm. v októbri 1940, keď sa stal mobilizačným referentom všeobecného odd. novo vytvorenej VS v Bratislave. Od septembra 1941 vykonával funkciu prednostu Všeobecného voj. úradu VS. 19. 11. bol vymenovaný za vel. p. pl.101 v rámci ZD, ktorá pôsobila na Ukrajine a postupne aj v južnom Bielorusku. Jeho jednotky vykonávali strážnu, bezpečnostnú a „vyčistovaciu“ protipartizánsku činnosť, ku ktorej pribudla pohotovostná služba proti možným nepokojom civilného obyvateľstva, pribúdajúcim sabotážnym prepadom partizánov. Začiatkom roku 1942 sa jeho pl. presunul do priestoru Kamionka – Fastov – Kyjev, začiatkom mája do priestoru Ovruch – Jeľsk a v júli na posilnenie ochrany žel. trate Pinsk – Gomeľ. Prioritnou úlohou bola ochrana žel. trate v tomto úseku. V boji proti partizánom však bol podľa vel. ZD plk. → R Pilfouska málo aktívny, až pasívny. Tomu mali zodpovedať aj výsledky celého pl. na rozdiel od p. pl. 102, ktorý bol naopak kritizovaný aj za brutalitu voči civilnému obyvateľstvu. R. Pilfousek preto už v septembri 1942 žiadal P. odvolanie. 15. 10. 1942 bol ustanovený za vel. výcvikového strediska v Bratislave. 18. 6. 1944 sa stal vel. p. pl. 20 1. technickej div. na východnom fronte. V marci 1945 sa na území Maďarska dostal do sov. zajatia, kde zotrval až do apríla 1947. Následne bol prijatý do čs. armády, kde pôsobil na vel. VO 4. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1918 (1929), Československá revolučná medaila (1929), medaila Víťazstvo (1929), Za hrdinstvo III. st. (?)

Literatúra a pramene: BYSTRICKÝ, J.: Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (september 1941 – november 1942). In: Vojenská história, 1999, roč. 3, č. 4, s. 29–54; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II. (1941 – 1944). Zaisťovacia divízia a železniční pionieri. Banská Bystrica 2008. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL.

(I. Baka)

PARČAN, Jozef (do 9. 1. 1941 PARČAMI), JUDr.,
podplukovník generálneho štábu
náčelník štábu ministra národnej obrany SR

* 16. 2. 1909 Veľký Citeň, okr. Nitra (od r. 1948 Veľký Cetín)
† 3. 12. 1980 Washington, USA

Civ. vzdelanie získal na št. obchodnej akadémii s maturitou v Mukačeve, ktorú absolvoval v r. 1923 – 1927. Príslušník čs. brannej moci od 1. 10. 1929, keď ho po vykonaní odvodu (17. 4. 1929), včlenili ako vojaka k p. pl. 36 v Košiciach. Od 10. 10. 1929 do 31. 5. 1930 v ŠDPZ v Košiciach. Do nástupu na VA povýšený na slob. abs. (20. 10. 1929), des. abs. (1. 6. 1930) a čat. abs. (1. 8. 1930). 23. 9. 1930 priznaný status ašp. s dôst. skúškou. Od 1. 4. 1931 povolené dobrovoľné konanie činnnej služby ako dšl. na ½ roku. 30. 9. 1931 premiestnený do VA Hraniciach, kde bol 1. 1. 1932 menovaný na ppor. pech. 16. 7. 1933 absolvoval VA. V tento deň ho

ako por. včlenili k p. pl. 30 vo Vysokom Mýte, s určením za vel. čaty. Popri výkone voj. služby sa venoval štúdiu cudzích jazykov. V r. 1934 absolvoval štát. skúšky z maďarčiny a poľštiny na Karlovej univerzite v Prahe. Od 1. 8. 1935 – 31. 10. 1935 v kurze pre let. pozor. zbraní v Prostějove. 1. 11. 1935 let. pozorovateľom pech. Od 1. 11. 1935 – 30. 11. 1936 na skúsenej pri letke 9 let. pl. 3 v Piešťanoch. Od 30. 11. 1936 – 14. 12. 1936 služba v predchádzajúcom služ. zaradení v p. pl. 30. 1. 11. 1936 poľ. let. pozorovateľom pech. Od 15. 12. 1936 – 2. 11. 1937 v Pech. učilišti v Miloviciach ako učiteľ – inštruktor v škole na rtm. pech. Počas služby v Pech. učilišti absolvoval št. skúšky z ruského jazyka na Karlovej univerzite v Prahe (18.1.1937). Od 3. 11. 1937 – 23. 9. 1938 v hodnosti npor. pech. (1. 10. 1937) poslucháč VVŠ v Prahe. Od 24. 9. 1938 – 30. 11. 1938 pridelený k velit. 14. div. v Kroměříži. Od 30. 11. 1938 pridelený p. pl. 12 pre prideleného zástupcu MNO pri vláde ČSR pre Podkarpatskú Rus. Po vzniku Slov. štátu pokračoval v službe v slov. armáde v rámci býv. p. pl. 12 vo Zvolene. 15. 5. 1939 premiestnený k vel. 3. div. v Prešove (od 15. 10. 1939 – 3. div.). 25. 8. 1939 ustanovený za prednostu 3. odd. Od 15. 12. 1939 zaradený do kategórie dôst. gšt. 1. 1. 1940 povýšený na stot. gšt. 1. 3. 1940 ustanovený za prednostu 1. org. a mobilizačného odd., pri vykonávaní predchádzajúcej funkcie. 1. 10. 1940 poľný letúňový pozorovateľ štábu. 13. 11. 1940, povýšený na mjr. gšt., s účinnosťou a poradím od 1. 7. 1940. 31. 12. 1940 včlenený k MNO. Od 20. 2. 1941 – 22. 12. 1941 prednosta voj. dopravníctva VS. Od 23. 12. 1941 – 3. 5. 1942 v poli pri RD. Od 4. 5. 1943 – 30. 4. 1943 prednosta voj. dopravníctva VS. 1. 7. 1940 povýšený na mjr. gšt. 1. 5. 1943 ustanovený za voj. ataše v Bukurešti a v Sofii. 30. 6. 1944 promoval na JUDr. na Právnickej fakulte UK v Bratislave. 5. 9. 1944, povýšený na pplk. gšt., s účinnosťou a poradím od 1. 7. 1943. Od 10. 9. 1944 NŠ HVV (NŠ ministra NO SR, náč. HŠ MNO). Pred príchodom frontu evakuoval na Západ.

Po skončení 2. svetovej vojny sa do ČSR nevrátil a podľa čs. sprav. vstúpil do služieb franc. voj. rozvedky. Dlhodobo pôsobil v národ. orientovaných odboj. združeniach (napr. Slov. akčný výbor; Slov. národ. rada v zahraničí, Únia slovenských kombatantov). Zomrel v exile.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom Javorina (1940), Za hrdinstvo 3. stupňa (1940), Za hrdinstvo 2. stupňa (1942), rumun. Steaua României în grad de Ofițer (1942), chorv. Red Krune Kralja Zvonimira II. stupnja s mačevima (1942), Za zásluhy (1943), Pamätný odznak 1. stupňa (1943), nem. Winterschlacht im Osten 1941/1942 (Ostmedaille) (1943), rumun. Steaua României în grad de Ofițer și panglică de Virtute Militară (1943), Vojenný víťazný kríž IV. triedy (1944) a iné.

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, f. KvL; VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyč., dôv. a taj.

(P. Šumichrast)

PAŠKAN, Ján

podplukovník zdravotníctva v zálohe
zástupca prednostu zdravotnej správy
1. čs. armády na Slovensku (MUDr.)

* 27. 1. 1907 Ochotná (okr. Rožňava)
† 1. 9. 1989 Bratislava

V rokoch 1917 – 1925 úspešne absolvoval evanjelické gymnázium v Rožňave, v rokoch 1925 – 1932 Lekársku fakultu KU

v Prahe a v rokoch 1933 – 1934 aj Školu pre dôstojníkov zdrav. z povolania v Prahe. Následne ako vojak z povolania postupne vykonával funkcie šéflekára hraničiarskych pr., sekundárneho lekára chirurgického odd. Zborovej nemocnice a vel. poddôstojníckej školy roty pomocného zdravotníctva. Počas mníchovských udalostí mobilizoval poľný zdravotnícky oddiel.

Bezprostredne po vzniku brannej moci SR krátko vykonával funkciu posádkového lekára v Spišskej Novej Vsi, hneď v máji však prevzal post prednostu zdrav. služby na velit. 3. div. v Prešove. V júni 1939 bol povýšený na mjr. zdrav. Vedľa povinností šéflekára voj. posádky zastával aj civilnú funkciu nemocenského lekára. Po vstupe Nemecka do vojny proti ZSSR bol odvelený na vých. front, kde štyri mesiace (od júna do októbra 1941) vykonával funkciu prednostu zdrav. služby velit. ZD. Po návrate na Slovensko sa vrátil opäť do Prešova, presne o rok neskôr bol však ako prednosta zdravotnej správy pridelený na MNO do Bratislavy a povýšený na pplk. zdrav. V polovici mája 1944 sa stal vel. VN v Ružomberku a v tejto pozícii sa aktívne zapojil do príprav ozbrojeného vystúpenia. Pri vystavovaní lekárskeho správcu vojakov vracajúcich sa z frontu bol tolerantný a ranených posielal do dlhodobého domáceho ošetrovania, na začiatku Povstania bol rozkazom velit. 1. čs. arm. poverený funkciou zást. prednostu jej zdrav. správy a výraznou mierou sa zaslúžil o zefektívnenie organizácie zdrav. služby. Po porážke SNP ustúpil do hôr, kde sa až do konca januára 1945 ukrýval v okolí Tisovca. Po prechode frontu sa stal príslušníkom 1. čs. arm. zboru – bol zaradený k zdrav. správe velit. a 10. marca 1945 určený za vel. jeho 1. čs. odsunovej nemocnice vo Vyšných Hágoch.

Po oslobodení vykonával viac než päť rokov (od júna 1945 ako plk. zdrav. a od februára 1947 ako gen. zdrav.) funkciu prednostu zdrav. služby VO 4 (s výnimkou októbra 1949 až marca 1949, keď pôsobil ako zást. náč. zdravotnej správy MNO). Od októbra 1950 vel. ŠDZ zdravotníctva v Ružomberku, od novembra 1951 náč. zdravotníckeho odd. 2. VO a od septembra 1955 náčelník VN Bratislava. Od februára 1968 vedúci katedry vojnového zdravotníctva pri Inštitúte pre ďalšie vzdelávanie lekárov a farmaceutov v Bratislave. Koncom marca 1974 bol preradený do výslužby, avšak na Inštitúte pôsobil až do roku 1982.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1942), Za hrdinstvo so štítkom Za zásluhy (1943), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy II. st. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946), sov. Za pobeđu nad Germanijej vo Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1945), Za zásluhy o obranu vlasti (1961).

Literatúra a pramene: Slovenské národné povstanie a Červený kríž. Bratislava 1959; Pamätnica Vojenskej nemocnice SNP Ružomberok. Ružomberok 1974; ZUDOVÁ – LEŠKOVÁ, Z.: Zdravotná správa 1. ČSA na Slovensku, jej organizácia a činnosť v SNP. In: Zborník SNP č. 13, 1988; SEDLÁČKOVÁ, E. – TICHÝ, M.: Generál MUDr. Ján Paškan. Zakladateľ vojenského zdravotníctva na Slovensku. Bratislava 1997; MASKALÍK, A.: Generál Ján Paškan. In: Obrana, roč. 17, 2009, č. 5, s. 29; ŠTAIGL, L. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 144-145. ESNP, s. 388, VOČSO, s. 217; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 450; – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a KML;

(A. Maskalík)

PAVLOVIČ, Michal (kr. m. Ing. Hrom)

poručík
spravodajský dôstojník v protifašistickom odboji

* 27. 9. 1916 Budapešť
† 3. 2. 1945 Bratislava, pochovaný v Kapinciach

V rokoch 1923 – 1927 navštevoval základnú školu v Merašiciach, 1927 – 1929 študoval na gymnáziu v Nitre, 1927 – 1935 v Prievidzi, 1935 – 1937 na Právnickej fakulte UK v Bratislave. Odvedený bol 18. 3. 1938. V rokoch 1938 a 1939 mal povolený odklad nastúpenia prezenčnej služby, pred službou v arm. pracoval ako zmluvný úradník riaditeľstva Slovenských železníc.

20. 1. 1940 nastúpil na voj. prezenčnú službu v Trenčíne. 17. 2. 1940 bol odoslaný do poddôstojníckej školy v Nitre a premiestnený k aut. pluku 1 a do 15. 11. 1940 vedený v autooddieli II. Medzitým bol 15. 6. 1940 povýšený do hodnosti slob. Od 15. 11. 1940 začal študovať na VAK, na oddelení pre výchovu dôstojníkov v zálohe v Bratislave. Po vstupe Slovenska do vojny proti ZSSR 4. 7. 1941 odišiel do poľa s prepožičanou hodnosťou por. aut. 27. 2. 1942 sa vrátil z poľa a 1. 2. 1942 mu bola odňatá prepožičaná hodnosť. Dňa 1. 3. 1942 bol zaradený do VAK, ktorú absolvoval 1. 7. 1942 a získal hodnosť por. aut. Bol premiestnený do autopráporu 1 do Nitry a ustanovený za čakatela na služobné miesto v služobnej kategórii dôstojníkov absolventov VAK. 1. 7. 1942 pridelený do tech. roty a 25. 7. 1942 pridelený do dielni I.–III. stupňa. 14. 8. 1942 ho ustanovili za pobočníka vel. AP 1 a 1. 10. 1942 prideliť do výcvikovej roty AP 1 ako inštruktora pre výcvik vodičov motorových vozidiel. 31. 3. 1943 v hodnosti por. aut. odišiel do poľa k ZD. Bol vel. autokolóny v Ovruchi, Mozyre, Kozinkách a Minsku. Počas druhej frontovej služby prejavil antifašistickú orientáciu a nadviazal kontakty s bieloruskými partizánmi. Po prezradení bol zatknutý, podarilo sa mu však ujsť a 30. 9. 1943 odišiel k bieloruským partizánom. V neprítomnosti bol odsúdený na trest smrti.

Pôsobil v part. brigáde Ponomarenko, kde okrem riadenia a plánovania diverznej a boj. činnosti agitoval slov. a maď. vojakov na prechod na stranu ČA. Po spojení sa part. brig. s ČA, v júni 1944, sa prihlásil do čs. vojska v ZSSR. Po absolvovaní špeciálneho výcviku bol vybraný čs. voj. misiou ako jej styčný dôstojník s VÚ na Slovensku a za tým účelom bol 6. 8. 1944 ako por. vysadený na Ploskej v Nízkych Tatrách. Na dohovorené miesto ho čakala skupina vysokoškôľákov na čele s profesorom J. Chovanom – z poverenia pplk. gšt. → J. Goliana. Po príchode do Banskej Bystrice pomocou svojich spolupracovníkov (Š. Kuchárek, J. Lakota, A. Bukový) mal nadviazať spojenie s Čs. voj. misiou v Moskve, pritom P. sa nechcel podriaďovať VÚ a usiloval sa o samostatnosť, preto slov. antifašistickí dôstojníci mali k nemu spočiatku rezervovaný postoj. Úlohu styčného dôst. plnil až do porážky Povstania, potom ustúpil do hôr stredného Slovenska a od decembra 1944 pôsobil v Bratislave. Zapojil sa do odbojových štruktúr prostredníctvom odbojovej skupiny Justícia a naďalej plnil spravodajské úlohy, podával správy o okupovanom Slovensku. Orgány slov. bezpečnostných zložiek v dôsledku zrady prišli na jeho stopu, v januári 1945 bol aj zatknutý, podarilo sa mu však utiecť, pri ďalšom pokuse o zatknutie bol v ilegálnom byte zastrelený.

Vyznamenania: Za zásluhy (?), Pamätný odznak II. st. (1943), Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?), Rad SNP I. tr. (?).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, Jozef: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). I. vydanie. Bratislava 1969, s. 346–347; Vojenské dejiny Československa. IV. díl. (1939 – 1945). Vydání I. Praha 1988, s. 454.; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, s. 69.; ES 4, s. 290.; ESNP, s. 389–390; SBS 4, s. 418–419.; – VÚA-VHA Praha, Zb. Kvl.

(F. Cséfalvy)

PAVLOVIČ, Viliam

kapitán delostrelectva
prednosta 4. oddelenia veliteľstva
1. pešej divízie, zástupca veliteľa pluku
slovenských dobrovoľníkov v Usmani

* 14. 10. 1916 Bratislava

† 13. 8. 1985

V r. 1928 – 1936 vychodil 8 tried reálneho gymnázia v Bratislave. Od októbra 1936 do septembra 1937 bol frekventantom ŠDDZ v Táboře a od septembra 1937 do augusta 1938 frekventantom VA v Hraniciach na Morave. 1. 2. 1938 bol menovaný na ppor. del. a 14. 8. 1938 menovaný na por. del. Po absolvovaní VA pôsobil do konca r. 1938 ako vel. bat. delostreleckého pluku 109 v Bratislave. V januári 1939 nastúpil do aplikačného kurzu pre dôst. z povolania a od marca 1939, už ako dôst. slov. armády, až do polovice poslednej dekády júna 1941 slúžil v del. pluku 1 v Topolčanoch vo funkcii I. pobočníka vel. pluku a vel. školnej bat. Medzitým sa od polovice apríla do polovice mája 1941 zúčastnil stáže v del. škole v nem. Jüterborgu. Do hodnosti npor. del. bol povýšený 1. 8. 1940. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR sa od 26. 6. 1941 do konca novembra 1941 zúčastnil poľného ťaženia ako vel. del. batérie del. pluku 1, potom del. pluku 31 v ZD a od začiatku decembra 1941 do 6. 4. 1942 ako vel. horskej del. batérie 20 a vel. del. oddielu v RD. Po návrate na Slovensko nastúpil do VVŠ v Bratislave – odd. generálneho štábu. V čase od 1. do 31. 8. 1942 absolvoval stáž v del. škole v Jüterborgu a v pech. škole v Döberitz (Nemecko), od 1. 9. do 8. 11. v Kriegsakademii v Berlíne a potom pôsobil ako styčný dôst. pri NŠ VS. Dňa 1. 2. 1943 bol povýšený na stot. del. 10. 6. 1943 bol odoslaný do poľa k RD s určením za prednostu 4. odd. velit. divízie. Pri zasadzovaní 1. pd (pôvodne RD) do obrany v priestore južne od Kachovky 30. 10. 1943 prešiel spolu s pplk. aut. → V. Lichnerom k ČA. V Usmani sa stal spoluorganizátorom pluku slov. dobrovoľníkov a ZV tohto pluku. 17. 1. 1944 bol v Jefremove prezentovaný do čs. voj. jednotiek v ZSSR a 18. 1. 1944 mu bola priznaná hodnosť kpt. del. Tým istým dňom mu minister národnej obrany SR gen. I. tr. → F. Čatloš správnym opatrením odňal hodnosť stot. del. a preložil ho do počtu mužstva ako stk. v zál. Na základe obvinenia, že v denníku Slovák 23. 12. 1942 vyšiel jeho článok *Horúce Vianoce Rýchlej divízie*, v ktorom sa nepriateľsky vyjadroval o ČA a Sovietskom zväze, bol 1. 5. 1944 premiestnený od velit. čs. jednotiek v ZSSR do náhradného pluku a odtiaľ odsunutý do zajateckého tábora. Od mája 1944 do januára 1946 pôsobil ako predseda čs. antifašistického aktívu v zajateckom tábore č. 27 v Krasnogorsku, od januára 1946 do januára 1947 ako predseda medzinárodného antifašistického aktívu v zajateckom tábore č. 437 v Čerepovci a od januára do februára 1947 v repatriáčnom tábore č. 186 v Luisdorfe pri Odesse. Na Slovensko sa vrátil 24. 2. 1947. Po vyliečení nastúpil na službu v čs. armáde. Od decembra 1947 do septembra 1949 pôsobil ako pridelený dôst. operačnej skupiny 1. odd. veliteľstva VO 4 v Bratislave. Dňom 4. 9. 1948 bol povýšený do hodnosti škpt. del. a 23. 10. do hodnosti mjr. del. Od septembra 1949 do septembra 1951 pracoval ako pomocník náč. školy a výcvikovej skupiny del. učilišťa v Hraniciach na Morave a od septembra 1951 do konca decembra 1952 ako starší dôstojník pre plánovanie. Dňa 31. 12. 1952 bol preložený do zálohy, od januára 1953 do polovice novembra 1953 bol zamestnaný ako úradník v Drevone n. p. Bratislava, neskôr v Drevone Šaľa a Prievidza. Od 1. 11. 1956 učil v Pruskom na Poľnohospodárskej technickej škole telocvik a brannú prípravu, zemepis, nemčinu a strojopis. V roku 1974 odišiel do dôchodku. V r. 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti pplk. v. v.

Vyznamenania: Pamätná medaila (16. 10. 1939), Za zásluhy (14. 3. 1940), Za hrdinstvo III. st. (23. 3. 1943), nem. Eisernes Kreuz 2. Kl. (27. 3. 1943).

Literatúra a pramene: BYSTRICKÝ, Jozef: Zápisky kpt. Viliama Pavloviča z Ruska (30. X. 1943 – 5. IV. 1944). In: Vojenská história, 3, 2007, s. 95 – 126. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml; VA – CR Trnava, krátky osobný spis.

(J. Bystrický)

PEIPER, Joachim

SS-Standartenführer
veliteľ 1. tankového pluku
SS-Leibstandarte Division Adolf Hitler

* 30. 1. 1915 Berlín

† 14. 7. 1976 Traves, Francúzsko

V októbri 1933 vstúpil do SS, po ukončení dvojročného dôst. kurzu ho prideliť k Leibstandarte. Jeho prvým vel. bol neskorší SS-Oberstgruppenführer → J. Dietrich. V r. 1938 bol krátky čas adjutantom H. Himmlera. Západného ťaženia Wehrmachtu v r. 1940 sa zúčastnil ako vel. roty, prvé zranenie utrpel 25. 5. 1940. Na začiatku operácie Barbarossa znovu slúžil pri H. Himmlerovi a podieľal sa na riadení zvláštnych sk. SS – Einsatzgruppe. V auguste 1941 ho previelili do bojujúcich jednotiek, stal sa vel. roty. V júli 1942 bola Leibstandarte-div. prevelená do Francúzska. Dlhšiu dobu velil 3. pr. 2. pl. pancierových granátnikov SS. V januári 1943 sa znovu vrátil na východný front, zúčastnil sa znovudobytia Charkova a bojov pri Belgorode a Kursku. V septembri 1943 jeho jednotku prehodili do Talianska, kde sa podieľal na odzbrojení tal. kráľovskej arm. Zimných bojov od januára 1944 sa znovu zúčastnil na východnom fronte, vtedy už na čele 1. SS-tank. pl., ktorý mal 160 tankov. So svojou jednotkou vyslobodil z obklúčenia jednu nem. pešiu div. Počas nem. ofenzívy v Ardenách sa jeho jednotka preslávila ako Kampfgruppe Peiper. Vo februári 1945 v rámci vojsk SS-Oberstgruppenführera → J. Dietricha velil bojovej sk., ktorá sa v operácii Südwind podieľala na likvidácii sov. predmostia na Hrone. Jedna jemu podriadená zabezpečovacia jednotka ešte počas bojov v Ardenách pri dedine Malmédy zastrelila amer. zajatcov, za čo ho po vojne odsúdili na trest smrti, neskôr trest zmenili na doživotie. Keď vysvitla jeho nevina, v r. 1956 bol prepustený na slobodu. V r. 1970 sa odsťahoval do Francúzska. V r. 1976 ho franc. ľavicoví radikáli zavraždili, jeho telo mrzčili a jeho dom zapálili.

Vyznamenania: Eisernes Kreuz 2. Klasse, Eisernes Kreuz 1. Klasse (1940), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (9. 3. 1943), Deutsches Kreuz in Gold (6. 5. 1943), 377. Eichenlaub zum Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (27. 1. 1944), 119. Schwerten zum Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Eichenlaub (11. 1. 1945).

Literatúra a pramene: SZÁMVÉBER, N.: Operácia Südwind. In: Vojenská história, roč. 5, 2001, č. 3, s. 64-84. RIEDER, K. (Z. Géczi): A III. birodalom legyőzhetetlen katonái. Kecskemét 2003, s. 123-149.

(F. Cséfalvay)

PEKNÍK, Karol

plukovník generálneho štábu (brigádny generál *in memoriam*)
prednosta 3. operačného oddelenia Veliteľstva 1. ČSA na Slovensku

* 20. 4. 1900 Pezinok

† 1. 11. 1944 Svätý Ondrej nad Hronom, okr. Banská Bystrica

V rokoch 1911 – 1915 navštevoval Nižšie gymnázium s vyučovacím jazykom maď. v Bratislave, v rokoch 1915 – 1918 nasledovalo štúdium vo Vojenskej vyššej reálke s vyučovacím jazykom nem. v Bratislave. Svoje voj. vzdelanie si v rokoch 1917 – 1918 prehlboval na Deľostreleckej akadémii vo Viedni a vo Voj. akadémii Ludovika v Budapešti. V septembri 1918 maturoval v Štátnej reálke s vyučovacím jazykom maď. v Šoproni.

Jeho voj. kariéra v čs. armáde sa začala písať 16. 8. 1920, keď bol odvedený v DOV v Trnave. Na základe úspešných prijímacích skúšok sa stal od 1. 10. 1920 frekventantom VA v Hraniciach na Morave, ktorú ukončil 13. 8. 1922. 1. 9. 1922 bol povýšený na por. pech. a zaradený do p. pl. 39 „Výzvedný“ v Bratislave, kde pôsobil až do 3. 11. 1935. V priebehu tohto dlhého obdobia postupne prešiel vel. funkciami. Od 1. 8. 1923 ako vel. peš. čaty 11. pol. roty p. pl. 39 v Petržalke, od 15. 9. vel. čaty 5. roty, neskôr vel. čaty diel a napokon vel. roty sprievodných zbraní. V októbri 1927 prevedený do služ. kategórie dôst. absolventov. VA, s účinnosťou od júla 1926. Od januára 1932 bol v škole pre veliteľov rôt pešieho vojska, ktorú absolvoval 21. 5. 1932 s prospechom veľmi dobrý. 1. 1. 1928 povýšený na npor. pech., s poradím od 3. 12. 1926 a 28. 10. 1930 povýšený na kpt. pech. Na jar 1935 úspešne zložil prijímacie skúšky vo VŠV v Prahe a od 4. 11. 1935, už ako poslucháč jej I. ročníka, vykonal ročnú vojskovú stáž v rôznych voj. posádkach. 1. 10. 1936 povýšený na škpt. pech. Od novembra 1936 do 9. 4. 1938 študoval v II. a III. ročníku VŠV. V rámci predpísanej ročnej praxe na štábe vyššej jednotky bol 19. 4. 1938 pridelený na vel. 6. div. v Brne a ustanovený do funkcie prednosta 4. etapného oddelenia štábu divízie, kde zotrval do 31. 1. 1939. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 25. 9. do 26. 10. 1938, bol pridelený do operačnej skupiny 3. operačného odd. štábu II. armády „Jirásek“ v Olomouci. V tomto mobilizačnom zaradení sa osvedčil veľmi dobre. Od 31. 1. 1939 až do rozbitia ČSR, v polovici marca 1939, bol ako dôst. 3. operačného odd. pridelený na štáb vel. VII. zboru do Banskej Bystrice. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov. Od októbra 1922 do konca júla 1923 aplikačný kurz v Miloviciach, od januára do konca apríla 1924 X. telových. kurz pri Voj. škole pre tel. vých. v Prahe, 1925 III. kurz pre výcvik inštruktorov plávania v Prahe, 1929 teoretický výcvik v zneškodňovaní nevybuchnutých granátov a mín v del. pl. 153 v Bratislave.

Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v činnosti v službe v novokonštituovanej slov. armáde a 15. 3. 1939 bol ustanovený za prednosta 4. odd. KVV (od 1. 5. 1939 HVV) v Bratislave. 16. 3. 1939, ešte na základe výnosu MNO v Prahe, bol preložený do skupiny dôst. gšt. v hodnosti škpt. gšt. (od 15. 5. 1939 stot. gšt.). Koncom marca 1939 sa v Bratislave zúčastnil schôdzky s generálnym inšpektorom slov. armády div. gen. → R. Viestom, vel. VI. zboru pplk. gšt. → A. Malárom a ďalšími slov. dôst., na ktorej prerokovávali konkrétne možnosti pomoci čes. dôst. a voj., ktorí ilegálne utekali z Protektorátu Čechy a Morava cez Slovensko za hranice bývalej vlasti. 17. 5. 1939 povýšený na mjr. gšt. Ako podnáčelník štábu slov. poľnej armády Veliteľstva „Bernolák“ odišiel 28. 8. 1939 do poľa a v tejto vel. funkcii sa v septembri 1939 zúčastnil na ťažení proti Poľsku. 9. 10. 1939 bol ustanovený za podnáčelníka štábu MNO a 1. 4. 1940 za NŠ MNO v Bratislave. 1. 7. 1940 povýšený na pplk. gšt. Začiatkom novembra 1940 ustanovený do funkcie NŠ VS. Okrem vysokej štábnej funkcie pôsobil aj ako profesor na VVŠ v Bratislave. Po napadnutí ZSSR nacistickým Nemeckom v júni 1941 sa ako podnáčelník štábu armádneho veliteľstva zúčastnil od 27. 6. do 19.

12. 1941 ťaženia slov. armády na východnom fronte. Začiatkom marca 1942 bol ustanovený za vel. p. pl. 1 v Bratislave a od 10. 5. 1942 za II. NŠ ministra národnej obrany. Od 1. 8. 1942 opätovne NŠ VS, s dočasným vykonávaním funkcie šéfa VS. 1. 1. 1943 povýšený na plk. gšt. V lete 1943 bol rozkazom ministra národnej obrany gen. I. triedy → F. Čatloša odvelený na vých. front, kde 10. 8. 1943 prevzal od plk. gšt. → R. Pilfouska velenie nad 2. pd (bývalou ZD). Na základe rozhodnutia nem. velenia presunúť 2. peš. div. slov. armády do Rumunska P. upresnil postup pri jej reorganizácii na tech. brig. a 21. 10. 1943 odovzdal jej velenie plk. gšt. → J. Krnáčovi. Následne 15. 11. 1943 sa stal vel. 1. pd (bývalej RD), ktorá pod jeho velením uskutočnila ústup do Rumunska. Tam bola neskôr reorganizovaná na 1. tech. brig., ktorú síce ešte osobne pripravil P., ale bezprostredne nato, 6. 6. 1944, odovzdal jej velenie plk. pech. → F. Krakovskému. Vrátil sa na Slovensko, kde nadviazal kontakt s pplk.gšt. → J. Golianom a ďalšími predstaviteľmi ilegálneho VÚ a spolu s nimi sa zapojil do príprav ozbrojeného Povstania. Bezprostredne po vypuknutí SNP prišiel do Banskej Bystrice a 4. 9. 1944 prevzal od mjr. gšt. → J. Noska funkciu prednostu 3. operačného odd. 1. čs. arm. Pod jeho vedením príslušníci odd. mali výrazný podiel na príprave a samotnej realizácii reorganizácie 1. čs. arm. k 10. 9. 1944. Samotná činnosť 3. operačného oddelenia 1. ČSA sa hlavne zameriavala na prípravu a realizáciu protiútokov, ktoré mali zabezpečiť TS a celej Povstaleckej armáde čo najvýhodnejšie postavenia na kladenie účinnej obrany a taktiež na kontrolnú činnosť v jednotlivých obranných úsekoch a podúsekoch povstaleckého frontu. Po potlačení Povstania a ústupe do hôr, sa P., spolu s ďalšími predstaviteľmi vel. 1. ČSA, presunul na Donovaly, odkiaľ sa pokúsil preraziť nemeckým obklúčením. 1. 11. 1944 ho však neďaleko Svätého Ondreja nad Hronom (dnes súčasť obce Pohronský Bukovec) zajali príslušníci Einsatzkomanda 14 a ešte v ten istý deň pri pokuse o útek ranou do tyla zastrelili. Po oslobodení jeho telesné pozostatky exhumovali a pochovali v rodnom Pezinku. V roku 1946 bol povýšený do hodnosti brig.gen. in memoriam.

Vyznamenania: Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Rad SNP I. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (6. 3. 1946).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja) Bratislava 1969, reg.; BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, s. 139; ES, s. 303; ESNP, s. 391; SBS 4, s. 430; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990; Kol. autorov: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Banská Bystrica 1994, s. 30; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994; STEHLÍK, E. – LACH, I.: Vlast a česť byli jím dražší nežli život. Praha 2000, s. 150-151; BYSTRICKÝ, J.: Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (november 1942 – október 1943). In: Vojenská história, 4, 2000, č. 3-4, s. 35-52; ČAPLOVIČ, M.: Karol Pekník. Stratég povstaleckej armády. In: Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia. (Zostavili Slavomír Michálek – Natália Krajčovičová a kol.). Bratislava 2003, s. 479-482; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004; BYSTRICKÝ, J.: 1. pešia divízia po bojoch pri Kachovke, jej reorganizácia a odzbrojenie 1. technickej divízie. In: Vojenská história, 8, 2004, č. 4, s. 66-84. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL; ABS ČR Praha, fascikel Z-6-332/2.

(M. Čaplovič)

PEREČINSKÝ, Michal
veliteľ partizánskeho oddielu
Za slobodu Československa
náčelník štábu 3. práporu 3. čs.
samostatnej brigády v ZSSR

* 28. 9. 1913 Domanice, okr. Užhorod
† ??

Po završení štúdia na učiteľskom ústave v Užhorode vykonával pedagogickú prax až do odvedenia do čs. arm. r. 1936. V Mukačeve absolvoval ŠDPZ a do konca voj. prezenčnej služby v decembri 1938 slúžil ako vel. strel. čaty p. pl. 20 v Michalovciach a Trebišove, od mája 1939 do júla 1942 vyučoval v Ľudovej škole v Packanove. 9. 8. 1942 bol povolaný do maď. arm. a odvelený na východný front, kde začiatkom marca 1943 prešiel k ČA, následne bol internovaný v zajateckom tábore Brianske Lesy a v septembri ho na vlastnú žiadosť odoslali k 1. čs. sam. brigády v ZSSR do Novochoperska. Ako vel. strel. čaty sa zúčastnil bojov o Kyjev, Bielu Cerkev, Žaškov, potom sa prihlásil do Odd. pre ZÚ a absolvoval výcvik v Svjatošine. V auguste 1944 bol ustanovený za vel. organizátorskej sk. UŠPH Za slobodu Československa, po absolvovaní špeciálneho výcviku v Ľvove prepravený do poľského Rzeszowa a 27. 9. 1944 vysadený na východnom Slovensku neďaleko Humenného. V okolí Užhorodu sa sk. pod jeho velením rozrástla na part. oddiel *Za slobodu Československa* a vyvíjala diverznú, bojovú a politicko-organizátorskú aktivitu. Po spojení sa jeho oddielu s vojskami ČA bol odvelený k 1. čs. arm. zboru v ZSSR a od januára do marca 1945 bojoval vo funkcii NŠ 3. práporu 3. čs. sam. brigády v ZSSR. V bojoch pri Liptovskom Sv. Mikuláši bol ranený a do konca vojny sa liečil v Kvetnici.

V októbri 1947 sa zúčastnil ako sprav. dôst. bojov proti banderovcom, potom pracoval ako robotník a majster vo Vítkovických železiarňach a v Spišskej Novej Vsi, ako prednosta odd. Krajského podniku poľnohospodárskeho zásobovania v Košiciach a r. 1973 odišiel do dôchodku z funkcie ekonóma Výrobnej poľnohospodárskej správy Prešov.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (1943, 1945), čs. medaila Za odvalu (1944), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), sov. Za pobeđu nad Germanijev v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (?), Orden otečestvennoj vojny 2-oj stepeni (1969).

Literatúra a pramene: ESNP, s. 391; VOČSO, s. 221.

(B. Šedová)

PERKO, Emil
podplukovník delostrelectva
veliteľ 1. pešej divízie, veliteľ V. taktickej
skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 3. 7. 1905 Prešov
† 27. 8. 1984 Banská Bystrica

V r. 1915 – 1918 študoval vo voj. reálke v Marosvásárhely (Târgu Mureș, Rumunsko) a 1919 – 1923 v štátnom Reálnom gymnáziu v Prešove. V r. 1923 – 1925 bol frekventantom VA v Hraniciach na Morave. Po vymenovaní do hodnosti por. (15. 8. 1925) bol premiestnený do del. pluku 202 v Prešove. Od začiatku októbra 1925

do polovice júla 1926 bol frekventantom del. aplikačnej školy v Olomouci a Plaveckom Podhradí. Od polovice júla 1927 slúžil opäť v Prešove ako nižší dôst. batérie del. pluku 202, na začiatku októbra 1928 bol ustanovený za 1. dôst. tejto bat. a správcu voj. zátiaša. V polovici júla 1929 sa stal pobočníkom vel. náhradnej bat. a správcu budov. Dňa 1. 10. 1929 bol povýšený do hodnosti npor. del., o rok neskôršie sa stal znova 1. dôst. delostreleckej bat. a na začiatku októbra 1931 2. pobočníkom vel. del. pluku 202. Od konca januára 1933 vykonával funkciu mob. dôst. a 2. dôst. náhradného odd. del. pluku 202. Po krátkom opätovnom pôsobení vo funkcii 1. dôst. delostreleckej bat. (október – november 1934) bol na začiatku novembra 1934 ustanovený za učiteľa v poddôstojníckej škole, kde zotrval do začiatku marca 1935. V nasledujúcom mesiaci absolvoval protilietadlový kurz pre dôst. del. v Plaveckom Podhradí. Do hodnosti kpt. del. bol povýšený 1. 4. 1935 a od mája do augusta toho istého roka zastával funkciu mat. dôst. delostreleckej strelnice 11. poľnej del. brigády v Lipianoch. Po návrate do Prešova sa stal plynovým dôst. 1. bat. delostreleckého pluku 202. V polovici decembra 1935 ho premiestnili do del. oddielu 261, v ktorom postupne vykonával funkciu vel. spoj. čaty, 1. dôst. 2/261 delostreleckej bat. a pobočníka veliteľa del. odd. V polovici januára 1938 sa opäť stal príslušníkom del. pluku 202 vo funkcii vel. 5. delostreleckej bat. V máji 1938 bol určený do funkcie 1. dôst. náhradného odd. v posádke Kežmarok, ktorá sa stala jeho pôsobiskom až do polovice marca 1939. Poslednou hodnosťou, ktorú dosiahol v predmníchovskej čs. armáde, bola hodnosť škpt. del., do ktorej bol povýšený 1. 7. 1938. Od decembra 1938 do marca 1939 pôsobil ako voj. poradca velit. HG v Kežmarku.

Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. armády a poverený velením del. pluku 202 (v polovici mája premenovaný na del. pluk 4) v Prešove, s ktorým sa v septembri 1939 zúčastnil ťaženia proti Poľsku. S účinnosťou od 17. 5. 1939 bol povýšený do hodnosti mjr. del. V tejto hodnosti sa v januári 1940 stal vel. dpl. 1 v Bratislave (neskôršie v Topoľčanoch). Po vstupe SR do vojny proti ZSSR odišiel 26. 6. 1941 na východný front ako vel. dpl. 1 v rámci 1. pd „Štefan“. V polovici augusta 1941 sa vrátil na Slovensko a ďalej vykonával funkciu vel. dpl. 1 v posádke Topoľčany. Dňa 1. 1. 1942 ho povýšili na pplk. del. V tejto hodnosti bol v septembri 1942 určený za vel. ŠSVR v Banskej Bystrici (od konca augusta 1943 v Martine). Koncom septembra 1943 bol po druhýkrát odoslaný na východný front, tentoraz s určením za vel. motorizovaného del. pluku 11. Od 26. októbra bol poverený velením 1. pd. Pod jeho velením boli hl. sily tejto div. nasadené do bojov v priestore južne od Kachovky, počas ktorých sa na konci októbra do zajatia ČA dostalo 2 200 jej príslušníkov. Po odovzdaní funkcie vel. 1. pd sa na začiatku druhej polovice novembra 1943 vrátil na Slovensko a opäť prevzal funkciu vel. ŠSVR a posádky v Turčianskom Sv. Martine. Na začiatku poslednej dekády augusta 1944 nadviazal spojenie s vel. part. brigády M. R. Štefánika, npor. ČA → P. A. Veličkom. S jeho vedomím vnikli part. 25. augusta do Turčianskeho Sv. Martina. V podvečer toho istého dňa mu npor. útv. → C. Kuchta tlmočil ústny rozkaz pplk. gšt. → J. Goliana, aby prevzal velenie nad voj. skupinou v Turci a zariadil všetko na jeho obranu. Dňa 27. augusta sa stretol s mjr. del. → J. Dobrovodským, ktorý bol ilegálnym VÚ určený za povstaleckého vel. žilinskej posádky a dohodol s ním spoluprácu pre prípad ozbrojeného vystúpenia. Rozhodnutím ministra národnej obrany SR zo dňa 6. decembra 1944 mu za účasti v SNP bola správnym opatrením odňatá hodnosť a bol preložený do počtu mužstva ako stk. v zál.

Pod velením P. dňa 29. augusta martinská posádka posilnená pešími prápormi stot. pech. → J. Oškvrka a stot. pech. → A. Vitalaya, presunutými z východného Slovenska, obsadila tunely a mosty pri Strečne a zaujala obranné postavenie Hrad Strečno – Domašín – Starý hrad. Po reorganizácii povstaleckej armády bol

9. septembra vymenovaný za vel. V. TS „Ďumbier“, ktorá bránila oblasť Turca. Jej jednotky v súčinnosti s part. viedli ťažké boje o Vrútky, Priekopu, Dolné Záturčie, Martin a pri Sučanoch a pod tlakom nem. jednotiek z Turca ustúpili 21. septembra. Časť z nich sa presunula do obrany Malého Šturca, časť bola pridelená iným TS a ďalšie budovali opevnenia na prístupových komunikáciách k Banskej Bystrici z východu a severu. Velit. V. TS postupne pôsobilo v Dražkovciach, Turčianskom Petri, Necpaloch a Slovenskej Ľupči. Po skončení organizovaného odporu 1. čs. armády na Slovensku P. s časťou svojho štábu ustúpil do hôr nad Ľubietovou. 12. novembra odišiel do Zvolena, kde sa ukrýval až do polovice marca 1945.

Po oslobodení Zvolena odišiel do Košíc, kde bol 26. 3. 1945 prijatý do čs. armády, pridelený na MNO – HŠ a zaradený ako člen prijímacej komisie pre dôst. a rtm. Dňa 1. 6. 1945 bol povýšený do hodnosti plk. del., o dva týždne neskôršie ustanovený za dočasného vel. 10. div. v Košiciach a v máji 1946 za jej vel. Od 20. apríla do 13. septembra 1946 bol pridelený ako vel. jednotky „Zlato“, nasadenej na vých. hraniciach Slovenska proti banderovcom. Na začiatku februára 1947 bol s účinnosťou od 1. 10. 1946 vymenovaný do hodnosti brig. gen. (od 15. 9. 1953 genmjr. v zál.) Od februára do júla 1948 bol frekventantom kurzu vyšších vel. v Prahe a v polovici augusta 1948 sa stal vel. delostrelectva VO 4 v Bratislave. V októbri 1950 bol ustanovený za vel. del. I. zboru v Banskej Bystrici a 1. 5. 1951 preložený do zál. Potom pracoval ako plánovač, robotník, technolog, vedúci revízneho oddelenia a výkupný referent v rôznych podnikoch vo Zvolene. V júli 1965 odišiel do dôchodku. V r. 1970 – 1977 ako dôchodca pracoval v Múzeu SNP v Banskej Bystrici. V roku 1991 bol rehabilitovaný v pôvodnej hodnosti in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila 1939 (1939), Za hrdinstvo 3 st. (14. 3. 1940), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler (21. 8. 1941), chorvat. Red Krune kralja Zvonimira I. stupnja s mačevima (1943), rumun. Ordinul Coroana României cu spade și panglică de Virtute Militară, in grad Comandor (1943), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (14. 3. 1944), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (7. 7. 1945), sov. Za pobedu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (?), sov. Partizanu Otečestvennoj vojny I. st. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (26. 1. 1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1. 8. 1946), poľ. Krzyż.walecznych (1948), Rad červenej hviezdy (1969).

Literatúra a pramene: BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, reg.; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; ESNP, s. 391,392; BYSTRICKÝ, J.: Rýchla (1. pešia) divízia na Kryme a v bojoch na juh od Kachovky. In: Vojenská história, roč. 7, 2003, č. 3, s. 61, 68, 69; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Bratislava 1990, reg.; VOČSO, s. 222; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 148, 149 JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Druhé doplnené vydanie. Banská Bystrica 2009, reg. – VÚA – VHA Praha, KvL, KmL;

(J. Bystrický)

PEŠAN, Bohuslav

major pechoty

prednosta 1. oddelenia veliteľstva divízie

*21. 3. 1895 Pohořelice, okr. Hustopeče

† ??

Absolvent 5 ľudových tried, reálky s maturitou v Hodoníne, jednoročný abiturientský kurz pri obchodnej akadémii v Brne. Dňa 11. 2. 1915 narukoval k p. pl. 21, ŠDPZ absolvoval v Lučenci. Od novembra 1915 do novembra 1918 pôsobil na rus. a tal. fronte,

ako vel. čaty a roty. V máji 1917 bol povýšený na ppor., v r. 1918 na por. V čs. armáde nastúpil 11. 11. 1918 pri slov. brigáde v Hodoníne, kde vykonával službu pobočníka a vel. roty až do r. 1920. Od r. 1921 do apríla 1923 bol vel. roty osv. dôstojníkov pri p. pl. 26 v Banskej Štiavnici. Od apríla 1923 do roku 1927 bol pri u hran. pr. 9 v Rim. Sobote ako vel. čaty, roty, posádkovým dôst. a osvetovým dôst. Od r. 1927 do r. 1936 pri p. pl. 23 ako vel. čaty, roty, pobočník vel. pl. a sprav. dôstojník. Od r. 1937 do 14. 3. 1939 pri vel. 9. pd a vel. VII. zboru v B. Bystrici, ako sprav. dôst. a prednosta sprav. oddelenia. Od 27. 3. 1939 žil v obci Dojč, okres Senica a súčasne navštevoval kurz pri vysokej škole poľnohospodárskej v Brne. 1. 5. 1939 povýšený na mjr. pechoty s účinnosťou a poradím od 1. 5. 1939. Od 8. 7. 1939 prednosta 1. odd. pri velit. div. v Trenčíne do 31. 12. 1939. Od 1. 1. 1940 do 1. 5. 1945 žil v obci Dojč ako roľník. SNP sa nezúčastnil, odboja sa zúčastnil tým, že mnohým osobám poskytoval úkryt, odev, peniaze. Nemci ho po celý čas sledovali a pozorovali. Od 12. 4. 1945 do 1. 5. 1945 vel. národnej stráže v obci Dojč. Dňa 9. 5. 1945 sa prezentoval v Turč. Sv. Martine a bol pridelený k p. pl. 12 ako vel. pr a neskôr dočasný vel. pl. Od 20. 8. 1945 do 29. 9. 1945 pridelený štábu 9. pd v Nitre. Od 29. 9. 1945 pri p. pl. 23 ako vel. náhradného pr. 1. 3. 1947 odoslaný do kurzu vel. oddielov. 1. 10. 1947 vel. náhr. práporu p. pl. 39. 22. 4. 1948 poslaný na zvláštnu dovolenku. 1. 6. 1948 preložený do výslužby k dispozícii VO 4.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: - VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(M. Stanová)

PETRÁK, Antonín

štábný kapitán pechoty
inštruktor čs. výsadkárov vo Veľkej
Británii, veliteľ 1. roty motorizovaného
práporu Čs. samostatnej obrnenej
brigády

* 14. 4. 1912 Viedeň

† 7. 2. 2009 Ružomberok

Prvé roky života prežil vo Viedni, kde absolvoval aj prvý ročník obecnej školy. Po vzniku Čs. republiky sa s rodičmi presťahoval na Slovensko. Obecnú školu absolvoval v Topoľčanoch, meštiansku v Hlohovci a Trnave. V roku 1928 začal študovať na obchodnej akadémii v Nitre. Do voj. služby nastúpil 1. 10. 1932 v p. pl. 10 v Břeclavi. Od septembra 1933 do júna 1935 absolvoval VA v Hraniciach na Morave. 1. 7. 1935 bol povýšený na por. pech. v p. pl. 39 v Bratislave, kde pôsobil až do rozpadu republiky ako vel. čaty, neskôr roty. Po vzniku Slov. štátu v marci 1939 odišiel do Brna. Vo februári 1940 ušiel cez Slovensko, Budapešť, Belehrad do Bejrútu, odkiaľ ho prepravili loďou do Francúzska k čs. zahraničnému vojsku. Už 15. 5. sa prezentoval pri čs. voj. orgánoch v Agde a bol menovaný za vel. výcvikovej roty. Po porážke Francúzska bol spolu so zvyškom čs. jednotiek prepravený do Anglicka, kde sa vylodil 7. 7. Tu bol pridelený do bat. KPÚV formujúcej sa 1. čs. zmiešanej brig. (od júla 1941 1. čs. samostatnej brig.). V januári 1941 sa stal vel. čaty a spojovacím dôst. bat. 28. 10. 1940 bol povýšený na npor. pech., 28. 10. 1941 na kpt. pech. V období 5. 2. – 4. 3. 1942 absolvoval britský kurz pre vel. roty. V dňoch 18. 7. – 15. 8. navštevoval kurz útočného boja (tzv. assault course) v hl. výcvikovom stredisku čs. parašutistov STS 25 (Special Training Schools) v Traigh House na západnom pobreží Škótska, ktorý bol organizovaný britskou SOE (Special operation executive). Po tom, čo

absolvoval aj samotný parašutistický kurz, na britskú žiadosť tam zostal ako inštruktor, styčný dôst. a tlmočník. Podieľal sa tak na výcviku desiatok výsadkárov, vysadzovaných na území Protektorátu Čechy a Morava. 21. 5. 1943 sa vrátil k 1. čs. sam. brigáde, ako ZV guľ. roty. V júli a auguste 1943 absolvoval dva britské tankové kurzy. 3. 9. 1943 sa stal ZV 1. roty motorizovaného pr. vtedy už (od 1. 9.) Čs. sam. obrnenej brig. Od 14. 10. do 8. 12. 1943 absolvoval ďalší tank. kurz. Vďaka svojej kvalifikácii sa stal 18. 8. 1944 vel. roty sprievodných zbraní motorizovaného pr. Na prelome augusta a septembra 1944 sa spolu s väčšinou príslušníkov brig. preplavil cez Lamanšský kanál do Normandie a presunul k franc. Dunkerque na pobreží Calaiskej úžiny, ktorý Nemci uzavreli a vyhlásili za pevnosť. Jeho motorizovaný pr. sa sústredil na východnom perimetri Dunkerque a bol mu priradený úsek od mora až po kanál pozdĺž cesty vedúcej z Francúzska do Belgicka. So svojou rotou sa vyznamenal hneď v prvej väčšej útočnej akcii, ktorá sa uskutočnila 28. 10. v deň čs. štátneho sviatku. Podieľal sa na likvidácii predsunutého nepriateľského ohniska odporu, zároveň odpútanie pozornosti nepriateľa pred hlavným útokom. Do zajatia vtedy zoberal 14 nem. vojakov. V nasledujúcom období so svojou jednotkou operoval pozdĺž pobrežia, kde sa opäť vyznamenal pri výpadoch do nepriateľskej obrany. V priestore Dunkerque zotrval až do konca vojny. Dňa 7. 3. 45 bol povýšený na škpt. pech.

14. 7. 1945 bol povýšený na mjr. pech. 1. 10. 1945 bol preložený do sk. dôstojníkov tank. vojska. 30. 11. 1945 sa stal vel. I. tank. práporu 22. tank. brig. v Hodoníne. Od decembra 1945 do marca 1946 pôsobil ako vel. lyžiarskeho strediska v Javorníkoch, následne sa vrátil k výkonu svojej funkcie v Hodoníne. Od 2. 10. 1946 do 26. 6. 1948 absolvoval Vysokú vojenskú školu v Prahe. 1. 8. 1948 bol ustanovený NŠ 21. tank. brig. v Žatci. Už 1. 8. 1949 sa ako politicky nespoľahlivý káder ocitol na dovolenke s čakaním. 22. 9. bol po domovej prehliadke zaistený a uväznený. 3. 11. 1949 ho voj. súd odsúdil na 5 mesiacov pre nedbalé uchovávanie voj. tajomstva. 8. 11. 1949 bol prepustený zo služby. Manželka s dcérou sa museli vo februári 1950 vystaňovať z Prahy. Nakoniec sa usadili v Bratislave. Po odpykaní trestu ho poslali na dva roky do TNP v Mirove. Neúspešne sa pokúsil o útek, za čo bol fyzicky týraný. Prepustený bol 19. 7. 1951. Pracoval v petržalskom Kovosmalte ako pomocný robotník. V máji 1957 sa zamestnal ako technický prekladateľ v Tesle v Bratislave. V júni 1958 ho však ŠtB opäť zaistila a Krajský súd v Bratislave ho dňa 25. 3. 1959 odsúdil vo vykonštruovanom procese s tzv. Karvašovou skupinou na päť rokov za velezradu. Na slobodu sa dostal vďaka prezidentskej amnestii z 9. 5. 1960. Opäť však mohol vykonávať len manuálnu prácu. Až v roku 1965 sa zamestnal ako prekladateľ technickej literatúry. V roku 1968 bol rehabilitovaný, avšak bez odškodnenia. Ocenení za svoje zásluhy sa dočkal až po novembri 1989. 28. 10. 1990 bol povýšený na genmjr. v.v. Pri príležitosti 60. výročia vylodenia sa Spojencov v Normandii prevzal z rúk francúzskeho prezidenta J. Chiraca najvyššie štátne vyznamenanie rytier radu Čestnej légie (Chevalier de légion d' Honneur).

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (1944, 1945); The 1939 – 1945 Star (?); The France & Germany Star (1945); War Medal (1945); Československá medaila Za chabrosť pred nepriateľom (1946); Československá medaila Za zásluhy I. st. (1945); Československá vojenská pamätaná medaila so štítkami F-VB (1945); Military Cross (1945); Medaille commémorative française de la Guerre 1939 – 1945 (1989); Officier de l'ordre National du Mérite (1. 6. 1994); Pamätaná medaila 50. výročia oslobodenia Slovenska a konca II. svetovej vojny (6. 5. 1995); Vojenský Rad Ľudovíta Štúra II. triedy (1996); franc. Medaille du Jubilé Normandie 1944 – 1994 (6. 6. 1994); poľ. 50. výročie Varšavského leteckého mostu (1. 8. 1994); Frontline Britain (26. 9. 1994); rus. 50 let pobedy v Velikoj očestvennoj vojne (22. 3. 1995); čes. Pamětní stříbrný odznak vydaný u příležitosti 50. výročí ukončení II. světové války (8. 5. 1995); Member of the Order of the British

Empire (2. 6. 1996); Medaila M. R. Štefánika I. st. (12. 4. 2002); Řád Bílého lva I. tr. (3. 1. 2003); Medaila prezidenta Slovenskej republiky (za aktivnu účasť v roku 1944 pri invázii spojencov v Normandii (3. 6. 2004); Chevalier de légion d' Honneur (6. 6. 2004).

Literatúra a pramene: BROD, T.: Československá samostatná obrnená brigáda u Dunkerque (1944 – 1945). In: Historie a vojenství, 1960, č. 5, s. 648 – 694; VIMMER, P.: Generál Anton Petrák sa dožil 80 rokov. Bojovník, XXXVII, 23. 5. 1992, č. 21; PETRÁK, A.: Oslava 28. ríjny u Dunkerque 1944. Národné osvobození, 31. 10. 1995, s. 3; ČOBEJOVÁ, E.: Generálmajor Anton Petrák, čerstvý držiteľ Radu britského impéria: Stratil som takmer celý život len preto, že som ostal verný demokratickým ideálom. Sme, 6. 4. 1996, s. 5; MAJER, P.: Jsme hrdí na svou zemi? Aneb se známými i neznámými občany na vlasteneckou notu. Praha 2004, s. 16–17; VITKO, P.: Generál Petrák: Hrdosť, prenasledovanie, zadostučinenie. Obrana, 12. 6. 7. 2004, č. 13, s. 22; VOČSO, s. 225; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 149–150; Vojenské osobnosti československého odboje 1939 – 1945. Praha 2005, s. 225. Angl. Spomienky generála Antona Petráka. Bratislava 2012. – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL; ABS Praha, 302-139-3, s. 34 – 37.

(I. Baka)

PETRÍK, Michal

stotník/kapitán

veliteľ 24. pešieho práporu *Topľa* v SNP

* 28. 9. 1906 Belince, okr. Topoľčany

† 2. 8. 1993 Hlohovec

Pred nástupom do činnnej voj. služby bol v období 1. 9. – 30. 9. 1927 učiteľom. Od 1. 10. 1927 vykonával činnú voj. službu, počas ktorej absolvoval ŠDPZ. 1. 1. 1929 bol menovaný na ppor. prezenčnej služby, 1. 4. 1929 bol prepustený do I. zálohy. 1. 4. 1929 – 30. 8. 1939 pôsobil ako učiteľ. V rokoch 1932, 1934, 1936, 1938 vykonal cvičenia v zbrani. 1. 1. 1933 ho povýšili do hodnosti por. v zál. a 1. 1. 1937 na npor. v zál. Počas septembrovej mobilizácie v roku 1938 (24. 9. – 24. 10.) vykonával činnú voj. službu.

Po vzniku Slovenského štátu, v čase maď. agresie na východnom Slovensku, bol mobilizovaný a v dňoch 27. 3. – 4. 4. 1939 vykonával činnú voj. službu. Ešte v tom roku bol aktivovaný, 1. 9. 1939 preložený do skupiny dôst. pech. z povolania. Služil v p. pl. 5, 15. 1. 1940 bol premiestnený do p. pl. 4, bol ustanovený za vel. pohraničnej rotý 2, potom absolvoval kurz na aktivovaných dôstojníkov v Pezinku. 1. 8. 1940 ho povýšili do hodnosti stot. pech. 1. 10. 1940 bol premiestnený do 5. rotý, 15. 3. 1941 do 4. rotý. 26. 9. 1941 sa stal vel. strážneho oddielu v Bratislave. 17. 12. 1941 ho ustanovili za I. posádkového dôstojníka MNO. 18. 3. 1942 bol ustanovený za vel. ťažkej guľ. eskadrony v Poprade. 20. 3. – 15. 10. 1942 bol v poli, po návrate 19. 1. 1943 sa stal pobočníkom vel. strážneho práporu. 1. 2. 1943 ho prideliť MNO – VS a ustanovili za vel. sk. pohyblivých jednotiek CPO. Túto funkciu vykonával až do konca augusta 1944. Medzitým 15. 3. – 30. 4. 1943 absolvoval plynový, asanačný a hasičský kurz v Turčianskom Sv. Martine. V období 17. 9. – 28. 10. 1944 bol vel. 24. p. práporu „*Topľa*“ III. TS. Spočiatku mal so svojím pr. v rámci podskupiny Volga zabezpečiť obranu priestoru Žarnovica, po ústupe odtiaľ 27. 9. 1944 sa jeho pr. bránil nem. postupu na Banskú Štiavnicu. 30. 9. 1944 po nem. prieniku cez povstaleckú obranu v úseku práporu Dunaj pri Dolných Hámroch pr. *Topľa* zabránil ďalšiemu nem. postupu. Po vyňať Banskej Štiavnice z povstaleckej obrany pr. *Topľa* sa v dňoch 8. – 12. 10. 1944 podieľal na úspešnom povstaleckom protiútoku pri Jalnej. Spolu s jednotkami 2. čs. paradesantnej brig. a partizánmi povstalci donútili nepriateľa ustúpiť o 6 km, dobyli Kľačany a Trnavú Horu a obsadili Dúbravu a 11. 10. prenikli k Jalnej, kde sa

front stabilizoval až do 26. 10. Od 24. 10. 1944 pr. *Topľa* sa podieľal na obrane prístupov k Zvolenu, po páde Zvolena ako voj. organizovaná jednotka zanikol.

14. 4. 1945 bol prijatý do čs. armády a v období 14. 4. – 26. 5. 1945 pridelený MNO I/3 odd. v Košiciach a v Prahe. V období 26. 5. – 24. 8. 1945 absolvoval kurz na zapracovanie na DOV. 24. 8. – 7. 10. 1945 bol veliteľom Ppl. 37 v Levoči, od 8. 10. 1945 ZV Ppl. 17 a premiestnený do Bratislavy do VO 4. V apríli 1946 so spätnou platnosťou od 28. 10. 1944 ho povýšili na škpt. pech., v máji 1946 s platnosťou od 1. 5. 1945 na mjr. pech. a 1. 10. 1946 na pplk. pech. V roku 1947 ešte absolvoval kurz na vel. oddielov v Prahe a v období 24. 1. – 30. 4. 1948 bol ZV Ppl. 39 v Bratislave. 1. 5. 1948 uvoľnený z voj. činnnej služby, daný na dovolenku s čakaním a 1. 11. 1948 preložený do výslužby.

Vyznamenania: Pamätný odznak I. st. (4. 1. 1943), Za hrdinstvo III. st. (4. 1. 1943), Za hrdinstvo II. st. (10. 4. 1944) Československý vojnový kríž 1939 (13. 4. 1946), Rad SNP II. tr. (1. 8. 1946).

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania I. Banská Bystrica 1966, s. 7–202; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; VOČSO, s. 227. – OV MNO 1946, s. 336.

(F. Cséfalvay)

PETRO, Michal (kr. m. Katin)

poručík pechoty

partizánsky veliteľ v ZSSR

pčas SNP pobočník divízneho generála Rudolfa Viesta

* 25. 9. 1916 Šumiac, okr. Banská Bystrica

† ? 1945 Nemecko

Ľudovú školu navštevoval v Šumiaci, reálne gymnázium absolvoval v Lučenci. V rokoch 1936 – 1939 študoval na Lekárskej fakulte v Prahe a Bratislave, štúdium však nedokončil. Na vykonanie voj. služby nastúpil 10. 1. 1940. V období 18. 11. 1940 – 23. 5. 1941 bol frekventantom ŠDPZ v Bratislave. Po vstupe Slovenska do vojny proti ZSSR od 24. 6. 1941 vykonával službu v poli v p. pl. 101 ako aspirant a dôst. zástupca a od 1. 3. 1942 ako por. pech. v zál. Zastával funkciu vel. p. čaty a čaty KPÚV. V čase 21. 5. – 6. 6. 1942 sa zúčastnil ťaženia Šúr a 24. 12. 1942 – 13. 1. 1943 boj. akcie na Sili-zovke, v Bielorusku proti partizánom. Od 21. 9. 1942 do 30. 3. 1943 pôsobil ako vozatajský, zbrojný a plynový dôst. v p. pl. 101.

V p. pl. 101 ZD sa stal príslušníkom antifašistickej sk. stot. → J. Nálepku, ktorá organizovala prechod slov. vojakov k sov. part. V noci na 15. 5. 1943 spolu so stot. J. Nálepkom zbehol zo svojej jednotky pri obci Remezy pri Jelsku v žitomírskej oblasti a prešiel k part. zväzku gen. A. Saburova. 2. 6. 1943 bol v neprítomnosti poľným súdom ZD odsúdený na trest smrti. Od 18. 5. do konca septembra 1943 bol NŠ a od konca júna 1943 vel. rozviedky 1. čs. part. oddielu v ZSSR. Podieľal sa na propagande zameranej voči ZD a získavaní príslušníkov slov. arm. na stranu part. Zúčastnil sa prípravy a uskutočnenia boj. akcií oddielu. Na vlastnú žiadosť odišiel do čs. vojska v ZSSR. 17. 11. 1943 bol prezentovaný v 1. čs. sam. brigáde vo Vasilkove. Od 1. 8. 1944 bol dôst. ZÚ, v októbri 1944 v hodnosti npor. ako pobočník div. gen. → R. Viesta prišiel na povstalecké územie. Po ústupe do hôr bol začiatkom decembra 1944 zranený a liečil sa v nemocnici v Banskej Bystrici. 22. 12. 1944 ho zatkla nem. bezpečnostná polícia. Bol odvečnený do Nemecka, kde zahynul za neznámych okolností.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. st. (9. 8. 1942), sov. Partizanu Ote-

čestvennoj vojny 1-oj stepeni (1943), Československý vojnový kríž 1939 (1944), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1944), Rad červenej hviezdy in memoriam (1969).

Literatúra a pramene: FALŤAN, S.: Slováci v partizánskych bojoch v Sovietskom zväze. Bratislava 1957; ŠALGOVIČ, V.: Kapitán Repkin odchádza. (Ján Nálepka – učiteľ, partizán, hrdina). 2. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava 1966; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 607 – 608. – ES 4, s. 314; ESNP, s. s. 393, 443 (heslo: Prvý československý partizánsky oddiel v ZSSR); SBS 4, s. 452; VOČSO, s. 226. – VÚA-VHA Praha, KvL.

(F. Cséfalvay)

PETROV, Ivan Jefimovič
generál armády
v období august 1944 – marec 1945
veliteľ 4. ukrajinského frontu

* 30. 9. 1896 Trubčevsk (dnes Brjanská oblasť)
† 7. 4. 1958 Moskva

Od r. 1916 nastúpil do rus. arm. v hodnosti prap. Po skončení voj. učilišťa v r. 1917 nastúpil k náhradnému p. pl. v Astrachani, kde vykonával funkciu vel. polroty. V r. 1917 absolvoval Alexejevské voj. učilište a od r. 1918 nastúpil na službu v ČA. V r. 1926 a 1931 absolvoval zdokonaľovacie kurzy vel. zboru. V občianskej vojne bojoval na východnom fronte a v roku 1920 na Západnom fronte vo funkciách: vel. čaty, člen voj. tribunálu zvláštného odriadu pl. V medzivojnovom období vykonával službu v Stredoázijskom voj. okruhu, kde vykonával celý rad funkcií: príslušník štábu div., vel. sam. jazdeckej eskadrony, vel. pl., veliteľ sam. brig. i vel. horskej strel. div. Od januára 1933 bol náč. spoj. Stredoázijskej voj. školy, od júna 1940 vel. strel. divízie, od októbra inšpektor pech. Stredoázijského voj. okruhu a od marca 1941 vel. mech. zboru. Od júna 1941 bol vel. 25. strel. div. na Južnom fronte, následne vel. Prímorskej arm. (október 1941 – júl 1942 a november 1943 – február 1944) a 44. arm. (august – október 1942) a od októbra 1942 bol vel. Čiernomorskej skup. vojsk Zakaukazského frontu a od mája 1943 vel. Severokavkazského frontu. V rokoch 1944 a 1945 zastával najvyššie veliteľské funkcie vo voj. súčastiach, ktorých útvary, zväzky a zväzy sa podieľali na oslobodzovaní Československa. Od 6. 8. 1944 do 26. 3. 1945 zastával funkciu vel. 4. UF (od 26. 10. 1944 v hodnosti gen. arm.), ktorého úlohou bolo zlikvidovať obranu nem. a maď. arm. na Karpatoch a viesť boje za oslobodenie Podkarpatskej Rusi a Slovenska, od 9. 4. 1945 bol NŠ 1. UF, ktorého vojská sa zúčastnili Berlínskej a Pražskej operácie. Po roku 1945 zastával rad významných funkcií: od júna 1945 vel. vojsk Turkmenského voj. okruhu, od júna 1952 bol hl. vedecký konzultant zást. ministra obrany, od júla 1952 prvý zástupca hl. inšpektora Sovietskej arm., od apríla 1953 náč. hl. správy boj. a fyzickej prípravy, od marca 1955 prvý zástupca hl. vel. pozemných vojsk. Od roku 1956 bol hl. inšpektorom MO ZSSR.

Vyznamenania: Orden Krasnoj Zvezdy (22. 2. 1941), Orden Lenina (24. 7. 1942, 21. 2. 1945, 29. 5. 1945, 16. 1. 1950, 1. 10. 1956) Orden Krasnogo znamení (27. 3. 1942, 3. 11. 1944, 24. 6. 1948). Orden Suvorova 1-j stepeni (9. 10. 1943), Orden Kutuzova 1-j stepeni (8. 2. 1943), Geroj Sovetskogo sojuza (29. 5. 1945), Československý vojnový kríž 1939 (?), Československý vojenský rad bieleho leva Za víťazstvo I. st. (?).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a člán-

ky 2., Bratislava 2006, reg.; SVE 6, s. 312-313; http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=1825 (12. 7. 2012)

http://www.hrono.ru/biograf/bio_p/petrov_ie.php (12. 7. 2012)

(I. Purdek)

PETRUŠEVSKIJ, Alexandr Vasilevič
generálporučík
veliteľ 46. armády Červenej armády

* 10. 10. 1898 Luninec, Bielorusko
† 21. 10. 1976 Moskva

Od r. 1916 slúžil v rus. armáde, vel. roty na západnom fronte. Od r. 1918 v ČA. Počas občianskej vojny vel. pr., neskôr strel. pl. R. 1923 absolvoval Vyššiu takticko-streleckú školu ČA, r. 1928 VA M. V. Frunzeho a r. 1938 VA GŠ. Po jej ukončení sa stal zást. NŠ Bieloruského voj. okruhu, od mája 1941 NŠ 13. arm. toho istého okruhu. V r. 1941 – 1943 arm. P. viedla rad obranných a útočných operácií, medzi nimi i v Kurskej bitke a Orlovskej útočnej operácii. Na jeseň 1943 13. arm. sa zúčastnila bitky o Dneper a oslobodzovania pravobrežnej Ukrajiny. Od decembra 1943 P. bol vel. 104. strel. zboru 40. arm. V tejto funkcii viedol svoje vojská v Korsuňsko-ševčenkovej a Umaňsko-botošanksej operácii. Od augusta 1944 zbor ako súčasť 27. arm. bojoval v Jasko-kišiňovskej, Debrecínskej a Budapeštianskej operácii. Od marca 1945 velil 46. arm., ktorá sa podieľala na oslobodení juhozápadného Slovenska. Arm. sa pôvodne so svojím pravým krídlom presúvala smerom k Gyóru a 28. 3. 1945 ho dosiahla, jej ľavé krídlo sa nachádzalo južne od Komárna. V ten istý deň 23. strel. zbor 46. arm. pomocou Dunajskej riečnej flotily kontraadmirála → G. N. Cholostakova prekročil Dunaj západne od Komárna a zaútočil na mesto. 30. 3. 1945 bolo Komárno oslobodené. Ďalšia časť arm. postupovala na pravom brehu Dunaja smerom k Petržalke a 5. 4. 1945 ju oslobodila. V apríli 1945 sa jeho arm. podieľala na bojoch v Rakúsku, okrem menších miest (Bruck, Hollabrunn, Stockerau) spolu so 6. gard. tank. armádou 13. 4. oslobodila aj Viedeň. V záverečnej fáze vojny arm. P. sa podieľala na pražskej operácii a frontové boje skončil v okolí Českých Budějovic. Po vojne až do októbra 1945 P. velil 46. arm., potom v r. 1946 – 1947 zastával funkciu NŠ Zakaukazského voj. okruhu, v r. 1947 bol profesorom Vyššej vojenskej akadémie K. J. Vorošilova a v r. 1947 – 1949 hl. voj. poradcom bulharskej arm. Po návrate domov bol v r. 1950 – 1953 ZV – NŠ Západosibírskeho voj. okruhu, v r. 1953 – 1957 hl. voj. poradca čínskej národno-oslobodzovacej arm. a voj. atašé v Číne, potom náč. Vojensko-diplomatickej akadémie Sov. arm. Od r. 1960 vo výslužbe.

Vyznamenania (do roku 1945): Orden Krasnoj zvezdy (22. 2. 1941), Orden Krasnogo znamení (27. 12. 1941, 27. 8. 1943, 3. 11. 1944), Orden Suvorova 2-j stepeni (21. 4. 1943, 15. 1. 1944), Orden Lenina (17. 5. 1944, 13. 9. 1944, 21. 2. 1945), Geroj Sovietskeho sojuza (13. 9. 1944), Orden Kutuzova 1-j stepeni (28. 4. 1945).

Literatúra a pramene: PAULIAK, E.: Od Povstania k oslobodeniu. Bratislava 1985, reg., Velikaja Otečestvennaja. Komandarmy. Vojennij biografičeskij slovar. Moskva 2005, s. 173–174; http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=3989 (3. 9. 2012)

(F. Cséfalvay)

PÍKA, Heliodor

brigádny generál
náčelník Československej vojenskej misie v ZSSR

* 3. 7. 1897 Štítina, okr. Opava, ČR
† 21. 6. 1949 Plzeň, ČR

Po dokončení štúdia na reálnom gymnáziu v Opave v októbri 1915 nastúpil do voj. prezenčnej služby ako jednoročný dobrovoľník vo vlastibranectvom pl. 15, v ktorom absolvoval kadetskú školu. V apríli 1916 bol odoslaný na rus. front, kde 21. 7. 1916 prešiel do rus. zajatia. V tom istom roku sa na začiatku októbra prihlásil do čs. vojska na Rusi. V polovici októbra 1917 ho odvelili do Francúzska, kde sa dostal pred koncom prvej polovice novembra. Tu bol pridelený do 33. francúzskeho p. pl. ako lekárnik. Na začiatku marca 1918 bol v hodnosti čat. zaradený do čs. strel. pluku 21 vo funkcii plukovního lekárnika a plynového dôst. V júni 1918 bol povýšený na d. zást. a 12. 12. 1918 menovaný do hodnosti por.

Po návrate do vlasti od januára 1919 slúžil ako spoj. dôst. v útvaroch v Prahe, na Těšínsku i na Slovensku. 1. 9. 1919 bol odvelený do inštrukčnej školy v Miloviciach a o dva mesiace neskôr do školy pre vel. rôt vo francúzskom Saint Cyre. Po návrate z Francúzska bol v novembri 1920 pridelený do VA Hraniciach na Morave, kde pôsobil ako inštruktor v kurzoch pre výchovu poddôstojníkov na dôst. Dňa 24. 7. 1923 ho prideliť na 5. odd. MNO – HŠ a na jeseň 1925 prijali na Válečnú školu v Prahe. V r. 1926 – 1928 absolvoval štúdium na VŠV v Paríži. Po návrate bol v hodnosti škpt. gšt. premiestnený do ZVV Praha a o rok neskôr na MNO – HŠ, kde bol poverený vykonávaním funkcie pobočníka náč. Dňa 31. 8. 1932 ho v hodnosti mjr. gšt. ustanovili za voj. atašé ČSR v Bukurešti s akreditáciou aj pre Turecko. Z diplomatickej misie sa vrátil v júli 1937 v hodnosti pplk. gšt. (povýšený bol 10. 2. 1933). V tejto hodnosti potom pracoval vo funkcii prednostu skupiny C 1. odd. GSOŠ. Z armády bol prepustený v hodnosti plk. gšt., do ktorej bol povýšený 1. 1. 1938. Po vytvorení Protektorátu Čechy a Morava odišiel na konci marca 1939 do Bukurešti, kde od apríla 1939 budoval org. a sprav. základňu čs. zahraničného odboja. 13. 10. 1940 musel Rumunsko opustiť a nasledujúci deň začal vykonávať funkciu čs. voj. zmocnenca v tureckom Istanbule. Dňa 8. 3. 1941 ho prezident Dr. E. Beneš poveril rovnakou úlohou v Moskve, do ktorej prišiel 26. 4. 1941. Od 2. 8. 1941 vykonával funkciu náč. Československej voj. misie v ZSSR. Túto misiu viedol až do jej zániku v auguste 1945. Výrazným spôsobom sa podieľal na výstavbe čs. vojska na území ZSSR a na organizovaní pomoci SNP. 3. 12. 1943 bol povýšený do hodnosti brig. gen. a po skončení vojny ho 4. 8. 1945 povýšili na div. gen. Na konci októbra 1945 sa stal 1. podnáčelníkom HŠ a na začiatku januára 1947 zást. náč. HŠ. Bol členom APS. Po februárových udalostiach na začiatku marca 1948 požiadal o zdravotnú dovolenku. 5. 5. 1948 bol zatknutý a uväznený, dňom 1. 6. 1948 preložený do výslužby a na neverejnom súdnom pojednávaní v dňoch 26. – 29. 1. 1949 bol na základe vykonštruovaných obvinení odsúdený na stratu hodnosti a trest smrti. Na konci roku 1968 bol Vyším vojenským súdom v Příbrami pôvodný rozsudok zrušený v plnom rozsahu. Plne občiansky rehabilitovaný bol až r. 1990, keď bol aj povýšený do hodnosti arm. gen. in memoriam.

Vyznamenania: fr. Croix de Guerre 1914-1918 (?), fr. Médaille Commémorative Verdun 1916-1917 (?), fr. Médaille Commémorative 1914-1918 so štítkom „Engagé Volontaire“ (?), Československá revolučná medaila so štítkami – Alsace – Aragony – 21 (?), sov. Orden Otečestvennoj vojny I. st. (17.4.1944), Československá medaila Za zásluhy I. st. (?), sov. Orden Kas-

nogo Znamení (?), fr. Croix de Guerre 1939-1945 (?), 3x Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (11.2.1947), juhosl. Orden Partyzanske zvezde I. reda (?), Orden Jugoslavenko krune IV. reda (?), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (?), fr. Legion of Merit II. tr. (?), brit. Order of the British Empire - Commander CBE (?), rumun. Ordinul Steaua României – Cavaler, Ofițer, Comandor (?), Ordinul Coroana României I. až III. tr. (?), Rad M. R. Štefánika III. tr. in memoriam (1991) a i.

Literatúra a pramene: ESNP, s. 399; VALIŠ, Z.: Generál Heliodor Píka. Praha 1993; VOČSO, s. 228; RICHTER, K. – BENČÍK, A.: Kdo byl generál Píka. Brno 1997; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Banská Bystrica 2009, reg.; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 469. – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml.

(J. Bystrický)

PILFOUSEK, Rudolf

plukovník generálneho štábu
veliteľ Zaisťovacej divízie,
neskôr príslušník Schutzstaffel (SS)

* 2. 1. 1899 Habartice, okr. Frýdlant
† 1980

Po absolvovaní štyroch tried meštianskej školy nastúpil do kadetky v Traiskirchen (dnešné Rakúsko). V roku 1918 krátko pôsobil na tal. fronte. 1. januára 1919 nastúpil do čs. armády, kde pôsobil ako nižší dôst. bat., neskôr učiteľ, prednosta oddelení štábu brig. pri del. jednotkách v Chebe, v Stříbre neskôr v Bratislave, v Plzni, Olomouci, v Spišskej Novej Vsi. Medzitým absolvoval aplikačnú školu del. v Olomouci, ako aj iné kurzy. Od 1. 10. 1929 do 30. 9. 1932 absolvoval Válečnú školu v Prahe. 28. 10. 1924 bol povýšený na npor. del., 1. 10. 1928 na kpt. del., 1. 4. 1931 na škpt. del., 31. 7. 1932 škpt. gšt., 1. 1. 1935 na mjr. gšt. a 1. 7. 1938 na pplk. gšt. V čase septembrovej mobilizácie v roku 1938 pôsobil ako NŠ 6. div. v Pohořeliciach.

7. 10. 1938 bol na základe Mnichovskej dohody ako príslušník nem. národnosti prepustený z voj. činnosti služby bez ponechania dovtedajších hodností (podľa vládneho nariadenia z toho istého dňa). Po vzniku Slov. štátu mali aj slovenskí Nemci slúžiť v slov. arm. Od 1. 9. 1939 sa preto zúčastnil poľného ťaženia proti Poľsku ako vel. del. a technický poradca štábu na Slovenskom armádnom veliteľstve (od 2. 9. 1939 názov slovenského poľného veliteľstva „Bernolák“). 20. 10. 1939 bol pričlenený k inšpektorátu slov. brannej moci pre otázky del. a výcviku. V dôsledku reorganizácie arm. sa stal 30. 9. 1940 vel. 2. div. v Prešove. 30. 11. 1940 bol povýšený na plk. gšt. Po vypuknutí vojny proti ZSSR už 24. 6. 1941 stál na čele RS (7. 7. reorganizovanej na RB) prekročil slov. hranice a zapojil sa do ťaženia po boku nem. arm. So svojou jednotkou bojoval priamo v prvej línii na fronte a zúčastnil sa krvavej bitky pri Lipovci 22. 7. 1941. Po reorganizácii celej arm. sk. nasadenej na fronte sa na konci augusta 1941 vrátil domov. Už v tomto období sa vyprofiloval na dôst. oddaného nemecko-slovenskej voj. spolupráci. Od 1. 9. 1941 bol vel. VVŠ v Bratislave. 1. 3. 1942 sa stal vel. 2. div. oblasti v Prešove. V auguste 1942 odišiel do poľa ako vel. ZD, ktorá sa nachádzala na rozsiahlom území Ukrajiny a južného Bieloruska. Zosilnil jej prieskumnú, vyčisťovaciu, trestnú a represívnu činnosť, ktorá vo viacerých prípadoch postihla aj civilné obyvateľstvo. Domov sa vrátil v auguste 1943. V novembri sa postavil na čelo Výcvikového veliteľstva obrany proti lietadlám

pri VPV v Banskej Bystrici a na prelome januára a februára 1944 Velit. opevňovacích prác v Prešove, ktorého úlohou bolo vybudovanie obrany na severovýchodných hraniciach Slovenska pred postupujúcou ČA. 8. 5. 1944 bol zároveň vymenovaný za vel. 2. div. oblasti.

V auguste 1944 vstúpil do SS v hodnosti SS – Standartenführer. Od 21. 8. 1944 do 16. 10. 1944 slúžil v SS – Panzergrenadier Schule Kinschlag (Prosečnice na Morave), od 16. 10. do 10. 11. 1944 v 16. div. pancierových granátnikov SS „Reichsführer SS“. Koncom novembra bol vymenovaný za vel. SS – Heimatschutz (Domobrany), kde boli začlenení príslušníci nem. menšiny na Slovensku. Jeho mužstvo tvorilo rezervoár pre povolávanie slovenských Nemcov do Waffen-SS, zároveň bolo nasadzované na bojové akcie, zaistovacie, bezpečnostné a represívne úlohy a evakuáciu nemeckej menšiny. Pred postupujúcim frontom ušiel zo Slovenska, pričom jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1940); Za hrdinstvo II. stupňa (?); Vojenný víťazný kríž III. tr. (1941); Kríž svetovej vojny IV. stupňa (1941); nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (1941); nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler I. Stufe (1943); Vojenný víťazný kríž III. tr. bez mečov.

Literatúra a pramene: CSÉFALVAY, F. a kol.: Vojenské dejiny Slovenska. V. zväzok (1939 – 1945). Bratislava 2008; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II. (1941 – 1944). Zaistovacia divízia a železniční pionieri. Banská Bystrica 2008; SCHVARC, M.: Heimatschutz – medzi realitou a ilúziou (Organizácia a formovanie nemeckej domobrany). In: Slovenská republika 1939-1945 očami mladých historikov III. /Povstanie roku 1944/. Zborník príspevkov z tretieho sympózia Katedry histórie Filozofickej fakulty UCM Trnava – Lúka 21. – 22. mája 2004. Trnava 2004, s. 301 – 326. – VÚA – VHA Praha, Zb. Kvl; Bundesarchiv Berlin, f. SSO, 380-A, Rudolf Pilfousek. (Za zapožičanie dokumentu ďakujem M. Schvarcovi).

(I. Baka)

PLIJEV, Issa Alexandrovič
generálporučík (armádny generál)
veliteľ 1. gardovej jazdecko-mechanizovanej skupiny ČA

* 25. 11. 1903 Staryj Batakojurt, Severné Osetsko, Rusko
† 6. 2. 1979 Moskva, pochovaný v meste Vladikaukaz, Rusko

Do armády vstúpil v r. 1922, v r. 1923 – 1926 študoval v Leninogradskej jazdeckej škole. V r. 1926 – 1930 bol školským veliteľom v Krasnodarskej jazdeckej škole, v r. 1930 – 1933 študoval vo Vojenskej akadémii M. V. Frunzeho. V r. 1933 – 1936 vykonával funkciu náčelníka operačného oddelenia štábu 5. jazdeckej divízie Ukrajinského vojenského okruhu, od r. 1935 Kyjevského Vojenského okruhu. V r. 1936 – 1938 pôsobil ako vojenský poradca v Mongolskej ľudovej revolučnej armáde, potom velil 48. jazdeckému pluku 6. jazdeckej divízie, Bieloruského vojenského okruhu. V r. 1940 – 1941 študoval na Akadémii generálneho štábu. Veľkej vlasteneckej vojny sa zúčastnil od júla 1941 ako veliteľ jazdeckých divízií, jazdeckých zborov a hipomobilnej skupiny. Vojská pod jeho velením sa zúčastnili bojov pri Smolensku a pri obrane Moskvy, Stalingradskej bitky, oslobodzovania ľavobrežnej Ukrajiny, operácií Bereznegovato-snigirevskej a Odeskej, podieľal sa na obklúčení a rozdrvení 6. nemeckej armády. 16. 4. 1944 mu udelili titul Hrdina ZSSR. Ako veliteľ hipomobilnej skupiny sa zúčastnil Minskej operácie a oslobodzovania západného Bielorus-

ka, operácií Debrecínskej a Budapeštianskej. V rámci Bratislavsko-brnianskej operácie sa zúčastnil na oslobodzovaní miest Nové Zámky, Bratislava, Brno a i. Bojoval v sovietsko-japonskej vojne v r. 1945 ako veliteľ hipomobilnej skupiny Zabajkalského frontu. 8. 9. 1945 mu udelili 2. titul Hrdina ZSSR. Od februára r. 1946 bol veliteľom Stavropolského vojenského okruhu, od júna veliteľom 9. mechanizovanej armády Južnej skupiny vojsk v Rumunsku, od februára 1947 veliteľom 13. armády Prikarpatského vojenského okruhu. Po absolvovaní Vyššieho akademického kurzu Akadémie generálneho štábu velil od apríla 1949 4. armáde Zakaukazského vojenského okruhu. V r. 1955 – 1958 bol 1. zástupcom veliteľa vojsk Severokaukazského vojenského okruhu, od apríla r. 1958 veliteľom okruhu. Počas Karibskej krízy od júla 1962 do mája 1963 bol veliteľom Skupiny sovietskych vojsk na Kube. Po návraťe znovu velil vojskám Severokaukazského vojenského okruhu. Od júna 1968 bol v Skupine generálnych inšpektorov MO ZSSR.

Vyznamenania: 6x Orden Lenina (?), Orden Oktábrskej revolúcie (?), 3x Orden Krasnogo znamení (?), 2x Orden Suvorova 1-stepeni (?), Orden Kutuzova 1-oj stepeni (?) a i.

Literatúra a pramene: Velikaja Otečestvennaja: Vojennyj biografičeskij slovar, Tom 2, Moskva 2006, s. 78.

(P. Krajčírovič)

PLOSKUŇÁK, František

štábný kapitán tankových vojsk
veliteľ práporu útočnej vozby „Vojtech“ 1. čs. armády na Slovensku

*10. 8. 1910 Sabinov
†??

V Prešove vychodil dve triedy gymnázia (1921 – 1923), v Sabinove meštiansku školu (1923 – 1926), v Košiciach Vyššiu hospodársku školu (1927 – 1931). Voj. vzdelanie získal v rámci ŠDPZ v Košiciach (1931 – 1932) a VA v Hraniciach na Morave (1933 – 1934). Následne vykonával rutinnú posádkovú službu. Po vzniku Slovenskej republiky bol 16. marca 1939 ustanovený za vel. 3. roty KPÚV. Od septembra 1939 pôsobil ako vel. náhradnej roty, resp. náhradného pr. PÚV v Martine, pričom 1. 10. 1940 bol povýšený na stot. útv. Na východnom fronte pôsobil v čase od februára do októbra 1942 v rámci RD ako vel. pr. KPÚV, s ktorým sa v tom čase zúčastnil bojov na Miuse. Súčasne pôsobil ako taktický a výcvikový poradca vel. div. a do jeho právomoci spadala výcvik a taktická príprava jednotiek na boj s tank. jednotkami. Po návraťe domov prevzal v januári 1943 velenie štábnej roty PÚV. Od 9. 6. 1943 I. pl. pobočník, od 1. 5. 1944 vel. jeho náhradného pr. V júli 1944, po odchode väčšej časti pluku na východné Slovensko, bol zasvätený do príprav Povstania. Od VÚ dostal rozkaz konsolidovať v Martine v rámci náhradného pr. dostupné tank. jednotky, s prihliadnutím na zvýšenie ich bojaskopnosti a spojzadenie čo najväčšieho počtu motorových a obrnených vozidiel. Jeho pr. bol prvou jednotkou slov. armády, ktorá sa už pred oficiálnym vyhlásením SNP zapojila do boja proti nem. ozbrojeným silám. 28. 8. 1944 bol oficiálne ustanovený za vel. PÚV, 9. 9. 1944 potom prevzal velenie tank. sk., ktorá pôsobila v rámci V. TS. Zúčastnil sa bojov v priestore Vrútok, Hornej Štubne, Turč. Teplic či Dubovej Skaly. Pred obsadením Martina Nemcami nechal z mesta iniciatívne odviezť všetok dostupný voj. materiál a s jednotkou sporiadane ustúpil do priestoru Môtovej, kde 22. 9. 1944 prevzal velenie vytvoreného Armádneho práporu útv. „Vojtech“, podriadenému priamo vel. 1. čs. armády na Slovensku. V priebehu generálneho útoku nem. vojsk zasahoval do bojov pri obrane južného povstaleckého

frontu v operačných priestoroch II. a III. TS. Pred prechodom na part. spôsob boja stačil zabezpečiť zničenie voj. materiálu, ktorý sa nedal presunúť do hôr a stiahol sa so skupinou do priestoru Ďumbiera, kde sa pridala k voj.-partiz. jednotke Martin škpt. → M. Kučeru. V nej vykonával funkciu ZV 2. oddielu, kým nebola jednotka v druhej polovici decembra 1944 zaradená do čs. part. brigády Stalin. Najskôr pôsobil na štábe brigády, kým opäť neprevzal velenie oddielu. S ním bojoval v okolí Liptovského Mikuláša. V tomto priestore sa koncom januára 1945 prebojoval cez nepriateľskú obranu k jednotkám ČA, pričom sa následne podieľal na oslobodzovaní Liptovskej Porúbky a Liptovského Hrádku. Do čs. brannej moci bol zaradený 15. 2. 1945 a ako škpt. tank. (povýšený k 1. 2. 1945) bol pridelený na štáb 1. čs. samostatnej tank. brig., konkrétne k veliteľskej rote ako styčný dôst. Od 1. 3. 1945 sa ako vel. guľometnej roty a ZV tank. práporu zúčastnil Ostravskej operácie, vyznamenal sa v bojoch o Opavu a Moravskú Ostravu. Od mája 1945 prvý pomocník prednostu 1. odd. štábu brig. Po vojne postupne zastával rad vel. a štábnych funkcií na stupni brigáda – zbor (ZV tank. brigády vo Vysokom Mýte, resp. NŠ, prednosta org. oddelenia tank. zboru v Olomouci). Od roku 1951 pôsobil v oblasti voj. školstva. 27. 6. 1953 bol povýšený na pplk. 1. 1. 1958 bol preradený do zálohy. Do mája 1963 predseda JRD Bratislava – Petržalka, do odchodu dôchodku potom ešte pracoval ako prevádzkar Telovýchovnej jednoty J. Žižku v Bratislave.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom Javorina (1940), Eisernes Kreuz 2. Klasse (1942), Za hrdinstvo III. a II. st. (1942), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), Československý vojnový kríž 1939 II. a I. tr. (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Veľkej Otečestvennej vojne 1941 – 1945 gg. (1945), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1947).

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania, I., 1966, s. 7–202; BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; LOBÍK, J.: Spomienky na SNP v Turci. Martin 1994; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994; VOČSO, s. 230–231; KLUBERT, T.: Obrnené jednotky v Slovenskom národnom povstaní. Nové Mesto nad Váhom 2007, reg. – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(A. Maskalík)

POHRANC, Štefan Ján

podplukovník pionierskeho vojska
inšpektor pionierskeho vojska Veliteľstva pozemného vojska
v rokoch 1940 – 1941

* 20. 1. 1900 Málinec, okr. Lučenec
† 30. 9. 1941 Banská Bystrica

V r. 1916 – 1920 absolvoval priem. školu v Košiciach. Medzitým, v r. 1918, krátko slúžil ako jednoročný dobrovoľník v rak.-uh. armáde pri p. pl. 25 v Lučenci. Od 12. 10. 1920 nastúpil na činnú službu v. čs. arm. V r. 1921 absolvoval ŠDPZ v Olomouci. 30. 9. 1922 preložený do zál. 6. 11. 1924 opäť povolaný do činnnej služby na skúšobnú dobu v trvaní jeden rok. V ďalšom období pôsobil ako dôst. pech. a žen. pri viacerých útvaroch čs. brannej moci. 24. 9. 1937 dosiahol hodnosť škpt. žen. Po vzniku Slov. štátu prevzal velenie žen. pl. 3. Túto funkciu zastával od 17. 3. 1939 do 30. 4. 1939. 1. 5. 1939 povýšený na mjr. žen. a zároveň ustanovený

do funkcií hl. vel. ženijného vojska MNO-HVV a vel. ženijného pl. 1. 1. 1940 ustanovený za veliteľa žen. pl. v Trenčíne, resp. Novom Meste nad Váhom. 30. 9. 1940 presunutý k VPPV v Banskej Bystrici, menovaný za inšpektora žen. (pion.) vojska. 1. 7. 1940 povýšený do hodnosti pplk. pion. Po vypuknutí vojny so ZSSR prevelený v júli 1941 na front. Po návrate z frontu zomrel.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: - VHA Bratislava, KvL; VHA Bratislava, f. ZVV Bratislava, r. 1931, č. šk. 109.

(P. Chorvát)

POLA, Theodor

podporučík
veliteľ partizánskeho zväzku J. Žižku

* 5. 2. 1922 Vávrovice, okr. Opava
† 9. 9. 1974 Praha

Po absolvovaní meštianskej školy ho prijali na priemyslovku, ale tam nezotrval dlho, pretože ho chceli od roku 1941 odvieť na práce do Nemecka. Tomuto sa vyhýbal až do 26. 6. 1942, keď sa dal radšej najať nem. firmou, ktorá vykonávala stavebné práce na dobytom území ZSSR. Dňa 11. 2. 1943 sa mu podarilo utiecť k partizánom. V part. brig. gen. Dekana pôsobil až do 2. 10. 1943, keď sa táto spojila s jednotkami postupujúcej ČA. Následne ho zaradili do ČA ako st. seržanta – partizána a vel. prieskumnej roty 18. strel. div. Keď sa dozvedel o formovaní 1. čs. arm. zboru v Buzuluku, podal si žiadosť o preloženie. Bolo mu vyhovené a 20. 12. 1943 vstúpil do čs. vojska v ZSSR. Po absolvovaní školy pre veliteľov čiat (od 1. 2. 1944 do 31. 3. 1944) ho preradili k 2. čs. sam. paradesantnej brig. v Jefremove, kde ho prideliť do roty zvláštneho určenia. Od konca júna 1944 do konca augusta 1944 navštevoval ďalší kurz v špecializovanom učilišti pre part. veliteľov v Sviatošine pri Kyjeve. Jeho absolvovanie potom predurčilo jeho ďalšiu voj. dráhu, vybrali ho totiž za vel. 19-člennej spravodajsko-organizátorskej skupiny UŠPH, určenej na výsadok na Slovensku. S touto skupinou pristál v noci z 27. na 28. 8. 1944 na základni 1. čs. part. brig. M. R. Štefánika pri Sklabini. Začal organizovať part. brig. Jana Žižku a po mesiaci bol poverený jej velením. Medzitým ho 7. 9. 1944 povýšili do hodnosti ppor. - partizána. Part. brig., kt. od svojho vzniku prešla obrannými bojmi pri Vrútkach a Strečne sa na rozkaz UŠPH v Kyjeve mala presunúť na slovensko-moravské pohraničie a preniesť bojové aktivity aj na územie Protektorátu Čechy a Morava. Preto koncom septembra a začiatkom októbra 1944 nariadil a zúčastnil sa prieskumu bojom k moravským hraniciam, ale po zásahu nem. jednotky sa musela brig. stiahnuť. Dňa 12. 11. 1944 sa zreorganizovala na part. zv. P. zotrval aj naďalej v jeho velení, a naďalej sa snažil preniknúť na Moravu. Prienik takej veľkej skupiny sa však ani po viacerých pokusoch pre odpor nem. protipartizánskych jednotiek nepodarilo uskutočniť. Naopak, brig. sa pod jeho velením musela od 20. 11. 1944 v oblasti Fačkova, Uhrovca a neskôr Bánoviec a Valašskej Belej brániť sústredenej nepriateľskej ofenzíve vedenej nem. jednotkami, ako aj odd. POHG. Do 10. 4. 1945, keď na Turci prešiel na územie kontrolované ČA, sa v rámci pôsobenia ako veliteľ part. zv. osobne zúčastnil viac ako 180 bojových akcií. Po ukončení bojov ho 12. 5. 1945 povolali do Kyjeva, odkiaľ sa 30. 6. 1945 vrátil do Československa.

Po návrate ho 15. 9. 1945 povýšili o dva hodnostné stupne na npor. pechoty v zál. (so spätnou platnosťou od 7. 3. 1945, resp. 1. 5. 1945) a prideliili na 2. odd. MNO v Prahe. Dňa 17. 11. 1945 ho povýšili do hodnosti kpt. pechoty v zál. Dňa 16. 11. 1945 ho premiestnili k 15 p. pl. do Falknova nad Ohří (dnes Sokolov) a súčasne ho povýšili na kpt. pech. v zálohe. Vo Falknove vykonával funkciu vel. čaty 5. roty samopalníkov. V polovici mája 1946 ho ustanovili za vel. nádražia v Tršniciach, kde bol zodpovedný za odsun nem. obyvateľstva. Dňa 25. 6. 1946 ho preradili do kategórie dôstojníkov z pov. Po absolvovaní aplikačnej školy pre nižších dôstojníkov v Miloviciach od 1. 10. 1946 do 30. 6. 1947 sa vrátil naspäť k 15. p. pl. do Falknova, kde zastával rôzne vel. funkcie. Neskôr zastával funkciu sprav. dôst. Voj. kariéru v ČSLA ukončil ako plk. ing. Po odchode do zálohy žil v Prahe.

Vyznamenania: Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Orden Otečestvennoj vojny I. st. (1946), Orden Krasnoj zvezdy (1957).

Literatúra a pramene: VOČSO, s. 233. – VÚA-VHA Praha, KvL, VA-CR Trnava, KmL.

(M. Meško)

POLÁČEK, Pavol

podplukovník koncipientnej služby
mobilizačný referent na Vojenskej správe MNO

* 4. 3. 1892 Cajla (dnes súčasť Pezinka)
† ??

Po úspešnom absolvovaní 4-ročného gymnázia a 1-ročného učiteľského ústavu bol 26. 10. 1914 povolaný na vykonanie voj. služby a zaradený ako voj. domobranec k 4/72 náhradnej rote. Dňom 11. 12. 1914 bol prijatý do činnnej služby a povýšený do hodnosti slob. domobranec. V júli 1915 bol na tal. fronte zajatý a v marci 1917 prijatý do čs. légii v Taliansku. V apríli 1918 bol zaradený k čs. légii 33. p. pl. a zároveň povýšený do hodnosti des. Dňa 1. 7. 1919 bol menovaný do hodnosti ppor. tal. légii, následne po premenovaní hodnosti sa stal por. tal. légii, 1. 3. 1920 bol premiestnený k 32. p. pl. a zaradený k I. náhradnej rote. Dňom 30. 4. 1921 bol prijatý do zväzku čs. arm. ako dôst. z povolania v hodnosti por. Od r. 1921 do r. 1938 plnil voj. službu v rôznych posádkach a na rôznych funkciách čs. arm. Okrem iného konal voj. službu v hodnosti npor. v p. pl. 32, ako aj pri p. pl. 12, kde bol zaradený k 5. poľnej rote, 31. 12. 1923 bol povýšený do hodnosti kpt. a 31. 5. 1929 do hodnosti škpt., následne premiestnený k p. pl. 23 a ustanovený za vel. 11. roty. Dňom 1. 12. 1929 preložený do výslužby v hodnosti škpt. v. v. a vzatý do evidencie ZVV Bratislava. V januári 1934 bol zaradený k stavovskej skupine zbraní pech. (škpt. pech.) a 15. 4. 1936 bol odovzdaný do evidencie ZVV Praha II. zboru. Po vykonaní krátkodobého 14-dňového kurzu BV (aug. 1938) bol prezen-tovaný na vykonanie voj. služby v dôsledku mobilizácie k žen. pl. 4 Mladá Boleslav a v októbri 1939 bol prepustený mimo činnú službu v dôsledku demobilizácie.

Dňom 15. 1. 1940 bol povolaný na vykonanie ďalšej činnnej služby, v rámci reaktivovania a zároveň premenovania hodnosti sa stal stot. pech., 1. 7. 1941 bol povýšený do hodnosti mjr. pech. a 1. 6. 1941 ustanovený na funkciu referent na odd. III/12 VS-MNO pre oslobodenie príslušníkov zál. v prípade mobilizácie a vojny. Dňom 30. 4. 1943 bol preložený do skupiny dôst. koncipientnej správy. Po skončení 2. svetovej vojny a obnovení ČSR bol 21. 6. 1945 prijatý do čs. arm. v hodnosti mjr. konc. a bol pridelený k Vel. VO 4 Bratislava a nastúpil službu k doplňovacej službe VO 4 a 10. 9. 1945 pridelený k vojnovému priemyslu. Dňom 25. 10. 1947

bol povýšený do hodnosti pplk. konc. a 1. 6. 1948 bol v hodnosti pplk. konc. preložený do výslužby a zaradený do evidencie DOV Bratislava k dispozícii pre VO 4.

Vyznamenania: Medaila víťazstva s diplomom (12.8.1926), tal. Fatiche di guerra (12. 8. 1926), Československá revolučná medaila s diplomom (12.8.1926), Kríž odboja 4. st. (21. 6. 1941), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (?), nem. Deutsche Adlerorden 2. Klasse (20. 3. 1944)

Literatúra a pramene: VÚA-VHA Praha, Zb. KmL, KvL, Osobný záznam.,

(I. Purdek)

POLÁK, Milan
(kr. m. Jozef Milan, Uher)
kapitán pechoty
člen Vojenského ústredia, a štábu
Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku

* 17. 8. 1897 Čadca
† 2. 8. 1951 Bratislava

V Žiline navštevoval ľudovú školu a reálne gymnázium. V štúdiu pokračoval na učiteľskom ústave v Ostrihomě. R. 1915 nastúpil na voj. prezenčnú službu, r. 1916 absolvoval ŠDZ a až do konca 1. svetovej vojny slúžil v rak.-uh. arm. Z Ruska bol odveľený do Rumunska, kde sa stal vel. výzvedného oddielu a v lete 1917 bol v hodnosti por. pobočníkom vel. 1. práporu p. pl. č. 314 na tal. fronte. Po krátkej službe v čs. arm. r. 1919 bol prepustený do zál. Najskôr pôsobil ako učiteľ v kysuckej Horelici a potom riaditeľ školy v Čadci, kde bol r. 1938 aj starostom. Za aktivity proti ľudáckym režimistom musel r. 1938 opustiť riaditeľské miesto a bol preložený na meštiansku školu do Trenčína.

Po roku 1939 okrem pedagogickej práce bol členom odbojovej skupiny *Obrana národa*, podieľal sa na organizovaní ilegálnych odchodov vojakov čs. arm. do zahraničia a spravodajsky pracoval pre skupiny J. Lichnera. R. 1942 sa stal členom ilegálneho Ústredného národnorevolučného výboru na Slovensku, vyslovil súhlas s Ohlasom k slov. národu k 14. marcu 1942, s výzvou na organizovanie „jánošíkovských skupín“ a prípravu slov. povstania. V októbri 1942 bol zatknutý ÚŠB, po prepustení zbavený učiteľského miesta, preto sa živil obuvníckym remeslom. Predčasne penzionovaný a navonok v ústraní sa však angažoval v získavaní slov. arm. pre protifašistický odboj. Kontaktoval sa s významnými dôstojníkmi, r. 1943 so samotným pplk. gšt. → J. Golianom, pôsobil v spravodajskej sk. Hela, podieľal sa na rádiotechnickom prepojení čs. domáceho a zahraničného odboja, sprostredkoval spojenie voj. a politických odbojových zložiek. Bol kooptovaný do ilegálnej SNR a osobne zainteresovaný do výberu vel. VÚ. Od mája 1944 pôsobil na VPV v Banskej Bystrici, oficiálne na pozícii styčného sprav. dôst., ale v skutočnosti zabezpečoval kontakt VÚ s politickými zložkami odboja pri pripravách Povstania. Spolu s mjr. → J. Markom zabezpečoval pravidelné rádiotechnické spojenie ilegálneho VÚ s čs. MNO v Londýne. Ako Golianov pobočník a od začiatku Povstania príslušník štábu Velit. 1. čs. arm. zodpovedal za sprav. referát, zapojenie civilného sektora i finančné záležitosti. Na začiatku Povstania zabezpečoval prostredníctvom spravodajskej sk. styčného dôstojníka → M. Pavloviča spojenie veliteľstva 1. čs. arm. s náčelníkom Čs. voj. misie v Moskve gen. → H. Píkom. 5. 9. 1944 bol menovaný za člena SNR a ako zást. arm. sa zúčastňoval rokovaní Rady na obranu Slovenska. Podieľal sa na vzniku Vysokoškolského strážneho oddielu aj na spolupráci so spojeneckými misiami na Slovensku. Od polovice októbra 1944 bol zást. prednostu politickej správy

Veliteľstva 1. čs. arm. na Slovensku, koordinoval prechod jej štábu na poľné stanovište v Slovenskom rudohorí. Od novembra 1944 do marca 1945 velil jednotke operujúcej v priestore Šajba – Čierťaž v oblasti Poľany. 5. 3. 1945 prešiel cez front na oslobodené územie a cez Maďarsko do Košíc, kde vstúpil do náhradného Predsedníctva SNR, stal sa zást. povereníka pre veci voj. a od polovice apríla 1945 bol podpredsedom SNR. Po presune SNR do oslobodenej Bratislavy viedol aj expozitúru úradu št. tajomníka MNO.

Po vojne bol v r. 1945 – 1948 prvým predsedom organizácie vojakov SNP (SVOJPOV), krátko aj podpredsedom Zväzu slov. partizánov, tiež inicioval založenie pamätníka obetiam povstania. Spolu-zakladal povojnovú DS, bol členom Dočasného NZ a poslancom Ústavodarného NZ za Trenčiansky kraj. Zúčastnil sa reparačných rokovaní v Paríži v decembri 1945, v r. 1945 – 1946 bol členom čs.-sov. hraničnej delimitačnej komisie. Koncom r. 1947 sa vzdal funkcie podpredsedu SNR, r. 1948 sa stal predsedom Zboru povereníkov a po ukončení činnosti DS po februári 1948 pôsobil ako podpredseda Strany slovenskej obrody. Až do tragickej autonehody 2. augusta 1951 pri Trenčíne zastával funkciu povereníka zdravotníctva.

Vyznamenania: Rad SNP I. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Rad Červenej hviezdy in memoriam (1969).

Literatúra a pramene: HALAJ, D.: Milan Polák. Politik v uniforme. In: Do pamäti národa. Bratislava 2003, s. 483-486; HALAJ, D.: Milan Polák (1897 – 1951). Banská Bystrica 1993. – SBS 4, s. 504; VOČSO, s. 233-234; – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(B. Šedová)

POLK, Elemír

podplukovník generálneho štábu
náčelník štábu 1. divízie Východoslovenskej armády, veliteľ oddielov partizánskej brigády Čapajev

* 24. 9. 1905 České Brezovo,
okr. Rimavská Sobota
† 11. 10. 1994 Bratislava

V rokoch 1919 – 1926 vyštudoval 8-ročné reálne gymnázium s maturitou v Lučenci. V rokoch 1927 – 1929 absolvoval VA v Hraniciach na Morave. Následne pôsobil v jazd. pl. 2 v Olomouci. 27. 11. 1933 bol povýšený na npor. Dňa 1. 4. 1937 nastúpil do VŠV v Prahe. 1. 4. 1938 ho povýšili na kpt. jazd. Dňa 31. 10. bol prevelený do štábu 4. RD v Pardubiciach.

Po vzniku Slov. štátu 14. 3. 1939 sa vrátil na Slovensko a stal sa NŠ V. zboru v Trenčíne. Po reorganizácii armády pôsobil ako prednosta 4. odd. štábu Vyššieho veliteľstva 2 v Banskej Bystrici. V decembri 1939 bol preradený do skupiny dôst. gšt. Od 1. 2. 1940 pracoval ako prednosta 3. odd. Po ďalšej reorganizácii sa 1. 10. 1940 stal prednostom výcvikového odd. VPV v Banskej Bystrici. 1. 11. 1940 bol povýšený na mjr. gšt. Po vypuknutí vojny proti ZSSR bol už 27. 6. 1941 odvelený do poľa. Domov sa vrátil 6. 10. 1941. Od novembra 1941 do mája 1942 zastupoval vo funkcii NŠ VPV. 1. 2. 1943 sa stal prednostom všeobecného a organizačného odd. VPV, 30. 4. 1943 oblasťným vel. BV v Banskej Bystrici. 3. 1. 1944 bol prevelený k Najvyššiemu úradu pre zásobovanie v Bratislave. 1. 4. 1944 sa stal NŠ VDO 1 v Trenčíne. 6. 5. sa presunul na východ Slovenska, kde sa formovala Východoslovenská armáda, ktorej oficiálnym poslaním mala byť ochrana severovýchodných hraníc Slovenska, pred blížiacou sa ČA. Stal sa NŠ 1. div. tejto arm.

V roku 1944 sa zapojil do príprav Povstania, pričom od začiatku bol

informovaný aj o plánoch odboja na využitie oboch východoslovenských divízií. Spolu s veliteľom 1. div. plk. → M. Markusom spolupracoval s pplk. → J. Golianom, určeným za povstaleckého vel. Koordinoval s nim možnosti využitia oboch východoslovenských divízií v Povstaní. Pre odboj získal tiež viacerých ďalších dôstojníkov. Spolupodieľal sa tiež na niektorých dislokačných zmenách 1. div., v súvislosti s jej zapojením do SNP. 3. 8. 1944 sa zúčastnil porady, na ktorej sa dohodla spolupráca 1. div. s part. jednotkou Čapajev. Neskôr sa podieľal tiež na dohode s part. jednotkou Alexander Nevskij. Spoluprácu s part. ďalej rozvíjal, napríklad pri zabezpečovaní zásob a voj. materiálu. Koncom augusta odovzdal štábu brig. Čapajev mapy obranného postavenia 1. a 2. div., určené pre vel. 1. UF. 30. 8. sa zúčastnil porady, na ktorej sa mala dohodnúť povstalecká akcia oboch divízií. Tu obdržal poverenie odletieť, v sprievode npor. → G. Kelemen, 31. 8. v skorých ranných hodinách k vel. 1. UF maršalovi → I. S. Konevovi. Mal ho požiadať o pomoc ČA a koordináciu jej činnosti s Východoslovenskou armádou, pri spoločnej akcii, ktorá by sa uskutočnila 2. 9. Tá sa napokon neuskutočnila, nakoniec odletel samotný ZV Východoslovenskej armády plk. → V. Talský. Po tom, čo sa 31. 8. začalo odzbrojovanie Východoslovenskej armády nem. jednotkami, rozhodol sa spolu s viacerými dôstojníkmi na štábe 1. div. v Gíraltovciach odísť do Slánskeho pohoria ku part. brig. Čapajev. Tu bol poverený sústreďovaním a organizovaním slov. vojakov, ktorým sa podarilo utiecť do hôr. Po nevyhnutnej reorganizácii part. brig. na zväzok so štyrmi oddielmi, sa stal vel. dvoch z nich (Ščors a Bogdan Chmelnickij), kde boli sústredení predovšetkým slov. vojaci. Proti postupujúcemu nepriateľovi, ktorý sa partizánov pokúšal obklúčiť, zabezpečovali jeho oddiely obranu v smere západnom pri Hermanovciach (dnes Hermanovce nad Topľou), Petrovciach a Pavlovciach. V tomto priestore zostal, spolu so skupinou dôstojníkov, aj po ústupe jednotky v prvej polovici septembra na podporu Karpatsko-duklianskej operácie na sever. Po prechode frontu vstúpil v marci 1945 do 1. čs. arm. zboru. Zariadený bol do 2. čs. sam. paradesantnej brig. 20. 4. ho premiestnili k štábnejrote MNO. 21. 4. bol povýšený na pplk. gšt. 12. 6. 1945 sa stal dočasným a od 1. 4. 1946 riadnym NŠ vel. VO 4 v Bratislave. 20. 2. 1947 bol povýšený na plk. gšt. 1. 3. 1948 odišiel do kurzu vyšších vel. vo VŠV v Prahe. 31. 8. 1948 sa stal vel. Pechotného učilišťa v Miloviciach. 3. 12. 1949 bol menovaný do hodnosti brig. gen. (neskôr premenovaná na genmjr.). Do zál. odišiel v roku 1958.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1939), Za hrdinstvo III. st. (1940), chorv. Red krune Kralja Zvonimira II. st. (1943); Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1944); Československá medaila Za zásluhy II. st. (1945); Československý vojnový kríž 1939 (1946); Československá medaila Za chabrosť pred nepriateľom (1947); rumun. Ordinul Coroana României cu spade in gradul de Commandor Ofiter cu panglică de Virtute Militară (1947); maď. Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje (1948); poľ. Krzyż Walecznych (1948); sov. Za pobedu nad Germanijev v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (?)

Literatúra a pramene: GEBHART, J. – ŠIMOŤČEK, J.: Partizáni v Československu 1941 – 1945. Bratislava 1984, reg.; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, reg.; ŠOLC, J.: Osudné rozhodnuti (Případ Talský). In: Vojenská história, roč. 6, 2002, č. 3-4, s. 81 – 99; Východoslovenská armáda a odboj. Materiály z vedeckého seminára Prešov 12. – 13. novembra 1992. Banská Bystrica 1992; VOČSO, 234-235; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 156-157; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 482. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL; VHA Bratislava, f. ŠZ SP, ŠZ – X – 305, spomienky E. Polka.

(I. Baka)

POLÓNI, Karol

podplukovník pechoty
veliteľ dopravného automobilového pluku

* 10. 4. 1900 Vrbové, okr. Piešťany
† ??

Po nástupe vojen. služby 15. 3. 1918 sa stal frekventantom ŠDPZ vo Veszpréme. Od 4. 11. do 20. 12. 1918 vykonával voj. službu vo voj. oddiele v úseku Myjava, Brezová, Vrbové, Čhtelnica a od 21. 12. 1918 do 22. 3. 1919 v Pluku Slovenskej slobody. Do činnnej služby v čs. armáde nastúpil 24. 3. 1919. Dňom 1. 11. 1920 bol v p. pl. 41 v Žiline menovaný na por. a zaradený do kategórie dôst. z povolania. Od 1. 4. 1922 bol premiestnený k hran. práporu 9 do Filakova. Jeho služba v tejto jednotke trvala do polovice septembra 1928, keď bol preložený k p. pl. 14 s vel. v Prešove. Medzitým bol 15. 9. 1925 menovaný na npor. Na kpt. bol povýšený 1. 4. 1930 a v tejto hodnosti bol 30. 9. 1934 premiestnený do p. pl. 7 („Tatranský“) v Nitre, v ktorom vykonával funkcie vel. roty a vel. roty VGPL. 15. 9. 1936 bol premiestnený do p. pl. 39 („Výzvedný gen. Grazianiho“) vo funkcii vel. roty VGPL, kde bol s účinnosťou od 30. 9. 1936 povýšený do hodnosti škpt. pech.

Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. armády a 17. 5. 1939 povýšený na mjr. pech. Zaradený bol ako vel. odd. pozemnej OPL, od ktorého ho 1. 12. 1939 premiestnili do del. pl. 153. Od 1. 9. do 6. 10. 1939 sa zúčastnil ťaženia proti Poľsku. Dňom 31. 3. 1940 sa stal vel. III/8 p. pr. a súčasne bol preradený do stavovskej skupiny dôst. pech. 30. 9. 1940 ho premiestnili na MNO do Bratislavy, kde pôsobil vo funkcii prednostu predpisovej a názvoslovnej komisie. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR odišiel 10. 7. 1941 do poľa k vel. armády a 13. 8. 1941 bol preradený do VVZ v poli. Na Slovensko sa vrátil 3. 11. 1941. S účinnosťou od 1. 1. 1942 bol povýšený na pplk. pech. V tejto hodnosti bol 7. 7. 1942 odoslaný na východný front k RD, v rámci ktorej prevzal funkciu vel. dopravného aut. pluku Po jeho zrušení bol 10. 11. 1942 pridelený do p. pl. 21 a ustanovený za vel. I/21 práporu. Na Slovensko sa vrátil 21. 12. 1942. Dňom 1. 3. 1944 bol preložený do výslužby ako žiadnej neschopný voj. služby.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1918 (13. 9. 1923), Pamätná medaila (24. 1. 1940), Kríž svetovej vojny 6. st. (21. 6. 1941), Kríž odboja (21. 6. 1941), Za hrdinstvo 3. st. (16. 4. 1943).

Literatúra a pramene: ŠUMICHRAS, P.: Letecké jednotky a protiletadlové delostrelectvo slovenskej armády v poľskej vojne (september 1939). In: Vojenská história, roč. 12, 2008, č. 2, s. 115, 119, 120, 145; CHORVÁT, P.: Dejiny slovenskej vojenskej terminológie. In: Vojenská história, roč. 15, 2011, č. 1, s. 46; – VÚA-VHA Praha, zb. Kml a KvL.

(J. Bystrický)

POPOVIČ, Ivan

štábný kapitán pechoty
veliteľ práporu v SNP

* 20. 5. 1912 Holubínnoje, Ukrajina
† 8. 6. 1978 Nitra

Ľudovú školu navštevoval v rokoch 1919 – 1926 v rodnej obci, meštiansku školu v rokoch 1928 – 1932 v Svaljave. V rokoch 1932 – 1936 absolvoval Učiteľský ústav v Mukačeve. 1. 10. 1936 bol prezentovaný na vykonanie voj. činnnej služby a po ukončení ŠDPZ 14. 8. 1938 absolvoval VA v Hraniciach na Morave a bol vyradený ako por. pech. V r. 1938 slúžil v p. pl. 47 v Mladej Boleslavi a od 2. 1. 1939 do 17. 3. 1939 bol frekventantom aplikačného kurzu vo VA Hranice na Morave.

V r. 1939 – 1941 zastával nižšie velit. funkcie, medzitým ho 1. 8. 1940 povýšili na npor. pech. Dňa 26. 6. 1941 odišiel do poľa so 3/6 rotou, ktorá do 15. 1. 1942 vykonávala strážnu službu v rámci ZD. 23. 5. 1942 sa vrátil z poľa a 21. 7. 1942 bol ustanovený za vel. náhradnej roty a od 30. 8. 1942 pridelený do Trebišova. 12. 5. 1943 sa stal I. pobočníkom vel. II/52 pr. v Lešti. 1. 7. 1943 ho povýšili na stot. pech. 5. 7. 1943 odišiel do poľa s p. pl. 52 so 7. rotou, ktorej bol vel., potom bol vel. div. bojovej školy na Kryme. Na východnom fronte ochorel a 28. 1. 1944 sa vrátil z poľa do VN 2. Po mesačnej službe v Trebišove, 29. 6. 1944, odišiel do VVT Lešť, kde sa stal vel. sústredenia pochodových rôt.

V Lešti sa spoznal s mjr. → A. Kordom, s ktorým spolupracoval v odbojovej činnosti na prípravách na ozbrojené vystúpenie. Na začiatku SNP bol odvelený do Turca, kde bol zadelený do skupiny stot. → I. Haluzického. Neskôr sa stal veliteľom 28. p. práp. *Latorica* v rámci podskupiny mjr. A. Kordu v III. TS a v októbri 1944 sa usiloval o prehradenie smeru Krupina – Zvolen. Od 20. 10. 1944 bol veliteľom 54. p. pr. *Lasica* VI. TS. 22. 10. 1944 zaúčtovala SS-brigáda Dirlewanger na postavenia práporu v Ľubochňanskej doline, ale povstalci sa ubránili a útok odrazili. 26. 10. 1944 nevydržali nem. útok a ustúpili cez Blatnú, Skalnú Alpu a Smrekovicu do Nižnej Revúcej. So svojou sk. prešiel na part. spôsob boja a presúval sa smerom na východ. 25. 1. 1945 po prezentovaní v čs. náhradnom pr. bol ako vojak včlenený do 1. čs. arm. zboru v ZSSR. 20. 2. 1945 bol premiestnený k 2. čs. brig., kde zastával funkciu prednostu 3. odd. štábu. 29. 4. 1945 mu bola priznaná hodnosť kpt. pech. z povolania. 1. 5. 1945 bol povýšený do hodnosti škpt. pech.

V r. 1945 – 1948 zastával funkciu vel. roty a pr. Dňa 31. 10. 1948 ho prepustili z činnnej služby, 31. 12. 1949 preložili do zálohy ako škpt. pech. v zál. a 11. 1. 1950 mu odňali hodnosť a zaevidovali ho ako vojaka. V rokoch 1948 – 1949 bol zamestnancom v Šahách, neskôr úradníkom vo Zvolene a Nitre. V roku 1991 ho rehabilitovali v hodnosti pplk. in memoriam.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. st. (19. 10. 1942), Pamätný odznak I. st. (19. 10. 1942), Za zásluhy (1. 12. 1943), Vojenný víťazný kríž V. tr. (14. 3. 1944), Československá vojenská medaila Za chrabrosť (18. 8. 1945), Rad SNP II. tr. (9. 5. 1947).

Literatúra a pramene: HRONSKÝ, M.: Boje povstaleckej armády na Ostrom. In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania I. Banská Bystrica 1966, s. 203-324. GAŽO, E. – POPPER, J.: 1. čs. armáda na Slovensku. Organizácia a bojová činnosť. Diel 3. Bratislava. MNO Komisia 255 1975, s. 160; Stručný biografický slovník (A–Ž). (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948-1989 na Slovensku). Ed. Droppa, A. – Suja-Žiak, J. Bratislava 1994, s. 144. – ESNP, s. 409; VOČSO, s. 235. – VA-CR Trnava, Kml.

(F. Cséfalvay)

PRÁT, Emil

plukovník delostrelectva
veliteľ delostrelectva IV. taktickej skupiny

*19. 7. 1889 Hodonín
†1. 3. 1971 Bratislava

V Hodoníne vychodil obecnú školu a zemskú nižšiu reálku (1900–1904), v rakúskom Traiskirchene potom del. kadetnú školu (1904 – 1908). Ako dôst. z povolania bojoval najprv na rus. bojisku, kde bol ťažko ranený. Do polovice apríla 1917 potom pôsobil vo Viedni ako materiálny dôst. vyzbrojovacieho odd. Odtiaľ bol prevelený na tal. front, kde pôsobil postupne ako vel. bat. a od júna 1917 ako vel. doplnovacieho odd. koní pre horské del. 5. armády. K 1. 11. 1917 bol stot. del. Počas vojnového stretu s Maďarskom v r. 1919 vystrie-

dal niekoľko nižších velít. funkcií, kým nedosiahol funkciu vel. divízieho del. V čs. brannej moci v medzivojnovom období zastával rad nižších funkcií, zväčša v rámci slov. posádok. Po celý čas prehlboval svoju teoretickú a praktickú prípravu v rámci rôznych voj. kurzov. Po sformovaní slov. armády bol v máji 1939 povolaný do voj. služby ako ZV delostrelectva HVV. V čase poľskej vojny pôsobil na HV slov. poľnej armády. Od 15. 1. 1940 bol v hodnosti plk. del. (povýšený k 1. 1. 1940 a neskôr prevedený do stavovskej sk. dôst. remontníctva) ustanovený za prednostu remontnnej služby MNO v Bratislave, po reorganizácii od 1. 10. 1940 prednosta evidencie koní a remontníctva VS MNO. Do odboja sa zapojil niekedy v priebehu roka 1943. Po vypuknutí povstania pôsobil ako pridelený dôst. v sk. stot. → A. Weinholda na Hornej Nitre. Po reorganizácii 1. čs. armády bol nakrátko (10. – 12. 9. 1944) ustanovený za vel. delostrelectva IV. TS, následne prevzal post prednostu doplnovacej správy koní velít. povstaleckej armády. Bol jej služobne i vekovo najstarším dôst. Po vojne bol prijatý do čs. armády. Pôsobil ako ZV. delostrelectva velít. VO 4 v Bratislave, avšak po krátkej dovolenke bol 1. 4. 1946 preložený do výslužby. V občianskom živote pracoval ako úradník bratislavskej Mototechny.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž (1918), Kríž svetovej vojny IV. st. (?), Pamätný kríž II. st. (?), Československý vojnový kríž 1939 (1945).

Literatúra a pramene: ESNP, s. 416-417; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná výstavba 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994. VOČSO, s. 237. - VÚA-VHA Praha, Zb. Kml.

(A. Maskalík)

PRISTACH, Jozef

kapitán letectva
veliteľ technickej letky na Troch Duboch

11. 5. 1911 Žilina
† ??

Od r. 1934 príslušník čs. arm., po r. 1939 dôst. let. v Nitre, Trenčíne, Banskej Bystrici. Do ilegálneho odbojového hnutia sa zapojil r. 1943. Pôsobil ako vel. technickej letky na Troch Duboch, kde kryl činnosť tajných vysielaciek a spolupracoval s voj. odbojom. Z obavy pred zatknutím v súvislosti s inštalovaním tajnej vysielacky v let. škole ušiel v júli 1944 k part. skupine P. A. Velička – prvej skupine sov. part. vyslanej UŠPH na Slovensko, ktorú vysadili koncom júla pri Lipt. Osade. Počas SNP od polovice septembra velil poriadkovej (asistenčnej) jednotke HŠPO Jeho jednotka bola nasadená do obrany povstaleckého územia na Hornej Nitre a pri Čremošnom. Keď nem. pechota v dňoch 5. – 6. októbra zaútočila na povstaleckú obranu pri vstupe do Malého Šturca, po ťažkých bojoch na výš. náh. Diel a Berákovu part. oddiel Dolina sa rozpadol. Po prechode na Jeleniu skalú sa tvorili štyri skupiny. P. velil štvrtej skupine partizánov, ktorí pochádzali väčšinou zo západného Slovenska. Skupina sa presunula do priestoru Zlatých Moraviec a koncom marca 1945 sa spojila s jednotkami ČA.

Po vojne pokračoval P. v činnej voj. službe, r. 1957 bol v hodnosti plk. preradený do zál., potom pôsobil ako tech. pracovník v Prahe.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (2x), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?), Československá voj. medaila Za zásluhy I. stupňa (?), Rad SNP I. tr. (?)

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji, Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 311, 611; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1983, s. 195. – ESNP, s. 425.

(B. Šedová)

PŘÍKRYL, Vladimír

brigádny generál
veliteľ 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR

*3. 8. 1895 Horní Studynky, okr. Zábřeh
(dnes Horní Studénky, okr. Šumperk)
† 13. 4. 1968 Plzeň

V r. 1910 – 1914 študoval na Zemskej strednej hospodárskej škole v Olomouci, kde 30. 6. 1914 zložil maturitnú skúšku. V r. 1914 – 1915 absolvoval 2 semestre na českej Vys. škole poľnohospodárskej v Táboře. Jeho ďalšie životné osudy ovplyvnili udalosti 1. svetovej vojny.

Dňa 2. 4. 1915 bol odvedený do rakúsko-uhorskej armády a následne zaradený ako jednoročný dobrovoľník vlastibraneckého pl. č. 13 v Olomouci. V rámci tohto pl. absolvoval základný výcvik. Následne aj ŠDPZ v Opave. 25. 8. 1915 P. odišiel s pl. na ruský front. Tu prešiel už ako kadet aspirant (2. 2. 1916) dňa 20. 7. 1916 do ruského zajatia. Postupne prešiel zajateckými táborami v Tomske, Omsku a Novonikolajevsku. Tu sa dňa 1. 12. 1916 prihlásil do čs. légii. Na vykonanie služby v čs. légiách nastúpil až 28. 7. 1917, keď prišiel k 1. čs. zál. pl. v Bobrujsku. Následne bol vyslaný do dôst. školy. Po jej absolvovaní bol povýšený na práp. (16. 9. 1917) a vykonával službu pri 1. čs. zál. pl. v Žitomíre. V rámci pl. najskôr vykonával funkciu vel. čaty 2. roty, neskôr velil pl. poddôstojníckej škole (od 14.1.1918). S pl. sa zúčastnil ústupu z Ukrajiny. V tomto období vykonával funkciu vel. pl. štábneho vlaku, vel. telef. a telegraf. odd., dočasného pl. hospodára, vel. Omského polpráporu a pl. evidenčného dôst. Zúčastnil sa bojov s bolševikmi a podieľal sa na ochrane Sibírskej magistrály. 20. 9. 1918 bol povýšený na podkapitána. 27. 10. 1918 bol povýšený na kpt. ruských légii. Do ČSR sa vrátil 5. 8. 1920.

Po návrate do ČSR sa rozhodol pokračovať vo voj. službe v rámci materského pl., v tomto období označovanom ako p. pl. 9 v Moste. V rámci tohto pl. pôsobil až do apríla 1933. Za toto obdobie prešiel funkciami: vel. štábnej roty, dočasný posádkový vel. v Jáchymove, vel. plukovnej tech. roty, vel. poddôstojníckej školy, l. pobočník vel. pl. vel. III./9. peš. práp. V tomto období si zvyšoval teoretické vedomosti a praktické znalosti v rôznych odborných kurzoch. Počas tohto obdobia bol povýšený do hodnosti škpt. (30.12.1922) a mjr. (29. 12. 1928). Dňom 15. 5. 1933 nastúpil na 5. odd. MNO – hl. štáb v Prahe, kde pôsobil až do rozpadu ČSR. Najskôr ako referent školskej sk., od 1. 5. 1938 už v hodnosti pplk. pech. (1. 7. 1936), ako jej dočasný prednosta. Za brannej pohotovosti štátu na jeseň 1938 pôsobil vo voj. odd. Prezidiálneho odboru MNO, vo funkčnom zaradení referenta pre telegrafický a telefonický styk v tuzemsku a zahraničí. 4. 7. 1939 opustil MNO v likvidácii a prešiel do Najvyššieho úradu cenového ako riaditeľ 3. odd. VII. odboru.

Od začiatku nem. okupácie sa zapojil do domáceho odboja (Obrana národa, Bíla rúže). Vzhľadom na skutočnosť, že jeho odbojová činnosť bola prezradená, odišiel 29. 3. 1940 do zahraničia. Cez Slovensko a Maďarsko sa 3. 4. 1940 dostal do Juhoslávie. V Belehrade bol určený za vel. XIX. transportu dobrovoľníkov. S nimi prešiel cez Grécko a Turecko do Francúzska, kde bol 27. 4. 1940 prezentovaný v čs. tábore v Agde. 10. 5. 1940 P. ustanovili za dočasného vel. I./2. p. práp., s ktorým sa v dňoch 10. – 26. 6. 1940 zúčastnil ústupových bojov s Nemcami. 28. 6. 1940 na lodi opustil Francúzsko. 12. 7. 1940 doplával do Veľkej Británie. Po reorganizácii čs. peších jednotiek sa dňom 12. 8. 1940 stal najskôr ZV p. práp. 2, od 11. 7. 1941 bol jeho vel. Funkciu vel. p. práp. 2 vykonával do polovice mája 1943. V tomto období vykonával aj funkciu predsedu brigádneho disciplinárneho výboru. Na jar roku 1943 rozhodlo MNO o jeho premiestnení k čs. voj. jednotke v ZSSR z dôvodu nedostatku dôst. v tejto

jednotke. Presun do ZSSR bol dramatický. 3. 7. 1943 sa s ďalšími čs. dôst. nalodil v Glasgowe. O 8 dní neskôr ich loď potopilo nem. let. P. zachránila ďalšia brit. loď. Po dlhej ceste cez Casablancu, okolo pobrežia záp. Afriky, naprieč africkým kontinentom, Damašek, Teherán, Baku, Astrachaň a Saratov dorazil 7. 9. 1943 do Moskvy. Odtiaľ odcestoval do Novochooperska, kde bol 11. 9. 1943 ustanovený za ZV 1. čs. sam. brigády v ZSSR, s ktorou sa zúčastnil bojov o Kyjev. Ako zastupujúci vel. stál na čele brigády v bojoch o Bielu Cerkev, Fastov a Rudu. 5. 1. 1944 sa stal najskôr dočasným vel. 2. čs. sam. parabrigády v ZSSR, od 22. 1. 1944 vel. tejto brigády. S brigádou sa v septembri 1944 zúčastnil bojov v Karpatoch v priestore Sanok. Po presune brigády na Slovensko sa s jednotkou zúčastňoval bojov v SNP. Po ústupe do hôr prešiel s členmi brigády na part. spôsob boja, v ktorom zotrval až do 19. 2. 1945, keď sa spojil s ČA. Následne prešiel k 1. čs. arm. zboru v ZSSR. 7. 3. 1945 bol v Kežmarku ustanovený za vel. 2. čs. p. div. V apríli 1945 bol zbavený velenia a vyšetrovaný za stratu boj. zástavy 2. čs. sam. parabrigády. Do Prahy prišiel v polovici mája 1945. Krátko pôsobil na MNO, ale už 23. 5. 1945 bol premiestnený ako vel. k VVT v Miloviciach, kde zotrval až do polovice februára 1949. V období výkonu služby v Miloviciach bol povýšený na brig. gen. (s účinnosťou od 1. 5. 1944). Zároveň v čase od 1. 3. – 31. 5. 1948 absolvoval Kurz pre vyšších veliteľov v Prahe. Dňa 15. 2. 1949 bol ustanovený za vel. posádkového velit. v Brne. Avšak už 16. 5. 1949 bol zatknutý a väznený. Na základe vykonávaných obvinení bol 30. 7. 1949 odsúdený na 4 roky ťažkého väzenia, na degradáciu na voj. a stratu všetkých čestných odznakov a vyznamenaní. 2. 12. 1949 bol v následnom súdnom procese odsúdený na ďalších 5 rokov väzenia a v novembri 1950 mu k trestom pridali ešte ďalších 5 mesiacov. Z výkonu trestu sa vrátil 5. 8. 1953 na základe amnestie prezidenta ČSR. Po návrate z väzenia pracoval v robotníckych profesiách. Rehabilitovaný bol 20. 10. 1964 a 1. 11. 1964 bol menovaný na genmjr. v. v. Zomrel v období tzv. pražskej jari, okupácie vojskami VZ sa nedožil.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1918 (?), Československý rad Sokola s mečmi (?), Československá revolučná medaila (?), Československá medaila Za víťazstvo (?), 4 x Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (?), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom Fr., V. B., ZSSR (?), Rad SNP I. stupňa (?), Odznak čs. partizána (?), sov. Orden Suvorova II. stupni (?), sov. Orden Velikoj Otečestvennoj vojny I. stupni (?), sov. Za pobeđu nad Germanijej v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941-1945 gg. (?), franc. Croix de Guerre avec palme (?), Legion de Honneur au grade de Chevalier (?), juh. Rad Partizanske zvezde I. reda (?), brit. The 1939-1945 Star (?), brit. The Atlantic Star (?), brit. Defence Medal (?), rumun. Ordinul Coroana României eu spade in gradul Comandor ou paglica de Virtute Militara (?), Rad M. R. Štefánika in memoriam (1991) a iné.

Literatúra a pramene: BROD, T. – ČEJKA, E.: Na západní frontě. Praha 1965; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 490; ESNP, s. 423; VOČSO, s. 242 – 243; – VÚA – VHA Praha, f. KvL.

(P. Šumichrast)

PULANICH, Antonín
generál I. triedy
hlavný vojenský veliteľ
slovenskej armády

* 25. 5. 1884 Holíč
† 4. 1. 1962 Holíč

V r. 1895 – 1900 absolvoval štúdium na reálnom gymnáziu s vyučovacím jazykom nemeckým v Hodoníne. Ďalšie vzdelanie získal štúdiom na vlastibraneckej (zemebraneckej) kadetnej škole (1900 – 1903), ktoré ukončil ako kadet – d. zást. Dňa 18. 8. 1903 bol zaradený do strel. pl. 13 v Olomouci, kde vykonával funkciu vel. čaty. V tom istom roku absolvoval kurz v arm. strel. škole a kurz pre výcvik zbrojných dôst. Počas nasledujúceho roka absolvoval ekvitačnú školu pre dôst. pešieho vojska v Olomouci a kurz pre súdnych dôst. vo Viedni. Dňa 1. 11. 1904 bol vymenovaný do hodnosti por. Aj jeho ďalšia profesionálna kariéra v rakúsko-uhorskej armáde bola spojená so strel. pl. 13 v posádkach Moravský Šumperk a Olomouc, v ktorom až do odchodu na front v decembri 1914 vykonával funkcie práporného pobočníka, vel. čaty a vel. náhradnej rot. Medzitým bol 1. 5. 1910 vymenovaný do hodnosti npor. Od konca decembra 1914 do marca 1918 pôsobil na rus. fronte, najskôr ako vel. rot. a neskôr vel. práporu. Tu bol 1. 1. 1915 povýšený do hodnosti kpt. Od marca 1918 do konca októbra 1918 bol nasadený na tal. fronte. Dňa 31. 10. 1918 sa prihlásil do činnosti služby v čs. armáde. Službu v nej začal v strel. pl. 13 v Olomouci ako vel. náhradnej rot. V januári a vo februári 1919 pôsobil v Sliezku vo funkcii vel. II/13 práporu a potom nasledovalo jeho preloženie do strel. pl. 16 v Banskej Bystrici, kde prevzal funkciu vel. náhradnej rot. V júni 1919 sa vo funkcii vel. práporu zúčastnil bojov proti maď. vojskám na Slovensku pri Zvolene a Hronskej Breznici. Po necelom mesiaci pobytu v poli musel byť odoslaný na liečenie do nemocnice v Olomouci, ktoré trvalo od konca júna takmer do polovice augusta. Potom až do polovice septembra pokračoval v službe v Banskej Bystrici vo funkcii vel. rot. Od začiatku druhej polovice septembra 1919 vykonával funkciu vel. etapného práporu 7 v Slovenskej Ľupči, vo Vrútkach a Prešove. Dňa 7. 2. 1920 bol definitívne prijatý do čs. armády, premiestnený do p. pl. 2 v Litoměřiciach (od augusta 1920 v Prešove) a na začiatku septembra 1920 do p. pl. 37 v Levoči, kde od polovice októbra prevzal funkciu vel. 4. výcvikovej rot. Tu bol 6. 11. 1920 povýšený do hodnosti mjr. a ustanovený do funkcie vel. III/37 pr., v ktorej zotrval až do konca júna 1924. Medzitým, od februára do apríla 1921 bol aj vel. asistenčného pr. v Krompachoch. Už v hodnosti pplk. (povýšený 31. 12. 1923) začal od júla 1924 pôsobiť v Žiline v p. pl. 41, v ktorom prevzal funkciu vel. III. pr. Od konca septembra 1928 do konca septembra 1931 potom pôsobil v Čadci ako vel. II/41 pr. V čase od polovice októbra 1930 do polovice júla 1931 absolvoval v Prahe kurz pre vel. vojskových telies. Jeho ďalším pôsobiskom sa stal Trenčín, posádkové mesto p. pl. 17, v ktorom bol ustanovený do funkcie ZV. V tomto služobnom zaradení zotrval do polovice septembra 1933, keď bol v hodnosti plk. pech. (povýšený 1. 7. 1933) premiestnený do hran. pr. 11 v Parkane (dnes Štúrovo) ako jeho vel. Najvyššou funkciou, ktorú zastával v predmníchovskej čs. armáde, bola funkcia vel. p. pl. 25 v Lučenci. Po krátkom pôsobení vo funkcii dočasného vel. tohto pluku (15. 11. – 30. 12. 1934) ju vykonával od 31. 12. 1934. V januári 1936, musel absolvovať liečenie v nemocnici, po ktorom bol počas júla 1936 na zdravotnej dovolenke v Karlových Varoch. V tom čase už ale prebiehalo superarbitrážne konanie, na základe ktorého bol na začiatku druhej polovice novembra uznaný za neschopného vykonávať poľnú službu a dňom 1. 12. 1936 preložený do výslužby. O dva roky neskôr (4. 12. 1938) ho hlavný veliteľ HG K. Sidor vymenoval za zást. náč. vojenského štábu HG plk. del. → A. Čunderlíka.

Po vzniku Slovenského štátu bol reaktivovaný, ustanovený do funkcie vel. VV 1, (v polovici októbra 1939 premenovaný na vel. 1. div.) v Trenčíne a 17. 5. 1939 vymenovaný do hodnosti gen. II. triedy. O dva dni neskôr v Trenčíne prevzal aj funkciu posádkového veliteľa. S užším štábom VV 1 sa už 27. augusta presunulo do Spišskej Novej Vsi. 31. augusta, deň pred začiatkom útoku nem. vojsk a po ich boku aj slov. jednotiek proti Poľsku, sa toto vel. už ako vel. 1. divízie „Jánošík“ presunulo do Levoče, počas prvého

dňa bojov – 1. septembra do Spišskej Belej, 6. septembra do Spišskej Starej Vsi, 10. septembra do Spišskej Novej Vsi a 7. októbra sa vrátilo do mierovej posádky v Trenčíne. Pod velením gen. II. tr. P. po prekročení hranice s Poľskom jednotky 1. div. postupovali z priestoru severne od Spišskej Belej smerom na Nový Targ, Ochotnicu, Zabrzež, Zalesie a Tymbark. Po skončení ťaženia proti Poľsku a reorganizácii slov. armády uskutočnenej pred koncom roka 1939, bol dňa 8. 1. 1940 ustanovený do funkcie vel. 3. div. Po ďalšej reorganizácii z októbra 1940, v rámci ktorej bol znížený počet divízií z troch na dve, od začiatku druhej polovice novembra 1940 vykonával funkcie šéfa VÚ, vel. VZ a šéfa VS. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR pôsobil na fronte vo funkcii vel. VZ a ZV armády gen. I. tr. → F. Čatloša. Po reorganizácii slov. armádnej skupiny a odchode generála I. tr. → F. Čatloša na Slovensko vykonával od 12. 8. 1941 funkciu vel. slov. jednotiek nachádzajúcich sa v poli s právomocou vel. poľného zboru. Velit. poľného zboru bolo 20. 9. 1941 zreorganizované na Spojovací štáb, funkcia jeho vel. bola zverená plk. → B. Dúbravcovi a P. sa vrátil na Slovensko, kde pokračoval v pôsobení vo funkcii vel. VZ a šéfa VÚ. S účinnosťou od 1. 1. 1942 ho prezident SR povýšil do hodnosti gen. I. tr. V tejto hodnosti na začiatku augusta 1942 na VPV v Banskej Bystrici prevzal funkciu vel. pozemného vojska, v ktorej zotrval do konca roka 1943. V roku 1943 pôsobil aj ako predseda GSOŠ a predseda MSOŠ. Na základe rozhodnutia prezidenta SR bol v januári 1944 ustanovený do funkcie generálneho inšpektora arm., Pracovného zboru a BV so sídlom v Bratislave. Na začiatku februára 1944 sa popritom stal aj predsedom odvolacieho a kárneho výboru na MNO. Po vypuknutí SNP a zaistení hlavného voj. veliteľa gen. II. tr. → J. Turanca (na príkaz povstaleckého velenia) bol 30. 8. 1944 prezidentom SR ustanovený za hl. voj. veliteľa. Už 1. septembra ale prezidentovi republiky podal žiadosť o penzionovanie a 5. septembra abdikoval na zastávanú funkciu. 31. 3. 1945 na rozkaz ministra národnej obrany SR pred frontom odišiel do Rakúska. Po skončení vojny sa vrátil a na základe návrhu prijímacej komisie MNO pre dôst. a rtm. z povolania slov. národnosti bol dekrétom ministra národnej obrany ČSR dňom 31. 12. 1947 prijatý do čs. brannej moci ako dôstojník vo výslužbe. Výnos ministra obrany ČSR, ktorým bola v roku 1950 gen. P. odobraná hodnosť, bol rozkazom ministra obrany ČSFR zo 6. 11. 1991 zrušený, a týmto rozkazom mu zároveň bola priznaná hodnosť brig. gen.

Vyznamenania: Grécky rád „Phénix“ IV. tr. (1934), Kríž svetovej vojny (?), Kríž odboja (?), Pamätná medaila 1939 (?), Za hrdinstvo 1. st. (?), Vojenný víťazný kríž III. tr. (1939), Coroana Romaniei cu spade in gradul de „Mare Ofiter“ cu panglica de „Virtute Militara“ (1942 ?), Vojenný víťazný kríž I. tr. (1944) a iné.

Literatúra pramene: BYSTRICKÝ, J.: Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941. In: Vojenská história, roč. 2, 1998, č. 2, s. 48; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Bratislava 1990, reg.; KORČEK, J.: Slovenská republika 1939 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999, s. 107, 108; MICHÁLEK, S. – KRAJČOVIČOVÁ, N. a kol.: Do pamäti národa. Bratislava 2003, s. 487–490; BAKA, I.: Slovenská republika a nacistická agresia proti Poľsku. Bratislava 2006, s. 47, 85, 87, 94; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava, s. 159, 160; LACKO, M. (ed): Proti Poľsku. Odras ťaženia roku 1939 v denníkoch a kronikách slovenskej armády. Bratislava 2007, reg.; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu. I. V operácii Barbarossa. Banská Bystrica 2007, s. 30, 186, 246; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do Povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Druhé doplnené vydanie. Banská Bystrica 2009, reg.; SYRNY, M. a kol.: Kolaborácia a odboj ma Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica 2009, reg. – VÚA – VHA Praha, KvL.

PULKRÁBEK, Ján (písané aj ako Johann Pülkrábek)
podplukovník pechoty
veliteľ pešieho pluku 21

* 4. 2. 1890 Pola (Chorvátsko)
† ??

Po skončení nižšieho štátneho gymnázia v Lvove (1901 – 1903) sa rodičia rozhodli dať ho k armáde. Po absolvovaní nižšej voj. reálky v Eisenstadte (1903 – 1905) a vyššej voj. reálky v Hraničiach (1905 – 1908) završil svoje základné voj. vzdelanie štúdiom na VA vo Viedenskom Novom Meste (1908 – 1911), odkiaľ bol vyradený v hodnosti por. Krátko po vypuknutí vojny bol povýšený na npor. a v priebehu vojny velil rote postupne na rus. i tal. fronte. V júli 1916 tu však padol do zajatia, kde zotrval až do konca vojny.

V októbri 1919 sa prihlásil do Čs. brannej moci, kde sa naň, ako na občana nem. národnosti, vzťahovala podmienka úspešného vykonania jazykovej skúšky zo štátneho jazyka. Čs. dôstojníkom z povolania sa tak oficiálne stal v novembri 1925, keď na tretí pokus podmienku stanovenú MNO splnil. Medzitým bol v januári 1921 povýšený na kpt. a v rokoch 1922 – 1925 aj absolvoval niekoľko kurzov pre veliteľov rôt. Prakticky až do februára 1938 slúžil v rámci mukačevského p. pl. 19 a následne kremnického p. pl. 9 ako veliteľ roty, pričom najvyššou dosiahnutou hodnosťou bol škpt. pech. (december 1927).

Po vzniku samostatnej Slov. republiky bol prijatý do slov. brannej moci, v hodnosti kpt. pech., ktorá bola zakrátko premenovaná na stot. Ako veliteľ roty zotrval len do novembra 1939, keď bol ustanovený za veliteľa II. pr. p. pl. 8 a krátko nato aj povýšený na mjr. pech. (január 1940). V septembri 1940 prevzal funkciu ZV trebišovského p. pl. 5. V období december 1941 až august 1942 bojoval na východnom fronte, kde v zostave RD pôsobil ako vel. motorizovaného pr. Tu bol v januári 1942 aj povýšený na pplk. pech. Po návrate z poľa (zapríčinenom zranením krku) sa vrátil k p. pl. 5, ktorý ako veliteľ viedol až do svojho ďalšieho odchodu na východný front v júli 1943. V zostave RD, mesiac nato reorganizovanej na 1. pd, pôsobil až do marca 1944 ako vel. p. pl. 21, resp. samostatnej boj. skup. Po návrate domov bol určený za vel. posádky Levoča. O jeho ďalších osudoch nie je nič známe, po vzniku SNP sa údajne stal príslušníkom Waffen-SS.

Vyznamenania: Kríž svetovej vojny I. st. (1941); Pamätný kríž 1. st. (1941); Za hrdinstvo 3. st. (1942); Za hrdinstvo 2. st. (1942); Großkreuz des Deutschen Adlerordens (mit und ohne Schwerter), (1942); Großkreuz des Deutschen Adlerordens in Gold (Sonderstufe) mit Schwerter (1942); Pamätný odznak I. stupňa (1943).

Literatúra a pramene: VÚA–VHA Praha, Zb. KmL a KvL, BYSTRICKÝ, J.: Rýchla (1. pešia) divízia na Kryme a v bojoch na juh od Kachovky. In: Vojenská história, roč. 7, 2003, č. 3, s. 54 – 74; Banská Bystrica 2009.

(A. Maskalík)

RAŠLA, Anton

kapitán justície
vojenský prokurátor 1. čs. armády na Slovensku

* 15. 9. 1911 Pavlice, okr. Trnava
† 17. 5. 2007 Bratislava

(J. Bystrický)

V Bratislave absolvoval reálne gymnázium a Právnickú fakultu UK (1932 – 1937). Do rozpadu ČSR stihol ukončiť ŠDDZ v Bratislave. Po vzniku Slovenskej republiky bol premiestnený k spoj. batérii del. pl. 11, v júni 1939 bol pridelený k Voj. súdu v Bratislave ako vyšetrojúci sudca. V identickej funkcii pôsobil aj počas pol. kampane a po nej, pri Nižšom poľnom súde v Levoči. Po vykonaní voj. sudcovskej skúšky bol ešte v novembri 1939 preložený do skupiny dôst. justičnej služby z povolania a súčasne povýšený na npor. just. Ani on sa nevyhol službe na východnom fronte, kde počas svojej prvej návštevy v ZSSR (jún – september 1941) opäť pôsobil ako vyšetrojúci sudca nižšieho poľného súdu, najprv u slovenských rýchlych a následne zaisťovacích jednotiek. V dôsledku podozrenia zo spolupráce s bieloruskými partizánmi bol po návrate domov uväznený na dva týždne v bratislavskej vojenskej väznici. Pre nedostatok dôkazov bol síce prepustený, trestom však malo byť prevelenie k odbočke voj. prokuratúry v Poprade. Počas druhej služby na východnom fronte (január – marec 1942) sa už ako stot. just. (1. 1. 1941) vrátil k ZD, kde pôsobil ako člen poľného súdu a námestník voj. prokurátora. Po príchode na Slovensko pracoval najprv na pobočke voj. prokuratúry v Banskej Bystrici a od novembra 1942 opäť v Bratislave. V nasledujúcom polroku pôsobil ako prokurátor i predseda senátu, kým naň nebola v apríli 1943 opäť uvalená vyšetrovacia väzba. Vo väzení si tentoraz odpykal viac ako pol roka. V tomto období už intenzívne spolupracoval s domácim komunistickým podzemným hnutím, keď sa stal voj. poradcom ústredia v oblasti konšpirácie a jeho spoľahlivým informátorom. Vo februári 1944 ho ilegálna SNR tísila za voj. poradcu G. Husáka a na jar dokonca poverený prípravou a budovaním ilegálnej straníckej siete v slov. armáde, kde bol už v októbri 1943 zbavený služby a ktorú nakoniec musel 20. mája 1944 v hodnosti mjr. just. (1. 5. 1944) opustiť. Bol zbavený hodnosti a žil v ilegálite pod pseudonymom Anton Kováč. Bezprostredne po začatí Povstania sa v Nitre neúspešne pokúšal zorganizovať útek odbojových pracovníkov a členov ilegálnych výborov KSS z tamojšieho väzenia. Od 12. septembra 1944 až do potlačenia SNP pôsobil ako hl. voj. poľný prokurátor 1. čs. armády na Slovensku. Týždeň nato bol súčasne pridelený aj na HŠPO ako prednosta sprav. odd. Jeho úlohou bolo získať a vyhodnocovať správy o nepriateľovi, zabezpečovať utajenie činnosti partiz. jednotiek a viesť boj proti sprav. a špiónážnej činnosti nepriateľa. Bol tiež jedným z členov SNR, od 24. októbra 1944 dokonca zást. povereníka pre veci vojenské, K. Šmidkemu bol pridelený ako poradca pre organizovanie partiz. akcií v tyle. Po ústupe do hôr sa na západnom Slovensku zúčastnil na organizovaní podvrtných akcií a sabotáží, kým začiatkom februára 1945 neprešiel s jednou z nitrianskych partizánskych brigád front. Velit. oslobodeného územia ho vymenovalo za člena zastupujúceho Predsedníctvo SNR v Košiciach a súčasne ho pridelenilo povereníkovi pre veci voj. ako jedného zo zástupcov. 13. marca 1945 bol menovaný za člena prijímacej komisie II. inštalácie, tzv. odvolacej, kde výraznou mierou ovplyvňoval formovanie dôst. zboru povojnovej armády. Krátko pred skončením vojny bol ustanovený za prednostu sprav. oddelenia HŠ a 10. mája 1945 povýšený na pplk. just. Po vojne krátko pôsobil ako náč. sprav. oddelenia a námestník voj. prokurátora. V marci 1946 bol dočasne uvoľnený zastávať funkciu štátneho žalobcu na Národnom súde v Bratislave v procese s J. Tisom, V. Tukom, A. Machom a F. Ďurčanským. Od januára 1948 námestník hl. voj. prokurátora v Bratislave, v čase februárového prevratu zastupoval arm. ako člen organizačnej komisie, v kompetencii ktorej bola činnosť ozbrojených zložiek a použitie represívnych opatrení. V hodnosti brig. gen. (povýšený

3. decembra 1949) pôsobil ako Vyšší voj. prokurátor v Trenčíne, resp. Bratislave, v rámci ťaženia proti slov. buržoáznym nacionalistom bol v roku 1952 prepustený z arm. a následne aj väznený (1954 – 1956 a 1957 – 1958). Neskôr pracoval v Stavokombináte a popri zamestnaní absolvoval stavebnú priemyslovku. V rokoch 1963 – 1968 pôsobil ako pedagóg na Právnickej fakulte UK v Bratislave. V súvislosti s prebiehajúcimi rehabilitáciami bol v roku 1968 reaktivovaný v hodnosti generálmajora a až do svojho definitívneho penzionovania v júni 1970 pôsobil na VHÚ v Bratislave.

Vyznamenanie: Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. tr. (1945), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1945), Medall of Freedom with Bronze Palme (1946).

Literatúra a pramene: SLUŠNÁ, O.: Kto je kto na Slovensku. Bratislava 1969; JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník Slovenského národného povstania. Bratislava 1970; KUČHTA, C.: Vznik a činnosť Hlavného štábu partizánskych oddielov na Slovensku. In: Zborník Múzea SNP, 11/1986, Martin, s. 73–157; MANICA, B.: Vznik a činnosť Hlavného štábu partizánskych oddielov na Slovensku. In: Zborník Pamätí ľudu. Spomienky účastníkov partizánskeho hnutia na Slovensku. Bratislava 1989; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; PLEVZA, V.: Vzostupy a pády. Gustáv Husák prehovoril. Bratislava 1991; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994; PEŠEK, J. a kol.: Aktéri jednej éry na Slovensku 1948 – 1989. Personifikácia politického vývoja. Prešov 2003; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg.; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 162–163; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 501; – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL a KML, Osobný věstník MNO z roku 1949; ABS ČR Praha – 302-1-467/37;

(A. Maskalík)

REPAŠSKÝ, (do roku 1941 REPÁSSY), Karol

stotník pechoty
veliteľ pešieho práporu 1. čs. armády
na Slovensku

* 9. 11. 1905 Rychvald, okr. Bardejov
† 5. 9. 1944 Martin

Narodil sa v rodine roľníka. V roku 1927 vyštudoval 4-ročný učiteľský ústav s maturitou. Následne absolvoval dvojročnú základnú vojenskú službu. Po jej skončení pracoval ako štátny učiteľ na meštianskej škole v Bytči, na ľudových školách v Mikšovej, v Kotešovej, v Bytči, Zemianskom Kvašove, Považskej Teplej, v Plevníku-Drienovom, v Zárieči-Keblove. Počas svojho zamestnania sa intenzívne vzdelával, absolvoval okrem iného národno-hospodársky kurz v Spišskej Novej Vsi. Dôst. z povolania sa stal 15. 1. 1940 v rámci štátneho náboru do arm., ktorá trpela nedostatkom dôstojníkov. Aktivovaný bol ako por. pech. V rámci nátlakovej akcie zo strany štátu na poslovenčovanie maďarských mien si vo februári 1941 zmenil meno na Repašský. Spočiatku mal určité problémy so svojou aklimatizáciou v armáde, na čo upozorňovali aj jeho nadriadení, keďže do jej radov nevstúpil celkom dobrovoľne. V priebehu júna a júla 1940 absolvoval aplikačný kurz pre

aktivovaných dôstojníkov v Pezinku. 30. 9. 1940 bol premiestnený na MNO do Bratislavy. V máji 1941 bol prevelený do p. pl. 6 v Prešove.

Po vypuknutí vojny proti ZSSR bol už koncom júna 1941 odvelený na východný front. Najprv pôsobil v 5.rote p. pl. 6 ako vel. čaty, neskôr v p. pl. 102 ZD, ktorá od septembra 1941 pôsobila na rozsiahlom okupovanom území Ukrajiny a postupne aj južného Bieloruska. Dňa 3. 3. 1942 bol povýšený na npor. Dňa 4. 5. 1942 bol prevelený k RD, s ktorou sa zúčastnil nem. letnej ofenzívy na južnom úseku frontu. V júli 1942 sa zúčastnil boja o Rostov, ktorý RD Nemcom pomohla dobyť. Následne postupoval s divíziou do ťažko prechodného terénu severného predhoria západnej časti Kaukazu. 6. 11. 1942 sa stal vel. 2. roty motorizovaného p. pl. 21. V čase, keď sa situácia v divízii výrazne komplikovala (a schyľovalo sa k jej ústupu), sa v decembri 1942 vrátil z poľa naspäť na Slovensko k p. pl. 6. Na Nový rok 1943 bol povýšený na stot. pech. Dňa 1. 3. 1943 sa stal vel. záchytného strediska pre frontových vojakov v Hurbanových kasárňach v Žiline. Tu ho zastihlo aj vypuknutie SNP 29. 8. 1944. Do jeho príprav bol zasvätený mjr. → J. Dobrovodský, ktorého v polovici augusta ilegálne VÚ tajne menovalo za povstaleckého vel. žilinskej posádky.

Už v ranných hodinách 29. 8. spozorovali príslušníci žilinskej posádky presun nem. intervenčných jednotiek smerom od Púchova na Žilinu. Mjr. J. Dobrovodský, ktorý v tento deň prevzal velenie nad posádkou, začal už krátko nato organizovať otvorený boj proti okupantom a všeobecnú mobilizáciu záložníkov. Z vojakov posádky, mobilizovaných záložníkov a početných dobrovoľníkov zostavil dva plne bojaskopné pešie prápory (čiastočne bol vystrojený a vyzbrojený aj tretí prápor), ktoré postavil do obrany na prístupových cestách do Žiliny od Púchova a Čadce. R. sa stal vel. jedného z nich v počte asi 300 mužov (druhému práporu velil stot. → T. Schleichart severne od Žiliny, s vysunutou rotou pri Čadci) a mal zaujať obranné postavenie na oboch stranách Váhu, v úseku Horný Hričov – Marček (juhozápadne od Žiliny). Hoci obrana, ktorú jeho jednotka pomáhala vytvoriť, mala len improvizovaný charakter, jej morálny význam bol veľký. V danej situácii bola prejavom národnej a voj. hrdosti, ktorá ostro kontrastovala so správaním sa príslušníkov ľudáckeho režimu na čele s prezidentom Jozefom Tisom, ktorý dokonca pred nemeckým vyslancom na Slovensku sám navrhol odzbrojenie slovenskej armády. Úlohou Repašského jednotiek bolo brániť presunové cesty a terén od Horného Hričova na Žilinu. V dôsledku postupu nem. jednotiek, ktoré obsadili Horný Hričov, však nakoniec zaujal obranu na terénnej čiare – vrch Príkrik – rieka Váh – obec Divinka severozápadne od Žiliny. So svojím pr. tak bránil slov. územie pred nem. armádou v čase, keď ešte oficiálne jej vstup na naše územie ani nebol ohlásený. V ranných hodinách 30. 8. Repašského pr. ustúpil na východný okraj Žiliny, keďže hrozilo, že nepriateľ sa dostane do tyla práporu a zároveň odreže jedinou ústupovú cestu, ktorá viedla cez Žilinu. Neskôr v popoludňajších hodinách sa jeho jednotka presunula na budovanie obrany v Strečnianskej tiesňave, kde sa malo na rozkaz vel. povstaleckej arm. plk. → J. Goliana koncentrovať obranné postavenie povstaleckých jednotiek (vojakov aj partizánov). Roty jeho pr. dostali za úlohu obsadiť ľavú stranu obranného úseku na svahoch výšin Kosorá a Javor až k obci Stráňavy. Podobne, ako ostatným jednotkám povereným obranou v tomto úseku, im však citeľne chýbali protitankové zbrane (to bola aj jedna z príčin, prečo sa povstanci stiahli zo Žiliny). Prvé útoky nepriateľa (išlo o okupačné jednotky z bojovej skupiny plk. von Ohlena) museli jeho vojaci, spolu s ďalšími obrancami Strečnianskej tiesňavy odraziť už 31. augusta. Nepriateľovi sa však nakoniec podaril obchvat obrancov z pravého brehu Váhu (v dôsledku chýb zo strany partizánov npor. ČA P. A. Velička, ktorí neobsadili dominanty na prahom brehu Váhu), čo skomplikovalo aj situáciu Repašského jednotiek. Na druhý deň 1. 9. museli jeho

jednotky na ľavom boku obrany odrážať útoky nepriateľa, ktorý obchádzal postavenia povstalcov na výšine Rakytie až do hĺbky obrany a postupoval lesom na západné svahy výšiny Grúň, kde bol zastavený. 2. septembra v čase najťažších bojov v Strečnianskej tiesňave, kedy nepriateľské velenie nasadilo všetky prostriedky na prelomenie povstaleckej obrany, bol Repašský ťažko zranený. Zasiahla ho črepina z míny. V bezvedomí bol odvezený do nemocnice v Martine. Jeho spolubojovníci medzitým naďalej bránili Strečniansku tiesňavu, odkiaľ boli vytlačení 4. septembra. Ťažkým zraneniam nakoniec podľahol o deň neskôr 5. septembra. V roku 1947 bol povýšený in memoriam na škpt. pech. so spätnou platnosťou od 28. 10. 1943 a následne na mjr. so spätnou platnosťou od 1. 5. 1944.

Vyznamenania: Za hrdinstvo II. st. (1942), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1942), in memoriam Československý vojnový kríž 1939 (1945).

Literatúra a pramene: BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; VOČSO, s. 248. – SBS 6, s. 67 – 68. – VÚA–VHA Praha, Zb. KML.

(I. Baka)

REŽŇÁK, Ján

zástavník letectva
pilot letky 13 leteckého pluku
Vzdušných zbraní slovenskej armády
– najúspešnejší slovenský stíhací pilot

* 14. 4. 1919 Jablonica, okr. Senica
† 19. 9. 2007 Martin

Civilné vzdelanie získal absolvovaním 5 tr. ľudovej školy v Jablonici a 4 tr. občianskej školy v Senici, ktorú ukončil v r. 1934. Po skončení školy pracoval ako tech. praktikant. 1. 8. 1938 skončil v Slov. Aeroklube M. R. Štefánika vo Vajnorochoch pilotný kurz v rámci akcie „1000 nových pilotov republiky“.

20. 7. 1938 R. prezentovali v čs. brannej moci a zaradili ako voj. do praktického pilotného výcviku v pilotnej škole II. Od 20. 7. 1938 – 19. 4. 1939 R. absolvoval elementárny pilotný výcvik. Od 21. 4. 1939 – 20. 11. 1939 R. absolvoval praktický pilotný výcvik stíhací. 30. 11. 1939 R. povýšili na slob. a premiestnili k letke 13 npor. let. → O. Ďumbalu. 1. 12. 1939 ho vymenovali za pilota letca a zároveň ho zaradili do sk. stíhacích pilotov. V r. 1940 R. povýšili na des. (30.5.1940) a čat. (1.10.1940). 1. 10. 1940 R. preložili do sk. dšl. poddôstojníkov. Od 2. 7. 1941 ako príslušník letky 13 v poli, kde zotrval do 15. 8. 1941. 1. 11. 1941 R. vymenovali za poľného pilota letca. Od 25. 2. 1942 – 6. 7. 1942 vykonal výcvik na lietadlá Bf 109 v dánskom Grove. 14. 10. 1942 R. odoslali s letkou 13 do poľa k RD. 1. 1. 1943 R. povýšili na rtk. a 1. 7. 1943 na zvk. Počas tohto obdobia bola letka pričlenená k nem. JG 52. Od 9. 11. 1942 – 7. 7. 1943 R. zotrval 32 sov. lietadiel, čím sa stal najúspešnejším slov. letcom. Od 17. 8. 1943 R. prideliť k hotovostnému roju stíhacích lietadiel Bf 109 vo Vajnorochoch. V rámci stíhacieho roja a letky 13 sa zúčastnil obrany Slovenska pred anglo-amer. letectvom. V slov. armáde zotrval až do konca vojny.

5. 4. 1945 R. prezentovali v čs. brannej moci a zaradili ako výkonného rtm. k stráž. službe v Piešťanoch. 6. 6. 1945 R. prijali do čs. armády a prideliť k LVS v Spišskej Novej Vsi. 15. 6. 1945 R. prideliť na letisko Trenčín, s určením za ZV letiska. 1. 7. 1945 R. menovali na rtm. let. 15. 9. 1945 R. prideliť do školy na učiteľov lietania

v Olomouci. 1. 10. 1945 ho včlenili k let. peruti 3. 1. 5. 1946 R. priznali status učiteľa lietania. 15. 4. 1947 R. premiestnili k školskej peruti 2 v Prostějove. Po februári 1948 sa uzatvorila voj. kariéra najúspešnejšieho slov. letca. 1. 6. 1948 R. odoslali na dovolenku s čakaním. 1. 12. 1948 R. preložili do výslužby (nesup.). 31. 12. 1949 stratil nárok na voj. výsluhové platy a zároveň mu upravili branný pomer na rtm. let. v zál. 11. 1. 1950 R. odňali hodnosť a preložili do počtu mužstva ako voj. v zál. Po prepustení do civilu najskôr pracoval ako let. inštruktor. Od r. 1951, po odobratí let. licencie pracoval ako konštruktér v Piešťanoch a Považskej Bystrici. V r. 1979 odišiel do dôchodku a žil v Piešťanoch. 1. 1. 1997 ho mimoriadne povýšili na por. let. v zál.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (?); nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (1943), nem. Frontflugschleife für Jäger in Bronze (?); in Silber (?), in Gold (1943), nem. Ehrenpokal für besondere Leistungen im Luftkrieg (1943), nem. Deutsches Kreuz in Gold (1943), Za hrdinstvo 3. a 2. stupňa (1943), Pamätný odznak 1. stupňa Za ťaženie proti ZSSR (1943), Za zásluhy (1943), Vojenný víťazný kríž 5. triedy (1944), chorv. Red Krune Kralja Zvonimira II. stupnja s mačevima (1944) a iné.

Literatúra a pramene: RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939-1944. 1. zv., Bratislava 1999; ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zv., Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRASŤ, P.: Letka 13 v dokumentoch a obrazoch. Bratislava 2004; VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné, 1939 – 1944; VHA Bratislava, f. let. pl., rozkazy dôverné a denné, 1941-1944; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

RINTELEN, Josef
generálporučík
veliteľ nemeckej 357. pešej divízie

*7. 3. 1897 Esch-Elsdorf (Nemecko)
†14. 7. 1981 Hamburg (Nemecko)

Účastník 1. sv. vojny, do arm. vstúpil ako dobrovoľník. 1. 9. 1915, prezentovaný pri tel.pr. 3, od 3. 3. 1918 ako por. zaradený k žen. pr. 20, viackrát vyznamenaný. Po skončení 1. sv. vojny policajný dôstojník v Hamburgu v hodnosti kpt., 15. 10. 1935 preradený k arm. v hodnosti mjr.

Od 1. 10. 1937 do 1. 9. 1939 vel. náhradného p. pr. pešieho.pl. 94, od 1. 9. 1939 do 15. 11. 1940 vel. I. pr. pešieho pl. 478, účastník ťažení v Poľsku a vo Francúzsku, 1. 1. 1940 pplk. Potom do 31. 5. 194 vel. p. pl. 222, následne od 5. 9. 1942 do 15. 11. 1942 vel. p. pl. 931, potom do 20. 1. 1944 vel. zaistovacieho pl. 62. Účastník ťažení proti bývalému ZSSR, bitiek o Uman, o Kyjev (1941), prvej bitky o Charkov (1941) a bitky o Smolensk (1943). 1. 6. 1941 plk., 1. 8. 1944 genmjr. Na začiatku SNP vel. bojovej skup. Rintelen, vyčlenenej zo skup. armád Nordukraine, ktorá sa podieľala na odzbrojení východoslov. arm., od 12. 9. 1944 vel. 357. pd, nasadenej do nem. obrany Duklianskeho priesmyku v rámci Karpatsko-duklianskej operácie a na likvidáciu prieniku sov. 1. gardového jazd. zboru na slov. územie a v ďalších bojoch v priestore Svidníka. V druhej pol. novembra 1944 boli jednotky 357. pd presunuté do sev. Maď. a nasadené do obrany prístupov k Budapešti. Do bojov na Slov. opätovne zasiahli časťami. boj. sk. Rintelen, ktorá bola presunutá do priestoru Nitra. Z nej vyčlenená skup. Staubwasser sa v dňoch 17. – 24. februára 1945 zúčastnila operácie Südwind-

-likvidácie sov. predmostia na západnom brehu Hrona. Po začiatku Bratislavsko-brnianskej operácie ČA v marci a apríli 1945 viedli časti 357. pd ústupové boje západným Slovenskom do Rakúska v priestoroch Moravský Ján – Hohenau a Suchohrad – Dürnkut, alebo na Moravu cez Trenčín do priestoru Jihlava a Brno. Velenie div. prešlo 8. 5. 1945 v priestore Vyšný Brod do amer., zvyšok divízie padol v priestore Nemecký Brod do sov. zajatia.

Vyznamenania: Eisernes Kreuz 2. Klasse a Eisernes Kreuz 1. Klasse (1914) Eisernes Kreuz 2. Klasse a Eisernes Kreuz 1. Klasse (1939), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1940), Deutsches Kreuz in Gold (1945).

Literatúra a pramene: www.lexikon-der-wehrmacht.de(357.Infanterie-Division),www.geocities.com (Wehrmacht/Heer, Generalleutnant Josef Rintelen), www.en.wikipedia.org,(Josef Rintelen); HOFÍREK, T.: Obranné boje nemeckého XXIV. tankového zboru v Karpatoch (september – október 1944). In: BYSTRICKÝ, J. a kol.: Od priesmyku Predeal po Kurovské sedlo. Bratislava 2011, s. 146-169.

(P. Šimunič)

RUMJANCEV, Aleksandr Dmitrijevič
generálporučík
veliteľ 51. streleckého zboru ČA

* 30. 12. 1899 Šuino, okr. Chvojninskí,
Novgorodská oblasť, Rusko
† 18. 9. 1981 Riga, Lotyšsko

Zúčastnil sa občianskej vojny od februára 1918 ako vojak ČA, neskôr ako rozvedčík a vel. čaty. Od marca r. 1921 študoval vo Vyššej takticko-streleckej škole, od septembra 1922 slúžil v 73. a 75. strel. pluku 25. strel. div. ako vel. čaty a pomocník náč. dočasne poverený funkciou náč. guľometného velit.. V decembri r. 1923 bol prevelený do 21. strel. pluku 7. strel. div., kde vykonával funkcie pomocníka náč. guľometného velit., vel. čaty, roty a práporu. V r. 1932 – 1936 študoval vo VA M.V. Frunze, po jej skončení od novembra 1936 velil školskému práporu vo Vyššom veliteľsko-vojenskom učilišti v Moskve. Od novembra 1937 bol náč. Tambovského pechotného učilišťa, od augusta 1938 náč. 1. odd. správy pre veliteľsko-náčelnícky zbor ČA. Zúčastnil sa sovietsko-fínskej vojny v r. 1939 – 1940. Od augusta 1940 bol zást. a od decembra náč. personálnej správy ČA. Počas Veľkej vlasteneckej vojny od 19.4.1943 velil 4. gard. paradesantnej div., zúčastnil sa bojov pri Kursku, Černigovsko-Pripjaťskej operácie, bojov na rieke Dneper a Kyjevskej operácie. Od januára 1944 sa zúčastňoval bojov počas operácií: Žitomírsko-Berdičevskej, Umansko-Botošanskej a Jas-sko-Kišiňovskej. Od októbra 1944 velil 51. strel. zboru, 40. arm. 2. UF, ktorý bojoval v operáciách: Debrecínskej, Budapeštianskej, Bratislavsko-Brnianskej a Pražskej. Zúčastnil sa oslobodzovania miest Zvolen, Banská Bystrica, Kremnica, Prievidza. Po vojne od septembra 1945 velil 35. a od mája 1946 128. strel. zboru Bielo-ruského voj. okruhu. Od júna 1948 do júla 1949 absolvoval Vyšší akademický kurz v akadémii K. J. Vorošilova, po jeho skončení velil 4. gard. strel. zboru Leningradského voj. okruhu. Od decembra 1950 viedol 10. oddelenie 2. hl. správy GŠ Sovietskej armády. Od januára 1953 bol pomocníkom vel., náč. oddelenia bojovej prípravy 38. armády Prikarpatského voj. okruhu, od augusta r. 1955 1. ZV tejto armády. V júni 1957 sa stal pomocníkom vel. vojsk Pri-baltického voj. okruhu pre vojenské učilišťa. V marci 1959 odišiel do zálohy.

Vyznamenania: 2x Orden Lenina (?), 4x Orden Krasnogo znamení (?), 2 rady Suvorova 2. stupňa, 2 rady Kutuzova 2. stupňa, rad Červenej hviezdy a medaily

Literatúra a pramene: Velikaja Otečestvennaja: Vojennyj biografičeskij slovar, Tom 1, Moskva 2006, s. 486.

(P. Krajčírovič)

RYŠKA, Ján

major pechoty

veliteľ 1. pešieho pluku 1. čs. divízie v Taliansku

* 8. 8. 1900 v Trnave, okr. Trnava

† ??

Po absolvovaní učiteľského ústavu bol v osemnástich rokoch prijatý do ŠDZ a od marca do októbra 1918 konal domobranec-kú službu. Po štyroch rokoch, v októbri 1922 bol v hodnosti rtm. prezentovaný do činnnej voj. služby k p. pl. 8, kde slúžil 9 mesiacov. Na prelome rokov 1922/1923 absolvoval ŠDPZ v Brne a po ukončení štúdia mu bola v zmysle výnosu MNO premenovaná hodnosť z rtm. na rtn. V septembri 1924 bol prepustený z činnnej služby na trvalú dovolenku a preložený do I. zálohy. V nasledujúcich rokoch získal postupne hodnosť por. v zál. V rokoch 1926, 1928 a 1930 konal cvičenia so zbraňou. Ďalšie povýšenie na npor. pech. získal ako 34-ročný a zároveň bol premiestnený k náhr. guľ. rote p. pl. 37 v Levoči. Počas mobilizácie v roku 1938 bol pri tomto pluku prezentovaný do činnnej služby na tri týždne vo funkcii vel. čaty. Prvého júla 1939 bol prezentovaný na ďalšiu činnnú službu v p. pl. 4 v Bratislave. Ihneď bol premiestnený k piatej rote, kde prijal funkciu ZV roty. Po mesiaci bol premiestnený k 2.rote a ustanovený jej vel. V septembri 1939 bol preložený do rodnej Trnavy a necelé dva týždne vykonával funkciu I. pobočníka vel. „B“ p. pl. 4. Potom bol premiestnený do Kralovic na miesto ZV západnej skupiny. V novembri 1939 bol R. prijatý do zboru dôst. z povolania. Začiatkom roka 1940 bol však odoslaný od 4. p. pl. k MNO, s určením pre osobnú skupinu. Tu získal ďalšie povýšenie na stot. pech. Na jeseň roku 1940 odišiel R. do Banskej Bystrice k VPV, kde sa stal prednostom adjutantúry. Do poľa odišiel prvýkrát v polovici júla 1941, na východný front k RD do okolia obce Chyrowa (teraz Poľsko). Od augusta 1941 do februára 1942 plnil funkciu prednostu osobného oddelenia RD v poli v Kalinovke (teraz Poľsko). Po návrate do zázemia prijal opäť miesto adjutanta na VPV. Október 1942 znamenal pre R. spätné premiestnenie k p. pl. 1 v Bratislave, kde dostal funkciu vel. náhradnej roty, no po mesiaci služby bol pridelený k p. pl. 3. Prvého januára 1943 bol povýšený na mjr. pech a onedlho nastúpil k VS-CPO v Bratislave. Koncom apríla 1943 bol ustanovený za dočasného dôstojníka pre oblastné vel. BV v Nitre a v máji mu bola pridelená táto funkcia natrvalo. Začiatkom leta 1943 odišiel R. opäť do poľa, tentoraz s p. pl. 102. Dva mesiace strávil v Ovruči (Ukrajina), neskôr bol prednostom osobného odd. 2. pd v Minsku (Bielorusko). Od októbra 1943 vykonával totožnú funkciu v 2. tech. brig. v Taliansku v oblasti Imola. Štvrtého marca 1944 bol odoslaný do zázemia, na trojtýždňovú dovolenku do Piešťan. Po návrate z nej sa stal vel. 1. práporu p. pl. 102 v Taliansku. Pôsobil v oblasti San Donato, pred koncom roka 1944 sa stal pobočníkom vel. p. pl. 101 a bol premiestnený do oblasti Senna Lodigiana. S týmto plukom a po boku npor. Aloiza Kollára sa zúčastnil bojov pri meste Monte Cremasco (Taliansko) a neskôr sa i s celým ozbrojeným mužstvom pridol k tal. part. Dňa 27. apríla 1945 bol ustanovený za vel. 1. pešieho pluku. 1. čsl. div.. Koniec vojny strávil v poľnej nemocnici v Caprino Veronese (Taliansko).

Po skončení 2. svet. vojny, v auguste 1945 bol prijatý do čs. armá-

dy ako 45-ročný v hodnosti mjr. pech., s návrhom na preloženie do výslužby. V júni 1947 však bol vtelený do kmeň. počtu VO 4 a nastúpil voj. službu v Oblastnom osídľovacom úrade v posádkach Šaľa a Levice. V tom čase bol tiež prijatý na základe zákona č. 72/1946 do čs. brannej moci ako dôst. z povolania s hodnosťou mjr. pech. Dňa 30. 4. 1948 bol premiestnený k 9.rote p. pl. 20 „Dukelský“, ustanovený za dočasného vel. 2. práporu tohto pluku a tiež vel. posádky v Levoči. Po dvoch mesiacoch bol prevelený do Kamenice nad Cirochou a na jeseň 1948 nastúpil do pôvodnej funkcie dočasného vel. 2. práporu p. pl. 20.

Dňa 31. 8. 1949 bol premiestnený k vel. 10. div. v Levoči. V tomto čase bola naňho podaná žaloba Kárnym výborom VO 4. V roku 1950 bol potrestaný odňatím voj. hodnosti a znížením platu o 10 %. Bol prepustený z činnnej voj. služby a degradovaný na voj. v zál.

Vyznamenania: Za zásluhy (28. 11. 1940), nem. Das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 3. Stufe ohne Schwertern (19. 3. 1942), Za hrdinstvo 3. stupňa (6. 11. 1942), Pamätný odznak za ťaženie proti SSSR (6. 11. 1942), Za hrdinstvo 2. stupňa (2. 8. 1944).

Literatúra a pramene: ŠTEFANSKÝ, V.: Slovenskí vojaci v Taliansku 1943 – 1945, Bratislava 2000, s. 67, 71; – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml, VHA Bratislava, Osobný dôverný vestník, rok 1941, VHA Bratislava, fond VPV, šk., Slovenský zákonník, rok 1946.

(M. Balcová)

SAMAŠ, Ján

kapitán letectva

náčelník štábu 2. čs. stíhacieho leteckého pluku v ZSSR

* 6. 7. 1917 Mokrý Lúka, okr. Revúca

† 7. 8. 1988 Piešťany

Po absolvovaní Učiteľského ústavu s maturitou v r. 1932 – 1936 v Turčianskych Tepliciach pracoval ako robotník a učiteľ. Na vojenskú prezenčnú službu nastúpil 1. 3. 1939 v hor. p. pl. 3 Podolíne. Počas jej vykonávania absolvoval ŠDLZ v Piešťanoch, ktorú ukončil ako letecký pozorovateľ. 15. 11. 1939 nastúpil do VA v Banskej Bystrici, ktorú ukončil 15. 8. 1940 v hodnosti por. let. a bol zaradený k tech. letke do Trenčianskych Biskupíc. Od 1. 10. 1940 do 30. 9. 1941 absolvoval pozorovateľskú školu dôst. let. z povolania, zúčastnil sa ťaženia proti ZSSR od 26. 6. 1941 do 10. 8. 1941. Po ukončení pozorovateľskej školy bol zaradený k letke 3 do Nitry ako pozorovateľ-fotodôstojník. Od 5. 1. 1942 bol pridelený k letke 1, s ktorou sa zúčastnil ťaženia proti ZSSR od 22. 6. 1942 do 26. 10. 1942, získal odznak Poľný pozorovateľ-letec. 1. 1. 1943 bol povýšený na npor. let., 31. 1. 1943 premiestnený k let. parku Mokrý a ustanovený do funkcie vel. pomocnej letky. 31. 8. 1943 bol premiestnený k let. pl. technickej letky 4 do Spišskej Novej Vsi s určením pre letku 2. 31. 1. 1944 bol premiestnený k letke 1 do Žiliny na funkciu 1. dôst. letky. 30. 7. 1944 odišiel s letkou 1 do poľa a 31. 8. 1944 preletel z letiska Prešov do ZSSR. Po prelete bol do 23. 11. 1944 zaradený na funkciu pobočníka vel. vo výcvikovom stredisku čs. letcov v ZSSR, potom bol premiestnený k 2. čsslpl v ZSSR a ustanovený do funkcie NŠ. Počas pôsobenia v ZSSR sa aktívne zúčastnil budovania čs. voj. letectva, bojovej činnosti sa priamo nezúčastnil. 23. 4. 1945 bol povýšený do hodnosti kpt. let., 15. 8. 1945 premiestnený k let. pl. 2 Piešťany (od apríla 1948 44. let. sprav. pluk) a ustanovený do funkcie NŠ. 29. 8. 1946 bol povýšený do hodnosti škpt. Vo februári 1948 absolvoval kurz pre sprav. dôst. vojskových telies,

od 6. 9. 1948 sa stal veliteľom 44. let. sprav. pluku v Piešťanoch. 30. 4. 1949 bol premiestnený na Velit. 4. Id v Trenčíne a ustanovený do funkcie náč. org. a mobilizačného odd.. V r. 1950 – 1964 pôsobil znova v Piešťanoch vo funkciách NŠ a vel. 26. letiskového pr., 4. letiskového pr. a 13. pr. pozemného zabezpečenia navigácie, 19. 6. 1954 ho povýšili na pplk. 23.10.1964 sa stal let. dispečerom skupiny pre koordináciu let. prevádzky na letisku v Bratislave. 15. 10. 1970 sa vrátil do Piešťan ako náč. letiskového leteckého dispečerského stanovišťa 4. let. školného pluku, 1. 8. 1972 bol preložený do zálohy a odišiel do dôchodku.

Vyznamenania: Pamätný odznak za ťaženie proti SSSR, Za hrdinstvo 2. stupňa (13. 11. 1942), Vojenný víťazný kríž V. triedy (14. 3. 1944), Československá medaila Za zásluhy I. st. a II. st. (1945), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom SSSR (1945), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1946?), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946), Za zásluhy o obranu vlasti (1955), Zaslúžilý vojenský letec ČSSR (1970).

Literatúra a pramene: – VÚA Praha, Zb. KvL, VA-CR Trnava, Osobný spis.

(P. Krajčírovič)

SAMO, Tibor

stotník pechoty
veliteľ pešieho práporu

* 1. 12. 1914 Nové Mesto pod Šiatrom (Sátorajauhely, Maďarsko)
† ??

V r. 1930 – 1934 absolvoval vyššiu hospodársku školu v Košiciach, 1. 10. 1935 nastúpil na výkon prezenčnej voj. služby v p. pl. 45 „Rumunský“ Chuste, kde v r. 1935 – 1936 absolvoval aj ŠDPZ. V hodnosti čat. ašp. bol 19. 5. 1937 prepustený na trvalú dovolenku. Na začiatku januára 1938 bol v hodnosti ppor. v zál. prijatý do ďalšej dobrovoľnej činnosti služby, v ktorej vo funkciách vel. čaty a vel. roty zotrval v p. pl. 7 do polovice mája 1939. 15. 5. 1939 bol v slov. arm. aktivovaný v hodnosti por. pech. a pridelený do sam. práporu I v Banskej Štiavnici ako vel. roty. V rovnakej funkcii sa v septembri 1939 zúčastnil ťaženia slov. arm. proti Poľsku. Na začiatku decembra 1939 bol ustanovený za vel. roty v p. pl. 6 v Liptovskom Sv. Mikuláši. Po povýšení do hodnosti npor. pech. (1. 8. 1940) bol ustanovený za posádkového dôst. v posádke Liptovský Sv. Mikuláš a od 15. 2. 1941 popri tejto funkcii vykonával aj funkciu vel. štábnej roty p. pl. 6. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR bol ako vel. roty odoslaný na východný front, od 18. 1. 1942 bol vel. roty v p. pl. 102 ZD a od polovice mája 1942 vel. guľ. roty v motorizovanom p. pl. 20 Rýchlej divízie. Po zranení bol od konca augusta 1942 do začiatku januára 1943 na liečení v poľnej nemocnici v Rostove a vo VN v Bratislave. Dňom 1. 1. 1943 bol povýšený do hodnosti stot. pech. a po skončení liečenia ustanovený za vel. výcvikovej skupiny a neskôr vel. strážneho práporu v Dolnom Kubíne. Od polovice marca 1944 prevzal od mjr. pech. → A. Cipriča aj funkciu tamojšieho posádkového vel., ktorú na začiatku mája odovzdal pplk. pech. → J. Albrechtovi. V polovici apríla 1944 ho ustanovili za vel. I/4 práporu a odoslali do poľa na východné Slovensko. Počas odzbrojovania útvarov a jednotiek Východoslovenskej armády nem. vojskom bol internovaný a na začiatku septembra 1944 odsunutý do Nemcka. Na Slovensko sa vrátil v polovici decembra 1944 a pokračoval v službe v slov. armáde vo funkcii vel. pion. stavebnej roty. V druhej polovici januára 1945 vstúpil do part. oddielu „Signál“ pplk. ČA Šarova a 2. 5. 1945 bol prijatý do 1. čs. arm. zboru a pridelený do výcvikového práporu v Turčianskom Sv. Martine. Po skončení vojny bol zaradený do 10. pd ako vel. I/20 práporu v Michalovciach a v Prešove. Dňom 1. 5. 1947 bol povýšený do hodnosti škpt. a na

konci augusta 1949 ho premiestnili do p. pl. 32 v Košiciach. V čs. armáde dosiahol hodnosť pplk. V auguste 1955 bol odsúdený v súvislosti s jeho pôsobením v ZD na okupovanom území ZSSR na trest straty slobody na 18 rokov. Na základe amnestií prezidenta republiky mu bol trest znížený na 8 rokov väzenia.

Vyznamenania: Pamätná medaila (10. 11. 1939), nem. Eisernes Kreuz 2. Kl. (25.8.1942), Za hrdinstvo 2. st. (13. 10. 1942), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944).

Literatúra a pramene: – VÚA - VHA Praha, zb. KmL a KvL.

(J. Bystrický)

SAVELJEV, Michail Ivanovič
generálporučík
od roku 1944 veliteľ 5. gardového tankového zboru

* 24. 1. 1896 Pojarkovo
† 23. 9. 1970 Leningrad

Narodil sa 24. januára 1896 v dedine Pojarkovo v Michailovskom okrese Riazanskej gubernie v roľníckej rodine. Ukončil 10 tried školskej dochádzky a kadetku. V ruskej cárskej arm. slúžil ako poddôstojník a od februára 1917 súčasne pôsobil ako predseda výboru voj. delegátov eskadry jazd. pl. Po októbrovej revolúcii sa podieľal na odzbrojovaní kontrarevolučných dôstojníkov Ostrogožskej posádky a oslobodení politických väzňov z mestskej väznice. Následne stál na čele o. na rušenie útvarov cárskej arm. a odovzdanie voj. majetku do správy sov. štátu. Vo februári 1918 vstúpil ako dobrovoľník do ČA, s ktorou sa zúčastnil občianskej vojny vo funkciách vel. č., eskadry a jazd. pl. Bojoval proti vojskám pod velením P. N. Krasnova a A. I. Denikina. Za úspešné velenie pl. bol S. medzi prvými dôstojníkmi ČA, ktorí boli vyznamenaní Radom červenej zástavy. V roku 1924 skončil Vyšší vel. kurz jazd. a v roku 1932 kurz velenia tank. a obrneným jednotkám, neskôr i zdokonaľovací vel. kurz. V prvom období Veľkej vlasteneckej vojny sa venoval príprave vel. tank. jednotiek. V januári 1943 bol určený za ZV 5. mechanizovaného zboru. Pod jeho velením zbor oslobodil mesto Morozovsk a stanicu Tačinskaja. V roku 1944 bol vymenovaný do funkcie ZV 6. gard. tank. armády a neskôr vel. 5. gard. tank. zboru tejto arm. 28. januára 1944 Saveljevov zbor v priestore Lysjanka v Čerkašskej oblasti prelomil nemeckú obranu a v Evenigorodke sa spojil s 20. tank. zborom, čím prerušil zásobovacie trasy Korusň-ševčenkoveckého zoskupenia hitlerovskej armády. V auguste sa tank. zbor pod velením S. zúčastnil Jasko-Kišiňovskej operácie a následne oslobodil Bukurešť. 20. decembra 1944 5. gard. tank. zbor z pochodu obsadil slovenské mesto Levice. V roku 1945 sa zbor podieľal na oslobodzovaní Budapešti, Viedne a Brna. 9. mája roku 1945 5. gard. tank. zbor ako prvý vstúpil do Prahy a pomohol očistiť mesto od nepriateľov. Na začiatku sov.-japonskej vojny 5. gard. tank. zbor pod velením S. zaútočil cez púšť Gobi a chrbát Veľkého Čingana. V priebehu piatich dní zbor prekonal vzdialenosť od 150 do 400 km prevažne po poľných a lesných cestách a prenikal do stredu Mandžuska. Týmto neočakávaným úderom prinútil ku kapitulácii japonskú Kuantungskú arm. Zbor v tejto vojne oslobodil množstvo mandžuských a čínskych miest a obcí, medzi nimi Mukden, Dajren a Port Artur. Po skončení vojny S. pokračoval v službe v ČA a v roku 1950 ukončil štúdium vo Vyššom akademickom kurze VA GŠ. Od roku 1961 bol vo výslužbe a žil v Leningrade.

Vyznamenania: Geroj Sovietskeho sojuza (8. 9. 1945), 2x Orden Lenina

(?), 4x Orden Krasnogo znamenija (?), Orden Suvorova 1-stepeni (?), 2x Orden Suvorova 2-stepeni (?), 2x Orden Otečestvennoj vojny (?), 2x Orden Krasnoj zvezdy (?).

Literatúra a pramene: Velikaja Otečestvennaja. Komkory. Vojennyj biografičeskij slovar. 2. zv. Moskva 2006, s. 177 – 179; www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=6481 (10. 9. 2012)
[http://voina.su/enc/people/?node=26861&idx_and=ARRAY\(0x7f811372fd40\)&name=3646&name2=3646&card=31620](http://voina.su/enc/people/?node=26861&idx_and=ARRAY(0x7f811372fd40)&name=3646&name2=3646&card=31620) (10. 9. 2012)

(J. Lichner)

SEDLÁČEK, Jozef

stotník delostrelectva

veliteľ motorizovaného delostreleckého oddielu delostreleckého pluku 11 Východoslovenskej armády, účastník SNP

* 12. 12. 1909 Trenčín

† ??

Absolvoval osem tried gymnázia s maturitou. Na vykonávanie voj. prezenčnej služby nastúpil v roku 1931. V rokoch 1932/33 absolvoval ŠDDZ v Opave a rokoch 1933 – 1935 VA v Hraniciach na Morave. Po jej absolvovaní bol povýšený na por. del. Následne absolvoval tiež aplikačnú školu del. v Olomouci. V júli 1937 bol premiestnený k dpl. 54 v Nitre a určený za 1. dôst. 1. bat. V júni 1938 bol pridelený k velit. VII. zboru do Banskej Bystrice na 2. (sprav.) oddelenie. V septembri sa v dôsledku mobilizácie vrátil do Nitry k 54. dpl. ako pobočník jeho vel. Po vzniku Slov. štátu vstúpil do slov. arm., pričom naďalej slúžil v Nitre, kde bol po reorganizácii v máji 1939 vytvorený dpl. 51. 17. 5. bol povýšený na npor. del. V dôsledku reorganizácie na jeseň 1940 sa spolu s plukom premiestnil do Žiliny, kde bol vytvorený dpl. 11. 1. 1. 1941 bol povýšený na stot. del. Od konca júna do konca augusta 1941 bol so svojím pl. na východnom fronte. 1. 6. 1943 nastúpil k VBV v Trenčíne. V auguste 1944 bol odvelený k Východoslovenskej arm. ako vel. motorizovaného del. oddielu dpl. 11. Po jej odzbrojení ušiel k part. sk. pplk. Karasjova-Stepanova a zúčastnil sa SNP. Po jeho potlačení sa skrýval v Trenčíne, neskôr sa mu podarilo zamestnať na Okresnom úrade v Ilave, kde zotrval až do oslobodenia. V máji 1945 bol prijatý do čs. arm. a ustanovený za vel. posádky v Šahách. 31. 6. 1945 bol pridelený k 4. ťažkej del. brig. do Žiliny ako NŠ. V novembri 1945 bol povýšený na škpt. a pridelený k del. oddielu 254 v Žiline. Vo februári 1946 nastúpil k 2. odd. (sprav.) MNO – HŠ v Prahe. V októbri 1946 začal študovať v prvom ročníku VŠV. V marci 1948 bol povýšený na mjr. del. a premiestnený k dpl. 110 ako vel. I. oddielu. V januári 1949 bol premiestnený k velit. 22. del. brigády do Žiliny, kde sa stal jej NŠ. Od apríla 1949 pokračoval v štúdiu na VŠV. Jeho ďalšie osudy sú neznáme.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (?)

Pramene a literatúra: VÚA – VHA Praha, Zb. KvL.

(I. Baka)

SEDLICKÝ, Jozef (v období apríla 1928 až januára 1941 používal meno Sedlitzký)
podplukovník pionierskeho vojska
veliteľ 3. technickej divízie

* 15. 10. 1904 Žďárce (Německý Brod)

† ??

Po ukončení reálneho gymnázia v Levoči (1916 – 1924) absolvoval v rokoch 1924 – 1926 VA v Hraniciach na Morave, resp. Litoměřiciach. 1. septembra 1926 bol vyradený ako por. v stavovskej skupine žen. vojsko a zaradený ako vel. čaty žen. pl. 3 v Komárne. V rokoch 1928 – 1929 navštevoval aplikačnú školu pre žen. vojsko v Litoměřiciach, po skončení ktorej sa vrátil k materskému útvaru. Tu zotrval ďalšie štyri roky, od októbra 1930 v hodnosti npor. Medzitým na prelome rokov 1930/1931 krátko pôsobil ako učiteľ žen. taktiky na poddôstojníckej škole a koncom leta 1932 velil pracovnému oddielu pri stavbe ciest na del. strelnici v Plavečskom Podhradí. V decembri 1933 bol ustanovený za vel. lodného a spoj. družstva, v septembri 1934 súčasne dôstojníka pre plynovú službu a v januári 1935 ešte aj II. pobočníka vel. materského pl. Od októbra 1936 v novej hodnosti kpt. žen. prevzal funkciu prideleného dôstojníka velit. žen. vojska VI. zboru v Košiciach (za mobilizácie hran. pásma XVI), v ktorej zotrval až do zániku Československa. V máji 1939 bol prevzatý do zväzku slov. brannej moci v transformovanej hodnosti stot. pionierskeho vojska a ustanovený za ZV žen. pl. 9 v Bratislave. V júni 1939 krátko zastupoval vel. pl., aby počas poľskej kampane v septembri 1939 pôsobil v rámci pionierskej služby priamo na slov. arm. veliteľstve. 1. januára 1940 bol v hodnosti mjr. pionierskeho vojska premiestnený k MNO a ustanovený za prednostu 8. odd. pionierskeho vojska. Od 30. septembra 1940 už pôsobil ako vel. pionierskeho pr. 11 v Novom Meste nad Váhom, ktorý viedol aj v ťažení slov. rýchlych jednotiek v ZSSR v období júla 1941 až januára 1942. V medziobdobí októbra až decembra 1941 velil posádke slov. jednotiek v Dnepropetrovske. Po návrate domov mu bola okrem velenia pr. zverená aj funkcia vel. posádky Nové Mesto nad Váhom, pričom zdvojenú funkciu vykonával až do konca júna 1943 – od januára 1943 v hodnosti pplk. pionierskeho vojska. Od 1. júla 1943 zastával na MNO post prednostu pionierskej správy VS MNO. V júni 1944 bol pridelený k velit. Východoslov. armády a určený za vel. pionierskeho vojska, pričom bol priamo zodpovedný za opevňovacie práce. Po odzbrojení slov. armády Nemcami zostal verný režimu a ešte v roku 1945 stihol absolvovať v nemeckom Dessau-Roslau kurz pre veliteľov pr. Po návrate z Nemecka bol ustanovený za inšpektora stavebných pionierskych rôt, zodpovedného za opevňovacie práce v priestore Piešťan v prospech ustupujúcich Nemcov. Tesne pred koncom vojny krátko velil 3. td, následne padol do sov. zajatia. Jeho aktivita v období neslobody bola nakoniec hlavným dôvodom, prečo nebol do obnovené Čs. brannej moci prijatý a prečo mu neboli akceptované hodnosti nadobudnuté počas služby v slov. armáde. Po nastolení komunistickej moci mu boli dokonca znížené zaopatrovacie pôžitky a v novembri 1950 mu bola odňatá aj voj. hodnosť.

Vyznamenania: Za hrdinstvo 3. st. (1943), Za hrdinstvo 2. st. (1943), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1944), Red Krune Kralja Zvonimira II. stupnja s mačevima (1943).

Literatúra a pramene: – VÚA- VHA Praha, Zb. KmL a KvL.

(A. Maskalík)

SEKURIS, Samuel Emil

major delostrelectva

veliteľ delostrelectva II. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 20. 11. 1906 Radvaň n/Hronom,

okr. Banská Bystrica

† ? apríl 1945 Mauthausen (Rakúsko)

Absolvoval gymnázium v Banskej Bystrici (1917 – 1925), odbornú školu koželužskú v Hradci Králové (1925 – 1927), v Domažliciach ŠDZ hor. del. (1927 – 1928). Následne pôsobil ako garbiar u otca, resp. úradník na Riaditeľstve pôšt a telegrafov v Bratislave.

V slov. armáde bol aktivovaný v hodnosti npor. del. 31. 7. 1939. Poľskej kampane sa zúčastnil ako pobočník vel. dpl. 1. V priebehu dvoch nasledujúcich rokov zastával viaceré nižšie vel. funkcie v rámci bratislavskej a topoľčianskej posádky. V máji 1941 bol v hodnosti stot. del. (povýšený 1. 8. 1940) pridelený na operačné a mobilizačné oddelenie vel. 1. div. v Trenčíne. Na rovnakom poste pôsobil aj na východnom fronte (27. 6. – 30. 11. 1941). Vo februári 1942 bol pridelený na VPV do Banskej Bystrice s úlohou spracovať históriu slov. jednotiek počas bojov v ZSSR. Od apríla 1942 referent materiálnej sk. MNO v Bratislave, od sept. referent materiálneho odd. voj. priemyslu pri MNO–VS a súčasne styčný dôst. medzi MNO a Najvyšším úradom pre zásobovanie. Od februára 1944 vel. III. oddielu dpl. 1 v Brezne n/Hronom, od 21. 4. 1944 ako mjr. del. (povýšený k 1. 1. 1944) súčasne posádkový vel. a od 1. 6. 1944 aj vel. výcvikového del. oddielu. Do príprav ozbrojeného vystúpenia sa aktívne zapojil v priebehu roka 1944, keď bol premiestnený do Brezna. Po dohode s ním tu boli pod rôznymi zámenkami presúvané zbrane, v kasárňach boli iniciatívne zriaďované sklady voj. materiálu, ktoré sa neskôr stali vyzbrojovacím strediskom pre celé Horehronie a Gemer. Ako posádkový vel. nadviazal kontakt s partizánmi, avšak, aby nevyvolal podozrenie zo strany ľudákov, predstieral organizovanie protipartizánskej činnosti. Aktívne spolupracoval najmä s príslušníkmi partiz. brig. Jánošík a 1. čs. partiz. brig. Stalin (s ktorou ako zástupca štábu pozemného vojska zabezpečil nadviazanie stáleho rádiového spojenia). 15. 8. 1944 to bol on, kto sprostredkoval stretnutie mjr. → J. Noska s kpt. A. S. Jegorovom za účelom prerokovania spoločného postupu povstalcov a partizánov. Patril medzi najbližších spolupracovníkov VÚ, ktoré s ním taktiež počítalo ako s odbojovým vel. breznianskej posádky. V tejto funkcii sa osvedčil ako veľmi schopný organizátor a energický vel. Už 27. 8. 1944 nechal pozatýkať všetkých exponentov režimu kolaborujúceho s fašizmom a dozeral nad priebehom mobilizácie. Od 9. 9. 1944 vel. del. a súčasne ZV II. TS. Riadil del. zabezpečovanie rozsiahleho úseku povstaleckého frontu, ktorý sa tiahol od Demänovskej doliny, obľúkom cez Vernár, Dobšínú, Revúcu, a Rožňavu až do priestoru Podkriváň – Detva. Zúčastnil sa takmer všetkých ťažkých bojov skupiny. 20. 10. 1944 mu bola medzitým odňatá hodnosť dôst. slov. armády a v neprítomnosti bol odsúdený na trest smrti. Po potlačení Povstania sa istý čas zdržiaval v horách pri Starej Doline a Čiernom Balogu, 20. 11. 1944 ho v rodnej Radvani zatkli orgány ÚŠB. Väznený bol postupne v Banskej Bystrici a v Bratislave, kým nebol 31. 3. 1945 žel. transportom eskortovaný do Mauthausenu (Rakúsko). Dlhو bol považovaný za nezvestného a nevie sa, či tam bol umučený, alebo popravený. Zahynul niekedy začiatkom (6./7.) apríla 1945. Po vojne v októbri 1948 povýšený na plk. del. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939); Za zásluhy (1941), Rad Slovenského národného povstania I. tr. in memoriam (1945), Československý vojnový kríž 1939 in memoriam (1945), Československý vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom in memoriam (1946).

Literatúra a pramene: PREČAN, V.: Slovenské národné povstanie. Dokumenty, Bratislava 1965; JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník Slovenského národného povstania. Bratislava 1970; ŠIMUNIČ, P.: Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny prvej československej armády na Slovensku. In: Zborník Múzea SNP, č. 8, roč. 1983, Martin, s. 55–95; ESNP, ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Bratislava 1990; Kolektív pracovníkov Mú-

zea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994; VOČSO, s. 256. – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL.

(A. Maskalík)

SCHEUERPFUG, Heinrich Lorenz Paul Alfons

generálporučík Wehrmachtu
veliteľ nemeckej 68. pešej divízie

*3. 7. 1896 Nepthen (Nemecko)
†8. 8. 1945 Osvienčim (Poľsko)

Syn lekárnik, v 1. sv. vojne príslušník Kráľovského pruského vojska, príslušník 4. veľkovevodského hessenského p.pl. „Prinz Carl“, postupne vo funkciách vel. čaty, vel. roty a adjutant vel. pl. Na jeseň 1919 ako por. vstúpil do Reichsheeru, potom Reichsheeru, r. 1925 npor., r. 1931 kpt. Po včlenení Reichsheeru do Wehrmachtu v októbri 1934 vel. roty. p. pl. 28. Na začiatku 2. sv. vojny II a (divízny adjutant-personálny štábný dôstojník) 35.pd, účastník ťaženia vo Francúzsku, potom II a. (personálny štábný dôstojník) 1. arm. zboru, potom jeho NŠ. Na začiatku ťaženia proti bývalému ZSSR veliteľ p. pl. 116, zúčastnil sa bojov v južnom Rusku. Od decembra 1942 do júla 1943 II a. skupiny armád A, potom do októbra 1943 vo veliteľskej rezerve OKH. Od 27. októbra 1943 v hodnosti plk. prevzal velenie 68. pd v južnej časti východného frontu a vyznamenal sa v bojoch pri Žitomíre. Od 1. 1. 1944 genmjr., od 1. 8. 1944 genpor. Jeho div. bola od septembra 1944 nasadená do obranných bojov v rámci Karpatko-duklianskej operácie ČA a 1. čs. arm. zboru v ZSSR v priestore Krosno-Sanok. 8. mája 1945 padol pri Jägerndorfe do sov. zajatia. Zomrel v lete 1945 v nemocnici sov. zajateckého tábora Osvienčim.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (?); Eisernes Kreuz 1. Klasse (?); Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1942); Eichenlaub zum Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1945).

Literatúra a pramene: <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Personenregister/S/ScheuerpflugP.htm>

(P. Šimunič)

SCHLIEPER, Fritz Albert Otto

generálporučík Wehrmachtu
od apríla 1942 do 1. 8. 1944 nemecký
generál pri slovenskom Ministerstve
národnej obrany

* 4. 8. 1892 Koldomb, oblasť Znín
† 4. 6. 1977 Heidelberg

Do Kráľovskej pruskej armády vstúpil v roku 1911. Zaradený bol do 1. pomoranského p. dpl. „z Hindersinu“ č. 2. Krátko nato v apríli 1911 bol preradený do 2. západopruského p. dpl. č. 17. Po absolvovaní vojenskej školy v Hersfelde ho v auguste 1912 povýšili na por. 1. svetová vojna ho zastihla ako dôstojníka del. bat. V novembri 1914 bol preveľený k 1. gardovému rezervnému pr. dpl. V januári 1916 bol povýšený na npor. a menovaný za plukovního pobočníka rezervného pr. dpl. 17. Následne až do októbra 1919 slúžil ako vel. bat. a pobočník vo viacerých útvaroch. V októbri 1919 ho prevzal Reichsheer (pešie zložky Reichsheeru). Pôsobil na štáboch 17. a 9. brig. Reichsheeru. Na jar 1920 bol pridelený 9. dpl. a krát-

ko nato 2. dpl. V januári 1921 nastúpil na velit. kurz do Štetína na štáb 2. div. Reichswehru. Následne sa opäť sťahoval a absolvoval viacero voj. kurzov. 1. 5. 1922 bol povýšený na kpt. V októbri 1922 sa vrátil do 2. dpl. v Štetíne, odkiaľ bol prevelený na miestnu dopravnú komandantúru. V októbri 1923 bol nakrátko odvelený na ministerstvo obrany do Berlína. Krátko po návrate do Štetína ho v októbri 1924 prevelili do Stuttgartu na štáb 5. div. V októbri 1928 bol prevelený na štáb II. odd. 5. dpl. v Ulme na Dunaji, kde neskôr slúžil aj ako vel. bat. V apríli 1930 bol prevelený do Berlína na štáb Gruppenkommanda 1 a od 1. 10. 1932 priamo na ministerstvo obrany – inšpekciu del. Medzitým v októbri 1931 bol povýšený na mjr., 1. 4. 1934 sa stala na pplk. V októbri 1935 bol menovaný za vel. del. pl. 17 v Norimbergu. 1. 3. 1936 bol povýšený na plk. V máji 1938 bol vymenovaný za vel. del. 24 v Chemnitz v Sasku, kde zotrval až do letnej mobilizácie pred vypuknutím 2. svetovej vojny. Následne sa stal NŠ zastupujúceho generálneho velit. XIII. arm. zboru v Norimbergu. Krátko po skončení poľského ťaženia bol vymenovaný za NŠ hraničného úseku – velit. Stred. V novembri 1939 bol menovaný za genmjr. a povolaný za hl. ubytovateľa 18. arm. V tejto funkcii sa zúčastnil aj jarného západného ťaženia v roku 1940 a zotrval v nej do novembra 1940. Od 1. 5. 1941 do februára 1942 velil 45. pd, s ktorou sa zúčastnil východného ťaženia v rámci Skupiny armád Stred. 1. 11. 1941 bol povýšený na genpor. 15. 4. 1942 prevzal funkciu nem. gen. pri MNO. Tá v sebe zlučovala funkciu vel. Nemeckej vojenskej misie (Deutsche Heeresmission – DHM) a zároveň bol poverený jednotným zastupovaním nem. voj. služobných miest na Slovensku. Jeho zástupcom sa stal náč. Nemeckej leteckej misie (Deutsche Luftwaffenmission) gen. → L. Keiper. Z príslušníkov DHM sa vytvoril užší štáb, ktorý zostal v Bratislave k priamej dispozícii Sch., zvyšok sa premiestnil do Banskej Bystrice k VPV. OKW si od Sch. sľubovalo zrýchlenie ťažkopádnych služobných postupov vo velení slov. arm. K dispozícii mu boli spoj., sprav., dopravný dôst. a dôst. branného hospodárstva. Podľa služobných pokynov podliehal bezprostredne náčelníkovi OKW. Voči slovenskému MNO mal poradnú funkciu vo veciach výcviku, výzbroje a výstroje, zároveň mohol byť kedykoľvek zasvätený do jeho nariadení. Zabezpečoval tiež súčinnosť slov. arm. s Wehrmachtom najmä v súvislosti s jej nasadením na východnom fronte. Po obrate na frontoch druhej svetovej vojny v prospech Spojencov sa jeho vzťahy s ministrom národnej obrany gen. → F. Čatlošom postupne zhoršovali. Úmerne sa stupňovala jeho kritika postupného rozkladu a demoralizácie slov. arm. Jeho spory s Čatlošom kulminovali po známych udalostiach pri Melitopoli koncom októbra 1943, kedy sa veľká časť slovenskej 1. pd dostala do sov. zajatia.

K otvorenej roztržke medzi nimi došlo po stretnutí Čatloša s náčelníkom OKW Keitelom v Klessheime v máji 1944. Spor sa týkal zostavenia 12 stavebných pr. k nem. postaveniu Visla – San. Čatloš napriek údajnému pôvodnému súhlasu dal rozkaz na postavenie len štyroch pr., čo s rozčarováním prijal aj samotný Keitel. Minister následne podal demisiu, prezident ju však neprijal. Čatloša v spore so Schlieperom paradoxne podporil aj nem. vyslanec Ludin a veliteľ DLM gen. L. Keiper. V snahe utlmiť tento spor, bol Sch. napokon odvolaný. Osud nem. generála spečatila snaha nem. Zahraničného úradu, ktorý chcel na Slovensku udržať politickú stabilitu, nemal záujem o konfrontáciu, keďže potenciál slov. arm. mal aj tak len symbolický význam. 1. 8. 1944 bol Sch. vo funkcii vystriedaný gen. tank. vojsk (→) A. von Hubicki.

17. 8. 1944 sa stal vel. zvláštného štábu II OKH. Po vojne bol v zajatí až do decembra 1947.

Vyznamenania: nem. Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1941).

Literatúra a pramene: BAKA, I. – CSÉFALVAY, F. – KRÁLČÁK, P. a kol.: Fer-

dinand Čatloš – vojak a politik (1895 – 1972). Bratislava 2011; PREČAN, V. (ed.): Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko 1944. Dokumenty. Bratislava 1970; Tenže: Nacistická politika a Tisúv režim v predvečer Povstání (I, II, III, IV, V). In: Historie a vojenství, 1990, č. 2, 3, 4, 5, 6, r. 39, s. 6–25, 3–32, 3–22, 16–50, 3–20; VANĚK, O.: Slovenskí flakheľfři pre nemec-ký Heimatwehr. In: Vojenská historie, roč. 5, 2001, č. 1, s. 96–107. – www.geocities.com/~orion47/-AXIS BIOGRAPHICAL RESEARCH and apolitical history site; www.lexikon-der-wehrmacht.de

(I. Baka)

SCHMIDT, Vladimír

major delostrelectva

veliteľ automobilového práporu 7 v Nitre

* 10. 11. 1899 Ljubínovský Post,

Jekaterinsko, Rusko

† ??

Zmaturoval na voj. technickej reálke a 5. 10. 1920 bol odvedený na vykonanie voj. prezenčnej služby. Ihneď nastúpil do VA v Hraniciach, ktorú ukončil 31. 8. 1922. V hodnosti por. del. následne absolvoval 11-mesačné štúdium na del. aplikačnej škole v Olomouci. 3. augusta 1923 nastúpil na službu v 3 bat. dpl. 304. V októbri 1924 prešiel k balónovejrote 3 v Nitre, kde zotrval až do svojho nástupu do mesačného kurzu na výcvik orient. dôst. v Olomouci počas leta 1925. Po návrate z kurzu sa stal pobočníkom I. odd. v del. pl. 304 a koncom roka 1925 prevzal funkciu 1. dôst. a zároveň ZV 5. batérie del. pl. 304 v Brne. V januári 1927 navštevoval arm. plyn. kurz v Olomouci a potom bol na pol roka ustanovený na plyn. dôst. pluku. V septembri 1927 získal hodnosť npor. del. Bol premiestnený do Vysokého Mýta k del. pl. 303, kde pokračoval v kariére 1. dôst. 1. batérie pluku. Začiatkom roka 1928 bol určený do Školy pre dôst. spoj. služby všetkých zbraní v Kutnej Hore, kde študoval 4 mesiace. Od mája 1928 bol opäť v službe ako 1. dôst. 5. batérie del. pl. 303, až do 30. 9. 1928. Túto službu prerušil len v júni, keď bol odoslaný na mesiac na Slovensko, do spoj. kurzu v del. učilišti v Plaveckom Podhradí. 1. októbra 1928 nastúpil na službu ako dôst. pátrač 4. batérie del. pl. 303 vo Vysokom Mýte. Potom bol pridelený na päť mesiacov do Školy spoj. služby tel. práporu 1. v Časlavi ako inštruktor. Funkciu 1. dôstojníka del. pl. 303 zastával s prestávkami na rôzne kurzy až do 30. 6. 1935, pričom koncom októbra 1930 bol povýšený na kpt. del. V polovici roka 1935 bol ustanovený za vel. aut. rotu v Josefove. Ďalšie povýšenie, na škpt. del., získal 1. 10. 1936. Od konca roka 1936 konal službu v aut. práp. 7 v Nitre. Počas mobilizácie a za brannej pohotovosti štátu v roku 1938 bol určený za vel. výcvikovej čaty náhradnej rotu tohto práporu. Dňa 18. 11. 1938 bol v dôsledku demobilizácie pridelený k náhradnejrote aut. pr. 7 a opätovne ustanovený za vel. výcvikovej rotu. Mesiac pred koncom roka 1938 bol nanovo zaradený ako cvičiteľ. Z činnnej služby bol prepustený 31. 1. 1939 a preložený k náhradnejrote s čakaním na ďalšie rozhodnutie.

Dňom vzniku nového štátu, 14. 3. 1939, bol S. prijatý späť do voj. činnnej služby a so spätnou platnosťou (od 16. 2. 1939) bol vymenovaný za veliteľa aut. pr. 7 v Nitre. Ešte v marci toho roku bol premiestnený k aut. pluku 1 v Bratislave a včlenený do náhr. aut. oddielu. Dňa 15. 5. 1939 prevzal zároveň s novou hodnosťou majora velenie voj. výcvikového aut. strediska. Na prelome augusta a septembra 1939 strávil tri týždne v poli ako prednosta Správy cestnej dopravy. Začiatkom roka 1940 bol už preložený do stavovskej skupiny dôst. automobilového vojska a v júli sa stal dočasným vel. aut. pluku. Neskôr bol včlenený do technickej rotu aut. práp. 1 a v lete 1941 bol ustanovený za vel. tohto práporu. Ihneď po ustanovení do funkcie odišiel dňa 27. 6. 1941 do poľa

s kolónou Správy cestnej dopravy. Zúčastnil sa bitky pri Lipovci a z poľa sa vrátil po troch mesiacoch. Bol premiestnený k službe na MNO v Bratislave. Tu zotrval až do opätovného odchodu do poľa koncom januára 1942, keď bol pridelený k RD ako prednosta aut. správy. V bojoch na východnom fronte zotrval až do 2. 9. 1942. V januári 1943 bol ako 44-ročný povýšený na pplk. aut. a o pol roka odišiel v tejto hodnosti do výslužby. Po udalostiach v roku 1948 nebol už povolaný do činnnej služby, bolo mu zrušené povýšenie na mjr. a pplk. a s hodnosťou „šcpt. aut. na dovolenke s čakaním“ bol včlenený k náhradnej rote aut. pr 7. Prvého apríla 1949 bol daný do výslužby a následne premiestnený k VO 4. O rok neskôr mu bola odňatá i hodnosť šcpt. aut. v. v. a do počtu mužstva bol konečne preložený ako vojak v zál..

Vyznamenania: Za zásluhy (1940), Za hrdinstvo 3. st. (1942).

Literatúra a pramene: VÚA-VHA Praha, Zb. KmL a KvL, VHA Bratislava, Osobný dôverný vestník, rok 1930, VHA Bratislava, Vecný vestník, rok 1940.

(M. Balcová)

SCHLESINGER, Emil

stotník delostrelectva
veliteľ delostreleckého oddielu

* 17. 2. 1916 Strážky nad Popradom
† ??

Po absolvovaní školy na dôst. ľahkého delostrelectva v zál. v Košiciach bol v r. 1937 – 1938 frekventantom VA v Hraniciach na Morave. Dňa 14. 8. 1938 bol menovaný na por. del. a ustanovený za I. dôst. 2/11 del. bat. v Košiciach. Od 5. 10. 1938 pôsobil vo funkcii vel. 2/41 bat. v Moldave. 14. 11. 1938 bol uvoľnený zo služby a od 1. 2. 1939 daný na dovolenku s čakaním. Po vzniku Slovenského štátu nastúpil do činnnej služby v slov. armáde a 24. 3. 1939 bol ustanovený za vel. 1/11 del. bat. v Prešove. V polovici mája 1939 mu bola zrušená dovolenka s čakaním a bol povolaný do činnnej služby ako dôst. z povolania. Vo funkcii vel. 4/3 bat. sa v septembri 1939 zúčastnil ťaženia slov. armády proti Poľsku. Na začiatku októbra 1940 bol vo funkcii vel. 1/11 bat. premiestnený do Žiliny a v polovici januára 1940 pridelený del. pl. 3 ako vel. 5/3bat. Dňom 1. 8. 1940 ho povýšili do hodnosti npor. del. a 30. 9. 1940 premiestnili do del. pl. 12 v Kežmarku, kde bol ustanovený za vel. 4/12 bat. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR v júni 1941 odišiel do poľa ako vel. II/12 del. odd. Na Slovensko sa vrátil na začiatku druhej polovice augusta 1942 a pokračoval v službe v Kežmarku ako vel. 2/12 výcvikovej bat. S účinnosťou od 1. 2. 1943 bol mimoriadne povýšený do hodnosti stot. del. Na konci mája 1943 bol pridelený p. pl. 52 vo VT Lešť ako del. poradca. Počas júna a júla 1943 absolvoval kurz pre veliteľov del. bat. v nemeckom Jüteborgu. Po skončení kurzu bol pred koncom júla 1943 odoslaný do poľa k ZD (od 1. 8. 1943 premenovaná na 2. pd), kde prevzal velenie III/31 del. oddielu. Na začiatku októbra 1943 sa vrátil na Slovensko, prevzal velenie výcvikového oddielu del. pl. 12 a 17. 4. 1944 sa stal vel. II/12 del. oddielu. V zmysle medzištátnej dohody medzi Veľkonemeckou ríšou a SR zo 7. 6. 1944 bol prijatý do činnnej služby vo Waffen-SS, dňom 21. 8. 1944 mal byť daný do pomeru mimo činnnej služby a tým istým dňom prevzatý do Waffen-SS.

Vyznamenania: Pamätná medaila (?), Za hrdinstvo 3. st. (?), Za hrdinstvo 2. st. (25. 7. 1942).

Literatúra a pramene: – VÚA- VHA Praha, Zb. KmL a KvL.

(J. Bystrický)

SCHNEIDER, Robert

podplukovník pechoty
veliteľ pluku

* 13. 12. 1899 Hranice
† ??

Na voj. službu nastúpil v októbri 1920 a hneď bol odoslaný do VA Hranice na Morave a po jej ukončení v hodnosti por. ho odoslali do aplikačného kurzu v Miloviciach. V r. 1923 – 1927 zastával nižšie velit. funkcie v Opave. 1. 1. 1928 ho povýšili do hodnosti npor. a až do r. 1932 slúžil striedavo v Opave a Hraniciach ako vel. čaty, od 30. 6. 1932 ako kpt. pech. Ako vel. čaty slúžil od r. 1934 na Slovensku, najprv pri p. pl. 7 v Nitre, potom v ŠDPZ 10. div. tiež v Nitre. 1. 10. 1936 bol povýšený na šcpt. pech. a ako vel. roty p. pl. 7. 17. 11. 1938 bol oslobodený od činnnej služby a od 15. 2. 1939 na dovolenke s čakaním. V slov. arm. začal slúžiť od 31. 3. 1939 ako stot. pech., od 15. 5. 1939 na MNO. 17. 5. 1939 bol povýšený na mjr. pech., 1. 2. 1940 premiestnený k cykl. pr. do Turč. Sv. Martina a 30. 9. 1940 k p. pl. 3 do Zvolena, kde sa stal ZV pluku → pplk. pech. M. Markusa. 20. 8. 1941 odišiel do poľa k RD, odtiaľ sa vrátil 31. 1. 1942. Od 1. 1. 1942 pplk. pech. Od 14. 2. 1942 vel. náhradného práporu p. pl. 3, od 5. 3. 1942 vel. hronských kasární. 30. 4. 1942 ho premiestnili do p. pl. 5 a 25. 10. 1942 na VDO-2 ako oblastného dôst. 5. 11. 1942 znovu musel na front k RD, kde pobudol do 15. 7. 1943. Po návrate sa stal vel. p. pl. 5. Keďže bol nem. národnosti, po r. 1945 ho neprevzali do arm. so zdôvodnením, že v r. 1944 vstúpil do nem. arm. 31. 12. 1948 ho vyrozumeli, že nebude povolaný do činnnej služby a že povýšenia na mjr. a pplk. pech. z čias Slov. štátu boli zrušené dekrétom prezidenta republiky. O služobnom pomere Sch. ako šcpt. pech. sa malo rozhodnúť po vrátení čs. štátneho občianstva. Jeho ďalšie osudy sú neznáme.

Vyznamenania: Eisernes Kreuz 2. Klasse (12. 10. 1939), Za hrdinstvo 3. st. (1940).

Literatúra pramene: – VÚA - VHA Praha, Zb. KvL.

(F. Cséfalvay)

SCHNEK, Eduard

podplukovník Intendancie
prednosta intendančného oddelenia Zaisťovacej divízie, neskôr
prednosta intendančného oddelenia Rýchlej divízie

* 26. 9. 1901 Sihla, okr. Rimavská Sobota
† ??

Obecnú školu vychodil v rokoch 1906 – 1910 v Kokave nad Rimavicou, potom absolvoval 8 tried gymnázia v rokoch 1910 – 1919 v Lučenci. Následne pracoval ako notársky praktikant. Na voj. prezenčnú službu nastúpil v októbri 1922 k 16. p. pl. v Jelšave. Po jej skončení bol frekventantom pech. učilišťa VA v Hraniciach na Morave. V auguste 1926 sa stal frekventantom aplikačnej pech. školy na dôst. z povolania v Miloviciach. 18. 8. 1926 bol povýšený do hodnosti por. V rokoch 1927 – 1931 bol vel. p. čaty pri 6. p. pl. v Olomouci. V roku 1930 bol povýšený do hodnosti npor. Z Olomouci bol 20. 9. 1931 preložený k 6. poľnejrote p. pl. v Michalovciach, kde bol vel. čaty. Od januára 1935 do marca 1939 bol vel. p. roty pri 20. p. pl. v Jindřichovom Hradci. 1. 10. 1936 bol povýšený na kpt. pech. 16. 3. 1939 sa prihlásil do slov. arm. a bol pridelený ako vel. p. pl. 20 zemplínskej skupiny. V tejto funkcii sa zúčastnil bojov proti maď. armáde v priestore Sobrance. V máji 1939 bol preložený k p. pl. 2 a ustanovený za vel. 3. pr. v Gelnici. Od mája

1939 do februára 1940 bol vel. guľometnej roty 153 del. pl. v Bratislave. V tejto funkcii bol povýšený na mjr. V septembri – októbri 1939 sa zúčastnil voj. ťaženia proti Poľsku. Od apríla 1940 do júla 1941 bol poslucháčom VVŠ smeru intendancie. Od 27. júna 1941 do júla 1942 sa zúčastnil voj. ťaženia proti ZSSR ako prednosta intendantného odd. ZD v priestore Žitomír. Od júla 1942 do apríla 1943 bo prednostom intendantného odd. RD v priestore Michajlovka a Imeretinskaja. V januári 1943 bol povýšený na pplk. int. Po návrate z východného frontu bol ustanovený za prednostu 2. oddelenia int. MNO. Túto funkciu zastával do januára 1945. Po liečení bol 25. 5. 1945 ustanovený za prednostu int. VO 4 v Bratislave. Po mocenskom prevrate roku 1948 bol daný na zdravotnú dovolenku s čakaním. V rokoch 1948 – 1949 bol referentom Povereníctva výživy v Bratislave. 31. 12. 1949 bol prevezený do skupiny dôst. v zál. v hodnosti plk. int. Od konca roku 1949 do júla 1953 bol vedúcim hospodárskeho a finančného odd. Mototechny v Bratislave a v rokoch 1953 – 1959 hl. účtovníkom riaditeľstva Zdroj v Michalovciach, a nakoniec do júla 1960 bol zamestnaný v Jednote v Michalovciach.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. tr. (1940), Za hrdinstvo II. tr. (1943) Pamätná medaila „Javorina“ (1940)/, nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 2. St. mit Schwerter (1943), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1944).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml.

(M. Štefanský)

SCHOLTZ, Elemér

major pechoty
veliteľ práporu, veliteľ posádky v Kremnici a vo Zvolene.

* 6. 6. 1909 Stráže, okr. Poprad
† ??

Po absolvovaní obecnej školy v r. 1920 – 1929 absolvoval nem. evanjelické dištriktiálne reálne gymnázium v Kežmarku. Dňa 2. 5. 1929 bol odvedený a v tom istom roku nastúpil do voj. prezenčnej služby. Počas nasledujúceho r. absolvoval ŠDPZ v Košiciach. Ešte v r. 1930 nastúpil do VA v Hraniciach na Morave ako voj. akademik. Počas štúdia bol s účinnosťou od 1. 1. 1932 menovaný do hodnosti ppor. pech. v zálohe. Po absolvovaní VA ho 31. 7. 1932 menovali na por. pech. a nastúpil do služby v p. pl. 48 v Benešove ako vel. čaty. Dňom 15. 9. 1933 bol ako vel. čaty premiestnený do p. pl. 55 v Královiciach. O dva mesiace neskôr ho premiestnili do p. pl. 35 do Plzne, kde bol zaradený ako vel. čaty, cvičiteľ a vel. čaty poddôstojníckej školy útvaru. Od 1. 3. do 3. 7. 1935 bol pridelený do p. pl. 38 v Beroune ako vel. čaty náhradnej zálohy, od 4. 7. 1935 sa ako vel. čaty vrátil do p. pl. 35. Vo funkcii vel. čaty od 20. 9. 1935 do 14. 9. 1936 pôsobil aj v ŠDPZ 2. div. v Beroune. Dňom 15. 9. 1936 bol premiestnený do p. pl. 38 na funkciu profesora v ŠDPZ 2. div. S účinnosťou od 1. 10. 1936 ho povýšili na npor. pech. Od 15. 5. 1938 bol opäť premiestnený do p. pl. 38, v rámci ktorého vykonával funkciu vel. roty v Beroune a Jihlave. Po vzniku Slovenského štátu sa stal príslušníkom slov. arm., 22. 3. 1939 bol ustanovený za vel. I/32 práporu v Košických Hámroch a 13. 5. 1939 sa stal vel. tech. roty samostatného pr. II v Revúcej. Dňa 30. 9. 1939 ho premiestnili ako vel. roty do p. pl. 1 do Levoče, 1. 1. 1940 bol povýšený do hodnosti stot. pech. a od 30. 9. 1940 sa stal príslušníkom p. pl. 3 v Kremnici, kde prevzal funkciu vel. roty. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR bol dňa 27. 6. 1941 v rovnakej funkcii odoslaný do poľa, od 29. 7. 1941 vykonával funkciu vel. pomocnej roty p. pl. 101 ZD a neskôr vel. 8/101 roty. V máji 1942 bol premiestnený do RD a stal sa vel. 2/20 roty. Po

smrti mjr. pech. → E. Budinského prevzal dňa 6. 8. 1942 velenie II/20 práporu RD, ktoré však o dva dni neskôršie odovzdal stot. pech. → Š. Želinskému a potom naďalej vykonával funkciu vel. roty. Na Slovensko sa vrátil 23. 10. 1942, pokračoval v službe v p. pl. 3 v Kremnici a 1. 1. 1943 bol povýšený do hodnosti mjr. pech. V tejto hodnosti bol 5. 4. 1943 ustanovený za vel. III/3 práporu a od 22. 8. 1943 za posádkového vel. v Kremnici. Dňom 4. 1. 1944 prevzal od plk. pech. → M. Markusa velenie nad vojskovou jednotkou p. pl. 3 a posádkou vo Zvolene. Ako dôst. nem. národnosti, na základe nemecko-slovenskej dohody zo 7. 6. 1944, v ktorej sa zakotvilo, že občania SR nem. národnosti majú v čase trvania vojny vykonávať svoju brannú povinnosť v nem. Waffen-SS, bol dňom 21. 8. 1944 preložený do zálohy s tým, že mal byť povolaný do Waffen-SS. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila (?), Za hrdinstvo 3. st. (?), nem. Eisernes Kreuz 2. Kl. (19. 8. 1942), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1944).

Literatúra a pramene: BYSTRICKÝ, J.: Rýchla divízia na východnom fronte v r. 1942. In: Vojenská história, roč. 5, 2001 č. 1, s. 49; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu III (1941-1944). Rýchla divízia. Banská Bystrica 2009, s. 151; – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml.

(J. Bystrický)

SINGHOFER, Rudolf

podplukovník pechoty
veliteľ III. práporu pešieho pluku 1

* 5. 3. 1896 Gata Rakúsko
† ??

Ako nováčik bol odvedený pri domobraneckej prehliadke v Bratislave 20. 12. 1915 a zaradený k vlastibraneckému pl. 137 V auguste 1916 bol odvelený na rumun. bojisko, kde bol po bitke pri Cârlibabe (sev. Rumunsko) zajatý a odvedený do rus. zajateckého tábora v Borisполе. Tam sa 19. 11. 1916 prihlásil do činnnej voj. služby v čs. légiiach a zaradený k 3. rote del. pl. 1. Ako príslušník 7. čs. strel. pluku Tatranského sa zúčastnil bojov pri Zborove, na rus. bojisku ako vel. čaty a ZV roty, neskôr ako vel. intendantského vlaku a vel. úseku pri ochrane magistrály Krasnojarsk – Fialimono-va. Na Slovensko sa vrátil 14. 9. 1920 s XXXIII. transportom na lodi USA T. Logan. Po návrate do vlasti bol 20. 11. 1920 aktivovaný na dôst. z povolania a bol premiestnený k p. pl. 37 v Levoči. V ďalších rokoch slúžil v pozícii vel. roty v p. pl. 12 a p. pl. 3. Po vzniku SR v marci 1939 bol premiestnený do Trnavy k p. pl. 1 a stal sa vel. III. pr. Začiatkom roka 1942 bol povýšený do hodnosti pplk. pech. a ustanovený za vel. DOV Trnava, ktorým bol až do skončenia 2. svetovej vojny. Po oslobodení sa stal vel. doplnovacieho okresu v Nových Zámkoch, ktorým bol až do preloženia do výslužby 1. 1. 1949.

Vyznamenania: Kríž sv. Juraja (?), Vojenský víťazný kríž IV. triedy (?), čs. revolučná medaila (1922), Československý vojnový kríž 1918 (1923), Kríž odboja I. stupňa (1941).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml.

(P. Kralčák)

SKALICKÝ (do 27. 6. 1940 **SZITTYAI**), Matej Michal

stotník generálneho štábu
prednosta spravodajského oddelenia veliteľstva 2. pešej divízie
Východoslovenskej armády, veliteľ práporu pešieho pluku 1
Domobrany

* 4. 5. 1913 Bjelovar (Belovár), Chorvátsko

† 8. 10. 2004 Piešťany

Po absolvovaní štúdia na reálnom gymnáziu bol od júla 1931 do februára 1932 bez zamestnania a od marca 1932 do júna 1933 pracoval ako výpomocný učiteľ v Ľudovej škole v Rešte. 17. 7. 1933 nastúpil na prezenčnú voj. službu v p. pl. 22 („*Aragónsky*“). Po absolvovaní ŠDPZ v Hradci Králové bol 28. 2. 1934 premiestnený do p. pl. 39 („*Výzvedný*“) do Bratislavy. Počas výkonu voj. prezenčnej služby ho postupne povýšili na čat. ašp. V tejto hodnosti 17. 7. 1934 zostal v ďalšej činnnej službe ako ďalejslužiaci ašp. Dňom 1. 1. 1935 ho menovali do hodnosti ppor. pech. v zál. a prideliť do hor. p. pl. 1 v Dolnom Kubíne. Na konci septembra 1935 bol premiestnený do VA v Hraniciach na Morave ako frekventant 1. roč. VA. Do hodnosti por. pech. ho menovali dňom 1. 8. 1937 a ustanovili za vel. čaty p. pl. 3 („*Jána Žižku z Trocnova*“) v Kroměříži.

Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. arm. a zaradený do p. pl. 5, a od mája 1939 pôsobil v p. pl. 1 v Levoči vo funkcii pobočníka vel. práporu a vel. čaty. Tu bol s účinnosťou od 1. 1. 1940 povýšený do hodnosti npor. pech. Jeho ďalším pôsobiskom bol Prešov, pretože 31. 1. 1941 bol premiestnený na velit. 2. div. a zaradený na jeho operačné odd. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR bol odoslaný na front vo funkcii prednostu 1. odd. velit. RS (neskoršie RB). Po reorganizácii slov. arm. skupiny sa 28. 8. 1941 vrátil do Prešova. Od 30. 11. 1941 pôsobil ako pridelený dôst. na dopravnom odd. MNO a od 7. 4. 1942 bol frekventantom VVŠ v Bratislave. S účinnosťou od 1. 7. 1942 bol povýšený do hodnosti stot. pech. Od 1. 9. 1942 bol pridelený štábu ministra národnej obrany a na konci novembra 1942 bol ako frekventant VVŠ odvelený do kurzu pre dôst. gšt. na Kriegsakademii v Berlíne, kde zotrval do 20. 2. 1943. Po návrate na Slovensko ho prideliť na prax do I/2 oddel. MNO a 10. 6. 1943 odoslali na východný front k s určením za prednostu 3. (oper.) oddelenia velit. RD (od 1. 8. 1943 premenovaná na 1. pd), ktorá bola v tom čase nasadená na Kryme. Po návrate z frontu od začiatku januára 1944 pokračoval v štúdiu vo VVŠ, ktoré ukončil v júni 1944. Medzitým bol ustanovený do funkcie prednostu 2. (spravodajského) odd. veliteľstva 2. pd Východoslovenskej armády. Po odzbrojení Východoslovenskej armády nem. jednotkami sa počas septembra 1944 zdržiaval v Slanských vrchoch. Pred koncom prvej polovice októbra sa prihlásil na MNO v Bratislave a dňom 15. 10. 1944 bol premiestnený do p. pl. 1 Domobrany a ustanovený za vel. I/1 práporu. S účinnosťou od 1. 9. 1944 bol preložený do skupiny dôst. gšt. V decembri 1944 ho prideliť velit. posádky v Prešove ako voj. experta evakuačnej komisie Šarišsko-zemplínskej župy. Na konci marca 1945 bol prevelený do Trenčína k p. pl. 2 Domobrany ako vel. pr. Dňa 7. 4. 1944 dostal od nadriadeného nem. velit. rozkaz na presun práporu do Vlárskoho priesmyku. Rozkaz nesplnil a po oslobodení Trenčína sa na miestnom posádkovom velit. dňa 12. 4. 1945 prihlásil do čs. armády.

Do činnnej služby v čs. arm. bol povolaný 25. 5. 1945 a v polovici októbra 1945 v hodnosti kpt. pech. odoslaný do 3. roč. VŠV v Prahe. Dňom 16. 8. 1946 ho prideliť k velit. 2. pd do Banskej Bystrice, kde bol ustanovený do funkcie prednostu oper. oddelenia. 23. 11. 1946 bol povýšený do hodnosti škpt. pech., 11. 4. 1947 preložený do skupiny dôst. gšt. a 1. 10. 1948 povýšený na mjr. gšt. Od augusta 1949 pôsobil v Prahe ako profesor VVU. Dňa 31. 8. 1950 na

vlastnú žiadosť odišiel do zálohy.

Vyznamenania: Pamätná medaila (20.11.1939), Pamätná medaila (14.2.1941), Za hrdinstvo 3. st. (22.7.1941), Za hrdinstvo 2. st. (1.12.43), nem. Eiserners Kreuz 2. Kl. (1943), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944).

Literatúra a pramene: BYSTRICKÝ, J.: Rýchla (1. pešia) divízia na Kryme a v bojoch na juh od Kachovky. In: Vojenská história, roč. 7, 2003, č. 3, s. 59, 69; PAŽUR, Š.: Organizácia a dislokácia Východoslovenskej armády. In: TÓTH, Dezider (ed.): Generál Golian a jeho doba. Materiály u odborného seminára k 100. výročiu narodenia Jána Goliana. Banská Bystrica 31. 10. 2006. Banská Bystrica 2008, s. 184; – VÚA-VHA Praha, zb. KvL a Kml; VHA Bratislava, f. velit. VI. zboru, šk. 19.

(J. Bystrický)

SKŘEPEK (od roku 1942 **SLÁVKOVSKÝ**), František

plukovník intendancie
prednosta kontrolného odboru MNO

* 3. 9. 1895 Brno, Česko

† ??

Po skončení Obchodnej akadémie v Brne nastúpil 1. 3. 1915 do ŠDZ a dňom 1. 8. 1915 bol menovaný na ppor. pech. v zálohe. Dňa 25. 10. 1915 nastúpil k 12. p. pl a od 14. 1. 1916 k 18. p. pl., kde bol 1. 8. 1916 povýšený na por. pech. v zálohe. Dňom 1. 1. 1919 bol povýšený na npor. pech. a 16. 1. 1919 preložený do poľa. Po návrate z poľa 19. 8. 1919 nastúpil na službu k p. pl. 71. V roku 1920 bol prevzatý do zväzku čs. arm. v čs. hraničiarskom pr. 3. V r. 1927 nastúpil do VŠV (smer intendantstvo) v Prahe. Od 1. 7. 1928 bol povýšený na kpt. pech. Dňom 31. júla 1930 ho premiestnili k 9. pd a 1. 4. 1934 bol povýšený na škpt. int. Od 1. 1. 1937 bol povýšený na mjr. int. a 17. 3. 1939 bol pridelený ako prednosta skupiny v správnom odbore MNO. V septembri 1939 sa zúčastnil bojov proti Poľsku vo funkcii prednostu int. 2. pd a po návrate pokračoval na MNO. Dňom 1. 7. 1940 bol povýšený na pplk. int. V období od júna do augusta 1941 sa zúčastnil bojov proti ZSSR ako prednosta int. služby velit. poľnej arm. Od 1. 8. 1942 bol prednostom int. služby velit. PSb Bratislava. Dňom 1. 1. 1943 bol povýšený do hodnosti plk. int. a 15. 2. 1944 nastúpil do funkcie prednostu kontrolného odboru MNO Bratislava. Dňa 3. 9. 1944 sa prihlásil na Šliači do 1. čs. armády na Slovensku, 18. 9. 1944 po zamietnutí prihlášky bol preložený mimo činnú službu a dňom 1. 3. 1945 preložený do výslužby. Dňa 13. 4. 1945 si podal prihlášku do čs. armády s následným pridelením k Vojenskému stavebnému riaditeľstvu Bratislava. Do čs. armády bol prijatý 24. 9. 1945 s návrhom na preloženie do výslužby. Na činnú službu nastúpil 3. 12. 1945 k Vojenskému stavebnému riaditeľstvu VO 4 Bratislava. V roku 1948 bol preložený do výslužby.

Vyznamenania: Za zásluhy (16.10.1939), Pamätná medaila Za obranu Slovenska so štítkom Javorina (14.3.1940), Kríž svetovej vojny III.st. (1941), Kríž odboja III.st. (1941), Vojenný víťazný kríž (1944).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml; www.vojenstvi.cz/vase_dotazy_88.htm - 24. 2. 2011

(M. Ondruš)

SLABEYCIUS, Július, MUDr.

poručík zdravotníckej služby
náčelník chirurgického oddelenia Vojenskej nemocnice 1. čs.
armády na Slovensku

* 1. 4. 1916 Brezno
† 31. 1. 1988 Bratislava

Po gymnaziálnych štúdiách v Rimavskej Sobote absolvoval Lekársku fakultu UK v Bratislave. S nástupom základnej voj. služby (1940) v Bratislave sa začala jeho lekárska prax vo Vojenskej nemocnici v Ružomberku, pokračovala v liečebnom zariadení na Smrekovici a Tatranských Zruboch.

Od konca r. 1940 do začiatku r. 1942 bol šéflekárom Východnej pracovnej skupiny slov. arm. v Turčianskom Sv. Martine. Na východný front ho odvelili v zostave RD v marci 1942, po návrate v novembri pôsobil ako šéflekár posádkovej nemocnice v Trenčíne. Po preradení v hodnosti por. zdrav. služby do zál., pracoval ako asistent na I. chirurgickej klinike v Bratislave. Po vypuknutí SNP sa v Banskej Bystrici prihlásil do 1. čs. arm. a pôsobil ako náčelník chirurgického odd. VN na Sliači. V nemocnici boli sústreďovaní ťažko ranení povstanci, predovšetkým z frontového úseku Žiar nad Hronom – Kremnica – Budča – Jálná. Od 6. do 23. 10. 1944 nemocnica plnila funkciu odsunovej nemocnice, ťažko ranení boli let. prepravovaní do voj. nemocníc na Ukrajinu. S. ako veliteľ odsunu odletel s početným personálom v polovici októbra 1944 do Sovietskeho zväzu, kde bol od novembra 1944 do mája 1945 šéflekárom 1. čsld v ZSSR. Po skončení vojny odišiel v hodnosti pplk. do civilu.

V povojnovej ČSR pôsobil v r. 1945 – 1951 ako asistent na I. chirurgickej klinike v Bratislave. Po absolvovaní cvičenia v Opave pri p. div. pôsobil na chirurgii posádkovej nemocnice v Jaroměři. Do Bratislavy sa vrátil r. 1952 a na Chirurgickej klinike postúpil z asistent-skej pozície na vedúceho lekára chirurgického oddelenia, r. 1978 sa stal prednostom Chirurgickej kliniky Nemocnice s poliklinikou na Bezručovej ulici v Bratislave. Ako špičkový čs. chirurg a špecialista na hrudnú chirurgiu urobil v r. 1948 – 1959 viacero zložitých operácií, v r. 1978 – 1985 bol hl. poradcom zdravotníctva SR v oblasti chirurgie.

Vyznamenania: Rad SNP II. tr. (1945), Rad SNP I. tr. (1946), Orden Otečestvennoj vojny 2. st. (1969).

Literatúra a pramene: ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: Zdravotná správa 1. ČSA na Slovensku, jej organizácia a činnosť v SNP. In: Zborník Múzea SNP 13. Banská Bystrica 1988, s. 180,191; VOČSO, s. 261; – Archív Múzea SNP Banská Bystrica, VHA Bratislava, KvL.

(B. Šedová)

SLEZÁK, Štefan

dôstojník žandárstva
prednosta bezpečnostného odboru Povereníctva SNR pre veci vnútorné

*31. 12. 1891 Stará Turá, okr. Nové Mesto n/Váhom
†11. 1. 1964 Bratislava

V Šoproni absolvoval gymnázium a učiteľský ústav (1905 – 1910), v Bratislave kadetku (1912 – 1913). Za 1. svetovej vojny bol mobilizovaný, vo februári 1915 padol do rus. zajatia, následne dôst. rus. légií (kpt.). Od januára 1921 dôst. žandárstva, následne vykonával rôzne velit. funkcie (vel. žandárskeho odd. v Bratislave). Ako vyšší štábný dôst. na HV žandárstva v Bratislave (pracovník kriminálnej ústredne) spolupracoval už od roku 1939 s poprednými civilnými i voj. odbojovými sk. („Flóra“, resp. „Obrana náro-

da“). Dodával správy vojensko-politického a sprav. charakteru, čím výrazne pomáhal narušať efektivnosť zákrokov vládnej moci proti domácej rezistencii. Obstarával falošné doklady utečencom z Čiech, pre odboj získaval sympatizantov z radov žandárov. V roku 1941 bol po udaní premiestnený do Banskej Bystrice. Patril k najbližším spolupracovníkom VÚ, vo februári 1943 bol jedným zo signatárov Memoranda „Flóry“. Po vypuknutí Povstania prednosta bezpečnostného odboru Povereníctva SNR pre veci vnútorné. Po ústupe povstalcov do hôr sa pridá k partizánom, podieľal sa na sabotážach. Po prechode frontu vel. Národnej bezpečnosti v Košiciach. Po oslobodení dosiahol hodnosť plk. ZNB.

Vyznamenania: Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československý vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, reg.; JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník Slovenského národného povstania. Bratislava 1970, s. 252; ESNP, s. 476; SBS 5, s. 292. – VÚA–VHA Praha, Zb. Kml a KvL.

(A. Maskalík)

SMIK, Otto

major britského Kráľovského letectva
veliteľ 127. stíhacej perute RAF

*20. 1. 1922 Boržomi, okr. Tiflis,
Gruzínsko
†28. 11. 1944 Zwolle, Holandsko
(pochovaný je v Bratislave)

Civilné vzdelanie ukončil na súkromnej Obchodnej škole v Bratislave (1937 – 1939). Potom pracoval ako úradník na Ústrednom riaditeľstve slov. elektrární v Bratislave. Do odchodu do odboja absolvoval základný, pokračovací aj zdokonaľovací plachtársky výcvik. Do odboja odišiel 18. 3. 1940, keď ilegálne prekročil slov.-maď. hranicu. Po príchode do Budapešti sa prihlásil na franc. konzuláte. Do Francúzska sa dostal cez Juhosláviu, Grécko, Turecko a Libanon. Poslednú etapu cesty absolvoval na lodi, ktorá ho dopravila do Marseille. Dňa 3. 6. 1940 S. prezentovali ako vojaka v Náhradnom telese čs. letectva v Agde. Voj. let. výcvik vo Francúzsku neabsolvoval. Francúzsko opustil 24. 6. 1940 na britskej lodi z prístavu Port Vendres. Loď so S. na palube doplávala do Liverpoolu 7. 7. 1940. S. do zväzku RAF VR prijali 24. 7. 1940 v hodnosti AC 2. Od 17. 7. 1940 príslušník čs. let. depotu v Cosforde, kde ho 13. 3. 1941 zaradili medzi pilotných elévov v hodnosti LAC. Najskôr absolvoval všeobecný let. prijímač v rámci 1. RW na let. základni Babbacombe (3. 5. 1941 – 28. 6. 1941). Potom pokračoval vo výcviku v kurze let. teórie v 4. Initial Training Wing v Paigntone (28. 6. – 3. 9. 1941), v elementárnom pilot. výcviku v 3. Elementary Flying Training School vo Watchfelde (3. 9. – 29. 11. 1941) a udržiavacom pilotnom výcviku v 29. Elementary Flying Training School v Clyffe Parku (29. 11. – 27. 12. 1941). S. po výcviku vo V. Británii odoslali do Kanady, kde v čase od 5. 1. – 18. 7. 1942 absolvoval pokračovací pilot. výcvik v 39. Service Flying Training School vo Swift Current. Po návrate do V. Británie ho zaradili do zdokonaľovacieho nadstavbového štúdia v 5. Pilot Advanced Flying Unit v Tenhille, ktorý absolvoval od 1. 9. – 16. 10. 1942. Záverečný výcvik vykonal v 61. Operational Training Unit v Rednale v čase od 16. 10. 1942 – 5. 1. 1943. S. po celý čas výcviku hodnotili ako nadpriemerného pilota. Z tohto dôvodu ho už v tom období výcviku povýšili do dôstojníckej hodnosti P/O (22.

5. 1942) a F/O (25. 11. 1942). Jeho hodnostný postup v rámci RAF VR nekorešpondoval s jeho hodnostným postupom v čs. armáde (des. – 15. 11. 1941; čat. – 15. 8. 1942, rtn. – 28. 10. 1942).

Jeho prvou bojovou let. jednotkou sa stala 312. čs. stíhacia perut' (5. 1. 1943). Odtiaľ ho po dvoch dňoch prevelili k 310. čs. stíhacej peruti, kde sa však stretol s negatívnymi postojmi časti let. personálu jednotky, a to vzhľadom na spôsob dosiahnutia dôst. hodnosti, ktorú si podľa poddôstojníkov nezaslúžil, pretože ju nemal „podloženú“ bojovou činnosťou. Vzhľadom na tento postoj bol 15. 1. 1943 na vlastnú žiadosť premiestnený z 310. k britskej 131. stíhacej peruti. Z tejto jednotky bol dňom 2. 3. 1943 premiestnený k 122. stíhacej peruti. S. po odchode 122. stíhacej perute na tzv. odpočinok dňa 18. 5. 1943 premiestnený k 222. stíhacej peruti. Počas 1. operačného turnusu potvrdil talent a schopnosti stíhacieho letca. V období od 25. 1. – 18. 10. 1943, keď turnus úspešne ukončil, vykonal 176 boj. letov, z tohto 135 nad nepriateľským územím, s celkovým časom 242,5 oper. hod. Pri týchto letoch zostrelil 6 ½ nepriateľských lietadiel. Ďalšie 2 zostrelil pravdepodobne a 3 poškodil. Taktiež zničil 3 lokomotívy a 1 del. palebné postavenie. V rámci predpísaného odpočinku absolvoval kurz strel. inštruktorov pri Central Gunnery School v Sutton Bridge (1. 11. – 12. 12. 1943), ktorý ukončil s vynikajúcim hodnotením. Potom počas ďalších 4 mesiacov vykonával funkciu streleckého inštruktora v 12. Armament Practice Camp v Llanbed vo Walese.

Do operačnej služby sa vrátil 15. 3. 1944, keď ho prideliť k 134. čs. stíhaciemu krídlu. V rámci čs. wingu sa zúčastnil bojov počas invázie spojeneckých vojsk do Normandie. Počas invázie vykonal 26 boj. letov v trvaní 48 operačných hodín, pri ktorých zostrelil 2 ½ nepriateľských lietadiel. S. po vyňatí čs. wingu z 2. TAF a zaradení k ADGB, 8. 7. 1944 zničil 3 bezpilotné strely V-1 počas jedného bojového letu. S. po rozpustení čs. stíhacieho wingu (k 12. 7. 1944) a odoslani peruti na odpočinok, premiestnený 11. 7. 1944 k 312. čs. stíhacej peruti, kde prevzal velenie „B“ letky. Zároveň ho povýšili do hodnosti F/Lt. S., 25. 8. 1944, pri bojovom lete nad Holandskom zostrelilo nepriateľské protiletadlové del. pri letisku Gilze Rijen. Podarilo sa mu núdzovo pristáť pri obci Prinsebeek. S. sa 26. 10. 1944 dostal za pomoci vlastencov na územie už oslobodené americkou armádou. 29. 10. 1944 ho letecky presunuli z Antverp do Londýna. Velenie RAF, vychádzajúc z výsledkov jeho boj. činnosti a berúc do úvahy jeho veliteľské schopnosti, ho 13. 11. 1944 povýšilo do hodnosti S/L a zároveň ho menovalo za vel. 127. stíhacej perute RAF. S. frontová cesta sa skončila 28. 11. 1944, keď ho nem. protiletadlové del. zostrelilo pri útoku na železničné zariadenie v Zwolle. S. sa zrútil pri farme Blooksteed, pri obci Ittersum. S. operačná služba sa skončila po 263 boj. letoch v trvaní 371,49 hod. Pri nich zostrelil 10 nepriateľských lietadiel určite, 2 pravdepodobne, a 3 stroje nepriateľa poškodil. Zničil aj 3 bezpilotné strely V-1. Okrem toho zničil 2 lietadlá na zemi, 6 lokomotív, 3 vlaky, 22 transportných lodí a bárak, 2 obrnené vozidlá, 4 nákladné automobily. 12. 9. 1994, na základe iniciatívy slov. orgánov boli S. pozostatky prevezené do vlasti a slávnostne uložené na cintoríne v bratislavskom Slávičom údolí. Prezident SR ho dňa 19. 7. 1994 povýšil do hodnosti genmjr. in memoriam.

Vyznamenania: brit. Distinguished Flying Cross (1943), 5 x Československý vojnový kríž 1939 (1943 – 1944), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1944), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom F-VB (1944), Rad M. R. Štefánika III. triedy (1992) a ďalšie.

Literatúra a pramene: RAJLICH, J.: Na nebi hrdého Albionu. 4. časť (1943) a 5. časť (1944). Cheb 2002 a 2003; VOČSO, s. 263 – 264; ŠTAIGL, J. a kol.: Generalita – slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 174–175; – VÚA – VHA Praha, f. KvL.

SMUTNÝ, Július (do r. 1924 SZEGEDY)

podplukovník letectva Vzdušných zbraní
veliteľ vzdušných zbraní a Vzdušného úradu

* 28. 8. 1894 Lučenec

† 11. 6. 1976 Bratislava

V roku 1913 maturoval v Lučenci, následne pôsobil ako policajný koncipient vo svojom rodisku. V roku 1914 nastúpil na vykonávanie jednoročnej dobrovoľnej voj. služby v dpl. 16 v Lučenci. Po absolvovaní ŠDDZ bol v roku 1916 povýšený na dôstojníka čakateľa a odišiel do poľa na ruský front, kde pôsobil ako del. pozorovateľ, I. dôstojník a ZV bat. V apríli 1917 bol povýšený na por. v zál., pričom bol na vlastnú žiadosť preložený k let. a preradený na taliansky front. Tu pôsobil ako let. pozorovateľ a pilot. 1. 4. 1918 bol povýšený na npor. del. V tejto hodnosti sa dočkal konca 1. svetovej vojny. V septembri 1919 sa prihlásil do činnnej služby v čs. arm. V apríli 1920 nastúpil k dpl. 105 v Jindřichovom Hradci. V auguste 1920 bol zaradený k dpl. 4 do Jozefova, krátko nato k dpl. 112 do Mukačeva, pričom pôsobil ako mobilizačný referent a materiálny dôstojník, následne absolvoval viaceré odborné vojenské kurzy. Od augusta 1923 pôsobil pri dpl. v Lučenci. Postupne vystriedal viacero funkcií (mladší dôstojník bat., zástupca vel. bat., vel. bat., krátko aj učiteľ v škole pre spoj. službu v Komárne). 24. 10. 1925 bol povýšený na kpt. del. a v máji 1929 na škpt. del. 30. 9. 1928 nastúpil k dpl. 5 do Jindřichovho Hradca, kde vykonával funkciu vel. bat., pritom v roku 1930 absolvoval strednú del. školu. V roku 1934 bol ako vel. bat. premiestnený do Opavy k dpl. 8 a odtiaľ v januári 1938 do Frenštátu pod Radhoštěm. Po vzniku Slov. štátu vstúpil do slov. arm., kde bol už 17. 5. povýšený na mjr. del., zároveň sa stal vel. dpl. 10 vo Zvolene. Už v marci sa aktívne zúčastnil maďarsko-slovenského ozbrojeného konfliktu na východe Slovenska. Aktívne sa podieľal na májovej reorganizácii armády a sám sa stal vel. dpl. 2 Banskej Bystrici (neskôr Ružomberku). So svojím plukom sa zúčastnil vojny proti Poľsku v septembri 1939. Vo funkcii však bol len krátko, keďže prevzal vel. delostrelectva 2. div., ktorej súčasťou bol aj jeho pôvodný pluk. Tá však do bojov nezasiahla. Koncom roku 1939 bol premiestnený k formujúcim sa vzdušným zbraňám. 1. 1. 1940 bol povýšený na pplk. a preložený do sk. dôstojníkov let. Dňa 15. 4. 1940 sa stal ZV vzdušných zbraní na HVV v Bratislave. Po reorganizácii a vytvorení samostatného VVZ mimo rámca MNO v októbri 1940 bol krátko jeho vel., zároveň aj vel. VÚ (do 4. 11. 1940). Koncom júna 1941 odišiel s Arm. sk. na východný front. Tu bol zaradený do velit. del., neskôr pôsobil ako posádkový vel. vo Ľvove a od augusta 1942 v Dnepropetrovske. Koncom septembra 1943 ustúpil s velit. do Nikolajewa a v októbri do Odesy. Následne v novembri bol odvolaný na Slovensko. Tu bol už v decembri 1943 menovaný za oblastného vel. BV v Bratislave. V júli 1944 sa stal vel. pluku vo formujúcom sa TSb, krátko nato bol menovaný za posádkového vel. v Prešove. Po odzbrojení Východoslovenskej armády Nemcami sa stal šéfom Ústrednej evakuačnej komisie v Prešove, Poprade a Ružomberku. V marci 1945 bol menovaný za vel. posádky v Bratislave. Túto funkciu však už neprevzal a pred blížiacim sa frontom evakuoval na západ. Po prechode frontu bol krátko zaistený čs. orgánmi, v septembri 1945 však bol prepustený na slobodu. V októbri 1945 bol prijatý do čs. arm. V apríli 1948 po nástupe KSČ k moci bol daný na dovolenku s tzv. čakateľným a v októbri prepustený z arm. a následne daný do výslužby.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska Javorina – Orava (1939), Za hrdinstvo 3. stupňa (1939).

(P. Šumichrast)

Literatúra a pramene: CSÉFALVAY, F. a kol.: Vojenské dejiny Slovenska – V. zväzok (1939 – 1945). Bratislava 2008; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II. (1941 – 1944). Zaisťovacia divízia a železniční pionieri. Banská Bystrica 2008; RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939 – 1944. 1. zv. Bratislava 1997. – VÚA – VHA Praha, KvL J. Smutného.

(I. Baka)

SNOPKA, Andrej

stotník pechoty
veliteľ práporu

* 3. 8. 1915 Sirk, okr. Revúca

† ??

V r. 1930 – 1934 absolvoval učiteľský ústav v Lučenci a v r. 1934 – 1937 pracoval ako učiteľ. Do brannej moci bol zaradený 1. 10. 1937 v ŠDPZ 11. p. div. v Levoči. Počas všeobecnej mobilizácie v r. 1938 bol zaradený ako vel. čaty KPÚV v XX. strážnom prápore v Lounoch. Dňa 1. 9. 1939 bol menovaný na por. pech. v zál. a prepustený do pomeru mimo činnnej služby. 1. 1. 1940 bol aktivovaný ako dôst. z povolania a pridelený hor. p. pl. 9 v Poprade. Od 1. 10. 1940 ho prideliť do Pracovného zboru s určením pre poddôstojnícku školu PSb vo VT Lešť. Tu bol 1. 3. 1941 ustanovený za vel. prac. práporu III a 1. 11. 1941 za pobočníka vel. prac. práporu III v Trnave. S účinnosťou od 1. 1. 1942 bol povýšený do hodnosti npor. pech. Od 1. 1. 1944 bol vel. prac. práporu III a 1. 3. 1944 ho ustanovili za vel. 1. špeciálnej rotu pri prac. prápore III. Jeho ďalším pôsobiskom sa stala posádka Bratislava, pretože 1. 5. 1944 ho ustanovili za vel. oddielu armádných pretekárov. SNP sa nezúčastnil, pokračoval v službe v slov. armáde. 4. 11. 1944 bol odoslaný do Talianska k 2. TD, kde sa 1. 12. 1944 stal vel. I/102 práporu a 22. 2. 1945 vel. 2/102 rotu. Po premenovaní 2. TD na 1. čs. div. v Taliansku od 15. 5. 1945 vykonával funkciu vel. I/2 práporu. V polovici augusta 1945 sa vrátil na Slovensko, bol prijatý do čs. armády v hodnosti npor. pech., pridelený do p. pl. 23 a ustanovený za pobočníka vel. náhradného pr. v Trnave. Od polovice decembra 1945 do polovice apríla 1946 v tomto útvaru vykonával funkciu vel. del. batérie. V polovici apríla 1946 ho odoslali na ZPÚ na východné Slovensko ako pobočníka NŠ a 16. 6. 1946 ustanovili za NŠ podskupiny „Železo“. Na začiatku novembra 1946 sa stal dočasným NŠ p. pl. 23 v Trnave. Medzitým bol 1. 4. 1946 povýšený do hodnosti kpt. pech. Na konci septembra 1947 ho premiestnili do p. pl. 14 a na začiatku októbra ustanovili za vel. rotu ťažkých zbraní v Lučenci. Na začiatku októbra 1948 bo určený za vel. kombinovaného oddielu pre technické banské práce v Handlovej a v apríli 1949 ustanovený za telovýchovného dôstojníka p. pl. 14 v Jelšave. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila (?).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha Zb. KmL a KvL.

(J. Bystrický)

SNOPKO, Ján

podplukovník intendantie
generálmajor in memoriam,
od 29. 8. 1944 zástupca prednostu
intendančnej služby veliteľstva 1. čs.
armády na Slovensku v Banskej Bystrici

* 22. 4. 1903 Banská Bystrica

† 25. 8. 1994 Zvolen

Gymnázium s vyučovacím jazykom slov. ukončil maturitnou skúškou v roku 1921. V rokoch 1922 – 1928 prerušovane absolvoval 6 semestrov Vysokej školy baníckej v Příbrami a pracoval ako pomocný robotník v baniach v Handlovej a Ostrave. Základnú voj. službu vykonal v období od 1. 10. 1928 do 28. 3. 1930 v del. pl. 104 Hradec Králové a del. pl. 110 Nitra. Absolvovaním ŠDDZ dosiahol hodnosť čat. aspiranta. Po skončení základnej voj. služby pokračoval v štúdiu na Vysokej škole baníckej a neskôr pracoval do konca roka 1936 ako pomocný učiteľ v Zlatnom, okres Bardejov. V rokoch 1937 – 1939 pracoval na oddelení základných a stavby meštianskych škôl Krajského úradu v Bratislave. V zál. bol povýšovaný od 1. 1. 1931 na ppor., dňom 1. 1. 1933 do hodnosti por. a 1. 1. 1937 na npor. del. v zál. Dňom 31. 8. 1939 bol povolaný do ďalšej činnnej služby a aktivovaný do slov. armády v hodnosti npor. del. Do 13. 2. 1940 vykonával službu ako pridelený dôst. na vel. del. v Bratislave. V období od 15. 2. 1940 do 14. 2. 1942 absolvoval VVŠ – smer int. v Bratislave. 1. 8. 1940 bol povýšený na stot. int. V roku 1941 sa so slov. arm. zúčastnil ťaženia v ZSSR v čase od 23. 6. do 7. 12. 1941 ako pridelený dôst. int. poľnej divízie. Po návrate z frontovej služby vykonával službu int. dôstojníka na vel. VO v Trenčíne (do hodnosti mjr. int. bol povýšený 1. 7. 1943) a v roku 1944 pôsobil ako prednosta int. VBV v Banskej Bystrici. V arm. slov. štátu slúžil až do 28. 8. 1944. Zúčastnil sa SNP – v období od 29. 8. 1944 pôsobil vo funkcii zást. prednostu intendantnej služby vel. 1. čs. armády na Slovensku v Banskej Bystrici. Za zásluhy bol SNR povýšený do hodnosti pplk. int. služby. Po potlačení SNP a ústupe do hôr bol 21. 11. 1944 zajatý Nemcami a väznený v Krupine, Nitre a Seredi. 5. 2. 1945 sa mu podarilo utiecť z transportu a odísť do Zvolena, kde sa dočkal oslobodenia. Dňa 15. 3. 1945 sa prihlásil do čs. arm. Od 27. 3. 1945 aktívne slúžil v čs. arm. a zastával funkcie prednostu int. na vel. VO 4 Bratislava a neskôr prednostu výstrojného oddelenia int. na MNO (od 1. 10. 1948 do 31. 5. 1949 prednosta III/4 oddelenia) v Prahe. Do hodnosti plk. intendantie bol povýšený 1. 10. 1946. Od 1. 6. 1949 prevzal funkciu zást. prednostu III. odboru s predpísanou hodnosťou gen. int. V tejto funkcii bol na menovaného spracovaný návrh na povýšenie do hodnosti gen. int. (20. 9. 1949), ktorý však nebol realizovaný. Z arm. bol prepustený dňom 1. 4. 1951. Ako dôvod prepustenia bolo uvedené, že nie je zaručená jeho politická spoľahlivosť. Po prepustení z arm. pracoval v rôznych civilných prevádzkach vo Zvolene. Do starobného dôchodku odišiel 1. 1. 1967 vo veku 64 rokov. V roku 1991 bol rehabilitovaný. Dňa 25. 8. 1998 ho prezident SR vymenoval do hodnosti genmjr. in memoriam.

Vyznamenania: Za zásluhy (?), Pamätná medaila (?), Vojenný víťazný kríž IV. triedy (?), Deutsche Adlerorden 5. Klasse (?), Československá medaila Za zásluhy (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Rad SNP I. triedy (1946) a i.

Literatúra a pramene: ŠTAIGL, J. a kol.: Slovenská vojenská generalita 1919-2009. Bratislava 2009, s. 175; – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL, KmL,

(J. Lichner)

SOJČEK, Karol

podplukovník letectva
veliteľ leteckého pluku Vzdušných
zbraní a veliteľ posádky Piešťany

* 11. 11. 1902 Budapešť, Maďarsko

† ??

R. 1921 absolvoval reálne gymnázium v Ružomberku. 10. 9. 1921 odvedený do čs. brannej moci. V čase od 20. 10. 1921 do 12. 8. 1923 voj. akademik vo VA v Hraniciach. VA skončil s veľmi dobrým prospechom ako 38. zo 105. voj. akademikov. Od 1. 9. 1923 menovaný do hodnosti por. pech. Týmto dňom príslušník p. pl. 3 v Kroměříži. V období od 1. 10. 1923 do 30. 7. 1924 odoslaný do aplikačného kurzu v Učilišti pre pešie vojsko v Miloviciach, ktorý ukončil s dobrým prospechom. Od 1. 8. 1924 – 24. 9. 1924 vel. čaty p. pl. 3 v Kroměříži. V období od 25. 9. 1924 – 10. 1. 1925 bol pridelený k let. pl. 2 v Olomouci (podľa iných zdrojov let. pl. 1 Praha). Od 10. 1. 1925 do 17. 6. 1925 frekventant X. pozorovateľského kurzu LU v Chebe. Po jeho absolvovaní pridelený k let. pl. 2 a určený za nižšieho dôst. 1. letky. V tomto zaradení zotrval do 10. 5. 1926, keď ho dňom nasledujúcim určili za nižšieho dôst. 33. letky a zároveň ho zaradili ako let. pozorovateľa (od 1. 10. 1925 – pol. pozorovateľ let.) do kurzu nočného lietania na letisku Vajnory. Po absolvovaní kurzu sa vrátil k materskej jednotke. Odtiaľ bol odvelený do automobilového kurzu pre dôst. let. a telegraf. vojska, ktorý absolvoval v období od 18. 10. 1926 – 21. 12. 1926 v Prahe. Po návrate z kurzu opäť vykonával funkciu nižšieho dôst. 33. letky a od 1. 3. 1927 aj funkciu správcu budov. Dňom 1. 5. 1927 premiestnený k let. pl. 1 v Prahe a určený za nižšieho dôst. 81. letky. V čase od 1. 3. 1928 – 23. 5. 1928 absolvoval mechanický kurz pre dôst. let. pri Hlavných dielňach v Olomouci s dobrým prospechom. O dva dni neskôr bol zaradený do pilotného výcviku v LU v Chebe. Kurz ukončil 24. 11. 1928. V hodnosti npor. let. (od 1. 10. 1928) ustanovený do funkcie nižšieho dôst. 34. letky let. pl. 2. V tomto služobnom zaradení absolvoval v období od 7. 1. do 26. 1. 1929 arm. plynový kurz v Škole plynovej obrany pri VCHÚ v Olomouci s dobrým prospechom. Po absolvovaní kurzu sa vrátil k 34. letke. Funkciu nižšieho dôst. 34. letky vykonával do 14. 5. 1929, keď ho dňom 15. 5. 1929 už ako pilota letca (od 1. 5. 1929) premiestnili k VLÚ a zaradili do funkcie prideleného dôst. školskej letky. V tejto funkcii ho dňom 1. 12. 1929 menovali aj za poľného pilota letca. Funkciu prideleného dôst. školskej letky vykonával do 30. 9. 1930. Od 1. 10. 1930 do 31. 3. 1931 ZV pomocnej letky parku. Potom určený do funkcie dočasného vel. školskej letky. V tejto funkcii pôsobil do 31. 1. 1932. Od 1. 2. 1932 nastala v jeho voj. kariére ďalšia zmena, keď bol už v hodnosti kpt. let. (1. 10. 1931) určený za dočasného vel. skladu. Po tejto funkcii zastával najskôr funkciu prideleného dôst. pilotnej školy pokračovacej a pobočníka vel. školy od. I. (do 30. 6. 1934), neskôr len funkciu prideleného dôst. pilotnej školy pokračovacej. 30. 9. 1934 bol premiestnený k let. pl. 4 a určený za vel. 32. letky v Hradci Králové. Z tejto funkcie bol vyslaný do kurzu vel. letiek v Prahe, ktorý v období od 4. 11. 1935 do 8. 2. 1936 absolvoval s veľmi dobrým prospechom. Počas výkonu funkcie vel. 32. letky bol povýšený do hodnosti škpt. let. (1. 10. 1936). V tejto funkcii zotrval do 14. 8. 1937, keď bol z nej odvolaný a nasledujúcim dňom určený za dočasného vel. II. perute let. pl. 4. Túto vel. funkciu vykonával do 29. 4. 1938. Od 30. 4. 1938 – 15. 2. 1939 vel. 41. letky. Od 15. 2. 1939 premiestnený k let. pl. 3 v Piešťanoch a ustanovený za vel. 38. letky. Dňom vyhlásenia Slov. štátu, 14. 3. 1939, prebral velenie let. pl. 3 gen. M. R. Štefánika v Piešťanoch. 17. 5. 1939 bol povýšený do hodnosti mjr. let. Funkciu veliteľa let. pl. vykonával do 30. 6. 1940. Od 1. 7. 1940 do 1. 6. 1941 pridelený k MVSR v Bratislave. 1. 6. 1941 sa vrátil do slov. armády, a týmto dňom bol ustanovený za vel. OVZ v Žiline. 31. 7. 1941 nahradil vo velení let. pl. pplk. let. → J. Ďuranu. Vo funkcii veliteľa let. pl., od 1. 2. 1943 v hodnosti pplk. let., zotrval až do konca vojny. 28. 5. 1945 prijatý do čs. armády v hodnosti pplk. let. a dňom 1. 8. 1945 určený za vel. LNP 4. Túto funkciu vykonával do 30. 8. 1946, keď ho pozbavili služby. 19. 2. 1947 povolaný do služby a pridelený k velit. IV. let. zboru, s určením pre funkciu prednostu 4. odd. Od 1. 10. 1947 do 1. 5. 1948 prednosta 4. oddelenia velit.

4. Id. Po nástupe KS k moci dochádza v S. voj. kariére k zásadným zmenám. S. dňom 1. 3. 1948 zbavený vykonávania služby, 1. 5. 1948 bol zbavený výkonu voj. činnosti služby a daný na dovolenku s čakaním, 1. 6. 1948 prepustený z príslušnej výcvikovej sk. a 1. 9. 1948 preložený do zálohy z dôvodu, že nenašiel kladný pomer k ľudovo-demokratickému poriadku republiky. 18. 10. 1948 zrušené jeho povýšenie na mjr. let. a pplk. let., ponechaná hodnosť škpt. let. v zál.

Vyznamenania: chorv. let. odznak (1942), Vojenný víťazný kríž III. triedy (1944) a iné.

Literatúra a pramene: RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939-1944. 1. zv., Bratislava 1999; ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zv., Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRASŤ, P.: Letka 13 v dokumentoch a obrazoch. Bratislava 2004; ŠUMICHRASŤ, P.: Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943, Cheb 2006. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné, 1939 – 1944; VHA Bratislava, f. let. pl., rozkazy dôverné a denné, 1941-1944; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

SOUHRADA, Hynek

podplukovník generálneho štábu
veliteľ ženijného vojska 1. čs. armády
na Slovensku

* 7. 2. 1900 Jaroměř,
okr. Hradec Králové
† jar 1945, Nemecko

Po absolvovaní nem. štátnej reálky vo Viedni a 1. ročníka Voj. technickej akadémie v Hainburgu (dnes v Rakúsku) sa 15. 11. 1918 prihlásil v Terezíne do aktívnej služby v čs. arm. Dňa 1. 4. 1919 ho menovali za kadeta aspiranta. Od 23. 4. 1919 do 13. 3. 1920 ho prevelili na Slovensko, kde sa ako vel. čaty zúčastnil bojov proti Maďarskej republike rád. Po návrate ho povýšili 1. 2. 1920 na ppor. žen. v zál., 1. 5. 1920 ho preložili do kategórie dôstojníkov z povolania a 1. 10. 1920 ho povýšili na por. žen. vojska. Postupne absolvoval viacero kurzov pre dôstojníkov žen. vojska, ako aj tri semestre na Českom vysokom učení technickom v Prahe a od 1. 10. 1925 do 1. 10. 1930 pôsobil ako učiteľ na žen. učilišti v Litoměřiciach, kde prednášal stavbu voj. mostov, opevňovania, stavbu ciest, plavbu a kotvenie. Dňa 28. 10. 1925 ho povýšili na npor. žen. vojska a o päť rokov neskôr na kpt. žen. vojska. V rokoch 1930 až 1933 bol poslucháčom na VŠV v Prahe. Po ukončení VŠV ho ako talentovaného dôstojníka 11. 9. 1933 prevelili na ZVV v Bratislave, kde pracoval na štábe 4. odd. Dňa 31. 7. 1934 ho premiestnili do skupiny dôst. generálneho štábu v hodnosti kpt. gšt. Na ZVV v Bratislave pôsobil až do 30. 9. 1936 keď ho preložili na MNO v Prahe, kde bol až do 1. 6. 1939 referentom operačnej skupiny HŠ 3. odd. Dňa 1. 7. 1937 ho povýšili do hodnosti mjr. gšt. Počas mobilizácie v jeseni 1938 ho prideliť k operačnej skupine 3. odd. štábu Hl. veliteľstva vo Vyškove.

Po rozpade I. ČSR musel odísť z armády a začal pôsobiť v odboji. Keďže mu v dôsledku odbojovej činnosti hrozilo zatknutie, 15. 3. 1940 opustil územie Protektorátu, a cez Budapešť sa dostal do Belehradu, kde sa 23. 3. 1940 na franc. vyslanectve prihlásil do čs. arm. Dňa 16. 4. 1940 dorazil do franc. prístavu Marseilles. O deň neskôr pricestoval do zberného tábora čs. vojska v Agde. Na voj. službu nastúpil 30. 4. 1940 v Béziers. Tam ho 1. 5. 1940 poverili funkciou prednostu 1. oddelenia velit. 1. čs. divízie. Po porážke

Francúzska sa evakuoval na palube lode *Viceroy of India* cez Plymouth do Veľkej Británie, kam dorazil 7. 6. 1940. Aj vo Veľkej Británii zotrval v rovnakom zaradení ako vo Francúzsku, a to až do 17. 3. 1941, keď sa stal prednostom 3. odd. Dňa 7. 3. 1942 ho povýšili do hodnosti pplk. gšt. Od 22. 6. 1942 do 31. 3. 1943 ako profesor prednášal na poľskej Vysoké škole vojnovéj v anglickom Peeblesse. Dňa 1. 4. 1943 ho prideliť k ŠVBM v Londýne.

Po vypuknutí SNP priletel 7. 10. 1944 spoločne s príslušníkmi amer. a brit. voj. misie z Talianska na letisko Tri duby ako osobitný voj. pozorovateľ prezidenta E. Beneša. Po prihlásení sa u brig. gen. → J. Goliana ho 12. 10. 1944 poverili velením žen. vojska 1. čs. arm. na Slovensku. V tejto funkcii sa zaslúžil o riadenie žen. úprav terénu, a tým pádom o zlepšenie podmienok na budovanie a zaujatie obrany na prístupoch k Banskej Bystrici. Po voj. potlačení Povstania opustil 27. 10. 1944 Banskú Bystricu a ustupoval na Donovaly, odkiaľ na druhý deň pokračoval na hrebeň Nízkych Tatier. Dňa 2. 11. 1944 ho však pri obci Svätý Ondrej (dnes Liptovský Ondrej) zajali vojaci nem. jednotky Einsatzkommando 14. Od 3. 11. 1944 do 21. 11. 1944 ho väznili vo väznici Krajského súdu v Banskej Bystrici. Einsatzkommando 14 ho potom predalo príslušníkom jednotky Einsatzkommando H, ktorí ho podrobili viacerým výsluchom, najprv v Slovenskej Ľupči, Banskej Bystrici a neskôr aj v Bratislave. Odtiaľ potom ho previezli na výsluchy na Hlavný rišsky bezpečnostný úrad (RSHA) do Berlína. Jeho ďalšie osudy sú zahalené tajomstvom. Po prevoze na neznáme miesto ho Nemci začiatkom roka 1945 pravdepodobne popravili. S. bol roku 1946 povýšený do hodnosti plk. generálneho štábu.

Vyznamenania: Československá vojenská pamätná medaila so štítkom F-VB-SSSR in memoriam (?), Československý vojnový kríž 1939 in memoriam (?), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom in memoriam (?), Rad SNP I. tr. in memoriam (?).

Literatúra a pramene: STEHLÍK, E. – LACH, J.: Vlast a česť byly jim dražší nežli život. Dvůr Králové nad Labem 2000; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Důstojníci a štáby povstalecké armády. Banská Bystrica 1994, s. 31, 217; VOČSO, s. 265 – 266. – VÚA-VHA Praha Zb. KvL a Kml;

(M. Meško)

SOVA, Nicolae

zborový generál
veliteľ 7. rumunského zboru

* 9. 11. 1885 Poduri (Moldavsko)
† 12. 3. 1966 Bukurešť (Rumunsko)

V arm. začal slúžiť v r. 1907, bol prijatý na ŠDPZ, ktorú ukončil 1. 7. 1911 ako por. Voj. kariéru začal v 27. p. pl. v Bacau. V r. 1911 – 1912 absolvoval pech. kurz, 30. 10. 1912 bol povýšený na npor. Účastník druhej balkánskej vojny a 1. svetovej vojny. Na konci vojny už v hodnosti mjr. V r. 1918 – 1919 sa zúčastnil rumun. ťažení proti Maďarsku ako šéf operačného odd. 7. pd., neskôr ako náč. spravodajského odd. 6. zboru. V r. 1919 – 1921 frekventant VA. Od 10. 5. 1925 pplk., od 1. 4. 1932 plk. Od decembra 1934 počas 3 rokov bol voj. atašé vo Viedni. Po návrate z diplomatickej funkcie ho 1. 2. 1939 povýšili do hodnosti brig. gen. Od 6. 2. 1939 pracoval na ministerstve obrany ako vedúci personálneho úradu. Od 10. 1. 1941 do 19. 2. 1943 bol vel. div. Medzitým, 24. 1. 1942, bol povýšený do hodnosti div. gen. Od 19. 2. 1943 bol štátnym tajomníkom ministra námorníctva. Dňom 24. 1. 1944 bol povýšený do hodnosti zborového gen. 22. 9. 1944 sa stal vel. 7. zboru, súčasťou 1. rumun. arm. Jeho zbor sa podieľal na bojoch 2. UF o ovládnutie línie rieky Tisy, neskôr sa zapojil do bojov v Budapeštianskej operácii. Dňom

16. 1. 1945 bol jeho zbor vyňatý z bojov o Budapešť a presunutý na Slovensko, kde sa stal súčasťou 1. rumun. arm. pod velením zborového gen. N. Maciciho. Z velenia zboru bol S. uvoľnený 7. 2. 1945 a 24. 3. 1945 ho penzionovali. V januári 1946 bol zatknutý a obvinený spolu s bývalými členmi vlády gen. Antonescu, 15. 12. 1947 odsúdený na 10 rokov väzenia, prepustený v januári 1956.

Vyznamenania: Ordinul Mihai Viteazul cu spade clasa a III-a (7. 11. 1941, január 1945).

Literatúra a pramene: - <http://www.worldwar2.ro/generali/?langaue=en&article=92> (16. 7. 2012)

(F. Cséfalvay)

SOZANSKÝ, Ľudovít

štábný kapitán pechoty
veliteľ roty čs. jednotky vo Francúzsku
príslušník Čs. vojenskej misie v Kanade

* 21. 10. 1908 Vinné, okr. Michalovce
† 29. 9. 1977 Košice

Po maturite na michalovskom reálnom gymnáziu nastúpil 1. 10. 1930 na voj. prezenčnú službu k 12. del. pluku v Košiciach, následne bol odvelený k 27. p. pl. v Uhorskom Hradišti, v Olomouci absolvoval ŠDPZ a v r. 1932 – 34 VA v Hraniciach na Morave. V nasledujúcich r. pôsobil S. v hodnosti por. pech. ako vel. čaty 3. p. pl. J. Žižku z Trocnova v Kroměříži, ako vel. guľ. oddielu v poddůstojníckej škole a tiež slúžil v 4. hran. pluku v Hlučine. V hodnosti npor. bol 19. 3. 1939 predisponovaný do stavu armády Slovenského štátu k 41. p. pl. žilinskému do Čadce.

Hneď po prechode slovensko-poľských hraníc začiatkom júna 1939 bol S. zatknutý a vypočúvaný v Nowom Targu, po prepustení sa hlásil na čs. konzuláte v Krakove a 15. júna už bol odoslaný do Francúzska, kde podpísal päťročný záväzok do franc. cudziackej légie. Hoci ho odoslali do tuniského Sfaxu kvôli absolvovaniu kurzu, po obnovení čs. brannej moci sa vrátil do Francúzska a 23. 9. 1939 bol prezentovaný v Agde. Ako prvý pobočník vel. 2. p. pl. sa na západnom fronte vyznamenal v bojoch na Marne. Po porážke Francúzska bol vo Veľkej Británii pridelený k štábinej rote formujúcej sa brig. Od konca septembra 1940 do marca 1941 pôsobil ako dôst. 1. odd., keď bol presunutý k Náhradnému telesu a následne s povýšením do hodnosti kpt. začal pôsobiť v diplomatických službách. Ako príslušník Čs. voj. misie v Kanade mal do marca 1943 predovšetkým na starosti nábor slov. krajaných dobrovoľníkov. Po zrušení misie pôsobil ako pridelený dôstojník čs. voj. a let. atašé pri kanadskej vláde. Koncom r. 1944 sa vrátil do Londýna a v januári 1945 vo funkcii škpt. pech. bol odvelený do 1. čs. arm. zboru v ZSSR.

Na oslobodené územie Slovenska odcestoval koncom marca 1945 a v apríli bol zaradený k oblastnému velit. Morava, 4. 6. 1945 bol menovaný za čs. voj. atašé v Kanade, pridelený k 2. odd. MNO a povýšený na mjr. Po zrušení úradu voj. pridelenca (už v júli 1945) absolvoval 3. ročník VŠV v Prahe, na ktorej zotrval v r. 1946 – 48 ako profesor a po menovaní do hodnosti pplk. gšt. ho v marci 1948 poverili velením 10. div. v Košiciach. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (28. 10. 1940), čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?), Československá voj. medaila Za zásluhy I. stupňa (?), Rad SNP I. tr. (?), Medaila zahraničného odboja (?), Pamätná medaila trocnovského hrdinu (?), nór. Der Kongelige Norske St. Olavs Orden, Ridder av 1. klasse (?), sov. Za pobeđu nad Germanijou (?), Pamätná medaila čs. dobrovoľníckeho zboru v Taliansku (?).

Literatúra a pramene: VANĚK, O.: Účast Slovákov v začiatkoch protifašistického odboja v Poľsku (marec – september 1939). In: Vojenská história, roč. 1 (1997), č. 2, s. 24, ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica: Zapomenutá elita. Českoslovenští vojenský diplomaté v letech 1938 – 1945. Praha 2011, s. 167-168; VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml; VA Trnava, f. Centrálna registratúra voj. osôb.

(B. Šedová)

SPIŠIAK, Ernest

major delostrelectva
veliteľ protiletadlovej skupiny
1. čs. armády na Slovensku

*23. 11. 1904 Riečka,
okr. Banská Bystrica
† 9. 4. 1969 Trnava

Stredoškolské vzdelanie získal v tamojšom učiteľskom ústave, voj. vzdelanie na VA v Hraniciach na Morave (1925 – 1927). Po absolvovaní Aplikáckej školy pre dôst. pech. v Miloviciach zastával rôzne nižšie vel. a štábne funkcie. 4. 11. 1938 bol pridelený k HG ako voj. zástupca pri jej oblastnom velit. v Nitre, kde dohliadal na to, aby branná výchova a výcvik boli realizované v súlade s predpismi arm. Po vzniku Slovenského štátu veliteľ p. pl. 7 v Nitre a súčasne vel. tamojšej posádky. Po skončení Malej vojny bol povýšený na stot. pech. a krátko pôsobil ako vel. 5. roty veľkých guľometov proti lietadlám. Následne v priebehu roka 1939 vel. odd. proti lietadlám vo Vajnorochoch. 1. 7. 1940 bol povýšený na mjr. del. Tesne pred vpádom do ZSSR bol pridelený na VVZ. Poľné ťaženie absolvoval s RD ako vel. del. protiletadlového pl. v mesiacoch august až december 1941. Zúčastnil sa všetkých veľkých akcií RD a so svojou jednotkou viackrát účinne zasiahol proti sov. lietadlám. Napriek tomu patrili k dôst. protifašistického zmýšľania a vo svojej jednotke údajne šíril nenávisť voči Nemcom. Na východný front sa už nevrátil. Od 19. 1. 1942 striedavo vel. V. del. protiletadlového oddielu a ZV VI. oddielu poverený velením výcvikového strediska v Hlohovci, resp. od 27. 4. 1942 opäť vel. V. del. oddielu vo Vajnorochoch. Od polovice septembra 1942 do 15. 6. 1944 pôsobil ako ZV protiletadlovej skupiny v Bratislave. Následne pôsobil vo funkcii vel. Obvodu obrany proti lietadlám Považia. Po vypuknutí Povstania zorganizoval z časti príslušníkov OPL Dubnica n/Váhom a Považská Bystrica sk., s ktorou sa presunul do priestoru Zvolena a Banskej Bystrice. Po reorganizácii zmiešanej sk. DPLP bol 30. 8. 1944 ustanovený za jej vel. Túto protiletadlovú del. skupinu viedol aj po ďalšej reorganizácii 9. 9. 1944. Z hľadiska zabezpečenia vzdušného priestoru a vzdušnej ochrany povstaleckého územia mu boli podriadené kľúčové protiletadlové del. batérie. Pod jeho vedením sa zmiešaná skupina del. proti lietadlám od prvých okamžikov aktívne zapojila do operácií a jej jednotky patrili k tým, kde vládla organizovanosť a disciplína. Jeho protiletadloví špecialisti zasiahli úspešne do bojov na rôznych úsekoch povstaleckého frontu a značnou mierou narušovali nálety nepriateľského letectva. S obmedzenými silami a prostriedkami sústredil obranu len na najdôležitejšie miesta a objekty povstaleckého územia, zväčša v okolí Banskej Bystrice, akými boli prístupové cesty k mestu, Slobodný slovenský vysielateľ a letiská Tri Duby a Zolná. Vzhľadom na nedostatok protitankových zbraní nechal svoje jednotky často nasadzovať aj ako protitankové, resp. pešie. Po páde Zvolena osobne riadil presun svojich jednotiek do vopred určených priestorov v okolí Donovalov, kam sa sústredili aj vrcholné povstalecké orgány. Dohliadal na zhromažďovanie materiálu v provizórnych skladoch, budovanie bunkrov a zrubov

v priestore Poľana – Vepor, kde mali zaujať obranu jednotky Leteckej skupiny. V snahe zefektívniť velenie previedol 28. 10. 1944 reorganizáciu svojej skupiny, ktorú rozdelil do siedmich podskupín. Tie prešli na boj v horách pomerne organizovane a úspešne bojovali až do odpútania sa od nepriateľa. Nedokázal však zabrániť ich postupnému rozkladu. S malou skupinkou neskôr operoval v priestore Lučenca, od decembra 1944 opäť v priestore Banskej Bystrice.

Po vojne postupne pôsobil ako vel. del. plukov v Piešťanoch, v Malackách a v Bratislave. V rámci obnovenej čs. brannej moci dosiahol hodnosť plk. del. (20. 21. 1947). Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939), Pamätná medaila so štítkom Javorina (1940), Pamätný odznak I. st. (1943), Deutsche Adlerorden 2. Klasse mit Schwerter (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1947).

Literatúra a pramene: VANĚK, O.: Účast protiletadlových jednotek v Slovenském národním povstání. In: Zborník múzea SNP, 11/1986, Martin, s. 183–211; Důstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994; ŠUMICHRAS, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939–1944 2. Bratislava 2000; ANGER, J.: Vznik slovenskej armády v roku 1939. In: Z vojenskej histórie Slovenska 1918–1948. In: Zborník vedeckých štúdií, Trenčín 1994, s. 59–85; LACKO, V.: Protiletadloví delostrelci v povstaní. Sborník Nad Tatrou sa blýska ... Praha–Bratislava 1946, s. 173–178. VOČSO, 267. – VÚA–VHA Praha, Zb. Kml; AMV ČR Praha – 107-46-4/2 a 22, 135-5-1/31;

(A. Maskalík)

SRP, Josef

důstojník
veliteľ batérie del. pluku čs. divízie vo Francúzsku, veliteľ delostreleckého pluku 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády

*22. 1. 1906 Doudleby
† 16. 12. 1975 Velké Leváre

V júli 1928 skončil štúdium na VA v Hraniciach na Morave a bol menovaný do hodnosti por. del. Službu nastúpil v del. pl. 201 v Ružomberku, ale už v októbri 1928 bol odoslaný do aplikáckej školy del. v Delostreleckom učilišti v Olomouci. V júli 1929 ho premiestnili k del. pl. 109 v Bratislave a ustanovili na funkciu dôstojník pátrač – I. dôstojník batérie. Počas jej výkonu absolvoval ekvitačný kurz pre dôstojníkov (1931), orientačný kurz (1932) a pozorovateľský kurz pre dôstojníkov pri Vojenskom leteckom učilišti v Prostějove (1933). V októbri 1932 bol povýšený na npor. del. Od mája 1933 pôsobil v Nitre ako del. pozorovateľ – žiak a neskôr del. Pozorovateľ-letec v letke 10 let. pl. č. 3. V máji 1934 sa vrátil na pôvodnú funkciu v del. pl. 109. Od júna 1936 popri nej striedavo vykonával aj funkcie let. pozorovateľa v letke 81 let. pl. 4 na letisku Nový Dvůr pri Malackách a prof. v ŠDDZ v Bratislave. V septembri 1937 bol ustanovený do funkcie 2. pobočníka veliteľa del. pl. 109 a v októbri t. r. povýšený do hodnosti kpt. del. Súčasne bol vyslaný na 1-ročné aplikácké štúdium voj. školy vo Fontainebleau vo Francúzsku. Po jeho skončení sa zúčastnil mobilizácie čs. arm. na jeseň 1938 ako sprav. dôst. štábu V. zboru v Trenčíne. Potom vykonával funkcie demobilizačného dôstojníka del. pl. 109 a predtým odd. evidencie koní na ZVV v Bratislave. Vo februári 1939 bol premiestnený k del. pl. 305 v Táboře, kde pôsobil ako prof. na ŠDDZ. V máji 1939 sa prihlásil do preškolicacieho kurzu pri obchodnej akadémii a v novembri t. r. bol premiestnený na účtové odd. zemského úradu ministerstva vnútra v Prahe.

Dňa 25. 1. 1940 odišiel, cez Maďarsko, kde bol krátky čas väzený a Juhosláviu, do Francúzska. Tu sa 27. 4. 1940 prihlásil do 1. čs. pd a bol ustanovený za vel. batérie jej del. pl. Po evakuácii do Anglicka sa stal príslušníkom 1. čs. zmiešanej, neskôr 1. čs. samostatnej brig. Absolvoval protitankový a parašutistický výcvik a postupne vykonával funkcie vel. del. čaty (Chalmondeley), inštruktora nováčikov v náhradnom telese brig. (Leamington), prof. v ŠDDZ (Moreton-Hall) a vel. batérie del. pl. – zástupcu vel. del. oddielu (Lowestoft). Absolvoval aj aut. a parašutistický kurz.

V septembri 1943 bol na vlastnú žiadosť premiestnený k 1. čs. sam. brigáde v ZSSR a v januári 1944 ustanovený za vel. del. oddielu 2. čs. sam. paradesantnej brig. v Jefremove. Od marca t. r. vykonával funkciu vel. delostrelectva brig. a od augusta t. r. funkciu 2. ZV brig. Po vypuknutí SNP bol v septembri 1944 vysadený na Slovensko a pridelený k štábu velit. delostrelectva 1. čs. arm. Po premiestnení 2. čs. sam. paradesantnej brigády na povstalecké územie sa stal vel. jej del. pluku. Osobne riadil palebnú činnosť pluku počas dočasného úspešného stabilizovania obrannej línie povstalcov na juh od Zvolena. Po potlačení Povstania pokračoval v boji ako vel. partizánskej skupiny vytvorenej z časti príslušníkov brigády. V novembri 1944 ho nemeckí vojaci pri Brezne nad Hronom zajali a do apríla 1945 držali v zajateckých táboroch v Kaisersteinbrücku a Altenburgu.

Po oslobodení sa prihlásil do obnovovanej čs. arm. Od júna 1946 pôsobil vo VA v Hraniciach na Morave, najskôr ako vel. jej delostrelectva a potom ako vel. del. oddielu. Na konci novembra 1948 ho ustanovili na funkciu NŠ VVT Lešť. Pre údajnú politickú nespôľahlivosť bol dňom 1. 11. 1949 poslaný na dovolenku s čakaním a následne, 1. 5. 1950, prepustený z aktívnej služby. V r. 1991 rehabilitovaný v hodnosti plukovníka v. v.

Vyznamenania: Československá vojenská pamätaná medaila so štítkom „F - VB“ (1944), Československý vojnový kríž 1939 – 2x (1945, 1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom, Československá vojenská medaila Za zásluhy II. st. (?), Československá vojenská pamätaná medaila so štítkom „SSSR“ (?), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), sov. medaila Za pobeđu nad Germanijou v Veľkej Otečestvennoj vojne 1941-1945 gg (?), Rad Červenej hviezdy (1965).

Literatura a pramene: HALAJ, D., zost.: Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938-1945 (Prehľad najvýznamnejších udalostí). Martin 1980, s. 84; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1983, s. 233, 240; ESNP 5, Bratislava 1984, s. 512; SBS 5. Martin 1992, s. 327; Stručný biografický slovník (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948-1989 na Slovensku), ed. Droppa A. - Suja-Žiak, J. Bratislava 1994, s. 160; VÚA-VHA Praha, Kvl.

(J. Štaigl)

STANEK, Ján Juraj

major generálneho štábu
prednosta spravodajského oddelenia
MNO, veliteľ obranného úseku II. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 4. 7. 1909 Hrušovany, okr. Topoľčany
† 17. 2. 1996 Benešov u Prahy, ČR

V r. 1921 – 1927 študoval na Reálnom gymnáziu v Nových Zámkoch, 1927 – 1929 na Obchodnej akadémii v Nitre. Dňa 1. 10. 1929 bol zaradený do brannej moci ako voj. 3. roty p. pl. 21 („maršala Focha“) v Časlavi. Na začiatku augusta 1930 bol ako

dšl. poddôstojník v hodnosti des. premiestnený do p. pl. 7 („Tatarský“) v Nitre. Dňa 1. 4. 1932 si predĺžil záväzok na dobrovoľné vykonávanie ďalšej činnosti služby ako dšl. poddôstojník na dobu jedného roka. O rok neskôr si tento záväzok predĺžil o ďalší rok. V polovici septembra 1933 v hodnosti čat. nastúpil na štúdium vo VA v Hraniciach na Morave. Po absolvovaní VA bol 1. 7. 1935 menovaný do hodnosti por. pech. a ustanovený do funkcie vel. pešej čaty p. pl. 48 v Benešove. Od septembra 1936 slúžil v Josefove ako vel. čaty, neskôr vo funkcii vel. 3. roty, dočasného vel. 2. roty. V r. 1936 absolvoval šifrovací a sprav. kurz. Službu v predmníchovskej čs. armáde skončil ako vel. 7. roty p. pl. 48.

Po prijatí do slov. armády v marci 1939 bol zaradený na spravodajskom oddelení VI. zboru v Spišskej Novej Vsi. S účinnosťou od 20. 5. 1939 bol povýšený do hodnosti npor. pech. a pridelený ako sprav. dôstojník na VV 3 v Prešove, 31. 7. bol premiestnený na VV 1 v Trenčíne, kde od 18. 8. 1939 do 14. 2. 1940 pôsobil vo funkcii prednosta 2. odd. štábu VV 1 (v polovici októbra 1939 premenované na velit. 1. div.). Ťaženia proti Poľsku v septembri 1939 sa zúčastnil ako prednosta 2. odd. štábu 1. div. „Jánošík“. Dňa 15. 2. 1940 nastúpil na štúdium vo VVŠ v Bratislave. Tu bol s účinnosťou od 1. 1. 1941 povýšený do hodnosti stot. pech. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR odišiel 27. 6. do poľa s velit. armády „Ladislav“ vo funkcii prednosta pátracej skupiny sprav. odd. Na Slovensko sa vrátil 12. 8. a pokračoval v štúdiu na VVŠ. Na východnom fronte opäť pôsobil od začiatku marca do začiatku druhej polovice mája 1942 ako stážista na velit. 134. p. pl. nemeckej 44. pd a velit. nemeckej 297. pd. Po skončení stáže bol zaradený ako pridelený dôst. na oper. oddelení MNO v Bratislave. Na začiatku druhej polovice septembra 1942 odišiel na východný front k RD, kde 29. 9. prevzal od mjr. pech. → J. Markančuka funkciu prednosta 2. odd., ktorú vykonával do júla 1943. Dňa 1. 1. 1943 bol zaradený do skupiny dôst. gšt. Od začiatku októbra 1943 do konca januára 1944 pracoval ako prednosta obranného oddel. MNO v Bratislave a od 1. 2. 1944 ako prednosta sprav. oddel. MNO.

V ilegálnej odbojovej činnosti spolupracoval s odboj skupinou „Flóra“, vedením KSS a ilegálnym VÚ. Podieľal sa na zabezpečovaní odletu lietadla, ktoré 2. 8. 1944 dopravilo do Sovietskeho zväzu npor. pech. → J. Koreckého, K. Grúna, V. Fejku a T. Baláza a 4. augusta delegáciu SNR a VÚ (K. Šmidke a pplk. vet. → MVDr. M. Ferjenčík). Po odzbrojení bratislavskej posádky večer 1. septembra opustil Bratislavu, 2. septembra pricestoval do centra SNP, Banskej Bystrice, kde sa prihlásil na velit. čs. armády a na druhý deň bol určený za vel. obranného úseku II. TS pri Telgarte, v ktorom pôsobili jednotky skupiny „Jánošík“, od polovice septembra 1944 obranný úsek „Plesnivec“. S účinnosťou od 1. 10. 1944 bol povýšený do hodnosti škpt. gšt. a 28. 10. 1944 do hodnosti mjr. gšt. Po prechode do hôr vytvoril vojensko-partizánsku skupinu „Jánošík“, s ktorou sa na Soliskách 4. 11. 1944 pripojil k 2. čs. sam. paradesantnej brig. a 30. novembra sa stal vel. 2. práporu. Dňa 26. decembra v priestore Veľkého Boku po zranení padol do nem. zajatia. Väzený bol v Banskej Bystrici a Bratislave, od 18. 1. 1945 v Berlíne, potom v zajateckých táboroch v Nemecku. 30. apríla bol vyslobodený part. v južnom Tyrolsku, 4. mája prevzatý amer. armádou, dopravený do Neapola k Čs. voj. misii, 21. mája včlenený do Čs. voj. misie v Neapoli a ustanovený za NŠ čs. vojsk v Taliansku.

Po návrate do ČSR bol 18. 7. 1945 premiestnený do Prahy na HŠ – obranné spravodajstvo, od 4. septembra v hodnosti pplk. gšt. (povýšený 1. 8. 1945) ustanovený za vel. 4. rýchlej div. v Žiline. Od 15. 1. do 25. 3. 1946 popri výkone funkcie vel. div. bol vymenovaný aj za vel. voj. jednotiek nasadených na vých. Slovensku proti banderovcom. Dňa 20. 2. 1947 bol s účinnosťou od 1. 10. 1946 povýšený do hodnosti plk. gšt., od 1. 12. 1947 zaradený na funkciu vel. 9. div. v Nitre a od 31. 5. 1949 premiestnený do VVÚ v Nitre. V septembri bol 1949 zatknutý a v januári 1950 odsúdený.

V r. 1951 v hodnosti plk. gšt. preveďený do zálohy. Od 1951 robotník. 30. 5. 1990 ho prezident republiky vymenoval do hodnosti genmjr.

Vyznamenania: Pamätná medaila (14. 3. 1940), Za hrdinstvo 3. st. (14. 3. 1940), Za zásluhy (1943), Za hrdinstvo 2. st. (30. 6. 1942), Za zásluhy (3. 8. 1943), Pamätný odznak 1. st. (3. 8. 1943), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutsche Adlerorden 3. Stufe mit Schweren (?), Vojenný víťazný kríž V. tr. (13. 4. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (8. 8. 1945, 1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (6. 10. 1945, 1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1946), sov. Za pobeďu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1946) a iné.

Literatúra a pramene: PŘIKRYL, V.: Pokračujte v horách. Praha 1947, s. 106, 111, 145, 146, 147, 169; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Bratislava 1990, reg.; ŠOLC, Jiří: Padáky nad Slovenskem. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR. Praha 1997, reg.; ŠOLC, Jiří: Osudná rozhodnutí, Kapitoly z historie československého odboje v letech 1939 – 1945. Praha 2006, reg.; VOČSO s. 268, 269; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 176; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do Povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Banská Bystrica 2009, reg.; SÝRNÝ, M. a kol.: Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica reg.; MIČEV, S. a kol.: Slovenské národné povstanie 1944. Banská Bystrica 2009, reg. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a Kml; AMV ČR Praha, fasc. Z-867; VHA Trnava, f. ŠZ X-280.

(J. Bystrický)

STAŠÍK, Ladislav

kapitán letectva
veliteľ letky 2. čs. stíhacieho leteckého pluku 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR

* 16. 10. 1918 Trstená
† ??

Civilné vzdelanie ukončil absolvovaním skúšky dospelosti na 8-ročnom reálnom gymnáziu, ktoré navštevoval v r. 1929 – 1938. S. zaradili do čs. brannej moci 1. 10. 1939, keď ho po vykonaní hlavného odvodu (25. 3. 1938) včlenili ako vojaka k p. pl. 37. 1. 3. 1939 S. prezentovali ako voj. na vykonanie prezenčnej služby v čs. brannej moci. Od 1. 3. 1939 – 30. 8. 1939 v ŠDPZ, kde mu priznali status aspiranta. (5. 3. 1939) a povýšili na slob. aspiranta (1. 9. 1939). 30. 11. 1939 S. v hodnosti slob. aspirant (1. 10. 1939) premiestnili z p. pl. 1 (do 15. 5. 1939 p. pl. 37) k p. pl. 4. 31. 12. 1939 S. už v hodnosti čat. (1.12.1939) premiestnili k VA. 15. 8. 1940 voj. akademika S. vymenovali za por. let. Týmto dňom ho včlenili k tech. letke. Od 21. 10. 1940 – 4. 10. 1941 S. absolvoval pozorovateľskú školu pre dôst. let. v LŠ. 22. 6. 1941, z dôvodu vyhlásenia vojny ZSSR výučbu prerušili a S. premiestnili k letke 2 v Spišskej Novej Vsi ako prideleného dôst. Od 22. 6. 1941 – 20. 8. 1941 v poli s letkou 2 „Kamila“ npor. let. → F. Wágnera. 30. 9. 1941 S. premiestnili k let. rote Spišská Nová Ves. 20. 10. 1941 S. vymenovali za pozorovateľa letca. Od 31. 5. 1942 – 28. 10. 1942 v poli (let. detašmán Ľvov). 1. 2. 1943 S. vymenovali už ako npor. let (1. 1. 1943) za poľného pozorovateľa -letca. 10. 12. 1943 S. ustanovili za pobočníka vel. II. perute let. pl. 31. 1. 1944 S. premiestnili k letke 11, s určením za vel. letky. 1. 5. 1944 S. vymenovali za pilota letca a zaradili ho k stíhacím letcom. V tejto funkcii zotrval až do 29. 8. 1944, keď sa zapojil do SNP v rámci motorizovaného práp. stot. let. → I. Haluzického. 20. 10. 1944 mu na Slovensku v neprítomnosti odňali hodnosť npor. let. a ako strel. ho preložili do I. zál. ako strel.

v zál. Od 29. 8. 1944 príslušník 1. čs. arm. na Slovensku, účastník bojov v SNP. 7. 10. 1944 S. letecky presunuli do ZSSR na preškolenie na sov. let. techniku. 17. 10. 1944 S. prijali do čs. zahraničnej armády v ZSSR a včlenili k let. pl. Od 7. 12. 1944 – 5. 1. 1945 ZV letky let. pl. Od 5. 1. 1945 vel. letky 2. čsslp 1. čszld v ZSSR. V rámci 2. čsslp sa zúčastnil na oslobodzovaní ČSR. S. po skončení vojny pokračoval v službe v čs. armáde až do 30. 6. 1958, keď ho v hodnosti mjr. let. prepustili do zál. S. rehabilitovali v r. 1991 v hodnosti pplk. v. v.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944), Československá pamätná medaila so štítkom ZSSR (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Československá medaila Za zásluhy II. st. (1946), Rad SNP II. triedy (1946), Československá pamätná medaila čs. dobrovoľníkov letectva 1918-1919 a bratov bývalého pluku Slobody III. (1949) a iné.

Literatúra a pramene: - VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné, 1939 – 1944; VHA Bratislava, f. let. pl., rozkazy dôverné a denné, 1941-1944; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

STEINER, Ľudovít Ján

major generálneho štábu
náčelník štábu 2. technickej divízie
slovenskej armády v rokoch 1944 – 1945

21. 2. 1912 Vyšnia Boca (dnes Vyšná Boca), okr. Liptovský Mikuláš
5. 12. 1992 ?

V roku 1932 úspešne absolvoval reálne gymnázium v Liptovskom Mikuláši a následne niekoľko mesiacov pôsobil ako vychovávateľ. 1. 10. 1932 zaradený ako nováčik do čs. brannej moci a zároveň prezentovaný k výkonu prezenčnej služby pri telegrafnom prápore 3 v Trnave. 30. 9. 1933 bol S. prijatý na štúdium do VA v Hraniciach, zároveň vzatý do kmeňového počtu tejto inštitúcie. 1. 1. 1935 menovaný na ppor. tel. vojska v zálohe. 1. 7. 1935 S. podpísal záväzok na ďalšiu činnú službu v armáde na dobu 6 rokov a bol povýšený na por. tel. 30. 9. 1935 premiestnený k tel. pr. 7 v Turčianskom Svätom Martine (dnes Martin). 15. 3. 1937 opäť premiestnený, k tel. pr. 4 v Prešove. V období septembrovej mobilizácie čs. brannej moci S. zastával funkciu vel. tel. prápore 17 v rámci 17. div. (krycí názov „Blodek“). Po vzniku Slovenského štátu bol S. 6. 5. 1939 ustanovený za vel. tel. prápore 2, ktorý vznikol premenovaním pôvodného tel. pr. 4. 17. 5. 1939 povýšený na npor. tel. 15. 2. 1940 bol výnosom MNO č. 151. 256 dôv. výcv. 40 povolaný na štúdium do VVŠ v Bratislave. Toto štúdium ukončil vo februári 1942. Medzitým, 1. 1. 1941 povýšený na stot. spoj. vojska. 17. 2. 1942 bol S. prevelený na východný front. V poli zastával funkciu prednostu 3. odd. RD. 2. 10. 1942 sa vrátil z frontu na Slovensko. 1. 1. 1943 bol preložený do sk. dôst. generálneho štábu. Od 30. 6. 1943 pôsobil na MNO. Zároveň vyučoval predmet všeobecná taktika vo VAK. 18. 8. 1944 odišiel na front k 2. tech. div. do Talianska, kde prevzal funkciu NŠ tohto zväzku. S. bol k 2. tech. div. pridelený krátko po prechode jej vel. iteľa plk. pech. → J. Imra na stranu Spojencov. Počas pôsobenia pri 2. tech. div. v jej jednotkách narastalo odbojové hnutie. S. sa do tohto procesu však nezapoil. 1. 1. 1945 bol povýšený na mjr. gšt. V marci 1945 sa vrátil z frontu na Slovensko. 4. 5. 1945 bol prijatý do čs. armády. 12. 6. 1945 vzatý do kmeňového počtu Velit. VO 4. 29. 8. 1946 povýšený na škpt. gšt. 1. 10. 1948 povýšený na mjr. gšt. 1. 11. 1950 preložený do zálohy. V neskoršom období pôsobil v civilnom povolaní.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1939), Za hrdinstvo III. st. (1940), Pamätná medaila (1940), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen

Adler III. St. (1941), Za zásluhy (1942), Za hrdinstvo II. stupňa (1942), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse 1939 (1944).

Literatúra a pramene: Bojovník. 2, 1946. č. 195, s. 7. – MINAŘÍK, P. – ŠRÁMEK, P.: Průvodce po mobilizované čs. branné moci v době mnichovské krize na území Slovenska a Podkarpatské Rusi. In: Vojenská historie. 4, 2000, č. 2, s. 102. – ŠIMUNIČ, P.: Vojenské školstvo na Slovensku v rokoch 1939 – 1944. In: Vojenské obzory. H, 3, 1996, č. 1, s. 88. – ŠTEFANSKÝ, V.: Slovenskí vojaci v Taliansku 1943 – 1945. Bratislava 2000, s. 35, 49. – VHA Bratislava, KmL; VHA Bratislava, fond MNO dôverné, šk. č. 27.

(P. Chorvát)

STEJSKAL, Ján

kapitán pechoty

od júla 1944 prednosta III. oddelenia 1. pešej divízie v Gíraltoviaciach, od septembra 1944 náčelník štábu II. taktickej skupiny 1. čs. armády

* 22. 7. 1914 Lednické Rovné, okr. Púchov

† 1. 1. 1975 Banská Bystrica

Ľudovú školu vychodil v rodnej obci, 8 tried reálneho gymnázia v r. 1927 – 1934 v Trenčíne.

Na voj. prezenčnú službu nastúpil 1. 10. 1935. O rok neskôr bol odoslaný do ŠDPZ 9. div. do Trenčína, po jej absolvovaní 29. 9. 1937 do VA Hranice, ktorú 13. 8. 1938 ukončil ako por. pech. Nasledovalo premiestnenie k hran. pr. 6. „Sibírskeho úderníka“ do Domažlic, kde bol vel. čaty. V období január – marec 1939 absolvoval aplikačný kurz pre por. zbraní vo VA Hranice. Po vzniku Slovenského štátu bol prevzatý do slov. arm. V marci 1939 sa zúčastnil obranných bojov na východnom Slovensku proti maď. vojskám, potom nastúpil na službu v p. pl. 17, krátko bol vel. 17. pr. potom vel. 7/17 roty. 1. 5. 1939 ho prevelili k SAP IV, kde sa stal vel. 2. roty v Hnúšti a od 15. 8. 1939 v Revúcej. Ako vel. roty sa zúčastnil poľ. ťaženia. 25. 11. 1939 sa stal príslušníkom p.pl. 9 a ustanovený za vel. 6. roty v Podolínci. 6. 12. 1939 bol určený za sprav. dôstojníka p.pl. 9 v Poprade. 1. 8. 1940 ho povýšili do hodnosti npor. 30. 9. 1940 ho prevelili k p.pl. 4 a ustanovili za vel. kanónovej roty. V čase od 12. 2. 1941 do 26. 6. 1941 bol aj dočasným vel. II/4 pr. Na začiatku protisovietskej vojny ako vel. kanónovej roty odišiel do poľa, vrátil sa 1. 4. 1942. V r. 1942 začal študovať na VVŠ, v období november 1942 – február 1943 sa zúčastnil trojmesačného kurzu dôstojníkov gšt. v Berlíne, medzitým 1. 2. 1943 mimoriadne povýšený na stot. pech. Od 24. 3. 1943 do 9. 6. 1943 bol odvelený na stáž na VPV, potom absolvoval druhú frontovú službu medzi 10. 6. a 15. 10. 1943 ako prednosta 2. odd. ZD. Od 13. 8. až do konca r. 1943 znovu pokračoval v stáži na VPV. Od októbra 1943 do mája 1944 bol dôstojníkom na VDO 1 v Trenčíne. Od 1. 1. 1944 pokračoval v štúdiu na VVŠ. 24. 4. 1944 ho prideliť k 1. pd do Gíraltoviec 6. 5. 1944 odišiel k Velit. opevňovacích prác, neskôr AV, kde sa od júla 1944 stal prednostom III. (operačného) odd. 1. pd. VVŠ ukončil 24. 6. 1944. Spolupracoval s vel. divízie plk. → M. Markusom a NŠ 1. pd mjr. → E. Polkom na prípravách ozbrojeného vystúpenia proti Nemcom. Začiatkom augusta 1944 spolu s nimi a npor. → G. Kelemenom sa zúčastnil stretnutia s partizánmi brig. Čapajev, kde sa potvrdilo ukončenie nepriateľstva medzi armádou a partizánmi. Počas odzbrojovania 1. pd nem. vojskami sa S. podarilo uniknúť zajatiu a prejsť na povstalecké územie. Od 10. 9. 1944 ako stot. gšt. (po 15. 9. kpt.gšt.) bol NŠ II. TS, od 22. 9. 1944 prvým pobočníkom vel. II. TS, pplk.pech. → M. Širicu. V týchto funkciách sa podieľal na riadení obrany najdlhšieho úseku povstaleckého územia. 2. 11. 1944 zajatý na Prašivej, potom sa liečil vo VN v Bratislave. V decembri 1944 vstúpil do POHG, stal sa vel. jednej z piatich poľných rôt POHG, ktoré budovali obran-

né postavenia v priestore Senec – Sered', od marca vel. III. poľného pr. HG, ktorý vznikol reorganizáciou uvedených poľných rôt. V marci – apríli 1945 vel. výcvikového tábora v Holíči. Do čs. arm. bol prijatý 1. 5. 1945 v Turčianskom Sv. Martine a pridelený 10. div. ako prednosta materiálneho oddelenia, 1. 8. 1945 na vel. VIII. zboru a od 1. 9. 1945 k 2. div. ako prednosta 1. oddelenia. 1. 4. 1946 za činnosť v POHG bol v dôsledku neprijatia do čs. arm. až do rozhodnutia odvolacej komisie prepustený do pomeru mimo činnnej služby, 1. 4. 1946 povýšený do hodnosti škpt.pech. 1. 2. 1947 ho znovu povolali do činnnej služby, stal sa dôstojníkom vel. VIII. arm. zboru, a zaradený ako náč. operačného oddelenia špeciálnej sk. jednotiek „Teplíce“, ktorá bola nasadená na boje s banderovcami na strednom a východnom Slovensku. V období od 30. 9. 1947 do 31. 1. 1948 bol premiestnený k VO 4 do Bratislavy, potom k vel. 10. div. do Tornale, kde pôsobil ako okrskový inšpektor BV. 15. 1. 1949 začal slúžiť v p.pl. 14 „Partizána kpt. Jána Nálepku“ v Jelšave ako dočasný NŠ pl. a zastupoval vel. pr. 22. 1. 1951 povýšený do hodnosti mjr., 1. 2. 1952 trvale prepustený do zál. Až do smrti pracoval ako robotník, v 60. rokoch bol majstrom v magnezitovom závode v Hačave.

Vyznamenania: Za hrdinstvo 3. st. (1940), Pamätná medaila Za obranu Slovenska so štítkom „Javorína“ (1940), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (25. 8. 1942), Za hrdinstvo 2. st. (13. 10. 1942), Pamätný odznak I. st. (13. 10. 1942), Vojenný víťazný kríž V. tr. (14. 3. 1944), Pochvalné uznanie V. st. veliteľa „Teplíce“ (1947).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, reg.; Tenže: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; KORČEK, J.: Slovenská republika 1943 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999, s. 202 – 203, JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, reg.; Tenže: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, reg.; SYRNÝ, M.: Od odboja ku kolaborácii. Náčrt problematiky spolupráce príslušníkov odboja so slovenskými a nemeckými orgánmi v rokoch 1939 – 1945 na Slovensku. In: SYRNÝ, M. a kol.: Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939-1945. Banská Bystrica 2009, s. 228 – 229. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(F. Cséfalvay)

STENZINGER, Ján

plukovník pechoty

ústredný veliteľ Civilnej protiletectkej ochrany v rokoch 1940 – 1942

* 16. 5. 1886 Boleráz, okr. Trnava

† ??

V r. 1907 absolvoval kadetskú školu pechoty v chorvátskom Karlovaci s prospechom veľmi dobrým, vyradený v hodnosti kadet – d. zást. 1. 11. 1907 povýšený do hodnosti por. V rak.-uh. armáde pôsobil pri p. pl. 66 spoločnej arm. vo funkcii vel. čaty a roty. 1. 8. 1914 povýšený do hodnosti npor., 17. 8. 1917 kpt. Počas frontového nasadenia zranený. 9. 1. 1919 sa prihlásil do čs. arm. Ako aktívny dôst. pôsobil v p. pl. 25, hor. prápore 10, hor. pl. 3 a v ďalších útvaroch. 21. 7. 1923 povýšený do hodnosti škpt. V r. 1924 bol S. zatknutý pre zneužitie úradnej moci a úplatkárstvo. 31. 12. 1925 preložený do výslužby. Rozsudkom div. súdu v Košiciach bol v marci 1926 odsúdený pre porušenie subordinácie na 14 dní. V súvislosti s aférou V. Tuku r. 1928 bolo proti S. vedené trestné konanie, ktoré však bolo zastavené. Po vzniku Slov. štátu prevzal velenie nad p. pl. 14 v Krompachoch. 15. 5. 1939 reaktivovaný, premiestnený k p. pl. 2 a 17. 5. 1939 povýšený do hodnosti mjr.

pech. V septembri 1939, po vypuknutí vojny s Poľskom, dočasne zastával funkciu vyššieho (oblastného) vel. Vyššieho veliteľstva 3 v Prešove. 31. 10. 1939 premiestnený k MNO v Bratislave. 1. 6. 1940 menovaný za ústredného vel. CPO. 1. 7. 1940 povýšený do hodnosti pplk. pech. 30. 9. 1940 premiestnený k VVZ. 1. 1. 1942 povýšený na plk. pech. 15. 6. 1942 presunutý k Východnej prac. skupine a krátko nato 1. 7. 1942 premiestnený do výslužby. 31. 10. 1950 mu bola odňatá hodnosť škpt. Ďalšie osudy tohto dôstojníka sú predbežne neznáme.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1939), Za hrdinstvo III. st. (1940), Kríž svetovej vojny IV. st. (1941)

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL; VÚA – VHA Praha, f. MNO Prezidium, č. šk. 10243.

(P. Chorvát)

STOJAN, František

plukovník pechoty
veliteľ pluku

* 28. 10. 1891 Viedeň, Rakúsko
† ??

V r. 1903 – 1910 študoval na vyššej reálnej škole s vyučovacím jazykom nem. v Prahe, potom na nemeckej tech. univerzite v Prahe dva semestre v školskom roku 1910/1911 a ďalšie dva semestre v školskom roku 1913/1914. Ako jednoročný dobrovoľník dňa 10. 10. 1912 nastúpil na voj. službu v p. pl. 4 vo Viedni, neskôr vo Viedenskom Novom Meste. Tu absolvoval ŠDPZ. Dňom 16. 2. 1914 bol prepustený z voj. činnosti služby, ale už 26. 8. 1914 nastúpil na činnú službu v pražskom p. pl. 88, s ktorým bol odoslaný na rus. front, kde ako vel. roty zotrval až do 17. 8. 1917. Dňom 1. 7. 1915 bol menovaný do hodnosti por. v zál. Dňa 1. 6. 1917 ho aktivovali a povýšili na npor. pech. V druhej polovici augusta 1917 bol premiestnený na tal. front, kde vo funkcii vel. roty pôsobil do 20. 3. 1918. Potom až do konca 1. sv. vojny bol na albánskom bojisku.

Do čs. armády sa prihlásil 27. 11. 1918 a 5. 12. 1918 nastúpil do p. pl. 88 v Beroune, kde vykonával funkciu vel. štábného a zajateckého odd. V r. 1919 sa zúčastnil bojov na Slovensku vo funkcii vel. vozby a neskôr vel. roty. 1. 11. 1920 bol povýšený do hodnosti kpt. pech. a 1. 8. 1922 bol ako vel. roty premiestnený do p. pl. 17 v Trenčíne. Dňom 1. 10. 1928 bol povýšený na škpt. pech. Od 1. 10. 1929 do 30. 6. 1934 v rámci p. pl. 17 vykonával funkciu vel. pomocnej roty, zbrojného a vozatajského dôst. pl., ako aj správcu zátisia, od 1. 7. 1934 bol opäť vel. roty, od 15. 10. 1934 do 15. 4. 1935 pôsobil vo funkcii vel. poddôstojníckej školy a potom znova vel. roty. Dňom 15. 9. 1936 ho premiestnili do p. pl. 39 „Výzvedný gen. Grazianiho“ v Bratislave, kde sa stal vel. roty a neskôr zbrojným a vozatajským dôst. pluku. Dňom 1. 7. 1938 bol povýšený na mjr. pech. Počas mobilizácie bol od 23. 9. do 23. 11. 1938 zaradený ako vel. III. pr. mobilizovaného p. pl. 89. Od 16. 12. 1938 vykonával funkciu vel. roty sprievodných zbraní.

Po vzniku Slovenského štátu požiadal o prijatie do slov. armády a od 15. 5. 1939 vykonával funkciu ZV p. pl. 4 v Bratislave. 1. 11. 1939 bol ustanovený do funkcie vel. p. pl. 5 v Nitre, 1. 7. 1940 povýšený na pplk. pech. a 1. 10. 1940 ustanovený do funkcie vel. p. pl. 2 v Trenčíne. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR odišiel 26. 6. 1941 s p. pl. 2 do poľa, kde zotrval do 18. 8. 1941. Od 15. 9. do 19. 11. 1941 bol dočasne pridelený na MNO ako mobilizačný referent, potom

opäť vykonával funkciu veliteľa p. pl. 2 v Trenčíne. 15. 1. 1942 bol ustanovený do funkcie ZV 1. DO a prednostu oblastného úradu VDO 1. Dňa 10. 4. 1942 odišiel na východný front k RD ako veliteľ p. pl. 20. S podriadenými jednotkami sa počas letného ťaženia nem. arm. zúčastnil bojov pri Generalskoje, pri dobýjaní Rostova na Done a postupu RD k sev. predhoriam Kaukazu. Na Slovensko sa vrátil 18. 9. 1942. Po návrate z východného frontu bol od 21. 9. do 12. 10. 1942 na dovolenke a od 14. 10. 1942 vykonával funkciu vel. p. pl. 1 a posádkového vel. v Bratislave. Dňa 1. 1. 1943 ho povýšili na plk. pech. Na začiatku marca 1943 odovzdal funkciu vel. bratislavskej posádky pplk. jazd. → J. Veselému a bol ustanovený za ZV posádky. Od 30. 4. 1944 vykonával funkciu vel. p. pl. 1 v Bratislave, 17. 7. 1944 odišiel k AV v Prešove a dňom 21. 7. 1944 bol ustanovený do funkcie vel. p. pl. 1, ktorý bol súčasťou 1. pd Východoslovenskej armády. 30. 8. 1944 prišiel do Levoče s rozkazom na akciu proti partizánom v priestore Popradu. V tom čase už levočská posádka pod velením stot. → J. Fedáka prešla na povstalecké pozície a vo večerných hodinách S. v miestnych kasárňach internovali. Večer 31. 8., pod vplyvom správ o približovaní sa silných nem. jednotiek, došlo k neorganizovanému odchodu vojakov z mesta, ktoré opustil aj S. Po príchode do Banskej Bystrice sa prihlásil do povstaleckej arm. Pridelili ho na posádkové velit. v Turčianskom Sv. Martine. Zúčastnil sa bojov v obrannom úseku pri Sučanoch a Martine. Príslušníkom 1. čs. arm. bol od 2. 9. do 12. 9. 1944, potom ho na základe nariadenia SNR zbavili služby ako politicky nespoľahlivého z dôvodu nem. národnosti. Na základe rozhodnutia komisie MNO pre prijímanie dôstojníkov a rotmajstrov slov. národnosti z novembra 1946 nebol z rovnakého dôvodu prijatý do činnosti služby v čs. arm. Proti tomuto rozhodnutiu podal odvolanie. Odvolacia komisia mu nevyhovela a v oznámení, ktoré mu bolo z MNO odoslané v decembri 1948, sa okrem potvrdenia neprijatia do čs. arm. uvádzalo, že jeho povýšenia na pplk. a plk., v dobe neslobody, sú odo dňa, v ktorom nadobudli účinnosť, zrušené podľa dekrétu prezidenta ČSR z 20. 8. 1945 č. 59 Sb. a zostal teda naďalej mjr. v zál. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1939), Za zásluhy (1940), Kríž svetovej vojny I. st. (1941), Pamätný kríž II. st. (1941), Za hrdinstvo 3. st. (1942), Za hrdinstvo 2. st. (1942), nem. Eisernes Kreuz 2. Kl. (22. 8. 1942), Vojenný víťazný kríž III. tr. (1944).

Literatúra a pramene: ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; BYSTRICKÝ, J.: Rýchla divízia na východnom fronte v r. 1942. In: Vojenská história, roč. 5, 2001 č. 1, s. 45, 47, 50, 51, 54; LACKO, M.: (ed). Proti Poľsku. Odraz ťaženia roku 1939 v denníkoch a kronikách slovenskej armády. Bratislava 2007, reg.; PAŽUR Š.: Organizácia a dislokácia Východoslovenskej armády. Technický zbor a doplnovanie početného stavu. s. 154–197. In: TÓTH D. (ed.): Generál Golian a jeho doba. Zborník Múzea SNP v Banskej Bystrici. Banská Bystrica 2008; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu. III. Rýchla divízia. (1941 – 1944). Banská Bystrica 2009, s. 108, 110, 130, 146, 149, 180; – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL, KmL.

(J. Bystrický)

STRAKA, Ján

kapitán generálneho štábu
náčelník štábu VI. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 19. 12. 1913 Turč. Sv. Martin
† 2. 9. 1987 Martin

Po absolvovaní reálneho gymnázia v Bratislave (1924 – 1928) a obchodnej akadémie v Košiciach (1928 – 1932) nastúpil na voj. službu. Po ukončení ŠDJZ v Pardubicích a VA v Hraniciach (1934 – 1936) vykonával nižšie velit. funkcie. Na prelome rokov 1938/1939 pôsobil ako styčný dôst. predsedu slov. autonómnej vlády v Bratislave a spolupracovník zást. hlavného vel. operujúcich armád na Slovensku, pplk. gšt. → F. Čatloša. Počas ťaženia proti Poľsku pôsobil ako vel. eskadrony JPO I-B, po skončení voj. operácií sa stal inštruktorom aplikačných kurzov aktívnych a záložných dôst. 13. 2. 1940 začal štúdium na VVŠ v Bratislave, ktoré prerušilo ťaženie na východ. V období 23. 6. – 2. 8. 1941 slúžil ako prednosta operačného odd. štábu RB, resp. RD. Zúčastnil sa bojov pri Wojtkovej, Zaluží, Koniuškach a Lipovci. 30. 6. 1942 bol premiestnený na VDO 2 v Prešove ako prednosta org. a mobilizačného odd. a neskôr ako NŠ. V období 10. 1. – 30. 5. 1943 pôsobil v ZSSR ako prednosta sprav. oddelenia ZD, kde nadviazal spojenie so sov. partizánmi. Po návrate domov bol najprv prevedený do stavovskej skupiny dôstojníkov gšt., aby následne nastúpil slúžiť na VBV v Banskej Bystrici ako NŠ. Hoci patrila medzi dôst. s protifašistickým zmyslaním, VÚ ho vzhľadom na to, že bol švagrom vtedajšieho ministra obrany F. Čatloša, nekontaktovalo. Na VPV v Banskej Bystrici sa hlásil dobrovoľne 17. 8. a do plánov na ozbrojené vystúpenie ho zasvätil priamo pplk. gšt. → J. Golian s úlohou zaistiť čo najväčšie množstvo zbraní VBV pre povstalcov. 29. 8. 1944 bol jedným z dôstojníkov, ktorí obsadzovali budovu VPV v Banskej Bystrici. Krátkodobo bol poverený vytyčovať a s mobilizovaným civilným obyvateľstvom budovať protitankové prekážky na všetkých prístupových smeroch do Banskej Bystrice a Zvolena. 2. 9. bol v hodnosti stot. gšt. ustanovený za NŠ velit. Obrannej oblasti 2 v Liptovskom Mikuláši. Jeho úlohou bolo brániť a udržať priestory Oravy, horného a dolného Liptova, ako aj priestor horného Spiša. Svojím rozhodným a iniciatívnym prístupom kompenzoval váhavosť svojho vel., ktorá prerástla do chaotických pomerov vo velení a organizácii jednotiek. Podieľal sa na formovaní VI. TS v Revúckej doline, kde opäť dostal dôveru zastávať post NŠ a zároveň prvého pobočníka vel. Povstalecká obrana v tomto úseku odolala viacerým nem. útokom a udržala sa niekoľko týždňov, prakticky až do prechodu armády na partiz. spôsob boja koncom októbra 1944. So zvyškami VI. TS následne operoval v okolí Kališťa. Až do oslobodenia pôsobil ako spravodajca partizánskej skupiny mjr. ČA Petrova-Korpuľova, ktorej podával správy o presunoch nem. vojsk v oblasti. Od 9. 4. 1945 sa stal príslušníkom 1. čs. arm. zboru v ZSSR. Po oslobodení NŠ Západnej vojenskej oblasti, resp. 9. pd v Nitre. Od októbra 1946 pôsobil ako profesor na VVŠ v Prahe, kde prednášal všeobecnú taktiku. Vo februári 1947 bol povýšený na pplk. gšt. Pre „nesprávny postoj“ voči politike KSČ bol na piate výročie SNP preložený do zálohy bez nárokov na voj. dôchodok a degradovaný. Pracoval ako úradník martinského pivovaru, pomocný montér na stavbe martinskej teplárne, kurič a po prekonaní epileptického záchvatu ako inšpektor Štátnej poisťovne. Vyvíjal značné úsilie o rehabilitáciu postihnutých a perzekvovaných slovenských povstaleckých dôstojníkov. Rehabilitovaný bol 13. 11. 1968, v roku 1992 povýšený in memoriam do hodnosti plk.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939), Za hrdinstvo III. a II. st. (1940), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1945), Kríž Milana Rastislava Štefánika (2005).

Literatúra a pramene: HRONSKÝ, M.: Boje povstaleckej armády na Ostrom. In: Sborník Múzea SNP, I., 1966, s. 203–312; HALAJ, D.: Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945. Martin 1980; ŠIMUNIČ, P.: Miesto a úloha VI. taktickej skupiny v obrane povstaleckého územia. In: HČ 1983, č. 3, s. 571–597; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národ-

nom povstaní. Bratislava 1984; ESNP, s. 521; ČERNEK, J.: Moja cesta do povstania a boj. In: Pamäť ľudu 3. Vojaci v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1989; Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994; Stručný biografický slovník (A–Ž). (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948 – 1989 na Slovensku). Ed. Droppa, A. – Suja-Žiak, J. Bratislava 1994; TAKÁČ, L.: V krutom storočí (Traja generáli Veselovci). Prešov 2003. – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL a Kml; VHA Bratislava, spomienky J. Straku – SZ X-25, 39, 126–127, 478; AMV ČR Praha – 53/41-9/2/58–67.

(A. Maskalík)

STRAPÁK, Karol

stotník pechoty
spravodajský dôstojník a I. pobočník
veliteľa pešieho pluku 101

*16. 12. 1914 Pezinok
† ??

Po skončení štátnej reálky v Bratislave sa 15. 7. 1933 zúčastnil dobrovoľného odvodu a zároveň bol prezentovaný na výkon služby v p. pl. 39. Dňom 15. 11. 1933 bol povýšený na slob. ašpiranta a odoslaný do ŠDPZ. Od 29. 2. 1934 velil čate 9/39 roty a z hodnosti čat. ašpiranta bol 15. 8. 1934 menovaný ppor. pech. Od 16. 9. 1934 bol prijatý do dobrovoľnej služby v p. pl. 23 vo funkcii vel. čaty. Do VA v Hraniciach nastúpil 1. 10. 1935, po skončení štúdia bol povýšený na por. pech. a zaradený ako vel. čaty v p. pl. 5 Praha, kde od 15. 11. 1938 bol dočasným vel. 10/5. roty. Od 30. 9. 1938 velil 2/55. poľnej rote v pásme opevnenia Veľkej Prahy. Dňom 16. 3. 1939 bol premiestnený k p. pl. 4 v Trnave ako I. pobočník vel. pluku. Od 16. 6. 1939 bol pridelený k MNO Bratislava na 2. odd. štábu, od 1. 1. 1941 bol povýšený na npor. pech. so zaradením na osobné odd. MNO. Ako referent na velit. prísunu a odsunu velit. etapy Prešov, Chyrów, Drohobycz pôsobil od 12. 7. do 10. 9. 1941. Od 1. 10. 1941 bol zaradený k odd. voj. cenzúry MNO. Do hodnosti kpt. pech. bol povýšený 1. 7. 1942. Od 27. 4. 1943 do 25. 7. 1943 v p. pl. 101/ZD/ bol spravodajským dôstojníkom a I. pobočníkom vel. pl. v Minsku a od 16. 11. 1943 bol pridelený k 2. odd. štábu MNO. Dňom 1. 10. 1944 bol pridelený na odd. voj. cenzúry MNO, kde bol 1. 2. 1945 zaistený gestapom pre ilegálnu činnosť a zadržaný do 15. 3. 1945. Na základe dekrétu prijímacej komisie nastúpil 12. 6. 1945 na vykonanie služby k 2. oddeleniu velit. VO 4. Dňom 1. 1. 1946 bol povýšený na škpt. pech. a 1. 10. 1946 na mjr. pech. Od 17. 2. 1947 absolvoval sprav. kurz v 2. odd. hl. štábu MNO Praha a od 1. 6. 1948 bol ustanovený za prednostu odlúčenej zložky 2. odd. štábu VO 4. Dňom 15. 1. 1949 bol premiestnený k p. pr 62. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Za zásluhy (1939), Pamätná medaila (1939), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), Za službu vlasti (9. 5. 1955), Za zásluhy o obranu vlasti (6. 9. 1956), Pamätná medaila k 20. výročiu SNP (1964).

Literatúra a pramene: VHA Bratislava, KvL; VA-CR Trnava, Osobný spis a Evidenčná karta
www.upn.gov.sk/publikacie_web/proti-polsku.pdf - (17. 2. 2011)
<http://stbezo.info/s208.htm> - (17. 2. 2011).

(M. Ondruš)

STRAPÁK, Martin
podplukovník pechoty
veliteľ pešieho pluku, veliteľ pionierskej
stavebnej skupiny

* 10. 9. 1894 Pezinok
† ??

Činnú voj. službu nastúpil 26. 11. 1914 v p. pl. 13 rak.-uh. armády v Bratislave a v 25. 12. 1914 bol odoslaný na rus. front, kde už na začiatku februára 1915 padol do zajatia. Dňa 5. 12. 1916 sa prihlásil do čs. vojska v Rusku a 26. 7. 1917 nastúpil do služby ako príslušník 2. čs. div. Do ČSR sa vrátil 8. 6. 1920. Po repatriácii dovolenke bol v hodnosti por. zaradený do p. pl. 10 a 24. 11. 1920 povýšený do hodnosti por. 16. 4. 1921 bol premiestnený do p. pl. 42 a dňom 1. 1. 1922 do p. pl. 19. Do hodnosti npor. bol vymenovaný 1. 11. 1922. V tejto hodnosti bol 29. 5. 1923 premiestnený do p. pl. 7 („Tatranský“) ako vel. čaty, neskôršie tu pôsobil vo funkcii vel. roty. S účinnosťou od 28. 10. 1924 bol povýšený do hodnosti kpt. Uznesením kárneho výboru 10. p. div. mu bola 28. 2. 1929 odňatá hodnosť a bol preložený do počtu mužstva ako voj. v zál. 24. 12. 1937 mu bol trest odňatia voj. hodnosti zmiernený, a týmto dňom bol v hodnosti kpt. pech. premiestnený do p. pl. 23.

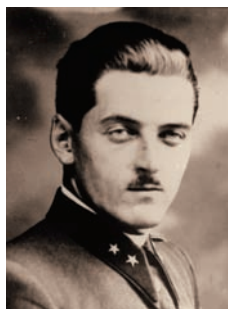
Po vzniku Slovenského štátu bol reaktivovaný a v hodnosti stot. pech. povolaný dňom 22. 7. 1939 do činnnej vojen. služby ako dôst. z povolania a ustanovený za vel. náhradného práporu p. pl. 4. Od 4. 3. 1940 bol ustanovený do funkcie vel. posádky v Trnave a 16. 3. povýšený na mjr. pech. V súvislosti s reorganizáciou slov. armády bol p. pl. 4 premenovaný dňom 1. 10. 1940 na p. pl. 1 a mjr. pech. Š. sa stal vel. jeho III. práporu. O rok neskôršie bol premiestnený do p. pl. 5 a ustanovený za vel. náhradného práporu. 20. 3. 1942 odišiel do poľa k ZD, kde prevzal funkciu vel. I/102 práporu. S účinnosťou od 1. 1. 1943 bol povýšený na pplk. pech. V tejto hodnosti od 8. 3. 1943 velil II/101 práporu a od 16. 5. 1943 vykonával funkciu vel. p. pl. 102 ZD (od 1. 8. 1943 premenovaná na 2. pešiu div.). Po reorganizácii 2. p. div. na Technickú brigádu bol so svojím plukom na konci októbra 1943 odoslaný do Talianska, kde pôsobil do 5. 12. 1943, keď funkciu vel. p. pl. 102 odovzdal pplk. pech. → O. Klementovi. Po návrate na Slovensko bol premiestnený do p. pl. 6 a dňom 31. 12. 1943 ustanovený za jeho vel. Už 4. 1. 1944 však túto funkciu odovzdal plk. pech. → O. Zverinovi. Po rozhodnutí o sformovaní Východoslovenskej armády 7. 5. 1944 odišiel do poľa a stal sa vel. p. pl. 6, ktorý po presune na východné Slovensko mal SV v Medzilaborciach. Po odzbrojení Východoslovenskej armády nem. jednotkami bol internovaný v Nemecku. Na Slovensko sa vrátil v decembri 1944 a po krátkom pobyte v karanténnej stanici v Bratislave sa 30. 12. 1944 stal vel. pionierskej stavebnej skupiny II v Trnave a dňom 1. 3. 1945 aj veliteľom posádky v tomto meste.

Po skončení 2. sv. vojny do čs. armády ako vojak z povolania prijatý nebol. Zostal dôst. vo výslužbe v hodnosti kpt. pech., pretože na začiatku marca 1948 mu boli odňaté hodnosti nadobudnuté v slovenskej armáde a bola mu priznaná posledná hodnosť, ktorú mal pred r. 1939 v čs. armáde.

Vyznamenania: rus. Orden Svätého Georgija 4. st. (?), Pamätná medaila (2. 1. 1940), Kríž svetovej vojny 1. st. (30. 7. 1940), Kríž odboja 1. st. (30. 7. 1940), Za hrdinstvo 2. st. (13. 10. 1942), Za hrdinstvo 3. st. (14. 1. 1943), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 2. Stufe mit Schwerter (4. 8. 1943), nem. Eisernes Kreuz 2. Kl. (24. 10. 1943), Za zásluhy (24. 1. 1944).

Literatúra a pramene: BYSTRICKÝ, J.: Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (november 1942 – október 1943). In: Vojenská história, roč. 4, 2000, č. 3 – 4, s. 42, 47; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu. II. (1941 – 1944) Zaisťovacia divízia a železniční pionieri. Banská Bystrica 2008, s. 49, 267, 244; – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(J. Bystrický)

STRCULA, Ján Samuel, Ing.
kapitán delostrelectva
veliteľ delostreleckého obranného
úseku „Kosatec“ II. taktickej skupiny

* 4. 5. 1912 Vyšná Boca, okr. Liptovský
Sv. Mikuláš
† 11. 1. 2012 Trenčín

Obecnú školu navštevoval v rodnej obci a to v rokoch 1918 – 1924. Prvý ročník meštianskej školy absolvoval v Prahe, ďalšie v Ružomberku. Po jej ukončení študoval v rokoch 1932 – 1936 vo Vyššej priemyselnej škole (oddelenie chemické) v Banskej Štiavnici, kde aj maturoval. Do základnej voj. služby nastúpil 1. 10. 1936 v dpl. 201 v Ružomberku, odtiaľ ho previelili do Školy na dôst. horského del. v zálohe v Domažliciach. Od 1. 5. 1937 do 1. 10. 1937 slúžil ako slobodník aspirant v dpl. 201 v Ružomberku. 1. 10. 1937 nastúpil do VA v Hraniciach na Morave. 15. 8. 1938 bol povýšený na por. del. a prevelený do dpl. 8 vo Frenštáte pod Radhoštěm ako 1. dôst.. Počas septembrovej mobilizácie slúžil ako pobočník vel. oddielu dpl. 37 na severných hraniciach Moravy pri Opave. 1. 1. 1939 bol odvelený do aplikačného kurzu del. v Hraniciach na Morave.

Po vyhlásení Slovenského štátu nastúpil do dpl. 201 v Ružomberku, kde vykonával funkciu NŠ. Po reorganizácii slov. armády sa stal 20. 5. 1939 vel. oddielu del. pl. 2. v Brezne nad Hronom (dnes Brezno), od 20. 12. v Ružomberku. Od 1. 1. 1940 tu vykonával funkciu vel. bat. 1. 8. 1940 bol povýšený na npor. del. V tomto roku absolvoval inštruktorský kurz pri bat. dpl. 1 v Bratislave. Od konca júna 1941 až do augusta sa ako vel. bat. zúčastnil ťaženia proti ZSSR. Od apríla do októbra 1942 bol prevelený do Žiliny, kde slúžil ako vel. batérie dpl. 11. Následne sa opäť vrátil do Ružomberku ako vel. výcvikovej bat. 30. 4. 1943 sa stal oblastným vel. BV v Dolnom Kubíne. 28. 4. 1944 bol prevelený do Pracovného práporu 3 v Sabinove PSb NO. 14. 6. 1944 sa stal vel. batérie del. pl. 2 Východoslovenskej armády v dedine Vyšný Mirošov. Po jej odzbrojení sa dostal na povstalecké územie a bol zaradený do II. TS. 11. 9. 1944 sa stal veliteľom del. bat. v obrannom úseku „Kosatec“, s hlavnou líniou Kráľova Lehota – Malužiná – Čertovica. So svojou bat. sa podieľal na ovládnutí údolia Váhu povstalcami v tejto oblasti, a tým aj prerušení dôležitého cestného úseku z Liptovského Hrádku po Červený Kút a žel. trate v priestore Kráľovej Lehoty. Jeho úlohou bolo rušiť nepriateľské manévry, ako i prisun posíl. 21. 9. uskutočnil úspešný palebný prepad letiska Mokrad pri Liptovskom Petri, kanónom, ktorý presunul do doliny Michalovo. 2. 10. sa stal vel. del. celého obranného úseku „Kosatec“. 4. 10. sa jeho bat. podieľala na zničení nemeckého pancierového vlaku, ktorý chránil rekonštrukciu strategického železničného mosta nad sútokom Bieleho a Čierneho Váhu východne od Kráľovej Lehoty. Pod jeho velením delostrelci uskutočnili aj v tomto období niekoľko úspešných palebných prepádov, okrem iného aj letiska Mokrad a nepriateľskej bat. pri Liptovskom Hrádku, ktorý povstalci dokonca dočasne ovládli. Po obsadení Brezna nad Hronom 25. 10. obdržal rozkaz presunúť del. cez Jarabú, Mýto pod Ďumbierom a Podbrezovú smerom na západ a tam na Hrone sa

pripojiť k povstaleckým jednotkám. Keďže Nemci medzičasom odrezali ústupové cesty a obsadili Podbrezovú, ustúpil počas boja do doliny Bystrá, smerom na Trangošku. 28. 10. bol povýšený na kpt. del. Po ústupe do hôr pôsobil v Nízkych Tatrách pri part. zväzku Stalin. Po prechode frontu bol 14. 2. 1945 prezentovaný v 1. čs. arm. zboru, zároveň ustanovený za vel. batérie dpl. 5. V apríli 1945 sa stal osvetovým dôst. a pôsobil ako politický zástupca vel. pl. Krátko nato pracoval na 2. odd. HSVO na MNO v Košiciach následne sa stal politickým zástupcom vel. 2. pd. v Banskej Bystrici. 15. 9. 1945 bol povýšený na škpt., 4. 2. 1947 na mjr. del. 31. 7. 1947 bol pridelený HSVO MNO do Prahy ako prednosta 4. oddelenia. 1. 10. 1947 nastúpil na VŠV v Prahe. Po jej ukončení ho 1. 3. 1950 ustanovili do funkcie náčelníka 2. odd. 5. div. v Prahe. 28. 2. 1951 bol povýšený na pplk. Od septembra 1950 do decembra 1951 slúžil ako referent (neskôr starší referent) velit. hlavného tylu na MNO v Prahe. Následne absolvoval Akademický zdokonaľovací kurz vyšších vel. Od augusta 1952 do júna 1953 vykonával funkciu ZV 14. mechanizovanej div. v Olomouci. 30. 4. 1953 bol povýšený na plk. V júni 1953 sa stal vel. tejto div. 1. 4. 1954 bol menovaný do hodnosti genmjr. V novembri 1955 nastúpil na štúdium do Najvyššej vojenskej akadémie K. J. Vorošilova v Moskve. Po jeho ukončení v decembri 1957 sa vrátil na svoju predtým funkciu. 15. 7. 1958 sa stal ZV 2. VO (od 1. 9. 1965 Velit. Východného okruhu) v Trenčíne. Od 31. 1. 1967 bol zást. pre operačnú a bojovú prípravu. 10. 9. 1969 ho potvrdili vo funkcii ZV Velit. Východného okruhu. 8. 2. 1971 sa stal inšpektorom pre materiálne otázky výcvikovej základne, zodolnenia letísk a bytovej výstavby MNO v Prahe. 30. 4. 1972 bol preložený do zálohy. Počas voj. kariéry zastával aj politické funkcie. V rokoch 1964 – 1971 bol poslancom Slovenskej národnej rady, a v rokoch 1969 – 1971 tiež Snemovne národov Federálneho zhromaždenia. Ako dôchodca žil v Trenčíne.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska (1939), Štefánikova pamätná medaila (1946), Za zásluhy II. st. (1946), Československý vojnový kríž 1939 (1947), Rad SNP II. tr. (1945), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 (1948), poľ. Krzyż Walecznych (1948), Za zásluhy o obranu vlasti (1955), Za zásluhy o výstavbu (?), Rad červenej hviezdy (1959), Rad červenej zástavy (1969), juhosl. Orden partizanske zvezde III. red. (?)

Literatúra a pramene: KLUBERT, T.: Nemecké pancierové vlaky v Slovenskom národnom povstaní. In: Vojenská história, roč. 5, 2001, č. 4, s. 109 – 115; KUČERA, M.: Nezložený Kosatec. Pamäti veliteľa obranného úseku „Kosatec“. Bratislava. Obzor 1976; STRCULA, J.: I tak to bolo. 1938. I. diel. Praha 1997; ŠIMUNÍČ, P.: Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny Prvej československej armády na Slovensku. In: Zborník Múzea SNP, 8, 1983, s. 55 – 95; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 177–178; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 553; VOČSO, s. 273; ES 5, s. 618. – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL a KML

(I. Baka)

SUROVČÍK, Eugen

štábný kapitán pechoty

veliteľ práporu v SNP, veliteľ 1. pešieho práporu 1. čs. brigády

* 27. 12. 1914 Oravská Lesná, okr. Dolný Kubín

† 8. 1. 1970 Banská Štiavnica, okr. Žiar nad Hronom

V roku 1935 maturoval na gymnáziu v Levoči. 1. 10. 1935 nastúpil na vykonávanie voj. prezenčnej služby, v rámci nej absolvoval ŠDPZ. V októbri 1936 bol premiestnený do VA v Hraniciach na Morave, avšak pre chorobu nenastúpil, bol prepustený a preložený do p. pl. 17 do 9. rot. Po uplynutí dvoch rokov prezenčnej

služby sa rozhodol zotrvať v armáde a 1. 11. 1937 bol prijatý do dobrovoľnej ďalšej činnosti služby na 6 mesiacov. Toto obdobie sa mu viackrát predĺžilo.

Po vzniku Slovenského štátu slúžil v p. pl. 5. 20. 5. 1939 mu hodnosť ppor. upravili na por. pechoty a 29. 2. 1940 premiestnili do p. pl. 3. Do skupiny dôst. z povolania ho prijali 1. 8. 1940 a 1. 10. 1940 ustanovili za vel. 5. rot. a o mesiac neskôr premiestnili do štábnej rot. 1. 2. 1941 ho povýšili do hodnosti npor. pech. 27. 6. 1941 odišiel na východný front s jazd. čatou svojho pl. 22. 1. 1942 sa stal vel. pomocnej rot. 29. 3. 1942 odišiel na východ k RD. 12. 4. 1942 ho prideliť do motorizovaného p. pl. 20, kde sa stal vel. štábnej rot. 1. 1. 1943 ho povýšili na stot. pech. 10. 4. 1943 sa vrátil na liečenie do VN v Ružomberku. 30. 7. 1943 ho ustanovili za vel. 1. náhradnej rot. p. pl. 3, ktorému vtedy velil plk. pech. → M. Markus. Z dôvodu zneužitia právomoci a ublíženia na zdraví bola na S. podaná žaloba, od 29. 10. 1943 do 8. 1. 1944 bol vo vyšetrovacej väzbe. V máji 1944 na základe rozhodnutia Voj. súdu, potvrdeného rozhodnutím Hlavného voj. súdu, bol degradovaný na stk. a odsúdený na 8 mesiacov nepodmienečného trestu. Na základe amnestie prezidenta SR mu bol trest znížený na štyri mesiace, so započítaním doby strávenej vo vyšetrovacej väzbe.

Napriek degradácii bol do 1. čs. arm. prijatý 14. 9. 1944 v pôvodnej hodnosti ako stot. pech. a zadený do IV. TS. 15. 9. 1944 na rozkaz vel. IV. TS, plk. pech. M. Markusa, so svojou jednotkou posilnil obranu pravého krídla na úseku Nedožery – Brezany v skupine kpt. pech. → J. Gondu. Okolo 20. 9. 1944 z peších jednotiek IV. TS vznikol 34. p. pr. Diamant, ktorého sa stal vel. So svojím pr. viedol ťažké boje proti boj. sk. SS Schill, v priestore Prievidla – Handlová – Kremnica, koncom septembra 1944 odrazil niekoľko nem. útokov. Po vyprázdnení Handlovej jeho pr. zaujal obranu medzi Handlovou a Kremnicou. 5. 10. 1944 bol zo svojich pozícií v priestore kóty Veľký vrch vytlačený a zachytil sa až v údolí potoka Bystrica. Po vypustení Kremnice z povstaleckej obrany až do konca októbra 1944 udržal svoje pozície na čiare Zlatá studňa – Lopušský vrch – kóta 893. Pod jeho velením pr. ustúpil až na Staré Hory, kde sa rozpadol. Vysileného a chorého naňho v oblasti Polňany narazil robotník z Rudlovej, ktorý ho zachránil a u ktorého sa liečil. Potom žil ilegálne v Banskej Štiavnici.

3. 4. 1945 bol prezentovaný v 1. čs. arm. zbore ako voj. v zál., neskôr mu spätne uznali hodnosť kpt. odo dňa prezentácie. 25. 4. 1945 ho povýšili do hodnosti škpt. pech. a preložili do 1. čs. brig., kde ho 28. 4. 1945 určili za vel. 1. p. pr. s účinnosťou od 18. 4. 1945. Po skončení vojny ho 20. 5. 1945 premiestnili do 4. čs. brig. V júli 1945 jeho dôstojníci, ktorým on predtým vydal zbrane, zmasakrovali v blízkosti prerovskej železničnej stanice 265 osôb prevažne nem. národnosti. R. 1945 – 1947 bol ZV p. pl. 17, potom p. pl. 12. Z titulu svojej funkcie styčného dôstojníka pri Oblastnej úradovni Osídľovacieho úradu v Leviciach v rokoch 1946 – 1947 sa podieľal na zabezpečovaní deportácie Maďarov z južného Slovenska do Čiech a Moravy. 6. 2. 1947 bol povýšený na mjr. pech. V r. 1947 – 1951 zastával funkcie ZV, vel. pr. a ZV tank. brigády. V roku 1952 mu odňali hodnosť pplk. a prepustili ho do zálohy. Potom bol pracovníkom v Potravinách v Banskej Štiavnici.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. st. (?), Za hrdinstvo II. st. (?), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (10. 1. 1943), Československý vojnový kríž 1939 (18. 8. 1945) a Rad SNP I. tr. (1947).

Literatúra a pramene: BALÁŽ, C.: Obrana povstaleckého územia od Prievidla po Kremnicu (14. 9.–6. 10. 1944). In: Sešity příspěvků k sociálně politické a historické problematice vojenství a armády. Roč. V, Praha 1976, č. 1, s. 89–119; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg. – ESNP, s. 84, 524; SBS 5, s. 385; VOČSO, s. 275–276. – VA-CR Trnava, KML; ABS ČR Praha, 107 - 46 - 3; VHA Bratislava, f. Vojenský

súd Banská Bystrica 1940-1944, OVtr 1609/43; Dôverný osobný vestník MNO, roč. V, (25. augusta 1944), č. 6, s. 37, 39.

(F. Cséfalvay)

SUROVÝ, Július
plukovník doplňovacej správy
veliteľ peších plukov

*10. 1. 1897 Slovenská Ľupča
† ??

V rokoch 1908 – 1916 absolvoval 8- ročné katolícke gymnázium s maturitou v Banskej Bystrici. Na voj. prezenčnú službu nastúpil v roku 1915 v rak.-uh. armáde. Po absolvovaní ŠDZ narukoval v júli 1916 na ruský front. V auguste 1917 bol povýšený na por. a v nasledujúcom roku odvelený na balkánsky front. Po vojne ho prijali do čs. arm. a zúčastnil sa bojov o Slovensko. Tu spočiatku slúžil ako vel. p. roty, neskôr čaty, osvetový náčelník roty, správca budov a nakoniec ako pobočník vel. pr. p.pl. 16. Slúžil na viacerých miestach, v rokoch 1920 – 1922 v Rožňave. V novembri 1920 bol povýšený na npor. z povolania. V roku 1923 bol premiestnený k p. pl. 5 T.G. Masaryka v Prahe, kde slúžil ako vel. čaty, pobočník vel. pr. V auguste 1927 bol dočasne (neskôr natrvalo) pridelený k 2. odd. HŠ MNO. 1. 10. 1928 bol povýšený na kpt. (od 1934 kpt. pech.). V septembri 1934 bol odvelený do VA v Hraniciach na Morave a v októbri povýšený na škpt. pech. Pôsobil tam ako učiteľ maďarčiny, sprav. dôstojník a ZV roty voj. akademikov. V čase mobilizácie v septembri 1938 bol prevelený k 2. odd. HŠ MNO. 29. 10. 1938 ho prevelili k posádkovému vel. v Bratislave s určením pre zástupcu MNO pri slov. vláde. 15. 12. sa stal prednostom propagačnej skupiny pri KVV v Bratislave. 31. 1. 1939 nastúpil k p. pl. 39. Krátko po vzniku Slov. štátu v apríli 1939 sa stal prednostom osobnej sk. na MNO - HVV. V máji 1939 bol povýšený na mjr. pech. z povolania. Koncom roku 1939 sa stal ZV novootvorenej VAK v Banskej Bystrici. V máji 1940 bol menovaný za vel. p. pl. 9 v Poprade a v októbri za vel. p. pl. 4 v Liptovskom Sv. Mikuláši. Medzitým bol 1. 7. 1940 povýšený na pplk. pech. Koncom júna 1941 bol spolu so svojím plukom odvelený na východný front k Armádnej skupine. Po jej reorganizácii sa koncom augusta vrátil domov. 1. 5. 1942 sa stal prednostom doplňovacej správy VS. 1. 1. 1943 bol preložený do sk. dôstojníkov doplňovacej správy z povolania a zároveň bol povýšený na plk. doplňovacej správy. Krátko po oslobodení Bratislavy v apríli 1945 nastúpil na vykonanie voj. služby v čs. arm. v tamojšom posádkovom vel. Následne pôsobil ako prednosta doplňovacej služby v Nitre a Bratislave. V júni 1945 však nebol prijatý do čs. arm. Nakoniec však uspel po viacerých odvolaniach a bola mu priznaná hodnosť plk. pech. V roku 1947 vykonával funkciu styčného dôstojníka pri výmene obyvateľstva medzi ČSR a Maďarskom. Následne pôsobil na VO 4 ako prednosta organizačného odd. Odsunovacieho úradu v Bratislave. Koncom februára 1948 sa stal dočasným vel. p. pl. 14 kpt. Jána Nálepku hrdinu ZSSR v Poprade. V polovici apríla bol preradený k VO 4 do Bratislavy k 1. operačnému oddeleniu. V roku 1950 bol preradený do zálu.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom Javorina (1941), Za zásluhy (1941), Vojenný víťazný kríž III. tr. (1944), nem. Deutsche Adlerorden I. Klasse mit Schwertern (?).

Literatúra a pramene: – VÚA – VHA Praha, KvL J. Surového.

(I. Baka)

SVIEŽENÝ, Anton
major duchovnej služby
prednosta rímsko-katolíckej duchovnej správy VDO 2

* 23. 1. 1906 Liptovská Štiavnica
† 3. 11. 1966 Čaradice

Študoval na gymnáziu v Ružomberku, teológiu na Vysokej škole bohosloveckej v Spišskej Kapitole. Vysvätený na r. k. kňaza 27. 4. 1930. V r. 1930 – 1936 kaplán v Lokci, správca fary v Malužinej, kaplán v Hrabušiciach, správca fary v Dedinkách. 1. 6. 1936 povýšený na npor. duch., nastúpil na miesto duchovného správcu p. pl. 20 v Michalovciach. V novembri 1936 premiestnený k p. pl. 12 v Komárne, pôsobil ako voj. duchovný pre posádky Komárno, Parkan (Štúrovo) a Nové Zámky. 25. 9. 1938, po vyhlásení mobilizácie, nastúpil službu na velit. VII. zboru v Banskej Bystrici. Vo februári 1939 premiestnený k p. pl. 25. Po vytvorení Slovenského štátu, v polovici mája 1939, premiestnený k Vyššiemu velit. 3 v Prešove. 1. 8. 1939 povýšený na stot. duch. a premiestnený k p. pl. 2. Počas ťaženia proti Poľsku pôsobil na velit. 3. div. („Rázus“). Posledného novembra 1939 premiestnený k p. pl. 7, avšak po týždni bolo premiestnenie zrušené a zostal na velit. 3. div. V polovici marca 1940 premiestnený k velit. 2. div. v Prešove. Po začatí ťaženia proti ZSSR odišiel 24. 6. 1941 na východný front, kde zastával funkciu prednostu r. k. duchovnej správy 2. div. 1. 10. 1941 pridelený k ZD ako prednosta r. k. duchovnej správy. Po návrate z poľa v decembri 1941 ustanovený za prednostu r. k. duchovnej správy na VDO 2 v Prešove. 1. 1. 1942 povýšený na mjr. duch. V auguste 1942 odišiel na východný front k RD, kde pôsobil na poste prednostu r. k. duchovnej správy. Z poľa sa vrátil 16. 4. 1943. V júli 1943 bol odoslaný do ŠDDSZ v Pezinku. V polovici augusta 1943 opäť nastúpil službu na VDO 2 v Prešove (od júla 1944 v Liptovskom Sv. Mikuláši) ako prednosta r. k. duchovnej správy. Zúčastnil sa SNP, spočiatku ako prednosta katolíckej duchovnej správy na velit. 2. obrannej oblasti so sídlom v Liptovskom Sv. Mikuláši (Liptovský Mikuláš), v priebehu septembra 1944 ako voj. duchovný na velit. VI. TS („Zobor“) v Liptovskej Osade. Od začiatku októbra do 30. 10. 1944 bol prednostom r. k. duchovnej správy 1. čs. armády na Slovensku. Po porážke povstania pridelený k velit. posádky v Ružomberku, ale funkciu nevykonával. 28. 4. 1945 prijatý do čs. armády. Od 5. 5. 1945 pôsobil v 2. čs. odsunovej nemocnici v Ružomberku. Od 1. 3. 1947 r. k. duchovný p. pl. 12 v Leviciach. Koncom februára 1948 premiestnený k 9. pd v Nitre. 1. 11. 1948 preložený do výslužby, následne pôsobil ako výpomocný katechéta v Banskej Štiavnici. Od 18. 11. 1948 administrátor farnosti Banská Belá, odkiaľ bol 30. 6. 1958 preložený do Tekovských Nemiec a napokon do Čaradíc.

Vyznamenania: Za zásluhy (?), Medaila za hrdinstvo III. st. (?), Pamätný odznak I. st. (1943).

Literatúra a pramene: PEJS, O.: Slovenské vojenské duchovenstvo (1939 – 1945). Praha 1994, s. 13, 17, 19, 22, 30, 37, 43–44, 46, 54, 58–59, 69, 71, 74, 78–79. <http://banskabela.fara.sk/knaz.html> – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(J. Tulkisová)

SVOBODA, Ludvík

brigádný generál
veliteľ 1. čs. armádneho zboru v ZSSR,
minister národnej obrany ČSR

* 25. 11. 1895 Hroznatín, okr. Třebíč, ČR
† 20. 9. 1979 Praha

V marci 1915 nastúpil do služby v rak.-uh. pešom pl. 81 v Jihlave, s ktorým ako vel. družstva 11. 6. odišiel na rus. front, kde v septembri t. r. padol do ruského zajatia a 7. 8. 1916 vstúpil do 1. strel. pl. „Majstra Jána Husa“ čs. vojska v Rusku. V marci 1917 bol premiestnený do 3. strel. pluku „Jána Žižku z Trocnova.“ Zúčastnil sa bojov pri Zborove a Bachmači. V auguste 1918 ho povýšili na prap. Postupne velil čate, rote a dočasne aj pr. Po návrate do vlasti na konci septembra 1920, bol v hodnosti kpt. demobilizovaný a potom pracoval na otcovom hospodárstve. V októbri 1921 nastúpil do činnnej služby v čs. armáde a slúžil v p. pl. 3 v Kroměříži ako veliteľ guľ. roty. V decembri 1922 bol povýšený na škpt., 4. 7. 1929 na mjr. a k 1. 1. 1937 na pplk. pech. V čs. predmníchovskej arm. postupne vykonával funkcie vel. guľ. roty, ZV pr., bol profesorom maďarčiny na VA v Hraniciach na Morave, vykonával funkciu pobočníka vel. 14. p. brigády. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava bol v marci 1939 z armády prepustený. Zapojil sa do protifašistického odboja, podieľal sa na organizovaní voj. organizácie Obrany národa na východnej Morave. Dňa 5. 6. 1939 odišiel do Poľska, ako 310. dobrovoľník sa stal členom čs. voj. skupiny organizovanej v Krakove a jej vel. Pod jeho velením sa po vydaní dekrétu poľského prezidenta I. Moscického formovala Česká a slovenská légia, ktorá po prepadaní Poľska ustupovala na východ a 18. 9. 1939 prešla na územie obsadené ČA. V ZSSR organizoval odsun internovaných príslušníkov čs. jednotky do Francúzska a Palestíny. Vo februári 1942 začal v Buzuluku organizovať prvú čs. vojenskú jednotku v ZSSR – 1. čs. sam. poľný pr., ktorý sa pod jeho velením v marci 1943 zúčastnil bojov pri ukrajinskom Sokolove. 5. 9. 1942 bol povýšený na plk. 12. 5. 1943 prevzal velenie 1. čs. sam. brigády v ZSSR, ktorá sa organizovala v Novochopejsku. Po vyzbrojení a skončení výcviku sa brigáda pod jeho velením presunula na front, 5. – 6. 11. 1943 sa zúčastnila bojov pri oslobodzovaní hl. mesta Ukrajiny Kyjeva a potom až do začiatku marca 1944 aj ďalších bojov pri Černachove, Vasilkove, Fastove, Rude, Bieloj Cerkvi a Žaškove. V januári 1944 bol povýšený do hodnosti brig. gen. s účinnosťou od 3. 12. 1943. Po stiahnutí z frontu sa 1. čs. sam. brigáda na základe jeho žiadosti presunula na Volyn, kde bola reorganizovaná. Po vydaní memoranda GŠ ČA o výstavbe 1. čs. arm. zboru v ZSSR sa 1. čs. sam. brig. stala jeho súčasťou a pod velením S. bola nasadená do Karpatsko-duklianskej operácie, ktorá sa začala 8. 9. 1944 s cieľom rýchle preniknúť na Slovensko a poskytnúť pomoc SNP. Dňa 10. 9. 1944 bol z dôvodu nedostatkov vo velení pri nasadzovaní zboru do boja z funkcie vel. 1. čs. arm. zboru odvolaný brig. gen. → J. Kratochvíl a velenie prevzal S. Pod jeho velením, po ťažkých bojoch na prístupoch k hraniciam, vojaci 1. čs. arm. zboru v priestore Duklianskeho priesmyku 6. 10. 1944 definitívne vstúpili na územie Slovenska a oslobodili obec Vyšný Komárnik. Vojskám 1. čs. arm. zboru velil aj v ďalších bojoch pri oslobodzovaní Slovenska od Dukly až po Liptovský Mikuláš. 4. 4. 1945 sa stal ministrom národnej obrany v čs. vláde vymenovanej v Košiciach a od 12. 4. aj hlavným vel. čs. brannej moci. 10. 5. 1945 bol povýšený do hodnosti div. gen. a 1. 8. 1945 do hodnosti arm. gen. s účinnosťou od 12. 5. 1945. V apríli 1950 ho z funkcie ministra národnej obrany odvolali a vymenovali za námestníka predsedu vlády a predsedu Čs. štátneho

výboru pre telesnú výchovu. V septembri 1951 bol z týchto funkcií odvolaný, v novembri 1952 zatknutý, obvinený zo sabotáže výstavby armády, ale po mesiaci bol z väzby prepustený. Zamestnal sa v JRD v rodnom Hroznatíne. Na nátlak sov. voj. predstaviteľov bol v r. 1954 aktivovaný a ustanovený do funkcie náč. VA v Prahe. Z tejto funkcie odišiel v r. 1959 do dôchodku a vo VHÚ písal svoje pamäti. Tam vznikla publikácia z Buzuluku do Prahy vydaná v Prahe v r. 1960. V roku 1972 bola v Prahe vydaná jeho biografia Cestami života I a v r. 1972 Cestami života II. 30. 3. 1968 bol zvolený za prezidenta ČSSR. Túto funkciu vykonával do 29. 5. 1975.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1918 (?), Československá revolučná medaila (?), Spojenecká medaila víťazstva (?), rus. Vojennýj orden sv. Georgija III. a IV. st. (?), pol. Kryż Walecznych (1941), 3x Československý vojnový kríž (13. 3. 1943, 17. 4. 1944, 19. 2. 1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (13. 3. 1943), sov. Orden Suvorova I. a II. st. (17. 4. 1944, 30. 8. 1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy 1. st. (26. 6. 1944), franc. L'Ordre National de la Legion d'Honneur (30. 10. 1945), Československý vojenský rad Bieleho leva za víťazstvo – hviezda I. st. (30. 12. 1945), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Veľkej Otečestvennojj vojne v 1941 – 1945 gg. (?), sov. Za osvoboždenije Pragi (1945), juhosl. Orden narodnog heroja Jugoslavije (31. 3. 1946), juhosl. Orden zasluhy za narod I. st. (31. 3. 1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), brit. Knight Commander of the Order of the Bath (?), amer. Legion of Merit Degree of Commander (?), pol. Kryż Wielky Orderu Wojennego Virtuty Military (29. 3. 1947), rumun. Ordinul Steaua României cu spade in gradul Ofiter cu panglica de Virtute Militara IV. tr. (20. 12. 1947), 3 x Hrdina ČSSR s právom nosiť Zlatú hviezdu (24. 11. 1965, 30. 4. 1970, 30. 5. 1975), sov. Geroj Sovetskogo sojuza (24. 11. 1965) a i.

Literatúra a pramene: KOŽNAR, V.: Armádní generál Ludvík Svoboda. Praha 1975; ESNP, s. 527-528; RICHTER, K. – KOŽNAR, V.: Armádní generál Ludvík Svoboda. Brno 1987; Vojenské dějiny Československa (1939 – 1945. IV díl. Kol. aut. Praha 1988, reg.; ŠOLC, Jiří: Osudná rozhodnutí. Kapitoly z historie československého odboje v letech 1939 – 1945. Praha 2006, reg.; VOČSO, s. 278-279; SVOBODA, L.: Denník z doby válečné. Červen 1939 – leden 1943. Praha 2008; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 562; – VÚA – VHA Praha, KvL.

(J. Bystrický)

SÝKORA, Bohumír

podplukovník doplňovacej služby
veliteľ Doplňovacieho okresného veliteľstva Bratislava

* 28. 5. 1896 Smiřice, okr. Dvůr Králové
† ??

Po maturite na osemtriednom gymnáziu v Kolíne nad Labem bol v apríli 1915 odvedený ako dobrovoľník na tri roky voj. služby. Od júla do septembra 1915 pôsobil na rus. fronte ako vel. čaty. Po vypršaní záväzku sa dňa 21. 8. 1918 opäť dobrovoľne prihlásil do čs. arm. v Rusku, kde bol pridelený k 9.rote 11. strel. pl. a neskôr preraďený do cvičebnej údernej stotiny. V septembri bol pridelený údernému pr. 2. strel. divízie a zároveň daný do právomoci splnomocnenca ČSNR v Tomskej oblasti (Rusko). Po vzniku 1. ČSR ho konzulárny odbor v decembri 1918 odvelil do oblasti Novo-Nikolajevsko (Rusko) ako ubytovacieho úradníka a o necelý rok bol menovaný za voj. úradníka. Koncom roka 1919 S. sa stal pisárom náčelníka konzulárneho odboru. Dňa 24. 5. 1920 bol evakuovaný z Ruska do vlasti loďou „Sherman“. Tu bol od začiatku roka 1921 na rok a pol pridelený k ZVV Bratislava ako koncepčný dôst. a zaradený do stavu dôstojníkov z povolania. V hodnosti npor. bol potom pridelený do kmeň. počtu 1. náhr. roty p. pl. 16 v Jelšave ako nadpočetný a pre-

ložený do kategórie dôst. zvláštnych služieb. Nadpočetnosť bola zrušená 15. 3. 1924, keď bol vzatý z p. pl. 16 v Jelšave do kmeňového počtu ZVV Bratislava. Vo februári 1925 mu bol priznaný status legionára z 1. svetovej vojny. V období rokov 1924/1925 absolvoval tiež Školu pre odborné vzdelanie doplnovacích dôstojníkov v Prahe. Hodnosť kpt. doplnovacích služieb získal po ukončení štúdia dňa 28. 10. 1925 s poradím od 1. 4. 1918. Ďalšie povýšenie na škpt. dopl. služieb nasledovalo 1. apríla 1931. Po pätnástich rokoch strávených na Slovensku bol 15. 1. 1936 premiestnený k DOV Místek (ZVV Brno). Odtiaľ bol však po necelom roku včlenený naspäť do ZVV Bratislava a vzatý do kmeň. počtu VII. zboru. Posledný deň roku 1937 bol premiestnený do Levíc a ustanovený za vel. tamjšieho doplnovacieho okresu. V tejto funkcii pôsobil i počas jesennej mobilizácie v roku 1938. Po vzniku Slovenského štátu v marci 1939 bolo DOV Levice zrušené a S. preradený do služby v DOV Banská Bystrica. O dva mesiace bol opäť premiestnený k DOV Bratislava a hodnosť mu bola premenovaná na stotníka dopl. sl. Rok 1940 znamenal pre S. povýšenie na mjr. (stavovská skupina sa premenovala z dopl. služby na dopl. správu) a ďalšie premiestnenie, tentoraz k DOV Trenčín. Dňa 29. 10. 1941 nadobudol v zmysle zákona č. 255/1939 Sl. z. slovenské štátne občianstvo a začiatkom januára 1942 bol včlenený k VS. Zároveň nastúpil na službu koncipienta v III. odd. Voj. všeobecného úradu pri MNO v Bratislave. Po vypuknutí SNP bol v septembri 1944 na príkaz Nemcov slovenskými voj. orgánmi internovaný. Vážnili ho v Nitre a Trnave až do 29. 11. 1944, keď bol prepustený a penzionovaný ako nespoľahlivý. Pár mesiacov pred skončením 2. svetovej vojny, dňa 1. 1. 1945, bol preložený do výslužby. O pol roka bol povolaný do činnnej služby, prijatý do čs. armády v hodnosti mjr. dopl. a pridelený na dopl. službu VO 4. Zároveň bol povýšený do hodnosti pplk. dopl. služby so spätnou účinnosťou a poradím od 1. 5. 1943. V polovici roka 1948 bol ustanovený za vel. doplnovacieho okresu Nitra a po roku získal miesto náčelníka dopl. služby KVV Bratislava.

Vyznamenania: Pochvalné uznanie ZVV Bratislava (1936), Československá medaila Víťazstvo (1922), Československá revolučná medaila (1922), Za zásluhy (1940), Pamätná medaila (9. 1. 1940), Kríž odboja 3. stupňa (15. 7. 1941), Kríž svetovej vojny 6. stupňa (9. 10. 1942), Vojenný víťazný kríž 4. triedy (13. 3. 1944), Československá medaila Za zásluhy 2. stupňa (31. 5. 1947)

Literatúra a pramene: VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml; VHA Bratislava, Osobný vestník, rok 1925, VHA Bratislava, Vecný vestník, rok 1940.

(M. Balcová)

SZNACKÝ, Anton

podplukovník pechoty
vojenský atašé, zástupca veliteľa pešieho pluku

* 13. 8. 1895 Víglaš, okr. Zvolen
† ??

Na voj. prezenčnú službu nastúpil ako jednoročný dobrovoľník 1. 10. 1913 v p. pl. 25 v Lučenci, kde absolvoval aj ŠDPZ. Od 1. 8. 1914 do 1. 5. 1915 bol na ruskom fronte ako veliteľ čaty. Od začiatku mája do konca októbra 1915 bol na nemocničnom liečení a po jeho absolvovaní ho ustanovili za pobočníka vel. náhradného práporu p. pl. 25. V tejto funkcii bol do začiatku februára 1916, keď ako telefónny dôstojník odišiel na tal. front, kde zotrval až do konca 1. sv. vojny. Do hodnosti por. v zál. ho menovali 1. 9. 1916 a do hodnosti npor. 1. 11. 1917. Do čs. arm. sa prihlásil 15. 1. 1919. Do činnnej služby nastúpil 21. 2. 1919 v náhradnom prápore p. pl. 25 v Banskej Bystrici vo funkcii vel. čaty. Od 2. 10. 1920 bol preložený k žandárstvu do Bratislavy a na konci februára 1920 preložený

do zál. Zamestnal sa ako úradník Obvodného úradu starostlivosti o vojnových poškodencov. Dňa 25. 7. 1921 ho prevzali do stavu dôst. z povolania a 1. 9. 1921 nastúpil na činnú voj. službu v p. pl. 25 v Lučenci ako vel. čaty. V tejto funkcii pôsobil do konca decembra 1925, kedy bol preložený do výslužby. V októbri 1930 bol odsúdený za zločin vojenskej zrady a zločin úkladov o republiku na 5 rokov trestnice a stratu čestných občianskych práv na dobu 3 rokov. Dňom 31. 12. 1931 mu bola odňatá hodnosť npor. v. v. a bol preložený do počtu mužstva ako vojak v zál. Po vzniku Slovenského štátu vládla na zasadnutí 18. 7. 1939 A. Sznackému udelila amnestiu a dala súhlas na jeho reaktivovanie a povýšenie do hodnosti mjr. pech. Reaktivovaný bol 1. 8. 1939 a tým istým dňom aj povýšený na mjr. pech., premiestnený na MNO a 1. 10. 1939 ustanovený za vojenského atašé SR v Bukurešti. V tejto funkcii pôsobil do konca júla 1940. Medzitým, dňa 1. 4. 1940, bol povýšený do hodnosti pplk. pech. Od 1. 8. 1940 bol vojenským atašé SR v Ríme. Z tejto funkcie bol odvolaný 31. 12. 1941 a súčasne bol premiestnený do Trenčína ako ZV p. pl. 2. V januári 1942 zbehol zo služobnej cesty do Ríma do Maďarska, v dôsledku čoho bol odsúdený na trest smrti a rozsudkom súdu z 30. 3. 1942 mu bola odňatá hodnosť pplk. pech. Rozsudok nadobudol účinnosť dňom 1. 5. 1942. Po zběhnutí žil v Budapešti. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Kríž svetovej vojny I. st. (1941).

Literatúra a pramene: BAKA, I.: Politický systém a režim Slovenskej republiky v rokoch 1939 – 1940. Bratislava 2010, reg.; – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(J. Bystrický)

SZÜGYI, Zoltán

generálmajor
veliteľ maďarskej divízie Szent László

* 8. 2. 1896 Chust
† 23. 11. 1967 Budapešť

V 1. svetovej vojne bol dobrovoľníkom, na konci vojny npor. Po ukončení vojny profesorom strel. školy vo Várpalote. Od roku 1940 dôstojníkom gšt. Do októbra 1940 NŠ 5. honvédskeho obvodu, potom prednosta materiálneho oddelenia IX. arm. zboru. Od 1. 8. 1941 vel. paradesantného pr. v Pápe. Na jeseň sa dobrovoľne hlásil na front a od 1. 10. 1942 do 15. 3. 1943 v hodnosti plk. vel. 43. pešieho pl. v rámci 2. maď. arm., účastník bojov a ústupových bojov pri Done. Od 13. 10. 1944 vel. div. Szent László. Jeho div. sa zúčastnila ťažkých ústupových bojov pred ČA na začiatku roka 1945 medzi Štúrovom a Komárnom. Dostal sa do kontaktu aj s maď. odbojom, predstavitelia ktorého mu radili, aby so svojou div. prešiel k brit. vojskám. 1. 1. 1945 mimoriadne povýšený na genmjr. 9. mája 1945 jeho div. zložila zbrane pred brit. jednotkami a do 1. 10. 1945 plnila strážne úlohy v brit. okupačnej zóne. Na žiadosť ZSSR bol v marci 1946 vydaný do Maďarska. Ľudový súd ho vo februári 1948 odsúdil na 10 rokov straty na slobode, v r. 1949 Celoštátna rada ľudových súdov ho ako vojnového zločínca odsúdila na doživotie. V r. 1957 amnestovaný, potom pracoval ako pomocný robotník. Maď. Najvyšší súd ho 31. 3. 1994 oslobodil spod obžaloby voj. zločínca, ale gen. hodnosť mu doteraz nebola vrátená.

Vyznamenania: Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (12. 1. 1945).

Literatúra a pramene: Magyar életrajzi lexikon. Harmadik kiegészítő kötet A - Z. Budapest 1981, s. 772 – 773; Magyarország a második világháborúban. Lexikon A-Zs. Budapest 1997, s. 419.

(F. Cséfalvay)

ŠÁNDOR, Ondrej

poručík

zástupca veliteľa letky 64 leteckého pluku Vzdušných zbraní slovenskej armády

*15. 4. 1912 Čaňa, okres Košice

† 2. 9. 1939 Dęblin, Poľsko

Civilné vzdelanie získal absolvovaním štyroch tr. ľudovej školy a ďalším štúdiom na 8-ročnom reálnom gymnáziu s maturitou. Dňa 1. 10. 1932 odvedený a zaradený ako vojak do 3. náhradnej roty p. pl. 24 v Jihlave a preložený na trvalú dovolenku do júla 1934. 15. 7. 1934 premiestnený do 5. roty p. pl. 24. O tri dni neskôr mu priznali postavenie aspiranta. 1. 11. 1934 povýšený na slob. aspiranta a 26. 2. 1935 na des. aspiranta. Od 28. 2. 1935 premiestnený do 4. roty jhlavského p. pl. 24. 16. 6. 1935 povýšený na čat. aspiranta. 30. 9. 1935 nastúpil do VA v Hraniciach ako voj. akademik. VA ukončil 1. 8. 1937, keď ho už ako pilota-letca (1. 4. 1938) vymenovali do hodnosti por. let. a premiestnili k let. pl. 5, s určením za nižšieho dôst. letky. Od 1. 10. 1937 do 19. 3. 1938 Š. v aplikačnom kurze pre dôst. let. pri VLU v Prostějove. V rámci 76. letky vykonával funkciu nižšieho dôst. až do 31. 7. 1938, keď ho premiestnili k 83. letke, kde ho opäť zaradili na rovnakú funkciu. 20. 3. 1939 premiestnený k let. pl. gen. M. R. Štefánika, kde zastával funkciu ZV letky 64. Dňa 5. 8. 1939 hlásil príchod k cykl. pr. v T. Sv. Martine. Po tomto dni nastúpil na dovolenku a do služby sa už nevrátil. V slov. armáde zotrval len do augusta 1939, keď z nej zbehol, s úmyslom zapojiť sa do čs. zahraničného odboja. 28. 8. 1939 bol prezentovaný v čs. voj. skupine v Krakove. Na vlastnú žiadosť vstúpil do poľ. letectva. Zahynul 2. 9. 1939 krátko po 12. hodine na letisku Dęblin pri bombardovacom nálete nem. letectva. Spoločne s npor. pech. Š. Kúrkom a por. let. Z. Rousom sa stal prvou obeťou čs. zahraničného odboja v 2. svetovej vojne. Pochovaný v Dębline.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž (?), poľ. Krzyz Walecznych (?) a iné.

Literatúra a pramene: VOČSO, s. 279 – 280; LOUCKÝ, František: Mnozí nedoleteli. Praha 1989, s. 204. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné, 1939 – 1944; VHA Bratislava, f. let. pl., rozkazy dôverné a denné, 1941-1944; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

ŠAVEL, Ján

nadporučík pechoty

veliteľ zajateckého tábora v Mysleniciach (Grinava), spravodajský dôstojník III. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 12. 10. 1912 Spišský Štiavnik, okr. Poprad

† 31. 10. 1997 Poprad

Po skončení štúdia na reálnom gymnáziu v Rožňave pracoval ako notársky pomocník v Hranovnici. Dňom 1. 10. 1937 nastúpil na voj. prezenčnú službu v p. pl. 37 v Levoči, kde absolvoval ŠDPZ.

V apríli 1938 bol premiestnený do horského p. pl. 3 do Popradu. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v službe v slov. armáde. V máji 1939 bol v hodnosti čat. ašp. zaradený do p. pl. 1 v Poprade, kde bol 1. 8. 1939 vymenovaný do hodnosti por. pech. a súčasne aktivovaný do zboru dôst. z povolania. Po reorganizácii slov. armády bol na konci novembra 1939 premiestnený do horského p. pl. 9 v Poprade a ustanovený do funkcie vel. pomocnej roty. V septembri 1940 bol pridelený PSb MNO do Bratislavy a po októbrovej reorganizácii arm. ustanovený do funkcie vel. pracovného pr. IV v Podolínci. V tejto funkcii pôsobil do marca 1942, keď bol v hodnosti npor. pech. (od 1. 1. 1942) odoslaný do poľa k p. pl. 102 ZD. Už v apríli však bol premiestnený k RD a zaradený do p. pl. 21 ako plynový dôst. a neskôr ako pobočník vel. pluku. Počas letnej ofenzívy sa zúčastnil postupu RD od rieky Mius cez Rostov na Done k sev. predhoriu Kaukazu. V decembri 1942 sa vrátil na Slovensko a po liečení vo VN v Ružomberku bol premiestnený do informačnej kancelárie MNO v Bratislave. V polovici júla 1944 sa stal vel. zajateckého tábora v Mysleniciach (Grinava), kde bolo umiestnených 32 zajatých amer. letcov. Po vypuknutí SNP s nimi prešiel na povstalecké územie, odkiaľ boli let. prepravení na amer. let. základňu v Taliansku. Počas SNP vykonával funkciu pobočníka vel. 1. pešieho pr. „Orech“ (I. TS „Kriváň“) a potom sprav. dôst. na velit. III. TS „Gerlach“. Po prechode do hôr sa stal príslušníkom 2. roty 2. čs. paradesantnej brig. v ZSSR. V druhej polovici novembra 1944 bol zajatý nem. jednotkami pri Čiernom Balogu, ale podarilo sa mu utiecť a vstúpiť do part. zväzku „Chruščov“. Po zranení, ktoré utrpel na konci januára 1945, bol v nemocničnom liečení až do mája 1945 (od marca 1945 bol premiestnený do 3. čs. sam. brigády 1. čs. arm. zboru v ZSSR). Po vyliečení nastúpil do služby v čs. arm. ako pridelený dôst. na odd. voj. statkov vel. VO 4 v Bratislave. Dňa 16. 6. 1945 bol povýšený do hodnosti kpt. pech., 1. 5. 1946 do hodnosti škpt. pech. a 1. 10. 1946 do hodnosti mjr. pech. V októbri 1946 sa stal členom prijímacej komisie MNO pre dôst. a rtm. z povolania slov. národnosti v Prahe. V júli 1947 bol ako sprav. dôst. pridelený 5. odd. velit. 10. div. v Košiciach. V polovici apríla 1948 bol zatknutý a následne preložený do zál. Na základe rozsudku voj. súdu v Bratislave mu bola dňa 23. 6. 1949 odňatá hodnosť mjr. pech. v zál. a bol preradený do zál. ako vojak. V dôsledku vykonštruovaných obvinení zo zločinov úkladov proti republike, spoluviny na zrade štátneho tajomstva, spoluviny na voj. zrade a spolúčasti na zbehnutí ho nespravodlivo odsúdili na 20 rokov ťažkého žalára. Po 12 rokoch výkonu trestu bol na základe amnestie prezidenta republiky z väzenia prepustený v roku 1960. Pracoval v Poprade ako robotník až do januára 1972, keď odišiel do dôchodku. Súadne bol rehabilitovaný v roku 1969 a po mimosúdnej rehabilitácii v roku 1991 ho povýšili do hodnosti plk. Prezident ČSFR ho 28. 10. 1992 vymenoval do hodnosti genmjr. v. v.

Vyznamenania: Za hrdinstvo II. st. (?), Československý vojnový kríž 1939 (?), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?) a iné.

Literatúra a pramene: ESNP, s. 531; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 180. – VA-CR Trnava, KvL.

(J. Bystrický)

ŠIMKO, Ján

dôstojník

veliteľ náhradnej roty pešieho pluku 9, veliteľ pracovného tábora VI, pobočník veliteľa kombinovaného práporu 5

*6. 7. 1915 Vlača

† ??

V októbri 1937 nastúpil na voj. prezenčnú službu v p. pl. 37 v Levoči.

Absolvoval ŠDPZ a ako aspirant bol postupne povýšený do hodností slob., des. a čat. V septembri 1939 ho menovali za por. pech. prezenčnej služby. Dňom 1. 1. 1940 aktivoval za vojaka z povolania slov. arm. a následne bol ustanovený do funkcie vel. náhradnej rotý a mobilizačného dôstojníka p. pl. 9 v Poprade. Vo februári 1941 ho premiestnili k MNO v Bratislave a 1. mája t. r. sa stal vel. pracovného tábora VI v Čemernom. V apríli

1942 bol povýšený na npor. pech. a v r. 1943 sa zapojil do ilegálnej činnosti na východnom Slovensku v skupine Dr. Cyrila Daxnera. Na začiatku mája 1944 ho odvelili k tech. div. v Rumunsku. Po návrate absolvoval pobyt v karanténnej stanici, odkiaľ odišiel po vypuknutí SNP. V 1. čs. arm. na Slovensku vykonával funkciu pobočníka vel. kombinovaného pr. 5 a zúčastnil sa bojov na rôznych úsekoch povstaleckého frontu. Po potlačení Povstania pokračoval v bojovej činnosti ako partizán. Vo februári 1945 sa v Poprade prihlásil do 1. čs. arm. zboru v ZSSR. Bol odoslaný k 4. čs. sam. brigáde, kde vykonával funkciu vel. rotý samopalníkov a neskôr mínometnej rotý. V apríli 1945 sa stal NŠ 7. úderného pr. a v máji t. r. bol povýšený na kpt. V povojnovej čs. arm. od októbra 1945 vykonával funkciu vel. mínometnej rotý motorizovaného pr. 45 v Dolnom Kubíne. V novembri t. r. bol premiestnený k motorizovanému pr. 39 v Trenčíne, kde sa stal vel. poddôstojníckej školy. Od januára do apríla 1946 sa zúčastnil akcií proti banderovcom v ZPÚ pri slov. -poľ. hranici, najskôr ako vel. rotý samopalníkov a potom ako NŠ jednotky „Ivan“ (motorizovaný pr. 39). V apríli 1946 bol povýšený na škpt. a v júli t. r. premiestnený k p. pl. 32 v Trebišove, kde prevzal funkciu vel. výcvikovej rotý. Od apríla do mája 1947 sa opäť zúčastnil akcií proti banderovcom ako vel. rotý ZPÚ. Následne ho ustanovili za NŠ VVT Kamenica nad Čirochou. Jeho ďalšie osudy niesu známe.

Vyznamenania: 2 x Československý vojnový kríž 1939 (?).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, KvL.

(J. Štaigl)

ŠIMOVIČ, Samuel

kapitán delostrelectva
veliteľ delostreleckého oddielu, veliteľ
výcvikového strediska 1. čs. armády na
Slovensku

* 31. 8. 1907 Bzince
† 22. 5. 1996

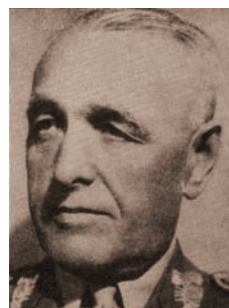
Do čs. brannej moci bol zaradený 1. 10. 1927 v p. pl. 25, v ten istý deň mu bol povolený odklad nástupu do prezenčnej voj. služby do 1.10.1928 a v polovici októbra 1928 ho premiestnili do del. pl. 201. Po skončení prezenčnej služby bol 29. 3. 1930 preložený do I. zál. v hodnosti čat. a potom pracoval ako učiteľ na strednej škole v Nových Zámkoch. Dňa 1. 1. 1931 ho menovali na ppor. v zál. a 1. 9. 1934 povýšili na por. del. v zál. Od 29. 9. do 12. 11. 1938 vykonával činnú voj. službu v dôsledku mobilizácie. Po vzniku Slovenského štátu od 17. 4. 1939 vykonával dobrovoľné cvičenie v zbrani, v polovici júla 1939 ho preložili do skupiny dôst. del. z povolania a zaradili do del. pl. 1 v Topoľčanoch vo funkcii vel. bat. S účinnosťou od 1. 8. 1940 bol povýšený do hodnosti npor. del. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR bol 28. 6. 1941 odoslaný do poľa. Po

krátkom čase, 16. 8. 1941, sa však vrátil späť na Slovensko. Dňom 1. 1. 1942 ho povýšili do hodnosti stot. del. a 4. 8. 1942 po druhýkrát odoslali na východný front, tentoraz ako vel. bat. III/31 del. pluku k ZD. Po návrate z poľa (28. 9. 1943) ho premiestnili k 1. pd s určením pre ŠSVR, vel. školskej rotý v Turčianskom Sv. Martine. SNP sa zúčastnil ako vel. del. oddielu V. TS a vel. výcvikového strediska v Brezne. Po zániku 1. čs. arm. na Slovensku ustúpil do hôr, ale 3. 11. 1944 padol do nem. zajatia. Za účasť v SNP mu bola správnym konaním dňom 20. 10. 1944 odňatá hodnosť stot. del. slovenskej armády. Zo zajatia sa vrátil 8. 6. 1945. V polovici júla 1945 nastúpil v hodnosti kpt. del. službu v čs. armáde v del. pl. 9 ako vel. 1/9 del. oddielu v Topoľčanoch. V októbri 1945 sa stal vel. II/9 del. oddielu a vel. posádky v Nových Zámkoch. 16. 1. 1946 ho povýšili do hodnosti škpt. del., 1. 10. 1946 na mjr. del. a 1. 10. 1948 na pplk. del. Neskôr prešiel funkciami vel. ŠDZ v Košiciach, veliteľa del. pl. 9 v Topoľčanoch, staršieho učiteľa Vysoké školy dopravnej a náč. kurzu dôst. del. v zál. v Hraniciach na Morave. Dňom 9. 3. 1956 bol povýšený do hodnosti plk. V čs. armáde pôsobil do 30. 11. 1957 a potom až do odchodu do dôchodku v januári 1968 pracoval v oblasti Civilnej obrany v stavebných podnikoch v Žiline, Banskej Bystrici a Bratislave.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (?).

Literatúra a pramene: ESNP, s. 536; Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Banská Bystrica : M. O. ENTERPRISE, 1994, s. 122; VOČSO, s. 283-284. – ŠIMOVIČ Samuel: Spomienky. VHA Bratislava, Prír. č. 393; VÚA-VHA Praha Zb. Kml a KvL.

(J. Bystrický)

ŠIRICA, Michal

plukovník pechoty
veliteľ II. taktickej skupiny „Fatra“
v 1. čs. armády na Slovensku

* 1. 2. 1894 Smrečany, okr. Liptovský
Sv. Mikuláš
† 18. 7. 1970 Bratislava

Ľudovú školu navštevoval v Smrečanoch. V r. 1911 – 1914 študoval v Nižšej hospodárskej škole v obci Široké (pri Prešove) s vyuč. reč. maď.

17. 9. 1914 bol ako vojak prezentovaný na vykonávanie voj. služby v p. pl. 67 v Prešove. 9. 12. bol ako slob. (1.12.1914) zaradený do V. pochodového pr. 2. 1. 1915 bol odvelený na rus. front do priestoru Piortkówa pod Lublinom. 21. 3. 1915 sa dostal do rus. zajatia. 6. 8. 1917 sa ako dobrovoľník prihlásil do čs. vojska na Rusi. 20. 8. bol v hodnosti strel. zaradený do 12. rotý 7. čs. strel.pl. „Tatarského“ v Berezani. 4. 3. 1918 odišiel v hodnosti slob. (2. 11. 1917) vlakom do Vladivostoku. Od júna do augusta 1918 sa v rámci 7. čs. strel. pluku zúčastnil bojov proti sov. boľševikom na Sibíri. 5. 10. 1918 prišiel do Čs. tábora pre Slovákov v Irkutsku. 7. 10. bol ustanovený za inštruktora 4. prac. rotý. 27. 11. 1918 povýšený na čat. a o deň neskôr prevedený do jeho 2. rotý. 6. 12. 1918 ako inštruktora pridelený do výzvednej rotý a 15. 1. 1919 povýšený na šikovateľa. Od 28. 2. do 31. 5. 1919 bol vel. čaty výzvednej rotý Čs. tábora pre Slovákov. 1. 6. 1919 bol ako poslucháč odvelený do dôst. školy pre pech. v Sljudjanke pri Bajkalskom jazere, ktorú ukončil 27. 9. 1919. Medzitým, 4. 7. 1919, bol prevedený do 12. čs. strel. pl. „M. R. Štefánika“. Od 5. 10. 1919 vel. čaty 11. rotý, s ktorou sa zúčast-

nil ochrannej služby na Sibírskej magistrále. 8. 11. 1919 povýšený na por., s účinnosťou od 28. 9. 1919. Od decembra 1919 do mája 1920 sa podieľal na obrane 3. čs. strel. div., ktorá tvorila zadný voj (ariergard) evakuovaných čs. jednotiek zo Sibíri cez Vladivostok. Do vlasti sa vrátil 14. 9. 1920.

21. 10. 1920 bol prijatý do stavu dôst. z povolania čs. armády a vrátil sa do svojho kmeňového p. pl. 12 „M. R. Štefánika“ v Komárne. Do 15. 1. 1921 pôsobil ako dôst. likvidačnej skupiny pl. Od 16. 1. do 18. 3. 1921 vel. čaty 9. pol. roty. Následne bol ako pobočník odveľený k Posádkovému velit. vo Zvolene, kde zotrval do 29. 5. 1921. Od 30. 5. do 6. 12. 1921 bol proviantným dôst. I. polného prap. p. pl. 12 v Parkane (dnes: Štúrovo). 15. 5. 1921 povýšený na npor. pech. (s poradím od 1. 1. 1920). Od 7. 12. 1921 bol preložený do p. pl. 44 v Liberci a vo funkcii vel. čaty zaradený do jeho 6. polnej roty. Od 1. 4. 1922 do 14. 4. 1927 velil jeho 8. guľ. rote. 5. 6. 1922 povýšený na kpt. pech. (s poradím od 1. 1. 1915) a 23. 2. 1924 na škpt. pech., (s poradím od 1. 1. 1920). V apríli 1927 premiestnený do hor. pr. 12 v Prešove ako vel. 4. roty, v ktorej zotrval do 30. 9. 1929. Medzitým od 11. 6. do 24. 7. 1927 bol dočasne ako vel. 4. roty pridelený do hor. pr. 11 v Bardejove. Od 1. 1. do 3. 3. 1928 v rovnakej funkcii do hor. pr. 10 v Sabinove. 30. 9. 1929 bol premiestnený do hor. pr. 11 v Bardejove, zaradený za vel. 1. roty a súčasne za predsedu hosp. správy pr. V septembri 1930 premiestnený do p. pl. 14 v Prešove, kde bol zaradený na funkcie: vel. 1. pol. roty, zást. vel. II. pr. a zároveň vel. poddôstoj. školy (31. 10.). 1. 1. 1930 povýšený na mjr. pech. Od 15. 5. 1931 do 14. 9. 1933 slúžil v p. pl. 36 v Užhorode, kde postupne prešiel funkciami ZV I., II., a III. pr. V septembri 1933 bol premiestnený do 22. p. brig. v Prešove, kde až do 30. 12. 1937 bol pobočníkom vel. brigády. Od decembra 1937 trvalo pridelený do p. pl. 33 „Doss Alto“ v Chebe, s ktorým sa vo februári 1938 premiestnil na Slovensko, so sídlom velit. na Myjave. Až do rozbitia ČSR v polovici marca 1939 bol ZV jeho I. prap. v Cerovom-Lieskovom a od polovice decembra 1938 v Modre. Od 24. 9. do 15. 12. 1938, bol vel. I. praporu p. pl. 33, ktorý bol v zostave 15. div. „Jánošík“ so sídlom velit. v Senici nad Myjavou. Počas služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov: vozatajský pre vel. guľ. rôt. v Josefove (1922), pre dôst. guľ. rôt. pri učilišti pre peš. vojsko v Miloviciach a ekvitačný pre dôst. pech. v Liberci (1924), plynový pri Olomouci (1929), pre vel. oddielov v Prahe a Miloviciach (1935). Po vzniku Slov. štátu bol ako splnomocnenec vlády pridelený Velit. 17. div. v Prešove a 15. 3. 1939 prevzal jej velenie. V 3. dekáde marca 1939 sa podieľal na obrane východného Slovenska pred maď. agresorom. 17. 5. 1939 povýšený na pplk. pech. Od 1. 4. do 25. 6. 1939 inštruktor p. pl. 2 v Prešove. 26. 6. 1939 pridelený do Posádkového velit. v Žiline, ustanovený za PV a vel. výcvikového strediska. V r. 1939 nadviazal kontakt s organizátormi protifašistického hnutia: Dr. C. Daxnerom a J. Lichnerom. 1. 11. 1939 bol ustanovený za vel. p. pl. 6 v Žiline. 30. 9. 1940 bol prednostom Všeobecného úradu na VDO 1 v Trenčíne. Od 26. 6. 1941 do 30. 1. 1942 bol ZV VDO 1. Od 17. 2. do 19. 7. 1942 bol vel. p. pl. 21 „David“. 27. 7. 1942 sa vrátil na Slovensko. 21. 9. 1942 bol opätovne ZV VDO 1. Od 10. 12. 1942 aj vel. p. pl. 2 v Trenčíne. 1. 1. 1943 bol povýšený na plk. pech. V Trenčíne, nadviazal užšie spojenie s pplk. gšt. → J. Golianom, budúcim vel. VÚ. 22. 3. 1944 bol ustanovený za vel. p. pl. 3 vo Zvolene a 3. 5. 1944 odišiel so štábnou rotou pl. 3 do Svidníka k jednotkám Východoslovenskej arm. V júli 1944 bol hospitalizovaný vo VN Prešove a krátko nato nastúpil na kúpeľnú liečbu v Korytnici, kde ho aj zastihol začiatok SNP.

Bezprostredne po vypuknutí Povstania sa dal k dispozícii Velit. 1. ČSA na Slovensku. 3. 9. 1944 prevzal velenie posádky náhradného pr. p. pl. 6 v Dolnom Kubíne. Po reorganizácii 1. čs. arm., 10. 9. 1944, bol menovaný za vel. II. TS „Fatra“ s vel. stanoviskom v Brezne, ktoré ako najväčšie takticko-operačné zoskupenie bránilo 100 – 130 km dlhý frontový úsek vo východnej časti povstaleckého územia. Jemu podriadené jednotky uskutočnili v 3. dekáde septembra 1944

úspešné protiútoky na smere Telgárt – Hranovnica a Malužiná – Kráľová Lehota. Po potlačení SNP sa jeho zdrav. stav natoľko zhoršil, že musel byť prevezený do nemocnice v Martine, kde ho začiatkom januára 1945 zaistila pátracia skupina ÚŠB. Nasledovalo jeho odovzdanie Voj. polnému súdu v Bratislave. Na základe obžaloby vypracovanej voj. prokuratúrou bol do 2. 4. 1945 väznený v Bratislave. V 1. polovici apríla 1945 sa hlásil na MNO v Košiciach, kde bol 12. 4. 1945 určený za vel. východných oblastí Slovenska, ktorú zastával do 14. 6. 1946. 1. 6. 1946 bol povýšený na brig. gen. Od 15. 6. do 19. 10. 1945 bol určený za dočasného vel. VII. zboru v Trenčíne. 20. 10. 1945 určený za dočasného vel. VO 4 v Bratislave. Od 28. 10. 1945 bol ustanovený za vel. VO 4 v Bratislave. 1. 10. 1946 bol povýšený na div. gen. a 1. 9. 1947 na zbor. gen. Vo funkcii vel. VO 4 v Bratislave zotrval až do 20. 9. 1950, keď bol odoslaný na nútenú dovolenku. Jeho ďalší služobný postup zastavilo vykonštruované obvinenie, na základe ktorého bol 1. 2. 1951 preložený do výslužby. Nasledovalo zbavenie voj. hodnosti, súdenie a v rokoch 1954 – 1955 aj väznenie. Po prepustení z väzenia pracoval najskôr ako pracovník turistickej kancelárie „Turista“ v požičovni člnkov na bratislavskej Železnej studničke. Počas rokov 1957 – 1963 v jej nocľahárni na Bratislavskom hrade. V r. 1964 Vyšším vojenským súdom v Trenčíne občiansky i právne rehabilitovaný.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1918 (4. 5. 1921), Československá revolučná medaila (25. 5. 1921), Spojenecká medaila Víťazstvo (6. 12. 1922), Pamätná medaila so štítkom (14. 3. 1940), Za hrdinstvo 3. stupňa (14. 3. 1940), Kríž svetovej vojny 1. stupňa (15. 7. 1941), Za hrdinstvo 2. stupňa (17. 4. 1942), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (17. 6. 1942), Pamätný odznak 1. stupňa (11. 11. 1943), Vojenný víťazný kríž III. triedy (14. 3. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (3. 11. 1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (7. 7. 1945), sov. Za pobeđu nad Germanijej v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941-1945 gg. (1945), Rad SNP I. triedy (1946), nór. Rad sv. Olafa II. st. (komandérsky) (30. 8. 1947), rumun. Ordinul „Steaua Romanei“ cu Spade in Gradul do „Comandor“ cu panglica „Virtute Militara“ (20. 12. 1947), pol. Krzyż Partyzancki, juhosl. Orden bratstva i jedinstva I. reda (3. 4. 1948), Československý Rad Bieleho leva „Za víťazstvo“ s hviezdou II. triedy (30. 10. 1948), pol. Komandérsky kríž „Orderu odrodzenia Polski“ (24. 12. 1948), Rad Červenej hviezdy (1969).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občiankeho odboja). Bratislava 1969, reg.; BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, s. 139; ES 5, s. 701; ESNP, s. 536; SBS 5, s. 461–462; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990; JOŽÁK, J. a kol.: Za obnovu štátu Čechů a Slováků 1938–1945. (Slovníková příručka). Praha : SPN 1992, s. 101; Kol. autorov: Důstojníci a štáby povstalecké armády. Banská Bystrica 1994, s. 58; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994; BAKA, I.: Spolupráca a vzťahy medzi Hlinkovou gardou a slovenskou armádou (1939–1941). In: Vojenská história, 6, 2002, č. 1, s. 112; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004. – VÚA – VHA Praha, f. KvL; VÚA – VHA Praha, f. Kml; AMV ČR Praha, fascikel 305-741-3; fascikel Z-10-164.

(M. Čaplovič)

ŠIŠOVSKÝ, Ladislav
podplukovník delostrelectva
náčelník štábu Vojenskej správy MNO

* 27. 6. 1904 Trenčín
† ??

Navštevoval reálne gymnázium v Trenčíne (1915 – 1923) a následne i VA v Hraniciach na Morave (1923 – 1925), po úspešnom absolvovaní ktorej bol v hodnosti por. del. prijatý za dôst. z povolania. Do augusta 1937 následne pôsobil ako vel. del. oddielu, pričom po absolvovaní ekvitačnej školy del. (1928 – 1929) bol v októbri 1929 povýšený na npor. del. a v apríli 1935 na kpt. del. Od septembra 1937 velil del. bat. banskoštiavnického del. oddielu 260 a po absolvovaní strel. kurzu del. v Olomouci bol k 1. júlu 1938 povýšený na škpt. del. V čase mobilizácie prešiel hneď niekoľkými pozíciami, keď postupne zastával posty pomocníka ubytovateľa záložnej 20. divízie, prideleného dôstojníka pri veliteľ. delostrelectva 15. pd, veliteľa del. oddielu del.pl. 15 a styčného dôstojníka pri stanovení demarkačnej čiary a veliteľom práporu SOŠ v Pukanci. Následne v predchádzajúcom útvere zotrval až do rozpadu Československa.

V činnnej službe pokračoval v rámci slov. brannej moci, od mája 1939 v hodnosti mj. del. K rovnakému dátumu bol súčasne ustanovený za vel. II. oddielu dpl. 1. V rokoch 1939 – 1941 bol následne frekventantom VVŠ v Bratislave a v roku 1941 krátko aj poslucháčom Univerzity technológie a sociológie, kde jeho ďalšie štúdium prerušila účasť Slovenska na ťažení do ZSSR. V období júla až augusta 1941 bol nakrátko odvelený na východný front k ZD, kde sa stal I. dôstojníkom štábu jej veliteľ. V rovnakom zaradení v období marec až december 1942 bojoval na východnom fronte v zostave slov. rýchlych jednotiek. V januári 1942 bol medzitým povýšený na pplk. del. K 1. januáru 1943 bol prevedený do stavovskej skupiny dôstojníkov gšt. a ustanovený za prednostu org. a mobilizačného referátu na MNO. V druhej polovici mája 1943 prevzal funkciu NŠ Vojenskej správy MNO, ktorú vykonával až do svojho preradenia do výslužby 1. októbra 1944.

Po vojne nebol prijatý ako dôstojník z povolania do čs. brannej moci, neboli mu priznané žiadne nároky na zaopatrovacie platy a bol degradovaný na vojaka. Vo februári 1951 bol dokonca zaradený k PTP 54 v Komárne. O jeho ďalšom osude nie je nič známe.

Vyznamenanie: Pamätná medaila za marec 1939 (1939), Za zásluhy III. stupňa (1940), Záslužný kríž III. triedy (1942), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 1. Stufe mit Schwerter (1942), Za hrdinstvo II. a III. stupňa (1943), Pamätný odznak I. stupňa (1943), Vojenný víťazný kríž III. triedy (1944).

Literatúra a pramene: BYSTRICKÝ, J.: Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska. In: Vojenská história, roč. 3, 1999, č. 4, s. 29 – 54. – VÚA - VHA Praha, Zb. KmL a KvL.

(A. Maskalík)

ŠKODÁČEK, Pavel, MUDr.
nadporučík zdravotnej služby
veliteľ Vojenského kúpeľného ústavu
v Piešťanoch

*12. 5. 1910 Lubina, okr. Nové Mesto
nad Váhom
† ??

Po absolvovaní reálneho gymnázia v Trenčíne v rokoch 1921 – 1929 bol odvedený 16. 9. 1929 a ako voj. štipendista pokračoval v štúdiu na Lekárskej fakulte UK. 1. 10. 1935 bol zaradený k p. pl. 41 v Prahe, kde absolvoval aj školu na dôstojníkov zdrav. v zál. 15. 2. 1936 bol premiestnený z zborovej nemocnice 9 v Bratislave a povýšený na ppor. zdrav. Od 1. 9. 1936 do 30. 6. 1937. pôsobil v zborovej nemocnici v Prahe, odkiaľ bol premiestnený k dpl. 9 do výcviko-

vého tábora v Plaveckom Podhradí. 1. 10. 1937 bol povýšený na npor. a od 15. júla 1937 pôsobil na internom oddelení zborovej nemocnice 12 v Užhorode. Po krátkom pôsobení pri žen. pl. 6 (15. 12. 1938 – 13. 4. 1939) sa stal vel. Vojenského kúpeľného ústavu v Piešťanoch. O jeho ďalších osudoch nie je nič známe.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(J. Zatková)

ŠLAJCHART, Teodor
(do 4. 12. 1945 Schleichart)
veliteľ práporu v SNP

* 30. 8. 1916 Nová Baňa
† 3. 3. 2011 Banská Bystrica

Do voj. služby nastúpil 1. 10. 1935 v jazd. pl. 3. Dňa 1. 11. 1935 ho prijali do ŠDJZ v Dašiciach východne od Pardubic. Po absolvovaní školy ho odoslali do dragúnskeho pluku 2 a 15. 8. 1936 bol povýšený na čat. ašpiranta. Dňom 1. 9. 1936 ho prijali do VA v Hraniciach na Morave. Po jej absolvovaní, 29. 8. 1937, bol menovaný na por. tel. vojska a bol včlenený do tel. práporu 2. 28. 2. 1939 ho premiestnili do tel. práporu 7 v Turčianskom Sv. Martine.

1. 1. 1940 bol povýšený do hodnosti npor. spoj. vojska. Od 1. 9. 1940 slúžil v let. pl. v Piešťanoch v náhradnej sprav. rote, ktorá bola 1. 10. 1940 premenovaná na OVZ; bol ustanovený za jeho vel. Dňa 1. 3. 1941 OVZ premiestnili do Žiliny a 1. 7. 1941 Š. odoslali na VVZ na východný front a určili za vel. spoj. roty. Po návrate z frontu, 1. 11. 1941, bol ustanovený za tech. pobočníka OVZ a 1. 1. 1943 povýšený na stot. spoj. vojska pri OVZ. Od 15. 10. 1943 bol dočasným vel. OVZ.

Po vypuknutí SNP z OVZ vznikol prápor „Šlajchart“. 29. 8. 1944 sa pr. presunul do obce Brodno. Po pridelení jednej bat. ľahkých húfnic zaujal obranné postavenie severne od obce Brodno a mal za úlohu prehradiť nem. postup od Čadce. K boj. stretnutiu s nepriateľom tam nedošlo. 30. 8. 1944 dostal rozkaz ustúpiť od Brodna na východný okraj Žiliny a odiaľ na budovanie obrany v Strečnianskej tiesňave, kde mal brániť severné svahy výšiny Domašín až po ústie tunelov a žel. mosty. Na obranu jeho pr. nadviazala obrana franc. oddielu 1. čs. part. brig. „M. R. Štefánika“. 31. 8. 1944 postavenie pr. bolo ostreľované z Mojšovej Lúčky, no prvosledové čaty odrazili nem. útok. Po obsadení výšiny Lipovec a svahu Malej Fatry na pravom brehu Váhu, vinou nezabezpečenia obrany part. vel. P. A. Veličkom, pr. ustúpil na výšiny Rakytie a Domašín, kde ešte 1. 9. 1944 odrazil nem. útok, v noci na 2. 9. sa stiahol k Dubnej Skale a v nasledujúci deň bol nasadený do obrany prístupov k Vrútkam. Neskôr bol stiahnutý z Turca a v druhej polovici septembra presunutý do priestoru Kláštor pod Znievom, kde mal prehradiť smer Vrúcko – Gajdel – Kláštor pod Znievom a Frývald – Kláštor pod Znievom. Pr. bol od 16. 9. 1944 súčasťou V. TS a 18. 9. 1944 sa zúčastnil povstaleckého protiútok na znovuzískanie Prievidze. Na pravom krídle útočacej zostavy sa dostal až k Bojníckemu zámku, ale keďže bojová skupina SS Schill prerazila stredom povstaleckej útočnej zostavy a obsadila obce až po Nemecké Pravno, musel ustúpiť cez lesy a spolu s ďalšími roztrieštenými povstaleckými silami prešiel cez Maguru, Gápel a Fačkov do Rajeckých Teplíc, kde sa pripojil k 2. čs. part. brig. M. R. Štefánika.

10. 10. 1944 odletel Š. do ZSSR, kde sa stal príslušníkom 1. čzld.

18. 10. 1944 bol prezentovaný v čs. náhradnom pl. ako kpt. let., zaradený do čs. brannej moci a včlenený do let. pluku. 15. 3. 1945 ho premiestnili do 1. čszld, s ktorou sa zúčastnil oslobodzovacích bojov na Ostravsku.

Po roku 1945 bol vo velit. funkciách. 15. 1. 1946 ho prideliť na velit. let. HŠ MNO, kde zastával funkciu zást. náčelníka odd. pre spoj. a rádiotechnické zabezpečenie letectva. 4. 4. 1946 (s účinnosťou od 28. 10. 1944) bol povýšený do hodnosti škpt. spoj. vojska a 25. 10. 1947 na mjr. let. (s účinnosťou od 1. 5. 1945). 1. 7. 1949 ho ustanovili za dočasný vel. leteckého spoj. pl. 3 na letisku Tri duby. Od novembra 1950 už ako pplk. zastával funkciu vel. Let. spojovacieho učilišťa v Chrudime, premenovaného v septembri 1953 na Šturianské a spoj. učilište. Po zrušení učilišťa v roku 1954 ho už ako plk. prevelili na velit. letectva MNO v Prahe, kde sa stal zást. náč. oddelenia pre spoj. a rádiotechnické zabezpečenie let. V roku 1958 sa stal náč. Leteckého vývojového strediska v Banskej Bystrici, premenovaného po roku 1960 na Vývojové a opravárenské stredisko 061 a v roku 1966 na Let. opravovne. V tejto funkcii pôsobil až do splnenia podmienok nároku na dôchodok a prepustenia z aktívnej služby k 1. 2. 1976. Dňa 25. 8. 1994 ho prezident Slovenskej republiky vymenoval do hodnosti genmjr. vo výslužbe.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945); Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (1945); sov. medaila Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941-1945 gg. (1946), Rad Ľudovíta Štúra vojenského druhu II. tr. (1996), Kríž M. R. Štefánika III. tr. (2006)

Literatúra a pramene: BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, reg.; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; HALAJ, D.: Príprava a prvé dni Povstania v Žiline. Vojenská história, roč. 3, 1999, č. 1, s. 76 – 91; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 186. – ES 5, s. 714; ESNP s. 538; VOČSO, s. 285. – VA-CR Trnava, KmL.

(F. Cséfalvay)

ŠLECHTA, Vladimír
major pechoty
veliteľ pešieho práporu
pešieho pluku 101

* 19. júla 1895 Odesa, Rusko
† ??

Po absolvovaní vyššej reálky s maturitou s vyučovacou rečou rus. v Odesa v roku 1912 nastúpil na dva roky na VA s vyučovacou rečou rus. vo Vilne. Počas štúdií na akadémii v hodnosti ppor. ruskej arm. sa stal vel. náhradného pr. 14 vo Vilno Mikulajev. V januári 1915 sa ako vel. čaty zúčastnil bojov v Haliči. Tu však už po dvoch dňoch bol ranený a pol roka bol v nemocničnom ošetrovaní v nemocnici v Odesa. Po uzdravení sa vrátil do poľa, postupne prešiel funkciami pobočníka na štábe 15. div., neskôr sa stal vel. roty p.pl. 59 a 25. 4. 1917 bol ustanovený za vel. jazd. prieskumnej eskadrony p.pl. 59. Po skončení 1. svetovej vojny bol odvelený k odeskému generálnemu gubernátorovi, kde dva mesiace pôsobil ako ordonančný dôst. V auguste 1918 sa stal osobným pobočníkom ministra vojny v Kyjeve. V decembri 1918 bol premiestnený k štábu gen. Denikina ako ordonančný dôst. štábu v Taganrogu. V júli 1921 vstúpil do zväzku čs. arm. a v hodnosti kpt. sa stal vel. čaty p.pl. 7 v Nitre. Po troch rokoch bol prevelený k p. pl. 23 „Amerických Slovákov“, v ktorom

s krátkou prestávkou v roku 1930 pôsobil na rôznych vel. funkciách až do roku 1934. V januári 1934 sa stal vel. pešej roty p.pl. 39 „Výzvedného“, o rok neskôr bol do tej istej funkcie prevelený k p. pl. 31 v Jihlave a vzápätí k p.pl. 41. Po vstupe do slov. arm. sa stal 1. posádkovým dôst. v Bratislave, v septembri 1939 bol ustanovený za posádkového vel. v Banskej Bystrici. V decembri 1941 vo funkcii vel. práporu p. pl. 101 bol odoslaný na východný front. Po návrate z poľa sa v auguste 1942 stal ZV Západnej pracovnej sk. v Turčianskom sv. Martine a vel. II. pracovného práporu. Do pomeru mimo činnnej služby bol preložený 2. apríla 1943. Po skončení druhej svetovej vojny sa do čs. armády neprihlásil.

Vyznamenania: rus. Orden svjatoj Anny 4., 3. a 2. stupeni (1915, 1916, 1917), rus. Orden svjatogo Stanislava 3. a 2. stupeni (1915, 1917), rus. Orden svjatogo Vladimíra (1919), rumun. Crucea Comemorativa (?), Československý vojnový kríž 1918 (?) a Revolučná medaila (1925).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(P. Kralčák)

ŠMARDA, Rajmund
podplukovník delostrelectva
veliteľ Obvodu ochrany proti lietadlám
Bratislava

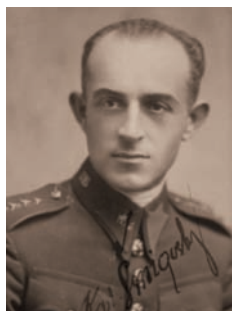
* 25. 10. 1894 Brno
† ??

Do doby nástupu voj. služby absolvoval I. št. vyššiu reálku v Brne (1905 – 1912) a abiturientsky kurz pri Nem. obchodnej akadémii v Brne (1912 – 1913). Potom pracoval ako úradník v učtárni. 26. 10. 1914 odvedený do rak.-uh. armády ako voj. jednoročný dobrovoľník. Zároveň týmto dňom zaradený ako žiak do ŠDZ. Počas 1. svetovej vojny povýšený na npor. V r. 1915 – 1918 účastník bojov na rus. a tal. fronte, kde zastával vel. funkcie na stupni družstvo, čata a rota. V r. 1916 zranený na rus. fronte. Účastník guľ. kurzu a guľ. protiletadlového kurzu. Inštruktor v guľ. kurze. 9. 11. 1918 sa prihlásil do čs. brannej moci. Vo funkcii vel. p. roty účastník obsadzovania čs. územia na juž. Morave. Od r. 1930 až do rozpadu Č-SR a vzniku Slov. štátu slúžil na území Slovenska (Bratislava, Piešťany) ako vel. 2. bat., 1. dôst. náhradného oddielu a spravodajský dôst. dpl. 153. V čs. brannej moci dosiahol hodnosť škpt. del. (účinnosť od 2. 8. 1930). Po vzniku Slov. štátu pokračoval v službe v slov. armáde. Od 14. 3. 1939 – 14. 5. 1939 vel. batérie del. pl. 153. Od 15. 5. 1939 – 31. 3. 1940 pôsobil na HVV-velit. let., kde bol povýšený na mjr. del. (17. 5. 1939). V rámci velit. „Bernolák“ účastník bojov proti Poľsku. Od 1. 4. 1940 – 30. 9. 1943 vel. III./DPLP odd. 1. 1. 1943 povýšený na pplk. del. Od 27. 4. 1944 1944 vel. OOPL Bratislava. 1. 9. 1944 zatknutý a vyšetrovaný nem. bezpečnostnými orgánmi. Do 2. dekády marca 1945 väznený na rôznych miestach. Potom odoslaný na Slovensko, kde bolo trestné pokračovanie zastavené. Vo voj. službe v slov. armáde ďalej nepokračoval. 5. 4. 1945 nastúpil na voj. službu v čs. brannej moci. Od 10. 4. 1945 – 18. 6. 1945 vel. posádky Bratislava. 19. 6. 1945 – 31. 9. 1947 vel. DPLP 4. 1. 10. 1947 v hodnosti plk. del. (1. 10. 1946) pridelený k velit. del. VO 4, s určením za dôst. DPL. 25. 3. 1948 – 31. 8. 1948 dočasný vel. posádky Bratislava. Potom väznený pre podozrenie zo zločinu voj. zrady. Uznesením voj. súdu bol oslobodený. Od 15. 5. 1949 – 31. 7. 1949 udelená dovolenka s plnými platmi. 1. 8. 1949 preložený do výslužby. O jeho ďalších osudoch sa nedochovali žiadne informácie.

Vyznamenania: Pamätná medaila (?), Kríž svetovej vojny II. stupňa (1941), nem. Das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 3. Stufe mit Schwerter (1941) a iné.

Literatúra a pramene: ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939 – 1944. Bratislava 2000. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

ŠMIGOVSKÝ, Ján
podplukovník pechoty,
veliteľ nitrianskej vojenskej posádky,
veliteľ pešieho pluku 1 Domobrany

* 2. 5. 1903 Brownsville (USA)
† 9. 10. 1945 Bratislava

Narodil sa v rodine slovenských prisťahovalcov v USA. Krátko po jeho narodení sa rodina vrátila na Slovensko do Spišského Podhradia. Absolvoval štyri ročníky gymnázia v Levoči. V roku 1923 ukončil maturitou Učiteľský ústav v Spišskej Kapitule. Na vykonávanie vojenskej prezenčnej služby nastúpil v roku 1924 a v roku 1925 bol prijatý na VA v Hraniciach na Morave. 15. 8. 1926 bol povýšený na por. pech. Pôsobil ako veliteľ čaty pri viacerých p. pl. 1. 4. 1931 bol povýšený na npor. a 1. 10. 1936 na kpt. pech. V rokoch 1928 – 1931 bol vel. čaty a inštruktorom na poddôstojníckej škole p. pl. 34 v Hraniciach a v rokoch 1931 – 1935 velil čate v p. pl. 46 v Chomutove. Následne ho prevelili na Slovensko do Žiliny k p. pl. 31, kde ako vel. mínometnej čaty a technickej rotý pôsobil do roku 1938. V dôsledku septembrovej mobilizácie pôsobil ako vel. pr. v priestore Čadca – Turzovka, s cieľom udržiavať demarkačnú líniu medzi ČSR a Poľskom do konečnej úpravy hraníc. Od decembra 1938 pôsobil ako jeden z vojenských inštruktorov pri HG, súčasne velil technickej rote p. pl. v Žiline. Po vzniku Slov. štátu v marci 1939 sa stal dočasným vel. horského p. pl. 1 v Dolnom Kubíne. Po májovej reorganizácii bola jeho hodnosť premenovaná na stot. pech. Následne bol premiestnený k p. pl. 4 do Bratislavy a odtiaľ pridelený k MNO. To využilo jeho predchádzajúce skúsenosti a ako vojenského poradcu ho v máji 1939 spolu s ďalšími dôstojníkmi prideleno k HV HG. Tu sa etabloval ako vedúci III. (organizačného) oddelenia. Jeho úlohou bolo pomôcť pri dobudovaní organizačnej štruktúry HG tak, aby sa prispôbila dislokácii vojska. Túto funkciu vykonával do augusta 1939. Následne velil pr. p. pl. 4 v Trnave. Počas vojny proti Poľsku jeho jednotky zabezpečovali hranice s Maďarskom. 31. 5. 1940 sa stal vel. VVT v Lešti. 30. 9. 1940 ho ustanovili za vel. I. pr. p. pl. 3 vo Zvolene. Koncom júna 1941 odišiel s plukom do poľa na východný front. Najskôr pôsobil v rámci Armádnej skupiny ako vel. strážneho pr., neskôr pri RD 1. 7. 1941 bol povýšený na mjr. pech. Z frontu sa vrátil v januári 1942. Od júna do októbra 1943 bol opäť na fronte v rámci 1. pd ako vel. sprievodnej rotý. Od februára 1944 bol veliteľom Hodnostníckej školy na Pechotnej škole v Nitre. Neskôr sa stal vel. celej školy a zároveň aj vel. nitrianskej voj. posádky. Po vypuknutí SNP odmietol odovzdať velenie posádky povstaleckému vel. pplk. J. Černekevi, ktorého dal zatknúť. Naopak, krátko nato mesto vydal nem. okupačným jednotkám, prichádzajúcim od Bratislavy. Odzbrojenie vojenskej posádky však Nemcom nedovolil. Znemožnil tak odsun vojakov posádky do povstania, ako aj politických väzňov Krajského súdu v Nitre, čím ich de facto vy-

dal napospas represívnych zložiek okupačného režimu. Od septembra 1944 do apríla 1945 velil p. pl. 1 Domobrany, zároveň bol povýšený na pplk. Spolupracoval s okupačnými jednotkami, asistoval pri potláčaní Povstania a neskôr part. hnutia. V apríli svojvoľne opustil ustupujúcu armádu a odišiel do Prahy, tam sa na barikádach zúčastnil Pražského povstania. Po skončení vojny sa vrátil na Slovensko. Koncom mája bol v Bratislave uväznený, následne Národným súdom odsúdený na trest smrti a popravený.

Vyznamenania: Za hrdinstvo 2. a 3. stupňa (1943).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja.) Bratislava 1969, reg.; Tenže: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; LACKO, M.: Slovenské národné povstanie 1944. Bratislava 2008. – SBS 5, s. 481-482. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL.

(I. Baka)

ŠTEFÁNIK, Ján Matej

štábný kapitán
osvetový dôstojník 1. čs. armády na Slovensku

* 23. 2. 1901 Brezová pod Bradlom
† 18. 8. 1987 Turčianske Teplice

V rokoch 1910 – 1914 navštevoval meštiansku školu, najprv v Šamoríne a od roku 1911 v Modre. V rokoch 1915 – 1918 študoval na učiteľskom ústave v Šoproni a 1918 – 1919 v Modre, kde maturoval. Pôsobil ako učiteľ na ľudových a meštianskych školách ako školský inšpektor. Venoval sa tiež vedeckej činnosti so zameraním na pedagogiku, literatúru pre deti a mládež. V roku 1940 odišiel pre svoj postoj k vtedajšiemu režimu zo školstva a zamestnal sa v Matici slovenskej. V roku 1942 bol z politických dôvodov zatknutý a neskôr dva mesiace väznený, po prepustení postavený pod policajný dozor. V júni 1944, keď mu hrozilo ďalšie zatknutie, bol ilegálnym VÚ prezentovaný na vykonávanie voj. služby do Banskej Bystrice ako npor. Zúčastnil sa na prípravách SNP. Po jeho vypuknutí sa stal šéfom tlačovej skupiny vojensko-propagačného oddelenia Politickej správy Veliteľstva 1. čs. arm. 6. 9. začala jeho skupina vydávať časopis *Bojovník*, ktorý prinášal správy vel. arm. na Slovensku. 13. 9. 1944 bol vymenovaný za armádneho osvetového dôst. a utvoril arm. osvetovú sk., ktorá mala presviedčať vojakov o nutnosti obrany proti okupantom. Patrilo k nej aj frontové divadlo pod vedením Andreja Bagara. Činnosť sk. mohol rozšíriť až po príchode civilných pracovníkov, aj keď ich príchod súvisel so snahou komunistov usmerniť činnosť arm. osvetu. 28. 10. 1944 bol povýšený na škpt. Po ústupe do hôr žil ilegálne v Tišovci, na oslobodené územie sa dostal vo februári 1945. Po vojne bol tajomníkom Matice slovenskej, od roku 1954 vedúcim bibliografického odboru.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1939 (1945); Československá medaila Za zásluhy I. st. (1946); Rad Slovenského národného povstania II tr. (1948).

Literatúra a pramene: KIŠ, Š.: Niektoré problémy politickej a osvetovej práce v 1. československej armáde na Slovensku počas Slovenského národného povstania. In: Zborník Múzea SNP, 11, 1986, s. 157 – 181; KROPILÁK, M.: K osvetovej činnosti v povstaleckej armáde. Obrana ľudu, 23, 1964, č. 35; MOTOŠKA, V.: SNP a uvedomovací proces v národe. Banská Bystrica 1967; VOČSO, s. 291-292; SBS 5, s. 509 – 510. – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml.

(I. Baka)

ŠTUBNIAK, Ján

stotník pechoty
veliteľ práporu 1. čs. armády na Slovensku

* 12. 5. 1910 Šajba (Banská Bystrica)
† ??

Po absolvovaní miestnej obecnej školy vychodil v Banskej Bystrici v rokoch 1929 – 1933 učiteľský ústav. Následne pôsobil ako učiteľ. V októbri 1935 bol povolaný k výkonu základnej voj. služby u p.pl. 25, v rámci ktorej absolvoval v Trenčíne ŠDPZ (1935 – 1936). Učiteľskú prax následne vykonával až do rozpadu Československa, pričom v čase mobilizácie pôsobil ako vel. čaty.

Po vzniku Slov. republiky bol 1. novembra 1939 v hodnosti por. pech. prijatý za dôst. z povolania a ustanovený za vel. čaty. Ešte do konca roka stihol absolvovať vo Zvolene kurz pre dôstojníkov z povolania a v nasledujúcich troch rokoch vykonával rôzne veliteľsko-štábne funkcie. V priebehu septembra 1942 až júna 1943 bojoval na východnom fronte v zostave RD, najprv ako vel. 5. roty motorizovaného p. pl. 20 (od júla 1942 v hodnosti npor. pech.), resp. od septembra ako vel. štábnej roty a súčasne zbrojný a plynový dôstojník pl. V októbri 1943 bol ustanovený za kvalifikačného referenta na MNO v Bratislave, resp. od apríla 1944 priamo na VPV v Banskej Bystrici. Tu bol kontaktovaný zástupcami domáceho odboja a začlenený do príprav nadchádzajúceho Povstania. Po jeho vypuknutí mu pripadol post vel. pr. a vel. obranného úseku Čremošné, ktorý viedol vo viacerých urputných bojoch. Po voj. potlačení SNP pôsobil od polovice novembra 1944 do konca apríla 1945 ako veliteľ part. oddielu pri 3. part. pl. Stalinovej brig. Následne vstúpil do radov 1. čs. arm. zboru v ZSSR, kde zotrval až do konca vojny vo funkcii vel. roty.

Po vojne bol prijatý do čs. brannej moci a v júli 1945 v hodnosti kpt. pech. ustanovený za vel. I. pr. Ppl. 7 v Nitre. Hneď koncom roka bol však premiestnený k pech. učilištu do Milovic, kde až do leta 1947 pôsobil ako učiteľ slovenčiny. Tu ho v októbri 1946 zastihlo aj povýšenie na škpt. pech. V období júna až novembra 1947 krátko pôsobil na 3. (org. a mobilizačnom) odd. HŠ ako prekladateľ, od októbra v hodnosti mjr. pech. Koncom novembra 1947 bol pridelený ku kancelárii légii, kde až do augusta 1948 pôsobil v slov. komisii pre preverovanie partizánov. Následné vážne pľúcne ochorenie mu umožnilo návrat do armády až v marci 1949, pričom od nasledujúceho mesiaca pôsobil ako ZV pešieho pr. 13. O jeho ďalších osudoch nie je nič známe.

Vyznamenania: Za hrdinstvo 3. stupňa (1942).

Literatúra a pramene: VÚA – VHA Praha, KuL.

(A. Maskalík)

ŠUMICHRAST (pôvodne SCHUMICHRAST), Mikuláš

kapitán technickej zbrojnej
služby letectva
zástupca veliteľa a spravodajský dôstojník II/6, resp. VI./53. pešieho práporu
1. čs. armády na Slovensku

*13. 4. 1911 Dežerice, okr. Topoľčany
† 8. 6. 1976 Bratislava

V r. 1917 – 1922 absolvoval päť tr. ľudovej školy v Dežericiach. V r. 1922 – 1927 študoval na meštianskej škole v Bánovciach nad Bebravou. Civilné vzdelanie ukončil štúdiom v 4-ročnom Učiteľskom ústave v Prešove. Občianskym povoláním bol učiteľ v ľudovej škole.

21. 4. 1931 Š. odvedli do čs. brannej moci. 1. 10. 1931 ho prezentovali ako nováčika na vykonanie prezenčnej služby v p. pl. 39 „Výzvedný gen. Grazzianho“, kde Š. v hodnosti voj. zaradili do jeho 9. roty. 1. 10. 1931 Š. priznali status frekventanta ŠDPZ. 16. 2. 1931 Š. povýšili na slob. frekventanta a 16. 5. 1931 na des. frekventanta. 1. 6. 1932, po ukončení ŠDPZ mal priznaný status absolventa. 15. 6. 1932 ho premiestnili do 3. roty p. pl. 39. Dňa 22. 9. 1932 Š. povýšili na čat. absolventa a priznali status aspiranta. 14. 1. 1933 Š. prepustili na trvalú dovolenku. 1. 1. 1934 Š. menovali za ppor. pech. v zál. Od 1. 8. 1935 do 28. 8. 1935 vykonával 1. pravidelné cvičenie. 1. 1. 1936 Š. povýšili na por. pech. v zál. Od 8. 7. 1937 do 22. 7. 1937 vykonával 2. pravidelné cvičenie. Od 1. 8. 1938 do 14. 8. 1938 absolvoval mimoriadne cvičenie v zbrani. Od 24. 9. 1938 do 2. 12. 1938 vykonával činnú službu v dôsledku mobilizácie. 15. 5. 1939 Š. premiestnili z p. pl. 39 do p. pl. 4. Tretie pravidelné cvičenie vykonával v období od 1. 7. 1939 do 5. 8. 1939, už ako dôst. v zál. slov. armády. 28. 8. 1939, vzhľadom na blížiaci sa vojnový konflikt s Poľskom, Š. prezentovali na mimoriadne cvičenie v zbrani, kde zotrval až do 23. 10. 1939, keď ho prepustili do pomeru mimo činnnej služby. Š. začal novú etapu života dňom 1. 2. 1940, keď ho prijali do zboru dôst. pech. z povolania a včlenili do 12. roty p. pl. 9 v Poprade. Š. v rámci tohto pluku zaradili do funkcie pobočníka vel. pr. 1. 8. 1940 Š. povýšili na npor. pech. 20. 9. 1940 Š. premiestnili do let. pl. Od 20. 9. 1940 do 15. 10. 1942 vykonával funkciu pobočníka vel. let. pl. Od 15. 2. 1942 do 15. 4. 1942 absolvoval tech. kurz pre dôst. let. pri let. pl. 1. 7. 1942 Š. povýšili na stot. pech. 15. 10. 1942 ho ustanovili za zástupcu mjr. let. → P. Dargova, vel. LP 31. 12. 1942 ho na základe výnosu MNO SR preložili do sk. dôstojníkov tech. zbroj. služby let. Vo funkcii ZV LP zotrval až do 29. 8. 1944. Podieľal sa na pripravách SNP v rámci LP na Mokradi. Od 29. 8. 1944 príslušník 1. čs. arm. ako ZV peš. pr. II/6 a sprav. dôst.. Po reorganizácii 1. čs. arm. a vytvorení VI. TS Zobor (6. TS „Zobor“) pôsobil vo funkcii ZV a sprav. dôstojník. VI./53. p. pr. (krycí názov „Lev“). Spoločne s vojákmi pr. si hrdinsky počínal počas obranných bojov v priestore južne od Ružomberka, najmä pri takmer 2-mesačnej obrane výšiny Ostrô, resp. vrchu Ostré, ktorá sa stala kľúčovým bodom celej povstaleckej obrany VI. TS. Od 6. 11. 1944 do 5. 2. 1945, po prechode časti povstaleckej armády na part. spôsob boja, pôsobil v priestore Pukanec, kde plnil sprav. úlohy v prospech tam operujúcich part. jednotiek. Od 6. 2. 1945 do 16. 4. 1945 vykonával funkciu PV Levíc. Od 17. 2. 1945 do 10. 6. 1945 bol PV v Trenčíne. 1. 6. 1945 Š. povýšili na škpt. tech. zbrojnej služby let. Týmto dňom ho zaradili ako inžiniera do 4. Id. 30. 9. 1946 Š. ustanovili za vel. LZ 4 v Trenčíne. Dňa 1. 4. 1946 ho povýšili na mjr. let. zbroj. Od 30. 9. 1947 v kurze pre vel. LZ. Do jeho prepustenia z čs. armády, okrem vyššie uvedenej funkcie vel. LZ 4, pôsobil v posádke Trenčín ako vel. 27. LZ, následne vykonával funkciu vel. 27. let. práp. 1. 7. 1953 Š. povýšili na pplk., 19. 6. 1954 do hodnosti plk. Dňom 4. 8. 1958 Š. prepustili do zálohy. Š. rehabilitovali v roku 1991 v hodnosti plk.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž V. triedy bez mečov (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy II. stupňa (1945), Rad SNP II. triedy (1945), Rad červenej hviezdy (1969) a ďalšie.

Literatúra a pramene: ESNP, s. 553; Stručný biografický slovník. Mimošúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy, prepustení z čs. armády v rokoch 1948 – 1989 na Slovensku. Ed. Droppa, A., - Suja-Žiak, J. Bratislava 1994; ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939 – 1944. 2. zv., Bratislava 2000; VOČSO, s. 292-293; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1944 – 1945. 3. zv., Bratislava 2003. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA – VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

ŠUMILOV, Michail Stepanovič

generálplukovník
od mája 1943 až do konca vojny veliteľ
7. gardovej armády

* 17. 11. 1895 Horná Teča, (Kurganská
oblasť, Ruskej federácie)

† 28. 6. 1975 Moskva (poch. vo
Volgograde na Mamajevskom vršku)

Absolvoval učiteľský seminár a v roku 1916 ukončil Čugujevské voj. učilište, dosiahol hodnosť prap. a zúčastnil sa bojov 1. svetovej vojny. V máji 1918 vstúpil do ČA a v rokoch Občianskej vojny postupoval vo veliteľských funkciách až po funkciu vel. strel. pl. V roku 1919 sa stal vel. 85. zvláštnej strel. brig. Zúčastnil sa bojov na východnom a južnom fronte. Po skončení bojov pokračoval v službe v ČA, v roku 1924 skončil zdokonaľovací vel. kurz a v roku 1929 kurz „VYSTREL“ (strel.-taktický kurz). Vo funkcii voj. poradcu veliteľa centrálno-južnej zóny španielskej republikánskej arm. sa zúčastnil občianskej vojny v Španielsku. Po návrate zo Španielska sa vo funkcii vel. strel. zboru zúčastnil vojny medzi ZSSR a Fínskom v rokoch 1939-1940. Bojov vo Veľkej vlasteneckej vojne sa zúčastňoval od júna 1941 ako vel. strel. zboru pri obrane Leningradu. Potom prevzal velenie nad 55. a 21. armádou na leningradskom a juhozápadnom fronte. Od augusta 1942 velil 64. armáde, ktorá pod jeho velením mesiac zdržiavala na južných prístupoch k Stalingradu 4. tank. arm. genplk. H. Hotha. Od mája 1943 bola 64. arm. transformovaná na 7. gard. arm. Š. sa s ňou zúčastnil bitky o Kursk, Dneper, Kirovogradskej, Jasko-Kišiňovskej, Budapeštianskej a Bratislavsko-brnianskej operácie. Pri oslobodzovaní juhozápadného územia Slovenska jeho arm. pôsobila od Štúrova pozdĺž severného brehu Dunaja v smere na Komárno a oslobodila Nové Zámky. Následne bojovali jej strel. zbory o Bratislavu a na smere Senec a Trnava – Malacky a Kúty, s cieľom odrezať nepriateľovi ústupové cesty na Moravu, čím významnou mierou prispeli k oslobodeniu Bratislavy. Po skončení vojny Š. pokračoval v službe v ČA a v roku 1948 absolvoval Vyšší akademický kurz VA GŠ a v rokoch 1948 – 1949 velil vojskám Bielomorského a v rokoch 1949 – 1955 vojskám Voronežského voj. okruhu. V rokoch 1956 – 1958 bol Š. vo výslužbe a žil v Moskve. Od roku 1958 pôsobil ako voj. poradca v Skupine generálnych inšpektorov na Ministerstve obrany ZSSR.

Vyznamenania: Geroj Sovietskeho sojuza (26. 10. 1943), 3 x Orden Lenina (?), 4 x Orden Krasnogo znamení (?), 2 x Orden Suvorova 1-j stepeni (?), , Orden Kutuzova 1-j stepeni (?), Za službu Rodine v Vooružonnych silach SSSR 3-j stepeni (?).

Literatúra a pramene: Velikaja Otečestvennaja. Komandarmy. Vojennyj biografičeskij slovar. Moskva 2005, s. 272-273; http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=612 (10. 9. 2012); [http://voina.su/enc/people/?node=26861&idx_and=ARRAY\(0x7f-289fd08078\)&name=3653&name2=3653&card=30912](http://voina.su/enc/people/?node=26861&idx_and=ARRAY(0x7f-289fd08078)&name=3653&name2=3653&card=30912) (10. 9. 2012).

(J. Lichner)

ŠUPÁK, Mikuláš

stotník delostrelectva
veliteľ delostreleckej batérie, veliteľ práporu 1. technickej divízie

* 22. 7. 1919 Trenčín
† ??

V r. 1939 maturitou ukončil štúdium na reálnom gymnáziu v Ružomberku a zamestnal sa ako elév v bernom úrade v Bratislave.

20. 1. 1940 nastúpil na výkon prezenčnej voj. služby a v januári 1941 v hodnosti slob. ašp. do VAK v Bratislave ako voj. akademik. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR mu bola 4. 7. 1941 prepožičaná na čas pobytu na fronte hodnosť por. del. a na druhý deň bol odoslaný na východný front ako dôst. pátrač 2/11 bat. Na Slovensko sa vrátil 26. 4. 1942 a prevzal funkciu 1. dôst. 1. bat. delostreleckého pluku 2 v Ružomberku. Dňom 1. 10. 1942 bol premiestnený do Prešova, kde vykonával funkciu 1. dôst. 3/2 batérie. Po druhýkrát bol na východný front odoslaný v polovici januára 1943 s určením pre del. pl. 11 RD. Už začiatkom druhej polovice februára 1943, počas ústupu RD z predhoria Kaukazu, sa svojvoľne vrátil na Slovensko, kde bol určený za vel. čaty doplnkov pre RD, ktoré sa sústreďovali v Topolčanoch a na Oremovom Laze. Dňom 1. 5. 1943 bol premiestnený do Ružomberka s určením za 1. dôst. del. batérie. 1. 10. 1943 bol opäť odoslaný na východný front k del. pl. 11, v ktorom vykonával funkcie 1. dôst. bat. a vel. batérie. Po reorganizácii 1. pd (predtým RD) na 1. tech. div. v júni 1944 bol určený za vel. roty II/20 práporu, od 1. 5. 1944 v hodnosti npor. del. V tomto zaradení pôsobil na území Rumunska a potom aj Maďarska, kde sa 25. 3. 1945 v priestore mesta Tét väčšia časť príslušníkov p. pl. 20 dostala do zajatia ČA. Potom až do júla 1945 s ostatnými príslušníkmi p. pl. 20 bol internovaný na území Maďarska a následne odvezený do zajateckého tábora v ZSSR. So skupinou bývalých dôstojníkov slov. 1. tech. div., v ktorej sa nachádzal aj vel. 1. tech. div. plk. pech. → J. Morvic a vel. p. pl. 20 pplk. pech. → M. Palkovič, bol zo zajatia prepustený na začiatku mája 1947. Po návrate na Slovensko bol dňom 1. 7. 1947 prijatý do čs. armády a pridelený k 260. del. oddielu v Košiciach v hodnosti por. del. ako vel. del. batérie. Po absolvovaní aplikačného kurzu v Del. učilišti v Olomouci bol 25. 10. 1947 ustanovený za osvetového dôstojníka del. pl. 56 v Liptovskom Mikuláši a od 1. 1. 1948 vel. 1/56 batérie. V polovici augusta 1948 bol premiestnený k del. pl. 201 s určením za vel. 1/201 batérie. Od 11. 10. 1948 vykonával funkciu vel. náhradného odd. a dňom 30. 9. 1949 bol premiestnený do del. pl. 51 do Vysokého Mýta. V r. 1955 bol z armády prepustený v hodnosti mjr. del.

Vyznamenania: Za hrdinstvo 2. st. (17. 6. 1944).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL;

(J. Bystrický)

ŠUPÁK, Vítazoslav

podplukovník pechoty
veliteľ pešieho pluku, veliteľ pionierskej stavebnej skupiny III.

* 8. 1. 1907 Ružomberok
† ??

Po absolvovaní obecnej školy v r. 1917 – 1918 študoval na gymnáziu s vyučovacím jazykom maď. v Trenčíne, v r. 1918 – 1925 na gymnáziu s vyučovacím jazykom slov. v Ružomberku. Odvedený bol 7. 9. 1925, dňa 5. 10. 1925 nastúpil ako voj. akademik na štúdium vo VA v Hraniciach na Morave. Po skončení štúdia bol 7. 8. 1927 menovaný na por. pech. a zároveň premiestnený ako vel. čaty do p. pl. 46 do Chomutova. Po pridelení k tomuto pl. absolvoval aplikačný kurz pre dôst. pech. v Miloviciach. Dňom 31. 7. 1928 bol premiestnený do hraničarskeho pr. 5 v Chebe, kde bol ustanovený za vel. čaty. Po absolvovaní plynového kurzu vo VCHÚ v Olomouci (7. – 26. 1. 1929) vykonával funkciu vel. čaty, vel. guľ. čaty a plynového dôst. práporu, vel. čaty a inštruktora v poddôstojníckej škole v Chebe, vel. guľ. čaty, plynového dôst. práporu a vozatajského dôst. práporu. Medzitým bol s účinnos-

ťou od 1. 10. 1931 povýšený do hodnosti npor. pech. Od 1. 11. 1934 do 16. 3. 1935 bol inštruktorom v poddôstojníckej škole tech. rôt p. pl. 38 v Beroune. Po návrate do hran. pr. 5 od 17. 3. do 16. 6. 1935 v Chebe vykonával funkciu ZV guľ. roty. Dňom 17. 6. 1935 bol pridelený do hor. p. pl. 2 v Ružomberku ako vel. čaty. Dňom 15. 9. 1935 ho premiestnili do hran. pr. 8 v Šahách ako vel. guľ. čaty, potom od 16. 10. 1935 do 8. 4. 1936 vykonával funkciu dočasného vel. 4. roty, 9. 4. 1936 bol ustanovený za vel. čaty diel, od 14. 2. 1937 vel. mínometnej čaty a plynového dôst. práporu, od 15. 4. 1937 dočasného vel. tech. roty a od 1. 9. 1937 dočasného vel. 4. roty a plynového dôst. práporu. S účinnosťou od 1. 4. 1938 bol povýšený na kpt. pech. Službu v čs. armáde skončil vo funkcii dočasného vel. 4. roty, chemického a vozatajského dôstojníka hran. pr. 8 v Dobroči.

Po vzniku samostatného Slovenského štátu 14. 3. 1939 sa stal dočasným vel. hran. pr. 8 v Divíne. Od 15. 5. 1939 bol premiestnený do p. pl. 2 v Kamenici, následne od 15. 11. 1939 vykonával funkciu vel. práporu v p. pl. 8 v Michalovciach a dňom 30. 9. 1940 bol premiestnený do p. pl. 2 v Trenčíne, kde vykonával funkciu vel. II. práporu. Dňom 1. 7. 1940 bol povýšený na mjr. pech. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR odišiel 27. 6. 1941 do poľa ako vel. II/2 práporu. Po reorganizácii slov. armádnej skupiny a vytvorení RD sa stal vel. II/20 práporu a v marci 1942 vel. I/21 práporu. 14. 8. 1942 prevzal velenie p. pl. 20 od mjr. pech. → J. Lehockého, ale už 26. 9. 1942 ho odovzdal pplk. pech. → M. Markusovi a opäť prevzal velenie I/21 práporu. Dňa 6. 10. 1942 bol odoslaný na Slovensko, kde od 23. 11. 1942 vykonával funkciu vel. výcvikovej skupiny p. pl. 1. O rok neskôr, 25. 11. 1943, sa stal vel. výcvikového práporu p. pl. 2 a vel. Štefánikových kasární v Trenčíne. Na východný front bol znova odoslaný 9. 2. 1944, tentoraz k 1. pd s určením za vel. p. pl. 20. Funkciu vel. p. pl. 20 prevzal od pplk. pech. → V. Domesa. V súvislosti s organizovaním Východoslovenskej arm. bol stiahnutý späť na Slovensko a ustanovený za vel. p. pl. 5., ktorý mal SV v Habure. Po odzbrojení Východoslovenskej arm. nem. jednotkami bol internovaný v Nemecku. Po návrate na Slovensko v decembri 1944 prevzal funkciu vel. pion. stav. skupiny III v Trenčíne. Rozhodnutím vlády SR z 27. 12. 1944 bol s účinnosťou 1. 1. 1945 povýšený na pplk. pech. Po skončení 2. sv. vojny podal žiadosť o prijatie do čs. armády. Prijímacia komisia MNO pre dôstojníkov a rotmajstrov z povolania slov. národnosti žiadosti nevyhovela z dôvodu, že sa nezúčastnil SNP, v bývalej slov. arm. vykonával vel. funkcie a spolu so zvyškami Domobrany odišiel pred ČA do Rakúska. Vo februári 1948 mu boli na základe dekrétu prezidenta ČSR z 20. 8. 1945 zrušené hodnosti mjr. a pplk. a pre čs. vojenskú správu zostal naďalej kpt. pech. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Za hrdinstvo 3. st. (1941), 2 x Za hrdinstvo 2. st. (1942), nem. Eisernes Kreuz 2. Kl. (1942), nem. Eisernes Kreuz 1. Kl. (29. 9. 1942), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1944).

Literatúra a pramene: BYSTRICKÝ, J.: Rýchla divízia na východnom fronte v r. 1942. In: Vojenská história, roč. 5, 2001 č. 1, s. 47, 48, 53, 54, 55; PAŽUR, Š.: Organizácia a dislokácia Východoslovenskej armády. Technický zbor a doplňovanie početného stavu. In: TÓTH, D. (ed.). Generál Golian a jeho doba. Materiály z odborného seminára k 100. výročiu narodenia Jána Goliana. Banská Bystrica 2008. s. 159, 218; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu. III. Rýchla divízia. (1941 – 1944). Banská Bystrica 2009, s. 110, 114, 123, 128, 138, 183 a n.; – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KML.

(J. Bystrický)

ŠUŠKA, Ľudovít

štábný kapitán pechoty
počas SNP veliteľ práporu Narcis II.
taktickej skupiny

* 25. 8. 1910 Dekýš, okr. Banská
Štiavnica

† 18. 12. 1967 Banská Bystrica

Po skončení ľudovej školy v Dekýši v r. 1921 – 1931 absolvoval Štátne reálne gymnázium Andreja Kmeťa v Banskej Štiavnici, zmaturoval 12. 6. 1931. V období od 1. 7. – 24. 9. 1931 pracoval ako praktikant na Riaditeľstve štátnych lesov v Žarnovici. Na voj. prezenčnú službu nastúpil 1. 10. 1931 v hran. pr. 9 v Rimavskej Sobote, v čase od 10. 10. 1931 do 31. 5. 1932 absolvoval ŠDPZ v Košiciach ako ppor. v zál. Od 14. 1. do 28. 2. 1933 bol nezamestnaný. Od 1. 3. 1933 do 14. 9. 1933 vykonával dobrovoľnú ďalšiu činnú službu v hran. pr. 9 v Rimavskej Sobote ako ppor. a od 15. 9. 1933 do 30. 6. 1935 bol poslucháčom VA v Hraniciach na Morave. R. 1935 ho vyradili ako por. s výborným prospechom. Od 1. 7. 1935 do 10. 3. 1939 slúžil v p.pl. 4 Prokopa Veľkého v Hradci Královom ako vel. čaty a roty v Rychnove nad Kněžnou. Medzitým v čase od 1. 2. – 31. 5. 1937 absolvoval zákopnícky kurz dôstojníkov pech. a jazd. v žen. učilišti v Litomeřiciach. V období 1. 6. – 15. 7. 1937 a 1. 4. – 30. 9. 1938 vykonával službu stavebného dozorca na stavbe opevnení v Orlických horách. Od 18. 3. 1939 slúžil v slov. arm., premiestnený k p.pl. 3 a vel. 9. r 17. 5. 1939 ho povýšili do hodnosti npor. pech. 31. 7. 1939 ho premiestnili k 11.rote a ustanovili za jej vel. a 3. 11. 1939 vel. III. pr. 29. 2. 1940 bol ustanovený za mobilizačného dôst. pl.1. 1. 1941 ho povýšili do hodnosti stot. pech., 15. 10. 1941 prideliť na DOV Topolčany, kde sa stal mobilizačným referentom, 20. 5. 1942 na MNO a 13. 7. 1942 do VVT v Lešti s určením ako vel. pochodového pr. pre ZD. O dva týždne odišiel do poľa, kde ho 1. 8. 1942 v rámci ZD prideliť k p.pl. 102 a bol vel. 6. roty a 25. 10. 1943 bol prevezený do Talianska. Na Slovensko sa vrátil 11. 12. 1943 a 11. 1. 1944 ho ustanovili za vel. 3. pr. 1. 3. 1944 sa stal pobočníkom vel. p.pl. 3. V auguste 1944 nadviazal kontakt s partizánmi J. P. Voľanského na strednom Slovensku pri Predajnej. Po vypuknutí SNP bol privený do obranného úseku stot. jazd. → M. Kučeru, kde bol vel. pr. Po rozpade pr. Narcis 28. 10. 1944 prešiel do part. brig. Rákosi (vel.: mjr. ČA V. M. Kozlov), kde bojoval ako vel. prieskumnej čaty. 8. 2. 1945 sa prihlásil do 1. čs. arm. zboru, kde pôsobil ako dôstojník na 1. odd. štábu. 7. 3. 1945 ho povýšili do hodnosti škpt. pech. Od 15. 5. do 31. 10. 1945 bol vel. Ppl. 41 a Ppl. 25. 31. 10. 1945 povýšený na mjr. pech. Od 1. 11. 1945 do 12. 7. 1947 študoval na VŠV v Prahe, medzitým 6. 2. 1947 bol povýšený na pplk. pech. Od 15. 8. 1947 ho premiestnili k vel. VIII. zboru (od 1. 10. 1947 VI. zboru) v Banskej Bystrici, kde bol prednostom operačného a výcvikového oddelenia. 1. 7. 1948 bol preložený do skupiny dôstojníkov gšt. Od 1. 7. 1948 do 30. 9. 1949 bol prednostom operačného oddelenia na VO 4. Od 1. 10. 1949 do 30. 9. 1950 bol náč. operačného oddelenia a náč. plánovacieho a mobilizačného oddelenia vel. tylu VO 3. Od 1. 10. 1950 do 31. 5. 1951 bol náč. skupiny bojovej a telesnej prípravy a náč. plánovacieho referátu odd. bojovej prípravy. Dňom 1. 6. 1951 prepustený z armády v hodnosti pplk. gšt. Potom pracoval ako robotník-strojník, potom robotník-montér, po r. 1952 ako technicko-hospodársky pracovník v rôznych podnikoch a po júli 1957 ako referent Slovenského štátnického úradu v Bratislave a od r. 1960 vedúci okresnej služby toho istého úradu v Banskej Bystrici. Rehabilitovaný bol r. 1991 v hodnosti plk. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom „Javorina“ (14. 3. 1940), Za hrdinstvo III. st. (3. 2. 1943), Vojenný víťazný kríž V. tr. (bez mečov) (14. 3. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (11. 8. 1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?), Rad SNP II. tr. (?), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (19. 12. 1947), juhosl. Red partizánske zvezde II. stopnje (19. 12. 1947), Pamätná medaila 20. výročia SNP (?).

Literatúra a pramene: KUČERA, M.: Nezlomený Kosatec. Pamäti veliteľa obranného úseku „Kosatec“. Bratislava 1976; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; Stručný biografický slovník (A–Ž). (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948 – 1989 na Slovensku). Ed. Droppa, A. – Suja – Žiak, J. Bratislava 1994, s. 175–176. – AM SNP Banská Bystrica, f. XII, S 150/81 (Spomienka na manžela Ľudovíta Šušku); VÚA – VHA Praha Zb. Kml.

(F. Cséfalvay)

TABIŠ, Jozef

stotník delostrelectva
veliteľ 3. oddielu delostreleckého pluku 2

* 15. 3. 1913 Župčany, okr. Prešov
† 13. 9. 2002 Snina

Reálne gymnázium s maturitou ukončil v r. 1932, maturitu na Učiteľskom ústave skladal v r. 1933. Do r. 1935 učil na štátnej škole. Odvedený bol 25. 4. 1935. Na voj. prezenčnú službu nastúpil 1. 10. 1935 v Domažliciach. V r. 1935 – 1936 absolvoval ŠDZ horského del., ktorú ukončil s hodnosťou ppor. del. prezenčnej služby. Do slov. arm. bol aktivovaný 31. 1. 1940 ako por. del. z povolania a ustanovený za vel. bat. 1. 8. 1940 ho povýšili na npor. del. a 30. 9. 1940 ho premiestnili k dpl. 2, ktorému velil pplk.del. → E. Lendvay. Ako vel. bat. sa zúčastnil aj ťaženia proti ZSSR, odkiaľ sa k domovskému pl. vrátil 19. 8. 1941. 1. 1. 1942 ho prideliť dpl. 11 do Žiliny. Druhú frontovú službu absolvoval od 24. 3. 1942 do 20. 12. 1942 a zúčastnil sa frontových bojov RD v obrannom postavení na rieke Mius, bojovej činnosti v Alexandrovke, v Generalskoje, na Rostove, na rieke Kubáň a na jeseň 1942 v obci Gorjačij Kľuč. Po návrate na Slovensko ho premiestnili do Prešova, kde bol vel. 5/2. bat. 1. 2. 1943 ho povýšili do hodnosti stot. del. Tretiu frontovú službu začal 6. 6. 1943 ako vel. transportu a vrátil sa z nej 6. 11. 1943. Do mája 1944 slúžil v II/2 oddieli v Prešove, potom sa stal vel. III. oddielu dpl. 2, ktorého vel. bol pplk.del. → J. Vogl. Koncom augusta 1944, po začiatku odzbrojenia Východoslovenskej armády, sa pripojil k voj. – part. brigáde Kriváň pplk. J. Vogla a bol ustanovený za jeho zást. V pol. novembra 1944 sa jeho oddiel spojil s vojskami ČA pri Sobranciach. Prihlásil sa do 1. čs. arm. zboru a stal sa vel. batérie dpl. 5 „Jaslovského“. Od 5. 6. do 10. 9. 1945 bol NŠ dpl. 5, potom až do 30. 9. 1948 vel. ŠDZ ťažkého del. v zál. v Olomouci. 11. 3. 1947 povýšený do hodnosti mjr. del. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. st. (1942), Za hrdinstvo II. st. (1942), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1942), Československý vojnový kríž 1939 (11. 8. 1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy II. st. (11. 8. 1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (30. 8. 1945), Pamätná medaila so štítkom SSSR (?)

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 332; ESNP, s. 555; – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(F. Cséfalvay)

TAKÁČ, Anton

stotník/kapitán
veliteľ 11. pešieho práporu Ruža v SNP

* 19. 2. 1916 Ružindol, okr. Trnava
† 30. 4. 1975 Bratislava

V rokoch 1921 – 1926 navštevoval Ľudovú školu v Lozorne, Šajdíkových Humenciach a v Senici, 1927 – 1936 študoval na Reálnom gymnáziu v Trnave. Na vykonanie prezenčnej služby bol povolaný 1. 10. 1936. V rokoch 1936 – 1937 absolvoval ŠDPZ v Trenčíne. 1. 10. 1937 – 14. 8. 1938 študoval na VA v Hraniciach na Morave; vyradili ho ako por. pech. Do konca roka 1938 bol vel. čaty v ľahkom opevnení p. pl. 31 v Slavoniciach. V období január – marec 1939 bol frekventantom aplikačného kurzu dôst. zbraní v Hraniciach na Morave. Po vzniku Slovenského štátu od marca 1939 bol vel. p. roty v rámci p. pl. 23 a pôsobil na južných hraniciach Slovenska. 30. 5. – 30. 11. 1939 bol premiestnený do sam. pr. v Revúcej a stal sa 2. pobočníkom vel. pr. 30. 11. 1939 ho prevelili do p. pl. 7 do Žiliny, kde vykonával funkciu vel. p. roty. V roku 1940 absolvoval 1-mesačný kurz dôst. pech. v Pezinku, kde bol vel. čaty. 1. 8. 1940 ho povýšili do hodnosti npor. pech. Od 1. 10. 1940 bol poslucháčom VAK v Bratislave. 4. 7. 1941 bol odoslaný na front, v Chyrove bol začlenený do pochodového pr. ako vel. roty. Do konca roka 1941 bol v ZD, potom sa vrátil k svojej jednotke a 12. 1. 1942 ho ustanovili za vel. školnej čaty v ŠDPZ. Od 15. 2. 1942 do konca roka 1942 bol vel. štábnej roty MNO. Potom až do mája 1944 bol pridelený dôst. v stredisku na výcvik voj. psov v Bratislave. 1. 2. 1943 ho povýšili do hodnosti stot. pech. Od mája 1944 pôsobil v štábe PSb v Liptovskom Mikuláši. Od mája 1944 sa podieľal na prípravách ozbrojeného Povstania. Spolupracoval s plk. gšt. → K. Pekníkom, od ktorého dostal úlohu zorganizovať zo zvyškov PSb jednotku pre Povstanie. Od 29. 8. 1944 bol aktívnym účastníkom SNP, v prvých dňoch Povstania sa zúčastnil bojov v priestore Poprad – Veľká – Kežmarok. 30. 8. 1944 s ďalšími povstaleckými dôst. a part. veliteľmi spolurozhodoval o obsadení Kežmarku. Postup až ku Kežmarku narazil na obranu miestnych Nemcov a nebol úspešný ani 31. 8. 1944. Po príchode do Červenej Skaly sa od 4. 9. 1944 stal vel. práporu a spolu s vel. úseku stot. → J. Stanekom vniesli organizovanosť do radov povstalcov a organizovali obranu pri Telgárte. Jeho pr., po 10. 9. 1944 ako 11. peší prápor „Ruža“, bol súčasťou obranného úseku Plesnivec a podieľal sa na povstaleckom protiútoky 5. 9. 1944 a neskôr na aktívnej obrane na tomto úseku. 21. – 24. 9. 1944 pr. „Ruža“ zaútočil na nemecké postavenia a spolu s 12. peším práporom „Kaktus“ kpt. → P. Kováča do večera 24. 9. 1944 dosiahli Podlesk a posunuli obrannú čiaru až k Dobšinskej ľadovej jaskyni. Tieto pozície udržali až do druhej polovice októbra 1944. Po ústupe do hôr sa pridal k part. brigáde „Klement Gottwald“, neskôr bol začlenený do 2. čs. paradesantnej part. brig., kde bol do 15. 12. 1944 ZV prieskumnej jednotky, ktorá pôsobila na Horehroní. Pred Vianocami 1944 ťažko ochorel, liečený bol v Pohorelej, neskôr ilegálne dopravený do Veľkých Ripňan, odtiaľ do Žiliny, kde bol odborne ošetrovaný. Po zlepšení zdravotného stavu, koncom januára 1945, odišiel do priestoru Brezna, kde nadviazal kontakt so štáбом 2. čs. paradesantnej part. brig. Dostal úlohu koordinovať činnosť občanov v blízkosti frontu v priestore Klenovec – Tisovec – Revúca. Po oslobodení tohto

priestoru sa 13. 2. 1945 hlásil na velit. náhradného pl. v Poprade, kde ho zaradili ako vel. pr do formujúcej sa 2. čs. paradesantnej brig. v Kežmarku. Vzápätí bol zaradený ako vel. práporu do 1. čs. brigády, s ktorou sa zúčastnil oslobodzovacích bojov o Liptovský Mikuláš, Strečno a Polom. Koncom apríla 1945 ho ustanovili za NŠ 1. čs. náhradného pluku.

Po oslobodení, v júli 1945, ho určili za vel. pr v Nitre a za dočasného vel. p. pl. 7. V auguste 1945 ho poslali organizovať novo sa tvoriaci samostatný motorizovaný pr 43 v Dolnom Kubíne, kde bol ustanovený za ZV pr. V období október – december 1945 ako vel. pr 45 sa zúčastnil akcií proti banderovským bandám. Od Vianoc 1945 bol prevelený na HŠ do Prahy, kde absolvoval kurz OBZ a v apríli 1946 bol znovu poslaný proti banderovským bandám ako náč. obranného sprav. Ocel. 6. 31. 5. 1946 ako škpt. pech. ho premiestnili do VO 4, kde od júla 1946 do apríla 1949 bol náč. pátracej skupiny OBZ vo VO 4. Medzitým 1. 10. 1946 ho povýšili do hodnosti mjr. pech. a 1. 10. 1948 na pplk. pech. V období máj – október 1949 na 2. odd. HŠ bol náč. odlúčenej zložky a vel. kurzu pátračov. 3. 10. 1949 – 31. 3. 1950 absolvoval Vyšší sprav. kurz MNO s náplňou obranného sprav., potom do októbra 1951 bol náč. skupiny MNO, do novembra 1952 mladší učiteľ a do októbra 1953 starší učiteľ na Katedre sprav. a cudzích armád na VA v Prahe. V roku 1953 z titulu „ťažkých kádrových závad za slovenského štátu“ a s ohľadom na jeho zdravotný stav ho chceli prepustiť do zálohy, napokon ho 18. 10. 1953 umiestnili ako učiteľa na Vojenskú katedru SVŠT v Bratislave, kde pôsobil až do 15. 9. 1960 ako starší učiteľ, potom do 10. 8. 1961 ako náčelník voj. prípravy Chemickej fakulty. Medzitým 29. 4. 1954 ho povýšili do hodnosti plk. Od 11. 8. 1961 bol starším učiteľom na Vojenskej katedre UK, od 14. 4. 1969 do 30. 11. 1970 náč. Vojenskej katedry UK. Bol vylúčený z KSČ a po troch mesiacoch v tzv. kádrovej dispozícii bol dňom 1. 3. 1971 zo zdravotných dôvodov prepustený do zálohy. Bol na invalidnom dôchodku.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. st. (14. 3. 1940), Pamätná medaila so štítkom Javorina (14. 3. 1940), Za odvahu I. st. (?), Vojenný víťazný kríž V. tr. (13. 3. 1944), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (19. 1. 1946); 1. a 2. Československý vojnový kríž 1939 (1946); Československá sov. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (27. 4. 1946), Rad SNP I. tr. (1946), Za pobedu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (24. 4. 1947); rumun. Ordinul Coroana Romaniei cu spade in gradul de „Ofiter“ cu panglica de „Virtute Militara“ (20. 12. 1947); juhosl. Red partizanske zvezde III. st. (3. 4. 1948), Československý vojenský rad bieleho leva Za víťazstvo II. tr. (30. 10. 1948), poľ. Krzyż Walecznych (24. 12. 1948).

Literatúra a pramene: ŠIMUNIČ, P.: Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny Prvej československej armády na Slovensku. In: Zborník Múzea Slovenského národného povstania 8. Martin 1983, s. 55–95; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; ESNP, s. 555; SBS 6, s. 17–18; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava, Banská Bystrica 1994. – VA-CR Trnava, Kml, Osobný spis.

(F. Cséfalvay)

TALSKÝ, Viliam Antonín

(kr. m. Láďa)

plukovník generálneho štábu
zástupca veliteľa Východoslovenskej
armády

* 28. 9. 1904 Víglaš, okres Zvolen
† 3. 12. 1953 Bratislava

V rokoch 1916 – 1924 študoval na reálnom gymnáziu v Lučenci, kde 12. 6. 1924 zmaturoval. Do voj. činnosti nastúpil 1. 10. 1924 a od 4. 10. 1924 sa stal poslucháčom 1. ročníka VA v Hraniciach na Morave. V priebehu štúdia absolvoval aplikačnú školu pre žen. vojsko v Litoměřiciach. V hodnosti por. bol 15. 8. 1926 vyradený. V rokoch 1926 – 1933 zastával funkciu vel. čaty mostného pr. mínovej roty v Bratislave. V priebehu rokov 1929–1930 absolvoval del., spoj., guľometný kurz, a kurz vodičov motorových člnov. V rokoch 1931–1932 sa zúčastnil prípravného kurzu na štúdium na VŠV v Prahe. 28. 10. 1930 ho povýšili do hodnosti npor. Od 1. 10. 1933 bol frekventantom VŠV, ktorú ukončil v roku 1936. Po stážach v rôznych posádkach zastával od augusta 1936 funkciu prednostu 3. (operačného) odd. 9. div. v Bratislave, potom bol prednostom 2. sprav. odd. štábu 9. div. v Bratislave. 1. 10. 1936 ho povýšili na kpt. a 31. 7. 1937 na kpt. gšt. Počas mobilizácie od 23. 9. do 13. 12. 1938 konal službu ako prednosta 2. odd. štábu Hranickej oblasti 39.

Po vzniku Slovenského štátu, 14. 3. 1939, bol krátko NŠ 9. pd, od 1. 4. 1939 už ako mjr.gšt. prednostom operačnej sk. 3. odd. štábu HVV v Bratislave. Od 1. 10. 1939 už bol prednostom 3. odd. štábu HVV. Po vzniku VVŠ v Bratislave koncom januára 1940 bol menovaný za šéfa predmetu žen. vojsko a riadnym profesorom všeobecnej taktiky. Od 1. 7. 1940 už ako pplk. gšt. zastával štyri mesiace funkciu NŠ ministra národnej obrany v Bratislave a od 18. 11. 1940 do 27. 6. 1941 funkciu NŠ VPV v Banskej Bystrici.

Po vstupe Slovenska do vojny proti ZSSR odišiel so slov. arm. do poľa. Bol prednostom 3. operačného odd. arm. v poli a od 10. 8. do 27. 11. 1941 NŠ RD na východnom fronte. Po návrate z frontu pôsobil od decembra 1941 do 1. 9. 1942 ako prednosta historického odd. MNO v Bratislave, ktoré sa zaoberalo s voj. históriou. Od septembra 1942 bol prideleným dôst. pri generálnom inšpektorovi slov. arm. a prednostom školského odd. MNO v Bratislave. Od júla 1943 zastával funkciu NŠ MNO.

Prvé odbojové kontakty nadväzoval v roku 1943 zásluhou svojho svokra, J. Havráňka, so skupinou dr. Jána Ševčíka, neskôr spolupracoval aj so skupinou J. Ursínyho. V odboji používal krycie meno Láďa. Po vzniku ilegálnej SNR mal byť podľa predstáv jej politikov vel. povstaleckého vojska. Poverenie však vrátil, pretože podľa neho na vel. funkciu ašpirovalo viac dôstojníkov. Na jar 1944 ako plk. gšt. vyhliadnutý voj. odbojom a pod vedením pplk.gšt. → J. Goliana mal spolu s plk. → J. Imrom vytvoriť VÚ na koordináciu príprav ozbrojeného povstania. VÚ však v tomto zložení nepracovalo. Pplk. gšt. J. Golian vo voj. prípravách povstania sa viac opieral o protifašistických dôstojníkov z vlastného okruhu ľudí, ktorí pôsobili väčšinou na VPV v Banskej Bystrici. Od júla do 8. 8. 1944 T. bol vel. TSb, ktorý mal vzniknúť v Liptovskom Mikuláši. Od 10. 8. 1944 zastával funkciu ZV na AV v Prešove. V noci z 24. na 25. 8. 1944 sa v Banskej Bystrici stretol s pplk. gšt. J. Golianom. Za prítomnosti mjr.gšt. → J. Nosku sa dohodli, že v prípade nem. okupácie Slovenska sa treba postaviť na odpor a začať povstanie. Poverenie viesť Východoslovenskú armádu do povstania však nedostal.

29. 8. 1944 po overení správ o začatí nem. okupácie Slovenska a po večernom rozhlasovom prejave ministra národnej obrany, gen. I. tr. → F. Čatloša, v ktorom informoval o príchode nem. vojsk, pplk. gšt. J. Golian vydal heslo na začatie branného odporu povstaleckých voj. síl. 30. 8. ráno o 6.00 hod. veliteľ Východoslovenskej armády gen. II. triedy → A. Malár odletel do Bratislavy a pred odchodom T. prikázal, aby do jeho predpokladaného návratu do Prešova, t. j. do večera 30. 8. nič nepodnikol. 30. 8. heslo na začatie povstania dostal aj T. Na popoludnie zvolal schôdzu niekoľkých dôstojníkov, zapojených do povstaleckej akcie, na ktorej sa dohodlo, že mjr. → E. Polk (NŠ 1. div. AV) odletí 31. 8. 1944 o 3.00 hod. k maršalovi ZSSR → I. S. Konevovi, vel. 1. UF, s cieľom požiadať o pomoc sov. vojská, ktoré sa mali prebiť v priestore Duklianskeho priesmyku. Okrem toho sa rozhodlo o tom, že za dva dni sa uskutoční preskupenie

oboch východoslovenských divízií na začatie útoku. Zvažovala sa obrana na mieste, alebo prebojovanie sa na stredné Slovensko. 30. 8. večer odznel prejav gen. II. triedy A. Malára v bratislavskom rozhlas, ktorý znamenal veľké sklamanie a prehĺbil dezorientáciu na AV. Večer 30. 8. vel. SVZ AV mjr. → J. Trnka mu hlásil, že letci v Nižnom Šebeši chcú v noci odletieť na sov. stranu, pretože sa obávajú nem. odzbrojenia a zradu dôstojníkov. Preto T. požiadal, aby letcom osobne vysvetlil situáciu. Keďže nemali správy o situácii na letisku na Troch duboch a na strednom Slovensku vôbec, letci považovali za bezpečnejší prelet na sovietsku stranu.

T., vidiac, že letci nechcú ďalej čakať, sa rozhodol odletieť s nimi s cieľom informovať priamo maršala ZSSR I. S. Koneva o situácii a dohodnúť s ním spoluprácu a koordináciu s ČA. Predpokladal, že ho zastúpi pplk.gšt. → F. Urban, ale nijak sa s ním nedohodol, žiadne inštrukcie mu nedal. T. spolu s mjr. J. Trnkom 31. 8. 1944 o 2. 00 h odletel z letiska Nižný Šebeš do Ľvova. Okrem nich odletelo aj ďalších 27 lietadiel.

Ešte 1. 9. 1944 T. prijal maršal I. S. Konev a vypočul si jeho informácie o situácii a možnostiach ozbrojeného zápasu na východnom Slovensku, ktoré už vtedy nezodpovedali skutočnosti – Východoslovenská arm. neexistovala. T. bol 16. 9. 1944 vysadený na východnom Slovensku, kde mal sústrediť vojakov Východoslovenskej arm. V tom čase však bola väčšina vojakov buď internovaná, roztrúsená, odišla domov, alebo k partizánom. Napriek tomu vyvinul úsilie plniť zverené úlohy. Pomocou jednotky mjr. → J. Bíleja utvoril Veliteľstvo východnej voj. skupiny *Detvan* a nadviazal kontakt s part. jednotkami najmä s voj.-partiz. brigádou *Kriváň* pplk. → J. Vogla. Počas pôsobenia v horách bol v rádiovom spojení aj s 1. čs. arm. zborom. Informácie získané od neho vysoko ocenil aj vel. zboru gen. → L. Svoboda. 27. 11. 1944 sa spojil s ČA. Od decembra 1944 sa stal príslušníkom 1. čs. arm. zboru v ZSSR, krátko dočasný vel. jeho 1. čs. brig. Povstaleckí politici a vojaci už v čase SNP považovali prelet T. do ZSSR za voj. zradu, preto SNR 12. 1. 1945 presadila jeho odvolanie z tejto funkcie. Zaradili ho na funkciu ZV 3. brig., s ktorou bojoval až po Liptovský Mikuláš. 4. 2. 1945 po zranení gen. → K. Klapálka sa stal vel. 3. brig., na zásah SNR 25. 2. 1945 ho aj z tejto funkcie odvolali a premiestnili k náhradnému pl. do velít. zálohy. Dostal sa do trvalej nemilosti SNR. Po roku 1945 nebol prijatý do novej čs. armády. V roku 1947 vzniesli voči T. obžalobu z trestných činov domácej zrady a zrady na Povstaní, ktorá vyústila do politického procesu pred Národným súdom, v ktorom sa debakel povstaleckej akcie na východnom Slovensku zvalil naňho. V procese spolu s F. Čatlošom, → J. Turancom a → L. Kleinertom bol obvinený z domácej zrady a zrady na Povstaní a 10. 12. 1947 odsúdený na 15 rokov straty slobody, zbavenia občianskych práv, odňatia voj. hodnosti a zhabania 1/3 majetku. V rokoch 1947–1948 bol väznený v Ľlave. V rámci obnovy procesu bolo zastavené trestné pokračovanie a 18. 2. 1948 výkon trestu prerušili. V auguste 1951 ho operovali. 13. 8. 1951 opäť nastúpil do väzenia v Ľlave. Vo väzení sa mu výrazne podlomilo zdravie a v nevyliciteľnom zdravotnom stave bol v roku 1953 prepustený na slobodu. Krátko nato v bratislavskej nemocnici na Bezručovej ul. zomrel.

Vyznamenania: nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 2. Stufe mit Schwerter (sept. 1939), Pamätná medaila so štítkom JAVORINA (okt. 1939), Za hrdinstvo III.st. (okt. 1939), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (nov. 1941), Za hrdinstvo II.st. (dec. 1941), rumun. Ordinul Coroana României cu spade in gradul de Commandor cu panglică de Virtute Militară (marec 1942).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, s. 466–491; JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník Slovenského národného povstania. Druhé upravené a doplnené vydanie. Bratislava 1970, s. 288–289; PLEVZA, V. a i.: Prehľad

dejín KSČ na Slovensku. Bratislava 1971, s. 284; GEBHART, J. – ŠIMOVIČEK, J.: Partizáni v Československu 1941 – 1945. Bratislava; Praha, 1984, reg.; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 332, 638; Vojenské dejiny Československa. Díl IV. (1939 – 1945). Praha 1988, reg.; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; ŠOLC, Jiří: Osudné rozhodnutí. (Případ Talský). In: Vojenská historie, roč. 6, 2002, č. 3–4, s. 81–99. CSÉFALVAY, F.: Viliam Talský. Rozporuplná osobnosť vojenských dejín. In: MICHÁLEK, Slavomír – KRAJČOVIČOVÁ, Natália a kol.: Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia. Bratislava 2003, s. 599 – 602; ESNP, s. 556; SBS 6, s. 23–24; VOČSO, s. 296–297; – VÚA – VHA Praha, Zb. Kvl.

(F. Cséfalvay)

TATARKO, Štefan

plukovník generálneho štábu
veliteľ 2. divízie Východoslovenskej
armády

* 1. 1. 1904 Baldovce, okr. Spišská Nová Ves

† 7. 10. 1977 Spišská Nová Ves

Po skončení obecnej školy v Budkovciach, meštianky v Spišskom Podhradí a Spišskej Novej Vsi absolvoval Učiteľský ústav s maturitou v Spišskej Kapitule. Od 1. 10. 1923 frekvenciant VA v Hraniciach, vyradili ho 15. 8. 1925 ako por. pech. a od 1. 10. 1925 zaradili do aplikačnej školy pre pechotu v Pechotnom učilišti v Miloviciach. 1. 8. 1926 ho prideliť k p. pl. 5 do Prahy a 15. 4. 1927 premiestnili k p.pl.32 do Košíc. V apríli 1928 absolvoval mesačný mínometný a pyrotechnický kurz. 1. 10. 1929 ho povýšili na npor. pech. 15. 6. 1933 ho prijali na VŠV do Prahy, ktorú absolvoval 30. 6. 1936 už ako kpt. pech. Od 10. 10. 1936 bol prednostom operačnej skupiny 3. odd. štábu 11. div. v Košiciach a od 15. 1. 1937 prednostom org. a mobilizačnej sk. 1. odd. štábu. 31. 7. 1937 ho premiestnili k velít. VI. zboru a tým istým dňom bol preložený do skupiny dôst. gšt. 1. 4. 1938 bol povýšený na škpt.pech. a ustanovený prednostom 1. odd. štábu VI. zboru. Po vzniku Slov. štátu od 17. 3. do mája 1939 viedol štáb ministra národnej obrany, od 1. 5. 1939 NŠ 2. div. v Banskej Bystrici. 17. 5. 1939 bol povýšený na mjr. gšt. 1. 1. 1940 – 14. 3. 1941 voj. a let. atašé slov. vyslanectva v Moskve a od marca 1940 v Berlíne namiesto pplk. → B. Dúbravca. 1. 7. 1940 ho povýšili na pplk. gšt. V januári 1941 odvolaný z voj. – diplomatického postu, službu voj. atašé v Berlíne odovzdal 12. 3. 1941 pplk. pech. → A. Androvičovi. 15. 3. 1941 ustanovený NŠ ministra národnej obrany, gen. I. tr. → F. Čatloša a 21. 6. 1941 NŠ vel. slovenskej arm. 1. 1. 1943 povýšený do hodnosti plk. gšt. Po absolvovaní kurzu velít. plukov 10. 8. 1943 odišiel do poľa k 1. pd a bol ustanovený za vel. p. pl. 20. 12. 9. 1943 sa vrátil na Slov. a 13. 12. 1943 znovu odišiel do poľa. Pred augustom 1944 vel. VBV-SOŠ a náč. CPO v Banskej Bystrici. 15. 8. 1944 menovaný za vel. 2. div. so SV vo Vyšnej Radvani. Funkciu prevzal v dňoch 22. – 24. 8. 1944. V období príprav Povstania nebol napojený na ileg. VÚ. 31. 8. 1944 ho nem. voj. orgány zajali v Michalovciach a prinútili, aby telefonicky vydal rozkaz NŠ 2. div. mjr. gšt. J. Cisárikovi a vel. plukov, aby nekládli odpor pri odzbrojovaní okupačnými vojskami. Po internovaní v Maďarsku a Nemecku ho 19. 10. 1944 prepustili do zajateckého tábora Königstein. 30. 10. 1944 sa vrátil zo zajatia na Slov. Od 10. 12. 1944 bol poverený zásobovaním a ubytovaním slov. vojakov vracajúcich sa zo zajatia v Nemecku a menovaný za

veliteľa pion. stav. rôt, potom vel. TSb. Po r. 1945 nebol prijatý do čs. arm., pracoval v rozličných výrobných podnikoch. 26. 9. 1947 zatknutý, 29. 4. 1948 Okr. ľudovým súdom v Bratislave odsúdený na 3 roky väzenia, 27. 10. 1949 z Leopoldova prepustený na slobodu. V zmysle prezidentského dekrétu zo dňa 20. 8. 1945 jeho povýšenia na mjr., pplk. a plk. bolo zrušené, dňom 1. 7. 1949 preložený do výslužby ako škpt. pech. V r. 1950 degradovaný na voj. v zál. a vylúčený z čs. arm. Do odchodu na dôchodok pracoval ako robotník v závode Kovosmalt v Petržalke.

Vyznamenania: Za hrdinstvo 3. st. (2. 9. 1942), rumun. Coroana României cu spade in gradul de Comandor cu panglica de Virtute Militară (4. 6. 1943).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: *Slovník Slovenského národného povstania*. Bratislava 1970, s. 289. KORČEK, J.: *Slovenská republika 1943 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu*. Bratislava 1999, s. 173. JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 332-333, s. 638-639. CSÉFALVAY, F.: „Westfeldzug“ v hodnotení slovenského dôstojníka. (Západné ťaženie Wehrmachtu na jar 1940 v správach slovenského vojenského atašé v Berlíne, mjr.gšt. Š. Tatarka). In *Vojenská história*, roč. 1, (1997), č. 1, s. 91 – 100. MSSŠ, s. 183, ESNP, s. 556. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, Spisy dôverné 1940-1944, šk. 172, inv. j. 219. – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml.

(F. Cséfalvay)

TERENTIEV, Gurii Nikitič

generálplukovník

veliteľ 49. streleckého zboru Červenej armády, zúčastnil sa oslobodzovacích bojov o Slovensko

* 8. 11. 1898 Ivankovo (dnes Kimrskogo – Tverská oblasť)
† 7. 3. 1964 Moskva

Počas 1. svetovej vojny slúžil v 201. v p. náhradnom pluku v Eleci (dnes Orlovská oblasť) ako mladší poddôstojník. Počas Februárovej revolúcie 1917 pôsobil v cárskej armáde. Októbrovej revolúcie r. 1918 sa zúčastnil ako príslušník ČA v 8. strel. pluku v Tveri ako vel. čaty. V januári 1919 absolvoval dôst. kurzy v Ivanovo-Voznesensku a po ich absolvovaní bol v apríli 1920 ustanovený do funkcie vel. čaty a pomocného vel. roty. V júni – júli 1919 sa zúčastnil bojov na západnom fronte. R. 1921-1925 študoval na rôznych voj. školách od r. 1929 frekventant na VA Frunzeho. Od marca 1932 slúžil v strel. div., pôsobil aj ako NŠ div. Od r. 1934 pôsobil ako vedúci katedry všeobecnej taktiky na Frunzeho akadémii. V júli 1939 náč. učebného oddielu štábu frontovej skupiny v Čite.

V júli 1940 náč. oddielu boj. prípravy štábu frontu Ďalekého východu – náč. tyla štábu 25. arm. frontu Ďalekého východu, v decembri 1941 veliteľ 322. strel. div., postupne 330. a 326. strel. div.. Od júna 1943 do konca vojny vel. 49. strel. zboru.

T. sa ako vel. 49. strel. zboru zúčastnil oslobodzovania Slovenska v zostave 53. armády, v rámci Bratislavsko-brnianskej operácie 2. UF. Po dosiahnutí ľavého brehu Hrona sa po 24. marci 1945 jeho jednotka premiestnila severne od Levíc. 49. strel. zbor tvoril pravé krídlo úderného zoskupenia frontu. Jeho vojská sa pričínili hlavne o oslobodenie Nitry 31. marca 1945 (boje o oslobodenie mesta trvali dva dni). Hlavné úsilie 53. armády smerovalo k prekročeniu Váhu pri Hlohovci, Nitre a Topoľčanoch, na prechod cez malé Karpaty v smere na Senicu a súčasne na postup pozdĺž Váhu k Novému Mestu nad Váhom a 49. strel. zbor T. prenikol do Malých Karpát k Bukovej, Plaveckému Petru a k Sološnici, neskôr prenasledoval ustupujúceho protivníka smerom na Myjavu a Břeclav. Bojovú púť zbor zavŕšil v pražskej operácii.

Po vojne pôsobil vo vedúcich funkciách na Správe škôl, r. 1946 aj

náč. správy škôl pozemných vojsk. R. 1951 bol ustanovený za náč. katedry všeobecnej taktiky Frunzeho Voj. akadémie. Od r. 1953 v zálohe.

Vyznamenania: Orden Lenina (?), Orden Krasnogo Znameni (?), Orden Bogdana Chmelnickogo 1 stupeni (?), Orden Suvorova 2-stupeni (?), Orden Kutuzova 2-stupeni (?).

Literatúra a pramene: PAULIAK, E.: *Od povstania k oslobodeniu*. Bratislava 1985, reg.; Velikaja Otečestvennaja Komkory. Vojennyj biografičeskij slovar. T. 1. Moskva 2006, s. 559-561. BYSTRICKÝ, J.: *Operácie Červenej armády pri oslobodzovaní Slovenska (september 1944 – máj 1945)*. In: SEGEŠ, V. a kol.: *Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov slovom a obrazom*. Bratislava 2013. www.generals.dk;

(M. Stanová)

TLACH, Jozef

podplukovník pechoty
zástupca veliteľa Civilnej protiletectvej ochrany, veliteľ I. taktickej skupiny „Kri-ván“ 1. čs. armády na Slovensku, veliteľ 4. partizánskeho práporu 2. čs. sam. paradesantnej part. brigády

* 10. 2. 1896 Šumice, okr. Uherský Brod, ČR
† 12. 2. 1964 Vsetín, ČR

V r. 1914 maturitou ukončil štúdium na reálnom gymnáziu v Uherskom Brode. Do činnnej voj. služby nastúpil 12. 6. 1915 ako jednoročný dobrovoľník v p. pl. 3 v Brne, kde absolvoval aj ŠDPZ. V januári 1916 bol povýšený do hodnosti šikovateľa kade-ta a apríli odoslaný na tal. front. V polovici októbra 1916 padol do zajatia a v apríli 1918 vstúpil do čs. légii v Taliansku. Zaradený bol do čs. streleckého pl. 32 v hodnosti ppor. S týmto pl. prišiel pred koncom decembra 1918 do Košíc. Dňa 1. 11. 1918 bol vymenovaný za por. a 1. 3. 1919 povýšený na npor. V roku 1919 sa na Slov. zúčastnil bojov proti maďarskej ČA. 24. 12. 1919 bol do čs. arm. prijatý ako dôst. z povolania. 1. 10. 1922 ho premiestnili do p. pl. 41, dňom 31. 7. 1938 do hran. pl. 6 a v polovici decembra 1938 späť do p. pl. 41. Dňa 28. 10. 1924 bol vymenovaný na kpt., v septembri 1927 povýšený s účinnosťou od 2. 12. 1926 na škpt. pech. a 1. 1. 1937 na mjr. pech. Počas služby v predmníchovskej čs. arm. vykonával funkcie vel. roty, vel. hraničiarskeho práporu a vel. strážneho práporu.

Po vzniku Slov. štátu pokračoval v činnnej službe v slov. arm. vo funkcii ZV p. pl. 41 v Žiline. V máji 1939 bol premiestnený do p. pl. 1 a ustanovený do funkcie vel. výcvikového tábora v Levoči, v polovici júna ho ako dôst. čes. národnosti prijali do trvalej služby v slov. armáde v hodnosti mjr. pech. a pred koncom augusta ustanovili za vel. náhradného práporu p. pl. 1. Počas ťaženia slov. arm. proti Poľsku zabezpečoval prijímanie povolaných zál. v Levoči a po sformovaní p. pl. 35 bol 14. 9. 1939 ustanovený za jeho vel. Od 18. 9. bol tento pluk pod vel. mjr. pech. T. začlenený do zostavy 1. pd „Jánošík“ gen. II. tr. → A. Pulanicha, ale do boj. činnosti už nezasiahol. Po demobilizácii zál. pokračoval v službe v Levoči až do konca mája 1940, keď bol premiestnený do p. pl. 7 do Žiliny, v ktorom prevzal funkciu vel. 1/7 pr. Od začiatku októbra 1940 do konca decembra 1942 pracoval na VPV v Banskej Bystrici vo funkcii prednostu všeobecného oddel. 1. 1. 1942 povýšený na pplk. pech. Od 1. 1. 1943 pôsobil v Bratislave na VS MNO ako ZV CPO. Dňom 30. 4. 1943 bol preložený do skupiny dôst. konc. služby.

Do ilegálnej odbojovej činnosti sa zapojil už v r. 1941, keď spolu s pplk. del. → J. Hluchým, mjr. del. → A. Kordom, npor. → Š. Hanusom a ďalšími dôst. založili a rozvinuli činnosť odbojovej skupiny

„Victoire“. Pripravoval a rozširoval medzi dôst. a voj. slov. armády protifašistické letáky, plnil sprav. úlohy pre čs. odbojové centrum v Londýne. Počas pridelenia na MNO v Bratislave svoju odbojovú činnosť rozšíril o spoluprácu s členmi ilegálnych skupín „Flóra“ a „Justícia“. Spolupracoval s K. Viestovou, prof. MUDr. K. Kochom a mjr. spoj. → J. Markom, ktorý ho neskoršie kontaktoval s ilegálnym VÚ. Po presťahovaní vel. CPO do Banskej Bystrice v januári 1944 sa aktívne podieľal na technicko-organizačných prípravách ozbrojeného protifašistického vystúpenia arm. podľa pokynov ilegálneho VÚ. V prvých dňoch SNP bol poverený vykonávaním funkcie vel. posádky v Banskej Bystrici. Od 9. 9. 1944 bol zaradený na funkciu vel. I. TS „Kriváň“. Jej úlohou bolo zabezpečenie obrany operačného trojuholníka Brezno – Banská Bystrica – Zvolen, budovanie obranných pozícií na Malom a Veľkom Šturci a od Dolnej Mičinej až po Oravce. Osobne dozeral aj na činnosť výcvikového strediska „Buk“ v priestore horehronských obcí Nemce, Selce a Kynceľová, ktorému velil pplk. let. → K. Budín. Jednotky I. TS pod jeho velením zasiahli do bojov pri preskupovaní povstaleckej obrany na sz. a z. úseku frontu po ústupe z Turca, pri Čremošnom, v údolí Malého a Veľkého Šturca. S účinnosťou od 1. 10. 1944 bol SNR povýšený na plk. pech. Posledný rozkaz vydal večer 27. 10. 1944 v Tureckej. Podriadeným jednotkám ním nariaďoval ústup na Donovaly. Po skončení organizovaného odporu 1. čs. armády na Slovensku ustupoval so zvyškom spolubojovníkov cez Nízke Tatry do Slovenského Rudohoria a na Poľanu. V januári 1945 sa stal vel. 4. part. práporu 2. čs. paradesantnej. part. brigády, s ktorým v druhej polovici februára prešiel cez front.

Za účasť v SNP mu bola správnym opatrením dňom 20. 10. 1944 odňatá hodnosť pplk. konc., bol vylúčený zo zboru dôst. z povolania a preradený do stavu mužstva ako stk.

Po oslobodení Banskej Bystrice bol v marci 1945 ustanovený za vel. miestnej voj. posádky. Túto funkciu vykonával krátky čas, pretože už v apríli bol určený za ZV oblastného vel. „Morava“, ktoré bolo zriadené výnosom čs. MNO z 19. 4. 1945. V auguste 1945 sa stal dočasným vel. 3. a 4. mín. brigády vo Zvolene a v októbri toho istého roka vel. 2. pd v Banskej Bystrici. Vo februári 1946 sa stal dočasným ZV 2. pd. V júni 1946 ho ustanovili za dočasného vel. 10. div. v Košiciach, vo februári 1947 začal opäť pôsobiť ako ZV 2. div. v Banskej Bystrici a v polovici apríla 1947 bol ustanovený za obvodového vel. vo výcvikovom tábore Lešť. Dňom 1. 6. 1948 bol preložený do výslužby a v novembri 1950 mu bola odňatá voj. hodnosť. Pri príležitosti 50. výročia SNP bol prezidentom SR 25. 8. 1994 vymenovaný do hodnosti genmjr. in memoriam.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1918 (24. 10. 1919), Československá revolučná medaila (?), Pamätná medaila (20. 11. 1940), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (14. 3. 1944), Československá vojenská medaila Za zásluhy II. st. (7. 7. 1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (20. 10. 1945).

Literatúra a pramene: ES, s. 86; BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, reg.; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; ESNP, s. 561; ŠTAIGL, J. a kol. Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 192; ZUDOVÁ – LEŠKOVÁ, Z.: Cesty k sebe. Česi v odboji na Slovensku v rokoch 1939 – 1943. Praha 2009, reg. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(J. Bystrický)

TOMÁŠ, Ján

major pechoty
veliteľ III/20 práporu

* 21. 4. 1910 Veľká Ida, okr. Košice-vidiek
† ??

Študoval štyri roky na Vyššej hospodárskej škole, ktorú ukončil v roku 1931 maturitnou skúškou. Ihneď po maturite nastúpil na voj. prezenčnú službu vo vozatajskom pr. 5 v Košiciach. Po necelých dvoch rokoch bol prepustený na trvalú dovolenku 14. 1. 1933. Nasledujúce dva roky strávil na VA. Dňa 1. 1. 1935 bol menovaný na ppor. jazd v zál. a o rok neskôr už por. Od 1. 8. 1936 bol včlenený k 1 eskadróne drag. pl. 9 vo Vysokom Mýte. Počas mobilizácie v roku 1938 bol určený za ZV jazd. eskadróny pri SPO-40.

Začiatkom roka 1939 bol premiestnený k drag. pl. 11 a onedlho sa stal vel. remontnej eskadróny v Bratislave. Dva mesiace po vzniku Slov. štátu bol preložený do Serede, aby tam vykonával funkciu vel. 2. eskadróny. Prvého septembra 1939 bol povýšený na npor. jazd. a o pol roka, v marci 1940, prijal funkciu vel. eskadróny výzvedných čiat v Bratislave. O mesiac nato sa stal vel. 2. eskadróny. Dňa 15. 10. 1940 bol určený do vyššieho jazd. kurzu ako frekventant a zároveň pomocný inštruktor. Po absolvovaní kurzu získal začiatkom roka 1942 povýšenie na stot. jazd. Ťaženia proti bývalému ZSSR sa nezúčastnil a v poli bol prvýkrát až 23. 4. 1943. V čase vypuknutia SNP v auguste 1944 sa pokúsil dostať od 1. tech. div. z Maďarska na povstalecké územie so svojou eskadrónou. V obci Csíkszereda (dnes: Miercurea Ciuc v Rumunsku) bol však zaistený Nemcami a následne internovaný. Dňa 18. 2. 1945 utiekol a takmer dva mesiace sa za pomoci Dr. Cachovana skrýval vo VN v Bratislave. Dňa 9. 4. 1945 sa prihlásil do čs. armády v posádke Bratislava. O šesť týždňov ho prijali do arm. a bol ustanovený za vel. výcvikového pr. VII v Nemčiciach. V júli 1945 bola stavovská skupina jazd., do ktorej patrili aj T., premenovaná na pech. a T. prevzal funkciu vel. III. práporu p. pl. 39 v Malackách. Na jeseň 1945 bol pridelený ako pobočník k vel. jazd. brigády v Pardubicích a 25. 10. 1945 určený k jazd. koruhve 4, kde pôsobil dva mesiace ako vel. remontnej eskadróny 4 a tesne pred Vianocami bol ustanovený ZV poddôst. školy v Topoľčanoch. Rok 1946 znamenal pre neho dve povýšenia – v auguste na škpt. pech. a v októbri na mjr. pech. Dňa 15. 4. 1947 bol na vlastnú žiadosť preložený k vozatajskej eskadróne 12 v Bratislave s určením ako vel. Keď sa v roku 1948 konala letná olympiáda v Londýne, bol vybraný do prípravného výcviku jazdcov a koní. Výcvik sa konal v Pardubicích od januára do konca júna 1948 a 14. letnej olympiády sa T. mal zúčastniť ako jazdec v tzv. skupine „military“. Po návrate bol dňa 12. 7. 1948 určený vel. vozatajskej eskadróny 15 v Bratislave, kde zotrval až do 15. 5. 1949. Následne bol premiestnený k p. pl. 32 „Gardský“ a včlenený k 32. náhradnej rote v Košiciach. Mesiac vykonával funkciu vel. I. práporu tohto pl. Dňa 29. 8. 1949 bol pozbavený výkonu služby a 1. 3. 1950 preložený do zál. s hodnosťou mjr. pech.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL; VHA Bratislava, Osobný vestník, rok 1941, VHA Bratislava, Vecný vestník, rok 1935.

(M. Balcová)

TOMEČEK, Anton

kapitán v zálohe
spravodajský dôstojník na Veliteľstve 1. čs. armády

* 8. 6. 1912 Viedeň (Rakúsko)
† 3.12.1991 Bratislava

Roku 1931 absolvoval 4-ročný učiteľský ústav s maturitou v Modre. Jeho učiteľskú kariéru však prerušila prezenčná voj. služba, na ktorú nastúpil 15. 7. 1934 pri p. pl. 17 v Trenčíne. V jej rámci absolvoval od 1. 1. 1935 do 28. 2. 1935 guľometný výcvik v ŠDPZ. Prezenčnú voj. službu ukončil 28. 6. 1936 v hodnosti ppor. pe-

choty v zál. (od 1. 12. 1935). Od 10. 5. 1936 do 10. 11. 1936 ako perspektívny dôst. v zál. navštevoval sprav. kurz na ZVV v Bratislave. V rámci čiastočnej mobilizácie na jeseň 1938 pôsobil od 24. 9. 1938 do 7. 12. 1938 ako pobočník vel. pr. III/73.

Po vzniku Slov. štátu ho nepostihlo prepúšťanie, ako v prípade iných dôstojníkov čes. národnosti. Naopak, od 24. 3. 1939 do 1. 6. 1939 dobrovoľne nastúpil do činnnej služby pri p. pl. 4 v Trnave a už v jej priebehu ho 15. 5. 1939 povýšili na por. pechoty v zál. Od 31. 7. 1939 do 26. 8. 1939 zastával v rámci voj. cvičenia funkciu sprav. dôstojníka p. pl. 4, a v priebehu mobilizácie v súvislosti s ťažením proti Poľsku na jeseň 1939 bol od 28. 8. 1939 do 23. 10. 1939 pridelený na 2. odd. MNO v Bratislave. Zároveň od 9. 9. 1939 do 25. 10. 1939 absolvoval aj kurz pre záložných dôst. pech. pri 1. div.. Od 10. 6. 1940 do 8. 7. 1940 ho povolali na mimoriadne voj. cvičenie, kde velil pohraničnejrote 3 v Šaštíne. Ako učiteľ bol členom odbojovej skupiny „Flóra“. Dňa 1. 3. 1944 ho povýšili na npor. v zál. Aktivovaný bol v apríli 1944, keď sa zúčastnil sprav. kurzu organizovaného stot. gšt. → J. J. Stanekom v Tatranských Zruboch. Po jeho skončení ho prideliť na spravodajské odd. MNO v Bratislave, kde sa stal blízkym spolupracovníkom stot. gšt. J. J. Staneka, podieľal sa na prípravách SNP a na nadviazaní kontaktov gen. I. triedy → F. Čatloša s hl. prúdom slovenského odboja, ktorý reprezentovala ilegálna SNR.

Po vypuknutí Povstania odišiel 30. 8. 1944 do Banskej Bystrice a až do voj. potlačenia Povstania koncom októbra 1944 pôsobil ako sprav. dôst. na velit. 1. ČSA, kde preveroval osoby prichádzajúce na povstalecké územia a udržiaval kontakty s voj. spojencými misiami, najmä sov. a amer. Dňa 28. 10. 1944 ho povýšili na kpt. v zál. Koncom októbra 1944 zorganizoval sprav. ústredňu „Christov“ v Rybníku nad Hronom, a získané sprav. informácie o dislokácii nem. jednotiek posielal až do 20. 12. 1944 ČA, keď sa v Leviciach spojil s jej postupujúcimi jednotkami. Potom sa venoval obnove čs. civilnej správy v Leviciach a v apríli 1945 aj v Bratislave a Malackách. Od 1. 2. 1945 povýšený do hodnosti škpt. pechoty v zál. Po oslobodení zastával funkciu posádkového vel. v Malackách a od 1. 11. 1945 ho preložili na velit. VO 4, kde sa stal prednostom 2. odd. Dňa 31. 8. 1946 ho prepustili z čs. armády. Roku 1952 ho zatkla ŠtB a o dva roky neskôr ho na základe obvinenia, že bol členom angl. rozviedky, odsúdili na 18 rokov väzenia. Trest si odpykával v Jáchymove až do 11. 5. 1960, keď ho prepustili na základe amnestie prezidenta republiky. Potom žil v Bratislave.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, KvL; VA-CR Trnava, KmL.

(M. Meško)

TÓTH, Jozef

podplukovník generálneho štábu
zástupca veliteľa 4. čs. brigády 1. čs. armádneho zboru v ZSSR

* 22. 5. 1910 Onokovce, okr. Užhorod
† 26. 12. 1994 Bratislava

Absolvoval 3 tr. ľudovej, 4 tr. občianskej školy v Onokovciach a v Užhorode. Civilné vzdelanie ukončil štúdiom na 8-ročnom reálnom gymnáziu s maturitou v Užhorode.

9. 4. 1930 bol odvedený do čs. brannej moci. 1. 10. 1930 bol prezentovaný ako nováčik na vykonanie prezenčnej služby v jazd. pl.

10 a zaradili do 5. eskadrony. 15. 10. 1930 ho premiestnili do hran. pr. 7 a nasledujúcim dňom zaradili do 4. hran. roty. 18. 1. 1931 ho povýšili na slob. 30. 5. povýšili na des. 15. 6. 1931 bol premiestnený do 1. hran. roty. 16. 8. 1931 povýšený na čat. 19. 9. 1931 mu priznali status aspiranta. 30. 9. 1931 bol premiestnený ako voj. akademik do VA v Hraniciach. V období od 6. 10. 1930 do 30. 5. 1931, to znamená pred nástupom na VA, absolvoval ŠDPZ 7. div. v Olomouci. VA ukončil v r. 1933 s veľmi dobrým prospechom. 16. 7. 1933 bol už ako por. pech. zaradený do p. pl. 15 ako vel. čaty 2. roty. 15. 9. 1936 ho premiestnili do p. pl. 40, kde pôsobil ako vel. čaty v ŠDPZ. Na základe žiadosti, po úspešnom vykonaní vstupnej lekárskej prehliadky v Psychotechnickej stanici VLU v Prostějove, bol zaradený do kurzu let. pozorovateľov zbraní, ktorý trval od 3. 8. 1936 do 30. 10. 1936. Kurz absolvoval s dobrým hodnotením. 1. 11. 1936 bol menovaný za let. pozorovateľa pechoty. Od 3. 10. 1936 do 31. 7. 1937 bol pridelený k let. pl. 2. 1. 11. 1937 bol menovaný za poľného let. pozorovateľa pech. Od 25. 2. 1938 bol trvalo pridelený do p. pl. 18, s určením za dočasného vel. 3. strážnej roty. V tejto funkcii zotrval do 31. 8. 1938, keď bol ustanovený za vel. 10. roty p. pl. 18. Túto funkciu zastával až do rozbitia Č-SR v marci 1939. 22. 3. 1939 bol prepustený z voj. činnnej služby.

Po vzniku Slov. štátu bol zaradený do slov. armády. Od 27. 3. 1939 do 16. 4. 1939 bol vel. práporu p. pl. 41. V priestore Pavlovce – Závadka zaistoval hranicu pred prípadnou agresiou maď. armády. 5. 5. 1939 bol premiestnený do sam. práp. III a včlenený do tech. roty. 15. 5. 1939 bol ustanovený za zást. a 1. pobočníka vel. pr. Od 24. 8. do 29. 8. 1939 sa s jednotkou nachádzal na sev. Orave. V priestore Lokca – Námestovo jeho pr. vyčkával na rozkaz zapojiť sa do ťaženia slov. armády proti Poľsku. Od 30. 8. 1939 do 15. 9. 1939 sa nachádzal s sam. pr. III. v rajóne V. Tatry – Ždiar – Levoča. Od 16. 9. 1939 do 9. 10. 1939 vel. sam. práporu III. hor. p. pl. 6. 30. 11. 1939 bol premiestnený do hor. pl. 6 a určený za 1. pobočníka vel. pl. V období od 15. 2. 1940 do 15. 2. 1942 frekventant VVŠ v Bratislave. 1. 1. 1940 povýšený na stot. pech. 22. 6. 1941 pridelený k VVZ ako poľný let. pozorovateľ. 27. 6. 1941 odišiel do poľa so slov. armádou, kde zotrval do 14. 8. 1941. 1. 3. 1942 bol pridelený na 3-mesačnú stáž k nem. velit. na východnom fronte. Zo stáže sa vrátil 20. 5. 1942. Už 30. 6. 1942 bol premiestnený na VDO 1 s určením za NŠ. 1. 7. 1942 bol zaradený do výcvikovej sk. „poľných letúňových pozorovateľov štábov“. Od 10. 1942 do 10. 7. 1943 príslušník ZD, kde pôsobil ako prednosta I.a odd. velit. divízie. Počas služby v ZD (1. 1. 1943) bol zaradený do skupiny dôst. gšt., absolventov VVŠ. 1. 7. 1943 povýšený na mjr. gšt. Od 24. 8. 1943 bol pridelený k VVZ s určením za prednostu org. a mobilizačného odd. 1. 2. 1944 bol ustanovený za NŠ VVZ. Do tejto funkcie ho ustanovili ešte raz, a to 1. 8. 1944. Hlavný organizátor príprav SNP v slov. let. Od 29. 8. 1944 účastník SNP ako vojak 1. čs. arm. Od 8. 9. 1944 vel. VLZ 1. čs. arm. 1. 10. 1944 povýšený na pplk. gšt. Vo funkcii vel. VLZ zotrval až do 28. 10. 1944, keď odišiel do hôr. Od 3. 3. do 6. 4. 1945 PV v Košiciach. Od 7. 4. do 25. 6. 1945 bol ZV 4. čs. brigády 1. čs. arm. zboru, účastník oslobodzovacích bojov.

Po vojne bol prijatý do čs. armády. V období od 11. 6. 1945 do 31. 7. 1945 vel. 4. pd. Od 1. 8. 1945 do 30. 3. 1946 bol vel. LO 4. Z tejto funkcie odoslaný na štúdium vo VA K. J. Vorošilova v Moskve, ktorú úspešne ukončil 30. 4. 1947. 7. 3. 1947, s účinnosťou od 1. 1. 1946, povýšený na plk. gšt. Od 1. 5. 1947 do 31. 11. 1947 profesor VŠV v Prahe. Od 24. 10. 1947 do 30. 5. 1949 dočasný NŠ VO 4. Od 31. 5. 1949 do 31. 5. 1958 zást. náčelníka a náčelník K 1 fakulty VVU, resp. VTA v Brne. Po prepustení z arm. pracoval v Štatistickom úrade, potom v podniku Slovena. Rehabilitovaný bol v r. 1990 v hodnosti plk. gšt. V r. 1995 povýšený do hodnosti genmjr. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila so štítkom Javorina (1939), Za hrdinstvo 2. stupňa (1943), Za zásluhy (1943), Vojenný víťazný kríž IV. triedy (1944), Československá medaila Za chabrosť pred nepriateľom (1944),

Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (1945), Rad SNP I. triedy (1945), Rad červenej hviezdy (1968) a iné.

Literatúra a pramene: ESNP, s. 563; Stručný biografický slovník. Mimo-súdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy, prepustení z čs. armády v rokoch 1948-1989 na Slovensku. Ed. Droppa, A. – SUJA-ŽIAK, J. Bratislava 1994, s. 182; KUBICA, B.: Letectvo v SNP. Bratislava 1994; ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939 - 1944. 2. zv., Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1944 - 1945. 3. zv., Bratislava 2004; VOČSO, s. 299-300; ŠTAIGL, J. a kol.: Generalita. Slovenská vojenská generalita 1918-2009. Bratislava 2009, s. 193 – 194. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. VVZ, 1943-1944; VA – CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

TRABANDT, August Wilhelm

SS-Brigadenführer, veliteľ 18. SS divízie tankových granátnikov „Horst Wessel“

*28. 7. 1891 Berlín

†19. 5. 1968 Hamburg

Účastník 1. svetovej vojny, viackrát vyznamenaný. R. 1936 dobrovoľne vstúpil do SS. Na začiatku 2. sv. vojny vel. III. pr. pluku Leibstandarte SS „Adolf Hitler“. Zúčastnil sa ťažení v Poľsku a vo Francúzsku. Pri návrate z Francúzska obvinený z pašovania vína, preradený do 1. p. brig. SS, ktorá bola na okupovaných územiach bývalého ZSSR nasadená do bojov proti part. a aktívne sa zúčastnila vyhladzovania židovského obyvateľstva. Od marca 1943 vel. 39. SS pl. tankových granátnikov, od septembra 1943 vel. 1. p. brig. SS. Brigáda sa stala základom, na ktorom bola podľa rozkazu z 25. 1. 1944 sformovaná 18. SS div. tank. granátnikov „Horst Wessel“. Vel. div. sa od 25. 1. 1944 stal T. v hodnosti SS-Brigadenführer. Túto funkciu zastával do 3. 1. 1945, keď ho vystriedal SS-Gruppenführer Josef Fitzhum. Div. bola nasadená do obsadzovania Maďarska v marci 1944 a aktívne sa zúčastnila bojov proti povstalcovi v SNP. Napred časťami boj. skup. „Schäfer“, zloženej s kmeňových príslušníkov 18. SS div. na severovýchodnom úseku povst. frontu a po 18. 10. 1944 v rámci nem. generálnej ofenzívy proti povstalcovi na južnom a juhovýchodnom úseku frontu. Po ukončení ofenzívy bola div. dočasne nasadená v severnom Maďarsku a do obrany Budapešti proti ofenzíve sov. armády, od 16. 12. 1944 bola reorganizovaná v priestore Banská Štiavnica, potom nasadená na iných úsekoch frontu. T. padol na konci vojny do sov. zajatia, z ktorého sa vrátil až v roku 1954.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse a Eisernes Kreuz 1. Klasse (1914), Spange zum Eisernen Kreuz 2. Klasse (1939), Spange zum Eisernen Kreuz 1. Klasse (1943), Deutsches Kreuz in Gold (1943), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1944).

Literatúra a pramene: www.lexikon-der-wehrmacht.de (18.SS –Freiwilligen-Panzergranadier-Division Horst Wessel“), www.geocities.com.(SS-Brigadenführer T-Z, TRABANDT, August Wilhelm).

(P. Šimunič)

TREBICHAŤSKÝ, Ivan, JUDr.

podplukovník justičnej služby

čs. armády

predseda Havného poľného súdu

1. čs. armády na Slovensku

*23. 4. 1910 Trenčín

†16. 9. 1973 Montreal, Kanada

V rokoch 1916 – 1920 navštevoval ľudovú školu v Trenčíne, neskôr tiež štyri ročníky reálneho gymnázia, od roku 1924 v štúdiu pokračoval v Novom Meste nad Váhom, kde v roku 1928 zmaturoval. V rokoch 1928 – 1933 študoval na Právnickej fakulte UK v Bratislave. Krátko pôsobil ako advokátsky osnovník v Novom Meste nad Váhom. Avšak už v júli 1933 nastúpil na vykonávanie základnej voj. služby v tel. pr. 3 v Trnave.

V júli 1934 bol pridelený na prax do voj. just. úradu v Bratislave. Po absolvovaní základnej voj. služby ako ppor. v zál. krátko pôsobil ako advokátsky osnovník. V novembri 1934 sa stal por. just. služby z povolania. Bol pridelený voj. just. úradom v Košiciach, kde slúžil až do evakuácie po Viedenskej arbitráži z 2. 11. 1938. V roku 1936 zložil voj. sudcovskú skúšku na Najvyššom voj. súde v Prahe. V apríli 1938 bol povýšený na kpt. just.

Po vzniku Slov. štátu 14. 3. 1939 zastával funkciu voj. prokurátora v Prešove. Už v júni bol menovaný za prednostu voj. súdu v Bratislave. V čase vojny proti Poľsku konal službu ako predseda Hl. poľného súdu v Levoči. V januári 1940 bol povýšený na mjr. just. V novembri 1940 bol preložený za just. poradcu novovytvoreného VPV v Banskej Bystrici. Koncom júna 1941 odišiel na východný front ako prednosta vyššieho poľného súdu. Už koncom septembra bol vymenovaný za prednostu pobočky voj. súdu v Banskej Bystrici. Na nový rok 1942 sa stal predsedom Voj. súdu v Bratislave a členom Hl. voj. súdu v Bratislave. Presne o rok nato bol povýšený na pplk. just. Jeho vzťah k režimu Slov. republiky napriek tomu naberal čoraz väčšie trhliny. Pri prejednávaní závažných vojensko-politických deliktov, v ktorých sa odrážalo protinemecké a protiludské zmýšľanie, sa snažil zmieriňovať samotný verdikt súdu, čo bolo typické pre viacerých pracovníkov just. v tomto období. Prejavilo sa to aj počas služby pri poľnom súde ZD (v auguste reorganizovanej na 2. pd) na západnej Ukrajine, neskôr v Bielorusku, kam bol odvelený v máji 1943. A to pri vyšetrovaní spolupráce s partizánmi, či pribúdajúcich prípadov dezercii. V októbri bola divízia premenovaná na tech. brig. a spolu s ním presunutá na tal. front. V decembri 1943 sa stal predsedom Voj. súdu v Bratislave, ako aj členom Hl. súdu, zároveň bol poverený vedením oddelenia voj. súdu v Banskej Bystrici. Od roku 1943 sa podieľal na koordinácii ilegálnej činnosti. V roku 1944 bol pre svoje „nevhodné“ správanie počas osláv výročia vzniku samostatnosti (14. 3.) niekoľko mesiacov vyšetrovaný. Vyslúžil si nedôveru nem. voj. orgánov na Slovensku. Napriek tomu sa aktívne zapojil do príprav Povstania.

Po jeho vypuknutí vstúpil do povstaleckej arm. a stal sa predsedom Hl. poľného súdu a zást. prednostu justičnej správy jej vel. Vydal rozkaz prepustiť politických väzňov z voj. väznice v Nitre, ktorý však velenie tamojšej posádky na čele s mjr. → J. Šmigovským znemožnilo realizovať. Po ústupe do hôr sa stal vel. jednotky just. dôstojníkov, ktorá operovala v priestore Prašivá – Latiorská hoľa, kde 1. 11. 1944 padol do nem. zajatia. Od 16. 12. bol v nem. zajateckom tábore v Kaisersternbrücke a od februára 1945 v Altenburgu. Podobné osudy zdieľal aj jeho brat kpt. just. Dr. L. Trebichavský a švagor škpt. Dr. A. Kovalík. V dobe SNP boli zatknutí tiež jeho rodičia otec Ján a matka Mária Pavlíková.

Po vojne bol povýšený na plk. a v januári 1946 sa stal zást. prezidenta Najvyššieho voj. súdu v Prahe. 19. 2. 1947 bol menovaný do hodnosti gen. (just. služby). Po februárovom prevrate v roku 1948 bol ako politicky nepohodlný už 26. 6. 1948 zbavený funkcie. 1. 9. 1948 bol poslaný na dovolenku s tzv. čakateľným. V roku 1949 emigroval, za čo bol degradovaný. Od 1956 bol vedúcim

slovenského vysielania v kanadskom štátnom rozhlas. Generál-ska hodnosť v aktuálnom znení genmjr. mu bola vrátená až rozkazom Ministerstva obrany ČSFR zo 6. 11. 1991.

Vyznamenania: Pamätná medaila Javorina - Orava (1939), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1944), Československá medaila Za zásluhy II. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946)

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občiankeho odboja). Bratislava 1969, reg.; Tenže: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; RAŠLA, A.: Spomienky spoza mreží. Bratislava 1998. –ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 194-195; SBS 6, s. 116 – 117; VOČSO, s. 300. MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 608; – VÚA – VHA Praha, Zb. KVL.

(I. Baka)

TRNKA, Július

major letectva
veliteľ skupiny vzdušných zbraní
pri Armádnom veliteľstve; dočasný
zástupca veliteľa 1. čs. zmiešanej
leteckej divízie v ZSSR

* 29. 9. 1910 Zvolen
† 24. 6. 1989 Bratislava

Základné vzdelanie získal po absolvovaní 4 tr. ľudovej školy. Ďalej pokračoval v štúdiách na 8-ročnom reálnom gymnáziu vo Zvolene. Občianske vzdelanie završil absolvovaním 4 semestrov na VŠT v Prahe, odbor architektúra a pozemné stavitelstvo.

1. 10. 1932 sa prezentoval ako nováčik na vykonanie prezenčnej služby v p. pl. 25. Priznali mu status frekventanta. Od 9. 10. 1932 do 14. 9. 1933 bol frekventantom ŠDPZ v Košiciach. Od 15. 9. 1933 do 30. 6. 1935 ho zaradili ako voj. akademika do VA. 1. 3. 1934 ho povýšili na ppor. pech. 1. 7. 1935 menovali za por. let. a pilota-letca a zaradili do letky 37 let. pl. 3 vo Vajnorochoch. V období od 3. 1. 1936 do 27. 6. 1936 absolvoval aplikačný kurz pre dôst. let. v Prostějove. Potom ho ustanovili za nižšieho dôst. letky 37 let. pl. 3. 1. 7. 1937 ho menovali za pozorovateľa-letca. Od 8. 4. 1937 do 27. 7. 1937 absolvoval kurz lietania podľa prístrojov v noci v rámci let. pl. 3. 28. 7. 1937 ho menovali za nočného pilota-letca. Od 28. 7. 1937 ako pridelený dôst. letky 37 premiestnený do VTLÚ, s určením za skúšobného pilota. Od 30. 10. 1938, v čase brannej pohotovosti štátu, bol pridelený letke 39 let. pl. 3 v Piešťanoch. Od 10. 1. 1939 bol opätovne pridelený k skúšobnej sk. VTLÚ v Prahe – Letňanoch. Vzhľadom na rozpad Č-SR a vznik Slov. štátu a Protektorátu Čechy a Morava ho 19. 3. 1939 ako dôst. slov. národnosti odoslali na Slovensko.

Po vzniku Slov. štátu ho včlenili do slov. armády. Od 20. 3. 1939 do 31. 7. 1940 zastával funkciu vel. cvičnej letky v Piešťanoch. 1. 4. 1939 ho povýšili na npor. let. Od 31. 7. 1940 do 31. 12. 1943 pôsobil vo funkcii vel. LŠ v Piešťanoch, Trenč. Biskupiciach (od 1. 10. 1940) a v Banskej Bystrici (od 16. 8. 1943). Po vytvorení ŠÚVZ sa stal jeho vel. 1. 7. 1940 bol povýšený na stot. let., 1. 7. 1941 na mjr. let. V období od 25. 2. 1942 do 3. 7. 1943 vykonal výcvik na lietadlách Bf 109 v dánskom Grøve s výborným hodnotením. Od 1. 1. 1944 do 31. 5. 1944 pôsobil ako poslucháč I. roč. VVŠ v Bukurešti. V čase neprítomnosti funkciu vel. LŠ dočasne vykonával mjr. let. → O. Ďumbala. Od 31. 5. 1944 ho premiestnili na VVZ a od 31. 7. 1944 ho určili za vel. SVZ pri AV. V tejto funkcii zotrval až do 31. 8. 1944,

keď preletel na stranu sov. ČA. 31. 8. 1944 o 02.50 h odletel, spoločne s NŠ AV plk. gšt. → V. Talským, do ZSSR, aby zabezpečil prelet SVZ pri AV do ZSSR a dohodil súčinnosť so sov. jednotkami. Od 31. 8. 1944 bol prijatý do čs. arm. a zaradený do náhradného tela 1. čs. arm. zboru v ZSSR. Od 1. 9. 1944 do 15. 12. 1944 zastával funkciu vel. výcvikového strediska čs. letcov v ZSSR. 15. 12. 1944, napriek zákulisným hrám niektorých príslušníkov let., ktorí poukazovali na jeho mimoriadne aktívnu službu v slov. armáde, bol vymenovaný za ZV 1. čsld v ZSSR. 5. 1. 1945 bol odvolaný z funkcie a odoslaný na vel. 1. čs. arm. zboru v ZSSR. Od 10. 1. 1945 do 25. 6. 1945 let. dôst. pri štábe vel. 1. čs. arm. zboru v ZSSR.

Po vojne prijatý do čs. armády. Od 25. 6. 1945 do 28. 10. 1945 NŠ veliteľstva LO 4. V období od 28. 10. 1945 do 30. 10. 1945 vel. tylu VO 4. 28. 10. 1945 ho povýšili na pplk. let. Od 30. 10. 1945 do 28. 2. 1946 vel. LO 4. Od 28. 2. 1946 pôsobil vo funkcii vel. 4. LZ. Od 31. 7. 1947 do 31. 9. 1948 bol vel. III. let. okruhu v Bratislave. Od 1. 10. 1948 už v hodnosti plk. let. poverený dočasným velením 4. ld. 1. 4. 1949 bol opätovne premiestnený na vel. III. let. okruhu. V období od 15. 9. 1949 do 15. 6. 1950 absolvoval IV. turnus NVA. Po ukončení štúdia ustanovili za vel. 3. ld v Brne, ktorú na jeseň r. 1950 premenovali na 3. ld stíhaciu (prúdovú). 2. 7. 1951 funkciu odovzdal pplk. let. J. Týkalovi, v súlade s diskriminačnými opatreniami zo strany vtedajšieho vládneho režimu. 1. 8. 1951 prevzal funkciu vel. 1. ltd Prahe. Po jej zrušení, ktoré sa realizovalo k 1. 11. 1955, bol ustanovený za vel. 3. ltd v Piešťanoch. K 30. 9. 1958 bol prepustený do zálohy.

Po prepustení pracoval na výstavbe bratislavského letiska, neskôr sa zamestnal vo vtedajšej čs. televízii v Bratislave, kde pracoval vo vnútornom odbore, potom na odbore investícií. Rehabilitovaný v r. 1992 v hodnosti plk. let.

Vyznamenania: nem. Das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler (1941), chorv. Red Krune Kralja Zvonimira II. stupnja s mačevima (1943), rumun. Ordinul Steaua României cu spade gradul de „Offiter” cu panglica de „Virtutea Militara” (1943), Vojenný víťazný kríž (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad SNP I. triedy (?), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (?), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (?), Československá pamätná medaila so štítkom ZSSR (?) a i.

Literatúra a pramene: ESNP, s. 571; Stručný biografický slovník. Mimo-súdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948-1989 na Slovensku. Ed. Droppa, A. – Suja-Žiak, J. Bratislava, 1994, s. 183 – 184; ŠVANDA, P.: Pilot – elegán. In: Spoločnosť, armáda, osobnosť. Trenčín 1996, č. 4, s. 61 – 69; ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zv., Bratislava 2000; VOČSO, s. 300 – 301; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1944-1945. 3. zv., Bratislava 2003. – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. VVZ, 1943 – 1944; VÚA – VHA Praha, Zb. KVL a KML; AMV ČR Praha, Z-10-175, s. 41-44.

(P. Šumichrast)

TROFIMENKO, Sergej Georgievič

generálplukovník
veliteľ 27. armády Červenej armády

* 22. 9. 1899 Brjansk, Rusko
† 16. 10. 1953 Moskva, Rusko

V roku 1919 absolvoval štúdium v strelecko-taktických kurzoch „VYSTREL” a ako dvadsaťročný vstúpil do ČA. Zúčastnil sa bojov

v rus. občianskej vojne, na južnom, juhozápadnom i západnom fronte, zúčastnil sa akcií proti vojskám gen. A. I. Denikina. V medzivojnovom období bol od r. 1924 príslušníkom 132. strel. pl. 44. streleckej div. Ukrajinského voj. okruhu. Od roku 1926 velil 133. strel. pl. 45. streleckej div. V r. 1932 absolvoval VA M. V. Frunzeho potom bol menovaný za NŠ 61. strel. div. Privolžského voj. okruhu. V r. 1937 absolvoval Akadémiu GŠ, od júla 1938 bol NŠ Žitomírskej voj. skupiny a v septembri 1939 sa stal NŠ 5. arm. Kyjevského osbitného voj. okruhu. S jednotkami tejto arm. bojoval v priestore Západnej Ukrajiny. Ako zástupca NŠ 7. arm. sa zúčastnil bojov v sovietsko-fínskej vojne (1939 – 1940). Počas druhej svetovej vojny velil operačnej skupine v oblasti Karelia (1941) a začiatkom roka 1941 sa stal hl. vel. Stredoázijského voj. okruhu. Na jeseň bol odvelený k 53. arm. Tu zotrval až do marca 1942, keď sa stal vel. 32. arm. Funkciu vykonával do júna 1942. V mesiacoch júl 1942 až január 1943 bol vel. 7. arm. a od začiatku roka 1943 27. arm. Západného frontu, ktorej príslušníci sa zúčastnili Demjanskej operácie. V rokoch 1944 – 1945 sa aktívne veliteľsky podieľal na voj. operáciách 2. a 3. UF. Jeho 27. arm. sa zúčastnila Debrecínskej operácie a v decembri 1944 prenikla na územie Slovenska a 19. decembra oslobodila Tornaľu a menšie obce na Gemeri. V januári 1945 zvädzala ťažké boje v rámci pravého krídla 2. UF o ovládnutie stredného Slovenska, podieľala sa na oslobodení Plešivca a Lučenca. Do 24. 1. 1945 bola jeho arm. presunutá do Maďarska do záverečných bojov o Budapešť a v marci 1945 sa zúčastnila na odrazení nem operácie „Frühlingerwachen“ v Zadunajskej a na rozvinutí Balatonskej operácie 3. UF. Po skončení 2. svet. vojny bol T. hlavným vel. voj. okruhov: v r. 1945 – 1946 tbiliského, v r. 1946 – 1949 bieloruského a v r. 1949 – 1953 severokaukazského voj. okruhu.

Vyznamenania: Orden Bogdana Chmeľnickogo 1-j stupeni (24. 4. 1944), Orden Krasnogo Znamení 3 x (?) Orden Kutuzova 1-j stupeni (9. 4. 1943), Orden Lenina 4 x (?), Orden Suvorova 1-j stupeni (17. 3. 1943, 28. 4. 1945), Geroj Sovetskogo sojuza (13. 9. 1944).

Literatúra a pramene: PAULIAK, E.: Od povstania k oslobodeniu. Bratislava 1985, reg., BOLFÍK, J.: Protifašistický odboj a oslobodenie Gemera. Martin 1981, reg., Velikaja Otečestvennaja. Komandarmy. Vojennyj biografickij slovar. Moskva 2005, s. 226–227;
http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=1830 (6. 8. 2012)
<http://www.peoples.ru/military/commander/trofimenko/> (6. 8. 2012).

(M. Balcová)

TURANEC, Jozef
 generál II. triedy
 veliteľ Rýchlej divízie
 veliteľ pozemného vojska,
 hlavný vojenský veliteľ

* 7. 3. 1892 Sučany, okr. Martin
 † 9. 3. 1957 Leopoldov, okr. Hlohovec

V r. 1903 – 1911 študoval na klasickom osemročnom gymnáziu s vyučovacou rečou maď. v Ružomberku. Po maturite sa zamestnal ako praktikant v hlavnej dielni Košicko-bohumínskej železnice vo Vrútkach. Ďalšie civilné vzdelanie nadobudol po 1. svetovej vojne absolvovaním ôsmich semestrov na Právnickej fakulte UK v Bratislave. Jeho voj. kariéra začala v októbri 1913, keď narukoval ako jednoročný dobrovoľník do p. pl. 71 v Trenčíne. Odtiaľ ho odoslali do školy pre zál. dôst. v Bratislave a výcvikového strediska pre školu zál. dôst. v Ostrihome. Počas 1. svetovej vojny sa dostal na východný front. Tam od začiatku augusta do začiatku

druhej polovice septembra 1914 pôsobil ako vel. družstva a čaty, po onemocnení bol od začiatku druhej polovice septembra do polovice októbra 1914 v nemocničnom liečení. Potom necelé dva mesiace vo funkcii vel. čaty vo Viedni, od začiatku decembra 1914 do začiatku januára 1915 absolvoval guľ. kurz v rakúskom Brucku a od začiatku januára do začiatku februára 1915 lyžiarsky kurz v Mariazelli. Po absolvovaní kurzov sa stal vel. náhradnej guľ. roty a na konci augusta 1915 v hodnosti por. v zál. vel. polnej guľ. roty na rus. fronte. Na začiatku októbra 1916 bol odvelený na tal. front, kde až do začiatku druhej polovice septembra 1917 opäť pôsobil vo funkcii vel. guľ. roty. Potom absolvoval liečenie v nemocnici a po jeho skončení bol zaradený v náhradnom pr. v Kragujevci. Od konca augusta do konca októbra 1918 bol inštruktorom v guľ. kurze Ŕrkénytábore. Konca vojny sa dočkal v hodnosti npor. v zál. Po návrate do vlasti nevykonával voj. službu a bol v civilnom zamestnaní v Sučanoch. Od 23. 3. 1919 pôsobil v čs. armáde, najprv ako vel. náhradnej guľ. roty p. pl. 17 v Trenčíne a od 23. apríla ako vel. II. pr. tohto pluku v Ružomberku. Krátky čas (od 7. do 25. mája) vykonával funkciu vel. 6. polnej roty v Krompachoch. Od 26. mája sa vo funkcii vel. 8. guľ. roty zúčastnil bojov proti vojskám maď. ČA pri Jelšave, Revúcej a Hôrke. Po skončení bojov na Slovensku pôsobil v Trenčíne v rovnakej funkcii. Dňom 1. 9. 1920 bol preložený do kategórie dôst. z povolania a 1. 11. 1921 povýšený do hodnosti kpt. V tejto hodnosti od polovice septembra do konca októbra 1922 absolvoval kurz pre veliteľov guľ. roty a v septembri 1923 bol premiestnený ako inštruktor do VA v Hraniciach na Morave. Na vlastnú žiadosť bol v polovici novembra 1927 premiestnený do p. pl. 39 v Bratislave ako vel. čaty v Petržalke. Už pred koncom prvej polovice decembra však bol ustanovený do funkcie sprav. dôst. tohto pluku. Od začiatku poslednej dekády júna do polovice decembra 1928 bol potom ako sprav. dôst. pridelený na vel. 10. pd. v Banskej Bystrici. Ďalšia jeho voj. kariéra bola spojená so službou v del., pretože v polovici decembra 1928 ho preložili do skupiny dôst. del. a zaradili do 5. bat. 4. del. pluku v Josefove. Od začiatku októbra 1929 do konca júla 1930 bol frekventantom aplikačnej školy del. pre dôst. prevzatých od iných zbraní v Olomouci. Dňom 31. 7. 1930 bol premiestnený do del. pl. 9 ako ZV. batérie v Žiline. 1. 8. 1930 bol povýšený do hodnosti škpt. del. a o mesiac neskoršie ustanovený do funkcie vel. bat. V rovnakej funkcii bol na konci júna 1935 premiestnený do del. pl. 110, v ktorom na konci októbra 1935 prevzal funkciu 2. pobočníka a na začiatku apríla 1936 funkciu prvého pobočníka vel. pluku. Do hodnosti mjr. del. bol povýšený 1. 7. 1937. Počas mobilizácie a brannej pohotovosti štátu v r. 1938 bol od 25. septembra do 3. novembra prvým pobočníkom vel. poľného del. pluku 110 a od 4. novembra odvelený vel. VIII. zboru ako styčný dôst. pri delimitačnej komisii pre odovzdávanie územia odstúpeného Maďarsku v dôsledku Viedenskej arbitráže. Od začiatku januára 1939 zastával funkciu dôst. BV a voj. poradcu na Hl. veliteľstve HG. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v činnosti v sloven. armáde od 14. 9. 1939 ako splnomocnenec slovenskej vlády v 16. div. v Ružomberku a od 1. mája ako vel. del. na HVV v Bratislave. Dňa 17. 5. 1939 bol povýšený do hodnosti pplk. del. a 1. 1. 1940 do hodnosti plk. del. Ťaženia proti Poľsku v septembri 1939 sa nezúčastnil, zostal v Bratislave s poverením ministra obrany a hl. voj. veliteľa gen. I. triedy → F. Čatloša zastupovať ho počas jeho neprítomnosti „vo veciach mierových vojenských MNO a HVV“. Po reorganizácii armády v októbri 1940 sa novým pôsobiskom T. stalo mesto Trenčín, pretože dňom 19. 11. 1940 bol ustanovený do funkcie vel. 1. div. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR v rovnakej funkcii 27. 6. 1941 s podriadenými jednotkami, ktoré boli súčasťou slov. armádnej skupiny vyslanej na východný front, odišiel do poľa. Jeho 1. div. však do frontových bojov nezasiahla. Po reorganizácii slov. armádnej skupiny nariadenej vel. armády gen. I. tr. F. Čatlošom 25. 7. 1941, prevzal 12. augusta velenie nad RD. V noci

zo 14. na 15. septembra pod jeho velením jednotky div. v zostave nem. frontových vojsk prevzali úsek obrany južne od Kyjeva, ktorý bránili až do 21. septembra. V nasledujúci deň sa začal ich presun na juh, k Azovskému moru, kde po októbrových bojoch pri Pereščepine, Orechove a Pologách na začiatku novembra prevzali obranu pobrežia od Mariupolu po Taganrog. Po nasadení hl. síl RD do obrany pri rieke Tuzlov (sev. od Taganrogu). T. odovzdal 27. 11. 1941 velenie plk. gšt. → A. Malárovi. Na Slovensko sa vrátil 9. decembra a o niečo neskôršie, dňa 1. 1. 1942, ho prezident SR povýšil do hodnosti gen. II. triedy. V tejto hodnosti potom v apríli odišiel opäť na východný front, kde 27. 4. 1942 vo funkcii vel. RD, nachádzajúcej sa od začiatku decembra 1941 v pozícinej obrane pri rieke Mius, vystriedal gen. II. tr. → A. Malára. Pod jeho velením RD sa od 20. 7. 1942 zúčastnila nem. letnej ofenzívy postupom cez Generalskoje do Rostova na Done a ďalej cez Bieluju Glinu, Kropotkin, Grigoripolskuju do priestoru severovýchodne od Gorjačeho Ključa (Bielorečenskaja – Martanskaja – Kutajskaja), kde na začiatku septembra jej rýchly postup ku Kaukazu sa skončil. Skončilo sa aj pôsobenie T. vo funkcii vel. RD, keď ju 23. 9. 1942 odovzdal plk. gšt. → Š. Jurechovi a 2. októbra sa vrátil na Slovensko. O tri mesiace neskôršie, dňom 1. 1. 1943, bol na základe rozhodnutia prezidenta republiky ustanovený za šéfa VS MNO. Túto funkciu 15. 1. 1944 odovzdal plk. pech. → P. Kunovi. Už predtým, a to dňom 1. 1. 1944, bol však vymenovaný za vel. pozemného vojska so sídlom v Banskej Bystrici. Po nem. nátlaku bol prezidentom SR 27. 8. 1944 vymenovaný za hlavného voj. veliteľa. O dva dni neskôršie, počas cesty do Banskej Bystrice, bol na rozkaz vel. ilegálneho VÚ pplk. gšt. → J. Goliana zatknutý a pred koncom prvej polovice septembra letecky dopravený do ZSSR. Do Československa sa vrátil vo februári 1947. Národný súd ho po obvinení zo zrad a kolaborantstva 10. 12. 1947 odsúdil na trest smrti zastrelením. Tým istým rozsudkom stratil voj. hodnosť. Dňa 31. 5. 1949 mu bol milosťou prezidenta republiky trest pozmenený na 30 rokov väzenia. Zomrel vo výkone trestu vo väznici v Leopoldove.

Vyznamenania: Československý vojnový kríž 1918 (1919), Za hrdinstvo 3. st. (14. 3. 1940), Pamätná medaila (14. 3. 1940), Kríž svetovej vojny I. st. (15. 7. 1941), Kríž odboja II. st. (15. 7. 1941), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 2. Stufe mit Schwertern (21. 8. 1941), rumun. Ordinul Coroana României în grad de Mare Ofițer (10. 3. 1942), Vojenný víťazný kríž III. tr. (25. 11. 1941), Vojenný víťazný kríž II. tr. (26. 7. 1942), Vojenný víťazný kríž I. tr. (1944), nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (?), nem. Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (7. 8. 1942), Za hrdinstvo 2. st. (1943), Za hrdinstvo 1. st. (26. 3. 1943), chorv. Red Krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvjezdom i mačevima (1943) a iné.

Literatúra a pramene: ES, s. 138; KORČEK, J.: Veliteľ Rýchlej divízie. In: Historická revue, 6, 1995, č. 6, s. 20, 21; KORČEK, J.: Slovenská republika 1939 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999, s. 109, 110; BYSTRICKÝ, J.: Rýchla divízia na východnom fronte v r. 1942. In: Vojenská história, roč. 5, 2001 č. 1, s. 45, 46, 47, 48, 49, 50, 54, 55, 57; MICHÁLEK, S. – KRAJČOVIČOVÁ, N. a kol.: Do pamäti národa. Bratislava 2003, s. 611–614; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu. I. (1941 – 1944). V operácii Barbarossa. Banská Bystrica 2007, s. 30, 184, 192, 193, 194 a nasl.; JAŠEK, P.: Generál Jozef Turanec. In: Pamäť národa, 1/2008, s. 4–22; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 196, 197; SYRNÝ, M. a kol.: Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica 2009, reg.; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Druhé doplnené vydanie. Banská Bystrica 2009, reg.; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu. III. Rýchla divízia. (1941 – 1944). Banská Bystrica 2009, s. 21, 22, 25, 81, 83, 102, 103 a nasl.; – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(J. Bystrický)

TURZÁK, Martin

podplukovník zememeračstva
veliteľ Vojenského zemepisného ústavu

* 21. 2. 1903 Dobšiná

† ??

Po absolvovaní meštianskej školy v Dobšinej v r. 1919 – 1923 študoval vo Vyššej priemyslovej škole (strojníckej) v Košiciach a potom od 1. 7. 1923 do 30. 9. 1924 pracoval ako asistent strojníckeho odboru pre slov. a maď. oddelenie Vyššej priemyslovej školy Košiciach. Dňa 30. 4. 1924 bol riadne odvedený pri hlavnom odvode a predurčený na výkon voj. prezenčnej služby v let. pl. 3. Na výkon voj. prezenčnej služby nastúpil 4. 10. 1924 v 8. letke let. pl. 3, ale už 6. 10. 1924 bol povolaný ako voj. akademik do VA v Hraniciach na Morave. Po ukončení štúdia vo VA bol dňa 15. 8. 1926 menovaný na por. del. a pridelený k del. pl. 11 v Košiciach. Tu bol dňom 1. 9. 1926 vtelený k 7. pol. bat. ako subalterný dôst., vel. čaty. 1. 10. 1926 bol odoslaný do aplikačnej školy pre dôst. del. v Olomouci, ktorú ukončil 14. 7. 1927. Po návrate k útvaru naďalej vykonával funkciu subalterného dôst. batérie, dňa 25. 6. 1929 bol ustanovený za materiálneho dôst. správy del. cvičiska 11. polnej del. brigády. Počas výkonu tejto funkcie absolvoval kurz informačných dôst. Od 1. 8. 1929 bol subalterným dôst. 8. batérie, od 1. 10. 1929 nižším dôst. 1. bat. a od 18. 11. 1930 dočasným vel. 1. bat. Medzitým absolvoval kurz pre dôst. inštruktorov voj. telesnej a mravnej výchovy v Prahe, kurz orientačných dôst. v 11. polnej del. brigáde v Košiciach a 28. 10. 1930 bol povýšený do hodnosti npor. del. V období od 16. 11. 1931 do 30. 9. 1932 absolvoval topografický kurz VZÚ v Prahe a následne bol k tomuto ústavu premiestnený ako topograf. Dňom 30. 9. 1936 bol z VZÚ premiestnený k del. pl. 6 („Irkutský“) v Znojme a ustanovený za dočasného vel. 8. bat. Dňom 30. 11. 1936 bol preložený do skupiny dôst. zemepisného ústavu a opäť premiestnený k VZÚ v Prahe. S účinnosťou od 1. 10. 1936 ho povýšili na kpt. del. Počas mob. čs. armády v roku 1938 bol zaradený k topografickému oddel. 58. Ako odborník bol ustanovený členom ústrednej čs.-maď. delimitačnej skupiny ohľadne delimitácie územia Slovenska, ktoré malo byť odstúpené Maďarsku na základe Viedenskej arbitráže. Po vzniku Slovenského štátu bol 16. 3. 1939 prevzatý do slov. armády a 30. 4. 1939 premiestnený k vel. 2. div. v Banskej Bystrici s určením pre topografický odbor. Na konci marca 1939 bol určený do zmiešanej slov.-maď. komisie na ustálenie hraníc medzi Slovenskom a Maďarskom po agresii maď. vojsk na vých. Slovensku. V máji 1939 mu bola zamenená hodnosť kpt. zem. za stot. zem. Po zriadení VA v Banskej Bystrici v r. 1939 bol menovaný za mimoriadneho profesora VA pre predmet náuka o teréne. V tejto činnosti pokračoval aj po presune VA do Bratislavy. Po zriadení VVŠ v r. 1940 sa stal mimoriadnym profesorom aj na tejto škole. Dňom 1. 1. 1940 bol povýšený na mjr. zem. V ten istý deň bola topografická skupina premiestnená z Banskej Bystrice do Bratislavy, kde v Dunajských kasárňach dňom 1. októbra 1940 oficiálne vznikol VZÚ. Jeho vel. sa stal mjr. zem. (od 1. 1. 1942 pplk. zem.) T., ktorý bol zároveň premiestnený k MNO. Po bombardovaní Bratislavy amer. letectvom, ktoré zasiahlo aj Dunajské kasárne, bol VZÚ v lete 1944 presťahovaný do Harmanca, kde sa T. stal aj vel. posádky. Po vzniku SNP bol T. zaradený k vel. 1. čs. armády na Slovensku. Počas SNP VZÚ pod jeho vedením zásoboval povstalecké jednotky a veliteľstvá voj. mapami a ďalším topografickým materiálom. Po potlačení SNP sa až do oslobodenia ukrýval v okolí Harmanca. Do čs. armády bol dňa 16. 4. 1945 prijatý Prijímacou komisiou SNR v Košiciach, pričom mu bola priznaná hodnosť pplk. zem. Zároveň bol pridelený k pomocnému úradu HŠ MNO ako podnáčelník pre zvláštne účely. Dňom 31. 5. 1946 bol premiestnený k vel. VO 4 ako prednosta osob. oddel. a kárny žalobca. 20. 2. 1947 bol s účinnosťou od 1. 10. 1946 povýšený na plk. zem. Na začiatku mája 1948 bol

do skupiny dôst. del. V armáde zotrval do novembra 1950, kedy bol preložený do zálohy a zamestnal sa v Slovenskom zememeračskom a kartografickom ústave v Bratislave, neskoršie v Ústave geodézie a kartografie v Bratislave.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1944).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(J. Bystrický)

TVAROŠKA, Jozef

kapitán

veliteľ 28. pešieho práporu III. taktickej skupiny 1. československej armády na Slovensku

* 5. 10. 1914 Borovce, okr. Trnava
† ??

Po ukončení reálneho gymnázia s maturitou absolvoval r. 1936 – 1937 voj. prezenčnú službu a ako frekventant ŠDPZ v B. Bystrici a Trenčíne pokračoval v štúdiu v r. 1937 – 1938 na VA v Hraniciach na Morave.

Po vzniku Slov. štátu a jeho arm. bol v hodnosti npor. pech. pridelený k 3. p. pl. Zvolen. Ako vel. p. rotý bol odoslaný na východný front v ZSSR, v čase 27. 6. – 21. 8. 1941 v Dobromile a 17. 3. – 5. 7. 1942 v Žitomíre, 28. 3. 1942 prevelený k RD, k 6. rote motorizovaného p. pl. 20, po návrate na Slovensko pridelený 9. 10. 1942 štábnej rote MNO v Bratislave. Do protifašistického odboja sa zapojil r. 1943, spolupracoval s odbojovou sk. Justícia a → D. Kišša-Kalinu. Od vypuknutia Povstania bol sprav. dôstojníkom 1. p. pl., potom do 14. 9. 1944 p. práporu Dunaj a od 17. 9. do 30. 9. 1944 III. TS. Od 20. októbra 1944 pôsobil ako vel. 28. p. práporu Latorica III. TS 1. čs. armády na Slovensku, po zatlčení SNP do hôr prešiel s časťou práporu na Prašivú, potom pôsobil ako sprav. dôstojník 2. čs. paradesantnej brig. v ZSSR, od 7. 3. 1945 dôstojník 3. čs. brig. 1. čs. arm. zboru v ZSSR.

Po vojne T. povýšili 1. 8. 1945 na mjr., v r. 1945 – 1948 absolvoval VŠV v Prahe, r. 1949 – 1950 dôst. a dočasný prednosta 4. odd. veliteľstva VO 4 Bratislava, r. 1950 – 1952 operačný dôstojník vel. 2. voj. okruhu Trenčín, 25. 2. 1951 povýšený na pplk., 28. 2. 1954 na plk., v r. 1953 – 1959 zást. NŠ pre operačné veci vel. 2. voj. okruhu, 30. 4. 1959 v hodnosti plk. preradený do zál., neskôr pracovník Mechanizačno-dopravnej správy Pozemných stavieb v Trnave.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska Javorina-Orava so stužkou (1940), Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944), Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (?), Rad SNP II. a III. tr. (?), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (?)

Literatúra a pramene: GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: Sborník Múzea Slovenského národného povstania I. Banská Bystrica 1966, s. 7–202. – ESNP, s. 573. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(B. Šedová)

UCHYTL, Stanislav

major pechoty v zálohe

veliteľ 1. práporu 2. čs. paradesantnej brigády

* 30. 8. 1909 Chrudim
† ??

V rokoch 1925 až 1929 absolvoval učiteľský ústav s maturitou v Chrudimí. Následne nastúpil na vykonávanie prezenčnej voj. služby, počas ktorej absolvoval ŠDPZ v Košiciach. Pracoval ako učiteľ v okolí Pardubic, krátko aj v Bulharsku. Po okupácii Čiech a Moravy nacistickým Nemeckom sa zapojil do domáceho odboja v skupine Chrudim. V máji 1939 bol vyšetrovaný gestapom v Pardubicach. Následne bol prepustený z miesta učiteľa. V januári 1940 emigroval do Francúzska, kde sa vo februári 1940 prezentoval vo výcvikovom tábore čs. arm. v Agde. Ako por. pech. v zál. bol v júli pridelený k p. pl. 2 ako vel. čaty. Počas vojny proti Nemecku absolvoval s jednotkou ústupové boje. Po porážke Francúzska bol evakuovaný do Veľkej Británie a pridelený k 2. p. pr. 1. čs. zmiešanej brig. ako vel. čaty. Po reorganizácii a vytvorení 1. čs. sam. obrnenej brig. bol povýšený na kpt. pech. v zál. a v septembri 1943 preradený k tank. pr. ako vel. tank. čaty. 27. 6. 1944 odcestoval do ZSSR k 1. čs. arm. zboru. V júli bol zaradený do 2. čs. samostatnej paradesantnej brig. v ZSSR. Bol ustanovený za ZV 1. paradesantného pr. a 9. 10. jeho vel. V priebehu októbra 1944 bol povýšený na škpt. v zál. a spolu s brig. letecky prepravený na slov. územie na pomoc SNP. V boji pokračoval aj po jeho potlačení, a to v slov. horách. Vo februári 1945 prešiel front a dostal sa na oslobodené územie. Následne bol v marci 1945 povýšený na mjr. pech. v zál. a v apríli ustanovený za vel. ŠDPZ. 17. 7. 1945 bol povýšený na pplk. pech. v zál. a odoslaný do VA v Hraniciach na Morave. Tu sa stal vel. inštrukčného pr. V januári 1946 bol preložený do skupiny dôst. pech. z povolania. Vo februári 1947 po absolvovaní kurzu pre vel. vojskových telies pri VŠV v Prahe sa stal vel. práporu pech. akademikov vo VA v Hraniciach na Morave. Následne postupne vykonával funkcie vel. sam. pešieho práporu, ZV pechotného učiliska a v rokoch 1951 – 1955 aj náč. Vyššej školy dôst. pech. Bruntál (od apríla 1954 ako genmjr.). V rokoch 1956 – 1959 pôsobil ako náč. Správy voj. školstva MNO a v rokoch 1960 – 1970 náč. vojenskej katedry Vysokej školy banskej Ostrava.

Vyznamenania: franc. Croix de Guerre (1940), juhosl. Orden zasluge za narod I. reda (?), Rad Slovenského národného povstania I. triedy (?), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. tr. (?), Československý vojnový kríž 1939 (?), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom „F-VB“ (1944), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), sov. Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1947).

Literatúra a pramene: MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 616; – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL.

(I. Baka)

URBAN, František

podplukovník generálneho štábu
zástupca náčelníka štábu Armádneho veliteľstva v Prešove

* 16. 2. 1902 Litovel, okr. Olomouc (Česko)
† 1975 Hronská Dúbrava

R. 1922 začal študovať vo VA v Hraniciach na Morave, potom čo sa v októbri prezentoval v p. pl. 3 Jana Žižku z Trocnova v Kroměří-

ži, a získal hodnosť por. pech. Absolvoval tiež aplikačnú školu pre pechotu v Miloviciach a následne sa stal vel. čaty p. pl. 43 v Brne. Koncom septembra 1929 bol odvelený k p. pl. 26 do Krupiny, kde pôsobil ako vel. čaty II. pr., potom druhý pobočník vel. pluku. V roku 1932 bol prijatý na štúdium na Válečnú školu v Prahe (od 1934 VŠV), po jej skončení v septembri 1935 vymenovaný za prednostu 2. odd. Veliteľstva 11. div. v Košiciach. R. 1936 po reorganizácii čs. arm. bol preložený v hodnosti kpt. ku sk. dôstojníkov gšt. a ustanovený za prednostu 2. odd. VI. zboru.

Po rozbití čs. republiky v marci 1939 zostal slúžiť v slov. arm., v hodnosti škpt. gšt. pôsobil v Spišskej Novej Vsi, kde bolo evakuované po obsadení Košíc maď. vojskom vel. VI. zboru. V máji 1939 bol U. odvelený na vel. 2. div. (od r. 1940 VPV) do Banskej Bystrice, kde pracoval vo funkcii prednostu operačného odd. V hodnosti mjr. gšt. r. 1940 nadviazal spojenie s tamajšími členmi odboja – Viľamom Paulínom, riaditeľom Slovenskej národnej banky, Pavlom Hroncom, evanjelickým farárom, MUDr. Danielom Petelenom, riaditeľom miestnej štátnej nemocnice a s ďalšími, a prostredníctvom nich sa spolu s pplk. MVDr. → M. Ferjenčíkom stal príslušníkom odbojovej sk. Vavra Šrobára. V decembri odišiel na východný front, kde do februára 1942 striedal vo funkcii NŠ ZD pplk. gšt. → K. Pekníka. Po návrate mu bola pre nedostatočné plnenie úloh odňatá hodnosť dôstojníka gšt., znížený plat a súčasne bol na dobu určitú preradený do funkcie dôst. konceptnej služby na VPV. Od januára 1943 plnil funkciu NŠ VPV v Banskej Bystrici. Naďalej však pracoval v Šrobárovej skupine a pripravil plán Povstania na Slovensku, rátajúci so štyrmi alternatívami. Jeho tajnú inštrukciu povstania však neskôršie VÚ neakceptovalo. V jarných mesiacoch r. 1943 ho pplk. → D. Kišš vyzval na prechod k sk. agrárnikov Jána Ursínyho. Po výmene vel. pozemného vojska v Banskej Bystrici k 1. 1. 1944 bol U. odvelený do funkcie profesora všeobecnej a pech. taktiky na VVŠ do Bratislavy. V máji bol ustanovený za zástupcu NŠ AV v Prešove. Tam nadviazal spojenie s odbojovou sk. Pavla Neckára, tajomníka biskupského úradu ev. cirkvi, s ktorým koordinoval tamajší odboj, i keď sám nebol poverený VÚ žiadnou konkrétnou úlohou. Voči plk. gšt. → V. Talskému, ZV AV neprejavoval dôveru. Armáda nevládla svoju kľúčovú úlohu (otvoriť karpatské priesmyky ČA), a v dňoch 31. augusta a 1. septembra 1944 bola odzbrojená. Až v deň začatia nem. odzbrojovacej akcie Kartoffelernte dostal U. od plk. gšt. → J. Goliana, vel. 1. čs. arm. na Slovensku, prvé rozkazy, tie však už nemohol vyplniť. Pred zajatím sa zachránil útekom a 3. 9. 1944 sa dostal v oblasti Bardejova k jednotke part. zväzku Alexander Nevský, ktorému velil dôstojník ČA V. A. Karasiov, ten spolu s desiatkami ďalších slov. vojakov postupoval k Banskej Bystrici. V priestore Kordíkov mu vel. zväzku oznámil, že ho má na rozkaz z Moskvy dopraviť k zahraničnej arm. gen. → L. Svobodu. U. ako dôstojník čs. arm. tento rozkaz poslúchol a 25. 9. 1944 odletel z povstaleckého letiska Tri Duby do Moskvy. Okamžite po pristáti bol však zatknutý NKVD, po dvojročnom vyšetrovaní obvinený zo spolupráce s Nemcami a bez súdu deportovaný na Sibír, kde v táboch nútených prác strávil 5 rokov. V júli 1951 bol bez akéhokoľvek vysvetlenia prevezený cez Krasnojarsk a Moskvu do Užhorodu, kde bol odovzdaný čs. voj. orgánom. Na konci augusta ho Tribunal moskovského voj. okruhu plne rehabilitoval a v roku 1965 mu bola navrátená hodnosť pplk. gšt. Do arm. sa už nevrátil. Od júna 1952 až do svojej smrti pracoval zväčša ako dispečer dopravy – v rôznych stavebných podnikoch na strednom Slovensku.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: Podplukovník František Urban. In: *Vojenské rozhledy* 1999, č. 4. VOČSO, s. 304. – VÚA-VHA, Zb. KvL, Kml, VA-CR Trnava

(M. Stanová)

UŠIAK, Ján
poručík pechoty
partizánsky veliteľ

* 5. 10. 1914 Budiná, okr. Lučenec
† 3. 11. 1944 Čeladná,
okr. Frýdek-Místek

Po ukončení ľudovej školy pracoval do roku 1941 na otcovom hospodárstve. V rokoch 1936 – 1938 vojak čs. armády.

V roku 1941 ako vojak maďar. kráľ. honvédstva odvelený na východný front, kde v januári 1942 dezertoval a v sov. zajatí požiadal o vstup do čs. vojska v ZSSR. Od decembra 1943 bol jeho príslušníkom. Po absolvovaní výcviku v partizánskej škole UŠPH v lete roku 1944 bol ako vel. 21-člennej desantnej skupiny 21. 8. 1944 vysadený na part. základňu pri Sklabini. Sk., v ktorej bolo 14 Slovákov, sa za niekoľko dní rozrástla na oddiel, ktorý sa zúčastnil povstaleckých bojov o Strečno a Vrútky. Oddiel po obdržaní rozkazu z UŠPH na presun do moravsko-slovenského pohraničia a na Moravu ešte v polovici septembra 1944 prekročil Váh a dosiahol moravsko-slovenské pohraničie, kde sa pripravoval na presun do Čiech a na svoje ďalšie poslanie. Koncom septembra 1944 mal oddiel vyše 300 príslušníkov, bol premenovaný na 1. čs. partizánsku brig., ktorej sa stal vel. Tejto brigáde, ako prvej slov. jednotke, sa v troch častiach podarilo prejsť na Moravu. Ako vel. brig. sa podieľal na aktivizovaní aj ostatných odbojových a part. skupín. 2. 11. 1944 bol v boji proti nem. okupantom pod Kněhynou ťažko ranený. Po prezradení úkrytu a v obklúčení sa na druhý deň zastrelil.

Vyznamenania: Rad SNP I. tr.(1948), Československý vojnový kríž 1939 (1948).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: *Slovník Slovenského národného povstania*. Bratislava 1970, s. 303; PŘIKRYL, J.: 1. čs. partyzánska brigáda Jana Žižky. (Srpen – listopad 1944). Ostrava 1976, reg.; ES 6, s. 222; GEBHART, J. – ŠIMOVEC, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945*. I. vydanie. Bratislava, Praha 1984, reg.; ESNP, s. 581; SBS, 6, s. 194; VOČSO, s. 304.

(F. Cséfalvay)

VÁCLAV, Imrich
podplukovník pechoty
Veliteľ Doplnovacieho okresného
veliteľstva v Prešove, povstalecký
posádkový veliteľ vo Zvolene

* 27. 10. 1894 Urmín (dnes Mojmirovce),
okr. Nitra
† 1970

V rokoch 1902 – 1907 študoval na obecnej škole v Pezinku, od 1907 do r. 1914 absolvoval gymnázium a 3 ročníky Pokračovacej školy. 28. 10. 1914 v hodnosti vojak prezentovaný v 14. vlastibračnom pl. v Nitre. So svojím kmeňovým pl. odišiel v decembri 1914 na rus. front, kde bol 8. 2. 1915 vo funkcii vel. družstva povýšený na slob. V decembri 1915 sa dostal do rus. zajatia, v ktorom bol do augusta 1916. Ako dobrovoľník sa prihlásil do čs. vojska na Rusi a 15. 8. 1916 bol zaradený do zál. rot 1. čs. strel. pluku „Majstra Jana Husa“, ako tlmočník. V tejto funkcii 13. 1. 1917

odoslaný k štábu pl. na rumun. front. 27. 3. 1917 vo funkcii rozviedčika, prevelený do formujúceho sa 3. čs. strel. pluk „Jana Žižku z Trocnova“. So svojím kmeňovým pl., v zostave čs. strel. brigády, sa zúčastnil bitky pri Zborove i Tarnopolskeho ústupu (1917). Vo februári 1918 povýšený na čat. Od 23. 10. 1918 do 21. 3. 1919 v nemocničnom ošetrovaní. 3. 4. 1919 prevezený do strážnej rotý Čs. tábora pre Slovákov v Irkutsku. Od 1. 6. do 5. 10. 1919 absolvoval Dôst. školu v Sljudanke pri Bajkalskom jazere.

Súčasne bol v júli 1919 zapísaný do zoznamu 12. čs. strel. pluku „M. R. Štefánika“, s predurčením na funkciu vel. čaty. Rozkazom Čs. vojsk na Rusi 8. 11. 1919 povýšený na ppor. So svojím kmeňovým pl., absolvoval cestu do Vladivostoku na Ďalekom východe, kde bol v máji – júli 1920 podrobený lekárskeho ošetrovaniu vo VN. V rámci 33. lodného transportu, loďou „Logan“ odoslaný do vlasti, kam sa vrátil 14. 9. 1920.

Po návrate do ČSR a absolvovaní repatriáciej dovolenky V. pokračoval vo voj. činnosti. Ako vel. čaty bol 20. 11. 1920 pridelený do p. pl. 37 v Levoči. S účinnosťou a poradím od 1. 1. 1920 povýšený na npor. pech., od 1. 11. 1921 na kpt. pech. Od 2. 2. 1922 určený za vel. voj. polície v Košiciach, od 18. 7. 1923 vel. 9. rotý p.pl. 37 v Levoči. Vo svojom kmeňovom pl. postupne zastával funkcie vel. rotý a vel. guľ. rotý, zbrojného dôst. práporu. 11. 7. 1926 povýšený na škpt. pech. S predurčením na funkciu vel. 10. rotý, bol 30. 9. 1934 premiestnený do p.pl. 39 „Výzvedný, generála Grazianiho“ v Bratislave. V tomto pl. postupne velil 4. rote, 9. rote a od 15. 9. 1937 náhradnej rote, ktorá bola 13. 2. 1938 redислоkovávaná do Pezinku. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci a následných mobilizačných opatrení, od 24. 9. do 15. 12. 1938, zastával funkciu vel. pomocnej náhradnej rotý. Počas služby v medzivojnovnej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov: guľometný pri 22. p. brig. v Jelšave (1921), kurz pre nižších dôst. pech. pri Voj. Inštruktorskej škole v Miloviciach (1922/23), ekvitačný pre dôst. pech. v Levoči (1924), guľometný pre dôst. pech. v Košiciach (1924).

Po vzniku Slov. štátu pokračoval vo voj. službe v slov. armáde. 17. 5. 1939 povýšený na mjr. pech. a ustanovený za vel. náhradného práporu p.pl. 4 v Trnave. 31. 7. 1939 premiestnený do p. pl. 2 v Prešove (v októbri 1940 reorganizovaný na p. pl. 6), kde prevzal velenie náhradného práporu. S účinnosťou od 1. 1. 1942 povýšený na pplk. pech. a 15. 3. ustanovený za vel. DOV Prešov. K 1. 1. 1943 bol preložený do skupiny dôst. dopl. správy, zmenená voj. hodnosť na pplk. dopl. Nariadením MNO bol 2. 8. 1943 preložený do výslužby. Po vypuknutí SNP V. bol 31. 8. 1944 vyslaný → plk. gšt. J. Golianom do Prešova na zabezpečenie povstaleckej akcie. Počas cesty sa dozvedel, že v Prešove je už nem. vojsko, preto sa vrátil späť. 2. 9. 1944 bol vel. povstaleckej obrany pri Kvetnici (dnes prímestská časť Popradu), ktorá nezadržala nem. nápor a v noci na 3. 9. boli povstanci zatlačení k Telgártu. Následne sa zúčastnil bojov pri Telgárte, do potlačenia Povstania posádkový vel. a vel. náhradného pr. III. TS vo Zvolene. Koncom októbra 1944 ustúpil V. na Poľanu, od druhej polovice novembra v Banskej Bystrici, kde bol od 21. 2. do 8. 3. 1945 bol väznený Gestapom.

Rozhodnutím Prijímaacej komisie MNO pre dôst. a rtm. z povolania slov. národnosti bol 1. 1. 1947 povolaný do činnosti služby a preradený do stavovskej skupiny dôst. pechoty, s predurčením k náhradnému práporu p.pl. 32 v Prešove. Dňom 1. 6. 1948 bol zprostený vojenskej činnosti služby a preložený do výslužby. Zostal k dispozícii VO 4, s dočasným bydliskom v Košiciach, Puškinova ul. č. 6. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: rus. Georgijevskij krest 4. tr. (Križ sv. Juraja) (1917), Československá revolučná medaila (1920), Československý vojnový križ 1918 (1920), Spojenecká medaila Víťazstvo (1924), Pamätná medaila 1939 „Javorina – Orava“ (1940), Za hrdinstvo 2. st. (1941), Vojenný víťazný križ IV. tr. (1944) a iné.

Literatúra a pramene: GAŽO, E. – POPPER, J.: Prvá československá armáda na Slovensku. Organizácia a bojová činnosť. Diel III. Rkp. Bratislava 1975, s. 205; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, s. 104; Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994, s. 84; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; Tenže: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 338; – VÚA – VHA Praha, Zb. Kml a KvL.

(M. Čaplovič)

VARGOŠ, Gustáv (Augustín), JUDr.

stotník generálneho štábu
prednosta materiálneho oddelenia
Rýchlej divízie

* 20. 8. 1914 Horovce

† ??

Po absolvovaní obchodnej akadémie, ktorú ukončil maturitou, bol odvedený a 1. 10. 1936 nastúpil na výkon prezenčnej služby v p. pl. 17. Po absolvovaní ŠDPZ v Trenčíne bol dňom 1. 10. 1937 prijatý do VA v Hraniciach na Morave ako voj. akademik. S účinnosťou od 14. 8. 1938 bol menovaný na por. pech. a súčasne premiestnený do p. pl. 43 do Brna – Žideníc vo funkcii vel. čaty.

Po vzniku Slovenského štátu sa stal príslušníkom slov. armády a 18. 3. 1939 bol premiestnený do p. pl. 39 v Bratislave, kde bol ustanovený za vel. rotý. Od 1. 7. 1939 pôsobil na ZVV v Bratislave (MNO) ako pridelený dôst. štábu. V období od 26. 8. 1938 do 2. 1. 1939 zastával funkciu vel. čaty a vel. motorizovanej rotý, od 18. 3. 1939 do 20. 2. 1940 bol zaradený do materiálnej skupiny 4. odd. štábu MNO. V septembri 1939 sa zúčastnil ťaženia slov. arm. proti Poľsku ako pridelený dôst. 4. (materiálne) odd. velit. poľnej arm. „Bernolák“. 15. 2. 1940 nastúpil do VVŠ v Bratislave – oddelenie dôst. gšt. Dňom 1. 7. 1940 bol povýšený do hodnosti npor. pech. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR sa od 23. 6. do 15. 8. 1941 zúčastnil ťaženia na východnom fronte ako pridelený dôst. 4. oddelenia velit. armády. Po návrate na Slovensko pokračoval v štúdiu na VVŠ. Ako absolvent VVŠ bol 5. 3. 1942 odoslaný na frontovú prax k nem. 6. armáde. S účinnosťou od 1. 7. 1942 ho povýšili do hodnosti stot. pech. (1. 1. 1943 bol preradený do skupiny dôst. gšt.). Dňa 7. 9. 1942 odišiel na front k RD, ktorá bola v tom čase nasadená v predhorách Kaukazu, s určením za prednostu 4. (mat.) odd. jej velit. Túto funkciu prevzal 20. 9. 1942 od mjr. gšt. → J. Goliana a vykonával ju až do decembra 1943. Podieľal sa na prípravách neuskutočneného prechodu RD k ČA. Na Slovensko sa vrátil 20. 12. 1943, zaradený bol na 3. (operačné) oddelenie MNO a od 1. 3. 1944 pridelený na GSOŠ s určením za jeho tajomníka. Do SNP sa nezapojil, pokračoval v službe v slov. arm. a dňom 15. 11. 1944 bol premiestnený od MNO do p. pl. 1 Domobrany. 15. 4. 1945 prijímacia komisia čs. MNO pre dôst. a rtm. z povolania slov. národnosti navrhla jeho povolenie do čs. armády s ohodnotením ako vyhovujúci. Zaradený bol na Velit. západnej oblasti v Nitre ako prednosta materiálneho odd. 1. 11. 1945 ho v hodnosti kpt. gšt. ustanovili do funkcie prednostu výcvikových skupín škôl a kurzov VO 4 a od 1. 1. 1946 pôsobil vo funkcii prednostu oper. skupiny 1. oddel. štábu VO 4 v Bratislave. S účinnosťou od 1. 10. 1946 bol povýšený do hodnosti mjr. gšt. Od 1. 1. 1947 bol pridelený na 4. odd. VO 4 s určením pre org. a mobilizačnú skupinu a 1. 1. 1949 ustanovený za prednostu 7. odd. tyla. Dňa 27. 6. 1947 promoval na doktora práv na Sloven-

skej univerzite v Bratislave. 30. 9. 1949 ho premiestnili na VO 3 do Brna, kde bol 21. 12. 1950 ustanovený za náč. 7. odd. tyla. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila (1940), Za hrdinstvo 3. st. (?), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944).

Literatúra a pramene: CAMBEL, S.: Hospodárske pomery v Slovenskom národnom povstaní. Banská Bystrica 2003. s. 85.; VARGOŠ, G. – VIRŠÍK A.: Pomoc zázemiam SNP a boj proti drancovaniu slovenského hospodárstva v tyle nepriateľa. In: Kapitoly z odboja na Slovensku. Bratislava, 1968. s. 66, 67; – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(J. Bystrický)

VAŠKO, Alexander

major delostrelectva

zástupca veliteľa civilnej protiletectkej ochrany

* 24. 2. 1901 Budapešť, Maďarsko

† 5. 4. 1978 Sarnia, Kanada

Do vojenskej prezenčnej služby nastúpil 30. 9. 1921 v p. pl. 7 v Nitre a 1. 10. 1923 bol ako voj. akademik premiestnený do VA v Hraniciach na Morave. Po skončení štúdia na VA bol menovaný na por. del. a 12. 8. 1923 premiestnený do del. pl. 110 v Nitre. Od 1. 10. 1923 do 31. 7. 1924 bol frekventantom Aplikačnej školy del. v Olomouci. Potom sa vrátil do Nitry, kde bol 5. 8. 1924 ustanovený za 1. dôst. a od 1. 8. 1925 vel. batérie. Do hodnosti npor. del. ho povýšili 28. 10. 1928. O dva roky neskôr, 1. 10. 1930, sa stal mobilizačným referentom del. pl. a 1. 3. 1932 bol prepustený do pomeru mimo činnnej služby. Pracoval ako učiteľ na učiteľskom ústave v Leviciach a na ľudových školách v Gymešských Kostolanoch a vo Voderadoch. Dňa 1. 1. 1937 ho povýšili do hodnosti kpt. del. v zálohe.

Po vzniku Slovenského štátu ho 16. 3. 1939 povolali do aktívnej služby v slov. arm., a tým istým dňom ustanovili za referenta materiálneho odd. na MNO. Po krátkom čase, 15. 5. 1939, ho ustanovili za vel. náhradného oddielu del. pl. v Nitre. Od 15. 1. 1941 bol vo funkcii vel. náhradného oddielu del. pl. 3 v Prešove. Tu bol 1. 7. 1940 povýšený do hodnosti mjr. del. Po premiestnení do DPLP ho 1. 2. 1941 ustanovili za vel. oddielu v Zlatovciach. Už 1. 6. 1941 ho ale premiestnili ako prednostu odd. do Bratislavy na MNO a neskôr do Trenčína. Dňom 1. 10. 1942 sa stal ZV CPO a 1. 10. 1944 bol preložený do výslužby. Po skončení vojny ho prijali do čs. arm a 1. 6. 1945 ustanovili vel. min. oddielu 4. čs. samostatnej brigády. Dňa 15. 6. 1945 sa stal vel. delostrelectva p. pl. 17 v Bratislave a 15. 12. 1945 vel. del. pluku 357 v Topolčanoch. 24. 9. 1947 ho zatkli a v máji 1948 na základe vykonštruovaných obvinení odsúdili na doživotie. Voj. hodnosť mu bola odňatá a bol preložený do počtu mužstva ako voj. v zál. Po väznení vo viacerých väzniciach bol v r. 1960 amnestovaný. V r. 1968 emigroval s rodinou cez Rakúsko do Kanady, kde sa usadil v meste Sarnia. Bol autorom viacerých dobrodružných, detektívnych a cestopisných publikácií: *V drápech satana* (1943), *Záhľadná sfinga* (1934), *Tajomstvo jaskýň* (1936), *Tajomstvo našich hôr* (1939, 1997), *Divotvorný kameň* (1940), *Had* (1942), *Najdený život* (1942), *Hora šťastia* (1944), *Spútané more* (1947), *Čierna Nemezis* (1942), *Zlatý mamon* (1943) a i.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: <http://www.litcentrum.sk>; – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml a KvL.

(J. Bystrický)

VEDENIN, Andrej Jakovlevič,
generálporučík
veliteľ 3. horského streleckého zboru
Červenej armády

* 1900 ?

† 1984 ?

V ČA pôsobil od roku 1919. V období rus. občianskej vojny bojoval proti bielogvardejcom a zahr. voj. jednotkám na západnom fronte a od 1921 na turkestanskom fronte.

Na frontoch Veľkej vlasteneckej vojny pôsobil V. od samého začiatku. Bol veliteľom 3. hor. strel. zboru, s ktorým bránil Kaukaz, Malú zem pri Novorosijsku a oslobodzoval Jaltu i Sevastopol.

Ako vel. 3. hor. strel. zboru 1. gard. arm. 4. UF sa V. zúčastnil v Karpatsko-duklianskej operácii oslobodzovania Československa. K 1. gard. arm. → A. A. Grečka, nachádzajúcej sa v tesnej blízkosti karpatských hrebeňov a útočiacej v smere Sanok – Komancza bol 3. hor. strel. zbor V. pričlenený 19. 9. 1944. Napriek húževnatej nem. obrane sa prvosledové div. V. a časť 11. strel. zboru genmjr. → M. I. Zaporozženka postupne prebýjali k čs. štátnej hranici severozápadne od Laboreckého priesmyku. Po úporných bojoch prekročila 242. hor. tamanská div. genmjr. V. B. Lisinova zo zostavy 3. strel. zboru 20. 9. čs. št. hranice. Nasledujúci deň po mnohohodinových bojoch oslobodil V. so svojimi jednotkami prvú slov. obec Kalinov. Po tomto úspechu sa postup jednotiek 3. hor. strel. zboru na krátky čas zastavil. V poslednej dekáde októbra v neustálych bojoch s ustupujúcou nem. arm. postupoval V. so svojimi vojskami a jednotkami 107. strel. zboru na juhozápad a juh v hornatom cípe severovýchodného Slovenska. Oslobodili rad obcí, prenikli na východné svahy Vihorlatu a severovýchodne od Sobraniec bol ich postup zastavený. 3. hor. a 11. strel. zbor prelomili v prvej polovici decembra nem. obranu v smere na Dargovský priesmyk. Po ovládnutí Dargovského priesmyku 16. 12. bol ich ďalší postup na Košice na západných svahoch Slanských vrchoch prechodne zastavený. Po urputných bojoch o prechod Slanským pohorím bol 3. hor. zbor v rámci reorganizácie 1. gard. arm. v januári 1945 vyňatý z jej zostavy. Spolu s ďalšími jednotkami ČA vojská 3. hor. strel. zboru 19. januára oslobodili Košice. V záverečnej fáze vojny viedol V. svoje divízie v Ostravskej operácii.

Po skončení 2. svet. vojny absolvoval V. štúdium na VA GŠ ozbr. síl ZSSR v Moskve. Zastával viacero vel. funkcií, od 1952 bol vel. čestnej stráže moskovského Kremľa.

Vyznamenania: Orden Lenina (?), 3 x Orden Krasnogo znamení (?), Orden Bogdana Chmelnickogo I. st. (?), Orden Suvorova II. st. (?), Orden Kutuzova II. st. (?), Československý vojenský rad bieleho leva Za víťazstvo I. tr. (?)

Literatúra a pramene: Osvobození Československa Rudou armádou 1944 – 1945. 1. – 2. Praha 1965, s. 100, 109–110, 125–126, 185, 248, 278, 317–319; 131, 138–139; PAULIAK, E.: Od povstania k oslobodeniu. Bratislava 1985, s. 54–55; VEDENIN, A. J.: Roky a ľudia. Bratislava 1964. Vospominaniya generalov i oficerov Sovetskoj armii – neposredstvennych učastnikov osvoboždenija Čechoslovakii v 1944 – 1945 gg. Moskva 1958, s. 51–52, 136, 202–205, 209–211, 217; ES 6, s. 265.

(B. Šeďová)

VESEL, Milan
major delostrelectva
veliteľ posádky v Banskej Bystrici
počas SNP

* 23. 5. 1903 Zvolen

† 26. 9. 1984 Zvolen

V rokoch 1913 – 1921 vyštudoval 8-tryedne gymnázium s maturitou v Banskej Bystrici. V rokoch 1921 – 1923 študoval vo VA v Hraniciach na Morave, ktorú ukončil v hodnosti por. del. Na npor. bol povýšený 1. 10. 1928, na kpt. 1. 10. 1937. Pôsobil v del. jednotkách v Bratislave, v Malackách, Lučenci, Prešove, Kežmarku, Terezíne, Rokycanoch, Týne nad Vltavou. Absolvoval Aplikačnú školu pre dôstojníkov del. v Olomouci.

Po vzniku Slov. štátu bol pridelený velit. VII. zboru v Banskej Bystrici ako NŠ a vel. del. V máji bol vymenovaný za vel. I. oddielu dpl. 2 v Banskej Bystrici. 1. 9. sa stal vel. pl., s ktorým bol nasadený vo vojne proti Poľsku, a to v rámci 2. div. Tá však do bojov nasadená nebola. 15. 11. sa stal vel. III. oddielu v Brezne nad Hronom, 1. 2. 1940 prednostom 4. odd. Vyššieho velit. 1 v Trenčíne. 1. 7. bol povýšený na mjr. del. V apríli 1941 sa stal vel. oddielu dpl. 1 v Topoľčanoch. Na východnom fronte bolo od júna do decembra 1941 a tiež od augusta do decembra 1942. V marci 1943 sa stal vel. del. strelnice pri VVT v Lešti. 29. 4. 1943 bol odoslaný na kurz v nemeckom Hannoveri. Následne bol prevelený opäť do Topoľčan ako vel. výcvikovej sk. dpl. 1. V decembri sa stal vel. náhradného oddielu dpl. 11 v Žiline, vo februári 1944 oblastným vel. VDO 1 v Trenčíne.

Podobne ako jeho bratia → Mirko Vesel a → Miloš Vesel sa zúčastnil na prípravách SNP. Do Banskej Bystrice odišiel už 29. 8. 1944 z Trenčína. Po ceste sa dozvedeli o Čatlošovom prejave v rozhlase, v ktorom odsúdil Povstanie. V Banskej Bystrici bol spolu s bratom Mirkom hlavným iniciátorom obsadenia budovy VPV a zatknutia plk. pech. → O. Zverína a plk.gšt. → V. Kanáka, dôstojníkov verných bratislavskej vláde (tí boli o niekoľko týždňov neskôr za nevyjasnených okolností popravení). Vďaka tomu mohol pplk. gšt. → J. Golian bez prekážok odosielať povstalecké heslo "Začnite s vystahovaním". Iniciatíva ho neopustila ani v nasledujúcich hodinách. Ešte v noci z 29.–30. 8. navštívil spolu s bratom Mirkom a → M. Markom chatu → L. Nábělka na Donovaloch, kde sa skrýval Dr. V. Šrobár, ktorého informovali o vypuknutí Povstania. Tu skoncipovali verejné proklamácie, ktoré obsahovali výzvu na odpor nem. okupačným jednotkám, a ktoré na druhý deň odzneli v Slobodnom slovenskom vysielaní.

30. 8. sa chystal z poverenia povstaleckého velenia odísť do Prešova, v snahe koordinovať činnosť východoslovenských divízií. Nakoniec však neodcestoval, pretože velit. situáciu na východe v tej chvíli podcenilo. V nasledujúcich dňoch sa venoval funkcii vel. posádky priamo v srdci Povstania v Banskej Bystrici. V dňoch 4. – 13. 9. bol vedúcim šesťčlennej povstaleckej delegácie, ktorá odletela do Kyjeva. Jej prioritnou úlohou bolo informovať sov. orgány o poslaní, cieľoch a priebehu Povstania, ale i konkretizovať požiadavky na účinnú pomoc. Zúčastnil sa rokovaní s predstaviteľmi UŠPH v Kyjeve, ako aj 1. UF, s ktorými delegácia prerokovala otázky pripravovanej útočnej operácie sov. arm. cez Karpaty na pomoc Povstaniu. Okrem toho sa delegácia neúspešne pokúšala o vydanie plk. gšt. → V. Talského, bývalého ZV Východoslovenskej arm., ktorého SNR obviňovala, že svojím nerozvážnym preletom na sov. stranu, spôsobil jej odzbrojenie. V nasledujúcom období až do potlačenia SNP V. pôsobil opäť ako vel. voj. posádky v Banskej Bystrici. Následne odišiel na Donovaly a odtiaľ ďalej do hôr.

V obci Ráztoka vykonával sprav. činnosť pre part. skupinu Volkov. V marci 1945 bol prijatý do čs. arm. a stal sa posádkovým vel. v Banskej Bystrici, 28. 7. veliteľom del. 10. pd v Košiciach. V októbri 1946 bol povýšený na pplk. a v októbri 1947 na plk. 15. 1. 1947 sa stal vel. 11. del. brig. v Košiciach, ktorá bola 1. 10. premenovaná na 8. del. brig. 1. 9. 1949 bol z politických dôvodov zbavený funkcie. 14. 9. 1949 bol zatknutý pre podozrenie zo špionáže. Po skončení súdneho pojednávania, napriek tomu, že mu vina preukázaná nebola, mal byť už v januári 1950 zaradený do TNP Mírov na 12 mesiacov. Tam sa však pravdepodobne nedostal, naďalej bol vo vyšetrovacej väzbe, kde ho pracovníci ŠtB „pripravovali“ na nový proces. 1. 5. 1950 mu bol odňatý vojenský dôchodok. 18. 4. 1951 bol odsúdený na 16, neskôr na 22 rokov v Leopoldove vrátane konfiškácie majetku. Diskriminovaná v tom čase bola aj jeho manželka, ktorá zostala nezamestnaná. Z väzenia bol prepustený 22. 7. 1955. Ocitol sa bez prostriedkov a pracoval ako pomocný skladník v Ružomberku. Na slobode sa vehementne pokúšal očistiť svoje meno, žiadal o obnovenie svojho procesu, svoje žiadosti o odpustenie vedľajších trestov (čestné občianske práva) adresoval na najvyššie stranícke a štátne miesta. Rehabilitovaný bol až v roku 1964, keď mu bola vrátená voj. hodnosť aj vyznamenania. Dňa 25. 8. 1994 ho prezident SR vymenoval do hodnosti genmjr. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila 1939 (1939), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1947), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), sov. medaila Za pobeďu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1948), Rad červenej hviezdy (1969).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Bratislava 1990; TAKÁČ, L.: Povstalecká delegácia v Kyjeve. In: Zborník Múzea SNP, 14, 1989, s. 183-203; TAKÁČ, L.: V krutom storočí. Prešov 2003. – SBS 6, s. 264 – 265; VOČSO, s. 312-313 – VÚA–VHA Praha, Zb. KvL; ABS Praha, 305-869-2, 302-384-30, S/2-270-6.

(I. Baka)

VESEL, Miloš
podplukovník delostrelectva
veliteľ delostrelectva VI.
taktickej skupiny

* 29. 1. 1909 Zvolen

† 22. 6. 1989 Ružomberok

V rokoch 1915 – 1919 navštevoval Ľudovú školu vo Zvolene, následne miestne 8-tryedne gymnázium. V rokoch 1930 – 1932 absolvoval VA v Hraniciach na Morave. Slúžil vo viacerých del. jednotkách. Po vzniku sam. štátu bol vel. del. batérie, neskôr oddielu v Ružomberku, 1. 1. 1940 bol povýšený na stot. del. Po vypuknutí vojny proti ZSSR odišiel na východný front. Pre údajnú chorobu sa však už v auguste vrátil domov. V roku 1942 z podobných príčin na fronte pobudol len tri mesiace. 31. 8. 1942 sa stal ZV Vojenského vysokoškolského internátu v Bratislave, od 1. 1. 1943 jeho vel. Zároveň bol povýšený na mjr. del. 10. 7. 1944 bol ustanovený za vel. posádky v Ružomberku. V odboji pomáhal svojmu bratovi → Mirkovi V. pri získavaní spravodajského materiálu. V júli 1944 bol VÚ vymenovaný za vel. povstaleckej posádky v Ružomberku. Celá posádka začala neoficiálne pôsobiť ako povstalecká už 27. 8. po tom, čo do mesta prenikli part. Dal príkaz zlikvidovať v Ružomberku sa nachádzajúcu malú nem. voj. jednotku. Nariadenia

bratislavskej vlády sabotoval. Na druhej strane povstaleckú akciu v meste výrazne poškodil fakt, že part. postrieľali viacerých zajatých nemeckých vojakov, ako aj civilistov (včítane miestnych Nemcov).

Po vypuknutí SNP sa sústredil na obranu Ružomberka. So svojou posádkou podliehal Velit. obrannej oblasti 2. Po mobilizácii mal k dispozícii náhradný oddiel dpl. 2 v sile asi 870 mužov a 6 del. bat. rôznych kalibrov. Na prehradenie postupu nepriateľa z Turca do Ružomberka nasadil do obrany p. rotu pod vedením stot. → D. Gondu. Situácia na východe sa však po odzbrojení východoslovenských divízií ukázala oveľa ťažšia. Z Popradu totiž rýchlo postupovala bojová skupina Schäfer, ktorej náporu povstalcovia odolávať nedokázali. Na Ružomberok nem. jednotky zaútočili už ráno 6. 9. za podpory del. a mínometov. V. sa rozhodol ustúpiť už po krátkom boji. Je otázne, či by k takejto hladkej porážke došlo aj vtedy, ak by obranu Ružomberka posilnil jednotkami ustupujúcimi z horného Liptova. Dodnes nie je úplne isté, či povstalcovia stihli ešte pred príchodom nem. jednotiek zlikvidovať zásoby hotových del. lafet, ako aj náhradných dielov, ktoré sa v meste vyrábali. Bezprostredne po obsadení Ružomberka bol poverený budovať obranu v údolí Revúcej, v oblasti Bieleho Potoka. Jeho úlohou bolo zabrániť prieniku Nemcov do Liptovskej Osady a podieľať sa tak na prehradení prístupu na Banskú Bystricu zo severu. Stal sa vel. obranného podúseku Ostrô – Biely Potok – Smrekovica. Následne sa stal vel. del. VI. TS, ktorá vznikla po reorganizácii 1. čs. arm. 10. 9. 1944. Aj jeho zásluhou sa povstaleckým jednotkám na tomto úseku podarilo zadržať postup nepriateľa. V nasledujúcich dňoch jeho delostrelci zaznamenali sériu úspechov najmä pri bojoch o terénnu dominantu Ostrô, odkiaľ bolo možné riadiť del. paľbu na zhromaždiská nepriateľa. Ich pričinením sa povstalecká obrana v tomto úseku udržala niekoľko týždňov, prakticky až do prechodu arm. na part. spôsob boja koncom októbra 1944. 7. 9. 1944 bol V. slov. vládou odsúdený na trest smrti obesením. Po potlačení SNP ustúpil cez Korytnicu na Prašivú, zo skupiny povstaleckých vojakov vytvoril jednotku, s ktorou pôsobil v priestore Vajskovej doliny v Nízkych Tatrách. 1. 12. 1944 bol povýšený na pplk. del. a krátko nato ustanovený za vel. I. pr. reorganizovanej 2. čs. paradesantnej brig., ktorá bola poslaná na pomoc SNP a koncom októbra ustúpila spolu s ostatnými jednotkami do hôr. Zároveň sa stal zást. up. jej vel. Vo februári 1945 sa mu podarilo prejsť front. 23. 2. 1945 bol prijatý do čs. arm. a zároveň sa stal vel. del. novej 4. čs. sam. brigády 1. čs. arm. zboru. Už v marci sa zúčastnil bojov o Liptovský Mikuláš. 29. 4. mu bola priznaná hodnosť pplk. Po oslobodení sa stal vel. 4. pd v Žiline, v októbri 10. del. brig. v Ružomberku. V septembri 1946 nastúpil ako frekventant do školy vel. vojskových telies v Prahe. Dňa 20. 2. 1947 bol povýšený na plk. del. 15. 8. 1948 bol ustanovený za vel. 7. del. brigády v Ružomberku. 1. 11. 1949 sa však už ocitol na „dovolenke s čakaním“ v Ružomberku. 1. 5. 1950 bol preložený do zál. bez nároku na voj. dôchodok. Žil pod príslym dozorom ŠtB, pričom pracovať mohol len manuálne. Rehabilitovaný bol až v roku 1964. V roku 1991 bol menovaný genmjr. in memoriam.

Vyznamenania: Pamätná medaila 1939 (1939), Za zásluhy III. st. (1942), Vojenný víťazný kríž IV. st. (1944), 1. Československý vojnový kríž 1939 (1945), 2. Československý vojnový kríž (1945), sov. medaila Za pobeđu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Odznak československého partizána (1947), juhosl. Orden partizanske zvezde II. reda (?), Rad červenej hviezdy (1965), juhosl. Orden Krasnoj Zvezdy (1965), In memoriam Rad Milana Rastislava Štefánika III. tr. (1992).

Literatúra a pramene: HRONSKÝ, M.: Boje povstaleckej armády na

Ostrom. Sborník Múzea SNP. Banská Bystrica 1966, s. 203-324; CHYTKA, S. V.: K otázke výroby delostreleckých lafet v Ružomberku pred SNP. In: Vojenské aspekty Slovenského národného povstania. Zborník príspevkov a materiálov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 23.-24. 8. 1994. Žilina 1994, s. 60 – 67; LACKO, M.: „Hrdina SNP“ kapitán Gonda (Povstalecký príbeh v ružomerskej oblasti). In: Slovenská republika 1939-1945 očami mladých historikov III. /Povstanie roku 1944/. Zborník príspevkov z tretieho sympózia Katedry histórie Filozofickej fakulty UCM Trnava. Lúka 21.-22. mája 2004, s. 233-271; ŠIMUNIČ, P.: Miesto a úloha VI. taktickej skupiny v obrane povstaleckého územia. In: Historický časopis, roč. 31, č. 4, 1983, s. 571-597; TAKÁČ, L.: V krutom storočí. Prešov 2003; SBS 6, s. 265-266.; VOČSO s. 313-314. – VÚA-VHA Praha, Zb. Kml; VHA Bratislava, f. ŠZ SP, ŠZ X-374, ŠZ X-318 – spomienky M. Vesela.

(I. Baka)

VESEL, Mirko

plukovník delostrelectva
veliteľ delostreleckého pluku 1 v Bratislave, prednosta Politickej správy 1. čs. armády na Slovensku, člen delegácie SNR v Londýne a v Moskve

* 23. 5. 1903 Zvolen

† 6. 6. 1976 Weil der Stadt (Spolková republika Nemecko)

V rokoch 1913 – 1921 študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici. Na vykonávanie základnej vojenskej služby nastúpil 30. 9. 1921. V rokoch 1921 – 1923 absolvoval VA v Hraniciach na Morave. V čs. arm. slúžil vo viacerých dpl. V auguste 1923 bol povýšený na por. del., 1. 10. 1928 na npor., 1. 4. 1932 na kpt., 1. 4. 1937 na škpt. V novej slov. arm. sa stal vel. dpl. 109 v Bratislave. 17. 5. bol povýšený na mjr. del. Po reorganizácii arm. v máji 1939 bol ustanovený za vel. dpl. 1 v Bratislave. Dňa 15. 1. 1940 sa stal prednostom 4. odd. štábu Vyššieho velit. 1 v Trenčíne. Po vypuknutí vojny proti ZSSR bol až do decembra 1941 v poli. Od nového roku bol povýšený na pplk. del. 30. 4. 1943 bol preložený do sk. dôstojníkov remontnej správy. 1. 2. 1944 bol ustanovený za prednostu odd. Doplnovacej správy na MNO v Bratislave, neskôr so sídlom v Trenčianskych Tepliciach. V odboji bol blízkym spolupracovníkom občianskej odbojovej skupiny Flóra, spojenie mal aj na V. Šrobára, od roku 1943 spolupracoval tiež so spravodajskou skupinou Hela, prostredníctvom ktorej mala jeho voj. odbojová sk. spojenie s čs. vojenským zmocnencom v Istambule. Napriek svojim zásluhám nebol členom VÚ, ktoré sa skonštituovalo po vymenovaní pplk. gšt. → J. Goliana za voj. vel. pripravovaného Povstania. Predstavitelia ilegálnej SNR mu totiž príliš nedôverovali, považovali ho za „šrobárovcu“ a nekompromisného „čechoslováka“. Spolu so svojím bratom bol hlavným iniciátorom obsadenia budovy VPV v Banskej Bystrici 29. 8. 1939. Podieľal sa tiež na koncipovaní dvoch verejných proklamácií reagujúcich na vypuknutie SNP. Prvú z nich „proklamáciu vojenského revolučného vedenia“ 30. 8. sám prečítal v Slobodnom slovenskom vysielači. V nasledujúcich dňoch bol prednostom Politickej správy Velit. Čs. arm. na Slovensku. 7. 10. 1944 odletel s delegáciou SNR (okrem neho ju tvoril ešte Ján Ursíny a Ladislav Novomeský) na rokovania s E. Benešom, čs. exilovou vládou a Štátnou radou v Londýne. Ich úlohou bolo vysvetliť mnohé zložité otázky, týkajúce sa právomocí SNR voči čs. vláde, postavenia Slovenska v novej republike, ako aj informovať o voj. a politickej situácii na povstaleckom území. Výsledkom rokovania s prezidentom bol kompromis. Beneš síce uznal samobytnosť slovenského národa a postavenie SNR, bolo však jasné, že je to len dočasná dohoda. V. mal na starosti voj. otázky. V tejto súvislosti upozorňoval na potrebu zvýšiť voj. pomoc povstaleckej

armáde, ktorá trpela nedostatkom zbraní a materiálu, zo strany Spojencov. Jeho snaha však nemala úspech. Medzitým bol za svoje zásluhy v SNP 23. 10. povýšený na plk.del. Z Londýna odletel 14. 11. s delegáciou do Moskvy, kde sa v decembri 1944 zúčastnil na rokovaníach moskovského byra KSČ, SNR a zástupcov čs. exilovej vlády v Londýne o povojnovom usporiadaní pomerov v ČSR. Tu predstavitelia SNR predniesli požiadavky týkajúce sa usporiadania národnostných pomerov v armáde novej republiky (rovnoprávnosť češtiny a slovenčiny, vznik slovenských jednotiek), z ktorých sa väčšina po vojne, aj keď len na krátky čas, skutočne realizovala. Jedným z výsledkov týchto rokovaní bolo aj vytvorenie komisie SNR, ktorá mala rozhodovať o prijímaní slovenských dôstojníkov a rotmajstrov do čs. armády. Predsedníctvom SNR bol V. poverený, aby sa stal jej členom. Jeho manželka bola medzitým po potlačení SNP niekoľko týždňov väznená okupačnými orgánmi v Prešove.

V januári 1945 odišiel do Chustu, neskôr do Košíc. Stal sa veliteľom del. VO 4. 30. 9. 1946 bol premiestnený k MNO a ustanovený za NŠ veliteľstva del. Dekrétom prezidenta republiky zo dňa 19. 2. 1947 bol menovaný na brig. gen. Prijímacia komisia MNO ho v roku 1946 hodnotila na výbornú. Ocenila jeho zásluhy v SNP. Toto svoje rozhodnutie nezmenila ani po zistení pplk. → P. Marcelyho, prednostu 5. odd. VO 4, ktorý už v novembri 1946 hlásil, že V. svojou neopatrnosťou pred Povstaním vyzradil jeho prípravy jednému agentovi gestapa, ktorý sa vydával za člena ilegálneho odboja. To, našťastie, už nestihlo tieto informácie vyhodnotiť. Marcely si však pomyšľal Mirka s jeho bratom Milošom. V apríli a následne v máji 1947 požiadal MNO v Prahe o preloženie do výslužby, čo zdôvodňoval zlým zdravotným stavom, ako aj snahou podkopávať jeho voj. kariéru, čo si nedokázal vysvetliť, vzhľadom na svoje zásluhy v odboji a SNP. Jeho žiadosti bolo vyhovieť 30. 9. 1947. Ostal bývať v Prahe a pracoval v civilnom sektore. Po februári 1948, ako odporca komunistického režimu a zo strachu pred takmer istým prenasledovaním, emigroval do západného Nemecka, kde pracoval ako sústružník, neskôr ako zámočník. V roku 1950 bol zbavený voj. hodností. Tie mu boli vrátené až v roku 1991 kedy bol menovaný genmjr. in memoriám. Hoci žil v Nemecku v malom mestečku Weil der Stadt v ťažkých podmienkach, nevzdal sa čs. štátneho občianstva.

Vyznamenania: Pamätná medaila 1939 (1939), Za hrdinstvo III st. (1940), Pamätný odznak II. st. (1943), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1944), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československá medaila Za zásluhy I. st. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1947), Rad Milana Rastislava Štefánika II. tr. (1992).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, reg.; PEJSKAR, J.: Poslední pocta. Svazek 2. Zürich 1986, s. 292 – 293; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; TAKÁČ, L.: V krutom storočí. Prešov 2003; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 203-204; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 637; VOČSO, s. 314; SBS 6, s. 266. – VÚA–VHA Praha, Zb. KmL a KvL; ABS Praha, 325-146-3, 302-36-1.

(I. Baka)

VESELÝ, Ján

plukovník jazdeckta
veliteľ 2. technickej divízie v Taliansku

* 2. 10. 1897 Piešťany
† ??

Po absolvovaní učiteľského ústavu v Modre (1912 – 1915) bol 15. 10. 1915 prezentovaný na vykonávanie činnnej služby vo vlastibranecskom pl. 13 v Bratislave ako jednoročný dobrovoľník. V r. 1916 absolvoval školu na dôst. v zál., 1. 4. 1917 ho menovali za ppor. a 1. 8. 1917 povýšili na por. Od augusta 1916 do augusta 1917 bol na rumun. bojisku ako vel. čaty, po zranení bol do konca septembra 1917 v nemocničnom liečení a od 1. 10. 1917 do 15. 7. 1918 pôsobil v pluku v Bratislave ako vel. výcvikovej roty. V polovici júla 1918 ho odvelili na tal. bojisko. Vo funkcii pobočníka vel. pr. tu zotrval do polovice októbra 1918. V marci 1919 sa na posádkovom velit. v Bratislave prihlásil do činnnej služby v čs. arm. a nastúpil do služby v p. pl. 3 ako vel. roty. V polovici apríla 1922 bol pridelený do jazd. pl. 2 v Olomouci, na konci septembra 1923 do jazd. pl. 3 v Rimavskej Sobotě. Počas služby v tomto pluku pôsobil v Komárne, Nových Zámkoch, Leopoldove a v Bratislave. V polovici júla 1933 bol preložený do jazd. pl. 7 v Hodoníne. Dňa 1. 3. 1923 ho prijali do zboru dôst. z povolania a 1. 5. 1923 povýšili na npor. jazd. Do hodnosti kpt. jazd. bol povýšený 28. 10. 1930 a na škpt. jazd. ho povýšili 30. 9. 1936. Na konci februára 1939 bol preložený do dragúnskeho pl. 11 v Bratislave. Od nástupu do činnnej služby v čs. arm. do marca 1939 postupne vykonával funkcie vel. pešej roty, vel. guľ. roty, vel. jazd. čaty, ZV a vel. eskadrony.

Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v činnnej službe v slov. armáde. Na základe nariadenia ministra národnej obrany pplk. gšt. → F. Čatloša z 15. 3. 1939, aby vo všetkých voj. útvaroch a zariadeniach prevzali velenie služobne najstarší dôst. slov. národnosti, 16. 3. 1939 prevzal v Bratislave velenie dragúnskeho pl. 11. Po prechode vojska do dočasnej organizácie armády schválenej na začiatku mája 1939 sa stal vel. jazd. korúhve 1 (neskoršie JPO 1) v Bratislave a 17. 5. bol povýšený do hodnosti mjr. jazd. Počas ťaženia slov. armády proti Poľsku bol v poli od 27. 8. do 7. 9. ako vel. JPO 1 a od 8. 9. do 20. 9. 1939 ako vel. jazd. skupiny patriacej do RS velit. poľnej arm. „Bernolák“. Od 16. do 21. 9. sa zúčastnil na „vyčisťovaní“ obsadeného poľ. územia v priestore severne od Duklianskeho priesmyku. 1. 7. 1940 bol povýšený na pplk. jazd. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR odišiel 28. 6. 1941 do poľa ako vel. JPO 1 a po reorganizácii slov. arm. skupiny sa v auguste 1941 stal vel. SPO ZD. Na Slovensko sa vrátil v polovici októbra 1941 a opäť prevzal velenie JPO 1 v Bratislave. 2. 2. 1942 sa stal vel. bratislavskej posádky. Po druhýkrát odišiel na východný front pred koncom augusta 1942 s určením ako vel. SPO ZD. V tejto funkcii pôsobil do 25. 12. 1942, kedy ju odovzdal mjr. jazd. → I. Fajnorovi. S účinnosťou od 1. 1. 1943 ho povýšili na plk. jazd. Po návrate z poľa prevzal 18. 1. 1943 velenie JPO 1 a 6. 3. od pplk. pech. → F. Stojana aj funkciu vel. bratislavskej posádky. Od 30. 6. vykonával len funkciu vel. posádky, pretože funkciu vel. JPO 1 odovzdal pplk. jazd. → J. Kmicíkovi. V polovici júla 1944 bol ustanovený do funkcie vel. 1. brig. Technického zboru a po jej likvidácii bol 14. 8. 1944 odoslaný do Talianska k 2. tech. div. ako jej vel. Velenie div. prevzal 23. 8. po pplk. pech. → J. Imrovi, ktorý 30. 7. prešiel spolu s vel. I. práporu p. pl. 101 stot. pech. → A. Hujsom cez front k spojeneckým vojskám. Po vypuknutí povstania v severnom Taliansku bol na konci apríla 1945 zatknutý tal. vlastencami a uväznený v Miláne. Dňa 13. 6. 1945 ho odovzdali veliteľstvu 1. čs. div. v Taliansku, ktorej velil pplk. jazd. → J. Kmicíkovi a 15. 6. do amerického zajateckého tábora v Modene. Do ČSR sa vrátil na konci júla 1945. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: rak.-uh. Der Tapferkeitsmedaille (1916), rak.-uh. Der Tapferkeitsmedaille II. kl. (1917), Karl Truppenkreuze (1917), rak.-uh. Militär-

-Verdienstmedaille (Signum Laudis) mit Schwerter (1918), Za hrdinstvo 3. st. (15. 10. 1939), Pamätná medaila (1940), Kríž svetovej vojny III. st. (1941), Za hrdinstvo 2. st. (1942), Za zásluhy (1942), chorv. Red krune kralja Zvonimira 1. stupnja iz mačevami (1943), Vojenný víťazný kríž III. tr. (1944), nem. Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler I. Stufe mit Schwerter (január 1945).

Literatúra a pramene: ŠTEFANSKÝ, V.: Slovenskí vojaci v Taliansku. Bratislava 2000, s. 35, 37, 46, 50, 55; – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL, Kml.

(J. Bystrický)

VICK, Anton

podplukovník pechoty
veliteľ pešieho pluku

* 16. 4. 1904 Liptovský Mikuláš
† ??

Po absolvovaní štúdiá na slov. gymnáziu v Liptovskom Sv. Mikuláši (1919 – 1923) nastúpil 1. 10. 1923 do voj. služby v p. pl. 32 („Gardský“) v Košiciach, odkiaľ bol odoslaný do VA v Hraniciach na Morave. Štúdium vo VA skončil v polovici augusta 1925, v tom istom čase ho povýšili na por. a odoslali do aplikačnej školy pre pech. v Miloviciach. 1.11.1926 nastúpil do služby v p. pl. 32. V polovici septembra 1931 bol premiestnený do p. pl. 23 („Amerických Slovákov“) do Trnavy, o dva roky neskôr do hran. pr. 11 v Štúrove (Parkan). V polovici septembra 1937 ho premiestnili do p. pl. 39 („Výzvedný, generála Grazianiho“) v Bratislave a v polovici decembra 1938 do hor. pl. 4 v Dobšinej. Postupne prešiel funkciami vel. čaty, vel. spoj. čaty, vel. guľ. čaty, vel. zákopníckej čaty, vel. cvičnej zákopníckej rotý a vel. tech. rotý. 1. 10. 1929 ho povýšili na npor. pech., 1. 4. 1936 na kpt. pech. a 1. 4. 1938 na škpt. pech. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v činnosti v slov. arm. Na začiatku mája 1939 ho premiestnili do p. pl. 4 v Bratislave, kde prevzal funkciu vel. I/4 pr. 17. 5. 1939 bol povýšený na mjr. pech. a v septembri 1939 sa vo funkcii vel. I/4 pr. zúčastnil ťaženia proti Poľsku. Peší pl. 4 bol organizačne začlenený do 1. pd „Jánošík“, ktorej velil gen. II. tr. → A. Pulanich a počas prvých septembrových dní postupoval na územie Poľska od Spišskej Starej Vsi smerom na Nowy Targ. I/4 prápor do večera 5. 9. postúpil do priestoru obce Zalesie (sev. vých. od Noweho Targu). V súvislosti s odchodom pplk. pech. → L. Bodického z funkcie vel. p. pl. 4 V. od 7. do 12. 9. dočasne prevzal velenie pluku. I/4 prápor sa 7. 9. presunul do Zakopaného, kde zostal až do 28. 9. 1939, keď bol presunutý do Veľkého Slavkova pri Poprade. 5. 10. 1939 sa zúčastnil slávnostnej prehliadky uskutočnenej pri Gánovciach za prítomnosti predsedu vlády Dr. J. Tisa a ministra nár. obrany gen. I. tr. F. Čatloša. Na začiatku októbra 1940 bol V. premiestnený do trenčianskeho p. pl. 2 a ustanovený za ZV. pluku. Už 1. 1. 1941 však bol premiestnený do VAK v Bratislave a ustanovený za ZV akadémiu a vel. odd. pre výchovu dôst. v zál., kde ho 1. 1. 1942 povýšili na pplk. pech. Medzitým, po vstupe SR do vojny proti ZSSR, sa od 3. 7. do 1. 9. 1941 zúčastnil ťaženia na vých. fronte. Od 7. 6. do 11. 6. 1943 bol dočasne určený za výcvikového referenta VBV v Banskej Bystrici a od 12. 6. premiestnený do Bratislavy ako oblastný vel. BV. 30. 11. 1943 ho ustanovili za ZV pechotnej školy v Nitre a 20. 4. 1944 za vel. p. pl. 1 v Bratislave. Dňom 1. 8. 1944 sa stal vel. p. pl. 3, ktorý bol nasadený na východnom Slovensku v zostave vojsk AV v Prešove. Počas odzbrojovania vojsk východoslovenskej arm. nem. vojskom bol 31. 8. 1944 internovaný a odvezený do zajateckého tábora XI B vo Fallingbosteli. Na Slovensko sa vrátil v polovici decembra 1944 a 19. 12. ho zaradili do Tech. zboru slov. armády s určením za vel. pionierskej stav. skupiny 1 v Bratislave. V dôsledku onemocnenia na službu nenastúpil, od

začiatku januára 1945 sa liečil vo VN 1 v Bratislave a po operácii na začiatku marca odišiel na zdravotnú dovolenku do Holíča, kde zotrval až do príchodu ČA.

Prijímacou komisiou SNR v Bratislave bol 28. 5. 1945 prijatý do čs. arm., pridelený 9. pd, v polovici júla ustanovený za vel. p. pl. 39 a v septembri 1945 pridelený do ŠDPZ v Košiciach. Od septembra 1946 do konca januára 1947 bol v Prahe frekventantom kurzu pre ve1. vojskových telies. 1. 10. 1946 ho povýšili na plk. pech. Od začiatku februára 1947 pôsobil na 1. odd. štábu vel. VO 4 a od polovice mája do septembra 1947 bol vel. sústredených zál. dôst. škôl pechoty (jednotka „Tiger“) skupiny „Teplíce“ nasadenej do boja proti banderovcom. Po krátkom zaradení na I/2 oddel. MNO v Prahe ho na konci novembra 1947 ustanovili za vel. p. pl. 14 v Poprade. Na začiatku marca 1948 bol zbavený funkcie a odoslaný na dovolenku s čakaním do rozhodnutia MNO a 1. 11. 1948 preložený do výslužby. V r. 1991 bol mimosúdne rehabilitovaný v hodnosti plk. v.v.

Vyznamenania: Za hrdinstvo 3. st. (1939), Pamätná medaila (1940), Za Zásluhy (1940), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1944).

Literatúra a pramene: – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL.

(J. Bystrický)

VIEST, Rudolf

divízný generál
od 7. 10. 1944 veliteľ 1. čs. armády na Slovensku

* 24. 9. 1890 Revúca, okr. Rožňava
† 1945 ??

Po vyštudovaní vyššej priemyselnej školy v Budapešti sa tam zamestnal a 1. 10. 1911 ako dobrovoľník bol povolaný do jednoročnej voj. služby, ktorú si odsľúžil pri 7. p. pluku v Štajerskom Hradci. 1. 8. 1914 po vyhlásení všeobecnej mobilizácie nastúpil na voj. službu pri 5. p. pluku a odišiel na front ako vel. čaty. Ako vojak rak. - uh. arm. bol 24. 11. 1914 zajatý pri Krakove. V auguste 1915 sa prihlásil do srb. arm., v ktorej bojoval v rámci 1. srb. dobrovoľníckeho pluku pri Dobruďi. V boji bol ranený, ale v hodnosti ppor. sa vrátil znovu na front v rámci srb. jednotiek.

Počas organizovania čs. légii sa zdržiaval v Rusku, kde mal podiel na nábore dobrovoľníkov. V roku 1919 bol menovaný za vel. čs. tábora pre Slovákov v Irkutsku. V roku 1920 cez Japonsko, Kanadu a USA sa vrátil do ČSR ako vel. pluku v hodnosti mjr. 1. 1. 1921 bol prijatý do čs. armády a po absolvovaní kurzu Válečnej školy ako dôstojník gšt. sa stal v rokoch 1922 – 1923 zást. voj. atašé v Budapešti, 1923 – 1924 NŠ 2. pd v Plzni, 1924 – 1925 zástupca franc. NŠ ZVV v Bratislave, v rokoch 1925 – 1929 voj. atašé vo Varšave. V rokoch 1930 – 1931 ako plk. gšt. bol vel. p. pl. 23 amerických Slovákov v Trnave, v rokoch 1931 – 1934 NŠ ZVV v Bratislave, 1934 – 1935 vel. 8. p. brig. vo Vysokom Mýte, 1935 – 1936 vel. 1. pd a zároveň vel. pražskej posádky, 1936 – 1937 ZV I. zboru v Prahe, 1937 – 1938 vel. VI. zboru v Košiciach. Od roku 1933 brig. gen., od roku 1938 div. gen.

Vznik Slovenského štátu prijal s nevôľou a spolu s ďalšími kultúrnymi a vojenskými predstaviteľmi sa podpísal pod prehlásenie, v ktorom protestoval proti vyhláseniu Slovenského štátu. Po utvorení slov. armády sa stal gen. inšp. slov. armády. Jeho hodnosť div. gen. zmenili v slov. armáde na gen. I. tr. Ako člen slov.-maď. delimitačnej komisie v auguste 1939 sa nevrátil z rokovania v Budapešti, odišiel do Juhoslávie a potom v polovici septembra 1939 do

Francúzska, kde sa stal členom ČSNV v Paríži. V období január – jún 1940 bol vel. 1. čs. div. vo Francúzsku.

Po porážke Francúzska sa nalodil na loď, ktorá vyplávala z franc. prístavu Séte 25. 6. 1940 a cez Gibraltár priplávala 7. 7. 1940 do Liverpoolu. Po dohode s britskou vládou z 22. 7. 1940 vznikla v Londýne čs. dočasná vláda na čele s prezidentom E. Benešom, v ktorej bol od 23. 7. 1940 št. tajomníkom. 12. 10. 1940 bol menovaný za člena ŠR a dekrétom prezidenta Beneša z 27. 10. 1940 menovaný št. ministrom. V rokoch 1941 – 1944 pracoval v najvyšších čs. zahraničných orgánoch, od 8. 5. 1942 bol zást. ministra národnej obrany. 28. 3. 1942 na Slovensku bol v neprítomnosti zbavený slov. št. občianstva a odsúdený na trest smrti povrazom.

Od 22. 8. 1944 bol členom delegácie londýnskej čs. vlády na rokovanie v Moskve. Tam ho zastihla správa o vypuknutí SNP. Na návrh ministra národnej obrany zo 6. 9. 1944 ho prezident E. Beneš 19. 9. 1944 menoval za vel. 1. čs. armády, velenie prevzal 7. 10. 1944. Tri týždne stál na čele hrdinsky bojujúcich povstaleckých vojsk. Hneď po jeho príchode sa v dňoch 8. – 12. 10. 1944 odohrala úspešná povstalecká ofenzíva v úseku III. TS, aj za účasti 2. čs. paradesantnej brig., keď sa dočasne podarilo zatlačiť nem. vojská a získať späť niektoré obce. 13. 10. 1944 bol kooptovaný za člena SNR.

Od začiatku nem. generálnej ofenzívy riadil ústupové boje povstaleckej arm. Velit. sa pod jeho vel. z Banskej Bystrice premiestnilo na Donovaly. 28. 10. 1944 v skorých ranných hodinách gen. R. Viest spolu s gen. → J. Golianom a ďalšími dôstojníkmi v sprievode Vysokoškolského strážneho oddielu opustili Športhotel na Donovaloch. Pripojili sa k nim aj plk. → K. Pekník, pplk. → H. Souhrada, kpt. → J. Krátky – Zdena a npor. → M. Petro. Pochodový prúd smeroval na východ, cez Polianku na Kozí chrbát a Prašivú a mal namierené do priestoru Poľany. V prvých dňoch sa pochod nestretol s nem. oddielmi, ale musel prekonávať nesmierne útrapy, ktoré spôsobilo nepriateľské počasie, v ktorom sa kombinovali najnepriaznivejšie poveternostné podmienky tohto ročného obdobia. 31. 10. 1944 medzi Sopotníckou a a Medzibrodskou dolinou nastala prestrelka s nem. jednotkami. Z nesmiernej fyzickej námahy bol V. veľmi vyčerpaný. Jeho choroba – trombóza dolných končatín – s ktorou sa trápil už vo Francúzsku v roku 1940, sa zhoršila. 2. 11. 1944 predpoludním, keď sa Vysokoškolský strážny oddiel zdržiaval na Litofovej holi, bol prepadnutý a rozbitý nem. jednotkou. Do zajatia padli okrem iných aj vel. oddielu, npor. → M. Cambel, kpt. J. Krátky – Zdena aj npor. M. Petro. 2. 11. 1944 generáli Viest a Golian spolu so skupinou vojakov sa dostali do Pohronskeho Bukovca, kde po nesmiernych strádaniach našli úkryt s možnosťou prezliecť sa. V tejto obci boli povstaleckí generáli na druhý deň – 3. 11. 1944 – zajatí. Oboch eskortovali do Banskej Bystrice, neskôr do Bratislavy. Odtiaľ ich 10. 11. 1944 previezli do Viedne a ešte v ten istý deň do Berlína. Okolnosti smrti V. dodnes neboli objasnené.

Vyznamenania: Rad Sokola s mečmi 1918 – 1920 (?), Československý vojnový kríž 1918 (?), Svätováclavská medaila (?), Strieborná medaila I. tr. za zásluhu o ČSR (?), franc. l'Ordre national de la légion d'Honneur – Officier (1926), pol. Polonia Restituta 2. tr. (1941), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad SNP I. tr. (1945), Pamätný odznak a Medaila Štefánika III. tr. (?), Rad červenej zástavy in memoriam (?); Rad M. R. Štefánika III. tr. (1991), Vojenský rad Ľudovíta Štúra I. tr. in memoriam (31. 8. 1995).

Literatúra a pramene: ES 6, s. 305; Malá československá encyklopédie. VI. svazek Š – Ž. Praha 1987, s. 541–542; DOBRÍKOVÁ, M.: Generál Rudolf Viest. In: Zborník Múzea SNP 15. Martin 1990, s. 158–164; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava. 1984, reg.; Tenže: Generál Rudolf Viest – veliteľ 1. čs. armády na Slovensku. Obzor Gemera, 21, 1990, č. 4, s. 174–177; HANZLÍK, F.: K osudům generálů Jurecha, Malára, Viesta a Goliana. In: Vojenské rozhledy, 6 (38), 1997, č. 4, s. 150–155; HOLUB, M.: Generál Rudolf Viest. In: A-revue, 43, 1990, č. 8, s. 36–38; JABLONICKÝ, J.: Za čest' generála Viesta. In: HaV, 39, 1990, č. 4, s. 98–120; Tenže: Povstanie

bez legend. Dvadsať kapitol o prípravách a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, s. 111, 114; Tenže: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004, s. 444–463; KORČEK, J.: Rudolf Viest. Čest' vojaka a generála. In: MICHÁLEK, S. – KRAJČOVIČOVÁ, N. (ed.): Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia. Bratislava 2003, s. 647–650.; MAŤOVČÍK, A. a kol.: Reprezentačný biografický lexikón Slovenska. Martin. Matica slovenská 1999, s. 362–363; SBS 6, s. 277–278; NAVRÁTIL, M.: Posledný boj veliteľov povstania. In: A-revue, 44, 1991, č. 12, s. 33–36; STANISLAV, J.: K príchodu generála Rudolfa Viesta na povstalecké územie Slovenska. Obzor Gemera, 21, 1990, č. 4, 177–178; STEHLÍK, E. – LACH, I.: Vlast a čest' byly jim dražší nežli život. Praha 2000, s. 208–209; ŠIMUNICH, P.: Velitelia 1. čs. armády na Slovensku. In: Bojovník, 35, 1990, č. 34, s. 3; VALIŠ, Z.: Armádní generál in memoriam Rudolf Viest. Personálie. In: Vojenské rozhledy, 3, (35), 1994, č. 9, s. 151–155; CHURAN, M. a kol.: Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. II. Druhé rozšířené vydání. Praha 1998, s. 257; TOMEŠ, J. a kol.: Český biografický slovník XX. století. III. díl Q – Ž. Praha; Litomyšl 1999, s. 455; PAULÍČKA, I. a kol.: Všeobecný encyklopedický slovník S – Ž. Prvé slovenské vydanie. Praha 2002, s. 789; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 206; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 641.; – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(F. Cséfalvay)

VÍG, Ján

kapitán delostrelectva

veliteľ pešieho práporu „Lasica“ 1. čs. armády na Slovensku

*11. 3. 1913 Alekšince, okr. Hlohovec

† 27. 2. 1989 Bratislava

Po absolvovaní reálneho gymnázia v Nitre (1924 – 1932) v auguste 1932 dobrovoľne vstúpil do čs. armády. Absolvoval ŠDZ ľahkého delostrelectva v Opave (1932 – 1933) a VA v Hraniciach (1933 – 1935). Následne slúžil v rôznych nižších štáb. ných funkciách.

17. 5. 1939 bol prijatý do slov. armády, kde v priebehu nasledujúcich dvoch rokov postupne pôsobil v nižších velit. funkciách v rámci del. plukov 109, 52 a 1, resp. ako učiteľ ŠDZ v Žiline, Ružomberku a inštruktor v Turč. Sv. Martine. Ťaženia na východnom fronte sa zúčastnil ako aut. dôst. oddielu del. pl. 11 v čase 16. 8. – 26. 9. 1941. S RD absolvoval viacero útočných operácií v priestore Kyjeva. 5. 3. 1942 bol povýšený na stot. aut. V auguste 1942 bol pridelený do Prešova, najprv k autopráporu 2, potom na VDO 2 ako prednosta odd. evidencie motorových vozidiel. Od 1. 7. 1943 posádkový dôst. delostrelectva del. pl. 12 v Ružomberku. Patril medzi dôst. s vyhraneným antifašistickým postojom. Počas ťaženia proti ZSSR pri najrôznejších príležitostiach sabotoval rozkazy nadriadených, známy bol pre svoj odpor voči rozkazom vydávaných nem. dôstojníkmi. Podriadených vojakov vychovával v silne protinemeckom duchu a otvorene kritizoval režim. 31. 12. 1943 bol preto ako nespôhlivý prepustený zo slov. armády. V dôsledku brannej pohotovosti bol začiatkom februára 1944 pridelený na Najvyšší zásobovací úrad v Humennom ako prednosta expozitúry Hospodárskej kontrolnej služby. Do miestneho Povstania sa zapojil 27. 8. 1944 v Ružomberku, keď prechádzal cez mesto. Ako zástupca stot. → D. Gondu sa podieľal na organizovaní samostatnej boj. povstaleckej skupiny, ktorá bola na rozkaz VÚ vyslaná do priestoru Hubovej na zabezpečenie západných prístupov k Ružomberku. 12. 9. 1944 prevzal po smrti D. Gondu velenie skupiny. Viedol ju v ťažkých bojoch o Kralovienskú tiesňavu, v polovici septembra 1944 sa s ňou úspešne stiahol do Ľubochianskej doliny. Tu sa tiež podieľal na reorganizovaní skupiny na 54. p. pr. „Lasica“, úlohou ktorého bolo brániť úsek Vlkoľinec – Ľubochňa. Po ústupe povstalcov z Turca sa podieľal na preskupovaní pr., pričom v nasledujúcich bojoch osobne riadil obranu v priestore

Háj – Salatín a Šiprúň – Chabzdová. Odrazil 8 nepriateľských útokov do Ľubochňanskej doliny a 7 na Málinô Brdo. Pr. velil od 20. 9. až do 20. 10. 1944, keď bol zadelený na operačné oddelenie HŠPO v Banskej Bystrici. Po prechode Povstania do hôr pôsobil od 12. 12. 1944 ako príslušník part. oddielu Petrov, s ktorým plnil osobitné sprav. úlohy, špecializoval sa najmä na diverzné akcie na cestách a železničiach v údolí Hrona. Oddiel operoval samostatne, bránil prístupy od Selčianskej a Nemčianskej doliny a zúčastnil sa takmer všetkých bojov pri obrane part. regiónu Kalište – Baláže – Staré Hory. Od marca 1945 príslušník 1. čs. arm. zboru v ZSSR, pridelený ako inštruktor do ŠDZ v Poprade. Po oslobodení pôsobil na Slovensku v zložkách voj. obranného spravodajstva, v priebehu augusta až septembra 1946 pôsobil pri čs. presídľovacej komisii v Maďarsku a až do prepustenia do zálohy 1. 11. 1947 prednosta kancelárie čs. légii – referent pre Slovensko. Potom hospodársky pracovník Povereníctva výživy, Ústredného národného výboru, Remeselníckeho závodu (1950–1953), Pozemných stavieb a Slovenského zväzu výrobných družstiev.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1946).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník slovenského národného povstania. Bratislava 1970, s. 313; STANISLAV, J.: Skupina Gonda, po reorganizácii VI/54. prapor v SNP. In: Zborník SNP, č. 8, roč. 1983, s. 96–118; ESNP, s. 593; KUČTA, C.: Vznik a činnosť Hlavného štábu partizánskych oddielov na Slovensku. In: Zborník Múzea SNP, č. 11, roč. 1986, s. 73–155; Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994. VOČSO, s. 319. – VHA Trnava, KvL a Kml; ABS ČR Praha, 302-22/1/75; AM SNP Banská Bystrica – spomienky Jána Víga, F XII, S 68/80;

(A. Maskalík)

VILKOVSKÝ, Valentín

podplukovník duchovnej služby
prednosta duchovnej správy

* 10. 1. 1892 Baldovce, okr. Levoča
† ??

Po absolvovaní maď. gymnázia v Rožňave pokračoval v štúdiu na Bohosloveckej fakulte v Spišskej Novej Vsi. Do čs. arm. bol prezentovaný r. 1923, pôsobil ako voj. kňaz 7. p. pl. Tatranského, zabezpečoval bohoslužby a sviatosti na báze dobrovoľnej účasti. Ako r. k. duchovný správca 6. p. div., 9. a 16. div. OV v Trnave, Ružomberku a Bratislave zabezpečoval starostlivosť o náboženskú a mravnú výchovu vojakov a dôstojníkov a prípravu duchovnej služby v prípade brannej pohotovosti štátu.

Po vzniku Slovenského štátu v procese zabezpečovania organizácie voj. duchovnej služby a jej cirkevnej jurisdikcie bol pplk. duch. V. spolu s plk. duch. → F. Kovalčíkom navrhnutý ako kandidát na generálneho voj. vikára voj. úradu pri biskupskom ordinárovi Spišskej diecézy, spolu s odporúčaním udelenia čestného titulu pápežského preláta. Keďže katolícky zbor biskupov nepovažoval toto riešenie za efektívne, prípisom kancelárie prezidenta republiky koncom marca 1940 bola pozastavená žiadosť o vymenovanie V. za generálneho vikára brannej moci. V. sa zúčastnil ťaženia slov. arm. do Poľska (4. 9. 1939 – 8. 10. 1939), r. 1941 po pobyte v nemocnici ho kvalifikovali ako neschopného do poľnej služby, vhodného len na kancelársku alebo dozornú službu v zápolí.

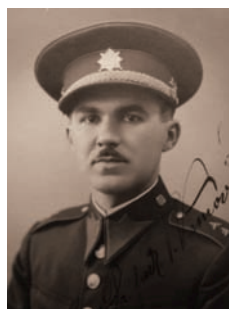
Po 2. svetovej vojne a obnovení činnosti voj. duchovnej služby

v čs. arm. v marci 1946 V. pôsobil ako správca duchovnej služby vel. 10. div., r. 1948 ako duchovný voj. správca VN 13 a následne bol ustanovený za prednostu r. k. duchovnej správy VO 4. Pôsobenie V. vo voj. duchovnej službe sa zavŕšilo jej zrušením na zasadnutí Najvyššej rady obrany štátu 23. mája 1950 na návrh gen. J. Procházku.

Vyznamenania: Za zásluhy – Javorina (?), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1947).

Literatúra a pramene: DURAJ, F.: Významné osobnosti vojenskej duchovnej služby na území Čiech, Moravy a Slovenska. In: Vojenská história, roč. 6, 2002, č. 3–4, s. 179–180; – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(B. Šedová)

VIŠŇOVSKÝ, Vojtech Juraj

major generálneho štábu
prednosta operačného oddelenia
4. čs. samostatnej brigády v ZSSR

* 20. 4. 1910 Ivanka pri Nitre (Nitra)
† ??

Po ukončení miestnej ľudovej školy absolvoval v Nitre dva roky obchodnej školy a následne aj štátnu obchodnú akadémiu (1926 – 1930). Na vykonávanie základnej voj. služby bol povolaný v októbri 1931, v priebehu ktorej absolvoval ŠDPZ v Košiciach. Následne nastúpil na VA v Hraniciach na Morave (1932 – 1934). Po jej úspešnom ukončení bol v júli 1934 prijatý v hodnosti por. pech. za dôst. z povolania. Následne slúžil ako vel. roty – od apríla 1938 v hodnosti npor. pech. Po mníchovskom diktáte krátko slúžil ako pobočník vel. pracovného pr. v Mělníku a až do rozpadu Československa ako vel. pr. v Nitre.

Po prevzatí do novovytvorenej slov. brannej moci následne slúžil ako II., resp. ako I. pobočník veliteľa p. pl. 5 (premenovaného p. pl. 7) v Nitre a k 1. januáru 1940 bol povýšený na stot. pech. Vo februári 1940 bol ako poslucháč pridelený na VVŠ v Bratislave, ktorú úspešne zakončil v lete 1942, na čo bol premiestnený do stavovskej skup. dôstojníkov gšt. V priebehu štúdia bol v lete 1941 odvelený aj na východný front, kde v zostave ZD šesť týždňov pôsobil ako prednosta osobného odd. jej vel. V priebehu februára až apríla 1942 absolvoval odbornú stáž u nem. 79. pd. Po návrate domov pôsobil ako styčný orgán MNO u Najvyššieho úradu pre zásobovanie. Po absolvovaní VVŠ bol 7. septembra 1942 znova odvelený na východný front, kde ako prednosta osobného a následne operačného odd., bojoval v zostave RD. K 1. júlu 1943 bol povýšený na mjr. gšt. Po návrate domov bol začiatkom júla 1943 poverený funkciou prednostu výcvikového odd. VPV, ktorú vykonával až do konca augusta 1944. Po vypuknutí SNP sa prihlásil na vel. 1. čs. armády. Povstaleckým velením bol ustanovený za zást. prednostu operačného odd. vel. Po potlačení Povstania padol 4. novembra 1944 do nem. zajatia, z ktorého sa mu podarilo ujsť. Následne sa ukrýval v okolí Banskej Bystrice. Po príchode jednotiek 1. čs. arm. zboru sa dobrovoľne hlásil na veliteľstve 4. čs. sam. brigády v ZSSR, kde bol zaradený ako prednosta operačného odd. V uvedenom služobnom zaradení zotrval aj po reorganizácii brig. na divíziu.

Po vojne bol prijatý do čs. brannej moci. 22. júna 1945 bol ustanovený za dočasného a 1. apríla 1946 oficiálneho NŠ VIII. arm. zboru v Banskej Bystrici. Medzitým bol k 1. októbru povýšený na pplk.

gšt. V priebehu bojov s oddielmi UPA bol na jar 1946 pridelený k vel. sk. „Ocel“, kde bol poverený funkciou dôst. pre zvláštne úlohy. NŠ zboru zostal (aj po jeho prečíslovaní na VI. zbor) až do konca apríla 1948, keď bol ustanovený za prideleného dôstojníka na generálnom sekretariáte MNO. Už v októbri 1948 bol pridelený k VŠV do Prahy ako profesor taktiky pechoty. Ako „politicky nespoľahlivý“ bol však koncom augusta 1949 daný na dovolenku s čakaním a 1. marca 1950 preložený do zálohy. V civile pracoval najprv ako vedúci predajne Obuv v Nitre, od apríla 1951 ako účtovník štátneho podniku Úsvit v Nitre, od júna 1951 ako vedúci dopravného strediska, resp. od decembra 1952 ako vedúci laboratória podniku Trepáreň, v apríli 1961 sa stal technickým úradníkom – referentom pre výskum na Rektoráte Vysoké školy poľnohospodárskej v Nitre, kde zotrval až do odchodu do dôchodku v roku 1970.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1940), Za zásluhy (1942), Za hrdinstvo 3. st. (1943), Za hrdinstvo 2. st. (1943), Pamätný odznak I. stupňa (1943), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Rad Slovenského národného povstania II. tr., (1946) Československá medaila Za zásluhy II. stupňa (1946), Medaila Milan a Rastislava Štefánika I. st. (1947), Medaila trocnovského hrdinu (1947).

Literatúra a pramene: – VÚA- VHA Praha, Zb. KmL a KvL.

(A. Maskalík)

VITALAY, Alexander
štábný kapitán pechoty
veliteľ práporu v SNP

* 24. 2. 1910 Michalovce
† 5. 1. 1998 Želiezovce

Ľudovú školu v rokoch 1917 – 1920 navštevoval v Michalovciach, meštiansku školu v r. 1921–1924 v Rajci. 1. 10. 1930 dostal povolenie na odklad prezenčnej služby do r. 1934. V roku 1932 absolvoval Učiteľský ústav s maturitou v Bratislave. V r. 1932 – 1934 učil na Ľudovej škole v Malej Mani. 16. 7. 1934 nastúpil na vykonanie prezenčnej služby v p. pl. 32 v Košiciach. 16. 7. 1934 – 28. 2. 1935 frekventant ŠDPZ v Levoči. 1. 1. 1935 povýšený na slob. ašp., 20. 2. 1935 na des. ašp. a 15. 8. 1935 na čat. asp. Od augusta 1935 do júna 1936 bol ZV p. čaty v Levoči. Potom sa vrátil k svojmu pôvodnému povolaniu a až do roku 1940 učil v Malej Mani, v Černíku a Zlatníku. Medzitým 1. 1. 1937 bol menovaný na ppor. pech. v zál. a 15. 5. 1939 povýšený na por. pech. v zál.

Po vzniku Slovenského štátu v roku 1939 vykonal tri mimoriadne cvičenia v zbrani v slovenskej armáde. 15. 1. 1940 bol z moci úradnej aktivovaný ako por. pech. Začal slúžiť v p. pl. 1 v Levoči, kde bol najprv vel. pracovnej rot, potom vel. p. rot. Na jar 1940 absolvoval preškoľovanie dôst. v Pezinku. 1. 8. 1940 bol povýšený na npor. pech. Viackrát žiadal o prepustenie z armády, jeho žiadosť vždy zamietli.

14. 8. 1941 odoslaný na východný front do 102. pluku ZD ako pobočník vel. II. pr., na jar 1942 prevelený do RD, kde sa stal vel. štábanej rot u plk. → M. Širicu. Na Vianoce 1942 sa dostal domov do vlasti a už sa na front nevrátil. Najprv bol v nemocničnom liečení, potom sa vrátil do útvaru v Levoči. Stal sa vel. výcvikovej rot v Spišskej Novej Vsi. 1. 2. 1943 ho povýšili do hodnosti stot. pech. Na jar 1944 sa začalo budovanie obrany v Karpatoch a výstavba Východoslovenskej armády. 10. 5. 1944 poľný pluk p. pl. 5

zaujal obrannú líniu a v rámci neho prápor II/5 v úseku Čertižné po hrebeňoch Karpát až po Lupkov, vel. pr. bolo v Kalinove.

1. – 22. 8. 1944 bol na kúpeľnej liečbe v Piešťanoch, kde sa stretol s pplk. gšt. → J. Golianom, ktorý ho informoval o prípravách Povstania. V druhej polovici augusta 1944 nadviazala 9. rota pr. kontakty s poľ. partizánmi, pr. bol presunutý do zálohy v Medzilaborciach. 27. 8. 1944 spolu s pr. stot. → I. Jobáka a stot. → J. Oškvarka bol jeho pr. žel. transportom odoslaný na stredné Slovensko, aby potlačil part. hnutie. V tom čase pr. V. pozostával z 9 dôstojníkov, 1 rotmajstra, 350 vojakov. Vo výzbroji a výstroji mal 45 koní, 5 vozov, 4 kuchyne, 1 nákladné auto, 1 motocykel s prívesom, 1 poľnú dávku výzbroje a munície. Pr. V. v noci došiel do Banskej Bystrice, odtiaľ ho NŠ VPV, pplk. gšt. J. Golian odoslal do Diviakov. V ranných hodinách 29. 8. 1944 sa pr. V. vykladal v Diviakoch. Popoludní 29. 8. 1944 pr. dostal rozkaz na návrat do Banskej Bystrice. 30. 8. skoro ráno pr. došiel do Banskej Bystrice, kde sa vykonala prísaha. Odtiaľ sa presunul do Kremničky, kde začal budovať obranné postavenie. 2. 9. 1944 od Velit. 1. čs. armády prápor obdržal rozkaz na presun do Vrútok. 3. 9. 1944 so svojím pr. zažil prvý bojový krst, keď popoludní nem. lietadlá ostreľovali postavenie pr. a proti nemu zaútočili aj nem. obrnené vozy. Keďže prápor nemal dostatok protiletadlových ani protitankových zbraní, utrpel veľké straty (30 mŕtvych a 20 ťažko a ľahko zranených) a neorganizovane ustúpil k Vrútkam. 5. 9. 1944 V. so svojím pobočníkom v priestore Sučany – Turany podchytil ustupujúce povstalecké vojská a so sformovaným pr. zaujal postavenie v úseku Dolné Záturcie – Osikovo a 8. 9. 1944 odrazil nem. útok. 16. 9. 1944 prápor V. bol vystriedaný pr. kpt. → T. Galbu. Po dvoch dňoch oddychu bol pr. V. nasadený do priestoru Čremošné. Po ústupe povstalcov z Turca bol prápor V. ako 2. p. pr. Dub nasadený v rámci obranného úseku Jaseň, pplk. čet. → A. M. Júnyho na obranu prístupov na Šturec. Do 4. 10. 1944 pr. budoval obranné postavenie, protitankové prekážky a venoval sa strel. a boj. výcviku. 4. 10. 1944 začal útok divízie Tatra na I. TS pri Čremošnom. Nem. pechote sa podarilo dosiahnuť údolie Žarnovice, nielen od Čremošného, ale aj od západu, kde sa prebojovala k žel. trati práve cez úsek práporu V. 4. 10. 1944 nem. útok proti 9. a 10.rote práporu „Dub“ zaznamenal úspech, povstalci mali veľké straty a keďže pr. bol ohrozený obchvatom od Čremošného, ustúpil do priestoru výšin Ondrejová, Flochová a Svrstník, vých. od Hornej Štubne. Po stabilizovaní tohto úseku zásluhou let. rôt npor. Petrovského a kpt. → I. Haluzického, pr. „Dub“ držal výšiny Javorová Studňa, Flochová a Svrstník, kontroloval prístupy do Hornej Štubne a bočnými paľbami vypomáhal susedným jednotkám IV. TS, ktoré ustupovali do Kremnických vrchov. Pr. „Dub“ udržal svoje postavenie až do konca októbra 1944. 28. 10. 1944 bol V. povýšený na škpt. pech. Po skončení súvislého povstaleckého odporu sa snažil ústupom na východ uniknúť z hrozby obklúčenia. 13. 11. 1944 bol so svojou sk. pri Liptovskej Tepličke obklúčený a zajatý. Do Vianoc väznený vo voj. väznici v Bratislave, neskôr v Kaisersteinbruchu a Altenburgu.

Do vlasti sa vrátil 7. 6. 1945. Do augusta 1946 slúžil ako vel. pr v Trebišove a potom do 30. 9. 1947 ako čs. styčný dôstojník v obci Biel pri Čope. Vzhľadom na negatívny postoj MNO k jeho žiadosti o udelenie súhlasu na svadbu so ženou maď. národnosti, bol na vlastnú žiadosť 1. 10. 1947 prepustený z armády ako škpt. pech. v zál. Do septembra 1949 bol bez zamestnania. V rokoch 1949 – 1971 bol riaditeľom a zást. riaditeľa ZDŠ v Čate. 15. 9. 1953 ho povýšili na mjr. v zál. a 1. 8. 1969 na pplk. v zál.

Vyznamenania: Rad SNP II. tr. (29. 8. 1945), Československý vojnový kríž 1939 (30. 8. 1945).

Literatúra a pramene: Príspevky k dejinám SNP v Turci. Martin 1947; BO-SÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, reg.; ŠTEFAN-

SKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 400, 655. ESNP, s. 594; VOČSO, s. 321 – VA-CR Trnava, KML, Krátky osobný spis; VHA Bratislava, ŠZX - 180 (Vitalay, Alexander: Pamäti z bojov II/5 p. práporu *Dub* v SNP. Rkp. Čata 1976.) OV MNO 1945, č. 27 (30. 8. 1945), s. 224; OV MNO 1946, č. 33 (6. 4. 1946), s. 336.

(F. Cséfalvay)

VLČKO, Peter (po roku 1948 **VLČKO, Peter, Emilius**)
kapitán generálneho štábu
náčelník štábu (prvý pobočník veliteľa)
IV. taktickej skupiny 1. čs. armády

* 28. 5. 1912, Brehy, okr. Nová Baňa
† 11. 1. 2004, Lincoln Park, Michigan,
USA (jeho pozostatky v sept. 2004 pre-
vezené na Slovensko, pochovaný v sept.
2004 v rodnej obci)

V rokoch 1918 – 1922 navštevoval základnú školu v Brehoch, v rokoch 1922 – 1924 v Novej Bani, v rokoch 1924 – 1931 základnú školu a gymnázium a Leviciach. V roku 1931 nastúpil na voj. prezenčnú službu v Pardubiciach v ŠDJZ. Po jej absolvovaní ho prijali na VA v Hraniciach na Morave, ktorú ukončil v roku 1934 ako ppor. jazd. V rokoch 1936 – 1937 absolvoval ekvitačný kurz v Pardubiciach. 1. 4. 1938 bol povýšený na npor. jazd. Do marca 1939 slúžil v Čechách, odkiaľ sa vrátil po vzniku Slov. štátu a naďalej slúžil v jazd.: bol vel. eskadry, potom adjutantom vel. jazdeckého pl. V roku 1940 ho povýšili na stot. jazd. V rokoch 1940 – 1941 študoval na VVŠ v Bratislave, ktorá pripravovala dôst. gšt. Druhý ročník absolvoval vo forme „skúsenej“ (stáže) na východnom fronte, kde bol ako stot. jazd. spravodajským dôst. Po návrate z frontu bol v roku 1942 ako stot. gšt. pridelený na materiálne oddelenie MNO.

Koniec augusta 1944 ho zastihol v radoch Východoslovenskej armády. Patril medzi tých málo vojakov, ktorým sa podarilo ujsť z nem. zajatia a dostať sa na povstalecké územie na stredné Slovensko. Od 12. septembra 1944 sa stal NŠ IV. TS „Muráň“ povstaleckej 1. čs. arm. Táto TS zvädzala v septembri 1944 hrdinský a nerovný boj o udržanie Ponitria a Hornej Nitry proti nemeckej bojovej skupine SS Schill a po ústupe z týchto priestorov sa v októbri 1944 bránila v Kremnických vrchoch. Po páde centra povstaleckého územia, Banskej Bystrice, a rozpade ucelených povstaleckých voj. jednotiek koncom októbra 1944 bol na istý čas Nemcami zadržaný, potom prepustený. V období november 1944 – marec 1945 sa ukrýval v horách a zachránil 20 rasovo prenasledovaných občanov.

Po ustanovení domácej čs. exekutívy na jar 1945 bol prideľný Voj. kancelárii prezidenta, Dr. Edvarda Beneša. V apríli 1946, s účinnosťou od 30. novembra 1943, bol preložený do skupiny dôstojníkov gšt., a podľa dodatočného uverejnenia povýšenia a vymenovania dôstojníkov a rotmajstrov 1. čs. armády na Slovensku za SNP bol v apríli 1946 s účinnosťou od 1. októbra 1944 povýšený do hodnosti mjr. gšt. Uznesením čs. vlády zo dňa 22. októbra 1946 s účinnosťou od 1. mája 1945 bol povýšený do hodnosti pplk. gšt. Od 31. mája 1946 do decembra 1947 pracoval na osobnom oddelení MNO v Prahe. V decembri 1947 sa stal šéfom amer. sekcie 2. (sprav.) odd. MNO. Dňa 15. júna 1948 sa vzdialil od poľnohospodárskej brigády MNO, ktorá sa uskutočnila v osade České Žleby a prešiel cez nemecko-čs. hranice pri Heidemühle v Bavorsku. 15. augusta 1949 sa aj manželke Jiřine, spolu s maloletými synmi Miroslavom a Vladimírom, podarilo utiecť za manželom a stretnúť sa s ním v utečeneckom tábore v NSR. 9. 11. 1949 odišli do USA. Od roku 1950 skoro tri desiatky rokov pracoval

val v spoločnosti Ford. V roku 1977 odišiel do dôchodku ako testovací dizajnér-inžinier spoločnosti Ford Motor, v rokoch 1977 – 1979 bol konzultantom pre dynamometer, testovacie oddelenie. Okrem toho v USA sa aktivizoval aj ako bojovník za ľudské práva, je nositeľom viacerých ocenení za ochranu Židov v rokoch 1944 – 1945. V roku 1989 bol povýšený do hodnosti plk. v. v. V roku 1991 získal čs., v roku 1998 slov. občianstvo. V roku 1994 bol povýšený do hodnosti genmjr. v. v.

Vyznamenania: Vojenný víťazný kríž IV. tr. (marec 1944), Československý vojnový kríž 1939 (18. 8. 1945),

Literatúra a pramene: VOČSO, s. 323; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 207-208. – ABS ČR, f. 302, k. 563, inv. č. 9; Z - 6 - 326/631-632; OV MNO 1945, č. 21 (18. 8. 1945), s. 183; OV MNO 1946, č. 33 (6. 4. 1946), s. 336, s. 341, č. 100 (26. 10. 1946), s. 1194; OV MNO 1947, 4, (18. 1. 1947), s. 24;

(F. Cséfalvay)

VOGL, Jozef

(od r. 1948 **SOKOLOVSKÝ**)
plukovník delostrelectva
veliteľ delostreleckého pluku 11
veliteľ partizánskej brigády Kriváň
na východnom Slovensku

* 4. 3. 1900 Stráže, okr. Senica
† 25. 4. 1990 Senec

Po štúdiu na gymnáziu bol 7. 5. 1920 odvedený pri dobrovoľnom odvode na 24 mesiacov činné služby, zaradený ako delostrelec k náhradnej batérii, včlenený do čs. hrubej del. bat. č. 110 a prideľný ako chovanec do dôst. kurzu na VA v Hraniciach na Morave. Po jeho absolvovaní ho 1. 10. 1920 menovali na ppor. v čs. hrubom del. pl. 110 a premiestnili ho od náhradnej bat. do 1. poľnej bat. 1. 12. 1921 ho premiestnili do čs. hrubého del. pl. 112, kde slúžil až do roku 1935. 30. 4. 1935 bol premiestnený do del. pl. 101, slúžil v rôznych bat. 15. 8. 1938 ho premiestnili na velit. pl. a 15. 2. 1939 do 1/101 batérie.

Po vzniku Slovenského štátu, 15. 11. 1939, už ako mjr. del. ho premiestnili do dpl. 1 a včlenili do velit. pl. 15. 1. 1940 ho preložili do dpl. 51 a 10. 2. 1940 bol včlenený do náhradného oddielu (1. 10. 1940 bol dpl. 51 a náhradný oddiel 51 premenovaný na IV/11 oddiel.). 23. júna 1941 bol ustanovený za vel. III/11 oddielu, s ktorým 26. 6. 1941 odišiel do poľa. 28. 10. 1941 sa vrátil z poľa a 1. 1. 1942 bol povýšený na pplk. del. a 9. 7. 1942 ustanovený za vel. II/11 oddielu. 10. 10. 1942 odišiel do poľa so stotninou II/11 oddielu. 4. 1. 1943 ho ustanovili za dočasný a na druhý deň za riadneho vel. dpl. 11 v RD. 2. 11. 1943 sa vrátil z poľa. 31. 12. ho premiestnili do dpl. 2 a prideliť k cvičnej náhradnej bat. 10. 5. 1944 odišiel k formujúcej sa Východoslovenskej armáde ako vel. pl.

Počas odzbrojovania východoslovenských divízií sa rozhodol ne-dať sa odzbrojiť. 31. 8. 1944 vo večerných hodinách jednotky dpl. 2 sa zhromaždili v priestoroch Vydraň – Čeremcha – Nižná Jablonka a zaujali kruhovú obranu. Zároveň V. sa snažil získať viaceré p. pluky na svoju stranu a s ich pomocou zaútočiť na nem. pozície. Keďže takúto podporu nedostal, rozhodol sa nariadiť zničenie ťažkých zbraní, rozpustiť svoje jednotky a vytvoriť part. jednotku. Presunul sa do lesov Lupkovského priesmyku, kde očakával svojich vojakov a snažil sa zachytávať a sústredovať jednotlivcov. Okolo 6. – 8. 9. 1944 utvoril part. brig. Kriváň a po dohode s vel. part. brigády Sergej pplk. N. A. Prokopiukom dve part. formácie vyvíjali aktivitu v priestore Vyšná Jablonka – Nižná Jablonka – Zubné – Pich-

né – Pčoliné a neskôr spoločne utvorili part. rajón s vyše 20 obcami. Part. brigáda Kriváň obsadila dediny Vyšnú a Nižnú Jablonku, Telepovce (dnes: Osadné), Pčoliné, Polanku, Zubné a Papín. Partizáni dvoch brigád svojou činnosťou ohrozovali presuny na cestách Humenné – Stakčín, Snina – Pčoliné – Humenné – Výrava a Humenné – Medzilaborce. V druhej polovici septembra 1944, keď priestor ovládaný partizánmi bol už v blízkosti frontu, nem. jednotky zaútočili na part. pozície. 21. – 23. 9. 1944 ich vytlačili z Laboreckých vrchov, malé skupiny brig. Kriváň sa postupne stmelili v pohorí Vihorlat. V októbri 1944 brig. pôsobila v tle 2. maď. horskej brig., ktorá viedla obranné boje v úseku Sobrance – Remetské Hámre. Ešte pred 15. 10. 1944 sa Voglovým vojakom podarilo ukoristiť maď. protiletadlový kanón a zajať obsluhu. NŠ 2. maď. hor. brigády, mjr. gšt. Pál Hadváry rokoval s V. o navrátení zajatcov a výzbroje a o ukončení nepriateľstva. Koncom októbra 1944 spolu s ďalšími part. oddielmi sa mala brig. Kriváň podieľať na obsadzovaní obcí pod Vihorlatom, koordinovane s postupom ČA na Michalovce. Sov. útok bol zastavený a partizáni v dňoch 29. – 30. 10. 1944 nem. jednotkou vytlačení z jednotlivých dedín do hôr. V novembri 1944 sa partizáni orientovali na prechod k ČA.

15. 11. 1944 so svojou part. jednotkou prešiel k ČA. 12. 12. 1944 bol prezentovaný do čs. armády. 22. 12. 1944 ho premiestnili od 1. čs. náhradného pl. do ŠDDZ a ustanovili za vel. 30. 4. 1945 bol pridelený Posádkovému velit. Žilina a ustanovený za vel. posádky Žilina. 1. 5. 1945 povýšený do hodnosti plk. del. 21. 8. 1945 nastúpil na službu pri VII. arm. zbore, kde sa stal vel. del. zboru. 25. 2. 1947 mu priznali status čs. partizána za službu v part. jednotke Kriváň. V roku 1950 prepustený do zálohy. V rokoch 1950 – 1951 bol pracovníkom Považských mäsozávodov v Trenčíne, 1951 – 1955 Západoslovenských tehelní v Senci. V roku 1955 ho zatkli, Krajský súd v Bratislave ho 30. 11. 1956 odsúdil na 8, Najvyšší súd na 12 rokov, 14. 1. 1964 podmienene prepustený na slobodu, potom žil v Senci. Po roku 1989 bol rehabilitovaný a v máji 1990 povýšený do hodnosti genmjr. in memoriam.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (23. 8. 1941), medaila Za hrdinstvo III. st. (9. 8. 1941), Pamätný odznak I. st. (1. 5. 1942), nem. Eisernes Kreuz 1. Klasse (14. 3. 1943), Za hrdinstvo II. st. (10. 4. 1943), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (14. 3. 1944), Štefánikov pamätný odznak I. st. (27. 9. 1945), Štefánikova pamätná medaila (21. 2. 1946), Rad SNP I. tr. (20. 1. 1947), Československý vojnový kríž 1939 (14. 5. 1947), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (14. 5. 1947), 2. Československý vojnový kríž 1939 (31. 5. 1947), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (30. 8. 1947).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník slovenského národného povstania. Druhé upravené a doplnené vydanie. Bratislava 1970, s. 316; PAŽUR, Štefan: Protifašistický odboj na východnom Slovensku. Košice 1974; GEBHART, J. – ŠIMOVIČEK, J.: Partizáni v Československu 1941–1945. Bratislava, Praha 1984, reg.; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, reg.; GOSZTONYI, P.: Háború van, háború! Újabb szemelvények Magyarországon második világháborús történetéből. Budapest 1989; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 208–209; SBS 6, s. 303; ES 6, s. 347, ESNP, s. 258 – 259, 595; VOČSO, s. 323–324. – VA-CR Trnava, KmL; VHA Bratislava, ŠZX – 179 (Pamäti veliteľa vojenskej partizánskej brigády „Kriváň“ za Slovenského národného povstania. Senec 1974).

(F. Cséfalvay)

VOVKOV, Michail Vasiljevič

generálporučík
veliteľ 9. gardového mechanizovaného zboru

* 25. 3. 1895 Nižnyj Novgorod
† 23. 6. 1969 Moskva

Už pred vojnou zastával vysoké štábne funkcie na úrovni div., v r. 1938 – 1940 zást. NŠ 77. horskej strel. divízie, od r. 1940 NŠ 63. hor. strel. divízie. Po júni 1941 vel. 77. horskej strel. div., v 1942 absolvoval kurz VA GŠ, potom až do r. 1944 vel. 5. mechanizovaného zboru a v r. 1944 – 1945 vel. 9. gard. mechanizovaného zboru v rámci 1. gard. jazd. mechanizovanej skupiny gen. → I. A. Plijeva. V tejto pozícii velil vojskám, ktoré sa v zime 1944 – 1945 prebojovali na územie stredného Slovenska. Jeho zbor v rámci 53. armády genpor. → I. M. Managarova dňa 7. 3. 1945 oslobodil Banskú Štiavnicu a od konca marca 1945 sa podieľal na rozvíjaní Bratislavsko-brnianskej operácie. Až do r. 1948 vel. 9. gard. mechanizovaného zboru, potom ZV 5. gard. mechanizovanej arm. V r. 1949 – 1950 znovu frekventantom kurzu VA GŠ, potom do 1954 zást. náč. správy výcviku tank. a mechanizovaných vojsk. V r. 1954 – 1957 zást. náč. Hlavnjej správy výcviku tank. a mechanizovaných vojsk, potom do r. 1959 náč. Voj. Fakulty Celoštátneho inštitútu kinematografie. Od 1959 v zál.

Vyznamenania: Orden Lenina (?), 4 x Orden Krasnogo znamenija (?), Orden Kutuzova 1-j stepeni (?), 3 x Orden Suvorova (?).

Literatúra pramene: PAULIAK, E.: Od povstania k oslobodeniu. Bratislava 1985, reg.; Velikaja Otečestvennaja. Komkory. Vojennyyj biografičeskij slovar. Tom 2. Moskva 2006, s. 213–215. – www.generals.dk.

(F. Cséfalvay)

VOSÁTKO, Leopold

podplukovník pechoty
veliteľ práporu Domobrany

*14. 9. 1900 Šarfa, okr. Modra
† ??

Po absolvovaní Učiteľského ústavu s maturitou s vyučovacím jazykom slov. na jeseň roku 1920 bol prezentovaný na vykonanie prezenčnej voj. služby k 7. rote p. pl. 23 v Trnave. Počas dvojročnej voj. služby zúročil svoje vzdelanie, keď pôsobil ako učiteľ anal-fabetov pri pluku. Po návrate z vojny pôsobil ako učiteľ, neskôr ako riaditeľ školy. Do slov. arm. bol prezentovaný 1. 2. 1940 k p. pl. 4 v Trnave. V priebehu nasledujúcich štyroch rokov pri pluku vystriedal viacero velit. funkcií. Bojov na východnom fronte sa zúčastnil celkom dvakrát, v marci 1942 až júni 1943 a v októbri až decembri 1943 vo funkcii vel. roty p. pl. 101 „Tirkis“. Po návrate z poľa bol 1. 2. 1944 ustanovený za vel. posádky Trnava. Pred vypuknutím SNP spolupracoval s part. skupinou „Čapajev“. Po odzbrojení východoslovenských divízií prešiel 29. 8. 1944 s celým práporom k partizánskej skupine „Čapajev“, neskôr „Šukajev“. Bol zaistený a využil ponuku slov. vlády a vstúpil do novotvoriacej sa slov. arm. „Domobrany“ a v októbri 1944 sa stal vel. 2. práporu p. pl. 2 Domobrany v Žiline, ktorého vel. bol pplk. → A. Adamica. Do čs. arm. vstúpil hneď po oslobodení Trnavy v apríli 1945. Pôsobil na MNO a neskôr na VO 4 až do októbra 1948, keď bol ustanovený za veliteľa p. pl. 41 „Dr. Eduarda Beneša“ v Žiline. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Kríž čs. dobrovoľníka z roku 1918-1919 (?), Československý vojnový kríž 1918 (?), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (?), Pamätný odznak 1938 (?), Záslužný odznak 1945 (?), Bronzová medaila Karla IV (?), medaila „Commemorative“ de la „FIDAC“ (?), Pamätný odznak 1938 (?), sov. „Za pobedu nad Germanijou v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (?), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (?).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(P. Kralčák)

VOVES, František

major pechoty

účastník SNP, veliteľ 2. práporu 2. čs. paradesantnej brigády

*27. 12. 1898 Popovice, okr. Jičín (v súčasnosti časť mesta Jičín)
† 7. 4. 1954 Kladno

V rokoch 1920 – 1939 pôsobil ako dôstojník jazd. čs. brannej moci, pričom postupne dosiahol hodnosť škpt. Po rozbití Č-SR a vzniku Protektorátu Čechy a Morava už v októbri 1939 emigroval do zahraničia. K čs. voj. jednotke v Agde sa prihlásil 20. 1. 1940, prezen-tovaný bol 26. 1. 1940. Funkčne zaradený ako dôstojník čs. arm. vo Francúzsku, po jeho porážke vo Veľkej Británii. V súvislosti s nedostatkom dôstojníkov pri formujúcich sa čs. voj. jednotkách v ZSSR, bol v hodnosti mjr. prevelený a začiatkom roka 1944 prevzal funkciu vel. 2. pr. konštituovanej 2. čs. paradesantnej brig. V rámci Kar-patsko-duklianskej operácie sa bojov v druhej dekáde septembra 1944 zúčastnil aj 2. pr. pod V. velením. Po stiahnutí z frontu bolo rozhodnuté presunúť brig. na pomoc SNP. Jednotlivé roty postupne sa kompletizujúceho 2. pr. boli po pristáti na letisku Tri duby urýchlene nasadzované do boj. operácií v rámci III. TS v priestore Hron-ská Dúbrava. Už 10. 10. – 11. 10. 1944 tieto jednotky zvädzali tvrdé boje s nepriateľom v tomto regióne, najmä v priestore obcí Stará Huta a Trnavá Hora. 12. 10. 1944 bol V. premiestnený k štábu 2. čs. paradesantnej brig. Po páde Banskej Bystrice stále v zostave tohto útvaru V. ustúpil do hôr. Prepad lokality Lom pri Hornej Lehote 30. 11. 1944, kde sa niektoré jednotky paradesantnej brig. zdržiavali, spôsobil, že sa V. so svojou jednotkou presunul do priestoru Vyšnej Boce. V tomto priestore jednotka pod V. velením naďalej vyvíjala part. činnosť. V januári 1945 sa V. podarilo prekročiť front a spojiť sa s jednotkami 1. čs. arm. zboru. Po skončení 2. svetovej vojny naďalej pôsobil ako dôstojník. V aktívnej službe bol do konca mája 1949.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, s. 656; MARŠÁLEK, Z.: Druhá československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR a její bojová hodnota – plány, představy a možnosti versus realita. In: Československá armáda 1939 – 1945 (Plány a skutečnost). Praha 2003, s. 140; ŠADA, M. – KRÁTKÝ, K. – BERÁNEK, J.: Za svobodu Československa. Kapitoly z dějin československé vojenské jednotky v SSSR za druhé světové války. Svazek druhý. Brána svobody. Praha 1961, s. 452 – 453; ŠTILLA, M.: Parabrigáda v partizánskej vojne. Banská Bystrica 1989, s. 28, 36. – VHA Bratislava, Osobní vestník Ministerstva ná-rodní obrany. 6, 1923, č. 47, s. 380.

(P. Chorvát)

VRAŽDA, Jozef

kapitán jazdeckta

veliteľ pešieho práporu „Breza“ 1. čs. armády na Slovensku

*2. 3. 1912 Kostolná, okr. Trenčín
† ??

V rodisku absolvoval ľudovú školu (1918 – 1923), v Trenčíne gymnázium (1923 – 1927) a obchodnú akadémiu (1928 – 1933). Po nástupe voj. základnej služby ukončil v Pardubiciach ŠDJZ (1933 – 1934), následne pracoval na Daňovom úrade v Trenčíne.

Po vzniku Slovenskej republiky dobrovoľne vstúpil do slov. armády a bol prijatý za dôst. z povolania v hodnosti npor. jazd. Materskou jednotkou sa mu

stal JPO 3, kde postupne vykonával funkcie vel. čaty a eskadrony. S jednotkou sa účastnil ťaženia proti Poľsku v septembri 1939. Počas ťaženia do ZSSR v období od júna 1941 až marca 1942 v nej pôsobil zároveň ako pobočník vel., súčasne bol povýšený na stot. jazd. Po návrate domov vel. jej ťažkej eskadrony v Michalovciach, od apríla 1943 až do augusta 1944 vel. čaty v stredisku pre výcvik remontníctva v Liptovskom Mikuláši. Práve tam sa zapojil do ilegálneho protifašistického hnutia a zasvätený do príprav ozbrojeného vystúpenia. Po vypuknutí SNP vel. voj. posádky v Liptovskom Mikuláši a súčasne vel. obranného úseku Poprad – Štrba vel. 2. obrannej oblasti. Od 25. septembra 1944 vel. peš. práporu „Breza“ I. TS, nasadený v priestore Malý Šturec – Čremošné. S jednotkou úspešne bojoval prakticky až do prechodu Povstania do hôr koncom októbra 1944. Následne sa skrýval v horách. Od decembra príslušník 4. part. pl. začiatkom februára 1945 zreorganizovaného na 4. part. brig., kde 15. 1. 1945 prevzal post NŠ. Podieľal sa na organizovaní sprav. a rozkladnej činnosti v nepriateľských jednotkách, diverziách na komunikáciách. 13. 4. 1945 bol odvelený na štáb vel. 4. UF, kde pôsobil ako styčný dôst. Po vojne bol v hodnosti mjr. prevedený z pôsobnosti MNO na MV a pridelený na oblastné vel. Zboru národnej bezpečnosti v Bratislave, kde pôsobil ako zást. oblastného vel. a od januára 1949 ako vel. kriminálnej ústredne (plk. od 1948). Do civilu prepustený vo februári 1951, následne pôsobil ako plánovač, účtovník a ekonomický právnik.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939); Za zásluhy (1941), Pamätný odznak I. st. (1942), Za hrdinstvo II. tr. (1942); Československý vojnový kríž 1939 (1945); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1947).

Literatúra a pramene: ESNP, s. 605. – VA-CR Trnava, KoS J. Vraždy.

(A. Maskalík)

VRZAL, Maxmilián

major pechoty

vedúci topografického odboru Vojenského zemepisného ústavu

*24. 5. 1902 Novosady, okr. Olomouc (Česko)
† ??

Po skončení štátnej reálky v Olomouci v roku 1920 bol prezentovaný k p. pl. 31 v Jihlave a od 1. 12. 1920 nastúpil do VA v Hraniciach na Morave. Dňom 1. 9. 1922 bol menovaný na por. pech. a nastúpil do funkcie vel. čaty v p. pl. 27 v Břeclave. Od 1. 1. 1928 bol povýšený na npor. pech. a od 15. 11. 1928 do 30. 10. 1929 absolvoval topografický kurz. Od 31. 10. 1929 bol premiestnený k VZÚ, kde 28. 10. 1930 bol povýšený na kpt. pech. Dňom 15. 9. 1933 bol premiestnený k hraničiarskemu pr. 8, kde pôsobil ako

vel. čaty, roty, vel. poddôstojníckej školy a II. pobočník vel. hraničiarskeho práporu 8. Dňom 1. 10. 1936 bol povýšený do hodnosti škpt. pech. V dobe mobilizácie bol od 25. 9. 1938 do 13. 12. 1938 v poli. Od 15. 5. 1939 nastúpil na službu v p. pl. 3 s ustanovením 1. pobočníka vel. pluku a hodnosťou stot. pech. Dňa 31. 5. 1939 bol premiestnený k MNO Bratislava, kde bol 1. 1. 1940 povýšený na mjr. pech. Od 1. 11. 1940 bol premiestnený k VZÚ s určením za dočasného vedúceho topografického odd., kde od 16. 4. 1943 vykonával funkciu vel. mapovacieho odd. SNP sa zúčastnil v období od 29. 8. 1944 vo VZÚ, ako dočasný vedúci topografického odboru v Harmanci. Po potlačení SNP zotrval v horách do 15. 11. 1944 a 20. 11. 1944 sa prihlásil na MNO, ktoré mu oznámilo odňatie hodnosti dňom 20. 10. 1944. V Holíči vyčkal príchod ČA. Dňom 8. 4. 1945 bol povereným predsedom Miestneho národného výboru v Holíči a vel. strážnej roty. Dekrétom MNO č.1206/Dôv.1946 bol povolaný do čs. brannej moci dňom 29. 8. 1944. Dňa 5. 12. 1948 bolo začaté superarbitračné konanie z moci úradnej a bola mu udelená dovolenka do rozhodnutia. Od 10. 6. 1949 bol uznaný superarbitračnou komisiou za neschopného akejkolvek voj. služby a dňom 1. 9. 1949 bol preložený do výslužby.

Vyznamenania: Za zásluhy (1940), Pamätná medaila (1940).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(M. Ondruš)

WAGENER, Carl

generálmajor
náčelník štábu nemeckej 1. tankovej armády

* 23. 12. 1901 Stanowitz

† 3. 6. 1988 Hannover

Do arm. vstúpil v októbri 1921 ako kadet pruského jazd. pl. 11. Od decembra 1924 ako por. vo funkcii vel. švadróny jazd. pl. 2, potom frekventant Kriegsakademie. Od novembra 1938 prvý dôstojník gšt. 4. lah. div. vo Viedni, od januára 1941 učiteľ taktiky vo výukových kurzoch gen. štábu v Berlíne. Ako I a. (prvý operačný dôstojník) 10. pd sa zúčastnil ťaženia na Západe, začiatkom roka 1941 prevzal funkciu I a. tank. sk. 3. Na začiatku nem. letnej ofenzívy v roku 1942 na východnom fronte ako pplk. gšt. bol NŠ XXXX. tank. zboru. Vyznamenal sa pri ústupových bojoch zboru od Stalingradu na začiatku roku 1942. Rovnaké zásluhy mal i pri vyvedení nem. vojsk z kotla pri Kamenci-Podolskom v marci 1944 a ich opätovnom spojení s vlastnými jednotkami. Od 1. 3. 1944 NŠ 1. TA a arm. skup. Heinrici, účastník bojov vo Východných Katrpatoch a v Karpatsko-duklianskej operácii. V októbri 1944 bol z hodnosti plk. gšt. povýšený na genmjr. Od 15. 10. 1944 NŠ 5. TA, zúčastnil sa na príprave ardenskej ofenzívy. Po nej od 16. 2. 1945 NŠ skup. armád B. Po II. svetovej vojne publicista a kníhkupec.

Vyznamenania: Deutsches Kreuz in Gold (1943), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1944).

Literatúra a pramene: HOFÍREK, T.: Obranné boje nemeckého XXIV. tankového zboru v Karpatoch (september – október 1944). In: Bystrický, J a kol.: Od priesmyku Predeal po Kurovské sedlo. Bratislava 2011, s. 143-144; <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Personenregister/W/WagenerC.htm>.

(P. Šimunič)

WÁGNER, František

kapitán letectva
zástupca veliteľa 3. čs. leteckého bi-
tevného pluku v ZSSR 1. čs. zmiešanej
leteckej divízie v ZSSR

* 29. 10. 1911 Mýto pod Ďumbierom,
okr. Brezno nad Hronom

† 18. 1. 1966 Prešov

Základné vzdelanie získal absolvovaním 4 tr. občianskej a 5 tried meštianskej školy. Civilné vzdelanie ukončil absolvovaním Vyššej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach v r. 1932. 12. 3. 1932 W. odvieďli do čs. brannej moci na hlavnom odvode. 1. 10. 1932 W. nastúpil na prezenčnú službu. W. včlenili v hodnosti voj. k letke 13 let. pl. 3 gen. letca M. R. Štefánika. 25. 10. 1932 W. priznali status frekventant. V r. 1932 – 1933 absolvoval ŠDLZ, odd. pozorovateľov v Prostějove. 16. 1. 1933 W. povýšili na slob. 3. 6. 1933 W. priznali charakter absolventa a zároveň ho menovali za pozorovateľa-letca. 4. 9. 1933 W. povýšili na čat. aspirant a zároveň preložili do kmeňového počtu VA v Hraniciach ako voj. akademika. 1. 1. 1935 W. menovali za ppor. let. v zál. VA absolvoval 1. 7. 1935. V tento deň ho menovali za por. let. a pilota-letca. 15. 7. 1935 W. včlenili k letke 9 let. pl. 3 v Piešťanoch. Od 1. 9. 1935 W. absolvoval aplikačný kurz v rámci VLÚ v Prostějove. 15. 7. 1936 W. premiestnili k letke 12 let. pl. 3 do Košíc. 1. 11. 1936 W. menovali za poľného pozorovateľa-letca a 1. 1. 1937 za poľného pilota-letca. 1. 7. 1937 W. určili k letcom ustanoveným na lietanie v noci.

Po vzniku Slov. štátu W. prevzali do slov. brannej moci. Od 23. – 24. 3. 1939 sa zúčastnil ako letec obrany Slovenska v tzv. Malej vojne. 1. 4. 1939 W. povýšili na npor. let. Podľa iných prameňov až 26. 5. 1939, s účinnosťou od 17. 5. 1939. 15. 5. 1939 W. ustanovili za vel. letky 10. V tejto funkciu zotrval do 1. 1. 1940, keď ho premiestnili k LS v Nitre. 30. 4. 1940 W. premiestnili k MNO-VVZ ako prideleného dôst. let. odd. 30. 9. 1940 W. premiestnili od MNO-VVZ k letke 2 let. pl., kde ho 1. 10. 1940 ustanovili za vel. letky 2. 22. 6. 1941 W. odišiel s letkou 2 „Kamila“ do poľa, kde s prestávkou zotrval až do 27. 10. 1941. 1. 1. 1942 W. povýšili na stot. let. 23. 6. 1942 W. odoslali do poľa s letkou 2 k SVZ pri ZD. 29. 10. 1942 sa vrátil z poľa. 6. 11. 1942 W. ustanovili za vel. letiska Spišská Nová Ves. 15. 1. 1943 W. určili za ZV I. perute. 1. 4. 1943 W. ustanovili za vel. letky 51 na Troch Duboch. 17. 4. 1944 W. trvalo prideliť na VVZ ako referenta osobného odd. 31. 8. 1944 spoločne s npor. let. J. Gurským preletel do Ľvova na stranu ČA. 20. 10. 1944 W. na Slovensku v neprítomnosti správnym opatrením odobrali hodnosť stot. let. a v hodnosti strel. v zál. preložili do I. zál.

1. 9. 1944 W. zaradili do štábu let. sk. mjr. let. → J. Trnku. 17. 10. 1944 W. zaradili do čs. brannej moci. 7. 12. 1944 W. ustanovili za dočasného ZV 3. čsblpl v ZSSR. 15. 3. 1945 W. premiestnili k 1. čszld v ZSSR, s určením za ZV. 20. 4. 1945 (23. 4. 1945) W. odoslali zo zdravotných dôvodov k náhradnej letke LVS v Spišskej Novej Vsi. 25. 10. 1945 W. včlenili k pomocnej letke. 1. 9. 1946 (20. 9. 1946) W. ustanovili za vel. LNP 4. 1. 6. 1948 W. dali na dovolenku s čakaním. 1. 12. 1948 W. prepustili z činnnej voj. služby v hodnosti mjr. let. a zároveň preložili do výslužby (nesup.). 1. 7. 1950 W. odňali hodnosť mjr. let. z dôvodu jeho údajnej nespoľahlivosti a celkovej neoddanosti ľudovo-demokratickému zriadeniu. Týmto dňom W. preložili do počtu mužstva ako voj. v zálohe. Po prepustení z čs. armády pracoval ako tech. úradník.

Vyznamenania: Pamätná medaila bez štítku (1940), Pochvalné uznanie VÚ a VVZ za úspešné riadenie a prevádzkanie kuriérnej služby za poľného ťaženia proti ZSSR (1941), nem. Das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler (1941), nem. Eisernes Kreuz II. Kl. (1942), Za hrdinstvo

3. stupňa (1943), Pamätný odznak 1. stupňa (1943), Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944), Československá vojenská medaila za zásluhy I. stupňa (1946), Rad SNP II. triedy (1945), sov. Za pobeđu nad Germanijej v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 – 1945 gg. (1946) a iné.

Literatúra a pramene: – VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

WECKE, Walther

generál Luftwaffe

od novembra 1939 do marca 1943 veliteľ nemeckej ochrannej zóny na Slovensku

*30. 9. 1885 Nennhausen, Westhavelland

†16. 12. 1943 Gotha

Po skončení reálnej školy v Rathenowe v Braniborsku v roku 1903 vstúpil ako dobrovoľník do 5. bat. poľného dpl. 3. (1. brandenburský) v meste Brandenburg an der Havel. Po dosiahnutí poddôstojníckej hodnosti v roku 1905 absolvoval výcvik u pyrotechnikov. Od roku 1909 študoval na vysokej pyrotechnickej škole. Na por. bol povýšený v roku 1915. Ako dôst. sa zúčastnil 1. svetovej vojny, z armády bol prepustený v roku 1919. V nasledujúcich rokoch slúžil na Ochranej polícii (Schutzpolizei) v Berlíne. V čase Weimarskej republiky bol postupne povýšený až na mjr. polície. V roku 1932 vstúpil do NSDAP. V januári 1933 sa stal predsedom Združenia pruských policajných dôstojníkov. V čase formovania Hitlerovej vlády koncom januára 1933 bol poverený zabezpečiť bezpečnosť novej vlády v súvislosti s chýrom o príprave údajného puču na ministerstve obrany. Po prevzatí moci nacistami pôsobil na pruskom ministerstve vnútra, ako spojka medzi NSDAP a políciou. Organizačne sa podieľal na nacistických čistkách v radoch Ochranej polície.

Na konci februára 1933 sa na popud vtedajšieho pruského ministra vnútra H. Göringa stal vel. elitnej policajnej jednotky určenej na ochranu vlády (oddiel Wecke pre zvláštne použitie, neskôr Krajinská policajná skupina Wecke pre zvláštne použitie, potom Krajinská policajná skupina gen. Göringa, od septembra 1935 pluk gen. Göringa). V tejto funkcii zotrval do júna 1934. Táto jednotka predstavovala mocenský inštrument samotného H. Göringa. Okrem toho vo februári 1933 bol menovaný za prezidenta Inštitútu techniky a dopravy pruskej polície. V januári 1934 bol menovaný policajného generálmajora. V októbri 1935 sa vrátil do armády s uznanou generálskou hodnosťou. Tu prevzal Skupinu 3 pozemného vojska – poľné zbrojmajsterstvo. V roku 1937 bol priradený k Luftwaffe. a velil škole protivzdušnej obrany v Berlíne – Wannsee. Po vzniku nemeckej ochrannej zóny na Slovensku, kde mohli na základe ochrannej zmluvy z 23. 3. 1939 pôsobiť nem. jednotky sa stal vel. cvičiska Luftwaffe s vel. v Malackách. 29. 11. 1939 sa stal vel. samotnej ochrannej zóny. Podľa služobných rozkazov bol podriadený priamo OKW, bol zodpovedný za pokoj, poriadok a bezpečnosť v zóne. Pri plnení týchto úloh mu museli byť k dispozícii všetky tu prítomné štáby a jednotky Wehrmachtu. Všetky jednotky zastupoval tiež oficiálne a po politickej stránke pri rokovaniach s nem. vyslanectvom v Bratislave. Kompetencie ohľadne postavenia ochrannej zóny a disponovania s jednotkami v nej dislokovanými však zostali nedoriešené. V otázkach výcviku totiž všetky súčasti Wehrmachtu mali podliehať ich pôvodne predstaveným orgánom. Samotný Wecke bol v správnych záležitostiach podriadený správe voj. obvodu XVII (Wehrkreisverwaltung). Začiatkom roku 1940 sa do priestoru ochrannej zóny presunuli dva p. náhradné pr. zostavené z nováčikov, ktoré z hľadiska organi-

zácie výcviku podliehali voj. obvodu XVII (Wehrkreis). Samotný W. (ktorého takáto situácia degradovala) viackrát upozorňoval, že takýto stav je zo zahranično-politických dôvodov nevhodný. Argumentoval tým, že ochranná zóna bola predsa len stále územím SR, ale pritom de facto aj súčasťou voj. správy Ríše. Podobné postavenie vo vzťahu k vel. zóne mala tiež III. Gruppe Große Kampfliegerschule 2 (bojová bombardovacia škola), ktorá sa stala súčasťou cvičiska Luftwaffe s vel. v Malackách v januári 1940.

1. 8. 1940 bol W. povýšený na genpor. V súvislosti s prípravami na vojnu proti ZSSR sa mu podarilo už v apríli 1941 posilniť nem. prítomnosť v nej, keď sem boli načas prevelené ďalšie dva Landeschützen/Bataillony (pr. domobrany) 615 a 702 na ochranu komunikácií, najmä mostov a tunelov, proti prípadným sabotážnym akciám proti nem. transportom prechádzajúcim cez Slovensko. Tieto dva pr. však v zóne dlho neudržal, odvelené boli už krátko po začiatku vojny. Neobstáli pritom ani jeho argumenty o nedostatku vlastných slov. jednotiek, ktorých väčšina odišla na východný front. Proti jeho snahe hovorili najmä problémy v otázke zásobovania nemeckých jednotiek, keďže Nemci si veľmi dobre uvedomovali, že veľká prítomnosť ich jednotiek v zóne, by sa nestretla s pochopením zo strany širokej verejnosti.

Podľa stavu z októbra 1942 boli Weckemu ako vel. zóny podriadené dva oddiely nem. poľných žandárov na ôsmich miestach (47 osôb), ďalej jedna rota domobraneckého pr. (5 dôstojníkov, 23 poddôstojníkov, 179 mužov), ktorá v júni 1942 vystriedala pôvodné náhradné pr. W. bol podriadený tiež menší žel. strážny, špioňazny personál a personál hlásnej služby. Pritom len s nevôľou sledoval, že počet vojakov v zóne postupne klesal, a to aj napriek tomu, že úlohy, ktoré jeho jednotky vykonávali, sa nemenili (stráženie železníc, ciest, tunelov, zásahy proti potencionálnym parashutistom, zabezpečenie východnej hranice zóny atď.). V prípade potreby sa mohol W. ako vel. obrátiť aj na pomoc Velit. cvičiska Luftwaffe v Malackách (6 dôstojníkov, 44 poddôstojníkov, 176 príslušníkov mužstva, 9 civilov), ktoré disponovalo siedmimi cvičnými táborami a Velit. cvičiska Malé Karpaty – Turecký vrch (strelnica pre pozemné vojsko). Tieto jednotky však napriek jeho nevôli mali naďalej určitú autonómiu, keďže boli priamo podriadené voj. správnym orgánom na území Ríše. Spolu bolo v ochrannej zóne v tomto čase pod Weckeho priamym či nepriamym velením služobne 842 príslušníkov mužstva, 164 poddôstojníkov, 24 úradníkov, 5 lekárov, 30 dôstojníkov.

Pre nespokojnosť s neustálym znižovaním nem. voj. prítomnosti v zóne W. nakoniec požiadal o jej zrušenie (keďže prostriedky, ktoré mal k dispozícii, nestačili podľa neho na účinný zásah proti hroziacim nepriateľským útokom – letecké nálety, vzdušné výsadky a s tým spojená sabotážna činnosť...). OKW/Ausland však jeho návrh zamietlo, a to najmä z psychologických dôvodov, keďže stiahnutie nemeckých jednotiek by mohla „nepriateľská propaganda“ chápať ako prejav slabosti. W. bol naďalej nespokojný aj so svojimi kompetenčnými právomocami. Túto otázku vyriešil až výnos A. Hitlera z 5. 2. 1943, na základe ktorého sa vel. zóny podriaďovali všetky voj. cvičiská v ochrannom pásme (v tom čase Malacky, Nový Dvor, Turecký vrch, Plavecké Podhradie, Hlboké, Senica, Púchov so všetkými služobnými miestami). Medzitým bol W. 1. 12. 1942 povýšený na gen. vzdušnej zbrane. Nové kompetencie však už nestihol dostatočne využiť, keďže koncom marca 1943 ho vo funkcii vystriedal genpor. → K. Barlen (od 1. 4. 1944 gen. let.) Krátko nato po ťažkej chorobe zomrel.

Vyznamenania: nem. Eisernes Kreuz 1., 2. Klasse (?), Deutsches Reiterabzeichen (?), nem. Ehrenkreuz für Frontkämpfer 1914/1918 (?), Wehrmacht Dienstauszeichnung IV. bis I. Klasse (?), nem. Kriegsverdienstkreuz II. Klasse mit Schwertern (?), nem. Kriegsverdienstkreuz I. Klasse mit Schwertern (?), Vojenný víťazný kríž (?), Veľkokríž vojenného víťazného kríža (?).

Literatúra a pramene: CSÉFALVAY, F. a kol.: Vojenské dejiny Slovenska – V. zväzok (1939 – 1945). Bratislava 2008, s. 25, 107; HILDEBRANDT, K.F.: Die Generale der Luftwaffe 1935 – 1945. Osnabrück 1991 – www.lexikon-der-wehrmacht.de; Bundesarchiv – Militärarchiv Freiburg, fond Bs. RW/5 Oberkommando der Wehrmacht – Amt Ausland/Abwehr.

(I. Baka)

WEINHOLD, Adolf

kapitán
povstalecký veliteľ na Hornej Nitre

*10. 12. 1903 Stropkov, okr. Svidník
† ? september 1944

Skončil Meštiansku školu v Humennom a Vyššiu priemyselnú školu strojnícku v Košiciach (1920 – 1924). Tu absolvoval aj ŠDPZ (1924 – 1925) a ŠDTZ (1925). Po skončení základnej voj. služby poslucháč Českého vysokého učenia technického Praha – odbor strojný a elektrotechnické inžinierstvo (1926 – 1930). Štúdium nedokončil, nakoľko po smrti otca musel pracovať. V Prahe prešiel ako tech. úradník najrôznejšími zamestnaniami. Po marcových udalostiach sa vrátil na Slovensko a začal pracovať v Slovenskom štatistickom úrade v Bratislave. Od roku 1941 dôst. z povolania, v auguste pridelený v hodnosti npor. pech. na materiálne oddelenie HVV MNO. Od januára 1942 vel. voj. dozoru továrenskej sk. 2 v Podbrezovej. Do sféry jeho právomoci mu okrem podbrezovských železniarní patrili aj podniky v Banskej Bystrici, Harmanci, Pohorelskej Maši, Železníku, Lovinobani, či Tisovci, a v kompetencii mal aj voj. dozor nad okr. Zvolen, Banská Bystrica, Brezno, Hnúšťa, Revúca, Dobšiná a Lovinobaňa. Do odboja ho cieľavedomejšie zapojil v priebehu roka 1943 samotný pplk.gšt. → J. Golian. Poverený bol organizovaním voj. odboja na Horehroní. V čase zintenzívnenia príprav na Povstanie bol v apríli 1944 v hodnosti stotníka zbroj. tech. služieb preložený do Zemianskych Kostolian na Hornú Nitru ako vel. zbrojného skladu slov. arm. s pôsobnosťou pre Nováky, Bošany a Topoľčany. Zároveň prevzal aj velenie VTCHÚ, ktoré bolo arm. a chemickým strediskom. Po svojom príchode zorganizoval okolo seba sk. antifašisticky orientovaných dôstojníkov a nadviazal spojenie s predstaviteľmi ilegálneho odboja a part. hnutia. Podobne ako v Podbrezovej aj tam vytvoril pre potreby VÚ rezervné sklady zbraní a streliva. Po vypuknutí SNP prevzal velenie posádky, vyzbrojil zmobilizovaných vojakov i partizánov a zlikvidoval odpor všetkých miestnych, pro-fašisticky orientovaných obyvateľov. V jeho rukách sa prakticky koncentroval povstalecký život na Hornej Nitre. Pod jeho vedením ústav ako muničná výrobňa jediný pracoval iba pre potreby povstalcov a aj vďaka nemu sa voj. výroba udržala počas celého Povstania i part. vojny. Boj. skupina, nazývaná menom svojho vel., zohrávala v úvodnej fáze Povstania kľúčovú úlohu, keď zabezpečovala povstalecké územie od juhozápadu. Osobne organizoval obranu údolia Nitry a Nitrice, dozeral na obsadzovanie dôležitých úsekov a vyznamenal sa v bojoch pri Čakajovciach, Topoľčanoch, Broďanoch, Navojovciach, Hradišti či Veľkých Uherciach. Nepriateľské jednotky sa márne pokúšali zdržiavať na niekoľkých obranných čiarach, na to však nemal dostatok času, síl ani prostriedkov. Okrem vykonávania štábnej práce často odchádzal na front a podstatnou mierou prispieval k upevňovaniu boj. morálky vojakov. Po páde Baťovian, 6. 9. 1944, sa mu síce manévrom od Veľkých Krštenian podarilo nakrátko zatlačiť postupujúceho nepriateľa, avšak počas nasledujúcich bojov padol 9. 9. 1944 zranený do nem. zajatia. Jeho strata spôsobila povstaleckému veleniu nemalé problémy, keďže

v pripravovanom rozkaze o reorganizácii armády, uskutočnenej deň nato, mu pripadala funkcia vel. IV. TS. Po zajatí bol odvedený do Topoľčian a následne do Nitry, kde bol vypočúvaný. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939), Za zásluhy (1941), Rad Slovenského národného povstania I. tr. in memoriam (1945), Československý vojnový kríž 1939 in memoriam (1945), Československý vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom in memoriam (1946).

Literatúra a pramene: PREČAN, V.: Slovenské národné povstanie. Dokumenty. Bratislava 1965, reg.; KOVÁČ, J.: Protifašistické hnutie a odboj na Hornej Nitre. B. Bystrica 1969; GAJDOŠ, M.: Kapitán Adolf Weinhold – vojak a vlastenec. In: Horná Nitra. Vlastivedný zborník V. Banská Bystrica, 1970, s. 173–180; JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník Slovenského národného povstania. Bratislava 1970, s. 323; ES 6, s.470; ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; ESNP, s. 615; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Bratislava 1990, reg.; SBS 6, s. 353; NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Banská Bystrica – Bratislava 1994; VOČSO, s. 331. – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a KmL; VÚA-VHA Praha, fond 1. ČSAS č. 9/cII/2/11;

(A. Maskalík)

WERNER, Fridrich (pôvodne Bedřich)

podplukovník Pracovného zboru
veliteľ pešieho práporu, veliteľ VI. pracovného práporu

*9. 11. 1893 Brno (Česká republika)
† ??

V r. 1904 – 1914 absolvoval štúdium v reálnom gymnáziu s vyučovacím jazykom nem. v Brne, Badene (Dolné Rakúsko) a Grazi (Štajerský Hradec). Na výkon voj. prezenčnej služby nastúpil 27. 8. 1914 v rak.-uh. pešom pl. 4 vo Viedni ako jednoročný dobrovoľník. Na začiatku druhej polovice septembra 1914 ho premiestnili do p. pl. 3 v Brne, kde absolvoval ŠDPZ. Od začiatku apríla 1915 do 19. 8. 1917 bojoval na tal. fronte vo funkcii vel. čaty, vel. roty, vel. stíhacieho odd. a pobočníka vel. sam. práporu. 1. 1. 1916 bol menovaný na por. pech. Dňa 20. 8. 1917 padol do tal. zajatia. Do činnnej služby v čs. armáde sa prihlásil 20. 8. 1919 u voj. splnomocnenca ČSR vo Viedni a na službu nastúpil 15. 12. 1920 v p. pl. 3 v Kroměříži. Na konci augusta 1921 bol v hodnosti por. pech. aktivovaný so spätnou platnosťou od 1. 9. 1920 a súčasne bol premiestnený do p. pl. 37 v Levoči. S účinnosťou od 23. 2. 1924 ho povýšili do hodnosti npor. pech., dňom 1. 4. 1929 do hodnosti kpt. pech. a 1. 4. 1936 do hodnosti škpt. pech. Voj. službu v čs. armáde zakončil v hor. p. pl. 1 v Dolnom Kubíne, do ktorého bol premiestnený 15. 9. 1937. Dňom 23. 10. 1938 bol ako dôst. nem. národnosti rozhodnutím MNO zbavený služby a 15. 12. 1938 dostal dovolenku s čakaním až do ďalšieho rozhodnutia. V priebehu rokov 1920 – 1938 prešiel v čs. armáde funkciami vel. čaty, vel. spoj. čaty, spoj. dôst. pluku a vel. roty. Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. arm. a v hodnosti stot. pech. 1. 9. 1939 ustanovený do funkcie posádkového vel. v Dolnom Kubíne. 1. 1. 1940 ho povýšili do hodnosti mjr. pech. a rovnakým dňom ustanovili do funkcie vel. náhradného práporu p. pl. 6 v Ružomberku. V polovici mája 1941 sa stal vel. I/4 práporu v Dolnom Kubíne. Po vstupe SR do vojny proti ZSSR bol v rovnakej funkcii 28. 6. 1941 odoslaný na východný front. Po reorganizácii slov. arm. skupiny sa 18. 8. 1941 vrátil späť do Dolného Kubína a prevzal funkciu vel. výcvikového pr. Dňa 13. 1. 1942 bol odoslaný do sústreďovacej stanice v Prešove s určením ako vel. poľného pr. 17. 3. 1942 odišiel do poľa k ZD, v rámci ktorej prevzal velenie I/101

pr., potom od júla 1942 vykonával funkciu vel. I/102 pr., od 18. 3. 1943 bol opäť vo funkcii vel. I/102 práporu a od 22. 5. do 22. 8. 1943, v hodnosti pplk. pech. (povýšený s účinnosťou od 1. 1. 1943), vykonával funkciu prednostu IIa (osobného) oddel. velit. ZD (2. pd). Po návrate na Slovensko bol daný do dispozície VPZb (velit. prac. zboru) a poverený velením VI. pracovného pr. v Černom. Dňom 1. 1. 1944 bol preložený do výslužby, ale súčasne povolaný na výkon činnnej služby po dobu brannej pohotovosti štátu a pridelený na VBv v Banskej Bystrici, kde zotrval až do konca augusta. Dňom 1. 9. 1944 bol prepustený do pomeru mimo činnú službu.

Vyznamenania: rak.-uh. Karl Truppenkreuz (1916), rak.-uh. Militärverdienstkreuz III. Kl. (1917), rak.-uh. Militär-verdienstmedaille - Signum Laudis (1917), Pamätná medaila (14. 2. 1941), Kríž svetovej vojny I. st. (22. 7. 1941), Za hrdinstvo 2. st. (1943), Pamätný odznak za ťaženie proti ZSSR I. st. (1943), Vojenný víťazný kríž III. tr. (1944).

Literatúra a pramene: TÓHT, D. (zost.): Pracovné jednotky a útvary slovenskej armády 1939-1945. VI. Robotný prápor. Zborník materiálov z medzinárodného seminára Bratislava 22. – 23. 11. 1995. Bratislava 1996. s. 43; BYSTRICKÝ, J.: Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (september 1941 – november 1942). In: Vojenská história, roč. 3, 1999, č. 4, s. 33; BYSTRICKÝ, J.: Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (november 1942 – október 1943). In: Vojenská história, roč. 4, 2000, č. 3–4, s. 42, 47; MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu. II. (1941 – 1944) Zaisťovacia divízia a železniční pionieri. Banská Bystrica 2008, s. 244; – VHA Praha, Zb. KvL a KML.

(J. Bystrický)

WILDNER, Karel (Carl)
podplukovník pechoty
veliteľ bojovej skupiny SS „Wildner“

* 17.12.1897 Königshof (Kráľův Dvůr),
okr. Beroun (Rakúsko-Uhorsko, Čechy)
† ??

Absolvoval dva ročníky obchodnej akadémie v Prahe (1913 – 1915), ktorú dokončil až v roku 1919. Počas 1. svetovej vojny dobrovoľne vstúpil do armády, ukončil ŠDZ pechoty v Budapešti (1915 – 1916) a ako záložný dôst. bojoval na rus. i tal. fronte. Za dôst. z povolania bol prijatý v auguste 1921. Počas služby v čs. brannej moci zastával nižšie vel. funkcie na stupni čata – rota, v septembri 1936 dosiahol hodnosť škpt. pech.

Do slov. arm. bol prevzatý v hodnosti stot. pech. 16. 5. 1939 a prideľovaný k p. pl. 5, kde postupne zastával posty vel. technickej roty, poddôstojníckej školy a výcvikovej roty. S technickou rotou sa účastnil ťaženia proti Poľsku, následne vel. III. p. pr. Od 23. 10. 1939 referent pre sprav. a strážnu službu letectva na HVV MNO v Bratislave, od 15. 2. 1940 vel. II. práporu p. pl. 3 v Banskej Štiavnici a od októbra 1940 veliteľ spoj. pr. 2 v Prešove. Ako dôst. nem. národnosti patrila k veľkým obdivovateľom ozbrojených síl tretej ríše, čo mu nemalou mierou uľahčilo jeho kariérny rast. K 1. 1. 1941 bol povýšený na mjr. pech. k 1. 1. 1942 na pplk. pech. V období od 27. 6. 1941 do 8. 9. 1942 pôsobil na východnom fronte ako vel. spoj. práporu RD. Do identickej funkcie sa vrátil 5. 4. 1943 aj po reorganizácii jednotky na 1. pd. V Rusku tentokrát zotrval do februára 1944. Po jej reorganizácii sa do Ruska vrátil do funkcie vel. spoj. práporu 1. pd, kde pôsobil do 10. 11. 1943. Neskôr vystúpil zo slov. arm. a vstúpil do radov Waffen-SS. Na jeseň bol už SS-Obersturmbannführer veliteľ boj. skupiny SS, nesúca jeho meno. „Kampfgruppe“ Wildner posil-

nila bojovú skupinu „Schill“ 28. septembra 1944. Útočila v smere na Sv. Kríž n/Hronom, zvädzala frontové boje o Vyhyne, napokon obsadzovala Banskú Štiavnicu, Banskú Belú a Kozelník. Jeho povojnové osudy nie sú známe.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: KORČEK, J.: Slovenská republika 1943 – 1945. Bratislava 1999. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(A. Maskalík)

WIRTH, Friedrich

plukovník justície
od júla 1939 prednosta hlavného vojenského súdu.

* 10. 1. 1887 Plzeň, okr. Plzeň
† ??

V r. 1899 – 1907 absolvoval gymnázium s vyučovacím jazykom nem. a následne v r. 1907 študoval na Právnickej fakulte Nem. univerzity v Prahe, ktorú skončil v r. 1911. V máji 1915 bol odvedený a v júni nastúpil na prezenčnú službu k strel. pl. 7 v Jablonci nad Nisou, kde absolvoval voj. výcvik a ŠDZ. Od januára 1916 do decembra 1916 slúžil v strel. pl. 7 vo funkcii vel. čaty na rus. fronte. V čase od decembra 1916 do marca 1917 vykonával činnú službu v náhradnom prápore strel. pl. 7 v Rumunsku. Vo februári 1917 bol povýšený do hodnosti por., v decembri 1918 bol preložený do neaktivity na neurčitú dobu ako príslušník nem. národnosti. V júni 1919 nastúpil ako aspirant dôstojník just. služby z povolania do voj. just. praxe pri voj. zást. v Plzni a v priebehu tejto služby bol 1. 12. 1919 povýšený do hodnosti npor. just. V rokoch 1920 až 1939 pôsobil v rôznych posádkach v ČSR a zastával rôzne funkcie v oblasti voj. justície. Dňom 15. 4. 1939 bol prijatý ako dôst. z povolania v stavovskej sk. just. služby v hodnosti mjr. just. do trvalej služby arm. slov. štátu a bol ustanovený do funkcie prednostu div. súdu v Banskej Bystrici. V máji 1939 po zrušení div. súdu v Banskej Bystrici bol ustanovený do funkcie prednostu voj. súdu v Bratislave. 1. 1. 1940 bol povýšený do hodnosti pplk. just. a 1. 4. 1942 do hodnosti plk. just. Jeho ďalšie osudy sú neznáme.

Vyznamenania: ?

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KML.

(I. Purdek)

WÖHLER, Otto
generál pechoty Wehrmachtu
veliteľ 8. A

* 12. 7. 1894 Groß Burgwedel – Hanover
(Nemecko)
† 5. 2. 1987 Groß Burgwedel

Do cisárskej armády vstúpil vo februári 1913. V 1. svetovej vojne bojoval na oboch frontoch. Po nej slúžil v rámci Reichswehru, kde k 1. januáru 1938 dosiahol hodnosť plk. a k 1. aprílu funkciu hlavného operačného dôstojníka novosformovanej armádnej skup. Počas poľskej kampane v septembri 1939 slúžil ako prvý štábný dôstojník vel. 14. arm. počas ťaženia na Západ v máji až júni 1940 ako NŠ XVII. arm. zboru. Od októbra 1940 pôsobil ako šéf štábu

11. arm., s ktorou sa v júni 1941 zúčastnil invázie do ZSSR. V apríli 1942 bol ustanovený do funkcie NŠ Skupiny armád „Stred“, pričom v priebehu roka bol povýšený na genmjr. (1. január) i gen.por. (1. októbra). 1. apríla 1943 bol poverený prvou bojovou veliteľskou funkciou zastávať post veliteľa I. arm. zboru, s ktorým absolvoval zdržiavacie boje v severnom sektore Východného frontu a ktoré mu vyniesli povýšenie na generála pechoty (1. jún 1943). Od 15. augusta 1943 až do 27. decembra 1944 následne pôsobil ako veliteľ 8. arm., s ktorou ustupoval do Rumunska. Od októbra 1944 pod jeho velenie spadala aj maď. 1. arm., ktoré vytvárali arm. skup., nesúcu jeho meno. Koncom roka 1944 prevzal velenie Skup. armád „Juh“, ktorá bola na prelome zimy a jari nútená sa vysporiadať s následkami Západokarpatskej i Bratislavsko-brnianskej operácie. V dôsledku neúspešného pokusu o zastavenie sov. postupu bol 25. marca 1945 z funkcie odvolaný a 7. apríla preradený do tzv. Hitlerovej zálohy hlavného veliteľstva, kde zotrval až do nem. kapitulácie. Po vojne bol súdený za vojnové zločiny a v októbri 1948 odsúdený na 8 rokov. Na jeseň 1950 bol podmienene prepustený.

Vyznamenania: Eisernes Kreuz 2. Klasse (1914), Eisernes Kreuz 1. Klasse (1914), Ritterkreuz des Königlichen Hausordens von Hohenzollern mit Schwertern (1918), Ritterkreuz des Herzoglich Sachsen-Ernestinischen Hausordens mit Schwertern (1918), Ritterkreuz des Herzoglich Sachsen-Ernestinischen Hausordens mit Schwertern (1918), Waldeckisches Verdienstkreuz 3. Kl. mit Schwertern (1918), Verwundetenabzeichen in Silber (1918), Wehrmacht-Dienstauszeichnung 4. Kl. (1919), Wehrmacht-Dienstauszeichnung 3. Kl. (1933), Wehrmacht-Dienstauszeichnung 2. Kl. (1938), Wehrmacht-Dienstauszeichnung 1. Kl. (1938), Spange zum Eisernen Kreuz 2. Kl. (1939), Spange zum Eisernen Kreuz 1. Kl. (1939), Deutsches Kreuz in Gold (1941), Medaille Winterschlacht im Osten 1941/42 (1942), Krimschild (1943), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (1943), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Eichenlaub (1944), Namensnennung im Wehrmachtbericht (1943, 1944).

Literatúra a pramene: ČEJKA, E. – RICHTER, K.: Historické události – druhá světová válka. Datová příručka. Praha 1979, s. 263, 307, 320; TESSIN, G.: Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939 – 1945. Band 2. Frankfurt am Main 1977, s.5; Vojevůdci Třetí říše. Praha 2001, s. 206 – 211. - www.lexikon-der-wehrmacht.de;

(A. Maskalík)

XYLANDER, Wolfdietrich Ritter von

generálporučík
náčelník štábu skupiny armád A

* 9. 4. 1903 München

† 15. 2. 1945 Struppen, Kreis Pirna, SRN

Do Reichswehru vstúpil ako 18-ročný a stal sa príslušníkom 19. bavorského p. pl. Na por. povýšený 1. 3. 1925 (dátum neskôr upravený na 1. 12. 1924). Neskôr bol prevelený do Kemptenu, kde ho 1. 2. 1928 povýšili na npor. V r. 1933 ho prevelili do VA, 1. 6. 1934 povýšený na kpt. V septembri 1935 sa stal príslušníkom GŠ ako dôst. 3. oddelenia Hlavného ubytovateľa IV. V r. 1939 povýšený na mjr. gšt. Počas mobilizácie v lete 1939 bol určený do funkcie dôst. lc 206. pd. Začiatkom júna 1940 bol prevelený ako NŠ 30. pd., ktorá sa podieľala na okupačnej správe Francúzska. Po začiatku nem.-sov. vojny bola div. presunutá do sev. Ruska. Po vystriedaní sa X. stal dôst. Ia 2. arm. 25. 11. 1942 bol vystriedaný a zaradený do vodcovskej zálohy (Führerreserve). Na plk. gšt. bol povýšený 1. 1. 1943 (dátum neskôr upravený na 1. 1. 1942). 19. 1. 1943 ho menovali za NŠ XXXIX. hor. zboru. 1. 6. 1943 ho vystriedali a menovali za NŠ 17. arm. V polovici novembra 1943 znovu prevzal funkciu NŠ 17. arm. 1. 1. 1944 ho povýšili na genmjr. 9. 7. 1944 bol vystriedaný a znovu zaradený do vodcovskej zál. Ešte v ten istý mesiac bol prevelený ku sk. arm.

Severná Ukrajina, kde sa stal NŠ. Časť sk. arm. sa bránila v Karpatoch neskôr na území Slovenska proti ČA. Po premenovaní sk. arm. bol 23. 9. 1944 menovaný za NŠ sk. armád A. 1. 12. 1944 ho povýšili do hodnosti genpor. Po opätovnom premenovaní sk. arm. sa stal v januári 1945 NŠ sk. armád Stred. Smrteľne sa zranil po zrútení lietadla.

Vyznamenania: Deutsches Kreuz in Gold (9. 8. 1942), Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (po smrti, 20. 2. 1945)

Literatúra a pramene: PREČAN, V. (ed.): Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko 1944. Dokumenty. Bratislava 1971, reg.; <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Personenregister/X/XylanderWolf-dietrichRitterv-R.htm> (10. 6. 2012)

(F. Cséfalvay)

ZÁBORSKÝ, Július

major koncipientnej služby
veliteľ prístavnej oblasti v Bratislave

* 28. 9. 1891 Horša, okr. Levice

† ??

Na výkon voj. prezenčnej služby nastúpil 1. 10. 1913 v 14. vlastibranckom p. pl. v Nitre. S týmto pl. odišiel v auguste 1914 na rus. front, kde bol ešte v ten istý mesiac ranený a potom v poľnej nemocnici liečený až do januára 1915, keď sa vrátil do Nitry k náhradnému pr. vlastibranckému p. pl. 14. O štyri mesiace neskôr odišiel na rus. front k vlastibranckému p. pl. 13. Dňa 1. 8. 1915 ho povýšili na ppor. v zál. V ten istý mesiac sa vrátil na Slovensko, kde sa liečil do konca januára 1916. Do hodnosti por. v zál. bol povýšený 1. 1. 1916. Po absolvovaní gulometného kurzu v Bratislave (február – začiatok júna 1916) ho opäť odoslali na rus. front a prideliili do p. pl. 34. V júli 1920 sa prihlásil do čs. vojska v Rusku. Na Slovensko sa vrátil v polovici novembra 1920. Až do r. 1938 potom pôsobil ako učiteľ na štátnej ľudovej škole a riaditeľ učňovskej školy v Nitre. Dňa 28. 10. 1928 ho povýšili na npor. v zál. a 1. 1. 1937 na kpt. v zál. 14. 9. 1938 bol povolaný na mimoriadne cvičenie v zbrani a ponechaný v činnnej službe v dôsledku vyhlásenia všeobecnej mobilizácie. Z činnnej služby bol v dôsledku demobilizácie prepustený 22. 12. 1938. Po vzniku Slovenského štátu ho dňom 20. 5. 1939 povýšili do hodnosti stot. pech., 30. 5. 1939 prijali do zboru dôst. z povolania slov. arm. a prideliili do p. pl. 5, kde od polovice júna vykonával funkciu vel. pomocnej rot. Po prevelení do p. pl. 6 sa dňom 1. 1. 1940 stal vel. II/6 práporu v Liptovskom Mikuláši. V polovici mája 1940 bol premiestnený do p. pl. 7 v Žiline a ustanovený za vel. náhradného práporu a 1. 7. 1940 ho povýšili do hodnosti mjr. pech. Po premiestnení do Prešova, na konci septembra 1940, sa dňom 1. 10. 1940 stal prednostom mobilizačného a org. oddelenia velit. 2. div. V polovici januára 1942 odišiel na východný front k velit. RD, kde bol zaradený ako vel. stanu. Na Slovensko sa vrátil na začiatku septembra 1942 a od 1. 10. 1942 bol pridelený na MNO – CPO. Už 4. 10. 1942 však bol opäť odoslaný na východný front k RD, ale po krátkom čase, na začiatku decembra 1942, sa vrátil na MNO – CPO, kde potom od začiatku druhej polovice marca 1943 vykonával funkciu prednostu odd. Dňom 30. 4. 1943 bol preložený do skupiny dôst. konc. správy. Keď po bombardovaní Bratislavy amer. letectvom (16. 6. 1944) sa vytvorilo Velit. prístavnej oblasti, ustanovili ho do funkcie vel. prístavnej oblasti. Dňom 1. 1. 1945 ho minister národnej obrany SR preložil do výslužby. Po skončení vojny bol 18. 7. 1945 prijatý do čs. arm. v hodnosti mjr. konc. a ustanovený do funkcie prednostu CPO na velit. letectva VJO 4 v Bratislave. Pred koncom októbra 1947 sa stal referentom pre veci protileteckej ochrany na velit. III. leteckého okruhu. Dňom 4. 9. 1948 bol dočasne prepožičaný Poverenictvu vnútra v Bratislave. Jeho ďalšie osudy nie

sú známe.

Vyznamenania: Pamätný kríž III. st. a Kríž svetovej vojny VI. st. (15. 7. 1941), Za hrdinstvo 3. st. (24. 8. 1942), Za hrdinstvo 2. st. (27. 8. 1943) Vojenný vŕtazný kríž IV. tr. (14. 3. 1944).

Literatúra a pramene: – VÚA – VHA Praha, Zb. KvL a Kml.

(J. Bystrický)

ZADŽORA, Jozef,
podplukovník delostrelectva
veliteľ Delostreleckého
protiletadlového pluku

* 5. 1. 1905 Prešov

† 5. 5. 1960 Brno (dnes Česká republika)

Vychodil reálne gymnázium v Prešove a roku 1923 nastúpil na štúdium na VA v Hraniciach na Morave. Po jej ukončení bol 15. 8. 1925 vymenovaný do hodnosti por. a zaradený do del. oddielu 261 v Betliari. Od októbra 1925 do júla 1926 študoval na aplikačnej škole pri Učilišti pre del. v Olomouci. Po návrate do Betliara bol zaradený ako 1. dôst. bat. Do hodnosti npor. ho povýšili 1. 10. 1929. Od novembra 1929 do mája 1930 bol odvelený do ekvitačného kurzu dôst. del. v Košiciach. Vo funkcii 1. dôst. následne slúžil v 1. bat. v Betliari, od októbra 1930 v 2. bat. vo Vlachove a Rožňave, od augusta 1932 v náhradnej bat. v Košiciach a Prešove. Od januára do októbra 1935 bol vyslaný do jazd. kurzu pri VJU v Pardubiciach. Povýšený do hodnosti kpt. bol 1. 4. 1935. Po ukončení kurzu sa vrátil do pôvodnej funkcie k del. oddielu 261, ale už v januári 1936 bol určený za pobočníka vel. oddielu v Prešove. Od mája 1936 pôsobil v Olomouci v Del. učilišti ako cvičiteľ jazdy v ekvitačnom kurze pre rtm. del. V októbri 1936 sa stal vel. pomocnej bat. inštruktérneho del. pl. Del. učilišťa. Od februára do mája 1938 absolvoval strel. kurz del. Hodnosť škpt. dosiahol 1. 4. 1938. Počas mníchovskej krízy zostal v učilišti. V decembri 1938 prevzal velenie ekvitačnej batérie inštruktérneho del. pl. V januári 1939 bol premiestnený k dpl. 111 do Liptovského Sv. Mikuláša, kde vykonával povinnosti vel. bat. a od polovice marca vel. oddielu. K 1. 4. 1939 ho povýšili na mjr. V máji 1939 sa stal vel. II. oddielu dpl. 3 v Prešove, s ktorým sa v septembri toho roku zúčastnil na poľnom ťažení slov. arm. proti Poľsku. V januári 1940 prevzal velenie III. oddielu. V máji 1940 ho premiestnili do Trenčína a ustanovili do funkcie vel. DPLP. Na ppplk. bol povýšený 1. 1. 1942. V tom čase sa zapojil do protifašistického odboja. VÚ ho neskôr poverilo prípravou Povstania v Trenčíne a na Dolnom Považí. Po rozhlasovom prejave gen. I. tr. → F. Čatloša a vypuknutí SNP nechal posádku bez velenia a odišiel do Banskej Bystrice, kde bol zatknutý. Od 12. septembra 1944 prevzal velenie del. 4. TS, ktorá bránila údolie Hornej Nitry a mestá Nováky, Prievidza a Kremnica. Po ústupe do hôr bojoval ako partizán v priestore Kalište – Baláže. V januári 1945 sa pripojil k part. oddielu Vpred, s ktorým na konci marca 1945 prešiel líniu frontu pri Mýte pod Ďumbierom. Na začiatku apríla 1945 sa prihlásil do služby v 1. čs. arm. zbore a bol zaradený do 1. del. pluku 1. čs. pešej brig. Po skončení 2. svetovej vojny prevzal v júni 1945 velenie formujúcej sa 4. hor. del. brigády v Prešove. Po jej zrušení sa v októbri 1945 stal vel. novovytvorenej 12. del. brig. v Kežmarku. Na plk. bol povýšený vo februári 1947 so spätnou platnosťou k 1. 10. 1946. Od júna 1947 do augusta 1949 študoval na Najvyššej voj. akadémii K. J. Vorošilova v Moskve. Po jej absolvovaní bol pridelený Vysokému voj. učilištiu v Prahe, kde pôsobil ako náč. stolice del. (tzn. Katedry del.). V augus-

te 1951 bol premiestnený do Brna a poverený velením Del. fakulty Voj. technickej akadémie. Dňom 1. 6. 1953 ho prezident republiky vymenoval do hodnosti brig. gen.; túto hodnosť 12. 6. 1953 premenovali na genmjr. Od januára 1959 bol v kádrovej dispozícii a 30. novembra toho roka odišiel do zál.

Vyznamenania: Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 (1939), Pamätná medaila Za obranu Slovenska v marci 1939 so štítkom „Javorina“ (1941), Za hrdinstvo 2. st. (?), Odznak československého partizána (1946), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1947), Za zásluhy o obranu vlasti (1955).

Literatúra a pramene: ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984, reg.; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006, reg. ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 211-212; MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012, s. 669; – Archiv MO ČR, Osobný spis J. Zadžora.

(P. Minařík)

ZAJÍC, František
major hospodárskej služby
prednosta intendancie 2. divízie

*12. 7. 1892 Černá (Česko)

† ??

Po skončení textilnej školy bol 1. 10. 1913 prezentovaný vo vlastibračnom pl. 11 na výkon služby. Dňa 18. 8. 1914 odišiel do poľa a od 29. 8. 1914 do 28. 2. 1916 bol v zajatí v Rusku. Do čs. zahraničného vojska v Rusku vstúpil 1. 3. 1916 k 2. strel. pl., zúčastnil sa bojov pri Zborove. Od 4. 12. 1917 bol ustanovený za vel. čaty a 15. 12. 1917 bol povýšený na des. Dňom 12. 1. 1918 bol povýšený na pprap. Povýšením na prap. 1. 2. 1919 bol ustanovený za vel. tel. oddielu, zúčastnil sa bojov na Ukrajine a Sibíri proti boľševikom. Od 4. 7. 1919 bol menovaný na ppor. a 20. 8. 1919 povýšený na por. vo funkcii vel. oddielu pl. ochrany. Po absolvovaní odborných skúšok z účtovníctva bol 1. 3. 1925 povýšený na npor. hosp. so zaradením v hosp. správe pr. v p. pl. 14, ako dôst. z povolania. Dňom 15. 2. 1928 bol ustanovený za hospodára tel. pr. 4, od 28. 10. 1930 bol povýšený na kpt. hosp. a 1. 5. 1938 na škpt. Od mája 1939 bol ustanovený za intendanta Vyššieho vel. 3 s premenovaním hodnosti na stot. hosp. a kmeňovej jednotky na 3. div. Dňom 1. 8. 1939 bol povýšený na mjr. hosp. a od 1. 10. 1940 bolo premenované vel. 3. div. na vel. 2. divízie. Povýšený na pplk. hosp. bol 1. 1. 1942. Bojov v poli sa zúčastnil s vel. 2. div. od 27. 6. do 25. 8. 1941 a od 10. 2. do 25. 11. 1942 a následne bol ustanovený za vel. proviantného skladu 1 v Bratislave. Od 1. 8. 1944 bol premiestnený k MNO ako kontrolór hosp. správy. Dňa 29. 8. 1944 sa zapojil do SNP a 1. 9. 1944 bol prijatý k 1. čs. arm. na Slovensku so zaradením na prednostu int. IV. TS. Pri Hornej Lužnej bol 30. 10. 1944 zajatý a umiestnený v Altenburgu, kde bol 15. 4. 1945 oslobodený amer. armádou. Dňom 8. 6. 1945 bol prijatý do čs. armády s ustanovením na vel. proviantného skladu v Košiciach. Od 1. 10. 1945 bol premiestnený ku kontrolnému oddeleniu VO 4. Dňom 1. 4. 1948 bol preložený do výslužby s ustanovením na okrskového inšpektora BV v Prešove. Z voj. činnnej služby bol prepustený 30. 6. 1948.

Vyznamenania: Medaila víťazstva (1925), Československý vojnový kríž 1918 (1925), Revolučná medaila (1925), Rad Sokola s mečmi (1925), Za zásluhy (17.5.1940), Pamätná medaila so štítkom „Javorina“ (18.5.1940), Pamätný kríž 3. stupňa, Kríž svetovej vojny 6. st. (?), Kríž odboja 1.st. (?), Za hrdinstvo 3. st. (?), Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler 2. St. (?), Medaila Slovenský kríž 1.st. (10. 8. 1942).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL, Evidenčná karta.

(M. Ondruš)

ZÁMOCKÝ, Vojtech (do januára 1941 **Lakatoš**)
major delostrelectva (podplukovník delostrelectva)
veliteľ I. oddielu DPLP

* 3. 4. 1906 Prešov
† ??

V rodnom meste vychodil tak meštiansku školu, ako aj štátne reálne gymnázium (1916 – 1924). Následne sa rozhodol pre voj. kariéru, a tak v rokoch 1924 – 1926 absolvoval VA v Hraniciach na Morave a v rokoch 1926 – 1927 aplikačnú školu del. pri Del. učilišti v Olomouci. Ako por. del. (vyraďený v auguste 1926) slúžil ako I. dôstojník a pátrač batérie del. pl. 12. V lete 1930 absolvoval kurz pre dôst. spoj. služby v Turnove, na čo bol v októbri 1930 povýšený na npor. del. V nasledujúcich rokoch postupne vykonával funkcie vel. bat. a inštruktora v spoj. škole u tel. pr. 4. V októbri 1936 bol povýšený na kpt. del. Po absolvovaní praktického spoj. kurzu pre dôstojníkov del. v Olomouci v roku 1937, kurzu OPL pre nižších dôstojníkov a strel. kurzu pri Del. učilišti v Olomouci v roku 1938, slúžil ako I. dôstojník bat. pri protiletadlovom del.pl. 153.

Po vzniku Slov. republiky v marci 1939 bol v hodnosti stot. del. prevzatý do slov. brannej moci a nakrátko poverený velením del. pluku 153 v Piešťanoch. Ešte v ten istý mesiac bol však ustanovený za vel. jeho I. oddielu v Spišskej Novej Vsi. Po absolvovaní vel. kurzu v Tatranských Matliaroch v lete 1939 bol v januári 1940 premiestnený k MNO a v novej hodnosti mjr. del. ustanovený za del. referenta na VVZ. Od polovice júna 1940 a nasledujúce tri roky pôsobil ako vel. I. oddielu DPLP v Spišskej Novej Vsi. Medzitým mu bola v januári 1941 povolená zmena priezviska Lakatoš. V auguste 1943 bol následne ako frekventant povolaný do VAK v Bratislave, kde ho rok nato zastihlo vypuknutie SNP. Nemcami bol odzbrojený a uväznený. Po prepustení sa partizánskych bojov nezúčastnil, ale zotrval v priestore Spišskej Novej Vsi.

Po vojne bol napriek tomu prijatý do čs. brannej moci, avšak v dôsledku niekoľkých previerok si musel vyčkať na služobné zaradenie. Od apríla 1946 vykonával v rámci del. pl. 154 postupne funkcie vel. náhradného oddielu, resp. II. a I. oddielu. K 1. októbru 1946 bol povýšený na pplk. del. a v priebehu marca až júla 1947 absolvoval kurz pre vel. oddielov v Miloviciach a Malackách. Od októbra 1947 okrem velenia I. oddielu pôsobil aj ako ZV dpl. 154. Jeho ďalšie osudy nie je možné z dostupných materiálov rekonštruovať.

Vyznamenania: Za zásluhy (1942); Za hrdinstvo 3. st. (1942); Za hrdinstvo 2. st. (1943).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(A. Maskalík)

ZAPLETAL, Gregor, PhDr.
podplukovník koncipientnej služby
1939 – 1942 prednosta doplnkovej správy MNO

* 7. 6. 1891 Nitra, okr. Nitra
† ??

V r. 1902 nastúpil na gymnázium v Ostrihome s vyučovacím jazykom maď., ktoré v r. 1910 ukončil. V r. 1910 – 1914 študoval r. k. teológiu s vyučovacím jazykom lat. V máji 1915 nastúpil na výkon prezenčnej služby v bývalom vlastibraneckom p. pl. 14 v Nitre a následne absolvoval dvojmesačnú (júl – august 1915) ŠDZ v Trenčíne. Po skončení školy v hodnosti čat. premiestnený k bývalému vlastibraneckému p. pl. 12 do posádky Eger a zaradený na funkciu vel. čaty. V januári 1916 v hodnosti ppor. odoslaný na tal. front a zaradený na funkciu vel. čaty. V máji 1916 z dôvodu choroby odoslaný z frontu a pridelený na kancelárske služby v posádke Máramarosziget (dnes: Sighetu Marmației, Rumunsko). V máji 1917 sa vrátil k náhradnému pr. bývalého p. pl. 12 a v septembri 1917 dočasne odoslaný na zdravotnú dovolenku. V novembri 1917 povýšený do hodnosti por. pech. v zál. V roku 1918 absolvoval 3 semestre hosp. akadémie v Košiciach. V januári 1919 sa prihlásil do činnnej služby v čs. arm. v strel. pl. 1 v Košiciach a bol zaradený do činnnej služby v náhradnom prápore p. pl. 16 do funkcie skladný dôst. v posádke Jelšava. V období rokov 1920 až 1938 zastával rôzne funkcie v rade voj. posádok v ČSR. V septembri 1938 v dôsledku mobilizácie bol pridelený k 2. odd. štábu vel. VII. zboru, následne odoslaný do poľnej služby na vel. 3. RD. V máji 1939 povýšený do hodnosti mjr. konc. a premiestnený na MNO Bratislava na funkciu prednostu dopl. správy. V júli 1940 povýšený do hodnosti pplk. konc. a zaradený od mája 1942 ako prednosta názvoslovného odd. II/7 MNO, od júla 1942 prednosta predpisovej a názvoslovnej komisie MNO, od septembra 1942 vel. voj. vysokoškolského internátu, od decembra 1943 prednosta VVÚ. Dňom 1. októbra 1944 preložený do výslužby. V januári 1948 bol povolaný do činnnej služby v čs. arm. v hodnosti pplk. a 1. júna 1948 bol preložený do zál.

Vyznamenania: Za zásluhy (1940), Pamätná medaila (1940), Kríž svetovej vojny 6. st. (1941) a „Križ odboja“ 3. st. (1941).

Literatúra a pramene: – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL a KmL.

(I. Purdek)

ZAPOROŽČENKO, Michail Ivanovič
generálporučík
veliteľ 11. streleckého zboru

* 5. 6. 1893 Karlovka, Poltavská oblasť,
Ukrajina
† 20. 5. 1970 Moskva

Od r. 1918 dobrovoľník ČA, účastník občianskej vojny v Rusku. Počas Veľkej vlasteneckej vojny vo vel. funkciách na stupni div.: od r. 1942 vel. 409. strel. divízie, v r. 1942 – 1943 vel. 197. strel. divízie. V r. 1943 najprv vel. 18. strel. zboru, potom vel. 4. gard. streleckého zboru. V r. 1944 – 1945 vel. 11. strel. zboru v rámci 1. gard. armády gen. → A. A. Grečka. Jeho zbor sa na jeseň 1944 zúčastnil bojov vo východoslovenskej operácii a prebýjal sa cez Dargovský priesmyk. Na jar 1945 jeho zbor v Čechách oslobodil Kolín a krátko bol vel. posádky v meste.

Vyznamenania: ?

Literatúra pramene: PAULIAK, E.: Od povstania k oslobodeniu. Bratislava 1985, reg.; Velikaja Otečestvennaja. Komkory. Vojennyj biografičeskij slovar. Tom 1, s. 214-215. - www.mukolin.cz/prilohy/Texty/1222/9kronika_1980_i.pdf (13. 7. 2012).

(F. Cséfalvay)

ZÁVODNÝ, Štefan, Ing.

major spojovacej služby

v roku 1942 veliteľ spojovacieho vojska ZD

* 12. 1. 1906 Igrám, okr. Modra
† ??

Absolvoval vyššiu priemyselnú školu s maturitou. V apríli 1926 odvedený do čs. brannej moci. Vo februári 1929 prijatý do Voj. inžinierskeho internátu (Vojenská inženýrská kolej) v Prahe, kde 17. 3. 1929 zároveň nastúpil na výkon prezenčnej služby. Študoval na Českom vysokom učení technickom elektrotechnické inžinierstvo. 1932 menovaný za tech. vojenského akademika. 28. 6. 1932 po úspešnom ukončení štúdia bol Z. udelený titul Ing. 24. 7. 1933 menovaný za por. tel. vojska a zároveň premiestnený k tel. pr. 2. Za čas strávený vo Voj. inžinierskom internáte sa Z. reverzom zaviazal v armáde odslužiť 10, 5 roka. 24. 7. 1934 povýšený na npor., 1. 10. 1936 na kpt. tel. vojska. 30. 6. 1938 premiestnený k tel. pr. 4. V období septembrovej mobilizácie čs. brannej moci Z. zastával funkciu vel. tel. práporu 42 v rámci hraničnej oblasti 42. (krycí názov „Karol“). 31. 12. 1938 premiestnený k 11. div.. Po vzniku Slovenského štátu ustanovený 6. 5. 1939 za vel. tel. práporu 3 v hodnosti kpt., resp. od 15. 5. 1939 stot. tel. 1. 1. 1940 povýšený na mjr. tel., resp. od októbra 1940 spoj. vojska. 26. 6. 1941 odišiel na front. 22. 10. 1941 sa vrátil z frontu a ustanovený za vel. spoj. práporu 1. Na front bol opäť prevelený 1. 7. 1942. Prevzal funkciu vel. spoj. vojska ZD od → F. Juráka. 7. 9. 1942 prevelený k spoj. práporu 2 RD. 22. 2. 1943 sa vrátil z frontu. 5. 5. 1943 opäť prevzal funkciu vel. spoj. práporu 1. 1. 12. 1944 preložený do výslužby. 10. 5. 1945 nastúpil na výkon činnnej služby v 1. čs. arm. zbore. 20. 5. 1945 ustanovený za vel. spoj. učilišťa v Ružomberku. 15. 10. 1945 ustanovený za prednostu 3. odd. VO 4. 6. 2 1947 povýšený na pplk. spoj. vojska. 15. 4. 1950 premiestnený k VO 1. Jeho ďalšie osudy nie sú známe.

Vyznamenania: Pamätná medaila (12. 12. 1939), Za hrdinstvo III. st. (28. 12. 1942), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (14. 3. 1944).

Literatúra a pramene: MINAŘÍK, P. – ŠRÁMEK, P.: Průvodce po mobilizované čs. branné moci v době mnichovské krize na území Slovenska a Podkarpatské Rusi. In: Vojenská historie. 4, 2000, č. 2, s. 99. – VA – CR Trnava, Kmeňový list – Ing. Štefan Závodný; VHA Bratislava, fond MNO Tajné 1942, šk. č. 16.

(P. Chorvát)

ZMÁTLO, Alois

major letectva

prednosta osobného oddelenia Veliteľstva vzdušných zbraní slovenskej armády, veliteľ náhradnej perute letectvého pluku Vzdušných zbraní slovenskej armády

* 4. 8. 1903 Čáslav
† 8. 6. 1950 Nové Mesto nad Váhom

Civilné vzdelanie získal absolvovaním 4 tr. gymnázia.

Do čs. brannej moci ho odviedli 21. 9. 1920 pri dobrovoľnom odvode a včlenili k p. pl. 14.

Z. počas prezenčnej služby povýšili na slob. (26.3.1921) a des. (21.12.1921). 20. 9. 1922 Z. povolili zotrvanie v činnnej službe na čas 1 roku. 15. 10. 1923 Z. prideliť ako frekventanta do VA. 15. 8. 1925 Z. menovali por. pešieho pl. 22. Týmto dňom Z. včlenili k 9. polnej rote. V r. 1925 – 1926 N. absolvoval aplikačný kurz pre dôst. pech. pri Učilišti pre pešie vojsko v Miloviciach. Od 12. 8. 1926 – 17. 1.

1927 Z. vykonával funkciu vel. čaty p. pl. 22 v Josefove a Jičine. 17. 1. 1927 – 15. 6. 1927 v pozorovacom kurze v LU Cheb. Po absolvovaní kurzu Z. odoslali k let. pl. 3, s určením za subalterného dôstojníka a pozorovateľa letky 8 v Nitre. Z. pôsobil do 30. 11. 1928, keď Z. ustanovili za vel. dopravného odd. pluk. parku. Od 15. 1. 1929 do 30. 8. 1929 pobočník vel. LP. 31. 8. 1929 Z. premiestnili k let. pl. 4 v Prahe, kde ho 11. 9. 1929 ustanovili za vel. fotografickej čaty tech. letky. 2. 11. 1929 Z. určili v hodnosti npor. let. (1.10.1929) za dočasného vel. spoj. čaty. Od 21. 11. 1929 – 3. 3. 1930 inštruktor v Miloviciach. 4. 3. 1930 – 1. 10. 1930 Z. pôsobil v rámci tech. letky let. pl. 4 v Prahe. Od 1. 10. 1930 – 30. 9. 1931 dočasným vel. náhradnej letky. 30. 9. 1931 Z. premiestnili k VLU v Prostějove, kde ho nasledujúcim dňom prideliť do pilotnej školy elementárnej na miesto prideleného dôst. 31. 3. 1933 Z. premiestnili k let. školskému odd. I. na miesto pobočníka vel. Od 1. 7. 1934 II. pobočník vel. VLU v Prostějove. 15. 9. 1936 Z. premiestnili k let. pl. 3 a ustanovili ho za vel. letky 12. Od 24. 9. 1938 – 3. 10. 1938 v poli. Službu v čs. armáde skončil v hodnosti škpt. let. (1. 4. 1938).

14. 3. 1939 napriek českej národnosti vstúpil do slov. armády. Od 14. 3. 1939 – 15. 5. 1939 vel. letiska Spišská Nová Ves. Účastník bojov proti Maďarom v 3. dekáde marca 1939. 16. 9. 1939 Z. ako stot. let. ustanovili za vel. posádky v Spišskej Novej Vsi. 1. 1. 1940 Z. prepustili ako dôst. českej národnosti zo slov. armády. 1. 6. 1942 Z. reaktivovali a prideliť k Východnej pracovnej skupine v Sabinove, s určením za ZV. 15. 11. 1942 Z. premiestnili k VVZ, s určením za prednostu osobného odd. VVZ. Vo funkcii zotrval do 11. 4. 1944, keď ho nahradil mjr. let. → V. Kačka. 30. 4. 1944 Z. v hodnosti mjr. let. (1.7.1943) ustanovili za vel. náhradnej perute let. pl. v Piešťanoch. V službe v slov. armáde zotrval aj po 29. 8. 1944. Do SNP sa nezapojil.

18. 5. 1945 Z. prezentovali v Turčianskom Sv. Martine. 20. 9. 1945 Z. ustanovili za vel. letiska Žilina a včlenili k let. peruti 3 (od 28. 2. 1946 – let. peruť 4, 6. 6. 1946 – LZ 4). 30. 11. 1945 Z. odoslali na dovolenku s čakaním. 1. 12. 1947 Z. povolali do činnnej služby a včlenili k LNP 4, s určením pre LSU v Malackách. 18. 2. 1948 Z. uznali dočasne neschopným výkonu činnnej služby. 8. 3. 1948 Z. udelili dovolenku a 1. 5. 1948 dovolenku s čakaním. 1. 6. 1948 Z. prepustili z príslušnej výcvikovej skupiny. 1. 9. 1948 Z. preložili do zálohy. 1. 6. 1950 Z. odňali hodnosť mjr. let. v zál. a preložili do počtu mužstva ako voj. v zál.

Vyznamenania: Pochvalné uznanie veliteľa VZ (1944).

Literatúra a pramene: - VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dverné a tajné; VHA Bratislava, f. let. pl., dôverné a denné rozkazy, 1941-1944; VÚA-VHA Praha, f. KvL; VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov.

(P. Šumichrast)

ZVERIN, Ondrej

plukovník pechoty

vel. motorizovaných peších plukov 20 a 21 Rýchlej divízie

*28. 1. 1896 Stará, (okr. Michalovce)
† október 1944 Ľubietová

V rokoch 1913 – 1916 absolvoval Vyššiu obchodnú školu. Voj. prezenčnú službu nastúpil v roku 1915, pričom absolvoval ŠDZ v Košiciach. Od októbra 1915 pôsobil na východnom fronte ako vel. čaty a roty, neskôr na rumun. a tal. fronte. Vo februári 1917 bol povýšený na por. Po skončení 1. svetovej vojny bol prijatý do čs. armády. Slúžil v rôznych posádkach (Košice, Levoča, Kutná Hora, Žilina, Trenčín,

Jihlava) najmä vo funkcii vel. čaty a roty. V novembri 1919 bol povýšený na npor., v apríli 1929 na kpt. pech., 30. 9. 1936 na škpt. pech. V decembri 1938 bol jedným zo slovenských dôstojníkov pridelených HV HG ako armádny inštruktori. Koncom januára 1939 bol premiestnený k p.pl. 12 M. R. Štefánika v Banskej Bystrici. Po vzniku Slovenského štátu sa aktívne zúčastnil tzv. malej vojny ako vel. pluku. V máji 1939 bol premiestnený k sam. pr. V ako jeho vel. Zároveň bol povýšený na mjr. pech. Počas vojny proti Poľsku v septembri 1939 sa ako vel. 1. práporu p. pl. 21 3. div. vyznamenal v bojoch pri Czeremche 5. 9. Od 14. 9. bol vel. p. pl. 21 v rámci 3. div. V novembri 1939 sa stal veliteľom p. pl. 8 v Michalovciach, resp. v Trenčíne. Na jar 1940 už velil p. pl. 6. V júli 1940 bol povýšený na plk. pech. Koncom júna 1941 odišiel aj so svojím plukom na východný front, kde zotrval až do 20. 7. Následne až do decembra pôsobil ako vel. motorizovaného p. pl. 20 RD. Na východnom fronte bol opätovne od júla do decembra 1942, pričom pôsobil ako vel. motorizovaného p. pl. 21 RD. Zúčastnil sa letnej ofenzívy nem. armády na južnom úseku frontu, počas ktorej RD postúpila až na Kaukaz. 1. 1. 1943 bol povýšený na plk. pech. V apríli 1943 sa stal vel. VDO 2 v Prešove, od októbra vel. p. pl. 6 v Prešove a v nasledujúcom roku vel. VDO 1 v Trenčíne. 29. 8, v deň vypuknutia SNP, bol na VPV v Banskej Bystrici. Do jeho príprav zasvätený nebol a ani sa nepridal k povstalcovi. Následne bol spolu s plk. gšt. → V. Kanákom zatknutý povstaleckými dôstojníkmi, ktorí obsadili VPV, pričom bol aj zranený. V októbri 1944 bol spolu s plk. gšt. V. Kanákom a ďalšími štyrmi dôstojníkmi popravený v Ľubietovej na rozkaz dodnes nezistených povstaleckých predstaviteľov.

Vyznamenania: Signum laudis – bronz (?), Karoltruppen Kreutz (?), Pamätná medaila Za obranu Slovenska (1939), Za hrdinstvo III. stupňa (1939, 1942), Za hrdinstvo II. stupňa (1940, 1942), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1942).

Literatúra a pramene: JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, reg.; LACKO, M.: Slovenské národné povstanie 1944. Bratislava 2008.; Tenže: Zabudnutá povstalecká vražda. Prípady slovenských dôstojníkov v Ľubietovej 13. októbra 1944. In: Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 3, s. 3-32. – VÚA – VHA Praha Zb. KvL.

(I. Baka)

ŽDANOV, Vasilij Nikolajevič
generálplukovník letectva
veliteľ 8. leteckej armády

* 3. 11. 1896 Bugulma
† 10. 11. 1956 Kyjev

V roku 1919 vstúpil do ČA a ako letec sa zúčastnil občianskej vojny. Bojoval v 25. oddieli na Turkestanskom fronte proti vojskám bucharského emira a basmačom. R. 1923 skončil Kačinskú let. školu v Sevastopoli, a v roku 1924 Vyššiu školu voj. let. R. 1929 absolvoval kurz vel. Voj. let. akademie N. E. Žukovského. V rokoch 1929 – 1937 velil menším let. jednotkám – oddielom, let. eskadre a let. brig. V roku 1939 sa stal pomocníkom vel. ľahkej bombardovacej brig. a od apríla 1940 vel. 15. ťažkej bombardovacej let. brig. V máji 1941 prevzal velenie nad let. silami (letectvom) 23. arm., ktorá v prvých dňoch Veľkej vlasteneckej vojny bránila severozápadné prístupy k Leningradu. Od septembra 1941 vykonával funkciu ZV let. Leningradského frontu a od októbra 1942 ZV vel. 13. let. arm. V máji 1943 prevzal funkciu vel. let. Stredoázijského voj. okruhu. Od augusta

1944 až do konca vojny velil 8. let. arm., ktorá sa v zostave 4. UF zúčastnila oslobodenia Ukrajiny, Maďarska, Poľska a Československa. Letecká armáda Ž. sa od septembra 1944 zapájala do Karpatsko-duklianskej operácie. Po vojne zostal slúžiť v ČA a v povojnovom období velil až do roku 1953 let. arm. Od roku 1953 bol vo výslužbe a žil v Kyjeve.

Vyznamenania: Orden Krasnoj zvezdy (5. 11. 1942), Orden Krasnogo znamenija (8. 2. 1943, 3. 11. 1944), Orden Kutuzova 2-j stupeni (17. 9. 1943), Orden Suvorova 2-j stupeni (19. 3. 1944, 28. 4. 1945), Orden Geroj Sovjetskogo sojuza (13. 9. 1944), Orden Lenina (13. 9. 1944 + 1 x), Orden Suvorova 1-j stupeni (3. 11. 1944)

Literatúra a pramene: SVE 3, s. 321; Velikaja Otečestvennaja. Komandarmy. Vojennyj biografičeskij slovar. Moskva 2005, s. 373 - 374; www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=918 (10. 9. 2012) www.hrono.ru/biograf/bio_zh/zhdanov_vn.html (10. 12. 2011) http://voyna.su/enc/people/?node=26861&idx_and=ARRAY(0x7f289ce06e80)&name=3634&name2=3634&card=30997

(J. Lichner)

ŽELINSKÝ, Štefan
podplukovník pechoty
veliteľ pešieho práporu „Dunaj“ III. taktickej skupiny

*7. 9. 1907 Prešov
†3. 2. 1986 Kežmarok

Po absolvovaní ľudovej školy navštevoval štvorročnú meštiansku školu a štvorročný učiteľský ústav s maturitou v Prešove. Pôsobil ako učiteľ. V rokoch 1930 – 1932 študoval vo VA v Hraniciach na Morave. Po jej ukončení slúžil v p. pl. v Kroměříži, Košiciach, Libešiciach a v Prešove. 1. 10. 1936 bol povýšený na npor. Po vyhlásení Slov. štátu zostal slúžiť v Prešove, zúčastnil sa maďarsko-slovenského ozbrojeného konfliktu. 17. 5. 1939 bol povýšený na stot. pech. Od roku 1940 slúžil ako vel. pr. v Žiline, v Trnave a od marca 1942 aj na východnom fronte pri ZD a neskôr RD, kde v apríli 1943 prevzal velenie motorizovaného p. pl. 20 na Kryme. 1. 1. 1943 bol povýšený na mjr. pech. V júli 1943 sa vrátil na Slovensko a pôsobil ako vel. pr. v Trnave, neskôr vo Voj. pechotnej škole v Nitre a od júla 1944 ako vel. náhradného pr. p. pl. 3 vo Zvolene a zároveň ako vel. miestnej posádky.

O odbojovej práci bol informovaný už v roku 1943. Postupne bol zasvätený do príprav Povstania. VÚ ho menovalo za ilegálneho povstaleckého vel. zvolenskej posádky. V auguste 1944 bol inštruovaný za vel. pozemného vojska gen. II. tr. → J. Turancom, aby sa zúčastnil organizovania protipartizánskych akcií. Namiesto toho podľa inštrukcií vel. VÚ pplk. gšt. → J. Goliana už začiatkom augusta nadviazal spojenie s partizánmi a s jeho vedomím ich zásoboval. Po vypuknutí SNP, presne podľa inštrukcií, vyzval dôstojníkov do boja a hneď sa spojil s miestnou civilnou odbojovou skupinou, ktorá začala formovať miestny a okresný revolučný národný výbor. Nakoľko bojová činnosť v priestoroch obrany Zvolena bola zo začiatku malá, venoval sa najmä budovaniu obrany na prístupových smeroch. Po vytvorení referátu opevňovacích prác pri 3. operačnom odd. Vel. 1. čs. arm. 9. 9. 1944 mu bolo zverené riadenie jedného z dvoch opevňovacích úsekov III. TS. V období 8. – 10. 10. v čase akútneho ohrozenia Zvolena bol vymenovaný za vel. p. pr. „Dunaj“. Podieľal sa na obsadení a obrane Jalnej, na najkratšom prístupovom smere Svätý Kríž nad Hronom – Zvolen. Následne sa aj so svojím velit. presunul

do Ostrej Lúky, kde sa zapojil do obrany Zvolena z juhu od Banskej Štiavnice. 24. 10. v období, ktoré bezprostredne predchádzalo pádu Zvolena, sa mal so svojimi jednotkami presunúť do priestoru Očová a prehradiť smer Detva – Zvolen. Krátko nato po evakuácii Zvolena mal spolu s ostatnými jednotkami III. TS zaujať obranné postavenie v priestore Poľany, ktoré sa malo podľa pôvodných predstáv udržať až do príchodu oslobodzovacích armád. Tento plán však už nemožno splniť, keďže rozbité jednotky už nebolo možné organizačne stmeliť. V tomto čase bol povýšený na pplk. pech. Po ústupe do hôr pôsobil v priestore Hriňová – Klenovec – Tisovec. V dňoch 30. 1. – 10. 2. 1945 bol na part. štábe 4. UF pri Novom Targu.

7. 3. 1945 bol prijatý do 1. čs. arm. zboru a 12. 3. pridelený 1. čs. sam. brig. ako veliteľ III. p. pr. Zúčastnil sa bojov v priestore Liptovského Mikuláša. V apríli ho menovali za vel. výcvikového strediska nováčikov v Levoči, ktoré bolo vytvorené v rámci 1. čs. náhradného pl. 18. 7. 1945 sa stal vel. ŠDPZ v Poprade, v decembri 1945 vel. p. pl. 25 vo Zvolene. Od septembra 1946 do júla 1947 pôsobil na kurze vel. vojskových telies v Prahe. 1. 10. 1947 sa stal vel. p. pr. vo Zvolene. 8. 11. 1947 bol povýšený na plk. pech. s účinnosťou od 1. 10. 1946. Dňom 1. 11. 1948 bol preradený do výslužby. Ako dôvod sa v jeho posudku uvádza, že „nenašiel kladný pomer k ľudovodemokratickému zriadeniu“. Ako pritažujúce okolnosti vtedy zavážili jeho účasť v bojoch na východnom fronte, čiastočné exponovanie sa za DS, ale najmä jeho počínanie počas februárového prevratu, keď predstaviteľom KSS odmietol vydať zbrane zo zvolenských kasární.

V septembri 1948 nastúpil ako úradník v čs. stavebných závodoch vo Zvolene. Krátko nato však bol väznený v Banskej Bystrici. Od roku 1950 pracoval ako úradník Stavebného kombinátu mesta Zvolen. Žil v skromných podmienkach, keďže počas SNP prišiel o časť hnutelného majetku. Okrem toho sa musel ako nespoľahlivý živel presťahovať zo svojho domu. Úplnej rehabilitácie sa dočkal až v roku 1991, keď mu bola vrátená hodnosť plk. in memoriam.

Vyznamenania: Za hrdinstvo II. st. (1942), nem. Eisernes Kreuz 2. Klasse (1942), Za hrdinstvo III. st. (1943), Československý vojenský kríž 1939 (?), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (?).

Literatúra a pramene: BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979, reg; GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. Sborník Múzea SNP I. 1966, s. 9-202; JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník Slovenského národného povstania. Bratislava 1970, s. 335; ESNP, s. 643; VOČSO, s. 339. – VÚA-VHA Praha, Zb. KvL.

(I. Baka)

ŽINGOR, Viliam

(kr. m. Vlado, Andrej Štípala)
štábný kapitán delostrelectva
partizánsky veliteľ

* 30. 7. 1912 Bystrica, okr. Martin,
† 18. 12. 1950 Bratislava (1968 ostatky
prevezené na Bystricu)

V rokoch 1918 – 1922 absolvoval ľudovú školu v Bystrici, 1922 – 1930 študoval na gymnáziu v Martine, 1930 – 1931 na Vysokej škole poľnohospodárskej v Brne, potom pomocník na rodinnom hospodárstve v Bystrici.

16. 7. 1934 prezentovaný na výkon voj. prezenčnej služby v Žiline, 20. 7. 1936 ho preložili do I. zálohy ako čat. ašp. 1. 1. 1937 bol menovaný na ppor. del. v zál. V rokoch 1937 – 1939 bol úradníkom Rolníckej vzájomnej pokladnice. Medzitým 24. 9. – 14. 12. 1938 vykonával

činnú službu počas mobilizácie. 25. 3. 1939, v čase maďarského vpádu na východné Slovensko, ako ppor. del. v zál. prezentovaný na vykonanie mimoriadnej činnnej služby. Po demobilizovaní mu 20. 5. 1939 hodnosť ppor. premenili na por. del. v zál. V čase poľského ťaženia 1. 9. – 22. 10. 1939 znovu absolvoval mimoriadne cvičenie v zbrani. 1939 – 1940 účtovník Družstva na predaj bryndze, 10. – 28. 6. 1940 vykonal cvičenie v zálohe. V rokoch 1940 – 1942 pracoval v bryndziarskom syndikáte v Martine. Medzitým na začiatku účasti slov. arm. na nem. ťažení proti ZSSR bol 23. 6. 1941 prezentovaný na výnimočnú činnú službu, ktorú vykonával do 2. 9. 1941. Od novembra 1942 do júna 1943 bol vedúcim kníhkupectva Ľudovíta Mistríka v Bratislave.

4. 7. 1943 odmietol nastúpiť na povolávací rozkaz do arm. a odišiel do hôr. Nad Bystricou v horárni Ladislava Frimmela Pod Stránami neskôr v Prieslopskej doline založil part. tábor a na jar 1944 organizoval part. skupinu. 31. 3. 1944 mu za nenastúpenie do činnnej služby za brannej pohotovosti štátu odňali hodnosť por. del. v zál. a degradovali na strel. 8. 8. 1944 sa osobne stretol s P. A. Veličkom, ktorému navrhol premiestnenie do Kantorskej doliny, kde vznikla rozsiahla part. база so zásobami potravín, a výzbroja a kde prebiehal výcvik partizánov. V Kantorskej doline podchytil aj franc. utečencov, ktorí sem prichádzali z Maďarska. Po vzniku 1. čs. partizánskej brigády M. R. Štefánika pod velením P. A. Velička sa stal vel. slov. oddielu v rámci brig. Pred vypuknutím SNP v Sklabini bol spoluzodpovedný aj za part. teror a podieľal sa na odsúdení na trest smrti tzv. zradcov. Jeho oddiel sa rozrástol na brig. a prijal pomenovanie 2. čs. partizánska brigáda M. R. Štefánika. 28. 8. 1944 odišiel so svojou brigádou zo Sklabiny do Rajeckej doliny, kde odrážala nápor nem. okupantov a krátky čas sa podieľala aj na obrane povstaleckého územia. Po ústupe povstalcov z Turca, po 21. 9. 1944, jeho brigáda vykonávala klasickú part. činnosť v tyle nem. okupačných vojsk, najmä v Malej Fatre a v Rajeckej doline. Po prekonaní org. problémov a zápasiac s nedostatkom voj. materiálu od novembra 1944 do februára 1945 sa venovala obrane vlastných táborov, uskutočňovala len menšie diverzné akcie a 11. 4. 1945 sa spojila s oslobodzovacími vojskami.

V roku 1945 vstúpil do KSS, bol členom SNR za KSS. V rokoch 1945 – 1947 v hodnosti mjr. bol zástupcom náč. ZNB pre stredné Slovensko. Po roku 1945 bol čelným funkcionárom Svazu slovenských partizánov. V júli 1945 sa stal jeho generálnym tajomníkom, od augusta 1946 úradujúcim predsedom. Voj. hodnosti v zálohe mu upravovali po roku 1946 so spätnou platnosťou. 8. 5. 1946 ho povýšili na škpt. del. s účinnosťou od 28. 10. 1944. 4. 2. 1947 opatrenie slov. MNO o jeho degradovaní zrušili a priznali mu hodnosť por. del. v zál. od 20. 5. 1939, 15. 2. 1947 ho povýšili do hodnosti npor. del. v zál. s účinnosťou od 1. 1. 1943 a na kpt. del. v zál s účinnosťou od 1. 7. 1944.

Vo februári 1947 ho zbavili funkcie vo zväze partizánov. 6. 6. 1947 ho povýšili do hodnosti mjr. pech. v zál. V roku 1947 pre nesúhlas s politikou KSS z nej vystúpil. V rokoch 1947 – 1948 bol správcom štátnych veľkostatkov v Bratislave-Petržalke. 12. 3. 1948 na zasadnutí SNR sa oznámilo, že KSS ho odvolala zo SNR. Po roku 1948 sa začala jeho anabáza: často musel meniť svoje zamestnanie. Najprv bol skladníkom v detskom domove v Mošovciach, pomocným účtovníkom v detskom domove v Hlohovci, pracovníkom konzervárne v Dolnom Kubíne, krátko žil v Liptovskom Hrádku, neskôr v Račkovej doline. V roku 1949 po vyprovokovanej akcii ŠtB bol perzekvovaný a zbavený slobody. 21. 10. 1950 po politickom procese na základe nepravdivého obvinenia z vlezrady a vyzvedačstva ho odsúdili na trest smrti a v decembri 1950 popravili. V roku 1968 právne a občiansky rehabilitovaný, v roku 1990 povýšený do hodnosti genmjr. in memoriam.

Vyznamenania: Za hrdinstvo III. st. (10. 3. 1942), Za zásluhy (10. 3. 1942), Pamätný odznak I. st. za poľné ťaženie (10. 3. 1942), Československý vojno-

VOJENSKÉ OSOBNOSTI DEJÍN SLOVENSKA 1939 – 1945

vý kríž 1939 (1945), juhosl. Orden bratstva i jedinstva (1946), Rad SNP I. tr. (1947), Rad M. R. Štefánika III. tr. in memoriam (1991).

Literatúra a pramene: HORANSKÁ, E.: Rozpomienky na Slovenské národné povstanie v Turci. Martin 1945, s. 15–42, 99–111, 130–146; Proces proti vlezradným fabrikantom, veľkostatkárom a zapredancom – Žingor a jeho spoločníci pred Štátnym súdom. Bratislava 1950; JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969, s. 373; JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník Slovenského národného povstania. Druhé upravené a doplnené vydanie. Bratislava 1970, s. 337; ES, 6, s. 656; GEBHART, J. – ŠIMOVIČEK, J.: Partizáni v Československu 1941 – 1945. Bratislava 1984, s. 193, 208, 218; KEVEŠ, J. (zost.): Odboj v Turci /1938 – 1945/. Martin 1985, s. 65, 66, 72; ESNP, s. 647; CSÉFALVAY, F.: Odporca aj obeť. Slobodný piatok, roč. I, č. 12, 22. júna 1990, s. 5; JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990, s. 64, 78–79, 173; HALAJ, D.: Generálmajor Viliam Žingor (30. 7. 1912 – 18. 12. 1950). Banská Bystrica 1990; JOŽÁK, Jiří a kol.: Za obnovu státu Čechů a Slováků (slovníková příručka). Praha 1992, s. 126; SBS, 6, s. 500–501; MAŤOVČÍK, A. a kol.: Reprezentačný biografický lexikón Slovenska. Martin 1999, s. 383; HALAJ, D.: Viliam Žingor. Generál in memoriam. In: MICHÁLEK, S. – KRAJČOVIČOVÁ, N. a kol.: Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia; VOČSO, s. 340; ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli. Slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009, s. 213–214.

(F. Cséfalvay)

ŽMAČENKO, Filip Fedosejevič

generálplukovník Červenej armády
veliteľ 40. armády 2. ukrajinského frontu
Červenej armády

* 26. 11. 1895 Mogil'no, Rusko
† 19. 6. 1966 Kyjev, ZSSR

V r. 1915 – 1917 vojak rus. arm., v rámci ktorej sa zúčastnil 1. svetovej vojny. Od novembra 1917 Červenogvardejec. V ČA od r. 1918. Účastník Občianskej vojny. Do začiatku Veľkej vlasteneckej vojny pôsobil vo funkciách ZV pre veci politické a vel. funkciách na rôznych stupňoch velenia. Počas služby v ČA si zvyšoval voj. vzdelanie, ktoré završil štúdiom vo Vyššej taktickej škole (1923) a v kurze „Vystrel“ (r. 1926). Veľká vlastenecká vojna ho zastihla ako vel. 67. strel. zboru 21. arm. Stredného frontu. Od 2. dekády októbra 1941 – do novembra 1941 ZV voj. posádky Charkov. Potom vel. sk. vojsk pravého krídla Brjanského frontu. Od decembra 1941 ZV 62. arm., s ktorou sa zúčastnil operácií na Volchovskom a Orelskom smere. Od februára 1942 do mája 1942 vel. 3. arm., ktorá bola v zál. Najvyššieho hlavného velit. ČA. Od mája 1942 vel. 40. arm. Brjanského frontu. Od septembra 1943 do októbra 1943 vel. 46. arm. Voronežského frontu, potom velil 40. arm. 1. UF. Od marca 1944 sa Ž. 40. arm. dostala do podriadenosti 2. UF, v rámci ktorého sa s arm. zúčastnil oslobodzovania Československa v rámci Bratislavsko-brnianskej a Pražskej operácie. Po skončení 2. svetovej vojny pokračoval vo voj. službe v sov. armáde, kde zastával rôzne vysoké vel. funkcie.

Vyznamenania: sov. Geroj Sov. sojuza (25.10.1943), 2 x Orden Lenina (?), 4 x Orden Krasnogo Znamení (?), Orden Suvorova 1-oj stepeni (?), Orden Kutuzova 1-j stepeni (?), 2 x. Orden Bogdana Chmeľnickogo 1-j stepeni (?), Orden Krasnoj Zvezdy a i..

Literatúra a pramene: SVE 3, s. 352–353; Kol.: Vojennyj Enciklopedičeskij

Slovar. Moskva 1983, s. 258. Kol.: Velikaja Otečestvennaja Vojna. Komandarmy. Vojennyj Enciklopedičeskij Slovar. Moskva 2005, s. 75–76.

(P. Šumichrast)

ŽURAVLJOV, Jevgenij Petrovič

generálporučík Červenej armády
veliteľ 18. armády 4. ukrajinského
frontu Červenej armády

* 9. 10. 1896 Ruďkovka, Rusko
† 11. 5. 1983 Moskva, ZSSR

V r. 1915 – 1918 vojak rus. arm., v rámci ktorej sa vo funkcii vel. roty zúčastnil 1. svetovej vojny. Od r. 1918 príslušník ČA. Účastník občianskej vojny. Do začiatku Veľkej vlasteneckej vojny pôsobil vo vel. funkciách na rôznych stupňoch velenia, ako aj v pedagogických funkciách. Počas služby v ČA si zvyšoval voj. vzdelanie, ktoré završil štúdiom vo VA M. V. Frunzeho (1935). V r. 1939 – 1940, počas sov.-fínskej vojny, NŠ 3. jazd. zboru, od júla – augusta 1941 vel. 5. mechanizovaného zboru, potom ZV 30. arm., ktorá bojovala v priestore Ržev, na prístupoch na Moskvu. Od novembra 1941 NŠ Kalininského frontu. V bojoch ťažko ranený, po vyliečení pomocník vel. Kalininského frontu. Od septembra 1942 do novembra 1944 postupne velil 29., 53, 68, 21. a 18. arm., ktorá bola od 1. dekády augusta 1944 podriadená 4. UF. Ž. velil 18. arm. aj počas Východokarpatskej operácie, pri oslobodzovaní Československa. Od novembra 1944 až do konca vojny v zálohe Hl. personálnej správy národného komitétu obrany ČA.

Po skončení 2. svetovej vojny ďalej pokračoval vo voj. službe v sov. armáde, kde zastával rôzne vysoké vel. funkcie. Od marca 1955 náč. Personálnej správy pozemných vojsk sov. arm. Od decembra 1960 vo výslužbe.

Vyznamenania: sov. Orden Lenina (?), Orden Oktjabskoj Revoljucii (?), 5 x Orden Krasnogo Znamení (?), Orden Suvorova 1-j stepeni (?), 2 x Orden Kutuzova 1-j stepeni (?), Orden Bogdana Chmeľnickogo 1-j stepeni (?), Orden Suvorova 2-j stepeni (?) a i.

Literatúra a pramene: SVE 3, s. 347–348; Kol.: Vojennyj enciklopedičeskij slovar. Moskva 1983, s. 258; Kol.: Velikaja Otečestvennaja Vojna. Komandarmy. Vojennyj Enciklopedičeskij Slovar. Moskva 2005, s. 76.

(P. Šumichrast)

Archívne pramene:

AM SNP Banská Bystrica, f. IV. Partizánske hnutie, šk. 28, príř. čís. S 95/91;
 AM SNP Banská Bystrica, f. XII., príř. čís. S 3/75; príř. čís. 53/66; príř. čís. S 83/83; príř. čís. S 327/2001; príř. čís. 183/60; príř. čís. S 6/2001;
 ABS ČR Praha, f. H., „Byvalí lidé“: H.-480; H.-497; H.-543-5;
 ABS ČR Praha, fascikel 107-46-3/43; 302-338-20; 305-41-5; 305-398-1; 305-498-3; 305-741-3; Z-6-326; Z-7-2; Z-7-6; Z-7-8; Z-10-164; Z-10-216; Z-10-175; Z-6-326; Z-332/2; Z-651-7; Z-651-14;
 Archív NBiÚ SNK Martin, Životopisy; Výpisy z matriky.
 Archív OVO MO SR Bratislava, Osobné karty dôstojníkov.
 VA – CR MO SR Trnava, f. Krátkých osobných spisov, Kmeňových listov.
 VHA Bratislava, f. 1. ČsAS, šk. č. 3.
 VHA Bratislava, f. Letecký pluk, dôverné a denné rozkazy, 1941-1944;
 VHA Bratislava, f. MNO dôverné 1940, šk. č. 24, 26
 VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy obyčajné, dôverné a tajné, 1940-1944;
 VHA Bratislava, f. Pracovný zbor 1941, šk. č. 62, 88, 144.
 VHA Bratislava, Preverovacie materiály komisie MNO na vyd. osvedčení na zákl. Zák. 255/46 Zb. .
 VHA Bratislava, fond VO 4, šk. č. 20.
 VHA Bratislava, f. VPV, 33/30/13.
 VHA Bratislava, f. VVZ, dôverné rozkazy, 1941-1944.
 VHA Bratislava, Kmeňové listy, Krátke osobné spisy, Kvalifikačné listiny;
 VHA Bratislava, f. Špeciálnych zbierok: ŠZ VI A-884, ŠZ VI A-889, ŠZ X-41, ŠZ X-241, ŠZ X-270, ŠZ X-271, ŠZ X-457, ŠZ X-438, ŠZ X-468, ŠZ VI.A-879;
 VHA Bratislava, Pr. č. 888 (K dohode o prechode Rýchlej divízie na predhorí Kaukazu v januári 1943. Bratislava 1974).
 VÚA – VHA Praha, f. Kvalifikačných listín, Kmeňových listov, Legiónárskych spisov – služobných výkazov;
 VÚA – VHA Praha, f. 37, 92/13.
 VÚA – VHA Praha, Zb. Kvalifikačných listín a Kmeňových listov.

Zoznam literatúry a publikovaných prameňov:

Anglân. Spomienky generála Antona Petrâka. Bratislava 2012.
 Armáda v dejinách Slovenska I.-II. Bratislava 1993.
 Armata română în al doilea război mondial - Romanian army in world war II. Bucuresti 1995.
 BAKA, I.: Politický systém a režim Slovenskej republiky v rokoch 1939 – 1940. Bratislava 2010.
 BAKA, I.: Slovenská republika a nacistická agresia proti Poľsku. Bratislava 2006.
 BAKA, I.: Udział Słowacji w agresji na Polskę w 1939 roku. Warszawa 2010.
 BAKA, I. – CSÉFALVAY, F. – KRÁLČÁK, P. a kol.: Ferdinand Čatloš – vojak a politik (1895 – 1972). Bratislava 2011.
 BARTÓKOVÁ, E. – NOOMANNOVÁ, H.: Osobnosti robotníckeho hnutia a protifašistického odboja trnavského regiónu. Trnava 1984.
 BEDÜRFITIG, F.: Drittes Reich und Zweiter Weltkrieg. Das Lexikon. München 2004.
 BEDÜRFITIG, F.: Třetí říše a druhá světová válka. Lexikon německého nacionálního socialismu 1933 – 1945. Praha 2004.
 BENČÍK, A. – KURAL, V. a kol.: Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války. Praha 1961.
 BERLINSKI, D.–POGREBINSKI, M.: Hrdina Sovětského svazu Ján Nálepka (Repkin). Praha 1952.
 Biografický lexikón Slovenska I – III. (ešte neúplný) Martin 2002,

2004, 2007.
 BOSÁK, P.: Z bojových operácií na fronte SNP. Bratislava 1979.
 BROD, T. – ČEJKA, E.: Na západní frontě. Praha 1965.
 BURIAN, M. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, J. – STEHLÍK, E.: Atentát. Operace Anthropoid 1941-1942. Praha 2002.
 BYSTRICKÝ, J. a kol.: Od priesmyku Predeal po Kurovské sedlo. Boje vo Východných Karpatoch v roku 1944. Bratislava 2011.
 BYSTRICKÝ, J. – ČAPLOVIČ, M. – PURDEK, I. – ŠTAIGL, J.: Ozbromené sily Slovenskej republiky. História a súčasnosť 90 rokov: 1918 – 2008. Druhé doplnené vydanie./ Armed Forces of the Slovak republic. Past and Present 90 years: 1918 – 2008. Second extended edition. Bratislava 2008.
 BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRAS, P.: Letka 13 v dokumentoch a obrazoch. Bratislava 2004.
 CAMBEL, S.: Hospodárske pomery v Slovenskom národnom povstaní. Banská Bystrica 2003.
 CSÉFALVAY, F. – KÁZMEROVÁ, L.: Slovenská republika 1939 – 1945. Chronológia najdôležitejších udalostí. Bratislava 2007.
 CSÉFALVAY, F. a kol.: Vojenské dejiny Slovenska V. (1939 – 1945). Bratislava 2008.
 CSÉFALVAY, F. – PÚČIK, M. (zost.): Slovensko a druhá svetová vojna. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 29. – 31. mája 2000, organizovanej Vojenským historickým ústavom a Historickým ústavom SAV. Bratislava 2000.
 ČAJAK, J. najml.: Po stopách generála Viesta. Bratislava. Poverenictvo informácií 1947.
 Československý biografický slovník. A–Ž. Vydání I. Praha. Academia 1992.
 ČEJKA, E.: Československý odboj na západe. I. díl. Praha b. r. (1992).
 ČEJKA, E.: Československý odboj na západě. II. díl. Praha b. r. (1992).
 DAŇKO, J.: 1. československá smíšená letecká divize v SSSR. Praha 1998.
 Das grosse Lexikon des Dritten Reiches. Herausgegeben von Christian Zentner und Friedemann Bedürftig. München 1985.
 Dôverný vestník MNO SR, ročník I., Bratislava, 1940.
 Encyklopedia Beliana. Slovenská všeobecná encyklopédia. 1 – 6 (neúplná). Bratislava 1999, 2001, 2003, 2005, 2007, 2010.
 Encyklopédia Slovenska I.– VI. zväzok. Bratislava. VEDA 1977–1982.
 FAJTL, F.: Po druhé doma. Praha. Naše vojsko 1984.
 FAJTL, F.: První doma. Bratislava. Pravda 1984.
 FAJTL, F.: Vzpomínky na padlé kamarády. Praha 1991.
 FALŤAN, S.: Slováci v partyzánských bojoch v Sovietskom zväze. Bratislava 1959.
 FREMAL, K.: Slovenské národní povstání a Ostrava. Ostrava 1974.
 GALANDAUER, J. a kol.: Slovník prvního československého odboje 1914–1918. Praha 1993.
 GAŽO, E. – POPPER, J.: Prvá československá armáda na Slovensku. Organizácia a bojová činnosť. Díl III. Rkp. Bratislava 1975.
 GEBHART, J. – ŠIMOVIČEK, J.: Partizáni v Československu 1941 – 1945. Bratislava, Praha. 1984.
 Generál Golian a jeho doba. Materiály z odborného seminára k 100. výročiu narodenia Jána Goliana. Banská Bystrica, 31. 10. 2006. Ed. D. Tóth. Zborník Múzea Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici 2006. Banská Bystrica 2008.
 Generál Július Nosko. Príspevky z odborného seminára k 100. výročiu narodenia Júliusa Noska. Tisovec, 6. júna 2007. Ed. D. Tóth. Zborník Múzea Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici 2007. Banská Bystrica 2011.
 GOSZTONYI, P.: Háború van, háború! Újabb szemelvények Magyarországon világháborús történetéből. Budapest 1989.
 GRACA, B.: Prehľad dejín partyzánskeho hnutia na Slovensku v druhej svetovej vojne. Rkp. VHÚ. Bratislava 1976.

- GREČKO, A.: Cez Karpaty. Bratislava 1973.
- HALAJ, D.: Milan Polák (1897 – 1951). Prvé vydanie. B. m., 1993.
- HALAJ, D. (zost.): Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945 (Prehľad najvýznamnejších udalostí). Martin 1980.
- HIRNER, A.: Boje za frontom. Bratislava 1982, 1986.
- HORÁK, M. – VARSÍK, M.: Príhody na krídlach. Bratislava 1977.
- HRABICA, P. – HRABICA, Z.: Zapomenutý generál. Praha 2006.
- HRBEK, J.: Tobruk 1941. Praha 1997.
- HUSÁK, G.: Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1964.
- CHREŇO, J.: Malý slovník slovenského štátu. Bratislava 1965.
- CHURAN, M. a kol.: Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. I. – II. díl. Druhé rozšířené vydání. Praha 1998.
- Ilustrovaný encyklopedický slovník I.–III. Praha 1980–1982.
- IRRA, M.: Československé vojenské letectvo 1945 – 1950. I. díl – Organizační vývoj a personální výstavba. Cheb 2006.
- IVANOV, M.: Atentát na Reinharda Heydricha. Praha 1987.
- JABLONICKÝ, J. – KROPILÁK, M.: Slovník Slovenského národního povstania. Druhé upravené a doplnené vydanie. Bratislava 1970.
- JABLONICKÝ J.: Podoby násilia. Bratislava 2000.
- JABLONICKÝ, J.: Povstanie bez legend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania. Bratislava 1990.
- JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji. Štúdie a články. Bratislava 2004.
- JABLONICKÝ, J.: Samizdat o odboji II. Štúdie a články. Bratislava 2006
- JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja). Bratislava 1969; Druhé doplnené vydanie, Banská Bystrica 2009.
- JAKUBOVIČOVÁ, M. – ASCHENBRENNEROVÁ, T.: Kapitán Ján Nálepka – hrdina ZSSR. Praha 1988.
- JOŽÁK, J. a kol.: Za obnovu štátu Čechů a Slováků (slovníková příručka). Praha 1992.
- KADNÁR, E.: Ľudovít Kukorelli. Bratislava 1981.
- KAMENEC, I.: Po stopách tragédie. Bratislava 1991.
- Kapitoly z vojenskej histórie Slovenska. Trenčín 1991.
- KEVEŠ, J. (ed.): Odboj v Turci (1938 – 1945). Martin 1985.
- KLIMENT, Ch. – NAKLÁDAL, B.: Slovenská armáda 1939 – 1945. Praha 2003.
- KLUBERT, T.: Obrnené jednotky v Slovenskom národnom povstaní. Nové Mesto nad Váhom 2007.
- Kolektív pracovníkov Múzea Slovenského národného povstania: Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994.
- Kol. autorov: Zabudnutí veliteľia. Životné osudy generálov – veliteľov taktických skupín 1. československej armády na Slovensku. Bratislava, Banská Bystrica 1990.
- KORBEL, S. K.: Pamäti. Ed. F. Vnuk. Bratislava 2011.
- KORČEK, J.: Slovenská republika 1943 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu. Bratislava 1999.
- KORČEK, J. (ed.): Vojenské aspekty Slovenského národného povstania. Zborník príspevkov a materiálov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 23. – 24. 8. 1994. Žilina 1994.
- KORČEK, J. (ed.): Z vojenskej histórie Slovenska (1918 – 1948). Zborník vedeckých štúdií. Trenčín 1994.
- KOPECKÝ, M.: 1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR. Praha 2001.
- KOVÁČOVÁ, V. a kol.: Oslobodenie Slovenska 1944 – 1945. Banská Bystrica 2010.
- KROPILÁK, M. a kol.: Dejiny Slovenska V. (1918–1945). Bratislava 1985.
- KROUPA, V. a kol.: Český antifašismus a odboj. Slovníková příručka. Praha 1988.
- KUBICA, B.: Letectvo v SNP. Bratislava 1994.
- KUČERA, M.: Nezložený Kosatec. Pamäti veliteľa obranného úseku "Kosatec". Bratislava 1976.
- LACKO, M.: Slovenské národné povstanie 1944. Bratislava 2008.
- LACKO, M.: (ed). Proti Polšku. Odrasť ťaženia roku 1939 v denníkoch a kronikách slovenskej armády. Bratislava 2007.
- LÁNIK, J. a kol.: Vojenské osobnosti československého odboje 1939 – 1945. Praha 2005.
- (na internete: http://vojenskaakademiehranice.ic.cz/pdf/voj_osbn.pdf)
- LEŇO, A. – TEREK, Š.: Miesta pamätne. Humenné 1979.
- LOBÍK, J.: Spomienky na SNP v Turci. Martin 1994.
- LOUCKÝ, F.: Mnozí nedoleteli. Praha 1989.
- Magyarország a második világháborúban. Lexikon A-Zs. Budapest 1997.
- Malá československá encyklopedie I. – VI. Praha 1984 – 1987.
- Malá encyklopédia Slovenska. Súhrn poznatkov o minulosti a prítomnosti Slovenska. Bratislava 1987.
- Malý encyklopedický slovník A–Ž. Praha 1972.
- MASKALÍK, A.: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992. Banská Bystrica 2012.
- MÁTEJ, J.: Učiteľia v protifašistickom odboji a Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1974.
- MAŤOVČÍK, A. a kol.: Reprezentačný biografický lexikón Slovenska. Martin 1999.
- MAZUROV, K. T.: Nezabývajte. Minsk 1984.
- MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu (1941 – 1944). I. V operácii Barbarossa. B. m. b. r. v.
- MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu (1941 – 1944) II. Zaisťovacia divízia a železniční pionieri. Banská Bystrica 2008.
- MIČIANIK, P.: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu. III. Rýchla divízia. (1941 – 1944). Banská Bystrica 2009.
- MICHÁLEK, S. – KRAJČOVIČOVÁ, N. (ed.): Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia. Bratislava 2003;
- Nad Tatrou sa blýska...Slovenské národné povstanie. Sborník. (Redigoval František Oktavec). Praha – Bratislava. Naše vojsko 1946,
- NÁLEPKA, J. (zost.): Iní o kapitánovi Jánovi Nálepke. (K nedožitým 90. narodeninám). Zborník spomienok a dokumentov. Spišská Nová Ves 2002.
- Na všetkých frontoch. Čechoslováci ve II. světové válce (Ed.: Duben, V. N.). Praha 2001.
- NOSKO, J.: Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava 1994.
- NOSKO, J.: Vojaci v Slovenskom národnom povstaní. B. m. b. r. v. Oslobodenie Československa. Kol. aut. Bratislava 1966.
- Osobný věstník MNO 1945 – 1949;
- Osvobození Československa Rudou armádou 1944/1945. 1–2. Praha 1965.
- Pamäti Š. Blaška. Cleveland – Rím 1989;
- PAULIAK, E. – CSÉFALVAY, F. – DAŠKOVÁ, A. (ed.): Pamäť ľudu 3. Vojaci v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1989.
- PAULIAK, E.: Cesty slobody k Bratislave. Bratislava 1980.
- PAULIAK, E.: Od povstania k oslobodeniu. Bratislava 1985.
- PAULIČKA, I. a kol.: Všeobecný encyklopedický slovník. I – IV. Prvé slovenské vydanie. Praha 2002.
- PAŽUROVÁ, H.: Východoslovenská armáda. Horúce leto 1944 na východnom Slovensku. Banská Bystrica 2012.
- PAŽUR, Š. (ed.): Pamäť ľudu 2. Spomienky účastníkov partizánskeho hnutia na Slovensku. Bratislava 1989.
- PAŽUR, Š.: Protifašistický odboj na východnom Slovensku. Košice 1974.
- PEJS, O.: Slovenské vojenské duchovenstvo (1939 – 1945). Praha 1994.
- PEJSKAR, J. (ed.): Poslední pocta: Památník na zemřelých československých exulantů v letech 1948 - 1981. Svazek 2. Zürich 1986.
- PERÚTKA, J.: Športovci v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1976.

- slava 1979.
- PIVOVARČI, J.: Vojenské prípravy SNP. Rkp. Bratislava 1975.
- PLEVZA, V. a kol.: Prehľad dejín KSČ na Slovensku. Bratislava 1971.
- PLEVZA, V. a kol.: Dejiny Slovenského národného povstania 1944. 1.-5. zväzok. Bratislava 1984.
- Polsko – Czechosłowackie braterstwo broni w drugiej wojnie światowej 1939–1945. Zebrał i opracował Stanisław Wroński. Warszawa 1960;
- POVAŽSKÝ, J.: Koniec legendy o misii generála Paula von Otta. Martin 1996.
- PREČAN, V. (ed.): Slovenské národné povstanie. Dokumenty. Bratislava 1965.
- PREČAN, V. (ed.): Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko 1944. Dokumenty. Bratislava 1971.
- Príručný slovník k dejinám KSČ. Bratislava 1964.
- Protifašistický odboj v okrese Trnava. Bratislava 1979.
- PŘIKRYL, V.: Pokračujte v horách. Svědectví zahraničního vojáka. Praha 1947.
- RAJLICH, J.: Esa na obloze. Praha 1995.
- RAJLICH, J.: Na nebi hrdého Albionu. 1. část. Praha 1999; 2. část. Cheb 2000; 3. část. Cheb 2002; 4. část. Cheb 2002; 5. část. Cheb 2003;
- RAJLICH, J.: Na nebi sladké Francie. 1. a 2. část. Praha 1998;
- RAJLICH, J.: Tatranští orli nad Kubání. Historie slovenské stíhací letky 13. Praha 2002.
- RAJLICH, J. – BOSHNIAKOV, S. – MANDJUKOV, P.: Slovakian and Bulgarian Aces of World War 2. Oxford 2004.
- RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939-1944. 1. zväzok, Bratislava 1999.
- RICHTER, K.: Československý odboj na východě. Praha B. r. (1992).
- RICHTER, K.: Přes krvavé řeky. Československý východní odboj bez cenzury a legend. Praha 2003.
- SEDLÁČKOVÁ, E. – TICHÝ, M.: Generál MUDr. Ján Paškan. Zakladateľ vojenského zdravotníctva na Slovensku. Bratislava 1997.
- SEGEŠ, V. et al.: Slovakia - Military Chronicle. Bratislava 2009.
- SEGEŠ, V. a kol.: Slovensko - vojenská kronika. Bratislava 2007.
- SEGEŠ, V. a kol.: Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov slovom a obrazom. Bratislava 2013.
- Słowacy w Powstaniu Warszawskim (Wybór źródeł). Wstęp, wybór i opracowanie: Józef Ciągwa – Jan Szpernoga. Kraków 1994.
- Slovenské národné povstanie roku 1944 (Sborník príspevkov z národnooslobodzovacieho boja 1938 – 1945). Bratislava 1965.
- Slovenské národné povstanie 1944 – súčasť európskej antifašistickej rezistencie v rokoch druhej svetovej vojny. Ed. M. Pekník. Bratislava 2009.
- Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990). I–VI. zväzok. Martin. Matica slovenská 1986 – 1994.
- SOKOLOVIČ, P.: Hlinkova garda 1938 – 1945. Bratislava 2009.
- Sovjetskaja vojennaja enciklopedija. 1–8. Moskva 1976–1980;
- STANISLAV, J. – GAJDOŠ, M. – TÓTH, D. (ed.): Zápisky generála Viesta. (Exil 1939–1944). Bratislava 2002.
- STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1944 – 1945. 3. Bratislava 2000.
- STEHLÍK, E. – LACH, I.: Vlast a česť byly jim dražší nežli život. Dvůr Králové nad Labem 2000.
- Stručný biografický slovník. (Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948-1989 na Slovensku), ed. Droppa A. - Suja-Žiak, J., Bratislava 1994.
- SVOBODA, O. a kol.: Stručný slovník vojenství. Praha 1984.
- SYRNÝ, M. a kol.: Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica 2009.
- SYRNÝ, M. a kol.: Slovensko v roku 1941. Politika – armáda – spoločnosť. Banská Bystrica 2012.
- ŠÁDA, M. – KRÁTKY, K. – BERÁNEK, J.: Za svobodu Československa. Sv. druhý. Praha 1961.
- ŠALGOVIČ, V.: Kapitán Repkin odchádza. (Ján Nálepka – učiteľ, partizán, hrdina). 2. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava 1966.
- ŠIJAN, A.: Partizánsky kraj. Úryvok z knihy. Rozhovor kpt. Jána Nálepku s ukrajinským spisovateľom A. Šijanom. (zost. Jozef Nálepka). Spišská Nová Ves 1999.
- ŠOLC, Jiří: Osudná rozhodnutí, Kapitoly z historie československého odboje v letech 1939 – 1945. Praha 2006.
- ŠOLC, Jiří: Padáky nad Slovenskem. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR. Praha 1997.
- ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli – slovenská vojenská generalita 1918 – 2009. Bratislava 2009.
- ŠTAIGL, J. a kol.: Generáli – slovenská vojenská generalita 1918 – 2012. Druhé aktualizované a spresnené vydanie. Bratislava 2012.
- ŠTAIGL, J. – ŠTEFANSKÝ, M.: Vojenské dejiny Slovenska VI. (1945 - 1968). Bratislava 2007.
- Štefan Jurech 1898 – 1945. Zborník príspevkov z odborného seminára k 110. výročiu narodenia generála Štefana Jurecha. Ed. M. Čaplovič, M. Stanová. Bratislava, Trenčín 2008.
- ŠTEFANSKÝ, V.: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1984.
- ŠTEFANSKÝ, V.: Slovenskí vojaci v Taliansku 1943 – 1945. Bratislava 2000.
- ŠTEFANSKÝ, V. (ed.): Záverečná fáza 2. svetovej vojny a oslobodenie Slovenska. Zborník príspevkov a materiálov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 25. – 26. apríla 1995. Bratislava 1996.
- ŠUMICHRAS, P. – HOCHMUTH, V. – ANĎAL, J.: Messerschmitt Bf 109 F, G-2 a G-4 slovenských pilotov 1942 - 1943. Poprad 2002.
- ŠUMICHRAS, P. – ANĎAL, J.: AVIA B-34, B-534 a Bk-534 slovenských pilotov 1939-1944. Poprad 2003.
- ŠUMICHRAS, P. – ANĎAL, J.: Messerschmitt Bf 109 B, D a E slovenských pilotov 1942-1944. Poprad 2003.
- ŠUMICHRAS, P. – ANĎAL, J.: Letov Š-328 a Š-528. Poprad 2005,
- ŠUMICHRAS, P. – KLABNÍK, V.: Slovenské letectvo 1939–1944. 2. zväzok, Bratislava 2000.
- ŠUMICHRAS, P.: Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943. Cheb 2006.
- TAKÁČ, L.: Poslanie. 1. vydanie. Banská Bystrica 1993.
- TAKÁČ, L.: V krutom storočí. Traja generáli Veselovci. Prešov 2003.
- TOMEŠ, J. a kol.: Český biografický slovník XX. století. I – III. díl. Praha, Litomyšl 1999.
- TÓTH, Dezider (zost.): Pracovné jednotky a útvary slovenskej armády 1939 – 1945 – VI. robotný prápor. Zborník materiálov z medzinárodného seminára, Bratislava 22. – 23. novembra 1995. Bratislava 1996.
- Účasť kresťanov v protifašistickom odboji v strednej Európe v rokoch 1933 – 1945. Zost. D. Baranová, D. Tóth. Liptovský Mikuláš 2001.
- UHORSKAI, P. – TKÁČIKOVÁ, E. a kol.: Evanjelici v dejinách slovenskej kultúry 1. Liptovský Mikuláš 1997.
- Válečný rok 1944. Příspěvky účastníků mezinárodní konference konané ve dnech 19. – 20. října 1999 v Praze. Praha 2001.
- VÁROŠ, M.: Putovanie za krajanmi. Druhé rozšírené vydanie. Bratislava 1997.
- VARSÍK, M.: Kto ste, Jozef Gabčík? Bratislava 1973.
- Velikaja Otečestvennaja. Komandarmy. Vojennyj biografičeskij slovar. Moskva 2005.
- Velikaja Otečestvennaja. Komkory. Vojennyj biografičeskij slovar. T. 1-2. Moskva 2006.
- Vojennyj enciklopedičeskij slovar. Izdanije vtoroje. Moskva 1986.
- Vojenské dějiny Československa. IV. díl. (1939 – 1945). Praha 1988.

Vojensko-politické a geopolitické súvislosti vývoja Slovenska v rokoch 1918 – 1945. (Zborník referátov a vybraných diskusných príspevkov prednesených na vedecko-vojenskej konferencii v Trenčíne v dňoch 15. – 16. januára 1992). Trenčín 1992;
 WEIß, H.: Personenlexikon 1933-1945. Wien 2003.
 Zabudnutí veliteľia. Životné osudy generálov – veliteľov taktických skupín 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1990.
 ZUDOVÁ – LEŠKOVÁ, Z. : Cesty k sebe. Česi v odboji na Slovensku v rokoch 1939 – 1943. Praha 2009.
 ŽVACH, Ľ. – PACKA, Ľ. ed. : Protifašistický odboj v okrese Trnava. Venované 35. výročiu SNP. Bratislava 1979.

Časopisy, noviny:

A-revue, 43, (1990), 44, (1991);
 A-report. Čtrnáctideník Ministerstva obrany ČR, 2004;
 BB Žurnál 2000;
 Bojovník 1980, 1990, 1991, 1992, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2004, 2005;
 Bratislavské listy 1990;
 Čas 1945
 Demokrat 1947;
 Historie a vojenství 20 (1973), 21 (1974), 31 (1982), 32 (1983), 36 (1987), 39 (1990), 40 (1991);
 Historický časopis, 31, (1983);
 Historický zborník kraja V, Banská Bystrica 1970;
 Ľud 1968;
 Matičné čítanie 1971;
 Národná obroda 1945, 1990, 1991;
 NV Žurnál 1996, 2003;
 Obrana 2003, 2004, 2009;
 Obrana ľudu 1964, 1992;
 Obrana ľudu 1947, 1948;
 Obzor Gemera 1990;
 PLUS 7 DNÍ 1998;
 Práca 1966;
 Pravda 1947;
 Právny obzor 1960;
 Roľnícke noviny 1970;
 Sborník Múzea Slovenského národného povstania I. Banská Bystrica 1966;
 Sešity príspevků k sociálně politické a historické problematice vojenství a armády, roč. III, 1974, roč. V, 1976, roč. VI, 1977, roč. VIII, 1979, roč. IX, 1980.
 Sloboda 1968;
 Slovenka 2002;
 Slovenská republika 1994;
 Slovenské národné noviny 1992;
 SME 2004;
 Smena na nedeľu 1969;
 Smer 1967;
 Spoločnosť, armáda, osobnosť, 1996;
 Vojenská história 1997 – 2004
 Vojenské obzory - H, 2 (1995), Príloha číslo 3/1995; 3 (1996), Príloha číslo 1/96;
 Vojenské rozhledy 3 (35), 1994; 6 (38), 1997;
 Východoslovenské noviny 1966
 Zborník Múzea Slovenského národného povstania II. Banská Bystrica 1969;
 Zborník Múzea Slovenského národného povstania 1–15, Martin 1977 – 1990;
 Zvolenské noviny 2004;
 Zvolenský piatkový večer 1998;

Internetové zdroje:

<http://armada.vojenstvi.cz/>
<http://brannamoc1938garda.webnode.cz/>
<http://enciclopedia.romaniei.ro/wiki/>
<http://voina.su/enc/people/>
<http://vojenstvi.cz/>
<http://www.druhasvetova.sk>
<http://www.feldgrau.com>
<http://www.fronta.cz/>
<http://www.generals.dk>
<http://www.geocities.com/~orion47/>
<http://www.geocities.com/~orion47/SS-POLIZEI>
<http://www.geocities.com/~orion47/WEHRMACHT/HEER/>
http://www.geocities.com/orion47.geo/CROISIER/Wehrmacht_Casualties.htm
<http://www.hrono.info/biograf>
<http://www.lexikon-der-wehrmacht.de>
<http://www.motesice.sk>
<http://www.peoples.ru/military/commander/>
<http://www.ritterkreuztraeger-1939-45.de/Infanterie/Heer-Startseite.htm>
<http://www.specialcamp11.fsnet.co.uk/>
http://www.unithistories.com/units_index/default.asp?file=../of-ficers/personsx.html
<http://www.warheroes.ru/>
<http://www.weltkrieg.ru/persons/>
<http://www.worldwar2.ro/generali>
<http://www.zahori.estranky.sk/clanky/>
<http://zivotopisyonline.cz/category/vojevudci/>

Zoznam používaných skratiek

AC2 – Aircraftman Second Class	genplk. – generálplukovník
ADGB – Air Defence of Great Britain	genpor. – generálporučík
a i. – a iný	gr. k. – gréckokatolícky
a n. – a nasledujúci	GSOŠ – Generálny sekretariát obrany štátu
a p. – a podobne	GŠ – generálny štáb
a. s. – akciová spoločnosť	gšt. – (v hodnosti) generálneho štábu
ABS – Archiv bezpečnostných složek	guľ. – guľometný
amer. – americký	HG – Hlinkova garda
AMV – Archiv Ministerstva vnútra	HKB – horská kanónová batéria
angl. – anglický	hl. – hlavný
AP – automobilový pluk	HM – Hlinkova mládež
ap. – a podobne	holand. – holandský
APS – armádny poradný sbor/zbor	hor. – horský
arm. – armáda, armádny	hosp. – hospodársky
arm.gen. – armádny generál	hran. – hraničiarsky
atď. – a tak ďalej	HSLŠ – Hlinkova slovenská ľudová strana
aut. – automobilový	HSVO – Hlavná správa výchovy a osvetu
AV – Armádne veliteľstvo v Prešove (1944)	HŠ – Hlavný štáb
BA-MA – Bundesarchiv – Militärarchiv Freiburg	HŠPH – Hlavný štáb partizánskeho hnutia v Československu
bat. – batéria	HŠPO – Hlavný štáb partizánskych oddielov na Slovensku
boj. – bojový	HVV – Hlavné vojenské veliteľstvo
brig. – brigáda, brigádny	chorv. – chorvátsky
brig. gen. – brigádny generál	IČL – Inšpektorát československého letectva v Londýne
bulhar. – bulharský	int. – intendancia, intendačný
BV – branná výchova	IPV – Improvizovaný pancierový vlak
cirk. – cirkevný	jazd. – jazdecký, jazdectvo
CPO – Civilná protiletická obrana	JPO – Jazdecký priezvedný oddiel
cykl. – cyklistický	juhosl. – juhoslovenský
č. – číslo	just. – justičný, justícia
ČA – Červená armáda	kart. – kartografia, kartografický
čat. – čatár	KmL – kmeňový list
čes. – český	KNV – Krajský národný výbor
ČK – Červený kríž	konc. – koncipient, konceptná
ČR – Česká republika	KOS – Krátky osobný spis
čs. – československý	kpt. – kapitán
čsblpl – československý bitevný letecký pluk	KPÚV – kanón proti útočnej vozbe
ČSNR – Československá národná rada	kr. m. – krycie meno
ČSR – Československá republika (1918 – 1938, 1945 – 1960)	KSČ – Komunistická strana Československa
Č-SR – Česko-slovenská republika (1938 – 1939)	KSS – Komunistická strana Slovenska
čsslpl – československý stíhací letecký pluk	KSVD – Krajská správa vojenskej dopravy
ČSSR – Československá socialistická republika (1960 – 1990)	KU – Karlova univerzita
čszld – československá zmiešaná letecká divízia	kult. – kultúrny
čtk. – čatník	KvL – kvalifikačná listina
d. zást. – dôstojnícky zástupca	KVS – Krajská vojenská správa
del. – delostrelectvo, delostrelecký	KVV – Krajské vojenské veliteľstvo
des. – desiatnik	LAC – Leading Aircraftman
div. – divízia, divízny	ľah. – ľahký
div. gen. – divízny generál	ld – letecká divízia
DO – Divízna oblasť	let. – letecký, letectvo
DOV – Doplňovacie okresné veliteľstvo	LNP – Letecký náhradný pluk
dôst. – dôstojník, dôstojnícky	LO – Letecká oblasť
dpl. – delostrelecký pluk	LP – Letecký park
DPLP – Delostrelecký protiletadlový pluk	LS – Letecký sklad
DS – Demokratická strana	LSŠ – Letecká spojovacia škola
d'sl. – ďalejslúžiaci	LSU – Letecké strelecké učilište
ev. – evanjelický	LŠ – Letecká škola
F/Lt. – Flight Lieutenant	ltd – letecká technická divízia
F/O – Flying Officer	LU – Letecké učilište
franc. – francúzsky	LVA – Letecká vojenská akadémia
FS – Freiwillige Schutzstaffel	LVS – Letecké výcvikové stredisko
gard. – gardový	LZ – letecká základňa
gen. – generál	maď. – maďarský
gen. I. tr. – generál I. triedy	mjr. – major
gen. II. tr. – generál II. triedy	ml. – mladší
genmjr. – generálmajor	MNO – Ministerstvo národnej obrany

MNO-HŠ – Ministerstvo národnej obrany - Hlavný štáb	rak. – rakúsky
MNO-HŠVL – Ministerstvo národnej obrany - Hlavný štáb – Veli- teľstvo letectva	RB – Rýchla brigáda
MO – Ministerstvo obrany	RČS – Republika československá (1918-1938)
MPO – Motorizovaný priezvedný oddiel	RD – Rýchla divízia
MSOŠ – Medziministerský sbor obrany štátu	reg. – register
náč. – náčelník	resp. – respektíve
NA ČR – Národní archiv České republiky	r. k. – rímskokatolícky
NAK – Nákladná automobilová kolóna	rkp. – rukopis, rukopisný
napr. – napríklad	ROH – Revolučné odborové hnutie (Názov celoštátnej odborovej organizácie do r. 1989)
NBiÚ – Národný biografický ústav	ROP – Referát opevňovacích prác
nem. – nemecký	RS – Rýchla skupina
NKVD – Narodnyj komissariat vnutrennych del	rtk. – rotník
npor. – nadporučík	rtm. – rotmajster
nprap. – nadpráporčík	rtn. – rotný
NROŠ – Najvyššia rada obrany štátu	rumun. – rumunský
nrtm. – nadrotmajster	rus. – ruský
NSDAP- Nacionalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei	s. – strana
nstržm. – nadstrážmajster	sam. – samostatný
NŠ – náčelník štábu	SAP – samostatný automobilový prápor
NZ – Národné zhromaždenie	sk. - skupina
ObV – Oblastné veliteľstvo	sld – stíhacia letecká divízia
OBZ – Obranné zpravodajství/spravodajstvo	SLeS – Slovenský letecký sbor/zbor
odd. – oddelenie	SLŠ – Slovenská ľudová strana
o. i. – okrem iného	slob. – slobodník
okr. – okres, okresný	slov. – slovenský
OLS – Oblastný letecký sklad	SNA – Slovenský národný archív
OOPL – Obvod obrany proti lietadlám	SNK – Slovenská národná knižnica
OPL – Obrana proti lietadlám	SNM – Slovenské národné múzeum
org. – organizačný	SNP – Slovenské národné povstanie
osv. – osvetový	SNR – Slovenská národná rada
OV – Osobný vestník	SOŠ – Stráž obrany štátu
OVO – Oddelenie vydávania osvedčení	soc. dem. – sociálnodemokratický
OVZ – Oddiel vzdušného zpravodajstva/spravodajstva	sov. – sovietsky
p. – peší	SPO – Smiešaný/Zmiešaný priezvedný oddiel (vtedajšia skratka: SPO)
part. – partizán, partizáni, partizánsky	spoj. – spojovací
pd – pešia divízia	sprav. – spravodajský
pech. – pechoty, pechotná	SPS – Slovenská pracovná služba
pl. – pluk, plukovní	SR – Slovenská republika
plk. – plukovník	srb. – srbský
PLO – Protiletadlová obrana (1939 - 1945)	SRN – Spolková republika Nemecko
P/O – Pilot Officer	SS – Schutzstaffel
PO – pracovný oddiel (1939 - 1945)	SSR – Slovenská socialistická republika
POHG – Pohotovostný oddiel Hlinkovej gardy	stav. – stavebný
poľ. – poľský	stk. – strelník
por. – poručík	stot. – stotník
p. pl. – peší pluk (1939 – 1945)	strážm. – strážmajster
Ppl. – peší pluk (po roku 1945)	strel. – strelecký
pplk. – podplukovník	SU – Slovenská univerzita
ppor. – podporučík	SV – Stanovište veliteľa
pprap. – podpráporčík	SVR – Stredisko pre výcvik remont
pr – prápor (po roku 1945)	SVŠT – Slovenská vysoká škola technická
pr. – prápor (1939 - 1945)	SVZ – Skupina vzdušných zbraní
prap. – práporčík	sz. - severozápadný
PS – Pracovný sbor	SZPB – Slovenský zväz protifašistických bojovníkov
PSb NO – Pracovný sbor Národnej obrany	ŠA – Štátny archív
Psr - Pionierska stavebná rota	ŠDDZ – Škola na výchovu dôstojníkov delostrelectva v zálohe
PŠ – Pechotná škola	ŠDDSZ – Škola na výchovu dôstojníkov duchovnej služby v zá- lohe
PTP – pomocné technické prápory	ŠDHDZ – Škola na výchovu dôstojníkov hrubého delostrelectva v zálohe
PÚV – pluk útočnej vozby	ŠDJZ – Škola na výchovu dôstojníkov jazdeckta v zálohe
PV – posádkový veliteľ	ŠDLZ – Škola na výchovu dôstojníkov letectva v zálohe
R. – v roku (na začiatku vety)	ŠDPZ – Škola na výchovu dôstojníkov pechoty v zálohe
RAF – Royal Air Force (vojenské letectvo V. Británie)	
RAF VR - Royal Air Force Volunteer Reserve (Dobrovoľnícka zálo- ha brit. RAF)	

ŠDTZ – Škola na výchovu dôstojníkov telegrafného vojska v zálohe
 ŠDZ – Škola dôstojníkov v zálohe (do roku 1989)
 ŠDŽZ – Škola na výchovu dôstojníkov ženijného vojska v zálohe
 škpt. – štábný kapitán
 ŠLD – Škola leteckého dorastu
 špan. – španielsky
 šrap. – štábný praporčík
 ŠR – Štátna rada
 šrtm. – štábný rotmajster
 ŠSVR – Štátna slovenská vojenská reálka
 št. – štátny
 ŠtB – Štátna bezpečnosť
 ŠÚVZ – Študijný ústav vzdušných zbraní
 ŠVBM – Štáb pre vybudovanie brannej moci
 TA – tanková armáda
 TAF – Tactical Air Force (brit. Taktické voj. letectvo)
 tal. – taliansky
 tank. – tankový
 tech. – technický
 td – tanková divízia
 tel. – telegrafný
 TNP – tábor nútených prác
 tr. – trieda, triedy
 t. r.– toho roku
 TS – Taktická skupina
 TSb – Technický sbor
 tz – tankový zbor
 tzv. – takzvaný
 UF – ukrajinský front
 uh. – uhorský
 UK – Univerzita Komenského
 ukraj. – ukrajinský
 univ. – univerzitný
 UPA – Ukrajinská povstalecká armáda
 USA – United States of America (Spojené štáty americké)
 ÚŠB – Ústredňa štátnej bezpečnosti
 UŠPH – Ukrajinský štáb partizánskeho hnutia
 útv. – (hodnosť) + útočnej vozby
 v. v. – vo výslužbe
 VA – Vojenská akadémia
 VAAZ – Vojenská akadémia Antonína Zápotockého
 VA-CR – Vojenský archív – Centrálna registratúra Trnava
 VAK – Vojenská akadémia B. Bystrica, Bratislava (1939 – 1945)
 VA-KG – Vojenská akadémia Klementa Gottwalda
 VBV – Veliteľstvo brannej výchovy
 VDO – Veliteľstvo divíznej oblasti
 vel. – veliteľ, veliteľský
 velit. – veliteľstvo
 vet. – veterinár, veterinárny
 VGPL – veľkorážne guľomety proti lietadlám
 VHA – Vojenský historický archív
 VHÚ – Vojenský historický ústav
 VCHÚ – Vojenský chemický ústav
 VIŠ – Vysoká intendantská škola
 VJU – Vojenské jazdecké učilište
 VKS (b) – Všeľvážová komunistická strana (bolševikov) [názov platný pre Komunistickú stranu Sovietskeho zväzu pred r. 1952]
 VKÚ – Vojenský kartografický ústav
 VLO – Vojenská letecká oblasť
 VLU – Vojenské letecké učilište v Prostějove
 VLÚ – Vojenský letecký ústav
 VLZ – Veliteľstvo leteckých zbraní
 VN – Vojenská nemocnica

VO – Vojenská oblasť
 voj. – vojenský
 VPV – Veliteľstvo pozemného vojska
 VS – Vojenská správa
 VŠDL – Vyššia škola dôstojníkov letectva
 VŠV – Vysoká škola válečná Praha
 VTCHÚ – Vojenský technický a chemický ústav
 VTLÚ – Vojenský technický a letecký ústav v Prahe - Letňanoch
 VTÚ – Vojenský technický ústav
 VÚ – Vojenské ústredie (1944)
 VÚ a VVZ – Vzdušný úrad a Veliteľstvo Vzdušných zbraní
 VÚA – Vojenský ústrední archív
 VV – Vecný vestník
 VVA – Vysoká vojenská akadémia
 VVŠ – Vysoká vojenná škola (1940 – 1945) Bratislava
 VVT – Vojenský výcvikový tábor
 VVÚ – Vojensko - vedecký ústav
 VVZ – Veliteľstvo vzdušných zbraní
 VZÚ – Vojenský zemepisný ústav
 zál. (v zál.) – záložný, (v zálohe)
 zást. – zástupca
 Zb. – Zbierka
 zbroj. – zbrojná služba, zbrojníctvo
 ZD – Zaisťovacia divízia
 zdrav. – zdravotný, zdravotnícky, zdravotníctva
 ZLS – Zemský letecký sklad
 ZPÚ – Zabezpečenie pohraničného územia
 ZSSR – Zväz sovietskych socialistických republík
 ZÚ – Zvlášťne úlohy
 ZV – zástupca veliteľa
 zvk. – zástavník
 ZVV – Zemské vojenské veliteľstvo
 žel. – železničný
 žen. – ženijný

Skratky často citovanej encyklopedickej literatúry

BLS 1 – 3	Biografický lexikón Slovenska 1 – 3, Martin 2002 – 2007.
ES 1 – 6	Encyklopédia Slovenska 1 – 6. Bratislava 1977 – 1982.
ESNP	Dejiny slovenského národného povstania 1944, 5. Encyklopédia odboja a SNP. Bratislava 1984.
MSSŠ	Chreňo, J.: Malý slovník slovenského štátu. Bratislava 1965.
SBS 1 – 6	Slovenský biografický slovník 1 – 6. Martin 1986 – 1994.
SVE 1 – 8	Sovietskaja vojennaja enciklopedija 1 – 8. Moskva 1976 – 1980.
VOČSO	LÁNIK, J. a kol.: Vojenské osobnosti československého odboje 1939 – 1945. Praha 2005.
ZENTNER	ZENTNER, Ch.: Der zweite Weltkrieg. Ein Lexikon. Herausgegeben von Christian Zentner. Wien 2005.

František Cséfalvay a kolektív:

VOJENSKÉ OSOBNOSTI DEJÍN SLOVENSKA 1939 – 1945

© Vydal Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

Jazyková redaktorka: Mgr. Mária Stanová

Grafická úprava: Martin Horváth

Tlač: 5. kartoreprodukčná základňa Nemšová

Rok vydania: 2013

Prvé vydanie

e-ISBN: 978 - 80 - 89523 - 27 - 6

EAN 978808952320